

שבוע פרשת בהעלותך - בכל העולם

(04 - 10 June 2023)

ט"ו - כ"א סיון תשפ"ג

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מניח החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתָּ דַגְגָּךְ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעֲצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׂמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם לְדַרְתָּם, וְנָתַנוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ בְּמוֹד: מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׂמֵתִי לִימֵי הַחֹדֶשׁ. יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלֵּינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ: אֵךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נַשְׁמַתִּי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לְבָבְךָ, וּבְכֹל נַפְשְׁךָ, וּבְכֹל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שְׁמַעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהיה הפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות:

א שיר המעלות אליך נשאתי את
עיני הישבי בשמים: ב הנה כעיני
עבדים אל יד אדוניהם כעיני
שפחה אל יד גברתה בן עינינו אל
וי אלהינו עד שיחננו: ג חננו וי חננו
כי רב שבענו בוז: ד רבת שבעה לה
נפשנו הלעג השאננים הבוז לגאי
יונים:

קכב

מספר המשורר משבח ירושלים והניסים שנעשו בירושלים:

א שיר המעלות לדוד שמחתי באמרים לי בית וי גלך:
ב עמדות, היו רגלינו בשערך ירושלים: ג ירושלים
הבנויה בעיר, שחברה לה יחדו: ד ששם עלו שבטים
שבטייה עדות לישראל להדות, לשם וי: ה כי שמה,
ישבו כסאות למשפט כסאות, לבית דוד: ו שאלו,
שלום ירושלים ישליו אהבך: ז יהי שלום בחילך
שלוח, בארמנותך: ח למען, אחי ורעי אדברה נא
שלום בך ט למען, ביתי וי אלהינו אבקשה טוב לך:

אגרות קודש

בי"ה, כ' סיון, תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר שלמה שי

שלום וברכה!

נתקבלו מכתביו מה' וי"ד סיון עם המצורפים אליהם.

ב) הר"ד דל"ג בעומר, לכאורה כדאי להדפיסה בהקדם ביותר ולהפיצה בין התי השייכים לזה. כי אף שהמדובר שם הוא בנוגע לימי הספירה וחה"ש, אבל המוסר השכל מזה נוגע לכל השנה כולה כמובן. ובפרט שגם הרה"ח מהר"ם שי' ליפסקר תובע איזה דברי התעוררות בשביל התלמידים, ואפשר שכדאי שידפיסו מספר טופסים מזה על נייר מיוחד ובכריכה מיוחדת שתנתן בתור פרס לאלו התי המצטיינים נוסף על הנדפס באופן הרגיל שיפיצו באופנים הרגילים...

ד) מ"ש אודות פנימיות העניינים והדרכת התלמידים, הנה אל יפול ח"ו ברוחו, כי אי אפשר לשער הנעשה בלב פנימה של בן ובת ישראל, ואף שלפעמים נדמה שיגיעה ועמל רב מביאים פירות מועטים, אי אפשר לדעת מה שיהי בעתיד הקרוב ומי יאמר בעתיד הרחוק. ומובן שאי אפשר לדעת כלל מה שמנעו בעניינים דסו"מ ע"י חינוך והדרכה זו. והאריכות בזה אך למותר. ובפרט שבדורנו זה ראו בזה נפלאות גם בעיני בשר במוחש, איך שע"י גרעין קטן אחד שזרעו, נצמח מזה עניינים גדולים ונפלאים, ובהסתכלות המתאימה הנה **בודאי** בין מושפעיו יראה כזה...

המחכה לבשו"ט ובברכת הצלחה בעיני הכלל ובעינינו הפרטים.

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 250..... שולחן ערוך עם הערות וצינונים
 252..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
 255..... לקוטי תורה.....

אדמו"ר האמצעי

- 261..... תורת חיים.....

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 262..... דרך מצוותיך.....

אדמו"ר מוהר"ש

- 263..... תורת שמואל תרל"ג.....

אדמו"ר מוהרש"ב

- 264..... ספר המאמרים - המשך תער"ב.....

אדמו"ר מוהרי"צ

- 265..... ספר המאמרים - תרפ"ט.....
 266..... לקוטי דיבורים - בלה"ק.....
 268..... אגרות קודש מהרבי הרי"ץ לבתו הרבנית חיה מושקא..
 271..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ.....

הוספות

- 43..... ילקוט לוי יצחק על התורה
 44..... ילקוט גאולה ומשיח על הפרשה
 210..... נביאים וכתובים.....
 221..... עין יעקב - מסכת ברכות
 273..... נקודה משיחת קודש מעובדת
 274..... חומש לקריאה בציבור.....
 283..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש
 284..... ביאורים לפרקי אבות - פרק ג
 286..... לוח זמנים.....
 287..... סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה בהעלותך את הנרות,
 שבת פרשת בהעלותך, כ"א סיון ה'תשכ"ט..... 5

התוועדות

- שיחת ש"פ בהעלותך, כ"א סיון, ה'תשכ"ט..... 19

לקוטי שיחות

- בהעלותך, כרך יח, ה..... 30
 בהעלותך, כרך נג, א..... 36

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- 45..... חומש יומי - פרשת בהעלותך
 75..... לוח לתהלים היומי
 76..... תניא יומי
 86..... לוח 'היום יום'.....

רמב"ם

- 89..... הלכה יומית לעיון ברמב"ם
 93..... שלושה פרקים ליום
 183..... פרק אחד ליום
 208..... ספר המצוות.....

לימוד מוחולק לפי ימים

- 212..... משניות עם ביאור קהתי - מסכת יומא
 222..... גמרא עם ביאור - מסכת גיטין
 252..... שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'.....

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
 שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 על המצוה להדליק את נרות המנורה במשכן ובמקדש נאמר בתורה:
- 2 **בְּהֵעֲלוֹתְךָ אֶת הַנְּרוֹת¹, וְאִיתָא מובא ב'לקוטי תורה'² ספר**
- 3 מאמרי חסידות של אדמו"ר הזקן על החומשים ויקרא-במדבר-דברים **דְּגֵרֹת**
- 4 לפי המשמעות הפנימית של הדברים **הֵם הַנְּשָׂמוֹת** של בני ישראל **כְּמוֹ**
- 5 **שְׁכֵתוֹב³ גַּר הַוּוֹי' נִשְׁמַת אָדָם**
- 6 הרי שהנשמה נמשלה לנר [ו'] שבע
- 7 **הַנְּרוֹת דְּהַמְנוּרָה הֵם כְּנֶגֶד ז'**
- 8 **סוּגֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעִבּוּדַת ה',**
- 9 **וְיֵשׁ עוֹבֵד מְאֹהֲבָה מְשׁוּף**
- 10 **כְּמִים** כשם שהמים טבעם להיות
- 11 זורמים ונמשכים ונשפעים, כך העובד
- 12 את ה' מאהבה מסוג זה מרגיש משיכה
- 13 והשתפכות הנפש לאלוקות (**חֶסֶד**)
- 14 והתחושות הללו שייכות למידת החסד
- 15 שנמשכת ושופעת) **וְיֵשׁ מִי שְׁעוֹבֵד**
- 16 את ה' **מְאֹהֲבָה כְּרִשְׁפֵי אֵשׁ**
- 17 מתוך צימאון עז ותחושה של כלות
- 18 הנפש כמו אש שבערת ומכלה
- 19 (**גְּבוּרָה** והתחושות הללו שייכות
- 20 למידת הגבורה) **וְכֹו' וְכֵן הֲלֵאָה**
- 21 אופנים נוספים בעבודת ה' מתוך
- 22 תחושות ששייכות לשאר המידות].
- 23 **וּמִבְּאֵר אֲדָמוּ"ר מִתְרַ"ש**
- 24 **בְּמִאֲמָרוֹ 'דְּבוּר הַמִּתְחִיל'**
- 25 **וְיִדְבֵר גו' בְּהֵעֲלוֹתְךָ אֶת**
- 26 **הַנְּרוֹת, שְׁנֹאֲמֵר לְפָנֵי מְאֹה**
- 27 **שְׁנָה⁴, מעת אמירת מאמר זה בשנת**
- 28 **תשכ"ט, היינו בשנת תרכ"ט, דְּזָה**
- 29 **שְׁהַנְּשָׂמוֹת נִקְרָאִים גֵּרֹת הוּא**
- 30 **כְּמִאֲמָר רְבוּתֵינוּ ז"ל⁵ במדרש**
- 31 **אָמַר הַקָּב"ה לְאָדָם גַּר הַנְּרוֹת**
- בס"ד. שבת פרשת בהעלותך,**
- כ"א סיון ה'תשכ"ט***
- 1 **בְּהֵעֲלוֹתְךָ אֶת הַנְּרוֹת¹, וְאִיתָא ב'לקוטי**
- 2 **תורה'² דְּגֵרֹת הֵם הַנְּשָׂמוֹת** כְּמוֹ
- 3 **שְׁכֵתוֹב³ גַּר הַוּוֹי' נִשְׁמַת אָדָם** [ו'] הַנְּרוֹת
- 4 **דְּהַמְנוּרָה הֵם ז' סוּגֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעִבּוּדַת ה',**
- 5 **יֵשׁ עוֹבֵד מְאֹהֲבָה מְשׁוּף כְּמִים (חֶסֶד) וְיֵשׁ**
- 6 **מְאֹהֲבָה כְּרִשְׁפֵי אֵשׁ (גְּבוּרָה) וְכֹו']. וּמִבְּאֵר**
- 7 **אֲדָמוּ"ר מִתְרַ"ש בְּמִאֲמָרוֹ 'דְּבוּר הַמִּתְחִיל' וְיִדְבֵר**
- 8 **גו' בְּהֵעֲלוֹתְךָ אֶת הַנְּרוֹת, שְׁנֹאֲמֵר לְפָנֵי מְאֹה**
- 9 **שְׁנָה⁴, דְּזָה שְׁהַנְּשָׂמוֹת נִקְרָאִים גֵּרֹת הוּא כְּמִאֲמָר**
- 10 **רְבוּתֵינוּ ז"ל⁵ אָמַר הַקָּב"ה לְאָדָם גַּר הַנְּרוֹת וְיִדְבֵר**
- 11 **בְּיָדֵי, גַּר הַנְּרוֹת זֶה הַתּוֹרָה, דְּכְתִיב⁶ כִּי גַר מִצְוָה**
- 12 **וְתוֹרָה אֹר. וְגַרְךָ בְּיָדֵי זֶה הַנְּפֶשׁ, דְּכְתִיב³ גַּר הַוּוֹי'**
- 13 **נִשְׁמַת אָדָם, אִם שְׁמֵרְתָּ אֶת גַּרִי אֲנִי מְשַׁמֵּר אֶת**
- 14 **גַּרְךָ, וְאִם כִּפִּיתָ אֶת גַּרִי אֲנִי מְכַבֵּה אֶת גַּרְךָ.**
- 15 **וְצִרִיף לְהַבִּין, הֲרִי זֶה שְׁהַנְּשָׂמוֹת נִקְרָאִים גֵּרֹת**
- 16 **הוּא מְפָרֵשׁ בְּקִרְאָה (גַּר הַוּוֹי' נִשְׁמַת אָדָם), וְלִמְה**
- 17 **מְבִיא בְּמִאֲמָר אֶת דְּבָרֵי הַמְדַרְשׁ גַּר הַנְּרוֹת וְגַרְךָ**
- 18 **בְּיָדֵי. גַּם צִרִיף לְהַבִּין, דְּבִפְסוּק נֹאֲמֵר גַּר הַוּוֹי'**
- 19 **נִשְׁמַת אָדָם, שְׁהַנְּשָׂמָה הִיא גַּר הַוּוֹי', וּבְמִדְרַשׁ הַנַּ"ל אֹמֵר שְׁהַנְּשָׂמָה הִיא גַּרְךָ**
- 20 **(דְּהַקָּב"ה).**

(* יצא לאור בקונטרס ט"ו סיון – תנש"א, "בקשר עם ט"ו סיון, יום התחלת מאסרו של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע בשנת תרפ"ו* . . ג' בהעלותך, טו סיון, ה'תנש"א. (1) פרשתנו (בהעלותך) ח, ב. (2) פרשתנו רד"ה בהעלותך את הנרות (כט, ג). (3) משלי כ, כז. (4) משנת אמירת מאמר זה (תשכ"ט) – נדפס בסה"מ תרכ"ט ע' ריד ואילך. וראה גם ד"ה בהעלותך תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' שלו ואילך). (5) דב"ר פ"ד, ד. (6) משלי ו, כג.

(* וראה לקמן ס"ע שעא ובהערה 40, שלאחרי הגאולה די"ב תמוז נתגלה שהמאסר הי' זריעה, בכדי שעי"ז תהי' צמיחה בריבוי והוספה בהפצת המעיינות.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הפסוק כי ההשוואה בין הנשמה לנר כבר מופיעה בפסוק, אלא שקיימת
2 סתירה ביניהם כי בפסוק הנשמה נקראת "נר הוי", היינו הנר של
3 הקדוש-ברוך-הוא ואילו במדרש הנשמה נקראת "נר", היינו הנר של
4 האדם.
5 (ב) ויש לְבָאֵר זֶה בְּהַקְדִּים
6 הַמְבֹאֵר בְּכֶמֶה מְקוֹמוֹת⁷ (ב) וַיֵּשׁ לְבָאֵר זֶה בְּהַקְדִּים הַמְבֹאֵר בְּכֶמֶה
7 מְקוֹמוֹת⁷ דְּעִנְיָן בְּהַעֲלוֹתְךָ אֶת הַנְּרוֹת
8 הַנְּרוֹת לְפִי הַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית
9 שֶׁל הַדְּבָרִים הוּא שְׂאֵהָרֵן מְעוֹרֵר
10 אֶת הַנְּשָׁמוֹת שְׂיֵהִינָה בְּהֵם
11 הַרְצוֹן לְעֵלוֹת לְמַעְלָה, וְעַד לִיְפָלֵל בְּעֲצָמוֹת
12 לִיְפָלֵל בְּעֲצָמוֹת אֹרֶי-אֵין-סוּף
13 כְּלוּמֹר, הַתְּעֵלוֹת בְּרַמָּה גְבוּהָה עַד כַּדִּי
14 אֵיבֹד הַמְצִיאֹת הַעֲצָמִית וְהַתְּכַלְלוֹת
15 בְּעֲצָמוֹת הָאוּר הָאֱלוּקִי הָאֵינְסוּפִי (כְּמוֹ
16 נֹר קֹטֵן שֶׁמֵתְקָרֵב לְאֹבִיקָה גְדוּלָה וְאוּרוֹ
17 נִכְלָל בָּהּ). וְהֵגֵם דְּרָצוֹן זֶה
18 לְהַתְּעֵלוֹת וְלַהִיכֵל בְּאוּר אֵין סוּף
19 הוּא טָבַע דְּהַנְּשָׁמָה מִצַּד עֲצָמָה,
20 וְכִמְבֹאֵר בְּתַנְיָא⁸, דְּהַטְעַם
21 שְׂהַנְּשָׁמוֹת נִקְרְאִים בְּשֵׁם
22 גֵּרוֹת, הוּא, כִּי כְּמוֹ שְׂהַנְּר
23 גַּשְׁמִי טָבַעוּ לְבַעוֹר בְּצוּרָה כּוּז
24 שֶׁהָאֵשׁ נִמְשַׁכֵּת לְעֵלוֹת לְמַעְלָה
25 וְלִידְבַק בְּשָׂרָשׁוֹ (בִּיסוּד הָאֵשׁ
26 הַכְּלָלִי שְׂתַחַת⁹ גְּלַגְל הַיֵּרֶחַ
27 שֶׁהוּא הַשּׁוֹרֵשׁ שֶׁל כָּל אֵשׁ שְׁקִימָת
28 בְּעוֹלָם) כֵּן הַנְּשָׁמָה הִיא בְּטָבַע
29 הַרְצוֹא רֹצֵה בְּטָבַע לְצַאת מִמְקוֹמָה
30 הַנוֹחֵחִי וְלְעֵלוֹת לְמַעְלָה לְהַפְּלֵל
31 בְּמִקּוֹר חֲצָבָה הַשּׁוֹרֵשׁ שֶׁלָּה
32 בְּאֱלוּקוֹת, וְאִף שֶׁהַרְצוֹן הוּא קִיִּים
33 בְּנִשְׁמָה מִעֲצֵם טָבַע וּמֵהוֹתָה מְפָל-
34 מְקוֹם צָרִיף שְׂאֵהָרֵן יַעֲלֶה אֶת
35 הַנְּרוֹת (הַנְּשָׁמוֹת) וְהוּא יֵהִיָּה זֶה
36 שִׁגְרוּם לָהֶם הַתְּעוֹרוֹת לִכְךָ, כִּי עַל-יְדֵי יְרִידַת הַנְּשָׁמָה לְמַטָּה
37 לְעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא עוֹלָם גַּשְׁמִי וְחוּמְרִי וְהַתְּלַבְּשׁוֹתָהּ בְּגוֹף שֶׁהוּא גוֹף
38 גַּשְׁמִי וְחוּמְרִי, מִתְּעַלֵּם טָבַע הַרְצוֹא וְהַשְׁתַּקְּקוֹת לְאֱלוּקוֹת שְׂבָה.
39 וְכִמְבֹאֵר בְּאַרְכָּה בְּדְרוּשִׁים⁷, בְּמֵאמְרֵי חֲסִידוֹת דְּמַהְטְעָמִים אַחַד

(7) אוה"ת פרשתנו ד"ה בהעלותך את הנרות (ע' שכו. שם ע' שלב). ד"ה זה בסה"מ עטר"ת (ע' תעג ואילך). ה'ש"ת (ע' 127 ואילך). וראה גם ד"ה זאת תורת הבית תרפ"ט פ"ב ואילך (סה"מ תרפ"ט ע' 164 ואילך). ובכ"מ. (8) ריש פי"ט. (9) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ג ה"י. (10) ירמ"י לא, כו. וראה תו"א ר"פ משפטים. ובכ"מ. (11) קהלת ג, כא. (12) ראה תו"א שם "שהם (נשמות דבי"ע) כמעט כל הנשמות שבדורותינו, כי נשמות דאצילות הן בני עלי' שהם מועטים כו' אפילו בדורות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שֶׁל אֶהְרֵן הַמְדַלֵּיק וּמַעֲלָה אֶת הַנְּרוֹת הֵן הַנְּשַׁמּוֹת הַיָּא לְעוֹרֵר וּלְגַלּוֹת
 2 אֶת טֹבַע הַרְצוּא וְהַעֲלִיָּה שְׁיִשְׁנוּ בְּעֵצִים וּבַהֲעֵלִים גַּם בְּנִשְׁמוֹת
 3 דְּבְרִיאָה-יִצְיָרָה-עֲשִׂיָּה, בְּהַעֲלוֹתְךָ אֶת הַנְּרוֹת, שְׁטַבְעַ הַעֲלִיָּה
 4 שְׁבָהֶם יִהְיֶה בְּגִלּוּי וּגַם הַנְּשַׁמּוֹת הַלְלוּ יִרְגִישׁוּ רִצּוֹן וְתִשׁוּקָה לְהִתְקַרֵּב
 5 לְאֱלוֹקוֹת.
 6 וּמִבְּאֵר בְּדְרוּשִׁים¹³, בְּמֵאמְרֵי
 7 הַסִּידוֹת, דְּהַטְעַם שֶׁהַעֲלָאֵת
 8 הַנְּרוֹת גִּלּוּי טֹבַע הַרְצוּא
 9 וְהַעֲלִיָּה דְהַנְּשַׁמּוֹת שֶׁאֵינָן קִיִּים
 10 בְּהֵם כְּטַבְעֵם אֲךָ הוּא נַעֲלֵם וְנִסְתָּר]
 11 הוּא עַל-יְדֵי אֶהְרֵן דְּוָקָא, כִּי
 12 בְּאֶהְרֵן כְּתִיב¹⁴ כְּשֶׁמֶן הַטּוֹב
 13 עַל הָרֹאשׁ יוֹרֵד עַל הַזָּקֵן זָקֵן
 14 אֶהְרֵן שְׂיֹרֵד עַל פִּי מְדוּתָיו,
 15 וְעֵינָיו זָקֵן אֶהְרֵן לְפִי מִשְׁמַעוֹ
 16 הַרוּחָנִית הַפְּנִימִית הוּא הַלְכוֹת
 17 הַתּוֹרָה¹⁵, וְעַל הַקֶּשֶׁר בֵּין הוֹקֵן
 18 לְתוֹרָה מְבֹאֵר בְּלִקוּטֵי תוֹרָה שֶׁהוֹקֵן
 19 הוּא מִשְׁעֵרוֹת שֵׁשׁ בְּהֵן מַעֲט חַיּוֹת
 20 הַמּוֹת וּלְכַן אֲפֹשֶׁר לְגוֹר שְׁעֵרוֹת מִבְּלִי
 21 לְהַכְאִיב לְמוֹת, וּבְרוּחָנִיּוֹת הַשְּׁעֵרָה הִיא
 22 כְּמִשַׁל וְהַחַיּוֹת שֶׁבָּה הִיא כְּנִמְשַׁל וְכֵן
 23 הַתּוֹרָה הַנִּקְרָאֵת "מִשַׁל הַקְּדֻמוֹנִי" הִיא
 24 כְּמִשַׁל לְקְדוּשַׁת-בִּירוּךְ-הוּא שֶׁהוּא הַנִּמְשַׁל
 25 כִּי עַל יְדֵי לִימוּד הַתּוֹרָה בָּאִים לְהַשְׁגָּה
 26 מִסּוּיִמַּת בְּקְדוּשַׁת-בִּירוּךְ-הוּא וְעַל-יְדֵי
 27 הַתּוֹרָה, תּוֹרָה אֹרֶךְ¹⁶, הַשּׁוֹפֵטת
 28 אֹרֶךְ עַל הַנִּשְׁמָה וּמֵאִירָה אֹתָהּ
 29 מִתְּגַלָּה וּמֵאִיר טֹבַע הַעֲלִיָּה
 30 דְהַנְּשַׁמּוֹת (שְׁיִשְׁנוּ וְהוּא קִיִּים
 31 בְּהַעֲלֵם גַּם בִּירִידָתָהּ שֶׁל הַנִּשְׁמָה
 32 לְמִטָּה וְהַתְּלַבְּשׁוּתָהּ בְּגוֹף), וְזוֹ
 33 הַמִּשְׁמַעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל בְּהַעֲלוֹתְךָ
 34 אֶת הַנְּרוֹת הֵינּוּ שֶׁהַנְּשַׁמּוֹת
 35 מְרַגִּישׁוֹת אֶת הַרִצּוֹן לְהִתְקַרֵּב לְאֱלוֹקוֹת
 36 בְּעִזָּה גְלוּיָהּ.
 37 וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאֵר
 38 הַשְּׂיִכּוֹת דְּמֵאֲמַר רַבּוּתֵינוּ ז"ל
 39 (הַמּוֹבָא בְּמֵאמְרֵי הַנּוֹכַח שֶׁל
 40 אַדְמוּר"ר מְהַר"ש) אִם שְׂמַרְתָּ אֶת
 41 גְּרֵי אֲנִי מְשַׁמֵּר אֶת גְּרֵךְ,

לְבַהֲעֲלוֹתְךָ אֶת הַנְּרוֹת, וְזֶה גַם הַהִסְבֵּר מְדוּעַ לֹא דִי בְּאִזְכוּר הַפְּסוּק
 "נֹר הוּי נִשְׁמַת אֲדָם" וְיֵשׁ צוּרֵךְ לְהַבִּיא גַם אֶת דְּבָרֵי הַמְדַרְשׁ הָאֲמוּרִים כִּי
 עֵינָיו אֲנִי מְשַׁמֵּר אֶת גְּרֵךְ (שְׂמִירַת הַנֹּר שְׁלֹא תִכְבֶּה אֲלֵא
 יִמְשִׁיךְ לְהֵאִיר) הוּא שְׁהַנֹּר וְהָאִיר דְּהַנְּשַׁמּוֹת (טֹבַע הַרְצוּא
 וְהַעֲלִיָּה שְׁלָה שְׁקִיִּים בְּהַעֲלֵם
 גַּם לְאַחַר הַיִּירִידָה) יִהְיֶה בְּגִלּוּי,
 וְזֶה שְׂמִירַת הַנֹּר דְּהַנְּשַׁמּוֹת
 עַל מִנַּת לְהַבְטִיחַ שֶׁיִּמְשִׁיךְ לְהֵאִיר
 בְּגִלּוּי וּבְצוּרָה מוֹרְגֶשֶׁת הוּא עַל-
 יְדֵי שְׂמִירַת הַנֹּר דְּתוֹרָה, הוּא
 עַל-דֶּרֶךְ הָעֵינָיו דְּבַהֲעֲלוֹתְךָ
 אֶת הַנְּרוֹת שְׁעַל-יְדֵי אֶהְרֵן,
 תּוֹרָה שֶׁאֵף הוּא מְכִיָּא לְאוֹתָהּ תּוֹצֵאָה
 שֶׁל הַתְּעוֹרְרוֹת הַרִצּוֹן לְהִתְקַרֵּב
 לְאֱלוֹקוֹת.
 ג) וּמִמְשִׁיךְ בְּמֵאמְרֵי, הַנ"ל שֶׁל
 אַדְמוּר"ר מְהַר"ש דְּצָרִיף לְהַבִּין
 בְּדְבָרֵי הַמְדַרְשׁ שֶׁהַקְּדוּשַׁת-בִּירוּךְ-הוּא
 אֹמֵר לְכָל אֶחָד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֵם
 שְׂמַרְתָּ אֶת גְּרֵי הַתּוֹרָה אֲנִי
 מְשַׁמֵּר אֶת גְּרֵךְ הַנִּשְׁמָה, מֵהִי
 שְׂיִכּוֹתָם שֶׁל הַתּוֹרָה וְשֶׁל הַנִּשְׁמָה
 זֶה לְזֶה, וְעוֹד צָרִיךְ לְהַבִּין מְדוּעַ
 הַשְּׂיִכּוֹת בֵּינֵיהֶם הִיא כֹּל כֵּן עֲמוּקָה
 וְעַד שֶׁהֵם תְּלוּיִים זֶה בְּזֶה.
 וּמִבְּאֵר זֶה עַל-פִּי מַה דְּאִיתָא
 יֵשׁ מוֹבָא בְּמֵדְרָשׁ¹⁶ בְּמִקּוֹם אַחַר
 בְּזִכּוֹת מִי נִבְרָאוּ אֱלֹהֵי תוֹלְדוֹת
 הַשָּׁמַיִם וְהָאֲרֶזֶץ¹⁷ שְׁכַתוֹב בְּהֵם
 "אֱלֹהִים" וּבְזִכּוֹת מִי הֵם עוֹמְדִים
 וְקִיִּיִּים, בְּזִכּוֹת אֱלֹהֵי שְׁמוֹת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל¹⁸ שְׂגַם בְּהֵם כְּתוּב "אֱלֹהִים",
 וְאֱלֹהֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲצֻמִּים בְּזִכּוֹת מִי
 עוֹמְדִים, בְּזִכּוֹת אֱלֹהֵי הָעֲדוֹת
 וְהַחֲקִיִּים וְהַמְשַׁפְּטִים¹⁹ מִצּוֹת
 וּדְבָרֵי הַתּוֹרָה שְׂגַם בְּהֵם כְּתוּב "אֱלֹהִים".
 וּמִשְׁמַעוֹת דְּבָרֵי הַמְדַרְשׁ הִיא
 שֶׁהַפְּנוּיָה וְהַמְטָרָה וְהַתְּכִלִּית
 דְּבְרִיאַת הָעוֹלָם הִיא בְּשִׁבִיל
 יִשְׂרָאֵל, וְהַשְּׁלֵמוֹת דִּישְׂרָאֵל
 הִיא עַל-יְדֵי הַתּוֹרָה. דְּעַל-יְדֵי

הראשונים". (13) אה"ת פרשתנו שם (ס"ע שכז ואילך. שם ע' שלב). סה"מ עטר"ת שם (ע' תעדר"ו). (14) תהלים קלג, ב. (15) ראה גם לקו"ת פרשתנו שם (ל, ג). (16) שמו"ר פמ"ח, ב. (17) בראשית ב, ד. (18) שמות א, א. (19) ואתחנן ד, מה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שִׁישְׁרָאֵל מְקִימִים הַתְּרִיג מִצּוֹת שְׁנִיתָנוּ בְּתוֹרָה, הֵם מִתְעַלִּים
2 לְמַדְרָגָה דְרָגָה נְעֻלִית יוֹתֵר מִכְּמוֹ שֶׁהֵם מִצַּד עֲצָמָם לְלֹא הַתּוֹרָה
3 וְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת. וְזֶהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי לִכְךָ מָה שֶׁהַנְּשֻׁמָּה יוֹרְדֵת לְמִטָּה
4 לְעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי וּמִתְלַבֶּשֶׁת בְּגוֹף גִּשְׁמִי בְּכַדֵּי לְקַיֵּם תּוֹרָה
5 וּמִצְוֹת, לְמִרּוֹת שֶׁגַם קִדְּם לִכְן
6 כְּהִיּוֹתָה בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים הַיָּא בְּמִצַּב
7 נְעֻלָּה בְּיוֹתֵר פִּי עַל-יְדֵי קִיּוֹם
8 הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת דְּבַר שֶׁאִפְשָׁר רַק
9 בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי וּבְגוֹף גִּשְׁמִי
10 מִתְעַלִּית הַנְּשֻׁמָּה לְדְרָגָה גְּבוּהָה
11 לְמַעְלָה יוֹתֵר מִכְּמוֹ שֶׁהִיְתָה
12 לְמַעְלָה בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים קִדְּם
13 יְרִידָתָהּ לְמִטָּה לְעוֹלָם הַזֶּה וּגּוֹף
14 גִּשְׁמִי. וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ בְּדַבְרֵי הַמְּדַרְשׁ
15 הָאֲמֹרִים שֶׁקָּבַח אֹמֵר לִיהוָדִי אִם
16 שְׁמֵרְתָּ אֶת גְּרִי הַתּוֹרָה אֲנִי
17 מְשֻׁמֵּר אֶת גְּרִי הַנִּשְׁמָה,
18 שֶׁשְׁמִירַת הַגֵּר דִּהְנִשְׁמָה הַיָּא
19 עַל-יְדֵי שְׁמִירַת הַגֵּר דִּתּוֹרָה
20 כִּיּוֹן שְׁדוּקָא עַל הַתּוֹרָה וְקִיּוֹם מִצְוֹת
21 הַתּוֹרָה עַל יְדֵי הִירִידָה לְגוֹף גִּשְׁמִי
22 בְּעוֹלָם הַזֶּה הַנִּשְׁמָה 'נִשְׁמֵרְתָּ' וְזוֹכָה
23 הַתְּעַלּוֹת לְדְרָגָה גְּבוּהָה בְּיוֹתֵר, לְמַעְלָה
24 מִהַדְרָגָה בַּה הִיְתָה לְפָנֵי הִירִידָה לְמִטָּה.
25 עַד כֹּאן בִּיאֹר דְּבַרֵּי אֲדַמְרִי מִהַר"שׁ
26 בְּמֵאֲמָרוֹ הַנּוֹכַח. וְעַל כֵּךְ מוֹסִיף הַרְבִּי
27 וְאֹמֵר:
28 וְעַל-פִּי מָה שֶׁכְּתוּב בְּמֵאֲמָר
29 הַנּוֹכַח דְּעֵנִין אִם שְׁמֵרְתָּ אֶת גְּרִי
30 אֲנִי מְשֻׁמֵּר אֶת גְּרִי לְפִי
31 מִהַשְׁמַעוֹת הַפְּנִימִית הַיָּא שֶׁעַל-יְדֵי
32 קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה
33 מִתְעַלִּית הַנְּשֻׁמָּה לְמַעְלָה
34 יוֹתֵר מִכְּמוֹ שֶׁהִיְתָה קִדְּם
35 יְרִידָתָהּ, יֵשׁ לּוֹמֵר, דְּזֶה
36 שְׁמֵקְשָׁר בְּמֵאֲמָר עֵנִין זֶה שֶׁל
37 הַתְּעַלּוֹת הַנִּשְׁמָה דְּרוּקָא עַל יְדֵי הִירִידָה
38 לְמִטָּה עִם הַכּוֹחַ בְּהַעֲלוֹתָךְ אֶת
39 הַגְּרוֹת, הַיָּא, כִּי אִכּוֹן יֵשׁ קֶשֶׁר
- פְּנִימִי וְדַמְיִין מִהוֹתֵי בֵּין שְׁנֵי הַדְּבָרִים כִּי גַם עֵנִין בְּהַעֲלוֹתָךְ אֶת הַגְּרוֹת
הוּא²⁰ הַעֲלִיָּה שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּהַנְּשֻׁמָּה לְמַעְלָה יוֹתֵר גַּם מִכְּמוֹ
שֶׁהָיוּ קִדְּם יְרִידָתָם לְמִטָּה כְּפִי שִׁיתְּבָאֵר לְהַלֵּן.
וְהַשְׁאֵלָה בְּמֵאֲמָר הַנּוֹכַח מְפַנֵּי מָה
הֵם [שְׁמִירַת הַגֵּר דִּתּוֹרָה] תְּלוּיִים
זֶה בְּזֶה עַד כִּדֵּי כֵךְ שֶׁקָּבַח אֹמֵר
לִיהוָדִי "אִם שְׁמֵרְתָּ אֶת גְּרִי" אוֹי "אֲנִי
מְשֻׁמֵּר אֶת גְּרִי" הַיָּא, כִּי שְׁמֵרְתָּ
אֶת גְּרִי הַיָּא לֹא רַק זֶה
שֶׁהָאֲדָם "נִשְׁמֵר" בְּמוֹכַח הַשְּׁלִילִי
כְּלוּמֹר אֲנִינוּ עוֹבְרֵי חֲסֵי וְשְׁלוֹם
עַל צְדִיקֵי הַתּוֹרָה אֲלֵא שֶׁהוּא
"שׁוֹמֵר" אֶת הַתּוֹרָה גַּם בְּמוֹכַח הַחַיּוּבִי
כְּלוּמֹר מְקַיֵּם אֶת מִצְוֹת
הַתּוֹרָה²¹, וְלִכְּן מְדִיק מְפַנֵּי
מָה הֵם תְּלוּיִים זֶה בְּזֶה כִּי
דְּרוּקָא הַקֶּשֶׁר בֵּין קִיּוֹם הַמִּצְוֹת בְּאֹפֶן
חַיּוּבִי לְשְׁמִירַת נֵר הַנִּשְׁמָה דּוֹרֵשׁ בִּיאֹר.
דְּזֶה שֶׁשְׁמִירַת הַגֵּר דִּהְנִשְׁמָה
תְּלוּיָה בְּזֶה שֶׁאֲנִינוּ עוֹבְרֵי חֲסֵי
וְשְׁלוֹם עַל צְדִיקֵי הַתּוֹרָה, הַיָּא
דְּבַר מוֹכַח וְאִינוּ מְעוֹרֵר שְׁאֵלָה, כִּי
כְּשֶׁעוֹבְרֵי חֲסֵי וְשְׁלוֹם עַל צְדִיקֵי
הַתּוֹרָה נַעֲשֶׂה פְּגָם בְּנִשְׁמָה
(כְּדַבְרֵי רַבְּנֵי הַזֶּקֶן ב'אֲגַרַת הַתְּשׁוּבָה'
שֶׁבְּסֵפֶר הַתְּנַיָּא פֶּרֶק ה': "עֲבִירוֹת... הֵן
פּוֹגְמִין הַנֶּפֶשׁ כְּנֹדֵעַ. וּפְגָם הוּא מִלְּשׁוֹן
פְּגִימַת הַסִּכּוּן וְהוּא עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁלַל
מִחֲבַל עַב שׁוֹר מִתְרִיג" חֲבָלִים דְּקִים
כִּכָּה חֲבַל הַהַמְּשַׁכָּה... כְּלוּל מִתְרִיג
מִצְוֹת וְכִשְׁעוֹבֵר חֲסֵי וְשְׁלוֹם עַל אַחַת
מֵהֵנּוּ נִפְסַק חֲבַל הַדֶּק...") וְהִדְּיוּק
בְּמֵאֲמָר הַיָּא מָה שֶׁשְׁמִירַת
הַגֵּר דִּהְנִשְׁמָה תְּלוּיָה בְּקִיּוֹם
הַתּוֹרָה²² וְעַל זֶה בֵּא הַבִּיאֹר הָאֲמֹר
שֶׁעַל יְדֵי קִיּוֹם הַתּוֹרָה הַנִּשְׁמָה מִתְעַלִּית.
וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, שֶׁהִדְּיוּק
- שִׁישְׁרָאֵל מְקִימִים הַתְּרִיג מִצּוֹת, הֵם מִתְעַלִּים
לְמַדְרָגָה נְעֻלִית יוֹתֵר מִכְּמוֹ שֶׁהֵם מִצַּד עֲצָמָם.
וְזֶהוּ מָה שֶׁהַנְּשֻׁמָּה יוֹרְדֵת לְמִטָּה וּמִתְלַבֶּשֶׁת
בְּגוֹף גִּשְׁמִי בְּכַדֵּי לְקַיֵּם תּוֹרָה וּמִצְוֹת, כִּי עַל-יְדֵי
קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת מִתְעַלִּית הַנְּשֻׁמָּה לְמַעְלָה
יוֹתֵר מִכְּמוֹ שֶׁהִיְתָה קִדְּם יְרִידָתָהּ. וְזֶהוּ אִם
שְׁמֵרְתָּ אֶת גְּרִי אֲנִי מְשֻׁמֵּר אֶת גְּרִי, שֶׁשְׁמִירַת הַגֵּר
דִּהְנִשְׁמָה הַיָּא עַל-יְדֵי שְׁמִירַת הַגֵּר דִּתּוֹרָה.
וְעַל-פִּי מָה שֶׁכְּתוּב בְּמֵאֲמָר דְּעֵנִין אִם שְׁמֵרְתָּ
אֶת גְּרִי אֲנִי מְשֻׁמֵּר אֶת גְּרִי הַיָּא
שֶׁעַל-יְדֵי קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת מִתְעַלִּית הַנְּשֻׁמָּה
לְמַעְלָה יוֹתֵר מִכְּמוֹ שֶׁהִיְתָה קִדְּם יְרִידָתָהּ, יֵשׁ
לּוֹמֵר, דְּזֶה שְׁמֵקְשָׁר עֵנִין זֶה עִם בְּהַעֲלוֹתָךְ אֶת
הַגְּרוֹת, הַיָּא, כִּי גַם עֵנִין בְּהַעֲלוֹתָךְ אֶת הַגְּרוֹת
הוּא²⁰ הַעֲלִיָּה שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּהַנְּשֻׁמָּה לְמַעְלָה יוֹתֵר
גַּם מִכְּמוֹ שֶׁהָיוּ קִדְּם יְרִידָתָם לְמִטָּה.
וְהַיָּא (ד' וְהַיָּא עֵנִין בְּפִרְטוּיּוֹת יוֹתֵר, יֵשׁ לְהַקְדִּים
דִּהְדִּיּוּק בְּמֵאֲמָר מְפַנֵּי מָה הֵם
[שְׁמִירַת הַגֵּר דִּהְנִשְׁמָה וְשְׁמִירַת הַגֵּר דִּתּוֹרָה]
תְּלוּיִים זֶה בְּזֶה הַיָּא, כִּי שְׁמֵרְתָּ אֶת גְּרִי הַיָּא לֹא
רַק זֶה שֶׁהָאֲדָם אֲנִינוּ עוֹבְרֵי חֲסֵי וְשְׁלוֹם עַל צְדִיקֵי
הַתּוֹרָה אֲלֵא שֶׁהוּא מְקַיֵּם אֶת מִצְוֹת הַתּוֹרָה²¹,
וְלִכְּן מְדִיק מְפַנֵּי מָה הֵם תְּלוּיִים זֶה בְּזֶה. דְּזֶה
שֶׁשְׁמִירַת הַגֵּר דִּהְנִשְׁמָה תְּלוּיָה בְּזֶה שֶׁאֲנִינוּ עוֹבְרֵי
חֲסֵי וְשְׁלוֹם עַל צְדִיקֵי הַתּוֹרָה, הַיָּא, כִּי כְּשֶׁעוֹבְרֵי
חֲסֵי וְשְׁלוֹם עַל צְדִיקֵי הַתּוֹרָה נַעֲשֶׂה פְּגָם בְּנִשְׁמָה.
וְהִדְּיוּק בְּמֵאֲמָר הַיָּא מָה שֶׁשְׁמִירַת הַגֵּר דִּהְנִשְׁמָה
תְּלוּיָה בְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה²². וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, שֶׁהִדְּיוּק

(20) ראה סה"מ תרכ"ט ע' רכ ואילך. וראה גם ד"ה בהעלותך ה'תשל"ד ס"ב (לקמן ע' שסט). (21) ועפ"ז יומתק לשון המדרש אם שמרת את נרי כו' ואם כבית את נרי, שאין זה כפל ענין, אלא הם שני ענינים. "כבית את נרי" הוא שהאדם עובר ח"ו על מצוות התורה [ואז "אני מכבה את נרך", שנעשה פגם בהנשמה, כדלקמן בפנים], ו"שמרת את נרי" הוא דלא רק שאינו עובר ח"ו אלא שהוא מקיים מצוות התורה [ואז "אני משמר את נרך", שנוסף בהשימור]. (22) ועפ"ז יומתק מ"ש

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 **בַּמֶּאֱמָר** אודות הקשר בין קיום התורה ושמירת ועליית הנשמה הוא
 2 **בְּעֵקֶר בְּנוֹגַע נְשָׁמוֹת דְּאֲצִילוֹת** הנשמות הגבוהות הנקראות "זרע
 3 ארם". **דְּבִנְיָהּ נְשָׁמוֹת דְּבִרְיָאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה (שְׁהֵם רַב**
 4 **הַנְּשָׁמוֹת וְנִקְרָאוֹת "זרע בהמה", כאמור) יֵשׁ לֹמֵר דְּזָה שְׁשֻׁמִּית**
 5 **הַגֵּר דְּהַנְּשָׁמָה תְּלוּיָהּ בְּגַר**
 6 **דְּתוֹרָה הוּא** דבר מובן שאינו
 7 מעורר תמיהה **דְּכִיּוֹן שְׁאֲצָלָם**
 8 הגוף וּנְפֶשׁ הַבְּהֵמִית מְעֵלִים
 9 ומסתיר על הנשמה, לכן
 10 שמירת הגר דְּנִשְׁמָתָם הוּא
 11 על-ידי קיום התורה ומצות
 12 הפועלת את גילוי טבע הרצון
 13 והתשווקה שקיים בכל נשמה, גם
 14 בנשמות הנמוכות אלא שהוא בעולם,
 15 בדומה לפעולתו של אהרן בנשמות
 16 ישראל על ידי הדלקת הנרות (כנ"ל)
 17 סעיף ב), וְהִדְיוּק וְהִשְׁאֲלָה
 18 **בַּמֶּאֱמָר הוּא בְּעֵקֶר בְּנִשְׁמוֹת**
 19 **דְּאֲצִילוֹת, דְּכִיּוֹן שְׁאֲצָלָם**
 20 **הַנְּשָׁמָה הִיא בְּגִלּוּי, לְמָה**
 21 **צָרִיכִים הֵם לְגַר דְּתוֹרָה.**
 22 **וְעַל-פִּי-זֶה** לאחר שהוכח שהדיוק
 23 והשאלה במאמר אודות הקשר בין
 24 קיום התורה ושמירת הנשמה
 25 מתייחסים לנשמות הגבוהות, יש
 26 להבין כיצד הביאור אכן מיישב את
 27 השאלה, כלומר צריך להבין מה
 28 שכתוב **בַּמֶּאֱמָר** במענה לשאלה
 29 הוּוּ דְּזֶה שְׁשֻׁמִּית הַגֵּר
 30 **דְּהַנְּשָׁמָה הִיא עַל-יְדֵי**
 31 **שְׁמִירַת הַגֵּר דְּתוֹרָה הוּא, כִּי**
 32 **אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,**
 33 **עוֹמְדִים בְּזִכּוֹת אֵלֶּה הָעֵדוּת**
 34 **וְהַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים וְנִמְצָא**
 35 **שְׁתּוּקֵי תוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ הֵם הַנּוֹתֵנִים**
 36 **כּוֹחַ וְקִיּוֹם לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל,**
 37 **דְּלְכָאוּרָה, זֶה שְׁיִשְׂרָאֵל**

38 **עוֹמְדִים** ומתקיימים **בְּזִכּוֹת תוֹרָה וְהַמִּצְוֹת הוּא שְׁעַל-יְדֵי**
 39 **קִיּוֹם תוֹרָה וּמִצְוֹת הֵם מְתַעֲלִים לְמִדְרָגָה נְעִלִית יוֹתֵר²³**
 40 מאשר הדרגה של הנשמה בהיותה למעלה לפני עסקה בתורה ומצוות בעולם
 41 הוּוּ (אָבֵל הַדְרָגָא דְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שְׁמַצַּד עֲצָמָם לְלֵא
 42 הַהֲתַעֲלוֹת הַאֲמוּרָה אֵינָה תְּלוּיָהּ
 43 לְכָאוּרָה בְּתוֹרָה), וּפְרוּשׁ אִם
 44 שְׁמִירַת אֵת גְּרֵי אֲנִי מְשַׁמֵּר
 45 אֵת נַרְךָ הוּא, שְׁשֻׁמִּית הַגֵּר
 46 דְּהַנְּשָׁמָה (הֵינְנוּ ה'שמירה'
 47 כּמוֹכֵן שֶׁל עֲצֵם הַקִּיּוֹם, לֹא הַהֲתַעֲלוֹת
 48 הַמִּיּוּחָדֵת אֵלֶּה דְרָגַת הַגֵּר
 49 דְּהַנְּשָׁמָה מְצַד עֲצָמָה²⁴) הוּא
 50 עַל-יְדֵי שְׁמִירַת הַגֵּר דְּתוֹרָה
 51 וְדָבָר זֶה שִׁיךְ דּוּקָא בְּנִשְׁמוֹת נְמוּכוֹת
 52 אֲבָל הַנִּשְׁמוֹת הַגְּבוּהוֹת לְכָאוּרָה לֹא
 53 זְקוּקוֹת לוֹ וְלִמָּה נִאֲמַר שְׁשֻׁמִּית
 54 הַנִּשְׁמָה תְּלוּיָהּ בְּשִׁמִּירַת תוֹרָה?.

55 **וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה עַל-פִּי מֶאֱמָר**
 56 **הַזֶּה²⁵ הַמּוּבָא בְּתַנְיָא²⁶,**
 57 **דְּכִמּוֹ שְׂאוּר הַגֵּר אֵינּוּ מְאִיר**
 58 **וְנִאֲחֲזֵ בְּפִתְיָלָה בְּלֵי שְׁמֵן, כֵּן**
 59 **אֵין הַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה עַל גּוּף**
 60 **הָאָדָם שְׁנִמְשָׁל לְפִתְיָלָה אֵלֶּה**
 61 **עַל-יְדֵי מַעֲשִׂים טוֹבִים**
 62 **שְׁנִמְשָׁלוּ לְשְׁמֵן. עַד כֵּן דְּבָרֵי**
 63 **הַזֶּה וּמְבָאֵר עַל כֵּן בְּתַנְיָא²⁷,**
 64 **דְּהִטְעָם עַל זֶה (שְׁהַשְּׂרָאָת**
 65 **הַשְּׂכִינָה עַל גּוּף הָאָדָם הִיא**
 66 **דְּוָקָא עַל-יְדֵי קִיּוֹם הַמִּצְוֹת**
 67 **(מַעֲשִׂים טוֹבִים), וְלֹא דִי לוֹ**
 68 **בְּנִשְׁמָתוֹ כְּשֶׁלְעֲצָמָה כְּדִי לְהַאִיר,**

24 **הַמּוּבָא בְּתַנְיָא²⁶,** דְּכִמּוֹ שְׂאוּר הַגֵּר אֵינּוּ מְאִיר וְנִאֲחֲזֵ בְּפִתְיָלָה בְּלֵי שְׁמֵן, כֵּן
 25 **אֵין הַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה עַל גּוּף הָאָדָם שְׁנִמְשָׁל לְפִתְיָלָה אֵלֶּה עַל-יְדֵי מַעֲשִׂים**
 26 **טוֹבִים שְׁנִמְשָׁלוּ לְשְׁמֵן. וּמְבָאֵר בְּתַנְיָא²⁷,** דְּהִטְעָם עַל זֶה (שְׁהַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה
 27 **עַל גּוּף הָאָדָם הִיא דְּוָקָא עַל-יְדֵי קִיּוֹם הַמִּצְוֹת (מַעֲשִׂים טוֹבִים), וְלֹא דִי לוֹ**

בהמאמר דצריך להבין באם שמרת את נרתי, דכמו שאמרנו, מהו שייכותם כו' – דלכאורה הי' מספיק שיאמר צריך להבין מהו שייכותם כו' ולמה מעתיק עוד פעם לשון המדרש? ויש לומר, שכוונתו בזה היא להדגיש שהדיוק הוא רק ב"אם שמרת" כו' (ולא ב"אם כבית"). (23) וכמ"ש בהמאמר "שע"י תרי"ג מצוות עי"ז מתעלה האדם כו'". (24) והגם ד"משמר את נרתי" הוא שנוסף בה שימור (כנ"ל הערה 21) – הרי ענין השימור הוא שהדבר עצמו נשמר [וע"ד שמרת את נרתי, דהגם שענין שמרת הוא לא רק שאינו עובר אלא שמקיים המצוה, מ"מ, אין זה הוספה בהמצוה אלא שמקיים המצוה עצמה]. (25) ח"ג (פ' בלק) קפז, א. (26) פל"ה (מד, א). (27) שם (מד, סע"א ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 למרות שהיא חלק אלקה ממצעל להיות היא בשמן לפתילה, 2
 2 פי נשמת האדם, אפילו פשהוא צדיק גמור עובד ה' 3
 3 בַּיְרָאָה ובנוסף לכך הוא עובד ה' גם וְאַהֲבָה בַּתְּעוֹנִיגִים שהיא אהבה 4
 4 בדורה גבוהה ביותר, כאשר הצדיק קרוב לאלוקות עד כדי כך שהוא מתענג 5
 5 על ה' (בשונה ממי שעדיין רחוק, 6
 6 והאהבה שלו נמשלה דומה לצמאון 7
 7 ותשוקה) הרי למרות מעלותיו 8
 8 הגדולות של אותו צדיק, נשמתו עדיין 9
 9 אינה בטלה במציאות לגמרי 10
 10 כלפי הקב"ה במידה שאין לה כל 11
 11 מציאות עצמאית משלה, רק הוא 12
 12 אותו צדיק עדיין דָּבַר בַּפִּי עֲצָמוֹ 13
 13 יְרָא ה' וְאוֹהֲבוֹ אבל טרם הגיע 14
 14 לדרגת 'ביטול במציאות'. וְהַמְצֹת 15
 15 שֶׁהֵן פְּנִימִיּוֹת רְצוֹנוֹ תִּבְרָךְ 16
 16 של הקב"ה, אֵין הַחַיּוֹת שֶׁבָּהֶם 17
 17 דָּבַר נִפְרָד בַּפִּי עֲצָמוֹ כָּלֵל 18
 18 אֲלָא הוא מִיַּחַד באחדות מלאה 19
 19 ומוחלט וְנִכְלָל בַּרְצוֹנוֹ תִּבְרָךְ 20
 20 מבלי לייחס לאותה חיות מציאות 21
 21 עצמאית מסוימת. וְלִכֵּן הַשְּׂרָאָת 22
 22 הַשְּׂכִינָה עַל גּוּף הָאָדָם לא 23
 23 יכולה להיות בכוח עצם העובדה שיש 24
 24 לו נשמה אלא היא עַל-יְדֵי קִיּוֹם 25
 25 הַמְצֹת דוֹקָא, כִּי עֲנִין 26
 26 המשמעות של הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה 27
 27 בְּאִיזָה דָּבַר הוא שְׂאוֹתוֹ 28
 28 הַדָּבָר נִכְלָל בְּאוֹר ה' ומאבד את 29
 29 מציאותו העצמית (כמו נר קטן שנכלל 30
 30 באבוקה גדולה) וְכֵטֵל לוֹ 31
 31 בַּמְצִיאוֹת לַגְּמֵרִי בצורה מלאה 32
 32 ומוחלטת מבלי שתהיה לו מציאות 33
 33 כלשהי משלו, שְׂאֹז דוֹקָא שׁוֹרָה 34
 34 וּמִתְגַּלָּה וּמְאִיר בּוֹ ה' אֶחָד 35
 35 כאמור שהשראת השכינה יכולה להיות 36
 36 רק כאשר הדבר או האדם שבו השכינה 37
 37 שורה יהיה בביטול מוחלט לאלוקות. 38
 38 וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאֵר זֶה

שְׂמִירַת הַנֵּר דִּהְנִשְׁמָה היא עַל-יְדֵי שְׂמִירַת הַנֵּר דִּתּוֹרָה, 39
 כִּי עֲנִין הַנֵּר והאור דִּהְנִשְׁמָה הוא הַבְּטוּל שְׁלָה²⁸, וּשְׂלָמוֹת 40
 הַבְּטוּל דִּהְנִשְׁמָה (בטול בַּמְצִיאוֹת לַגְּמֵרִי) הוא עַל-יְדֵי 41
 קִיּוֹם הַמְצֹת דוֹקָא ואינו יכול להיות בכוחה של הנשמה מצד עצמה. 42
 וְזֶהוּ שֶׁהַנֵּר דִּהְנִשְׁמָה נִקְרָא 43
 נֵרָךְ (דִּהְאָדָם), וְהַנֵּר דִּתּוֹרָה 44
 וּמְצֹת נִקְרָא גְרִי (דִּהַקְּב"ה), 45
 וזאת למרות שבפסוק הנשמה נקראת 46
 "נר ה'" ולא נר האדם כִּי הַבְּטוּל 47
 דִּהְנִשְׁמָה (שְׂמִצֵּד עֲצָמָה ללא 48
 קיום המצוות) אֵינוֹ בְטוּל 49
 בַּתְּכִלִּית וכאמור שגם צדיק העובד 50
 את ה' באהבה ובריאה עדיין יכול 51
 להיות בבחינת 'יש' ולכן הנשמה 52
 נקראת - נֵרָךְ דִּהְאָדָם, וְהַנֵּר 53
 דִּמְצֹת שֶׁהוא פְּנִימִיּוֹת רְצוֹנוֹ 54
 תִּבְרָךְ ומאוחד בו וכלול בו, דוֹקָא 55
 הוא גְרִי דִּהַקְּב"ה. וְעַל-יְדֵי 56
 שֶׁהָאָדָם מְקַיֵּם אֶת הַמְצֹת 57
 הַמְאוּחָדוֹת בַּקְּב"ה והחיות שבהם היא 58
 ללא כל מציאות של 'יש' אלא בתכלית 59
 הביטול, נִמְשָׁךְ בְטוּל זֶה גַם 60
 בַּנְשָׁמָה, אֵנִי הַקְּב"ה מְשַׁמֵּר 61
 אֶת נֵרָךְ²⁹ נור של האדם. 62
 (ה) וּלְהַעִיר, דִּמְאָמֵר הַנֵּל 63
 דיבור-המתחיל וידבר גר' בהעלותך 64
 משנת תרכ"ט שִׁיף לְחַג 65
 הַשְּׁבוּעוֹת. דְּנוֹסָף לָזֶה 66
 שֶׁפִּרְשַׁת בְּהַעֲלוֹתְךָ אֶת הַנְּרוֹת 67
 (הַתְּחִלַּת הַמְאָמֵר) קוֹרִין 68
 לְאַחֲרֵי חַג הַשְּׁבוּעוֹת³⁰, 69
 נִרְשָׁם בְּהַתְּחִלַּת הַמְאָמֵר 70
 שֶׁהוא שִׁיף לְדִבּוֹר הַמִּתְחִיל' 71
 וַיְדַבֵּר אֲנֹכִי³¹ שהוא המאמר של 72
 חג השבועות אותה שנה. וְעַל-פִּי- 73
 זֶה בַּהֲתַם לְשִׁיכּוֹת של המאמר לחג 74

28) ראה תניא רפי"ט (כד, ב) "הגם שתהי' אין ואפס ותבטל שם במציאות לגמרי". (29) והגם שהביטול שנמשך בהנשמה ע"י קיום המצוות הוא למעלה מהביטול בהנשמה שמצד עצמה, מ"מ נקרא בשם שמירה (אני משמר את נרך), דענין השמירה הוא שהדבר עצמו נשמר (כנ"ל הערה 24), כי גם ביטול זה שייך להנשמה, כדלקמן סעיף ט. (30) אלא שיש שנים שקוראין גם פ' נשא לאחרי חג השבועות (כבשנה זו - תשכ"ט). וע"ד שפרשת במדבר קוראין לעולם בהשבת שלפני חג השבועות ולפעמים גם פ' נשא. (31) דחג השבועות תרכ"ט (נדפס בסה"מ תרכ"ט ע' קצג ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 השבועות יש לומר, דָּהָה שְׁמֵבְאָר בְּמֵאֲמָר הַנּוֹכַח, של פרשת
 2 בהעלותך תרכ"ט שְׁעַל-יָדַי קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת נַעֲשֶׂה עֲלֶיָהּ
 3 בְּנִשְׁמָה, לעומת מצבה קודם שירדה לעולם הזה, כמבואר לעיל הוא
 4 עַל-דֶּרֶךְ הָעֲלוּי דִישְׁרָאֵל שְׁנִתְחַדַּשׁ בְּמִתַּן תּוֹרָה לעומת מצבם
 5 לפני מתן תורה, כפי שיתבאר להלן.
 6 וְהַעֲנִין הוּא, דְּהֵאֱהָבָה 1 בְּמֵאֲמָר שְׁעַל-יָדַי קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת נַעֲשֶׂה
 7 הַטְּבַעִית שְׁבָכֵל אֶחָד 2 עֲלֶיָהּ בְּנִשְׁמָה, הוּא עַל-דֶּרֶךְ הָעֲלוּי דִישְׁרָאֵל
 8 מִישְׁרָאֵל לְהִיּוֹת דְּבוּק בַּה' 3 שְׁנִתְחַדַּשׁ בְּמִתַּן תּוֹרָה. וְהַעֲנִין הוּא, דְּהֵאֱהָבָה
 9 וְלֹא לְפָרֵד מִמֶּנּוּ יִתְבַּרֵךְ בְּשׁוֹם 4 הַטְּבַעִית שְׁבָכֵל אֶחָד מִישְׁרָאֵל לְהִיּוֹת דְּבוּק בַּה'
 10 אֶפֶן אֶפִּילוּ אִם כּוּדִי לֹא לְהִיפָרֵד 5 וְלֹא לְפָרֵד מִמֶּנּוּ יִתְבַּרֵךְ בְּשׁוֹם אֶפֶן אֶפִּילוּ
 11 מִהִדְּבִיקוֹת בִּקב"ה יש צורך 6 בְּמִסִּירַת נֶפֶשׁ מִמָּוֶשׁ וּוִיתוּר עַל
 12 בְּמִסִּירַת נֶפֶשׁ מִמָּוֶשׁ וּוִיתוּר עַל 7 הַחַיִּים כְּפוּעַל, הֵיטָה אֵצֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 13 וְגַם קִדְּם מִתַּן תּוֹרָה, שְׁהָרִי 8 וְעַל-פִּי מָה שְׁכַתּוּב בְּתַנְיָא³² דְּזָה שְׁהָאֲבוֹת
 14 אֱהָבָה זֶה הוּא יְרוּשָׁה לָנוּ 9 הוֹרִישׁוּ לְכָל אֶחָד מִישְׁרָאֵל אֱהָבָה זֶה שִׁיף לְזָה
 15 מֵאֲבוֹתֵינוּ אֲבֵרָהם יִצְחָק וְיַעֲקֹב. 10 שְׁהָאֲבוֹת הֵן הֵן הַמְרַפְּכָה³³, דְּעֲנִין הַמְרַפְּכָה הוּא
 11 שְׁהִיא בְּטִלָּה לְהַרְוֵיב [דְּזָה שְׁהִלִּיכַת הַמְרַפְּכָה 11 שְׁהִיא בְּטִלָּה לְהַרְוֵיב
 12 (הַסּוֹסִים) הוּא כְּפִי רְצוֹן הַרְוֵיב הוּא לֹא מִפְּנֵי 12 שְׁרוּצִים שְׁתִּהִיָה לְהֵם שְׁיִכּוֹת לְהַרְוֵיב (עַל-דֶּרֶךְ
 13 אֱהָבָה הַטְּבַעִית הַנִּלְשָׁה שְׁהִיא הַרְצוֹן שְׁהוּא יְהִיָה 14 אֱהָבָה הַטְּבַעִית הַנִּלְשָׁה שְׁהוּא יְהִיָה
 15 דְּבוּק בַּה') אֵלֹא מִפְּנֵי בְּטוּלָם לְהַרְוֵיב], יֵשׁ 15 דְּבוּק בַּה') אֵלֹא מִפְּנֵי בְּטוּלָם לְהַרְוֵיב], יֵשׁ
 16 לֹא מִפְּנֵי בְּטוּלָם לְהַרְוֵיב 16 לֹא מִפְּנֵי בְּטוּלָם לְהַרְוֵיב 16 לֹא מִפְּנֵי בְּטוּלָם לְהַרְוֵיב
 17 מֵהָאֲבוֹת הֵן הֵן הַמְרַפְּכָה כְּלוּלָה (בְּהַעֲלָם) וְגַם 17 מֵהָאֲבוֹת הֵן הֵן הַמְרַפְּכָה כְּלוּלָה (בְּהַעֲלָם) וְגַם
 18 הָאֱהָבָה שְׁבָכֵחִינַת בְּטוּלָה³⁴, שְׁאִינוּ רוּצָה לְעַצְמוֹ 18 הָאֱהָבָה שְׁבָכֵחִינַת בְּטוּלָה³⁴, שְׁאִינוּ רוּצָה לְעַצְמוֹ
 19 כְּלָל, וְכָל רְצוֹנוֹ הוּא שְׁיִהִיָה גְלוּי אֶלְקוֹת 19 כְּלָל, וְכָל רְצוֹנוֹ הוּא שְׁיִהִיָה גְלוּי אֶלְקוֹת
 20 בְּעוֹלָם³⁵ וְשִׁתְּשָׁלֵם הַכְּפִינָה דְּדִירָה³⁶ לוֹ יִתְבַּרֵךְ 20 בְּעוֹלָם³⁵ וְשִׁתְּשָׁלֵם הַכְּפִינָה דְּדִירָה³⁶ לוֹ יִתְבַּרֵךְ
 21 בְּתַתּוֹנִים. 21 בְּתַתּוֹנִים. 21 בְּתַתּוֹנִים.
 22 וְהִנֵּה יְדוּעָה³⁷ דְּאֱהָבָה הוּא הָאֱהָבָה וְהַרְצוֹן 22 וְהִנֵּה יְדוּעָה³⁷ דְּאֱהָבָה הוּא הָאֱהָבָה וְהַרְצוֹן
 23 דְּהָאָדָם (הָאוֹהֵב), וְלִכְנָן, וְגַם כְּשֶׁהָאֱהָבָה 23 דְּהָאָדָם (הָאוֹהֵב), וְלִכְנָן, וְגַם כְּשֶׁהָאֱהָבָה
 24 הַרְצוֹן שְׁלוֹ הוּא שְׁיִשְׁלֵם רְצוֹן הָעֲלוּי, מִכָּל- 24 הַרְצוֹן שְׁלוֹ הוּא שְׁיִשְׁלֵם רְצוֹן הָעֲלוּי, מִכָּל-
 25 מְקוֹם, עֲצָם עֲנִין הָאֱהָבָה וְהַרְצוֹן הוּא מְצִיאוֹת. וְאֶמְתִּית עֲנִין הַבְּטוּל הוּא 25 מְקוֹם, עֲצָם עֲנִין הָאֱהָבָה וְהַרְצוֹן הוּא מְצִיאוֹת. וְאֶמְתִּית עֲנִין הַבְּטוּל הוּא

32) פ"ח (כג, ב). וראה קיצורים והערות לתניא שם (ע' ק). 33) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו. 34) המעלה דאבהה זו על אבהה הטבעית – ראה תניא פמ"א (נז, ב ואילך). ובארוכה – בסה"מ תר"ס ע' קמט ואילך. ובתניא שם (נח, א) דה"א אבהה הטבעית שבלב כל ישראל" היא (לא רק להיות דבוק בו אלא גם) "לעשות כל מה שהוא רצון העליון ב"ה", ולכן "יש לכל אדם להרגיל עצמו בכוונה זו". 35) בלקו"ת פרשתנו (ל, א) (הובא בסה"מ תר"ס שם)) שאבהה זו היא אבהה דאהרן שלמעלה מאבהה דאברהם. אבל ראה תניא שבהערה הקודמת דענין זה שייך לכל אחד מישראל מצד אבהה המסותרת שבירושה מהאבות. וראה אוה"ת פרשתנו (ע' שלח) "והמשכיל יבין שלא שאברהם לא הגיע למדריגת אה"ר דאהרן ח"ו, אלא זהו כמו שבמ"ת נמשך הכח לישראל שיכולו להמשיך אוא"ס ע"י מצוות מעשיות מה שלא זכה לזה אברהם". 36) ראה תנחומא נשא טו. בחוקתי ג. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. 37) ראה לקמן ח"ד ע' יז.

ביאור בדרך אפשר

1 האדם עובד את ה' מתוך גישה **שְׁהוּא כְּמוֹ עֶבֶד שְׂאִין לוֹ שׁוֹם**
 2 **רְצוֹנוֹת** אישיים משלו, **וְכָל מַה שְׁעוֹשֶׂה הוּא מֵצֵד עַל הָאֲדוֹן**
 3 **שְׁמִטְל עָלָיו, שְׁמֵצֵד זֶה הוּא מְכַרְח לְקִים רְצוֹן הָאֲדוֹן** ובמובן
 4 זה, היינו מצד מעלת הביטול, הגישה של העבד שמבצע את הרצון של אדונו
 5 בלי להבין ובלי לחוש רגשות של רצון
 6 לעשות זאת, היא הנעלית יותר שהרי
 7 העושה בקבלת עול בטל יותר
 8 מהעושה עם הבנה או רגש.
 9 **וַיֵּשׁ לוֹמֵר, דְּכִיּוֹן שְׁבִטוּל**
 10 **הַמְּרַכְבָּה לְהַרוֹכֵב הוּא לֹא**
 11 **מֵצֵד הַרְצוֹן דְּהַמְּרַכְבָּה**
 12 **(שְׂרוּצָה לְהִיּוֹת בְּטֵלָה**
 13 **לְהַרוֹכֵב וּמְרַכְבָּה אֵלָיו** שהרי
 14 למרכבה אין דעת ואין רגש) **אֵלֹא**
 15 הביטול שלה הוא **מֵצֵד הַרוֹכֵב**
 16 שמוליך ומוביל אותה כרצונו, לכן
 17 באהבה הטבעית שיש לבני ישראל
 18 **בִּירוּשָׁה מִהָאֲבוֹת הֵן הֵן**
 19 **הַמְּרַכְבָּה,** הרי למרות שיש בזה
 20 רגש של אהבה לאמתו של דבר **כָּלוּל**
 21 **בְּהֶעֱלֵם גַּם הַבְּטוּל דְּקַבְּלַת**
 22 **עַל** שהוא הביטול הנעלה ביותר,
 23 כאמור. **וַיִּלְהַעִיר מִמָּאֵמֵר**
 24 **רְבוּתֵינוּ ז'ל³⁸ בְּשַׁעָה**
 25 **שְׁהַקְדִּימוּ יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה**
 26 **לְנִשְׁמַע כּו', יצאה בת קול ואמרה**
 27 **מִי גִלָּה לְכַנִּי רַז סוּד זֶה** שיש
 28 להקדים נעשה לנשמע, **וּמִבְּאֵר** על
 29 **כֵּן בְּחִסְדֵי־וַת³⁹ דְּזָה שְׁהַקְדִּימוּ**
 30 **נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמַע [שְׁבִטוּל**
 31 **דְּקַבְּלַת עַל עֲצָמוֹ הוּא בְּטוּל**
 32 **נַעֲלָה בִּיּוֹתֵר,** בביטול של האדם
 33 לקב"ה מתוך קבלת עול, לא בעקבות
 34 הבנה והשגה או רגשות, יש דרגות
 35 שונות עד כמה הביטול הוא עמוק
 36 ופנימי. והקדמת נעשה לנשמע, כאשר בני ישראל קבלו על עצמם לעשות
 37 ולקיים את דברי התורה אפילו לפני ששמעו מה הם הוא ביטול עמוק מאד
 38 הנקרא בחסידות **בְּטוּל לְבַעַל הַרְצוֹן** שכן יתכן מצב שבו האדם בטל
 39 לרצון מסוים של הקב"ה אבל הוא עדיין נשאר מציאות כלשהי לעצמו, ויתכן
 40 שכלפי רצון אחר הוא לא יתבטל, אבל ביטול ל"בעל הרצון" היינו ביטול
 41 אל הקב"ה בעצמו באופן שהאדם מבטל את כל מציאותו לחלוטין וממילא
 42 הביטול הוא כלפי כל רצון, איזה שיהיה] **הוּא עַל-יְדֵי שְׁבִטוּלָה** שעה

ביאור בדרך אפשר

43 שאמרו נעשה ונשמע היה אצלם **גְּלוּי אַהֲבָה הַמְּסַתֶּרֶת,** הנקראת **רַז**
 44 כי היא דומה לסוד שבדרך כלל הוא נעלם. ולכאורה נשאלת השאלה: הוסבר
 45 לעיל בהרחבה שרגשי אהבה הם ביטוי למציאותו של האוהב ורק קבלת עול
 46 ללא רגש, כמו עבד שמקיים את רצון אדונו מפני ההכרח, היא ביטול אמיתי.
 47 ואיך הדברים עולים בקנה אחד עם
 48 האמור כאן שבני ישראל הגיעו
 49 לביטול הכי עמוק של הקדמת נעשה
 50 לנשמע על ידי גילוי האהבה
 51 המסתורת? וכדי להשיב על שאלה זו
 52 מוסיף: **וַיֵּשׁ לוֹמֵר, שְׁהַשְׂיִיכוֹת**
 53 **דְּאַהֲבָה מְסַתֶּרֶת (מְצִיאוֹת)**
 54 **לְהַקְדִּמַת נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמַע**
 55 **(בְּטוּל דְּקַבְּלַת עַל),** למרות
 56 שלכאורה יש סתירה ביניהם **הוּא,**
 57 **כִּי אַהֲבָה הַמְּסַתֶּרֶת הִיא**
 58 **בִּירוּשָׁה מִהָאֲבוֹת הֵן הֵן**
 59 **הַמְּרַכְבָּה.** ומאחר ששורש האהבה
 60 הזו הוא מהביטול של האבות שהיה
 61 ביטול עמוק ונעלה עד כדי כך
 62 שהאבות הן "המרכבה" שאין לה שום
 63 רצון משלה, לכן אף שלמעשה יש כאן
 64 רגש של אהבה, אין זו אהבה שסותרת
 65 לביטול אלא אדרבה התערורת
 66 והתגלות האהבה המסתורת היא
 67 שגרמה לבני ישראל לומר "נעשה
 68 ונשמע" מתוך ביטול בתכלית]. **וַיִּמְזָה**
 69 **מִהָאֵמֵר לְעִיל שְׁבִטוּלָה** "נעשה
 70 ונשמע" לפני מתן תורה היו בני
 71 ישראל בביטול כל כך עמוק ופנימי
 72 **מְוָבָן, דְּהַבְּטוּל שְׁנַמְשָׁף**
 73 **לְיִשְׂרָאֵל בְּמַתַּן תּוֹרָה (לְאַחֲרֵי**
 74 **שְׁהַקְדִּימוּ נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמַע)**
 75 **הוּא בְּטוּל נַעֲלָה יוֹתֵר גַּם**
 76 **מִהַבְּטוּל דְּמְרַכְבָּה** שהיה אצלם
 77 לפני מתן תורה שהרי מובן שבמתן
 78 תורה נתעלו לדרגה גבוהה יותר, כפי שיתבאר להלן מהי ההוספה בענין
 79 הביטול שנפעלה במתן תורה ועדיין לא היתה בבני ישראל כשאמרו נעשה
 80 ונשמע.
 81 (ו) **וַיִּהְיֶה עֵינָן הוּא, דְּאִיתָא בְּגִמְרָא⁴⁰ אָמְרוּ עָלָיו עַל**
 82 **רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי שְׁלֹא הִנִּיחַ** לא הותרו מבלי ללמוד **דְּכָר גְּדוּל**
 83 **וְדָבָר קָטָן, דְּכָר גְּדוּל מַעֲשֶׂה מְרַכְבָּה, דְּכָר קָטָן הַיּוֹת**
 84 **דְּאַבְיֵי וְרַבָּא. וּמִבְּאֵר בְּמָאֵמֵר⁴¹** הנזכר משנת תרכ"ט, **דְּהַשְׁעָם**

(38) שבת פח, א. (39) לקו"ת במדבר ביאור על בשעה שהקדימו (יד, ד). (40) סוכה כח, א. (41) סה"מ תרכ"ט ע' רטז ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שִׁמְעֵשָׁה מְרַכְבָּה נִקְרָא דָּבָר גָּדוֹל הוּא, כִּי עַל-יְדֵי
 2 הַמְרַכְבָּה⁴² מְגִיעַ הָאָדָם הַרוֹכֵב עַל הַמְרַכְבָּה לְמִקוֹם שְׂאִינוֹ
 3 יְכוּל לְהִגִּיעַ לְשֵׁם מִצַּד עֲצָמוֹ לְלֹא הַמְרַכְבָּה, וְכִמוֹ כֵּן הוּא
 4 בַּמְרַכְבָּה הָעֲלִיּוֹנָה, שֶׁהַחַיּוֹת חַיּוֹת הַקּוֹדֵשׁ הָעֲלִיּוֹנוֹת נוֹשְׂאוֹת
 5 וּמְגִבְיּוֹת וּמְרוֹמְמוֹת אֶת הַפֶּסֶא⁴³
 6 וְאֵת הָאָדָם הָעֲלִיּוֹן שֶׁעַל
 7 הַפֶּסֶא⁴⁴ לְבַחֲנֵינָת לֹא אָדָם⁴⁵
 8 שֶׁלְמַעֲלָה מִבַּחֲנֵינָת "אָדָם". וְעַקֵּר
 9 הַהֲעֲלָאָה שֶׁל הַפֶּסֶא וְשֶׁל בַּחֲנֵינָת
 10 אָדָם לְבַחֲנֵינָת לֹא אָדָם, הוּא
 11 בַּמְרַכְבָּה דֵּהָאָבוֹת (הָאָבוֹת הֵן
 12 הֵן הַמְרַכְבָּה). מְרַכְבָּה
 13 דְאֲצִילוֹת שְׁכֵן הַמְרַכְבָּה הָעֲלִיּוֹנָה
 14 קִיַּמַת בְּכָל עוֹלָם לִפְי עֲנִינוֹ וּמִדְרַגְתּוֹ
 15 וְלֹא דוּמָה הַמְרַכְבָּה דְאֲצִילוֹת לְמַרְכָּבָה
 16 כִּפִּי שְׁהִיא בְּעוֹלָמוֹת שֶׁלְמַטָּה מֵעוֹלָם
 17 (הָאֲצִילוֹת). כִּי הָעֲלִיָּה דְבַחֲנֵינָת
 18 אָדָם לְבַחֲנֵינָת לֹא אָדָם שֶׁעַל-
 19 יְדֵי מְרַכְבָּה דְבְרִיאָה-יְצִירָה-
 20 עֲשִׂיָּה הָעוֹלָמוֹת שֶׁלְמַטָּה מֵאֲצִילוֹת
 21 הִיא שֶׁהָאָדָם שֶׁעַל הַפֶּסֶא
 22 (אָדָם דְבְרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה)
 23 מִתְעַלָּה לְדִרְגָּא שֶׁהִיא בַּחֲנֵינָת
 24 לֹא אָדָם לְגַבֵּי אָדָם דְבְרִיאָה-
 25 יְצִירָה-עֲשִׂיָּה הֵינּוּ לְעוֹלָם
 26 הָאֲצִילוֹת שֶׁעַם מַעֲלָתוֹ בִּיחַס לְעוֹלָמוֹת
 27 בִּי"ע, עֵדִינָן הוּא בְּכָלל הָעוֹלָמוֹת.
 28 וְעַל-יְדֵי הַמְרַכְבָּה דֵּהָאָבוֹת,
 29 מְרַכְבָּה דְאֲצִילוֹת, נַעֲשֶׂה
 30 הָעֲלִיָּה דְבַחֲנֵינָת אָדָם
 31 דְאֲצִילוֹת לְבַחֲנֵינָת לֹא אָדָם
 32 שֶׁלְמַעֲלָה מֵאֲצִילוֹת, אַרְיָךְ
 33 בַּחֲנֵינָת "אַרְיָךְ אֲנַפִּינָן" שֶׁכֹּתֵר עֲלִיּוֹן"
 34 שְׁבַא-יְסוּף שֶׁהוּא לְמַעֲלָה מֵאַרְבַּעַת
 35 הָעוֹלָמוֹת. וְזֶהוּ שֶׁמַּעֲשֶׂה
 36 מְרַכְבָּה נִקְרָא דָּבָר גָּדוֹל, כִּי
 37 אָדָם, זְעִיר אֲנַפִּינָן, פְּנִינָת קִטְנוֹת
 38 (כַּאֲשֶׁר בְּדֶרֶךְ כָּלל הַכּוֹנֵנָה לְמִידוֹת שֶׁל
 39 עוֹלָם הָאֲצִילוֹת שֶׁלְעוֹמָת אֹרֵךְ הָאֲיִן-סוּף

1 דֵּהֲטַעַם שֶׁמַּעֲשֶׂה מְרַכְבָּה נִקְרָא דָּבָר גָּדוֹל הוּא,
 2 כִּי עַל-יְדֵי הַמְרַכְבָּה⁴² מְגִיעַ הָאָדָם הַרוֹכֵב עַל
 3 הַמְרַכְבָּה לְמִקוֹם שְׂאִינוֹ יְכוּל לְהִגִּיעַ לְשֵׁם מִצַּד
 4 עֲצָמוֹ, וְכִמוֹ כֵּן הוּא בַּמְרַכְבָּה הָעֲלִיּוֹנָה, שֶׁהַחַיּוֹת
 5 נוֹשְׂאוֹת אֶת הַפֶּסֶא⁴³ וְאֵת הָאָדָם שֶׁעַל הַפֶּסֶא⁴⁴
 6 לְבַחֲנֵינָת לֹא אָדָם⁴⁵. וְעַקֵּר הַהֲעֲלָאָה לְבַחֲנֵינָת לֹא
 7 אָדָם, הוּא בַּמְרַכְבָּה דֵּהָאָבוֹת (הָאָבוֹת הֵן הֵן
 8 הַמְרַכְבָּה), מְרַכְבָּה דְאֲצִילוֹת. כִּי הָעֲלִיָּה דְבַחֲנֵינָת
 9 אָדָם לְבַחֲנֵינָת לֹא אָדָם שֶׁעַל-יְדֵי מְרַכְבָּה
 10 דְבְרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה הִיא שֶׁהָאָדָם שֶׁעַל הַפֶּסֶא
 11 (אָדָם דְבְרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה) מִתְעַלָּה לְדִרְגָּא
 12 שֶׁהִיא בַּחֲנֵינָת לֹא אָדָם לְגַבֵּי אָדָם דְבְרִיאָה-
 13 יְצִירָה-עֲשִׂיָּה. וְעַל-יְדֵי הַמְרַכְבָּה דֵּהָאָבוֹת,
 14 מְרַכְבָּה דְאֲצִילוֹת, נַעֲשֶׂה הָעֲלִיָּה דְבַחֲנֵינָת אָדָם
 15 דְאֲצִילוֹת לְבַחֲנֵינָת לֹא אָדָם שֶׁלְמַעֲלָה מֵאֲצִילוֹת,
 16 אַרְיָךְ. וְזֶהוּ שֶׁמַּעֲשֶׂה מְרַכְבָּה נִקְרָא דָּבָר גָּדוֹל, כִּי
 17 אָדָם, זְעִיר אֲנַפִּינָן, הוּא בַּחֲנֵינָת קִטְנוֹת וְצִמְצוּם,
 18 וְעַל-יְדֵי הַמְרַכְבָּה הוּא מִתְעַלָּה לְבַחֲנֵינָת אַרְיָךְ,
 19 גְּדוּלָּה.

20 וְהַטַּעַם שֶׁהַחַיּוֹת דְאֲבִי וְרַבָּא נִקְרָאִים דָּבָר קָטָן
 21 (אֲף שֶׁהוּא עַקֵּר בַּתּוֹרָה שְׁבַע-עֶלְפָּה)
 22 הוּא, כִּי הַלְכוֹת הַתּוֹרָה נִתְלַבְּשׁוּ בְּדְבָרִים קָטָנִים.
 23 דְנוֹסָף לָזֶה שֶׁהַמִּצְוֹת נִתְלַבְּשׁוּ בְּדְבָרִים גְּשָׁמִיִּים,
 24 יֵשׁ בְּכָל מִצְוָה כַּמָּה פְּרָטִי דִּינִים, דְעֲנִינָן
 25 הַהִתְחַלְקוֹת (פְּרָטִים) הוּא צִמְצוּם וְהַגְּבָלָה,
 26 קִטְנוֹת. וְעַל-פִּי-זֶה⁴⁶, הַחֲלוּקָה בֵּין מַעֲשֶׂה
 27 מְרַכְבָּה לְהַחֲנֵינָת דְאֲבִי וְרַבָּא הוּא מִן הַקְּצָה אֶל הַקְּצָה. דְעֲנִינָן מְרַכְבָּה הוּא
 28 הַיְצִיאָה מִבַּחֲנֵינָת הַגְּבָלָה (אָדָם) לְבַחֲנֵינָת בְּלִי-גְבוּל (לֹא אָדָם) – דָּבָר גָּדוֹל
 29 (דְאֲמַתִּית עֲנִינָן הַגְּדוּלוֹת הוּא בְּדָבָר שְׂאִינוֹ מְגָבֵל⁴⁷), וּבַחֲנֵינָת דְאֲבִי וְרַבָּא הוּא

(42) בהבא לקמן ראה גם תו"א יתרו עא, ב. ובכ"מ. (43) ראה בחיי עה"פ תרומה כה, יא בשם פרד"א [ספ"ד. וראה ברד"ל שם]. שמו"ר ספכ"ג. במדב"ר ספ"ד. פיוט "והחיות" במוסף ל"ה (בנוסח הקדושה) נוסח אשכנז. (44) ראה יחזקאל א, כו. (45) לשון הכתוב – שמואל-א טו, כט. (46) בהבא לקמן (בהחצאי ריבוע) ראה ד"ה בהעלותך תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' שמא). (47) דכשאוברים על דבר מוגבל שהוא גדול, הגדלות שלו היא רק לגבי דברים שהם קטנים ממנו, אבל ישנם דברים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לְהַפֵּךְ, הַתְּלַבְּשׁוֹת רְצוֹן הָעֵלְיוֹן רְצוֹנוֹ וּחְכַמְתוּ הָעֲלִיּוֹנִים שֶׁל הַקַּב"ה,
 2 בְּלִי גְבוּל, כְּפִי שִׁירוֹד וּנְתַלְבְּשׁוּ בַתּוֹרָה כְּפִי שִׁירוּדָה לַמַּטֵּה בְּדַבְּרִים
 3 מְגַבְּלִים וְקַטְנִים לְעוֹמַת הַרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן הַבְּלָתִי מוּגַבֵּל - דָּבָר קָטָן].
 4 וּמִמְשִׁיף בְּמֵאֲמָר הַנּוֹכַח עוֹד טַעַם עַל זֶה שֶׁהַיּוֹת דְּאֲבִי
 5 וְרָבָא נִקְרְאִים דָּבָר קָטָן, כִּי
 6 הַתּוֹרָה דְּעַכְשָׁיו הַתּוֹרָה הַנִּגְלִית
 7 לְנו כַּעַת הִיא דָּבָר קָטָן לְגַבִּי
 8 פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה שֶׁתִּתְגַּלֶּה
 9 לְעֵתִיד כִּאֲשֶׁר הַקַּב"ה יִגְלֶה אֶת
 10 סְתוּרֵי הַתּוֹרָה. וְגַם יִשְׁנֶה סִיבָה
 11 נוֹסֶפֶת לְכַן שֶׁהַיּוֹת אֲבִי וְרַבָּא
 12 נִקְרְאִים "דָּבָר קָטָן" לְפִי
 13 שֶׁהַתּוֹרָה הִיא מְשָׁל וּלְבוּשׁ
 14 וְכִסּוּי לְאוּר־אֵין־סוּף הַמְּלַבֵּשׁ
 15 בָּהּ שֶׁהִיא הַתּוֹרָה הִיא רְצוֹנוֹ וּחְכַמְתוֹ
 16 שֶׁל הַקַּב"ה הֵאֱיִן־סוּף כְּפִי שֶׁנִּתְלַבְּשָׁה
 17 בְּעִינֵי הָעוֹלָם הַזֶּה. שְׁלֹכָן
 18 נִקְרְאָת הַתּוֹרָה בְּפִסְקוֹ בְּשֵׁם
 19 מְשָׁל הַקְּדָמוֹנִי⁴⁸, שֶׁהִיא
 20 מְשָׁל וּלְבוּשׁ לְבַחֲנִת קְדָמוֹנוֹ
 21 שְׁל עוֹלָם⁴⁹ כְּפִירוּשׁ רַש"י עַל
 22 הַפִּסְקוֹ: "מְשָׁל קְדָמוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם,
 23 הַתּוֹרָה שֶׁהִיא מְשָׁלוֹ שֶׁל הַקַּב"ה".
 24 וּמְשָׁל לְגַבִּי נִמְשָׁל הוּא דָּבָר
 25 קָטָן שֶׁהִיא מוּבֵן שֶׁהַיִּקְרָא הוּא
 26 הַנְּמֻשָׁל, וְהַמְּשָׁל אֵינוֹ אֵלָּא אֲמַצְעִי
 27 לַהֲגִיעַ לְנִמְשָׁל, וְלֹכֵן יִחַס בֵּין הַמְּשָׁל
 28 (הַתּוֹרָה כְּפִי שִׁירוּדָה לְעוֹלָם) וְהַנְּמֻשָׁל
 29 (הַקַּב"ה) הוּא כְּדָבָר קָטָן לְעוֹמַת דָּבָר
 30 גְּדוֹל.
 31 לְכַאוּרָה הִיא מְקוּם לְתַמוּדָה לְשֵׁם מַה יֵשׁ
 32 צוּרָן בְּכַמָּה הַסְּבִירִים לְכַן שֶׁהַתּוֹרָה
 33 ("הַיּוֹת דְּאֲבִי וְרַבָּא") נִקְרְאָת "דָּבָר
 34 קָטָן" וְמָה הַתּוֹסֶפֶת בְּהַסְּבֵר הַשְּׁנִי לְגַבִּי
 35 הַרְאִשׁוֹן, מִצַּד תּוֹכֵן הָעִנְיָן. וְכִדִּי לְהַסִּיר
 36 אֶת הַתְּמִיּהָה הַזֶּה, הוֹלֵךְ וּמְבַאֵר עוֹד.
 37 וְיֵשׁ לּוֹמֵר דְּלִהְיֶה טַעַם שֶׁהַיּוֹת
 38 דְּאֲבִי וְרַבָּא נִקְרְאִים דָּבָר
 39 קָטָן מִפְּנֵי שֶׁהַתּוֹרָה נִתְלַבְּשָׁה בְּדַבְּרִים קָטָנִים וּמוּגַבְלִים וְלֹכֵן יֵשׁ
 40 בְּהַלְכוֹת הַתּוֹרָה פְּרָטִי דִּינִים שׁוֹנִים, כִּאֲמֹר, הַתְּאָר דָּבָר קָטָן הוּא מְצַד
 41 הַלְּבוּשִׁים דְּתוֹרָה בְּהֵם נִתְלַבְּשָׁה כְּדִי לִרְדֹת לַמַּטֵּה וְהַלְבוּשִׁים הַלְלוּ

שהם גדולים ממנו והוא קטן. (48) שמואל-א כד, יד. וראה פרש"י עה"פ. מכות יו"ד, ב ובפרש"י שם. פרש"י עה"פ משפטים כא, יג. (49) ראה בארוכה תו"א מג"א צח, ב. (50) תהלים קיט, קעב. (51) תו"א יתרו סז, ב. ובכ"מ. וראה לעיל ס"ע שלד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 **שְׂאִין בּוֹ שׁוֹם צֶרֶף** והביטול הזה קיים רק בהלכות התורה לגבי אור
 43 אין סוף המלוכב בהם ולכן רק הם נקראים "דבר קטן". **וְכִיּוֹן**
 44 **שֶׁהַמְרֻכְבָּה** למרות ביטולה לגבי הרוכב **היא מְצִיאֹת מְסוּיֹמֶת, וְעַד**
 45 **שֵׁשׁ בָּהּ יִתְרוֹן לְגַבֵּי הָרוֹכֵב [וְכַנֵּ"ל שֶׁעַל-יְדֵי הַמְרֻכְבָּה**
 46 **יְכוּל הָרוֹכֵב לְהִגִּיעַ לְמָקוֹם**
 47 **שְׂאִינוּ יְכוּל לְהִגִּיעַ לְשֵׁם מִצַּד**
 48 **עֲצָמוֹ** ולכן חיות הקודש העליונות
 49 נושאות ומרוממות את הכסא כנזכר
 50 לעיל, וכדברי רבנו הזקן ב'תורה אור':
 51 כמו על דרך משל הסוס, עם חיות
 52 שהרוכב עליו הוא העיקר והסוס הוא
 53 בטל וטפל אל הרוכב עליו מכל מקום
 54 הסוס מנהיג את הרוכב ממקום למקום
 55 עד מקום שאין הרוכב יכול להגיע
 56 לשם מצד עצמו, ומכאן שהסוס
 57 והמרכבה נחשבים "מציאות", **לְכֵן**
 58 **אֵינָהּ דָּבָר קָטָן. [וְאֲדַרְבָּה**
 59 **מִצַּד הָעֲלִי הַמַּעֲלָה** והיתרון
 60 **שָׂבָה, שֶׁעַל-יָדוֹ הִיא הָעֲלִיָּה**
 61 **לְבַחֲיַנַּת גְּדוֹל (אֲרִיף), כַּמְבוֹאֵר**
 62 **לְעִיל נִקְרָאת גַּם הַמְרֻכְבָּה**
 63 **בְּשֵׁם דָּבָר גְּדוֹל]. וְהַלְכוֹת**
 64 **הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְלַבְּשׁוּ בְּדָבָרִים**
 65 **גְּשָׁמִיִּים [פְּרוּשׁ הָרֵאשׁוֹן**
 66 **בְּדָבָר קָטָן], כִּינּוּן שְׂדָבָרִים**
 67 **גְּשָׁמִיִּים אֵין לָהֶם עֶרְף־54 יחס**
 68 **וּדְמִיוֹן לְחֻקְמָתוֹ וְרִצּוֹנוֹ יִתְפָּרֵף**
 69 **הַמְלַבְּשִׁים בָּהֶם, הָרִי הֵם**
 70 **בְּתַכְלִית הַבְּטוּל, וְלֹא נַחֲשִׁיבִים**
 71 **"מציאות" ולכן נקראים דָּבָר קָטָן**
 72 **(כמו "קטנות" שאמר על עצמו יעקב**
 73 **אבינו). וְעַל-יְדֵי הַבְּטוּל**
 74 **שְׂבָהּ לְכוֹת הַתּוֹרָה עֲצָמָם,**
 75 **נִמְשָׁף הַבְּטוּל גַּם בְּאָדָם**
 76 **הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה, וּמִכֵּךְ הוּא מִקְבֵּל**
 77 **אֶת הַכּוֹחַ שֶׁלְמֹוד הַתּוֹרָה שְׁלוֹ**
 78 **יְהִיָּה בְּאִפְּן דִּתְעֵן לְשׁוֹנֵי**
 79 **אֲמֵרְתָּ, כְּעוֹנָה אַחֵר הַקּוֹרָא**
 80 **שֶׁהוּא לִיְמוּד מִתּוֹךְ תַּכְלִית הַבִּיטוּל**
 81 **וְאֵימָה וּפְחַד (כַּמְבוֹאֵר לְעִיל מְדַבְּרֵי רַבְּנוּ**
 82 **הוֹקֵן ב'תורה אור').**

1 כעונה [חזור] אחר האומר... שהוא ענין גילוי אור אין סוף למטה כמו למעלה
 2 בבחינת בטול ממש. וזוהי יתבונן המשכיל ויפול עליו אימה ופחד בעסק
 3 התורה בשמו ללבו כי [דברי התורה שהוא לומד] דבר ה' הוא ממש שנאמרו
 4 למטה מסניי". וכשם שהאדם הלומד תורה מתבטל כלפי הקב"ה על-דִּרְךָ-
 5 **זֶה הוּא בְּנוֹגַע לְהַלְכוֹת**
 6 **הַתּוֹרָה עֲצָמָם שֶׁהֵם בְּבִטּוּל**
 7 **לְאֻר-אֵין-סוֹף הַמְלַבֵּשׁ בָּהֶם,**
 8 **כִּי שִׁתְּבֹאֵר אֶלָּן. [וַיֵּשׁ**
 9 **לּוֹמֵר, דְּלִהְפִירוּשׁ קָטָן**
 10 **כְּפִשּׁוּטוֹ, שְׂדַבְרֵי הַתּוֹרָה עֲצָמָם הֵם**
 11 **בבחינת "קטנות" הַתֹּאֵר דָּבָר קָטָן**
 12 **הוּא בְּיַחֲסֵ לְעֲנִינִים אַחֲרִים**
 13 **וּמִשְׁמַעוֹ שֶׁלִּגְבֵי דְבָרִים אַחֲרִים גְּדוּלִים**
 14 **מִמֶּנּוּ הוּא "קָטָן". וְלִהְפִירוּשׁ**
 15 **הַנוֹכַחֵי קָטָן עַל שֵׁם הַבְּטוּל**
 16 **[עַל-דִּרְךָ דְּבִירֵי יַעֲקֹב אֲבִינוֹ קָטְנֵתִי**
 17 **מִכָּל הַחֲסִדִּים⁵² שְׁחִדֵי ה' גִּרְמוֹ**
 18 **לוֹ לִהְיוֹת עֵנִי וּשְׂפֵל בְּעֵינֵי עַצְמוֹ],**
 19 **הַקְּטָנוֹת (בְּטוּל) הוּא בּוֹ**
 20 **עֲצָמוֹ שֶׁהַתּוֹרָה עֲצָמָה מִתְבַּטֵּלֶת**
 21 **וּמִקְטִינָה עֲצָמָה לְגַבֵּי הַקַּב"ה].**
 22 **וְצִרִיף לְהַבִּין (לְהַפִּירוּשׁ לְפִי**
 23 **הַפִּירוּשׁ אַחֲרוֹן שֶׁ"קָטָן" הוּא**
 24 **עַל שֵׁם הַבְּטוּל), אִם כֵּן מֵאוֹתָה**
 25 **סִבָּה עֲצָמָה גַּם "מַעֲשֵׂה מִרְכָּבָה" הִיָּה**
 26 **צִרִיף לְהַקְרָא "דְּבַר קָטָן" כִּי הָרִי גַּם**
 27 **מְרַכְבָּה הִיא בְּבִטּוּל לְהָרוֹכֵב,**
 28 **וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן נִקְרָאת דָּבָר**
 29 **גְּדוֹל וְלֹא "דְּבַר קָטָן".**
 30 **וְנִקְדַּת הַבֹּאֵר בְּזֶה יֵשׁ לּוֹמֵר,**
 31 **דִּהְבִּטּוּל שֶׁנִּקְרָא בְּשֵׁם דָּבָר**
 32 **קָטָן (בְּדוּמָה לְבִיטוּל שֶׁל יַעֲקֹב אֲבִינוֹ**
 33 **שֶׁאָמַר עַל עַצְמוֹ קָטְנֵתִי), הוּא,**
 34 **שֶׁהוּא בְּטָל לְגַמְרֵי וְאֵין בּוֹ**
 35 **שׁוֹם מַעֲלָה הֵינּוּ שֶׁאֵינוֹ רוֹאֵה**
 36 **לְעַצְמוֹ כֹּל חֲשִׁיבוֹת וְשׁוֹם יִתְרוֹן שִׁגְרוֹם**
 37 **לוֹ תַחוּשֶׁת "גְּדוּלוֹת" כֻּלְּשֶׁהִי. וְכַמוֹ**
 38 **שֶׁתּוֹבֵב בְּאֲגַרְת הַקֶּדֶשׁ" שֶׁבִּסְפָר**
 39 **הַתְּנִיא 'דְּבִירוֹ הַמִּתְחִיל',**
 40 **קָטְנֵתִי⁵³, שֶׁהַכוֹנוֹה לְעֲנוּוָה עַד כִּדִּי**
 41 **כִּי שְׂמֻשִׁים עֲצָמוֹ כְּשִׁירִיִּים וּמוֹתְרוֹת מִמֶּשׁ כְּדַבַּר מִיּוֹתֵר לְחִלוּטִין**

וש"נ. 52) וישלח לב, יא. 53) תניא אגה"ק סימן ב. 54) ראה המשך תרס"ו ע' נה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 זה המלך זקוק לעם, כביכול והעם הוא המוסיף למלך מעלה ורוממות שלא
 44 קיימים בו מצד עצמו וכיון שכך סוף סוף אין זה תכלית הביטול [ועל-דרך
 45 הבטול דמְרַכְבָּה, שאמנם המרכבה בטלה לרוכב ואין לה רצונות משלה
 46 אבל המרכבה פועלת עליו ותוספת ברוכב שְׁעַל-יְדֵי הבטול
 47 דְהִמְרַכְבָּה לְהָרוּכֵב, על-יְדֵי-
 48 זָה⁵⁶ היא נושאת ומגביהה
 49 אֶת הָרוּכֵב כמובא לעיל בענין
 50 "חיות הקודש" שבמרכבה העליונה
 51 ש"נושאות" ומרוממות את הכסא ולכן,
 52 יחד עם הביטול, המרכבה מוגדרת
 53 "מציאות" [ועל-הבטול דְלֵאמֹר
 54 שְׁנַתְחַדֵּשׁ בְּמַתְּנֵי-תוֹרָה הוא
 55 בטול בְּמַתְּנֵי שבו העם המתבטל
 56 איננו "מציאות" כלל.
 57 ועל-דֶּרֶךְ-זֶה כשם שנתבאר לעיל
 58 אודות לימוד התורה הוא בְּקִיּוֹם
 59 הַמְצֻוֹת, שְׁבִמְתֵּן-תוֹרָה נִתֵּן
 60 הַפֶּחַ שְׁקִיּוֹם הַמְצֻוֹת שֶׁל
 61 הָאָדָם יְהִי בְּמַתְּנֵי הַבְּטוּל,
 62 מבלי שהאדם יראה עצמו ל"מציאות"
 63 כלשהי היינו שְׁקִיּוֹם הַמְצֻוֹת
 64 שְׁלוֹ יְהִי (לא מפני שהוא
 65 כ"מציאות" חשובה קבל עליו על
 66 מלכות שמים ועל מצוות,
 67 אֶלָּא) מִפְּנֵי שְׁצוּי הַקֶּבֶ"ה
 68 גֹּזֵר עָלָיו לְהִיּוֹת כְּפִי הַצְּוִי
 69 והוא לומד תורה ומקיים מצוות רק
 70 מפני שהוא רצון ה' ללא כל תערוכת
 71 של רצונות משלו, שהרי איננו
 72 "מציאות" כלל. וְכַמְבָּאָר
 73 בְּלִקוּטֵי תוֹרָה⁵⁷ בְּנוֹגֵעַ
 74 לַעֲשֶׂת הַדְּבָרוֹת שְׁנֹאמְרוּ
 75 בְּמַתֵּן תוֹרָה [ועל-דֶּרֶךְ-זֶה
 76 הוא בְּנוֹגֵעַ כָּל הַצְּוִיִּים
 77 שְׁבַתְּוֵרָה] שְׁנֹאמְרוּ בְּלִשׁוֹן
 78 צְוִי וְגַם בְּלִשׁוֹן עֲתִיד, וכך
 79 מבואר ב'ליקוטי תורה' (פרשת במדבר): "בשעת מתן תורה הדבור בעצמו גזור
 80 אומר לא תרצח, פירוש לשון עתיד שלא תהא בחינה זו נראית לעולם כי
 81 העתיד והציווי שניהם משמשין בלשון אחד". כלומר, משמעות המלים "לא
 82 תרצח" היא גם לשון ציווי ואיסור לרצוח וגם לשון עתיד וקביעה שלא יהיה
 83 רצח (וראה בהערה 85 כאן שהכוונה היא לטבע הבריאה אלא שיש לאדם
 84 בחירה חופשית לבחור היפך טבע הבריאה) כִּי הַדְּבֹר עֲצֻמוֹ גֹּזֵר עַל

1 (ח) וְזֶהוּ וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאִמְרוֹ⁵⁵,
 2 וְכַמְבָּאָר בְּחִסְדֵי-יְהוָה, בהקדמת השאלה שלכאורה המילה "לאמר" שבסוסי
 3 הפסוק לא מובנת כי בדרך כלל משמעה לומר ולמסור לאחרים ואילו במתן
 4 תורה כל בני ישראל (וכל הנשמות שבכל הדורות) היו נוכחים בעצמם אלא
 5 הביאור הוא שהמלה "לאמר" מלמדת
 6 דְבַמְתֵּן-תוֹרָה נִתֵּן הַפֶּחַ לְבִנֵי
 7 יִשְׂרָאֵל בְּכָל הַדְּרוֹת שְׁלֵמוֹד
 8 הַתוֹרָה שֶׁל הָאָדָם יְהִי בְּאִפְן
 9 דְלֵאמֹר, לְחִזּוֹר הַדְּבָרִים
 10 שְׁהִקְבִ"ה אֹמֵר, כמובא לעיל
 11 שזהו גם פירוש הכתוב תַּעַן תַּחֲזוֹר
 12 ותאמר לְשׁוּנֵי שֶׁל הָאָדָם הַלּוֹמֵד
 13 תוֹרָה אֲמַרְתָּךְ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה, וכפי
 14 שנתבאר לעיל הרי כאשר הלומד תורה
 15 יודע שאיננו אומר דברים משלו אלא
 16 חוזר על דבר ה' כפי שנאמר בהר סיני
 17 הרי זה גורם להתבטל אל הקב"ה
 18 וללמוד תורה מתוך אימה ופחד. ועדיין
 19 צריך להבין בענין זה דְלִכְאֻוֹרָה,
 20 הָרִי גַם לְפָנֵי מַתְּנֵי-תוֹרָה
 21 הַקְּדִימוֹ יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה
 22 לְנַשְׁמָע, דְהִקְדַּמְתָּ נַעֲשֶׂה
 23 לְנַשְׁמָע היינו שמקבלים עליהם
 24 לעשות את רצון ה' אפילו לפני שהם
 25 יודעים מהו הרצון הוא בטול עמוק
 26 ופנימי ביותר, ביטול דְבַעַל הַרְצוֹן
 27 כי אין זה ביטול רק לגבי רצון מסוים
 28 אלא ביטול מוחלט של כללות מציאות
 29 האדם כלפי הקב"ה בעצמו, בעל
 30 הרצון (כמובא לעיל אודות מעלת
 31 הביטול בדרך קבלת עול כעבד שאין
 32 לו כל רצונות משלו), ומהו אם כן
 33 הַחֲדוּשׁ בְּבִטּוּל דְלֵאמֹר
 34 שְׁנַתְחַדֵּשׁ בְּמַתְּנֵי-תוֹרָה לְגַבִּי
 35 הַבְּטוּל דְנַעֲשֶׂה וְנַשְׁמָע והרי אין
 36 ספק שלאחר התגלות האלוקות במתן
 37 תורה נפעל בבני ישראל ביטול עוד יותר נעלה מאשר היה בהם לפני מתן
 38 תורה?
 39 וְהִבְאִיר בְּזֶה, ההבדל בין הביטול שלפני מתן תורה לביטול שנפעל בעת
 40 מתן תורה הוא שְׁהַבְּטוּל דְהִקְדַּמְתָּ נַעֲשֶׂה לְנַשְׁמָע יֵשׁ בּוֹ מַעֲלָה
 41 ויתרון. דְהִקְדַּמְתָּ נַעֲשֶׂה לְנַשְׁמָע הוא קְבַלְתָּ עַל מַלְכוּת,
 42 וְעַל-יְדֵי שְׁהָעַם מְקַבְּלִים אֶת עַל מַלְכוּתוֹ נַעֲשֶׂה מְלֶךְ ובמובן

(55) יתרו כ, א. 56) ראה תו"א יתרו עא, ב. 57) במדבר שם (יג, ג). וראה גם בהנסמן בהתוועדויות תשמ"ט ח"ג ס"ע 235.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הָאָדָם וְהָעוֹלָם (וּמִכְרִית אֹתָם⁵⁸) לְהִיּוֹת כֵּן וּלְהִתְנַהֵג עַל פִּי
 2 הַתּוֹרָה וְזֹאת מִשּׁוּם שִׁבְעַת מִתּוֹן תּוֹרָה נִפְעַל בִּיטוּל שֶׁל כָּל הַבְּרִיאָה לִקְבִ"ה.
 3 וַיֹּשֶׁ לֹמֵר דְּהִיתְרוֹן בְּבִטּוּל דְּקִיּוּם הַמְצִוֹת בְּאִפְסָן זֶה שֶׁכָּל
 4 מְצִיאוֹת הָעוֹלָם בְּטִלָּה לְרִצּוֹן הָעֲלִיוֹן וּמִמִּילָא הַכּוֹל מִתְנַהֵל עַל פִּי הַתּוֹרָה לְגַבִּי
 5 הַבְּטוּל דְּקַבְּלַת עַל שַׁעַם כָּל
 6 מַעֲלָתוֹ בְּכָל זֹאת הָאָדָם נִחְשָׁב עֲדִיין
 7 ל"מְצִיאוֹת" מִסּוּרֵמַת, הוּא בְּשִׁגְי
 8 עֲנִינִים הַיְבִיטִים. הָאֶחָד לְפִי
 9 שֶׁהַבְּטוּל דְּקַבְּלַת עַל הוּא עַל-
 10 יְדֵי שֶׁהוּא הָאָדָם קָבַל עָלָיו
 11 לְהִיּוֹת עֶבְדוֹ שֶׁל מְלַךְ מְלָכֵי
 12 הַמְּלָכִים הַקֶּבֶ"ה⁵⁹ וְכִיוֹן
 13 שֶׁהַבִּטּוּל הוּא תּוֹצֵאָה שֶׁל הַחֲלֻטָּה
 14 וְהַתְּבַטּוּת שֶׁל הָאָדָם הִרִי הוּא עֲמוּק
 15 וּפְנִימִי רַק בְּמִידָה שֶׁהָאָדָם מְסוּגֵל
 16 לְהַתְּבַטֵּל וְלֹא מִעֵבֵר לִזְה, וְאֵילוּ כֹּאשֶׁר
 17 הָאָדָם וְהַבְּרִיאָה מִתְּבַטְּלִים אֵל הַקֶּבֶ"ה
 18 מִתּוֹךְ צִיּוּי וְגִזְרֵת הַקֶּבֶ"ה הִרִי זֶה בִּיטּוּל
 19 הִרְבָּה יוֹתֵר עֲמוּק וּפְנִימִי. וְהַשְּׁנִי
 20 וְיִתְּרָה מִזֶּה, שֶׁהַבְּטוּל שֶׁל קַבְּלַת
 21 עוֹל הַנִּמְשָׁל לְבִיטּוּל דְּעֶבֶד לְאֲדוֹנֵוֹ
 22 [גַּם כְּשֶׁהוּא נוֹלָד עֶבֶד וְלֹא נִהְיָה
 23 עֶבֶד בְּגַלּל הַחֲלֻטָּה וְהַתְּבַטּוּת שֶׁלּוֹ
 24 מִרְצוֹנוֹ וּמִדַּעְתּוֹ] קָשׁוּר עִם
 25 מְצִיאוֹתוֹ, שֶׁעֲנִינֵוֹ הוּא זֶה
 26 שֶׁהוּא "מְצִיאוֹת" הַמּוֹגֵדֵת עֶבֶד
 27 שֶׁל הָאֲדוֹן⁶⁰, וְהַבְּטוּל בְּאִפְסָן
 28 הַבְּטוּל הַיְיָנוּ הַבִּיטּוּל הַנִּעְלָה שֶׁמִּתּוֹן
 29 תּוֹרָה פִּעַל בְּאָדָם וּבַבְּרִיאָה מִצַּד הַצִּיּוּרִי
 30 וְהַגִּזְרִיהַ מִלְּמַעְלָה הוּא (לֹא מִצַּד
 31 עֲנִינֵוֹ שֶׁל הָאָדָם, אֲלֵא) שְׂאִי-
 32 אֶפְשָׁר שֶׁתְּהִיָּה מְצִיאוֹת
 33 בְּעוֹלָם הַפֶּךָ צִיּוּי הַקֶּבֶ"ה⁶¹
 34 וְזֶה, כְּמוֹכֵן, בִּיטּוּל נִעְלָה וְעֲמוּק לְאִין
 35 שִׁיעוֹר.
 36 (ט) וְהִנֵּה הִגַּם שֶׁהַבְּטוּל
 37 דְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמְצִוֹת

בְּאִפְסָן הַבְּטוּל הַיְיָנוּ הַבִּיטּוּל מִצַּד הַגִּזְרִיהַ עַל פִּי הַתּוֹרָה וְזֹאת מִשּׁוּם שִׁבְעַת מִתּוֹן תּוֹרָה נִפְעַל בִּיטּוּל שֶׁל כָּל הַבְּרִיאָה לִקְבִ"ה. וַיֹּשֶׁ לֹמֵר דְּהִיתְרוֹן בְּבִטּוּל דְּקִיּוּם הַמְצִוֹת בְּאִפְסָן זֶה שֶׁכָּל מְצִיאוֹת הָעוֹלָם בְּטִלָּה לְרִצּוֹן הָעֲלִיוֹן וּמִמִּילָא הַכּוֹל מִתְנַהֵל עַל פִּי הַתּוֹרָה לְגַבִּי הַבְּטוּל דְּקַבְּלַת עַל שַׁעַם כָּל מַעֲלָתוֹ בְּכָל זֹאת הָאָדָם נִחְשָׁב עֲדִיין ל"מְצִיאוֹת" מִסּוּרֵמַת, הוּא בְּשִׁגְי עֲנִינִים הַיְבִיטִים. הָאֶחָד לְפִי שֶׁהַבְּטוּל דְּקַבְּלַת עַל הוּא עַל-יְדֵי שֶׁהוּא הָאָדָם קָבַל עָלָיו לְהִיּוֹת עֶבְדוֹ שֶׁל מְלַךְ מְלָכֵי הַמְּלָכִים הַקֶּבֶ"ה⁵⁹ וְכִיוֹן שֶׁהַבִּטּוּל הוּא תּוֹצֵאָה שֶׁל הַחֲלֻטָּה וְהַתְּבַטּוּת שֶׁל הָאָדָם הִרִי הוּא עֲמוּק וּפְנִימִי רַק בְּמִידָה שֶׁהָאָדָם מְסוּגֵל לְהַתְּבַטֵּל וְלֹא מִעֵבֵר לִזְה, וְאֵילוּ כֹּאשֶׁר הָאָדָם וְהַבְּרִיאָה מִתְּבַטְּלִים אֵל הַקֶּבֶ"ה מִתּוֹךְ צִיּוּי וְגִזְרֵת הַקֶּבֶ"ה הִרִי זֶה בִּיטּוּל הִרְבָּה יוֹתֵר עֲמוּק וּפְנִימִי. וְהַשְּׁנִי וְיִתְּרָה מִזֶּה, שֶׁהַבְּטוּל שֶׁל קַבְּלַת עוֹל הַנִּמְשָׁל לְבִיטּוּל דְּעֶבֶד לְאֲדוֹנֵוֹ [גַּם כְּשֶׁהוּא נוֹלָד עֶבֶד וְלֹא נִהְיָה עֶבֶד בְּגַלּל הַחֲלֻטָּה וְהַתְּבַטּוּת שֶׁלּוֹ מִרְצוֹנוֹ וּמִדַּעְתּוֹ] קָשׁוּר עִם מְצִיאוֹתוֹ, שֶׁעֲנִינֵוֹ הוּא זֶה שֶׁהוּא "מְצִיאוֹת" הַמּוֹגֵדֵת עֶבֶד שֶׁל הָאֲדוֹן⁶⁰, וְהַבְּטוּל בְּאִפְסָן הַבְּטוּל הַיְיָנוּ הַבִּיטּוּל הַנִּעְלָה שֶׁמִּתּוֹן תּוֹרָה פִּעַל בְּאָדָם וּבַבְּרִיאָה מִצַּד הַצִּיּוּרִי וְהַגִּזְרִיהַ מִלְּמַעְלָה הוּא (לֹא מִצַּד עֲנִינֵוֹ שֶׁל הָאָדָם, אֲלֵא) שְׂאִי-אֶפְשָׁר שֶׁתְּהִיָּה מְצִיאוֹת בְּעוֹלָם הַפֶּךָ צִיּוּי הַקֶּבֶ"ה⁶¹ וְזֶה, כְּמוֹכֵן, בִּיטּוּל נִעְלָה וְעֲמוּק לְאִין שִׁיעוֹר. (ט) וְהִנֵּה הִגַּם שֶׁהַבְּטוּל דְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמְצִוֹת

(58) היינו שמצד טבע הבריאה מוכרחים להיות כן. אלא שיש להאדם בחירה חפשית לבחור היפך טבע הבריאה. (59) שלכן, גם לאחר שנעשה עבד – אינו בטל כ"כ. ראה לעיל ע' שנו הערה 28. דיש לומר, שזהו הטעם על זה שהשעבוד דעבד שמכרוהו ב"ד הוא שעבוד גדול יותר מהמוכר עצמו. (60) שלכן גם העבד מבין דמי שאינו עבד של אדונו אינו מחוייב לקיים הציוויים שלו. (61) לעיל שם הערה 32, שהביטול דישאל ע"י שהקב"ה כפה עליהם הר כגיגית (שבת פת, א) הוא ביטול נעלה יותר מהביטול שלהם ע"י שהקדימו נעשה לנשמע (וע"ד החילוק דמכר עצמו ומכרוהו ב"ד). וע"פ מ"ש בפנים, הביטול שנמשך במתן תורה הוא ביטול נעלה יותר גם מהביטול דכפה. (62) ראה זח"ג עג, א.

ביאור בדרך אפשר

1 וְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת הוּא מִצַּד אַחַד
2 בְּכַטּוּלָה, כְּלִי לַחַת הַדְּגִשָּׁה
3 ל"מציאות" של האדם וּבִיחָד עִם
4 זֶה גַם בְּחַיִּית וּבְשִׂמְחָה שֶׁהֵם
5 בִּיטוּיִים שֶׁל כּוּחַת נַפְשׁוֹ, וְהַשִּׁילּוּב הַזֶּה
6 נּוֹבֵעַ מִכֵּן שֶׁהַבִּיטוּל אֵינָנו שׁוֹלֵל אֶת
7 מִצִּיאוֹת הַנִּשְׁמָה וְאֹרְכָה הוּא הַמְּבִיא

ביאור בדרך אפשר

8 אותה להתעלות. וְכִיּוֹן שְׂשִׂמְחָה
9 פּוֹרְצַת גְּדָרֶיךָ⁶³ וְאֵין לָהּ שׁוֹם מוֹנֵעַ
10 וּמַעֲכָב, לִכֵּן, עַל-יַדֵּי שְׂמִחָה
11 שֶׁל תּוֹרָה וְשִׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה
12 נִמְשָׁכִים מִלְּמַעְלָה וּבָאִים לְיַדֵּי גִילּוּי
13 לַמַּטָּה כָּל הָעֲנִינִים הַרוֹחֲנִיִּים
14 וְהַגְּשָׁמִיִּים כְּלֵי הַגְּבֻלוֹת.

1 הַתּוֹרָה וְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת הוּא בְּכַטּוּלָה, וּבִיחָד עִם זֶה
2 גַם בְּחַיִּית וּבְשִׂמְחָה. וְכִיּוֹן שְׂשִׂמְחָה פּוֹרְצַת
3 גְּדָרֶיךָ⁶³, לִכֵּן, עַל-יַדֵּי שְׂמִחָה שֶׁל תּוֹרָה וְשִׂמְחָה
4 שֶׁל מִצְוָה נִמְשָׁכִים כָּל הָעֲנִינִים הַרוֹחֲנִיִּים
5 וְהַגְּשָׁמִיִּים כְּלֵי הַגְּבֻלוֹת.

(63) ראה בארוכה ס' מאמרי אדמו"ר האמצעי – דרושי חתונה ח"ב ע' תיז ואילך. סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו סיון, תשי"ג

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

בנועם קבלתי מכתבה (בלי הוראת זמן הכתיבה) ושמתתי לקבל איזה ימים אח"כ ג"כ מכתב כתוב ע"י אמה... תחי' אשר ת"ל הוטב מצב בריאותה. ויה"ר אשר ילך מצב בריאותה הלוך וטוב ותשבע רב נחת ממנה ומבעלה שיחיו נחת יהודי חסידותי ובדור ישרים יבורך.

וכמדומה שכבר כתבתי לה איזה פעמים, והנקודה בזה היא, אשר פסק רז"ל הוא, שלא המדרש עיקר אלא המעשה עיקר, ורואים זה ג"כ בתורתנו ומצותי, אשר נקודת הכובד הוא בהנוגע למעשה, פחות מזה בנוגע לדבור, ועוד פחות בנוגע למחשבה. אף שלאידך גיסא, הרי יסוד הקיום של כל הנ"ל תלוי באמונות ודיעות, ובפרט ע"פ המבואר בתורת החסידות בענין דדע את אלקי אביך, ובענין דאהבת השי"ת ויראתו, שהם שרש לכל עניני התורה וקיום המצות של האדם אח"כ, ובכ"ז הנה רוב היום ורוב הלילה ובמילא גם רוב השנים, דורשים מאתנו שיהיו בקיום במעשה, ובמילא מובן שזהו נוגע ומשפיע ע"ז שחלק העיוני יהי' כדבעי. ונפלא הדבר, שגם בקו התורה, הנה כמסופר ברז"ל, היתה סברא שתנתן למלאכי השרת, שהם מושללים מחומר ובמילא גם ממעשה, עד שנקראים בלשון החוקרים שכלים נבדלים, ותשובה ניצחת על טענתם, ענה משה רבינו רועה כל ישראל במשך כל הדורות, שתורת ה' צריכה להנתן ליצור כזה שיש לו יצר הרע, ובמילא ירד למצרים וכ"ו, וגם אח"כ הנה ע"ז שהקדימו ישראל נעשה לנשמע (שפירושו השגה והבנה, עולם המחשבה) דוקא זה הי' הכנה לנתינת התורה ולקבלתה ע"י ישראל.

וכוונתי בשורותי הנ"ל היא, ג"כ ענין מעשי, היינו בנוגע אלי' (מרשה הנני לעצמי לכתוב את זה, כיון שנגעה בזה במכתבה), אשר כדאי שעכ"פ למשך איזה זמן, תעביר את התענינותה והתרכזותה לענינים מעשיים בחיים היום יומיים (אף שבטח אינם מענינים כענינים של עולם המחשבה והעיון). ובלי ספק, אשר זה גופא ישפר ויחזק את המהלך של עולם המחשבה והעיון שלה. ומה טוב הי' אם עכ"פ במחשבה היתה משווה לנגד עיני תמיד את הסיסמה של הבעש"ט: עבדו - בכל דרכיכם - את ה' ובשמחה.

התוועדות

בס"ד. שיחת ש"פ בהעלותך, כ"א סיון, ה'תשכ"ט.

בלתי מוגה

- א. התחלת הפרשה היא "בהעלותך את הנרות" [ועל שם זה נקראת הפרשה כולה בשם "בהעלותך",¹ שמזה מובן שזהו התוכן של הפרשה כולה], ובה מדובר אודות הדלקת המנורה, שצ"ל באופן ד"בהעלותך", כפירוש רש"י "שצריך להדליק עד שתהא שלהבת עולה מאלי".²
- וכן הוא בפנימיות הענינים – כמבואר בלקו"ת³ בארוכה ש"נרות" קאי על נשמות, כמ"ש⁴ "נר הוי' נשמת אדם", וזוהי עבודת הכהנים – שהם "שלוחי דרחמנא" ו"שלוחי דידן", כב' הדעות שבזה,⁵ ש"אלו ואלו דברי אלקים חיים"⁶ – להדליק ולהאיר את נש"י באופן "שתהא שלהבת עולה מאלי".
- אך עדיין צריך להבין דיוק הלשון "בהעלותך", "שתהא שלהבת עולה כו" – כידוע גודל דיוק הלשון בתושבע"פ ומכ"ש בתושב"כ – דלכאורה אינו מובן: מה נוגע כאן ענין העלי – הרי הדלקת הנרות היא באופן שהנר נשאר במקומו, ורק מדליקים אותו ועי"ז הוא מאיר, וא"כ, ה"י הכתוב צריך לומר הלשון "בהדליקך" או "בהאירך", ולרמז בלשון זה שצ"ל באופן שיהיו הנרות דולקים ומאירים מאליהם; אבל מה נוגע כאן ענין העלי?!
- ב. ולהבין זה צריך להקדים:
- אע"פ שהקב"ה ברא את כל העולם, ו"שם שמים שגור בפי כל", וכפי שמפרש כ"ק מו"ח אדמו"ר⁷ שזהו מה שאפילו תינוקות קורין להקב"ה "אויבערשטער" או "בורא" ("באשעפער"), שברא את הבריאה כולה, מ"מ, אין זה באופן שהכל נעשה כבר ע"י הקב"ה, ואין לאדם מה לפעול בבריאה, אלא הבריאה היתה מלכתחילה באופן שיהי' צורך בעבודת האדם ("אתם קרויין אדם") – כמ"ש⁸ "אשר ברא אלקים לעשות", שפירושו "לתקן"⁹, והתיקון הוא עי"ז שהאדם מגלה את הענינים שברא הקב"ה בעולם.
- בריאת יש מאין היא אמנם בחיק הבורא בלבד, ואין זה שייך לעבודת האדם, שהרי אפילו אם יתכנסון כל באי עולם לא יוכלו לברוא אפילו יתוש קטן¹⁰; אבל עבודת האדם היא לגלות את הענינים שישנם בבריאה, שמצד עצמם הם בהעלם, וצריך להביאם לידי גילוי.
- ולא עוד אלא שפעולת האדם היא בדוגמת פעולתו של הקב"ה – שהרי איתא בגמרא¹¹ שיהודי ע"י עבודתו "נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית", וענין השותפות הוא – כפשוטו – באופן שיש לשניהם חלק שוה, משא"כ כשיש לאחד חלק גדול ולשני חלק קטן, אין זה אמיתית ענין השותפות.
- ג. אך לכאורה אינו מובן איך אפשר לומר שחלקו של איש ישראל הוא בשוה לחלקו של הקב"ה – הרי הקב"ה ברא את העולם מאין ליש, ואילו עבודתם של ישראל אינה אלא בענין גילוי ההעלם, שאינו בערך לבריאת יש מאין?!
- ובפרט שגדלה ביותר מעלת וחשיבות בריאת הקב"ה – כמובן מסיפור הגמרא במסכת תענית¹² אודות א' התנאים ש"נזדמן לו אדם אחד שהי' מכוער ביותר אמר לו .. כמה מכוער אותו האיש .. אמר לו ..

(8) ראה ב"ר פי"א, ו ובפרש"י.

(9) ראה ירושלמי סנהדרין פ"ז הי"ג. ספרי ואתחנן ו, ה. תנחומא לך לך יב. ב"ר פל"ט, יד. פפ"ד, ד. ויק"ר פי"ט, ב. שהש"ר פ"א, ג (ג). פס"ר פמ"ג, ה. (10) שבת יו"ד, א. וש"ג. (11) כ, ריש ע"ב.

(1) ריש פרשתנו.

(2) משלי כ, כז.

(3) יומא יט, סע"א. וש"נ.

(4) עירובין יג, ב. וש"נ.

(5) ראה סה"מ תרפ"ט ס"ע 19 ואילך, ובהנסמן שם.

(6) יבמות סא, רע"א. וש"נ.

(7) בראשית ב, ג.

1 לך ואמור לאומן שעשאני וכו", והיינו, שאע"פ שלא הי' זה דבר שקר ח"ו, הי' אסור לו לומר זאת,
2 כיון שלא הי' צריך להסתכל על החסרון שבו, אלא על המעלה שבו – שנברא ע"י הקב"ה (ולכן הוצרך
3 לענין של תשובה כו")¹².

4 וכמובן גם מהמבואר בתניא¹³ בדיוק לשון חז"ל¹⁴ "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" – שגם אל
5 ש"נקראים בשם בריות בעלמא", היינו, שכל מעלתם היא שנבראו ע"י הקב"ה, "צריך למשכן בחבלי
6 עבותות אהבה כו", היינו, שגם ביחס אליהם צריך להיות הענין דאהבת ישראל, ועד לאופן ד"ואהבת
7 לרעך כמוך"¹⁵.

8 וכיון שכל כך גדלה מעלת הבריאה שע"י הקב"ה – איך יתכן שכאשר יהודי פועל בעולם ענין של
9 גילוי ההעלם, אזי נעשה "שותף להקב"ה" במדה שוה?!

10 ד. והביאור בזה:

11 כאשר ישנו ענין בהבריאה שהוא בהעלם (בכח) בלבד, אזי חסר בהענין, ולא רק חסרון השלימות,
12 אלא שלא נשלמה תכלית בריאתו – כי, אף שענין זה ישנו בכח, הרי בכח הי' ענין זה גם קודם בריאת
13 העולם, ואילו החידוש שבבריאת העולם הוא בהגילוי מן הכח אל הפועל, החל מגילוי הכחות שלמעלה
14 ע"י הבריאה עצמה, שזוהי תכלית כוונת הבריאה – "בגין דישתמודעון ליי"¹⁶, היינו, שתתגלה גדלות
15 הבורא.

16 וכיון שדוקא ע"י עבודת האדם ("לעשות", "לתקן") נשלמת כוונת הבריאה בענין הגילוי (גילוי אלקות
17 בעולם), הרי לא זו בלבד שעבודת האדם היא באופן של שותפות ("שותף להקב"ה במעשה בראשית")
18 שוה, אלא יתירה מזה – שהוא משלים גם את חלקו של הקב"ה, כיון שדוקא על ידו נשלמת תכלית
19 כוונת הבריאה של הקב"ה¹⁷.

20 ה. ויובן כל זה במשל הנר:

21 כל זמן שהנר אינו דולק ומאיר – הרי מובן בשכל הפשוט שאף שישנה מציאות הנר, מ"מ, לא נשלמה
22 עדיין תכלית כוונתו; ורק כאשר דולק ומאיר אזי נשלמת כוונתו – הן בנוגע להמקום שנעשה מואר על
23 ידו, והן בנוגע לעצמו, שע"י שדולק ומאיר נעשית בו עלי', שהרי קודם שדולק ומאיר, הרי הוא בדרגא
24 הכי תחתונה – דומם בעלמא, וכאשר דולק ומאיר אזי מגיע לדרגא הנעלית שלו, כיון שהשלים תכלית
25 בריאתו.

26 וכן הוא – ובמכ"ש – בנמשל ברוחניות, בנוגע ל"נר הוי' נשמת אדם", שכל זמן שאינו דולק ומאיר,
27 הנה אף שישינו הנר (הכלי) השמן והפתילה, חסר עדיין עיקר ענינו (וכפי שאמר הבעש"ט¹⁸, שיכולה
28 להיות תיבה עם נרות שאינם מאירים כו"). ולכן יש צורך להדליק את הנרות שיהיו מאירים.

29 ולא עוד אלא ש"צריך להדליק עד שתהא שלהבת עולה מאלי" – לפעול עליו שיגיע למעמד ומצב
30 שאינו זקוק לעזר וסיוע של מישהו אחר, אפילו לא ל"הקב"ה עוזרו"¹⁹ כביכול, כיון ש"למעשה ידיך
31 תכסוף"²⁰ [וע"ד שמצינו בגמרא²¹ שישנם "אבירי לב הרחוקים מצדקה"²², שיכולים להיות "נזונים
32 בזרוע", "בזכות שבידם .. וקרי להו רחוקים מצדקתו של הקב"ה", אלא שאינם רוצים להשתמש בזה

גם שיחת ש"פ בהעלותך תשכ"ד ס"ד (תורת מנחם – התועדויות
ח"מ ריש ע' 110). חנ"ו ע' 43 הערה 88. וש"נ.

19 סוכה נב, ריש ע"ב. וש"נ.

20 איוב יד, טו.

21 ברכות יז, ב ובפרש"י.

22 ישעי' מו, יב.

12 ראה גם לקו"ש חט"ו ע' 125.

13 פל"ב.

14 אבות פ"א מ"ב.

15 קדושים יט, יח.

16 זהר ח"ב מב, ב.

17 ראה גם לקו"ש ח"כ ע' 283 ואילך.

18 ראה ס' בעש"ט עה"ת ר"פ תשא בהערה א. וש"נ. וראה

כ"ו²³], והיינו, שמגיע למעמד ומצב ש"לבי חלל בקרבי²⁴, ש"אין לו יצה"ר כי הרגו בתענית²⁵, כמו
 2 דוד, ויתירה מזה: כמו אברהם דכתיב בי²⁶ "ומצאת את לבבו נאמן לפניך", שגם היצה"ר נהפך להיות
 3 "נאמן לפניך"²⁷, שלכן אינו זקוק לסיוע כלל, ובדוגמת בן שאינו סמוך על שולחן אביו, שזוהי דרגא
 4 הכי נעלית.

וכאשר מדליקים את הנרות והם מאירים כו' – אזי באים הנרות לתכלית השלימות והעילוי שלהם,
 6 והיינו, שנוסף לכך שנשלמת הכוונה להאיר את העולם, הנה עי"ז נעשית שלימות ועלי' בהנרות (נשמות)
 7 עצמם.

ובהקדים:

מבואר בתניא²⁸ ש"הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל כו' ולא הוצרכה להתלבש בעוה"ז וכו' רק
 10 . . לתקן נפש החיונית והגוף כו'". ולכאורה אינו מובן: איך יתאים זה עם המבואר בכ"מ בדא"ח בנוגע
 11 לירידת הנשמה שהיא ירידה צורך עלי'?

אך הענין הוא²⁹ – שכוונת הירידה מלכתחילה היא בשביל בירור הגוף ונה"ב, שגם בשביל זה לבר
 12 הי' כדאי להוריד את הנשמה; אבל לאחרי שהנשמה ממלאת את תפקידה ועבודתה, הרי כיון ש"אין
 13 הקב"ה מקפח שכר כל ברי"³⁰, מגיע לה "שכר טוב לאין קץ", ולכן יש גם לה "עלי' גדולה ונפלאה
 14 לאין קץ"³¹.

ולא עוד אלא שהעלי' שנעשית אצל הנשמה ע"י מילוי תפקידה היא גדולה יותר מהעלי' שנעשית אצל
 16 הגוף ונה"ב – שהרי הנשמה מגעת להעילוי ד"לאשתאבא בגופא דמלכא"³², שזהו ענין שאינו קיים
 18 בעולם.

ו. ועפ"ז יש לבאר דיוק הלשון "בהעלותך", "שלהבת עולה כו'", עלי' דייקא – כיון שע"י ההדלקה
 19 נעשית עלי' בהנר.

ועל שם עלי' זו נקראת הפרשה כולה בשם "בהעלותך" – כיון שהתכלית של כל הענינים, כמו הענין
 21 ד"ויהי בנסוע הארון"³³, וכל שאר הענינים שבפרשה, הרי זה הענין ד"בהעלותך" – ענין העלי', שזוהי
 22 תכלית הכוונה.

ומזה מובן גם בנוגע להמדליק – שכאשר מדליק את הנר, ועד לאופן "שתהא שלהבת עולה מאלי'",
 24 אזי נעשית עלי' גם אצלו, והיינו, שכשם שנעשה עילוי בהנר שע"י הדלקתו מגיע הנר לשלימותו (כנ"ל),
 25 כמו"כ נעשה עילוי אצל מדליק הנר, כיון שפעל שלימות בהבריאה.

ז. וההוראה מזה:

בנ"י צריכים להיות "נרות להאיר"³⁴ – לפעול על יהודים נוספים כו'. וכיון שצ"ל "ואהבת לרעך
 28 כמוך"¹⁵, צריך לפעול על חבירו שגם הוא יהי' "נר להאיר" כמותו, והיינו, שהפעולה על הזולת צריכה
 29 להיות באופן ד"טופח על מנת להטפוח"³⁵.

(23) ראה ספרי ופרשי ר"פ ואתחנן. וראה גם לקו"ש חכ"ד
 ע' 30 הערה 23. וש"נ.

(24) תהלים קט, כב.

(25) תניא פ"א (ה, ב).

(26) נחמי' ט, ח.

(27) ראה ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה. סוטה פ"ה ה"ה.

(28) פל"ז (מח, ב). פל"ח (ג, א).

(29) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חכ"ח ע' 258. וש"נ.

(30) ב"ק לח, ב. וש"נ.

(31) לקו"ת פ' ראה כט, א.

(32) זח"א ריז, ב. וראה לקו"ת שם כה, א. ובכ"מ.

(33) פרשתנו יר"ד, לה.

(34) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ד ריש ע' 228.

וש"נ.

(35) ל' חז"ל – ברכות כה, ריש ע"ב. ועוד.

1 ולכן צריכה להיות הפעולה עם הזולת באופן ד"אלה המשפטים אשר תשים לפניהם"³⁶, "כשולחן
2 הערוך ומוכן לאכול לפני האדם"³⁷, והיינו, שלא להסתפק בכך שילמד עמו פעם אחת וכו', באמרו, שכבר
3 מילא את שליחותו, אלא צריך ללמוד עמו עד שידע בעצמו כל פרטי הענינים, ובאופן ד"לפניהם",
4 שיחדור בפנימיותו להיות הענין שלו ("אן אייגענע זאך") – שזהו ענין שנאמר מיד לאחר מ"ת, שהי'
5 באופן של גילוי מלמעלה, ולאח"ז מתחילה עבודת האדם, החל מלימוד התורה (שהרי התחלת כל
6 הענינים היא מהתורה), שצריך להיות באופן ד"אלה המשפטים אשר תשים לפניהם", ומהתורה נמשך
7 ענין זה בכל שאר הענינים.

8 ומוכן שהפעולה בזה צריכה להיות באופן של זריזות (כמבואר באגה"ק סימן א"ך טוב לישראל גודל
9 מעלת הזריזות), ומתוך שמחה וסבר פנים יפות – שהרי "בכל אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו"³⁸, וכיון
10 שמחשיבו לתלמידו, הרי ירצה להשפיע לו יותר ויותר, ולא יהי' איכפת לו שלאח"ז לא יהי' פלוני זקוק
11 אליו.

12 והנהגה זו פועלת המשכת כל הברכות, החל מענין האור – ש"מאיר עיני שניהם הוי"ו"³⁹ (כמובא
13 בהקדמת התניא), ועד שמאירים את כל העולם, בדוגמת המנורה שהאירה לא רק את ביהמ"ק, אלא
14 באופן ש"ממנו אורה יוצאה לכל העולם"⁴⁰, ועד ש"הלכו גוים לאורך"⁴¹.

15 וכאמור בהתוועדות דשבת שלפנ"ז⁴² שפועלים שתהי' שנת אורה, ומאות א' ("אורה") באים לאות
16 ב' – שנת ברכה, ומב' לג' – שנת גאולה, החל מגאולה פרטית מכל הענינים המבלבלים, ומזה באים
17 לגאולה הכללית, בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

18 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "אנא עבדא".]

19 * * *

20 ח. בהמשך להמדובר לעיל אודות הענין ד"בהעלותך את הנרות" – הנה:

21 בהקדמה לזה נאמר "דבר אל אהרן ואמרת אליו", היינו, שציווי זה נאמר לכהנים, ועד שנזכר בפרטיות
22 שמו של אהרן, כהן גדול, עליו נאמר⁴³ "ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים", והיינו, שנוסף על הבדלת
23 הכהנים מכל שאר בני"י, יש בכהנים גופא ההבדלה של אהרן כה"ג. וא"כ, איך אפשר לומר שעבודה זו
24 נדרשת מכל אחד מישראל!?

25 אך הענין הוא – כמדובר כמ"פ⁴⁴ שכל ענין שבפנימיות התורה הוא באופן ש"ליכא מידי דלא רמיזא
26 באורייתא"⁴⁵, ועד להלכה בפועל, ובנדו"ד, הרי ההלכה היא ש"הדלקה כשרה בזר"⁴⁶, והיינו, שלא זו
27 בלבד שאין צורך בכה"ג דוקא, הנה עוד זאת, שאין צורך בכהן בכלל, אלא כל אחד מישראל – אפילו
28 מי שנקרא בשם "זר" – יכול להדליק את המנורה.

29 ט. אמנם, רק הדלקה כשרה בזר, אבל הדישון וההטבה – הוצאת הפתילה הישנה והשמן הנשאר,
30 ניקוי הכלי ונתינת פתילה ושמן חדשים – צ"ל בכהן דוקא⁴⁶.

31 וענינם בעבודה⁴⁷: דישון המנורה הו"ע "סור מרע", והטבת הנרות הו"ע "עשה טוב".

(36) ר"פ משפטים.
(37) פרש"י עה"פ.
(38) סנהדרין קה, ב.
(39) משלי כט, יג. וראה תמורה טז, א.
(40) ראה ירושלמי ברכות פ"ד ה"ה. ועוד.
(41) ישע"י ס, ג.
(42) שיחת ש"פ נשא ס"ו (תורת מנחם – התוועדות חנ"ו) וש"נ.
(43) דברי הימים א כג, יג.
(44) ראה גם תורת מנחם – התוועדות שם ריש ע' 70. וש"נ.
(45) ראה תענית ט, א ובפרש"י. תוס' ישנים יומא לח, ב. זח"ג
רכא, א. זו"ח קה, א.
(46) ראה רמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ט ה"ז.
(47) ראה גם תורת מנחם – התוועדות ח"כ ע' 43 ואילך.
(ע' 300).

1 [ויש לומר, שגם הטבת הנרות הו"ע של סור מרע, כי, כאשר הפתילות אינם חדשים, היינו, שחסר
2 בענין ד"בכל יום יהיו בעיניך כחדשים"⁴⁸, אזי חסר גם בענין דסור מרע, ולכן נאמר הציווי ד"חדשים"
3 בפרשה ראשונה דק"ש ("אשר אנכי מצוך היום"⁴⁹), שענינה קבלת עול מלכות שמים, שצ"ל עוד לפני
4 קבלת עול מצוות⁵⁰].

5 וכיון שכן, יכול יהודי לטעון שהוא יכול להתעסק רק עם יהודי שכבר נמצא במעמד ומצב ד"סור
6 מרע ועשה טוב", היינו, שכבר הי' אצלו ענין הדישון וההטבה, וצריך רק לפעול אצלו ענין ההדלקה,
7 שכשרה בזר; אבל כאשר צריך לפעול על הזולת עצם הענין ד"סור מרע ועשה טוב", דישון והטבה –
8 בשביל זה יש צורך בכהן דוקא.

9 והמענה לזה:

10 לכל לראש – הרי כל אחד מישראל כהן הוא, שהרי במ"ת נאמר⁵¹ "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים",
11 והיינו, שאצל כל אחד מישראל נעשה ענין של כהונה (ויש רק כמה עבודות ש"כהן" כזה אינו יכול
12 לעשותם, אלא יש צורך בכהן ממש, אבל שאר העבודות, כולל גם ענין הנ"ל, יכול לעשות גם "כהן"
13 כזה – כל אחד מישראל, מצד ענין הכהונה שבו).

14 ונוסף לזה:

15 הצורך בכהן דוקא הוא רק בנוגע לעבודה בזמן שביהמ"ק הי' קיים, אבל לאחרי החורבן, יכול כל
16 אחד מישראל לעשות זאת.

17 וכמו בענין התפלה, ש"כנגד תמידין תקנום"⁵² – כפי ששייך גם להלכה בנוגע לזמן התפלה, "ערב
18 ובוקר וצהריים גו"⁵³, שצריכה להיות בזמן שבו היו מקריבים את התמידין⁵⁴ – שבזמן שביהמ"ק הי'
19 קיים הוצרכה להיות הקרבת התמידין ע"י כהן דוקא, אבל עכשיו, לאחרי שחרב ביהמ"ק, שייך ענין
20 התפלה (שכנגד התמידין) לכל אחד מישראל, ולא זו בלבד שכל אחד מישראל יכול לעשות זאת, אלא
21 הוא חייב לעשות זאת, ובאופן שעל ידו נעשה הענין ד"נשלמה פרים שפתינו"⁵⁵ (כפי שמביא רבינו הזקן
22 בשו"ע⁵⁶ בנוגע לאמירת פרשת הקרבנות), כולל גם הפירוש ד"נשלמה" מלשון שלימות⁵⁷, היינו, שע"י
23 כל אחד מישראל (לאו דוקא כהן) נעשה ענין הקרבנות בכל השלימות שיכולה להיות בענין התשלומין.

24 ועד"ז בנוגע לענינו – שעכשיו, לאחרי שחרב ביהמ"ק, שייך גם ענין הדישון וההטבה לכל אחד
25 מישראל, ונדרש ממנו לעשות זאת, ולא לומר שהגדול ממנו יעשה זאת, אלא הוא בעצמו צריך לעשות
26 את כל העבודה, עד להדלקה באופן ש"תהא שלהבת עולה מאלי", שע"י נעשית העלי' שלו, כנ"ל
27 בארוכה.

28 *

29 י. ויש להוסיף ולסיים בביאור דיוק בפירוש רש"י בנוגע ל"מעשה המנורה מקשה גו"⁵⁸:
30 ובהקדמה – שבפרשתנו נזכר מעשה המנורה בקיצור, אבל בפרשת תרומה⁵⁹ – שבה מסופר אודות
31 עשיית המשכן וכליו – מבואר בארוכה כל פרטי הענינים דמעשה המנורה.

32 ושם מפרש רש"י: "מקשה", "כולה באה מחתיכה אחת ומקיש בקורנס וחותר בכלי האומנות ומפריד
33 הקנים אילך ואילך".

(54) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"א רס"ט. וש"נ.

(55) הושע יד, ג.

(56) או"ח סוס"א (במהדו"ב).

(57) ראה לקו"ת פ' ראה ל, רע"ג. וש"נ.

(58) פרשתנו ח, ד.

(59) כה, לא.

(48) שו"ע אדה"ז או"ח ס"א ס"ב. וש"נ.

(49) ואתחנן ו, ו.

(50) ברכות רפ"ב.

(51) יתרו יט, ו.

(52) ברכות כו, א"ב.

(53) תהלים נה, יח. וראה ברכות לא, סע"א.

- 1 ולכאורה אינו מובן דיוק הלשון "ומפריד הקנים כו'" – שהרי כל ענין הקדושה הו"ע האחדות, היפך
2 הפירוד, ולמה נקט רש"י לשון פירוד, במקום לומר "ומבדיל כו"?"
- 3 יא. והביאור בזה:
- 4 אמרו רז"ל⁶⁰ "צדקה עשה הקב"ה בישראל שפוזן לבין האומות", כי, בכל מקום ומקום שבו נמצא
5 איש ישראל, ישנם ניצוצות קדושה שצריכים לבררם, ולכן צריכים בני"י לבוא לכל המקומות כדי לברר
6 את ניצוצי הקדושה שנמצאים שם.
- 7 אלא שבזמן שביהמ"ק הי' קיים, לא הוצרכו בני"י לילך לכל המקומות שבהם נמצאים ניצוצי הקדושה,
8 כי, מצד תוקף האור כו', הנה גם הניצוצות הרחוקים נתקבצו מאליהם ונתבררו כו'⁶¹; ורק אחרי חורבן
9 ביהמ"ק, הנה "מפני חטאינו גלינו מארצנו"⁶², דכיון שנחסר תוקף האור, אזי צריכים בני"י לילך בעצמם
10 לכל המקומות שבהם נמצאים ניצוצי הקדושה כדי לבררם.
- 11 וזהו גם הדיוק "צדקה עשה הקב"ה בישראל כו'" – כיון שניצוצי הקדושה קשורים ושייכים לבני"י,
12 שלכל אחד מישראל יש ניצוצי קדושה שחוא צריך לברר אותם, וע"י בירורם נעשית השלימות שלו.
- 13 וכידוע תורת הבעש"ט⁶³ בפירוש מארז"ל⁶⁴ "התורה חסה על ממונם של ישראל", וכן בנוגע להאיסור
14 דבל תשחית⁶⁵ – דלכאורה מהו חומר ענין ההשחית (שאינו יכול להשתמש וליהנות מהדבר שהשחית)
15 עד כדי כך שנחשב לאיסור מן התורה, כמו כל האיסורים שעל ידם מתנתק מהקב"ה – דכיון שהגיע
16 לידו דבר מסויים, הרי זו הוכחה שניצוץ הקדושה שבדבר זה שייך אליו, שצריך לבררו כו'. – זהו אמנם
17 בלבוש גשמי, אבל בפנימיות יש בו ניצוץ קדושה שצריך לבררו. וכאשר משחית את הדבר, שוב אינו
18 יכול לברר את הניצוץ כו'.
- 19 ועפ"י יובן גם מ"ש⁶⁶ "אם בחוקתי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם (מלשון גשמיית⁶⁷) בעתם", "גשמיכם"
20 דייקא – דלכאורה הול"ל "גשם" או "גשמים" – כיון שהניצוצות שבדברים הגשמיים שייכים לבני"י
21 ("גשמיכם"), שהם צריכים לבררם, ועי"ז נעשית השלימות של בני"י.
- 22 יב. וכשם שהעבודה בזמן הגלות היא לברר את ניצוצות הקדושה שהתפזרו במקום הפירוד – כן
23 הוא גם בזמן שביהמ"ק הי' קיים (אלא שאז לא היו צריכים לילך למקום הפירוד, כיון שהניצוצות נתקבצו
24 מאליהם, כנ"ל).
- 25 והענין בזה – שבמשכן היתה אמנם השראת עצמות אוא"ס כו', אבל בפועל הי' המשכן בעוה"ז
26 הגשמי, ונעשה מדברים גשמיים. וכמבואר בענין תלת הדיורין כו', שהם כנגד ג' עולמות ביי"ע⁶⁸, עליהם
27 נאמר⁶⁹ "ומשם יפרד", והיינו, שפעולת המשכן היא לפעול במקום הפירוד.
- 28 וענין זה מרומז בדיוק לשון רש"י בנוגע למעשה המנורה (שעל ידה נמשך ענין האורה בעולם, כנ"ל
29 ס"ז): "ומפריד הקנים כו'", ולא מבדיל כו' – כי:
- 30 ענין ההבדלה ישנו גם בעולם האצילות, שעם היותו "עולם האחדות"⁷⁰, יש בו עשר ספירות, "עשר
31 ולא תשע"⁷¹, ועאכו"כ לא פחות מזה, ובודאי לא אחד – שזהו מצד ענין ההבדלה; ואילו ענין הפירוד
32 הוא בעולמות ביי"ע.

(67) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חמ"ט ע' 111. וש"נ.

(68) ראה סה"מ תרנ"א ע' קלה. תרס"ג ח"א ע' צב. המשך
תער"ב ח"א ע' תמד. ח"ב ע' התצב. ע' תקסז. סה"מ תרע"ח ע'
קפג. עטר"ת ע' שפז.

(69) בראשית ב, יו"ד.

(70) ראה זח"ג פג, א. עבוה"ק ח"א פ"ב. וראה גם סה"מ

תרנ"ט (בהוצאה החדשה) ע' 80. וש"נ.

(71) ספר יצירה פ"א מ"ד.

(60) פסחים פז, ב.

(61) ראה תו"א בראשית ו, רע"א. לקו"ת במדבר ד, רע"א.

ובכ"מ.

(62) נוסח תפלת מוסף דיו"ט.

(63) כש"ט סרי"ח. צוואת הריב"ש סק"ט.

(64) ר"ה כז, א. וש"נ.

(65) ראה גם לקו"ש חכ"א ע' 80. וש"נ.

(66) ר"פ בחוקתי.

1 דוקא במקום הפירוד צריכה להיות פעולת המשכן ע"י המנורה כו' – "מפריד הקנים", כדי לפעול
2 במקום הפירוד.

3 וזהו גם הדיוק "מפריד הקנים אילך ואילך" – כי, בנוגע ל"פני המנורה" ("נר האמצעי שאינו בקנים
4 אלא בגוף של מנורה")⁷², לא שייך ענין של עבודה, ורק במעמד ומצב ד"אילך ואילך", שמורה על
5 ההתפשטות לכיוונים שונים ומנוגדים, צ"ל ענין של בירור ועלי' כו'.

6 ועוד ענין בזה – שכדי לידע שקיום המצוות הוא מצד קבלת עול, צריכה להיות העבודה בשני קוין
7 מנוגדים, "אילך ואילך", כי, כאשר העבודה היא בקו אחד בלבד, רק בקו החסד, יכול להיות שהסיבה
8 לעשיית החסד היא מצד טבע נפשו (שנולד במזל מסויים כו'); ורק כשרואים שגם כשנדרש ממנו ענין
9 של גבורה, עושה זאת באותה חיות ועריבות, הרי זו הוכחה שעבודתו היא (לא מצד טבעו, אלא) מצד
10 קבלת עול (כמבואר בתורה אור⁷³).

11 יג. ענין זה קשור גם עם "צאתכם לשלום" – בנוגע לאלו שלאחרי השבת נוסעים חזרה למקומם.
12 ויה"ר שיהא אצלם הענין ד"שלהבת עולה מאלי" – שנוסף על עבודתם בעצמם, בנוגע לכל מה
13 שקיבלו כאן (ויחזרו ויקבלו כבואם לכאן בשנה הבאה), ישתדלו גם לפעול על הזולת, להאיר במקומם
14 כו', "עד שתהא שלהבת עולה מאלי".

15 ובאופן ד"אילך ואילך" – הן בנוגע לאלו שנוסעים מכאן לארץ ישראל, "ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך
16 בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"⁷⁴, והן בנוגע לאלו שנוסעים מכאן למקום שהקדושה שבו היא פחותה
17 מהקדושה שבמקום זה – שהרי תכלית הכוונה היא להאיר במקום רחוק דוקא; לא במקום ששם ישנו
18 הענין ד"פני המנורה", אלא דוקא "אילך ואילך", שם ממלאים את השליחות של המשלח – כאמור לעיל
19 (ס"א) ש"שלוחי דרחמנא ניהו" – להדליק את ה"נרות" שנמצאים שם, ולהאיר את החושך כו'⁷⁵.

20 וכאשר מתנהגים כן, עוזר להם הקב"ה שמצליחים בכל עניניהם, הן בענינים הפרטיים והן בענינים
21 הכלליים.

22 ועד שזוכים לביאת משיח, שאז יקויים היעוד "לא יכנף עוד מוריך וגו'"⁷⁶, "כי הוי' יהי' לך לאור
23 עולם וגו'"⁷⁷, בקרוב ממש ובעגלא דידן.

24 * * *

25 יד. מאמר (כעין שיחה) ד"ה בהעלותך את הנרות (הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א).

26 * * *

27 טו. בנוגע לפירוש רש"י בפרשת השבוע, ישנם כו"כ פסוקים שאפשר להתעכב עליהם, אבל, ישנו
28 פסוק השייך לקאפיטל תהלים המתאים למספר שנתי (והרי "אדם קרוב אצל עצמו"⁷⁸):

29 ובהקדמה – שידוע המנהג⁷⁹ לומר קאפיטל תהלים המתאים למספר השנה שנכנס בה, ולדוגמא:
30 כשנמלא לו י"ג שנה, מתחיל קאפיטל י"ד. ובנדו"ד הרי זה קאפיטל ט"ז.

72) פרשתנו שם, ב (ובפרש"י).
73) תולדות יט, ב ואילך.
74) עקב יא, יב.
75) ברשימה נוספת: ואין לטעון שרק בהיותו כאן יכול

76) "ממוצע" ע"י הבעש"ט ורבינו הזקן עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר –
עליו ליקח אור זה ולהאיר על ידו את העולם כולו.
77) שם ס, כ. וראה תניא פל"ו (מו, א).
78) יבמות כה, ריש ע"ב. וש"נ.
79) סה"ש תש"ד ע' 162. אג"ק אדמו"ר מוהר"צ ח"י ע' נג.

75) ברשימה נוספת: ואין לטעון שרק בהיותו כאן יכול
להאיר, אבל לא במקום רחוק; אם הוא סבור שבהיותו כאן הוא
מקבל אור – אור שיסודתו בהרי קודש, כפי שנמשך (ללא

1 וע"פ הידוע מ"ש כ"ק מו"ח אדמו"ר⁸⁰ ע"ד המנהג ללמוד בכל ר"ח פסוק אחד מקאפיטל תהלים זה
 2 (אם יש בו יותר מי"ב פסוקים, אזי לומדים בר"ח האחרון את שאר הפסוקים, ואם יש בו פחות מי"ב
 3 פסוקים, אזי חוזרים ולומדים אותם פסוקים) – הנה כיון שנמצאים כבר לאחרי י"א סיון, הרי זה שייך
 4 לפסוק ב', שבו נאמר: "יקום אלקים יפוצו אויביו וינוסו משנאיו מפניו".

5 וכתב האבן-עזרא: "זה המזמור נכבד מאד כו' וזה דומה לדברי משה קומה³³ ה'", והיינו, שבקשת
 6 דוד "יקום אלקים יפוצו אויביו וינוסו משנאיו מפניו" היא כמו בקשת משה "קומה ה' ויפוצו אויביו
 7 וינוסו משנאיך מפניך"³³, וכדאייתא במדרש תהלים על הפסוק: "אמר דוד, עשה להם כמו שעשית
 8 לראשונים, כשם שאמר לך משה קומה ה' ויפוצו אויביו, כן עשה להם, יקום אלקים יפוצו אויביו"
 9 (וכנראה שמקורו של האבן-עזרא הוא ממדרש תהלים זה, שכבר נתגלה בימיו).

10 ולכן ידובר עתה אודות פירוש רש"י על פסוק זה.

11 ובהקדמה – שיש גם פירוש רש"י על התחלת הפסוק: "ויהי בנסוע הארון", ויש על זה קושיית
 12 הרמב"ן; אבל זהו ענין שקובע ברכה ומקום בפ"ע, ולא על זה ידובר עתה, כיון שלא נזכר בפסוק
 13 שבתהלים.

14 וגם לא ידובר עתה על התיבות "קומה ה'" – שרש"י מפרש ש"הי משה אומר עמוד והמתן לנו כו'",
 15 אף שלכאורה הפירוש הפשוט ד"קומה" הוא מלשון קימה (כדברי המפרשים⁸¹: "לעמוד להלחם"), ומנא
 16 ל"י לרש"י לפרש שהוא לשון עמידה – כי, הדיבור אודות פסוק זה הוא בקשר ובשייכות לפסוק בתהלים,
 17 ושם לא נאמר "קומה ה'", אלא "יקום אלקים";

18 ולכן ידובר עתה רק אודות פירוש רש"י על התיבות "ויפוצו אויביו וינוסו משנאיך", שתיבות אלו
 19 ישנם גם בתהלים.

20 טז. הביאור בפירוש רש"י, "ויפוצו אויביו – המכונסין, וינוסו משנאיך – אלו הרודפים. משנאיך –
 21 אלו שונאי ישראל, שכל השונא את ישראל, שונא את מי שאמר והי' העולם, שנאמר⁸² ומשנאיך נשאו
 22 ראש, ומי הם, על עמך יערימו סוד",

23 – החילוק בין "אויב" ל"שונא"⁸³, שאצל "אויב" השנאה היא באופן חיצוני, בגלוי ובפועל ("מקיפים
 24 אתכם מבחוץ"⁸⁴), ואילו "שונא" מורה על שנאה כבושה בלב, עמוקה יותר, שלכן רודפים להציק כו'
 25 ("מחפשים אחר המטמוניות שלכם"⁸⁵). וזהו "משנאיך – אלו הרודפים" (משא"כ "אויבך, המכונסין",
 26 ולא "אלו המכונסין", כי לפעמים מתחלקים "אויבין" לכמה מחנות, מצד תכסיסי מלחמה כו'⁸⁶, ורק בגלל
 27 שנאמר "יפוצו", מובן שקאי על "המכונסין").

28 ולכן: אף שכבר פירש רש"י על הפסוק⁸⁷ "תהרוס קמיך", "ומי הם הקמים כנגדו, אלו הקמים על
 29 ישראל, וכן הוא אומר כי הנה אויבך יהמיון, ומה היא ההמי', על עמך יערימו סוד, ועל זה קורא אותם

(80) אג"ק שלו ח"ה ע' רמ.

(81) ראב"ע עה"פ.

(82) תהלים פג, ג.

(83) ויש להעיר גם בנוגע לתרגום אונקלוס (שקרוב אל דרך הפשט), שמתרגם כאן "אויבין" – "סנאיך", ו"משנאיך" – "בעלי דבבין", היפך ממה שמתרגם בדרך כלל "אויביכם" – "בעלי דבביכון", ו"שונאיכם" – "סנאיכון" (ת"א בחוקותי כו, יז), וכן הוא בתרגום התהלים (אף שאינו תרגום אונקלוס): "אויביו" – "בעלי דבביו", ו"משנאיו" – "סנאיו".

וכן יש להעיר על תרגום אונקלוס בברכת יעקב ליהודה בפסוק (ויחי מט, ח) "ידך בעורף אויבך": "ידך תתקף על בעלי דבבין (ומוסיף) יתבררין סנאך", אף שבכתוב נזכר רק "אויבך" ולא "משנאיך".

ובודאי שהמעיינים ומדקדקים כו' יחפשו ביאור על זה.

(84) פרש"י בחוקותי שם.

(85) פרש"י שם. – ושם: "שאיני מעמיד שונאים אלא מכם

ובכם .. (ש)הם מחפשים אחר המטמוניות כו'" – שכאן רואים בדרך אגב השייכות להמבואר בחסידות (ראה לקו"ת תצא לו, ג ואילך. ובכ"מ) הענין ד"בבואה דבבואה לית להו" (יבמות קכב, א. וש"י), אלא זהו ענין ששייך רק לבניי, כבנדוד, שענין ה"מטמוניות", "בבואה דבבואה", הוא רק "מכם ובכם".

(86) וכפי שהבן חמש למקרא יודע מהמריבות שבין הילדים, שלפעמים מתכנסים כמה ביחד לריב עם פלוני, ולפעמים המריבה היא ביחיד.

(87) בשלח טו, ז.

1 אויביו של מקום" – הרי זה רק בנוגע ל"אויביך", שזוהי רק שנאה גלוי' בהנהגה בפועל, שיכולה להיות
 2 גם בהנהגה נגד רצון ה'88; אבל איך יתכן מציאות של "משנאיך", שנאה כבושה בלב כלפי "מי שאמר
 3 והי' העולם"? – ועל זה מתרץ רש"י: "משנאיך אלו שונאי ישראל .. שנאמר ומשנאיך נשאו ראש, ומי
 4 הם, על עמך יערימו סוד".
 5 וה"ינה של תורה", החילוק בין מ"ש בחומש "קומה הוי"89, למ"ש בתהלים (כתובים) – "דברי
 6 קבלה" ("יקום אלקים"90, ללשון רש"י "מי שאמר והי' העולם" (כפי שנמשך בעולם מלשון העלם91) –
 7 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חכ"ג ע' 73 ואילך.

* * *

9 יז. המשך הביאור באגרת התשובה פ"ד – נכלל בשיחת ש"פ נשא סט"ז ואילך92.

10 יח. המשך הביאור בפרש"י פ' נשא93 – נכלל בשיחת ש"פ נשא סי"ג94.

* * *

12 יט. בהמשך להמדובר לעיל (סט"ז) בפירוש רש"י על הפסוק "קומה ה' גו' משנאיך גו'" – יש
 13 להוסיף ענין הקרוב אל הפשט, אבל בכללות קשור הוא עם חלק הדרוש שבתורה:
 14 על הפסוק95 "הלא משנאיך ה' אשנא", איתא בגמרא במסכת שבת96: "הללו שמטילין קנאה ואיבה
 15 ותחרות בין ישראל לאביהן שבשמים". ועד"ז איתא בעירובין97 ובמגילה98 על הפסוק99 "כל משנאי גו'":
 16 "אל תקרי משנאי אלא משנאי" (שגורמין .. לשנאות100).
 17 וידוע הכלל101 שהדרשה ד"אל תקרי" היא רק כשיש ראי' מהפסוק גופא ("שיש איזה קושיא המורית
 18 כן כו"), ובנדו"ד: כיון שלא נאמר "שונאי", אלא "משנאי", הרי מובן שבתוכה "משנאי" גופא נכלל
 19 כבר הפירוש ד"משנאי". ועד כדי כך, שבמסכת שבת נאמר תוכן הענין בפשטות, ללא "אל תקרי".
 20 ועפ"ז יש לבאר מ"ש רבינו הזקן בתניא פרק ל"ב: "ולא אמר דהע"ה תכלית102 שנאה שנאתים וגו'
 21 אלא על המינים והאפיקורסים .. כדאיתא בגמרא ר"פ ט"ז דשבת96 – דלכאורה אינו מובן למה מציין
 22 ל"גמרא ר"פ ט"ז דשבת", הרי אין זה ענינו לציין מראה-מקומות – שכוונתו בזה להדגיש גודל הענין
 23 דאהבת ישראל, שענין השנאה שייך רק בנוגע לאלו שהם בבחינת "משנאיך", אבל לולי זאת, אסור
 24 לשנאותם.
 25 וע"פ דברי הגמרא הנ"ל, הנה גם בפסוק "וינוסו משנאיך" יש לפרש שאין הכוונה לשונאים סתם,
 26 אלא לאלו שהם גם משנאים.

שם הוי' במגילה, מ"מ, נרמז בראשי-תיבות וסופי-תיבות וכו' (ראה פע"ח שער הפורים פ"ו).

92 תורת מנחם – התוועדויות חנו" ע' 307 ואילך. וש"נ.

93 ה, ט.

94 תורת מנחם שם ע' 304 ואילך. וש"נ.

95 תהלים קלט, כא.

96 קטז, א.

97 צט, א.

98 כת, א.

99 משלי ח, לו.

100 פרש"י מגילה שם.

101 של"ה תג, ריש ע"ב.

102 תהלים שם, כב.

88) וכפי שיועד הבן חמש למקרא בעצמו, שאף שאביו נותן לו כל צרכיו, מזון ולבוש וכו', הרי לפעמים נכשל ועובר על רצונו. וכן בנוגע לרבו, שאף שיועד שיעניש אותו, מ"מ, לפעמים אינו יכול להתאפק כו'. ומזה מבין שיכול להיות כן גם ביחס להקב"ה כו'.

89) ולהעיר, ששם הוי' קשור עם בחינתו של משה: תפארת – שהן האורות והן הכלים הם משם הוי' (תו"א נח י"ד סע"ב), ולמעלה מזה – חכמה (ראה בארוכה קונטרס בענין בחי' משה רבינו ע"ה (נדפס גם בלקו"ש ח"ו ע' 244 ואילך). וש"נ), (ונחנח) מ"ה, הגימטריא דהוי' (במילוי אלפין).

90) בחינתו של דוד – לקו"ש שבפנים הערה 50.

91) ואעפ"כ, בפנימיות יש גם בזה הענין ד"קומה הוי'" – ע"ד שמצינו בנוגע למגילת אסתר, שאע"פ שמצד הענין ד"אנכי הסתר אסתיר פני" (וילך לא, ית. וראה חולין קלט, ב) לא נזכר

1 אמנם, רש"י מפרש "משנאיך" "אלו שונאי ישראל", והיינו, שאינו מחלק בין "שונאיך" ל"משנאיך",
 2 כיון שבדרך הפשט אין ראי' והוכחה לכך.
 3 ומ"מ הרי זה מתאים עם האמור לעיל (סט"ז) ש"משנאיך" הם אלו שיש בלבם שנאה כבושה כו' –
 4 כיון ששנאתם של המשנאים היא עמוקה יותר, עד כדי כך, שפועלים זאת גם אצל הזולת כו'.
 5 כ. וענין זה נוגע לכל אלו שהם "רודפי שלום", שלהוטים לדבר עם השונאים על שלום וכו' –
 6 שצריכים לידע שלא יצליחו בכך¹⁰³, ופעולתם לא תועיל מאומה, כיון שמדובר אודות "משנאיך אלו
 7 הרודפים", שמחפשים תמיד לבטא את שנאתם ולהציק לישראל (שהרי "הלכה היא בידוע שעשו שונא
 8 ליעקב"¹⁰⁴), ועד כדי כך גדולה שנאתם, שעושים זאת גם כאשר אין זה כדאי להם כיון שיכולים בעצמם
 9 להנזק וליהרג מזה (כמו בתעלת סואץ וכיו"ב), בבחינת "תמות נפשי עם פלשתים"¹⁰⁵.
 10 העצה היחידה היא – "קומה ה' ויפוצו אויביך וינוסו משנאיך":
 11 לכל לראש – "יפוצו אויביך, המכונסין", שלא יוכלו להתכנס ולהתדבר ביניהם, אלא יסתכסכו ויריבו
 12 זה עם זה; אחד יאמר יום, והשני יאמר לילה, אחד יאמר כן, והשני יאמר לא. ולאחרי כן – "וינוסו
 13 משנאיך, אלו הרודפים", שינוסו למרחק של אלף קילומטרים.
 14 וכל זה – ללא צורך במלחמות, ואפילו לא הענין ד"הוי' איש מלחמה"¹⁰⁶, אלא מספיק רק "קומה
 15 הוי'" כדי שתפול עליהם יראה, וע"ד מ"ש¹⁰⁷ "וראו כל עמי הארץ כי שם הוי' נקרא עליך", ומצד זה
 16 – "וראו ממך".
 17 כא. ועדיין צריך להבין בנוגע לענין ד"משנאיך": מהי אמנם הסיבה לכך שתהי' לגוי שנאה גדולה
 18 כ"כ עד לאופן של היפך הטבע, שלא איכפת לו לסבול מזה, ובלבד להרע לישראל?!
 19 אך הענין הוא – כהמשך הכתוב⁸² ד"משנאיך נשאו ראש" – "על עמך יערימו סוד":
 20 איתא במדרש תלים¹⁰⁸: "באין על עמך בשביל שאינם מקיימין את התורה, שנאמר¹⁰⁹ סוד ה' ליראיו".
 21 וכיון שהענין "שאינם מקיימין את התורה" הוא היפך הטבע של בניי – שהרי הטבע האמיתי של
 22 יהודי הוא לקיים תומ"צ, וכפתגם רבינו הזקן¹¹⁰ שיהודי אינו רוצה ואינו יכול להיות נפרד מאלקות, וכיון
 23 ש"היא חכמתכם ובינתכם"¹¹¹, אינו רוצה להיות שוטה ולהשלוח את עצמו ש"עודנו ביהדותו"¹¹² – הנה
 24 כאשר בניי מתנהגים באופן הפכי מהטבע שלהם, הרי זה פועל שגם הגוי מתנהג היפך הטבע שלו,
 25 לשנוא את ישראל ולהרע להם, גם כאשר בגלל זה מתבטל ממציאיותו.
 26 ולכן יש צורך לפעול שבניי יתנהגו כפי טבעם ויהיו "מקיימין את התורה", ועי"ז תבטל גם המציאות
 27 של "משנאיך", ועד למעמד ומצב שנאמר בהפטרה¹¹³: "ונלוו גוים רבים אל ה' ביום ההוא וגו'".
 28 כב. אמנם, גם לפני שפועלים שבניי יקיימו את התורה, צריך להיות הענין ד"קומה ה' ויפוצו אויביך
 29 וינוסו משנאיך".
 30 המשך השיחה – שישועת בניי צריכה להיות (לא מצד מעלת עבודתם, אלא) בגלל שהאויב ושונא
 31 של ישראל הוא "אויביך" ושונאיך" (של הקב"ה), ולכן, "לא לנו ה' .. כי לשמך גו"¹¹⁴, שלא יהי'
 32 חילול השם – נכלל בשיחה המוגהת הנ"ל.

(103) בענין זה נזכר גם מ"ש (משלי כט, יט) "בדברים לא יִוָּסֵר עַבְדִּי".
 (104) ספרי פרשתנו ט, יו"ד. הובא בפרש"י עה"ת וישלח לג, ד.
 (105) ס' שופטים טז, ל.
 (106) בשלה טו, ג.
 (107) תבוא כח, יו"ד.
 (108) באבער – עה"פ.
 (109) תהלים כה, יד.
 (110) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' שפד (נעתק ב"היום יום" כה תמוז). שם ע' תקמו (נעתק ב"היום יום" דיום הש"ק זה – כא סיון). ועוד.
 (111) ואתחנן ד, ו.
 (112) ראה תניא פי"ד.
 (113) זכרי' ב, טו.
 (114) תהלים קטו, א.

כג. וענין זה קשור גם עם סיום הסדרה:

1
 2 בסיום הסדרה¹¹⁵ מסופר "ותדבר מרים .. במשה .. והנה מצורעת .. ותסגר מרים .. והעם לא נסע עד
 3 האסף מרים", והיינו, שאע"פ שמאורע זה הי' באשמת מרים, מ"מ, המתינו לה כל בני" ביחד עם השכינה
 4 כ"י¹¹⁶.
 5 ומזה מובן גם בנוגע לבני" – כידוע שבזמן הגלות, ובפרט בקושי הגלות, נקראת כנסת ישראל בשם
 6 "מרים", כיון שהשם "מרים" שניתן לה בזמנה הי' קשור עם קושי השעבוד באופן ד"וימררו¹¹⁷ את
 7 חייהם"¹¹⁸ – שגם כשנמצאים במעמד ומצב בלתי-רצוי באשמתם כו', ממתין להם הקב"ה...
 8 וכיון ש"שכינתא בגלותא"¹¹⁹, "עמו אנכי בצרה"¹²⁰ – צריך הקב"ה להוציא את בני" מהגלות, כיון
 9 שזה נוגע אליו בעצמו!
 10 ולכן, מבלי הבט על מעמדו ומצבו של יהודי, אם הוא ראוי לכך אם לאו – הנה "הוא (הקב"ה) עצמו
 11 צריך להיות אוחז בידי ממש איש איש ממקומו, כענין שנאמר¹²¹ ואתם תלוקטו לאחד אחד בני
 12 ישראל"¹²² (כמדובר פעם בארוכה¹²³), ולהוציא אותו מהגלות, ולאח"ז בודאי יעשו תשובה.
 13 ואף שאיתא בגמרא¹²⁴ שצ"ל תחילה תשובה – הנה כשמדובר אודות "שמך הגדול" ו"שכינתא
 14 בגלותא", אין לעשות חשבונות! ... אלא מאי, יש מאמר בגמרא – הרי כבר אמר פעם הצ"צ¹²⁵ בנוגע
 15 לביאת אליהו בשבת ויו"ט, שאף שאמר¹²⁶ "שאיין אליהו בא לא בע"ש וכו'", הנה כשיבוא אליהו
 16 ומשיח, יתרצו את השאלה, וכמו"כ יתרצו את השאלה בנוגע לענין התשובה.
 17 ובנוגע לפועל, צריך להתקיים ה"פסק" של דוד המלך: "יקום אלקים ויפוצו אויביו וגו'", וכיון שעל
 18 דוד נאמר¹²⁷ "והו' עמו", "שהלכה כמותו"¹²⁸, הרי כן היא ההלכה, ונעשה כן בפועל ממש, ועד לקיום
 19 היעוד "ודוד עבדי נשיא להם לעולם"¹²⁹, בביאת משיח צדקנו.
 20 [לאחרי תפלת מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "פרזות תשב ירושלים".]

(115) יב, א ואילך.	(123) שיחת ש"פ נצו"י תשכ"ז סי"ג (תורת מנחם – התועדויות ח"נ ע' 396 ואילך). וש"נ.
(116) ראה ויק"ר פט"ו, ח. מדרש תהלים סוף מזמור כד. הובא בפרש"י סוף פרשתנו.	(124) סנהדרין צז, ב.
(117) שמות א, יד.	(125) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חל"ו ס"ע 316. וש"נ.
(118) ראה שמו"ר רפכ"ו. שהש"ר פ"ב, יא.	(126) עירובין מג, ב.
(119) ראה זהר ח"א כז, ב. ח"ב ב, ב. ח"ג עה, ב. ועוד. וראה מגילה כט, א. ספרי ס"פ מסעי.	(127) שמואל-א טז, יח.
(120) תהלים צא, טו.	(128) סנהדרין צג, ב.
(121) ישעי' כז, יב.	(129) יחזקאל לו, כה.
(122) פרש"י נצבים ל, ג.	

נהנית ממה שכתב אודות לימודו שיעור יום יום בספר תניא קדישא
 ממכתב ב' סיוון, תשי"ד

לקוטי שיחות

פרשת בהעלותך

כרך יח שיחה ה

מתורגם ללשון הקודש

20 "ולפי העלות הענן מעל האהל ואחרי כן יסעו בני ישראל
21 ובמקום אשר ישכן שם הענן שם יחנו בני ישראל". ומכך
22 מובן, ש"העם לא נסע עד האסף מרים" מפני ש"ענן ה"
23 לא התרומם.⁹
24 ויוצא, ש"זה הכבוד חלק לה המקום".

25 המשמעות היא אף יותר מזה: רש"י אומר "זה הכבוד
26 חלק לה המקום" – ולא זה הכבוד נחלק לה" או "קבלה"
27 – בעוד אשר במשנה כתוב "לפיכך נתעכבו לה ישראל",
28 למרות שגם מן המשנה מובן שהדבר היה תלוי ב"העלות
29 הענן"¹⁰ – מפני שלפי המשנה היה העיכוב גם מצד
30 ישראל. כלומר, גם הם רצו להמתין לה.¹¹ ואילו לפי
31 פירושו של רש"י הסיבה היחידה לעיכוב היה הכבוד ש"חלק
32 לה המקום", בהשאירו את ה"ענן", ולא מצד ישראל.

33 אך זהו דוחק גדול: אם בתורה נאמר רק "והעם לא
34 נסע", מדוע יש לפרש את ההיפך מפשוטו של מקרא,
35 ש"ישראל כשלעצמם לא רצו לחכות?

ב.

שאלות נוספות על פירש"י

36 בנוסף לכך יש להבין:

37 (א) לשם מה מוסיף רש"י "כשהושלך ליאור" – מדוע
38 חשוב מתי היתה "שעה אחת שנתעכבה למשה"? רש"י

א.

רש"י על "והעם לא נסע": "זה הכבוד חלק לה המקום"
1 בסוף הפרשה, מצטט רש"י מן הפסוק¹ "ותסגר מרים
2 מחוץ למחנה שבעת ימים והעם לא נסע עד האסף מרים"
3 את המילים "והעם לא נסע", ומפרש: זה הכבוד חלק לה
4 המקום בשביל שעה אחת שנתעכבה למשה כשהושלך
5 ליאור שנאמר² ותתצב אחותו מרחוק וגו'.

6 כפי שמסבירים המפרשים³ מתכוין רש"י לענות כאן
7 על השאלה המתעוררת על המילים "והעם לא נסע עד
8 האסף מרים", והיא: הרי נאמר בפסוק שלאחר־מכן "ואחר
9 נסעו העם", כלומר, ש"נסע העם" לאחר "ותסגר מרים
10 מחוץ למחנה שבעת ימים" – ולשם מה מדגישה התורה
11 לפני כן "והעם לא נסע...?"

12 רש"י מתרץ, שהחזרה היא כדי להודיע, ש"והעם לא
13 נסע" משום כבוד מרים⁴.

14 אך צריך להבין: הרי בתורה נאמר "והעם לא נסע",
15 ומדוע אומר רש"י (ומנין הוא לומד זאת) ש"זה הכבוד
16 חלק לה המקום", ובמיוחד כאשר בכך הוא משנה את לשון
17 חז"ל במשנה⁵ "לפיכך נתעכבו לה ישראל...?"⁶

18 בפשטות ניתן לומר⁷: כל הנסיעות והחניות של ישראל
19 לא היו תלויות בהחלטתם, אלא כנאמר לפני כן בפרשה⁸

כהנים ולוים וישראל ושבעה ענני כבוד כו" [ובתיב"ע (ות"י) טז: בההוא
זכותא הוון כל ישראל אשתין רבוון כו' וענני יקרא ומשכנא ובירא לא
זיעין ולא נטלין עד זמן כו'. ועד"ז הוא בתיב"ע פסוק יד]. ובפרט לפי
הגירסא בכמה כת"י רש"י שמסיים: נתעכבה בשבילה שכינה וכל ישראל.
7) ראה באר מים חיים (לאחי המהר"ל)** ודבק טוב בפרש"י.

8) ט, יז ואילך.
9) דעת זקנים מבעה"ת כאן. רבינו בחיי כאן. וראה במדבר"ר פי"ד,
ג.

10) אבל ראה ראב"ע כאן (טז) "על דעת רבים כו'". ספורנו כאן.
11) ראה אוה"ח עה"פ.

1) יב, טו.
2) שמות ב, ד.
3) משכיל לדוד בפרש"י. וכ"כ בחדא"ג מהרש"א סוטה ט, ב.
4) ואין להקשות מה שמפרשו רש"י כאן אע"פ שהקושיא היא
מהכתוב שלאח"ז – שהרי הוא פ"י כתוב זה "והעם לא נסע גו'", ובפרט
שבלא"ה בכגון דא (שהקושיא היא מאותו הענין ובפרט בהכתוב הסמוך)
מפרשו רש"י – בכ"מ – בכתובים הקודמים, וכמדובר כמ"פ.
5) סוטה שם.
6) לכאורה זהו מקור פרש"י זה. אבל י"ל שמקורו בספרי כאן (ועד"ז
הוא במכילתא בשלח יג, יט) "לפיכך עיכב לה המקום* שכינה וארון

(* כ"ה בספרי הוצאת הארואיטין. מכילתא שם וביב"ש כאן, עכב לה הקב"ה ארון ושכינה כו' ובספרי לפנינו: עיכב לה שכינה וארון כו'.
**) ולפי' מובן בפשטות דיוק הנ"ל (הערה 4) שהרי דיוק רש"י הוא מהתיבות "והעם לא נסע" עצמן, שמשמעו שהורצרו ליטע.

22 מדברי הקדוש-ברוך-הוא¹⁸ "תסגר שבעת ימים מחוץ
23 למחנה ואחר תאסף" מובן, שרפואת מרים ("אחר
24 תאסף")¹⁹; תלויה בהיותה סגורה "שבעת ימים מחוץ
25 למחנה", מחוץ לשלש מחנות²⁰ – ועצם המציאות של
26 "מחנה" מלשון חניה²¹, בעניינו, קיימת רק "בשעת
27 חנייתך", כפי שכבר פירש רש"י לפני כן:²² "תוך הקלעים
28 היא מחנה שכינה חניית הלויים סביב... היא מחנה לוייה
29 ומשם ועד סוף מחנה הדגלים... היא מחנה ישראל...". אך
30 לא כן בשעת נסיעתך, שאז אין קיים התואר "מחוץ
31 למחנה" (שלוש מחנות).

32 ולפיכך, אילו לא חיכו ישראל במחנה במשך שבעת
33 ימי הסגירה של מרים, גם אם ברור שהיא לא היתה
34 נשאת לבדה במדבר, אלא היתה הולכת עמם²³, אך כיוון
35 שלא היה מתקיים אז הציווי "תסגר שבעת ימים מחוץ
36 למחנה, כיוון שלא היה מושג של "מחנה"²⁴ – הרי זמנה
37 של מרים "להיאסף" היה נמשך יותר משבעה ימים, כי זמן
38 הנסיעה אינה נלקח בחשבון שבעת ימי ההסגר²⁵.

39 וזהו ה"כבוד" ש"חלק לה המקום", שכל ישראל
40 יתעכבו שבעה ימים, נוספים בחניה, כדי שיתחיל מיד
41 הענין של "תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה".

ה.

טהרת מצורע בזמנו אינה אפשרית

42 לפי האמור לעיל רואים שמפירוש רש"י ניתן ללמוד
43 גם ענינים מופלאים בדרך ההלכה:

44 על "אחר תאסף" מפרש רש"י "אומר אני כל האסיפות
45 האמורות במצורעים על שם שהוא משולח מחוץ למחנה

1 היה צריך לומר, כפי שכתוב במשנה, באופן סתמי¹²,
2 "מרים המתינה למשה שעה אחת שנאמר..."¹³.

3 (ב) מדוע מצטט רש"י מן הפסוק גם את המילה
4 "מרחוק"¹⁴? גם אילו ציטט את המילים "ותתצב אחותו"
5 בלבד, כבר מובן היה שהתעכבה למשה.

6 (ג) ולא די בכך, רש"י אף מוסיף "וגו"¹⁵ – רמז
7 להמשך הפסוק! לשם מה חשוב כאן המשך הפסוק?

ג.

ההישארות במדבר – פיקוח נפש

8 כדי להבין את כל האמור לעיל יש להקדים ולבאר את
9 ענין ה"כבוד" שחלקו למרים כאשר חיכו לה:

10 כפי שנלמד בפשטות נראה, שאילו לא חיכו לה בני
11 ישראל, היתה הישארותה במדבר¹⁶ ענין של העדר כבוד.
12 אך דבר זה תמוה ביותר: אילו נשארה מרים לבדה
13 במדבר, הרי היתה זו סכנת נפשות ממש¹⁷, ולא רק העדר
14 כבוד?

15 ואי אפשר לומר, שמסיבה זו מצטט רש"י את המילים
16 "כשהושלך ליאור", כדי להדגיש שהיתה כאן מידה כנגד
17 מידה: כשם ש"שעה אחת שנתעכבה למשה" היה ענין של
18 פיקוח נפש, כך היה השכר ששילם לה הקדוש-ברוך-הוא
19 כאן – כי לפי זה לא היה רש"י אומר "זה הכבוד חלק לה
20 המקום", כי המטרה כאן איננה כבוד אלא פיקוח נפש.

ד.

רפואת מרים תלויה בחניית ישראל

21 ההסבר לכך הוא:

(12) ועד"ז בספרי ומכילתא כו' הנ"ל הערה 6.

(13) אבל להעיר שברבנו בחיי כאן מקדים "ודרשו ז"ל במס' סוטה".
ומעתיק "כשהושלך ביאור". אבל בלא"ה אינו מעתיק לשון המשנה כ"א
תוכנה.

(14) וכ"ה במשנה ובמדדו"ל הנ"ל.

(15) במשנה לפנינו ובע"י וכן בספרי כאן ליתא. וכן ליתא בדפוס שני
וכמה כת"י רש"י. ולאידך – י"ג במשנה גם המשך הכתוב "לדעה מה
יעשה לו". וכ"ה בדפוס א' ובכמה כת"י רש"י.

(16) ראה תורת משה (להחת"ס) פרשתנו יב, ט.

(17) ובכלל צ"ע למה נשארה ותסגר מרים במקום זה דוקא במדבר.
ואולי י"ל, מצד החולאת וחולשה דגופה שלה. שטרח גדולה יש בנסיעה
בדרך (ולהעיר מרש"י פרשתנו יא, א). וראה לקמן הערה 23.

(18) יב, יד.

(19) ראה פרש"י שם (ובפרש"י שם, יב בפ"ה הב'). או שה"י רק נוזפה
כלשון פרש"י שם ד"ה "ואבי יק ירק". וראה אוה"ח שם ועוד. וראה
לקמן בפנים.

(20) בנדו"ד, כמו שפרש"י "מחוץ למחנה" הנאמר במצודע (תוריע יג,

מו), ולעיל בפ' נשא, כדלקמן בפנים.

(21) וראה גם רש"י פרשתנו יו"ד, לד: מן המחנה – ממקום חנייתך.
(22) נשא ה, ב. והרי פרשת שילוח טמאים נאמרה ביום שהוקם
המשכן (כפרש"י שם) לפי שאז הוקבעו המחנות והווקקו להשתלח (רש"י
גיטין ס, סע"א).

ולהעיר מר"ן נדרים ז, ב ד"ה שנא'. שאילת שלום שצויין בגליון
הש"ס שם. ואכ"מ.

(23) כי אפילו את"ל שמצד איזה טעם שיהי' מקום סגירתה הוצרך
להיות מחוץ (וסמוך) למקום שנצטרעה דוקא צ"ע אם בנדו"ד הדין כן
– כיון שזהו בגדר פקדון, ומכש"כ מההולך עם שיירא במדבר, שכאשר
כבר יצא בשיירא הולך עמה בשבת כשיש חשש סכנה (שור"ע (ואדה"ז)
או"ח סו"ס רמ"ח). וצ"ע בחת"ס שם.

(24) ומפרש"י נשא (הנ"ל בפנים) משמע דבשעת נסיעתך מותרין
טמאין ומצורעין ליכנס תוך המחנה וכמ"ש בגמ' (תענית כא, ב. ור"ג).
וראה לקמן הערה 33.

(25) וי"ל יתרה מזו, הדימים שלאחר ימי הנסיעה אינם מצטרפים עם
הימים שלפנ"ז כי כאשר אינם רצופים אינו מתקיים מש"נ "תסגר שבעת

19 שהוא יהיה מחוץ למחנה³².
 20 ההבדל למעשה הוא, כאמור לגבי מרים במצב שלא
 21 ייתכן בו ענין של "מחוץ למחנה" (כי אין מציאות של
 22 "מחנה"), אלא רק ענין של "בדד ישב", האם מעכב הדבר
 23 את טהרתו³³.
 24 וכן לגבי מצורע מוסגר, במצב שאין אפשרות של
 25 "מחוץ למחנה", האם הימים של "בדד ישב" נחשבים
 26 כחלק משבעת הימים, הרי לפי הסברה הראשונה יוצא,
 27 שגם אז הוא לא היה במחנה וימים אלו נחשבים לו, ואילו
 28 לפי הסברה השנייה הוא צריך לחכות עד שיהיו מחנות כדי
 29 להשלים³⁴ את שבעת הימים של "מחוץ למחנה מושבו".
 30 לפי זה יוצא שהדבר יכול להיות משמעותי להלכה
 31 למעשה בימינו: ההלכה קובעת, שטהרת מצורע זו
 32 נוהגת³⁵ בארץ ובחוצה לארץ בפני הבית ושלא בפני
 33 הבית³⁶, ולפי זה (לפי הדעות³⁷ שדיני וקדושת המחנות
 34 וירושלים אינם קיימים בזמננו) השאלה היא אם אפשרית
 35 טהרת המצורע לאחר החורבן,
 36 אם העיקר הוא של "בדד ישב", שהוא לא יהיה בתוך

1 וכשהוא נרפא נאסף אל המחנה כתוב בו אסיפה לשון
 2 הכנסה". מכך מובן, שהציווי "תסגר שבעת ימים מחוץ
 3 למחנה" אצל מרים קשור בהיותה מצורעת²⁶. ולפי זה יש
 4 לומר שהדין לגבי המצורע "כל ימי אשר הנגע בו יטמא...
 5 בדד ישב מחוץ למחנה מושבו"²⁷ איננו חיוב שולי, שכיוון
 6 שהוא טמא עליו להיות מחוץ למחנה, אלא זהו גם תנאי
 7 בטהרתו. כאשר חסר קיום הפרט של "בדד ישב מחוץ
 8 למחנה מושבו" בזמן טומאתו, אין הוא יכול להיטהר²⁸ –
 9 כנאמר לגבי הסגר מרים.
 10 וכך גם לגבי מצורע מוסגר, שרפואתו תלויה בהסגר
 11 למספר ימים²⁹. "והסגיר הכהן את הנגע שבעת ימים"³⁰,
 12 וצריך להיות לפי האמור לעיל, שאם חסר חלק משבעת
 13 ימי ההסגר³¹, הרי טהרתו מתעכבת, עד שימלאו כל שבעת
 14 הימים.
 15 אלא שלגבי מצורע, שאצלו נאמר "בדד ישב מחוץ
 16 למחנה מושבו", יש לדון: מהו העיקר כאן: האם ענין של
 17 "בדד ישב", השלילה, שהוא לא יהיה במחנה, אלא יהיה
 18 בדד (אפילו מחוץ למחנה), או שחשובה כאן החובה

ימים מחוץ למחנה", שיש לפרשו מציאות אחת של שבעת ימים* (וראה
 רש"י מצורע טו, ג), ולפ"ז הוצרכה לחכות עד שיהיו במקום אחד שבעת
 ימים רצופים.
 26 כבזבחים קב, רע"א (והרי תוכן התחלת הענין איתא בפרש"י יב,
 יב: ד"א). וכ"כ בראב"ע עה"פ. תוד"ה ק"ו ב"ק כה, א (וי"מ). פענח רזא
 כאן. ובת"י: עד זמן דאתסיאת מרים נביאתא מצרעתה. ובספרי זוטא כאן
 "עד שתטהר". וראה שו"ת שאילת יעב"ץ ח"א סי' קלח. אברבנאל
 ומלבי"ם כאן.

27 תוריע יג, מו.
 28 להעיר מפ"י הראב"ד לתו"כ תוריע שם: שיהא כמנודה שאסור
 בארבע אמות שלו.. ומכאן למדו חכמים שהמצורע הוא כמנודה וכאבל
 כו'. וראה לעיל הערה 19 בנוגע למרים.
 29 ראה מגילה ח, ב.
 30 תוריע שם, ד.

31 וכמפורש במגילה שם לענין שילוח כו' זה זה שוין. אבל
 בפרש"י מו"ק (ז, ב) כתב שמוסגר אינו משתלח חוץ לג' מחנות, וכן
 משמע מפירושו עה"ת תוריע שם (ראה משכיל לדוד שם)** ובמצורע
 יד, ג. ובתוד"ה אמר רבי (מו"ק שם, ע"א) כתב, דרש"י חזר בו מפירושו
 מהא דאיתא בפ"ק דמגילה דשוין בשילוח.
 32 להעיר מצפ"ע"ג (השלמה כב, סע"ד ואילך): ר"ל אם צריך שלא
 יכנס למחנה או שלא יהא במחנה או שיה"ל בד.
 33 ולכאורה י"ל נפק"מ יתירה מזו: באם אין דין מחנות אם יש חיוב

35 לה' הרמב"ם הל' טומאת צרעת פי"א ה"ו (וש"נ בכסף משנה).
 ובחינוך מצוה קסט: נוהגין דיני צרעת בזכרים ונקבות בכל זמן שיהיו
 כהנים ובקיאין רואין אותן כ"ג מדברי הרמב"ם ז"ל ואפילו שא"א כו'.
 וראה פיה"מ להרמב"ם נגעים בסופו. שאילת יעב"ץ שם סי' קל"קלו.
 העמק שאלה לשאלות פה בתחלתו. תורה שלימה ח"ט מילואים סח"י.
 ובכ"מ. ואכ"מ.

36 אבל ראה רמב"ם הל' טומאת צרעת בסופו ד"אינו ממנהגו של
 עולם אלא אות ופלא ה"י בישאל" – הובא בלקו"ת תוריע (כב, ב)
 ומפרש "שמצות נגעים אינו נהוג בזמננו זה אחר החורבן מפני שאין
 מצוין כלל.. אך מעשה נסים הם". עיי"ש. וראה לקו"ש חכ"ב ע' 65
 הערה 9 ובנסמן שם.
 37 ראה ראב"ד הלכות בית הבחירה פי"ו הי"ד. וכן לדעת כמה
 ראשונים. וראה חידושי הרשב"א ותוס' הרא"ש ברכות ה, ב: "אבל לענין
 שילוח מחנות נוהגין עכשיו לזמן דאמר קדשה לעתיד לבוא".

* ראה פרש"י אמור כג, ח. ועוד"ו בפרש"י בא"י כב, יב, טו.
 ** אף שיש לפרש דמ"ש רש"י "יסגירונו בבית אחד ולא יראה עד סוף השבוע". כונתו לשלול הפירוש (אף שכן משמע לכאורה ממשטות לשון הכתוב) שמסגיר רק
 מקום הנגע כפי' הרא"ש (הובא בסוף הארון שם יג, ה). או שאינו רק ענין של אמירת הכהן שיש לו דין מוסגר כו' כמ"ש במ"מ הל' טומאת צרעת (פי"ד ה"ה) מ"ח
 (מצוה קטט סק"י). וראה מאירי מגילה (ח, ב): ושמא תאמר אם המוסגר טעון שילוח רי"אך אתה קורארו מוסגר והרי מחוץ למחנה הוא אפשר שבבית שבחוץ למחנה
 הוא עומד וראה משנה אחרונה נגעים פ"א מ"ג ועוד.

17 — שהרי לכאורה צריך היה רש"י להתבטא בהתאם
 18 לפשטות הפסוקים, בדומה ללשון המשנה "נתעכבו לה
 19 (כז) ישראל שבעת ימים", כדלעיל. ואילו רצה להדגיש את
 20 הגדולה של הכבוד שנחלק לה, צריך היה לומר בדומה
 21 לספרי (והמכילתא) "עייבב לה המקום שכניה וארון כהנים
 22 ולויים ישראל ושבעה ענני הכבוד" —
 23 אך כוונת רש"י כאן אינה כל כך להדגיש מי חלק לה
 24 כבוד, הקדוש־ברוך־הוא או ישראל, אלא להדגיש שהכבוד
 25 קשור ל"המקום", הקדוש־ברוך־הוא ציוה להסגירה מיד
 26 "שבעת ימים מחוץ למחנה"⁴⁴.

ז.

מהי ה"מידה כנגד מידה"?

27 אך אפשר לשאול: מהי המדה כנגד מדה של ה"כבוד"
 28 ש"חלק לה המקום" כנגד "שעה אחת שנתעכבה למשה",
 29 הרי שם היה ענין שקשור לפיקוח נפש של משה ("הושלך
 30 ליאור") — וכיצד מותאם לכך הכבוד שחלק לה המקום
 31 (וזאת בשתי הקצוות: מצד הפעולה עצמה — "ותתצב"
 32 היא הצלת נפשות, ענין נעלה ביותר, ותשלום השכר של
 33 "כבוד", ואפילו הנעלה ביותר, אינו בדרגה זהה. ומצד

1 מחנה, הרי הדבר אפשרי גם בזמננו. אך אם צריך להיות
 2 דוקא "מחוץ למחנה מושבו" הרי אין הדבר אפשרי לאחר
 3 החורבן³⁸.

4 וגם אם נאמר שמאחר שאין קיימת כלל מציאות של
 5 מחנות, גם בתחילת טומאתו, אין הוא זקוק לטהרת לענין
 6 של "מחוץ למחנה מושבו" למעשה³⁹,

7 הרי יש מקום לשאלה זו כאשר הוא נטמא בזמן שביט
 8 המקדש היה קיים ובתוך ימי טומאתו נחרב הבית וחרבה
 9 העיר, האם הוא יכול להיטהר⁴⁰ לאחר החורבן⁴¹.

10 ולפי האמור לעיל לגבי מרים, אפשר ללמוד לגבי כל
 11 מצורע, שחשובה כאן החובה להיות "מחוץ למחנה
 12 מושבו"⁴², וכאשר אין מציאות של מחנות ואי אפשר
 13 לקיים חובה זו⁴³, אין המצורע יכול להיטהר.

ו.

הסבר דברי רש"י "חלק לה המקום"

14 לפי האמור לעיל, שכבודה של מרים היה בכך שהזמן
 15 של "תסגר שבעת ימים", זמן רפואתה לא ימשך יותר,
 16 ניתן להסביר את דברי רש"י "זה הכבוד חלק לה המקום"

(38) ולכאורה מדברי התוס' ברכות שם "והאין הי' מדבר ר' יוחנן מדבר שלא נוהג בימיו", משמע שלא ס"ל *כמ"ש בצל"ח (ברכות שם, ומנ"ח שם סק"ד ובמצוה ססב קרוב לסופו) דגם בימיו טעון שילוח מירושלים.

ואולי יש לומר שהשאלה היא גם לדעת רש"י ורשב"א כו' ברכות שם. כי אף שס"ל דמצורע טעון שילוח מערי חומה, ולהצל"ח ומנ"ח עכ"פ מירושלים — י"ל, שזהו רק מצד הדין דוישלוחו מן המחנה גוי ולא יטמאו את מחניהם גוי' (שבפ' נשא), שזה נוגע לקדושת (מחנות ו)ירושלים (וזהו חובה על ב"ד (או הצבור) לשלחו); אבל** המצוה ד"בדד ישב מחוץ למחנה מושבו*** (שהוא על המצורע עצמו), י"ל, שאינו נוגע לקדושת מחנות, כ"א לזה שישנן מחנות (ירושלים) בהתיישבות דבני****. (ובפרט ע"פ פ"י הראב"ד הג"ל הערה 28. וראה סוגיית הגמ' מ"ק יד, ב ואילך. פרש"י שם ד"ה שינהיג. ועוד).

(39) ועד' שמצינו כן בכמה דברים, ולדוגמא, בגר שבזמן המקדש צריך גם הרצאת קרבן, ובוה"ז שאין קרבן אינו מעכב גירותו (ראה ריטב"א יבמות מו, ב סוד"ה דילמא. נמוק"י שם מו, א ד"ה ת"ר בשם ר"י. וראה אנצקלופד' תלמודית בערכו). וראה הערה 41. לקו"ש ח"ח ע' 416.

(40) ועד' במוסגר כאשר בתוך ד' או י"ד ימים שלו חרב הבית והעיר כו', האם הימים שלאח"ז מצטרפים לימי סגירתו.

(41) להעיר מהתירוץ (שו"ת בנין ציון ס"ב. ועוד) בסתירת דברי הרמב"ם דבהל' בית הבחירה פ"ו הט"ו כ' דאכולין מע"ש בכל ירושלים

(* אכל גם לדעת התוס' מוכח דנוהג דין מצורע בזמננו).

(** ולהעיר מפרש"י מגילה ח. ב ד"ה כל ימי. וראה פסחים טו. א. ובשוה"ג שלאח"ז.

(*** וראה רמב"ם הל' טומאת צרעת פ"י ה"ז. תוד"ה וקדשו ערכין לב. ב. וראה ר"ש פ"א מ"א.

(**** להעיר מתוד"ה על כתובות (מד. ב). דעיר שרובה עכו"ם בטלה קדושת היקף חומה (ואין משתלחין ממנה מצורעין).

31 וכך מובן שה"כבוד" ש"חלק לה המקום" – "והעם
32 לא נסע עד האסף מרים" כדי שצערה על "תסגר שבעת
33 ימים מחוץ למחנה" יסתיים מהר יותר – היא מידה כנגד
34 מידה "בשביל שעה אחת שנתעכבה למשה כשהושלך
35 ליאור".

ט.

ההבדל בין המשנה לבין רש"י

36 מיינה של תורה בפירוש רש"י:
37 כבר דובר (בתחילת השיחה) על כך שבמשנה נאמר
38 "לפיכך נתעכבו לה ישראל" למרות שמובן, שע"כובם של
39 ישראל בא מאת הקדוש-ברוך-הוא בכך שלא היתה
40 "העלות הענן", מפני שלפי המשנה רצו גם ישראל להמתין
41 למרים.

42 אמנם סביר לומר⁵⁰ שגם לפי רש"י רצו גם ישראל
43 להמתין לה, אך בכל זאת מדגיש רש"י דוקא את "המקום",
44 שלא כנאמר במשנה "נתעכבו לה ישראל". ויש לומר
45 שההסבר הפנימי להבדל שביניהם הוא:

46 חז"ל⁵¹ אומרים "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים",
47 ולכן קשה לומר שפעולתם הטובה של ישראל בהמתנים
48 למרים ובחולקם לה על-ידי כך כבוד היתה רק "בידי
49 שמים" – עקב אי העלות הענן, ולא עקב רצונם העצמי.
50 מסתבר לומר להיפך, שה"ענן" נשאר במקומו מפני
51 שישראל רצו להמתין למרים. ואת זאת מדגישה המשנה
52 "לפיכך נתעכבו לה ישראל" – בהתאם לתוכן הכללי
53 ולהמשך המשנה שם מדובר על ההנהגה כלפי ישראל באופן
54 של מידה כנגד מידה.

55 אבל לפי פירוש רש"י, אף אם הוא סובר שגם ישראל
56 הסכימו ורצו להמתין, הרי לפי פשוטו של הענין קשה
57 לומר שמסע זה היה שונה משאר המסעות והיה תלוי
58 ברצון ישראל.

59 ביתר עמקות יש לומר, שבפירוש רש"י, יינה של
60 תורה, מתגלית הפנימיות והאמיתיות של כל דבר, שגם
61 הענינים של יראת שמים, הבאים על-ידי עבודת האדם,
62 נובעים מלמעלה, אך מדרגה הנעלית יותר מ"ידי

1 שני, המתנתה של מרים "שעה" מובנת אפילו על-ידי
2 אנשים פשוטים ביותר, שהרי קשורה בכך הצלת ילד,
3 ובמיוחד אחיה שלה, ומהו החירוש בכך? וכשכר לך
4 עיכב הקדוש-ברוך-הוא בגלל נבודה את כל ישראל עם
5 המשכן וכו', ולמשך זמן רב ביותר⁴⁵.

6 לפיכך מצטט רש"י מן הפסוק גם את המילה
7 "מרחוק", שהמתנת מרים לא היתה קשורה להצלת משה,
8 כי היא עמדה "מרחוק" ולא יכלה להועיל⁴⁶.

9 וממילא לא היה קשה כיצד יהא הכבוד שחלק לה
10 המקום שכר על כך ש"נתעכבה...", כי עיכובה לא היה
11 קשור בהצלת נפשות.

ח.

קיצור משך זמן צערה של מרים כנגד קיצור זמן צערו של משה

12 אך עדיין אפשר לשאול: מהו בכל זאת הקשר בין ענין
13 הכבוד לבין זה שנתעכבה למשה שעה אחת? על-ידי
14 המילה "מרחוק" מוסבר רק שלא היה זה פיקוח נפש, אך
15 עדיין אין כאן ענין שווה ביניהם –

16 לפיכך מוסיף רש"י "וגו'", כלומר, המשך הפסוק
17 והפרשה שם מסבירים את הענין:

18 על התוצאה של "ותתצב אחותו מרחוק לדעה מה
19 יעשה לו" מסופר בתורה שם⁴⁷, שכאשר באה בת פרעה
20 "לרחוץ על היאור...", וראתה "נער בוכה ותחמול עליו",
21 היא חפצה להרגיעו ולא הצליחה, ואז "ותאמר אחותו אל
22 בת פרעה האלך וקראתי לך אשה מיניקת מן העבריות
23 ותניק לך את הילד ותאמר לה בת פרעה: לכי, ותלך
24 העלמה (בוריות ועלמות⁴⁸) ותקרא את אם הילד".

25 מובן, שגם אילו לא היתה שם מרים, היתה בת פרעה
26 מבינה בסופו של דבר, והיתה קוראת לאשה יהודיה⁴⁹,
27 כיון ש"החזרתיה על מצריות הרבה לינק ולא ינק"⁵⁰, אלא
28 שהדבר היה אורך זמן רב יותר.

29 ההישג של "ותתצב אחותו מרחוק" היה בכך שענין
30 זה מיהר זאת, וקיצר את משך זמן צערו של משה.

(48) פרש"י שם, ח.

(49) להעיר מספורות שם "שיהי' החלב יותר נאות למזגו".

(50) פרש"י שם, ד.

(50*) כפשוטו ה' "והעם לא נסע".

(51) ברכות לג, ב. ובפרש"י עקב יוד, יב: רבותינו דרשו מכאן כו'.

(45) במשנה סוטה שם: נתעכבו לה ישראל שבעה ימים במדבר (ועד"ז

במכילתא בשלח שם). ובפשוטו יל"פ כי אז – שהי' לפני חטא המרגלים

– היו צריכים ליכנס לארץ ישראל מיד (ולהעיר מרש"י פרשתנו י, כט).

(46) וכפי שממשיך בהכתובים "לדעה מה יעשה לו", וראה תיב"ע

כאן: לאידוע מה הוה בסיפ' דמשה.

(47) שמות שם, ה ואילך.

14 (ויש לומר שזהו ההסבר הפנימי למה שנתבאר לעיל,
 15 שהענין העיקרי של המצורע היא חובתו להיות דוקא מחוץ
 16 למחנה, כי כאשר אין מחנות, לא ניכר שהוא מחוץ לגבול
 17 הקדושה).
 18 ולכן נרמז הענין שיראת שמים באה מלמעלה, דוקא
 19 בקשר אליו ובקשר לזירוז טהרתו, כי טהרת המצורע
 20 באופן כללי באה דוקא מלמעלה. כמבואר במקום אחר⁵⁴,
 21 שזהו הטעם לכך שנאמר אצלו "והובא אל הכהן"⁵⁵,
 22 שמשמעותו בעל כרחו⁵⁶, כי התעוררות התשובה בדרגה
 23 נמוכה כל-כך, מחוץ לשלוש המחנות, אינה מצד האדם –
 24 כי בהיותו במצב נחות כל-כך קשה לו ביותר להתעורר
 25 לתשובה מרצונו – אלא זוהי התעוררות מלמעלה, עקב
 26 הבטחת הקדוש-ברוך-הוא ש"בל ידח ממנו נידח", הנותנת
 27 כח זה. הקדוש-ברוך-הוא עוזרו.
 28 (משיחת ש"פ בהעלותך ה'תשכ"ה)

1 שמים"⁵². כלומר, גם רצונם של ישראל לכבד את מרים
 2 נבע מהתעוררות מלמעלה.
 3 ואילו במשנה, נגלה שבתורה, אין נראה בגלוי הענין
 4 שגם זה בא מלמעלה, כי אז זוהי סתירה לבחירה
 5 החופשית, אלא בה נראה שזוהי עבודת האדם⁵³.

בטהרת המצורע נרמז שהכל בא מלמעלה

6 לפי כל האמור לעיל מובן מדוע הענין שהכל בא
 7 מלמעלה נרמז בפירוש רש"י דוקא במקום שמדובר על
 8 צרעת:
 9 ענינו הכללי של המצורע, שליחתו מחוץ לשלוש
 10 המחנות, הוא היותו ההיפך מענין הקדושה, ולכן "מחוץ
 11 למחנה מושבו" – גם מחוץ למחנה ישראל – דבר המראה
 12 על התרחקותו אפילו מהדרגה הנמוכה ביותר של מחנה
 13 ישראל⁵⁴.

(55) ר"פ מצורע.
 (56) ש"ך וכלי יקר שם. וראה גם ראב"ע ורמב"ן שם.

(52) לקו"ת במדבר טו, א"ב. וש"נ.
 (53) ראה לקו"ת שם.
 (54) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 106 ואילך. וש"נ.

המשך ביאור למס' גיטין ליום חמישי עמ' א

12 כִּלְ שְׁלִיחַ שְׁתַּחֲלִילָתוֹ וְסוּפוֹ בְּדַעַת כְּשֶׁר, שְׁצִירָךְ שִׁיחַא הַשְּׁלִיחַ בַּר
 13 דַּעַת בְּמִינֵי הַשְּׁלִיחוֹת וּבַעֲשִׂייתָהּ, וְלֹא קָתַנִּי בְּמִשְׁנַה כִּלְ שְׁתַּחֲלִילָתוֹ
 14 וְסוּפוֹ בְּכַשְׁרוֹת כְּשֶׁר, שְׁמַע מִיָּנָה, שְׁדוּקָא חִיסְרוֹן דַּעַת בְּסוּף פּוֹסֵל,
 15 אֵךְ חִסְרוֹן כְּשִׁרוֹת אַחַר, כְּגוֹן סוּמָא, אִינוּ פּוֹסֵל בְּסוּף, שְׁאֵם רָאָה אֵת
 16 הַכְּתִיבָה וְהַחֲתִימָה, יִכּוֹל לְהַבִּיא גִט.
 17 הַגְּמָרָא מְבַרְרַת מַה דִּינוּ שֶׁל עֶבֶד כְּנַעֲנִי בְּשִׁלְחוֹת גִּט: כְּעִי מִיָּנָה
 18 מְרַבֵּי אַמֵּי, עֲבָד כְּנַעֲנִי.
 19 מַהוּ שְׁיַעֲשֶׂה שְׁלִיחַ לְקַבֵּל גִּט אִשָּׁה מִיַּד בַּעֲלָהּ.
 20 אֲמַר לְהוּ רַבִּי אַמֵּי, מְדַקָּא פְּסִיל לִיה – מִכָּךְ שְׁפַסְל הַתְּנָא לְעוֹבֵד
 21 בּוֹכְבִּים מִלְּהוּיֹת שְׁלִיחַ לְהוֹלֵכַת הַגִּט, וְלֹא פַסְל עֶבֶד.

1 את הגט, כְּשֶׁר, ומדייקת הגמרא, שרק אם חזר ונתפתח, אין – אכן
 2 כשר הוא לשליחות, אבל אם לא חזר ונתפתח, לא – אינו כשר
 3 לשליחות. מתרצת הגמרא, שאין לדייק כן, אלא הוא הדין דאף על
 4 גב דלא חזר ונתפתח כשר הוא לשליחות הגט, משום שיכול לומר
 5 בפני נכתב ובפני נחתם, ואידי דקתני – אגב ששנה במשנה שפוי
 6 ונתפתח וחזר ונתפתח, ושנינו כן כדי לדייק מעמא שהוא כשר
 7 לשליחות, משום דחזר ונתפתח קודם שמסר לה את הגט, הא אם
 8 לא חזר ונתפתח, לא – אינו כשר לשליחות.
 9 אגב כך תנא נמי בסומא פתוח ונתפתח וחזר ונתפתח, על אף שגם
 10 אם לא חזר ונתפתח כשר, ובסברת רב יוסף. אמר רב אשי, דיקא
 11 נמי – מדויק גם ממשנתנו כדברי רב יוסף, דקתני בסיפא זה הקלל,

המשך ביאור למס' גיטין ליום חמישי עמ' ב

7 וזיפה גט, ואינה חוששת שיבוא הבעל ותתקלקל כיון שאומרת
 8 בפני נכתב ובפני נחתם ולא משגיחים יותר על ערעורו.
 9 ונלמד כן מקל וחומר, ומה חמש נשים השונאות אותה שאמרו
 10 חכמים שאין נאמנות לומר מת בעלה של אשה זו, אף על פי כן
 11 נאמנות להביא גיטה, היא שדינה קל משלהם, שנאמנות לומר מת
 12 בעלה, האם אינו דין [קל וחומר] שנאמנות להביא גיטה,

1 קיום של עדים, ולא יהא הבעל נאמן לערער על הגט.
 2 נמצא שאינה מקלקלת את האשה, ומשום כך מהימנא – נאמנות,
 3 ובאופן זה דיברה משנתנו שהכשירה שליחותן.
 4 תניא בנותיה דאבי רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי עקיבא,
 5 אשה נאמנת להביא גיטה – את הגט של עצמה מחוץ לארץ, על
 6 אף שהיה מקום לפוסלה מפני החשש שמא נתנה עיניה באחר

לקוטי שיחות

פרשת בהעלותך

כרך כג שיחה א

מתורגם לשון הקודש

- 13 יותר מכך: פרט זה עצמו, שינוי הסדר של ה"פרשה
14 שבראש הספר", כבר ידוע לפני כן, בפרשה שנלמדה זה
15 עתה, פרשת קרבנות הנשיאים, אשר זמנה נאמר במפורש
16 בתורה⁷ "ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן", אשר
17 "ראש חודש ניסן היה"⁸, ומכך "למדת", ש"אין מוקדם
18 ומאוחר" בפרט זה, כי "פרשה שבראש הספר לא נאמרה
19 עד אייר"⁹!
- 20 ויותר מכך – שם אין רש"י מפרש דבר?
- 21 ומוצאים זאת אף לפני כן באותה פרשה "וישלחו מן
22 המחנה", אשר על כך מפרש רש"י¹⁰ "פרשה זו נאמרה ביום
23 שהוקם המשכן", וזה היה בראש חודש ניסן, כאמור לעיל.
24 כיצד, אפוא, אומר כאן רש"י "למדת"¹¹ – שהענין של
25 "אין סדר מוקדם ומאוחר בתורה נלמד רק עתה מענין
26 זה"¹²?

א.

"אין מוקדם ומאוחר בתורה"

- 1 על הפסוק¹ "ידבר ה' אל משה במדבר סיני בשנה
2 השנית לצאתם מארץ מצרים לאמר", שציוה הקדוש-ברוך-
3 הוא על עשיית הפסח, ולאחר מכן את פרשת פסח שני²,
4 מצטט רש"י את המילים "בחודש הראשון", ומפרש:
5 "פרשה³ שבראש הספר לא נאמרה עד אייר⁴ למדת שאין
6 סדר מוקדם ומאוחר בתורה...", כלהלן בסעיף ג'.
- 7 יש להבין:
- 8 הענין של "אין מוקדם ומאוחר בתורה" כבר ידוע לפני
9 כן, ענין זה כבר נלמד במספר פסוקים לפני כן, כפי שאומר
10 רש"י בפירושו, מיד בפרשה הראשונה, בסוף פרשת
11 בראשית, על הפסוק⁵ "לא ידון רוחי באדם... והיו ימיו
12 מאה ועשרים שנה", וכן במספר מקומות לפני כן⁶.

- (10) והוא (כמ"ש רש"י שם) מ"מס' גיטין ב' הניזקין (ס, א) ולהעיר
מתוד"ה תורה חתומה שם, שזוהי כוונת הש"ס בהבאת דרשה זו – להוכיח
דאין מוקדם ומאוחר בתורה (כפירושים ב"תורה חתומה ניתנה"). וראה
פנים יפות נשא שם.
- (11) מקורו של רש"י בפשטות הוא "כמצויין בדפוסים רש"י) בגמ'
פסחים (ו, ב) (ובספרי כאן). ובגמ' (ובספרי) הוא ע"ד לשון רש"י: בגמ'
"זאת אומרת אין מוקדם ומאוחר בתורה" (ובספרי "ללמדך שאין מוקדם
ומאוחר בתורה"). אבל בגמ' (בבלי – בירושלמי ראה שקלים פ"ו ה"א)
לא מצאתי לע"ע בנוגע לכתובים אחרים בתורה אין מוקדם ומאוחר.
וראה הערה הבאה. ובהערות 22, 25.
- (12) בפשטות יש לומר כי דוקא ב' פרשיות אלו שהתורה מקדימה
את הפרשה שבה מפורש הזמן המאוחר לפרשה שבה מפורש הזמן
המוקדם, "למדת שאין סדר מוקדם ומאוחר", משא"כ בשאר המקומות
בתורה, שבהכתובים עצמם אין מפורש (ומוכרח) שפרשה המאוחרת
נאמר לפני¹. ואפשר שיש ליישבם בדרך אחרת. ולכאורה זהו הפירוש
הפשט בלשון הגמרא שם "זאת אומרת כו" (וראה פנים יפות נשא שם).
ומתורצת לכאורה קושיית רע"א בגליון הש"ס שם מדוע למדו זאת
מכאן*.

(1) פרשתנו ט, א.

(2) ט, ו ואילך.

(3) כ"ה בדפוסים שלפנינו, ובדפוס ראשון ושני וכו"כ כתי" רש"י
(שתח"י) "ופרשה".

(4) לכאורה לא בא רש"י כאן לחדש שפרשה שבראש הספר לא נאמר
עד אייר, שהרי מפורש הוא בכתוב שם ("באחד לחודש השני"), אלא
שמודיע המציאות (שלכן מזה למדן ש"אין סדר כו"). וכדמוכח עוד
יותר מהגירסא הנ"ל (הערה 3) "ופרשה" בוא"ו החיבור, היינו שרש"י
בא להדגיש הניגוד של הזמן "בחודש הראשון" (הד"ה של רש"י) לזמן
אמירת פרשה ראשונה. וע"ד הלשון בספרי כאן "שבתחלת הספר הוא
אומר וידבר ה' .. וכאן הוא אומר בחודש הראשון ללמדך שאין מוקדם
ומאוחר בתורה".

(5) ו, ג.

(6) וישלח לה, כט. שמות ד, כ. יתרו יט, יא. תשא לא, יח. צו ה, ב.
ויש עוד אופן שאינו מפורש ברש"י הלשון "אין מוקדם ומאוחר" אבל
תוכן פירושו הוא שאין הכתובים על הסדר. ואכ"מ.

(7) נשא ז, א.

(8) ל' רש"י שם.

(9) ה, ב.

* כן משמע לכאורה שכונתו להקשות על מ"ש "זאת אומרת אין מוקדם כו" (שנ"ז הוא הציון). ומעיר מפרש"י בג' מקומות לפני זה שמפורש כבר שאין מוקדם כו'.
אבל י"ל (ראה לקרי"ש (המתורגם) ח"ו ע' 125) שכונתו להקשות על המשך לשון הגמרא שאינו מועתק בגליון הש"ס (שיש הפרש בין חד ענינא לתרי ענינא).
כי דוחק לומר שכונתו רק לציין עוד מקומות לפני¹ – שהרי יש הרבה מקומות ברש"י (כנסמן בהערה 6). ויש עוד מקומות לפני רש"י (מכילתא בשלח טו. ס. ספרי
פרשתנו בדעת רבי). וגם בתוס' ברכות נ. ב. ועוד. ואכ"מ.

ב.

החידוש: "אין סדר מוקדם ומאוחר בתורה"

26 השנית לצאתם מארץ מצרים לאמר, ולמרות זאת כתובות
27 הפרשיות – אחת לגבי השניה – בסדר הפוך!
28 ולכן מפרש רש"י "למדת". כאן לומדים את החידוש
29 ש"אין סדר מוקדם ומאוחר בתורה" – שגם כאשר התורה
30 מדגישה את זמן ההתרחשות של מאורעות וציוויים, אשר
31 כפי הנראה כוונת התורה לספר בכך את סדרם, גם אז
32 ייתכן ש"אין סדר מוקדם ומאוחר בתורה".

ג.

שאלת רש"י "ולמה לא פתח בזו?"

33 לאחר מכן ממשיך רש"י ואומר: "ולמה לא פתח בזו
34 מפני שהיא גנותן של ישראל, שכל ארבעים שנה שהיו
35 ישראל²⁰ במדבר לא הקריבו אלא פסח זה בלבד".
36 במבט ראשון אין מובן: אם "למדת שאין סדר מוקדם
37 ומאוחר בתורה" מהי השאלה "למה לא פתח בזו..." –
38 הרי זה עתה אומר רש"י שזאת מפני ש"אין סדר מוקדם
39 ומאוחר בתורה"?
40 וכפי שרואים במקור של פירוש רש"י זה, בגמרא²¹,
41 שלאחר מסקנת הגמרא "זאת אומרת אין מוקדם ומאוחר
42 בתורה" אין מבארת הגמרא את הסיבה לכך שהתורה אינה
43 פותחת בפרשה זו. וכך גם ב"ספרי"²².
44 בפשטות ניתן היה להשיב, שרש"י מדייק בלשונו
45 ואומר "למדת", שלא כנאמר ב"ספרי"²³ "ללמדך". כלומר,
46 שלפי הספרי שיתנה התורה את הסדר כדי ללמדנו –
47 "ללמדך" – שאין סדר מוקדם ומאוחר בתורה". ואילו לפי
48 רש"י – "למדת" – אין הכוונה שהתורה שיתנה את הסדר
49 למטרה זו, אלא שמשניו הסדר אנו למדים²⁴ ש"אין סדר
50 מוקדם ומאוחר בתורה"²⁵.

1 ההסבר לכך: החידוש כאן הוא "שאין סדר¹³ מוקדם
2 ומאוחר בתורה", בלשון זו אין רש"י מתבטא במקומות
3 הקודמים.
4 במקומות הקודמים שבהם אומר רש"י "אין מוקדם
5 ומאוחר בתורה" מדובר אודות פרשה מסויימת, מאורע¹⁴
6 או דיבור של הקדוש-ברוך-הוא, שאינם כתובים
7 במקומם¹⁵. במקרים אלו אין קיים קושי רב לגבי שינוי
8 הסדר, כי התורה איננה ספר "דברי הימים", המספר את
9 סדר המאורעות ואת הזמן שבו נאמר כל ציווי¹⁶. בכל
10 המקומות שבהם מפרש רש"י שאין מוקדם ומאוחר
11 בתורה¹⁷, ככוונתו רק למנוע טעות לגבי זמן המאורע או
12 הציווי, כאשר הדבר חשוב לפשוטו של מקרא שם¹⁸ או
13 במקום אחר¹⁹.
14 לפי זה מובן מדוע אין רש"י אומר ש"אין מוקדם
15 ומאוחר בתורה" לפני כן, על הפסוק "ויהי ביום כלות משה
16 להקים את המשכן" או על "וישלחו מן המחנה", כי
17 במקומות אחרים מפרש על ידי כך רש"י מתי נאמרה
18 הפרשה, ואילו כאן מצויין זמנה של הפרשה במפורש
19 "ביום כלות משה". ובפרשה "וישלחו מן המחנה" מפרש
20 רש"י "פרשה זו נאמרה ביום שהוקם המשכן", כדלעיל.
21 אך בענייננו רואים שהתורה באה להדגיש את הסדר
22 והזמן של הציוויים והמאורעות, הן בפרשתנו "וידבר הוי'
23 אל משה במדבר סיני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים
24 בחודש הראשון לאמר", והן בתחילת הספר "וידבר ה' אל
25 משה במדבר סיני באוהל מועד באחד לחודש השני בשנה

(21) פסחים ו, ב.

(22) בפרשתנו עה"פ. אלא שמתחיל "בגנות ישראל הכתוב מדבר שהי' להם אחד עשר חודש שהיו חונים לפני הר סיני", אבל ממשיך "ללמדך (ובגין) הילקוט: וללמדך) שאין מוקדם ומאוחר בתורה, שבתחלת הספר הוא אומר וידבר ה' כו' .. ללמדך שאין מוקדם ומאוחר בתורה". וה"גנות" "שלא עשו אלא פסח זה בלבד" מפורשת בספרי לקמן על הפסוק ט, ה. ובתולדות אדם (לספרי) מפרש, שהגנות בספרי כאן (ט, א) היא בהפסוק שבתחלת הספר, וכאן בא ללמד שאין מוקדם כו', והגנות בספרי לקמן שם מפרש שהיא במה שלא הקריבו קרבנות בכלל במשך מ' שנות היותם במדבר. אבל בוית רענן ליל"ש כאן מפרש בספרי (ט, א) דהכוונה ב"גנות ישראל" היא לזה שלא הקריבו אלא פסח זה בלבד, כבפרש"י.

(23) עה"פ כאן. ראה הערה הקודמת.

(24) ראה בארוכה מלאכת הקודש (על רש"י) כאן.

(25) פשטות לשון הגמרא "זאת אומרת כו'" הוא ע"ד לשון רש"י "למדת", ולא שבשביל זה הקדים הכתוב את המאוחר, כלשון הספרי

(13) כ"ה בדפוסי רש"י שלפנינו כולל דפוס ראשון ושני ובכמה כת"י רש"י (שתח"י). ובכמה כת"י אחרים (שתח"י) ליתא.
(14) כמו בפ' בראשית וישלח שמות יתרו (יח, יג) תשא – שם.
(15) ככפ' צו בשלח יתרו (יט, יא) – שם.
(16) וע"פ פש"מ – בכלל אין צורך לידע הזמן הציווי התורה (ומאי נפק"מ?). וראה פרש"י ר"פ אחרי מה ת"ל כו' (ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 123 הערה 3).
(17) להעיר שבכנה"ל אין לשון רש"י "למדת" שאין מוקדם ומאוחר כו' וכיו"ב, אלא שמודיע ומפרש סדר הזמנים בפסוקים ובפרשיות. ובפ' שמות שם מפרט "אין מוקדם ומאוחר מדוקדקים במקרא".
(18) כמו בפ' בראשית שם.
(19) וכמו בפ' וישלח שם, שהרי נאמר אח"כ (וישב לו, לח) ויבן אותו אביו, שפירושו יצחק (רש"י שם). וכן מובן בנוגע פירושו בשאר המקומות.
(20) בדפוס ראשון ושני וכמה כת"י רש"י (שתח"י) ליתא תיבת "ישראל".

11 שהיא גנותן של ישראל, שכל ארבעים שנה שהיו ישראל
12 במדבר לא הקריבו אלא פסח זה בלבד":
13 מהי ה"גנות" בכך, והרי רש"י פירש כבר לפני כן³⁰,
14 ש"תלה הכתוב מצוה זו"³⁰ (קרבן פסח) בביאתם לארץ ולא
15 נתחייבו במדבר אלא פסח אחד שעשו בשנה השנית על-פי
16 הדיבור". כלומר, הם נצטוו במפורש בהקרבת הקרבן רק
17 בארץ ישראל³¹
18 [וממילא היתה הקרבת הפסח במדבר, חוץ מהפעם
19 הראשונה, אסורה (כי אסור להקריב במזבח "אשר לא ציוה
20 אותם"³²)],
21 ואדרבה – הקרבה זו במדבר היתה רק על-פי
22 הדיבור³³.

לך עשה מצוה זו בשביל שתיכנס לארץ) כמ"ש הרא"ם כאן (בפירוש הא') ועוד, הדספרי והמכילתא (מקור פרש"י בא שם) הם מדרשות חלוקות – כי, כמדובר כמה פעמים*, אין זה מתאים שרש"י יפרש במקום אחד היפך פירושו במקום אחר מבלי שיעיר ע"ז. ובפרט שכל תוכן פרשה זו שהוא ציווי ה' על עשיית הפסח, מדגיש שהוא ציווי מיוחד ע"פ הדבור, דאל"כ הרי זמנו ופרטי עשייתו כבר מפורשים (כמו שכתבו מפרשי התורה). ואם רש"י כאן קאי להשיטה שנתחייבו גם במדבר – הו"ל לפרש ולבאר הצורך בציווי ה' עוד פעם. ולהעיר מפרש"י ט, ד. ובמפרשי רש"י שם.

32 ע"ד (ל' הכתוב) שמיני י, א.

33 ברע"ב על פרש"י כאן כתב (ועד"ז בכאר מים חיים כאן) "וי"ל משום דהיינו טעמא שלא נתחייבו מפני שלא מלו במדבר כדכתי' בספר יהושע כי לא מלו אותם בדרך וכת' כל ערל לא יאכל בו והטעם שלא מלו היה מפני שלא נשבה רוח צפונית לפי שהיו נזופין ומגודין מפני ענוותיהם וסכנה ה' להם אם ימולו והיינו גנותן של ישראל הכי איתמר בגמרא" (וראה גם רמב"ן פרשתנו עה"פ. ועד"ז הוא בתוס' קדושין לו, ב ד"ה הואיל בתריך ה'. אלא שכתוס' שם מביא זה לפי הדיעה שגם במדבר נתחייבו).

אמנם מובן שדוחק לפרש בפרש"י בא, שזה שלא נתחייבו הוא לפי שלא מלו במדבר, שהרי א' עדיין לא למדנו שלא מלו במדבר, (ב) לשון רש"י הוא "תלה הכתוב מצוה זו בביאתם לארץ".

נוסף לזה (את"ל שגם לדעת רש"י בפשט"ו – מילת זכריו מעכבתו מלאכול בפסח³ (כמ"ש במכילתא בא יב, מח. יבמות ע, ב. ועוד), ואשר גם היכא דלא אפשר למול⁴ (באופן הנ"ל) מעכבת⁵ הרי לפי זה צריך

1 ולפיכך מתעוררת השאלה "ולמה לא פתח בזו", כי
2 כידוע²⁶, במקום שנאמר הכלל "אין מוקדם ומאוחר בתורה"
3 יש לתורה מטרה והסבר לסדר²⁷ שבו כתובות הפרשיות.
4 אך עדיין אין הענין "חלק": לפי זה אין השאלה "למה
5 לא פתח בזו", אלא, מדוע התורה: (א) שינתה את הסדר, (ב)
6 הקדימה את הפרשה הויא. ורש"י היה צריך לשאול "למה
7 שינה הסדר ולמה פתח בפרשה שבראש הספר" וכדומה?
8 כן נדרש הסבר לגבי הניסוח של שאלת רש"י "ולמה
9 לא פתח", ולא "ולמה לא להקדים"²⁸ וכדומה²⁹?

ד.

מהי ה"גנות"

10 כן יש להבין את התשובה (של רש"י ועוד) "מפני

"ללמדך". אבל בגמ' מאמר זה בא כתיורן על הקושיא "ונכתוב ברישא דחדש ראשון והדר נכתוב דחודש שני". ומשמע קצת, שנכתב בשני הסדר כדי ללמד. ואכ"מ.

26 ע"ד דעת הרמב"ן – ראה רמב"ן קרח טז, א. צו ח, א. ועוד. ובפרשתנו עה"פ בתחלתו, לאחר שמביא "מכאן אמרו חכמים אין מוקדם ומאוחר בתורה", ממשיך "וטעם האיחור הזה ה' כו". וברבעה"ת פרשתנו עה"פ, לאחר שמביא הגמ' בפסחים "ומשני אין מוקדם ומאוחר בתורה", ממשיך "ומ"ו יש ליתן טעם בדבר כו".

27 ראה של"ה תב, ב. פנים יפות נשא שם. פרשתנו עה"פ. באר יצחק לרש"י כאן. ובספרי דבי רב (לספרי כאן) מפרש ער"ז ובלשון "וללמדך", ומבאר שבוה פליגי ת"ק ורבי, דלדעת ת"ק כי משכחנא טעמא אמרינן אין מוקדם כו' ולדעת רבי אפי' בלא טעמא מצינו למימר אין מוקדם כו'.

28 וכלשון רש"י נח יא, לב: ולמה הקדים כו'.

29 בכאר מים חיים כאן "אע"פ שאין דרך רש"י לתרץ כל מוקדם ומאוחר הכתובה בתורה, הכא שמשנה סדר תחלת הספר צריך ליישב יותר". אבל אינו מבאר טעם הדבר.

30 בא יב, כה. וראה פירושו שם יג, ה.

* 30 כ"ה בדפוס רש"י שלפנינו. וברא"ם העתיק מפרש"י "עבודה זו" כמו שהוא במכילתא. וכ"ה בדפוס ראשון וכמה כתי"י רש"י (שתח"י). ושם המשך הלשון ברש"י "מביאתם לארץ ואילך" (ע"ד לשון המכילתא). ובסוף לשון רש"י, ועל פי הדבור.

31 ומובן שדוחק גדול לומר, שלפי פרש"י בפרשתנו, אין מצות קרבן פסח תלוי בביאה לארץ (ומה שנאמר ל' ביאה בפסח הוא לומר

(* ראה לקו"י (המתורגם) ח"ט ע' 423 ובהסתמך שם הערה 13.

לקדושין שם יד דוד (קידושין שם. וס"ו). ועוד. וראה לקמן בפנים ההערה.

ג) אבל רש"י לא הביאו בפירושו עה"ת בא יב. מז. והרי גם במכילתא שם דעת ר"י היא שאין מילת זכריו מעכבתו מלאכול בפסח.

ד) ברש"י ברכה לג. ט: שאותם שגולדו במדבר של ישראל לא מלו את בניהם כו', ולא כתב לפי שלא נשבה רוח צפונית וכיו"ב (כבימות עב. וע"א). וכמו שכתב בפירושו ליהושע ה, ב.

ה) כבמב"ן עה"ת שם. ח"י הרמב"ן יבמות שם. רד"ק יהושע שם. ובמפרשים ר"ל (מהר"ט ושער המלך) בתוס' שם. וראה יד דוד שם. ולקמן בפנים ההערה.

א) בתוס' שם קאי על פרש"י שבפרשתנו. ואולי י"ל שלפני בעלי התוס' לא היה הפירוש הנ"ל ברש"י פ' בא. וראה משכיל לדוד לרש"י שם ד"בכל הספרים אשר לפני חסר כאן דבור שלם". וכן ליתא בדפוס שני שלפנינו וכמה כתי"י רש"י (שתח"י).

ב) לשון הרע"ב "שלא מלו במדבר כו' וכתוב כל ערל לא יאכל בו" הוא ע"ד לשון התוס' קדושין שם "שהיו רובם ערלים וכתוב כל ערל לא יאכל בו". היינו שהם עצמם היו ערלים. אמנם לפי זה, בנינים הראשונות במדבר לא היו רובם ערלים. והיו יכולים רובם לעשות הפסח. וצריך לפרש כוונתם דבניהם היו ערלים. ומילת זכריו מעכבתו. כמ"ש ברמב"ן ורא"ם כאן. – ראה בכ"ו מפרשים

20 פתח בזו מפני שהיא גנותן של ישראל". ואין מוכן: אם
 21 התורה אינה רוצה לציין "גנותן של ישראל", מדוע
 22 מספרים בכל זאת את "גנותן של ישראל"?
 23 מכך מוכן, שהקפדה העיקרית בענין זה היא לגבי
 24 ה"פרשה שבראש הספר", כי הפתיחה של ספר וכדומה
 25 צריכה להיות בענין העוסק ב"חיבתן של ישראל".
 26 וכפי שאנו אכן רואים, שהפתיחה של כל אחד משלשת
 27 הספרים שבתורה שבהם מדובר על ישראל, "שמות"
 28 "ויקרא" "במדבר"³⁸ עוסקת ב"חיבתן של ישראל", כפי
 29 שמפרש רש"י בתחילתו של כל ספר: "ואלה שמות,
 30 להודיע חיבתן"; "ויקרא אל משה, לכל דברות ולכל
 31 אמירות ולכל ציוויים קדמה קריאה לשון חיבה"; "וידבר...
 32 במדבר סיני, מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה".
 33 וכן בספר בראשית העוסק בבריאת כל העולם כולו,
 34 אומר רש"י מיד, "מה טעם פתח בבראשית", אלא המטרה
 35 היא "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גויים".
 36 וכיון שענין זה, של פתיחת ספר בתורה, כבר ידוע מן
 37 הספרים הקודמים, הכרחי לומר, ששאלת רש"י כאן "ולמה
 38 לא פתח בזו" מתעוררת משום שפרשה "זו" מבטאת את
 39 המעלה והחביבות של ישראל, ולפיכך היה מתאים יותר,
 40 לכאורה, שהיא תהווה את הפתיחה של ספר במדבר.

אבל יש מפרשים (ראה לימודי ה' לימוד רא. אמבוהא דספרי לספרי
 זוטא פורשתנו ט, ד. ועוד) שגם לדעת התוס' קדושין המיעוט עשו פסח
 לעצמן, וגנותן של ישראל שלא עשו הפסח כי רובן לא עשו (מחמת ערלות).
 אבל רש"י ע"ה"ת כותב ברור דעתו (כנ"ל בפנים) "שכל מי שנה שהיו
 ישראל במדבר לא קריבו אלא פסח זה בלבד". ודוחק הני גדול לומר
 שלרש"י פלוגתא במציאות בין פש"מ ומדרשו, שע"פ הש"ס עשו עוד
 פסחים במדבר.

(34) קדושין שם. וראה רמב"ן כאן.

(35) רא"ם כאן ובפ' בא. וראה שפ"ח כאן. ובכ"מ.

(36) י, כט.

(37) בחזקוני כאן "אלא יש לומר גנות הוא להם שאם לא חטאו
 במתאוננים היו נכנסין לארץ באותו אייר כדכתיב ויהי בשנה השנית
 בחדש השני בעשרים לחודש וגו' ויאמר משה לחובב נוסעים אנחנו כו'
 והיו עושין פסחיהם בארץ ועכשיו חטאו ועשו שם חודש כו".
 ומלשונו משמע דמפרש דהגנות בפרשה זו היא בהמשך הפרשה
 לקמן, דלפי פירש"י היתה הפתיחה כוללת גם את הפרשיות דלקמן (י,
 יא ואילך). אבל צ"ע א"כ בזה דמכיון דפשוטת הקושיא "ולמה לא פתח בזו"
 היא כדי שיהיו הפרשיות כסדרן, פשיטא שאין מקום להקדים המאוחרות
 דכ' אייר לפני הפרשה שבראש הספר מר"ח אייר, ובפרט שלפני הפרשיות
 דלקמן (י, א ואילך) הוצרך להודיע תחלה סדר הנסיעות וחניות הדגלים
 הנאמר בפרשה שבראש הספר.

(38) וגם בספר דברים "אלה הדברים אשר דבר משה" שהן דברי

(ז) כ"ה לכאורה לדעת התוס' קדושין שם (וראה מפרשים הנ"ל שוה"ג הב').
 וכן מפורש ברלב"ג ירושע שם. ג.

1 בעלי ה"תוספות"³⁴ ומפרשי רש"י³⁵ מסבירים, "דהיינו
 2 גנותן שנשתהו ליכנס לארץ עד מ' שנה מפני עוון
 3 המרגלים".
 4 אך לפי פשוטו של מקרא, בדרכו של רש"י, קשה
 5 להסביר כך, כי:
 6 (א) בפרשתנו – אודות הפסח – אין מוזכר ישראל
 7 לא נכנסו לארץ ישראל עקב עוון המרגלים, ואדרבה
 8 בהמשך פורשתנו נאמר³⁶ ש"משה אמר 'נוסעים אנחנו אל
 9 המקום' ועל כך מפרש רש"י "מיד עד ג' ימים אנו נכנסין
 10 לארץ, שבמסע זה הראשון נסעו על מנת להכנס לארץ
 11 ישראל", וכלל אין מוזכרת כאן גנותן של ישראל³⁷?
 12 (ב) ועיקר: לפי זה (1) ה"גנות" היא בכך ש"נשתהו
 13 ליכנס לארץ עד מ' שנה", ולא הקרבת הפסח, (2) אם
 14 מחשיבים זאת כ"גנות" אין הדבר קשור רק לקרבן פסח,
 15 אלא לכל המצוות התלויות בארץ ובכניסה לארץ, ומדוע
 16 אפוא מייחסים את ה"גנות" דוקא לקרבן פסח? ולהיפך,
 17 בכל יתר המצוות מסוג זה ה"גנות" רבה יותר, כי אותן
 18 לא קיימו במדבר אפילו פעם אחת?

ה.

הפתיחה של כל חומש ב"חיבתן של ישראל"

19 כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר את דברי רש"י "לא

לומר שבמשך שנתיים (מיצ"מ עד חודש ניסן דשנה השלישית) הנה
 לכא"א מבני נולד בן זכר או עכ"פ לרובם³.

ועוד – שבדאי היו כו"כ מבני שהיו בגיל שכבר הפסיקו להוליד
 (ראה פרש"י לך יז, יז. ובארוכה – לקו"ש [המתורגם] ח"כ ע' 87 ואילך)
 ומשה ואהרן בראשם. וכן היו כו"כ שהגיעו לגיל בר-מצוה במשך שנתיים
 אלו, ועדיין לא נשאו נשים ולא נולדו להם בנים – וכל אלו מחוייבים –
 ע"פ הנ"ל – להקריב את הפסח.

והנה כו"כ שקר"ט אם המיעוט עשו את הפסח. דלפי פשוטו דברי
 התוס' קדושין (רמב"ן ע"ה"ת כאן. ובחידושי ליבמות עב, א. רד"ק
 ורלב"ג ירושע שם. רע"ב שם. ועוד) משמע שלא עשו, כמו שכתבו
 המפרשים בקדושין שם (ראה מהרי"ט שם טעם הדבר. שו"ת אבני או"ח
 ח"ב בסופו סי' תקלח).

אבל בריטב"א יבמות שם ד"ה טמא "אבל מאכן ואילך לא עשו פסח
 הערלים אבל המולים עשו פסח (גם אלו שהיו בזכריו ערלים)". אמנם
 לשיטה זו (דכאן נחשב "ערלו" זכריו באונס (ואינה) מעכבת בו" – ל'
 הריטב"א שם) הרי כתבו התוס' ביבמות (שם ד"ה משום) בפירוש הספרי
 "בגנותן של ישראל ספר הכתוב של עשו אלא פסח אחד" – "דעשו
 פסחים אבל לא עשו כתיקונן אלא אחד" (ועד"ז הוא בתוס' הרא"ש יבמות
 שם. ומוסיף: "כלומר בשביל שהיו ערלים אע"ג דאינה מעכבת מ"מ לא
 ה' ממש כתיקוננו"). אשר לפי הנ"ל (שוה"ג ז' להערה זו") אין כן דעת
 התוס' קדושין שם. רמב"ן שם. ועוד. וראה יד דוד שם. מפרשים לתוס'
 יבמות שם.

(ו) ברש"י שבת פט. רע"ב ד"ה שפורו רבו "דכל אחד נתעברה אשתו זכר
 במצות שרבו לכם לאהליכם". אבל בפשט"מ אין כל רמז ע"ז. ולהנ"ל שגם רש"י
 שם מסיים "ולא ידענא היכא רמיזא".

ו.

פרשתנו היא פתיחה מתאימה לחומש במדבר

1 ההסבר הוא: חומש ויקרא הוא רובו ככולו ציוויים
2 מהקדוש-ברוך-הוא אשר נאמרו למשה לאחר הקמת
3 המשכן, וחומש במדבר עוסק בציוויים ובסדר של
4 המאורעות של הנהגת בני ישראל במדבר³⁹.

5 ואם כך היה מתאים לפתוח את ספר במדבר במעלתם של
6 ישראל, שקיימו בפועל את ציווי ה'⁴⁰, "ויעשו את הפסח...
7 ככל אשר ציה ה' את משה כן עשו בני ישראל"⁴¹ בשלימותו
8 ובמילואו, שכל ישראל הקריבו את קרבן ה' במועדו,
9 ובמשכן, כראוי⁴², עד כדי כך שהיו אשר תבעו "למה נגרע".

10 למרות שה"פרשה שבראש הספר" עוסקת בענין של
11 "מתוך חיבתן", כדלעיל, הרי בנוסף לכך שפרשתנו קודמת
12 בזמן התרחשותה, ויותר מתאים היה לפתוח בפרשה זו עם
13 ההדגשה שבה על חביבות ישראל, הרי החיבה של "מתוך
14 חיבתן מונה אותם" איננה חידוש. ענין זה כבר מובא
15 בתחילת חומש שמות⁴³. ולפיכך, היה מתאים יותר
16 שהפתיחה של חומש זה תהיה בפרשתנו.

17 ויש להוסיף, שאם אכן חומש במדבר היה נפתח על
18 ידי פרשתנו, היו הפתיחות של החומשים בסדר של מעלין
19 בקודש – זו למעלה מזו:

20 פתיחת ספר שמות עוסקת בחיבתן של ישראל מצד
21 עצמם, המתבטאת בכך ש"מנאן".

22 הפתיחה של ספר ויקרא עוסקת בחיבה של הקדוש-
23 ברוך-הוא לישראל בענין הציוויים והמצוות, המתבטאת
24 בכך שלפני כל הציוויים "קדמה קריאה לשון חיבה", וכפי
25 שמדייק רש"י באמרו "לכל דברות ולכל אמירות ולכל
26 ציוויים", ולא כדיבור למשה מצד עצמו, אלא כפי שאומר
27 רש"י בסיום דבריו "אבל לנביאי אומות העולם נגלה
28 עליהם בלשון עראי וטומאה שנאמר...", משום שהם
29 קשורים לאומות העולם.

30 והפתיחה של הספר שלאחר מכן, ספר במדבר, היתה
31 עוסקת במעלה ובחיבה של ישראל בכך שהקדוש-ברוך-
32 הוא ציוה עליהם לאחר הקמת המשכן מצוה מיוחדת,
33 שמצד עצמם הם לא היו חייבים בה באותה שעה במדבר,
34 ועצם ציווי זה כבר מצביע על שבחן וחיבתן של ישראל.
35 וישראל קיימו את המצוה, והקריבו את הקרבן במשכן
36 בשלימות "ככל אשר ציוה ה' את משה כן עשו בני
37 ישראל", כדלעיל.

38 יותר מכך: כאן באים לידי ביטוי (א) המעלה והשבח
39 של ישראל עד כמה עז היה רצונם לקיים את ציווי ה',
40 שאפילו "אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו
41 לעשות הפסח" דרשו וטענו "למה נגרע לבלתי הקריב את
42 קרבן ה' במועדו"⁴⁴, (ב) החיבה של ישראל מאת הקב"ה,
43 אשר קיבל את טענתם ובקשתם "למה נגרע" ואפשר להם
44 להשלים ולהקריב את קרבן פסח שני.

ז.

איהקרבת הפסח – "גנותן של ישראל"

45 על כך משיב רש"י "מפני שהיא גנותן של ישראל,
46 שכל מ' שנה שהיו ישראל במדבר לא הקריבו אלא פסח
47 זה בלבד". שהחביבות המתבטאת בפרשה זו, בציווי על
48 הקרבת פסח במדבר – כהוראת שעה – ועל פסח שני,
49 מתלווה בענין של גנות:

50 למרות ש"תלה הכתוב מצוה זו בביאתם לארץ", בכל
51 זאת אין זה כשאר המצוות התלויות בביאה לארץ, שעצם
52 חובתם אפשרית רק כשבאים לארץ⁴⁵,

53 בודאי המצוות כביכורים⁴⁶ ותרומות ומעשרות ואפילו
54 מצות חלה⁴⁷ הקשורות לגוף הארץ, לפירות ולתבואות של
55 ישראל דוקא בארץ ישראל, ואפילו ענינים כגון פטר חמור
56 שאינם קשורים דוקא לגוף הארץ, ואשר לפי דעה אחת
57 בפירוש רש"י⁴⁸ תלויים דוקא בביאתם לארץ – הרי החובה
58 חלה רק בביאה לארץ⁴⁹,

(43) אלא שמוכן שאינו דומה לגמרי, כי בריש פר' שמות "חזר ומנאן במיתתן להודיע חיבתן שנמשלו לכוכבים", ובריש ספר במדבר "מתוך חיבתן לפני מונה אותם כל שעה כו'".

(44) ט, ר"ז.

(45) ראה פרש"י מסעי לד, ב.

(46) ראה פרש"י ר"פ תבוא.

(47) ראה פרש"י שלח טו, יח.

(48) בא יג, יא.

(49) ראה בכהנ"ל (ע"ד ההלכה) קדושין לז, א ואילך.

תוכחות" כפרש"י שם – מפרש רש"י ד"סתם את הדברים והזכירם ברמז מפני כבודן של ישראל", אף שלאח"כ בהפרשה וכן כפ' עקב הוכיחן בגלוי ובפירושו.

(39) להעיר מרמב"ן פרשתנו עה"פ (בתחלתו).

(40) להעיר מלשון רש"י בתחלת פירושו על התורה "לא הי' צריך להתזיל את התורה אלא מהתודש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל" (וראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 3 ואילך).

(41) פרשתנו ט, ה.

(42) ראה ספרי עה"פ שם: להודיע שבחן של ישראל שכשם שאמר להם משה כן עשו.

33 כל מהותם של נשיאי ישראל היא ראשית כל המחשבה
 34 והעשייה למען ישראל. עד כדי כך שאנו רואים אצל משה
 35 רבינו, שהוא מסר נפשו עבור כלל ישראל, לא מסירות
 36 הגוף בלבד, אלא גם מסירות הנפש, כאמרו "ואם אין מחני
 37 נא מספרך אשר כתבת"⁵⁵.

ומכך מובן בעניננו:

39 "גנותן של ישראל" המתבטאת בפרשתנו, אינה
 40 מודגשת כל כך. כי אין אנו רואים שהשיגו את עצם
 41 הקרבת הפסח על ידי בקשה לקדוש-ברוך-הוא, אלא את
 42 ההשלמה להקרבה שכל בני ישראל נתחייבו באותה שנה.
 43 מצד שני: אילו בקשו משה ואהרן מהקדוש-ברוך-הוא
 44 להקריב קרבן פסח, ואילו היו משיגים זאת בפועל, ואפילו
 45 – עבור כלל ישראל, הרי עצם דבר זה היה מבטא את
 46 "גנותן של ישראל" באופן מודגש עוד יותר, כי כך היו
 47 רואים שזהו קרבן לה' שניתן להשיג את הקרבתו באמצעות
 48 בקשה לה' – ולמרות זאת לא בקשו אותו ישראל.
 49 ולפיכך ויתרו משה ואהרן על התעלותם באמצעות
 50 הקרבת קרבן פסח, אשר לא נצטוו בו, בהיותם רועים
 51 נאמנים, כדי לא להדגיש באופן גלוי יותר את "גנותן של
 52 ישראל" ולו כדי לשמור על כבודם של ישראל.

ט.

עבודה של "אין סדר" במדבר

53 לפי כל האמור לעיל ניתן לבאר על פי יינה של תורה
 54 שבפירושו רש"י, את הענין שהכלל "אין סדר מוקדם
 55 ומאוחר בתורה" נלמד דוקא מפרשה זו – "למדת":
 56 חובת פסח שני⁵⁶, שהיא החידוש בפרשתנו, אינה
 57 כחובת פסח ראשון, וכמצוות אחרות בכלל, שנקבעו
 58 מלכתחילה על פי הסדר של התורה (בזמנם), אלא היא
 59 מופיעה מחוץ לסדר, על ידי אלו שלא הקריבו את הפסח
 60 בזמן.
 61 וגם האופן שבו נאמרה המצוה לישראל, לא היה
 62 על-פי הסדר ככל המצוות האחרות, שהקדוש-ברוך-הוא
 63 ציוה מלכתחילה,

1 ואילו הקרבת קרבן פסח אפשרית גם במדבר, אלא
 2 שהקדוש-ברוך-הוא לא חייב זאת למעשה⁵⁰ עד ביאת
 3 ישראל לארץ⁵¹.

4 ויותר מכך רואים בפרשה, שעקב בקשתם וטענתם של
 5 מספר קטן של יהודים, אשר טענו "למה נגרע", אפשר
 6 הקדוש-ברוך-הוא להקריב קרבן פסח בי"ד באייר כאשר
 7 הם יוכלו להקריב את קרבן פסח, דבר שאיננו מצוי בשום
 8 מצוה על קרבן אחר, כפי שידוע שבאופן כללי – עבר יומו
 9 בטל קרבנו⁵².

10 ואם כך, מתעוררת השאלה אפילו אצל בן החמש
 11 למקרא: כיצד ייתכן שבכל שלשים ותשע השנים הללו
 12 כאשר היו ישראל במדבר, הם לא דרשו ולא בקשו
 13 מהקדוש-ברוך-הוא "למה נגרע", שהם רוצים להקריב
 14 "קרבן לה'", את קרבן פסח, ובמיוחד כאשר קרבן זה
 15 הצילם במצרים⁵³, והביא לידי גאולתם ממצרים⁵⁴?

16 וקל וחומר: אם כאשר מספר קטן של יהודים טענו
 17 "למה נגרע" נענה להם הקדוש-ברוך-הוא ואפשר להם
 18 להקריב את הקרבן, על-אחת-כמה-זוכמה אילו היו כל
 19 ישראל, בידעם שקרבן זה אינו זהה למצוות אחרות
 20 התלויות בארץ, כדלעיל, מבקשים מהקדוש-ברוך-הוא
 21 ומביעים את רצונם להקריב את קרבן פסח, כפי שעשו זאת
 22 במדבר בשנה השנית, בודאי היו יכולים לבצע זאת.

23 וזוהי "גנותן של ישראל" שכל ארבעים שנה שהיו
 24 ישראל במדבר לא הקריבו אלא פסח זה בלבד – כי אילו
 25 היו ישראל מבקשים מהקדוש-ברוך-הוא "למה נגרע" הם
 26 היו משיגים את רצונם ומקריבים את הקרבן במשך כל
 27 ארבעים השנים.

ה.

רועים נאמנים מוותרים על זכות למען כלל ישראל
 28 אך לפי זה מתעוררת השאלה: כיצד ייתכן שמשא
 29 ואהרן והדומים להם לא בקשו מהקדוש-ברוך-הוא
 30 להקריב את קרבן פסח במשך כל שלשים ותשע השנים
 31 במדבר?

32 ההסבר לכך בפנימיות העניינים הוא:

(52) פרש"י פנחס כח, יו"ד. יד. ובכ"מ.

(53) כמ"ש (בא יב, יג) וראיתי את הדם ופסחתי עליכם גר.

(54) ראה פרש"י בא שם, ו.

(55) תשא לב, לב. וראה לקו"ש [המתורגם] חכ"א ע' 193 ואילך.

(56) בכל הבא לקמן ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 129 ואילך.

וש"נ.

(50) להעיר מגו"א לפרש"י כאן.

(51) וי"ל שזהו דיוק לשון רש"י "ולא נתחייבו במדבר אלא פסח אחד
 בלבד שעשו בשנה השנית על פי הדבור", ולא כבמכילתא שם "תלה
 הכתוב לעבודה זו מביאתן לארץ ולהלן", ולא נאמר שם מלבד פסח אחד
 – כי לדעת המכילתא י"ל דהוי בגדר הוראת שעה ואינו בגדר דהקרבת
 הפסח כמו שהוא בא"י, משא"כ לדעת רש"י "פסח אחד" זה הוא באותו
 גדר החיוב דפסח דורות.

- 1 אלא כמענה לבקשתם וטענתם של ישראל ה"טמאים
2 לנפש אדם" – "למה נגרע".
- 3 בעבודת ה' זוהי עבודת התשובה, שלא כאדם העובד
4 את ה' בדרך הישרה "אשר עשה האלקים את האדם
5 ישר"⁵⁷, אלא כאדם שנכשל, חטא ופגם ועבר את הדרך⁵⁸.
- 6 שזוהי משמעות הענין של טמא לנפש אדם, כפי
7 שדובר כבר בהרחבה⁵⁹.
- 8 וזהו הרמז בדברי רש"י באמרו "מפני שהיא גנותן של
9 ישראל, שכל מ' שנה שהיו ישראל במדבר לא הקריבו
10 אלא פסח זה בלבד", שגם ההקרבה במשך כל ארבעים
11 השנים היתה צריכה לבוא באופן שאינו על-פי סדר, כפי
12 שהקדוש-ברוך-הוא הורה להם להקריב את קרבן פסח שני
13 בשנה השנית, דבר שאינו על-פי סדר המצוה, שהרי
14 במדבר אינה חלה החובה, ובעיקר היה עליהם לבקש
15 ולדרוש זאת מה".
- 16 הסיבה לכך היא: במשך כל השנים "שהיו ישראל
17 במדבר" הם היו במצב שלאחרי חטא, אשר משום כך הם
18 היו במדבר, כדלעיל, ולא במצב שבו היו ישראל בהקרת
19 קרבן פסח במצויים, כאשר הם היו במצב כאילו זה עתה
20 "נולדו"⁶⁰,
- 21 ולכן היה צורך במדבר בעבודה של "אין סדר" מצד
- ישראל, עבודה שמעל לסדר, "בשעתה חדא"⁶¹, עבודת
התשובה.
- י.
בקשתם של ישראל חשובה ביותר
- לפי כל האמור לעיל יוצא, שבפרשתנו נלמדת חשיבות
הענין של הבקשה "למה נגרע".
- וכיון ש"התורה היא נצחית"⁶², הוראה נצחית, מובן,
שהדבר חשוב בכל התקופות ובכל המקומות, ובמיוחד
בתקופה הנוכחית⁶³.
- וכך מובן לגבי בקשותיהם ותפילותיהם של בני
ישראל⁶⁴ באופן כללי,
- ועל אחת כמה וכמה הבקשה הנפשית של כל אחד
ואחד מבני ישראל, שתבוא הגאולה האמיתית והשלימה,
באופן של "מיד הן נגאלין"⁶⁵, שהרי כבר "כלו כל
הקיצין"⁶⁶,
- ובלשון תפילת העמידה, שמתפללים היהודים שלש
פעמים בכל יום מימות החול "את צמח דוד עבדך נחרה
תצמיח"⁶⁷, ובסיום של כל התפילות, אף בשבת וביום טוב,
"יהי רצון... שיבנה בית המקדש במהרה בימינו..."⁶⁸,
- כפשוטו – במהרה בימינו ממש.
- (משיחת ש"פ בהעלתך תשמ"א)

(64) שהיא "מ"ע בכל יום .. שיהא אדם מתחנן ומתפלל בכל יום" (רמב"ם ריש הל' תפלה. וראה כסף משנה שם. שרש מצות התפלה (בסמה"צ להצ"צ) בתחלתו).
(65) סנהדרין צז, ב.
(66) לשון הרמב"ם הלכות תשובה פ"ז ה"ה.
(67) ב"ב האמצעיות (ראה רמב"ם ריש הל' תפלה ה"ד. טוש"ע (ודאדה"ז) או"ח סימן קיב), שהאדם "שואל צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתחנה" (רמב"ם שם ה"ב).

(57) קהלת ז, כט.
(58) ראה לקו"ד ח"א קפז, רע"א. וראה גם לקו"ת אחרי כז, ג. ראה לד, א (ועוד). שבת שובה סד, ד. סו, א. ובכ"מ.
(59) לקו"ש ח"ח שם.
(60) כנבואת יחזקאל קאפיטל טז.
(61) זח"א קנט, א.
(62) תניא רפ"ז.
(63) ובפרט בזמן שבו לימדים וקוראים הפרשה המתאימה (ראה ספר השיחות תשי"ב ע' 29 ואילך).

המשך ביאור למס' גיטין ליום שני עמ' א

- 1 בידיים, כשהכה בפטיש על החותם. אָמַר לִיה – השיב רב אשי
2 לרבינא, החותם מִיְהִיָּן תְּרִיָּן – דוחק את הזכה שמסביב לצורה
3 ובתוכה כלפי מטה, והצורה בולטת מאליה, וגט שנכתב על ידי
4 חותם מעין זה פסול. אִיתִיבִיה – חזר רבינא והקשה לרב אשי
5 מדברי הברייתא לעיל שהציע לא הָיָה בְּתָבוּ שׁוֹקֵעַ בתוך הזכה,
- 6 אָלָא בּוֹלֵט על גביו כְּדִינְרֵי זָהָב. וְאִי קְלָקְא דְעִקְתָּ שְׁחוּתָם המטבעות
7 מִיְהִיָּן תְּרִיָּן – דוחק וחורץ את סביבות הצורה והיא נותרת מאליה
8 על גבי הדינר, אם כן קשה מהברייתא שהשוותה את כתיבת
9 אותיות הציע לעשיית צורת המטבע,

ילקוט לוי יצחק על התורה

החלק הגדול, האפיקומן צפון – עלמא דאתכסיא – בחי' לאה,

ואכילת המצה היא בחי' זיווג כמ"ש⁸ כי אם הלחם אשר הוא אוכל, והוא מאכל אמונה מיכלתא⁹ דמהימנותא.

וכשתצרף קולת אשה¹⁰ למילת מצה יעלה מספר אמת, לרמזו שהשרש הוא¹¹ מאמת, שאמת הוא למעלה מן השכל, כי אמת הוא בעתיקא¹² כידוע.

וזהו¹³ וארשתוך לי באמונה שקאי על פסח, וע"ז זוכים להסדר האחרון סדר טהרות שהוא נרמז במלת ודעת¹⁴ המשך בעמוד 209

ו"לאה" ה-גדולה מרמז לבחי' בינה (מחשבה), ו"רחל" ה-קטנה מרמז לבחי' מלכות (מעשה).

ומבואר בחסידות דרחל היא ה-קטנה, ה' אחרונה דהשם – מלכות, עלמא דאתגליא, ולא ה-גדולה – בחי' בינה, עלמא דאתכסיא (ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב' סימן יז), וזהו דהחלק המגולה בחי' רחל, וחלק הצפון – מכוסה, בחי' לאה.

וראה לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד רל, דחלק הקטן מרמז על הוויית אביי ורבא – נגלה דתורה, וחלק הגדולה מרמז לפנימיות התורה ע"ש.

(8 בראשית לט, ו. ויעזב כל אשר לו ביד יוסף ולא ידע אתו מאומה כי אם הלחם אשר הוא אוכל". ופרש"י כי אם הלחם, היא אשתו אלא שדיבר בלשון נקי" (ב"ר פו, ו).

(9 ראה לקוטי תורה פ' צו יג, ג ואילך. סידור עם דא"ח רפד, ד ואילך. ובארוכה בשער האמונה לאדמו"ר האמצעי ח, ב ואילך. תורת מנחם ספר המאמרים תשי"ט ע' מא. ועוד.

(10 אש"ה (בג"י 306) + מצ"ה (135) = 441, כמספר אמת, 441.

(11 ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב' סי' א.

(12 ראה לקוטי תורה פרשת מסעי צג, ד. אור התורה נ"ך עמוד רסט. דרושים לשמיני עזרת עמוד א'תשצו. לעיל סי' ב.

(13 הושע ב, כב. ומבאר דמ"ש "וארשתוך לי באמונה" זה קאי על פסח ביציאת מצרים דאז ויאמינו בה', ומ"ש "וידעת את ה'" זה בחג השבועות, דע"י מתן תורה נעשה בחי' "דעת" ידיעת ה' ע"י התורה וכו'.

(14 בששה סדרי משנה, שהתחלה הוא אמונת זה סדר זרעים, והסיום הוא ודעת זה סדר טהרות. ראה שבת לא, א "אמר ר"ל מאי דכתיב (ישעי' לג, ד) והי' אמונה עתיך חוסן ישועות חכמה ודעת וגו', אמונת זה סדר זרעים, עתיך זה סדר מועד, חוסן זה סדר נשים, ישועות זה סדר נויקין, חכמת זה סדר קדשים, ודעת זה סדר טהרות. פירש"י: סדר זרעים, שעל אמונת האדם סומך להפריש מעשרותיו

שמות יב, יח – בראשן בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים לחדש בערב

ע

מצה (מיכלא דמהימנותא) נמשלה לאשה, הפרוסה חלק הקטנה בחי' רחל, והאפיקומן חלק הגדול בחי' לאה, וזהו "וארשתוך באמונה" וכו'

מצה¹ נמשלה לאשה, כמארז² כל האוכל מצה בערב פסח כאלו בא על ארוסתו כו', הרי נמשלה לאשה.

ומצה היא רק קמח ומים, קמח מים³ בגי' רחל⁴, שהיא הנוקבא⁵ העיקרית כידוע.

ועיקר המצה הוא⁶ הפרוסה, וחלק הגדול של האפיקומן. הפרוסה החלק הקטן בחי' רחל,

(1 בסמין זה יבואר כמה דברים, והם:

(א) טעם דאכילת מצה נמשלה לזווג – אשה.

(ב) הפרוסה – החלק הקטן – בחי' רחל, האפיקומן – חלק הגדול – בחי' לאה.

(ג) רמז בגי' הטעם, דמצה הוא רק "קמח ומים".

(ד) מצה – מיכלא דמהימנותא – בחי' אמונה (וכן זווג), וזהו "וארשתוך לי באמונה".

(ה) רמז בגי', ד"מצה" ו"אשה" בחי' "אמת" – אמונה שלמעלה מהשכל.

(ו) נשים חייבות באכילת מצה – אף שהיא מצות עשה שהזמן גרמא.

(ז) טעם שהתעסקות במצה הם נשים דוקא (פסחים מח, ב. שם מב, א. ועוד).

(2) ירושלמי פסחים פרק י הלכה א.

(3) קמ"ח (בג"י 148) + מו"ם (90) = 238. וכן רח"ל בגי' 238.

(4) ראה הערה 7.

(5) "כמ"ש (בראשית כט, יח) ויאהב יעקב את רחל והיא עיקרה של ביתו, ובשבילה הלך ללבן לקחתה" (תורת לוי יצחק כאן). ראה תורת חיים ויצא קסח, ד. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב' סימן נד.

(6) ראה פסחים קטו, ב. שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני (דברים טז, ג), לחם עוני, עני כתיב מה עני שדרכו בפרוסה אף כאן בפרוסה.

(7) ויצא כט, טז. "שם הגדולה לאה שם הקטנה רחל", ראה זהר חלק ג' – רעיא מהימנא – דף רמד, ב. פירושו: ראה אגרת התשובה פ"ד, דהד' אותיות דשם הוי"ה הם: אות י' חכמה (אמונה), ה' ראשונה בינה (שכל), אות ו' ששה מדות (ז"א), ה' אחרונה מלכות (בחי' דיבור ומעשה).

ילקוט גאולה ומשיח

טעם "הדגה אשר נאכל" לעתיד "במצרים" כי כל ישעם וכל חפץ הע"ר הי' לשוב למצרים כנודע, וא"ת גם עתה מי יעכב בידך לאכול בשר הלא מקנה רב הי' להם, לזה אומר שם במצרים רשאים לאכול בשר ודגים מפני מה, לזה אמר ("חנם) בלא מצות דייקא ואין מצווים על השחיטה ובדיקה ומליחה וניקור, וגם אין להם לירא פן יטמטם את לבם כי אין המצות נוהג בהם במצרים, משא"כ "ועתה" בהסתפח לישראל צריך להיות "נפשנו יבשה" לסגף את הנפש בצומות וכיוצא למעט באכילת בשר.

ומפרש מפני מה לזה אומר הלא "אין כל" ר"ל אי אפשר להיות צדיק הנקרא כל "בלתי אל המן" זה "הנשמה היינו מוזן רוחני ג' אותיות הם ג' קוים רמו על השין ושאר אותיות הם בתיבה, "עינינו" עיני השכל וזה אי אפשר אם לא בסיגוף החומר, וז"א "מי יאכילנו בשר" ר"ל אף אם רצונו לשחוט צאן ובקר אמנם הישראל יעכבו בידינו מלאכול והם בעצמם אפשר לא בקיאים היו בשחיטה ובדיקה.

או יאמר, הערב רב גרמו "וישובו ויבכו גם בני ישראל" ועל ידי זה גרמו "ויאמרו" האומות בגלות "מי יאכילנו בשר" של ישראל כמו"ש מי יתן מבשרו לא נשבע כו', "זכרנו את הדגה" דייקא "אשר נאכל במצרים" ר"ל שם זרקו זכרים ליאור ובלעו דגים אותם והגוים באכלם את הדגים טעמו טעם בשר ישראל כן אומרים האומות עלינו בגלות המר הזה לבלוע אותנו.

אמנם כבר הבטיח לנו אבינו שבשמים על ידי נביא כי אעשה כלה בכל הגוים ואתך לא אעשה כלה כו', וז"א "חנם" ר"ל הם אומרים כך אמנם דבריהם הוא חנם, כי לא יוכלו לעשות כלה בישראל כמאמר חז"ל חצי כלים והם אינם כלים, חצי רמו על האומות כמו"ש הוא אשור שבט אפילו כו' ודוק.

אור פני משה

יא, ד-ה - והאספסוף אשר בקרבו התאוו תאוה וישובו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכילנו בשר זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקישואים ואת האכטיחים ואת החציר ואת הבצלים ואת השומים

רמז מ"ש "והאספסוף" נוט' "וה"א-ספסוף", ספסוף בגי' פה, רמז להעגל, שגורם שאותיות וה"א הסרים (ו"ה משם, א' מנסא), ולעתיד יהי' הכסא והשם שלם וכו'

והאספסוף אשר בקרבו כו'. יש לתמות מפני מה קורא בפעם הזה לערב רב אספסוף. ואפשר יש לומר נודע מה שבגלות חסרים אותיות "הוא" הוא מתנוצץ מכה ערב רב אשר עשו את העגל כבזוהר חדש ע"פ על אלה אני בוכי' ע"ש.

ואפשר זה רמו ("והא) ר"ל מרירת הגלות אשר בו נחסרים אותיות "וה" להשם ו"אלף" למלת "כסא" כמו"ש כי יד על כס יה' כו'. הנה זה גרם "ספסוף" אשר בקרבו, הם ערב רב כברשי"ז"ל על עשותם העגל ולרמו "ספסוף" גימ' פ"ר, ר"ל אשר עבדו את שור פר כמו"ש וימירו את כבודם בתבנית שור כו'.

ומפרש איך ומה, לזה אומר "התאוו תאוה" ר"ל חזרו למקורם ולתאוותם הראשון אשר עבדו במצרים את הטלה כנודע, ועל ידי זה "וישובו ויבכו גם בני ישראל" ר"ל גם בני ישראל חטאו במקצת, עיין ר' משה אלשיך זלה"ה בפרשת תשא, ועל ידי זה גרמו בכי' לדורות בחורבן בית המקדש.

והנה עד עתה פירש חטא הראשון אשר גרמו הע"ר, ועתה בא ופירש חטא שני "ויאמרו" הע"ר "מי יאכילנו בשר" עתה במדבר, והנה זה ימים רבים "זכרנו" את

1) כמו"ש כי יד על כס יה: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בשלח סימן תנב, ובהנמסר שם.

המשך ביאור למס' גיטין ליום שלישי עמ' 1

7 לגט על גבי כלי החרם של עציץ נקוב אף שהוא נחשב מחובר
8 לקרקע, הגט פשר, ומדובר דשקיל ליה ויהיב ליה ניהלה - שהוא
9 נוטל את כל העציץ ונותן לה, מבלי לעשות כל פעולה נוספת בין
10 הכתיבה לנתינה, אבל אם כתב את הגט על עץ של עציץ נקוב,
11 אפני אמר פשר, ורקא אמר פסול. ומבאר הגמרא, אפני אמר פשר

1 דבר המחובר, גיורה שמא יתתום - שמא יחתמו העדים על הגט
2 בעודו מחובר, אבל אם כבר כתבו לתורה על המחובר, ותלש
3 וחתמו ונתנו לה, הגט פשר, כיון שחתומת העדים שהיא עיקר הגט
4 נעשתה בתלוש.
5 הגמרא דנה בכתיבת הגט על עציץ שיש בו נקב, וגידוליו נחשבים
6 למחוברים לקרקע, כיון שהם יונקים מן האדמה דרך הנקב: כתבו

חומש יומי

פרשת בהעלותך

~ יום ראשון ט"ו סיון ~

א ומליל י' עם משה למימר:

ח (א) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

ב מלל עם אהרן ותימר לה באדלקותך ית
בוציניא לקבל אפי מנרתא יהון מנרתין
שבצא בוציניא:

(ב) דבר אל־אהרן ואמרת אליו בהעלתך את־הנרות
אל־מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות:

היתה לפני המנורה, שעליה הפכה עומד ומיטיב.
אל־מול פני המנורה • אל מול גר האמצעי שאינו
בקנים אלא בגוף של מנורה. יאירו שבעת הנרות •
ששה שעל ששת הקנים. שלשת המנורות פונים
למול האמצעי הפתילות שבהן, וכן שלשה
המערביים ראשי הפתילות למול האמצעי, ולמה?
כדי שלא יאמרו: לאורה הוא צריך.

כ"י • בהעלתך • למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת
הנשיאים? לפי שפשרא אהרן חנכת הנשיאים,
חלשה אז דעתו, כשלא היה עמהם בחנכה לא הוא
ולא שבטו. אמר לו הקדוש־ברוך־הוא: חייך, שלך
גדולה משלהם, שאתה מדליק ומיטיב את הנרות.
בהעלתך • על שם שהלהב עולה, כתוב בהדלקתן
לשון "עליה", שצריך להדליק עד שתהא שלהבת
עולה מאליה. ועוד דרשו רבותינו: מכאן, שמעלה

נקודות משיחות קודש

"הדלקה" כשרה בור

תתלהב ותתלהט מאליה בעבודתם לקונם.
ו"הדלקה" זו "כשרה בור" (רמב"ם הלכות ביאת המקדש פ"ט
ה"ו):

אל יאמר האדם, שרק אהרן הפכה הוא המצנה ב"העלאת
הנרות" והדלקת נשמות ישראל, אלא כל אהד ואהד וגם
"ור" מצנה "הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורוח
שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" (אבות פ"א
מ"ב), שחובת כל אהד ואהד היא לקרב את אלו שאור
נשמתם נעלם ומכסה, ולהעלות ולהדליק את ה"נר ה'",
עד ש"תהא שלהבת עולה מאליה".

(על־פי לקוטי שיחות חלק ב' עמוד 316 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

בהעלתך את־הנרות אל־מול פני המנורה יאירו שבעת
הנרות: (ח, ב)

כתיב 'נר ה' נשמת אדם" (משלי כ, כו), שגשמת כל אהד
מישראל מאירה באור ה'.

אף ישנם כאלו מבני ישראל שאור נשמתם אינו גלוי
לכל, אלא טמון בעמק הלב ומכסה בכמה העלמות
המסתירות על אור ה'.

וזהי עבודת אהרן כהן גדול, "להעלות" ולגלות בכל
"שבעת הנרות", שהם שבעת הסוגים בנשמות ישראל
(ראה לקוטי תורה במדבר כט, ג) את "נר ה'" של נשמתם, עד
ש"תהא שלהבת עולה מאליה" (שבת כא, א), שגשמתם

אכן עורא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

בליולה. פי שם יהיה הגר דלוק ולא
יכבה: תורה ג

האיר - יוצאה, כמו תאיר גרי. ואין כן,
יאירו. והארץ האירה. ונסמכה זאת
הפרשה, להורות כי הדבור יהיה גם

(ב) דבר אל אהרן. כי הוא חייב במצוות
הדלקת הגר: אל מול פני המנורה.
פירוש והאיר אל עבר פניה. והנה מלת

(ג) ויעש בן אהרן אלמול פני המנוחה העלה
 גרועד בן אהרן לקבל אפי מנרתא אדלק
 בוצינאה קמא די פקיד יי ית משה:

כ"ט◀ ויעש בן אהרן • (ספרי) להגיד שבחו של אהרן, שלא שנה.

(ד) וזה מעשה המנוחה מקשה זהב עדירכה
 עד ששנה נגידיא היא פחזו די אחזי יי ית
 משה בן עבד ית מנרתא:

בה • עדירכה • שהוא אבר גדול. עדיפרכה •
 שהוא מעשה דק שבה – הכל "מקשה". ודרך "עד"
 לשמש בלשון זה, כמו (שופטים טו): "מגדיש ועדקמה
 ועד פרום זית". כמראה אשר הראה וגו' • פתבנית
 אשר הראהו בהר, כמו שנאמר (שמות כח): "וראה ועשה
 בתבניתם וגו'". בן עשה את המנוחה • מי שעשאה.
 ומדרש אגדה: על ידי הקדוש ברוך הוא נעשית
 מאליה.

כ"ט◀ וזה מעשה המנוחה • (ספרי) שהראהו הקדוש-
 ברוך הוא באצבע, לפי שנתקשה בה, לכוף נאמר
 "וזה". מקשה • בטד"ץ בלעז (געשלאגען) לשון
 "דא לדא נקשן" (דניאל ה). עשת של כפר זהב היתה
 ומקיש בקרנס וחומתו בכשיל לפשט איכריה פתקונן,
 ולא נעשית איכרים על ידי חבור. עדירכה
 עדיפרכה • "ירכה" היא השדה שעל הרגלים, חלול,
 פדרך מנורת כסף שלפני השרים. עדירכה עד-
 פרכה • כלומר גופה של מנוחה פלה וכל התלוי

ה ומליל יי עם משה למימר: (ה) וידבר יהוה אל משה לאמר:

(ו) קח את הלויים מתוך בני ישראל וטהרת אתם:
 י קרב ית לואי מגו בני ישראל ותדבי
 תהון:

כ"ט◀ קח את הלויים • קחם בדרךים: אשריכם שתזכו להיות שמשים למקום.

(ז) וכה תעשה להם לטהרם הנה עליהם מי חטאת
 והעבירו תער על כל בשרם וכבסו בגדיהם
 והטהרו:

הבכורות שעבדו עבודת אלילים, והיא קרויה: "זבחי
 מתים", והמצרע קרוי "מת" – הזקיקם תגלחת
 כמצרעים.

כ"ט◀ הנה עליהם מי חטאת • של אפר הפרה,
 מפני טמאי מתים שבהם. והעבירו תער • מצאתי
 בדרךי רבי משה הדרשן: לפי שנתנו פפרה על

אבן עזרא על התורה - מהרות כלום, אברטוביץ

רבי משה, שפ"א הפעל גו"ן, כמו
 הכה תפה. ונכון הוא: והעבירו תער
 על כל בשרם. וכבר העבירו תער.
 אמרו המצתיקים, אפילו הזקן. ולא
 הפאה: וכבסו בגדיהם. ואחר בן
 יהוי טהורים בטהרם במי חטאת:
 והטהרו. מבנין התפעל. והתי"ו
 מובלע. וכן, המתקדשים והמטהרים:
 תורה ח

(ד) וזה מעשה המנוחה. הזכיר שלא
 נראה כמוהו: מקשה. פרשתי: ירכה.
 הוא על הקנה שתעמוד עליו, כי בן
 כתוב ירכה וקנה: פרכה. רדוע. ולא
 היה כח בחרש חכם לעשותה בן, ולולי
 שהשם הראה אותה למשה במראה
 הנבואה: בן עשה. שב אל משה.
 והטעם בצווי, וכן נעשית מנורת זהב:
 וטעם הסמך פרשת הלויים, להורות כי

ח וְלִקְחוּ פֶּרֶךְ בֶּן־בְּקָר וּמִנְחָתוֹ סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וּפְרִשְׁנֵי בֶּן־בְּקָר תִּקַּח לַחֲטָאֹת:

ח וְיִסְבּוּן תּוֹר בַּר תּוֹרֵי וּמִנְחָתָהּ סֹלֶתָא דְפִילָא בְּמִשְׁחָה וְתוֹר תְּנִין בַּר תּוֹרֵי תִּסְבּוּ לַחֲטָאֹתָא:

כ"ט - וְלִקְחוּ פֶּרֶךְ בֶּן־בְּקָר • והוא עולה, כמו שכתוב "וַעֲשֵׂה אֶת הָאֶחָד עֲלֶיהָ", והוא קרבן צבור בעבודה-זרה. ופר שני • (ת"ס) מה תלמוד-לומר "שני"? לומר לך: מה עולה לא נאכלת, אף חטאת לא נאכלת (ע"כ)

ט וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלֵּוִיִּם לְפָנַי אֶהְיֶה מוֹעֵד וְהִקְהַלְתָּ אֶת־כָּל־עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

ט וְהִקְרַב יְת לְנָאֵי קְדָם מִשְׁפַּן זְמַנָּא וְתִכְנִישׁ יְת כָּל כְּנִשְׁתָּא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

י וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלֵּוִיִּם לְפָנַי יְהוֹה וְסִמְכוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הַלֵּוִיִּם:

י וְהִקְרַב יְת לְנָאֵי קְדָם יְיָ וְיִסְמְכוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל יְת יְדֵיהוֹן עַל לְנָאֵי:

כ"י - וְהִנִּיף אֶהְרֹן אֶת־הַלֵּוִיִּם תְּנוּפָה לְפָנַי יְהוֹה מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לְעֹבְדֵי אֶת־עַבְדְּת יְהוֹה:

יב וְהִנִּיף אֶהְרֹן יְת לְנָאֵי אֲרָמָא קְדָם יְיָ מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהוֹן לְמַפְלַח יְת פְּלִחְנָא דְיְיָ:

כ"כ - וְהִנִּיף אֶהְרֹן אֶת־הַלֵּוִיִּם תְּנוּפָה • בְּדִרְךָ שְׁאֲשֵׁם מְצַרַע טְעוֹן תְּנוּפָה חַי. שְׁלֹשׁ תְּנוּפוֹת נֶאֱמְרוּ בְּפִרְשֵׁה זו: הִרְאִשׁוּנָה לְבַנֵּי קֹהֵת, לְכֹף נֶאֱמַר בָּם: "וְהָיוּ לְעֹבְדֵי אֶת עַבְדְּת ה'", לְפִי שְׁעַבְדוֹת קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים עֲלֵיהֶם: הָאֲרוֹן וְהַשְּׁלֶחֶן וְגו'. הַשְּׁנֵיָה לְבַנֵּי גִרְשׁוֹן, לְכֹף נֶאֱמַר

יג וְהַלֵּוִיִּם יִסְמְכוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפָּרִים וְעֲשֵׂה אֶת־הָאֶחָד חֲטָאֹת וְאֶת־הָאֶחָד עָלָה לַיהוָה לְכַפֵּר עַל־הַלֵּוִיִּם:

יג וְהַלְוֵאֵי יִסְמְכוּן יְת יְדֵיהוֹן עַל רִישׁ תּוֹרֵאֵי וְעַבְדֵי יְת חַד חֲטָאֹתָא וְיְת חַד עֲלִתָא קְדָם יְיָ לְכַפְרָא עַל לְנָאֵי:

כ"ג - וְהַעֲמַדְתָּ אֶת־הַלֵּוִיִּם לְפָנַי אֶהְרֹן וְלְפָנַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לַיהוָה:

יד וְהִנִּיף אֶהְרֹן אֶת־הַלֵּוִיִּם תְּנוּפָה לְפָנַי יְהוֹה וְהִנִּיף אֶהְרֹן יְת לְנָאֵי קְדָם אֶהְרֹן וְקְדָם בְּנוֹהֵי וְיִתְרָם יְתֵהוֹן אֲרָמָא קְדָם יְיָ:

כ"ד - וְהִנִּיף אֶהְרֹן אֶת־הַלֵּוִיִּם תְּנוּפָה לְפָנַי יְהוֹה וְהִנִּיף אֶהְרֹן יְת לְנָאֵי קְדָם אֶהְרֹן וְקְדָם בְּנוֹהֵי וְיִתְרָם יְתֵהוֹן אֲרָמָא קְדָם יְיָ:

(יד) וְהִבְדַּלְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם:
 יד וּמִפְּרִשְׁתָּ יֵת לְוָאֵי מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיְהוּן מִשְׁמִשִּׁין קְדָמִי לְוָאֵי:

~ יום שני ט"ז סיון ~

טו וּבְמֵר בֶּן יַעֲלוֹן לְוָאֵי לְמַפְלַח יֵת מִשְׁפָּן זְמָנָא וְתַדְפִּי יְתֵהוּן וְתֵרֵם יְתֵהוּן אֲרָמָא:

(טו) וְאַחֲרֵיכֵן יָבֹאוּ הַלְוִיִּם לַעֲבֹד אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וַטְהַרְתָּ אֹתָם וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה:

טז אַרִי אֲפִרְשָׂא מִפְּרִשִׁין אַנּוּן קְדָמִי מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲלָף פֶּתַח כָּל וּלְדָא בּוּכְרָא כָּלָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל קְרַבִּית יְתֵהוּן קְדָמִי:

(טז) כִּי נְתַנִּים נְתַנִּים הִמָּה לִי מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת פְּטֹרֹת כָּל־רַחֵם בְּכוֹר כָּל־מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְקַחְתִּי אֹתָם לִי:

כז"י - נְתַנִּים נְתַנִּים • נְתוּנִים לְמִשָּׂא, נְתוּנִים לְשִׁיר. פְּטֹרֹת • פְּתִיחַת.

~ נקודות משיחות קודש ~

לְפָרֵשׁ שֶׁהַכֶּפֶל קָאֵי עַל מִשָּׂא וְשִׁיר, שֶׁהֵם חוֹבְתֵי הַלְוִיִּם עֲצָמָם. אֲדָּ כָּאֵן נֶאֱמַר "לִי", וְלִכֵּן אֲפִשֵׁר לְפָרֵשׁ שֶׁהַכֶּפֶל גַּם לַעֲבוּדַת הַלְוִיִּם - מִשָּׂא וְשִׁיר.

(לקוטי שיחות יג עמ' 15)

נְתוּנִים לְמִשָּׂא, נְתוּנִים לְשִׁיר (רש"י ח, טז)
 לֹא פָּרֵשׁ בֶּן בְּפִרְשֵׁת בְּמִדְבָּר (ג, ט) - "וְנִתְּתָה אֶת הַלְוִיִּם לְאַהֲרֹן וּלְכַהֲנָיו, נְתוּנִים נְתוּנִים הִמָּה לוֹ". וְיֵשׁ לוֹמֵר, דִּהְנֵה שֶׁם נֶאֱמַר "לוֹ", וְהַכֶּפֶל לַעֲבוּדַת שְׁמִירַת הַמִּשְׁכָּן, שֶׁבָּה הִטַּל עַל הַלְוִיִּם לְסִיעַ לְכַהֲנִים בְּעִבּוּדָה שְׁלֵהֶם. אִם־כֵּן אֵין

יז אַרִי דִּילִי כָּל בּוּכְרָא בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַנְשָׂא וּבְכַעֲרָא בְּיוֹמָא דְקַטְלִית כָּל בּוּכְרָא בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם אֲקַדְשִׁית יְתֵהוּן קְדָמִי:

(יז) כִּי לִי כָּל־בְּכוֹר בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה בְּיוֹם הַפְּתִי כָּל־בְּכוֹר בְּאָרֶץ מִצְרַיִם הִקְדַּשְׁתִּי אֹתָם לִי:

כז"י - כִּי לִי כָּל־בְּכוֹר • שְׁלִי הָיוּ הַבְּכוֹרוֹת בְּקוֹ הַדִּין שֶׁהִגַּנְתִּי עֲלֵיהֶם בֵּין בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם, וְלִקַּחְתִּי אוֹתָם לִי עַד שֶׁטַעַו בְּעַגְל, וְעַכְשָׁו "וְאָקַח אֶת־הַלְוִיִּם".

יח וְקַרְבִּית יֵת לְוָאֵי חֲלָף כָּל בּוּכְרָא בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל:

(יח) וְאָקַח אֶת־הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל:

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(יח) וְטַעַם וְאָקַח אֶת הַלְוִיִּם. וּבְכָר אָמַר לְקַחְתִּי אוֹתָם לִי, כִּי כֵן דָּרָךְ הַמִּקְרָא. וְהוּא דְבַק עִם הַפְּסוּק הַבָּא אַחֲרָיו, וְכַאֲשֶׁר לְקַחְתִּי לִי הַלְוִיִּם, נִתְּתִים אֲנִי לְאַהֲרֹן וּלְכַהֲנָיו: תורה יט

לִי וְהַטַּעַם קַבְּלִיתִים וְלֹא נְתַנִּים, בְּעִבּוּר פְּדִיוֹן פְּטֹרֹת כָּל רַחֵם. וּפְטֹרֹת וּפְטֹר, שְׁפִי לְשׁוֹנוֹת. כְּמוֹ צְדָקָה וְצְדָק, אוֹ עַל מִשְׁקַל אַחַר: תורה יז
 (יז) בְּיוֹם הַפְּתִי. זְמַן, כְּמוֹ אִתָּה עוֹבֵר הַיּוֹם: תורה יח

(יד) וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם. זֶה מַעֲלָה גְדוּלָה: תורה טו
 (טו) וְאַחֲרֵי כֵן יָבֹאוּ הַלְוִיִּם. אַחֲרֵי שֶׁתְּטַהַר אוֹתָם: וְהִנַּפְתָּ. כְּצוּרֵי: תורה טז
 (טז) כִּי נְתוּנִים נְתוּנִים. הֵם וּבְנֵיהֶם, יִשְׂרָאֵל נְתוּנִים לִי, וְאֲנִי לְקַחְתִּי אוֹתָם

יט ויהיבית ית לנאי מסירין לאהרן ולבנוהי מגו בני ישראל למפלה ית פלחן בני ישראל במשפן זמנא ולכפרא על בני ישראל ולא יהי בבני ישראל מותא במקרב בני ישראל לקודשא :

(יט) ואתנה את הלויים נתנים | לאהרן ולבניו מתוך בני ישראל לעבד את עבדת בני ישראל באהל מועד ולכפר על בני ישראל ולא יהיה בבני ישראל נגף בגשת בני ישראל אלה הקדש :

ב' במדבר רבה'. ולא יהיה בבני ישראל נגף. שלא יצטרכו לגשת אל הקדש, שאם יגשו - יהיה נגף.

כ"ט - ואתנה וגו' - חמש פעמים נאמר "בני ישראל" במקרא זה - להודיע חבתן, שנכפלו אזכרותיהן במקרא אחד כמנין חמשה חמשי תורה. וכך ראייתי

כ ועבד משה ואהרן וכל כנשתא דבני ישראל לנאי ככל די פקיד יי ית משה לנאי כן עבדו להון בני ישראל :

(כ) ויעש משה ואהרן וכל עדת בני ישראל ללויים ככל אשר צוה יהוה את משה ללויים כן עשו להם בני ישראל :

כ"ט - ויעש משה ואהרן וכל עדת וגו' - משה העמידן, ואהרן הניפם, וישראל סמכו את ידיהם.

כא ונדפיו לנאי ותררו לבושיהון וארם אהרן ויהיון ארמא קדם יי וכפר עליהון אהרן לדכואיהון :

(כא) ויתחטאו הלויים ויכבסו בגדיהם וינגף אהרן אתם תנופה לפני יהוה וכפר עליהם אהרן לטהרם :

כב ובמר כן עלו לנאי למפלה ית פלחנהון במשפן זמנא קדם אהרן וקדם בנוהי כמא די פקיד יי ית משה על לנאי כן עבדו להון :

(כב) ואחריו כן באו הלויים לעבד את עבדתם באהל מועד לפני אהרן ולפני בניו כאשר צוה יהוה את משה על הלויים כן עשו להם :

כ"ט - כאשר צוה ה' וגו' כן עשו - להגיד שבח העושין והנעשה בהם, שאחד מהן לא עכב.

כג ומליל יי עם משה למימר :

(כג) וידבר יהוה אל משה לאמר :

כד דא די לנאי מבר חמש ועשרין שנין ולעלא ייתי לחזלא חילא פלחן משפן זמנא :

(כד) זאת אשר ללויים מבן חמש ועשרים שנה ומעלה יבוא לצבא צבא בעבדת אהל מועד :

(חולין כז) מבן כ"ה בא ללמד הלכות עבודה ולומד חמש שנים, ובן שלשים עובר. מכאן לתלמיד שלא ראה סימן יפה במשנתו בחמש שנים, ששוב אינו רואה.

כ"ט - זאת אשר ללויים - שנים פוסלין בהם, ואין המומין פוסלין בהם. מבן חמש ועשרים - ובמקום אחר אומר (במדבר ד) : "מבן שלשים שנה". הא פיצד ?

אבן עזרא על התורה - מהדרות בלום, אברטובין

(כד) זאת אשר ללויים. והטעם, זאת הקצבה. ואין מבן שלשים שנה מכחיש זה הפסוק, כי מבן שלשים שנה הוא לעבודת משא, ומבן חמש ועשרים לעבודת האהל : וטעם לצבא. להמנות עם צבא העובדים : תורה כה

אומרים, כי בתחלה התחטאו, ואחר כן סמכו ידיהם על הפרים. ואיננו רחוק. ואם כן, יהיה פירוש והעמדת את הלויים, וכבר העמדתם בתחלה : תורה כב (כב) כן עשו להם. תמיד בני אהרן לבניהם : תורה כג

(ט) ולכפר. להיותם כפר נפשם, כאשר פירשתי : תורה כ (כ) ויעש משה ואהרן. משה בצווי, ואהרן שהניפם, וישראל שסמכו עליהם : תורה כא (כא) וטעם ויתחטאו. כי גם הם עשו : ויכפר עליהם. וכבר פפר עליהם. ויש

(כה) **וּמִבֶּן חַמְשִׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצְבֵּא הָעֵבֶרֶה וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד:**
 כה ומבן חמשים שנים יתוב מחיל פלחנא
 ולא יפלח עוד:

כ"ט - **וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד** • עבודת משא בפתח, אבל חוזר הוא לנעילת שערים ולשיר ולטעון עגלות. וזהו
 "וְיָשַׁרְתָּ אֶת-אָחִיו" – "עם אחיו", בתרגומו.

(כו) **וְיָשַׁרְתָּ אֶת-אָחִיו בְּאֵהָל מוֹעֵד לְשֹׁמֵר מִשְׁמֵרֶת וְעֵבֶדָה לֹא יַעֲבֹד כִּכָּה תַעֲשֶׂה לְלוֹיִם בְּמִשְׁמֵרֶתם: פ**
 כו וישמש עם אחוהי במשפן זמנא למטר
 מטרא ופלחנא לא יפלח כדיו תעבד ללואי
 במשרתהון:

כ"ט - **לְשֹׁמֵר מִשְׁמֵרֶת** • לחנות סביב לאהל, ולהקים ולהוריד בשעת המסעות.

~ יום שלישי י"ז סיון ~

ט (א) **וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בְּמִדְבַר־סִינִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן לְאָמֵר:**
 א ומליל יז עם משה במדברא דסיני בשתא
 תניתא למפקהון מארעא דמצרים בירחא
 קדמאה למימר:

כ"ט - **בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן** • פרשה שבראש הספר לא
 נאמרה עד איר, למדת (פסחים פ"ק. ספרי) שאין סדר מקדם
 ומאחר בתורה. ולמה לא פתח בזו? מפני שהוא

(ב) **וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-הַפֶּסַח בְּמוֹעֵדוֹ:**
 ב ויעבדון בני ישראל ית פסח בזמנה:
 כ"ט - **בְּמוֹעֵדוֹ** • אף בשבת, "במועדו" – אף בטמאה.

~ נקודות משיחות קודש ~

הקרבת הפסח במדבר

וַיְדַבֵּר יְהוָה . . . בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה . . . בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן . . . וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-הַפֶּסַח פְּרִשָׁה שְׁבִרָאשׁ הַסְפָּר לֹא נֶאֱמָרָה עַד אִיר . . . וְלָמָּה לֹא פִתַּח בְּזוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא גְּנוּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שְׁכָל אַרְבַּעִים שָׁנָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַּר לֹא הִקְרִיבוּ אֶלָּא פֶסַח זֶה בְּלַבָּד (ט, א.ב. ובפרש"י) כִּבְר הִקְשׁוּ מִפְּרִשִׁים (ראה רא"ם ושפ"ח כאן. ועוד), הִרִי זֶה שִׁ"ל לֹא הִקְרִיבוּ אֶלָּא פֶסַח זֶה", הוּא מִפְּנֵי שֶׁבִשְׂאֵר הַשָּׁנִים לֹא נִתְחַבְּרוּ כָּל הַקְּרִיבִים אֶת הַפֶּסַח בְּמִדְבַּר, וְכַמּוֹ שֶׁכֵּתוּב רש"י (בא יב, כה) "תִּלְהַ הַכְּתוּב מִצְוָה זֹו [קִרְבַּן פֶּסַח] בְּבִיאָתָם לְאֶרֶץ, וְלֹא נִתְחַבְּרוּ בְּמִדְבַּר אֶלָּא פֶסַח אֶחָד שֶׁעָשׂוּ בַשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה עַל-פִּי הַדְּבִיר", וְאִם-כֵּן מֵהִי גְּנוּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּזֶה שֶׁלֹּא הִקְרִיבוּ אֶז אֶת הַפֶּסַח? וְנִדְחָקוּ לְבָאֵר בְּאוֹפְנִים שׁוֹנִים. וְיֵשׁ לִומר בְּזֶה בְּאֶפֶן חֲדָשׁ. דִּהְנֵה בְּפְרִשָׁה זֹו מְדַבֵּר אוֹדוֹת הַ"טְּמֵאִים לְנַפְשׁ אָדָם", דְּכִשְׁלֹא יִכְלוּ לְהִקְרִיב אֶת קִרְבַּן

(כו) **בְּמִשְׁמֵרֹתָם** • על הזקנים. ונדבקה
 פרשת הפסח, כי החנוכה היתה בחודש
 הראשון, ואז נבדלו הלויים. ובאה

<p>מבקשים מהשם-יתברך שרוצים הם להקריב את הפסח גם בשאר השנים ששהו במדבר, כל-שכן וקל-וחומר שיהיה מסכים עמם, ונותן להם להקריב את הפסח! וזוהי "גנותן של ישראל" שלא בקשו להקריב את קרבן הפסח בשאר השנים.</p> <p>(על-פי לקו"ש חכ"ג עמ' 65 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')</p>	<p>הפסח, תבעו מהקדוש-ברוך-הוא "למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה'", והסכים להם הקדוש-ברוך-הוא ונתן להם מצות פסח שני.</p> <p>ואס-כן הרי הדברים קל-וחומר, ומה אם מספר מועט מבני ישראל, כשבקשו מאת הקדוש-ברוך-הוא להקריב הפסח, נתן להם פסח שני, הרי אם כולל ישראל כולו היו</p>
---	--

ג בארבעת עשר יומא בנחמא קריבין בין שמשאיא תעבדוין יתה בזמנה ככל גזרתה וככל דחזי לה תעבדוין יתה:

(ג) בארבעה עשר-יום בהדש הזה בין הערבים תעשו אתו במעדו ככל-חקתיו וככל-משפטיו תעשו אתו:

חמץ. (ספרים אחרים: מצות שבגופו: ש, תמים, זכר, בן שנה. שעל גופו: צלי-אש, ראשו על פרעיו ועל קרבו; שחויץ לגופו: מצה ובעור חמץ).

כש"כ ככל-חקתיו אלו מצות שבגופו: ש, תמים, זכר, בן שנה. וככל-משפטיו אלו מצות שעל גופו מקום אחר, כגון שבעת ימים למצה ולבעור

ד ומליל משה עם בני ישראל למעבד פסחא:

(ד) וידבר משה אל-בני ישראל לעשת הפסח:

אלא כששמע פרשת מועדים מסיני - אמר להם, וחרו וזההירם בשעת מעשה.

כש"כ וידבר משה וגו' • (ספר) מה תלמוד-לומר? והלא כבר נאמר (ויקרא כג): וידבר משה את מועדי ה'?

ה ועבדו ית פסחא בניסן בארבעת עשר יומא לנחמא בין שמשאיא במדברא דסיני ככל די פקיד יי ית משה בן עבדו בני ישראל:

(ה) ויעשו את-הפסח בראשון בארבעה עשר יום להדש בין הערבים במדבר סיני ככל אשר צוה יהוה את-משה בן עשו בני ישראל:

ו והווי גבריא די הווי מסאבין לטמי נפשא דאנשא ולא כילו למעבד פסחא ביומא ההוא וקריבו קדם משה וקדם אהרן ביומא ההוא:

(ו) ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשת-הפסח ביום ההוא ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא:

ז אחר זה, שאם משה לא היה יודע, אהרן מנין לו?.

כש"כ לפני משה ולפני אהרן • (ספר) כששניהם יושבין בבית המדרש, באו ושאלום; ולא יתכן לומר

ז ואמרו גבריא האנון לה אנתנא מסאבין לטמי נפשא דאנשא למא נתמנע גדיל דלא לקרבא ית קרבנא דיי בזמנה בגו בני ישראל:

(ז) ויאמרו האנשים ההמה אליו אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע לבלתי הקריב את-קרבן יהוה במעדו בתוך בני ישראל:

אכן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(ו) ויהי אנשים. לא יתכן שיהיה מתנה ישראל גדול, ושלא ימותו שם מתים בכל יום: תורה ז
 (ז) למה נגרע. מבנין נפעל: תורה ח

הָיָה מְדַבֵּר עִם הַשְּׂכִינָה (סנהדרין פ"ק). וְרֵאויָה הָיְתָה פְּרִשָׁה זוֹ לְהֵאמֹר עַל-יְדֵי מִשָּׁה פֶּשַׁעַר כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה, אֲלֵא שָׁזָכוּ אֵלּוּ שֶׁתֵּאמֹר עַל-יְדִיהֶן, שֶׁמִּגְלָגְלִין זְכוּת עַל-יְדֵי זָפְאִי.

כְּשִׁי « לָמָּה נִגְרַע • (שם) אָמַר לָהֶם: אֵין קְדָשִׁים קָרְבִים בְּטַמְאָה. אָמְרוּ לוֹ: יִזְרַק הַדָּם עָלֵינוּ בְּכַהֲנִים טְהוֹרִים, וַיֵּאכַל הַבָּשָׂר לְטַמְאִים* (ס"א: לטהורים. כ"ג ראם). אָמַר לָהֶם: עַמְדוּ וְאִשְׁמְעוּהָ, כְּתַלְמִיד הַמְּבַטָּח לְשִׁמְעַ מִפִּי רַבּוֹ. אֲשֶׁרִי לְלוֹד אֵשָׁה שְׂכָף מְבַטָּח, שְׂכָל זְמַן שֶׁהִיָּה רוֹצֵה

ח וַיֵּאמֶר לְהוֹן מִשָּׁה אוֹרִיכוּ עַד דְּאִשְׁמַע מַה דְּאִתְפַּקֵּד קָדָם יְיָ עַל דֵּי לְכוּן:

(ח) וַיֵּאמֶר אֲלֵהֶם מִשָּׁה עַמְדוּ וְאִשְׁמְעוּהָ מַה-יִּצְוֶה יְהוָה לָכֶם: פ

ט ומליל יי עם משה למימר:

(ט) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

י מִלָּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימְרָא גְבַר גְּבַר אַרְי יְהִי מְסַאָב לְטַמִּי נִפְשָׁא דְאַנְשָׁא אוּ בְּאַרְחָא רְחִיקָא לְכוּן אוּ לְדְרִיכוּן וְיַעֲבַד פְּסָחָא קָדָם יְיָ:

(י) דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ פִּירֵיהִיָּה טַמְאָה לְנַפְשׁ אוּ בְדַרְךָ רַחֲקָה לָכֶם אוּ לְדוֹרְתֵיכֶם וַעֲשֵׂה פֶסַח לַיהוָה:

זמַן שְׁחִיטָה. פֶּסַח שְׁנֵי – מִצֵּה וְחִמְץ עִמוּ בְּבֵית וְאֵין שֶׁם יוֹם-טוֹב, וְאֵין אֲסוּר חִמְץ אֲלֵא עִמוּ בְּאֲכִילְתּוֹ.

כְּשִׁי « אוּ בְדַרְךָ רַחֲקָה • נְקוּד עָלָיו, לוֹמַר: לֹא שְׂרַחֲקָה וְדֹאִי, אֲלֵא שֶׁהִיָּה חוּץ לְאַסְקַפַּת הָעֲזָרָה כָּל

יא בְּיַרְחָא תְּנַיְנָא בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרָא יוֹמָא בֵּין שְׁמִשְׁיָא וְעַבְדוֹן יְתָה עַל פְּטִיר וּמְרִירִין יִיכְלָמָה:

(יא) בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרֵי יוֹם בֵּין הָעַרְבִים יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל-מִצּוֹת וּמְרִירִים וְאֲכַלְהוּ:

יב לֹא יִשְׁאַרְזוּן מִגַּה עַד צַפְרָא וּגְרַמָּא לֹא יִתְבְּרוּן בַּהּ כְּכָל גְּזֵרַת פְּסָחָא וְעַבְדוֹן יְתָה:

(יב) לֹא-יִשְׁאַירוּ מִמֶּנּוּ עַד-בֶּקֶר וְעֵצִים לֹא יִשְׁבְּרוּבוּ כְּכָל-חֻקַּת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ:

יג וּגְבַרְיָא דְהוּא דְכִי וּבְאַרְחָ לֹא הָיָה וְיִתְמַנַּע לְמַעֲבַד פְּסָחָא וְיִשְׁתַּצִּי אֲנָשָׁא הֵיא מַעֲמָה אַרְי קָרְבָּא וְיִי לֹא קָרִיב בְּזַמְנָה חוֹבָה יִקְבַּל גְּבַרְיָא הֵיא:

(יג) וְהָאִישׁ אֲשֶׁר-הוּא טְהוֹר וּבְדַרְךָ לֹא-הִיָּה וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמִּיהָ כִּי קָרְבַן יְהוָה לֹא הִקְרִיב בְּמַעֲדוֹ חֲטָאוֹ יִשָּׂא הָאִישׁ הַהוּא:

יד וְאַרְי יִתְגַּיֵּר עִמְכוּן גִּיּוֹרָא וְיַעֲבַד פְּסָחָא קָדָם יְיָ כְּגִזְרַת פְּסָחָא וְכִדְחִזִּי לֵה בֵּן וְעַבְד קָנָמָא חַד יְהִי לְכוּן וּלְגִיּוֹרָא וּלְנִצִּיבָא דְאַרְעָא:

(יד) וְכִי-יִגוֹר אֶתְכֶם גֵּר וַעֲשֵׂה פֶסַח לַיהוָה כְּחֻקַּת הַפֶּסַח וּכְמִשְׁפָּטוֹ כִּן יַעֲשֵׂה חֻקָּה אַחַת יְהִיָּה לָכֶם וּלְגֵר וּלְאֲזָרָח הָאָרֶץ: ס

אחַת וְגו' ", אֲלֵא כִּף מִשְׁמַעוֹ: וְכִי-יִגוֹר אֶתְכֶם גֵּר וּבָא עַת לַעֲשׂוֹת פֶּסַח עִם חֲבֵרָיו, כְּחֻקָּה וּכְמִשְׁפָּט יַעֲשֵׂה.

כְּשִׁי « וְכִי-יִגוֹר אֶתְכֶם גֵּר וַעֲשֵׂה פֶסַח • (פסחים צג. ספרי) יְכוּל כָּל הַמִּתְגַּיֵּר יַעֲשֵׂה פֶסַח מִיָּד? תַּלְמוּד לֹא מוֹד לֹא מוֹד "חֻקָּה

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(יד) וְכִי יִגוֹר אֶתְכֶם גֵּר. גַּם הוּא יַעֲשֵׂה פֶסַח שְׁנֵי מִשְׁפָּט. וְיִשׂ אוּמְרִים, כִּי הִטְעַם עַל פֶּסַח רֵאשׁוֹן: תוֹרָה טו

בְּטַמְאָה נִפְשׁ וְדַרְךָ רַחֲקָה: תוֹרָה יא (יג) וּבְדַרְךָ לֹא הִיָּה. אוּ בְדַרְךָ. וְכֵן וּמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ: חֲטָאוֹ יִשָּׂא. הוּא בְּעֵצְמוֹ: תוֹרָה יד

(ח) עַמְדוּ. פֶּתַח אֶהְל מוֹעֵד: תוֹרָה ט (י) אוּ בְדַרְךָ רַחֲקָה. אֵין לְחַפְשׁ. כִּי כְּבָר הָעִתִּיקוֹן חו"ל כְּמָה הִיא הִרְחֻקָּה: לָכֶם. לְטַמְאָה נִפְשׁ: אוּ לְדוֹרְתֵיכֶם.

~ יום רביעי י"ח סיון ~

טו וביקמא דאתקם ית משכנא חפא עננא ית משכנא למשכנא דסהדותא וברמשא הנה על משכנא כחזו אשתא עד צפרא :

(טו) וביום הקים את המשכן כסה הענן את המשכן לאהל העדת ובערב יהיה על המשכן כמראה אש עד-בקר:

כט"א המשכן לאהל העדת • המשכן העשוי להיות אהל ללווחות העדות. יהיה על-המשכן • כמו "הנה על המשכן", וכן כל לשון הפרשה.

טז בן הנה תדירא עננא חפי לה וחזו אשתא בליליא :

(טז) בן יהיה תמיד הענן יכסנו ומראה-אש לילה:

יז ולפום אסתלקות עננא מעלוי משכנא ובתר בן נטלין בני ישראל ובאתרא דשרי תמן עננא תמן שרון בני ישראל :

(יז) ולפי העלות הענן מעל האהל ואחרי בן יסעו בני ישראל ובמקום אשר ישפן-שם הענן שם יחנו בני ישראל:

כ"א ועליה, כמו (מלכים א יח) : "הגה-עב קטנה ככף-איש עלה מים".

כט"ב העלות הענן • כתרגומו: "אסתלקות", וכן "ונעלה הענן". ולא יתכן לכתב "ולפי עלות הענן" ו"עלה הענן", שאין זה לשון סלוק אלא צמוד

יח על מימרא דני נטלין בני ישראל ועל מימרא דני שרון כל יומי די שרי עננא על משכנא שרון :

(יח) על-פי יהוה יסעו בני ישראל ועל-פי יהוה יחנו כל-ימי אשר ישפן הענן על-המשכן יחנו:

כ"ב ועל-פי ה' יחנו • כיון שהיו ישראל חונים, עמוד הענן מתמר ועולה ונמשך על גבי בני יהודה כמין סכה, ולא היה נפרש עד שמששה אמר: "שובה ה' רבבות אלפי ישראל", הוי אומר: "על-פי ה' ובכיד-משה".

כט"ג על-פי ה' יסעו • שנינו ב"מלאכת המשכן": כיון שהיו ישראל נוסעים, היה עמוד הענן מתקפל ונמשך על גבי בני יהודה כמין קורה; תקעו והריעו ותקעו, ולא היה מהלך עד שמששה אמר: "קומה ה'" ונסע דגל מחנה יהודה. זו ב'ספרי'.

יט ובאורכות עננא על משכנא יומין סגיאין וישרון בני ישראל ית מטרת מימרא דני ולא נטלין :

(יט) ובהאריך הענן על-המשכן ימים רבים ושמרו בני-ישראל את-משמרת יהוה ולא יסעו:

כ ואית די הנה עננא יומי דמנן על משכנא על מימרא דני שרון ועל מימרא דני נטלין :

(כ) ויש אשר יהיה הענן ימים מספר על-המשכן על-פי יהוה יחנו ועל-פי יהוה יסעו:

כט"ד ויש • כלומר: ופעמים. ימים מספר • ימים מעטים.

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(יט) ובהאריך. ואם היה מאריך. והנה דרך כלל. ואחר בן אמר ימים מספר, יסעו או יחנו על פי ה': תורה כ

על אהל. ורבים בן: תורה טו
(יח) על פי ה' יסעו. השעם ידוע, כי הענן השם יניחנו ויסענו: תורה יט

טו) וביום הקים את המשכן. החל לספור מסעי ישראל, הוצרך להזכיר הענן שחנה על המשכן. כי בתנאות יחנו, ובנסעם יסעו: לאהל העדות.

~ נקודות משיחות קודש ~

חנו בקדש ברגע י"ט שנה). ונמצא שבהיותם במדבר, היו בקביעות במצב של "על-פי ה'". ועוד זאת, שלא היה זה רק באופן של קביעות ועמידה במקום אחד, אלא שפנה גופא עלו מחיל אל חיל, שהרי זה ציווי מפורש בתורה להעלות בקודש.

(מאמר ד"ה להבין ענין פרשת נסכים, שבת פרשת שלח, מברכים החודש תמוז ה'תשמ"ו)

כל הזמן קימו מצות ה', בהנחתם או בנסיעתם. ועוד זאת, כדאיאת בגמרא דכיון כתיב בהו על-פי ה' יחנו ועל-פי ה' יסעו, כמאן דקביע להו דמי. (וידוע גם פתגם כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר לגבי אופן העבודה בזמן הזה, אף שהנה בא משיח, שהוא בדוגמת הקמת המשכן שהיתה לפעמים ליום אחד, ובלשון הכתוב "ויש אשר יהיה הענין מערב עד בוקר ונעלה הענין ונסעו", דגם אז היתה ההקמה בתכלית השלימות ובתכלית הקביעות, כמו שהיתה פאשר

כא ואית די הוה עננא מרמשא עד צפרא ומסתלק עננא בצפרא ונטלין או ימם ולילי ומסתלק עננא ונטלין:

כב או תרין יומין או זרחא או עדן בעדן באורכות עננא על משכנא למשרי עלוהי שרן בני ישראל ולא נטלין ובאסתלקוהי ונטלין:

כג על מימרא דיי שרון ועל מימרא דיי נטלין ית משרת מימרא דיי נטרין על מימרא דיי בידיא דמשה:

א ומליל יי עם משה למימר:

ב עבד לך תרתין חצוצרון דכסף נגיד תעבד יתהו ויהונו לך לערעא כנשפתא ולאשלא ית משריתא:

את-המתנות • בשעת סלוק מסעות, התקעו בהם לסימן; נמצאת אתה אומר: על-פי שלשה היו נוסעים: על-פי הקדוש-ברוך-הוא ועל-פי משה ועל-פי חצוצרות. מקשה • מהעשת תעשה בהקשת הקרננס.

(כא) ויש אשר יהיה הענין מערב עד-צפרא ונעלה הענין בפרא ונסעו או יומם ולילה ונעלה הענין ונסעו:

(כב) או-ימים או-חדש או-ימים בהאריך הענין על-המשכן לשכן עליו יחנו בני-ישראל ולא יסעו ובהעלתו יסעו:

כש"י • או-ימים • שנה, כמו (ויקרא כה) "ימים תהיה גאלתו".

(כג) על-פי יהוה יחנו ועל-פי יהוה יסעו את משמרת יהוה שמרו על-פי יהוה ביד-משה: פ

י (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

(ב) עשה לך שתי חצוצרות כסף מקשה תעשה אתם והיו לך למקרא העדה ולמסע את-המחנות:

כש"י • עשה-לך • (שיהיו תוקעין לפניך כמלך, ויהי בישרון מלך"). עשה לך • משלך (עשה לך – אתה עושה ומשתמש בהם, ולא אחר). למקרא העדה • קשתרצה לדבר עם הסנהדרין ושאר העם ותקראם לאסף אליך, תקראם על-ידי חצוצרות. ולמסע

אבן עזרא על התורה - מהרות בלום, אברטוביץ

הצד"י בקריאה ואם הוא כתוב: למקרא. שם הפועל, וכן ולמסע. או הוא שם, והטעם לעת מקרא ולעת מסע. והראשון נכון בעיני: תורה ג

(כב) או ימים. שנה תמימה: תורה כג (כג) על פי ה' יחנו. באחרונה, כל מי שבתם במדבר: תורה א (ב) חצוצרות. שם הפועל בחסרון

(כא) או יומם ולילה. הנה פעמים יסעו בלילה. יש אומרים, כי פירושו יומם ולילה כמשמעו. והוא הנכון בעיני. והעד, או יומם: תורה כב

ג) וְתִקְעוּ בָהֶן וְנוֹעְדוּ אֵלַיךָ כַּל־הַעֲדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

כ"ט • וְתִקְעוּ בָהֶן • בְּשִׂתִּיקָן, וְהוּא סִמֵּן לְמִקְרָא הָעֲדָה, שְׁנֹאמַר: "וְנוֹעְדוּ אֵלַיךָ כַּל־הַעֲדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד".

ד) וְאִם־בָּאֲחַת יִתְקְעוּ וְנוֹעְדוּ אֵלַיךָ הַנְּשִׂאִים רְאִשֵׁי אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"ט • וְאִם־בָּאֲחַת יִתְקְעוּ • הוּא סִמֵּן לְמִקְרָא הַנְּשִׂאִים, שְׁנֹאמַר: "וְנוֹעְדוּ אֵלַיךָ הַנְּשִׂאִים". וְאִף הֵן יַעֲדִתֶּן אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, וּמִגִּזְרָה שְׁוֵה הוּא בְּאֵל בְּסִפְרֵי.

ה) וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה וְנִסְעוּ הַמַּחֲנֹת הַחֲנִים קִדְמָה:

ו) וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה שְׁנִית וְנִסְעוּ הַמַּחֲנֹת הַחֲנִים תִּימָנָה תְּרוּעָה יִתְקְעוּ לְמַסְעֵיהֶם:

ז) וּבִהְקֵהִיל אֶת־הַקְּהָל תִּתְקְעוּ וְלֹא תִרְעוּ:

כ"ט • וּבִהְקֵהִיל אֶת־הַקְּהָל וְגו' • לְפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר "וְהָיוּ לָךְ לְמִקְרָא הָעֲדָה וּלְמַסַּע אֶת־הַמַּחֲנֹת". מֵה מִקְרָא הָעֲדָה תוֹקֵעַ בְּשָׁנֵי כְּהֻנִּים וּבְשִׂתִּיקָן, שְׁנֹאמַר: "וְתִקְעוּ בָהֶן וְגו'", אִף מַסַּע הַמַּחֲנֹת בְּשִׂתִּיקָן. כֹּחַ מֵה מַסַּע הַמַּחֲנֹת תוֹקֵעַ וּמְרִיעַ וְתוֹקֵעַ, אִף מִקְרָא הָעֲדָה תוֹקֵעַ וּמְרִיעַ וְתוֹקֵעַ, וּמַעֲתָה אֵין חֲלוּק בֵּין

ח) וּבְנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים יִתְקְעוּ בַחֲצֹצְרוֹת וְהָיוּ לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם:

כ"ט • וּבְנֵי אֶהְרֹן יִתְקְעוּ • בְּמִקְרָאוֹת וּבְמַסְעוֹת הַלָּלוּ.

אכן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אנטיקווי

הנוסע לפניכם: תורה ה
ה) וְנִסְעוּ הַמַּחֲנֹת. כִּי הֵם שֵׁלֶשׁ: תורה ו
ו) תְּרוּעָה שְׁנִית. שִׁסַּע דָּגָל רְאוּבֵן וְלֹא יִתְקְעוּ עוֹד, כִּי הִקְהֵתִים וְעַמִּם הַכֹּהֲנִים הַתּוֹקְעִים, נוֹסְעִים קוֹדֵם דָּגָל אֶפְרַיִם: תְּרוּעָה יִתְקְעוּ. הַכֹּהֲנִים לְמַסְעֵיהֶם, כִּי אַחַר דָּגָל רְאוּבֵן נוֹסְעִים: תורה ז

ט וְאֵרִי תַעֲלוּן לְאַנְחָא קַרְבָּא פְּאַרְעֻכוֹן עַל
מְעִיקֵי דְמַעֲקִין לְכוּן וְתִיַּכְבוּן בְּחַצְרֵתָא
וְיִיעוּל דְּוִקְרָגִיכוֹן לְטָבָא קָדָם יְיָ אֱלֹהֵיכוֹן
וְתִתְפַּרְקוּן מִסְּנַאיכוֹן:

(ט) וְכִי־תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאַרְצְכֶם עַל־הַצֵּר הַצָּרֵר
אֶתְכֶם וְהִרְעַתְם בְּחַצְרֹת וְנִזְפְּרֹתֶם לִפְנֵי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאִיְבֵיכֶם:

י וּבָיִום חֲדָתְכוֹן וּבְמוֹעֲדֵיכוֹן וּבְרִישֵׁי
בְּרַחֲמֵיכוֹן וְתִתְקַעוּן בְּחַצְרֵתָא עַל עֲלוֹתְכוֹן
וְעַל גַּסְתָּ קוֹדְשֵׁיכוֹן וְיִהְיוּן לְכוּן לְדוֹקְרָנָא
קָדָם אֱלֹהֵיכוֹן אָנָּה יְיָ אֱלֹהֵיכוֹן:

(י) וּבָיִום שְׂמַחְתְּכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרִישֵׁי חֲדָשְׁכֶם
וְתִתְקַעְתֶּם בְּחַצְרֹת עַל עֲלֹתֵיכֶם וְעַל זְבַחֵי שְׁלָמֵיכֶם
וְהָיוּ לָכֶם לְזִכָּרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אָנֹכִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: פ

שׂוֹפְרוֹת, "לְזִכָּרוֹן" – הָרִי זְכוֹנוֹת. "אָנֹכִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" –
זו מַלְכֵיכוֹת וְכוּ'.

כ"ט על עלתיכם • (ספרי. ערכין יא) בְּקָרְבָן צָבוּר, הַכְּתוּב
מְדַבֵּר. אָנֹכִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • מִפְּאֵן לְמַדְנֵי מַלְכֵיכוֹת עִם
זְכוֹנוֹת וְשׂוֹפְרוֹת, שְׁנַאֲמַר: "וְתִתְקַעְתֶּם" – הָרִי

~ יום חמישי י"ט סיון ~

יא וְהָיָה בְּשָׁנָה תְּנִיתָא בִּירְחָא תְּנִינָא
בְּעֵשְׂרִין לְיִרְחָא אֶסְתַּלַּק עֲנָנָא מֵעֲלוֹי
מִשְׁכַּנָּא דְּסִדְהוּתָא:

(יא) וְהָיָה בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּעֵשְׂרִים בְּחֹדֶשׁ
גַּעֲלָה הָעָנָן מֵעַל מִשְׁכַּן הָעֵדֻת:

יב וְנִטְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַטְלָנִיהוֹן מִמִּדְבָּרָא
דְּסִינֵי וְיִשְׂרָאֵל עֲנָנָא בְּמִדְבָּרָא דְּפָאֲרָן:

כ"י בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי • נִמְצְאָתָא אֶתָּה אוֹמַר: שְׁנִים עֶשֶׂר
חֹדֶשׁ חָסַר עֶשְׂרֵה יָמִים עָשׂוּ בְּחֹרֵב, שֶׁהָרִי בְּרֵאש־

יג וְנִטְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַסְעֵיהֶם מִמִּדְבָּר סִינַי וְיִשְׁכְּנוּ
הָעָנָן בְּמִדְבָּר פָּאֲרָן:

(יב) וַיִּסְעוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמַסְעֵיהֶם מִמִּדְבָּר סִינַי וַיִּשְׁכְּנוּ
הָעָנָן בְּמִדְבָּר פָּאֲרָן:

יד וְנִטְלוּ בְּקִדְמֵיתָא עַל מִימְרָא דְּיִי בִּידָא
דְּמֹשָׁה:

כ"ג לְמַסְעֵיהֶם • כַּמְשַׁפֵּט הַמִּפְּרָשׁ לְמַסַּע דְּגָלְיָהֶם, מִי רֵאשׁוֹן וּמִי אַחֲרוֹן. בְּמִדְבָּר פָּאֲרָן • קְבָרוֹת הַתַּאֲנָה
בְּמִדְבָּר פָּאֲרָן הָיָה, וְשֵׁם חֲנוּ מִמְּסַע זֶה.

טו וְנִטְלוּ בְּקִדְמֵיתָא עַל מִימְרָא דְּיִי בִּידָא
דְּמֹשָׁה:

(יג) וַיִּסְעוּ בְּרֵאשֵׁי הַשָּׁנָה עַל־פִּי יְהוָה בִּידֵי־מֹשֶׁה:

טז וְנִטְלוּ בְּקִדְמֵיתָא עַל חֵילָה נְחֹשׁוֹן בְּרַעְמִינְדָב:

(יד) וַיִּסַּע הַגָּל מִחֲנֵה בְּנֵי־יְהוּדָה בְּרֵאשֵׁי הַשָּׁנָה לְצַבָּאתָם
וְעַל־צָבָאוֹ נְחֹשׁוֹן בְּרַעְמִינְדָב:

אָבִי עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה - מַהֲדוּרַת בְּלוּם, אַבְרַמֹּבִיץ

י"א בְּעֵשְׂרִים בְּחֹדֶשׁ. זֶה הַיּוֹם הֵיכָּה
תַּחֲלַת נְסוּעַ הַדְּגָלִים, וְהֵנָּה עֲמִדוֹ בְּסִינַי
קָרוֹב מִשְׁנָה: תּוֹרָה יב
י"ב לְמַסְעֵיהֶם. בְּרֵאשֵׁי שִׁסְעוֹ: וַיִּשְׁכְּנוּ
הָעָנָן בְּמִדְבָּר פָּאֲרָן. עוֹד אֶפְרָשְׁנוּ. וְכֵן
וַיִּסְעוּ בְּרֵאשׁוֹנָה: תּוֹרָה יג

שְׂמִיחָה כִּימֵי פּוּרִים, וְשִׁבְעַת יָמֵי
חֲזִקִי"ה (ס"א חֲנוּכָה) שְׂמִיחָה. רַק
הַמְּצַתִּיקִים פִּירְשׁוּ, וּבָיִום שְׂמִיחָתְכֶם
שָׁבַת, וְהַתְּקִיעָה שִׁישְׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל,
וַיִּדְעוּ כִּי הַעוֹלוֹת יִקְרִיבוּ וּכְוִנוּ לָכֶם
לְשֵׁם: תּוֹרָה יא

ט וְנִזְפְּרֹתֶם. כִּי עֲשִׂיתֶם מַה שֶּׁצִּוְּיָה
לָכֶם הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד. גַּם הַתּוֹרָעָה זָכַר
לְנִפְשׁוֹת, לְצִעּוֹק לְשֵׁם: תּוֹרָה י
י וּבָיִום שְׂמִיחָתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם.
שְׂשִׁבְתֶּם מֵאֲרֶץ אוֹיֵב, אוֹ נִצַּחְתֶּם
הָאוֹיֵב הַבָּא עֲלֵיכֶם. וּקְבַעְתֶּם יוֹם

טו ועל חילא דשבטא דבני יששכר נתנאל בן צוער: (טו) ועל צבא מטה בני יששכר נתנאל בן צוער:
בר צוער:

טז ועל חילא דשבטא דבני זבולן אליאב בן חלון: (טז) ועל צבא מטה בני זבולן אליאב בן חלון:
חלון:

יז ומתפרק משפנתא ונטליו בני גרשון ובני מררי נטלי משפנתא: (יז) והורד המשפן ונסעו בני גרשון ובני מררי נשאי המשפן:
המשפן:

בעגלות, והארון וכלי הקדש של משא בני קהת עומדים מכסין ונתונין על המוטות עד שנסע דגל מחנה ראובן, ואחר-כך "ונסעו הקהתים".

י"ט - והורד המשפן • כיון שנסע דגל יהודה, נכנסו אהרן ובניו ופרקו את הפרכת וכסו בה את הארון, שגאמר (כמכיר ד): "ובא אהרן ובניו בנסע המחנה", ובני גרשון ובני מררי פרקו המשפן וטעניו אותו

יח ונטל טקס משרית ראובן לחיליהון ועל חילה אליצור בן שדיאור: (יח) ונסע דגל מחנה ראובן לצבאתם ועל צבאו אליצור בן שדיאור:

יט ועל חילא דשבטא דבני שמעון שלמיאל בן צורישידי: (יט) ועל צבא מטה בני שמעון שלמיאל בן צורישידי:

כ ועל חילא דשבטא דבני גד אלסוף בן דעואל: (כ) ועל צבא מטה בני גד אלסוף בן דעואל:

כא ונטליו בני קהת נטלי מקדשא ומקימין ת משפנתא עד מיתיהון: (כא) ונסעו הקהתים נשאי המקדש והקימו את המשפן עד-באם:

ובני מררי מקימין את המשפן, וכשבאים בני קהת, מוצאים אותו על מכוננו ומכניסין בו הארון והשלחן והמנורה והמזבחות; וזהו משמעות המקרא "והקימו" - מקימי המשפן - אותו "עד" - טרם "בוואם" - של בני קהת.

י"ט - נשאי המקדש • נשאי דברים המקדשים. והקימו את המשפן • בני גרשון ובני מררי, שהיו קודמים להם מסע שני דגלים, היו מקימין את המשפן כשהיה העגן שוכן, וסימן התניה נראה בדגל מחנה יהודה. והם חונים, ועדין בני קהת באים מאחריהם עם שני דגלים האחרונים, היו בני גרשון

כב ונטל טקס משרית בני אפרים לחיליהון ועל חילה אלישמע בן עמיהוד: (כב) ונסע דגל מחנה בני אפרים לצבאתם ועל צבאו אלישמע בן עמיהוד:

כג ועל חילא דשבטא דבני מנשה גמליאל בן פדהצור: (כג) ועל צבא מטה בני מנשה גמליאל בן פדהצור:

כד ועל חילא דשבטא דבני בנימן אבידן בן גרעוני: (כד) ועל צבא מטה בני בנימן אבידן בן גרעוני:

(יז) והורד. הלויים יורידוהו: תורה יח והקימו. הגרשונים והמררים את (כא) נשאי המקדש. הוא הארון: המשפן, עד בא הקהתים, ויכניסו תורה כב

(כה) וְנָסַע דָּגְלַל מַחֲנֵה בְּנֵי־דָן מֵאֶסְפָּה לְכָל־הַמַּחֲנֵה לְצַבְאָתָם וְעַל־צְבָאוֹ אַחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדַּי:
 כה וְנָסַע טַקְס מַשְׁרִית בְּנֵי דָן מִכְּנִישׁ לְכָל מַשְׁרִיתָא לְחִילֵיהוֹן וְעַל חִילָה אַחִיעֶזֶר בַּר עַמִּישַׁדַּי:

כ"י - מֵאֶסְפָּה לְכָל־הַמַּחֲנֵה • תְּלֻמוֹד יְרוּשָׁלַיִם: לְפִי שְׁהֵי שְׁבִטוֹ שֶׁל דָּן מְרַבָּה בְּאוֹכְלוֹסִין, הֵיךְ נֹסֵעַ בְּאַחְרוֹנָה, וְכָל מִי שְׁהֵי מְאָבֵד דָּבָר הֵיךְ מַחְזִירוֹ לוֹ.
 אֲתֵיָא כְּמָאן דְּאָמַר: כְּתִיבָה הֵיוּ מְהַלְכִין, וּמִפִּיק לָהּ מִן (בַּמְדַּבֵּר ב): "כְּאֲשֶׁר יִחַנוּ בֶן יִסְעוֹ". וְאֵית דְּאָמְרִי: כְּקוֹרָה הֵיוּ מְהַלְכִין, וּמִפִּיק לָהּ מִן "מֵאֶסְפָּה לְכָל־הַמַּחֲנֵה".

~ נקודות משיחות קודש ~

לְמִשְׁפָּן, עֲלוּל לְהִיֹּת אֲבוֹד ה"מַה": אִף בְּמַחֲנֵה דָן, שְׁצַעַד בְּסוּף, בְּחִינַת רַגְל - ה"מַה" שְׁלֵם. וְלֹא זֹו בְּלִבְדָּ, אֲלֵא שְׁמִשְׁבִּים אוֹתוֹ לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

וְכָל מִי שְׁהֵי מְאָבֵד דָּבָר, הֵיךְ מַחְזִירוֹ לוֹ (רש"י י, כה) אָמְרוּ רַז"ל "אֵינְהוּ שׁוֹטָה, זֶה הַמְּאָבֵד כֹּל מַה שְׁנוֹתָיִם לוֹ". כְּלוּמַר: לְכָל יְהוּדִי נִתָּן מְלַמְעֵלָה "מַה", בְּטוּל לְאֵלְקוּת, אִף בְּגִלְל הַיַּצָּר הַרַע, ה"מֶלֶךְ יָקָן וְכִסִּיל" (שׁוֹטָה), עֲלוּל הוּא לְאָבֵד אוֹתוֹ. בְּמַחֲנֹת שְׁצַעְדוֹ בְּרֵאשׁ, קְרוּבִים

(לקוטי שיחות א עמ' 103)

(כו) וְעַל־צְבָא מִטָּה בְּנֵי אֲשֶׁר פּוֹגְעִיאל בְּנִי־עֶכְרָן:
 כו וְעַל חִילָא דְשִׁבְטָא דְבְּנֵי אֲשֶׁר פּוֹגְעִיאל בַּר עֶכְרָן:

(כז) וְעַל־צְבָא מִטָּה בְּנֵי נַפְתָּלִי אַחִירַע בְּנֵי־עִינָן:
 כז וְעַל חִילָא דְשִׁבְטָא דְבְּנֵי נַפְתָּלִי אַחִירַע בְּנֵי עִינָן:

(כח) אֵלֶּה מִסְעֵי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְצַבְאָתָם וַיִּסְעוּ:
 כ"י - אֵלֶּה מִסְעֵי • זֶה סֵדֵר מִסְעֵיהֶם. וַיִּסְעוּ • בְּיוֹם הַהוּא נָסְעוּ.

(כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹכֵב בְּנֵי־רְעוּאֵל הַמְדִינֵי חוֹתֵן מִשָּׁה נִסְעִים | אֲנַחְנוּ אֶל־הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה אֲתוּ אֵתְנֵן לָכֶם לְכָה אֲתָנוּ וְהַטְּבַנוּ לָךְ כִּי־יְהוָה דִּבְרַטוֹב עַל־יִשְׂרָאֵל:
 כ"ט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹכֵב בַּר רְעוּאֵל מְדִינָא חוֹתְנֵי דְמִשָּׁה גְּטָלִין אֲנַחְנָא לְאַתְרָא דִּי אָמַר יי יְתָה אֲתָן לְכוּן אֵיתָא עֲמָנָא וְנוֹטִיב לָךְ אַרְי יי מְלִיל לְאַיְתָאָה טָבָא עַל יִשְׂרָאֵל:

כ"י - חֹכֵב • (ספרי) הוּא יְתָרוֹ, שְׁנֹאֲמַר (שׁוֹפְטִים ד): "מִבְּנֵי חֹכֵב חוֹתֵן מִשָּׁה". וּמַה תְּלֻמוֹד־לוֹמַר (שְׁמוֹת ב): "וַיַּתְּבֵאנָה אֶל־רְעוּאֵל אַבְיָהוֹן? מְלַמֵּד, שְׁהִתְיַנְקוּת

קוֹרִין לְאַבִּי אַבְיָהוֹן "אָבָא", וְשְׁמוֹת הַרְבֵּה הֵיוּ לוֹ: יְתָר - עַל שֵׁם שְׂיִתָּר פְּרָשָׁה אַחַת בְּתוֹרָה, חוֹכֵב - עַל שְׁחִבְבַת אֶת הַתּוֹרָה וְכוּ'. נִסְעִים אֲנַחְנוּ אֶל־

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברטובין

(כה) מֵאֶסְפָּה: לְפִי הַדְּגָלִים, כִּי נַפְתָּלִי הוּא בְּאַחְרוֹנָה: תוֹרָה כו
(כח) אֵלֶּה מִסְעֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: הַטְּעַם, כִּךְ נִסְעוּ תְּמִיד כֹּל יְמֵי הַמְּדָבָר. מְצִאֵנוּ שְׁצַפּוֹרָה הִיא בַת רְעוּאֵל, כִּי בֶן כְּתוּב וַיִּתֵּן אֶת צַפּוֹרָה בְּתוֹ. וְעוֹד לְהַשְׁקוֹת צֵאן אַבְיָהוֹן. אֵל רְעוּאֵל אַבְיָהוֹן. וְהִנֵּה חוֹכֵב הוּא בֶן רְעוּאֵל, וְהִנֵּה הוּא אַחִי צַפּוֹרָה. וְלִפִּי שְׁקוּל הַדְּעַת הוּא יְתָרוֹ, בְּעִבּוּר

חֲנוּתָנוּ בְּמִדְבָּר. וְאָמַר עַל דָּבָר יְתָרוֹ, כְּאֲשֶׁר בָּא אֶל הַמְּדָבָר אֲשֶׁר הוּא תְּנָה שֵׁם. וְאִם יִטְעוֹן טוֹעֵן, כִּי הַכְּתוּב אָמַר עַל יְתָרוֹ חוֹתֵן מִשָּׁה, יֵשׁ לְהַשִּׁיב כִּי דָרָךְ הַמְּקָרָא לְקְרוֹא אַבִּי הַנְּעִרָה וְאַחִיקָה, חוֹתֵן. וְהַעֲד, לְחוֹכֵב בֶּן רְעוּאֵל הַמְדִינֵי חוֹתֵן מִשָּׁה. וּכְכָר נִתְּבָרַר שְׁחֹכֵב אַחִי צַפּוֹרָה, וְקָרָאוּ חוֹתֵן מִשָּׁה. וְאִם אָמַר, אֵין חוֹתֵן מִשָּׁה דְבַק עִם חוֹכֵב, רַק עִם

רְעוּאֵל, הַתְּשׁוּבָה מִבְּנֵי חוֹכֵב חוֹתֵן מִשָּׁה. וְרַבִּים אָמְרוּ, שְׁחֹכֵב הוּא יְתָרוֹ, וְהוּא אַבִּי צַפּוֹרָה, וְרְעוּאֵל הֵיךְ יָקָנָה. וְאָמַר הַכְּתוּב אֵל רְעוּאֵל אַבְיָהוֹן, כְּאֲשֶׁר אָמַר יַעֲקֹב, אֵלֶּהִי אַבִּי אַבְרָהָם. וְאָמַר הַכְּתוּב בְּתוֹ, כְּאֲשֶׁר אָמַר עַל בְּלִשְׁצַר שְׁהוּא בֶּן נְבוֹכַדְנֶצַּר, וְהוּא בֶּן בְּנוֹ. וְחִכְמֵינוּ אָמְרוּ, שְׁכַעַה שְׁמוֹת הֵיוּ לוֹ לְיְתָרוֹ. וְשְׁכַעִים פְּנִים לְתוֹרָה: תוֹרָה כ"ט

מה שתף משה עצמו עמָהֶם? שְׁעָדִין לא נגזרה גזרה עליו, וכסבור שהוא נכנס.

הַמָּקוֹם • (פסוק) מִיד – עד שְׁלֹשָׁה יָמִים אָנוּ נִכְנָסִין לָאָרֶץ; שְׁבַמְסַע זֶה הָרָאוֹן נִסְעוּ עַל-מִנַּת לְהַכְנִס לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲלָא שְׁחָטָאוּ בִּ"מִתְאַוְנִים". ומפני

(ג) וַיֹּאמֶר אֱלֹוֵי לֹא אֵלֶיךָ בִּי אִם-אֶל-אֲרֶצִי וְאֶל-מוֹלְדֹתַי אֵלֶיךָ:

כ"ט אֶל-אֲרֶצִי וְאֶל-מוֹלְדֹתַי • (פסוק) אִם בְּשָׂבִיל נְכָסִי, אִם בְּשָׂבִיל מִשְׁפַּחְתִּי.

(לא) וַיֹּאמֶר אֱלֹוֹא תַעֲזֹב אֶתְנוּ בִּי וְעַל-כֵּן יָדַעְתָּ חַנְתְּנוּ בַּמִּדְבָּר וְהֵייתָ לָנוּ לְעֵינָיִם:

לא וַיֹּאמֶר לֹא כַעַן תִּשְׂבֹּק יְתֵנָּא אֲרִי עַל כֵּן יָדַעְתָּ כִּד הוֹינָא שְׂרָן בַּמִּדְבָּרָא וּגְבוּרָן דִּתְעַבְדִּין לָנָא חַזִּיתָא בְּעֵינֶיךָ:

כ"ט אֶל-נָא תַעֲזֹב • אין "נָא" אֲלָא לְשׁוֹן בְּקֶשָׁה, שְׁלֹא יֵאמְרוּ: לֹא נִתְגַּדַּר יְתְרוֹ מַחְבָּה; סְבוּר הִיָּה שְׁיִשׁ לְגַרִים חֶלֶק בְּאֲרֶץ, עֲכָשׁוּ שְׂרָאָה שְׂאִין לְהֵם חֶלֶק, הַנִּיחָם וְהֵלֶךְ לוֹ. בִּי עַל-כֵּן יָדַעְתָּ חַנְתְּנוּ בַּמִּדְבָּר • בִּי נָאָה לָךְ לַעֲשׂוֹת זֹאת עַל אֲשֶׁר יָדַעְתָּ חַנְתְּנוּ בַּמִּדְבָּר, וְרָאִיתָ נְסִים וּגְבוּרוֹת שְׁנַעֲשׂוּ לָנוּ. בִּי עַל-כֵּן יָדַעְתָּ • כְּמוֹ: עַל אֲשֶׁר יָדַעְתָּ, כְּמוֹ (כְּרָשִׁית לז): "כִּי-

עַל-כֵּן לֹא-נִתְתִּיחָה לְשִׁלְהָ בְנִי" (שם יח): "כִּי-עַל-כֵּן עֲבַרְתֶּם" (שם יט): "כִּי עַל-כֵּן בָּאוּ" (שם לג): "כִּי עַל-כֵּן רָאִיתִי פְּנֵיךָ". וְהֵייתָ לָנוּ לְעֵינָיִם • לְשׁוֹן עֶבֶר, כְּתַרְגוּמוֹ. דְּבַר אַחֵר, לְשׁוֹן עֵתִיד: כָּל דְּבַר וְדְבַר שִׁיתְעַלֵּם מִעֵינֵינוּ, תִּהְיֶה מְאִיר עֵינֵינוּ. דְּבַר אַחֵר: שְׁתֵּיחָא חֲבִיב עֲלֵינוּ כְּגִלְגֵּל עֵינֵינוּ, שְׁנַאָמַר (דְּבָרִים ט): "וְאִהְבֶתֶם אֶת-הַגֵּר".

(לב) וְהִיָּה כִּי-תֵלֶךְ עִמָּנוּ וְהִיָּה הַטּוֹב הַהוּא אֲשֶׁר יֵיטִיב יְהוָה עִמָּנוּ וְהִטְבֵּנוּ לָךְ:

לב וְהִיָּה אֲרִי תֵלַ עִמָּנָא וְהִיָּה טָבָא הַהוּא דִּי יוֹטִיב יְיָ עִמָּנָא וְנוֹטִיב לָךְ:

כ"ט וְהִיָּה הַטּוֹב הַהוּא וְגו' • מַה טּוֹבָה הִיטִיבוּ לוֹ? אָמְרוּ: בְּשֵׁהִיּוֹ יִשְׂרָאֵל מִחֻלְקֵי אֶת הָאָרֶץ, הִיָּה דְשִׁנָּה שֶׁל יְרִיחוֹ חֲמֵשׁ מֵאוֹת אַמָּה עַל חֲמֵשׁ מֵאוֹת אַמָּה, וְהַנִּיחֻהוּ מִלְחָלֶק; אָמְרוּ: מִי שִׁיבְנָה בֵּית

הַמִּקְדָּשׁ בְּחֻלְקוֹ הוּא יִטְלָנוּ, וּבֵין כֶּף וּבֵין כֶּף נִתְנוּהוּ לְבָנֵי יְתְרוֹ, לִיּוֹנְדָב בֶּן רַכָּב, שְׁנַאָמַר: "וּבְנֵי קִינֵי חַתָּן מִשָּׁה עָלוּ מֵעִיר הַתְּמָרִים וְגו'" (שׁוֹפְטִים א).

ל) אֶל אֲרֶצִי. שְׁאֲדוּר שֵׁם הַיּוֹם, וְשֵׁם נוֹלְדֹתַי: תּוֹרָה לֹא
לא) אֶל נָא. כְּמוֹ עֲתָה. וְכֵן כָּל נָא שְׁבַמְסַרָא. וְהוּא הַפּוֹד בְּלִשׁוֹן יִשְׁמַעְאֵל: בִּי עַל כֵּן יָדַעְתָּ. כְּמוֹ בִּי עַל כֵּן לֹא נִתְתִּיחָה לְשִׁלְהָ. וְהַטַּעַם, הוּאִיל וְיָדַעְתָּ חַנְתְּנוּ, שִׁדַּעְתָּ הַמָּקוֹם שְׁחַנְיָנוּ שֵׁם, לְכָה אֶתְנוּ: וְהֵייתָ לָנוּ לְעֵינָיִם. לְהִרְאוֹת הַדְּרָךְ. וְרַבִּים אוֹמְרִים בִּי וְהֵייתָ לְשׁוֹן עֶבֶר, רָמַז עַל הַעֲצָה שְׁנַתָּן לְמִשָּׁה, שֶׁהָרָאָה לוֹ מַה שְׁלֹא יָדַע. וְזֶה טַעַם לְעֵינָיִם: וְטַעַם וַיֹּאמֶר אֶל נָא. וְכַכֵּר אָמַר לוֹ כֶּף, וְלֹא

הוּעִיל. לְפִי דַעְתִּי שְׁהַמְסַע הָרָאוֹן לְבַדּוֹ לֹא הִיָּה כְּשֶׁאֶר הַמְסַעוֹת, וְהַפְּסוּק שְׁאָמַר וְנִסְעוּ הַקְּהָתִים אַחַר נְסוּעַ שְׁנֵי הַדְּגָלִים, כְּכֹל הַמְסַעִים חוּץ מִזֶּה. בִּי הָאָרוֹן הִיָּה נּוֹסַע לְפָנֵיהֶם, וְזֶה הִיָּה שְׁלִשֶׁת יָמִים בְּלַבַּד. וְזֶה טַעַם דְּרָךְ שְׁלִשֶׁת יָמִים. וְכִמּוֹהוּ, וְלִכְּוֹ שְׁלִשֶׁת יָמִים בְּמִדְבָּר אִיתָם. אִין פִּירוּשׁוֹ שֶׁהִלְכוּ בַיּוֹם אַחַד מִהֵלֶךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהִלְכוּ מִהֵלֶךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים בַּיּוֹם אַחַד. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהִלְכוּ מִהֵלֶךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים כְּגַדְדֵי הַמְסַעִים שְׁנַסְעוּ בְּצִאתָם מִמִּצְרַיִם, וְהָאָרוֹן הִיָּה

וְהִיָּה הָעוֹלָם, יוֹדֵעַ מִמִּילָא שְׁכָל חַיּוֹתוֹ וְקִיּוּמוֹ מִגִּיעִים מִהַקֶּבֶ"ה, וְאֵיךְ שִׁיף שֶׁתְּהִיָּה לוֹ שְׂנֵאָה חֲסִי-וְשָׁלוֹם לְהַשֵּׁם-יִתְבָּרַךְ? וְלָכֵן מִפְּרֵשׁ רַש"י שְׂאֵכֵן לֹא מְדַבֵּר כָּאֵן עַל שׁוֹנְאֵי הַקֶּבֶ"ה בְּעֶצְמוֹ, דְּזָהוּ דְבָר שְׂאֵי-אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת כָּלָל, כִּי-אֵם עַל

שׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל, וְ"כָל הַשׁוֹנֵא אֶת יִשְׂרָאֵל שׁוֹנֵא אֶת מִי שְׂאָמַר וְהִיָּה הָעוֹלָם". וְק"ל.
 (וְעַיִן בְּמִקּוֹר הַדְּבָרִים בְּלִקּוּטֵי שִׁיחוֹת, שְׁבָאָר מְדוּעַ לֹא פִירֵשׁ בֶּן רַש"י גַּם עַל "וְנִפְרָצוּ אוֹיְבֵיךָ" שֶׁלְפָנַי זָה).
 (על-פי לְקוּטֵי שִׁיחוֹת כִּרְך כַּג עֲמוּד 73 וְאֵילֶךְ - מִתוֹךְ 'לְקִרְאֵת שִׁבְת')

ל(ו) וּבִנְחָה יֹאמַר שׁוֹבֵה יְהוָה רַבְבוֹת אֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל: 2 ג הַפּוּכָה פ

כש"י ◀ שׁוֹבֵה ה' • מְנַחֵם תִּרְגָּמוֹ לְשׁוֹן מְרֻגָע, וְכֵן (יִשְׁעִיָּה) : "בְּשׁוֹבֵבָה וְנַחַת תִּשְׁעוּן". רַבְבוֹת אֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל •

מְגִיד, שְׂאֵיִן הַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל פְּחוּתִים מְשֻׁנֵי אֲלֵפִים וְשִׁתֵּי רַבְבוֹת.

יא (א) וַיְהִי הָעָם כְּמִתְאַנְנִים רַע בְּאֲזֵנֵי יְהוָה וַיִּשְׁמַע יְהוָה וַיַּחַר אַפּוֹ וַתִּבְעַר-בָּם אֵשׁ יְהוָה וַתֹּאכַל בִּקְצֵה הַמַּחֲנֶה:

א וְהוּא עֲמָא פִד מִסְתַּקְפִּין בִּישׁ קָדָם יְיָ וַיִּשְׁמַע קָדָם יְיָ וַתִּקְרַף רִגְזָה וַדְּלַקַת בְּהוֹן אֲשַׁתָּא מִן קָדָם יְיָ וַשְּׂצִיאת בְּסִיפֵי מְשֻׁרֵתָא:

כש"י ◀ וַיְהִי הָעָם כְּמִתְאַנְנִים • אֵינן "הָעָם" אֵלָא רַשְׁעִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (שְׁמוֹת ז'): "מָה אֶעֱשֶׂה לָעַם הַזֶּה". וְאוֹמֵר (יִרְמִיָּה ג'): "הָעָם הָרַע הַזֶּה". וְכִשְׁהֵם בְּשָׂרִים, קְרוּאִים: "עַמִּי", שְׂנֵאָמַר (שְׁמוֹת ה'): "שְׁלַח אֶת עַמִּי" (מִכֵּי ה'): "עַמִּי מָה-עֲשִׂיתִי לָךְ". כְּמִתְאַנְנִים • אֵינן 'מִתְאַנְנִים' אֵלָא לְשׁוֹן עֲלִילָה, מְבַקְשִׁים עֲלִילָה הַאֵיךְ לְפָרֵשׁ מֵאַחֲרֵי הַמָּקוֹם, וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּשִׁמְשׁוֹן (שׁוֹפְטִים ז'): "כִּי תֵאָנֶה הוּא-מְבַקֵּשׁ". רַע בְּאֲזֵנֵי ה' •

תוֹאָנָה שְׁהִיא רַעָה בְּאֲזֵנֵי ה', שְׂמִתְפָּנִים שְׁתְּבוּא בְּאֲזֵנֵי וְיִקְנִיט. אָמְרוּ: "אוֹי לָנוּ, כְּמָה לְבַטְנוּ בְּדֶרֶךְ הַזֶּה שְׁלִשָּׁה יָמִים, שְׁלֹא נַחְנוּ מֵעַנְוֵי הַדֶּרֶךְ". וַיַּחַר אַפּוֹ • אֲנִי הִיְתִי מִתְפַּנֵּן לְטוֹבְחָכֶם, שְׂתַפְּנִסוּ לְאַרְץ מִיָּד. בִּקְצֵה הַמַּחֲנֶה • בְּמִקְצֵין שְׂבָהֶם לְשַׁפְּלוֹת, אֵלוֹ עֲרַב רַב. רַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן מְנַסֵּיא אוֹמֵר: בְּקִצְיִנִים שְׂבָהֶם וּבְגָדוּלִים.

ב) וַיִּצְעַק הָעָם אֶל-מֹשֶׁה וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה וַתִּשְׁקַע הָאֵשׁ:

כש"י ◀ וַיִּצְעַק הָעָם אֶל-מֹשֶׁה • מְשָׁל לְמִלְךָ בְּשִׁר-וֹדֵם שְׂכַעַס עַל בְּנוֹ, וְהִלֵּךְ הֵבֵן אֶצֶל אוֹהֲבוֹ שֶׁל אָבִיו וְאָמַר לוֹ: צֵא וּבְקַשׁ עָלֵי מֵאָבָא. וַתִּשְׁקַע

ב וַיִּצְוַח עֲמָא עַל מֹשֶׁה וְצִלֵי מֹשֶׁה קָדָם יְיָ וַאֲשַׁתְּקַעַת אֲשַׁתָּא:

הָאֵשׁ • שְׂקַעָה בְּמִקּוּמָה בְּאַרְץ, שְׂאֵלוֹ חֲזָרָה לְאַחַת הָרוּחוֹת – הִיְתָה מְקַפְּלַת וְהוֹלְכַת כָּל אוֹתוֹ הָרוּחַ.

אָבִי עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה - מַהֲדוּרַת בְּלוֹם, אֲבֵרְטוּבִין

ל(ו) וּבִנְחָה. בְּנוֹחַ הָאָרוֹן. וְנִתְבָּב בְּה"א, כְּמוֹ ה"א אֶהְלֶה. כִּי אוֹתִיתוֹ אֶהְרִי מִתְחַלְפִים: שׁוֹבֵה ה'. אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה הַמְדוּקָדֵק הִרְאִישׁוֹן, כִּי כָל שֶׁב שְׂטַעְמוֹ מִגְזַרְתַּ תְּשׁוּבָה, הוּא פּוֹעֵל עוֹמֵד, וְלֹא יוֹצֵא בְּבִנְיָן הַקָּל, רַק אִם הָיָה טַעְמוֹ בְּשִׁלּוּהַ וְהִשְׁקֵט, כְּמוֹ בְּשׁוֹבֵבָה וְנַחַת תִּשְׁעוּן. בֶּן שׁוֹבֵה ה' רַבְבוֹת אֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל, שְׂיִנִּיחִם וְלֹא יִרְגָּזוּם מֵאוּבֵי. וְדַע כִּי רַבְבָּה, מְגִזַרְתַּ רַב. וְהַטַּעַם, כְּמוֹ רַבְבָּה כְּצִמְחַת הַשְּׂדֵה נִתְחַדֵּךְ. וַיִּתְבַּן שְׂנֵקְרָא עֲשֵׁרֶת אֲלֵפִים בֶּן, בְּעַבּוּר הִיּוֹתוֹ מִסְפָּר רַב, עַל בֶּן נִסְמְכָה מֵלַת רַבְבוֹת לְאֲלֵפֵי. וּמֹשֶׁה הַתְּפַלֵּל שְׂיִנִּיחַ וַיִּשְׁקִיט הַשֵּׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. וְאֵם הֵם רַבִּים: תּוֹרָה א (א) וַיְהִי הָעָם. נִסְמְכָה זֹה הַפְּרָשָׁה, כִּי אַחַר שְׂנַסַּע הָאָרוֹן מִהָרַם סִינֵי חֲנוּ

בְּקַבְרוֹת הַתְּאָנָה. וְהַנַּה סִפֵּר מַה שְׂאָרַע שָׁם: כְּמִתְאַנְנִים. מְגִזַרְתַּ אוֹן. וְכֵן מִחֻשְׁבוֹת אוֹנֵךְ. וְטַעַם וַיִּשְׁמַע ה'. שְׂדַבְּרוּ דְבָרֵי אָוִן: וַתֹּאכַל. מְלַעֲלֵל, כְּמוֹ וַיֹּאמֵר. וּבְמוֹכְרָח מְלַרַע, הַפֶּךְ הַלְשׁוֹן. רַק בֶּן מְצָאָנוּ: תּוֹרָה ב (ב) וַיִּצְעַק הָעָם אֶל מֹשֶׁה. בְּפִיּוֹס: וַתִּשְׁקַע הָאֵשׁ. כְּטַעַם וַתִּכְבְּה. וְאֵינן לוֹ אַחַר: תּוֹרָה ג

(ג) וַיִּקְרָא שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא תְּבַעְרָה כִּי־בַעְרָה בָּם אִשׁ יְהוָה:

ג' וַיִּקְרָא שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא דְאֵתְרָא הוּא דְלִקְתָּא אַרְי דְלִקְתָּא בְּהוּן אֶשְׁתָּא מִן קָדָם יְיָ:

(ד) וְהָאֵסֶפֶסֶף אֲשֶׁר בְּקַרְבּוֹ הִתְאוּוּ תְאוּוֹה וַיֵּשְׁבוּ וַיִּכְבּוּ גַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי יֹאכְלֵנוּ בָשָׂר:

ד' וְעַבְרָבְרִינִן דִּי בִינְיָהוּן שְׂאִילוּ שְׂאֵלְתָא וְתָבוּ וַיְכּוּ אַף בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמָרוּ מִן מִי יֹאכְלֵנָא בְּשָׂרָא:

כ"ט < וְהָאֵסֶפֶסֶף • אלו ערב רב שְׁנָאֶסְפוּ עֲלֵיהֶם בְּצִאתָם מִמִּצְרַיִם. וַיֵּשְׁבוּ • (שם) גַּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּכְבּוּ עִמָּהֶם. מִי יֹאכְלֵנוּ בָשָׂר. וְכִי לֹא הָיָה לָהֶם בָּשָׂר? וְהָלֹא כָּבֹד נֶאֱמַר (שמות יב): "וְגַם־עָרַב רַב עָלָה אִתְּחֶם,

וְצֵאן וּבְקָר וְגו'". וְאִם תֹּאמַר: אֲכָלוּם, וְהָלֹא בְּכַנִּיסְתֶּם לְאֶרֶץ נֶאֱמַר (במדבר לב): "וּמִקְנֵה רַב הָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'". אֲלֹא שְׂמִבְקָשִׁים עֲלֵיָהּ.

(ה) וְזָכְרָנוּ אֶת־הַדָּגָה אֲשֶׁר־נֹאכַל בְּמִצְרַיִם חֲנָם אֶת הַקְּשָׁאִים וְאֶת הָאֲבֻטָּחִים וְאֶת־הַחֲצִיר וְאֶת־הַבָּצִלִּים וְאֶת־הַשּׁוּמִים:

ה' דְּדִכְרִין אֲנַחְנָא יְת גּוּנְיָא דְהוּינָא אֲכָלִין בְּמִצְרַיִם מִגּוֹן יְת בּוּצִינָא וְיְת אֲבֻטִיחָא וּבְכָרְתִי וּבּוּצְלֵי תוּמִי:

כ"ט < אֲשֶׁר־נֹאכַל בְּמִצְרַיִם חֲנָם. אִם תֹּאמַר שְׂמִצְרַיִים נֹתְנִים לָהֶם דְּגִים חֲנָם, וְהָלֹא כָּבֹד נֶאֱמַר (שמות ה): "וְתִבְּנֵן לֹא־יִנְתֵּן לָכֶם". אִם תִּבְּנֵן לֹא הָיוּ נֹתְנִים לָהֶם חֲנָם, דְּגִים הָיוּ נֹתְנִים לָהֶם חֲנָם? וּמָהוּ אוֹמֵר "חֲנָם"? חֲנָם מִן הַמִּצּוֹת (ספרי). אֶת הַקְּשָׁאִים • אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: מִפְּנֵי מָה הֵמָּן מִשְׁתַּנֵּה לְכָל דְּבָר,

חוּץ מֵאֵלוּ? מִפְּנֵי שֶׁהֵם קָשִׁים לְמַנִּיקוֹת. אוֹמְרִים לְאִשָּׁה: אַל תֹּאכְלִי שׁוֹם וּבְצֹל מִפְּנֵי הַתִּינוּק. מְשַׁל לְמַלְךְ כּוֹי כְּדֹאִיתָא ב'סְפָרִי'. הַקְּשָׁאִים • הֵם קוֹקוּמְכֵרוֹ"שׁ (גורקען) בְּלַעַז. אֲבֻטָּחִים • בּוּרֵק"שׁ. הַחֲצִיר • כְּרִישִׁין פּוֹרִיל"שׁ (לוֹיךְ), וְתַרְגּוּמוֹ "יְת בּוּצִינָא" וְכוּ'.

(ו) וְעַתָּה נִפְשָׁנוּ יִבְשָׁה אִין כָּל בְּלִתֵּי אֶל־הֵמָּן עֵינֵינוּ:

כ"ט < אֶל־הֵמָּן עֵינֵינוּ • מִן בִּשְׁחַר, מִן בְּעָרַב.

(ז) וְהֵמָּן כְּזֶרַע־גֶּד הוּא וְעֵינוּ כְּעֵין הַבְּדֹלַח:

ז' וְהֵמָּן כְּזֶרַע־גֶּד • מִי שְׂאֵמֵר זֶה לֹא אָמַר זֶה, יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים: "בְּלִתֵּי אֶל־הֵמָּן עֵינֵינוּ", וְהַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא הַכְּתִיב בַּתּוֹרָה: "וְהֵמָּן כְּזֶרַע־גֶּד וְגו'".

כ"ט < וְהֵמָּן כְּזֶרַע־גֶּד • מִי שְׂאֵמֵר זֶה לֹא אָמַר זֶה, יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים: "בְּלִתֵּי אֶל־הֵמָּן עֵינֵינוּ", וְהַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא הַכְּתִיב בַּתּוֹרָה: "וְהֵמָּן כְּזֶרַע־גֶּד וְגו'".

כְּלוּמַר: רָאוּ בְּאֵי עוֹלָם עַל מָה מִתְלוֹנְנִים בְּנֵי, וְהֵמָּן כְּפֶן וְכֶף הוּא חֲשׁוּב. כְּזֶרַע־גֶּד • עַל כְּגַדָּא, זֶרַע קוֹלִינְדֵר"י. בְּדֹלַח • שֵׁם אֶבֶן טוֹבָה קְרִיסְטָ"ל.

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

ג) תְּבַעְרָה. עוד אֶפְרָשְׁנוּ: תוֹרַה ד' וְהָאֵסֶפֶסֶף. שְׁנָאֶסְפוּ אֶל יִשְׂרָאֵל, וְאִינָם מָהֶם, וְהֵם עָרַב רַב. וְהַמְלָה כְּפּוֹלָה, כְּמוֹ סַחְרַחַר חֲמֵרְמוֹ: וַיֵּשְׁבוּ וַיִּכְבּוּ. אַחַר הַתְּאוּוֹה: גַּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. עִמָּם: תוֹרַה ה' הַדָּגָה. שֵׁם הַמִּין: חֲנָם. כְּזוֹל, כְּאִילוּ הִיא חֲנָם הַקְּשָׁאִים. בְּאֶלְיָ תַחַת ה"א מְקֻשָּׁה. כְּמוֹ וְעַמֵּי תְלוּאִים. וְרַבִּים כֵּן: אֲבֻטָּחִים. יְדוּעַ, מְלִשׁוֹן קָדֵר. וְאִין לֹא רִיעַ בְּמִקְרָא: חֲצִיר.

הַיְרָקוֹת שֶׁהֵם עֹשֵׁב הַשְּׂדֵה. וְכֵן הַמִּצְמִיחַ הָרִים חֲצִיר. וְהֵגַה הוּא שֵׁם קָלֵל. וְהַמְתַּרְגֵּם אֶרְמִי אָמַר, שֶׁהוּא שֵׁם פְּרֹט, גַּם הוּא נִכּוֹן: הַבָּצִלִּים וְהַשּׁוּמִים. יְדוּעִים. וְהֵם קְרוּבִים בְּלִשׁוֹן קָדֵר: תוֹרַה ו' נִפְשָׁנוּ יִבְשָׁה. הִיא הַנֶּפֶשׁ הַמִּתְאַוָּה, הַנְּטוּעָה בְּכַבֵּד: אִין כָּל. חֲסֵרְנוּ כָּל דְּבָר: עֵינֵינוּ. כִּי מִן הַשָּׁמַיִם יֵרֵד: תוֹרַה ז' וְהֵמָּן. סֵפֶר הַכְּתוּב, חֲסֵרוֹן דַּעַת

הַמִּתְאַוִּין. כִּי הֵמָּן הָיָה כְּזֶרַע־גֶּד, וְהוּא קָל לְלִקוּט, וְהָיָה נִרְאָה כִּי הוּא לְכֵן. וְעוֹד, כִּי יוֹכְלוּ לְאָכְלוּ כְּאֲשֶׁר הָיָה, גַּם לְטַחְנוּ בְּרַחִים, וְלַעֲשׂוֹת עוֹגוֹת אוֹ לְדַכּוֹת וּלְכַבְּשׁוֹ בְּפּוֹרֵר. וַיֵּשׁ לוֹ טַעַם נִכְבָּד, כְּמוֹ לְשׁוֹ הַשָּׁמֶן. וְעוֹד, הָיָה יוֹרֵד עַל מְקוֹם נְקִי, אַחַר שִׁיחֵץ הַטַּל אֶת הַמְקוֹם: כְּזֶרַע־גֶּד. סְמוּךְ, כְּמוֹ נְטַע שְׁעִשְׁוּעִים. גֶּד. יֵשׁ אוֹמְרִים כְּסִבְרָתָא, וַיֵּשׁ אוֹמְרִים חֲרָדֵל, מִגְּזֵרַת גְּדִין. וְאֵנְכִי לֹא יִדְעֵתִי: תוֹרַה ח

ח שוֹטֵן עֲמָא וְלִקְטִין דְּצָבִי טַחִין בְּרִיחִיא
 או דְּצָבִי דְאִיף בְּמִדְכָתָא וּמְבַשְׁלִין לֵה
 בְּקִדְרָא וְעָבְדִין יְתָה גְרִיזָן וְהוּה טַעְמָה
 כְּטַעַם דְּלִיש בְּמִשְׁחָא :

(ח) שְׂטוֹ הָעַם וְלִקְטוּ וּמַחֲנוּ בְּרַחִים אֹדְכוֹ בְּמִדְכָה
 וּבִשְׁלוּ בַפָּרוֹר וְעָשׂוּ אֹתוֹ עֲגוֹת וְהָיָה מַעֲמֹו כְּטַעַם
 לֶשֶׁד הַשָּׁמֶן :

ו"ישמן ישורון", שאם כן היה המ"ם נקוד קמץ
 קטן (צירה) וטעמו למטה תחת המ"ם. עכשו שהמ"ם
 נקוד פתח קטן (סגול) והטעם תחת השי"ן, לשון
 שמן הוא, והשי"ן הנקודה בקמץ גדול ואינה נקודה
 בפתח קטן מפני שהוא סוף פסוק. דבר אחר: "לשד"
 לשון נטריקון: ליש שמן ד'בש - כעסה הנלושה
 בשמן וקטיפה בדבש. ותרגום של אונקלוס דמתרגם:
 "דליש במשחא" נוטה לפתרונו של דוגש; שהעסה
 הנלושה בשמן, לחלוחית שמן יש בה.

כ"ט - שטו • אין "שיט" אלא לשון טיול אישכבני"ר,
 בלא עמל. ומחננו בריחים וגו' • לא ירד בריחים
 ולא בקדרה ולא במדוכה, אלא משתנה היה טעמו
 לנטחניו ולנדוכיו ולמבשלין. בפרור • קדרה. לשד
 השמן • לחלוח של שמן, כף פרשו דוגש. ודומה
 לו: (תהלים לב): "נהפף לשדי בתרבני קיץ", והלמ"ד
 סוד - נהפף לחלוחי בתרבוגי קיץ. ורבתינו
 פרשוהו (ספר) לשון שדים, אף אין ענין שדים אצל
 שמן. ואי אפשר לומר "לשד השמן", לשון (הברים לב)

ט וכד נחת טלא על משריתא לילנא נחת
 מנא עלוהי :

(ט) וּבִרְדַת הַטַּל עַל־הַמַּחֲנֶה לִילָה יֵרֵד הַמָּן עִלְיוֹ :

י ושמע משה ית עמא בכין לזרעיתהון גבר
 בתרע משכנה ויתקף רגזא דיי לחדא ובעיני
 משה ביש :

(י) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אֶת־הָעַם בְּכֹה לְמִשְׁפַּחְתּוֹ אִישׁ
 לְפִתַח אָהֳלוֹ וַיַּחֲרֹ־אֵף יְהוָה מְאֹד וּבְעֵינָי מֹשֶׁה רָע :

י"א - על עסקי משפחות של עריות
 הנאסרות להם (ספר).

כ"ט - בכה למשפחתיו • משפחות משפחות נאספים
 ויבוכים, לפרסם תרעמתן בגלוי. ורבתינו אמרו

יא ואמר משה קדם יי למא אבאשתא
 לעבדך ולמא לא אשכחית רחמין קדמך
 לשואה ית מטיל כל עמא הדין עלי :

(יא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לְמָה הִרְעַתָּ לְעַבְדְּךָ
 וְלָמָּה לֹא־מַצַּתִּי חַן בְּעֵינֶיךָ לְשׁוֹם אֶת־מִשְׁחָא
 כָּל־הָעַם הַזֶּה עָלַי :

יב האב אנה לכל עמא הדין אם בני אנין
 דאמרת לי סוכריה בתקפך כמא דמסוכר
 תרבינא ית נקא על ארעא די קממתא
 לאבקהתוהי :

(יב) הָאֲנֹכִי הָרִיתִי אֶת כָּל־הָעַם הַזֶּה אִם־אֲנֹכִי
 יִלְדְתִיהוּ כִּי־תֹאמַר אֵלַי שְׂאֵהוּ בְּחִינְךָ כַּאֲשֶׁר יִשְׂא
 הָאֱמֹן אֶת־הַיֶּנֶק עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּיו :

אכן עורא על התורה - מהורות בלום, אברמוביץ

יא) למה הרעות לעבדך. הכתוב
 דבר על הבא במהרה: ולמה לא
 מצאתי חן בעיניך. כאשר אמרתי,
 שלח נא ביד תשלח: ומלת מצתי
 חסרת אל"ף, ורבים כמות. פי אין
 תימה לחסרון המלה "הו"א: תורה יב
 יב) הריתי. האני אדם: ילדתיהו.
 או אני אביהם, כמו ילד את שלח:
 שאהו. עד בואו אל האדמה: תורה יג

תאר השם. והנכון בעיני, שהלמ"ד
 לשד שורש, כמו נהפף לשדי. והוא
 הפך בתרבוגי קיץ, והיא הלחה
 הנקבדת העולה למעלה משמן,
 ויהיה השמן מלעיל כמשמעו: תורה ט
 י) בוכה למשפחותיו. שהתחברו
 המשפחות לבכות, כאשר יעשו
 בככותם על מת: איש לפתח אהלו.
 בפרהסיא: ובעיני משה רע. פעל
 עבר. או תחסר מלת היה: תורה יא

ח) שטו העם. מגזרת משוט בארץ.
 וזה יורה, פי לא היה נופל זה עם
 זה, רק מפוזר ומפורד: בריחים. של
 הדי. ולא יתכן להפריד זה השם, פי
 משנים יהיו הרמים: במדוכה. עץ
 או אבן שידוכו בה. גם יתכן שיעשו
 עוגות מאשר ידוכו: עוגות. כמו ועשי
 עוגות: לשד. יש אומרים פי הלמ"ד
 נוסף, כלמ"ד שלאנן ושל. והיה ראוי
 להיות השמן מלרע, בעבור שהוא

על-מנת שיהיו סוקלים אתכם ומחרפים אתכם.
על-האדמה אשר נשבעת לאבותי • אתה אומר לי
לשאתם בחיקי.

כ"ג • כִּי-תֹאמַר אֵלַי • שְׂאֵתָהּ אֹמַר אֵלַי שְׂאֵהוּ
בְּחִיקְךָ. וְהִיכֵן אָמַר לוֹ בֶּן? (שמות לב): "לך נחה
את העם", ואומר (שמות ח): "ויצונו אל-בני ישראל"

יג מנן לי בשרא למיחב לכל עמא הדין ארי
בן עלי למימר הב לנא בסרא וניכול:

(יג) מאין לי בשר לתת לכל-העם הזה כִּי-יבכו עלי
לאמר תנה לנו בשר ונאכלה:

יד לית אנא וכלי בלחודי לסוכרא ית פל
עמא הדין ארי וקיר מני:

(יד) לא-אוכל אנכי לבדי לשאת את-כל-העם הזה
כי כבד ממני:

טו ואם קדין את עבד לי קטלני כען קטול
אם אשכחית רחמין קדמך ולא אחזי
בבישתי:

(טו) ואם-ככה | את-עשה לי הרגני נא הרג אם
מצאתי חן בעיניך ואל-אראה ברעתי: פ

אם בן, הרגני תחלה. ואל-אראה ברעתי • ברעתם"
היה לו לכתב, אלא שפנה הכתוב. וזה אחד מתקוני
סופרים בתורה, לכנוי ולתקון לשון.

כ"ד • ואם-ככה את-עשה לי • תשש כחו של משה
כנקבה. כשהראוהו הקדוש-ברוך-הוא הפרענות
שהוא עתיד להביא עליהם על זאת, אמר לפניו:

טז ואמר יי למשה פנוש קדמי שבעין גברא
מסבי ישראל די ידעת ארי אנון סבי עמא
וסרכוהי ויתדבר יתהון למשפן זמנא
ויתעבדין תמן עמך:

(טז) ויאמר יהוה אל-משה אספה-לי שבעים איש
מוקני ישראל אשר ידעת ביהם וקני העם ושטריו
ולקחת אתם אל-אהל מועד והתיצבו שם עמך:

מפיר שנתמנו עליהם שוטרים במצרים בעבודת פך, ו
היו מרחמים עליהם ומכים על ידם, שנגמר (שמות
ח): "ויכו שטרי בני ישראל" - עתה יתמנו בגדלתן,
כדרך שנצטערו בצרתן. ולקחת אתם • קחם
בדברים: "אשריכם שנתמניתם פרנסים על בניו של
מקום!". והתיצבו שם עמך • כדי שיראו ישראל
וינהגו בהם גדלה וכבוד, ויאמרו: חביבין אלו
שנכנסו עם משה לשמלע דבור מפי הקדוש-ברוך-הוא
• (ספרי)

כ"ה • אספה-לי • הרי תשובה לתלונתך שאמרת:
"לא-אוכל אנכי לבדי". והזקנים הראשונים היכן
היו? והלא אף במצרים ישבו עמכם, שנגמר (שמות
ג): "לך ואספת את-זקני ישראל"? אלא באש תבערה
מתו, וראויים היו מסיני לך, דכתיב (שמות כד): "ויחזו
את-האלהים", שנהגו קלות ראש, כנושף פתו ומדבר
בפני המלך. וזהו (שם): "ויאכלו וישתו". ולא רצה
הקדוש-ברוך-הוא לתן אבלות במתן-תורה ופרע
להם פאן. אשר ידעת ביהם וגו' • אותן שאמה

יז ואתגלי ואמלל עמך תמן וארבי מן ויהא
יעלף ואשוי עליהון ויסוכרון עמך במטול
עמא ולא תסוכר את בלחודך:

(יז) וירדתי ודברתי עמך שם ואצלתני מן-הרוח
אשר עליך ושמתני עליהם ונשאו אתך במשא
העם ולא-תשא אתה לבדך:

אכן עורא על התורה - מהורות בלום, אברקובין

(טז) אספה לי. מלה ירה. ויתכן
שהיתה בן בעבור אות הגרון. וכן
ערכה לפני התיצבה: ושטריו. פי
יש זקנים שבאו במקום, ואינם ראויים
להיות שוטרים. גם יש שוטרים ואינם
זקנים: תורה יז

ואמה לשון זכר לבדו: תורה טו
(טו) הרגני. כמו חמיני, זה עשה
לי בצדקתך, ובעבור פיוסי. זה טעם,
ואם מצאתי חן בעיניך: ואל אראה.
עוד ברעה שאני בה. ואין צורך לתקון
הסופרים: תורה טז

יג מאין. במ"ם, שם מקום. וכלא
מ"ם, כמו לא. ונמצא מלת הן אתם
מאין: תורה יד
יד כי כבד. פעל עבר, כמו כי זקן
יצחק. או יחסר, הוא: את. לשון זכר
ונקבה, כמו לך. גם בך ועמך ואתך.

מְדַלִּיקִין הַיָּמֵנוּ וְאֵין אֹרֹו חֶסֶר כְּלוּם. וְנִשְׂאוּ אִתָּךְ. הַתְּנֶה עִמָּהֶם עַל-מִנַּת שֵׁיבָבֵינוּ עֲלֵיהֶם טַרַח בְּנֵי, שֶׁהֵם טַרַחֲנִים וְסַרְבָּנִים. וְלֹא-תִשָּׂא אִתָּה לְבַדְּךָ. (ספרי) הָרִי תִשׁוּבָה לְמָה שֶׁאַמַּרְתָּ: "לֹא-אוּכַל אֲנֹכִי לְבַדִּי".

כ"י וְיִרְדְּתִי. זוֹ אַחַת מֵעֲשֶׂר יְרִידוֹת הַתְּכֻבוֹת בַּתּוֹרָה. וְדַבַּרְתִּי עִמָּךְ. וְלֹא עִמָּהֶם. וְאַצְלִיתִי. כַּתְּרִגּוּמוֹ "וְאַרְבִּי", כְּמוֹ (שְׁמוֹת כ"ד): "וְאַל-אַצְלִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל". וְשִׁמְתִי עֲלֵיהֶם. לְמָה מֹשֶׁה דוֹמָה בְּאוֹתָהּ שְׁעָה? לְנֶר שֶׁמִּנָּח עַל גְּבֵי מִנְרָה וְהִפְלִי

יח וְלַעֲמָא תִימַר אֲזַדְמַנּוּ לְמַחַר וְתִיכְלוּן בְּסַרְא אַרְי בְּכִיתוּן קְדָם וְיִ לְמִימַר מֶן יְכַלְמַנָּא בְּסַרְא אַרְי טַב לְנָא בְּמַצְרִים וְיִתֵּן יִ לְכוּן בְּסַרְא וְתִיכְלוּן:

(יח) וְאַל-הָעַם תֹּאמְרוּ הַתְּקַדְּשׁוּ לְמַחַר וְאַכְלִיתֶם בָּשָׂר כִּי בְכִיתֶם בְּאֲזֵנֵי יְהוָה לֵאמֹר מִי יֹאכְלִינוּ בָּשָׂר כִּי-טוֹב לָנוּ בְּמַצְרִים וְנָתַן יְהוָה לָכֶם בָּשָׂר וְאַכְלִיתֶם:

כ"י וְהַתְּקַדְּשׁוּ. הַזְמִינוּ עֲצַמְכֶם לְפָרְעֲנוּת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ירמיה י"ב): "וְהִקְדַּשְׁם לְיוֹם הַרְגָה".

יט לֹא יוֹמָא חַד תִּיכְלוּן וְלֹא תְרִין יוֹמִין וְלֹא חַמְשָׁא יוֹמִין וְלֹא עֶשְׂרָא יוֹמִין וְלֹא עֶשְׂרִין יוֹמִין:

(יט) לֹא יוֹם אֶחָד תֹּאכְלוּן וְלֹא יוֹמִים וְלֹא חַמְשָׁה יָמִים וְלֹא עֶשְׂרֵה יָמִים וְלֹא עֶשְׂרִים יוֹם:

כ עד ירח יומין עד די תקוצוין בה ויהי לכוון לתקלא חלף דקצתוין ית מימרא דיי דשכנתה שרית בניכוין ויכיתוין קדמוהי למימר למא דנו נפקנא ממצרים:

(כ) עַד יְרַח יוֹמִים עַד אֲשֶׁר-יֵצֵא מֵאַפְכָם וְהָיָה לָכֶם לְזֵרָא יַעַן כִּי-מֵאַסְתֶּם אֶת-יְהוָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם וְתִבְכוּ לְפָנָיו לֵאמֹר לְמָה זֶה יֵצְאֵנוּ מִמַּצְרַיִם:

אכלתם ממנו יותר מדאי, עד שיוצא ונגעל לחוץ דרוף האף. והיה לכם לזרא. (ספרי) שתהיו מרחקין אותו יותר ממה שקרבכם. ובדברי רבי משה הדרוש ראיתי שיש מקום שקורין לחרב "זרא". אתה' אשר בקרבכם. אם לא שנטעתי שכניתי ביניכם, לא גבה לבבכם לפגס לכל הדברים הללו.

כ"י עד חדש ימים. זו בפשרים, שמתמצין על מטותיהן ואחר-כך נשמתן יוצאה. וברשעים הוא אומר: "הבשר עודנו בין שניהם" – כף היא שנויה ב'ספרי', אבל ב'מכילתא' שנויה חלופי: ה'רשעים אוכלין ומצטערין שלשים יום, והכשרים "הבשר עודנו בין שניהם". עד אשר יוצא מאפכם. כַּתְּרִגּוּמוֹ: "דִּי תְקוּצוּן בִּיהַ". יְהָ דוֹמָה לָכֶם כְּאֵלוּ

כא ויאמר משה שית מאה אלפין גברא רגלצה עמא די אנא בנייהוין ואת אמרת בסרא אתן להון וייכלון ירח יומין:

(כא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה שְׁשִׁמְאוֹת אֶלְפֵי רַגְלֵי הָעָם אֲשֶׁר אֲנֹכִי בְּקִרְבּוֹ וְאַתָּה אֹמַרְתָּ בָּשָׂר אֲתֵן לָהֶם וְאֹכְלוּ חֹדֶשׁ יָמִים:

אבן עזרא על התורה - מהורות בלום, אברמוביץ

וְלֹא יִמְצָא: לְזֵרָא. בְּאֶלֶף פַּחַת ה"א, כְּמוֹ קֶרֶן לִי מְרָא, כִּי אוֹתִיּוֹת אֶהוּי מִתְחַלְפִּין. וְטַעַם לְזֵרָא. הוּא דְבָר זָר נִחָעַב לְתוֹלְדָת, שְׁלֹא הִרְגִיל אָדָם בּוֹ: תוֹרַה כ"א (כא) שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלְפֵי רַגְלֵי. וְאֵין צוּרָה לְהַזְכִּיר הַפְּחוּתִים. וְרַבִּים פָּרְשׁוּ זֹאת הַפְּרָשָׁה, לְטַעַמִּים רַבִּים. יֵשׁ אוֹמְרִים, כִּי מֹשֶׁה אָמַר מֶה שֵׁיאֲמָרוּ לוֹ יִשְׂרָאֵל, בְּעַת שֵׁיִשְׂאֲלוּ מֶה הוּא

לְשׁוֹן טוֹמְאָה: תוֹרַה יט) וְלֹא יוֹמִים. כְּפֶל: חַמְשָׁה יָמִים. כַּנִּגּוֹד אֲצַבְעוֹת הַיָּד הָאוּכְלִים: עֶשְׂרֵה. כְּפֶל בְּשֵׁתֵי יָדָיו, גַּם עֶשְׂרִים. כְּמִשְׁל הָאוֹמְרִים, יֹאכַל כָּל מֶה שֵׁיאֲכַל בְּאֲצַבְעוֹת יָדָיו וְרַגְלָיו: תוֹרַה כ) חֹדֶשׁ יָמִים. פִּירֻשְׁתּוֹ שֵׁיִשׁוּב עֶרְךָ הַלְכָנָה בְּאוֹרָה, כְּאֲשֶׁר הִיְתָה. וְכֵן שְׁנַתִּים יָמִים: וְטַעַם מֵאַפְכָם. כִּי הָרִים בָּאָף, וַיֵּצֵא הָרִים מִמִּנְה

(יז) וְיִרְדְּתִי. הַכְּבוֹד יֵרֵד בְּאֵשׁ, כְּתוּבָה הָעֵנָן: וְדַבַּרְתִּי אִתָּךְ שָׁם. וְכֹאֲשֶׁר תִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל, יִשְׁמַע גַּם הַם: וְאַצְלִיתִי. כְּטַעַם, אֶקַּח מֵאֲשֶׁר אֲצַלֶּךְ. וְדַע, כִּי הַרוּחַ כְּמוֹ הַחֲכֵמָה. וְאֵם תִּנְתֵּן מַחְכְּמַת רְאוּבֵן לְשִׁמְעוֹן, לֹא תִחַסֵּר חֲכָמַת רְאוּבֵן, וְכִי נִשְׁאַרָה כְּאֲשֶׁר הִיא. וְהַמְשָׁל, בְּנֶר: תוֹרַה יח) הַתְּקַדְּשׁוּ. נִמְצָא לְשִׁבְחָה וְלִגְנָא, לְשׁוֹן הַתְּקַדְּשׁוּ. וְכֵן הִתְקַדְּשׁוּ, שֶׁהוּא

כ"ט - שש-מאות אֶלֶף רגְלֵי • לא חָשׂ לְמַנּוֹת אֶת הַפָּרֶט, שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים הִיתְרִים. וּרְבִי מֹשֶׁה הִדְרִישׁן פִּירֵשׁ: שְׁלֹא בָכוּ אֶלָּא אוֹתָן שֶׁיֵּצְאוּ מִמִּצְרַיִם.

(כב) הֵצֵאן וּבִקְרָ יִשְׁחַט לָהֶם וּמִצָּא לָהֶם אִם אֶת-כָּל-דִּגְי הַיָּם יֵאָסֵף לָהֶם וּמִצָּא לָהֶם: פ
כב הֵעָן וְתוֹרִין יִתְנַסְּקוּן לַהוּן הִסְפִּיקוּן לַהוּן אִם יָת כָּל נוֹגֵי יִמָּא יִתְכַּנְּשׁוּן לַהוּן הִסְפִּיקוּן לַהוּן:

ש"ס יב): "בְּכָל-בֵּיתִי נֶאֱמַן הוּא", יֵאמֵר: אֵין הַמְּקוֹם מִסְפִּיק לָנוּ? אֶלָּא כִּף אָמַר: "שֶׁשׁ-מֵאוֹת אֶלֶף רגְלֵי וְגו', וְאַתָּה אָמַרְתָּ בְּשֵׁר אֶתָּן" לְחֹדֶשׁ יָמִים, וְאַחֲרֵי-כֵן תִּתְּרַג אָמָּה גְדוֹלָה כְּזוֹ! "הֵצֵאן וּבִקְרָ יִשְׁחַט לָהֶם" כִּדִּי שֶׁיִּתְּרַגוּ, וְתִּהְיֶה אֲכִילָה זוֹ מִסְפִּיקָתָן עַד עוֹלָם? וְכִי שֶׁבִּחְדָּ הוּא זֶה? אֹמְרִים לוֹ לְחֹמֶר: "טַל כּוֹר שְׁעוֹרִים וְנִחְתָּף רֵאשֶׁף"? הַשִּׁיבוּ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: "וְאִם לֹא אֶתָּן, יֵאמְרוּ שֶׁקֶצֶרָה יָדִי. הַטּוֹב בְּעֵינֵיךָ שֶׁיָּד ה' תִּקְצֹר בְּעֵינֵיהֶם? יֵאבְדוּ הֵם וּמֵאָה פִּיּוּצָא בְּהֵם, וְאֵל תְּהִי יָדִי קֶצֶרָה לְפָנֵיהֶם אֲפֹלוּ שְׁעָה אַחַת".!

כ"ט - הֵצֵאן וּבִקְרָ יִשְׁחַט • (ספרי) זֶה אֶחָד מֵאַרְבָּעָה דְּבָרִים שֶׁהִזְהָ רַבִּי עֲקִיבָא דוֹרֵשׁ, וְאֵין רַבִּי שְׁמַעוֹן דוֹרֵשׁ כְּמוֹתוֹ. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר: "שֶׁשׁ-מֵאוֹת אֶלֶף רגְלֵי... וְאַתָּה אָמַרְתָּ: בְּשֵׁר אֶתָּן לָהֶם וְאָכְלוּ חֹדֶשׁ יָמִים הֵצֵאן וּבִקְרָ וְגו'" - הַכֹּל כְּמִשְׁמַעוֹ: מִי יִסְפִּיק לָהֶם? כְּעַנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כח): "וּמִצָּא כִּדִּי גְאֻלְתוֹ". וְאִיזוֹ קֶשֶׁה: זוֹ, אוֹ (במדבר ט): "שְׁמַעוּ-נָא הַמְּרִים?" אֶלָּא לְפִי שְׁלֹא אָמַר בְּרַבִּים, חֶסֶד לוֹ הַכְּתוּב וְלֹא נִכְרַע מִמֶּנּוּ, וְזוֹ שֶׁל מְרִיבָה הִיְתָה בְּגֻלוֹי, לְפִיכֵף לֹא חֶסֶד לוֹ הַכְּתוּב. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: חֶסֶד-וְשְׁלוֹם, לֹא עֲלָתָה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ צְדִיק כִּף! מִי שֶׁכְּתוּב בוֹ

(כג) וַיֵּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הִיזָה יְהוָה תִּקְצֹר עֲתָה תִרְאֶה הַיִּקְרָךְ דְּבָרֵי אִם-לֹא:
כג וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה הַמִּימְרָא דִּינִי יִתְעַכֵּב כְּעַן תִּחְזִי הַיִּצְרַעְנָה פִּתְגָמֵי אִם לֹא:

תִּרְאֶה הַיִּקְרָךְ דְּבָרֵי" - שְׁלֹא יִשְׁמַעוּ לָךְ. הַלָּךְ מֹשֶׁה לְפִיִּסָן (זֶה קָאֵי גַם לְרִש"י לְעֵיל). אָמַר לָהֶם: הִיזָה ה' תִּקְצֹר? (תהילים עח) "הֵן הִכְהִי-צוֹר וַיִּזוּבוּ מִיָּם וְגו' הַגַּם-לָהֶם יוֹכַל-תָּת". אָמַר: פְּשָׁרָה הִיא זוֹ, אֵין בוֹ כַּח לְמִלְאוֹת שְׁאֻלְתָּנוּ. וְהוּוּ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶל-הָעָם", כִּיּוֹן שְׁלֹא שְׁמַעוּ לוֹ: וַיֵּאָסֵף שְׁבָעִים אִישׁ וְגו'.

כ"ט - עֲתָה תִרְאֶה הַיִּקְרָךְ דְּבָרֵי • רַבֵּן גַּמְלִיאֵל בּוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הַנְּשִׂיא אָמַר: אֵי אֲפָשֶׁר לְעַמֵּד עַל הַטְּפֵל, מֵאַחַר שֶׁאֵינָן מִבְּקָשִׁים אֶלָּא עֲלִילָה לֹא תִסְפִּיק לָהֶם, סוֹפֵן לְדוֹן אֶתְרִיךְ; אִם אֶתָּה נוֹתֵן לָהֶם בְּשֵׁר בְּהִמָּה גְּסָה, יֵאמְרוּ: דְּקָה בְּקִשְׁנוּ. וְאִם אֶתָּה נוֹתֵן לָהֶם דְּקָה, יֵאמְרוּ: גְּסָה בְּקִשְׁנוּ, חִיָּה וְעוֹף בְּקִשְׁנוּ, דְּגִים וְחַגְבִּים בְּקִשְׁנוּ! אָמַר לוֹ: אִם-כֵּן יֵאמְרוּ שֶׁקֶצֶרָה יָדִי. אָמַר לְפָנָיו: הִרִינִי הוֹלֵךְ וּמְפִיִּסָן. אָמַר לוֹ: "עֲתָה

(כד) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶל-הָעָם אֶת דְּבָרֵי יְהוָה וַיֵּאָסֵף שְׁבָעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי הָעָם וַיַּעֲמֵד אֹתָם סְבִיבֹת הָאֹהֶל:
כד וַיִּנְפַק מֹשֶׁה וּמְלִיל לְעַמָּא יָת פִּתְגָמֵי דִּינִי וּכְנֵשׁ שְׁבָעִין גְּבָרָא מִסְבֵּי עַמָּא וַאֲקַם יְתֵהוּן סְחוֹר סְחוֹר לְמִשְׁכְּנָא:

שְׁנִית. וְכֵן קוֹל גְּדוֹל וְלֹא יִסְף. וְלֹא יִסְף עוֹד לְדַעְתָּה. וְאֵין מִדְּקָדוּק הַלְשׁוֹן לְהִיזוֹתוֹ מִגְּזֵרָת פֵּן תִּסְפּוּ בְּכָל חֲטָאֲתָם. אָמְרוּ חֲכָמִים וְ"ל שֶׁלְקַח מֹשֶׁה מִכָּל שִׁבְט שִׁשָּׁה, וְהִנֵּה שְׁנַיִם וְשְׁבָעִים. וּבְעֵבוֹר שֶׁאָמַר לוֹ הַשֵּׁם שְׁבָעִים אִישׁ, הַנִּיתִם הַשְּׁנַיִם. וְזֶה נִכּוֹן: תוֹרָה כַּה

מֹשֶׁה לֹא יַדַּע כִּי הַשֵּׁם יִתְּרַשׁ אוֹת אוֹ מוֹפֵת, כִּי אִם לְהַצְדִּיק נְבִיאָו, פֶּאֶשֶׁר אֲפָרֵשׁ: הַיִּקְרָךְ. כְּמוֹ וַיִּקְרָ מִקְרָה: תוֹרָה כִּד **(כד) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה. מֵאֵהֶל מוֹעֵד: וַיֵּאָצֵּל. עַל דַּעְתִּי, מִהַבְּנֵן הַכְּבֵד הַנוֹסֵף. וַיִּי' וַיִּתְּנָבֵאוּ, כִּפ"א רָפָה בְּלִשׁוֹן יִשְׁמַעְעָל: וְלֹא יִסְפּוּ. פַּעַם**

הַבְּשֵׁר. וְהַתְּשׁוּבָה שִׁיאֵמַר לָהֶם אֵין לָכֶם צוֹרָךְ לְשִׁאוֹל: תוֹרָה כַּב **(כב) וּמִצָּא לָהֶם. כְּדָבָרֵי הַמִּתְרַגֵּם אֲרָמִית. וּמָה נִכְבָּד דְּרֵשׁ קְדָמוֹנֵינוּ, כְּמִלַּת יִשְׁחַט עַל הַבְּהִמָּה, וַיֵּאָסֵף עַל הַדָּג: תוֹרָה כַג **(כג) הִיזָה ה' תִּקְצֹר. וְלֹא אֲדַע לְמָה הִצָּרָה הַזֹּאת, רַק הַדְּבָר כְּמִשְׁמַעוֹ. כִּי****

~ שבת קודש כ"א סיון ~

(ג) וַיֹּאסֶף מֹשֶׁה אֶל־הַמַּחֲנֶה הוּא וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: לְוַתְּכַנֵּשׂ מֹשֶׁה לְמִשְׁרֵתָא הוּא וְסָבִי שְׂרָאֵל:

כ"ג - וַיֹּאסֶף מֹשֶׁה • מִפְּתַח אֹהֶל מוֹעֵד. אֶל־ הַמַּחֲנֶה • נִכְנְסוּ אִישׁ לְאֹהֶלוֹ. וַיֹּאסֶף • לְשׁוֹן כְּנִיסָה אֶל הַבַּיִת, כְּמוֹ (דְּבָרִים כב): "וַיֹּאסֶפְתֶּם אֶל־תּוֹךְ בֵּיתְךָ". וְאָב לְכֻלָּם (תְּהִלִּים ט): "יִצְבֹּר וְלֹא־יֵדַע מִי אֶסְפֶּם". מִלְמַד, שְׁלֹא הֵבִיא עֲלֵיהֶם פְּרַעְנוֹת עַד שֶׁנִּכְנְסוּ הַצַּדִּיקִים אִישׁ לְאֹהֶלוֹ (ספרי).

(לא) וְרוּחַ נֹסַע | מֵאֵת יְהוָה וַיִּנּוּ שְׁלֹיִם מִן־הַיָּם וַיִּשָּׂא עַל־הַמַּחֲנֶה כְּרָדָּךְ יוֹם כָּהַן וְכַרְדָּךְ יוֹם כָּהַן סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה וּכְאֲמַתָּיִם עַל־פְּנֵי הָאָרֶץ:

לא וְרוּחָא נָטַל מִן קָדָם יי וְאַפְרַח שְׁלִיו מִן יִמָּא וְרָמָא עַל מִשְׁרֵתָא כְּמַהֲלֵךְ יוֹמָא לְכָא וְכַמַּהֲלֵךְ יוֹמָא לְכָא סָחֹר סָחֹר לְמִשְׁרֵתָא וְכָרִים תְּרַתִּין אַמִּין עַל אַפֵּי אַרְעָא:

כ"ד - וַיִּגְזוּ וַיִּפְרִיחַ, וְכֵן (תְּהִלִּים ז): "כִּי גַז חִישׁ". וְכֵן (נחום א): "נִגְזְרוּ וְעָבְרוּ". וַיִּשָּׂא • וַיִּפְשֹׁט, כְּמוֹ (שְׁמוּאֵל א ט): "וַהֲגִיזָה נְטָשִׁים עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ", (יחזקאל כט): "וַיִּנְטְשֵׁתִיךְ הַמַּדְבָּרָה". וּכְאֲמַתָּיִם • פְּוֹרְחוֹת בְּגִבְהַ עַד שֶׁהֵן כְּנֶגֶד לְבוֹ שֶׁל אָדָם, כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה טוֹרַח בְּאַסִּיפְתָּן, לֹא לְהִגְבִּיחַ וְלֹא לְשָׁחוֹת (ספרי).

(כז) וַיִּקָּם הָעָם כָּל־הַיּוֹם הַהוּא וְכָל־הַלַּיְלָה וְכָל יוֹם הַמַּחֲרָת וַיֹּאסֶפוּ אֶת־כְּתוּב הַשְּׁלֹי וְהַמְּמַעִיט אֶסְף עֲשָׂרָה חֲמָרִים וַיִּשְׂטְחוּ לָהֶם שְׂמוֹחַ סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה:

לכ וְקָם עָמָא כָּל יוֹמָא הַהוּא וְכָל לַיְלָא וְכָל יוֹמָא דְּבַתְרוּזְהִי וְכַנְשׁוּ יַת שְׁלִיו דְּאַזְעַר כְּנַשׁ עֲשָׂרָא דְּגוֹרִין וְשִׂטְחוּ לְהוֹן מִשְׂטִיחִין סָחֹר סָחֹר לְמִשְׁרֵתָא:

כ"ח - הַמְּמַעִיט • מִי שֶׁאֶסְף פְּחוֹת מְכָלָם, הָעֲצָלִים וְהַחֲגִרִים, אֶסְף עֲשָׂרָה חֲמָרִים. וַיִּשְׂטְחוּ • עָשׂוּ אוֹתָם מִשְׂטִיחִין מִשְׂטִיחִין.

(כט) הַבְּשָׂר עוֹדֶנּוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם טָרֵם יִפְרַת וְאַף יְהוָה חָרָה בָּעָם וַיִּדַּךְ יְהוָה בָּעָם מִכַּה רַבָּה מְאֹד:

לג בְּסָרָא עַד כַּעֲזַן בֵּין שְׁנֵיהוֹן עַד לֹא כְּסַק וְרַגְזָא דִּי תִקִּיף בְּעָמָא וְקַטַּל יי בְּעָמָא קַטוּל סָגִי לְחֻדָּא:

כ"ט - טָרֵם יִפְרַת • כְּתַרְגוּמוֹ: "עַד לֹא כְּסַק". דְּכָר אַחַר: אֵינּוּ מְסַפִּיק לְפַסְקוּ בְּשֵׁנִיו, עַד שֶׁנִּשְׁמְתוּ יוֹצְאָה.

(לד) וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא קְבָרוֹת הַתְּאוּהָ כִּי־שָׁם קָבְרוּ אֶת־הָעָם הַמֵּתָאוּיִם:

לד וַיִּקְרָא יַת שְׁמָא דְּאַתְרָא הַהוּא קְבָרֵי דְּמִשְׂאֵלֵי אַרְי תַּמָּן קְבָרוּ יַת עָמָא דְּשְׂאִילוֹ:

אכן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

הַיּוֹתוֹ תַחַת הַמַּ"ם שָׁנָא נַע, וְשִׁנִּי שְׁוֹאִים נַעִים, לֹא יִתְחַבְּרוּ לְעוֹלָם: וּמֵלֶת מִי יִתֵּן. כְּשׁוֹאֵל חֲפֵץ בְּדָכָר. כְּאוֹמֵר מִי יִתֵּן לִי זֹאת הַשְּׂאֵלָה וְהַחֲפֵץ: תּוֹרָה ל

ל) וַיֹּאסֶף מֹשֶׁה. הִלֵּךְ בְּלוּוֵי עַם הַזְּקֵנִים, לְחַלּוֹק לָהֶם כְּבוֹד: תּוֹרָה לֹא (לֹא) וְרוּחַ נֹסַע. יוֹם שְׁנִי: וַיִּגְזוּ. פְּרַת, כְּמוֹ גִזֵּי נִזְרָף. וּמַגְזִירָת, וְגַז צֹאנֶךָ: וְטַעַם וַיִּגְזוּ. שֶׁהָיוּ בְּשִׁפְת הַיָּם רַבִּים כְּחוֹל, וְהָגִה גִזּוּ מֵהֶם. וּמֵלֶת וַיִּגְזוּ, מִפְּעֻלֵי הַכֶּפֶל. כְּמוֹ וַיִּחַם בֶּשֶׂר הַיָּלֶד: וַיִּשָּׂא. כְּמוֹ וַיִּפְרֹשׁ. וְהַטַּעַם, כְּדָכָר נָטוּשׁ אֵין כַּח בּוֹ לְסוּר. וְכֵן, וְהָנֵם נְטוּשִׁים עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ: סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה. בְּלִבָּר. גַּם הַטַּעַם שֶׁהָיָה כְּאֲמַתָּיִם בְּכָל מְקוֹם, גְּבוּהָ אוֹ שְׁפָל: תּוֹרָה לֹא (לֹב) וַיִּשְׂטְחוּ. כְּמוֹ וַיִּפְרְשׁוּ. וְכֵן שְׂטִיחֵי אֶלְיָךְ כְּפִי. וְאִם הֵם שְׁנֵי בְּנִינִים: תּוֹרָה לֹא (לֹג) מִכַּה רַבָּה. דְּכָר הָיָה: תּוֹרָה לֹא (לֹד) וַיִּקְרָא. הַקּוֹרָא, אוֹ מֹשֶׁה: קְבָרוּ. הַקּוֹבְרִים, כְּמוֹ וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף: תּוֹרָה לֹא

(לה) מִקְבְּרוֹת הַתְּאוּהָ נִסְעוּ הָעַם חֲצֵרוֹת וַיְהִיו בְּחֲצֵרוֹת:
בְּחֲצֵרוֹת: פ

יב (א) וַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁחָה עַל-אֹדוֹת הָאִשָּׁה הַכֹּשִׁית אֲשֶׁר לָקַח פִּי-אִשָּׁה כְּשִׁית לָקַח:
אוּמַלְלַת מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁחָה עַל עֵסֶק אֶתְמַתָּא שְׁפָרְתָא דִּי נָסִיב אַרְי אֶתְמַתָּא שְׁפָרְתָא דְנָסִיב רְחִיק:

פּוֹרְשִׁין מִנְשׁוּתֵיהֶן כְּדָרְךָ שְׁפָרַשׁ בְּעַלֵּי מִמֶּנִּי! ומשם יִדְעָה מִרְיָם וְהַגִּידָה לְאַהֲרֹן. ומה מִרְיָם שָׁלָא נִתְפְּוּנָה לְגַנוּתוֹ, כִּף נְעֻשָׁה, קַל-וְחֹמֶר לְמַסְפֵּר בְּגַנוּתוֹ שֶׁל חִבְרוֹ. הָאִשָּׁה הַכֹּשִׁית • (שם) מַגִּיד, שֶׁהַכֹּל מוֹדִים בְּיַפְיָהּ, כִּשֶׁם שֶׁהַכֹּל מוֹדִים בְּשַׁחְרוּתוֹ שֶׁל כּוֹשִׁי. כְּשִׁית • בְּגִימָטְרִיא: יִפֶּת מֵרָאָה. עַל-אֹדוֹת הָאִשָּׁה • עַל אֹדוֹת גְּרוּשִׁיָּהּ. פִּי-אִשָּׁה כְּשִׁית לָקַח • מה תְּלַמּוּד-לוֹמֵר? אֵלָּא יֵשׁ לָךְ אִשָּׁה נְאֻה בְּיַפְיָהּ וְאֵינָה נְאֻה בְּמַעֲשֵׂיָהּ, בְּמַעֲשֵׂיָהּ וְלֹא בְּיַפְיָהּ, אֲבָל זֹאת נְאֻה בְּכָל. הָאִשָּׁה הַכֹּשִׁית • עַל שֵׁם נִזְיָה נִקְרְאת "כּוֹשִׁית", כְּאֵדָם הַקּוֹרָא אֶת בְּנוֹ נְאֻה: "כּוֹשִׁי", כְּדִי שֶׁלֹּא תִשְׁלַט בּוֹ עֵין רְעָה. פִּי-אִשָּׁה כְּשִׁית לָקַח • וְעַתָּה גֵרְשָׁה.

כ"א • וַתְּדַבֵּר • (ספר) אֵין "דְּבִיבּוּר" בְּכֹל מְקוֹם אֵלָּא לְשׁוֹן קִשָּׁה. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (בְּרֵאשִׁית טז): "דְּבִר הָאִישׁ אֲדִנִּי הָאֲרִץ אֶתְנֵי קִשׁוֹת". וְאֵין "אֲמִירָה" בְּכֹל מְקוֹם אֵלָּא לְשׁוֹן תְּחִנּוּנִים. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (בְּרֵאשִׁית ט): "וַיֹּאמֶר אֶל-נָא אֲחֵי תִרְעוּ", (בְּמִדְבָר יב): "וַיֹּאמֶר שְׁמַעוּ-נָא דְבָרִי". כָּל "נָא" לְשׁוֹן בְּקִשָּׁה. וַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן • (ספר) הִיא פְתִיחָה בְּדִבּוּר תְּחִלָּה, לְפִיכֵךְ הַקְדִּימָה הַכְּתוּב תְּחִלָּה. וּמִנֵּי הִתְּמָה יוֹדַעַת מִרְיָם שְׁפִירַשׁ מִשָּׁה מִן הָאִשָּׁה? רַבִּי נֶתָן אוֹמֵר: מִרְיָם הִתְּמָה בְּצַד צְפוּרָה בְּשַׁעַר שְׁנַאֲמֵר לְמִשְׁחָה: "אֲלֹדֵד וּמִיָּד מִתְּנַבְּאִים בְּמַחְנֵה", כִּיּוֹן שְׁשִׁמְעָה צְפוּרָה, אֶמְרָה: "אוֹי לְנִשְׁוֹתֵיהֶן שֶׁל אֱלוֹי אִם הֵם נִזְקָקִים לְנִבּוּאָה, שְׂיִהִיו

(ב) וַיֹּאמְרוּ הֵרֶק אֲדָב-בְּמִשְׁחָה דְּבִר יְהוָה הֲלֵא גַם-בְּנוֹ דְּבִר וַיִּשְׁמַע יְהוָה:
בְּאוֹמְרוֹ הַלְחוּד בְּרַם בְּמִשְׁחָה מִלִּיל יֵי הֲלֵא אַף עֲמָנָא מִלִּיל וַיִּשְׁמַע קְדָם יֵי:

כ"א • הֵרֶק אַף • עֲמוּ לְבִדּוֹ דְּבִר ה'. הֲלֵא גַם-בְּנוֹ דְּבִר • וְלֹא פִירְשֵׁנוּ מִדְּרָךְ אֲרִץ.

(ג) וְהָאִישׁ מִשָּׁה עָנּוּ מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאָדָמָה: ס
גְּוַבְּרָא מִשָּׁה עָנוּן לְחַדָּא מְכַל אֲנָשָׁא דִּי עַל אִפִּי אֲרַעָא:

כ"א • עָנוּ • שְׁפָל וְסַבְּלָן.

אכן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

אֲשִׁרְיָהֶם וְאוֹי לְנִשְׁיָהֶם. וְהִנֵּה חֲשָׁדוֹ מִשָּׁה, כִּי לֹא נִמְנַע לְשַׁכַּב עִם צְפוּרָה רַק בְּעֵבֹר שְׂאִינְנָה יָפָה: תוֹרָה ב
(ב) וַיֹּאמְרוּ הֵרֶק אַף בְּמִשְׁחָה. הַבִּיאָה רְאִיָּה, כִּי לֹא עָשָׂה זֶה לְקִדּוּשַׁת הַשֵּׁם, כִּי הֵם הִיוּ נְבִיאִים, וְאֵין הַמִּשְׁכָּב אֲסוּר לָהֶם: הֵרֶק אַף. וְהָאֲחִיד יִסְפִּיק. רַק הוּא דְרָךְ צַחוּת. כְּמוֹ, הַמְּכַלֵּי אֵין קְבָרִים: וַיִּשְׁמַע ה'. וְאִם דְּבִירוֹ בְּסִתְרָה: תוֹרָה ג
(ג) עָנוּ מְאֹד. בְּמִשְׁקָל שְׁלוֹ. וְהַטַּעַם, שֶׁלֹּא בְּקִשׁ גְּדוּלָּה עַל אֲחִיו: תוֹרָה ד

סָגִי נְהוּר. וְהִנֵּה לֹא יִתְכַן שְׁנִקְרָא שֵׁם שֶׁהוּא לְשַׁבַּת, לְהַפְכוֹ לְגַנְאִי. וַיִּשׁ אוֹמְרִים, כִּי כּוֹשׁ בֶּן יְמִינִי הוּא שְׂאוּל. וְכֵן הֲלֵא כְּבִנֵּי כּוֹשִׁיִּים. וּכְבָר פִּירְשִׁתִּיו. וְהַיִּשָּׁר בְּעֵינֵי, שְׁזוֹ הַכּוֹשִׁית הִיא צְפוּרָה, כִּי הִיא מְדַנֵּית, וּמְדַנֵּינִים הֵם יִשְׁמַעֲלִים, וְהֵם דָּרִים בְּאֶהֱלִים. וְכֵן כְּתוּב, יִרְגְּזוּן זִרְעוֹת אֲרִץ מִדְּבָר. וּבְעֵבֹר חוּם הַשָּׁמֶשׁ, אֵין לָהֶם לָבָן כָּלֵל. וְצְפוּרָה הִתְּמָה שְׁחוּרָה, וְדוּמָה לְכּוֹשִׁית: וְטַעַם כִּי אִשָּׁה כְּשִׁית לָקַח. זֶה הַדְּבִיר שֶׁדְּבָרָה מִרְיָם. וְיִמָּה נִכְבַּד דְּבָרֵי קְדָמוֹנֵינוּ שְׁאֲמָרוּ עַל הַזְּקָנִים,

(לה) נִסְעוּ הָעַם חֲצֵרוֹת. אֵל חֲצֵרוֹת דְּרָךְ קִצְרָה: וְטַעַם וַיְהִיו בְּחֲצֵרוֹת. דְּבַק עִם וַתְּדַבֵּר מִרְיָם, כִּי בְּעֵבֹרָה יִשְׁבוּ שָׁם, כִּי בֶן כְּתוּב: תוֹרָה א
(א) וַתְּדַבֵּר מִרְיָם. הִיא דְּבָרָה, גַּם אֶהֲרֹן הִסְפִּים אוֹ הַתְּרִישׁ, עַל כֵּן נְעֻשׁ: וְטַעַם וַתְּדַבֵּר. עִם בִּי"ת דְּרָךְ גְּנָאִי, כְּמוֹ וַיְדַבֵּר הָעַם בְּאַלְהֵים. גַּם יִמְצָא לְשַׁבַּח. גַּם בְּדָרְךָ נְבוּאָה. יֵשׁ אוֹמְרִים כִּי מִשָּׁה מִלֶּךְ עַל כּוֹשׁ, וְלָקַח כּוֹשִׁית. וְהַמְתַּרְגֵּם אֲמַר, שְׁפִירְתָּא. וְטַעַם לְשׁוֹן כְּבוֹד, כְּאֲשֶׁר יִקְרָאוּ הַיִּשְׁמַעֲלִים לְנִפְתָּה, הֲלָבָן. גַּם אֲנַחְנוּ נִקְרָא הַעוּר,

~ נקודות משיחות קודש ~

מעלת העונה דמשה רבנו

יותר ממבט, כי נבואה לא שיכת לעבודת האדם, אלא היא מעלה ומדרגה נגלית הנתנת מלמעלה, ומפני מה היה משה עניו מאד (שפירושו הכנעה) לגבי כל האדם? ויש לומר שיש ב' סוגי ענוה, יש ענוה על פי חשבון וטעם ודעת (וכמו שנתבאר לעיל במשה) ויש ענוה עצמית שלמעלה מחשבונות שכליים, על-דרך מה שנאמר על הקדוש-ברוך-הוא "במקום גדלתו של הקדוש-ברוך-הוא שם אתה מוצא ענותותו" – והרי על הקדוש-ברוך-הוא לא שף לומר שזוהי ענוה על פי חשבון (חס ושלום), אלא היא ענוה עצמית, וענוה זו היתה למשה רבנו, דנוסף על זה שהיה לו את מעלת הענוה על פי חשבון, היה לו אף את מעלת הענוה בעצם, דגם כאשר מצד השכל אין נתינת מקום כלל לענוה - וכמו בענין הנבואה שבו – מכל-מקום היה בטל לגבי כל אדם, "עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה".

(ע"פ לקו"ש ח"ג עמ' 30-38 - מתוך 'לקראת שבת')

והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על-פני האדמה: (במדבר יב, א)
 ולקאורה אינו מוכן כלל: הרי משה הוא שקבל תורה מסיני והקדוש-ברוך-הוא למדו תורה ארבעים יום ונתנה לו התורה במתנה, ולפני-זה הוציא את בני ישראל ממצרים, ובכל עת שרצה דבר עם השכינה, ועוד מעלות רבות, ואיך שף שיהיה "עניו מכל האדם"?
 ומבאר בזה דעם היות שמשה הפיר במעלתו ונדע שהוא גבוה במעלה מכל אדם, מכל-מקום היה עניו, מפני שדע שכל מעלותיו נתנו לו מלמעלה, והשב שאם הכחות האלו היו אצל יהודי אחר, היה גם-כן במעלה ומדרגה זו, ויכול להיות שהיה מגלה את הכחות יותר, ומפני זה היה עניו בפני כל אחד ואחד.
 אף עדין צריך באור: הניחא לגבי כחות הנפש, אף לגבי מעלתו העקרת של משה לגבי "כל האדם אשר על פני האדמה" שהיא הנבואה ש"לא קם נביא עוד בישראל כמשה", לא שף לומר שאדם אחר היה מגלה כחות אלו

דואמר יי בתפף למשה ולאחרן ולמרים פוקו תלתיכון למשפן זמנא ונפקו תלתיהון:

תדיר ואין עת קבועה לדבור. צאו שלשתכם מגיד, ששלשתן נקראו בדבור אחד, מה שאי-אפשר לפה לומר ולאין לשמע.

הואתגלי יי בעמודא דעננא וקם בתרע משפנא וקרא אהרן ומרים ונפקו תרויהון:

החצר לקראת הדבור. ויצאו שניהם. ומפני מה משכן והפרידן ממשה? לפי שאומרים מקצת שבחו של אדם בפניו, וכלו שלא בפניו. וכן מצינו בנח: שלא בפניו, נאמר (בראשית ז): "איש צדיק תמים". ובפניו, נאמר (סו): "כי אתה ראיתי צדיק לפני". דבר אחר: שלא ישמע בנזיפתו של אהרן.

(ד) ויאמר יהוה פתאם אל-משה ואל-אהרן ואל-מרים צאו שלשתכם אל-אהל מועד ויצאו שלשתם:

כ"י פתאם. נגלה עליהם פתאם והם טמאים בדרך ארץ, והיו צועקים: מים, מים, להודיעם שיפה עשה משה שפירש מן האשה, מאחר שנגלית עליו שכינה

(ה) וירד יהוה בעמוד ענן ויעמוד פתח האהל ויקרא אהרן ומרים ויצאו שניהם:

כ"י בעמוד ענן. (סו) יצא יחיד, שלא כמדת בשר-וודם: מלך בשר-וודם כשיצא למלחמה, יוצא באוכלוסין. וכשיצא לשלום יוצא במעטים. ומדת הקדוש-ברוך-הוא יוצא למלחמה יחיד, שנאמר (שמות טו): "ה' איש מלחמה". ויוצא לשלום באוכלוסין, שנאמר (תהלים סו): "רכב אלהים רבתיים אלפי שנאן". ויקרא אהרן ומרים. שיהיו נמשכין ויוצאין מן

אכן עורא על תורה - מהורות בלום, אברמובין

ד) פתאום. המ"ס נוסף, כמ"ס שלשום. לב: צאו שלשתכם ויצאו שלשתם. כן פרט, וירד ה' בעמוד ענן ויקרא אהרן והוא מגזרת פתי, דבר שלא עלה על כל אחד מאהלו. והנה דרך כלל, ואחר ומרים, ומשה שומע: תורה ה

(ו) וַיֹּאמֶר שְׁמְעוּנָא דְבְרֵי אִם־יְהִיֶה נְבִיאֲכֶם יְהוָה בְּמִרְאָה אֱלֹוֹ אֲתוּדַע בְּחִלּוֹם אֲדַבְרֶנּוּ:
וַיֹּאמֶר שְׁמְעוּ כֵּן פִּתְגָמֵי אִם יְהוָה לְכוּן נְבִיאִין אָנָּה יְיָ בְּחִזּוֹן אָנָּה מִתְגַּלִּי לְהוֹן בְּחִלְמִין אָנָּה מִמְלַל עֲמַהוֹן:

כ"ט ◀ שְׁמְעוּנָא דְבְרֵי • אִין "נָא" אֱלָא לְשׁוֹן בְּקֶשָׁה • אִם־יְהִיֶה נְבִיאֲכֶם • אִם יְהִיֶה לְכֶם נְבִיאִים • ה' **(ז) לֹא־כֵן עֲבַדִּי מֹשֶׁה בְּכָל־בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא:**
בְּמִרְאָה אֱלֹוֹ אֲתוּדַע • שְׂכִינַת שְׁמֵי אִין נְגֻלִית עֲלִיו • בְּאִסְפַּקְלָרְיָא הַמְּאִירָה אֱלָא בְּחִלּוֹם וְחִזּוֹן • ז' לֹא כֵן עֲבַדִּי מֹשֶׁה בְּכָל בֵּיתִי מֵהֵימָן הוּא:

(ח) פֶּה אֶל־פֶּה אֲדַבְרֶנּוּ וּמִרְאָה וְלֹא בְּחִידַת וְתִמְנַת יְהוָה יִבִּיט וּמְדוּעַ לֹא יִרְאֶתֶם לְדַבֵּר בְּעַבְדֵי כַּמֹּשֶׁה:
ח מִמְלַל עִם מִמְלַל מִלְלָנָא עֲמַה בְּחִזּוֹ וְלֹא בְּחִזּוֹן וְדַמּוּת יִקְרָא דִּינִי מִסְתַּפְּל וּמָא דִּין לֹא יִחְלַתוּן לְמִלְלָא בְּעַבְדֵי כַּמֹּשֶׁה:

כ"ט ◀ פֶּה אֶל־פֶּה • (ספרי) אֲמַרְתִּי לוֹ (הַכֹּרֵחַ לְפָרֶשׁ כֶּף, דָּאלוּ כְּפִשׁוּטוֹ שִׁ"פֶּה אֶל פֶּה" הַזְכָּר לְשִׁבַח, אִם־כֵּן הִנֵּה אֲז "פֶּה אֶל־פֶּה" מִמֶּשׁ כְּפִשׁוּטוֹ. וְזֶה אִי אֶפְשָׁר, דִּהָא כְּתִיב בְּסוּף נִשְׂא: "מִדְּבַר אֱלֹוֹ", וְעִין שֵׁם בְּרִשׁ", אֱלָא "פֶּה אֶל־פֶּה" פְּרוּשׁוֹ: אֲמַרְתִּי לוֹ לְפָרֶשׁ כּוּ. ו"פֶּה אֶל־פֶּה" לֹאוּ דוּקָא אֱלָא רְצָה לִוְמַר בְּהִדְיָא, וְדוּק) לְפָרֶשׁ מִן הָאִשָּׁה. וְהִיכֵן אֲמַרְתִּי לוֹ? בְּסִינֵי (דְּבַרִּים ה'): "לֵךְ אָמַר לָהֶם שׁוּבוּ לְכֶם לְאַהֲלֵיכֶם, וְאַתֶּה פֶּה עֲמַד עֲמַדִּי". וּמִרְאָה וְלֹא בְּחִידַת • ו"מִרְאָה" זֶה מִרְאָה דְּבוּר, שְׁאֵנִי מְפָרֶשׁ לוֹ דְּבוּרֵי בְּמִרְאִית פְּנִים שְׁבוּ וְאִינִי סוּתְמוּ לוֹ בְּחִדּוֹת, כְּעַנְיָן

(ט) וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בָּם וַיִּלְךְ:
ט וַתְּקִיף רַגְזָא דִּינִי בְּהוֹן וְאִסְפַּלְק:

כ"ט ◀ וַיַּחֲרֹאֲף ה' בָּם וַיִּלְךְ • מֵאַחַר שֶׁהוֹדִיעַם סְרַחֲוֹנִם, גָּזַר עֲלֵיהֶם נְדוּי, קַל־וְחֹמֶר לְבִשְׂר־וָדָם, שְׁלֹא יִכְעַס עַל חֲבֵרוֹ עַד שִׁיּוּדֵיעֵנוּ סְרַחֲוֹנוֹ.

(י) וַהֲעֵנָן סָר מֵעַל הָאֹהֶל וְהִנֵּה מְרִים מִצְרַעַת בְּשַׁלְגַּא וַיִּפֹּן אַהֲרֹן אֶל־מְרִים וְהִנֵּה מִצְרַעַת:
י וְעַנְנָא אִסְפַּלְק מֵעֲלֵיו מִשְׁכַּנָּא וְהָא מְרִים חֲזָרָא כְּתִלְגָּא וְאַתְפְּנֵי אַהֲרֹן לְוֹת מְרִים וְהָא סְגִירַת:

כ"ט ◀ וַהֲעֵנָן סָר • וְאַחַר־כֵּן: "וְהִנֵּה מְרִים מִצְרַעַת בְּשַׁלְגַּא". מִשָּׁל לְמִלְךְ שְׁאֵמַר לְפִדְגוּג: רַדְה אֶת בְּנֵי, אֲכַל לֹא תִרְדְּנוּ עַד שְׁאֵלְךָ מֵאֲצִלְךָ, שְׂרַחְמֵי עֲלִיו.

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(ו) שְׁמְעוּ נָא. כְּמוֹ עֲתָה: נְבִיאֲכֶם. מִי שִׁיְהִיָּה מִכֶּם נְבִיאֵי ה': בְּמִרְאָה. פְּרוּשׁוֹ, אִם הִנֵּה נְבִיאֲכֶם שֶׁהוּא נְבִיא ה', כְּמוֹ וְהִנְבוּאָה עוֹרֵד הַנְּבִיא. הָאֵהֱלָה שָׂרָה אִמּוֹ. כְּסֻף אֱלֹהִים עוֹלָם: בְּמִרְאָה. בְּמִרְאוֹת הַלְלִיָּה: בְּחִלּוֹם אֲדַבֵּר כּוּ. כְּפּוֹל, כְּדֶרֶךְ הַנְּבוּאוֹת: תּוֹרַהוּ **(ז) בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא.** טְעָמוֹ, כִּינִי

בֵּית שִׁכְנִס בְּלֹא רְשׁוּת. וְאִם יִצְטָרֵךְ יְדַבֵּר צְרִכּוֹ, וְאַתֶּם פֹּאשֵׁר אֲתוּדַע לְכֶם בְּחִלּוֹם, תְּדַעוּ. וְאִם לֹא, אִין לְכֶם רְשׁוּת לְשֹׂאֵל: תּוֹרַה ח **(ח) פֶּה אֶל פֶּה אֲדַבְרֶנּוּ.** הַטְעָם, בְּלֹא אֲמַצְעֵי: בְּמִרְאָה וְלֹא בְּחִידוֹת. הַטְעָם, שְׁאֵרָא לֹו הַדְּבוּר כְּפִשׁוּר הוּא, כְּצוּרַת הַמִּשְׁכָּן: וְלֹא בְּחִידוֹת. כְּמוֹ

הַנֶּשֶׁר הַגָּדוֹל: וְתִמְנַת ה' יִבִּיט. כְּטַעַם הַרְאֵנִי נָא אֶת כְּבוֹדְךָ. אוֹ שֶׁהוּא בְּהַקְיָן: תּוֹרַה ט **(ט) וַיִּלְךְ.** הַכְּבוֹד. וְהַעֲדָה, וְהַעֲנָן סָר: תּוֹרַה י **(י) מֵעַל הָאֹהֶל.** מֵעַל פֶּתַח הָאֹהֶל: וְהִנֵּה מִצְרַעַת. תְּחִסֵּר מִלֵּת הִיא, כְּמוֹ כְּפִשֵׁר קָאָה: תּוֹרַה יא

יא וַיֹּאמֶר אֱהָרֹן אֶל־מֹשֶׁה בְּכַעַר רַבּוּנִי לֹא כָעַן תִּשְׁוֶי עֲלֵנָא חוּבָא דְאַטְפְּשָׁנָא וְדִי סְרַחְנָא:

(יא) וַיֹּאמֶר אֱהָרֹן אֶל־מֹשֶׁה בִּי אֲדֹנָי אֶל־נָא תִשְׁוֶי עֲלֵינוּ חַפְּזָא אֲשֶׁר נִוְאלְנוּ וְאֲשֶׁר חֲטֵאנוּ:

כ"א - נואלנו • כתרגומי, לשון אויל.

יב לֹא כָעַן תִּתְרַחַק דָּא מִבִּינָא אַרִי אֲחֵתְנָא הִיא צְלִי כָעַן עַל בְּסָרָא מִיתָא הֲדִין דִּי בַּה וְיִתְסִי:

(יב) אֶל־נָא תְהִי כַּמַּת אֲשֶׁר בְּצִאתוֹ מִרְחֵם אִמּוֹ וַיֵּאכַל חֲצִי בִשְׂרוֹ:

אָת אַחֲתוֹ לְהִיּוֹת כַּמַּת. אֲשֶׁר בְּצִאתוֹ • מֵאַחַר שֵׁיבָא זֶה מִרְחֵם אִמּוֹ שֶׁל זֶה, שֵׁיבַשׁ כַּח בִּידוֹ לְעֵזֶר וְאִינוּ עוֹזְרוֹ, הָרִי נֵאֱכַל חֲצִי בִשְׂרוֹ - שְׂאֵחִיו בִּשְׂרוֹ הוּא. דְּבַר אַחַר: "אֶל־נָא תְהִי כַּמַּת" - (ספרי) אִם אֵינְךָ רוֹפְאָה בַתְּפִלָּה, מִי מִסְגִּירָה וּמִי מְטַהֵרָה? אֲנִי אִי אֶפְשָׁר לְרְאוּתָהּ, שְׂאֵנִי קְרוּב וְאֵין קְרוּב רוֹאֶה אָת הַנְּגַעִים, וְכֵהֵן אַחַר אֵין בְּעוֹלָם. וְזֶהוּ: "אֲשֶׁר בְּצִאתוֹ מִרְחֵם אִמּוֹ".

כ"א - אל-נא תהי • אחותנו זו. כַּמַּת • שֶׁהִמְצָרַע חָשׁוּב כַּמַּת: מֵה מַת מְטַמֵּא בְּבִיאָה, אֲפִי מְצָרַע מְטַמֵּא בְּבִיאָה. אֲשֶׁר בְּצִאתוֹ מִרְחֵם אִמּוֹ • "אִמּוֹ" הִיא לֹא לומר, אֶלָּא שֶׁכֵּנָה הַכַּתוּב. וְכֵן "חֲצִי בִשְׂרוֹ", "חֲצִי בִשְׂרָנוּ" הִיא לֹא לומר, אֶלָּא שֶׁכֵּנָה הַכַּתוּב. מֵאַחַר שֵׁיבָא מִרְחֵם אִמּוֹ, הִיא לָנוּ כְּאִלּוֹ נֵאֱכַל חֲצִי בִשְׂרָנוּ, כְּעִנְיָן שְׂנֵאֲמַר (בְּרַאשִׁית לז): "כִּי אֲחִינוּ בִשְׂרָנוּ הוּא". וְלִפִּי מִשְׁמַעוֹ אֲפִי הוּא נְרָאָה כֵּן; אֵין רְאוּי לְאַח לְהַנִּיחַ

יג וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר אֵל נָא רַפָּא נָא לָהּ: יג וַיִּצְלִי מֹשֶׁה גִּדְּמֵי לְמִימְרֵי אֱלֹהֵי בְּכַעַר אֲסִי כָעַן יִתָּה:

(יג) וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר אֵל נָא רַפָּא נָא לָהּ:

לאו. עַד שֶׁהִשִּׁיבוּ: עַתָּה תִּרְאָה וְגו'. פִּיּוּצָא בּוּ (בְּמִדְבָר כז): "וַיִּדְבַּר מֹשֶׁה אֶל ה' לֵאמֹר יִפְקֹד ה' אֱלֹהֵי הַרְוּחַת לְכָל־בִּשְׂרָי", הִשִּׁיבוּ: "קַח לָךְ". פִּיּוּצָא בּוּ (דְּבָרִים א): "וַאֲתַחֲנַן אֶל ה' בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר", הִשִּׁיבוּ: "רִב־לָךְ". רַפָּא נָא לָהּ • מִפְּנֵי מַה לֹּא הֶאֱרִיךְ מֹשֶׁה בַתְּפִלָּה? שְׁלֵא יִהְיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים: אַחֲתוֹ עוֹמֶדֶת בְּצָרָה וְהוּא עוֹמֵד וּמְרַבֵּה בַתְּפִלָּה! (דְּבַר אַחַר: שְׁלֵא יֵאמְרוּ יִשְׂרָאֵל: בְּשִׁבִיל אַחֲתוֹ הוּא מְאָרִיךְ בַתְּפִלָּה, אֲבָל בְּשִׁבִילָנוּ אֵינוּ מְאָרִיךְ בַתְּפִלָּה).

כ"א - אל נא רפא נא לה • בַּא הַכַּתוּב לְלַמֶּדֶךָ דִּרְךָ אֲרִי, שֶׁהַשׁוֹאֵל דְּבַר מִתְּכַרְו צָרִיךְ לומר שְׁנִים אוֹ שְׁלֹשָׁה דְּבָרֵי תַחֲנוּנִים, וְאַחַר־כֵּן יִבְקַשׁ שְׂאֵלוֹתָיו. לֵאמֹר • מַה תִּלְמוּד־לוֹמֵר? אָמַר לוֹ: הִשִּׁיבֵנִי אִם אַתָּה מְרַפָּא אוֹתָהּ אִם לֹאוּ? עַד שֶׁהִשִּׁיבוּ: "וְאָבִיָּה יִרַק יִרַק וְגו'". רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: בְּאַרְבַּעַה מְקוֹמוֹת בְּקֶשׁ מֹשֶׁה מִלִּפְנֵי הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְהִשִּׁיבוֹ אִם יַעֲשֶׂה שְׂאֵלוֹתָיו אִם לֹאוּ. פִּיּוּצָא בּוּ (שְׁמוֹת ז): "וַיִּדְבַּר מֹשֶׁה לְפָנָיו ה' לֵאמֹר וְגו'" (ספרי), מַה תִּלְמוּד־לוֹמֵר "לֵאמֹר"? הִשִּׁיבֵנִי אִם גּוֹאֲלִים אַתָּה אִם

יד וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה וְאֵלּוּ אֲבִיחָא מִנְּנַף גְּזִיף בַּהּ הָלָא תִתְפַּלֵּם שְׁבַעַא יוֹמִין תִּסְתַּגַּר שְׁבַעַא יוֹמִין מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא וּבַתֵּר כֵּן תִּתְפַּנֵּשׁ:

(יד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאָבִיָּה יִרַק יִרַק בְּפָנָיָהּ הָלָא תִתְפַּלֵּם שְׁבַעַת יָמִים תִּסְגַּר שְׁבַעַת יָמִים מִחוּץ לְמַחֲנֶה וְאַחַר תֵּאָסֵף:

קל-וחמור לשכינה ארבעה-עשר יום; אלא דִּיּוּ לְבָא מִן הַדִּין לְהִיּוֹת פְּנֻדוֹן, לְפִיכָךְ אֲפִי בְּגִזִּיפְתִּי "תִּסְגַּר

כ"א - ואבִיָּה יִרַק יִרַק בְּפָנָיָהּ • וְאִם אֲבִיָּה הִרְאָה לָהּ פָּנִים זֹעֲפוֹת, הָלָא תִתְפַּלֵּם שְׁבַעַת יָמִים, (כ"ק כ"ה)

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

בְּיָדְךָ, עַתָּה רַפָּא עַתָּה לָהּ. עַל כֵּן הִשִּׁיב הַשֵּׁם, וְאָבִיָּה. וְאֵילוּ אֲבִיָּה כְּעַם עֲלִיָּה וְיִרַק בְּפָנָיָהּ, הָלָא תִתְפַּלֵּם לְרְאוּת פְּנֵיו שְׁבַעַת יָמִים: תוֹרַה יד

אַחֲתֵינוּ כִּנְפֵל הַמַּת, כְּאֲשֶׁר יֵצֵא מִבְּשָׂן אִמּוֹ נֵאֱכַל חֲצִי בִשְׂרוֹ. וְכֵן בִּשְׂרֵי הַמְצוֹרָע. וְאֵין צוּרָךְ לְתִיקוֹן סוּפְרִים: תוֹרַה יג

יא) בִּי אֲדֹנָי. פִּירִשְׁתִּיו: אֵל נָא. אֵל עַתָּה: נִוְאלְנוּ. מִבְּנִין נִפְעַל, וְאֵין לוֹ רִיעַ. כִּי אִם נִוְאלוּ שְׂרֵי צֵאן. וְיִשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא הַפּוּךְ מֵאַגְלַת קְשׁוּרָה. וְטַעְמוֹ דְּרִיעַ: תוֹרַה יב) אֵל נָא תְהִי כַּמַּת. אֵל עַתָּה תִהְיֶה

(יד) תִּסְגַּר. כְּמוֹ הַמְצוֹרָעִים, שְׁלֵא יִזְיקוּ אַחֲרֵים: וְאַחַר תֵּאָסֵף. תִּתְשֵׁב

יג) וַיִּצְעַק מֹשֶׁה. זֶה יוֹרָה שֶׁהִיא בְּצַעַר עַל אַחֲתוֹ: אֵל. אַתָּה שֵׁיב הַגְּבוּרָה

יא) בִּי אֲדֹנָי. פִּירִשְׁתִּיו: אֵל נָא. אֵל עַתָּה: נִוְאלְנוּ. מִבְּנִין נִפְעַל, וְאֵין לוֹ רִיעַ. כִּי אִם נִוְאלוּ שְׂרֵי צֵאן. וְיִשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא הַפּוּךְ מֵאַגְלַת קְשׁוּרָה. וְטַעְמוֹ דְּרִיעַ: תוֹרַה יב) אֵל נָא תְהִי כַּמַּת. אֵל עַתָּה תִהְיֶה

עג שיעור יומי לשבת קודש כ"א סיון ושנים מקרא ואחד תרגום - יב - פרשת בהעלותך
 שְׁבַעַת יָמִים. וְאַחַר תֵּאַסֶּף • אוֹמֵר אָנִי: כֹּל הַ"אֲסִיפּוֹת" הָאֲמֹרוֹת בְּמִצְרָעִים עַל שֵׁם שְׁהוּא מְשַׁלַּח מַחוּץ לַמַּחֲנֶה, וּכְשֶׁהוּא נִרְפָּא – נֶאֱסָף אֶל הַמַּחֲנֶה, כְּתוּב בּוֹ 'אֲסִיפָה' לְשׁוֹן הַכְּנָסָה.

(טו) וְתִסְגַּר מְרִים מַחוּץ לַמַּחֲנֶה שְׁבַעַת יָמִים וְהָעַם לֹא נָסַע עַד־הָאֲסָף מְרִים: טו וְאַסְתַּגַּרְתָּ מְרִים מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא שְׁבַעַת יוֹמִין וְעָמָא לֹא נָטַל עַד דְּאִתְכַּנְּשַׁת מְרִים: כְּשֶׁהִשְׁלַף לִיאֹר, שְׁנַאָמֵר (שמות ב): "וְתִתְצַב אַחֲתוֹ מִרְחַק וְגו'".

כ"י • וְהָעַם לֹא נָסַע • (טוטה ט) זֶה הַכְּבוֹד חָלַק לָהּ הַמְּקוֹם בְּשִׁבִיל שְׁעָה אַחַת שְׁנִתְעַפְּכָה לְמִשְׁהָ זֶה הַכְּבוֹד חָלַק לָהּ הַמְּקוֹם (רש"י יב, טו) בְּכַתוּב נֶאֱמַר "וְהָעַם לֹא נָסַע", אֲךָ רַש"י מְדַבֵּק "הַמְּקוֹם". רָמַז יֵשׁ כָּאן, שְׁרָצוֹנִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְכַבֵּד אֶת מְרִים כֹּא מִהִתְעוֹרְרוֹת מְלִמְעָלָה. וְאִף שֶׁ"הַכֹּל בִּיּוֹדֵי שְׁמִים חוּץ מִיִּרְאֵת שְׁמִים", הָרִי כְּתִב הַמִּהְרָשׁ"א: מִכֹּל־מְקוֹם פְּשִׁטָּא דְּבִיד

~ נקודות משיחות קודש ~

הַקְּדוּשָׁ-בְּרוּךְ־הוּא לְהַטוֹת לֵב בְּנֵי אָדָם לְטוֹבָה. וְהַ'בְּחִי' כְּתִב, שֶׁהִתְעוֹרְרוֹת זֹו בָּאָה מִדְּרָגָה שְׁנַעֲלִית יוֹתֵר מִ"יָדֵי שְׁמִים" (ראה לקוטי תורה, במדבר טו, א).
 (לקוטי שיחות כרך יח עמ' 139)

(טז) וְאַחַר נָסַעוּ הָעַם מִחֲצָרוֹת וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַר פֶּאֶרְזָן: טז וַיִּבְתֵּר בֶּן נִטְלוֹ עָמָא מִחֲצָרוֹת וַיִּשְׂרוּ בְּמִדְבַרָא דְּפֶאֶרְזָן: פ פ פ

חסלת פרשת בהעלותך קל"ו פסוקים, מהללא"ל סימן.

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רעט - רפב

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

מִהִי־שׁוֹב. וְכֵן וְאַסְפְּתוּ מִצְרַעְתּוֹ. וְאַחַר שְׁבַעָה אֶל הַמַּחֲנֶה, נָסַעוּ הָעַם מִחֲצָרוֹת: תורה טו
 (טז) וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַר פֶּאֶרְזָן. עַל דַּעַת רַבִּים, שֶׁהָעֵנָן הָיָה שֵׁם. בְּעִבּוֹר שְׁמַצָּאוֹ וַיִּשְׁכַּן הָעֵנָן בְּמִדְבַר פֶּאֶרְזָן. וַיִּפְרָשׁוּ הָעֵנָן סָר מֵעַל הָאֹהֶל כְּמִשְׁמַעוֹ. וּלְפִי דַעַתִּי, אֵין זֶה הַפִּירוּשׁ נְכוּן: חסלת פרשת בהעלותך

אגרות קודש

ב"ה, י"ח סיון, תשי"ג
 ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר צבי שי

שלום וברכה!

נתקבל מכתבו וימים אלו ג"כ ספרו לתולדות משפחת משכיל לאיתן כו' ות"ח על הספר. ומה שמתחיל במכתבו כי רצונו להיות מקושר ולא להיות חסיד כיון שהוא מן הפרושים, הנה בטח ידוע גם לו אשר הגר"א עצמו הי' נקרא חסיד. ופשיטא שאין בזה כוונתי, ח"ו, להיות חסיד של איש פרטי או אפילו של איש כללי אלא שהוא כפתגם בעל התיניא: פעם שאלו אותו מהו ענינו של חסיד, ענה, שזה איש המוותר על תועלת עצמו ולא עוד אלא שאין נמנע מהיזק לעצמו ובלבד שיביא תועלת לאחר. וכיון שהי' זה בעת תוקף המחלוקת אז, חזר השואל ושאל, שאין רצונו בראי' לזה מתורת הנסתר, אלא דוקא מתורת הנגלה. וענהו רבינו הזקן, שזהו גמרא מפורשת (נדח י"ז ע"א) שורפם חסיד, אף שעיי"ז מזיק לעצמו, עיין שם בתוספות.

וקישור ענין זה בתורת החסידות והדרכותי, י"ל בפשטות, כי הרי, ע"פ שו"ע, ידוע הכלל: מאי חזית דדמי דידך סומק טפי, ובמילא הוא ג"כ להיפך, דמאי חזית דדמי דחברך סומק טפי. משא"כ תורת החסידות המעמידה את "הדגש" בזה, שתחלת העבודה צריכה להיות למעלה מן הטעם ודעת וחשבון, ורק זה יכול לשמש יסוד חזק לקיום התומ"צ כדבעי, וכשאינן נכנס בחשבון, הרי לכל לראש מתענין בטובת רעהו, ובפרט כשנוכח על הטעם דהכרח העבודה שלמעלה מטו"ד וחשבון: אם יאחז בעשיית חשבון, אפילו חשבון דקדושה, הרי ידוע שמדתו של הקב"ה מדה כנגד מדה, ובמילא גם עמו ידקדקו אם בעל חשבון הוא בהנהגתו במעשה ואפילו בדבור ובמחשבה, כי הרהורי עבירה קשים מעבירה, ואז הרי פשוט שאין זה כדאי (עס לייענט זיך ניט) בשבילו.

ידועה השאלה: אם הכרח הוא לימוד החסידות, א"כ מה עשו דורות הראשונים? ואפילו בזמננו הנה ישנם כאלו שאינם יודעים מתורת החסידות, ובכ"ז הם יראים ושלמים.

אבל המענה ע"ז ג"כ פשוט הוא: העולם מתנהג לא במקרה ח"ו, אלא בהשגחה פרטית בכל פרט ופרט. וכמו שרואים אנו בסוג הבעלי חיים, שישנם כמה אברים הנחוצים לבעל חי אחד שבלעדם אי אפשר לו להתקיים אף שאינם נמצאים אצל בע"ח אחר, מפני שהוא אפשר לו בלא הם. הרי מלפנו מבהמות ארץ, למדנו שגם במין המדבר כן הוא. זה שלא נודע לו עד עתה מלימוד תורת החסידות, או שהי' בדורות האלו שלימוד זה דפנימיות התורה הי' שייך רק ליחידי סגולה, ה"ז גופא ראוי שנמצא הוא בתנאים כאלו ולא יבוא לידי נסיונות כאלו, שמוכרחים הם גם לידיעה זו, משא"כ אלו שנודע להם ממצאות חלק תורה זו; והרי פשיטא שגם זה נכנס בפסק הרמב"ם שאפי' אות אחת, ומי יאמר חלק תורה שלם, הרי קדושתה שוה לפסוק שמע ישראל כו'. והחילוק בין בע"ח ואיש הישראלי בהנ"ל הוא רק בזה, שברצות הקב"ה שתהי' טובתו שלימה, לא רצה להכריח את האדם בזה, ולכן ניתנה לו בחירה חפשית, ולא עוד אלא שברא יצה"ר המסביר לאדם כו"כ טעמים ונימוקים להסירו מן הדרך, ואם יש לו - להיצה"ר - עסק עם איש ירא ד', ה"ה מלבש הטעמים ונימוקים שלו באותיות של השו"ע. ובודאי האריכות לדכותי אך למותר.

במה ששואלני אם יש כאן מתושבי יעקאטערינאסלאוו, הנה לא נודע לי אודותם. ובהנוגע לאמי הרבנית שליט"א, הרי מה טוב שיכתוב אליי ישר, ובטח תכתוב לו מהידוע לה. ויכול לכתוב אליי באיזה לשון שהוא.

בבקשתו מוסג"פ קטע, שנדפס פה בעת פטירת אבי זללה"ה.

וברך לקחתי ואשיבנו. כיון שהי' שליח למסור פ"ש ממו"ח הרה"ג הגר"ר כ"ץ, הנה ייטיב למסור פ"ש בכבוד ממני. ות"ח.

והשי"ת יצליחו ויזכהו שהוא וזוגתו שיחיו יגדלו את בנם יהודא ליב שיי' לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך הרחבת הדעת ואשר יוסיף אומץ בהפצת אור היהדות בסביבתו. ויה"ר מהשי"ת שיעשה זה מתוך חמימות חסידותית.

בכבוד וברכת הצלחה.

נ"ב. ראיתי בהרשימה שבסוף ספרו שהו"ל בהוצאתו כמה חוברות ע"ד ובשאלת המדע ביחסו אל הדת, ואם יוכל להמציא להספריי שלי הרי ת"ח מראש, כיון ששאלה זו בהגישה אליי מכאיבה. כי אפילו החרדים הדנים בזה, הרי הסה"כ מהתעמולה שלהם הוא שהיו כמה מגדולי ישראל שהיתה להם ידיעה גדולה במדע ועד כמה המדע נחוץ לתורת ישראל וכמו בהלכות קידוש החדש, טריפות כו', בה בשעה שהגישה צ"ל בהיפך לגמרי, שלהמדע אין לו כל יסוד מבלי אמונה, וכמה מאנשי מדע היו תועים בדרכי החיים לולי אחיזתם בזה כו' וכו'.

לוח תהלים

יום ראשון, ט"ו סיון < מפרק עז עד סוף פרק עח

יום שני, ט"ז סיון < מפרק עט עד סוף פרק פב

יום שלישי, י"ז סיון < מפרק פג עד סוף פרק פז

יום רביעי, י"ח סיון < מפרק פח עד פרק פט

יום חמישי, י"ט סיון < מפרק צ עד סוף פרק צו

יום שישי, כ' סיון < מפרק צז עד סוף פרק קג

שבת קודש, כ"א סיון < פרק כ. מפרק קד עד סוף פרק קה

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהלים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

תניא יומי

~ יום ראשון ט"ו סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 158, פרק ה והנה על... עד עמ' פ, פרק ג]:

בעולם מדת הרחמים, שתהיה התגלות קדושה ואלקות בעולם. דְּהִינּוּ – "שיתוף מדת הרחמים" משמעה: הַתְּגַלּוֹת אֱלֹהוֹת – בעולם, עַל־יְדֵי צְדִיקִים – ועל־יְדֵי וְאוֹתוֹת וּמוֹפְתִים שֶׁבַתְּוֶרָה – על־יְדֵי־זוֹה נראה ומתגלה בעולם אלקות ולמעלה

מִן הַטְּבַע. בפרק הקודם אמר רבנו הזקן, ששתי המדות – הן מדת חסד וההתפשטות של חיות אלקית לברוא נבראים מ"אין" ל"יש", והן מדת הגבורה, לצמצם ולהסתיר את החיות האלקית שלא תהיה בהתגלות לנבראים – הן שתיהן למעלה משכל והשגת הנבראים. כאן הוא מסביר, שמדות אלו הן למעלה לא רק

משכל הנבראים, אלא גם למעלה משכל והשגת הנשמות שמעולם האצילות; שגם נשמת משה רבנו, שהיתה נשמה מעולם האצילות, גם שכלו לא היה יכול להשיג מדות עליונות אלו שהן דבר אחד עם הקב"ה עצמו. וְהִנֵּה עַל זֶה – על המדובר כאן, שמדות חסד וגבורה הן למעלה מהשכל, אָמְרוּ בְּזוֹהַר, דְּלְעִילָא, בְּסִטְרָא דְקַדְשָׁה עֲלֵאָה, - שלמעלה, בצד ה"קדושה עליונה", כלומר, בעולם האצילות שהוא למעלה מעולמות בריאה - יצירה - עשיה, אִית יְמִינָא וְאִית שְׁמַאלָא, יש "ימין" ויש "שמאל", דְּהִינּוּ חֶסֶד וְגִבּוּרָה, פְּרוּשׁ, - שכן, מה היא הרבנות שלמעלה ישנם חסד וגבורה? אלא הכוונה היא, שגם גבורה (צמצום) היא "לעילא" (למעלה) ולמעלה מהשגת הנבראים, כי היא מדה אלקית. שהרי כיוון שלמעלה ב"סטרא דקדושה" – בצד הקדושה – לא שייך פירוד חסד-שלום, אלא הכל הוא בהתכללות, הנה "שם" ענין ה"ימין" (חסד) וה"שמאל" (גבורה), למרות שהם שני דברים מנוגדים לגמרי, הם – באופן של "שני הפכיים בנושא אחד", מפני ששניהם מאוחדים בתכלית עם אין־סוף ברוך־הוא, דְּשִׁתִּיחֵן – גם חסד וגם גבורה, הן מְדוּת אֱלֹהוֹת לְמַעְלָה מְשַׁבְּל הַנְּבִרָאִים וְהַשְּׁגָתָם, דְּאִיהוּ וְגִרְמוּחֵי חַד בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת – הוא יתברך והכלים שלו (ומדותיו) הם דבר

ה. בפרק הקודם, פרק ד', הסביר רבנו הזקן, שמה שהנבראים נראים ל"מציאות יש", הרי זה בסיבת מדת הגבורה וכוח הצמצום של הקב"ה, הגורמים שהחיות האלקית לא תהיה גלויה בנבראים. ולכן, למרות שהנברא נמצא תמיד

במקורו, שהוא הכוח האלקי הבורא אותו תמיד ובלי הפסק מ"אין" ל"יש", הרי כיוון שהחיות והכוח האלקי אינם בהתגלות לנבראים, חש הנברא את עצמו כאילו הוא דבר לעצמו, ואין נראית בנברא האמת שהוא רק התפשטות מהזיו של מקורו בלבד, כמו ההתפשטות של האור והזיו מהשמש.

וְהִנֵּה, עַל זֶה – על מה שדובר, שכל התהוותם של הנבראים, שייראו ויחושו את עצמם ל"מציאות יש", באה על־ידי מדת הצמצום, אָמְרוּ רַבּוּתֵינוּ וְכָרוֹנָם לְבְרַכָּהּ: "בְּתַחֲלָה עֲלָה בְּמַחְשְׁבָהּ – העליונה, לְבְרָא אֶת הָעוֹלָם בְּמֵדַת הַדִּין, - שהיא מדת הגבורה והצמצום, רָאָה שְׁאִין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם – במדת הדין והצמצום בלבד, שְׁתַּף בּוֹ – בעולם, מְדַת רַחֲמִים", לכאורה אין הדברים מובנים, שהרי הקב"ה הוא "חפץ חסד" ורוצה לעשות חסד עם הנבראים, מדוע, איפוא, המחשבה הראשונה היתה לברוא את העולם במדת הדין? – אלא, לפי מה שהוסבר, מובן הדבר: היות וכל מציאותם של הנבראים שייראו ויחושו עצמם ל"מציאות" באה דוקא על־ידי מדת הדין והגבורה, המכסה על החיות האלקית, ולולא הסתרה זו היו הנבראים בטלים במציאות; והכוונה העליונה היא הרי שתהיה "מציאות" של נבראים, כי רק אז שייך בהם ענין העבודה שעל־ידיה הוא יכול להטיב אתם במתן שכר עבור העבודה – הרי, שדוקא על־ידי מדת הדין והצמצום, הנבראים הם במצב של ביצוע תכלית הבריאה. לכן, עלה תחילה במחשבתו יתברך לברוא את העולם במדת הדין, אך כיוון שראה שב"דין" בלבד לא יהיה קיום לעולם – כי אז היתה חיות הקדושה מכוסה בעולם, והעבודה גלגלה את החיות האלקית בעולם היתה קשה ביותר – לכן "שיתף"

1. ראה פירוש רש"י בראשית א, א; בראשית רבה פי"ב, טו. 2. חלק א נג, א.

נְמַתָּה רְקִיעַ — אור מקיף, עַל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁבְּגֻן־עֵדֶן, - אור מקיף זה מעניק כוח לאותן נשמות שתוכלנה "לקבל" ההתפשטות משתי מדות אלו, וְרְקִיעַ זֶה נִקְרָא "רְוָא דְאֹרֵיתָא", - סוד התורה, הענין בתורה שבכחינת רז וסוד, וכו' — ברקיע, סוד כ"ב

אוֹתֵיזֵת הַתּוֹרָה, - ואותיות התורה הן הרי גם כן למעלה משכל והבנת התורה, הַתּוֹנָה — התורה ניתנה מִשְׁתֵּי מִדּוֹת אֵלוֹ, כְּדָכְתִּיב: - כמו שכתוב: "מִיְמִינוֹ אֵשׁ דַּת לְמוֹ", - דת, תורה, באה מ"מִיִּין", מ"חסד", והיא גם ענין של "אש", "גבורה", וּמְרַקֵּעַ זֶה — ומאור מקיף זה, נוֹטֵף מִלְּמוֹזֵן הַנְּשָׁמוֹת, - כלומר, מה"רקיע" נמשך אור פנימי לנשמות, שהוא ענין ה"מוזון" — אור פנימי שמישים אותו, דְּהֵינּוּ — כלומר: יִדְעֵת סוּד כ"ב אוֹתֵיזֵת הַתּוֹרָה, פִּי

הֶרְקִיעַ הַזֶּה הוּא סוּד הַדְּעַת, - והטל שנוסף ממנו, הוא ידעית סוד כ"ב אותיות התורה, וְהַתּוֹרָה הִיא מוֹזֵן הַנְּשָׁמוֹת בְּגֻן־עֵדֶן, וְהַמְצוֹת הֵן לְבוּשִׁים, כְּמִכְאֵר כָּל זֶה [בְּוֹהַר — פרשת וַיִּקְהַל דָּף ר"ט ור", וּבְעֵץ חַיִּים' שְׁעַר מ"ד פָּרָק ג]: - הרי מוסבר כאן, ששתי המדות חסד וגבורה שמעולם האצילות, הן למעלה משכל והשגה לא רק של הנבראים, אלא גם של נשמות שמעולם האצילות, ורק בדרך של קבלת שכר יכולות הנשמות בגן־עדן לקבל ההתפשטות משתי המדות חסד וגבורה.

אחד בעולם האצילות, גם מדת החסד וגם מדת הגבורה מאוחדות שתיהן בתכלית אתו יתברך. וְאִף הַשְּׁגַת מִשָּׁה רַבְּנוֹ עֲלִיר־הַשְּׁלוֹם בְּנִבְוֵאתוֹ, - שהשיג במראה הנבואה שלו, לֹא הִיָּתָה בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת, - עצמו, שכן עולם האצילות הוא למעלה גם משכלו והשגתו של משה רבנו, אֵלֶּא עֲלִירֵי הַתְּלַבְּשוֹתוֹ בְּעוֹלָם הַפְּרִיָּאָה — על־ידי התלבשות מדרגת ה"אצילות" בעולם הבריאה; וְאִף גַּם זֹאת, - גם לאחר ש"אצילות" מתלבשת בעולם הבריאה, איזו מדרגה של "אצילות" השיג? - לֹא בְּשְׁתֵּי מִדּוֹת אֵלוֹ - חֶסֶד וְגִבּוֹרָה - היתה השגת משה רבנו, אֵלֶּא עֲלִירֵי הַתְּלַבְּשוֹתוֹ — המוקדמת, בְּמִדּוֹת שְׁלֵמָה מִהֵן בְּמִדְרָגָה, שֶׁהֵן מִדּוֹת נִצְחֵהוֹר־יְסוּד — מדת הנצח היא "ענף" בלבד ממדת החסד, ומדת הוד היא

"ענף" ממדת הגבורה — כפי שהן באות במדת ה"יסוד" המשפיעה למדרגות שלמטה ממנה, [כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּשְׁעַר הַנְּבִוֵּאָה]. - שבמדרגה זו היתה השגתו של משה רבנו על־ידי־השלום. רק שְׁמַתָּן שְׁכָרָם שֶׁל צְדִיקִים בְּגֻן־עֵדֶן, הוּא הַשְּׁגַת הַתְּפַשְׁטוֹת הַחַיּוֹת וְאֹר הַנִּמְשָׁךְ מִשְׁתֵּי מִדּוֹת אֵלוֹ - חֶסֶד וְגִבּוֹרָה — שבתור שכר יכולים הם לקבל ההתפשטות משתי מדות אלו, וְהוּא — התפשטות החיות משתי המדות חסד וגבורה, היא מוֹזֵן הַנְּשָׁמוֹת הַצְּדִיקִים שֶׁעָסְקוּ בַּתּוֹרָה לְשָׁמָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה. פִּי מֵהַתְּפַשְׁטוֹת שְׁתֵּי מִדּוֹת אֵלוֹ

"ענף" ממדת הגבורה — כפי שהן באות במדת ה"יסוד" המשפיעה למדרגות שלמטה ממנה, [כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּשְׁעַר הַנְּבִוֵּאָה]. - שבמדרגה זו היתה השגתו של משה רבנו על־ידי־השלום. רק שְׁמַתָּן שְׁכָרָם שֶׁל צְדִיקִים בְּגֻן־עֵדֶן, הוּא הַשְּׁגַת הַתְּפַשְׁטוֹת הַחַיּוֹת וְאֹר הַנִּמְשָׁךְ מִשְׁתֵּי מִדּוֹת אֵלוֹ - חֶסֶד וְגִבּוֹרָה — שבתור שכר יכולים הם לקבל ההתפשטות משתי מדות אלו, וְהוּא — התפשטות החיות משתי המדות חסד וגבורה, היא מוֹזֵן הַנְּשָׁמוֹת הַצְּדִיקִים שֶׁעָסְקוּ בַּתּוֹרָה לְשָׁמָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה. פִּי מֵהַתְּפַשְׁטוֹת שְׁתֵּי מִדּוֹת אֵלוֹ

שער היחוד והאמונה

משה רבינו עליו השלום נבואתו לא היתה בעולם האצילות אלא על ידי התלבשותו בעולם הבריאה ואף גם זאת לא בשתי מדות אלו חו"ג אלא על ידי התלבשותו במדות שלמטה מהן במדרגה שהן מדות נצח הוד יסוד [כמ"ש בשער הנבואה] רק שמתן שכרם של צדיקים בנן עדן הוא השגת התפשטות החיות ואור הנמשך משתי מדות אלו חו"ג והוא מזון נשמות הצדיקים שעסקו בתורה לשמה בעו"ה כי מהתפשטות שתי מדות אלו נמתח רקיע על הנשמות שבגן עדן ורקיע זה נקרא רוא דאורייתא וכו' סוד כ"ב אותיות התורה הנתונה משתי מדות אלו כדכתיב מימינו אש דת למו ומרקיע זה נוטף מל למזון הנשמות דהיינו ידעת סוד כ"ב אותיות התורה כי הרקיע הזה הוא סוד הדעת והתורה היא מזון הנשמות בג"ע והמצות הן לבושים כמבואר כל זה [בוהר ויקהל דף ר"ט ור"י ובע"ח שער מ"ד פרק ג']:

~ יום שני ט"ז סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פ, פרק ו והנה שם... עד עמ' 160, הכלולה בחסד.

פָּרָק ו. בפרק ד' הסביר רבנו הזקן, ששתי המדות העליונות — מדת החסד וההתפשטות של החיות האלקית לברוא

ולהחיות את הנבראים, ומדת הגבורה והצמצום המסתירה על החיות האלקית המהווה ומחיה את הנברא (כדי שהנברא יוכל

3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: עפמשנ"ת באגה"ק (סי"ט) מובן שאין הכוונה — שלא למעלה מזה (שהרי השיגו בחו"ב) — אלא שהשגת חו"ג (מקור הבריאה וצמצומה) דבזה עסקינן — היתה ע"י התלבשותם בנה"י דוקא". 4. ברכה לג, ב.

כדבר קבוע תמיד, ומתנהג בדרך הטבע. — גם אותם דברים, בהם נראית איזו התחדשות, הרי גם התחדשות זו קבועה בסדר הנקרא דרך הטבע. — המלה "טבע", כפי שהיא מוסברת בחסידות, יש בה כמה פירושים, ומהם: "טבע" במשמעות של קביעה, כלשון חכמינו ז"ל: "כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים". כמו כן "טבע" מלשון "טובעו בים סוף", כמו דבר שטבוע במים, מכסים עליו המים והוא אינו נראה כלל — כך "טבועה" כביכול החיות האלקית בנבראים, שאין היא נראית כלל. וְשֵׁם "אלהים" זֶה, - לא כפי ששם אלקים הוא בשרשו

העליון, אלא כפי ששם אלקים משפיע באמצעות מדת הגבורה, שהעולם יראה כאילו הוא מתנהג בדרך הטבע, הוא מְגִן וְנִרְתֵּק לְשֵׁם הַיְיָ, - כאמור לעיל בפירוש הפסוק "שמש ומגן הוי' אלקים", ששם הוי' הוא כמו השמש כאשר מאירה, ושם אלקים מסתיר על האור של שם הוי', כמו ה"מגן" וה"נרתק" המסתירים על אור השמש, כדי שיהיה באפשרות הנבראים לקבל את האור, לְהַעֲלִים הָאֹרֶךְ וְתַחֲתוֹת הַנְּמֻשֶׁךְ מִשֵּׁם הַיְיָ וְמִהוּנָה מֵאִין לְיֵשׁ, - שענינו של "הוי'" (מלשון מהווה) שהוא בורא הכל מ"אין" ל"יש", ועל אור זה מסתיר שם אלקים, וזאת כדי שֶׁלֹּא יִתְגַּלֶּה לְנִבְרָאִים וְיִכְתְּלוּ בְּמִצִּיאוֹת. — אילו האור של שם הוי', המהווה מ"אין" ל"יש", היה מתגלה לנבראים, היו הם בטלים במציאות — הרי, שדווקא על-ידי ההסתרה שמשם אלקים, קיימת מציאות הנבראים, וממילא - וְהָיָה בְּחִינַת גְּבוּרָה זו וְצִמְצוּם הוֹחֵה - ההסתרה המסתירה על החיות האלקית, הוא — לא רק צמצום והעלם, אלא גְּסָן בְּחִינַת חֶסֶד שֶׁהָעוֹלָם יִפְנֶה בּוֹ, - זהו "כי אמרתי עולם חסד יבנה"⁴, שבנין ובריאת העולם הוא על-ידי בחינה של חסד; וכיוון שבלעדי הצמצום וההעלם של שם אלקים לא היתה יכולה להיות שום מציאות של עולם, הרי שהכוונה והתכלית של הצמצום הזה הוא — חסד, כדי שתוכל להיות המציאות של עולם, וְזוֹ הִיא בְּחִינַת גְּבוּרָה הַכְּלוּלָה בְּחֶסֶד⁵. — אופן כזה של גבורה שעל ידו מתבצעת התכלית של חסד, זוהי גבורה הכלולה בחסד, ומהווה חלק מחסד⁶.

לחוש את עצמו ל"מציאות יש" — יש לשתייהן שורש אחד; ואשר מכיוון שהן "עצם" אחד, לא יכול הצמצום והגבורה להיות הסתרה אמיתית, שכן "אין עצם מסתיר על עצם".

ברם, כל זה אמור לגביהן כפי שהן בשרשן, ואילו כפי שהן בהתגלות בספירה ומדה, אפשר לכאורה לחשוב, שהן אכן שתי מדות נפרדות והפכיות אחת מהשניה — מדה אחת היא חסד וגילוי, והשניה — גבורה, צמצום והעלם, ובפרקנו יסביר, שגם כפי ששתי מדות אלו הן בהתגלות, הן בהתכללות אחת עם השניה. שהרי, תכלית וכוונת ההעלם היא כדי שיוכלו להיות

עולם ונבראים גשמיים — שכן, אם החיות האלקית היתה בהתגלות, היו הנבראים בטלים במציאות ולא היתה שום מציאות כלל של נבראים — הרי שתכלית הצמצום וההעלם של גבורה היא באמת ענין של חסד, כך ששתייהן חסד וגבורה, הן בהתכללות. ולמה הדבר כן? — מפני ששתייהן מאוחדות עם האין-סוף, הרי הן ממילא "עצם" אחד גם כשהן שתי מדות חסד וגבורה. וְהֵנָּה, שֵׁם "אלהים" הוא שֵׁם מֵדַת הַגְּבוּרָה וְהַצְּמִצּוּם, - כל שם מהשמות הקדושים הוא מדה מיוחדת, כמו שם א-ל הוא מדת החסד, ככתוב: "חסד א-ל כל היום", וכך שאר השמות במדות אחרות. השם של מדת הגבורה והצמצום הוא שם אלקים, כלומר, כשאור אין-סוף ברוך-הוא מתלבש במדת הגבורה לפעול פעולת הצמצום וההעלם — נקראת מדה בשם אלקים. וְלָכֵן הוּא — שם אלקים, גְּסָן בְּנִימְטְרִיא "הטבע", - במלה "הטבע" אנו מציינים סדר קבוע של הנהגה בעולם, החוזר על עצמו תמיד, ולכן רגילים אליו ואין הוא מעורר שום השתאות, לא נראה כל חידוש לגבי הסדר של אתמול, וממילא לא חושבים אודות הכוח והחיות האלקי הגלום בדברים שנקבעו בסדר ואופן תמיד. לְפִי שְׂמִמְתִּיר — שם אלקים את הָאֹרֶךְ שֶׁלְמַעַלָּה הַמְהוּוֶה וְמִחִיָּה הָעוֹלָם, - על-ידי שהאור שלמעלה מהווה תמיד מחדש את הנבראים, נוצר הרי באמת, כאמור, הענין הפלאי של בריאת "יש מאין", פלא שהוא גדול יותר מאשר קריעת ים-סוף. אך, שם אלקים מעלים על האור שלמעלה המהווה ומחיה את העולם, וְנִרְאָה כְּאִלוֹ הָעוֹלָם עוֹמֵד — בלי התחדשות, אלא

1. תהלים נב, ג. 2. גיטין מ, ב. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ דח"א ספ"ו" — הרבי שליט"א מסביר, שבהדגשה "גבורה זו" ו"צמצום זה" מתכוון רבנו הזקן לומר, שדוקא כאן הגבורה והצמצום הם ענין של חסד, ואילו לא כך הדבר לגבי הצמצום אודותו מדובר בחלק ראשון סוף פרק ו' — שחיות הקדושה באה אחרי צמצומים רבים כדי שתתלבש בבחינת גלות בקליפות וסטרא-אחרא להחיות — שכן, שם הצמצום הוא אכן ענין של גבורה והעלם ולא ענין של חסד, שהרי הכוונה שם היא שלא יהיה בהן ענין של גילוי. 4. תהלים פט, ג. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בוזה בא להוסיף עיקר חדש לגמרי, ובמילא גם לתרץ קושיא גדולה (שכנראה

~ יום שלישי י"ז סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 160, והנה מהתכללות המדות... עד עמ' פא, השמש בשמש.

שהוי' הוא האל האדיר "בשמים ממעל" ו"על הארץ מתחת" ובלעדו אין אל אחר, אלא הפירוש הוא שבלעדו אין שום דבר, כי הכל בטל אליו יתברך, ועל כך צריך להיות "והשבות אל לבבך" – להתבונן ולהתעמק היטב ש"הוי' הוא האלקים",

והנה, מהתכללות המדות זו בזו – מן העובדה שלמרות שהן מדות הפכיות – חסד היא מדה הפכית מגבורה – אף על פי כן הן כלולות אחת מהשניה, נראה לעין – רואים במוחש, דאיהו וגרמוהי חד, - שהוא יתברך וה"כלים" שלו הם דבר אחד, שהן – גרמוהי,

שער היחוד והאמונה

והנה מהתכללות המדות

פרוש: ששני שמות אל – הוי' ואלקים, הם אחד ממש, - למרות שהוי' הוא חסד והתגלות, ואלקים – צמצום והעלם, ובכל זאת הם דבר אחד ממש, ששם שם "אלהים" המצמצם ומעלים האור, - של החיות האלקית המהווה את העולם והנבראים, הוא פחינת חסד כמו שם הוי', ממש ששמותיו של הקדוש ברוך הוא מתייחדות עמו ביחוד גמור, והוא ושמו אחד, שמותיו הן שמוותיו. – ועל כך אומרים "הוא ושמו אחד", ואם בן – כשתדע

זו בזו נראה לעין דאיהו וגרמוהי חד שהן מדותיו כי מאחר שהן ביחוד גמור עמו לכן הן מתייחדות זו בזו וכלולות זו מזו כמאמר אליהו ואנת הוא דקשיר לון ומיחד לון וכו' ובר מינד לית יחודא בעילאי כו' וז"ש והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים פירוש ששני שמות אלו הם אחד ממש שגם שם אלהים המצמצם ומעלים האור הוא בחי' חסד כמו שם הוי"ה משום שמדותיו של הקדוש ברוך הוא מתייחדות עמו ביחוד גמור והוא ושמו אחד שמדותיו הן שמוותיו ואם כן ממילא תדע שבשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד פי' שגם הארץ החומרית שנראית יש גמור לעין כל היא אין ואפס ממש לגבי הקדוש ברוך הוא כי שם אלהים אינו מעלים ומצמצם אלא לתחתונים ולא לגבי הקב"ה מאחר שהוא ושמו אלהים אחד

כלומר כליו, מדותיו, בי מאחר שהן – מדותיו, ביחוד גמור עמו, לכן הן מתייחדות זו בזו וכלולות זו מזו, כמאמר אליהו: - ב"פתח אליהו" שבהקדמת תיקוני זוהר: "ואנת הוא דקשיר לון ומיחד לון וכו', - אתה הקב"ה מקשר את הספירות והמדות ומאחד אותן, ובר מינד לית יחודא בעילאי כו'". – ומבלעדיך אין שום יחוד בעליונים (במדות שלמעלה). להלן יסביר רבנו הזקן, שכיוון ששם אלקים, מדת הגבורה והצמצום, הוא דבר אחד עם שם הוי', עם מדת החסד והגילוי, הרי מובן ממילא שההעלם וההסתר שמשם אלקים, באמת אין הוא הסתר כלל, שהרי אין עצם מסתיר על עצם – ודבר זה מחייב, שהנבראים הם באמת בטלים לגמרי לגבי מקורם. וזהו שפתיבו: "והשבות אל לבבך, כי ה' הוא האלהים", - על פסוק זה הקשה בפרק הראשון: וכי תעלה על דעתך שיש אלקים נשרה – שרוי – מתחת לארץ, שצריך להזהיר כל כך "והשבות אל לבבך", ש"ה' הוא האלקים" גם "בארץ מתחת" ובאופן של "אין עוד"? – אך כפי שמוסבר כאן, אין הפירוש

ותבין ששם אלקים הוא דבר אחד עם שם הוי', ממילא תדע ש"בשמים ממעל ועל הארץ מתחת" - אין עוד, - מבלעדו יתברך. פרוש – של "אין עוד": שגם הארץ החומרית שנראית יש גמור לעין כל, היא אין ואפס ממש לגבי הקדוש ברוך הוא, כי שם "אלהים" אינו מעלים ומצמצם אלא לתחתונים, - שהעובדה שבגלל ההעלם של שם אלקים נראים הנבראים ל"יש", הרי זה לגבי הנבראים ה"תחתונים" בלבד, כאמור לעיל, ולא לגבי הקדוש ברוך הוא, מאחר שהוא ושמו "אלהים" - אחד,

והיא: והיא: הרי המדובר במדותיו של א"ס, וא"כ כמו שמדת החסד הוא התפשטות לאין קץ – כדלעיל פ"ד – כן צ"ל מדת הגבו' צמצום לאין קץ, העלם בתכלית. ולכן לכאורה צ"ל לא רק נבראים לאין קץ (מצד החסד) – אלא גם שההעלם יהי' לאין קץ ח"ו (ובלשון פל"ו) שאין תחתון למטה הימנו בענין הסתר האור כו' – ועפ"ז רק מדרי' הכי תחתונה דעוה"ז החומרי (שאינן תחתון הימנה) ה" צ"ל נברא (וגם בזה שייך מספר לאין קץ) – אבל ע"פ המשל דמגן ונרתק השמש (דהשמש לא רק פועל ע"י הנרתק, אלא גם מאיר – דוגמת עצמו, שהוא מאור – ואפילו נראה ע"י הנרתק וכו') וע"פ הבי' דכוונת ההעלם הוא לא רק ההעלם, אלא גם שלא יבטלו הנבראים ממציאיותם – הרי בכל דרגא שבנבראים ומציאות שלה – מרכ"ד עד סוכ"ד (שהן אין קץ, מצד החסד) כלולה בה גבו' שלא תבטל ממציאיותו. וזהו ג"כ ב' הענינים 1) דגבוי' זו הוא ג"כ חסד [לא העלם לבר, כ"א שתהי' מציאות]. 2) דגבוי' זו כלולה בחסד [הבריאה דכל דרגא ונברא באופן דטפין כו']. וכמו הגומא דבה יוצאת טיפת הגשם – ששוללת ארובת השמים וביחד עם זה היא ג"כ נקב ופתיחה. וכן זכוכית השחורה שוללת דורכזיכטיקייט דשאר זכוכית וביחד עם זה היא ג"כ לאזט דורך אור (חלש) דהשמש". 6. כגון (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א): "גשמי ברכה – טיפין טיפין, משא"כ כשארובות השמים נפתחות; המסתכל בשמש שלא ע"י זכוכית שחורה עיניו כהות". 7. ואתחנן ד, לט.

מרום "פשיטתה" אין שמים לב ע"ז כלל !!), והיא: הרי המדובר במדותיו של א"ס, וא"כ כמו שמדת החסד הוא התפשטות לאין קץ – כדלעיל פ"ד – כן צ"ל מדת הגבו' צמצום לאין קץ, העלם בתכלית. ולכן לכאורה צ"ל לא רק נבראים לאין קץ (מצד החסד) – אלא גם שההעלם יהי' לאין קץ ח"ו (ובלשון פל"ו) שאין תחתון למטה הימנו בענין הסתר האור כו' – ועפ"ז רק מדרי' הכי תחתונה דעוה"ז החומרי (שאינן תחתון הימנה) ה" צ"ל נברא (וגם בזה שייך מספר לאין קץ) – אבל ע"פ המשל דמגן ונרתק השמש (דהשמש לא רק פועל ע"י הנרתק, אלא גם מאיר – דוגמת עצמו, שהוא מאור – ואפילו נראה ע"י הנרתק וכו') וע"פ הבי' דכוונת ההעלם הוא לא רק ההעלם, אלא גם שלא יבטלו הנבראים ממציאיותם – הרי בכל דרגא שבנבראים ומציאות שלה – מרכ"ד עד סוכ"ד (שהן אין קץ, מצד החסד) כלולה בה גבו' שלא תבטל ממציאיותו. וזהו ג"כ ב' הענינים 1) דגבוי' זו הוא ג"כ חסד [לא העלם לבר, כ"א שתהי' מציאות]. 2) דגבוי' זו כלולה בחסד [הבריאה דכל דרגא ונברא באופן דטפין כו']. וכמו הגומא דבה יוצאת טיפת הגשם – ששוללת ארובת השמים וביחד עם זה היא ג"כ נקב ופתיחה. וכן זכוכית השחורה שוללת דורכזיכטיקייט דשאר זכוכית וביחד עם זה היא ג"כ לאזט דורך אור (חלש) דהשמש". 6. כגון (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א): "גשמי ברכה – טיפין טיפין, משא"כ כשארובות השמים נפתחות; המסתכל בשמש שלא ע"י זכוכית שחורה עיניו כהות". 7. ואתחנן ד, לט.

- הרי שאין שם אלקים יכול להסתיר לגבי הקדוש-ברוך-הוא. וְלֹכֵן גַּם הָאָרֶץ וּמִתַּחַת לָאָרֶץ הֵן אֵין וְאִפֶּס מְמֹשׁ לְגַבֵּי הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, וְאֵינֶן נִקְרָאוֹת בְּשֵׁם כָּלֵל, אִפְלוּ — לא, בְּשֵׁם "עוֹד" שֶׁהוּא לְשׁוֹן טַפֵּל, - "עוֹד" — דבר נוסף, שהוא טפל לדבר העיקרי

הראשון, כְּמֵאֲמַר רַבּוּתֵינוּ וְכַרוּנֵם לְבִרְכָה: "יְהוּדָה וְעוֹד לְקָרָא", - בתמיהה. בשעה שישנה ראייה מפורשת מפסוק שבתורה, לא מתאים להביא ראייה מהנהוג בארץ יהודה, גם לא ראייה באופן טפל — הרי ש"עוד" הוא מלשון טפל, וּבְגוּף שֶׁהוּא טַפֵּל לְנִשְׁמָה וְחַיּוֹת שְׁבִתוּכוּ — אף לא כמו שהגוף,

המקבל את חיותו מן הנשמה שבקרו, טפל לנשמה שבו. וְהוּוּ שְׁבִתוּכוּ: "אֶהְלֵל ה' פְּתוּי, אֲזַמְרָה לְאֱלֹהֵי פְעוּדֵי", - בגופי, הרי שהגוף נקרא "עוד", וביחס לגוף נאמר "אזמרה לאלקיי", שכן שֶׁחַיִּים — הנשמה, נְמַשְׁכִּים מְשֵׁם הַיְוִה,

וְהָ"עוֹד" שֶׁהוּא הַגּוּף הַטַּפֵּל - מְשֵׁם "אֱלֹהִים", - לכן כתוב לגבי "חיי" שם הוי' — "אהללה הוי' בחיי", ולגבי "עודי" — השם אלקים — "אזמרה לאלקיי בעודי". — כלומר, ביטול הגוף לגבי הנשמה הוא באופן של "עוד", טפל לנשמה, אך אין הוא בטל במציאות לגבי הנשמה — מדוע? לְפִי — מפני, שֶׁהַנִּשְׁמָה אֵינָה מְתוּדָה — את הַגּוּף מֵאֵין לְיֵשׁ, — היא רק מוסיפה לגוף את ענין החיים בלבד, לכן נקרא הגוף על-כל-פנים טפל לגבי הנשמה, שהיא החיות שלו, העיקר שלו. אֲבָל הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא

הַמְתוּדָה אֵת הַכֹּל מֵאֵין לְיֵשׁ - הַכֹּל בְּטַל בְּמַצִּיאוֹת אֲצִלוּ, - כיוון שהקב"ה יוצר את המציאות כולה מ"אין" ל"יש" שהמציאות אינה אף בבחינת "טפל", כְּמוֹ אֹרֶךְ הַשֶּׁמֶשׁ בְּשֶׁמֶשׁ. — כך כל נברא בטל במציאות אליו יתברך.

שער היחוד והאמונה

ולכן גם הארץ ומתחת לארץ הן אין ואפס ממש לגבי הקב"ה ואינן נקראות בשם כלל אפילו בשם עוד שהוא לשון טפל כמאמר רז"ל יהודה ועוד לקרא וכגוף שהוא טפל לנשמה וחיות שבתוכו [וז"ש אהללה ה' בחיי אזמרה לאלהי בעודי שהחיים נמשכים משם הוי"ה והעוד שהוא הגוף הטפל משם אלהים] לפי שהנשמה אינה מהוה הגוף מאין ליש אבל הקב"ה המהוה את הכל מאין ליש הכל בטל במציאות אצלו כמו אור השמש בשמש.

~ יום רביעי י"ח סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פא, ולכן הוצרך הכתוב... עד עמ' 162, הוא האלקים:

וְלֹכֵן הַצֶּרֶף הַכְּתוּב לְהַזְהִיר "וַיִּדְעַת הַיּוֹם וְהִשְׁבַּתְתָּ אֶל לְבָבְךָ וְגו'", - ש"בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד" — דבר זה מן ההכרח שהתורה תצווה על כך, שכן אפשר

לטעות בכך ולחשוב אחרת, שְׁלֹא תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁהַשָּׁמַיִם וְכָל צְבָאָם וְהָאָרֶץ וּמְלֹאָהּ הֵם דָּבָר נִפְרָד בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, - נפרד מהקב"ה שברא אותם ומחיה אותם, וְהַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מְמַלֵּא כָּל הָעוֹלָם בְּהַתְלַבְּשוֹת הַנִּשְׁמָה בְּגוּף, - להחיות את

שער היחוד והאמונה

ולכן הוצרך הכתוב להזהיר וידעת היום והשבות אל לבבך וגו' שלא תעלה על דעתך שהשמים וכל צבאם והארץ ומלואה הם דבר נפרד בפני עצמו והקדוש ברוך הוא ממלא כל העולם כהתלבשות הנשמה בגוף ומשפיע כח הצומח בארץ וכח התנועה בגלגלים ומניעים ומנהיגם כרצונו כמו שהנשמה מניעה את הגוף ומנהיגתו כרצונה. אך באמת אין המשל

אין זה דומה כלל לנשמה וגוף. אֲךָ בְּאֵמַת אֵין הַמְשָׁל — מנשמה וגוף, דוֹמָה לְנִמְשָׁל — של אלקות ועולם, כָּלֵל, כִּי

הגוף — כך ממלא הקב"ה את העולם כדי להחיותו, וּמְשַׁפֵּיעַ — הקב"ה, כֹּחַ הַצּוּמַח בְּאָרֶץ, - זהו החיות שבגלוי בארץ,

לְגַבֵּי דְבַר ה' וְרוּחַ פִּיּוֹ יִתְבַּרַךְ, הַמִּיחֲדִים בְּמַהוּתוֹ
וְעֲצֻמּוֹתָיו יִתְבַּרַךְ כְּמוֹ שֵׁיִתְבַּאֵר לְקַמּוֹ, - איך "דבר ה'
וְרוּחַ פִּיּוֹ" מאוחדים עם הקב"ה — והנבראים בטלים כליל
במציאות ל"דבר ה' ורוח פיו" ולהקב"ה עצמו, כְּבִטּוֹל אֹר
הַשָּׁמֶשׁ בַּשָּׁמֶשׁ. - אך,

למה אם כך אין זה נרגש
בנבראים, והם מרגישים
את עצמם ל"יש"
ול"מציאות"? - רק שְׁהֵן
הֵן גְּבוּרָתוֹ, הַמְּדַת
הַגְּבוּרָה וְהַצְּמֻצוֹם,
לְהַסְתִּיר וּלְהַעֲלִים
הַחַיּוֹת הַשּׁוֹפְעֵי בָהֶם,
שִׁיְהִיו נִרְאִים הַשָּׁמַיִם
וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם
כְּאִילוֹ הֵם דְּבַר בְּפִנֵי
עֲצֻמוֹ. - דבר הבא
מהצמצום המסתיר,
שהנברא לא ירגיש אף לא
את המקור הנמצא בו
תמיד ומהווה אותו תמיד
מ"אין" ל"יש"; וכיוון
שאיך הוא מרגיש את
המקור, לכן הוא יכול
להרגיש את עצמו ל"יש"
ו"מציאות", כאילו הוא
דבר לעצמו. אֲךָ אֵין
הַצְּמֻצוֹם וְהַסְתֵּר אֵלָּא
לְתַחְתּוֹנִים, אֲבָל -
ואילו, לְגַבֵּי הַקְּדוּשָׁה

שַׁעַר הַיְחוּד וְהָאֱמוּנָה

דומה לנמשל כלל כי הנשמה והגוף הם באמת נפרדי'
זה מזה בשרשם כי אין התהוות שרש הגוף ועצמותו
מנשמתו אלא מטפות אביו ואמו וגם אחרי כן אין
גידולו מנשמתו לברא אלא על ידי אכילת ושתיית
אמו כל תשעה חדשים ואחר כך על ידי אכילתו
ושתייתו בעצמו מה שאין כן השמים והארץ שכל
עצמותם ומהותם נתהווה מאין ואפס המוחלט רק
בדבר ה' ורוח פיו ית' וגם עדיין נצב דבר ה'
לעולם ושופע בהם תמיד בכל רגע ומהות
אותם תמיד מאין ליש כהתהוות האור מהשמש
בתוך גוף כדור השמש עצמו דרך משל ואם כן הם
בטלים באמת במציאות לגמרי לגבי דבר ה' ורוח
פיו ית' המיוחדים במהותו ועצמותו ית' כמו שיתבאר
לקמן כביטול אור השמש בשמש רק שהן הן
גבורותיו במדת הגבורה והצמצום להסתיר ולהעלים
החיות השופע בהם שיהיו נראים השמים והארץ
וכל צבאם כאילו הם דבר בפני עצמו אך אין
הצמצום וההסתר אלא לתחתונים אבל לגבי הקדוש
ברוך הוא כולא קמיה כלא ממש חשיבו כאור
השמש בשמש ואין מדת הגבורה מסתרת חס ושלום
לפניו יתברך כי איננה דבר בפני עצמו אלא ה'
הוא האלהים:

בְּרוּךְ-הוּא כְּאִילוֹ קָמִיָּה כְּאִילוֹ מִמֶּשׁ חֲשִׁיבִי, - הכל לגבי
הקב"ה לא נחשב לכלום ממש, כְּאִילוֹ הַשָּׁמֶשׁ בַּשָּׁמֶשׁ, וְאֵין
מְדַת הַגְּבוּרָה מְסַתְּרַת חֲסִדוֹ וְשִׁלּוֹם לְפָנָיו יִתְבַּרַךְ, כִּי
אֵינְנָה דְּבַר בְּפִנֵי עֲצֻמוֹ אֵלָּא "ה' הוּא הָאֱלֹהִים": - ההסתר
שמצד שם אלקים ומדת הגבורה, הוא דבר אחד עם שם הוי',
מדת החסד וההתגלות, וממילא אין בכך משום הסתר לגבי
הקב"ה, כי אין עצם מסתיר על עצם.

הַנִּשְׁמָה וְהַגּוּף הֵם בְּאֵמַת נִפְרָדִים זֶה מִזֶּה בְּשִׁרְשָׁם, -
לנשמה ולגוף שרשים נפרדים, כִּי אֵין הַתְּהוּוֹת שִׁרְשׁ הַגּוּף
וְעֲצֻמּוֹתָיו מִנִּשְׁמָתוֹ, אֵלָּא מִטְּפוֹת אָבִיו וְאִמּוֹ, - מכך
נוצר הגוף; וְגַם אַחֲרַי כֵּן - אחרי התהוות הגוף, אֵין גְּדוּלוֹ

- של הגוף, מִנִּשְׁמָתוֹ
לְבָדָה, אֵלָּא עַל-יְדֵי
אֲכִילַת וְשִׁתִּית אִמּוֹ כֹּל
תְּשׁוּעָה חֲדָשִׁים, - חדשי
העיסור, וְאַחֲרֵי-כֵן -
אחרי הלידה, תְּלוֹי גִידוּל
הַגּוּף עַל-יְדֵי אֲכִילַתוֹ
וְשִׁתִּיתוֹ בְּעֲצֻמוֹ, - הרי
שהגוף הוא באמת דבר
נפרד מהנשמה, והנשמה
רק מחיה את הגוף. מֵה
שִׁאֵין-בֵּן הַשָּׁמַיִם
וְהָאָרֶץ, שְׁכָל עֲצֻמּוֹתָם
וּמְהוּתָם נִתְהוּה מֵאֵין
וְאֵפֶס הַמוּחְלָט -
מבחינת ה"אין" האלקי
אין בעצם שום מקום
ל"יש" ולנבראים, כִּן
בְּדַבַּר ה' וְרוּחַ פִּיּוֹ
יִתְבַּרַךְ, - הם נבראו
מ"אין" ל"יש"; וְגַם עֲדִין
- אחרי התהוותם נִצְב־
בהם, דְּבַר ה' לְעוֹלָם,
וְשׁוֹפֵעַ בָּהֶם תְּמִיד כְּכֹל
רֵגַע, וּמְהוּה אֹתָם
תְּמִיד - מחדש, מֵאֵין
לִישׁ, כְּהַתְּהוּוֹת הָאֹר מִהַשָּׁמֶשׁ בְּתוֹךְ גּוּף כְּדוֹר הַשָּׁמֶשׁ
עֲצֻמוֹ דְּרָד־מִשְׁלֵ, - כמוסבר לעיל, שאור השמש כפי שהוא
בשמש עצמה, אינו מציאות כלל. רק כשהאור מתפשט בחלל
העולם, שם הוא "מציאות". ואילו בשמש עצמה הוא בטל
לגמרי לשמש, למקורו — כך גם לגבי הנבראים, שלאמתו של
דבר הם נמצאים תמיד במקורם, בכוח האלקי, המהווה אותם.
וְאֵם בֵּן, הֵם - הנבראים, בְּטָלִים בְּאֵמַת בְּמִצִּיאוֹת לְגַמְרֵי

10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כמפורש רפ"ג — הכוונה גם כאן, להוכיח שהנברא הוא אין ואפס לגבי רוח פיו כו' שבנברא, כי רוח כו' — מהו', והסתר הנברא — מאלקים, והם אחד ממש ואין אלקי' מסתיר כו'. והנה לפני זה אומר שחיות הגוף ממש הוי' והגוף ממש אלקי' — ובכ"ז הוא טפל ועוד לנשמה ולא אין ואפס! וע"ז התיירץ — דנפרדים (לא רק במציאותם, אלא גם) בשרשם כי התהוות שורש הגוף ועצמותו (מציאותו) — היינו דרגת שם אלקי' שבגוף — אינה מנשמתו (ודרגת שם הוי' שבנשמה שלו) אלא כו' ואין דרגות פרטיות אלו דהוי' ואלקי' אחד ממש (אף שבכללות הוי' ואלקי' — אחד ממש). כ"א באופן דטפל, כביכול. ובדוגמת השמש ומגן ונתרק — דכל חלק שבנתרק טפל לכל חלק שבשמש, אבל מסתיר ומתאחד הוא רק עם אותם קרני ואור השמש המאירים ע"י חלק זה".

~ יום חמישי י"ט סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 162, פרק ז ובוה יוב... עד עמ' פב, עליו כלל.

במקורם, כשם שאור השמש בטל במציאות בהיותו במקורו, בשמש. ואילו, בשעה שהכוח האלקי המהווה את הנבראים (הדיבור שלמעלה, בחינת המלכות) בא אחרי צמצומים במדרגה של להיות מקור לנבראים, לגבי מדרגה זו של הכוח האלקי, אי אפשר כבר לומר שהנבראים בטלים במציאות והם אין ואפס, שכן, כיוון שהוא נעשה מקור בפועל לנבראים, הרי שהנבראים תופסים מקום במדרגה זו. במדרגה זו, למרות שגם שם נמשך "אין-סוף" והיא מתאחדת עם הכוח האלקי (מדרגת

הדיבור שלמעלה), בכל זאת, היחוד המורגש במדרגה זו, הוא רק "יחודא תתאה", האופן הנמוך יותר של יחוד, שהנבראים הם מציאות מה, ואמנם מציאות זו בטלה לאלקות, אבל לא במדה כזו שמציאותה תבטל לגמרי.

וְבוֹה – במה שדובר לעיל, **יִבְנֶה מַחַ שְׁפָתוֹב בְּיַחַד הַקְדוּשָׁה, דְּפָסוּק "שָׁמַע יִשְׂרָאֵל"** – עד "ה' אחד", הוא "יחודא עֲלֵאחָ", - האופן הנעלה יותר באחדות ה', ו"בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלִכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" - הוא "יחודא תתאה", - האופן הנמוך יותר באחדות ה'. איזו שייכות יש ל"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" לענין היחוד? - **כִּי "וְעֵד" הוּא "אֶחָד" בְּחִלּוּפֵי אֲתָנָן!** - כי המלה "ועד" היא "אחד" בחילופי אותיות. האות "א" מ"אחד" מוחלפת באות "ו" של "ועד" - בהתאם לשייכות שיש לאותיות "אהו" (אותיות המשך - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א) ביניהן; והאות "ח" מ"אחד" מוחלפת באות "ע" של "ועד" - שכן שתייהן הן מהאותיות "אהח"ע", שה"מוצא" שלהן אחד; והאות "ד" רבתי מ"אחד" נעשית ה"ד" מ"ועד". **כִּי הִנֵּה, סִפְתָּ וְיַמְעַם הַצְּמִצּוּם וְהַחֲסָתֵר הַזֶּה, שְׁהַסְתִּיר וְהַעֲלִים הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא אֶת הַחַיּוּת שֶׁל הָעוֹלָם כְּדִי שִׁיחֶיהָ הָעוֹלָם נִרְאֶה דְּכָר נִפְרָד בְּפָנָי עֲצָמוֹ** - כלומר, מדוע, אכן, על העולם להיראות כ"יש" וכדבר בפני עצמו? מה היה חסר, אם העולם היה נראה כפי שהוא באמת, שהוא בטל במציאות למקורו? - הסיבה לכך וטעמו של דבר הוא, הִנֵּה הוּא יְדוּעַ לְכָל, כִּי תַכְלִית בְּרִיאַת הָעוֹלָם הוּא בְּשִׁבּוֹל הַתְּגַלּוּת מְלִכּוּתוֹ יְתִבְרָךְ, - שיהיה גלוי שהקב"ה הוא

פָּרָק ז. בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, שמשמעות ציווי התורה את ענין היחוד, להאמין ולדעת שהקב"ה יחיד, ואשר "בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד" - איננה למנוע את הטעות של א"ל נוסף, אלא שמבלעדי הקב"ה אין שום דבר נוסף, שכן כל הנבראים בטלים במציאות ומאוחדים בו יתברך; אלא שהצמצום וההסתר מסתירים על החיות האלקית, המהווה את הנברא תמיד מ"אין" ל"יש", שלא תיראה ולא תהיה גלויה בנברא - ולכן מרגיש הנברא את עצמו ל"מציאות"; ברם,

ההסתר הוא רק לגבי הנברא בלבד, ואילו לגבי הקב"ה, אין בהסתר משום הסתר, שכן הו"י ואלקים הם "כולא חד", הם שניהם דבר אחד, וההסתר שמצד שם אלקים אינו מכסה על שם הו"י. בפרק זה, פרק ז', יסביר רבנו הזקן, שעל פי מה שהוסבר לעיל, יובן מה שכתוב בזהר הקדוש, ש"שמע ישראל" הוא "יחודא עילאה" - האופן הנעלה יותר של יחוד, ו"ברוך שם כבוד מלכותו" הוא "יחודא תתאה" - האופן הנמוך יותר של יחוד. שכן, אם נלמד באופן פשוט, שהכוונה ב"יחוד" הוא רק יחודו של הקב"ה שהוא א"ל אחד, - איך מתאים לומר שיש אופן נעלה יותר של יחוד ואופן נמוך יותר של יחוד? אך, לפי המבואר כאן, שמשמעות היחוד היא יחודו של הקב"ה במובן זה, שכל הנבראים בטלים ומאוחדים בו יתברך - כאן שייך כבר לומר אופן נעלה יותר של יחוד ואופן נמוך יותר של יחוד. שכן, הכוח האלקי המהווה את הנבראים שיהיו מציאות יש, שהוא הדיבור שלמעלה, בחינת המלכות, בשעה שכוח זה נמצא עדיין במקורו (כמו למשל באדם, כשאותיות דיבורו כלולות עדיין במחשבה שבמחשבה ובמדות שבלב, המביאות לאחר מכן לדבר את הדיבור (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל ח"א פ"כ - כא")) כך למעלה, כשהדיבור שלמעלה (בחינת המלכות) עומד עדיין בהתכללות במדות שלמעלה) הרי במדות שלמעלה שהן למעלה מלהיות מקור לעולמות ונבראים המוגבלים במקום וזמן, שהרי המדות שלמעלה הן "אין-סוף" (בלתי מוגבלות) ולמעלה מהגבלות המקום והזמן, הרי הנבראים כפי שהם במקורם, מורגש בהם אופן היחוד עם הקב"ה הנעלה יותר, שהם בטלים במציאות

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בקובץ ליובאוויטש נדפס מכתבי ע"ד חילוף זה" - ב"קובץ ליובאוויטש" ("תשובות וביאורים" (ברוקלין, תשל"ד) ס"ד (ע' 62)) נדפס מכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א אודות חילוף "ועד" ב"אחד". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כמ"ש בזה"ב קלה, א".

הדבר למעלה, שתכלית התגלות המלוכה שלמעלה היא על הנבראים התחתונים דוקא, אלה הנראים כדבר נפרד בפני עצמו מאלקות, ולא נראה איך הם בטלים לאלקות — עליהם בא ענין המלוכה, שהם יהיו נכנעים ובטלים להקב"ה. וְשֵׁם

הַמּוֹרָה עַל מַדַּת

מַלְכוּתוֹ יִתְבַּרְךָ, הוּא

שֵׁם אֲדֻנָּת, בִּי — עֵינֵן

הַמְּלוּכָה הוּא מֵה שְׁהוּא

אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ.

וְנִמְצָא, בִּי מַדַּת זֹו —

מַדַּת הַמְּלָכוּת, וְשֵׁם זֶה

— הַשֵּׁם שֶׁל אֲדֻנָּת

הַמּוֹרָה עַל מְלוּכָה, הֵן

הַמְּהוּיָן וּמְקִימֵינֵן — אֵת

הָעוֹלָם, לְהִיּוֹת עוֹלָם

כְּמוֹת שְׁהוּא עֲבָשׁוּ,

יֵשׁ גְּמוּר וְדָבָר נִפְרָד

בְּפָנֵי עֲבָשׁוּ וְאֵינֹו כְּטַל

בְּמִצְיָאוֹת מְמַשׁ, בִּי

בְּהַסְתַּלְקוֹת מַדַּת זֹו

וְשֵׁם זֶה חֲסִיּוֹשְׁלוֹם —

מֵהָעוֹלָם, הֵיחָה עוֹלָם חוּדָר לְמִקְוֵוֹ בְּדָבָר ה' וְרוּחַ פִּיּוֹ

יִתְבַּרְךָ, וְכֵטַל שֵׁם בְּמִצְיָאוֹת מְמַשׁ, וְלֹא הֵיחָה שֵׁם —

הַהַגְדָּרָה שֶׁל "עוֹלָם" — חַל, עֲלֵיו כְּלָל. — שְׁכֵן, "עוֹלָם"

הוּא עֵינֵן שֶׁל מִצְיָאוֹת וְהַגְבְּלָה, וְשֵׁם, בְּמִקְוֵוֹ, לֹא הֵיחָה

"מִצְיָאוֹת" וְלֹא הֵיחָה לֹו הַהַגְבְּלוֹת שֶׁל עוֹלָם.

הַמֶּלֶךְ, ד' אֵינֵן מְלָךְ — לֹא שֵׁיךְ עֵינֵן הַמְּלוּכָה, כְּלֹא עֵם",
- שְׁעֵלֵיהֶם יִמְלוֹךְ הַמֶּלֶךְ, פְּרוּשׁ "עֵם" מְלִשׁוֹן "עוֹמְמוֹת",
- כְּמוֹ "גַּחְלִים עוֹמְמוֹת", גַּחְלִים כְּבוּיִים בְּהֶם לֹא נִרְאִית
הַאֵשׁ; כִּךְ גַּם בִּיחַס לְמֶלֶךְ, שֶׁהַכוּוֹנָה ב'עֵם" הֵיחָה, אֵלֵה שְׁלֹא
נִרְאִה בְּהֶם הַקֶּשֶׁר עֵם

הַמֶּלֶךְ, שְׁהֶם דְּבָרִים

נִפְרָדִים וְרוּחִים וְרוּחִים

מִמְעַלֵּת הַמֶּלֶךְ, -

וְדוּקָא עֵלֵיהֶם בֹּא עֵינֵן

הַמְּלוּכָה, מִצַּד

הַתְּבַטְלוֹתֶם אֶל הַמֶּלֶךְ.

בִּי אֵלֹו אֶפְלוֹ הֵיחָה לֹו

— לְמֶלֶךְ, כְּפִיּוֹת רַבִּים

מֵאֵד — לֹא שֵׁיךְ שֵׁם

"מְלוּכָה" עֲלֵיהֶם, -

שְׁכֵן, בְּנִים הֶם חֶלֶק

מֵהַמֶּלֶךְ עֲבָשׁוּ — "בֹּרָא

כֹּרַע אֲדָבוּחָה" — וְלֹכֵן

לֹא שֵׁיךְ עֵלֵיהֶם עֵינֵן

הַמְּלוּכָה, אֵלֵה דוּקָא עַל

רַחוּקִים וְרוּחִים; וְכֵן —

לֹא שֵׁיךְ עֵינֵן הַמְּלוּכָה, אֶפְלוֹ עַל שְׁרִים לְבָדָם, - לְמִרוֹת

שֵׁאֵינֵן הַשְּׂרִים חֶלֶק מֵהַמֶּלֶךְ עֲבָשׁוּ, הֶם זִרִים, אֵךְ כִּיווֹן שֵׁישׁ

לְהֶם יַחַס, כְּשִׁרִים, לְמַעַלְתוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ, גַּם עֵלֵיהֶם לֹא שֵׁיךְ

עֵינֵן הַמְּלוּכָה. רַךְ "כְּרַב עֵם" - דְּוָקָא - "הַדְרַת מְלָךְ".

— שְׁכֵן, עַל רוֹב עֵם דוּקָא שֵׁיךְ עֵינֵן הַמְּלוּכָה; בְּדוּגְמָה זֹו

שַׁעַר הַיַּחְוֹד וְהָאֲמוּנָה

הַתְּגֻלוֹת מְלָכוּתוֹ יִתְבַּרְךָ דֹּאֵינֵן מֶלֶךְ בְּלֹא עֵם פִּי עֵם
מִלְשׁוֹן עוֹמְמוֹת שֶׁהֶם דְּבָרִים נִפְרָדִים וְרוּחִים וְרוּחִים
מִמְעַלֵּת הַמֶּלֶךְ כִּי אֵילוֹ אֶפְלוֹ הֵיחָה לֹו בְּנִים רַבִּים
מֵאֵד לֹא שֵׁיךְ שֵׁם מְלוּכָה עֵלֵיהֶם וְכֵן אֶפְלוֹ עַל
שְׂרִים לְבָדָם רַךְ בְּרוֹב עֵם דוּקָא הַדְרַת מֶלֶךְ וְשֵׁם
הַמּוֹרָה עַל מַדַּת מְלָכוּתוֹ יִתְבַּרְךָ הוּא שֵׁם אֲדֻנָּת
כִּי הוּא אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ וְנִמְצָא כִּי מַדַּת זֹו וְשֵׁם
זֶה הֵן הַמְּהוּיָן וּמְקִימֵינֵן הָעוֹלָם לְהִיּוֹת עוֹלָם כְּמוֹת
שְׁהוּא עֲבָשׁוּ יֵשׁ גְּמוּר וְדָבָר נִפְרָד בְּפָנֵי עֲבָשׁוּ
וְאֵינֹו כְּטַל בְּמִצְיָאוֹת מְמַשׁ כִּי בְּהַסְתַּלְקוֹת מַדַּת
זֹו וְשֵׁם זֶה ח' הֵיחָה הָעוֹלָם חוּדָר לְמִקְוֵוֹ כְּדָבָר ה'
וְרוּחַ פִּיּוֹ יֵחָה וְכֵטַל שֵׁם בְּמִצְיָאוֹת מְמַשׁ וְלֹא הֵיחָה
שֵׁם עוֹלָם עֲלֵיו כְּלָל

לֹא שֵׁיךְ עֵינֵן הַמְּלוּכָה, אֶפְלוֹ עַל שְׁרִים לְבָדָם, - לְמִרוֹת
שֵׁאֵינֵן הַשְּׂרִים חֶלֶק מֵהַמֶּלֶךְ עֲבָשׁוּ, הֶם זִרִים, אֵךְ כִּיווֹן שֵׁישׁ
לְהֶם יַחַס, כְּשִׁרִים, לְמַעַלְתוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ, גַּם עֵלֵיהֶם לֹא שֵׁיךְ
עֵינֵן הַמְּלוּכָה. רַךְ "כְּרַב עֵם" - דְּוָקָא - "הַדְרַת מְלָךְ".
— שְׁכֵן, עַל רוֹב עֵם דוּקָא שֵׁיךְ עֵינֵן הַמְּלוּכָה; בְּדוּגְמָה זֹו

~ יוֹם שֵׁישִׁי כ' סִיוֵן ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פב, והנה גרר ובח'... עד עמ' פב, ולד' סטרוי.

"איין-סוף", וכך שאר המדות — הרי שלא שייך בהן כלל
ההגבלות של מקום או זמן, כיוון שהן "איין-סוף" ולמעלה מכל
הגבלה, כִּי־אֵם בְּמַדַּת מְלָכוּתוֹ יִתְבַּרְךָ לְבָדָה שֵׁיךְ לֹא־מֵד
שְׁהוּא יִתְבַּרְךָ מְלָךְ

לְמַעַלָה עַד אֵינֵן מֵן

וְלְמַטָּה עַד אֵינֵן תְּכֵלִית,

- שֶׁהַקְּבָ"ה הוּא מֶלֶךְ עַל

הַנְּבִרָאִים הָעֵלְיוֹנִים בִּיּוֹתֵר

וְעַל הַנְּבִרָאִים הַתְּחַתּוֹנִים

בִּיּוֹתֵר — הֵרִי שְׁנֵאֵמֵר כֹּאֵן

גֵּדֵר מְסוּיִים שֶׁל מְקוֹם,

הַתְּחַלְקוֹת שֶׁל מְקוֹם

מַעַלָה וּמַטָּה וְד' רוּחוֹת,

וְכֵן — שֵׁיךְ לֹא־מֵד שֶׁהוּא מֶלֶךְ לְד' סְטְרוֹי, - עַל אַרְבַּעַת צַדִּים

שֶׁל הָעוֹלָם. כְּלוֹמֵר, הַתְּחַלְקוֹת שֶׁל מְקוֹם מַעַלָה וּמַטָּה וְד'

וְהֵנָּה, גֵּדֵר וּבְחִינַת שֵׁם "עוֹלָם" נוֹפֵל עַל — דָּבָר שְׁהוּא
בְּחִינַת מְקוֹם וּבְחִינַת זְמַן דְּוָקָא. בְּחִינַת מְקוֹם - הוּא:
מְזַרְחָ וּמְעַרְבָ, צְפוֹן, דְּרוֹם, מְעַלָה וּמַטָּה. — אֵלֵה הֶם שֶׁשׁ

הַקְּצוּוֹת הַמְּגִדִירוֹת אֵת

עֵינֵן הַמְּקוֹם, בְּחִינַת זְמַן

- עֲבָרָה, הֵיחָה וְעֵתִיד. —

וְדוּקָא עַל הַנְּבִרָאִים

הַמְּגוּבְלִים וּמְחוּלְקִים

בְּהַגְדָּרוֹת שֶׁל מְקוֹם וּזְמַן,

נוֹפֵל הַשֵּׁם "עוֹלָם".

וְהֵנָּה, כָּל בְּחִינַת אֵילוֹ

— שֶׁל מְקוֹם וּזְמַן, אֵינֵן

לְהֵן שְׂיָכוּת בְּמַדּוֹת

הַקְּדוּשׁוֹת הָעֵלְיוֹנוֹת, - בְּעוֹלָם ה"אֲצִילוֹת". כִּי הַמְּדוֹת הֵן

שְׁמַדַּת הַחֲסֵד הֵיחָה חֲסֵד בְּבַחִינָה שֶׁל

רוחות, וכן — שייך ענין המלכות שלמעלה, בְּבְחִינַת זְמַן - "ה' מֶלֶךְ, - בהווה, ה' מֶלֶךְ, - בעבר, ה' יְמִלֵךְ". — בעתיד, הרי שלבחינת מלכות שייכות לענין הזמן. וְנִמְצָא, שְׁחִיטַת הַמִּקְוִים וְכֵן חַיֵּי הַזְּמַן, וְהַתְּהוּוֹתָם מֵאִין לֵישׁ, וְקִיּוּמָם כֹּל זְמַן קִיּוּמָם, הוּא מְמַדַּת מְלָכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ וְשֵׁם אֲדֻנּוֹת פְּרוּדָהּ הוּא. — שהרי רק למדת המלכות ושם אדנות יש קשר למקום וזמן, כאמור. וְלִפִּי שְׁמַדַּת מְלָכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ מִיּוֹחַדַּת בְּמַהוּתוֹ וְעֲצָמוּתוֹ וְהַתְּבָרָה בְּתַכְלִיַּת הַיְחוד כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאָר, לְהֵלֵךְ הַלְבָד — לכן, גַּם בְּחִינַת הַמִּקְוִים וְהַזְּמַן — המתהווים ממדת המלכות, בְּטָלִים בְּמִצִּיאוֹת מִמֶּשׁ לְגַבִּי מַהוּתוֹ וְעֲצָמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּכַטּוּל אֹר הַשֶּׁמֶשׁ בְּשֶׁמֶשׁ. — מדובר כאן במעמד כאשר מקור העולמות (זמן ומקום) "עומד" בבחינת המלכות כפי שהיא מיוחדת במהותו ועצמותו יתברך בתכלית היחוד, לפני שהיא באה, על-ידי צמצומים, להתלבש בעולמות שלמטה להוותם ולהחיותם; שכן, למרות שגם כמו שמלכות היא במדרגה זו יש כבר בהם מקור למקום וזמן, אך "שם" בחינות המקום והזמן בטלות במציאות לגמרי לגבי הקב"ה. זהו ענינו של "יחודא עילאה", האופן העליון יותר של יחוד, כפי שהנבראים מאוחדים עם הקב"ה באופן שהם בטלים במציאות ממש, שכן, מצד מקורם (מדת המלכות ושם אדנות, הפועלים את מציאותם של הנבראים) אין עדיין מקום כלל ל"מציאות" שלהם. וְזֶהוּ שְׁלוֹב שֵׁם אֲדֻנּוֹת בְּשֵׁם

רוחות, וכן — שייך ענין המלכות שלמעלה, בְּבְחִינַת זְמַן - "ה' מֶלֶךְ, - בהווה, ה' מֶלֶךְ, - בעבר, ה' יְמִלֵךְ". — בעתיד, הרי שלבחינת מלכות שייכות לענין הזמן. וְנִמְצָא, שְׁחִיטַת הַמִּקְוִים וְכֵן חַיֵּי הַזְּמַן, וְהַתְּהוּוֹתָם מֵאִין לֵישׁ, וְקִיּוּמָם כֹּל זְמַן קִיּוּמָם, הוּא מְמַדַּת מְלָכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ וְשֵׁם אֲדֻנּוֹת פְּרוּדָהּ הוּא. — שהרי רק למדת המלכות ושם אדנות יש קשר למקום וזמן, כאמור. וְלִפִּי שְׁמַדַּת מְלָכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ מִיּוֹחַדַּת בְּמַהוּתוֹ וְעֲצָמוּתוֹ וְהַתְּבָרָה בְּתַכְלִיַּת הַיְחוד כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאָר, לְהֵלֵךְ הַלְבָד — לכן, גַּם בְּחִינַת הַמִּקְוִים וְהַזְּמַן — המתהווים ממדת המלכות, בְּטָלִים בְּמִצִּיאוֹת מִמֶּשׁ לְגַבִּי מַהוּתוֹ וְעֲצָמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּכַטּוּל אֹר הַשֶּׁמֶשׁ בְּשֶׁמֶשׁ. — מדובר כאן במעמד כאשר מקור העולמות (זמן ומקום) "עומד" בבחינת המלכות כפי שהיא מיוחדת במהותו ועצמותו יתברך בתכלית היחוד, לפני שהיא באה, על-ידי צמצומים, להתלבש בעולמות שלמטה להוותם ולהחיותם; שכן, למרות שגם כמו שמלכות היא במדרגה זו יש כבר בהם מקור למקום וזמן, אך "שם" בחינות המקום והזמן בטלות במציאות לגמרי לגבי הקב"ה. זהו ענינו של "יחודא עילאה", האופן העליון יותר של יחוד, כפי שהנבראים מאוחדים עם הקב"ה באופן שהם בטלים במציאות ממש, שכן, מצד מקורם (מדת המלכות ושם אדנות, הפועלים את מציאותם של הנבראים) אין עדיין מקום כלל ל"מציאות" שלהם. וְזֶהוּ שְׁלוֹב שֵׁם אֲדֻנּוֹת בְּשֵׁם

שער היחוד והאמונה

וכן לד' סטריין וכן בבחי' זמן ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך ונמצא שחיות המקום וכן חיות הזמן והתהוותם מאין ליש וקיומם כל זמן קיומם הוא ממדת מלכותו ית' ושם אדנות ב"ה ולפי שמדת מלכותו ית' מיוחדת במהותו ועצמותו ית' בתכלית היחוד כמו שיתבאר הלכך גם בחי' המקום והזמן בטילים במציאות ממש לגבי מהותו ועצמותו ית' כביטול אור השמש בשמש וזהו שילוב שם אדנות בשם הוי"ה כי שם הוי"ה מורה שהוא למעלה מן הזמן שהוא היה הוה ויהיה כרגע א' כמ"ש [בר"מ פרשת פנחס] וכן למעלה מבחי' מקום כי הוא מהוה תמיד את כל בחי' המקום כולו מלמעלה עד למטה ולד' סטריין.

מקורם. כי שם תו"ה מורה שהוא למעלה מן הזמן, שהוא ה"ה ה"ה ויהיה — ביחד, כרגע אחד — שלש בחינות אלו, עבר, הוה ועתיד ביחד "עומדות" בשם הוי", כלומר שם הוי" מורה על למעלה מן הזמן. כְּמוֹ שְׁפָתוֹב [ב'רע"א מְהִימְנָא פְּרִשְׁתָּ פִינְחָם], וְכֵן — כך גם, לְמַעְלָה מִבְּחִינַת מְקוֹם, כִּי הוּא מַהוּה תְּמִיד אֵת כֹּל בְּחִינַת הַמִּקְוִים כְּלוּ מְלַמְעָלָה עַד לְמַטָּה וְלָד' סְטֵרִיין. — ולארבע רוחות. הרי ששם הוי" הוא למעלה מזמן ומקום; ואילו, שם אדנ"י, מלכות, יש לו שייכות, כאמור, לענין הזמן והמקום. אך, מצד זה ששם אדנ"י משולב בשם הוי", בטלה בחינת הזמן והמקום במציאות ממש. — זהו כאמור ענין "יחודא עילאה". להלן מוסבר ענין "יחודא תתאה".

~ שבת קודש כ"א סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פב, והנה אף על פי... עד עמ' 164, לתחתונים.

הקב"ה שהוא למעלה מזמן ומקום, דְּתִינּוּ שְׁמַתְנַחַד בְּמַדַּת מְלָכוּתוֹ שְׁמַמְנָה נִמְשָׁךְ וְנִתְּהוּה הַמִּקְוִים וְהַזְּמַן, - מדת המלכות כפי שהיא באה למטה, אחרי צמצומים, להיות ה"חיות" של זמן ומקום למטה; אך גם

למרות, שהוא יתְבָּרַךְ לְמַעְלָה וְהַתְּבָרָה גַּם לְמַטָּה — אֶתְעַלְפִּיכֵן הוּא נִמְצָא גַּם לְמַטָּה בְּמִקְוִים וְזְמַן, - גם כשהזמן והמקום הם למטה באופן של מציאות יש — גם שם נמצא בהם

שער היחוד והאמונה

והנה אף על פי שהוה אף על פי כן למעלה מהמקום והזמן אף על פי כן

3. נוסח התפילה.

לוח היום יום...

<p>ה'תש"ג</p>	<p>טו סיון</p> <p>שעורים. חומש: בהעלותך, ששי עם פירש"י. תהלים: עזרעח. תניא: והנה בחי' . . . ל"ח.</p> <p>בתחלה הִיָּה רַבְּנוּ הַגָּדוֹל אוֹמֵר דְּרוּשִׁים קְצָרִים בְּמַאֵד, מְרַעֲשֵׁי הַלֵּב וּמְלַהֲבִים מְאֹד, וְנִקְרְאוּ בְּשֵׁם "דְּרָכִים". אַחֲרֵיכֶן נִקְרְאוּ "אגרות", וְהֵם אֲרָפִים יוֹתֵר. אַחֲרֵי כֵן הִשְׁתַּלְּשַׁל שְׁנֵי קְרָאוּ "תורות", וְהֵם שְׂרָשֵׁי הַדְּרוּשִׁים שֶׁב־תּוֹרָה אור"ן לְקוּטֵי תּוֹרָה". אַחֲרֵיכֶן אֲרָכִים מְעַט יוֹתֵר וְנִקְרְאוּ "כְּתָבִים", וְהֵם בְּבִאוּר בְּהַשְׁגָּה רַחֲבָה לְפִי עֲרֵךְ.</p>	<p>יום ראשון</p>
<p>ה'תש"ג</p>	<p>טז סיון</p> <p>שעורים. חומש: בהעלותך, שביעי עם פירש"י. תהלים: עט"ב. תניא: פרק ה. והנה . . . פרק ג]</p> <p>כָּבֵד הַחֲלִיטוּ הָרֵאשׁוֹנִים כְּמִלְאָכִים זי"ע [נְכוּתָם יגן עֲלֵינוּ], אֲשֶׁר רְפוּאָת הַנַּפְשׁ הִיא כְּרְפוּאָת הַגּוּף.</p> <p>לְכֹל לְרֵאשׁ צָרִיךְ לְסַמֵּן מְקוֹם הַחֲלִי: אִם הוּא מֵצֵד שְׁחָמַר גּוּפוֹ עַב גַּם וּמִשְׁחַת, או שֶׁהַחֲסָרוֹן הוּא בְּכַחוֹת נַפְשׁוֹ, שֵׁישׁ לֵה נְטִיאוֹת לְעֵינָיִם רְעִים כְּמוֹ גְּאוּה, שְׁקָר וְכִדּוּמָה, או שְׁמִקּוֹר הַחֲלִי הוּא בְּהַרְגִּילוֹת, שֶׁמִּפְּנֵי רֵעַ הַחֲנוּף או רֵעַ הַסְּבִיבָה בָּא לְרַגְלֵי רְעוּת.</p> <p>עַד אֲשֶׁר לֹא יִתְבַּרְרוּ פְּרִטֵי מְקוֹם הַחֲלִי וְסִבַּת אַחֲזִיזַת הַמַּחֲלָה, אִי אֶפְשָׁר לְהַתְחִיל בְּרְפוּאָתוֹ, כִּי אִם לְסֵדֵר אֶפֶן הַנְּהִיגָה יִשְׂרָה בְּכֹל הַדְּבָרִים בְּמָה שִׁיעֶשֶׂה וּבְמָה שִׁימְנֶע אֶת עֲצָמוֹ מֵהֵם: ב"ועשה טוב" – בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת, קְבִיעוֹת עֵתִים לְתוֹרָה, קִנְיָן מִדּוֹת טוֹבוֹת – וּב"סור מרע". אֲמָנָם מֵה שְׁנַחוּץ בְּיוֹתֵר הוּא, שִׁיעוֹרֵר הַחוֹלָה בְּעֲצָמוֹ שְׁנֵי עֵינָיִם: (א) לִידַע שֶׁהוּא חוֹלָה וַיִּכְסּוּף וַיִּשְׁתַּוְּקָק לְהַתְרַפֵּאת מַחֲלָיו, (ב) הַיְדִיעָה שֶׁיִּכּוֹל לְהַתְרַפֵּאת, וְהַתְקוּהָ וּבִשְׁחוֹן גְּמוּר כִּי בְּעִזְרַת ה' יִתְבַּרַךְ יִתְרַפֵּא מַחֲלָיו.</p>	<p>יום שני</p>
<p>ה'תש"ג</p>	<p>יז סיון</p> <p>שעורים. חומש: שלח, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: פג"ז. תניא: פרק ו. והנה . . . 160 בחסד.</p> <p>נִיט הַנָּאָה הָאֲבַעֵן פּוֹן עוֹלָם הַזֶּה אֵין פּוֹלְעֵן זֵין, הוּא רַק הַכְּנָה טוֹבָה לְעַבּוּדָה. עֵינֵן הַעֲבוּדָה הוּא לְעִשׂוֹת הַגִּשְׁמִי כְּלֵי לְאַלְקוֹת.</p>	<p>יום שלישי</p>

שְׁלֵא לְהַנּוֹת מֵעוֹלָם הָיָה בְּמֵלֵא הַמּוּבָן, הוּא רַק הִכְנָה טוֹבָה לְעִבּוּדָה. עֲנִין הָעִבּוּדָה הוּא לְעֲשׂוֹת הַגְּשָׁמִי כְּלִי לְאַלְקוֹת.

ה'תש"ג

יח סיון

יום שני

יום
רביעי

שיעורים. חומש: שלח, שני עם פירש"י.

תהלים: פח"פט.

תניא: והנה מהתכללות . . . "פא" בשמש.

בְּזִמְנָן הָיָה, בְּעִקְבָּתָא דְּמִשְׁיחָא מְמַשׁ, הַחֻבָּה עַל כָּל אַחַד מִיִּשְׂרָאֵל לְדַרְשׁ בְּטוֹבַת זוּלָתוֹ, בֵּין זָקֵן בֵּין צָעִיר, לְעוֹרְרוֹ לְתִשּׁוּבָה, לְמַעַן שְׁלֵא יֵצֵא חֶסֶד שְׁלוֹם מִכְּלָל יִשְׂרָאֵל שִׁיזְכּוּ בְּעִזְרַת ה' יִתְבָּרַךְ לְגֵאלָהּ שְׁלֵמָה.

ה'תש"ג

יט סיון

יום שלישי

יום
חמישי

שיעורים. חומש: שלח, שלישי עם פירש"י.

תהלים: צ"צו.

תניא: ולכן הוצרך . . . האלקים.

בְּחֵדֶשׁ מֵרַחֲשׁוֹן תְּרִי"ג קָבַע הַ"צֶּמַח צְדָק", מְלַבֵּד הַשְּׁעוּרִים הָאַחֲרִים, שְׁעוֹר לְמוֹד עִם אֲדֹנָי אָבִי זְקֵנִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [מְהַר"ש] בְּכָל יוֹם שְׁתֵּי שָׁעוֹת וּמְחַצָּה – בְּחֶרֶף מֵתַחִיל מִשְׁעָה הָעִשִּׁירִית לִילָה, וּבִקְוִין מִשְׁעָה הָרְבִיעִית לְפָנוֹת בְּקָר. – שְׁתֵּי שָׁנִים הָיָה הַלְמוּד: קְבֵלָה עִם בְּאוּרֵי חֲסִידוֹת. אַחַר זִמְנָן זֶה – עַד אֲלוּל תְּרַט"ז, שְׁאֵז נִפְסַק הַשְּׁעוֹר, לְמַדּוֹ סִפְרֵי מְחַקְר: הַרְס"ג [=רַבֵּי סְעִדְיָה גָאוֹן], מוֹרָה נְבוּכִים, עֲקוּרִים, כּוֹזְרֵי וְעוֹד, עַל פִּי תוֹרַת הַחֲסִידוֹת.

ה'תש"ג

כ סיון

יום רביעי

יום
שישי

שיעורים. חומש: שלח, רביעי עם פירש"י.

תהלים: צ"קג.

תניא: פרק ז. ובוה . . . "פב" עליו כלל.

מִפְתַּגְמֵי אַאזְמו"ר: דַּעַר שְׁכַל אוֹן מְדוֹת גַּעבוּי פּוֹן א חֲסִיד, אִיז לִפִּי עֶרֶךְ זֵיין עֶרֶשְׁטֵעַ יְחִידוֹת בַּא זֵיין רַבִּין. דִּי עֶרֶשְׁטֵעַ יְחִידוֹת אִיז לִפִּי עֶרֶךְ מֵהוֹת עֲצָמוֹ פּוֹן א חֲסִיד, לִפִּי אוֹפֵן מֵהוֹת עֲצָמוֹ אִזָּא סֹדֵר עִבּוּדָה גִּיט אִיהֶם דַּעַר רַבִּי.

מִפְתַּגְמֵי אֲדֹנָי אָבִי זְקֵנִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [מְהַר"ש]: מְבַנֵּה הַשְּׁכַל וְהַמְדוֹת שֶׁל חֲסִיד הוּא לִפִּי עֶרֶךְ הַיְחִידוֹת הָרֵאשׁוֹנָה שְׁלוֹ אֲצֵל הַרַבֵּי שְׁלוֹ. הַיְחִידוֹת הָרֵאשׁוֹנָה הִיא לִפִּי עֶרֶךְ מֵהוֹת עֲצָמוֹ שֶׁל הַחֲסִיד. לִפִּי אִפֵּן מֵהוֹת עֲצָמוֹ – כְּזֶה סֹדֵר עִבּוּדָה נוֹתֵן לוֹ הַרַבֵּי.

שיעורים. חומש: שלח, מישי עם פירש"י.

תהלים: קד"קה.

תניא: והנה גדר . . . פב" סטרין

רבינו בספר של בינונים פ"ג אומר, כי ג' מוחין חב"ד וז' מדות הם השתלשלות מעשר ספירות העליונות, דכל זה הוא בנפש רוח ונשמה שהם המתלבשים בגוף האדם, אמנם ענין המסירת נפש על אלקות, וואס א איד ניט ער וויל און ניט ער קאן זיין ח"ו א נפרד מאלקות, זהו מעצמות א"ס ב"ה, שלמעלה מענין הספירות דראשיתם היא ספירת החכמה.

תרגום

רַבְּנוּ בְּסֵפֶר שֶׁל בֵּינוּנִים פָּרַק ג' אֹמֵר, כִּי ג' מוֹחִין חֲבִ"ד וְז' מִדּוֹת הֵם הַשְּׁתִּלְשּׁוּלֹת מֵעֵשֶׂר סְפִירוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת, דְּכָל זֶה הוּא בְּנֶפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה שֶׁהֵם הַמֵּתְלַבְּשִׁים בְּגוּף הָאָדָם, אֲמֵנָם עֲנִיִן הַמְּסִירֵת נֶפֶשׁ עַל אֱלֻקוֹת, שִׁיְהוּדֵי אֵינּוּ רוֹצֵה וְאֵינּוּ יָכוֹל לְהִפָּרֵד חֲסֵד וְשְׁלוֹם מֵאֱלֻקוֹת, זֶהוּ מֵעֲצָמוֹת אֵין־סוּף בְּרוּח־הוּא שְׁלֵמַמְעֵלָה מֵעֲנִיִן הַסְּפִירוֹת, דְּרֵאשִׁיתָם הִיא סְפִירַת הַחֲכָמָה.

המשך ביאור למס' גיטין ליום ראשון עמ' א

13 רושם הרוק. וכן אורי ליה - וכך הורה רב פפא לפפא תורא -
14 לפפא שהיה סוחר בשוורים, שיש לרשום לעדים פרוק, והעדים
15 יחזרו ויחתמו את שמם על גביו. והני מילי - וכל העצות שאמרו
16 חכמים כדי להחתים עדים שאינם יודעים לכתוב, לא נאמרו אלא
17 בגיטין - משום שיש לחשוש, שמוא עד שימצאו עדים שיודעים
18 לכתוב, ילך הבעל לדרכו ותישאר האשה עגונה, לכן הקלו
19 חכמים להכשיר את הגט על ידי עצות אלו. אכל בשטרות אחרים
20 לא יחתים עדים שאינם יודעים לכתוב, דהוא דעבד עובדא - שכן
21 אותו האיש שעשה מעשה והחתים עדים שאינם יודעים לכתוב
22 על ידי אחת העצות שנתנו חכמים לעיל בשאר שטרות ונגדיה -
23 והלקה אותו רב בהנא בשל כך.

1 וזו נחשבת לכתב, ולא יועיל שיכתבו על גביה. מתרצת הגמרא, לא
2 קשיא, הא דאפיין - דברי רבי אבהו שהורה לכתוב לעדים במי
3 מילין, נאמרו כאשר הקלה עליו נכתב הגט עובד במי עפצים, הא
4 דלא אפיין - ודברי רבי חנינא שהכשיר כתיבת גט במי מילין,
5 נאמרו בגט הנכתב על גבי קלף שאינו מעובד במי עפצים. והטעם
6 שהתיר רבי אבהו לרשום במי מילין, מפני שאין מי מילין על גבי
7 מי מילין - שכאשר כותבים במי מילין על גבי קלף שמעובד במי
8 מילין אין הכתיבה ניכרת, שמראה הכתיבה כמראה הקלף,
9 וכאשר העדים כותבים על גבי רישום זה בדיו, חתימתם נחשבת
10 לכתב.
11 רב פפא אמר, עדים שאינם יודעים לכתוב, אחרים רושמים את
12 שמותיהם פרוק, והעדים יחזרו ויכתבו את שמותיהם בדיו על גבי

המשך ביאור למס' גיטין ליום ראשון עמ' ב

15 גם היא היתה שם ולא הבעל השליכה, אלא הבעל זרק לשם גט,
16 וגיטא - והגט שבעת אינו נמצא, אימור - אמור שעבד פרוק שקלוה
17 - נטלוהו משם.
18 מספרת הגמרא, והוא נכרא דעל לבי בנישטא - שנכנס לבית
19 הכנסת, ושקל - ולקח משם ספר תורה, ויהיב לה לדביתהו - ומסרו
20 לאשתו, ואמר לה בשעת המסירה 'הא וזה גיטא'. מבארת הגמרא,
21 אמר רב יוסף, למאי ליחוש לה - למה יש לחוש במקרה זה, אי
22 משום מי מילין - אם נחשוש שמא כתב לה גט במי עפצים על גבי
23 קלף הספר התורה מבחוץ, ואין הכתב ניכר, הרי לעיל למדנו שאין
24 כתב במי מילין נחשב כתב על גבי קלף שעובד במי מילין, מאחר
25 שמראה הכתב כמראה הקלף ואינו ניכר. והרי כל ספרי התורה
26 שלהם מעובדים בעפצים, ואף אם כתב במי עפצים על גבי ספר
27 תורה, הגט פסול.

1 בגדו, ונאפקיה - וחזר והוציאנו ומסרו לאשה, ואומר שהיה זה שטר
2 פיוסים או אמנה, מהו דתיקא שבשעה שהכניס את הגט ללופי
3 הלפיה - החליפו, ומתוך בגדו הוציא שטר פיוסים או אמנה, ומסר
4 לאשה, לכת קא משמע לן שאין חוששים להחלפה.
5 מספרת הגמרא, והוא נכרא דזרק לה גיטא לדביתהו - שהשליך גט
6 בפני עדים לחצרה של אשתו, ונפל הגט לביני דני - בין החביות,
7 וכשחיפשו שם לא מצאו גט, אלא אשתתבא מוזהא - נמצאה
8 מוזהא. אמר רב נחמן, מוזהא ביני דני לא שכיחא - שתמצא מוזהא
9 בין החביות הוא דבר לא שכיח, ובוודאי הבעל השליך לה מוזהא
10 ולא גט, ואינה מגורשת. והני מילי - ודבר זה הוא דווקא דאשתתבא
11 דרא - כאשר נמצאה שם מוזהא אחת, אכל כאשר נמצאו בין
12 החביות שתיים או שלש מוזהות, ואנו ראינו שהבעל השליך רק קלף
13 אחד, אנו אומרים מדהא הואי - כשם שהמוזהה הנוספת היתה בין
14 החביות קודם לכן, הא נמי הואי - אף המוזהה הראשונה שנמצאה,

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון ט"ו סיון ~

איסור 'מחמר' בבהמת נכרי

— ואם איסור מחמר שייך אף בבהמה שאינה שלו, הרי אין איסורו בא מכלל עשה (ה'עשה'; למען ינוח שורך... והיינו שביתת בהמה שלו)

אך לדעת הרמב"ן והרשב"א (שבת קנג, ב) איסור מחמר הוא גם בבהמה שאינה שלו, כי האיסור הוא על מעשה האדם שגורם שתיעשה המלאכה על ידי הבהמה והיא כגרוזן ביד החוצב בו ואין חילוק בין בהמה שלו לבהמה שאינה שלו (ראה שאגת אריה סו"ס עג).

וכן הביאו להלכה ה'מגן אברהם' (סי' רסו סק"ה) ואדמו"ר הזקן (שם סי' ט): "אפילו אם אין הבהמה שלו, שאין כאן איסור משום שביתת בהמתו, אף על פי כן צריך לזוהר בכל זה [להניח משא על בהמה קודם שעקרה יד ורגל] דכיון שהוא מחמר אחריה, אם תעשה מלאכה גמורה יעבור על לא-תעשה אע"פ שאינה שלו".

ומה שכתב הרמב"ם שהמחמר אחר בהמתו פטור — ביאר ה'מגיד משנה' שהוא פטור ממלקות אבל איסורו מן התורה, כי הוא "לאו מפורש בתורה שנאמר לא תעשה כל מלאכה... ובהמתך".

הלכות שבת פרק כ, הלכות א"ב: אִסוּר לְהוֹצִיא מִשָּׂא עַל הַבְּהֵמָה בַּשָּׁבֶת, שְׁנַאמְרִי: "לִמְעַן יִנּוּחַ שוֹרְךָ וַחֲמוֹרְךָ" — אַחֵר שוֹר וְאַחֵר חֲמוֹר, וְאַחֵד כֹּל בְּהֵמָה וְחֵיהּ וְעוֹף. וְאִם הוֹצִיא עַל הַבְּהֵמָה — אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מְצוּה עַל שְׂבִיתָתָהּ — אֵינּוּ לוֹקֶה, לְפִי שְׁאִסוּרוֹ בֵּא מִכֻּלל עֲשֵׂה; לְפִיכֵן, הַמְחַמֵּר אַחֵר בְּהֵמָתוֹ בַּשָּׁבֶת, וְחֵיהּ עֲלֵיהּ מִשָּׂא — פְּטוּר. וְהָלֹא לְאוּ מִפְּרִשׁ בַּתּוֹרָה, שְׁנַאמְרִי: "לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה, אֲתָה וּבְנֶךָ וּבִתְךָ, עֶבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וּבְהֵמַתְךָ" — שְׂלֵא וַחֲרִשׁ בָּהּ, וְכִיּוֹצֵא בַּחֲרִישָׁה; וְנִמְצָא לְאוּ שְׁנֵתָן לְאַחֲרֵת מִיתַת בֵּית דִּין, וְאֵין לוֹקֵין עֲלָיו.

כתב ה'אגלי טל' (חורש סי' ג אות ז): מדברי ה'מאירי' (ביצה לו, ב) משמע שבבהמת נכרי אין איסור מחמר, ורק בבהמתו אסור לגרום שתיעשה מלאכה על ידי חימור משום שמצווה על שביתתה וכשמחמר מוציאה משביתתה. וכן דעת ה'יראים' (אג"ט שם אות ב).

וכן דייק ה'כלי חמדה' (יתרו אות ה) מלשון הרמב"ם "אסור להוציא משא על הבהמה בשבת" משום "שהוא מצווה על שביתתה", ומשמע שמחמר אינו אלא בבהמתו. וגם ה'בית מאיר' (אורח סי' רסו) הוכיח כן מדברי הרמב"ם "אע"פ שהוא מצווה על שביתתה אינו לוקה לפי שאיסורו בא מכלל עשה"

~ יום שני ט"ז סיון ~

הדחת כלים בשבת

בכלים באותה שבת, לכאורה יש חילוק ביניהם בנידון דידן שההדחה אינה לא לצורך חול ולא לצורך שימוש בשבת אלא כדי שהכלים לא יישארו מלוכלכים: לדעת הרמב"ם אף הדחה זו היא בכלל האיסור שהרי יש בה תיקון, ולא הותרה אלא לצורך שימוש בשבת (וכפי שכתב "אלא אם כן הדיחן לאכול בהן סעודה אחרת באותה שבת"), אולם לדעת הראב"ד הדחה נאסרה רק אם היא לצורך חול, משום הכנה משבת לחול, וכאן שאינה נעשית לצורך חול הרי היא מותרת.

אולם ה'מגיד משנה' כתב כי למעשה הרמב"ם אינו חולק על הראב"ד, ומה שכתב שאסור להדיח "מפני שהוא כמתקן" אין כוונתו שהתיקון אסור מצד עצמו אלא משום שנעשה לצורך חול. והרדב"ז (שו"ת א'תקד) דייק כך מלשון הרמב"ם, שבתחילת ההלכה כתב "אסור לחוף כלי כסף... כדרך

הלכות שבת פרק כג, הלכה ז: וְאִסוּר לְהַדִּיחַ קְעָרוֹת וְאֶלְפִסִּין וְכִיּוֹצֵא בָהֶן מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּמַתְקֵן, אֶלֶּא אִם בְּן הַדִּיחֵן לְאֹכֵל בְּהֵן סְעוּדָה אַחֲרַת בְּאוֹתָהּ שָׁבֶת.

האם מותר להדיח את הכלים שלא לצורך שימוש בשבת, וגם לא לצורך שימוש אחר השבת, אלא כדי שלא יהיו כלים מלוכלכים בבית בשבת?

כתב ה'ציץ אליעזר' (ת"ד סי' לו): לכאורה הדבר תלוי במחלוקת הרמב"ם והראב"ד בטעם איסור ההדחה. הרמב"ם כותב שחכמים אסרו הדחה "מפני שהוא כמתקן" ודומה למלאכה שעניינה הוא תיקון, והראב"ד השיג על הרמב"ם וכתב: "כל זה אינו אסור אלא משום שהוא טורח לחול", ולכן האיסור הוא רק כשמדיח לצורך חול ולא לצורך השבת. והנה, אע"פ שגם הרמב"ם התיר להדיח כדי להשתמש

לצורך חול.
ולפי זה הסיק ה'ציץ אליעזר' כי אף לדעת הרמב"ם יש להחזיר הדחה שאינה לצורך חול אלא כדי שיהיו הכלים נקיים בשבת.

שהאומנין עושין ונמצא כמתקן כלי, וכן בהלכה הבאה "אסור להטביל כלים טמאין בשבת מפני שהוא כמתקן כלי", ואילו כאן שינה וכתב "מפני שהוא כמתקן" (בהשמטת המילה 'כלי'), ומוכח כי תיקון זה אינו אסור מצד עצמו, משום שנראה כיצירת כלי (כצחצוח כלי כסף או הטבלת כלים) אלא רק משום טרחה

~ יום שלישי י"ז סיון ~

איסורים שהותרו משום כבוד הבריות

לגבי איסורים נוספים מדרבנן (ראה דבר יהושע ח"ב סי' מט, א). ומדברי הראשונים דלעיל נראה שהבחינו בין איסור שעיקרו מדרבנן, כגון טלטול מוקצה או הוצאה לכרמלית, לאיסור הוצאה לרשות הרבים שעיקרו מהתורה, וגם כשעובר עליו באופן האסור מדרבנן (כגון שמוציא באופן שאינו צריך לגוף ההוצאה) החמירו ולא התירו משום כבוד הבריות.

ולגבי עשיית מלאכה שאיסורה מדרבנן בשינוי, כתב ב'אור לציון' (ח"ב עמ' רסז) כי מאחר ועיקר המלאכה היא מדאורייתא אלא שעושה אותה באופן האסור מדרבנן, אין להחזיר משום כבוד הבריות, ולכן מי שאין לו נייר טואלט המוכן לשימוש בשבת אסור לו לקרוע נייר בשינוי. אולם יש הסוברים שאף מלאכה בשינוי הותרה לצורך כבוד הבריות (ראה פסקי תשובות סי' שיב הע' 23).

ויש שהתירו לחתוך נייר לקינות אפילו שלא בשינוי על פי שיטת אדמו"ר הזקן (או"ח סי' שמ ס"ו) שאיסור קרוע מהתורה הוא רק בהפרדת שני חלקים שהתחברו ולא בקריעת נייר שהוא גוף אחד, ומאחר והאיסור הוא מדרבנן, הרי זה מותר משום כבוד הבריות (חלקת יעקב ח"א סי' קסד, וראה המצוין בפסקי תשובות שם הע' 39).

הלכות שבת פרק כו, הלכה כג: **מִתְּשֶׁהֲרִיחַ כְּפִיתָ, וְנִמְצָא מְתַבְּוּה בֵּין הַחַיִּים, וְהֵם מְתַבְּוִים מִמֶּנּוּ – מִתֵּר לְהוֹצִיאָהּ לְכַרְמְלִית; וְדוּל כְּבוֹד הַפְּרִיזוֹת, שְׂדוּחָה אֵת לֹא תַעֲשֶׂה שְׁבִתוֹרָה, שְׁהוּא "לֹא תִסּוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר נִגְדוּ לָךְ".**

מדרבנן אסור להוציא מרשות היחיד ל'כרמלית', אך משום כבוד הבריות הותר איסור דרבנן. וכן מצינו לעיל (ה"ד) שמותר לטלטל אבנים שהן מוקצה לצורך קינות בבית הכיסא, משום כבוד הבריות.

האם מדובר בהיתר לגבי כל האיסורים מדרבנן? הראשונים כתבו שלא התירו משום כבוד הבריות לעבור על 'מלאכה שאינה צריכה לגופה' אף לשיטה שאיסורה הוא מדרבנן, שהרי התירו להוציא את המת רק לכרמלית אך לא לרשות הרבים, אף שהוצאה זו נחשבת 'מלאכה שאינה צריכה לגופה' כיון שאינה נעשית לצורך שימוש במת אלא רק כדי שלא יהיה בבית (ראה ר"ן ורשב"א שבת זד, ב).

ולפי זה הסתפק ה'חנות יאיר' (סי' צה) האם אפשר להרחיב את ההיתר לאיסורים דרבנן נוספים על אלו שהוזכרו בפירוש בגמרא.

אך רבים מהפוסקים השתמשו בהיתר של 'כבוד הבריות'

~ יום רביעי י"ח סיון ~

ברכת בשמים במוצאי שבת

אך מלשון הרמב"ם "מפני שהנפש דואבת ליציאת השבת" משמע שאין כוונתו לאיבוד הנשמה היתירה, אלא ליציאת השבת – וצריך להבין את משמעות השינוי.

כן יש להבין: בדרך כלל אין הרמב"ם כותב בספר 'היד' את טעמי ההלכות, ומדוע כתב כאן את הטעם לברכת בשמים במוצאי שבת?

והביאור:

בתחילת הפרק (ה"א) כתב הרמב"ם שמצוות קידוש ביום השבת היא לזכור "זכירת שבת וקידוש", וצריך לזכרה

הלכות שבת פרק כט, הלכה כט: **וְלִמָּה מְבָרְכִין עַל הַבְּשָׂמִים בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת? מִפְּנֵי שֶׁהַנֶּפֶשׁ דוֹאֶבֶת לְיִצִיאת הַשַּׁבָּת, מִשְׁמַחִין אוֹתָהּ וּמְיַשְׁבֵּין אוֹתָהּ בְּרִיחַ טוֹב.**

בגמרא (תענית כז, ב) נאמר: "נשמה יתירה ניתנה בו באדם בערב שבת, במוצאי שבת נוטלין אותה ממנו, שנאמר 'שבת וינפש' – כיון ששבת וי אבדה נפש". וכתבו ראשונים (תוס' פסחים קכ, ב, ד"ה כז, ועוד) שמטעם זה תיקנו חכמים להריח בבשמים כל מוצאי שבת, כדי להשיב את הנפש הדואבת על איבוד הנשמה יתירה."

ולכן לא כתב הרמב"ם שהרחת בשמים במוצאי שבת היא כדי להשיב את הנפש הדואבת על יציאת ה'נשמה יתירה', אלא "מפני שהנפש דואבת ליציאת השבת" כי בכך מודגשת השייכות של ברכת הבשמים לחיוב הבדלה הקשורה ליציאת השבת, ולא רק ליציאת ה'נשמה יתירה'. כי ברכת הבשמים אינה באה רק לתקן את דאבון הנפש במוצאי שבת, אלא 'להמשיך' את פעולת השבת לימים הבאים, ולכן היא מהווה השלמה לזכירת שבת בהבדלה.

(לקוטי שיחות לא עמ' 197)

"בכניסתו וביציאתו... וביציאתו בהבדלה", היינו שגם הבדלה, ולא רק קידוש, ענינה לזכור את יום השבת לקדשו, ומטרתה 'המשכת' זכרון השבת גם לימי החול הבאים לאחריה.

ו'זכירת שבת וקידוש' צריכה להיות מתוך שמחה ולא כאשר נפשו דואבת, כפי שביאר רש"י בספר 'הפרדס' (ריש הלכות הבדלה), שעל ידי הרחת הבשמים "לא יתעצב אל ליבו בזכרו ששת ימי המעשה, וכל זה תיקנו כדי שיהא זכרון שבת בלבו ויהא שמח אף בצאתו".

~ יום חמישי י"ט סיון ~

פת שלימה לעירוב חצרות' ול'לחם משנה'

אינה ניכרת שנפרסה – מערבין בה... כיון שאינה ניכרת לשכנים – לא יבואו לירי מחלוקת" (ש"ע אדה"ז סי' שסו ס"ט).

ותירץ:

אמרו בגמרא (פסחים פה, א) "חיבורי אוכלין אינם חיבור". כלומר, חלקי אוכל העומדים להיחתך נחשבים כמופרדים. וכל שכן כאשר הפת פרוסה כבר לפרוסות אלא שמחוברות בקיסם, וודאי שאין להחשיבה כשלימה (שלא כדעת רב חסדא). והרמב"ם נקט כדעה זו ולכן לדעתו אין מערבים בפת פרוסה המחוברת בקיסם.

אך הטור וה'שלחן ערוך' (א"ח סי' שמו ס"ג) פסקו כרב חסדא ש"אם נפרסה וחיברה בקיסם שהכניס קצה אחד בפת וקצה השני בפרוסה – אם אינה ניכרת שנפרסה מערבין בה" (ש"ע אדה"ז שם ס"ג).

ולענין 'לחם משנה' נפסק: "אם יש לאדם ב' חצאי לחם ואין לו לחם שלם ל'לחם משנה' בשבת – יחברם יחד בעץ... ולא יהא חיבורם נראה, ודינו כשלם לענין לחם משנה, כמו שדינו כשלם לענין עירובי חצירות... אבל אם יש לו לחם שלם אין לסמוך על זה" (שם סי' קסח ס"ג).

הלכות עירובין פרק א, הלכה ח: אין מערבין ב'חצרות, אלא בפת שלמה בלבד.

לדעת רב חסדא (עירובין פא, א) אם 'תפרה בקיסם', היינו שחיבר פרוסות הפת על ידי תחיבת קיסם ונראות כפת שלימה, מערבין בה. אמנם, זהו רק כאשר מקום החיבור אינו ניכר והפת נראית כשלימה.

והקשה ה'חתם סופר' (שו"ת אור"ח סי' מו):

מדוע השמיט הרמב"ם הלכה זו?

ואמנם בדין הכשר אוכלין לקבלת תומאה, דעת הרמב"ם היא (בהל' תומ"א פ"ו ה"ב) שאתרוג שנחתך ותחבו בכוש או בקיסם – אינו חיבור (ואם נפל משקה על תחיכה אחת, אינו מכשיר תחיכה אחרת), הרי בגמרא הובאו דברי רב חסדא בסתם שאם חיבור הפרוסות אינו ניכר, מערבים בפת זו. ואכן, יש לחלק בין הכשר אוכלין שבו חיבור בקיסם אינו חיבור לעירוב חצרות שנחשבת פת שלימה על ידי תחיבת קיסם, כי בעירוב צריך פת שלימה "שמא יבואו לידי מחלוקת, שאחד יתן שלימה ויאמר אני נתן שלימה ואתה פרוסה, והעירוב צריך להיות שותפות נוחה ועריבה" ולכן "כשנפרסה וחיברה בקיסם... אם

~ יום שישי כ' סיון ~

רשויות הנחשבות כרשות אחת

בית בעלים אחרים – כל בית הוא כרשות בפני עצמה ואסור להוציא מבית לבית (מדרבנן) אם לא עירבו עירוב חצרות (לעיל פ"א ה"ב). אך גגות הבתים והחצרות והקרפיפות (מקומות מוקפים מחיצות) שאינם משמשים לדיוור ואין תשמישם באופן תדיר, נחשבים כרשות אחת ומותר להוציא ממקום למקום אף בלא עירוב.

הלכות עירובין פרק ג, הלכה יח: כל גגות העיר, אף על פי שנה נבונה וזה נמוך, עם כל החצרות, עם כל הקרפפות שחפפו שלא לשם דירה... כלן רשות אחת הן; וממלילין בקלן בלא עירוב, בליים ששבתו בתוכן, אבל לא בליים ששבתו בתוך הבית, אלא אם בן ערבו.

בתים המשמשים לדירה הם רשות היחיד, אך כיון שלכל

לטלטלם ממקום למקום בלא עירוב. וטעם הדבר: המקום של דברי אוכל הוא בבית, שהרי מכניסים אותם לבית ונאכלים שם במקום מוצנע, ולכן יש להתייחס אליהם כאילו שבתו בבית ודינם ככלים ששבתו בתוך הבית, שאסור להוציאם לרשות אחרת אם לא עירבו.

ואכן בגמרא לא הובא דין זה שרשויות אלו נחשבות כרשות אחת, אלא רק לגבי דברים שאינם דברי אוכל, כגון סיפורו של רבי יהודה (עירובין צא, א): "היינו מעלין 90 תורה מחצר לגג ומגג לחצר ומחצר לקרפף...". וכגון דברי רבי יצחק (שבת קל, א): "פעם אחת שכחו ולא הביאו איזמול (סכין של מילה) מערב שבת והביאוהו דרך גגות ודרך חצירות..."

"וכל זה בכלים ששבתו באחת מרשויות אלו, אבל כלים ששבתו בבית והוציאן לאחת מרשויות אלו, אפילו בהיתר, כגון לחצר מעורבת של בית זה, ואפילו הוציאם בדרך מלבוש, אסור לטלטלם לחצר אחרת או לגג של אחר". וזאת, כיון "שהכלים ששבתו בבית בכל מקום שהם דינם כאילו הם בבית, שאסור לטלטלם ממנו למקום אחר שלא עירבו עמו" (ש"ע אדה"ו סי' שעב ס"א).

וחידש ה'אור שמח':

דין זה – שכלים ששבתו בתוך אחת מרשויות אלו שהן כרשות אחת מותר לטלטלם ממקום למקום – נאמר רק בכלים, אבל דברי אוכל ששהו באחת מרשויות אלו, אסור

~ שבת קודש כ"א סיון ~

האומר 'שביתתי תחת האילן' – מתי קנה שביתה?

משם, ולכן אין לו אלא ארבע אמות שבהן הוא נמצא. ופסק הרמב"ם כשמואל שמתו לו ללכת מ'מקום רגליו' אל 'תחתיו של אילן' (ששם שביתה) כיון שעומד תוך אלפיים אמה משם. ומה שכתב "אם יש תחת אותו אילן... שמונה אמות או יתר לא קנה שביתה", היינו שלא יוכל ללכת משם לביתו, כי מאחר שלא ציין במדויק אלו ארבע אמות קבע לשביתתו יתכן ששביתתו בצד המרוחק מביתו יותר מאלפיים אמה, כלשון הרמב"ם "לא קנה שביתה שהרי לא כיוון מקום שביתתו, שאם בא לשבות בתוך ארבע אמות אלו, שמא בארבע אמות האחרות הוא שקנה שביתה".

אך אם התכוין לשבות ליד גזע העץ (עיקר) או ציין במפורש לאיזה ארבע אמות התכוין (שברורו או שבצפוני) או שתחת האילן היה פחות משמונה אמות (ש'אין שם שיעור שני מקומות) מותר לו ללכת בשבת ממקומו ועד למקום שביתתו ומשם אלפיים אמה נוספות עד ביתו (כמובא לעיל בהלכה ב, ע"פ המשנה עירובין שם).

הלכות עירובין פרק ז, הלכה ו: אָמַר: 'שְׁבִיתִי תַּחַת אֵילָן פְּלוֹנִי, או 'תַּחַת סֵלַע פְּלוֹנִית' – אִם יֵשׁ תַּחַת אוֹתוֹ אֵילָן או אוֹתָהּ סֵלַע שְׁמוֹנֶה אַמּוֹת או יֵתֵר, לֹא קָנָה שְׁבִיתָה; שְׁהָרִי לֹא בָּנוּ מְקוֹם שְׁבִיתָתוֹ... ביאר ה'מגיד משנה':

לדעת שמואל (עירובין מט, ב), ההולך בערב שבת בדרך לביתו והגיע זמן החשיכה, ובמרחק אלפיים אמה ממקומו (מקום רגליו) ישנו אילן, ומשם במרחק של עוד אלפיים אמה נמצא ביתו (בדיוק בסוף אלפיים אמה מגזע האילן) – אם אמר 'שביתתי תחת אילן פלוני' ויש שם שמונה אמות (ארבע אמות משני צידי הגזע, אך כל נוף האילן הוא בתוך האלפיים אמה), קנה שביתה תחת האילן ומותר לו ללכת לשם, אבל אינו יכול ללכת משם לביתו (הנמצא בסוף אלפיים אמה מגזע האילן) שמא קנה שביתתו בקצה המרוחק מביתו יותר מאלפיים אמה. אך לדעת רב (שם), כיון שלא ציין מקום מוגדר באיזו צד הן ה'ארבע אמות' – לא קנה שביתה כלל, כי תחת האילן לא ציין במדויק את המקום, וגם ב'מקום רגליו' לא קנה שביתה שהרי עקר דעתו

המשך ביאור למס' גיטין ליום שלישי עמ' א

7 מתנה, אין אופן שבו הם יתקיימו בעל כרחו, ואינם דומים
8 לגירושין בידה, ולא יחולה;
9 שנינו במשנה, על הכל כותבין את הגט, על העלה של זית וכו', ועל
10 הקרן של פרה ונותן לה את הפרה, על יד של עבד ונותן לה את
11 העבד: שואלת הגמרא, בְּשֵׁלֶמָא לִשׁ הַכְּתוּב עַל גְּבִי יָד דְּעֵבֶד מוֹבֵן
12 מדוע מגורשת רק אם נותן לה את כל העבד,

1 וְאִי קָעִית אֵימָא – תירוץ אחר, שְׁלִיחוֹת לְקַבְּלָה נְמִי אֲשַׁכְּחָן בְּעַל
2 בּוֹרְחָה – גם נעשית בעל כרחו של האשה, שָׁפֵן אִדָּם שֶׁהִשִּׂיא אֵת
3 בְּתוֹ הַקְּטָנָה, ורוצה בעלה לגרשה בעודה קטנה, הָאֵב מְקַבְּל
4 מֵהַבֵּעַל גַּם לְבֵתוֹ קָטָנָה זֶה, בְּעַל בּוֹרְחָה שֶׁל בְּתוּ, וּמִכֵּיּוֹן שִׁישׁ אוֹפֵן
5 שְׁבוּ מִתְגַּרְשָׁת הָאִשָּׁה עַל יְדֵי שְׁלִיחוֹת לְקַבְּלָה בֵּעַל כְּרַחַה, נִמְצָא
6 שְׁלִיחוֹת לְקַבְּלָה דוֹמָה לְגִירוּשִׁין בִּידָה. אֲבָל גִּירוּשִׁין עַל יְדֵי

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון ט"ו סיון ~

הַלְכוֹת שַׁבָּת

פֶּרֶק שְׁמוֹנֵה עָשָׂר

(1) נתבארו בו שיעורי הדברים המוצאים, כמות כל אחד בפרט, וכל השיעורין הן דבר תורה, וכל מה שזכר שם הוא בחיוב גמור דבר תורה.

א. המוציא² דְּבַר מְרֻשָׁת הַיְחִיד לְרֻשָׁת הַרְבִּים, או מְרֻשָׁת הַרְבִּים לְרֻשָׁת הַיְחִיד - אֵינוֹ חַיֵּב עַד שְׂוִיצִיא מִמֶּנּוּ שְׁעוֹר שְׁמוֹעִיל פְּלוֹם³. וְאֵלוֹ הֵן שְׁעוֹרֵי הַהוֹצָאָה: הַמוֹצִיא אֶקְלֵי אֶדָם - כְּגִרְגֵרָתָ; וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה⁵. וְהוּא, שְׂוִיָּה כְּגִרְגֵרָת מִן הָאֶקְל עֲצָמוֹ, חוּץ מִן הַקְּלָפִים⁶ וְהַגְּרֵעִינִין⁷ וְהַעֲקָצִין⁸ וְהַסְּבִין⁹ וְהַמְּרֻסִין¹⁰.

(2) (מסכת שבת דף עז עמוד ב). (3) אבל אסור מן התורה להוציא אפילו פחות משיעור, כי "חצי שיעור אסור מן התורה" (מסכת יומא דף עד עמוד א) גם באיסורי שבת (רש"י מסכת שבת דף עד עמוד א). (4) תאנה יבשה, "לא גדולה ולא קטנה, אלא בינונית" (מסכת כלים פרק י"ז משנה ז), והיא פחותה מביצת תרנגולת (מסכת שבת דף פ עמוד ב) וגדולה מזית (מסכת שבת דף צא עמוד א), ודעת רבינו (בפרק ח הלכה ה) "הגרגרת הוא אחד משליש בביצה". (5) שני מיני מאכל אדם מצטרפים לשיעור גרגרת לחיוב. (6) הקליפה העליונה אינה אוכל ואינה משלימה את השיעור. (7) "הקשים שהם בתוך הפרי" (רבינו בפירוש המשניות). (8) "שהפרי תלוי בהם באילן, כגון עוקצי התאנים והענבים והאפרסקים והאתרוגים וזולתם" (פירוש המשניות) שהן כעץ ולא כפרי (רש"י). (9) פסולת הקמח הנופלת ממנו כשמנפים אותו. (10) "הקליפה העליונה העבה היוצאה בנפה תחילה" (פירוש המשניות).

ב. יין¹¹ - פְּדֵי רֵבַע¹² רְבִיעִית¹³. וְאֵם הָיָה קְרוֹשׁ¹⁴ - כְּזִית¹⁵. חֲלָב בְּהֵמָה טְהוֹרָה - פְּדֵי גְמִיעָה¹⁶, וְחֲלָב טְמֵאָה¹⁷ - פְּדֵי לֶחֶל¹⁸ עֵין אַחַת. חֲלָב¹⁹ אִשָּׁה וְלֶבֶן בִּיצָה - פְּדֵי לֶתָן בְּמִשְׁפָּה²⁰. שְׁמֵן - פְּדֵי לְסוּף²¹ אֲצַבְעֵה²² קְטֵנָה שֶׁל רֶגֶל קָטָן בֶּן יוֹמוֹ. טַל²³ - פְּדֵי לְשׁוֹף²⁴ אֵת הַקִּילּוּרִין. וְקִילּוֹר - פְּדֵי לְשׁוֹף בְּמִים. וּמִים - פְּדֵי לְרַחֵץ פְּנֵי מְדוּכָה²⁵. דְּבִשׁ²⁶ - פְּדֵי לֶתָן²⁷ עַל רֹאשׁ הַכֶּתִיב. דָּם וְשֶׁאֵר כָּל הַמִּשְׁקִין וְכָל הַשּׁוֹפְכִין²⁹ - פְּדֵי רְבִיעִית³⁰.

(11) (משנה במסכת שבת דף עז עמוד ב) "המוציא יין כדי מזיגת הכוס" (כשיעור שהיו נוהגים לתת יין חי לתוך הכוס ולהוסיף עליו מים, כדי למזוג אותו בהם. רש"י).

(12) רבע. (13) רביעית הלוג - (פסחים דף קט עמוד א) כשיעור ביצה ומחצה, והוא שיעור כוס של ברכה לעניין ברכת המזון, קידוש והבדלה, וכאן השיעור רובע של רביעית, שהן שלוש שמיניות ביצה, ואפשר להוסיף ולמזוג ברובע עוד שלוש רביעיות מים כדי שיהיה יין מזוג. (14) (מסכת שבת דף עז עמוד א): "יין יבש בכזית". (15) רוב שיעורי תורה הם כזית (מסכת עירובין דף ד עמוד ב) שנאמר (דברים פרק ח פסוק ח): "ארץ זית שמן". ואכילת חלב ודם ונותר וכדומה כולם כזית (רש"י); ושיעור זית "לא גדול ולא קטן אלא בינוני זה אגורי (ששמנו אגור בחוכו וגדל כל צורכו" - מסכת כלים פרק י"ז משנה ח); לדעת רבינו (הלכות עירובין פרק א הלכה ט) כזית הוא קרוב לשליש ביצה, ולדעת התוספות (מסכת עירובין דף פ עמוד ב) חצי ביצה בקליפתה. (16) (מסכת שבת דף עז עמוד א) "כדי בליעת אדם בבת אחת" (רבינו בפירוש המשניות) ובתוספות כתבו שהוא יותר מכגרגרת. (17) שאינו ראוי לשתייה. (18) לשים על העין לרפואה או ליופי (תלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק ח הלכה א): "הדא דאת אמר בחלב בהמה טהורה, אבל בחלב בהמה טמאה כדי לכחול עין אחת". (19) (מסכת שבת דף עז עמוד ב). (20) "של קילור (משחה לכאב עיניים) שרגילים לשופו בחלב אשה" (רש"י). (21) בנוסחה אחרת: "כדי לסוך אבר קטן שהוא אצבע קטנה" (כתב יד התימנים) וכן בגמרא. (22) (מסכת שבת דף עז עמוד א). רש"י פירש: "אחד מפרקי אצבע קטנה" (מסכת שבת דף עז עמוד ב). (23) (תלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק ח). (24) לשפשף. (25) כלי שדכים בו דברים יבשים לעשותם דקים. (26) (משנה במסכת שבת דף עז עמוד ב). (27) בנוסחה אחרת: "ליתן על פי ראש הכתית" (מעריק) וכן בגמרא, ופירש רבי עובדיה מברטנורא, ששחין היוצא בעור הבשר כשמגיע להתבשל עושה ראש למעלה הנקרא פי כתית. (28) מכה שבגב הבהמה, בתלמוד ירושלמי (מסכת שבת פרק ח) "הדא דאת אמר בעתיקא (דבש ישן שאינו ראוי לאכילה), אבל בהן דידן (דבש חדש הראוי לאכילת אדם), שיעורו כדי ליתן בתוך הביצה". אבל בתלמוד בבלי לא נזכר חילוק זה ולכן השמיטו רבינו (ועיין רע"ב פרק ח דשבת משנה א). (29) מים שאינם ראויים לשתייה ולבישול. (30) הראויים לגבל בהם טיט (גמרא).

ג. תְּבִנָּה³¹ תְּבוּאָה - כְּמֵלֵא פִי פְּרָה. תְּבִנָּה קְטַנִּיּוֹת - כְּמֵלֵא פִי גְמֵל³². וְאֵם הוֹצִיא תְּבִנָּה קְטַנִּיּוֹת לְהֶאֱכִילוֹ לְפָרָה - כְּמֵלֵא פִי פְּרָה; וְשֶׁהֶאֱכִילָהּ עַל יְדֵי הַדָּחֵק - שְׂמָה אֶכִּילָהּ. עֲמִיר³³ - כְּמֵלֵא פִי טֹלָהּ. עֲשָׂבִים - כְּמֵלֵא פִי גְדִי. עֲלֵי שׁוֹם וְעֲלֵי בְּצָלִים: אֵם הִיוּ לְחִים³⁴ - כְּגִרְגֵרָת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן אֶקְלֵי אֶדָם; וְיִבְשִׁים³⁵ - כְּמֵלֵא פִי גְדִי. וְאֵין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לְחִמּוֹר שְׂבֵהָ, אֲבָל מִצְטָרְפִין לְקַל שְׂבֵהָ³⁶. פִּיצֵד? הוֹצִיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(55) חומר, מצבע אדום לריח (רש"י). (56) בנ"א חסר "טוב" (מער"ק). (57) עלה שושנה אדומה וסתומה. (58) שראוי לעשות מהן כלי קטן. (59) שמחמת קדושתם גונזים אותם כל שהם, משום זה גם שעור חיובם בכל שהוא. (60) "רקב הנופל מספרים או ממטפחות שבלו" (רע"ב); "הדבר הכלה ונתעפש ולא נשאר בו אלא רושם" (פירוש המשניות). (61) שכל תשמישי קדושה טעונים גניזה. (62) (מסכת ביצה דף ל"ט עמוד א'). (63) שאין בה שמות.

ו. המוציא זרעוני⁶⁴ גנה שאינו נאכלין לאדם - שעורן פחות⁶⁵ מגרוגרת⁶⁶. מזרע קשואין - שנים⁶⁷. ומזרע הדלועין⁶⁸ - שנים. מזרע פול המצרי⁶⁹ - שנים. המוציא סבין - פדי לתן על פי פור של צורפי זהב⁷⁰. המוציא מרסין⁷¹: אם לאכילה - שעורו מגרוגרת, לבהמה - שעורו פמלא פי גדי, לצביעה - פדי לצבע בגד קטן⁷². לויכ⁷³ זרדין⁷⁴ והחרובין: עד שלא ימתיקו - מגרוגרת⁷⁵, ומשמימתיקו⁷⁶ - פמלא פי גדי. אכל הלוח והחרדל והתרמוסין ושאר כל הנכבשין - בין שמימתיקו, בין עד שלא ימתיקו - מגרוגרת.

(64) (משנה מסכת שבת דף צ' עמוד א'). (65) "אף שכל האכלים שיעורם (66) "כל אחד כפי מה שראוי לזרוע ממנו" (המאירי). (67) שני גרגרים. (68) דלעת, פרי אדמה מצבע החלמון. (69) מין קטנית. (70) "מדרך הצורפים להשליך הסובין על פני הכור בעת ההתכה" (רבנו בפירוש המשניות), ורש"י פירש כי במקום שאין פחמים צורפים זהב באש של סובין; פי"כור - שפת הכור. (71) (תוספתא מסכת שבת פרק י"ט). (72) בגודל שלש אצבעות, פחות מזה לא נקרא בגד (מעשה רוקח). (73) ענפים רכים. (74) עצים קטנים הצומחים בערבת הירדן בעלי גרגרים אדומים. (75) "החרובים בתחלתם עד שלא ימתיקו, אינם ראויים למאכל אדם ולא למאכל בהמה, אלא לרפואה ולפיכך שעורם כגרוגרת" (מער"ק). (76) רוב פרי החרובים למאכל בהמה (שם).

ז. המוציא⁷⁷ גרעינין: אם לאכילה - חמש⁷⁸, ואם להסקה - הרי הן פעצים, ואם להשבון⁷⁹ - שתים, ואם לזריעה - שתים. המוציא אזוב⁸⁰: לאכילים - מגרוגרת, לבהמה - פמלא פי גדי, לעצים - פשעור העצים⁸¹, להזיה⁸² - פשעור הזיה.

(77) (תוספתא מסכת שבת פרק ט' וירושלמי פרק ח' הלכה ב'). (78) בנ"א: "אם לאכילה כגרוגרת" (ויניציהא). (79) המנין. (80) צמח טוב הריח ממניו המרובים ישתמשו לרפואה, ולאכילה. (81) כמבואר למעלה הלכה ד'. (82) להזות על המטהר מצרעתו (ויקרא פרק י"ד פסוק ד').

ח. המוציא⁸³ קלפי אגוזין⁸⁴ וקלפי רמונים, אסטוס⁸⁵ ופואה⁸⁶ ושאר הצבועין - פדי לצבע בהן בגד קטן כסבכה⁸⁷ שמיחיתן הפנות על ראשיהן. וכן המוציא מי רגלים⁸⁸ בין ארבעים יום, או נתר אלפסנדריא⁸⁸, או

תבן תבואה וקטנית: אם יש בשניהם פמלא פי פרה - פטור³⁷, פמלא פי גמל - חיב. וכן כל פיוצא פזה לענין השבת.

(31) (משנה במסכת שבת דף עו עמוד א). (32) שתבן קטניות אינו ראוי לפרה, ושיעור זה גדול משיעור "מלוא פי פרה". (33) קש שיבולים. (34) ראויים למאכל אדם. (35) שאינם ראויים למאכל אדם. (36) שלא לחייב כי אם על השיעור הגדול שבשניהם. "מי ששעורו גדול הוא קל ואינו מצטרף להשלים חמור, שהרי אינו חשוב, אבל החשוב משלים את הקל לשעורו" (רש"י). (37) שהרי תבן קטניות שיעורו גדול מתבן תבואה וחיובו כמלוא פי גמל.

ד. המוציא³⁸ עצים - פדי³⁹ לבשל⁴⁰ מגרוגרת מביצת התרנגולים, טרופה⁴¹ בשמן ונתונה באלפס⁴². המוציא⁴³ קנה - פדי לעשות קלמוס⁴⁴ המגיע לראשי אצבעותיו⁴⁵. ואם היה עבה⁴⁶ או מרצע⁴⁷ - שעורו פעצים.

(38) (משנה במסכת שבת דף פט עמוד ב). (39) "המוציא עצים כדי לבשל ביצה קלה" והיא ביצת תרנגולת, ש"אין לה ביצה קלה להתבשל יותר מביצת תרנגולת" (מסכת שבת דף פ עמוד ב). (40) ויהיה האלפס חם כבר חימום בינוני (רבינו בפירוש המשניות). (41) מעורבת. (42) מחבת. (43) (מסכת שבת דף פ עמוד ב) (44) עט עשוי מקנה. (45) בגמרא שם: "לקשרי אצבעותיו" ובעי רב אשי אם הכוונה לקשר העליון דהיינו ראשי האצבעות או לקשר האמצעי, ופסק רבינו לקולא (מעשה רוקח). (46) שאינו ראוי לכתיבה. (47) שבור ורצין.

ה. המוציא⁴⁸ תבלין⁴⁹ - פדי לתבל ביצה⁵⁰; ומצטרפין זה עם זה. פלפל⁵¹ - פל שהוא. עטרין⁵² - פל שהוא. ריח טוב⁵³ - פל שהוא. ריח רע⁵⁴ - פל שהוא. מיני בשמים - פל שהן. ארנמן⁵⁵ טוב⁵⁶ - פל שהוא. בתולת הנדר⁵⁷ - אחת. מיני מתכות הקשים, כגון נחשת וברזל⁵⁸ - פל שהן. מעפר המזבח ומאבני המזבח⁵⁹ וממקק⁶⁰ ספרים וממקק מטפחות שלהן - פל שהן; מפני שמצניעין אותם לגניזה⁶¹. גחלת⁶² - פל שהוא. והמוציא שלהבת - פטור⁶³.

(48) (מסכת שבח דף פ"ט עמוד ב'). (49) "והזהר שלא יעלה על דעתך, שאין נקראים תבלין אלא המרקחת והדברים שריחם טוב, כמו הזנגביל והפלפל ודומיהם, אינו כן, אלא כל דבר שמתבלין בו את התבשיל, כגון השומים והבצלים ושומן והחומץ והיין כולם נקראים תבלין, כשאדם מתכוון לתבל בהם קדרתו ותבשילו (בפירוש המשניות מסכת ערלה פרק ב' משנה י'). (50) הכוונה לגרוגרת מביצה ("צפנת פענח"). (51) (מסכת שבת דף צ' עמוד א') ראוי לריח הפה; בנ"א: "פלפלת" (כת"י התימנים) וכן במשנה. (52) שרף עץ שריחו רע ומשמש למאור. (53) עלה ורד וארגמן שיש להם ריח טוב ונזכרים בהלכה כאן. (54) לעשן בשביל חולים ותינוקות לרפואה (רש"י).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שחוק וקלות ראש מצוים שם, אינן מכסות פניהן וכוחלות שתי עיניהן" (רש"י). (102) "כלי שנותנים בו כסף חי, סותם פיו בזפת או בגפרית ונוקב בתוך הסתימה נקב דק, כדי להוציא ממנו הכסף חי" (רש"י). (103) נקב שבמגופת חבית של יין שהוא דק משל שמן. (104) "בנ"א: "השבשבת" (שונצינו) "שמים נטר קטן בראש קנה ונותנים עליו דבק, והעוף יושב עליו ונדבק בו" (רש"י); ורבנו פירשו: "דבק הוא דבר עשוי בידי כל אדם הנוגע בו ידבק בו, ושבשבת הוא הגמא שבראשיה נותנים הדבק קושרים אותה בקנה, ומכניסים אותה בקיני העופות ומוציאים האפרוחים" (פירוש המשניות). (105) (מסכת שבת דף ע"ח עמוד ב') שומן או שמן (רש"י). (106) עוגה נתונה בתנור ומטוגנת בשומן (רש"י). (107) בגודל של סלע.

יא. המוציא¹⁰⁸ אדמה¹⁰⁹ - פְּדֵי לַעֲשׂוֹת חוֹתֵם הָאֲגָרָת.
טיט - פְּדֵי לַעֲשׂוֹת פִּי פּוֹרֵר¹¹⁰. זָבַל אוֹ חוֹל דֶּק - פְּדֵי לְזַבֵּל פְּרִשָׁה¹¹¹. חוֹל גָּס - פְּדֵי לְעָרֵב עִם מֵלֵא פֶּה שֶׁל סִידִין¹¹². חֲרִסִית¹¹³ - פְּדֵי לַעֲשׂוֹת פִּי פּוֹר שֶׁל צוֹרְפֵי זָהָב. שַׁעַר - פְּדֵי לְגַבֵּל טֵיט לַעֲשׂוֹת פִּי פּוֹר שֶׁל צוֹרְפֵי זָהָב¹¹⁴. סִיד - פְּדֵי לְסוֹד אֲצַבַּע קֻטְנָה שְׁבַבְנוֹת¹¹⁵. עֶפְרוֹר¹¹⁶ וְאֶפֶר - פְּדֵי לְכַסּוֹת דָּם צְפוֹר קֻטְנָה¹¹⁷. צְרוֹר אֶבֶן - פְּדֵי לְזֹרֵק בְּבִהְמָה וְתַרְגִּישׁ, וְהוּא מְשַׁקֵּל עֶשְׂרֵה זוּזִים¹¹⁸. חֲרָס - פְּדֵי לְקַבֵּל בּוֹ רִבְעִית¹¹⁹.

(108) (משנה מסכת שבת דף פ' עמוד ב'). (109) "טיט אדום, עושים ממנו חותמות על השקים ששמים בהם הסוחרים ממונם, הנקראים מרצופים, וכמו כן יעשו ממנו חותמות על המכתבים" (פירוש המשניות). (110) שפת הכור של הצורפים. (111) ירק נאכל, דומה לבצל, "בעברית נקרא חציר" (במדבר פרק י"א פסוק ה' – פירוש המשניות). (112) שאסור "לסוד את הבית אלא אם כן עירב בו חול" (שלא יהיה לבן כל צרכו, כדי להזכיר אבלות על חורבן ירושלים – מסכת שבת דף פ' עמוד ב' וברש"י). (113) לבנה כתושה. (114) כמבואר בהלכה ו'. (115) "נעשה מאבנים שרופות, והיה מנהגם למשוך בו הנערות על כל בשרם כמו מלבוש, וכוונתם להביא להן הנדות ולמהר הבגרות ולהנעים הבשר" (רבנו בפירוש המשניות). (116) ירושלמי (מסכת שבת פרק ח' הלכה ד'). (117) אחר השחיטה. בתוספתא (שבת פ"ט): "איזהו דם צפור קטנה? – זה (צפור) דרוור". (118) זוזו הוא דינר של כסף כמבואר בדברי רבנו עירובין (פרק א' הלכה י"ב). (119) מבואר בהלכה ב'.

יב. המוציא¹²⁰ חָבַל - פְּדֵי לַעֲשׂוֹת אֶזְזוֹן¹²¹ לְקַפָּה¹²².
גְּמִי¹²³ - פְּדֵי לַעֲשׂוֹת תְּלָאִי¹²⁴ לְנִפְהָ וּלְכַבְרָה. הוֹצִיץ¹²⁵ - פְּדֵי לַעֲשׂוֹת אֶזְזוֹן לְכַפִּיפָה¹²⁶ מְצִרִית. סִיב¹²⁷ - פְּדֵי לְתֵן עַל פִּי מְשַׁפֵּךְ קֻטְן שֶׁל יוֹנִים¹²⁸. מוֹבִיץ¹²⁹ - פְּדֵי לַעֲשׂוֹת בּוֹ פְּדוּר פְּאָגוֹז. עֶצֶם - פְּדֵי לַעֲשׂוֹת תְּרִיד¹³⁰. זְכוּכִית - פְּדֵי לְגַרֵד בֶּה רֹאשׁ הַכַּרְפָּר¹³¹, אוֹר¹³² עַד שִׁפְצָע¹³³ שְׁתֵּי נִימִין¹³⁴ פְּאֶחַת.

בוֹרִית, קְמוּנִיָּא⁸⁹ וְאֶשְׁלַג⁹⁰ וְשַׁאֲר פֶּל הַמְּנִקִין - פְּדֵי לְכַבֵּס בְּהֵן בְּגָד קֻטְן פְּסָבְכָה. הוֹצִיא סְמִינִין שְׂרוּיִין - פְּדֵי לְצַבֵּעַ בְּהֵן דְּגָמָא⁹¹ לְאִירָא⁹².

(83) (משנה מסכת שבת דף פ"ט עמוד א'). (84) הקליפה הירוקה שעל האגוז בעודה לחה ראויה לצבע. (85) צמח שממנו עשים צבע כחול לצביעת בגדים. (86) צמח שמשרשיו עושים צבע אדום. (87) כסוי הראש. (88) מין עפר כעין מלח חריף לכבוס וטיהור מלכלוך, שהיו מביאים מאלכסנדריה של מצרים. (89) מין עשב מיושב לכביסה. (90) חומר המוצא מעפר צמחים, וכל אלה "מינים הרוחצים בחוזק ומלכנים" (פירוש המשניות). (91) "מעט, כדרך שמראים לדוגמא לומר כזה אתה רוצה" (רש"י). (92) חתיכה קטנה של צמר או צמר גפן לשם אריגה במטפחת (ר"ח). "בנ"א: לאורג (מער"ק).

ט. המוציא⁹³ דִּי עַל הַקְּלָמוֹס - שְׁעוּרוֹ פְּדֵי לְכַתֵּב מִמֶּנּוּ שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת; אֲבָל אִם הוֹצִיא הִדְיוֹ בְּפִנְי עֲצָמוֹ⁹⁴ אוֹ בְּקֶסֶת⁹⁵, צְרִיף שִׁיחָה בּוֹ יִתֵּר עַל זֶה - פְּדֵי שִׁיעָלָה מִמֶּנּוּ עַל הַקְּלָמוֹס פְּדֵי לְכַתֵּב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת. הִיָּה בְּקֶסֶת פְּדֵי אוֹת אֶחָת וּבְקְלָמוֹס פְּדֵי אוֹת אֶחָת, אוֹ בְּדִי לְבָדוֹ פְּדֵי אוֹת אֶחָת וּבְקְלָמוֹס פְּדֵי אוֹת אֶחָת - הִרִי זֶה סִפְקָה⁹⁶. הוֹצִיא שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת וּכְתַבְנָן בְּשִׁיחָה מְהֻלָּף - חֵבֵב⁹⁷; כְּתִיבְתָן זוֹ הִיא הַנְּחָתָן. הוֹצִיא אוֹת אֶחָת וּכְתַבְנָה, וְחִזַּר וְהוֹצִיא אוֹת שְׁנֵיהֶם וּכְתַבְנָה - פְּטוּר; שְׁכַבְרַ חֲסָרָה⁹⁸ הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה.

(93) (משנה מסכת שבת דף ע"ח עמוד ב'). (94) (ירושלמי מסכת שבת פרק ח' הלכה ג'): "הוציא דיו, אם בקולמוס בכדי לכתוב שתי אותיות, אם בכלי צריך יותר (שאי אפשר שלא ידבק מן הדיו בצדדים, ונמצא שנתמעט מלכתוב בה שתי אותיות)". (95) כלי שנותנים בו דיו. (96) בגמרא מסופקים אם מצטרפים לשיעור או לא. (97) אף שלא עמד לפוש וגופו לא נח חייב, שעיקר הנחת הדיו על הכתב הוא (רש"י). (98) יבשה טרם שנכתבה האות השניה.

י. המוציא⁹⁹ כְּחוֹל¹⁰⁰ - בֵּין לְרִפְוָאָה, בֵּין לְתַכְשִׁיט - פְּדֵי לְכַחַל עֵינֵן אֶחָת. וּבִמְקוֹם שְׂאִין דִּרְבָּן לְהַתְקַשֵּׁט אֲלָא בְּכַחֲלִית שְׁתֵּי עֵינִים, וְהוֹצִיא אוֹ לְהַתְקַשֵּׁט - עַד שִׁיּוֹצִיא פְּדֵי לְכַחַל שְׁתֵּי עֵינִים¹⁰¹. זָפַת וְנִפְרִית¹⁰² - פְּדֵי לַעֲשׂוֹת נִקְבִּי¹⁰³. שַׁעֲוָה - פְּדֵי לְתֵן עַל פִּי נִקְבִּי קֻטְן. דְּבָק - פְּדֵי לְתֵן בְּרֹאשׁ הַשְּׁפָשֶׁף¹⁰⁴. רִבְבִי¹⁰⁵ - פְּדֵי לְמַשֵּׁחַ תַּחַת רַקִּיק¹⁰⁶ כְּסָלְעֵי¹⁰⁷.

(99) (משנה מסכת שבת דף ע"ח עמוד ב'). (100) מבואר בהלכה ב'; "בנ"א כוחל (שונצינו). (101) (מסכת שבת דף פ' עמוד א') "צניעות וכוחלות עין אחת" – שהולכות מעוטפות ואין מגלות אלא עין אחת לראות וכוחלות רק עין אחת, אבל בנות כפרים – אינן צריכות צניעות כל כך, שאין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְכַתֵּב עָלָיו מְזוּזָה¹⁵². נִיר - פְּדֵי לְכַתֵּב עָלָיו שְׁתֵּי אוֹתוֹת שֶׁל קָשֶׁר מוֹכְסִין¹⁵³, שֶׁהֵן גְּדוּלוֹת מְאוֹתוֹת שֶׁלֵּנוּ. הַמוֹצֵיא קָשֶׁר מוֹכְסִין - חֵיב, אֶף-עַל-פִּי שֶׁכָּבֵר הָרְאָהוּ לְמוֹכֵס וְנִפְטָר בוּ; שֶׁהָרִי רְאָיָה הִיא¹⁵⁴ לְעוֹלָם. הַמוֹצֵיא שְׁטָר פְּרוּעֵ¹⁵⁵ וְנִיר מְחוּק - פְּדֵי לְקַרְף עַל פִּי צְלוּחִית קְטָנָה שֶׁל פְּלִיטוֹן¹⁵⁶. וְאִם יֵשׁ בְּלִבְךָ שְׁלוֹ פְּדֵי לְכַתֵּב שְׁתֵּי אוֹתוֹת שֶׁל קָשֶׁר מוֹכְסִין - חֵיב.

(148) (משנה מסכת שבת דף ע"ח עמוד ב'). (149) "שמע ישראל" בדברים פרק ו' פסוקים ד'ט'. (150) היא פרשה קטנה שבתפילין הכתובה על קלף. (151) "אחר שהעבירו את השער מן העור, מחלקין אותו בעביו לשנים, החלק העבה שממול הבשר, אחר שעבדו במלח, בקמח ובעפצא, נקרא דוכסוסטוס" (הלכות תפילין פרק א' הלכה ז'). (152) "שהלכה למשה מסיני לכתוב מזוזה על הדוכסוסטוס" (שם הלכה ח'). (153) "הוא הסימן שכותבים לוקחי המעשר והמכס, להודיע שזה פרע מה שנתחייב". (154) בנ"א: "ראיה היא לו לעולם" (כת"י הסימנים), ועליו לשמור על הקשר להוכחה ששלם לו את המכס. (155) שאינו צריך לו לגבות חוב; ואם הוא שטר שאינו פרוע, חייב בכל שהוא (גמרא). (156) צלוחית ששמים בה שמן בושם הנעשה מעלי ורדים.

טז. הַמוֹצֵיא¹⁵⁷ בְּהֵמָה חֵיהּ וְעוֹף, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵן חַיִּים - חֵיב¹⁵⁸. אֲבָל אָדָם חֵי אֵינוּ מְשֹׁאוֹי¹⁵⁹. וְאִם הָיָה כְּפוֹת אוֹ חוֹלָה - הַמוֹצֵיא אוֹתוֹ חֵיב. וְהָאִשָּׁה מְדַדָּה¹⁶⁰ אֵת בְּנָהּ בְּזִמְן שְׁנוּטָל אַחַת¹⁶¹ וּמְנִיחַ אַחַת.

~ נקודות משיחות קודש ~

"המוציא בהמה חיה ועוף - אף על פי שתן חיים, חיב. אבל אדם חי, אינו משאוי".

טעם החילוק בין בהמה ועוף לאדם הוא משום שהכלל "חי נושא את עצמו" נאמר רק באדם אבל לא בבעלי חיים "דמשרבטי נפשיהו" (משמטים עצמם כלפי מטה ומכבידים עצמן להשמיט מיד הנושאן). והנה נוסף על לימוד ההלכה יש למצוא גם ההוראה לעבודת ה' שבה, ע"פ דברי הרמב"ם ש"רוב דיני התורה אינן אלא . . . לתקן הדעות וליישר כל המעשים". אדם קאי על נפש האלקית, ואילו שאר בעלי חיים - בהמה חי' ועוף - קאי על נפש הבהמית. ובפרטיות יותר "בהמה חי' ועוף" הם שלושה מצבים בנפש הבהמית: "בהמה" - מורה על בהמיותה של הנה"ב ואיך היא בתקפה לפני הברור כו'. "חי" - מורה על התגברות החיות, היינו שנה"ב אינה בתוקף החומריות, ואדרבה יש בה התגברות החיות כו' כתוצאה מעבודת האדם - ברור נה"ב. ו"עוף" מורה על ברור הנה"ב באופן נעלה יותר

(120) (משנה מסכת שבת דף ע"ח עמוד א'). (121) לאחוז בה. (122) תבה או קופסא. (123) צמח הגדל במים עושים ממנו חבלים. (124) בית יד. (125) עלי התמר. (126) סל. (127) החוטים שמתחת לקליפת עץ התמר. (128) לסגנו מהפסולת. (129) כל דבר רך כצמר, צמר גפן וכדומה. (130) (מסכת שבת דף פ"א עמוד א') כף רופאים קטנה (פירוש המשניות). (131) כעין מחט שהאורג שובט בו חוטי השתי המתוחים שלא יסתבך חוט בחברו, וכשנשבר ראשו מחדדו בזכוכית. (132) כן הוא בבדייתא בשבת שם. (133) מסיר חטי השתי מהערב. (134) חוטים.

יג. הַמוֹצֵיא¹³⁵ שְׁתֵּי נִימִין מְזַנֵּב הַסּוּס וּמְזַנֵּב הַפָּרָה - חֵיב¹³⁶. הוֹצֵיא אַחַת מִן הַקָּשָׁה¹³⁷ שְׁבִחְזִיר - חֵיב. נִצְרֵי דָקָל, וְהֵן חוֹטֵי הַעֵץ - שְׁתֵּים. חוֹרֵי דָקָל, וְהֵן קְלָפֵי הַחֲרִיט¹³⁸ - אַחַת. מִצְמָר גִּפְזוֹן¹³⁹ וּמִצְמָר פְּלָף¹⁴⁰, וּצְמָר גְּמָלִים וְאַרְנָבִים וְחִיָּה שְׁבִים, וְשֶׁאֵר כָּל הַנְּטוּיִן - פְּדֵי לְטוֹת חוֹט אַרְף אַרְבָּעָה טְפָחִים. הַמוֹצֵיא מִן הַבְּגָד אוֹ מִן הַשֶּׁק אוֹ מִן הָעוֹר - כְּשֶׁעוֹרֵן לְטִמְאָה כֶּף שְׁעוֹרֵן לְהוֹצֵאָה: הַבְּגָד - שְׁלֹשָׁה¹⁴¹ עַל שְׁלֹשָׁה, הַשֶּׁק - אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, הָעוֹר - חֲמִשָּׁה עַל חֲמִשָּׁה.

(135) (מסכת שבת דף צ' עמוד ב'). (136) שמצניעים אותן לצוד בהן עופות (גמרא). (137) מהחוטים הקשים שבשרתו. (138) ענפי דקל שעליהם נפרדים. (139) בהלכה הקודמת על מוכין, הכוונה לפסולת (מעשה רוקח). (140) משי גס. (141) טפחים וכן שאר השעורים בטפחים (מסכת שבת דף ע"ט עמוד א').

יד. הַמוֹצֵיא¹⁴² עוֹר שֶׁלֹא נִתְעַבַּד כָּלָל, אֶלֶּא עַדִּין הוּא רַף - שְׁעוֹרוֹ פְּדֵי לְצַר¹⁴³ מִשְׁקָלָת קְטָנָה שְׁמִשְׁקָלָה שְׁקָל. הָיָה¹⁴⁴ מְלוּחַ, וְעַדִּין לֹא נַעֲשָׂה בְּקִמְחָ וְלֹא¹⁴⁵ בְּעַפְצָה¹⁴⁶ - שְׁעוֹרוֹ פְּדֵי לְעִשׂוֹת קְמִיעַ. הָיָה עֲשׂוּי בְּקִמְחָ, וְעַדִּין לֹא נִתְעַבַּד בְּעַפְצָה - שְׁעוֹרוֹ פְּדֵי לְכַתֵּב עָלָיו אֵת הַגֵּט. נִגְמַר עֲבוּדוֹ - שְׁעוֹרוֹ חֲמִשָּׁה¹⁴⁷ עַל חֲמִשָּׁה.

(142) (מסכת שבת דף ע"ט עמוד א'). (143) "דרך הסוחרים לצור משקלות של עופרת כדי שלא תפחת, לפי שהמתכת נשחקת תמיד ונפחתת" (רש"י). (144) כיצד מעבדים את העור? - "לוקחין עור בהמה או חיה ומעבירים היער ממנו תחלה, ואחר-כך מולחין אותו במלח ואחר-כך מעבדין אותו בקמח, ואחר-כך בעפצא וכיוצא בו מדברים שמכווצין את העור ומחזיקין אותו" (רבנו בפרק א' מהלכות תפילין הלכה ו'). (145) בנ"א: "או בעפצא" (ויניציאה). (146) פרי האלון הניתן בדיו ומעבדים בו את העורות לחזקם. (147) טפחים.

טו. הַמוֹצֵיא¹⁴⁸ קְלָף מְעַבֵּד - פְּדֵי לְכַתֵּב עָלָיו פְּרִשְׁתִּי שְׁמַע¹⁴⁹ עַד וּבְשִׁעְרֵיהֶם¹⁵⁰. דוֹכְסוֹסְטוֹס¹⁵¹ - פְּדֵי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁהוּא; מִפְּנֵי שֶׁמִּצְנִיעֵין אֹתָהּ לְרִפּוּאָה. וְכֵן פֶּל פִּיּוּצָא בְּה. הַמֵּת¹⁷¹ וְהַשְּׂרֵץ - פֶּשְׁעוֹר טַמְאָתָן כֶּף שְׁעוֹר הוּצָאָתָן¹⁷²: מֵת וְנִבְלָה¹⁷³ - כְּזוּת, וְשְׂרֵץ - כְּעֶרְשָׁה.

(166) (משנה מסכת שבת דף ז' עמוד ב'). (167) ממיני הארבה. (168) "הכוונה אף אם הוא קטן ביותר" (פירוש המשניות), מכיון שמצניעו לתינוק לשחק בו. (169) ככל שיעורי אוכלים, כי חגבים אינם טעונים שחיטה ומותרים באכילה. (170) מין ארבה המצוי בכרמים. (171) (משנה מסכת שבת דף ז' עמוד ב'). (172) רבנו פסק (פרק א' הלכה ז') כרבי יהודה כי מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, לכן סובר כאן שחייב, אבל לשיטת הראשונים שפסקו כרבי שמעון, גם כאן פטור; ודעת בעל "תוספות יום טוב" שכאן חייב בכל אופן, שנבלה ושרץ ראייה להצניע בשביל כלב או חתול. (173) מטמאים בשיעור כזית.

י.ט. הִיָּה¹⁷⁴ שֶׁם כְּזוּת מְצַמֵּם, וְהוּצִיא מִמֶּנּוּ כְּחִצֵי זֵית - חֵיב; שֶׁהָרִי הוּעִיל בְּמַעֲשָׂיו, שֶׁנִּתְמַעֵט הַשְּׁעוֹר מִלְטָמָא. אֲבָל אִם הוּצִיא כְּחִצֵי זֵית מִכְּחִצָּה - פְּטוּר¹⁷⁵. וְכֵן פֶּל פִּיּוּצָא בְּזָה בְּשָׂר הַטְּמְאוֹת.

(174) (מסכת שבת דף ז' עמוד ב'). (175) שהרי נשאר עוד כזית לטמא.

כ. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים¹⁷⁶, שְׂאִינוּ חֵיב אֲלָא עַל הַהוּצָאָה פֶּשְׁעוֹר? פֶּשְׁהוּצִיא סֶתֶם; אֲבָל הַמוּצִיא לְזֵרַע¹⁷⁷ או לְרִפּוּאָה או לְהִרְאוֹת מִמֶּנּוּ דְּגָמָא וְלִכְלֵי פִּיּוּצָא בְּזָה - חֵיב בְּכֹל שְׁהוּא¹⁷⁸.

(176) (משנה מסכת שבת דף ז' עמוד ב'). (177) שנשמרו במיוחד לשם כך. (178) אפילו גרעין אחד.

כא. הַמִּצְנִיעֵי¹⁷⁹ דְּכָר לְזִרְעָה או לְרִפּוּאָה או לְדָגְמָא¹⁸⁰, וְשִׁכַּח לְמָה הַצְנִיעוֹ, וְהוּצִיא סֶתֶם - חֵיב עָלָיו בְּכֹל שְׁהוּא; שְׁעַל דַּעַת מְחַשְׁבָּה רִאשׁוֹנָה הוּצִיא. וְשָׂר הָאָדָם¹⁸¹ אֵין חֵיבִין עָלָיו אֲלָא כְּשֶׁעוֹר¹⁸². זֶרֶק זֶה שְׁהוּצִיא כְּכָר לְתוֹף הָאוּצָר¹⁸³, אֶף-עַל-פִּי שְׁמִקּוֹמוֹ נָכַר, כְּכָר בְּטָלָה מְחַשְׁבָּתוֹ הָרִאשׁוֹנָה. לְפִיכָף, אִם חִזַּר וְהִכְנִיס¹⁸⁴ - אֵינוּ חֵיב עַד שֶׁיִּכְנִיס כְּשֶׁעוֹר.

(179) (מסכת שבת דף ז' עמוד ב'). (180) אבל דברים שאין בהם שום צורך לזרע, לדוגמה ולרפואה, והצניע מהם פחות משיעורם, בטלה דעתו אצל כל אדם ופטור (משנה למלך). (181) שלא הצניע אותו לזרע ולדוגמא. (182) הבמורא בפרק ו'. (183) והסיח דעתו להצניעם לדוגמא. (184) או הוציאו.

כב. דְּכָר¹⁸⁵ שְׂאִין דְּרָף בְּנֵי אָדָם לְהַצְנִיעוֹ וְאֵינוּ רִאוּי לְהַצְנִיעַ, כְּגוֹן דָּם הַנֶּדֶה, אִם הַצְנִיעוֹ אַחַד וְהוּצִיא - חֵיב, וְשָׂר הָאָדָם פְּטוּרִין עָלָיו¹⁸⁶; שְׂאִין חֵיבִין

עד שנעשה במעמד ומצב של "עוף" שעיניו הוא "ועוף יעופף על הארץ. על פני רקיע השמים" היפך טבע המשיכה למטה. וי"ל שהמעלה בעוף לגבי בהמה וחי' מודגשת גם בדיני השחיטה, שבבהמה וחי' צריך לשחוט שני סימנים (ועכ"פ רוב שנים) אבל בעוף מספיק סימן אחד (או אפילו רוב סימן).

וההוראה מהלכה זו: גם אחרי שיהודי עוסק בבירור הנפש הבהמית עד שנעשית בדרגת "חי" ואף הגיע לדרגת "עוף" ש"יעופף על פני רקיע השמים" אין לו לסמוך על הנה"ב ועליו לזכור שמצד טבעה תשאר תמיד "רוח הבהמה יורדת היא למטה" ולא ידך אין לו לפטור עצמו מעבודת הבירור בטענה שגם אחרי כל עבודת הבירור שעשה, עדיין נשארת היא בטבעה וא"כ לא פעל מאומה בעבודתו, שכן החילוק שבין "בהמה" "חי" "ועוף" הוא מן הקצה אל הקצה. ומטעם זה לא כללם הרמב"ם יחד בתואר בעלי חיים וכד' אלא פירטם לסוגיהם כדי להדגיש את חילוק הערך שביניהם.

אמנם עדיין צריך בירור בנוגע לדגים שלא נזכרו בהלכה זו אף שגם בהם שייך ענין ההוצאה - בתוך כלי שיש בו מים, ומכיון ש"אין כוונתו להוצאת הכלי אלא להוצאת מה שבתוכו" הרי "הכלי טפלה לו" (כמבואר בהמשך ההלכות) ויש לחקור ולברר דינם של דגים, האם הוא כדין כ"בהמה חי' ועוף" שמשמטים עצמם כלפי מטה או כאדם חי שנושא את עצמו.

(על-פי "מין מלכות" ספר זמנים סימן י מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(157) (מסכת שבת דף ז' עמוד א'). (158) ולא אמרו בזה "החי נושא את עצמו" כמבאדם, לפי שהם נשמטים כלפי מטה ומכבידים על הנושאים. (159) כי "חי נושא את עצמו" ופטור אבל אסור מדרבנן (או"ח שח). (160) (מסכת שבת דף ק"ח עמוד ב'). אוחותו בזרועותיו ומסייעתו והוא מניע רגליו והולך (רש"י). (161) שהתינוק מניע רגליו כשמגביה רגל אחת מניח אחת, אבל לגרור את הילד אסור מפני שנושאת אותו (רש"י).

זז. הַמוּצִיא תִּינוּק חֵי¹⁶² וְכִיס תְּלוּי בְּצוּאָרוֹ - חֵיב מִשּׁוּם הַכִּיס¹⁶³; שְׂאִין הַכִּיס טַפְּלָה לְתִינוּק. אֲבָל אִם הוּצִיא אֶת הַגְּדוּל, אֶף-עַל-פִּי שְׁהוּא מְלַבֵּשׁ בְּכִלְיוֹ וְטַבְּעוֹתָיו בְּיָדוֹ - פְּטוּר¹⁶⁴; שֶׁהַפֶּל טַפְּלָה לוֹ. הֵיךְ פָּלְיוֹ מְקַפְּלִין עַל כְּתֻפָּתוֹ¹⁶⁵ - הַנוּשָׂא אוֹתוֹ חֵיב.

(162) (מסכת שבת דף קמ"א עמוד ב') היכול ללכת בסיוע אמו. (163) אבל על התינוק פטור, משום שחי נושא את עצמו. (164) על האדם, כי חי נושא את עצמו, ועל החפצים משום שהם טפלים לו. (165) שלא כדרך לבישה.

יח. הַמוּצִיא¹⁶⁶ חֵיב¹⁶⁷: חֵי - פֶּל שְׁהוּא¹⁶⁸, וּמֵת¹⁶⁹ - כְּגִרְוֹגְרָת. צִפְרֵת כְּרָמִים¹⁷⁰ - בֵּין חֵיה, בֵּין מֵתָה - פֶּל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוֹצִיא פְּחוֹת מִבְּגָדוֹת לְזִרְעָה²⁰⁵, וְקִדְּם הַנְּחָה חֲזָר וְחָשַׁב עָלֶיהָ לְאַכִּילָהּ - פְּטוּר²⁰⁶. וְאִם תִּפְחָה קִדְּם הַנְּחָה²⁰⁷ וְנִעְשָׂת בְּגָדוֹת קִדְּם שֶׁיִּמְלֹךְ עָלֶיהָ לְאַכִּילָהּ - חֲזָב; שֶׁאִפְלוּ לֹא חָשַׁב הִיא מִתְחַיֵּב עַל מִחְשַׁבֶּת הַהוֹצָאָה²⁰⁸.

(203) (מסכת שבת דף צ"א עמוד א'). (204) לפחות מכשיעור. (205) שאין צריכה שיעור. (206) שבשעת הנחה לא היה בו כשיעור הדרוש. (207) והיה בו כשיעור בין בעקירה ובין בהנחה. (208) בגמרא מסופק במקרים אלה אם יש בהם חיוב חטאת או לא, ודרכו של רבנו לפוסק כדעת "אם תמצא לומר" שבתלמוד, כי סגנון זה מוכיח שהדבר נפשט בבית מדרשם ("מגיד משנה").

כֹּז. הוֹצִיא²⁰⁹ בְּגָדוֹת לְאַכִּילָהּ, וְצִמְקָה²¹⁰, וְחֲזָרָה וְתִפְחָה²¹¹ קִדְּם הַנְּחָה - הֲרִי זֶה סִפְקָה²¹² אִם נִדְּחָה אוֹ לֹא נִדְּחָה. זֶרֶק פְּזוּת אֶכְלִין לְבֵית טָמֵא, וְהַשְּׁלִים פְּזוּת זֶה לְאַכִּילִים שֶׁהֵיוּ שָׁם²¹³, וְנִעְשָׂה הַכֹּל כְּפִיצָה - הֲרִי זֶה סִפְקָה²¹⁴ אִם תִּתְחַיֵּב עַל פְּזוּת, מִפְּנֵי שֶׁהַשְּׁלִים הַשְּׁעוֹר לְעִנְיֵן טָמֵאָה, אוֹ לֹא תִתְחַיֵּב.

(209) (מסכת שבת דף צ"א עמוד א'). (210) לפחות מכשיעור. (211) חסרה מהשעור. (212) "יש דחוי לענין שבת, או אין דחוי" ש"אלו הניחה באותה שעה (כשחסרה בינתיים), אינו חייב חטאת, גם עכשיו נאמר שנדחה לו מחיוב חטאת, ובטלה לה עקירה, וכאשר תפחה לכשיעור והניחה, עשה הנחה בלא עקירה" (רש"י). (213) אין אוכל מקבל טומאה בפחות מכביצה, והאוכלין שהיו שם לא היה בהם כביצה. (214) "מדחשיב הך דריקה לענין טומאה, חשיב נמי לענין שבת, כאילו היה בזה שיעור כגורגרת ומחויב או לא" (רש"י).

כֹּח. הַמוֹצִיא²¹⁵ פְּחוֹת²¹⁶ מִבְּשַׁעוֹר, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוֹצִיאָו בְּכָלִי - פְּטוּר; שֶׁהִפְלִי טַפְלָה לּוֹ, וְאִין פְּנִיתוֹ לְהוֹצֵאת הַכָּלִי, אֶלֶּא לְהוֹצֵאת מֵה שֶׁבְּתוֹכוֹ, וְהֲרִי אִין בּוֹ בְּשַׁעוֹר. לְפִיכָךְ, אִם הוֹצִיא אֶדָם חֵי שְׁאִינוֹ כְּפוּת²¹⁷ בְּמִטָּה - פְּטוּר אֶף עַל הַמִּטָּה; שֶׁהִמְטָה טַפְלָה לּוֹ. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזָה. הַמוֹצִיא קַפְתָּ הַרוֹכְלִים²¹⁸ - אֶף-עַל-פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מִינֵין הַרְבָּה, וְאִפְלוּ הוֹצִיאָן בְּתוֹךְ כְּפוֹ - אִינוֹ חֲזָב אֶלֶּא אַחַת; שֶׁם הוֹצָאָה אַחַת הִיא²¹⁹.

(215) משנה (מסכת שבת דף צ"ג עמוד א'). (216) במשנה כתוב "המוציא אוכלין . . . בכלי", והראב"ד מביא מהירושלמי שאין הכלי טפלה, אלא במיני אוכלים ידועים שצריכים לכלי, ורבינו השמיט תיבת "אוכלין" לשלול דיעה זו, וכמו שכתב הרב המגיד "כי כל דבר שמוטל ליה לגביה, אף שאינו צריך לו, פטור" (מעשה רוקח). (217) שאינו חייב על הוצאתו כי "חי נושא את עצמו" (ראה בהלכה ה"י). (218) "מוכרי בשמים לקשוטי נשים, ויש להם קופות קטנות לצרורות בשמים" (רש"י). (219) ואין המינים מחלקים לחייב חטאת על כל אחד מהם (ירושלמי).

אֶלֶּא עַל הוֹצֵאת דְּבַר הַכְּשֶׁר¹⁸⁷ לְהַצְנִיעַ וּמַצְנִיעִין כְּמוֹהוּ¹⁸⁸.

(185) (משנה מסכת שבת דף ע"ה עמוד ב'). (186) שהרי אינו ראוי לשום דבר ("מגיד משנה"). (187) הראוי לשמוש מה ואינו נזרק לאבוד. (188) שבכמותו יש שיעור ראוי להצניע.

כֹּג. הַמוֹצִיא¹⁸⁹ חֲצִי שַׁעוֹר - פְּטוּר¹⁹⁰. וְכֵן כָּל הַעוֹשֶׂה מְלָאכָה מִן הַמְּלָאכּוֹת חֲצִי שַׁעוֹר - פְּטוּר. הוֹצִיא¹⁹¹ חֲצִי שַׁעוֹר וְהִנִּיחוֹ, וְחֲזָר וְהוֹצִיא חֲצִי הָאֲחֵר - חֲזָב¹⁹². וְאִם קִדְּם וְהִגְבִּיהַ חֲצִי הָרִאשׁוֹן קִדְּם הַנְּחָת חֲצִי הַשֵּׁנִי - נִעְשָׂה כְּמִי שֶׁנִּשְׂרַף וּפְטוּר. הוֹצִיא חֲצִי שַׁעוֹר וְהִנִּיחוֹ, וְחֲזָר וְהוֹצִיא חֲצִי אַחֵר וְהַעֲבִירוֹ עַל הָרִאשׁוֹן בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה¹⁹³ - חֲזָב; שֶׁהַמְּעַבֵּר - כְּמִי שֶׁהִנִּיחַ עַל גְּבִי מִשְׁהוֹ. אֶכְלֵ אִם זָרְקוֹ¹⁹⁴, אִינוֹ חֲזָב עַד שֶׁיִּנּוּחַ שָׁם עַל גְּבִי מִשְׁהוֹ.

(189) (משנה מסכת שבת דף צ"ג עמוד ב'). (190) "ולא נאמרו שיעורים אלא לחיוב חטאת וזכרת, אבל איסור יש בכל שהוא" (טור אור"ח סימן ש"א). (191) (מסכת שבת דף פ' עמוד א'). (192) ששני החצאים מצטרפים בהעלם אחד. (193) שהוא כלבוד מחובר לחצי הראשון. (194) ולא העבירו בידו סמוך לחצי הראשון.

כֹּד. הוֹצִיא¹⁹⁵ חֲצִי שַׁעוֹר וְחֲזָר וְהוֹצִיא חֲצִי שַׁעוֹר בְּהַעֲלֵם אַחַת¹⁹⁶: לְרִשׁוֹת אַחַת - חֲזָב; לְשֵׁנִי רִשׁוֹת: אִם יֵשׁ בִּינֵיהֶן רִשׁוֹת שֶׁחֲזָבִין עָלֶיהָ - פְּטוּר¹⁹⁷; הִיתָה בִּינֵיהֶן כְּרַמְלִית¹⁹⁸ - הֲרִי הֵן כְּרִשׁוֹת אַחַת וְחֲזָב חֲטָאת.

(195) (מסכת שבת דף פ' עמוד א'). (196) שלא נודע לו בינתיים. (197) כיון שיש ביניהן הפסק רשות היחיד, אינן מצטרפות להחשב רשות אחת. (198) ראה למעלה פרק י"ד הלכה ד' שכרמלית היא תל שיש בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יותר, וגבהו משלשה טפחים עד עשרה, והמוציא מרשות הרבים לכרמלית או מרשות היחיד לכרמלית - פטור. ולפיכך אינה חשובה להפסיק בין הרשויות, ומצטרפים שני חצאי שיעורים לשעור שלם אחד. כה. הַמוֹצִיא¹⁹⁹ פְּחוֹת מִבְּשַׁעוֹר²⁰⁰, וְקִדְּם שֶׁיִּנְיָחוֹ נִתְּפַח²⁰¹ וְחֲזָר בְּשַׁעוֹר; וְכֵן הַמוֹצִיא בְּשַׁעוֹר, וְקִדְּם שֶׁיִּנְיָחוֹ צִמְקָה וְחֲזָר פְּחוֹת מִבְּשַׁעוֹר - פְּטוּר²⁰².

(199) (מסכת שבת דף צ"א עמוד א'). (200) בשעת העקירה היה פחות מכשיעור. (201) התנפח ונתרחב. (202) שאינו חייב עד שיהיה בו כשיעור מתחילת המלאכה ועד סופה, בעקירה ובהנחה כמבואר למעלה (פרק י"ג הלכה ה').

כֹּז. הַמוֹצִיא²⁰³ בְּגָדוֹת לְאַכִּילָהּ, וְצִמְקָה²⁰⁴ קִדְּם הַנְּחָה, וְחָשַׁב עָלֶיהָ לְזִרְעָה אוֹ לְרִפּוּאָה, שֶׁאִינוֹ צָרִיךְ שַׁעוֹר - הֲרִי זֶה חֲזָב כְּמִחְשַׁבְתּוֹ שֶׁל עַת הַנְּחָה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פֶּרֶק הַתְּשֻׁעָה עֲשָׂרִי

1) לבאר הדברים שמותר לצאת בהן, מפני שהן דרך מלבוש, והדברים שאסרו חכמים מפני חשש ההוצאה ותולדותיה. ונמשך לזה ביאור מקצת דברים, שהיוצא בהם חייב דבר תורה.

א. כל כלי המלחמה אין יוצאין בהן בשבת. ואם יצא: אם היו פלים שהן דרך מלבוש, כגון שריון³ וכובע⁴ ומגפיים⁵ שעל הרגלים - הרי זה פטור; ואם יצא בכלים שאינן דרך מלבוש, כגון רמח⁶ וסיף⁷ וקשת⁸ ואלה⁹ ותריס¹⁰ - הרי זה חייב.

2) בשבת סג, א: "רבי אליעזר אומר (כל כלי המלחמה) תשכיטין הן לו, [שנאמר (תהלים מה, ד): "חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך"], וחכמים אומרים אינן אלא לגנאי, שנאמר (ישעיה ב, ד): "וכנתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות, לא ישא גוי אלא גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה" [ואם תשכיטין הן לו, מפני מה הן בטלים לימות המשיח?], והלכה כחכמים. (3) מלבוש עשוי ברזל. (4) של ברזל (פירוש המשניות), ובלשון המשנה "קסדא". (5) "מברזל יכסו הרגלים כדי שלא יירו על רגליו" (פירוש המשניות כלים פ"א מ"ח). (6) כידון. (7) חרב. (8) לירות בה חצים. (9) מגן עגול (פירוש המשניות). (10) מגן משולש (פירוש המשניות). ולפי שדעת רבינו שניהם "מגן", שינה מסדר המשנה: "בסיף, בקשת, בתריס, באלה, ברומח", והביא אלה ותריס ביחד.

ב. אין יוצאין בסנדל מסמר¹² שסמרו לחזקו¹³. ואפלו ביום טוב גזרו עליו שלא יצא בו. ומתיר לצאת¹⁴ באבנט שיש עליו חתיכות קבועות של כסף ושל זהב, כמו שהמלכים עושין; מפני שהוא תכשיט, וכל שהוא תכשיט - מתיר¹⁵. והוא, שלא יהא רפוי; שגם יכל ברושות הרבים ויבוא להביאו.

11) משנה, שבת ס, א. (12) מנעל עץ עם מסמרים. וטעם איסורו, כי בזמן צרה מן הצרות היו מתקבצים לתפילה וקריאת שמע במערות, ושמעו קול המון וסברו שמה הרגישו בהם האויבים, דחקו זה את זה ודרסו זה את זה באותן הסנדלים המסומרים, ומתו מהם רבים, ולפיכך אסרו לצאת בסנדל מסומר בשבת ויום טוב לפי שהם ימי כניסה וכנופיה (פירוש המשניות). (13) שלא אסרו חכמים אלא כעין המעשה שהיה, ושם היו מסומרים לחיזוק הסנדלים. (14) לאיש (ראה בסמוך). (15) שבת נט, ב: "שאינן גוזרין בתכשיטי האיש, שמא יראם, כמו שגזרו גבי אשה לפי שהאיש אינו מתפאר בתכשיטיו כמו האשה" (מגיד-משנה). וראה להלן הלכה ד.

ג. טבעת¹⁶ שיש עליה חותם - מתכשיטי האיש היא, ואינה מתכשיטי האשה; ושאינן עליה חותם - מתכשיטי אשה, ואינה מתכשיטי האיש. לפיכך: אשה שצאת בטבעת¹⁷ שיש עליה חותם, ואיש שצא בטבעת שאינן עליה חותם - חייבין. ומפני מה הן

חייבין? והרי הוציאו אותן שלא פדרף המוציאין¹⁸ - שאין דרך האיש להוציא באצבעו אלא טבעת הראויה לו, וכן האשה אין דרכה להוציא באצבעה אלא טבעת הראויה לה - מפני¹⁹ שפעמים נותן האיש טבעתו לאשתו להצניעה בבית, ומנחת אותה באצבעה בעת הולכה; וכן האשה נותנת טבעתה לבעלה לתקנה אצל האמן, ומניח אותה באצבעו בעת הולכה עד חנות האמן; ונמצאו שהוציאו אותן פדרף שדרפן להוציאן, ולפיכך חייבין.

16) שבת נז, וסב. (17) כשהיא באצבע. (18) כמבואר למעלה פי"ב הי"ג. (19) שבת סב, א.

ד. לא²⁰ תצא אשה בטבעת שאינן עליה חותם, אף-על-פי שהיא מתכשיטיה; גזרה שגמא תוציא²¹ ברושות הרבים להראות לחברותיה, פדרף שהנשים עושות תמיד. ואם יצאת בה²² - פטורה. אבל האיש מתיר לצאת בטבעת שיש עליה חותם, מפני שהוא תכשיט ואין דרכו להראות. ונתגב²³ כל העם שלא יצאו בטבעת כלה.

20) משנה, שבת נז, א. (21) תפשטה מאצבעה. שהנשים מתגאות בתכשיטיהן (ירושלמי שבת פ"ו ה"א) ומסירות אותם תמיד, להראות לחברותיהן, ושוכחות ומעבירות ארבע אמות ברושות הרבים. (22) כשהיא באצבעה. (23) מנהג חסידים הוא (מגיד-משנה).

ה. אשה²⁴ שצאה במחט נקובה²⁵ - חייבת²⁶, והאיש²⁷ - פטור. ואיש שצא במחט שאינה נקובה - חייב²⁸, והאשה - פטורה; מפני שהיא מתכשיטיה, ואינה אסורה אלא גזרה שגמא תראה לחברותיה. זה הכלל: כל היוצא בדבר שאינו מתכשיטיו ואינו דרך מלבוש, והוציאו פדרף שמוציאין אותו דבר - חייב; וכל היוצא בדבר שהוא מתכשיטיו והיה רפוי, ואפשר שיפול במהרה ויבוא להביאו ברושות הרבים, וכן אשה שצאת בתכשיטין שדרפן לשלף אותן ולהראותן - הרי אלו פטורין; וכל דבר שהוא תכשיט ואינו נופל, ואין דרכה להראותו - הרי זה מתיר לצאת בו. לפיכך²⁹, אצודה שמניחין אותה בפרוע או בשוק - יוצאין בה בשבת³⁰; והוא, שתהיה דבוקה לבשר ולא תשמט³¹. וכן כל פיוצא בזה.

24) משנה, שבת סב, א. (25) העשויה לתפור בגדים. (26) אף-על-פי שמוציאה אותה במלבושיה ולא בידה, שאשה שדרכה ואומנותה לתפור ולתקן בגדי ביתה, רגילה להוציא מחט תחובה בבגדיה יותר מחייט אומן (ראה בסמוך, ולהלן הלכה כא, וב'תוספות' שבת יא, ב' ד"ה ואם יצא). (27) אפילו חייט (להלן הלכה כא), וראה למעלה. (28) שלפעמים אשתו נותנת לו מחט שאינה נקובה להצניע

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

46) "וב'ערוך' הנוסח: כוכלת, והוא כלי קטן מכסף או מזהב, ונותנים בו משיחה טובה, יתעדנו בה הנשים" (פירוש המשניות). 47) "חתיכה של בגד כמו מצנפת שקושרים אותה על המצח, ונותנים הציץ עליה כדי שלא יזיק הציץ את המצח" (פירוש המשניות). 48) "שמא מתוך שמשונה במראה משאר שיניים, יבוזה ותתבייש, ותקח שנה מפיה ותעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים" (גמרא). 49) בנוסח אחר: "שמא תחלוץ ותראה", ו"שמא יפלו כו" ליתא (מעשה רוקח).

ח. פל"ל 50) שְׁאָסְרוּ חֲכָמִים לְצַאת בּוֹ לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים, אָסוּר לוֹ לְצַאת בּוֹ אֶפְלוּ בַחֲצַר שְׁאִינָה מְעַרְבֶת⁵¹; חוץ מִכְבוֹל וּפָאָה שֶׁל שְׁעָר, שֶׁמִּתָּר לְצַאת בָּהֶן לְחֲצַר שְׁאִינָה מְעַרְבֶת, כְּדִי שְׁלֹא תִתְגַּנֵּה עַל בַּעֲלָהּ⁵². וְהַיּוֹצֵאת⁵³ בְּצִלּוֹחִית שֶׁל פְּלִיטוֹן, שְׁאִין בָּהּ בַּשֶּׁם פְּלַל - חֲתִיבָת⁵⁴.

50) שבת סד, ב. 51) בגמרא אמרו "לחצר", ודעת רבינו שהכוונה לחצר שדרים בה שני יהודים ולא עירבו ביחד, שאסור מדרבנן לטלטל בתוכה (פ"א מהל' עירובין), שאם במעורבת הרי היא כבית, וממה שאמרו "אסור לצאת בו לחצר" מבואר שבבית מותר (מגיד-משנה). 52) שבת סד, ב. 53) שבת סב, ב. 54) שמכיון שאין בה בושם אינה תכשיט אלא משא.

ט. יוֹצֵאָה⁵⁵ אִשָּׁה בְּחוּטֵי שְׁעָר הַקְּשׁוּרִים לָהּ עַל רֵאשִׁי; מִפְּנֵי שֶׁהַיָּמִים בָּאִין בָּהֶן⁵⁶ וְאִינָן חוֹצְצִין⁵⁷, וְאִינָה חוֹלְצֶתָן אִם אָרַע לָהּ טְבִילָה, עַד שֶׁנִּגְדָר שְׁמָא תִבְיָאֵם לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים. בֵּין שְׁהֵיוּ הַחוּטִין שְׁלֵה, בֵּין שֶׁל חֲבֵרְתָהּ, בֵּין שֶׁל פְּהֶמָה. וְלֹא תִצָּא הַזְּקֵנָה בְּשֵׁל לְבָדָהּ⁵⁸; שֶׁשֶּׁבַח הֵן לָהּ, וְשְׁמָא תִחֲלִץ וְתִרְאֵם לְחֲבֵרוֹתֶיהָ. אֲבָל יִלְדָה יוֹצֵאת בְּחוּטֵי זְקֵנָה⁵⁹. וְכָל⁶⁰ שֶׁהוּא אָרוּג, יוֹצֵאת בּוֹ עַל רֵאשִׁי⁶¹.

55) משנה, שבת סד, ב. 56) ראה בהלכה ו. 57) כי חוטי שיער אין חוצצים, כמבואר בהלכות מקוואות (פ"ב ה"ה). 58) צעירה. 59) בגמרא אמרו "ובלבד שלא תצא ילדה בשל זקנה, וזקנה בשל ילדה". והקשו: בשלמא זקנה בשל ילדה, שבח הוא לה (שתרצה להראות לחברותיה ותעבירנו ברה"ר), אלא ילדה בשל זקנה אמאי, גנאי הוא לה (ובוודאי לא תראה ברה"ר)? ותיצו: ש"ילדה בשל זקנה" כדי נסבא (כן בכתב-יד מינכן ובמגיד-משנה, ועיין כסף-משנה), כלומר מיותר הוא ולחינם נשנה, שבאמת מותר הוא. 60) שבת נו, א. 61) שחוטים ארוגים אינם הדוקים לראשה ואין בהם חציצה (רש"י).

י. יוֹצֵאָה⁶² אִשָּׁה בְּחוּטֵין שֶׁבְּצוּאָרָה; מִפְּנֵי שְׁאִינָה חוֹצֶת עֲצָמָה בָּהֶן, וְאִינָן חוֹצְצִין. וְאִם הָיוּ צְבוּעֵין - אָסוּרִים; שְׁמָא תִרְאֶה אוֹתָן לְחֲבֵרוֹתֶיהָ. וְיוֹצֵאָה⁶³ אִשָּׁה בְּכִלְיִל⁶⁴ שֶׁל זֶהָב בְּרֵאשִׁי; שְׁאִין יוֹצֵאָה בּוֹ אֶלָּא אִשָּׁה חֲשׁוּבָה, שְׁאִין דְּרָפָה לְחֲלִץ וּלְהִרְאוֹת. וְיוֹצֵאָה בְּצִיץ⁶⁵

לה, ותוחב אותה בבגדו ונמצא שהוציא כדרך הוצאה, ראה למעלה ה"ג (קרבן נתנאל פ"ו ט"ו). 29) משנה, שבת סג, ב. 30) שאין לחוש שתסירה בשוק, שהרי לא תגלה בשרה. 31) שאם לא כן, יש לחוש שמא תיפול ברשות הרבים ותבוא להביאה (כדלעיל).

ו. לֹא³² תִצָּא אִשָּׁה בְּחוּטֵי צְמָר אוֹ בְּחוּטֵי פִשְׁתָּן אוֹ בְּרִצְעוֹת הַקְּשׁוּרוֹת לָהּ עַל רֵאשִׁי; שְׁמָא תִחֲלִץ אוֹתָהּ בְּשִׁעַת טְבִילָה³³ וְתַעֲבִירָה בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים. וְלֹא בְּצִיץ³⁴ שֶׁמִּנְחַח בֵּין עֵינֶיהָ, וְלֹא בְּלִחְיִים³⁵ שֶׁל זֶהָב שֶׁיִּרְדִין מִן הַצִּיץ עַל לְחֵייהָ, בְּזִמְן שְׁאִינָן תְּפוּרִין זֶה בְּזֶה³⁶. וְלֹא בְּעֵטְרָה שֶׁל זֶהָב שֶׁמִּנְחַח בְּרֵאשִׁיהָ³⁷. וְלֹא בְּכַבְלִים שֶׁיּוֹצֵאִין בָּהֶן הַבְּנוֹת בְּרַגְלֵיהֶן, כְּדִי שְׁלֹא יִפְסִיעוּ פְּסִיעָה גְּסָה, שְׁלֹא יִפְסִידוּ בְּתוֹלִייהֶן³⁸. כָּל אֵלוֹ אָסוּרִין לְצַאת בָּהֶן בְּשִׁבְתָּ, שְׁמָא יִפְלוּ³⁹ וְתִבְיָאֵן בִּידָהּ.

32) משנה, שבת נו, א. 33) שאסורה לטבול כשהם על ראשה משום חציצה, כמבואר בפ"ב מהלכות מקוואות ה"ה. 34) בלשון המשנה: "בטוטפת". 35) בלשון המשנה: "בסרביטין" "תכשיט הנתלה מן הציץ על הצדעים ועל הלחיים, ולפיכך נקרא לחיים" (פירוש המשניות). 36) אבל אם תפורים זה בזה מותר, ולדעת רש"י מותר רק אם תפורים לשבכה. 37) בלשון המשנה: "עיר של זהב", ועליה צורת ירושלים. 38) שבת סג, ב: "עכסים בצורת אצודה, והיו מטילין ביניהם שלשלאות, והיו הבתולות מתקשטות באלו הכבלים כדי שלא יפסעו פסיעה גסה, ויגיע להן היזק בבתוליהן" (פירוש המשניות). 39) וזהו טעם גם לעטרה של זהב, אף-על-פי שהטעם שמא תראה לחברותיה לא שייך בה, כמו שכתב רבינו להלן הלכה י' בכליל של זהב.

ז. לֹא⁴⁰ תִצָּא אִשָּׁה בְּקֵטְלָא⁴¹ שֶׁבְּצוּאָרָה. וְלֹא בְּנִזְמֵי הָאָף⁴². וְלֹא בְּצִלּוֹחִית שֶׁל פְּלִיטוֹן⁴³ הַקְּבוּעָה⁴⁴ עַל זְרוּעָה. וְלֹא בְּפִיס⁴⁵ הַקָּטָן הַעֲגַל שֶׁמְגִיחִין בּוֹ שְׁמֵן הַטּוֹב, וְהוּא הַנִּקְרָא פּוֹבֵלֶת⁴⁶. וְלֹא בְּפָאָה שֶׁל שְׁעָר, שֶׁמִּנְחַח עַל רֵאשִׁי כְּדִי שֶׁתִּרְאֶה בַּעֲלָת שְׁעָר הַרְבֵּה. וְלֹא בְּכַבּוֹל⁴⁷ שֶׁל צְמָר, שֶׁמִּקְפָּת אוֹתוֹ סָבִיב לְפָנֶיהָ. וְלֹא בְּשֵׁן שֶׁמִּנְחַח בְּפִיהָ בְּמָקוֹם שֵׁן שֶׁנִּפְל. וְלֹא בְּשֵׁן שֶׁל זֶהָב, שֶׁמִּנְחַח עַל שֵׁן שְׁחֹר אוֹ אָדָם שֶׁיֵּשׁ בְּשִׁנֶּיהָ⁴⁸. אֲבָל שֵׁן שֶׁל כֶּסֶף - מִתָּר, מִפְּנֵי שְׁאִינָן נִכְר. כָּל אֵלוֹ אָסוּרִין לְצַאת בָּהֶן, שְׁמָא⁴⁹ יִפְלוּ וְתִבְיָאֵם בִּידָהּ, אוֹ תִחֲלִץ וְתִרְאֶה לְחֲבֵרוֹתֶיהָ.

40) משנה, שבת נו, א. 41) "היא חוטים שעורכים בהם גרגרי זהב, וקושרים אותה על הצואר בדוחק, כאדם החונק את עצמו" (פירוש המשניות). וברומאית, קישוט על הצואר: "קאטלא". 42) אבל בנזמי אוזן, מותר (רש"י). 43) שמן העשוי מעלי ורד, ונותן ריח טוב. 44) בנוסח אחר: "הקשורה" (מעשה רוקח). 45) בנוסח אחר: "בכוס".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מְשִׁיחָהּ⁸⁴; שְׁהָרִי הַחוּט וְהַמְשִׁיחָה חֲשׂוּבִין אֶצְלוֹ, וְאִינֵם מוֹעִילִין לַמִּכָּה⁸⁵. וְיֹצֵא בְקִלְפַת הַשּׁוּם וּבְקִלְפַת הַבָּצֵל שֶׁעַל הַמִּכָּה, וּבְאֵגֵד שֶׁעַל גְּבִי מִכָּה, וְקוֹשֶׁר וּמְתִיר⁸⁶ בַּשַּׁבָּת. וּבְאִסְפָּלָנִית⁸⁷ וּמְלִגְמָא⁸⁸ וְרִטְיָה⁸⁹ שֶׁעַל גְּבִי הַמִּכָּה, וּבְסֻלַּע⁹⁰ שֶׁעַל הַצְּנִית⁹¹, וּבְבִיצַת הַחֲרוּגוֹל⁹², וּבִשְׁן הַשּׁוּעֵל⁹³, וּבְמִסְמָר הַצְּלוּב⁹⁴, וּבְכָל דְּבַר שֶׁתּוֹלֵין אוֹתוֹ מִשּׁוּם רְפוּאָה⁹⁵; וְהוּא, שְׂיֵאמְרוּ הַרּוּפְאִים שֶׁהוּא מוֹעִיל.

(81) תוספתא שבת, פ"ו. (82) נגד כאב השיניים ('חסדי דוד'). ובנוסח אחר: "שבאזניו" ('מעשה רוקח'). (83) כשהסנדל רחב, שמים קיסם בצד להדקו לרגל ('חסדי דוד'). (84) חבל דק. (85) אבל החוטים שכורך בהם את המוך והספוג, שלא יפלו מן המכה מותר ('מעשה רוקח'). (86) שאינו חשוב קשר של קיימא. (87) תחבושת על מכה. (88) תחבושת לחה על המכה לחממה. (89) תחבושת משוחה סממנים לרכך את המכה. (90) משנה, שבת סה, א. (91) "מכה שהיא תחת פרסת הרגל, וקושר בה סלע לרפואה" (רש"י). (92) משנה, שבת סז, א. מין ארבה (ויקרא יא, כב) "והוא סגולה לחולשת עצבי היריכים" (פירוש המשניות). (93) "לשינה, ומי שיקח שן של שועל חי ויתלה אותה על מי שארכה שנתו - תקיצו" (פירוש המשניות). (94) "יזמו בעלי הסגולות, כי כשיוקח מסמר מעץ הצלוב ויתלה אותו על גרגרת מי שיש בו קדחת שלישית יועיל לו" (פירוש המשניות). (95) ואין בזה גם איסור של "ובחוקותיהם לא תלכו". שהעיקר אצלנו שכל דבר שיש בו משום רפואה. על זה לא אמר הכתוב "ולא תלכו בחוקות הגויים" (פירוש המשניות). ועי' פי"א מהלכות עכו"ם.

יֵד. יוֹצֵאת⁹⁶ הָאִשָּׁה בְּאֶבֶן תְּקוּמָה⁹⁷ וּבְמִשְׁקַל אֶבֶן תְּקוּמָה, שֶׁנִּתְּפַנֵּן וּשְׁקָלוֹ⁹⁸ לְרְפוּאָה. וְלֹא אִשָּׁה עֹבְרָה בְּלֵבָד, אֲלֵא אֶפְלוֹ שְׂאֵר הַנְּשִׂים; שְׂמָא תַתְּעַבֵּר וְתַפִּיל. וְיֹצֵאִין⁹⁹ בְּקִמְיַע¹⁰⁰ מִמָּחָה. וְאִי זֶה הוּא קְמִיעַ מִמָּחָה? זֶה שְׂרָפָא לְשִׁלְשָׁה בְּנֵי אָדָם, אוֹ שְׁעֵשְׂהוּ אָדָם שְׂרָפָא שְׁלִשָּׁה פְּנֵי אָדָם בְּקִמְיַעִין אַחֲרֵים. וְאִם יֹצֵא בְּקִמְיַע שְׂאִינוֹ מִמָּחָה - פְּטוּר; מִפְּנֵי שֶׁהוּצִיאָו דְּרַף מְלִבוֹשׁ. וְכֵן הִיֹצֵא בְּתַפְלִין - פְּטוּר¹⁰¹.

(96) שבת סו, ב. (97) אבן שנושאת אותה נשים מעוברות לסגולה שלא תפלנה (רש"י). (98) "שוקלים איזה דבר נגד אבן התקומה, ואם נמצא החפץ מכוון למשקל האבן, מועיל כאבן תקומה" (מהרש"ל). (99) משנה, שבת ס, א. (100) לסגולה. (101) שהן כמלבוש גם בשבת שאינו זמן תפילין (שבת סא).

טו. מִי¹⁰² שֵׁישׁ בְּרַגְלוֹ מִכָּה, יוֹצֵא פְּסָנְדָל יְחִידִי בְּרַגְלוֹ הַבְּרִיָּאָה¹⁰³; וְאִם אֵין בְּרַגְלוֹ מִכָּה, לֹא יֹצֵא בְּסָנְדָל יְחִידִי¹⁰⁴. וְלֹא יֹצֵא הַקֶּטֶן בְּמַנְעַל גְּדוֹל¹⁰⁵, אֲבָל יוֹצֵא הוּא בְּחֻלּוֹק גְּדוֹל¹⁰⁶. וְלֹא תֵצֵא אִשָּׁה¹⁰⁷ בְּמַנְעַל

וּבְלַחֲיִים שֶׁל זָהָב בְּזִמְן שֶׁהֵן תְּפוּרִין בְּשִׁבְכָה שֶׁעַל רֹאשָׁה פְּדִי שְׂלֵא יַפְלוּ. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָהֶם.

(62) שם נז. ועיין בפירוש רבינו על המשנה (שבת סה). "יוצאה אשה בחוטין שבצוארה". (63) שבת נט, ב. (64) "טס של זהב שמנחת על פדחתה, וקושרת מאוזן לאוזן" (רש"י). ושונה היא מעטרה של זהב (למעלה הלכה ו) שכאן אין חשש שמא תיפול. (65) שבת נז, א.

יֵא. יוֹצֵאָה⁶⁶ אִשָּׁה בְּמוֹף⁶⁷ שְׁבָאָזְנָה; וְהוּא, שְׂיֵהִיָּה קָשׁוּר בְּאִזְנָה. וּבְמוֹף שְׁבָסְנְדָלָה⁶⁸; וְהוּא, שְׂיֵהִיָּה קָשׁוּר בְּסְנְדָלָה. וּבְמוֹף שֶׁהִתְקַיְּנָה לְנִדְתָּהּ, וְאִף־עַל־פִּי שְׂאִינוֹ קָשׁוּר, וְאֶפְלוֹ עֲשֵׂתָהּ לוֹ בֵּית יָד⁶⁹; שְׂאִם נָפַל - אִינָה מְבִיאָה אוֹתוֹ, מִפְּנֵי מְאִיסוּתוֹ.

(66) משנה, שבת סד, ב. (67) דבר רך כצמר וצמר גפן. (68) שלא תלחץ הרגל. (69) "עשתה לידה בית-יד מבגד שיכסה אותה, כדי שלא תטנף בנגיעה" (רבינו חננאל).

יב. וְיֹצֵאָהּ⁷⁰ בְּפִלְפֵל וּבְגִרְגִיר מְלַח וּבְכָל דְּבָרִי שֶׁתִּתֵּן לְתוֹף פִּיהָ מִפְּנֵי רִיחַ הַפֶּה⁷². וְלֹא תִתֵּן לְכַתְחֵלָה בְּשַׁבָּת. יוֹצֵאת הַנְּשִׂים בְּקִיסְמִין⁷³ שְׁבָאָזְנִיהֶן, וּבְרַעְלוֹת⁷⁴ שְׁבָצוּאָרֵן אוֹ שְׁבָכְסוּתָן, וּבְרִדִי⁷⁵ הַפְּרוּף⁷⁶. וּפּוּרְפֶת⁷⁷ בְּתַחְלָה⁷⁸ בְּשַׁבָּת עַל הָאֶבֶן⁷⁹ וְעַל הָאֲגוּז, וְיֹצֵאָהּ. וְלֹא תַעֲרִים וְתַפְרֵף עַל הָאֲגוּז פְּדִי הַלּוּצִיאֹ לְבִנָּה הַקָּטָן. וְכֵן לֹא תַפְרֵף עַל הַמְּטַבֵּעַ לְכַתְחֵלָה, מִפְּנֵי שְׂאִסוּר לְטַלְטְלוֹ. וְאִם פְּרָפָה⁸⁰ - יוֹצֵאָהּ בּוֹ.

(70) משנה, שבת סד, ב. (71) כל מיני בשמים שמשתמשים בהם לריח הפה ולכאב שיניים (גמרא). (72) בגמרא (שבת סה) מפורש "פלפל לריח הפה, גלגל מלח לדורשוני" ופירוש"י "לחולי השיניים". אבל רבינו מפרש "לדורשוני" לעיקר השיניים (כמו שכתוב ב'ערוך' ערך דר ד, וביאוצר הגאונים' התשובות סי' ר'), ולפיכך פירש שניהם בריח הפה. וכן נראה בפירוש המשנה שלו (ועיין 'מעשה רוקח'). (73) "בנות קטנות מנקבות את אזניהן, ואין עושים להן נזמים עד שיגדלו, ונותנים חוטים או קסמין באזניהם שלא יסתם הנקב" (רש"י). (74) דרך ערביות להיות מעוטפות ראשן ופניהן חוץ מן העיניים, והן הרעלות שזוכרו בישעי' ג, יט). ורבינו (בפירוש המשניות) פירש: "כמו פעמונים או זגים", והוא מין קישוט ערבי. (75) בגד אשה דק ורחב לעטוף את כל הגוף. (76) הכרוך. (77) מכפתרת, "כי הנשים היו אוספות שולי הרדיד וכנפותיו יחד על דבר קשה, כמו אבן או עץ וקושרות מלמעלה" (פירוש המשניות). (78) בנוסח אחר: "לכתחילה" (ויניציאה). (79) שהכין אותה לכך מערב שבת ואינה מוקצה. (80) מערב שבת ('הגהות מיימוניות' ו'בית יוסף' סי' שג).

יג. יוֹצֵא⁸¹ אָדָם בְּקִיסָם שְׁבָשְׁנִין⁸² וְשִׁבְסְנְדָלוֹ⁸³ לְרִשׁוֹת הַרְבִּים. וְאִם נָפַל - לֹא יַחֲזִיר. וּבְמוֹף וּבְסָפּוּג שֶׁעַל גְּבִי הַמִּכָּה, וּבְכָלֵד שְׂלֵא יִכְרֵף עֲלֵיהֶן חוּט או

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּטִלְיָתוֹ¹³¹, וְקִפְלָהּ מִפָּאָן וּמִפָּאָן בְּיָדוֹ אוֹ עַל כְּתָפוֹ: אִם נִתְּכַנֵּן לְקַבֵּץ כְּנָפָיו כְּדִי שְׂלֵא יִקְרְעוּ אוֹ שְׂלֵא יִתְלַכְכוּ¹³² - אָסוּר; וְאִם קָבָץ לְהִתְנַאוֹת בְּהֵן כְּמִנְהַג אֲנָשֵׁי הַמְקוּם בְּמַלְבוּשָׁן - מִתֵּר.

(126 משנה, שבת טו, ב. 127) פעמונים קטנים שאין בהם ענבל, ואין משמיעים קול. (128) "עבד כנעני שמל וטבל לשם עבודתו, וקיבל מצוות שהעבדים חייבים בהן, והן כל המצוות שנשים חייבות - מצוה עלינו לשמורם ולמנועם מעשיית מלאכה בשבת, שנאמר: למען ינוח שורך וחמורך וינפש בן אמתך" (רבינו להלן בפ"ב הי"ד). (129) בחותם היה חקוק שם האדון בעל העבד. (130) שבת קמז, א. (131) "כאן מדובר בטליתות שלהם שהיו כיריעה אחת מרובעת (כטליתות-תפילה שלנו), אבל במלבושים שלנו שהוא לבוש בהם ומוציא ידיו מתוכם, אין איסור זה" (או"ח סי' שא). (132) או כדי שיוכל ללכת מהר (מגיד-משנה).

י.ט. הַיּוֹצֵא¹³³ בְּטִלְיָתוֹ מִקְּפֹלָתוֹ וּמִנְחַתוֹ עַל כְּתָפוֹ - חֵיב¹³⁴. אֲבָל יוֹצֵא הוּא בְּסוּדָר¹³⁵ שְׂעָל כְּתָפוֹ, אֶף-עַל-פִּי שְׂאִינּוֹ נִימָא קְשׁוּרָה לֹא בְּאֶצְבָּעוֹ¹³⁶. וְכָל סוּדָר שְׂאִינּוֹ חוּפָה רֵאשׁוֹ וְרַבּוֹ, אָסוּר לְצַאת בּוֹ¹³⁷. הֵיחָה סְכָנִית¹³⁸ קְצָרָה שְׂאִינָה רְחֵבָה - קוֹשֵׁר שְׁנֵי רֵאשֵׁי לְמִטָּה מִכְּתָפִים, וְנִמְצָאת כְּמוֹ אֲבָנִט, וּמִתֵּר לְצַאת בָּהּ.

(133) שבת קמז, א. (134) שדרכם של מוכרי כסות לצאת כך, ואין זה דרך מלבוש. (135) מטפחת גדולה שדרך לבישתו בקיפול גם בחול. (136) אמר רבי יהודה: מעשה בהורקנוס בנו של רבי אליעזר בן הורקנוס שיצא בסודר שעל כתיפו בשבת, אלא שנימא (חוט) כרוכה לו באצבעו (שלא יפול מעל כתפיו), וכשבא הדבר לפני חכמים אמרו: אפילו אין נימא כרוכה לו באצבעו - מותר" (שבת קמז). (137) הכוונה לסודר העשוי להתלבש בו רוב גופו, אבל סודרים שלנו שהדרך ללבשם מקופלים על הכתף, אין צורך כשיעור זה (הגר"א). (138) שבת קמז, ב. בנוסח אחר: "סכנית" (כת"י התימנים), "בגד צמר ארוך וצר לעטוף את הראש והכתפיים כשיצאים מבית המרחץ (מגיד-משנה).

כ. מִתֵּר¹³⁹ לְהַתְעַטֵּף בְּטִלְיָתוֹ שֵׁישׁ בְּשִׁפְתוֹתָיָהּ מְלֵל¹⁴⁰, אֶף-עַל-פִּי שְׁהֵן חוּטִין אֲרָכִין וְאֶף-עַל-פִּי שְׂאִינּוֹ נוֹי הַטִּלְיָת; מִפְּנֵי שְׁהֵן בְּטָלִים לְגַבֵּי הַטִּלְיָת, וְאִינּוֹ מִקְּפִיד עֲלֵיהֶן בֵּין הָיָה בֵּין לֹא הָיָה. לְפִיכָךְ, הַיּוֹצֵא בְּטִלְיָתוֹ שְׂאִינָה מְצִינָת כְּהִלְכָתָהּ¹⁴¹ - חֵיב; מִפְּנֵי שְׂאוֹתֵן הַחוּטִין חֲשׁוּבִין הֵן אֲצִלּוֹ, וְדַעְתּוֹ עֲלֵיהֶן, עַד שְׁיִשְׁלִים חֲסוּרָן וְיַעֲשׂוּ צִיצִית. אֲבָל טִלְיָת מְצִינָת כְּהִלְכָתָהּ - מִתֵּר לְצַאת בָּהּ בֵּין בְּיוֹם בֵּין בְּלֵילָה¹⁴²; שְׂאִין הַצִּיצִית הַגְּמוּרָה מִשְׂאוֹי, אֲלֵא הָרִי הֵיא מְנוּי הַבְּגָד וּמִתְכַסִּיּוֹ, כְּמוֹ הָאֵמְרָא¹⁴³ וְכִיּוֹצֵא בָּהּ. וְאִלּוּ¹⁴⁴ הָיָה חוּטֵי הַצִּיצִית שֶׁהֵיא מְצִינָת כְּהִלְכָתָהּ מִשְׂאוֹי, הֵיחָה חֵיב הַיּוֹצֵא בָּהּ אֶפְלוּ¹⁴⁵ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת; שְׂאִין מְצִנָת עֲשֵׂה שְׂאִין בָּהּ פְּרַת דּוֹחָה שַׁבָּת.

רְפוּיָה¹⁰⁸, וְלֹא מִמְנַעַל חֲדָשׁ, שְׂלֵא יִצְאָה בּוֹ שְׂעָה אַחַת מִבְּעוֹד יוֹם¹⁰⁹. וְאִין¹¹⁰ הַקְּטָעִים¹¹¹ יוֹצֵא בְּקַב¹¹² שְׂלוֹ. אֲנָקְטָמִין¹¹³ שֶׁל עֵץ - אִין יוֹצֵאִין בְּהֵן בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שְׂאִינּוֹ מִדְּרָכֵי הַמְּלָבוּשׁ. וְאִם יִצְאוּ - פְּטוּרִין¹¹⁴.

(102) משנה, שבת ס, א. (103) כדעת חייא בר רב (שבת סא.) ויש פוסקים כדעת רב הונא שם, שיוצא בסנדל ברגל שיש בה מכה. (104) שיחשדוהו כי נושא את השני תחת כנפיו ("ירושלמי" שבת פ"ו ה"ב). ועוד טעם: שיתבייש ללכת כך ברבים ויביאנו בידו ברשות הרבים (רש"י). אבל אם יש ברגלו מכה ויוצא בסנדל יחידי ברגלו הבריאה - אין חשד ואין בוש. (105) שבת קמא, ב. שיפול מרגליו ויביאנו בידו. (106) שהרי לא ילך ערום ברחוב. (107) שהאשה מקפדת יותר על מנעלה שיהיה מתאים למידת רגלה. (108) שמא תחלצנו ותביאנו בידה ברשות הרבים. (109) שמא אינו לפי מידת רגלה ותביאנו בידה. (110) משנה, שבת סה, ב. (111) שרגלו כרותה. (112) רגל הקטע עשויה מעץ. (113) "כמו מנעל של עץ" (פירוש המשניות). לדעת ר"ח, פירושו: יד של עץ לגדם שידי כרותות. (114) ודעת הפוסקים, שאם אי אפשר לו ללכת בלי הקביים - מותר לצאת בהם בשבת (מגיד-משנה).

טז. יוֹצֵאִין¹¹⁵ בְּקַרְיִין¹¹⁶ וּבְצִיפָה¹¹⁷ שְׂבָרָאשֵׁי בְּעָלֵי חֲטָטִין. אִימְתִי? בְּזִמְן שְׂצָבָן בְּשִׁמּוֹן¹¹⁸ וּכְרָכָן, אוֹ שְׂיָצָא בְּהֵן שְׂעָה אַחַת מִבְּעוֹד יוֹם; אֲבָל אִם לֹא עֲשֵׂה בְּהֵן מְעֵשָׂה, וְלֹא יִצְאָ בְּהֵן קְדָם הַשַּׁבָּת - אָסוּר לְצַאת בְּהֵן¹¹⁹.

(115) שבת נ, א. (116) פאה נכרית שעושים לאדם קרח לכסות ראשו (רב האי). (117) צמר מנופץ (רש"י). (118) בדפוס שוונצינו ליתא "בשמון", וכן מחקו מהרש"ל בגמרא שבת (שם). (119) שאינם נחשבים כמלבוש.

יז. יוֹצֵאִין¹²⁰ בְּשֶׁק עֲבָה וּבִירִיעָה וּבְסָגוּס¹²¹ עֲבָה וּבְחִמְלָה¹²², מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים¹²³; אֲבָל לֹא בְּתַבָּה¹²⁴ וְלֹא בְּקָפָה וְלֹא בְּמַחְצֵלָת, מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים. הַכֶּרֶם¹²⁵ וְהַפְּסָת: אִם הָיָה רַכִּין וְדָקִין כְּמוֹ הַבְּגָדִים - מִתֵּר לְהוֹצִיאֵן מִנְּחִין עַל רֵאשׁוֹ בְּשַׁבָּת דֶּרֶךְ מְלָבוּשׁ; וְאִם הָיָה קָשִׁין - הָרִי הֵן כְּמִשְׂאוֹי וְאָסוּרִין.

(120) תוספתא שבת פ"ו. (121) בגד עבה שהשתמשו בו בלילה לישון בו (מלה יוונית - Sagum). (122) בגד מארג עבה, והיא מלה ארמית. (123) שהוא לובשם כמלבוש; "אמר רבי יהודה, מעשה ברבי טרפון שיצא בלילי שבת לבית המדרש, ונתנו לו סדין ואחוזו בשתי ידיו ויצא מפני הגשמים" (תוספתא שבת פ"ו). (124) "שלא יכוף תיבה על ראשו מפני הגשמים, שנראה כנושא משא" (רש"י נדרים נה:). (125) שבת קמז, ב.

יח. יוֹצֵאִין¹²⁶ בְּזוּגִין¹²⁷ הָאֲרוּגִין בְּבָגְדִים. וְיוֹצֵא הָעֶבֶד¹²⁸ בְּחוֹתָם שֶׁל טִיט שְׂבָצוּאָר¹²⁹, אֲבָל לֹא בְּחוֹתָם שֶׁל מִתְכָּת; שְׂמָא יִפֵּל וְיִבְיָאנוּ. הַמְתַּעַטֵּף¹³⁰

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְיִוָצֵא, וְלֹבֵשׁ זֹג שְׁנֵי, וְחוֹלְצֵן, עַד שְׂיִכְנִיס אֶת פְּלֵן. וְאִם הָיָה הַרְבֵּה, וְלֹא נִשְׁאַר מִן הַיּוֹם פְּדֵי לְהַכְנִיֵסן דְּרָךְ מִלְּבוּשׁ - הָרִי זֶה מִחֲשִׁיף עֲלֵיהֶם¹⁶¹, וּמְכַנִּיֵסן בְּמוֹצָאֵי שֶׁבֶת. וְאִם הָיָה בֵּימֵי הַגְּזֵרָה¹⁶², שְׁמַתְיָרָא לִישָׁב וְלִשְׁמָרן עַד הָעֶרֶב מִפְּנֵי הַפְּתוּתִים - מְכַסֵּן בְּמִקְוֵן וּמְנִיחֵן וְהוֹלֵךְ.

158) משנה, עירובין צה, א. 159) בבביון ובלי שמירה. 160) ואף ששבת אינו זמן תפילין (כמבואר בהל' תפילין פ"ד ה"ו) - מותר ללבשן כיון שאינו מתכוון ללבשן לשם מצוה, כ"אם להצילן מבזיון, שהרי מצוות צריכות כוונה. ובנוסח כת"י התימנים, ההמשך: "מניח של ראש בראשו, ושל יד בידו" ובנוסח דו"ו: "מניח של יד תחילה, ואחר כך של ראש ונכנס". 161) כיון שלא יספיק להכניס כולן מבעוד יום, לא ילבשן כלל אלא ימתין בשדה עד הערב. 162) גזירת שמד, כשיש סכנה בקיום מצוות.

כד. הָיָה¹⁶³ מְתִירָא לְהַחֲשִׁיף עֲלֵיהֶן מִפְּנֵי הַלְּסָטִים - נוֹטֵל אֶת פְּלֵן בְּאֶחָת וּמוֹלִיכֵן פְּחוֹת פְּחוֹת מְאַרְבַּע אַמּוֹת¹⁶⁴; אוּ נֹתְנֵן לְחִבְרוֹ בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, וְחִבְרוֹ לְחִבְרוֹ¹⁶⁵, עַד שְׁמַגִּיעַ לְחֻצֵר הַחִיצוֹנָה¹⁶⁶. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֶׁהָיָה בְּהֵן רְצוּעוֹתֵיהֶן וְהֵן מְקַשְׂרִין קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין, שְׂוָדָאֵי תְּפִלִּין הֵן; אֲבָל אִם לֹא הָיָה רְצוּעוֹתֵיהֶן מְקַשְׂרוֹת - אֵינֹו נִזְקֵק לְהֵן¹⁶⁷.

163) עירובין צז, א. 164) "קודם שיגיע לארבע אמות, יעמוד לנוח. וכן בכל פעם, ואין כאן העברת ארבע אמות יחד" (רש"י), ומשום קדושת התפילין התירו לעשות כך. 165) שאף אחד מהם לא עשה מלאכה שלימה, ויש בזה רק איסור מדרבנן (כמבואר בפ"א הט"ו). 166) שהוא המקום המשתמר הראשון לשים בו את התפילין. 167) זוהי שיטת רבינו דברי התלמוד: "רבי יהודה אוסר בחדשות, ומתיר בישנות", בחדשות יש לחשוש שאינן תפילין רק קמיעות, ולא התירו בשבילן איסור דרבנן. אבל לדעת הראב"ד ושאר הראשונים, גם בחדשות אין ספק שהן תפילין ולא קמיעות, והטעם שלא התירו בחדשות להכניסן זוג זוג, מפני שאינן מקושרות ברצועות ולא יוכל להכניסן, שאסור לקשור את התפילין בשבת.

כה. הַמּוֹצֵא¹⁶⁸ סֵפֶר תּוֹרָה¹⁶⁹ - יוֹשֵׁב וּמְשַׁמְרֵוּ וּמְחַשִׁיף עֲלָיו. וּבִסְפָנָה¹⁷⁰ - מְנִיחוֹ וְהוֹלֵךְ לוֹ. וְאִם הָיָה גִשְׁמִים יוֹרְדִין¹⁷¹ - מִתְעַשֵּׂף בְּעוֹר, וְחוֹזֵר וּמְכַסֶּה אוֹתוֹ, וְנִכְנָס בּוֹ.

168) תוספתא פרק ח. 169) בתוספתא, הנוסח: "ספר". ונראה מזה שהוא הדין בשאר כתבי קודש. 170) סכנת לסטים. 171) כאן מדובר שלא במקום סכנה, שיש בזיון הספר משום הגשמים היורדים עליו.

כו. לֹא¹⁷² יִצֵּא הַחֵיט¹⁷³ בְּמַחְטוֹ בְּיָדוֹ¹⁷⁴, וְלֹא הַלְּבָרָא¹⁷⁵ בְּקַלְמוֹסוֹ, עֶרֶב שֶׁבֶת סְמוּךְ לְחֻשְׁכָּה; שְׁמָא יִשְׁפַח¹⁷⁶ וְיִוָּצֵא. וְחֵיב¹⁷⁷ אָדָם לְמַשְׁמֵשׁ בְּבִגְדוֹ עֶרֶב

139) שבת קלט, ב. 140) חוטים יתרים התלויים בקצות הבגד. 141) "כגון שתלה ציצית בשלוש כנפי הטלית והניח הרביעית" (ר"ח). 142) "שחובת הציצית ביום ולא בלילה, שנאמר: וראיתם אותו - בשעת ראייה" (רבינו בהל' ציצית פ"ג ה"ז). 143) חיפוי על תפר הבגד או שפתו. 144) דעת הר"ף שאסור לצאת בליל שבת בטלית מצוייצת כהלכתה, שכיון שאינו זמן ציצית, נחשבת הטלית כמשא, ורבינו סובר שלפי שיטה זו, גם ביום השבת היה אסור לצאת בה, כי אף שמקיים מצות ציצית, אין בכוחה לדחות איסור שבת שהוא בכרת, שאין 'עשה' דוחה 'לא תעשה' שיש בו כרת; ורבינו כתב תשובה מיוחדת נגד דעת הר"ף, וסיים: "וכשהיתה מצוייצת כהלכתה אינה משוי ובין יצא זה ידי חובת ציצית בין לא יצא, בין יצא בה אשה או קטן או איש כלילה בין שיצא בה גדול היום" (תשובות הרמב"ם פריימן סי' ס'). 145) בנוסח אחר, חסרה המילה "אפילו" (מעשה רוקח).

כא. לֹא¹⁴⁶ יִצֵּא¹⁴⁷ הַחֵיט בְּשֶׁבֶת בְּמַחְט הַתְּחוּבָה לוֹ בְּבִגְדוֹ. וְלֹא נִגַּר בְּקִיסָם שְׁבָאֲזָנוֹ. וְלֹא גִרְדִּי¹⁴⁸ בְּאִירָא¹⁴⁹ שְׁבָאֲזָנוֹ. וְלֹא סוֹרְק¹⁵⁰ בְּמִשְׁכָּה שְׁבָאֲזָנוֹ. וְלֹא שְׁלַחְנִי¹⁵¹ בְּדִינָר שְׁבָצוּאָרוֹ¹⁵². וְלֹא צָבַע בְּדוּגְמָא¹⁵³ שְׁבָאֲזָנוֹ. וְאִם יִצֵּא - פְּטוּר¹⁵⁴. אֶף-עַל-פִּי שְׂיָצָא דְּרָךְ אֲמָנוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הוֹצִיא כְּדָרְךְ הַמּוֹצִיאִין.

146) שבת יא, ב. 147) "כל השינויים כאן שמים אותם בעלי אומנות בצאתם לשוק, כדי שיכירו מאיזו אומנות הם וישכרום למלאכה" (רש"י). 148) אורג. 149) חתיכת צמר (רש"י). ורבינו בפירוש התלמוד ("סיני" כרך ו' עמ' קיג) כתב: "אירא נקראת בלשון ערבי מסורקת, והיא שפופרת קטנה של קנה". 150) הפשתן או הצמר, וייצא במשיחה (בחוט) לדוגמא על אומנותו. 151) מחליף ופורט כספים. 152) בנוסח אחר: "שבאזנו" (שוניצנו). 153) "מעט צמר צבוע אדום, ומעט צמר צבוע שחור לדוגמא" (רש"י). 154) נחלקו בזה רבי מאיר ורבי יהודה: רבי יהודה מחייב אומן שהוציא דרך אומנותו, ורבי מאיר פוטר. ופסק רבינו כרבי מאיר, נגד הכלל המקובל: "רבי מאיר ורבי יהודה - הלכה כרבי יהודה" (ועיין מגיד-משנה).

כב. הַזָּבִב¹⁵⁵ שְׂיָצָא בְּפִיס¹⁵⁶ שְׁלוֹ - חֵיב; מִפְּנֵי שְׂאִין דְּרָךְ פִּיס זֶה לְהוֹצִיאֵו אֲלֵא בְּדָרְךְ הַזֹּאת. וְאֶף-עַל-פִּי שְׂאִינוֹ צָרִיף לְגוֹף הַהוֹצֵאָה, אֲלֵא פְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְלַכְּלוּ בְּגָדָיו; שֶׁהַמְּלַאכָּה שְׂאִינָה צָרִיכָה לְגוֹפָה - חֵיב עֲלֵיהֶן¹⁵⁷.

155) שבת יא, ב. 156) קשור שלא יתלכלכו בגדיו. 157) כדעתו בפ"א ה"ז, אבל דעת רוב הראשונים שהלכה כרבי שמעון, כי מלאכה שאינה צריכה לגופה - פטור עליה.

כג. הַמּוֹצֵא¹⁵⁸ תְּפִלִּין בְּשֶׁבֶת בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים¹⁵⁹, בְּיָצֵד הוּא עוֹשֶׂה? לֹבֵשֵׁן בְּדָרְכָן¹⁶⁰ - מְנִיחַ שֶׁל יָד בְּיָדוֹ, שֶׁל רֹאשׁ בְּרֹאשׁוֹ - וְנִכְנָס וְחוֹלְצֵן בְּפִיתוֹ, וְחוֹזֵר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אתה ובנך וכו' שורך וחמורך וכל בהמתך", לרבות חיה ועוף כיצא בהם. (5) שבת קנד, ב. 6) שנכתב איסורו בלשון 'עשה': "למען ינוח שורך", ואין לוקים אלא על איסור שנכתב בלשון 'לא תעשה', כמבואר בהל' סנהדרין פ"ח ה"א ובי'. (7) הולך אחר החמור או הבהמה, ומזוזה בהליכה. (8) מעונש מלקות, אבל אסור מן התורה משום "לא תעשה כל מלאכה", ו"פטור" זה אינו כשאר "פטור" שבדברי רבינו שאינו אסור אלא מדרבנן (ועיין לחם-משנה).

ב. וְהָלֵא⁹ לְאוּ מִפְּרֵשׁ בְּתוֹרָה, שְׁנֵאֲמַר: לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה אֲתָה וּבְנֶךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וּבְהֵמָתְךָ - שְׁלֹא יִחְרַשׁ בָּהּ וְכִיּוֹצֵא בְּחַרְיִשָּׁה¹⁰. וְנִמְצָא לְאוּ שְׁנֵתָן לְאַזְהָרַת מִיתַת בֵּית דִּין, וְאֵין לֹקֵינן עֲלֵינוּ.

(9) כוונת רבנו לבאר דבריו, למה אין לוקים על מחמר אחר בהמתו, והלא יש "לאו" ('לא תעשה') מפורש בתורה? (10) כלומר: לאו זה נאמר, כשהאדם עושה המלאכה ביחד עם הבהמה, שכן משמעות הכתוב: "לא תעשה כל מלאכה אתה . . . ובהמתך", אתה עם בהמתך, ובזה חייב מיתה.

ג. אִסוּר¹¹ לְיִשְׂרָאֵל לְהִשְׂאִיל אוּ לְהִשְׁפִּיר¹² בְּהֵמָה גִּסְהָ¹³ לְנִכְרִי; שְׁלֹא יַעֲשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה בְּשַׁבָּת, וְהָרִי הוּא מְצִוָּה עַל שְׁבִיתַת בְּהֵמָתוֹ. אִסְרוּ¹⁴ חֲכָמִים לְמִכּוֹר בְּהֵמָה גִּסְהָ לְנִכְרִי, שְׁמָא יִשְׂאִיל אוּ יִשְׁפִיר. וְאִם¹⁵ מְכָר - קוֹנְסִין אוֹתוֹ¹⁶ עַד עֲשָׂרָה בְּדִמְיָה וּמְחִזְזִיָּה. וְאִפְלוּ שְׁבוּרָה¹⁷ אֵין מוֹכְרִין. וּמִתְרִין¹⁸ לְמִכּוֹר לָהֶם עַל יְדֵי סְרָסוֹר; שֶׁהַסְרָסוֹר אֵינוֹ מְשַׁפֵּיר וְאֵינוֹ מְשַׂאִיל¹⁹.

(11) עבודה זרה טו, א. (12) בהמת ישראל - אף שהשכירה לנכרי, יש בה משום שביתת בהמתו, אם לא מכרה לנכרי לצמיתות ('תוספות' שם). (13) העושה מלאכה. (14) משנה, פסחים נג, א. (15) גיטין מד, א. (16) לפדות את הבהמה מיד הנכרי (רש"י). (17) שאינה ראויה למלאכה, אין מוכרים - גזירה שמא ימכור שלימה (גמרא שם). (18) עבודה זרה טו, א. (19) "מדובר כשבעל הבהמה לא יהיה מצוי על יד הבהמה, כי הסרסור לא ישאיל ולא ישכיר לפי שאינה שלו" (פירוש המשניות שם).

ד. וּמִתְרִין²⁰ לְמִכּוֹר לָהֶם סוּס; שְׂאֵין הַסּוּס עוֹמֵד אֶלָּא לְרִכִּיבַת אָדָם, לֹא לְמִשְׂאוֹי, וְהָחִי נוֹשֵׂא²¹ אֶת עֲצָמוֹ. וּבְדִרְתָּ²² שְׂאִסְרוּ לְמִכּוֹר לְנִכְרִי, כֶּף אִסְרוּ לְמִכּוֹר לְיִשְׂרָאֵל הַחֲשׂוֹד לְמִכּוֹר לְנִכְרִי. וּמִתְרִין²³ לְמִכּוֹר לָהֶם פָּרָה לְשִׁחְטָהּ, וְשׁוֹחֲטִין²⁴ אוֹתוֹ בְּפָנָיו. וְלֹא יִמְכּוֹר סֶתֶם, אֶפְלוּ שׁוֹר שֶׁל פֶּטָם²⁵, שְׁמָא יִשְׁהָא²⁶ אוֹתוֹ וְיַעֲבֵד בוּ.

(20) משנה, פסחים נג, א. שבת צד, א. (21) מבואר למעלה בפ"ח ה"טו. (22) עבודה זרה טו, א. (23) עבודה זרה כ, ב. ותוספתא ע"ז פ"ב. (24) כלומר: לא מספיק בזה שמוכר לו על מנת לשחוט, אלא צריך שיראהו שוחט (ועיין להלן פרק ל' הלכה יג: "ופוסק עמו לשבות ואינו שובת"). (25) "מפוטם ושמן מאד, ואינו ראוי למלאכה" (רש"י).

שֶׁבֶת עִם חֲשִׁכָה, שְׁמָא יְהִיָּה שֶׁם דְּבַר שְׁכוּחַ וְיִצָּא בוּ בְּשַׁבָּת. מִתֵּר לְצֵאת תְּפִלִּין עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשִׁכָה; הוֹאִיל וְחִיב אָדָם לְמִשְׁמַשׁ בְּתַפְלִיו כְּכָל עֵת, אֵינוֹ שׁוֹכְחִין¹⁷⁸⁹. שְׁכַח¹⁷⁹ וְיִצָּא בְּהֵן לְרִשׁוֹת הַרְבִּים, וְנִזְכָּר שֵׁישׁ לוֹ תְּפִלִּין בְּרֵאשׁוֹ - מְכַסֶּה¹⁸⁰ אֶת רֵאשׁוֹ עַד שְׁמִגְיַע לְבֵיתוֹ אוּ לְבֵית הַמְדֻרָּשׁ.

(172) משנה, שבת יא, א. (173) והוא-הדין בשאר אדם האוחז חפץ בידו, ולא אמרו חייט אלא משום שדרכו בכך. (174) אבל אם היתה המחט תחובה בבגדו, לא גזרו חכמים, כיון שאפילו אם יצא כך לרשות הרבים - פטור, כיון שלא הוציא כדרך המוציאים (כמבואר בהלכה כ"א). (175) הסופר. (176) ישכח שהיום שבת או שישכח שהוצאה אסורה בשבת ויתחייב חטאת, אבל אם ישכח שהמחט בידו - פטור מחטאת שזה נקרא מתעסק, כמבואר בפ"א ה"א. (177) שבת יב, א: "חנניא אומר, חייב אדם למשמש בבגדו ערב שבת עם חשיכה. אמר רב יוסף: הלכתא רבתי לשבתא" (דבר גדול יש כאן להפרישו מאיסור שבת - רש"י). (178) חייב אדם למשמש בתפילין כל זמן שהם עליו, שלא יסיח דעתו מהם אפילו רגע אחד, שקדושתן גדולה מקדושת הציץ, שהציץ אין בו אלא שם אחד, ואלו יש בהם אחד ועשרים שם בשל ראש, וכמותן בשל יד, ובציץ נאמר: והיה על מצחו תמיד, שלא יסיח דעתו ממנו" (רבינו בהל' תפילין פ"ד ה"ד). (179) ביצה טו, א. (180) שאי-אפשר לשאת אותן בידו לביתו מפני קדושת השבת, ולהשאירן בחוץ אי-אפשר מפני בזיון התפילין, לכן התיירו לו לקחתן עליו דרך מלבוש כשהם מכוסים שלא יראוהו נושא בראשו תפילין בשבת.

פֶּרֶק עֲשָׂרִים

(1) נתבארו בו דיני הבהמה ואיסור מלאכותיה. ונמשך לזה מה שגזרו שלא למכור לגוי בהמה העושה מלאכה. ורוב ענייני הפרק ביני הוצאת המותר והאסור בהן. ונסתיים הפרק בחיוב שביתת העבדים שהוקשו בכתוב לבהמות, באמרו: למען ינוח שורך וחמורך, וינפש בן אמתך והגר.

א. אִסוּר² לְהוֹצִיא מִשָּׂא עַל הַבְּהֵמָה בְּשַׁבָּת, שְׁנֵאֲמַר³: לְמַעַן יְנוּחַ שׁוֹרְךָ וְחַמּוֹרְךָ וְכָל בְּהֵמָתְךָ - אֶחָד שׁוֹר וְחַמּוֹר וְאֶחָד כָּל בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף⁴. וְאִם⁵ הוֹצִיא עַל הַבְּהֵמָה - אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא מְצִוָּה עַל שְׁבִיתָתָהּ, אֵינוֹ לֹקֵה; לְפִי שְׂאִסְרוּ בָּא מְכַלְל עֲשָׂה⁶. לְפִיכֶן, הַמְחַמְרִין אַחַר בְּהֵמָתוֹ בְּשַׁבָּת, וְהָיָה עֲלֵיהֶן מִשְׂאוֹי - פְּטוּר⁸.

(2) 'ירושלמי' (שבת פ"ה ה"ב). (3) הם שני פסוקים נפרדים; מהפסוק: "למען ינוח שורך וחמורך" (שמות כג, יב) למדים ('ירושלמי' שם) דין שביתת בהמה, ומהפסוק: "וכל בהמתך" (דברים ה, יד) למדים (בבא-קמא נד.) לרבות חזיה ועוף; ובנוסף אחר, חסרות המלים "וכל בהמתך" ('מעשה רוקח'). (4) בבא-קמא נד, ב. ממה שכתוב בדברות האחרונות (דברים ה, יד) "לא תעשה כל מלאכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(רבינו בהל' אישות פ"ב הכ"ו). (40) "שוטה אין לו דעת כלל, אבל חרש יש לו דעת קצת" (רש"י). (41) בנוסח אחר: "חרש ושוטה וקטן" (כת"י התימנים). (42) שהקטן יבא לכלל דעת כשיגדל, מה שאין כן השוטה. (43) שכל אחד יש לו מעלה: חרש יש לו עכשיו דעת קצת, וקטן יבוא לכלל דעת כשיגדל. (44) "עוד (תקנה) אחרת היתה שם. מוליכו פחות מארבע אמות, ולא רצו חכמים לגלותה, משום: "כבוד אלהים הסתר דבר" (מותר להסתיר דבר תורה משום כבוד שמים), שלא יוליכנו ארבע אמות שלימות ברשות הרבים" (שבת קנג:). (45) בהלכה זו נשאו ונתנו מפרשי הרמב"ם, והקשו: שהרי בגמרא מבואר (שבת קנג) ש"דוקא בכיסו התירו, אבל במציאה לא". הרמב"ם השיב בתשובה לחכמי לונל: "גם ראשי הישיבות שבבבל ז"ל תפסו על פיסקא זו כשהגיע אליהם החיבור... ויראה לי שזה שחילק רבא בין כיסו למציאה, לא חילק אלא ליתן המציאה לנכרי, או להוליכה על גבי חמור, אבל להוליכה פחות פחות מארבע אמות מותר... שזו ההולכה צינעה גדולה יש בה, ואינו צריך דבר אחר ולא איש אחר לסייעו ולא יכיר בו אדם ולא יהיה נחפז, ולא נחוש שמא יעבידנו ארבע אמות ברשות הרבים (תשובת הרמב"ם פריימן סי' נז). והג"ר א' וקרובן נתנאל' (פרק כ"ד משבת אות ג) הראו מקור לדברי רבינו בגמרא (עבודה זרה ע). בדברי איסור גיורא שלא נמצאו ארנקים אבודים בשבת, מכיון ש"המוצא כיס בשבת מוליכו פחות פחות מארבע אמות". אולם בנוסח שהובא בראשונים, כתוב: "המוציא" ולא "המוצא".

ח. מְתָרֵךְ 46 לְמִשְׁרָף 47 אֶת הַבְּהֵמָה בְּמִתְגָּה 48 וְרִסָּן 49 שְׁלֵה לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים; וְהוּא, שְׁתֵּהִיחַ רְאוּיָה לְאוֹתוֹ הַרְסָן. כְּגוֹן: שְׂרִיר 50 לְסוֹס, וְאַפְסָר 51 לְגַמֵּל, וְחֻטָּם 52 לְנִאֲקָה 53, וְסוּגְרָא 54 לְכֶלֶב. אֲבָל אִם הוֹצִיא בְּהֵמָה בְּמִתְגָּה שְׁאִין מִשְׁתַּמְרָת, כְּגוֹן שֶׁקָּשַׁר חֶבֶל בְּפִי הַסּוֹס; אוּ בְּמִתְגָּה שְׁאִינָה צְרִיכָה לוֹ, אֲלֵא מִשְׁתַּמְרָת בְּפָחוֹת מִמֶּנּוּ, כְּגוֹן שֶׁהוֹצִיא חֲמוֹר בְּשִׁיר שֶׁל סוֹס, אוּ חֲתוּל בְּסוּגְרָא - הֲרִי זֶה מְשֹׂאֵי; שֶׁכָּל שְׁמִירָה מְעַלָּה אוּ שְׁמִירָה פְּחוּתָה מְשֹׂאֵי הוּא לָהּ 55.

(46) משנה, שבת נא, ב. (47) בדברים שדרך הבהמה לצאת בהם בחול. לשם שמירה ולא לשם משא, מותר גם בשבת שהם נחשבים כתכשיטים. (48) שרשרת ברזל ששמים בפי הבהמה, להנהיגה. (49) חבל נתון בלחי הבהמה לקשרה ולהטותה במהלכה; בנוסח אחר: "ורסן ואפסר שלה" ('מעשה רוקח'). (50) "הוא המתג" (פירוש המשניות). (51) "חבל שקושרים על פיות הגמלים" (פירוש המשניות). (52) "סס של ברזל שקושרים אותו על הלחיים" (פירוש המשניות). ולדעת רש"י "נוקב את חטמה ומכניס בתוכו כמין טבעת". (53) גמל נקבה. (54) צוארון של ברזל, ושלשלת תלויה בו. (55) שכיון שאין דרכם בכך, נחשב כמשא ואינו תכשיט.

ט. לֵא 56 יִקְשֹׁר גַּמְלִים זֶה בְּזֶה וְיִמְשֹׁף. אֲפֹלוּ הָיוּ קְשׁוּרִין מִעֶרֶב שֶׁפֶת, אֵינָן נִמְשָׁכִין בְּשֶׁפֶת. אֲבָל

(26) עבודה זרה טו, א: "אמר רב אשי: אמר לי זבידא (שם פטם) בר תוראה (שור מפוטם) משהינן ליה (משהים אותו עד שיכחיש), ועביד על חד תרין (ועובד כשני שוורים אחרים)".

ה. מְקוּם 27 שְׁנִהְגוּ לְמַפְרֵ לְהֵן בְּהֵמָה דְקָה 28 - מוֹכְרִין; מְקוּם שְׁנִהְגוּ שְׁלֵא לְמַפְרֵ 29 - אֵין מוֹכְרִין. וּבְכָל מְקוּם 30 אֵין מוֹכְרִין לְהֵם חֵיה גְסָה, כְּמוֹ שְׁאִין מוֹכְרִין לְהֵם בְּהֵמָה גְסָה, אֲלֵא עַל יְדֵי סְרִסוּר.

(27) משנה, פסחים נג, א. (28) שאינה עושה מלאכה. (29) "שהחמירו על עצמם שמא יבואו למכור להם בהמה גסה" (רע"ב). (30) עבודה זרה טז, ב.

ו. מִי 31 שֶׁהִחֲשִׁיף בְּדֶרֶךְ 32, וְלֹא הָיָה עִמּוֹ נְכָרִים 33 שִׁיתָן לוֹ פִּיסוֹ 34, וְהִיתָה עִמּוֹ בְּהֵמָה - מִנִּיחַ פִּיסוֹ עָלֶיהָ; כִּשְׁהִיא מְהֻלָּכֶת, וּכְשֶׁתִּרְצֶה לְעַמֵּד נוֹטְלוֹ מֵעָלֶיהָ; כְּדִי שְׁלֵא תַעֲמֵד וְהוּא עָלֶיהָ, וְכִדִּי שְׁלֵא תִהְיֶה שָׁם לֹא עֲקִירָה וְלֹא הִנְחָה 35. וְאִסוּר לוֹ לְהִנְהִיגָה וְאֲפֹלוּ בְּקוּל כָּל זְמַן שֶׁהִכִּיס עָלֶיהָ; כְּדִי שְׁלֵא יִהְיֶה מִחֲמַר בְּשֶׁפֶת 36. וּגְזֵרַת חֲכָמִים הִיא, שְׁלֵא יִנִּיחַ פִּיסוֹ עַל גְּבִי בְּהֵמָה, אֲלֵא אִם אֵין עִמּוֹ נְכָרִים 37.

(31) משנה, שבת קנג, א. (32) היה בא בדרך וקדש עליו השבת ומעות עמו. (33) כמבואר למעלה בפ"ו הכ"ב. (34) "אמר רבא: דוקא כיסו (התירו), אבל מציאה לא (התירו להניח על החמור)" (גמרא, שם). (35) כמבואר בפ"ג ה"א. (36) ודעת הרשב"א: מכיון שאינו נותן עליה אלא "כל שבגופו (שהוא עצמו עושה מלאכה) חייב חטאת, בחבירו (מבואר בפ"ג ה"ב) פטור אבל אסור, וכל שבחבירו פטור אבל אסור, בבהמתו מותר לכתחילה". (37) "מאי טעמא? - חמור אתה מצויה (מן התורה) על שביתתו, נכרי אין אתה מצויה (מן התורה) על שביתתו" (גמרא, שם).

ז. הִיָּה 38 עִמּוֹ תִרְשָׁה 39 שׁוֹטָה 40 וְקָטָן - מִנִּיחַ פִּיסוֹ עַל חֲמַמֵּר, וְאֵינוֹ נּוֹתֵנוּ לְאַחַד מֵהֵן; מִפְּנֵי שֶׁהֵן אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל. הִיָּה עִמּוֹ חֲרֵשׁ וְשׁוֹטָה 41, וְאֵין עִמּוֹ בְּהֵמָה - נּוֹתֵנוּ לְשׁוֹטָה. שׁוֹטָה וְקָטָן 42 - נּוֹתֵנוּ לְשׁוֹטָה. חֲרֵשׁ וְקָטָן - נּוֹתֵנוּ לֹאֵי זֶה מֵהֵן שִׁירְצָה 43. לֹא הִיתָה עִמּוֹ בְּהֵמָה וְלֹא נְכָרִי וְלֹא אֶחָד מִפֶּל אֵלוֹ - מִהֵלֶף בּוֹ פָּחוֹת פָּחוֹת מְאֲרָבַע אֲמוֹת 44. וְאֲפֹלוּ מְצִיאָה 45 שְׁבָאָה לִידוֹ, מְהֵלֶף בָּהּ פָּחוֹת פָּחוֹת מְאֲרָבַע אֲמוֹת; אֲבָל קִדְם שְׁתַּבּוּא לִידוֹ: אִם יְכוּל לְהִחֲשִׁיף עָלֶיהָ - מִחֲשִׁיף, וְאִם לֹא - מוֹלִיכָה פָּחוֹת פָּחוֹת מְאֲרָבַע אֲמוֹת.

(38) שבת קנג, א. (39) "חרש וחרשת האמורים בכל מקום, הם האילמים שאין שומעים ולא מדברים, אבל מי שמדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר, הרי הוא ככל אדם"

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

התולעין שפמחין⁷⁶. ואין העגל יוצא בעל קטן שפמחין לו על צנארו כדי שיפנע ויהיה נוח לחרישה. ולא תצא בהמה בשבכה⁷⁷ שפמחין לה בפיה כדי שלא תשף או שלא תאכל. לא תצא הפרה בעור הקפר⁷⁸ שפמחין לה על דדיה כדי שלא יינק ממנה השרץ כשהיא ישנה. ולא תצא ברצועה שבין קרניה - בין לנוי⁷⁹, בין לשמר⁸⁰. עז⁸¹ שחקק לה בקרניה, יוצאה באפסור הקשור בחקק בשבת. ואם תחבו בזקנה - אסור; שפמחיתנה, ויביאנו בידו ברשות הרבים. וכן כל פיוצא בזה.

72) משנה, שבת נד, ב. 73) שברגליהם לסימן שיכירום הבעלים. 74) שלא ישברו את הכלים. 75) שלא תפצע האליה בסלעים וטרשים כשנגררת על הקרקע. 76) וכל אלה אסורים לצאת בהם ברשות הרבים, שמא יפלו ויביאם בידו ברשות הרבים. 77) מחסום נקשר על פי הבקר כדי שלא תאכל מן החיטים, ונקרא בברייתא (שבת נג.) "חסום". 78) שרץ ששערותיו חדים כמחט. 79) מכיון שאין זה מקובל אצל כולם - אין זה מלבוש (מגיד-משנה להלן ה"ג). 80) מפני שאין הפרה צריכה שימור, שאין דרכה לברוח, וכל שמירה מעולה משאוי הוא (למעלה ה"ח). 81) שבת נב, א. מפני שעז צריכה שמירה ודרכה לצאת באפסור.

יב. הזכרים⁸² יוצאים בעור הקשור להן על זכרותן כדי שלא יעלו על הנקבות, ובעור הקשור להם על לביהם⁸³ כדי שלא יפלו עליהם זאבים, ובמטלניות⁸⁴ המרקמות שפמחין אותן בהן⁸⁵. והרחלות יוצאות ואליהן שלהן קשורה למעלה על גבן כדי שיעלו עליהן הזכרים, או קשורה למטה כדי שלא יעלו עליהם הזכרים. ויוצאות מלפפות⁸⁶ במטלניות כדי שיהיה הצמר שלהן נקי. העצים יוצאות ודדיהן קשורות⁸⁷ כדי שייבש מהן החלב. אבל אם קשרן כדי שלא יצא החלב עד שיחלב אותו לערב - הרי אלו לא יצאו⁸⁸.

82) משנה, שבת נב, ב. 83) לבם. 84) חתיכות בגד. 85) הראב"ד השיג, שהרי למעלה בהלכה י"א מובא שגם לנוי אסור. אבל נראה שני זה מקובל ונהוג יותר, לכן דינו כמלבוש. 86) כרוכות בתחולים. 87) מהודקות יפה שאין חשש שהמטלנית תיפול. 88) שאין המטלנית לשם זה מהודקת יפה, ושמא תיפול ויביאנה בידו.

יג. אין⁸⁹ חמור יוצא באפסור⁹⁰, אף-על-פי שקשור לו מערב שבת. ולא יצא הסוס בזנב שועל⁹¹, ולא בזהרית⁹² שבין עיניו. ולא תצא בהמה בקרסטל⁹³ שבפיה, ולא בסנדל שברגלה⁹⁴, ולא בקמיע שאינו ממחה לבהמה. אבל יוצאה היא באגד שעל גבי המפה, ובקשקשים⁹⁵ שעל גבי השכר, ובשליה⁹⁶ המדלדלת בה. ופוקק⁹⁷ לה זוג שבצוארה, ומטילת

מכניס הוא חבלים לתוף ידו. והוא, שלא יצא חבל מתוף ידו טפח⁵⁷. וצריך שיהיה החבל שמפי בהמה עד ידו גבוה מן הארץ טפח או יותר⁵⁸. ומפני מה⁵⁹ לא ימשף הגמלים הקשורים זה בזה? מפני שהוא נראה כמי שמוליכן לשוק שמוכרין בו הבהמות, או שמשחקין⁶⁰ בהן שם. ומפני זה⁶¹ לא תצא בהמה בזוג⁶² שבצוארה⁶³, ואפלו היה פקוק שאין לו קול.

56) משנה, שבת נד, א. 57) "שדומה כנושאו בידו, ולא ניכר שהוא אפסור הגמל" (רש"י). 58) "כדי שיהא נראה שהבהמה נמשכת בחבל זה" (רש"י). 59) שבת, שם. 60) כמו שאמרו בסנהדרין (כה:): והעתיקו רבינו בפ"י מהלכות עדות ה"ד: "המשחקים בבהמה חיה ועוף, ואומר כל הקודם את חברו - יטול בעליו את שניהם", והרי זה כמקח וממכר בשבת, וכמו שכתב רבינו להלן פכ"ג ה"ז. 61) שבת נד, ב. 62) בפעמון. 63) במשנה, שם: "ולא בזוג", וכתבו ה'תוספות' (שם ד"ה משום) שהמדובר בזוג הארוג לבגד, שאם לא כן יש גם חשש שמא יפול מעליה ויבוא להוליכו ברשות הרבים. וממה שכתב רבינו "שבצוארה", נראה שאינו ארוג בכגד.

י. לא תצא בהמה בזוג⁶⁴ שבכסותה, ולא בחותם⁶⁵ שבצוארה⁶⁶, ולא בחותם שבכסותה, ולא ברצועה שברגלה, ולא בסולם שבצוארה. ואין חמור יוצא במרדעת⁶⁷, אלא אם-כן היתה קשורה לו מערב שבת. ולא יצא גמל במטטלת⁶⁸ התלויה לו בכרפשתו⁶⁹ או בזנבו, אלא אם כן היתה קשורה בזנבו וחוטרתו⁷⁰. ולא יצא הגמל עקוד יד ולא עקוד רגלו⁷¹. וכן שאר כל הבהמות.

64) בנוסחאות אחרות "בזוג שבצוארה ולא בזוג שבכסותה" (מעשה רוקח) וזה מיותר, שהרי כבר כתב כן בהלכה ט'. 65) שבת נח, א. כעין מטבע עשויה ממתכת או חומר אחר לסימן הבעלות שהיו קושרים על צואר הבהמה או על כסותה שלא תתכלך (רש"י שם). 66) "עצים עשויים כשתי וערב על צואר החמור, כדי שלא יחזיר ראשו לגבו לחכך חברותו" (פירוש המשניות). 67) כסת קשה ששמים על החמור כדי לחממו. 68) "חתיכת בגד קשורה בזנבו לסימן" (פירוש המשניות). 69) המקום הגבוה, החטורת, שעל גב הגמל. ובנוסח אחר: "בדבשתו" (שוניצנו). 70) חטורתו, הגבנון שעל גב הגמל. 71) "עקידת (קשירת) יד ורגל" (שבת נד.), שזה צער גדול לבהמה, ומשוי הוא לה ('חיי אדם'). ועוד טעם אחר: גזירה שמא יפול החבל מעל רגליו ויביאנו בידו (תניא).

יא. אין⁷² התרנגולים יוצאים בחוטין⁷³ ולא ברצועות שברגליהם⁷⁴. ואין הכפשיין יוצאין בעגלה שפחת אליה שלהן⁷⁵. ואין הכפשות יוצאות בעצים שפמחין להן בחטמן כדי שיתעטשו ויפלו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עבודת אלילים, ברכת ה', גילוי עריות, שפיכות דמים, גזל, דינים ואבר מן-החי. (105) אבל לצורך ישראל אסור משום שבות, כמבואר למעלה בפ"ו הי"ב. (106) שמלאכתו ללקוט ולעבוד בשדה בשביל ישראל. (107) של ישראל עובד לעצמו, אבל עבד עברי הוא כישראל גמור. וכן מובא ב'מכילתא' (משפטים): "וינפש בן אמתך והגר - זה גר תושב. או אינו אלא גר צדק, כשהוא אומר: וגרך אשר בשעריך, הרי גר צדק אמור"; "וינפש בן אמתך - זה עבד ערל. או אינו אלא בן ברית, כשהוא אומר: עבדך ואמתך (שמות), הרי בן ברית אמור". (108) אבל לרבו אסור לשעבדו, ומי שיבין כוונת התורה ולא ירבה לשעבד אותם (עבדים וגרים), ואפילו בדבר המותר כשאיבת מים רבים ועבודה גדולה שבה טורח וקושי, או לעורר אותם משנתם, לפי שהוא יתברך אמר: "למען ינוח עבדך ואמתך כמורך", והבן מילת "כמורך" שהיא בענין המנוחה ("מעשה רוקח" בשם כתיבד מהרמב"ם).

~ יום שני ט"ז סיון ~

פֶּרֶק אֶחָד וְעֶשְׂרִים

1) נתבארו בו שבותין של דבריהם, שאסרום פן יבוא לעשות מלאכה מן האבות, או מתולדותיהן. ונמשך לזה ביאור מה שמותר (שהיה באפשר לחוש בו מפני שיש לו דמיון לדברים אלו). והתחיל רבינו בביאור הדברים שנאסרו מחמת הראשונה, ואחר כך אותן הדברים שנאסרו מחמת השנייה, וכן על הסדר, ויש אבות מלאכות שאין שבותין בגללן. ונתבארו בפרק זה שבותי עשר מלאכות המבוארות בפרק שמיני.

א. נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה "תְּשַׁבֵּת" - אֲפִלּוּ מִדְּבָרִים שְׂאִינָן מִלְּאִכָּה חֵיב לְשַׁבֵּת מֵהֵן.³ וְדְבָרִים הַרְבֵּה הֵן שְׂאִסְרוּ חֻקִּים מִשּׁוּם שְׁבוּתָא.⁴ מֵהֵן דְּבָרִים אֲסוּרִים מִפְּנֵי שְׁהֵן דּוּמִים לְמִלְּאִכּוֹת, וּמֵהֵן דְּבָרִים אֲסוּרִים גְּזֵרָה שְׂמָא יְבֹא מֵהֵן אֲסוּר סְקִילָה. וְאֵלּוּ הֵן:⁵

2) "ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבות" (שמות פרק כ"ג, פסוק י"ב). (3) בספרא (אחרי פ"ז) "אין לי אלא מלאכה שחייבין על מינה כרת וכו' מנין שלא יעלה באילן כו' תלמוד לומר שבתון . . .". ויש מפרשים שאם עמל האדם כל היום בדברים שאינן מלאכות עובר הוא במצות עשה של שבתון וכן דעת הרמב"ן בפירושו לתורה (ויקרא פרק כ"ג, פסוק כ"ד). ולהלן בפרק כד הלכה י"ב כתב רבינו: "שלא יהיה כיום חול בעיניו ויבוא להגביה ולתקן כליו מפניה לפניו או מבית לבית או להצניע אבנים וכיוצא בהן, שהרי הוא בטל ויושב בביתו ויבקש דבר שיתעסק בו ונמצא שלא שבת, ובטל הטעם שנאמר בתורה: למען ינוח" ועיין לעיל פרק א' הלכה א'. (4) הוא הנקרא בתלמוד: "עובדין דחול", וכתב רבנו בתשובה שאין הכוונה לאסור כל מה שעושה בחול, "שאם כן לא יאכל כדרך שהוא אוכל בחול, ולא יסב כדרך שמיסב בחול, שלא אסור חכמים אלא דברים שאפשר שירגילו למלאכה, כגון מי שנשברה לו חבית של יין לא יספג היין, שאם תתיר לו שמא

בו בְּחֻצְרָא.⁹⁸ וְנוֹתֵן מִרְדֵּעַת⁹⁹ עַל הַחֲמוֹר בְּשַׁבַּת וּמִטְוִיל בְּחֻצְרָא.¹⁰⁰ אֲבָל אֵין תּוֹלִין לָהּ קְרִסְטָל¹⁰¹ בְּפִיָּה בְּשַׁבַּת.

(89) שבת נג, א. (90) כיון שאינו מחממו - אינו מלבוש. ועיין לעיל הלכה י שמרדעת מותר, שהיא לחממו. (91) שתולים בין עיניו שלא תשלוט בו עין רעה (רש"י). (92) משי מצבע אדום לנוי, וראה למעלה שכל נוי שאינו נהוג ומקובל - אינו מלבוש. (93) בנוסח אחר: "לטרסקל" ('מעשה רוקח'). והוא סל מלא שעורים שתולים בצוארה ופיה נתון לתוכו ואוכלת, ותענוג הוא לה, שלא תצטרך לשוח צוארה לארץ (רש"י). (94) שלא תינגף, גזירה שמה יפול מרגליה ויביאנו בידו. (95) שני לוחות קשורים סביב העצם השבורה, שלא תניד אותם עד שיתרפא העצם. (96) כיס הולד התלוי בבהמה אחרי הלידה. (97) סותם את הפעמון שלא ישמיע קול. (98) שלא יחשדוהו שמוליכה למכור בשוק. אבל בשוק אסור - כמבואר בהלכה י. (99) ואין כאן איסור משום טירחא יתירה בשבת, שהרי קר לו אפילו בתקופת תמוז. (100) אבל לא ברשות הרבים, כיון שאינה קשורה לו. (101) שאינו אלא לתענוג בעלמא, בשביל הבהמה שלא תטריח לשוח צוארה לארץ, והרי היא טירחא מיותרת בשבת.

י. ד. כְּשֵׁם¹⁰² שְׂאֲדָם מְצִיָּה עַל שְׁבִיתת בְּהֵמָתוֹ בְּשַׁבַּת, כִּף הוּא מְצִיָּה עַל שְׁבִיתת עֲבָדוֹ וְאִמָּתוֹ. וְאֶף-עַל-פִּי שְׁהֵן בְּנֵי דַעַת וְלִדְעַת עֲצָמָן עוֹשִׂין, מְצִיָּה עֲלֵינוּ לְשִׁמְרָן וְלִמְנוּעָן מִעֲשִׂית מְלָאכָה בְּשַׁבַּת; שְׂנַאֲמַר: לְמַעַן יְנוּחַ שׁוֹרְךָ וְחֲמֹרְךָ, וַיִּנְפֹּשׁ בֵּן אִמָּתְךָ וְהַגֵּר. עֶבֶד וְאִמָּה שְׂאֲנוּ מְצִיָּין עַל שְׁבִיתתָן, הֵם עֲבָדִים שְׂמָלוֹ וְטָבְלוֹ לְשֵׁם עֲבָדוֹת וְקָבְלוּ מִצּוֹת שְׁהָעֲבָדִים חֵיבִין בְּהֵן¹⁰³; אֲבָל עֲבָדִים שְׂלָא מְלוֹ וְלֹא טָבְלוּ, אֲלָא קָבְלוּ עֲלֵיהֶן שְׁבַע מִצּוֹת שְׂנַצְטוּוּ בְּנֵי נַח בְּלָבַד - הַרִי הֵן פְּגַר תּוֹשְׁבֵי¹⁰⁴, וּמִתְרִין לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּשַׁבַּת לַעֲצָמָן בְּפִרְהֵסְיָא כִּישְׂרָאֵל בְּחַל. וְאֵין מִקְבָּלִין גַּר תּוֹשֵׁב אֲלָא בְּזִמָּן שְׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג. הוֹאִיל וְגַר תּוֹשֵׁב עוֹשֶׂה מְלָאכָה לַעֲצָמָו¹⁰⁵ בְּשַׁבַּת, וְגַר צְדֵק הַרִי הוּא כִּישְׂרָאֵל לְכָל דְּבַר - בְּמֵי נֶאֱמַר "וַיִּנְפֹּשׁ בֵּן אִמָּתְךָ וְהַגֵּר"? זֶה גַּר תּוֹשֵׁב שְׁהוּא לְקִיטוּ¹⁰⁶ וְשִׁכְרוּ שְׂל יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ בֵּן אִמָּתוֹ; שְׂלָא יַעֲשֶׂה מְלָאכָה לְיִשְׂרָאֵל רַבּוּ בְּשַׁבַּת, אֲבָל לַעֲצָמוֹ עוֹשֶׂה. וְאֲפִלּוּ הִיָּה הַגֵּר זֶה עֲבָדוֹ¹⁰⁷ - הַרִי זֶה עוֹשֶׂה לַעֲצָמוֹ¹⁰⁸.

(102) יבמות מה, ב. (103) כל המצוות שאשה חייבת בהן, גם עבד כנעני חייב. ודווקא אם מל וטבל לשם עבדות, אבל עבד ערל עובד-כוכבים שאינו רוצה לקבל עליו עול מצוות, אסור להחזיקו (מגיד-משנה ורבינו בהל' עכו"ם פ"י ה"ו). והראב"ד חולק כאן, וסובר שאין כוונת התורה לעבד ואמה שמלו וטבלו לשם עבדות, אלא לעבד ואמה התושבים שלא יעשו מלאכתו, שלא תאמר שבות בעלמא הוא, שאמירה לנכרי שבות, אלא אסור להעבידם. (104) כמבואר בהל' מלכים פ"ח ה"י ו"א. שבע מצוות שנצטוו בני נח הן:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(טוב). ולא אסרו אלא סיכה, ניפוח והדחה, אבל בכיבוד הבית לא גזרו, משום שיש בו צורך יותר (מגיד משנה).

ד. חצירה²² שנתקלקל במימי הגשמים, מביא תבן²³ ומרדה²⁴ בה. וכשהוא מרדה - לא ירדה לא בסל ולא בקפה, אלא בשולי הקפה²⁵; שלא יעשה פדרף שהוא עושה בהל, ויבוא להשוות גמות.

22) (מסכת עירובין דף ק"ד עמוד א'). (23) דבר הראוי למאכל בהמה או לצורך אחר, שאינו מבטלו שם ובדעתו לפנותו, אבל בטיט, חול וצוררות אסור (אורח חיים ש"א). (24) שוטח. (25) "כשהוא מרדה אינו מרדה בסל או בקופה (כדרך חול) אלא בשולי הקופה (שנשברה הקופה ונשארו השולים)" (גמרא שם).

ה. המשקה²⁶ את הזרעים - חיב משום זרע. לפיכך²⁷ אסור לשאב מן הבור בגלגל²⁸, גזרה שמה מילא לגנתו ולחרבתו. ומפני זה, אם היה הבור של גלגל בחצירה²⁹ - מתיר למלאות ממנו בגלגל.

26) (מסכת מועד קטן דף ב' עמוד ב'). (27) (מסכת עירובין דף ק"ד עמוד א'). (28) אופן שעל הבור להוריד ולהעלות הדלי, ודווקא בגלגלים גדולים שממלאים הרבה מים, אבל בגלגלים (קטנים) שלנו שאין ממלאים בהם אלא מעט מותר (רבנו תם). (29) ובכל מקום שאין סביבתו גינה או חורבה (כסף משנה).

ו. התולש³⁰ - חיב משום קוצר. לפיכך³¹ אסור לרדות דבש מפורת בשבת, מפני שהוא כתולש³². אין³³ עולין באילן - בין לח, בין יבש - ואין נתלין באילן, ואין נסמכין באילן. ולא יעלה מבעוד יום לישב שם כל היום כלו. ואין משתמשין במחבר לקרקע כלל, גזרה שמה יתלש.

30) (מסכת שבת דף ק"ז עמוד ב'). (31) (מסכת שבת דף צ"ה עמוד א'). (32) שעוקר את הדבש ממקום חיבורו בכוורת, ודווקא כשהדבש דביק ומחובר לכוורת, אבל נתלש או צף על גביה מותר ("מגיד משנה"). (33) משנה (מסכת ביצה דף ל"ו עמוד ב').

ז. פרות³⁴ שנשרו בשבת - אסור לאכלן עד מוצאי שבת³⁵, גזרה שמה יתלש³⁶. הדס³⁷ המחבר - מתיר להריח בו; שאין הניתו אלא להריח בו, והרי ריחו מצוי³⁸. אכל אתרוג ותפוח וכל הראוי לאכילה - אסור להריח בו במחבר; גזרה שמה יקץ אותו לאכלו.

34) (מסכת ביצה דף ג' עמוד א'). (35) ואין צורך להמתין כדי שיעשו, כיון שלא נעשה בהם מלאכה רק נשרו מעצמם, אבל אם לקט גוי בשבת לצורך ישראל אסורים בערב בכדי שיעשו כמבואר בפרק ו' הלכה ב'. (36) דוקא בפירות אילן שייך טעם זה, מכיון שבקלות יכול לתלשם, אבל צנון ולפת שמוציאים אותם במעדר בודאי יזכור שהיום שבת (תוספת

יבוא לירי סחיטה, נתפזרו לו פירות בחצרו לא יתן לתוך הסל או לתוך הקופה, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, שאם תתיר לו שמא יבוא לירי עימור" (תשובות הרמב"ם פריימן סימן ס"ד). (5) לפי סדרם של ל"ט אבות מלאכות שנפרטו למעלה, החל מפרק ז'.

ב. כל⁶ המשנה גמות⁷ - הרי זה חיב משום חורש. לפיכך⁸ אסור להפנות בשדה הנירה⁹ בשבת, גזרה שמה ישוה גמות. המפנה¹⁰ את האוצר בשבת מפני שהוא צריך לו לדבר מצוה¹¹, כגון שיקניס בו אורחים או יקבע בו מדרש - לא יגמר את כל האוצר, שמה יבוא להשוות גמות. טיט¹² שעל גבי רגלו - מקנחו בכתל או בקורה, אבל לא בקרקע, שמה יבוא להשוות גמות. לא ירק בקרקע וישוף ברגלו, שמה ישוה גמות. ומתיר¹³ לדרס הרק שעל גבי קרקע והולך לפי תמיה¹⁴.

6) (מסכת שבת דף ע"ג עמוד ב'). (7) בשדה, כמו שכתוב להלן בסמוך, וכמו שכתב לעיל פרק ח' הלכה א', אבל המשווה גומות בבית חייב משום בונה (לעיל פרק י' הלכה י"ב). (8) (מסכת שבת דף פ"א עמוד ב'). (9) שדה שנחרשה בפעם הראשונה לפני הזריעה, ומצויים בה רגבים וגומות (גמרא שם). (10) משנה (מסכת שבת דף קכ"ו עמוד ב'). (11) ראה להלן פרק כ"ו הלכה ט"ו. (12) (מסכת שבת דף קמ"א עמוד א'). (13) (מסכת שבת דף קכ"א עמוד ב'). (14) כשאינו מתכוון להשוות גומות.

ג. נשים¹⁵ המשחקות באגוזים ושקדים וכיוצא בהן, אסורות לשחק בהן בשבת, שמה יבואו להשוות גמות¹⁶. ואסור¹⁷ לכבד את הקרקע, שמה ישוה גמות, אלא אם כן היה רצוף באבנים¹⁸. ומתיר לזלף מים על גבי הקרקע¹⁹, ואינו חושש שמה ישוה גמות; שהרי אינו מתפנן לקף. אין סכין²⁰ את הקרקע, ואפילו היה רצוף באבנים²¹. ואין נופחין אותו ואין מדיחין אותו אפילו פיוס טוב, כל-שכן בשבת. שלא יעשה פדרף שהוא עושה בהל, ויבוא להשוות גמות בזמן שהוא עושה פן במקום שאינו רצוף.

15) (מסכת עירובין דף ק"ד עמוד א'). (16) "שיכין דרך לגלגל האגוז". (17) (מסכת שבת דף צ"ה עמוד א'). (18) להוות מים שלא יעלה האבק. (19) אפילו אינה מרוצפת. (20) "מעשה בתלמידו של רבי מאיר שנכנס אחריו לבית המרחץ ובקש להדיח לו קרקע, אמר לו: אין מדיחין; לטוך לו קרקע, אמר לו: אין סכין" (מסכת שבת דף מ' עמוד ב'). (21) (מסכת פסחים דף ס"ד עמוד א') "כמעשהו (הקרכת קרבן פסח) בחול, כך מעשהו בשבת (אם חל ערב פסח בשבת), אלא שהכהנים מדיחים (במים) את העזרה (מדם הקרבנות) שלא ברצון חכמים". ובעזרה היתה רצפה של שיש ובכל זאת אסרו חכמים (תוספות יום

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הפּל לְהַתְּכָה עוֹמֵד, וּלְהַפְסֵד מוֹעֵט לֹא חָשְׁשׁוּ. הֵיוּ
הַשְּׂקִים גְּדוּלִים וּמְלֵאִים כְּלֵי זְכוּכִית וְכִיּוּצָא בָהֶם -
פּוֹרֵק בְּנַחַת⁵⁸. וּמְקַל מְקוּם לֹא יַנְיָחן שָׁם עַל גְּבִי
בְּהֵמָה, מְשׁוּם צַעַר בְּעַלֵי חַיִּים⁵⁹.

53) פורקים (מסכת שבת דף קנ"ד עמוד ב'). 54) משא.
55) שלא יגע בהם בידיו. 56) מבואר בפרק כ"ה הלכה ג'.
57) פנסים. 58) שמפני הפסד מרובה התירו לטלטל
ולבטל כלי מהיכנו ("מגיד משנה"). 59) שהוא מן התורה
(שמות כ"ג, ה'): "כי תראה חמור שונאך רבץ תחת משאו
וחדלת מעזוב לו, עזוב תעזב עמו" - מצוה לפרק את
המשא משום צער בעלי חיים (בבא מציעא דף ל"ב עמוד
א').

יא. הַמְדַבֵּק פְּרוֹת⁶⁰ עַד שְׂיַעֲשׂוּ גוּף אֶחָד - חֵיב
מְשׁוּם מְעַמֵּר. לְפִיכֵף⁶¹, מִי שֶׁנִּתְפָּהְרוּ לוֹ פְּרוֹת בְּחִצְרוֹ
- מְלַקֵּט צֶלֶד-צֶלֶד וְאוֹכֵל⁶². אֲבָל לֹא יִתֵּן לֹא
לְתוֹךְ הַסֵּל וְלֹא לְתוֹךְ הַקֶּפֶה, כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה
בְּחָל; שְׂאֵם יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחָל, שְׂמָא
יִכְבֵּשׂם בְּיָדוֹ בְּתוֹךְ הַקֶּפֶה וְיִבּוֹא לְיַדֵי עוֹמְרוֹ⁶³. וְכֵן⁶⁴
אֵין מְקַבְּצִין אֶת הַמֶּלַח וְכִיּוּצָא בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאָה
כְּמַעֲמֵר⁶⁵.

60) ראה למעלה בפרק ח' הלכה ו'. 61) (מסכת שבת דף
קמ"ג עמוד ב'). 62) לדעת התוספות אין צורך לאכול
מיד, ומותר לקבץ ולתת לתוך "כפו או כסותו", ורק לתוך
סל אסור; אבל אם נפל לתוך עפר וצורות, אסור ללקטם
משום בורר, ואין היתר רק אם מלקט על ידי יד ואוכל
("בית יוסף" והגור"א של"ה). 63) לדעת התוספות (מסכת
ביצה דף ל"א עמוד א') אין חיוב עימור אלא במקום גידולם
(עי' הגה"מ). 64) (מסכת שבת דף ע"ג עמוד ב').
65) נראה כמעמר ולא מעמר ממש, כי אין עימור אלא
בגידולי קרקע, כמבואר למעלה פרק ח' הלכה ה'.

יב. מְפָרֵק⁶⁶ - חֵיב מְשׁוּם דָּשׁ, וְהַסּוֹחֵט זֵיתִים
וְעַנְבִּים - חֵיב מְשׁוּם מְפָרֵק⁶⁷. לְפִיכֵף⁶⁸ אֶסוּר לְסַחֵט
תוֹתִים וְרַמּוֹנִים, הוֹאֵיל וּמְקַצֵּת בְּגִי אָדָם סוֹחֵטִים
אוֹתָם כְּזֵיתִים וְעַנְבִּים, שְׂמָא יִבּוֹא לְסַחֵט זֵיתִים
וְעַנְבִּים. אֲבָל שְׂאָר פְּרוֹת, כְּגוֹן פְּרִישִׁין⁶⁹ וְתַפּוּחִים
וְעִזְרָדִין⁷⁰ - מִתֵּר לְסַחֵט בְּשִׁבְתָּ⁷¹, מִפְּנֵי שְׂאִינָן בְּגִי
סָחִיטָה.

66) מבואר למעלה בפרק ח' הלכה ז'. 67) משום
שעומדים להסחט למשקין. 68) (מסכת שבת דף
קמ"ג עמוד ב'). 69) פרי עץ כעין תפוח גדול, נאכל חי
ומבושל, נקרא גם חבוש. 70) מין פרי עץ, כתפוח קטן.
71) משום שהם עומדים לאכילה ולא למשקין, אין שם
משקה על המיץ היוצא מהם, ודומה למפריד אוכל מתוך
אוכל.

יג. כְּבִישִׁין⁷² וּשְׁלֵקוֹת⁷³ שְׂפָחֶטֶן: אִם לְרִבֵּף גּוּפָן⁷⁴ -

שם). 37) (מסכת סוכה דף ל"ז עמוד ב'). 38) ויכול
להריח בו גם במחובר.

ח. אֵילָן³⁹ שֶׁהֵיוּ שְׂרָשָׁיו גְּבוּהִין מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה
טַפְחִים - אֶסוּר לִישֵׁב עֲלֵיהֶן⁴⁰; וְאִם אֵינָן גְּבוּהִין
שְׁלֹשָׁה - הֵרִי הֵן כְּאָרְץ⁴¹. הֵיוּ בָּאֵין מְלַמְעֵלָה
מְשֻׁלְשָׁה לְתוֹךְ שְׁלֹשָׁה⁴² - מִתֵּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֶן⁴³. הֵיוּ
גְבוּהִין שְׁלֹשָׁה - אֶף-עַל-פִּי שְׂצָדָן אֶחָד שְׂוֹה לְאָרֶץ,
אוּ שְׂיֵשׁ חָלַל תַּחְתֵּיהֶן שְׁלֹשָׁה - אֶסוּר לִישֵׁב עֲלֵיהֶן.

39) משנה (מסכת עירובין דף צ"ט עמוד ב'). 40) משום
שאין משתמשים באילן כמבואר בהלכה ו'. 41) ומותר
לישב עליהם. 42) שלאחר שהוגבהו חזרו ונכפפו.
43) במקום שאין גבוהים שלשה.

ט. אֵינָן⁴⁴ רוֹכְבִין עַל גְּבִי בְּהֵמָה בְּשִׁבְתָּ, גְּזֵרָה שְׂמָא
יִתְתֵּךְ זְמִירָה⁴⁵ לְהַנְהִיגָהּ. וְאֵין נִתְלִין בְּבֵהֵמָה⁴⁶. וְלֹא
יַעֲלֶה מִבְּעוֹד יוֹם לִישֵׁב עֲלֶיהָ בְּשִׁבְתָּ. וְאֵין⁴⁷
נִסְמָכִין⁴⁸ לְצַדֵי בְּהֵמָה, וְצַדֵי צְדָדִין⁴⁹ מִתְרִין. עֲלֵה⁵⁰
בָּאֵילָן בְּשִׁבְתָּ: בְּשׂוֹגֵג - מִתֵּר לִירֵד, כְּמִזִּיד אֶסוּר
לִירֵד. וּבְבֵהֵמָה, אֶפְלוּ כְּמִזִּיד - יֵרֵד, מְשׁוּם צַעַר
בְּעַלֵי חַיִּים⁵¹. וְכֵן⁵² פּוֹרֵקִין הַמְּשֻׁאֵי מַעַל הַבְּהֵמָה
בְּשִׁבְתָּ, מְשׁוּם צַעַר בְּעַלֵי חַיִּים.

44) משנה (מסכת ביצה דף ל"ו עמוד ב'). 45) ענף מן
האילן וחייב משום תולש שהוא תולדות קוצר. 46) כמו
באילן, ושניהם מטעם אחד נאסרו ("מגיד משנה").
47) (מסכת עירובין דף ק' עמוד א'). 48) (מסכת שבת דף
קנ"ה עמוד א'). 49) "כגון שנעץ יתד באילן ותלה בו
כלכלה (סל) מבעוד יום, היתד - נקרא צדדין והכלכלה -
צדי צדדין וכן כל כיוצא בזה" ("מגיד משנה").
50) (מסכת עירובין דף ק' עמוד א'). 51) ירושלמי (מסכת
ביצה פרק ח' הלכה ב'): "מפני מה אמרו: היה רוכב על
גב בהמה אומרים לו רד? - שהוא מצווה על שבייתת בהמה
כמוהו (שמות פרק כג): למען ינוח שורך וחמורך";
ובמכילתא: תן לבהמה נייח (מנוחה), שלא יהא לה צער".
52) (מסכת שבת דף קנ"ד עמוד ב').

י. בְּיַצֵּד⁵³? הֵיתָה בְּהֵמָתוֹ טְעוּנָה שְׁלִיף⁵⁴ שֶׁל תְּבוּאָה
- מְכַנִּים רֵאשׁוֹ תַּחְתָּיו, וּמְסַלְקוֹ לְצַד אַחֵר, וְהוּא
נוֹפֵל מֵאֲלוֹ. הֵיָה בָּא מִן הַדֶּרֶךְ בְּלֵיל שִׁבְתָּ וּבְהֵמָתוֹ
טְעוּנָה - כְּשִׁינְיַע לְחִצְרֵי הַחִיצוּנָה, נוֹטֵל אֶת הַכְּלִים
הַנּוֹטְלִין בְּשִׁבְתָּ; וְשִׂאֵינָן נְטֻלִין - מִתֵּר הַחֲבִלִים
וְהַשְּׂקִין נוֹפְלִין⁵⁵. הֵיוּ בְּשִׁקְיֵן דְּבָרִים הַמְּשַׁתְּבְּרִים:
אִם הֵיוּ שְׂקִין קְטָנִים - מִבֵּיא פְּרִים וּכְסוֹתוֹת וּמִנִּיחַ
תַּחְתֵּיהֶן, וְהַשְּׂקִין נוֹפְלִין עַל הַפְּרִים; שְׂהָרִי אִם יִרְצֶה
לְשַׁלֵּף הַפֶּר - שׂוֹלֵף, מִפְּנֵי שֶׁהַשְּׂקִים קְטָנִים וְקָלִים,
וְנִמְצָא שְׂלֵא בְטָל הַכְּלִי מִהֲכַנּוּ⁵⁶. הֵיתָה טְעוּנָה
עֲשָׂשׂוֹת⁵⁷ שֶׁל זְכוּכִית - מִתֵּר הַשְּׂקִים וְהֵן נוֹפְלִין;
שְׂאֶף-עַל-פִּי שְׂיִשְׁבְּרוּ - אֵין בְּכֵף הַפְּסֵד גְּדוֹל, שְׂהָרִי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

94) משנה (מסכת שבת קמ"ג עמוד ב'). 95) מעצמם. 96) אפילו עומדים לאכילה, כיון שרובם עומדים לסחיטה, חוששים שמא יסחוט בשבת. 97) סתמם לאכילה ורק לפעמים לסחיטה.

טז. זיתים⁹⁸ וענבים שרסקן מערב שבת, ויצאו מהן משקין מעצמן - מתרין; וכן חלות דבש⁹⁹ שרסקן מערב שבת - משקין היצאין מהן בשבת מתרין; שאין פאן מקום לגזרה¹⁰⁰, שפכר רסקן מפעריב.

98) משנה (שבת דף קמ"ג עמוד ב'). 99) הדבש כמו שהוא בכורת. 100) שמא יסחט בשבת, כיון שרסקן יזוב המשקה מאליו, ואין חיוב חטאת גם אם יסחט בידים.

יז. זורה¹⁰¹ ובזרר - מאבות מלאכות הן¹⁰². לפיכך, אף-על-פי שמותר למלל מלילות בראשי אצבעותיו, כשהוא¹⁰³ מנפח - מנפח בידו אחת¹⁰⁴ בכל פהו, אבל לא בקננו¹⁰⁵ ולא בתמחו¹⁰⁶; גזרה שמא ינפה בנפה ובכברה, שהוא חיב. והמשמר¹⁰⁷ שמרים - תולדת בזרר או מרקד הוא. לפיכך, אף-על-פי שמותר לסגן יין צלול או מים צלולים בסודרין¹⁰⁸ או בכפיפה מצרית¹⁰⁹, לא יעשה גמא בסודר¹¹⁰; שלא יעשה פדרף שהוא עושה בחל, ויבוא לשמר במשמרת. וכן אסור¹¹¹ לתלות את המשמרת¹¹² פדרף שהוא עושה בחל, שמא יבוא לשמר. וכן המחבין¹¹³ - תולדת בזרר הוא. לפיכך, אף-על-פי שנותנין משמין ואגוזים לדבש, לא יחבצם¹¹⁴ בידו.

101) זורק את הדגן הנדוש ברוח לנקותו מן המוץ. 102) כמבואר בפרק ח' הלכה י"א. 103) (מסכת ביצה דף י"ב עמוד ב'). 104) אבל בשתי ידיו, לדבקן יחד ולנפח בהן כדי לנקותן מהמוץ אסור. 105) "כלי עשוי כמרוכב, מנענע בו והאוכל יוצא והפסולת נשארת בכלי" (רש"י). 106) קערה גדולה. 107) המסנן יין ב"משמרת" - היא שק שנותנים בתוכו שמרי היין והיין יורד ממנו זך וצלול, והמשמרת קולטת את השמרים, ואסרו חכמים לתלות (המשמרת) על הכלי בשבת, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, והמסנן שמרים בשבת עושה מלאכה הוא תולדת בורר או מרקד" (פירוש המשניות שבת פרק כ' משנה א') וראה פרק ח' הלכה י"ד. 108) ואין כאן איסור מצד כיבוס הסודרין כיון שאינו מתכוון לכך (הגרא"א ש"ט ס"ק י"ט). 109) סל עשוי מנצרי דקל. 110) (מסכת שבת דף קל"ט עמוד ב') בפי הכלי כמו בחול שמא יבא לידי סחיטה. 111) משנה (מסכת שבת דף קל"ז עמוד ב'). 112) "שמסננים בה שמרי יין ומותח פיה לכל צד בעיגול ונעשה כאהל על חלל הכלי" (רש"י); ורבינו כתב בתשובה: "אין הטעם באיסור תלית המשמרת מפני שהוא עושה אהל, אלא אסור תליתיה מדרבנן, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול" (תשובות הרמב"ם פריימן סימן ס"א). 113) עושה חמאה על ידי טריפת החלב וסכסוכו. 114) תוספתא (מסכת שבת פרק י"ג). לפני כ"י ויין "ובלבר

מתר, ואם להוציא מימיהן - אסור. ואין מרסקין⁷⁵ את השלג⁷⁶, שיזובו מימיו; אבל מרסק הוא לתוף הקערה או לתוף הכוס. השום והבסר⁷⁷ והמלילות⁷⁸ שרסקן⁷⁹ מפעוד יום: אם⁸⁰ מחסרין דיכה⁸¹ - אסור לגמר דיכתן בשבת; ואם מחסרין שחיקה ביד - מתר לו לגמר שחיקתן בשבת. לפיכך מתר לגמר שחיקת הריפות⁸² פעץ הפרור⁸³ בתוף הקדירה בשבת⁸⁴ אחר שמורידין אותה מעל האש⁸⁵.

72) (מסכת שבת דף קמ"ה עמוד א') פירות וירקות כבושים בחמוץ ובמלח. 73) ירקות ששלקן קודם השבת ונשארו מימיהם בהם (ר"ח). 74) שכיון שאינו צריך למימיהם אינו אסור משום סחיטה. 75) כותשים לרסיסים (מסכת שבת דף נ"א עמוד ב') ואיסורו משום סוחט, שהרי כתבו רבינו בתוך הלכות סחיטה. ויש אומרים שאיסורו משום מוליד דבר חדש בשבת (עייני רש"י שם). 76) "בנ"א: "את השלג ואת הברד" (מעשה רוקח). 77) "ענבים בתחילתם כשהן דקים, מוציא מהם משקה לטבל בו בשר, לפי שהוא חזק וקורב להחמין" (רש"י). 78) "שבלים שלא בשלו כל צרכם מרסקם להוציא מהם מיץ ומטבל במשקה טוב מהן" (רש"י). 79) להוציא מהם שמנם ומחוסרים עדיין דיכה ושחיקה. 80) (מסכת שבת דף י"ט עמוד ב'). 81) במדוכה שדכים בה דברים יבשים לשברם ולעשותם דקים. 82) מאכל שעורים כתושות במכתש. 83) כף גדולה. 84) "כיון שכבר דכו אותם במדוכה ונתבשל כל צרכם, ואין מחוסרים אלא מעט שחיקה ועירוב" (תשובות הרמב"ם פריימן סימן ס"ג). 85) ובעודה על האש יש אומרים שאסור משום מבשל אף על פי שכבר נתבשל כל צרכו (משנה ברורה סימן שכ"א עיף קטן ע"ט).

יד. המולל⁸⁶ מלילות⁸⁷ - מולל בשנוי⁸⁸, פדי שלא יראה⁸⁹ פדש. היונק⁹⁰ בפיו - פטור. ואם היה גונח⁹¹ - מתר לו לינק בפיו; מפני שהוא מפרק בלאחר⁹², ומשום צערו לא גזרו, ואף-על-פי שאין שם ספנה⁹³.

86) (מסכת שבת דף קכ"ח עמוד א') מחכך בן אצבעותיו. 87) בין לרכך את האוכל ובין להוציאו מן הקשין (מגיד משנה). 88) מעט בראשי אצבעותיו (גמרא שם). 89) אבל אינו דש ממש כיון שמולל ביד ולא בכלי (תניא). 90) (מסכת כתובות דף ס' עמוד א'). 91) משתעל בקושי שרפואתו לינק חלב מהבהמה. 92) על ידי שינוי, שאינו אסור אלא מדרבנן, והתירו במקום צער. 93) כי במקום סכנה הותרה אף מלאכה גמורה כמבואר בפרק ב' הלכה א'.

טו. פרות⁹⁴ שזבנו⁹⁵ מהן משקין בשבת: אם זיתים וענבים⁹⁶ הן - אסור לשותות אותן המשקין עד מוצאי שבת, גזרה שמא יתפנו ויסחט אותן בשבת; ואם תותים ורמונים הן⁹⁷: אם הכניסן לאכילה - משקין שזבו מהן מתרין, ואם הכניסן לדרוך - משקין שזבו מהן אסורין עד מוצאי שבת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

134) ולא לאכול מיד אלא לאחר זמן בו ביום (ראה למעלה הלכה י"ח). 135) ולא בבוכנא, הוא העלי המיוחד לכתשה, אפילו אם כותשו בקערה. 136) ולא במכתשת, אפילו אם כותשו ביד הסכין שצריכים להיות שני שינויים. 137) בנ"א: "אבל במכתשת חייב משום טוחן" (כ"י התימנים). 138) לקחת סמי רפואה בשבת, וראה למעלה פ"ב על רפואה בשבת.

כא. פיצד? 139) לא יאכל דברים שאינן מאכל בריאים, כגון אֲזֹבִיוֹן¹⁴⁰ ופֶּאֶה¹⁴¹, וְלֹא דְבָרִים הַמְשֻׁלְשָׁלִים, כגון לַעֲנָה¹⁴² וְכִיּוּצָא בָהֶם. וְכֵן לֹא יִשְׁתֶּה דְבָרִים שֶׁאֵין דְרָךְ הַבְּרִיאִים לְשִׁתוֹתָן, כגון מֵיִם שֶׁבְּשָׁלוֹ בָּהֶן סִמְמָנִין וְעֵשְׂבִים.

139) משנה (מסכת שבת דף ק"ט עמוד ב'). 140) צמח עז הריח הממית את התולעים שבמעיים. 141) בנ"א: "רפואה" והוא לרפואה (מסכת שבת דף ס"ו עמוד ב'). ולפי נוסחתנו קשה ממה שכתב למעלה בהלכה י"ט שקוטם ואוכל חבילי פיאה. 142) עשב מר שעושים ממנו משקה לרפואה.

כב. אוכל? 143) אֲדָם אֲכָלִין וּמְשַׁקֵּין שְׁדָרְךָ הַבְּרִיאִים לְאֲכָלָן וְלִשְׁתוֹתָן, כגון הַכֶּסֶפְרָא¹⁴⁴ וְהַפְּשׁוֹת¹⁴⁵ וְהָאֲזוֹב; אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵן מְרַפְּאִין וְאוֹכְלֵן כְּדִי לְהַתְּרַפְּאוֹת בָּהֶם - מִתָּר, הוֹאִיל וְהֵם מְאָכְל בְּרִיאִים. שְׁתָּה חֲלֵתִית¹⁴⁶ מִקֵּדֶם הַשַּׁבָּת¹⁴⁷, וְהָרִי הוּא שׁוֹתָה וְהוֹלֵךְ - מִתָּר לְשִׁתוֹתוֹ בַּשַּׁבָּת, [אֶפְלוֹ] בְּמִקוּמוֹת [שְׁלֹא] נִהְגוּ הַבְּרִיאִים¹⁴⁸ לְשִׁתוֹת הַחֲלֵתִית. וְשׁוֹתִין יְיָתוֹם הַמְצָרִי¹⁴⁹ בְּכָל מְקוֹם.

143) משנה (מסכת שבת דף ק"ט עמוד ב'). 144) הוא "זרע גד" (שמות פרק ט"ז, פסוק ל"א). צמח שזרעו טוב הריח, לרפואה ולתבליים. 145) צמח מר הטעם, ישמש לרפואה ולעשות שכר תמרים. 146) (מסכת שבת דף ק"מ עמוד א'). צמח חריף הריח שורים אותו, ושותים את מי השריה לרפואה. 147) שדרך רפואתו לשתותו שלשה ימים רצופים. 148) בנוסחאות ודפוסים ישנים כתוב: "במקומות שנהגו הבריאים לשתות" אולם ב"מגיד משנה" הגיה כנוסח שלנו, שהרי כל שהוא מאכל בריאים כבר הביא רבנו למעלה, שמותר לשתות לרפואה. ולפי הנוסח "אפילו שלא נהגו הבריאים", הכוונה שכאן מותר אף שאין דרך הבריאים לשתות, מכיון שיש סכנה אם יפסיק (מע"ק). 149) "לוקחים מלח וקמח שעורים וזרע כרכום מדברי, ולשים אותו במים לרפואה" (פירוש המשניות פסחים פרק ג' משנה א'). והוא גם משקה לבריאים.

כג. וכין? 150) שְׁמָנִים שְׁדָרְךָ הַבְּרִיאִים לְסוּף בָּהֶן - מִתָּר לְסוּף בָּהֶן בַּשַּׁבָּת, וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁנִּתְפַּוֵּן לְרַפּוּאָה. וְשֶׁאֵין הַבְּרִיאִים סֹכִין בָּהֶן - אֲסוּרִין. הַחֹשֶׁשׁ בְּמִתְנִיּוֹ - לֹא יְסוּף יַיִן וְחִמְצָא¹⁵¹, אֲבָל סֹף הוּא אֵת הַשְּׂמֶן¹⁵²; וְלֹא שְׂמֶן וְרֵד¹⁵³, אֲלֵא בְּמִקוֹם שֶׁהַבְּרִיאִים סֹכִין אוֹתוֹ. וּמִתָּר¹⁵⁴ לְסוּף שְׂמֶן וּמְלַח בְּכָל מְקוֹם.

שלא יחבוץ" אבל לפי נוסחת הדפוס "ובלבד שלא יגבל" נראה שאיסורו משום לש (ועיין מג"א ש"ט ס"ק י"ט).

יח. המחתך? 115) אֵת הַתְּרָק¹¹⁶ דֵּק דֵּק לְבִשְׁלוֹ¹¹⁷ - הָרִי זֶה תוֹלֵדֵת טוֹחֵן, וְחֵיב. לְפִיכָף אֵין מְרַסְקִין לֹא אֵת הַשַּׁחַת¹¹⁸ וְלֹא אֵת הַתְּרוּבִין לְפָנֵי בַּהֲמָה - בֵּין דְקָה, בֵּין גְּסָה - מְפָנֵי שְׁנֵרָאָה פְּטוּחֵן¹¹⁹. אֲבָל מִחֲתָכִין¹²⁰ אֵת הַדְּלוּעִין¹²¹ לְפָנֵי הַבַּהֲמָה, וְאֵת הַנְּבִלָה לְפָנֵי הַבְּלָבִים; שֶׁאֵין טְחִינָה בַּפְּרוֹת¹²². וּמִתִּירִין¹²³ אֲלָמוֹת שֶׁל עֲמִיר¹²⁴ לְפָנֵי בַּהֲמָה, וּמְפַסֵּס¹²⁵ בִּידוֹ¹²⁶ אֲלָמוֹת קִטְנוֹת, אֲבָל לֹא אֲלָמוֹת גְּדוֹלוֹת, מְפָנֵי הַטְּרַח שְׁבָהֵן.

115) (מסכת שבת דף ע"ד עמוד ב'). 116) התלוש. 117) בערב. אבל אם אוכלו מיד מותר לחתכו דק דק (כסף משנה) וראה להלן הלכה כ'. 118) ריק של תבואה הנקצרת לפני גמר בישולה למאכל בהמה. 119) שכיון שהם יכולים לאכול בלי ריסוק הרי זה כמחתך שלא לצורך אכלה שחייב משום טוחן (ט"ז סימן שכ"ד ס"ק ה'). 120) משנה (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד א'). 121) פרי אדמה מין האבטיח ("קירביס") ומחתכם אותם תלושים. 122) מוסב למה שנאמר למעלה: "אין מרסקין את השחת וכו' מפני שנראה כטוחן" ואילו טוחן ממש אינו, ועל זה כתב: "שאינן טחינה בפירות" (כסף משנה). כלומר כיון שהוא לאכול מיד. 123) משנה (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד א'). 124) חציר לבהמה הקשור בכמה מקומות. 125) מפרך שמחתך אותם בין שתי הידים" (פירוש המשניות). 126) "שכן דרך שמפזרים לבהמה העשבים ויפים לה לאכלם, שכשהם דחוקים מתחממים ואינה מריחה ירחם כל כך וקצה בהם" (רש"י).

יט. חבילי? 127) פֶּאֶה¹²⁸ וְאֲזוֹב¹²⁹ וְקוֹרְנִית¹³⁰ וְכִיּוּצָא בָּהֶן, שֶׁהַכְּנִיסֵן לְמֵאֲכָל בַּהֲמָה¹³¹ - מְסַתְּפֵק מִהֶן. וְקוֹטֵם וְאוֹכְלֵן¹³² בְּרֵאשֵׁי אֲצִבְעוֹתָיו, אֲבָל לֹא בִּידוֹ הַרְבֵּה; שֶׁלֹא יַעֲשֶׂה כְּדָרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל, וְיָבִיא לְדִקְקָן¹³³.

127) (מסכת שבת דף קכ"ח עמוד א'). 128) צמח שעושים משרשיו צבע אדום. ועיין להלן הלכה כ"א. 129) צמח קטן שיש לו ריח טוב. 130) צמח בעל ריח חריף וטוב. העשבים האלה ראויים להסקה וגם למאכל בהמה, לפיכך הכל הולך אחר מחשבתו. 131) וסתמם למאכל בהמה (מג"א שכ"א). ודין הכניסם לעצים מבואר להלן בפרק כ"ו הלכה י"ח. 132) שהם ראויים גם למאכל אדם. 133) לעשותם דקים, לכתשם (מסכת שבת דף קמ"א עמוד א').

כ. הצריך? לְדִקְקָן פְּלִפְלִים וְכִיּוּצָא בָּהֶן לִתֵּן לְתוֹךְ הַמֵּאֲכָל בַּשַּׁבָּת¹³⁴ - הָרִי זֶה כוֹתֵשׁ בְּיַד הַסְּמִינִין¹³⁵ וּבִקְעָרָה¹³⁶; אֲבָל לֹא בְּמִכְתָּשֶׁת, מְפָנֵי¹³⁷ שֶׁהוּא טוֹחֵן. לְפִיכָף אֲסוּר לְבְרִיא לְהַתְּרַפְּאוֹת¹³⁸ בַּשַּׁבָּת, גְּזֵרָה שְׂמָא יִשְׁחַק הַסְּמִמָּנִין.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על גבי מוֹף שְׁעַל גְּבֵי הַמִּפְּקָה, וְלֹא עַל גְּבֵי מוֹף לְתוֹנוֹ
עַל הַמִּפְּקָה בְּשֶׁבֶת¹⁷⁵. אֲבָל נוֹתֵן הוּא חוּץ לְמִפְּקָה,
וְשׁוֹתֵת וְיֹרֵד לְמִפְּקָה. וְנוֹתֵן מוֹף יִבְשׁוּ¹⁷⁶ עַל גְּבֵי
הַמִּפְּקָה. וְאִם הָיָה עֵתִיק¹⁷⁷ - אֲסוּר¹⁷⁸, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
בְּרִטָּה¹⁷⁹.

(174) (מסכת שבת דף קל"ד עמוד ב'). (175) שאסור משום
שחיקת סממנים. (176) שאינו לרפואה, אלא כדי שלא
יסרטו הבגדים את המכה. (177) ישן. (178) שהוא
מרפא. (179) תחבושת משוחה בסממנים ששמים על
המכה לרככה.

כֹּז. רִטְיָה¹⁸⁰ שֶׁפְּרָשָׁה עַל גְּבֵי כְּלִי¹⁸¹ - מְחֻזְרִין
אוֹתָהּ; וְאִם פְּרָשָׁה עַל גְּבֵי קֶרְקַע - אֲסוּר
לְהַחְזִירָה¹⁸². וּמְנִיחִין¹⁸³ רִטְיָה עַל גְּבֵי הַמִּפְּקָה
לְכַתְּחָלָה בְּמִקְדָּשׁ¹⁸⁴; שְׁאִין אֲסוּר לְשׁוֹבוֹת בְּמִקְדָּשׁ.
וּבְכָל מְקוֹם מְקַנְחִין פִּי הַמִּפְּקָה, וְאִין מְקַנְחִין אֶת
הַרְטָיָה, שְׁמָא יִמְרָח.

(180) (מסכת עירובין דף ק"ב עמוד ב'). (181) שהיא
כהוחלקה ממקומה ולכן מותר להחזירה. (182) שכיון
שנפלה על גבי קרקע הרי הוא כמניחה בתחלה בשבת
שאסור שמא ימרח (רש"י בעירובין שם). (183) בני"א:
"ומחזירים" והיינו להחזיר רטיה שנפלה על גבי קרקע, אבל
להניח רטיה על גבי מכה שלא היתה עליו מערב שבת,
אסור אף במקדש כמו שכתב הראב"ד (מגיד משנה). וכן
כתב רבינו בפירוש המשנה בעירובין שם. (184) כהן
העובד צריך להסיר הרטיה על מנתו, משום חציצה בין
בשרו לבגדו, ומותר להחזירה, ולא אסרו משום שבות כי
התירו סופם משום תחילתם - שלא ימנע מעבודה, אבל
כהן שאינו עובד אסור, אף שהוא רק שבות (מעשה רוקח).

כַּח. סְכִין¹⁸⁵ וּמִמְשִׁמֵּין¹⁸⁶ בְּכִנֵּי מַעֲיֵם בְּשֶׁבֶת.
וְהוּא, שְׁיִסוּף וּמִשְׁמֵשׁ בְּבֵת אַחַת. כְּדֵי שְׁלֹא יַעֲשֶׂה
כְּדָרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחָל. וְאִין מְתַעַמְלִין¹⁸⁷ בְּשֶׁבֶת.
אִי זֶה הוּא מְתַעַמֵּל? זֶה שְׁדוֹרְסִים עַל גּוֹפּוֹ בְּכַח עַד
שְׁיִיגַע וְיִזַּע, אוֹ שְׁיִהַלֵּךְ עַד שְׁיִיגַע וְיִזַּע; שְׁאֲסוּר
לְיַגַּע אֶת עַצְמוֹ כְּדֵי שְׁיִזַּע בְּשֶׁבֶת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
רְפוּאָה¹⁸⁸. וְכֵן אֲסוּר לְעַמֵּד בְּקֶרְקַע דִּימוֹסִית¹⁸⁹
שְׁבָאֲרִין וְשָׂרְאֵל, מִפְּנֵי שֶׁמַּעֲמֵלָת וּמְרַפָּאת.

(185) משנה (שבת דף קמ"ז עמוד א'). "מושחים בשמן"
(פירוש המשניות). (186) "ענינו משיחה וגרירה,
שמושכים וגוררים הידים על בשר האדם בחוזק" (פירוש
המשניות). (187) "מתייגעים, והוא מגזרת עמל, שיעמול
האדם (קהלת א') והוא העמל והיגיעה (פירוש המשניות).
(188) (תוספתא מסכת שבת יז: אין רצין כדי להתעמל".
ר"ח שבת דף קמ"ז עמוד ב'). (189) מרחץ-ריפוי
"שמימיו מלוחים והטיט המלוח שבו מחמם ומרפא"
(רש"י).

כֹּז. אִין רוחֲצִין בְּמֵים שְׁמִשְׁלִשְׁלִין, וְלֹא בְּטִיט

גִּפְּהָה¹⁵⁵ יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ - צוּמְתָה¹⁵⁶ בִּינֵן, וְאִינוֹ צוּמְתָה
בְּחֻמְץ¹⁵⁷. וְאִם הָיָה עֲגַג - אִף בִּינֵן אֲסוּר¹⁵⁸.

(150) משנה (מסכת שבת דף קי"א עמוד א'). (151) שאין
סוכים בו אלא החולים. (152) שגם הבריאים סכים בו, ולא
יכירו שהוא לרפואה. (153) שדמיו יקרים, ואין אדם סך
בו אלא לרפואה. (154) (מסכת שבת דף ס"ו עמוד ב').
(155) (מסכת שבת דף ק"ט עמוד א') נכשלה ולקתה, כמו:
"פן תגוף באבן רגלך" (תהלים פרק צ"א, פסוק י"ב. רש"י).
(156) מכווצה על ידי היין לשכך הדם (רש"י). (157) אבל
אם היתה המכה מחמת ברזל, או על גב היד והרגל מותר
בכל אופן, כיון שיש בה סכנה, כמבואר בפרק ב' הלכה ה'.
(158) שגם היין שהוא חזק קצת קשה לבשרו וצומתו (רש"י
שם).

כֹּד. הַחוּשֵׁשׁ בְּשִׁנּוֹ - לֹא יִגְמַע¹⁵⁹ בְּהֵן אֶת הַחֻמְץ
וְיִפְלִט¹⁶⁰, אֲבָל מְגַמַּע הוּא וּבּוֹלַע. הַחוּשֵׁשׁ בְּגִרוֹנוֹ¹⁶¹
- לֹא יַעֲרַעְנוֹ¹⁶² בְּשִׁמּוֹ; אֲבָל בּוֹלַע הוּא שְׁמֵן הַרְבֵּה,
וְאִם נִתְרַפָּא - נִתְרַפָּא. אִין לּוֹעֲסִין אֶת הַמַּסְטִכִי¹⁶³ וְאִין
שְׁפִין¹⁶⁴ אֶת הַשִּׁנּוֹים בְּסֵם בְּשֶׁבֶת, בְּזִמְן שְׁנִתְפַּנּוֹן
לְרְפוּאָה; וְאִם נִתְפַּנּוֹן לְרִיחַ הַפֶּה - מִתָּר.

(159) ישתה בשאיפת רוח - יגרגר. (160) כי נראה
שגמיעתו לרפואה. (161) תוספתא (מסכת שבת פרק י"ג).
[המדובר בשאין בו חשש סכנה, ועיין יומא דף פ"ג עמוד
א']. (162) ישטפנו. (163) שרף הנוטף מעץ, מועיל
לרפואה ולריח הפה (ערוך). (164) משפשפים.

כֶּה. אִין נוֹתֵן יֵין לְתוֹף הָעֵינִין¹⁶⁶, אֲבָל נוֹתֵן הוּא
עַל גַּב הָעֵינִין¹⁶⁷. וְרַק תְּפַל¹⁶⁸ - אֲפִלוֹ עַל גַּב הָעֵינִין
אֲסוּר¹⁶⁹. קִילוֹר¹⁷⁰ שֶׁשָּׂרָה אוֹתוֹ מְעַרְבֵּ שֶׁבֶת -
מְעַבִּירוֹ עַל גַּב עֵינוֹ בְּשֶׁבֶת, וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ¹⁷¹. מִי
שְׁלָקָה בְּאֶצְבָּעוֹ - לֹא יִכְרֵף עָלָיו גְּמִי¹⁷² כְּדֵי לְרַפְּאוֹתוֹ,
וְלֹא יִדְחֲקֵנוּ בִּידוֹ כְּדֵי לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ דָם¹⁷³.

(165) (מסכת שבת דף ק"ח עמוד ב'). (166) שנראה כנותן
לרפואה. (167) שנראה כרוחץ את עיניו. (168) "שלא
טעם כלום משנעור משנתו" (רש"י ורבינו בהל' אסורי ביאה
פרק ט' הלכה ל"ח). (169) מכיון שהוא מאוס, אין
משתמשים בו אלא לרפואה. (170) משחה לעין.
(171) שנראה כרוחץ ולא התירו אלא אם שרה מערב שבת.
(172) משנה (עירובין דף ק"ג עמוד ב'). הוא הגמא - צמח
הגדל במים ומועיל למכה (פירוש המשניות).
(173) במסכת עירובין דף ק"ג עמוד ב' שינוי: "כהן שלקה
באצבעו (ואינו יכול לעבוד בבית המקדש שמכתו נראית),
כורך עליו במקדש (שאין איסור שבות נוהג במקדש לבטל
כהן מעבודה), אבל לא במדינה (שיש ברפואה איסור שבות,
גזרה משום שחיקת סממנים), אם להוציא דם (שמהדק את
הגמי על החבורה), כאן וכאן אסור (שהוא אב מלאכה:
חובל)".

כֹּז. אִין נוֹתֵן חֲמִין וְשִׁמּוֹן עַל גְּבֵי הַמִּפְּקָה, וְלֹא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אמר אסור" וכן מפרשה רבינו (מ"מ). (207) (מסכת שבת דף ס"ו עמוד ב'). (208) "שעירו ממנו חמין וכופוהו על הטבור למי שחש במעיו לרפואה". (רש"י). (209) "מי שנפרקה חוליא של מפרקת צוארו ונופל בברונו, תולים אותו בראשו שיהא צוארו נפשט" (רש"י). (210) לכרכו בבגדים לישב פרקי אבריו שהם רכים ונשמטים בחבלי הלידה (רש"י). (211) (מסכת עבודה זרה דף כ"ח עמוד ב') וראה למעלה פרק ב' הלכה י'. (212) מבואר בפרק ב' הלכה י'.

לב. המרקד 213 - **מאבות מלאכות. לפיכך** 214 **אין פוברין** 215 **את התבן בכברה. ולא יניח הכברה שיש בה תבן במקום גבוה בשביל שירד המץ** 216, **מפני שהוא מרקד. אבל נוטל התבן בכברה ומוליך לאבוס** 217, **אף-על-פי שירד המץ בשעת הולכה** 218; **שהרי אינו מתפנן לקד** 219.

(213) מבואר למעלה בפרק ח' הלכה י"ג. (214) משנה (מסכת שבת דף קמ"ו). (215) מעבירים דרך כברה לנקות את התבן מפסולת ומוץ. (216) בנ"א: "המוץ המודק" (כ"י התימנים). (217) "מקום שאובסים - מאכילין את הבהמות (פירוש המשניות). (218) דרך נקבי הכברה. (219) ודבר שאינו מתכוון מותר כמבואר בפרק א'.

לג. מגבל 220 - **חיב משום לש. לפיכך** 221 **אין מגבלין קמח קלי' 222 הרבה, שמא יבוא ללוש קמח שאינו קלי. ומתיר לגבל את הקלי מעט מעט** 223. **אבל תבואה שלא הביאה שליש, שקלו אותה ואחר כך טחנו אותה טחינה גסה, שהרי הוא כחול** 224, **והיא הנקראת שתית - מתיר לגבל ממנה בחמץ וכיוצא בו הרבה בבת אחת. והוא, שיהיה רך; אבל קשה - אסור** 225, **מפני שנוצרה כלש, וצריך לשנות. כיצד? נותן את השתית ואחר כך נותן את החמץ.**

(220) השם מים בקמח או עפר ועושה מהם כעין בצק, כמבואר בפרק ח' הלכה ט"ז. (221) (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד ב'). (222) קמח של תבואה שנתייבשה לקליות בתנור ואין בו גיבול מן התורה לדעת רבינו, שהרי הוא שרוף ומעורב באפר. ורק מדרבנן אסור שמא יבא ללוש קמח שאינו קלי. (223) במעט לא גזרו. (224) זוהי דעת רבינו הסובר בפרק ח' הלכה ט"ז שבאפר וחול גס ובמרוסן אין איסור גיבול. אבל הראב"ד השיג שם ודעתו שבאפר חייב משום לש משעת נתינת האפר במים. (225) הרבה, אבל מעט מותר כמו בקמח קלי.

לד. המרסן 226, **אף-על-פי שאינו ראוי לגבול** 227, **אין גובלין אותו, שמא יבוא לגבל העפר וכיוצא בו. ונותנין מים על גבי מרסן, ומוליך בו התרוד** 228 **שתי** 229 **וערב** 230; **אבל אינו ממרסן** 231 **כידו, שלא יראה כלש. אם לא נתערב - מנערו מקלי לכלי עד שיתערב, ונותן לפני התרנגולין או לפני השורים.**

שטובעין 190, **ולא פמי משרה הפאושים, ולא פים סדום** 191, **ולא במים הרעים שבים הגדול; מפני שקל אלו צער הן, וכתוב: וקראת לשבת ענג** 192. **לפיכך, אם לא נשתתה בהם, אלא עלה מיד - אף-על-פי שיש לו חטטין** 193 **בראשו, מתיר.**

(190) משנה (מסכת שבת דף קמ"ז עמוד ב') וברייתא (מסכת שבת קף ק"ט עמוד א'): "בקעה שיש בה מים ותחתיהם טיט כמו דבק, ואם ירד אדם שם חוששים שמא יטבע באותו טיט וידבק, ואינו יכול לעלות עד שמתקבצים בני אדם ומעלים אותו משם. ויש מי שאומר: הרווחץ באותה בקעה מצטנן ואותם המים משלשלים בני מעיו - ושני הפירושים האלה כתב רבנו כמנהגו הטוב" ("מגיד משנה"). (191) ים המלח. (192) ולדעת רש"י הטעם הוא משום שמוכה שעושה כן לרפואה ואסור. (193) מכת שחין על העור.

ל. אין 194 **מתגרדין** 195 **במגרדת** 196. **ואם היו ידיו מלכלכות בצואה או בטיט - גורד פדרכו** 197 **ואינו חושש. סכין** 198 **ומפרכין** 199 **לאדם לענג, אבל לא לבהמה** 200. **ואם היה לה צער - מתיר להסיר צערה בסיכה ופרוף. בהמה שאכלה פרישנין** 202 **הרבה** 203 - **מריצין אותה בחצר בשביל שתתפא. ואם אחזה דם** 204 - **מעמידין אותה במים בשביל שתצטנן, ואין חוששין שמא ישחק לה סמנין** 205.

(194) (מסכת שבת דף קמ"ז עמוד ב'). (195) "בלשון חכמים: מתחככים" (פירוש המשניות). (196) כלי שמגרדין בו את הגב במרוחץ. שלא יעשה כמעשה חול (רש"י). (197) שאינו נראה כמעשה חול (לבוש). (198) (מסכת שבת דף נ"ג עמוד ב'). (199) משפשים גלדי מכה (רש"י). (200) שאסור לטרוח בשבת משום עונג בהמה. (201) משום צער בעלי חיים כמבואר בהלכה י'. (202) צמח דומה לעדשים והוא מאכל לבהמה. (203) "ועל ידי האכילה המרובה אחזה חולי מעים" (רש"י) ורפואתה על ידי ריצה ותנועות. (204) חלתה במחלת דם. (205) שאינו בהול כל כך לשחוק סמנין בשביל בהמתו (ט"ז של"ב ס"ק ב').

לא. אין 206 **מקיאין את האכל בשבת. פמה דברים אמורים? בסם, שמא ישחק סמנין; אבל להכניס ידו לתוך פיו ולהקיא - מתיר. ואסור לדחק פרסו של תינוק כדי להוציא הרעי שלו, שמא יבוא להשקותו סמנין המשלשלין. ומתיר** 207 **לקפות פוס** 208 **על הטבור בשבת כדי להעלותו. וכן מתיר לחנק** 209, **וללפף** 210 **את הקטן, ולהעלות אצנים** 211 - **בין פיד, בין בכלי - ולהעלות אנקלין** 212; **שקל אלו וכיוצא בהן אין עושין אותן בסמנין כדי לחוש לשחיקה, ויש לו צער מהן.**

(206) מסכת שבת דף קכ"ג עמוד א'. "אסובי ינוקי רב נחמן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בוה הפרק עד המלאכה השבעה ועשרים. והמלאכות שיש להן שבותין הנזכרות בוה הן שמונה.

א. רְדִיתָ² הַפֶּתַח³, אֶף־עַל־פִּי שְׂאִינָה מְלֹאכָה⁴, אָסְרוּ אוֹתָהּ חֲכָמִים, שְׁמָא יְבוֹא לְאַפּוֹת. הַמְדַבֵּיק פֶּתַח בְּתַנּוּר מִבְּעוֹד יוֹם⁵, וְקָדַשׁ עָלָיו הַיּוֹם⁶ - מִצִּיל מִמָּנָה מִזּוֹן שֶׁלֹּשׁ סְעוּדוֹת⁷, וְאִמְרוּ לְאַחֲרֵיהֶם: בּוֹאוּ וְהִצִּילוּ לָכֶם⁸. וְאֶף־עַל־פִּי שְׁהַרְדִּיָה אֵינָה מְלֹאכָה, כְּשֶׁהוּא מִצִּיל - לֹא יִרְדֶּה בְּמַרְדָּה⁹, אֲלֵא בְּסִכּוּן, כְּדֵי לְשַׁנּוֹת.

(2) בפרק זה ממשיך רבינו לפרש, איזה דברים אסרו חכמים בשבת אף שאינם מלאכה, משום שבות, מהם דברים האסורים משום שדומים למלאכות, ומהם דברים שאסרום - גזירה שמא יבוא מהם לאיסור סקילה, כמבואר בתחילת פכ"א. (3) בזמנם היו מדביקים את הפת בדפני התנור, כמו שכתב רבינו בסמוך "המדביק את הפת", אבל בתנורים שלנו שאין הפת דבוקה בשולי התנור, אין איסור ברדייה (או"ח סי' רנד). (4) שבת קלא, ב: "תנא דבי שמואל: כל מלאכת עבודה לא תעשו (במדבר כט, א) יצתה רדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה". (5) ערב שבת. (6) והרי שבת. (7) "שחייב אדם לאכול שלש סעודות בשבת", כמבואר בפרק ל' ה"ט. (8) שכל אחד יקח מהתנור מזון שלש סעודות. (9) "כלי שרודים ומפרידים בו את הפת הדבוקה בכותל התנור" (רש"י).

ב. מִפְּנֵי¹⁰ מָה אָסְרוּ חֲכָמִים לְכַנֵּס בְּמַרְחֵץ¹¹ בְּשֶׁבֶת? מִפְּנֵי הַבְּלִגְוִין¹², שֶׁהֵיוּ מְחַמֵּין חֲמִין בְּשֶׁבֶת וְאוֹמְרִין: מְעַרְבֵי שֶׁבֶת הוֹחֲמוּ¹³. לְפִיכֵךְ גָּזְרוּ שְׁלֹא יִכְנֵס אָדָם לְמַרְחֵץ בְּשֶׁבֶת אֶפְלוּ לְהִזְיעַ. וְגִזְרוּ שְׁלֹא יִשְׁתַּטֵּף כָּל גּוֹפּוֹ בְּחַמִּין, וְאֶפְלוּ בְּחַמִּין שֶׁהוֹחֲמוּ מְעַרְבֵי שֶׁבֶת; אֲבָל פָּנָיו יִדְּיו וְרַגְלָיו - מִתֵּר. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחַמֵּי הָאוּר, גִּזְרָה מְשׁוּם מַרְחֵץ; אֲבָל בְּחַמֵּי טְבָרִיא וְכַיּוֹצֵא בָהֶן - מִתֵּר לְהִשְׁתַּטֵּף בָּהֶן כָּל גּוֹפּוֹ. וְאִסּוּר לְרַחֵץ בְּמֵי חַמִּין שֶׁבְּמַעֲרוֹת¹⁴; מִפְּנֵי שֶׁהַמַּעֲרָה יֵשׁ בָּהּ הֶבֶל, וְיָבוֹא לִידֵי זַעַה, וְנִמְצָאת כְּמַרְחֵץ.

(10) שבת מ, א. (11) שהוחמו מימי מערב שבת. (12) בעלי בית המרחץ. (13) "בתחילה היו רוחצין (בשבת) בחמין שהוחמו מערב שבת, התחילו הבלנים להחם בשבת, ואומרים: מערב שבת הוחמו, אסרו את החמין (לגמרי) והתירו את הזיעה; ועדיין היו רוחצין בחמין (שהוחמו מערב שבת) ואומרים: מזויצין אנחנו, אסרו להן את הזיעה, והתירו חמי טבריא (שחומם טבעי); ועדיין היו רוחצים בחמי האור, ואומרים: בחמי טבריה רחצנו, אסרו להן חמי טבריה והתירו להן את הצונן; ראו שאין הדבר עומד (שאינן הציבור יכול לקבל, מכיון שאסרו להם את הכל), התירו להם חמי טבריה, (ואיסור) זיעה במקומה עומדת" (שם). (14) שבת קמז, א: "מי מקוה שהוחמו ואין חומם יוצא" (רש"י).

ג. מִתְחַמֵּם¹⁵ אָדָם כְּנֶגֶד הַמְדוּרָה, וְיוֹצֵא וּמְשַׁטֵּף

וּמִתֵּר לְעַרְב הַמַּרְסָן עַל דֶּרֶךְ זוֹ בְּכָלִי אֶחָד, וּמְחַלֵּק אוֹתוֹ בְּכָלִים הַרְבֵּה, וְנוֹתֵן לְפָנָיו כָּל בְּהֵמָה וּבְהֵמָה. וּמְעַרְב בְּכָלִי אֶחָד אֶפְלוּ כּוֹרֵים²³² וְאֶפְלוּ כּוֹרֵים.

(226) משנה (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד ב'), סובין גסים. (227) ללישה. (228) הכף. (229) אורך. (230) רוחב. (231) מערב ומגיס בידו, כדי לשנות ממעשה חול. (232) מדה לדברים יבשים ולחים.

לה. אֵיךְ²³³ מְאֲכִילִין בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף בְּשֶׁבֶת כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא מְאֲכִיל בַּחֵל, שְׁמָא יְבוֹא לִידֵי כְּתִישֵׁת קִטְנִיּוֹת, אוֹ לִידֵי לִישֵׁת קֶמַח, וְכַיּוֹצֵא בּוֹ. פִּיּוֹצֵד? לֹא יִאֲכִיל הַגָּמֵל בְּשֶׁבֶת מְאֲכֵל שֶׁלֹּשָׁה אוֹ אַרְבָּעָה יָמִים²³⁴. וְלֹא יִרְבִּיץ עֲגֹל וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, וְיִפְתַּח פִּיו, וְיִתֵּן לְתוֹכוֹ כֶּרֶשִׁינִין וְיָמִים בְּבֵת אַחַת²³⁵. וְכֵן לֹא יִתֵּן לְתוֹךְ פִּי יוֹנִים וְתַרְנַנְגוּלִים לְמִקּוֹם שְׂאִינָן יְכוּלִין לְהַחְזִיר²³⁶. אֲבָל מְאֲכִיל הוּא אֶת הַבְּהֵמָה מְעַמֵּד, וּמְשַׁקָּה אוֹתָהּ מְעַמֵּד, אוֹ נוֹתֵן לְתוֹךְ פִּיהָ מֵיִם כְּפִנֵּי עֲצָמָן וְכַרְשִׁינִין כְּפִנֵּי עֲצָמָן בְּמִקּוֹם שֶׁיְכוּלָה לְהַחְזִיר. וְכֵן מְאֲכִיל הָעוֹף בְּיָדוֹ בְּמִקּוֹם שֶׁיְכוּל לְהַחְזִיר, וְאֵין צְרִיךְ לוֹמַר שֶׁיִּתֵּן לְפָנֵיהֶן וְהֵן אוֹכְלִין.

(233) משנה (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד ב'). (234) בלשון המשנה "אין אובסין את הגמל" וביאר רבינו: "שלא יאכילנה מזון ימים רבים, לעשות לה אבוס (מקום המספוא) בתוך מעיה" (פירוש המשניות). (235) בלשון המשנה: "מאמריין" - "זריקת המאכל למעי הבהמה עם המים" (פירוש המשניות). (236) את האוכל "שתוחבו לה לפנים מבית הבליעה" (רש"י).

לו. בְּמָה²³⁷ דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמֵי שְׁמֻזוֹנְתָיו עָלָיו, כְּגוֹן בְּהֵמָתוֹ וְחִיָּתוֹ וְיוֹנֵי הַבַּיִת וְאַזְוִין וְתַרְנַנְגוּלִין; אֲבָל מֵי שְׂאִין מְזוֹנְתָיו עָלָיו, כְּגוֹן חִזִּיר וְיוֹנֵי שׁוֹרֶף וְדְבוּרִים²³⁸ - לֹא יִתֵּן לְפָנֵיהֶם לֹא מִזּוֹן וְלֹא מֵיִם. וּמִתֵּר²³⁹ לְאָדָם לְהַעֲמִיד בְּהֵמָתוֹ עַל גְּבִי עֲשָׂבִים [מְחַרְרִים]²⁴⁰ וְהִיא אוֹכֶלֶת²⁴¹. אֲבָל לֹא יַעֲמִיד אוֹתָהּ עַל גְּבִי דָבָר שֶׁהִקְצָה; אֲבָל עוֹמֵד בְּפָנֶיהָ, כְּדֵי שֶׁתְּחַזִּיר פָּנֶיהָ לְדָבָר הַמְּקַצֵּה וְתֹאכֵל מִמֶּנּוּ. וְכֵן בְּיוֹם טוֹב.

(237) (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד ב'). (238) בנ"א: "ויוני שובך ויונה עליה ודבורים" (מע"ק). (239) (מסכת שבת דף קכ"ב עמוד א'). (240) בנ"א: חזרה המלה "מחוכרים" (ויניציאה). (241) "כתוב (שמות פרק כ"ג): "למען ינוח", יכול לא יניחנו תולש ואוכל? - תלמוד לומר: למען ינוח, ואין זה נוח אלא צער (מכילתא משפטים).

פָּרֶק שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים¹

(1) נתבאר בו שבותי המלאכות של אחריהן. ולפי שאין שבותין בכלל כל המלאכות, כמו שהזכרתי, נשלם הביאור

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ס"ק לז). (27) מועטים שיתחממו שם. אבל אם נתן הרבה מים עד שהמים החמים נעשים פושרים - מותר (או"ח סי' שיח). (28) שהמים התחתונים מצננים את העליונים, "תתאה גבר" (שם).

ו. מחם²⁹ שפנה למנוי מים חמים - מתר לתן לתוכו מים צונן³⁰ כדי להפשיין³¹. ומתר לצוק מים חמים לתוך מים צונן, או צונן לתוך החמים. והוא, שלא יהיו בכלי ראשון³²; מפני שהוא מתממן הרבה. וכן³³ קדרה רותחת, אף-על-פי שהורידה מעל האש, לא יתן³⁴ לתוכה תבלין³⁵. אבל נתן לתוכה מלח; שהמלח אינו מתפשט אלא על גבי אש גדולה³⁶. ואם יצק התבשיל מקדרה לקערה, אף-על-פי שהוא רותח בקערה, מתר לו לתן לתוך הקערה תבלין; שפלי שני אינו מבשיל.

(29) משנה, שבת מא, א. כלי לחמם בו המים. (30) מרובים, אבל מועטים שיתחממו עד שתהא היד סולדת בהם - אסור, כמבואר בהלכה ד'. (31) אף שעל-ידי-זה בא הכלי לידי צירוף, "שכן לוטשי הברזל עושים: מחמים את הברזל עד שיעשה גחלת, ומכבים אותו במים כדי לחסמו, וזהו לצרף שהעושה אותו חייב והוא תולדת מכבה" (רבינו בפ"ב ה"ב), מכל-מקום מותר כיון שאינו מתכוון לזה, ודבר שאינו מתכוון מותר (כמבואר בפ"א ה"ה). ואף ש"בפסיק רישיה" (=שהמלאכה היא תוצאה מוכרחת מעבודתו) חייב, כאן אין זה "פסיק רישיה" שלפעמים אינו מצרף. (32) שרתח על האש. (33) משנה, שבת מב, א. (34) בשבת. (35) שהם קלים להתבשל. (36) שבת מב, ב: "אמר רב נחמן, מילחא צריכא בישולא כבישרא דתורא" (מלח צריך בישול כבשר השור).

ז. אין³⁷ שורין את החלתית³⁸ - בין בפושרין, בין בצונן³⁹; אבל שורה אותו בתוך החמין⁴⁰. ואם⁴¹ שתהו ביום חמישי וששי - הרי זה שורה בשבת בצונן, ומניחו בחמה⁴² עד שיחם, ושונה; כדי שלא יחלה אם פסק מלשתות.

(37) משנה, שבת קמ, א. (38) צמח חריף הריח "ושורין אותו בפורין ושותים את המים לרפואה" (רש"י). (39) משום שהוא "מעשה חול" (גמרא, שם). (40) "ומטבל בו מאכלו" (רש"י). (41) מבואר בפכ"א הכ"ב. (42) ראה להלן הלכה ט.

ח. דבר⁴³ שנתבשל קדם השבת, או נשרה בחמין מלפני השבת - אף-על-פי שהוא עכשו צונן, מתר לשרותו בחמין בשבת⁴⁴. ודבר שהוא צונן מעקרו, ולא בא בחמין מעולם - מדיחין אותו בחמין⁴⁵ בשבת, אם לא היתה הדחתו גמר מלאכתו⁴⁶, אבל אין שורין אותו בחמין.

(43) משנה, שבת קמה, ב. (44) שאין בישול אחר בישול,

כל גופו בצונן. אבל אינו משתטף כל גופו בצונן ומתחמם כנגד המדורה; מפני שמפשייר מים שעליו, ונמצא כרוחץ כל גופו בחמין¹⁶. המביא¹⁷ סילון של צונן בתוך מים חמים, אפלו בתוך חמי טבריא - הרי אלו בחמין שהוחמו בשבת, ואסורין ברחיצה ובשתיה.

(15) שבת מ, ב. (16) ובהפשרה אין אסור, שאין בה משום בישול (להלן הלכה ד) וכן כתבו ה'תוספות' שם. (17) משנה, שבת לח, ב: "מעשה שעשו אנשי טבריה, והביאו סילון (צינור עגול עשוי מחרס) של צונן לתוך אמה (תעלה צרה) של חמין (כדי שיתחממו המים הצוננים), אמרו להם חכמים: אם בשבת - כחמין שהוחמו בשבת, ואסורים ברחיצה ובשתיה".

ד. מביא¹⁸ אדם קיתון¹⁹ של מים ומניחו כנגד המדורה; לא בשביל שיחממו²⁰, אלא כדי שתפוגג צנתו. וכן מניח פך של שמן כנגד המדורה כדי שיפשר, לא שיחם. וסך אדם ידו במים או בשמן ומחמם כנגד המדורה; והוא, שלא יחמו המים שעל ידו עד שתהא פרוו של תינוק נכוית בהן²². ומחמם כנגד ומניחו על גבי מעים²³ בשבת²⁴.

(18) שבת מ, ב. (19) כלי לשתיה או לרחיצה. (20) "שיניחם שם עד שיחמו" (רש"י). וזוהי גם דעת רבינו, שאף-על-פי שאם יהיה מונח כנגד המדורה זמן רב יתבשל לגמרי - מותר, כיון שהוא נזהר שלא יהיה מונח אלא כשיעור הפשרה. ודעת הרשב"א שלא התירו את ההפשרה, אלא במקום שאי-אפשר לעולם לבוא לידי בישול. (21) שתחלף צינתם, כמו: "וריחו לא נמר" (ירמיה מח, יא) מתרגמים: "וריחיה לא פג" (רש"י), ואע"פ שהמקום סמוך לאש, ואם יעמוד זמן רב יבוא לידי בישול - לא אסור חכמים להעמיד שם לזמן מועט כדי שתפוג צינתו. וכן נראה בדברי רבינו בסמוך, שכתב "עד שתהא כריסו של תינוק". ויש אומרים שכאן מדובר במעמיד במקום שאינו יכול לבוא אלא לידי הפגת הצינה (רשב"א ור"ן). (22) וזה נקרא בתלמוד ובפוסקים: "יד סולדת בו". (23) "כשהוא חש במעיו, מחממים לו כלי או בגד ומניחו שם ומועיל" (רש"י). (24) שבת מ, ב.

ה. אמבטי²⁵ של מרחץ שהיא מלאה מים חמים²⁶ - אין נותנין לה מים צונן²⁷, שהרי מחממן הרבה. וכן לא יתן לתוכה פך של שמן, מפני שהוא כמבשיל. אבל נתן הוא מים חמים חמין לתוך אמבטי של צונן²⁸.

(25) שבת מב, א. כלי לרחיצת גוף האדם. (26) שעירו לתוכה חמים מבלי שנתחמם על האש, הנקרא "כלי ראשון". ואמבטי זו נקראת "כלי שני", ואף-על-פי-כן אין נותנין לה מים צוננין, שכיון שהמים הם לרחיצה, סתמם מחוממים הרבה ומתחממים הצוננים הנתונים בהם, וזהו שדקדק רבינו וכתב "שהרי מחממן הרבה" (הגר"א סי' שיח

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לאו דוקא, ועיי' 'מעשה רוקח'. (63) וכל דבר שהוא משום רפואה, אסרו חכמים לעשותו, גזירה משום שחיקת סממנים, כמבואר בפכ"א ה"כ.

יב. חרדל⁶⁴ שְׁלֹשׁ מְעָרָב שֶׁבֶת - לְמַחַר מִמְּחוּ⁶⁵ בֵּין בֵּיד בֵּין בְּכָלִי, וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ דְּבַשׁ. וְלֹא יִטְרֹף⁶⁶, אֲלֵא מְעָרָב⁶⁷. שְׁחֵלִים⁶⁸ שְׁטָרְפֵן מְעָרָב שֶׁבֶת - לְמַחַר נוֹתֵן לְתוֹכוֹ שָׁמֶן וְחֹמֶץ וְתַבְלִין. וְלֹא יִטְרֹף, אֲלֵא מְעָרָב. שׁוֹם שְׁרָסְקוֹ מְעָרָב שֶׁבֶת - לְמַחַר נוֹתֵנוּ לְתוֹף הַגְּרִיסִין. וְלֹא יִשְׁחַק, אֲלֵא מְעָרָב.

(64) שבת קמ, א. צמח שגרעיניו חריפים ומרים, ובהשחקם יערכובם במים וישתמשו בהם ללפת את האוכל. (65) ממיס אותן במים או בייין. (66) יערב בכח. (67) בנחת. ובנוסף אחר: "אלא מערב" ("כת" התמינים), כלומר מערב שבת. (68) ירק שטעמו חריף, ושוחקים אותו במים.

יג. הַנוֹטֵל⁶⁹ שְׁעָר מְגוּף הָאָדָם - חֵיב מְשׁוּם גּוֹזֵז. לְפִיכָף⁷⁰ אֲסוּר לְרַחֵץ אֶת הַיָּדִים בְּדָבָר שֶׁמְשִׁיר אֶת הַשְּׁעָר וְדַאי⁷¹, כְּגוֹן אֶהְלֶה⁷² וְכִיּוֹצֵא בוֹ. וּמִתָּר לְחַף⁷³ אֶת הַיָּדִים בְּעֶפְר לְבוֹנָה⁷⁴ וְעֶפְר פְּלִפְלִין וְעֶפְר יִסְמִין⁷⁵ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמֵּא יִשִּׁיר שְׁעָר שְׁעַל יָדוֹ; שֶׁהָרִי אֵינוֹ מִתְּפַנֵּן⁷⁶. עָרָב דָּבָר שֶׁמְשִׁיר אֶת הַשְּׁעָר וְדַאי עִם דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְשִׁיר וְדַאי: אִם הָיָה הָרָב מְדַבֵּר הַמְשִׁיר - אֲסוּר לְחַף בוֹ; וְאִם לֹא - מִתָּר.

(69) כמבואר בפ"ט ה"ח. (70) שבת נ, ב. (71) ואף שאין כוונתו להשיר את השער אלא להעביר את הזוהמא, ודבר שאינו מתכוון מותר, כיון שוודאי מעביר את השער, יש לו דין של "פסיק רישיה" כמבואר בפ"א ה"ו. (72) צמח טוב הריח, ויוצא ממנו שרף חריף שמשתמשים בו לכביסה. (73) לשפשף ולנקות. (74) בגמרא שם: עפר לבניתא, ופירש"י כתישת לבונה. ודעת רבינו כרב האי שפירש שם "עפר של לבונה ונקראת כנדאר לבאן בלשון ישמעאל" (מגיד משנה). (75) בגמרא שם "כוספא דיסמין". ופירש 'הערון' (ערך כספן) "פסולת שומשמין שכובשים אותה בוורד של יסמין, ומייבשים ושוחקים אותם, ורוחצים בהם ידים מזהמות". ולדעת רבינו שכתב "עפר יסמין", נראה שהוא כתישת היסמין עצמו. (76) ודבר שאינו מתכוין מותר, כיון שאינו ודאי שמשיר את השיעור. (77) "אם היה הרוב מדבר שאינו משיר מותר לחוף בו, ואם לאו אסור" (ויניציאה, שוניצינו). וה'מגיד משנה' הכריע כנוסחתנו, ממה שאמרו בגמרא שם: "כל היכא דליכא רובא אהלא, שפיר דמי" (כל כמה שאין רוב מאהלא שוודאי משיר - מותר).

יד. אֲסוּר⁷⁸ לְרִאוֹת בְּמִרְאֵה שֶׁל מִתְּכֶתֶת⁷⁹ בְּשֶׁבֶת, גְּזֵרָה שֶׁמֵּא יִשִּׁיר בָּהּ גִּימִין הַמְדַלְדְּלִין מִן הַשְּׁעָר, וְאֶפְלוּ קְבוּעַ בְּכַתְל⁸⁰. אֲבָל מִרְאֵה שֶׁאֵינָה שֶׁל מִתְּכֶתֶת⁸¹ - מִתָּר לְרִאוֹת בָּהּ, אֶפְלוּ אֵינָה קְבוּעָה.

ולפיכך מותר לשרותו אף בכלי ראשון (לאחר שהורירו אותו מן האש). (45) מערה עליו חמין מכלי שני, אבל לשרותו - אף בכלי שני אסור שנראה כמבשל. ויש מפרשים "בחמין" - בכלי ראשון (ר"ת ב'תוספות' שבת לט). שעירוי מכלי ראשון אינו מבשל, ובכלי שני מותר אפילו לשרות (רשב"א ב'תוספות' שם). (46) כמבואר בפ"ט ה"ב.

ט. מִתָּר⁴⁷ לְהַחֵם בַּחֲמָה⁴⁸, אֶף-עַל-פִּי שֶׁאֲסוּר⁴⁹ לְהַחֵם בְּתוֹלְדוֹת חֲמָה⁵⁰; שֶׁאֵינוֹ בָּא לְטַעוֹת מִחֲמָה לְאוּר⁵¹. לְפִיכָף מִתָּר לְתוֹן מִים צוּגֵן בְּשִׁמְשׁ פְּדִי שְׁיַחמוֹ. וְכֵן נוֹתְנִין מִים יָפִים⁵² לְתוֹף מִים רְעִים בְּשִׁבִיל שְׁיַצְנָנוּ. וְנוֹתְנִין תְּבִשִׁיל לְתוֹף הַבוֹר בְּשִׁבִיל שְׁיַיָּה שְׁמוּרָה⁵³.

(47) משנה, שבת קמו, ב. (48) בשמש. (49) שבת לט, א. מבואר למעלה בפ"ט ה"ג: "שגזרו עליהם מפני תולדות האור". (50) "אין מפיקעים (שבורים) ביצה על סודר שהוהם בחמה, כדי שתצלה מחום הסודר" (רש"י). (51) אין גזורים שאם נתיר לחמם בשבת יבוא לחמם באש. (52) שמים כלי מלא מים ראויים לשתיה לתוך מים שאינם ראויים לשתיה, כדי לצננם. ובגמרא (שבת קמו): שאלו: פשיטא שמותר. ותירצו, שאגב הלכה אחרת נשתנה. אבל בדברי רבינו צ"ע (ועיי' ב'דרישה' ל'טור' אורח-חיים סוף סי' שיח). (53) שלא יבאש מחמת החום ואין חוששים שמה ישווה גומות (שבת קמו):

ל. מְעָרָב⁵⁴ אָדָם מִים וּמְלַח וְשָׁמֶן, וְטוֹבֵל בוֹ פֶתוֹ אוֹ נוֹתְנוֹ לְתוֹף הַתְּבִשִׁיל⁵⁵. וְהוּא, שְׁיַעֲשֶׂה מְעֵט; אֲבָל הַרְבֵּה - אֲסוּר, מִפְּנֵי שֶׁנֶּרְאָה פְּעוּשָׁה מְלֹאכָה מִמְּלֹאכַת הַתְּבִשִׁיל. וְכֵן⁵⁶ לֹא יַעֲשֶׂה מִי מְלַח עֲזִין, וְהֵן שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי מְלַח וְשְׁלִישֵׁי מִים, מִפְּנֵי שֶׁנֶּרְאָה פְּעוּשָׁה מוֹרִיס⁵⁷. וּמִתָּר לְמְלַח בִּיעָה⁵⁸; אֲבָל צְנֻן וְכִיּוֹצֵא בוֹ - אֲסוּר, מִפְּנֵי שֶׁנֶּרְאָה כְּכֹבֵשׁ פְּכָשִׁים בְּשֶׁבֶת; וְהַכֹּבֵשׁ אֲסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִבְשֵׁל⁵⁹. וּמִתָּר לְטַבֵּל צְנֻן וְכִיּוֹצֵא בוֹ בְּמְלַח, וְאוֹכֵל.

(54) משנה, שבת קח, ב. (55) כמו שכתב בסמוך, שהכובש הרי הוא כמבשל, ולכן אסרו כאן שנראה שרוצה לכבוש. (56) שבת קח, ב. (57) דגים כבושים במלח. וכובש הרי הוא כמבשל, כמו שכתב בסמוך. (58) שאין דרך לכבוש הביצים ('מגן אברהם' סי' שכא ס"ק ה). (59) כן אמרו בכמה מקומות בש"ס "שכבוש הרי הוא כמבושל" (חולין צז: ושם נסמן). ואף שבשבת אין חיוב בכישול אלא על ידי האור - אסרו רבנן גם כבוש שהוא כמבשל ('משנה ברורה' סי' שכא).

יא. מִתָּר⁶⁰ לְעָרָב יַיִן וְדָבַשׁ וּפְלִפְלִין בְּשֶׁבֶת לְאֶכְלֵן⁶¹; אֲבָל יַיִן וְיַמִּים⁶² וְשָׁמֶן אֶפְרָסְמוֹן - אֲסוּר; שֶׁאֵין זֶה רְאוּי לְאֶכִילַת בְּרִיאִים. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזָה⁶³.

(60) שבת קמ, א. (61) מפני שהוא מאכל בריאים. (62) בגמרא שם: "ייין ישן ומים צלולין". ורבינו סובר שזהו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מן הגג לכלי, והוא אוחד הכלי בידו (רש"י). (98) מתוך שהוא מחפש כלים הרבה, להציל את המשקה, ישכח שהיום שבת ויביא כלי דרך רשות הרבים. (99) כמה שצריך בשביל האורחים. (100) להזמין אורחים שאין להם צורך בכל המשקה שבחבת, וכונתו שישאירו בשבילו. (101) כיוון שמצד הדין - מותר להציל כלים מן ההפסד, אלא שחכמים גזרו מתוך שהוא בהול על ממונו, אבל אם מביא בשביל אורחים, גם אם הוא מערים - יזכור ולא יבוא לחלל שבת.

יז. טיט¹⁰² שעל גבי בגדו - מכספסו¹⁰³ מבפנים, ואינו מכספסו מבחוץ; גזרה שמה יכבסו¹⁰⁴. ומתגרד¹⁰⁵ בצפרן¹⁰⁶, ואינו הושש שמה ילבנו. המכספסו¹⁰⁷ את הסודר¹⁰⁸ - אסור, מפני שהוא מלבנו; אבל החלוק - מתגר, מפני שאין פונתו אלא לרככו.

(102) שבת קמא, א. (103) משפשפו מבפנים עד שהטיט נופל. (104) במים. (105) אפילו מבחוץ. (106) או בסכין, ולדעת ה'תוספות' מותר לגרד רק אם הוא עדיין לח, אבל לא ביבש שהוא כטוחן. (107) משפשף אחר כביסה בכדי לצחצחו. (108) מטפחת הצואר העשויה מצמר גפן, אבל בחלוק (הכתונת) העשוי פשתן מותר, שאין כונתו ללבנו אלא לרככו, ודעת הראב"ד שגם בסודר מותר.

יח. מנעל¹⁰⁹ או סנדל שנתלכלך פטיט ובצואה - מתגר לשכשכו¹¹⁰ במים, אבל לכבסו - אסור. ואין¹¹¹ מגרדין¹¹² לא מנעלים ולא סנדלים חדשים¹¹³, אבל סכין (אותם)¹¹⁴ ומקנחין את הישינים¹¹⁵. פרה¹¹⁶ או פסת שהיה עליהן צואה או טנוף - מקנחו בסמרטוט. ואם היתה על של עור¹¹⁷ - נותנין עליה מים עד שתקלה.

(109) זבחים צד, ב. (110) לתת עליו מים עד שיכלה הלכלוך, לפי שבעור אין זה כיבוס כדלהלן. (111) שבת קמא, ב. (112) בסכין או בציפורן. (113) וכל-שכן שאסור לגרד ישנים שנשחקים יותר, והרי הוא עושה מלאכת ממחק ('מעשה רוקח', ועיין 'מאירי' ומגיד משנה). ובנוסף אחר: 'ואין מגרדין לא מנעלים ולא סנדלים, אבל סכין ומקנחין אותם' (כת"י התימנים). אבל צריך עיון, שהרי להלן (פרק כג ה"י) מפורש שיש חילוק בענין סיכת נעלים, שבחדשים אסור ובישנים מותר. (114) יש למחוק תיבה זו, שהרי אין סכין אלא נעלים ישנים כמובא למעלה ('מעשה רוקח'). (115) ראה בפכ"ג ה"י. (116) משנה, שבת קמא, ב. (117) אבל של בגד אסור, מפני ששרייתו במים זהו כיבוסו (זבחים צד:).

יט. מ¹¹⁸ שנתלכלכה ידו פטיט - מקנחה בזנב הסוס ובזנב הפרה ובמפה הקשה העשויה לאהזו בה הקוצים, אבל לא במפה שמקנחין בה את הידים¹¹⁹; שלא יעשה פדרף שהוא עושה בחל, ויבוא לכבס את המפה.

(78) שבת קמט, ב. (79) ששפתה חדה כאיזמל, וחוששים שמה יגלח במראה את הנמיץ המדולדלים (=שערות שאינן שוות עם שאר ראשו). (80) שלא יוכל להשיר בה שער, שלא חילקו חכמים בגזירותיהם. (81) כגון של זכוכית כשלנו, או אפילו של מתכת, כשאינה חדה בשפתה, ואין חוששים שמה יקח מספרים להשיר שער, שעד שילך ויבוא ייזכר ששבת היום (גמרא, שם).

טו. המכבס⁸² - חייב משום מלבן. והסוחט פסות - חייב, מפני שהוא מכבס. לפיכך⁸³ אסור לדחוק מטלית או מוץ וכיוצא בהן כפי האשישה⁸⁴ וכיוצא בה פדי לסתמה, שמה יבוא לידי סחיטה⁸⁵. ואין⁸⁶ מקנחין בספוג⁸⁷, אלא אם-כן יש לו בית אחיזה, שלא יסחט⁸⁸. ואין⁸⁹ מכסין חבית של מים⁹⁰ וכיוצא בה בבגד שאינו מוכן לה, גזרה שמה יסחט.

(82) כמבואר בפ"ט ה"א. (83) שבת קמא, א. (84) פך שפיו צר. (85) שלפעמים זהו במצב של "פסיק רישיה", כלומר שוודאי ייסחט. (86) משנה, שבת קמא, א. (87) צמר נעשה בחוף הים ושואב המים ומסתגפים בו" (פירוש המשניות). (88) "שאם אין בו בית אחיזה, כשאוחזו נסחט בין אצבעותיו" (רש"י); והקשה על זה הראב"ד - הרי גם אם יש בו בית אחיזה אי-אפשר לקנח בלי סחיטה, ולכן פירש אחרת שכיון שיש לו בית אחיזה, הרי הוא כצלוחית מלאה מים שמריק ממנה מים. (89) שבת מח, א. (90) בגמרא שם, ויש נזכר "מים", וב'מגיד משנה' גורס גם בגמרא "מים", ויש אומרים שלא גזרו אלא במים שמלבנים את הבגד, אבל בשאר משקין שאינם מלבנים לא גזרו, ומשום שמה יסחוט את הבגד לשתות את המשקין האלו (שחייב בזה משום דש), גם כן לא חששו ('מגן אברהם' סי' שית סק"א). ובנוסף אחר דבריו רבינו: "חבית של יין" (שוניצני, ויניציאה).

טז. נשברה⁹¹ לו חבית בשבת - מציל ממנה מה שהוא צריך לשבת⁹² לו ולאורחיו, ובלבד שלא יספג⁹³ ביון או יטפח⁹⁴ בשמן; שאם יעשה פדרף שהוא עושה בחל, שמה יבוא לידי סחיטה. וכיצד מציל ממנה? מביא פלי ומניח תחתיה⁹⁵. ולא יביא פלי אחר ויקלט⁹⁶, פלי אחר ויצרף⁹⁷; גזרה שמה יביא פלי דרך רשות הרבים⁹⁸. נזדמנו לו אורחים - מביא פלי אחר וקולט⁹⁹, פלי אחר ומצרפו לראשו. ולא יקלט ואחר פה יזמין, אלא יזמין ואחר פה יקלט. ואם הערים¹⁰⁰ בדבר זה - מתגר¹⁰¹.

(91) משנה, שבת קמא, ב. (92) אם צריך שלש סעודות מציל שלש סעודות, בשחרית שאינו צריך אלא שתיים - שתיים, ובמנחה - אחת (להלן פ"כג ה"א). (93) "לשים הספוג במקום היין ולחזור ולהטיפו בכליו" (רש"י). (94) מכניס ידו והשמן נדבק בה, ומקנחה בשפת הכלי. (95) שבת קיי, ב. אם נשברה החבית מראש גגו. (96) קילוח הנופל מן האויר. (97) יניח כלי סמוך לגג שיזוב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

118) תוספתא שבת פ"ז. (119) שמקפיד על לכלוכה, ויבוא לכבסה בשבת.

ומתלכלך מיד. וכשיקפל - לא יקפל אלא איש אחד; אבל לקפל בשנים - אסור.¹⁴¹

134) ביצה כג, א. (135) "לקמטם כמו שעושים בחלוקי הנשים בבתי השוקיים ובתי הידיים, ושמים אותם על עץ חלק והוא מעשה אומן ואסור" (רש"י). (136) משנה, שבת קיג, א. (137) בנוסח אחר: "אין מקפלים את הכלים" (כת"י התימנים). (138) שלא נאה ללבוש בשבת בגד מקומט. (139) אבל אם אין בדעתו ללבוש בשבת - אסור. (140) שבו אין הקיפול תיקון חשוב. (141) כי בשני בני אדם מתפשטים הקמטים לגמרי, ונחשב תיקון גמור.

כג. הצובע - מאבות מלאכות. לפיכך¹⁴² אסור לאשה להעביר סרק¹⁴³ על פניה, מפני שהיא צובעת. והתופר - מאבות מלאכות. לפיכך¹⁴⁴ אסור למלאת הכר והפסת החדשים במוכין¹⁴⁵, גזרה שמה יתפר. אבל מוכין שגשרו מן הכר או מן הפסת - מחזירין אותן בשבת.

142) שבת צה, א. (143) צבע אדום. (144) שבת מח, א. (145) כל דבר רך כצמר גפן ופקיעי בגדים, נקרא "מוך".

כד. הקורע - מאבות מלאכות. לפיכך¹⁴⁶, מי שנסתפכו בגדיו בקוצים - מפרישן בצנעה¹⁴⁷, ומתמהמה פדי שלא יקרע. ואם נקרעו - אינו חיב כלום, שהרי לא נתפון¹⁴⁸. ומתור¹⁴⁹ ללבש בגדים חדשים¹⁵⁰, ואם נקרעו¹⁵¹ - נקרעו. פועעין¹⁵² את האגוז במטלית¹⁵³, ואין חוששין שמה תקרע¹⁵⁴.

146) 'ירושלמי' שבת פ"ז ה"ב. (147) שלא יראהו אדם, כיון שהוא כמתקן ('קרבן העדה'). (148) ואילו נתכוון לקרוע - חייב. ואף שהקורע אינו חייב אלא כשקורע על מנת לתפור (כמבואר בפ"י ה"י) - גם כאן כוונתו לתקנו ולתפרו אחר שיסיר את הקוצים ('מעשה רוקח'). (149) 'ירושלמי' שבת פ"ז ה"ב. (150) אף שאינו יודע אם הם כמידתו, ואפשר שיקרעו בלבשתו. (151) כיון שאינו מתכוון לכך. (152) שוברים. והיא ברייתא במס' ביצה (לד.) לענין יום-טוב. (153) מכה במטלית על עץ או אבן, כדי לשבור הרבה אגוזים בבת (הר"ן). (154) כיון שאינו מתכוון לקרוע, ועוד: שאין זה קורע על מנת לתפור.

כה. התוקע¹⁵⁵ - חיב משום בונה¹⁵⁶. לפיכך¹⁵⁷, כל הדלתות המחוברות לקרקע - לא נוטלין אותן ולא מחזירין, גזרה שמה יתקע¹⁵⁸. אבל דלת שדה¹⁵⁹ תבה ומגדל¹⁶⁰, ושאר דלתות הפלים - נוטלין ולא מחזירין¹⁶¹. ואם¹⁶² נשמש ציר¹⁶³ התחתון שלהן - דוחקין אותו למקומו¹⁶⁴. ובמקדש¹⁶⁵ - מחזירין אותו. אבל ציר העליון שנשמש - אסור להחזירו בקל מקום¹⁶⁶, גזרה שמה יתקע.

155) תוחב, נועץ. (156) ראה למעלה פ"י הי"ג. (157) שבת קכב, ב. (158) כגמרא שם אמרו "שמה יתקע"

כ. מיו¹²⁰ שרחץ במים - מסתפג¹²¹ באיוניטיות¹²² ומביאה בידו, ואין חוששין שמה יסחט. וכן מי שגשרו¹²³ פליו במים¹²⁴ - מהלך בהן, ואין חוששין שמה יסחט. ואסור לו לשטחן¹²⁵, ואפלו בתוך ביתו; גזרה שמה יאמר הרואה: הרי זה כבס פסותו בשבת ושטחה ליבשה. וכל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין - אפלו בחדרים אסור.

120) שבת קמז, א. (121) מנגב את עצמו. (122) מגבת. (123) משנה, שבת קמו, ב. ופירש רש"י שם: "נשרו - שנפלו למים בשבת" - משורש "נשר". ורבינו בפירוש המשנה, כתב: "מגורת משרה ושורין" משורש שרה. וצריך לנקד: נשרו הנו"ן בחייריק (כניקוד של נפעל). (124) בנוסח אחר: בדרך (כת"י התימנים). (125) "לשטח בגדיו השרויים נגד החמה שיתייבשו" (פירוש המשניות).

כא. שתי¹²⁶ מטהרות¹²⁷ זו על גב זו - נוטל את הפקק מבינתם ומשיקן¹²⁸, ומחזיר את הפקק למקומו; מפני שאינו בא לידי סחיטה, שהרי דעתו שיצאו המים. ופוקקין את הביב¹²⁹ בסודרין ובכל דבר המטלטל פדי שלא יצופו המים על האכלים ועל הפלים¹³⁰, אבל אין פוקקין את הביב פדי שירדו המים לבור¹³¹; שמה יסחט בעת שדוחק¹³², שהרי¹³³ הפקק שרוי במים.

126) תוספתא עירובין פ"ח. (127) כמין מקוואות נפרדות ויש צינור בין אחת לשניה, ופוקקים שלא יתערבו המים מזו לזו, וכשרוצה לחברן - נוטל את הפקק מהצינור. (128) מחברין. וכוננתו לחבר שתי המטהרות, וכשמחזיר הפקק למקומו אין לחוש שידחוק את הפקק בנקב ויסחוט, שהרי כל כוננתו היא שהפקק לא יסתום את כל הנקב, כדי שהחיבור לא יפסק" (כסף-משנה). (129) חפירה שיורדים לתוכה השופכין. (130) שהרי אינו פוקק אלא שלא יצאו מים מרובים, אבל אינו חושש למים מועטים, ולפיכך אינו דוחק את הפקק הרבה ולא יבוא לידי סחיטה (כסף-משנה). (131) שבחצר. (132) סותם את הביב. (133) הראב"ד נותן טעם: "שהוא מקפיד על המים היורדים מן הגג שלא יצאו לרשות הרבים דרך הביב, אלא יכנסו לתוך הבור שבחצר, לכן מקפיד על הפקק שיהיה מהודק ביותר, ויבוא לידי סחיטה".

כב. אסור¹³⁴ לתקן בית יד של בגדים ולשברם שברים שברים¹³⁵, פדרף שמתקנין בחל הבגדים פשמכבסין אותן. וכן¹³⁶ אין מקפלים הבגדים¹³⁷ בשבת, פדרף שעושיין בחל בבגדים פשיכבסו אותן. ואם לא היה לו כלי אחר להחליפו - מתר לקפלו¹³⁸ ולפשטו ולהתפסות בו, פדי שיתנאה בו בשבת¹³⁹. והוא, שהיה בגד חדש לבן¹⁴⁰; שהרי הוא מתמעף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

175) כמבואר בפ"י הי"ג. (176) העשוי להתקיים ימים רבים; 'ירושלמי' (שבת פ"ז ה"ב): "מה בנין היתה במשכן, שהיו נותנים קרשים על גבי אינים, וכי לא לשעה (בנין ארעי) היתה? - אמר רבי יוסי: מכיון שהיו חונים ונוסעים על פי הדיבור, כמו שהיא לעולם". (177) שבת קלז, ב. (178) עירובין קב, א. (179) שכיון שנשאר טפח - יש בו דין אוהל.

כת. אין¹⁸⁰ תולין את הפלה¹⁸¹, שהרי נעשית תחתיה אהל עראי. ומתיר להניח מטה וכסא וטרסקל¹⁸², ואף-על-פי שיעשה תחתיהן אהל; שאין זה דרך עשית אהל, לא קבע ולא עראי¹⁸³.

(180) שבת קלח, א. (181) כעין אוהל סביב המיטה, עשוי מארג למחסה מפני הזבובים. (182) כסא בעל שלש רגלים. (183) לפי שאינו משתמש באויר שתחתיו (מגיד-משנה).

כט. פלה¹⁸⁴ אהל משפע, שאין בגגו טפח ולא בפחות משלשה סמוך לגגו רחב טפח - הרי זה אהל עראי, והעושה אותו לכתחלה בשפת - פטור. טלית פפולה¹⁸⁵, שהיו עליה חוטין¹⁸⁶ שהיא תלויה בהן מערב שפת - מתיר¹⁸⁷ לנטותה ומתיר לפרקה. וכן הפרכת¹⁸⁸.

(184) סוכה יט, ב. (185) שבת קלח, א. ופירש"י שם: "שוטח טליתו על גבי ארבעה יתדות לישן תחתיה, וראשו מתכפלים לכאן ולכאן לצד הארץ, והם דפנות להגן מן החמה". אבל ממה שכתב רבינו הלכה זו ביחד עם הלכות אוהל משופע, נראה שגם כאן מדובר שהטלית פרוסה על מוט אחד באופן שאין בגגה טפח. וכן כתב ה'מגיד משנה'. (186) אם כרך את הטלית בחוטין מבעוד יום, כדי למשכה בהם ולפרוס לכאן ולכאן (רש"י). (187) על ידי החוטים למשכה בשבת, ואינו כעושה אוהל ארעי אלא כמוסיף על אוהל ארעי שמתיר. (188) שאין איסור אוהל אלא בגג ולא במחיצה. וראה להלן הלכה לב.

ל. פלה¹⁸⁹ חתנים¹⁹⁰, שאין בגגה טפח ואין בפחות משלשה סמוך לגגה רחב טפח - הואיל שהיא מתקנת לכהן¹⁹¹, מתיר לנטותה ומתיר לפרקה. והוא, שלא תהא משלשלת מעל המטה טפח¹⁹². פקק¹⁹³ החלון - בזמן שהוא מתקן¹⁹⁴ לכהן, אף-על-פי שאינו קשור ואינו תלוי - מתיר לפקק בו החלון.

(189) שבת קלח, ב. (190) "אינה דומה לשאר כילות, ששאר כילות פרוסות על ארבעה קנים, ויש להן גג שהוא כאוהל, ושל חתנים על גבי נקליטין (עמודים) שאינם אלא שנים באמצעות המיטה, וקנה נתון עליהם, והיריעה נתונה עליו ונופלת לכאן ולכאן, ואין לה גג טפח, לפיכך אינה אוהל" (רש"י). (191) מוכנה מערב שבת. (192) שאם יש טפח, הרי הוא כמחיצה ואז נחשב השיפוע שלמעלה מן המיטה כגג וכאוהל ממש שאסור לעשותו בשבת. (193) משנה, שבת קכה, ב. והיא המפה שתולים כנגד

על דלת שידה תיבה ומגדל מפני שאין בנין בכלים, אבל במחוברים לקרקע חייב משום בונה, וכמו שכתב רבינו לעיל (פ"י הי"ד). והרי"ף הביא דלת של שידה כו' נוטלין ולא מחזירין, של לול של תרנגולים לא נוטלין ולא מחזירין גזירה שמא יתקע. וכתב הר"ן, שמה שכתב "גזירה שמא יתקע" זה שייך להרישא "דלת של שידה" (ועיין מגיד-משנה). [ואולי היו כתובות מילים אלו "גזירה שמא יתקע" בדברי רבינו בסוף הבבא של דלת שידה תיבה ומגדל, ובטעות הדומות "ולא מחזירין" - "ולא מחזירין" נשתרברו המלים האלו למעלה, ועיין מגיד-משנה וב"ח ס"ח שח]. (159) מין תיבה. (160) תיבה גבוהה נפתחת מהצד, לשים בה דברים לשמירה. (161) שמא יתקע, ראה למעלה. (162) משנה, עירובין קב, ב. (163) יתד של ברזל שבדלת למעלה ולמטה, והדלת סובבת עליה. "הדלת תסוב על צירה" (משלי כו, יד). (164) שנוח להחזירה, כיון שנשאר הציר העליון. (165) לא גזרו שמא יתקע, שאין שבות במקדש, כמבואר בהל' קרבן פסח פ"א ה"טז. (166) "מפני שיש בו טורח, ושמא יצטרך לחזקו במסמר או בעץ, ויתחייב משום בונה, ואף-על-פי שאין בנין בכלים, לא אמרו אין בנין בכלים, אלא שאם היו מפורקים והחזירים אינו חייב משום בונה, אבל אם תקע בהם עץ או מסמר - חייב משום בונה. אבל הציר התחתון אין בו טורח" (מעשה רוקח).

כו. אין¹⁶⁷ גודלין¹⁶⁸ את שער הראש, ואין פוקסין¹⁶⁹ אותו; מפני שגראה פבונה. ואין¹⁷⁰ מחזירין מנורה של חליות, ולא פסא המפצלי¹⁷¹, ולא שלחן המפצל, וכיוצא בהן; מפני שגראה פבונה. ואם החזיר - פטור; שאין בגן בכלים, ואין סתירה בכלים. ואם היתה רפוי - מתיר¹⁷² להחזירו. ואין¹⁷³ מתקנין חליות של שדרה של קטן¹⁷⁴ זו בצד זו, מפני שגראה פבונה.

(167) משנה, שבת צד, ב. וכרבנן ולא כרבי אליעזר שסובר שגודלת ופוקסת חייבת חטאת. (168) לקלוע שער הראש. (169) לחלק שער הראש לכאן ולכאן אצל הצדעים. (170) שבת מז, א. (171) העשוי פרקים פרקים, ואפשר לפרקו לחלקים ולחזור לחברם. (172) כרבן שמעון בן גמליאל (שם מז, ב). (173) משנה, שבת קמז, ב. (174) חוליות שדרתו שנתפרקו אין מיישרים אותן, אבל ביום הלידה שיש סכנה בדבר - מותר (לעיל פ"ב הי"ד).

כז. העושה¹⁷⁵ אהל קבוע¹⁷⁶ - חייב משום בונה. לפיכך¹⁷⁷ אין עושין אהל עראי לכתחלה, ולא סותרין אהל עראי; גזרה שמא יעשה או יסתיר אהל קבוע. ואם עשה או סתר אהל עראי - פטור. ומתיר¹⁷⁸ להוסיף על אהל עראי בשבת. פי' על טלית שהיתה פרוסה על העמודים או על הכתלים, והיתה פרוכה קדם השבת - אם נשאר ממנה גג טפח¹⁷⁹ מתוח - הרי זה מותר את פלה בשבת עד שיעשה אהל גדול. וכן כל פיוצא בזה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כגון נקב שפלוול התרנגולין, שהוא עשוי להכניס האורה ולהוציא ההבל³ - הרי זה חייב משום מכה בפטישי⁴. לפיכך גזרו על כל נקב - אפלו היה עשוי להוציא בלבד או להכניס בלבד - שמא יבוא לעשות נקב שחביבין עליו. ומפני זה אין נוקבין בחבית נקב חדש, ואין מוסיפין בו. אבל פותחין נקב ישן⁵. והוא, שלא יהיה הנקב למטה מן השמרים; שאם היה למטה מן השמרים - הרי זה עשוי לחזק⁶, ואסור לפתחו.

(2) שבת קמו, א. (3) אדי חום וריח רע שלא ימותו התרנגולים. (4) ראה למעלה פרק י' הלכה יד והלכה טז. (5) נקב שהיה שם מכבר ונסתם. (6) את הכלי, שלא יצא יינו למטה מן השמרים אצל שליו, שכל כובד היין נשען שם, וצריך סתימה מעולה, לפיכך כשפותחו, חשוב כפותח נקב חדש (רש"י).

ב. נוקבין מגופה⁷ של חבית להוציא ממנה יין, ובלבד שינקבה מלמעלה; אבל מצדה⁸ - אסור, מפני שהוא פמתקן פלי. שובר⁹ אדם את החבית לאכל ממנה גרוגרות, ובלבד שלא יתבון לעשות פלי¹⁰. ומביא אדם חבית של יין, ומתיז את ראשה בסוף לפגי האורחין¹¹, ואינו חושש¹²; שאין פגתו אלא להראות נדיבת לבו¹³.

(7) שבת קמו, א. סתימת החבית היתה עשויה מטיט, וכשלא היו צריכים לכל היין שבחבית, לא היו מסירים את כל המגופה, כי יין מגולה מתקלקל, אלא היו נוקבים חור בראש המגופה. (8) כשאינו רוצה לפתוח את המגופה, שלא יפלו עפר או פסולת ביין, עושה בה פתח מן הצד. (9) משנה, שבת קמו, א. (10) לנקבה יפה בפה נאה (רש"י). (11) בנוסח אחר: "לצורך האורחין" (מעשה רוקח). (12) "שאינן במקלקל שום איסור בשבת" (רש"י) אם עושה כן לצורך שבת (ר"ן). (13) ואין כוונתו לתקן הכלי.

ג. וכשם¹⁴ שאסור לפתח כל נקב¹⁵, כך אסור לסתם כל נקב. לפיכך אסור לסתם נקב החבית, ואפלו בדבר שאינו מתמרח¹⁶ ואינו בא לידי סחיטה, כגון שישתם בקיסם או בצרור קטן¹⁷. אבל אם הגיח שם אכל פדי להצניעו, ונמצא הנקב נסתם - מתר. ומתר להערים בדבר זה¹⁸.

(14) שבת קלט, ב. (15) אפילו אינו עשוי להכניס ולהוציא, כמבואר בה"א. (16) כי אם "ממרח בשעוה או זפת וכיוצא בהן מדברים המתמרחים עד שיחליק פניהם - חייב משום מוחק" (רבינו בפי"א ה"ו). (17) בנוסח אחר, חסרה המילה "קטן" (מעשה רוקח). (18) כי הערמה בדבר שאינו אסור רק מדרבנן - מותר (שבת קלט:). וכן מבואר בפכ"ב הט"ז ובהלכות יום-טוב פ"ז ה"ח.

ד. כל דבר שהוא גמר מלאכה - חייב עליו משום

החלונות להסתיר אורם (פירוש המשניות). (194) שחישב עליו מערב שבת לסתום בו את החלון (הרשב"א).

לא. כובע¹⁹⁵ שעושין על הראש, ויש לו שפה מקפת, שהיא עושה צל כמו אהל על לבושו¹⁹⁶ - מתר להכשו¹⁹⁷. ואם הוציא מן הפגד סביב לראשו או פגד פניו כמו אהל¹⁹⁸, והיה מהדק על ראשו, והיה השפה שהוציאה קשה ביותר כמו גג - אסור, מפני שהוא עושה אהל עראי¹⁹⁹.

(195) שבת קלח, ב. (196) בכת"י תימן: "לובשו". (197) אף אם יש ברחבו טפח, כיון שאין השפה קשה - אין זה אוהל. (198) "הניח טליתו על ראשו כדרך שהוא מתעטף על ראשו, והרחיקה להלן מראשו טפח" (רש"י). (199) בוודאי מדובר בשיש ברחבו טפח, שאם לא כן אינו אוהל.

לב. הנוטה²⁰⁰ פרכת וכיוצא בה - צריך להזהר, שלא יעשה אהל בשעוה שנוטה²⁰¹. לפיכך, אם היתה פרכת גדולה - תולין אותה שנים²⁰², אבל אחד - אסור. ואם היתה פלה²⁰³ שיש לה גג²⁰⁴ - אין מותרין אותה ואפלו עשרה; שאי אפשר שלא תגבה מעט מעל הארץ, ותעשה אהל עראי²⁰⁵.

(200) שבת קלח, ב. (201) כי בשעוה שעוסק בתלייתה, מתקפל מעט מרחבה, ואם יהיה הכפל טפח, יש בה משום עשיית אוהל. (202) מפני ששנים יכולים לחלוטת בבת אחת שלא תתקפל. (203) מבואר בהלכה כח. (204) טפח. (205) הראב"ד השיג כאן, וסובר שטעם ההבדל בין אחד לשנים הוא, כי אם יעשה אחד לא יוכל לכוון הלולאות כנגד היתדות, וישנה קיפולו ונראה כמתקנו לכתחילה, והוא הדין בכילה שיש לה גג, שאפילו עשרה אין יכולים לכוון שלא לשנות את קיפולו.

לג. בגד²⁰⁶ שמכסה²⁰⁷ בו פי החבית²⁰⁸ - לא יכסה בו את פלה, מפני שנעשה אהל²⁰⁹; אבל מכסה הוא מקצת פיה. המסגן בכפיפה מצרית²¹⁰ - לא יגביה קרקעית הכפיפה מן הפלי טפח²¹¹, פדי שלא יעשה אהל עראי בשבת.

(206) שבת קלט, ב. (207) כלומר, שמוכן לכסות בו, שאם לא כן אסור שמא יסחוט (למעלה הלכה טו). (208) כשאינה מלאה, ויש בין המים לבגד חלל טפח (כמו שכתב בסמוך) (הרשב"א). (209) ודעת הראב"ד והרשב"א שאין בכיסוי כלים דין אוהל, וכאן אסור משום "עובדין דחול", שנראה כמשמרת (ראה פ"ח הי"ד). (210) סל של נצרים. (211) שאין אוהל בפחות מטפח.

פָּרָק שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים:

(1) נתבארו שבתי יתר המלאכות, אותן שיש להן שבותין, והן ארבע, וכולן על הסדר.

א. העושה² נקב שהוא עשוי להכניס ולהוציא -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּשַׁבָּת³⁵. וְאֵין³⁶ שׁוֹבְרִין אֶת הַחֶרֶס, וְאֵין קוֹרְעִין אֶת הַנִּיָּר³⁷, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִתְקֵן כְּלִי.

32) שבת קמו, ב. 33) חלול, שנותנים בנקב החבית כדי להוציא את היין מתוכה. 34) "שנותנים על הנקב של חבית, להיות מקלה בו היין ולא יהיה שותת בדפני החבית" (ר"ח). 35) ודעת הרא"ש כרב אשי, שטעם האיסור הוא שמא יקטום עלה של הדס אם לא יהיה לו תלוש, ובמקום שיש לו הרבה קטומים מותר (סי' שיד). 36) משנה, ביצה לב, ב. 37) "כשצולים דגים, חותכים קנים או שוברים חרסים או חותכים נייר, ושורים במים ומסדרים את הנייר על גב התנור, כדי שהמתכת לא תשרוף את הדג" (רש"י).

ז. זְמִירָה³⁸ שֶׁהִיא קְשׁוּרָה בְּטַפְסִין³⁹ - מִמְּלֵאֵין בְּהַ בְּשַׁבָּת, וְאִם אֵינָה קְשׁוּרָה - אֵין מִמְּלֵאֵין בָּהּ; גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִקְטֹם אוֹתָהּ וְיִתְקַעָּהּ⁴⁰. אֶסוּר⁴¹ לְהַחֲרִיף⁴² כְּלִי כֶסֶף בְּגִרְתָּקוֹן⁴³, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְלַבֵּן פְּדֵרֶךְ שֶׁהָאִמְנִין עוֹשִׂין, וְנִמְצָא כְּמִתְקֵן כְּלִי וְגוֹמֵר מְלַאכְתּוֹ בְּשַׁבָּת. אֲבָל חוֹפְפִין אוֹתוֹ בְּחֹל וּבְנִתְרָה⁴⁴. וְכֵן כָּל הַפְּלִים חוֹפְפִין אוֹתָן בְּכָל דְּבָר. וְאֶסוּר⁴⁵ לְהַדִּיחַ קְעֵרוֹת וְאֶלְפִסִּין⁴⁶ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִתְקֵן⁴⁷, אֲלָא אִם-כֵּן הַדִּיחֵן לְאֹכֵל בְּהֵן סַעֲדָה אַחֲרֵת בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת. אֲבָל כְּלֵי שְׂתִיָּה, כְּגוֹן כּוֹסוֹת וְקִיתוֹנוֹת - מִתֵּר לְהַדִּיחֵן בְּכָל עֵת; שְׂאִין קִבֵּעַ לְשְׂתִיָּה. וְאֵין⁴⁸ מְצִיעִין אֶת הַמְּטוֹת בְּשַׁבָּת כְּדִי לִישֵׁן עֲלֵיהֶן לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת⁴⁹, אֲבָל מְצִיעִין מְלִילֵי שַׁבָּת לְשַׁבָּת.

38) משנה, שבת קכה, ב. ענף גפן ארוך. 39) פך קטן, שהזמורה קשורה בו כעין חבל בדלי, כדי לדלות ולשאוב מים מהבור או מהמעיין. 40) "אם אינה קשורה אלא שיש עקמומית בראשה כעין מזלג ראוי לתלות בו את הטפחה, חוששים שמא יתקנה מתוך שהיא רכה ונמצא עושה כלי, וחיוב משום מכה בפטיש" (רש"י). ובנוסף אחר: "שמא יקטום אותה ויתקננה" (ויניציאה). 41) שבת נ, א. 42) לשפוף ולחצצח. 43) טיט לבן מאי כרתים, שמצחצחים בו כלי כסף. 44) מין עפר כעין מלח חריף, משתמשים בו להסיר כתמים. 45) שבת קיח, א: "קערות שאכל בהם ערבית, מדיחן לאכול בהם שחרית; שחרית, מדיחן לאכול בהן בצהרים; בצהרים, מדיחן לאכול בהן במנחה; מן המנחה ואילך - שוב אינו מדיח". 46) מחכות עמוקות לטיגון ובישול. 47) לצורך יום חול (מגיד-משנה). 48) שבת קיג, א. 49) שהוא טורח משבת לחול.

ח. אֶסוּר⁵⁰ לְהַטְבִּיל פְּלִים טְמֵאִין בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִתְקֵן כְּלִי. אֲבָל אֲדָם טְמֵא מִתֵּר לְטְבִיל, מִפְּנֵי שֶׁנֶּרְאָה כְּמִקְרָה⁵¹. וְאֵין⁵² מְזִינִין⁵³ עֲלֵיו בְּשַׁבָּת. הַמְּטְבִיל⁵⁴ בְּלִים בְּשַׁבָּת: בְּשׁוּגָג - יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, בְּמִזִּיד - לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן עַד לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת⁵⁵. וּמִתֵּר⁵⁶ לְהַטְבִּיל אֶת הַפְּלִים הַטְּמֵאִים בְּשַׁבָּת. כִּיצַד

מִכָּה בְּפִטְשִׁי¹⁹. וּמִפְּנֵי זֶה, הַגּוֹרֵר²⁰ כָּל שֶׁהוּא אוֹ כְּמִתְקֵן כְּלִי בְּאֵיזָה דְּבָר²¹ שִׁימְתֵן - חֵיב. לְפִיכָךְ²² אֶסוּר לְהַשְׁמִיעַ קוֹל שֶׁל שִׁיר בְּשַׁבָּת - בֵּין בְּכֵלֵי שִׁיר, כְּגוֹן כְּנֹרוֹת וְנִבְלִים, בֵּין בְּשֶׁאֵר דְּבָרִים. אֲפָלוּ לְהַפּוֹת בְּאֶצְבַּע עַל הַקְּרָקַע אוֹ עַל הַלּוּחַ, אוֹ אַחַת כְּנִגַּד אַחַת, פְּדֵרֶךְ הַמְּשׁוֹרְרִים, אוֹ לְמַשְׁקֵשׁ אֶת הָאֲגוּז לְתֵינּוֹק, אוֹ לְשַׁחַק בּוֹ בְּזוּגָג²³, כְּדִי שִׁישְׁתֵּק. כָּל זֶה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ אֶסוּר, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְקֵן כְּלִי שִׁיר.

19) שבת עג, א: "שכן האומן מכה בקורנס על הסדן להחליקו בגמר מלאכה" (רש"י), ורבינו חננאל פירש: "שהאומן מכה בפטיש על הכלי להשוות עקמימותו, וכן על האבן שבבניין להשוותה לחברותיה, וזהו גמר מלאכה". 20) שבת קג, ב. ובניגוד לדעת רש"י שחיוב משום ממחק - לדעת רבינו חייב משום מכה בפטיש. ובנוסף אחר: "הגורר" (ויניציאה). וכן מובא בפ"י הט"ז. 21) בנוסף אחר: "באיזה דבר משתיהם חייב" (מעשה ורוקח). 22) עירובין קד, א. 23) פעמון.

ה. אֵין²⁴ מְסַפְּקִין²⁵ וְלֹא מְרַקְדִין וְאֵין מְטַפְּחִין²⁶ בְּשַׁבָּת, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְקֵן כְּלִי שִׁיר. וְלִסְפֵּק כְּלֵאֲחֵר יָד - מִתֵּר²⁷. אֵין שְׂטִין עַל פְּנֵי הַמַּיִם, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְקֵן²⁸ חֲבִית שֶׁל שִׁיטִין²⁹. בְּרַכָּה³⁰ שֶׁבְּחֶצֶר - מִתֵּר לְשׁוֹט בְּתוֹכָהּ; שְׂאִינוּ בָּא לְעִשׂוֹת חֲבִית שֶׁל שִׁיטִין. וְהוּא, שְׂיִהִיָּה לָהּ שֶׁפָּה מְקַפֵּת, שֶׁלֹּא יַעֲקֹר מִמֶּנָּה הַמַּיִם, כְּדִי שִׁיִּהְיֶה הַכֹּר וְהַפְּרֵשׁ בִּינָה וּבֵין הַיָּם³¹.

24) משנה, ביצה לו, ב. וב'ספרא' (אחרי פרק ז) אמרו: "מנין שלא יספוק ולא יטפח ולא ירקד - תלמוד לומר: שבתון". 25) "הוא הניגון וההכאה בצלצל" (פירוש המשניות). ולדעת רש"י (שם) להכות ביד על הירך. 26) "ההכאה יד על יד" (פירוש המשניות). 27) "ירושלמי" ביצה פ"ה ה"ב: "רבי היה משיא אשה לרבי שמעון בנו, והיו מטפחים באחורי ידיהם בשבת, עבר שם רבי מאיר ושמע קולם שהם מטפחים, אמר: רבותינו! הותרה השבת? (=חשב שמטפחים כדרכם - כסף משנה). שמע רבי ואמר: מי זה שבא לרדותינו (לייסרנו) בתוך ביתינו? - שמע רבי מאיר קולו של רבי וברח". 28) בנוסף אחר: "יעשה" (מעשה ורוקח). 29) כלי גומא ארוג כעין חבית, לשייט ללמוד בו לשחות על פני המים. 30) שבת מ, ב. 31) ודינה כאמבטיא, שלא גזרו בה שמא יעשה חבית של שייטין.

ו. אֵין³² חוֹתְכִין שְׁפוּפְרֵת שֶׁל קְנָה³³, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִתְקֵן כְּלִי. הֵייתָ חֲתוּכָה, אֶף-עַל-פִּי שְׂאִינָה מְתַקְנָת - מִתֵּר לְהַכְנִיסָהּ בְּנִקְבַּת הַחֲבִית בְּשַׁבָּת לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה יֵין, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִתְקֵן. וְאֶסוּר לְהַנִּיחַ עֲלֶיהָ שֶׁל הַדָּס³⁴ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ בְּתוֹךְ הַנֶּקֶב שֶׁל חֲבִית כְּדִי שִׁיקְלַח אֶת הַיֵּין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּעוּשָׁה מְרֻזָּב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יב. פותב - מאבות מלאכות. לפיכך⁶⁹ אסור לכהול⁷⁰ בפוף⁷¹ וכיוצא בו בשבת, מפני שהוא פכותב⁷². ואסור⁷³ ללוות ולהלוות, גזרה שמא יכתב⁷⁴. וכן אסור לקנות ולמכור⁷⁵ ולשכר ולהשכיר, גזרה שמא יכתב. לא⁷⁶ ישכר אדם פועלים בשבת, ולא יאמר לחברו לשכר לו פועליו. אבל לשאל ולהשאיל - מתיר⁷⁷. שואל⁷⁸ אדם מחברו פדי יין ופדי שמן, ובלבד שלא יאמר לו "הלוני".

(69) משנה, שבת צד, ב. (70) לצבוע. (71) מין אבק כחול, שנתנות הנשים סביבות עיניהן. (72) "שמולך המכחול סביב העין, כאדם המולך קולמוס סביב האות" (רש"י); וכן כתב רבינו בפירוש המשנה, כי כוחל הרי הוא ככותב וכן היא מסקנת הגמרא (שבת צה. לפי כתי" מינכן) "כוחלת משום כותבת" (73) שבת קמח, א. (74) את החוב שלא ישכח. (75) וכן מפורש בנחמיה (יג, טז"ז) "הוצורים ישבו בה, מביאים דג וכל מכר ומוכרים בשבת לבני יהודה וירושלים, ואריבה את חורי יהודה, ואומרים להם: מה הדבר הרע הזה אשר אתם עושים ומחללים את יום השבת"; ובמכילתא (פרשת תשא): "כי קודש היא לכם" - מגיד שהשבת מוספת קדושה על ישראל, מה שפלוני חנותו נעולה? - שהוא משמר את השבת. . . מעיד למי שאמר והיה העולם שכרא את עולמו בששה ימים ונח ביום השביעי". (76) שבת קנ, א. (77) השאלה היא לזמן מועט, ולכן לא גזרו שמא יכתוב, אבל הלוואה היא לזמן מרובה, וחוששים שמא יכתוב (רב אלפסי). (78) משנה, שבת קמח, א.

יג. אחר⁷⁹ המוכר בפכה⁸⁰ או במסירה - אסור. [ואסור לשקל] - בין במאזנים, בין שלא במאזנים. וכשם⁸¹ שאסור לשקל, כך אסור למנות ולמדד⁸² - בין בכלי מדדה, בין פידי, בין בחבל.

(79) ראה הל' יום-טוב פ"ד הי"ט וב'. (80) שהחליטו על המקח ולא מסרו לו. (81) משנה, שבת קנז, ב. (82) אבל מותר לומר לחבירו: מלא לי כלי זה, אף שהוא כלי של מידה, כיון שאינו מזכיר לו שם מידה (פ"ד מהלכות יו"ט הלכה כא).

יד. אין⁸³ דנין⁸⁴ בשבת, ולא חולצין⁸⁵ ולא מובמין⁸⁶ ולא מקדישין⁸⁷; גזרה שמא יכתב. ואין מקדישין⁸⁸ ולא מעריכין⁸⁹ ולא מחרימין⁹⁰, מפני שהוא כמקח וממכר⁹¹. ואין מגביהין תרומות ומעשרות, שגזרה דומה למקדיש⁹² אותן פרות שהפריש. ועוד, מפני שהוא כמתקן אותן בשבת. ואין⁹³ מעשרין את הפהמה⁹⁴, גזרה שמא ירשם בסקרא⁹⁵. ומקדיש⁹⁶ אדם פסחיו⁹⁷ בשבת⁹⁸, וחיגיתו⁹⁹ ביום טוב; שזו - מצות היום היא. וכשם שאין מקדישין, כך אין מקדישין מי חטאת¹⁰⁰.

(83) משנה, ביצה לו, ב. (84) שמא יכתוב פסקדין.

יעשה? נותנן בכלי שאינו מקבל טמאה, כגון כלי אבנים⁵⁷, ומטביל הכלים במקוה, עד שיעלה מי המקוה עליהן ויטהרו.

(50) משנה, ביצה יז, ב. (51) רוחץ לתענוג ולהצטנן, ולא להטהר מטומאתו. (52) משנה בפסחים סה, ב (מעשה רוקח). (53) הזאת שלישי ושביעי לטהר טמא מת מטומאתו (במדבר יט). (54) תרומות פ"ב מ"ג. (55) כמבואר בפ"ו הכ"ג. (56) משנה, ביצה יז, ב. הטבלה זו נקראת "השקה", מי שיש לו מים יפה לשתות ונטמאו ממלא מהם כלי אבן ונותנים במקוה מים, עד שמשיק מים למים, ונמצאו אלו זרועים ומחבורים למי מקוה, ובטלים בהם ונטהרים" (רש"י שם). (57) "שאלו היה נותן אותם המים הטמאים בכלי עץ וכיוצא בו מן הכלים שמקבלים טומאה, היה נטמא הכלי באתם המים הטמאים שבתוכו" (פירוש המשניות).

ט. אין מגביהין⁵⁸ תרומות ומעשרות בשבת, מפני שגזרה כמתקן דבר שלא היה מתקן.

(58) משנה, ביצה לו, ב. אין מפרישים תרומות ומעשרות. י. מעבד - מאבות מלאכות הוא. והמרפף⁵⁹ עור בשמן, כדרך שהעבדנים עושים - הרי זה מעבד, ותיב. לפיכך⁶⁰ לא יסוף אדם רגלו בשמן והוא בתוף המנעל⁶¹ או בתוף הסנדל החדשים; אבל סף הוא את רגלו שמו ולובש⁶² מנעלו או סנדלו, אף על-פי שהן חדשים. וסוף כל גופו שמו ומתעגל על גבי קטבליא⁶³ חדשה, ואינו חושש. במה דברים אמורים? כשהיה השמן מועט, כדי שיצחצח העור בלבד; אבל אם היה בכשרו שמן הרבה, כדי שינרף העור - הרי זה אסור⁶⁴, מפני שהוא כמעבדו. והכל - בחדשים, אבל בישנים⁶⁵ - מתיר.

(59) מבואר בפ"א ה"ה וה"ו. (60) שבת קמא, ב. (61) "מפני שהמנעל נהנה ממנו ונמצא מעבדו" (רש"י). (62) כיון שבשעת הסיכה לא נגע השמן בעור - מותר. (63) "עור שעושים ממנו משטחות לשולחן ולמיטה" (רש"י). (64) אף שאינו מתכוון לזה (גמרא, שם). (65) אין בהם משום חשש עיבוד.

יא. הממרח⁶⁶ רטיה בשבת - חייב משום מוחק את העור. לפיכך אין סותמין נקב בשערה⁶⁷ וכיוצא בה, שמא ימרח⁶⁸. ואפלו בשומן אין סותמין את הנקב, גזרה משום שערה.

(66) כמבואר בפ"א ה"ו. (67) משנה, שבת קמו, א: "ואם היתה נקובה, לא יתן עליה שערה מפני שהוא ממרח. אמר רבי יהודה, מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי בערב (שם מקום), ואמר: חוששני לו מחטאת (שמא מירח השערה לדבקה בדפני הכלי סביב הנקב)". (68) מלבד איסור סתימת הנקב שנוכר בהלכה ג', אם סתמו בשערה - חייב גם משום ממרח (כסף-משנה).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

או לְמַעַשְׂר עֲנִי שֶׁל וְדָאֵי - לֹא יִטְלֹם¹¹³ בְּשַׁבָּת, אֶף-עַל-פִּי שֶׁיִּחַד מְקוֹמָן מִקֶּדֶם הַשַּׁבָּת, וְהָרִי הֵן דְּוֹעִין וּמְנַחֲזִין בְּצַד הַפְּרוֹת. וְאִם הָיָה פֶּהֶן אוֹ עֲנִי לְמוֹדִים¹¹⁴ לְאָכַל אֶצְלוֹ - יְבוֹאוּ וְיֵאכְלוּ; וּבְלִבְד שְׂוִידִיעַ לִפְהֵן, שְׂוִי שְׂאֲנֵי מְאָכִילָךְ תְּרוּמַת מַעַשְׂר, וְיִוְדִיעַ¹¹⁵ לְעֲנִי, שְׂוִי שְׂאֲנֵי מְאָכִילָךְ מַעַשְׂר עֲנִי.

(110) דמאי פ"ד מ"ד. (111) שאמר בערב שבת: מה שאני חייב להפריש יהיה בצפוניו או בדרומו של צבור הפירות, אבל לא הוציא את התרומות והמעשרות למקום אחר. (112) שהלוי צריך להפריש תרומה לכהן ממעשר שהוא מקבל מישראל, אבל תרומה גדולה רגילים לתתה מיד לכהן, ואין הדרך להשאירה בבית ישראל אחר שקרא שם עליה. (113) ליתנם לכהן או לעני, שאסור לתת המתנות בשבת (רבינו בפירוש המשניות שם). (114) רגילים לאכול על שולחנו. (115) שאם אינו מודיעם, הם סבורים שמשלו הוא מאכילם, ואסור להאכיל לאורחיו תרומות ומעשרות (פירוש המשניות ורע"ב). ועוד: שגונב דעת הבריות (תפארת ישראל').

יז. אָסוּר¹¹⁶ לְהַפִּיס¹¹⁷ וְלִשְׁחַק בְּקִבְיָא¹¹⁸ בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִקְח וּמִמְכָר. וּמִפִּיס אֲדָם עִם בְּנָיו וְעִם בְּנֵי בֵיתוֹ¹¹⁹ עַל מְנָה גְדוֹלָה כְּגוֹן מְנָה קִטְנָה, מִפְּנֵי שְׂאִין מְקַפְּדִין¹²⁰.

(116) משנה, שבת קמח, ב. (117) להטיל גורלות. (118) "אלו שמשחקים בעצים או בצרורות או בעצמות וכיוצא בהן, ועושים תנאי ביניהם שכל הנוצח את חבריו באותו שחוק, יקח ממנו כך וכך" (רבינו בפ"ו מהל' גזילה ואבידה ה"י) ודבר זה אף בחול אסור משום גזל מדבריהם (שם). (119) דרך משחק על יד השולחן בשבת (פירוש המשניות). (120) ולא יבואו לידי מדה ומשקל, שהרי אביהם נותן להם הכל משלו.

יח. אָסוּר¹²¹ לְחַשֵּׁב חֲשׁוֹנוֹת, שֶׁהוּא צָרִיף לְהֵן, בְּשַׁבָּת¹²² - בֵּין שְׁעֵבֵר, בֵּין שְׁעֵתִיד לְהִיּוֹת - גְּזִירָה שְׂמָא יִכְתֹּב. לְפִיכָךְ, חֲשׁוֹנוֹת שְׂאִין בְּהֵן צָרִף - מִתֵּר לְחֲשִׁבָן. כִּיצַד? כִּמְהָ סָאִין תְּבוּאָה הָיָה לָנוּ בְּשָׁנָה פְּלוּנִית, כִּמְהָ דִינְרִין הוֹצִיא בְּחֲתָנוֹת בְּנוֹ, וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלוֹ; שֶׁהֵן בְּכָלֵל שִׁיחָה בְּטָלָה, שְׂאִין בְּהֵן צָרִף כָּלֵל. הִמְחַשֵּׁב אוֹתָן בְּשַׁבָּת - כְּמַחֲשֵׁב בְּחֵל¹²³.

(121) שבת קנ, א. (122) המילה "בשבת" מתייחסת לתחילת ההלכה: אסור בשבת לחשב חשבונות שהוא צריך להן, בין לשעבר בין לעתיד להיות (מעשה ורוקח). (123) אבל אין שיחה בטלה ראויה ליראי חטא (מגיד-משנה).

יט. אָסוּר¹²⁴ לְקָרוֹת בְּשִׁטְרֵי הַדְּיוֹטוֹת¹²⁵ בְּשַׁבָּת; שֶׁלֹּא יְהֵא פְּדָרִף חֵל, וְיָבֹא לְמַחֵק. מוֹנָה¹²⁶ אֲדָם פְּרַפְרוֹתֵיו¹²⁷ וְאֵת אוֹרְחָיו מִפְּנֵי, אֲבָל לֹא מִן הַפְּתָב¹²⁸, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִקְרָא בְּשִׁטְרֵי הַדְּיוֹטוֹת. לְפִיכָךְ,

(85) חליצת נעל היבם, שאינו רוצה לייבם את אשת אחיו המת, ואסור שמא יכתוב שטר חליצה. (86) שמא יכתוב שטר כתובה ליבמה. (87) אשה, שמא יכתוב שטר אירוסין וקידושין. (88) חפץ לה. (89) להעריך ערך נפשו של הנודר להקדש לפי שנותיו (ויקרא כז). (90) האומר: הרי בהמה זו חרם - לבדק בית המקדש. (91) אין הכוונה שאסור שמא יבוא לידי מקח וממכר, שהרי מקח וממכר גזירת חכמים היא, ואין גוזרים גזירה לגזירה, אלא שטעם האיסור באלה, שזה למקח וממכר: שמא יכתוב. (92) ראה למעלה הלכה ט [ונכאן הוסיף טעם זה לתרומת חוץ לארץ שאוכל והולך ואחר כך מפריש (בכורות כז). ואין בה הטעם של מתקן, ואסור להפרישה משום מקדיש, עיין ביצה ט.]. (93) משנה, בכורות נז, ב. (94) מעשר בהמה "וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט, העשירי יהיה קודש לה" (ויקרא כז, לב). (95) צבע אדום שרושמים בו את העשירי שיצא בפתח הדיר (ומה שלא אסרו בזה כבכל מקדיש, עיין 'תוספות' חגיגה ח. ד"ה משום סקרא). (96) שבת קמח, ב. (97) קרבן הפסח. (98) בערב פסח שחל בשבת, שהקרבן הפסח דוחה את השבת. (99) "חגיגה האמורה בתורה היא שיקריב שלמים ביום-טוב הראשון של חג בבואו לבית המקדש" (הל' חגיגה פ"א ה"א). (100) 'ספרי' (פ' בהעלותך פיסקא סה - "צפנת פענח"); "נתינת אפר הפרה על המים שנתמלאו הוא הנקרא "קידוש", והמים האלה שניתן עליהם האפר הם הנקראים מי חטאת ומים מקודשים", ובהם היו מטהרים את הטמאים (רבינו בהל' פרה אדומה פ"ו ה"א).

טו. הַמְּגַבֵּיהַ¹⁰¹ תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת בְּשַׁבָּת אוֹ בְּיוֹם טוֹב: בְּשׁוּגָג - יֵאכַל מְמָה שֶׁהִתְקִין, בְּמִזִּיד - לֹא יֵאכַל עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת¹⁰². וְבֵין קָף וְבֵין קָף תִּקְוֹן¹⁰³ אֶת הַפְּרוֹת. וְכֵן הַמְּקַדֵּישׁ¹⁰⁴ אוֹ הַמְּצַרִּיף אוֹ הַמְּחַרִּים בְּשַׁבָּת - בֵּין בְּשׁוּגָג, בֵּין בְּמִזִּיד - מִה שֶׁעָשָׂה עָשׂוּי; וְאִין צָרִיף לִזְמֵר בְּיוֹם טוֹב. וְכֵן הַמְּקַנְהַ¹⁰⁵ לְחַבְרוֹ בְּשַׁבָּת - קָנָה. מַעַשְׂרִין¹⁰⁶ אֶת הַדְּמָאִי¹⁰⁷ בֵּין הַשְּׂמִשׁוֹת¹⁰⁸, אֲבָל לֹא אֶת הַדְּמָאִי¹⁰⁹.

(101) תרומות פ"ב מ"ג. (102) כמבואר בהלכה ח. (103) שיצאו מכלל טבל. (104) רי"ף ביצה פרק ה בשם הירושלמי. (105) בבא-קמא ע, א. (106) משנה, שבת לד, א. (107) "בימי יוחנן כהן גדול שהיה אחר שמעון הצדיק, שלחו בית-דין הגדול ובדקו בכל גבול ישראל, אבל ומצאו שהכל זהירים בתרומה גדולה ומפרישים אותה, אבל מעשר ראשון ומעשר שני ומעשר עני, היו עמי הארץ מישראל מקילים לעצמם ולא היו מפרישים אותם, לפיכך גזרו שלא יהיו נאמנים על המעשרות אלא אנשים נאמנים, אבל עמי הארץ פירותיהן ספק ואין נאמנים לומר מעושרין הן, וזהו הנקרא דמאי" (רבינו בהל' מעשר פ"א ה"א). וראה למעלה פ"א מהל' ברכות ה"כ. (108) ספק יום ספק לילה (כמבואר בפ"ה ה"ד), ולא גזרו בו משום שיש ספק בזמן ובפירות. (109) טבל.

טז. מִי¹¹⁰ שֶׁקְרָא שֵׁם¹¹¹ לְתְרוּמַת מַעַשְׂר¹¹² שֶׁל דְּמָאִי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

139) "שמקדימים מזון הבהמות והעבדים לסעודת עצמן" (רבינו בהל' עבדים פ"ט ה"ח). (140) לפני הסעודה השניה.

כב. בַּמָּה 141 דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּמִצִּיל בְּכָלִים הִרְבָּה 142, או שְׁהֵיָה מְמַלָּא פְּלִי וּמוֹצִיאוֹ וּמְעַרְהוּ, וְחֹזֵר וּמְמַלָּא אוֹתוֹ שְׁנִית - הוּא שְׁאִין מִצִּיל אֲלָא מַה שְּׁהוּא צְרִיף לוֹ; אֲבָל אִם הוֹצִיאוֹ פְּלִי אֶחָד בְּהוֹצָאָה אַחַת, אֶף-עַל-פִּי שֵׁישׁ בּוֹ כְּמַה סְעֻדוֹת - מִתֵּר.

(141) משנה, שבת קב, א. (142) אפילו בפעם אחת.

כג. פִּיעַד? מִצִּיל סַל מְלֵא כְּפֹרוֹת, אֶף-עַל-פִּי שֵׁישׁ בּוֹ כְּמַה סְעֻדוֹת, וְעֵגוּל שֶׁל דְּבִלָּה 143, וְחִבִּית שֶׁל יָיִן. וְכֵן אִם פָּרַשׁ טְלִיתוֹ וְקִבֵּץ בָּהּ כָּל מַה שְּׁיָכוּל לְהוֹצִיאוֹ, וְהוֹצִיאוֹ מְלֵאָה בְּבַת אַחַת - מִתֵּר.

(143) תאנים מיובשות כבושות בצורת עיגול.

כד. וְאוֹמֵר 144 לְאַחֲרֵים: בּוֹאוּ וְהִצִּילוּ לְכֶם 145! וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִצִּיל מְזוּן שְׁהוּא צְרִיף לוֹ 146, או פְּלִי אֶחָד שֶׁמִּחֲזִיק אֶפְלוֹ דְּבָר גְּדוֹל. וְהָרִי הוּא שֶׁל מִצִּיל. וְאִם לֹא רָצָה הַמִּצִּיל לְקַחְתּוֹ וְנִתְּנוּ לְבַעֲלָיו - מִתֵּר לוֹ לְטַל מִמֶּנּוּ אַחַר הַשֶּׁבֶת שֶׁכָּר עָמְלוֹ 147; וְאִין זֶה שֶׁכָּר שֶׁבֶת 148, שְׁהָרִי אִין שֶׁסְּ מְלֵאכָה וְלֹא אֲסוּר, שְׁלֵא הוֹצִיאוֹ אֲלָא בְּמִקּוֹם מְעָרְבָה 149.

(144) משנה, שבת קב, א. (145) אבל לא בשבילו, שלא הותרו לו אלא שלש סעודות. (146) כיון שאמר: בואו והצילו לכם, הפקיר את הכל. (147) כמפורש במשנה שם: "ואם היו פקחין, עושין עמו חשבון אחר השבת. (148) שאילו רצה המציל לקחת לעצמו - הכל הרי הוא שלו, שהרי זכה בכל מן ההפקר, והוא אינו נוטל שכר עבודת ההצלה, כִּי־אִם שכר החפצים שהוא מחזירם מרצונו (גמרא ופירוש המשניות). (149) שלגבי אחרים, הרי הדבר כמו מציאה שלא התירו בה שום איסור (ראה למעלה פ"ו הכ"ב) ועיין 'מגן אברהם' סי' של"ד סק"ג ומחצית השקל' שם.

כה. הִצִּיל 150 פֶּת נִקְיָה 151 - אִינוּ חוֹזֵר וּמִצִּיל פֶּת שְׁאִינָה נִקְיָה; אֲבָל אִם הִצִּיל פֶּת שְׁאִינָה נִקְיָה - חוֹזֵר וּמִצִּיל פֶּת נִקְיָה. וּמִצִּיל בְּיוֹם הַכְּפֹרִים מַה שְּׁהוּא צְרִיף לְשֶׁבֶת, אִם הָיָה יוֹם הַכְּפֹרִים בְּעָרֵב שֶׁבֶת 152; אֲבָל אִינוּ מִצִּיל בְּשֶׁבֶת לְיוֹם הַכְּפֹרִים 153, וְאִין צְרִיף לִזְמַר לְיוֹם טוֹב, וְלֹא מִשֶּׁבֶת זֶה לְשֶׁבֶת הַבֹּאָה 154. וּמַה שְּׁהוּא מִצִּיל לְלִבְשׁ - לִבְשׁ כָּל מַה שְּׁהוּא יָכוּל לְעֵטָף, וּמוֹצִיאוֹ. וְאוֹמֵר לְאַחֲרֵים: בּוֹאוּ וְהִצִּילוּ לְכֶם! וְכָל אֶחָד וְאֶחָד לִבְשׁ וּמִתְעַטֵּף בְּכִלְיוֹ, וּמוֹצִיאוֹ. וְהָרִי הוּא שֶׁלֹּו כְּמוֹ הַמֶּאֱכָל, שְׁהָרִי מִן הַהֶפְקֵר הֵן זִכְיָן.

אם היו השמות חקוקין על הטבלא או על הכתל - מתר לקרותן, מפני שאינו מתחלף בשטר. ואסור 129 לקרות בכתב המהלף פחת הצורה 130 ותחת הדיוקני בשבת 131. אף לקרות בפתובים 132 בשבת בשעת בית המדרש 133 - אסור, גזרה משום בטול בית המדרש; שלא יהיה כל אחד יושב בביתו וקורא, וימנע מבית המדרש.

(124) שבת קטז, ב. (125) שטרי חובות והשבונות. (126) משנה, שבת קמז, ב. (127) מיני מעדנים. (128) "כי לבד ספרי הנבואות ופירושיהן, אסור לקרוא בשבת ויום-טוב, ואפילו היה אותו הספר בחכמה מן החכמות" (פירוש המשניות). (129) שבת קמט, א. (130) "כגון בני אדם המציירים בכותל חיות משונות, או דיוקנות של בני אדם של מעשים, כגון מלחמת דוד וגלית, וכותבין תחתיה: זו צורת חיה פלונית, וזו דיוקנית פלוני ופלונית" (רש"י). (131) ואם עשאה לשם עבודת-זרה אסור אף בחול להסתכל בהם, שנאמר (ויקרא יט, ד) "אל תפנו אל האלילים" (גמרא 'תוספות' שם). (132) "רוצה לומר, שלא יקרא ב'כתובים'" (תהלים משלי ואיוב ועוד) כל אחד ואחד בביתו, כדי שלא יבטל בית המדרש, ולא אסור הקריאה בהם אלא בשעת המדרש בלבד" (פירוש המשניות). (133) "דרכם היה שהיו דורשים לעם בשבתות, ומלמדים לעם חוקי האלהים ותורותיו, והיתה תועלת גדולה לכולם בזה, וזה היו עושים קודם אכילה, ואפילו על החכמים הגדולים היה הרב מקפיד כשלא היו באים לשמוע דבריו, לפי שהקיבוץ ההוא ברוב עם היה חיוק הדת ושמירת גדריו (מגיד-משנה).

כ. נִפְלָה 134 דְּלָקָה בְּחֶצֶר 135 בְּשֶׁבֶת - אִינוּ מִצִּיל כָּל מַה שֵׁישׁ בְּחֶצֶר לְחֶצֶר אַחֲרַת שְׁבֹאוֹתוֹ הַמְּבוּי, אֶף-עַל-פִּי שְׁעָרָבוּ; גְּזָרָה שְׁמָא יְכַפֵּה הַדְּלָקָה כְּדִי שְׁיִצִּיל, מִפְּנֵי שְׁאֵדָם בְּהוּל עַל מְמוֹנוֹ. לְפִיקָף גְּזָרוּ, שְׁלֵא יִצִּיל אֲלָא מְזוּן שְׁהוּא צְרִיף לוֹ לְאוֹתוֹ שֶׁבֶת, וְכָלִים שְׁצְרִיף לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֵן בְּשֶׁבֶת, וּבְגָדִים שְׁיָכוּל לְלָבֵשׁ; שְׁנִמְצָא מִתְּיָאֵשׁ מִן הַכֵּל, וְאִינוּ בָּא לְיַדִּי כְּבוּי. וְאִם לֹא עָרְבוּ - אֶף מְזוּנוֹ וְכִלְיוֹ אִינוּ מִצִּיל.

(134) משנה, שבת קיז, ב. (135) אבל בחצר אחרת שאין בה הדליקה אינו בהול, ומותר להציל הכל מחשש הדליקה שבחצר הסמוכה (מגיד-משנה).

כא. וּמַה 136 הוּא מִצִּיל לְמִזוֹנוֹ? אִם נִפְלָה דְּלָקָה בְּלִילֵי שֶׁבֶת - מִצִּילִין מְזוּן שֶׁלֹּו סְעֻדוֹת 137, הָרְאוּי לְאָדָם - לְאָדָם 138, וְהָרְאוּי לְבַהֲמָה - לְבַהֲמָה 139; נִפְלָה בְּשַׁחֲרִית 140 - מִצִּילִין מְזוּן שְׁתֵּי סְעֻדוֹת; בְּמִנְחָה - מִצִּילִין מְזוּן סְעֻדָה אַחַת.

(136) משנה, שבת קיז, ב. (137) שחייב אדם לאכול שלש סעודות בשבת, כמבואר בפ"ל ה"ט. (138) מזון שלש סעודות עבור כל אחד מבני ביתו ('פרי מגדים').

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

166) שבת קטז, א. (167) שנטשטשו צורות האותיות, ולא נשאר אלא שמונים וחמש אותיות, כמו "ויהי בנסוע" (במדבר י, לה), החשובה כספר בפני עצמה, ואין בה אלא שמונים וחמש אותיות. (168) אף שהוא תרגום ולא לשון הקודש. (169) שמות קדושים, אף שאין בהם פ"ה אותיות (שבת קטז:). (170) שנחקק ונטשטשו מפרשה זו כמה אותיות. (171) משנה, שבת קטז, ב. שהתיק מתשמישי קדושה. (172) בתוך התיק, שהמעות בטלות לגבי התיק.

~ יום שלישי י"ז סיון ~

פֶּרֶק אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים

1) נתבאר בו איסורים של דבירה, בדברים שאין בהם חשש מלאכה. ומה שהותר מהם, במקום מצוה, או צרכי רבים, ונמשך לזה ביאור שאין עונשי בית-דין דוחין את השבת, אף על פי שהם מצוה. ונסתיים הפרק בהקדמת הודעת סיבות איסור טלטול מקצת דברים בשבת, מצד מהות הדברים, לא מצד הרשויות שבהן הדברים מטולטלין.

א. יש דברים שהן אסורין בשבת, אף-על-פי שאינם דומין למלאכה ואינם מביאין לידי מלאכה. ומפני מה נאסרו? משום שנגאמר: אם תשיב משבת רגלך לעשות חפצך ביום קדשי. ונגאמר: וכברתו מעשות דרכיך ממצא חפצך ודבר דבר. לפיכך אסור לאדם להלך בחפציו בשבת, ואפלו לדבר בהן, כגון שידבר עם שתפו מה ימכר למחר או מה יקנה, או היאך יבנה בית זה, וכאי זה סחורה ילך למקום פלוני. כל זה וכיוצא בו אסור, שנגאמר: ודבר דבר - דבור אסור, הרהור מתר. 3.

2) ירושלמי (מסכת שבת פרק ט"ו הלכה ג'): "אמר רבי אבהו: כתיב (שמות כ, י) 'ויום השביעי שבת לה' אלהיך - מה הקדוש ברוך הוא שבת ממאמר (שהרי בעשרה מאמרות נברא העולם), אף אתה שבות ממאמר" (שלא תדבר בשבת דברי חול). (3) (מסכת שבת דף ק"ג עמוד א').

ב. אסור לאדם לפקד גנותיו ושדותיו בשבת כדי לראות מה הן צריכין, או היאך הן פרותיהן; שהרי זה מהלך לעשות חפצו. וכן אסור לאדם שיצא בשבת עד סוף התחום, וישב שם עד שתחשף, כדי שיהיה קרוב לעשות חפציו במוצאי שבת; שהרי נמצא הלוכו בשבת לעשות חפצו.

4) (מסכת עירובין דף ל"ח עמוד ב'). (5) אלפיים אמה מהעיר כמבואר בפרק כ"ז הלכה א'.

ג. כמה דברים אמורים? בשהחשיף על התחום לעשות דבר שאסור בשבת לעשותו; אבל אם החשיף לעשות דבר שמתר לעשותו בשבת - הרי זה מתר. כיצד? אין מחשיכין על התחום להביא פרות מחפרין או לשכר פועלין, אבל מחשיף הוא לשמר פרות;

150) שבת קיז, ב. (151) מזון שלש סעודות. וכן הדין בבשר ודגים ושאר מיני אוכלין, אם הציל כבר מין אחד, יכול לומר במין השני אני חפץ (או"ח סי' שלד). (152) בזמן שהיו מקדשים על פי הראיה, אבל בזמננו אין יום הכיפורים חל לא בערב שבת ולא באחד בשבת, כמבואר בהל' קידוש החודש פ"ז ה"א. (153) למוצאי יום הכיפורים (רש"י). אף-על-פי שיש טעם להתיר, משום שמצוה לאכול במוצאי יום הכיפורים (תוספות' שם). (154) שהרי יש לו זמן להכין אוכל בשבילו.

כו. מתר 155 להציל כל פתבי הקדש 156 שיש בחצר לחצר אחרת שבאותו המבוי, ואף-על-פי שלא ערכו; ובלבד שיהיה למבוי שלש מחצות ולחי אחד 157. והוא, שיהיו כתובין אשורית 158 ובלשון הקדש; אבל אם היו כתובין בכל לשון או בכתב אחר - אין מצילין אותן, אפלו היה שם ערוב. ובהל' אסור לקרות בהם 159, אלא מניחן במקום התרף והן מתאבדין מאליהן.

155) משנה, שבת קטו, א. (156) תורה נביאים וכתובים. (157) כמבואר בפ"ז ה"ב. (158) הוא הכתב שבספרי התורה שלנו. (159) שבת קטו, א: "מעשה באבא חלפתא שהלך אצל רבן גמליאל בריבי לטבריה, ומצאו שהיה יושב על שולחנו. . . ובידו ספר איוב תרגום, והוא קורא בו. אמר לו: זכור אני ברבן גמליאל אבי אביך, שהיה עומד על גבי מעלה בהרה-בית, והביאו לפניו ספר איוב תרגום, ואמר לבנאי: שקעהו תחת הנדבך (שורת אבני הבנין), אף הוא ציוה עליו וגנוז. רבי יוסי בריבי יהודה אומר - מניחן במקום התורפה (=מקום גלוי) והן מרקיבין מאליהן".

כז. היו 160 כתובין בסם 161 ובסקרא 162 - אף-על-פי שאינו כתב של קימא, הואיל והן כתובין אשורית ובלשון קדש - מצילין אותן. גליון 163 של ספרים, שלמעלה ושלמטה ושביין פרשה לפרשה ושביין דף לדף ושבתחלת הספר ושבתוף הספר - אין מצילין אותן. הברכות 164 והקמעין 165, אף-על-פי שיש בהן אותיות של שם ומענינות הרבה של תורה - אין מצילין אותן מפני הדלקה.

160) שבת קטו, ב. (161) צבע לכתבה. (162) צבע אדום בהיר, ושניהם אינם כשרים לכתבת ספר תורה. (163) החלק הבלתי כתוב, המקיף את הכתב. (164) "מטבע הברכות שתיקנו חכמים, כגון 'שמונה עשרה' ושאר ברכות" (רש"י) - כעין סידורי תפילה שלנו. (165) שכתובים בהם פסוקים מעניינות (פרשיות) של תורה לסגולה ולרפואה.

כח. ספר 166 תורה 167 שיש בו ללקט שמונים וחמש אותיות מתוך תבות שלמות, ואפלו בכללן יגר שהדותא 168; וכן אם היתה בה פרשה שאין בה שמונים וחמש אותיות ויש בה הזכרות 169, כגון "ויהי בנסע הארץ 170" - מצילין אותן מפני הדלקה. ומצילין תיק 171 הספר עם הספר, ותיק תפלין עם התפלין, אף-על-פי שיש בתוכן 172 מעות.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מְצוּהָ²³, וּמִדְּרִיזֵי²⁴ מְדִידָה שֶׁל מְצוּהָ, כְּגוֹן מְקוּהָ - לֵידַע אִם יֵשׁ פְּשְׁעוֹרָא²⁵, אוּ כְּגוֹן - לֵידַע אִם מְקַבֵּל טְמֵאָה²⁶, וּפּוֹסְקִין²⁷ צְדָקָה לְעֵינֵי. וְהוֹלְכִין לְבִתֵּי כְּנִסְיֹת וְלְבִתֵּי מְדִרְשׁוֹת - וְאֶפְלוּ לְטְרִטְיָאוֹת²⁸ וְטְרַקְלִין²⁹ שֶׁל פּוֹתִים - לְפָתְחָם³⁰ עַל עֶסְקֵי רַבִּים³¹ בְּשַׁבָּת. וּמְשַׁדְּכִין עַל הַתִּינוּקוֹת לְאַרְסָא³², וְעַל הַתִּינוּקָא לְלַמְדוֹ סֵפֶר וְלַלְמִדוֹ אֲמָנוֹת³³. וּמְבַקְרִין³⁴ חוֹלִין וּמְנַחְמִים אֲבָלִים. וְהַנְּכַס לְבַקֵּר אֶת הַחוּלָה, אוֹמֵר: שַׁבָּת הִיא מְלֻזְעָק, וְרַפּוּאָה קְרוּבָה לְבוֹא³⁵. וּמְחַשְׁבִּין³⁶ עַל הַתְּחוּם לְפָתְחָם³⁷ עַל עֶסְקֵי פְלָה וְעַל עֶסְקֵי הַמֵּת³⁸, לְהַבִּיא לֹא אֲרוֹן וְתַכְרִיכֵין. וְאוֹמֵר לוֹ: לֵךְ לְמִקְוֵם פְּלוּנִי. לֹא מְצַאֲתָ שָׁם, הֲבֵיא מְמִקְוֵם פְּלוּנִי. לֹא מְצַאֲתָ בְּמִנָּה, הֲבֵיא בְּמֵאֲתִים. וּבְלִבְד שְׁלֵא יִזְכְּרֵי לֹא סְכוּם מְקַח³⁹. שְׁכַל אֱלוֹי וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן - מְצוּהָ הֵן, וְנֹאמֵר: עֲשׂוֹת חֲפְצֵיךָ וְכוּ' - חֲפְצֵיךָ אֲסוּרִין, חֲפְצֵי שְׁמִים מְתָרִין.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מִתֵּר לְרוּחַ בְּשַׁבָּת לְדַבֵּר מְצוּהָ - כְּגוֹן שְׁרוּץ לְבֵית הַכְּנִסַּת, אוּ לְבֵית הַמְּדִרְשָׁא וְכוּ'."

מכאן הוראה לעבודת האדם: גם מי שהוא בבחינת "ראשיכם שבטיכם" ומוסרים לו את השליחות לעסוק בהפצת המעיינות, אינו יכול לטעון שהוא "תלמיד חכם (ש) איקרי שבת" ואסור לו לרוץ ולדלג בשבת. על כך באה ההוראה "מותר לרוץ בשבת לדבר מצוה" ואף שכל יהודי העוסק בתורה הוא בבחינת שבת שהרי "לכולי עלמא בשבת ניתנה תורה" וכביאור אדמו"ר הזקן ששבת ותורה ענינים אחד, לא רק שמותר לו לרוץ בשבת אלא יתירה מזה, כפסק הרמב"ם לפנ"ז "מצוה לרוץ לבית הכנסת ובלשון המשנה "הוי רץ למצוה".

וכמבואר במק"א ש"מת מצוה" ברוחניות הוא יהודי החי בעוה"ז וכשמדבר אודות מצוות אין בו שום חיות, וכמו שבנוגע למת מצוה כפשוטו, חייב אפילו כה"ג להפסיק באמצע עבודת יוה"כ - "שבת שבתון" ולהתעסק עם "מת מצוה", כך, ולמעלה מכך צריך לעזוב עבודתו הכי נעלית כדי להחיות יהודי זה.

(י"ן מלכות ספר זמנים סימן יב
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(21) (מסכת ברכות דף ו' עמוד ב'): "אמר רבי זירא: בתחילה כשראיתי חכמים רצים לשמוע את הדרשה לבית המדרש, אמרתי: חכמים מחללים את השבת! כיון ששמעתי מה שאמר רבי יהושע בן לוי: לעולם ירוץ אדם לדבר הלכה ואפילו בשבת, גם אני מהרתי. (22) (מסכת שבת דף ק"ג עמוד א'). (23) כחשבון ההוצאות לסעודת מצוה וכדומה (מגן אברהם ש"ו). (24) משנה (מסכת שבת

שְׁהָרֵי מִתֵּר לְשִׁמּוֹר בְּשַׁבָּת⁷. וּמְחַשְׁבֵי לְהַבִּיא בְּהֵמָה אוּ פְרוֹת תְּלוּשִׁין⁸; שֶׁהַבְּהֵמָה - קוֹרֵא לָהּ וְהִיא בָּאָה, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִיא חוּץ לְתַחוּם; וּפְרוֹת תְּלוּשִׁין - אֱלוֹי הֵיוּ שָׁם מְחֻצוֹת, הִיָּה מִתֵּר לְהַבִּיאָן בְּשַׁבָּת. וְכֵן אוֹמֵר אָדָם לְחַבְרוֹ: לְכַרְךָ פְּלוּנִי⁹ אֲנִי הוֹלֵךְ לְמִתֵּר; שָׁאֵם הֵיוּ שָׁם בְּרַגְלֵי¹⁰, הִיָּה הוֹלֵךְ לְשָׁם בְּשַׁבָּת. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזוּהָ.

(משנה מסכת שבת דף ק"ג עמוד א'). שאסור להחשיך על התחום. (7) ראה להלן הלכה ח'. (8) שנתלשו מערב שבת אבל פירות שנתלשו בשבת שאסורים באכילה (למעלה פרק כ"א הלכה ז') ואסורים בטלטול - אין מחשיכים עבורם (מסכת שבת דף ק"ג עמוד ב'). (9) שהוא מחוץ לתחום. (10) סוכות של שומרים, שעל ידיהן יוכל ללכת בשבת אפילו מחוץ לתחום, אם הן מובלעות זו לזו בתוך שבעים אמה וארבעה טפחים, כמבואר בפרק כ"ח הלכה א' וב'.

ד. מִתֵּר¹¹ לְאָדָם לֹאמֵר לְפוֹעַל: הִנְרָאָה שְׁתַּעֲמַד עִמִּי לְעֵרֵב¹² אֲכָל לֹא יֹאמֵר לוֹ: הִיָּה נְכוּן לִי לְעֵרֵב; וְשֶׁנֶּמְצָא עוֹשֶׂה חֲפְצוֹ בְּשַׁבָּת. וְאֲסוּר¹³ לְרוּץ וְלִדְלַג בְּשַׁבָּת, שְׁנֹאמֵר: מַעֲשׂוֹת דְּרִכְיָךְ - שְׁלֵא יְהֵא הַלוֹכֵךְ שֶׁל שַׁבָּת כְּהַלוֹכֵךְ שֶׁל חַל. וְיִוָּרְד¹⁴ אָדָם לְבוֹר וְשִׁיחַ¹⁵ וּמְעָרָה, אֶפְלוּ הֵן מֵאָה אֲמָה, וּמִטַּפְס יִוָּרְד וְשִׁוְתָה¹⁶, וּמִטַּפְס וְעוֹלָה¹⁷. וְאֲסוּר¹⁸ לְהַרְבּוֹת בְּשִׁוְתָה¹⁹ בְּטוֹלָה²⁰, שְׁנֹאמֵר: וְדַבֵּר דְּבָר - שְׁלֵא יְהֵא דְבוּרְךָ שֶׁל שַׁבָּת כְּדְבוּרְךָ שֶׁל חַל.

(11) (מסכת שבת דף ק"ג עמוד א'). (12) "עכשיו נראה אם תעמוד עמי לערב, אם תבא אלי לכשתחשך, אף על פי ששניהם יודעים שעל מנת לשכרו לעבודה הוא מזהירו, כיון שאינו אומר כן בפירוש אלא בדרך רמז, הרי זה כהרהור, ומבואר בהלכה א': "ודבר דבר - דבר אסור הרהור מותר" (ועיין רש"י שם). ובהגה"מ פירש: "הנראה - טוב בעיניך". (13) (מסכת שבת דף ק"ג עמוד א'). (14) (מסכת עירובין דף ק' עמוד א'). (15) חפירה ארוכה. (16) לדעת רש"י מותר לרדת גם לא לצורך שתייה, "בין שיש בהן מים בין שאין בהן מים". (17) ואין כאן חשש של איסור הילוך כדרך חול, ובטור אורח חיים סימן של"ו כתב שהחידוש בזה הוא שאין חוששין שמא יעקור קרקע בירידתו ועלייתו. (18) (מסכת שבת דף ק"ג עמוד א'). (19) ירושלמי (מסכת שבת פרק ט"ו הלכה ג'): "רבי שמעון בן יוחאי כשראה את אמו מדברת הרבה, אמר לה: אמי שבת היום". (20) בתלמוד (מסכת יומא דף י"ט עמוד ב'): מובא שגם בחול אסור, ושם: "אמר רבא השח שיחת חולין עובר בעשה, שנאמר (דברים פרק ו', פסוק ז') "ודברת בס" - ולא בדברים בטלים". אבל הר"ה פירש שם שהמדובר על המפסיק באמצע לימודו. ועיין לעיל בפרק ב' מהלכות דעות הלכה ד'.

ה. מִתֵּר לְרוּחַ בְּשַׁבָּת לְדַבֵּר מְצוּהָ, כְּגוֹן שְׁרוּץ לְבֵית הַכְּנִסַּת אוּ לְבֵית הַמְּדִרְשָׁא²¹. וּמְחַשְׁבִּין²² חֲשִׁבוֹנוֹת שֶׁל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(שם) משמע שדוקא בדבר שיש בו חילול שבת, כגון שריפה - אסור לדון, ושאר עונשים שאין בהם חילול שבת לא מצאנו. אולם בירושלמי סנהדרין (פרק ד' הלכה ו') וזכר ב"ספר המצוות" מל"ת שכ"ב) מפורש: "נאמר כאן (שמות פרק ל"ה, פסוק ג') לא תבערו אש בכל מושבותיכם" ונאמר להלן (במדבר פרק ל"ה, פסוק כ"ט) "והיה אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם", מה להלן (מושבות) בבית דין הכתוב מדבר, אף כאן בבית דין הכתוב מדבר, מכאן לבתי דינים שלא יהיו דנין בשבת", משמע שכל העונשים נכללים באיסור זה.

ח. מתר⁵³ לְאָדָם לְשֹׁמֵר פְּרוֹתָיו בְּשֶׁבֶת - בֵּין תְּלוּשִׁים, בֵּין מְחַבְּרִין. וְאִם בָּא אָדָם לְטַל מֶהֶן, אוּ בְהִמָּה וְחִיָּה לְאָכַל מֶהֶן - גּוֹעֵר⁵⁴ בָּהֶן וּמִכָּה פָּהֶם וּמְרַחֵקֵן. וְהִלּוּא דְבָר זֶה מְחַפְּצֵיו הוּא, וְלָמָּה הוּא מִתָּר? מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נֶאֱסָר אֲלֵא לְקַנּוֹת לְעַצְמוֹ תְּפָצִים שְׂאִינָן עִתָּה מְצוּיִים, אוּ לְהִשְׁתַּכַּר וּלְהַרְוִית וּלְהַטְפִּיל בְּהִנָּאָה שְׂתִבּוּא לִידוֹ; אֲבָל לְשֹׁמֵר מְמוֹנָה שֶׁפָּכַר בָּא לִידוֹ עַד שֶׁנֶּעֱמַד כְּמוֹת שְׁהוּא - מִתָּר. הֲאֵל לָמָּה זֶה דוּמָה? לְנוֹעַל בִּיתוֹ⁵⁵ מִפְּנֵי הַגְּנָבִים.

(53) משנה מסכת שבת דף ק"ג עמוד א' "מחשיך הוא על התחום לשמור ומביא פירות בידו" ואמרו בגמרא (שם עמוד ב') שהמדובר בפירות מחוברים. הרי שמותר לשמור גם פירות מחוברים שאם לא כן אסור להחשיך על זה כדלעיל הלכה ג'. (54) נלמד ממה שבסמוך בהלכה ט' שלא יספק כו' משמע שלגעור מותר. (55) [כן הוא בגמרא מסכת שבת דף ק"ו עמוד ב': "לנועל את ביתו לשומרו" ושם דף ק"ז עמוד א' אמרו בענין זה שפטור ומותר הוא].

ט. הַמְשַׁמְרֵם⁵⁶ זְרַעֲיו מִפְּנֵי הַעוֹפּוֹת, וּמִקְשָׁאֵיו⁵⁷ וּמִדְלָעִיו⁵⁸ מִפְּנֵי הַחִיָּה - לֹא יִסְפְּקוּ⁵⁹ וְלֹא יִרְקְדוּ⁶⁰ כְּדָרְךָ שְׁעוֹשֶׂה בַחֲלִי; גְּזֵרָה שְׂמָא יִטַּל צְרוּרִים⁶¹ וְזִזְרָק אֲרַבְעֵ אַמּוֹת פְּרָשׁוֹת הָרָבִים.

(56) (מסכת עירובין דף ק"ד עמוד א'). (57) שדה קשואין. (58) שדה דלועין. (59) יכה כף אל כף. (60) ברגל כדי להבריא את העופות והחיות. (61) עיין לעיל פרק כ"ג הלכה ה' "שאינן מספקין ולא מרקדין בשבת גזירה שמא יתקן כלי שיר" ועיין שם במגיד משנה שדוקא אם עשה כן לשיר גזור גזירה זו.

י. פֶּלֶל⁶² הַדְּבָרִים שֶׁהֵן אֶסְרוּרִין מִשּׁוּם שְׁבוֹת⁶³, לֹא גָזְרוּ עֲלֵיהֶן בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת⁶⁴; אֲלֵא בְּעַצְמוֹ שֶׁל יוֹם הוּא שֶׁהֵן אֶסְרוּרִין, אֲבָל בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת מִתְּרִין. וְהוּא, שְׁוִיָּהָה שֶׁם דְּבָר מְצוּרָה אוּ דַחֲקִי⁶⁵. פִּיצֵד? מִתָּר לוֹ בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת לְעֵלוֹת בְּאֵילָן⁶⁶ אוּ לְשׁוּט עַל פְּנֵי הַמַּיִם⁶⁷ לְהִבִּיא לִזְלֻב⁶⁸ אוּ שׁוֹפְרֵם⁶⁹. וְכֵן מוֹרִיד מִן הָאֵילָן אוּ מוֹצִיא מִן הַפְּרָמְלִית⁷⁰ צְרוּב⁷¹ שְׁעֵשָׂה. וְכֵן אִם הָיָה טְרוּד וְנִחְפָּז, וְנִצְרָךְ לְדָבָר שֶׁהוּא מִשּׁוּם שְׁבוֹת בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת - הֲרִי זֶה מִתָּר. אֲבָל אִם לֹא

דף קנ"ז עמוד א'). (25) ארבעים סאה. (26) בגד שיש בו שלש אצבעות על שלש אצבעות מקבל טומאת בגדים (רבינו בהלכות כלים פרק כ"ב הלכה א'). (27) (מסכת שבת דף ק"ג עמוד א') מקציבים סכומי כסף. (28) לתיאטראות. (29) אולם מרווח שמסביבו חדרים. (30) לשאול ולחקור (פירוש המשניות). (31) צרכי רבים נחשבים לדבר מצוה. (32) בפירוש המשנה כתב רבינו: "דבר מצוה - בשדוכי הבנים והבנות". (33) (מסכת קדושין כ"ט עמוד א') "האב חייב בבנו: למולו, לפדותו, ללמדו תורה, להשיאו אשה וללמדו אומנות". (34) (מסכת שבת דף י"ב עמוד א'). (35) "צריך להרחיב דעתם שלא יצטערו" (רש"י). (36) משנה (מסכת שבת דף קנ"א עמוד א'). (37) "לשאול ולחקור" (פירוש המשניות). (38) שכל אלו צרכי מצוה הם. (39) סכום מסוים שעליו לא יוסיף, מכיון שאין בהקצבה זו מצוה כי אם חסכון ממונו.

ו. מִפְּלִיגִין⁴⁰ בְּיָם הַגְּדוֹל⁴¹ בְּעֶרְב שֶׁבֶת לְדָבָר מְצוּרָה, וּפּוֹסְקִים⁴² עֲמוֹ לְשֶׁבֶת - וְאִינוֹ שׁוֹבְתִים⁴³. וּמִפְּרִירִין⁴⁴ נְדָרִים⁴⁵ בְּשֶׁבֶת - בֵּין לְצַרְךָ שֶׁבֶת⁴⁶, בֵּין שֶׁלֹּא לְצַרְךָ שֶׁבֶת⁴⁷. וְנִשְׁאָלִין⁴⁸ לְחֻקֶּם עַל הַנְּדָרִים שֶׁהֵן לְצַרְךָ הַשֶּׁבֶת, וּמִתְרִין, אֶף-עַל-פִּי שְׁוִיָּהָה לְהֵן פְּנָאֵי הַתִּיתָרִין קִדְּם הַשֶּׁבֶת; שְׁדָבְרִים אֵלּוּ - מְצוּרָה הֵן⁴⁹.

(40) (מסכת שבת דף י"ט עמוד א'). (41) להלן בפרק ל' הלכה י"ג מביא רבינו, שאסור הפליג (לנסוע בספינה) פחות משלושה ימים קודם השבת, משום צער הנוסעים אשר "יחוגו וינעו כשיכור", לכן יפליג שלשה ימים לפני שבת, כדי "שתתישב דעתו עליו קודם השבת ולא יצטער יותר מדאי". ולדבר מצוה מותר, כי העוסק במצוה פטור ממצוה אחרת ("שלחן ערוך" הרב, רמ"ח) ו"שליחות מצוה דוחה שבת" (במדבר רבה, שלח פרשה ט"ז). (42) מתנה עם הנכרי שישבות. (43) ואם אחר כך אינו שובת אין בכך כלום. (44) משנה (שבת דף קנ"ז עמוד א'). (45) בעל יכול להפך ביום שמעו את נדרי אשתו, והאב - נדרי בתו (עד שלא בגרה ולא נשאת). (46) כגון נדר שלא לאכול בשבת (רש"י). (47) כי אם לא יפר היום, לא יוכל להפך עוד. (48) החכם יכול להתיר נדר אם הנודר מתחרט עליו. (49) אבל נדרים שאינן לצורך השבת ימתין להתירם עד למחר.

ז. אֵינָן⁵⁰ עוֹנְשִׁין בְּשֶׁבֶת. אֶף-עַל-פִּי שְׁוִיָּהָה מְצוּרָה עֲשֵׂה⁵¹, אֵינָהּ דוֹחָה שֶׁבֶת. פִּיצֵד? הֲרִי שְׁנַתְחִיב בְּבֵית דִּין מְלָקוֹת אוּ מִיתָה - אֵין מְלָקִין אוֹתוֹ וְאֵין מְמִיתִין אוֹתוֹ בְּשֶׁבֶת; שְׁנִנְאָמַר: לֹא תִבְעֵרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשֶּׁבֶת - זוֹ אֲזַהֲרָה לְבֵית-דִּין שֶׁלֹּא יִשְׁרְפוּ בְּשֶׁבֶת מִי שְׁנַתְחִיב שְׂרָפָה, וְהוּא הִדִּין לְשֹׁאֵר עֲנֻשִׁין⁵².

(50) (סנהדרין דף ל"ה עמוד ב'). (51) ראה בספר המצוות מצוות עשה רכ"ד: להכות ברצועה. מצוה רכ"ח: לשרוף העוברים כו' ועיין שם עוד במצוות הסמוכות. (52) בגמרא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דברים אמורים בשעשה מעצמו אבל אסור להרגילו בחילול שבת ומועד, ואפילו בדברים שהן משום שבות" (הלכות מאכלות אסורות שם). (78) "אף על פי שאין בית דין מצווין להפריש את הקטן, מצוה על אביו לגעור בו ולהפרישו, כדי לחנכו בקדושה, שנאמר: חנוך לנער על פי דרכו וגו'" (שם).

יב. אָסְרוּ חֲכָמִים לְטַלְטֵל מִקְצַת דְּבָרִים בְּשֶׁבֶת כְּדָרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֵלְךָ.⁷⁹ וּמִפְּנֵי מָה נִגְעוּ בְּאִסוּר זֶה? אָמְרוּ: וּמָה אִם הִזְהִירוּ נְבִיאִים וְצִוּוּ שְׂלֵא יִהְיֶה הַלּוֹכֵךְ בְּשֶׁבֶת כְּהַלּוֹכֵךְ בְּחַל, וְלֹא שִׁיחַת הַשֶּׁבֶת כְּשִׁיחַת הַחַל, שְׁנֵאמָר: וְדַבֵּר דָּבָר - קַל וְחֹמֵר שְׂלֵא יִהְיֶה טַלְטוּל בְּשֶׁבֶת כְּטַלְטוּל בְּחַל; כְּדֵי שְׂלֵא יִהְיֶה פְּיֹם חַל בְּעֵינָיו, וְיִבּוֹא לְהַגְבִּיחַ וּלְתַקֵּן פְּלִים מִפְּנֵי לְפָנָה אוּ מִבֵּית לְבַיִת, אוּ לְהַצְנִיעַ אֲבָנִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן; שֶׁהָרִי הוּא בְּטֹל וְיוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ, וְיִבְקֹשׁ דָּבָר שִׁיתְעַסֵּק בּוֹ, וְנִמְצָא שְׂלֵא שְׁבַת, וּבְטֹל הַטַּעַם שְׁנֵאמָר בְּתוֹרָה: לְמַעַן יִנּוּחַ.

(79) וזה נקרא בלשון הפוסקים: "מוקצה"; ופרטי הדינים יבוארו להלן בפרק כ"ה ובפרק כ"ו. ומקור איסור טלטול המוקצה בשבת הוא בכרייתא (מסכת שבת דף קכ"ג עמוד ב'): "אמר רבי חנינא: בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו (איסור טלטול מוקצה), שכתוב (נחמיה י"א): "בימים ההמה ראיתי ביהודה דורכים גתות בשבת ומביאים הערימות" (וגזרו טלטול הרבה כלים, כדי לגדור גדר להחמיר באיסורי שבת שהיו מקילים בהם - רש"י). ומתחלה אסרו הכל: בראשונה היו אומרים שלשה כלים ניטלים בשבת (שאדם זקוק להם מאד לשימוש: סכין לחתוך בה דבילה, כף לקדיחה, וסכין לחתוך בשר ולחם) וחזרו והתירו (כשראו שהתחיל העם להזהר באיסורי שבת), וחזרו והתירו יותר (כשנזהרו יותר) עד שאמרו: כל הכלים ניטלים בשבת, חוץ מאלה המפורשים להלן בהלכות שלפנינו. ובעיקר טעמיו של רבינו באיסור טלטול המוקצה בהלכה זו ובהלכה י"ג חלק הראב"ד בהשגה וכתב כי טעם איסור טלטול הוא משום שמא יבוא לידי איסור הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים כמבואר בגמרא (מסכת שבת דף קכ"ד עמוד ב'), ואף על פי שמשום גזירת הוצאה היא - לא גזרו על כל הכלים ועל האוכלין משום שאין גוזרים גזירה על הצבור אלא אם כן רוב הצבור יכולים לעמוד בה (רש"י ביצה דף י"ד עמוד א'). ודעת רבינו היא שמה שאמרו בגמרא ש"טלטול צורך הוצאה היא" אינו אלא לפי משנה ראשונה שאסרו הכל, אבל לפי משנה אחרונה שרוב הכלים מותרים בטלטול, אי אפשר לומר שהטעם הוא משום הוצאה שאם כן מה נשתנו אלו מאלו, אלא על כרחנו שטעמים אחרים הונחו בענין זה וכמו שביאר בדבריו (ועיי' מ"מ).

יג. וְעוֹד, כְּשִׁיבְקָר וְיִטְלְטֵל פְּלִים שְׁמֹלֶאכְתָּן לְאִסוּר, אֲפֹשֶׁר שִׁיתְעַסֵּק בָּהֶן מְעַט וְיִבּוֹא לְיָדֵי מְלָאכָה. וְעוֹד, מִפְּנֵי שְׁמִקְצַת הָעַם אֵינָם בְּעֵלֵי אֲמִנוּת, אֲלֵא בְּטַלְטֵל

הָיָה שָׁם דַּחַק וְלֹא דָבָר מְצוּה - אֲסוּר. לְפִיכָף אֵין מְעַשְׂרִין אֶת הַיְדֵאִי⁷² בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, אֶף-עַל-פִּי שְׂאִסוּר הַפְּרִשַׁת הַמְּעַשֵׂר בְּשֶׁבֶת מְשׁוּם שְׁבֹת; אֲבָל מְעַשְׂרִים אֶת הַיְדֵאִי⁷³.

(מסכת עירובין דף ל"ב עמוד ב'): "רבי אומר: כל דבר שהוא משום שבות, לא גזרו עליו בין השמשות", וסובר רבינו שזה נאמר על דבר מצוה, כדי שלא יקשה מהמשנה (מסכת שבת דף ל"ד עמוד א'): "ספק חשיכה ספק אינו חשיכה, אין מעשרין את הפירות ואין מטבילין את הכלים" ונפסק להלכה בפרק כ"ג הלכה ט"ו (ורמזו על זה רבינו בסמוך), אף שאין במעשר וטבילה אלא משום שבות, אלא ודאי שלא התירו שבות בין השמשות אלא לדבר מצוה ("מגיד משנה"). (63) דברים המותרים מן התורה וחכמים גזרו עליהם כמבואר בתחלת פרק כ"א. (64) שהוא ספק יום ספק לילה כמבואר בפרק ה' הלכה ד'. (65) צורך גדול. (66) שאסרו חכמים משום גזירה שמא יתלוש כמבואר בפרק כ"א הלכה ו'. (67) שאסרו חכמים גזירה שמא יעשה חבית של שייטין (פרק כ"ג הלכה ה'). (68) למצות נטילה. (69) למצות תקיעה. (70) שאיסור טלטול בתוכו הוא מדרבנן כמבואר בפרק י"ד הלכה י"א. (71) "שאינ מערבין עירובין תחומין אלא לדבר מצוה" (הלכות עירובין פרק ו' הלכה ו'). ואם "נתכוון לשבות ברשות היחיד או ברשות הרבים והניח עירובו בכרמלית, או שנתכוון לשבות בכרמלית והניח עירובו (עירוב-תחומין) ברשות היחיד או ברשות הרבים - הרי זה עירוב, שבשעת קניית העירוב, שהוא בין-השמשות, מותר להוציא ולהכניס מכל אחת משתי הרשויות לכרמלית לדבר מצוה, שכל דבר שהוא מדברי סופרים לא גזרו עליו בין השמשות במקום מצוה" (שם הלכה ט'). (72) תבואה שלא הופרשה ממנה תרומה ומעשר. (73) פירות עם הארץ שספק אם הפריש מהם מעשרות (ראה פרק כ"ג הלכה ט"ו).

יא. קָטָן⁷⁴ שֶׁעָשָׂה⁷⁵ בְּשֶׁבֶת דָּבָר שֶׁהוּא מְשׁוּם שְׁבֹת⁷⁶, כְּגוֹן שֶׁתָּלַשׁ מְעַצֵּץ שְׂאִינוּ נְקוּב אוּ טַלְטֵל בְּכַרְמְלִית - אֵין בֵּית-דֵין מְצוּוִין לְהַפְרִישׁוֹ⁷⁷. וְכֵן אִם הִנְיָחוּ אָבִיו - אֵין מְמַחִין בְּיָדוֹ⁷⁸.

(74) מסכת יבמות דף קי"ד עמוד א': "לרבי יצחק בר ביסני אבדו מפתחות בית המדרש ברשות הרבים בשבת, בא לפני רבי פדת (לשאול מה לעשות), אמר לו הבא לשם תינוק ותינוקת וישחקו שם, ואם ימצאו את המפתחות יביאו לך. שמע מינה: "קטן אוכל נבילות אין בית דין מצווין להפרישו" וראה להלן בסמוך. (75) בקטן שלא הגיע לחינוך, אבל אם הגיע לחינוך (שהוא מבין ההבדיל בין איסור להתיר), כיון שחייב אביו לחנכו במצוות כל שכן שצריך להפרישו מאיסור (תוספות שבת דף ק"כ עמוד א'). (76) זה נאמר על סוף ההלכה, שגם אביו אינו צריך להפרישו מאיסור דרבנן, אבל בית דין אין צריכים להפרישו גם אם עושה איסור תורה כמבואר בהלכות מאכלות אסורות פרק י"ז הלכה כ"ו (כסף משנה). (77) "במה

קצט מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12) כלי שמלאכתו להיתר לצורך גופו ומקומו או בשביל עצמו. 13) תתנפח מרטיבות ותתקלקל.

ה. וכן מטלטל הוא הריחים או המכתשת¹⁴ לשבר עליה אגוזים או לעלות עליה למטה - וזה הוא לצורך גופו או לישוב במקומו; אבל אינו מטלטלה כדי שלא תשבר, ולא כדי שלא תגנב. וכן כל פיוצא בזה.

14) שמלאכתם לאיסור.

ו. וכל¹⁵ שאינו כלי, כגון אבנים ומעות וקנים וקורות וכיוצא בהן - אסור לטלטלן. אכן¹⁶ גדולה או קורה גדולה - אף-על-פי שהיא נטלת בעשרה בני אדם, אם יש תורת כלי עליה - מטלטלים אותה¹⁷. דלתות¹⁸ הבית, אף-על-פי שהן פלים, לא הוכנו לטלטל. לפיכך, אם נתפרקו אפלו בשבת¹⁹ - אין מטלטלין אותן. וכן²⁰ העפר והחול והמת²¹ - אין מזיזין אותן ממקומן. וכן שמונה²² חי - הרי הוא כאבן, ואסור לטלטלו.

15) שבת קכג, ב. 16) עירובין קב, א. 17) כי לא נתבטל שם כלי ממנה מפני גדלה וכבדה. 18) משנה, שבת קכב, 19) אף שבין השמשות היה מטלטלן כשפתח ונעל, עכשיו כשנתפרקו אין מטלטלים אותן, מכיון שעומדים להתחבר עם הבית (ראה 'מגן אברהם' סי' שח). 20) שבת ט, א. 21) משנה, שבת קנא, ב. 22) שבת קלה, א. שנועד שמונה חודשים לעיבורו ושערו לקוי ואין צפוניו שלימין כברייתן שהיה ראוי להוולד בחודש התשיעי ויצא קודם שנגמר (פ"א מהלכות מילה הי"ג) ונחשב כמת שאינו יכול לחיות.

ז. מת²³ לטלטל הכלי אפלו שלא לצורך תשמישו, אלא לעשות בו מלאכה שלא נעשה לתשמישה. פיצד? נוטל אדם קרנס²⁴ לפצע בו אגוזים; קרנס²⁵ - לחתוך בו דבלה²⁶; מגרר²⁷ - לגרר²⁸ בה את הגבינה; מגרפה²⁹ - לגרף בה את הגרוגרות³⁰; את הרחת³¹ ואת המזלג - לתת עליו אכל לקטן; את הפוש³² ואת הפרפר³³ - לתחב³⁴ בו; מחט של סקאי³⁵ - לפתח בו את הדלת; את המכתשת - לישוב עליה. וכן כל פיוצא בזה.

23) משנה, שבת קכב, ב. 24) של נפחים או של צורפי זהב (שבת קכג). ואילו קורנס של בשמים - ראה להלן הלכה ט. 25) גרון העשוי לחטוב בו עצים. 26) תאנה יבשה. 27) כעין סכין שפיה עשוי שנים שנים. 28) לחתכה ולחלקה. 29) כלי כעין יד שגורפים בה דברים. 30) תאנים יבשות. 31) כלי עץ לזרות בו דגן ברוח כדי להבר את הבר מן התבן. 32) שיפור קטן עשוי עץ שמכניסים בו את האוכל לתוך הפה. 33) חלק מגול האורגים, הכלי שהאורג מכה בו על הארג. 34) בנוסח

כל ימיהן, כגון הטילין ויושבי קרנות, שכל ימיהן הן שובתים ממלאכה; ואם יהיה מתר להלך ולדבר ולטלטל בשאר הימים, נמצא שלא שבת שביטה הנכרת. לפיכך שביטה מדברים אלו היא שביטה השווה בכל אדם. ומפני דברים אלו נגעו באסור הטלטול, ואסרו שלא יטלטל אדם בשבת אלא פלים הצריף להם, כמו שיתבאר.

פרק חמשה ועשרים

1) נתבארו בו מקצת דיני טלטול ולא נשלמו בזה הפרק.

א. יש כלי שמלאכתו להתר, והוא הכלי שמתר לעשות בו בשבת דבר שנעשה לו בחל. כגון: כוס לשותות בו, וקערה לאכל בה, וספין לחתוך בו בשר ופת, וקרנס² לפצע בו אגוזים וכיוצא בהן.

2) פטיש. 3) לפצה.

ב. ויש כלי שמלאכתו לאסור, והוא הכלי שאסור לעשות בו בשבת דבר שנעשה לו. כגון מכתשת⁴ וריחים⁵ וכיוצא בהן, שאסור לכתש ולטחן בשבת.

4) כלי לכתשת דברים יבשים. 5) טחנת-יד.

ג. כלי שמלאכתו להתר - בין היה של עץ, או של חרס, או של אבן, או של מתכת - מתר לטלטלו בשבת, בין בשביל עצמו של כלי, בין לצורך מקומו⁸, בין לצורך גופו⁹. וכל כלי שמלאכתו לאסור - בין היה של עץ, או של חרס, או של אבנים, או של מתכת - מתר לטלטלו בשבת, בין לצורך גופו¹⁰, בין לצורך מקומו; אבל בשביל עצמו¹¹ של כלי - אסור.

6) משנה (שבת קכב: קכד). ויסוד איסור טלטול בשבת, מבואר בפרק הקודם הלכה י"א וי"ב. 7) שלא ישבר או שלא יגנב, כדלהלן הלכה ד'. 8) שצריך להשתמש במקום שהכלי מונח. 9) שצריך להשתמש בגוף הכלי. משמע שאין לטלטל שום כלי אפילו אם מלאכתו להיתר, אלא דוקא לצורך גופו או מקומו או בשביל עצמו של כלי, אבל שלא לצורך כלל - אסור לטלטל (מגיד-משנה). 10) לשימוש של היתר בגוף הכלי, כגון פטיש של נפחים לפצוע בו אגוזים, כדלהלן הלכה ד'. 11) שלא ישבר או שלא יגנב כנ"ל.

ד. פיצד? מטלטל הוא¹² את הקערה של עץ לאכל בה או לישוב במקומה, או כדי שלא תגנב - וזה הוא בשביל עצמה. וכן אם טלטל אותה מן החמה כדי שלא תתנבש ותשבר, או מן הגשמים כדי שלא תתפח¹³ ותפסד - הרי זה מטלטל בשביל עצמה ומת, מפני שמלאכתה להתר.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שֶׁל גִּפְט וְכָלִי הַצּוֹאָה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - מִתָּר לְטַלְטֵלָן
בְּשֶׁבֶת, אִם הֵצִירָהּ לָהֶן.

(56) שבת קנו, א. (57) של חרס.

יב. כִּלְכִּלִּים הַנְּטָלִין בְּשֶׁבֶת שֶׁנִּתְפָּרְקוּ דְלִתּוּתֵיהֶן,
כְּגוֹן דְלִתּוֹת שְׂדֵה תְּבָה וּמִגְדָּל⁵⁹ - בֵּין שְׁנֵי תְּפָרְקוּ
בְּשֶׁבֶת⁶⁰, בֵּין שְׁנֵי תְּפָרְקוּ קִדְם הַשֶּׁבֶת - מִתָּר לְטַלְטֵל
אוֹתָן דְלִתּוֹת. וְכֵן⁶¹ כִּלְכִּלִּים הַנְּטָלִין בְּשֶׁבֶת שֶׁנִּשְׁבְּרוּ
- בֵּין קִדְם הַשֶּׁבֶת, בֵּין בְּשֶׁבֶת - שְׁבָרֵיהֶן נִטְלִין. וְהוּא,
שְׂפִיחֵי שְׁבָרֵיהֶן עוֹשִׂין מַעֲיִן מְלֹאכֶתָן⁶². כִּיצַד? שְׁבָרֵי
עֲרֵבָה⁶³ - לְכִסּוֹת בָּהֶן אֶת פִּי הַחֵבֶית; שְׁבָרֵי זְכוּכִית -
לְכִסּוֹת בָּהֶן אֶת פִּי הַפֶּךְ. וְכֵן כֹּל פְּיוֹצֵא בְּזֶה. אֲבָל אִם
אֵין הַשְּׁבָרִים רְאוּיִין לְמְלָאכָה כָּלֵל - אֲסוּר לְטַלְטֵלָן⁶⁴.

(58) משנה, שבת קכב, ב. (59) מבואר בפכ"ב הכ"ה.
(60) לא רק נתפרקו בשבת מותרים, שהרי הם מוכנים
ועומדים מבין השמשות, כשהיו עדיין מחוברים לכלי, אלא
אפילו נתפרקו קודם השבת - מותר לטלטלם, כיון
שעומדים לכך לחזור ולחברם לכלי. (61) משנה, שבת
קכד, ב. (62) בנוסח אחר: "מעין מלאכה". ונוסחא זו
נכונה, שהרי מפרש רבינו "כיצד שברי עריבה לכסות בהן
את פי החבית וכו'" וכדעת תנא-קמא של רבי יהודה בשבת
שם ('מעשה רוקח'), וכן כתב ה'מגיד משנה' שרבינו פסק
כתנא-קמא. (63) כלי גדול ושטוח לתשישים שונים.
(64) "ואם נשברו במקום שיכולים להזיק, כגון שברי זכוית
- מותר" (רמ"א סי' שח ס"ו).

יג. כִּלְכִּלִּים הַנְּטָלִין בְּשֶׁבֶת. וְהוּא, שְׂפִישׁ
תּוֹרֵת כִּלְכִּלִּים⁶⁵ עֲלֵיהֶן. הִיָּה כָּלִי מְחַבֵּר בְּפִרְקָע, כְּגוֹן
חֵבֶית הַטְּמוֹנָה⁶⁷ בְּאַרְצֵן: אִם יֵשׁ בְּכִסּוּי שְׂלֵה בֵּית
אַחִיזָה⁶⁸ - מְטַלְטֵלִין אוֹתוֹ, וְאִם לֹא - אֵין מְטַלְטֵלִין
אוֹתוֹ. וְכֵן כְּסוּי הַפִּרְקָעוֹת, כְּגוֹן בּוֹרוֹת וְתִרְיָצִין⁶⁹ -
אֵין מְטַלְטֵלִין⁷⁰ כְּסוּי שְׂלֵהֶן, אֲלָא אִם-כֵּן יֵשׁ לוֹ בֵּית
אַחִיזָה. כְּסוּי הַתְּנַנּוֹר⁷¹, אֶף-עַל-פִּי שְׂאֵין לוֹ בֵּית
אַחִיזָה - מִתָּר לְטַלְטֵלוֹ.

(65) משנה, שבת קכו, ב. (66) שאם לא כן - אסורים
בטלטול. (67) בטמונה בארץ אנו צריכים לבית אחיזה
(וכתנא-קמא של רבי יוסי שם), אבל אם אינו טמון בארץ
כמו התנור, אין אנו צריכים בית אחיזה - וכרבי אליעזר בן
יעקב (שם קכה.). (68) לאחוז בו, שמוכיח שזהו כלי
העשוי לקחתו ולהחזירו. (69) חפירות ארוכות בקרקע.
(70) מכיון שהוא כסוי קרקע, דומה לבונה אם מכסה אותו,
או כסותו אם נוטל את הכיסוי. (71) רק שוליו מחוברים
לקרקע, אבל אין כולו טמון בה וחציו מגולה, לכן לא גזרו
חכמים עליו, כמו בבור וחרץ (מגיד-משנה).

יד. שְׂנֵי דְבָרִים⁷², אֶחָד אֲסוּר לְטַלְטֵלוֹ וְאֶחָד מִתָּר
לְטַלְטֵלוֹ, וְהֵן סְמוּכִין זֶה לְזֶה אוֹ זֶה עַל זֶה אוֹ זֶה
בְּזֶה, וּבְזִמְן שֶׁמְטַלְטֵלִין אֶחָד מֵהֶן יִטְלַטֵּל הַשְּׂנֵי: אִם

אחר: "לרחוק" (שונצינו). (35) עושים שקים והמחט
שלהם גדולה.

ח. וּמְטַלְטֵל³⁶ אֶדָם מַחַט שֶׁל יָד³⁷ הַשְּׁלֵמָה לְטַל בָּהּ
אֶת הַקּוֹיִץ³⁸; אֲבָל אִם נִטַּל הַקְּצֵה הַנְּקוּב שְׂלֵה, אוֹ
הַקְּצֵה הַחַד שְׂלֵה - אֵין מְטַלְטֵלִין אוֹתָהּ³⁹. וְאִם הִיתָה
גְּלִם⁴⁰ וְעִדִּין לֹא נִקְבָה - מִתָּר לְטַלְטֵלָהּ⁴¹.

(36) משנה, שבת קכב, ב. (37) עשויה לחפור בה ומלאכתה
לאיסור. (38) "מכאן ראייה, שמותר להוציא מה שנכנס
בבשר האדם מן הקוצים והברקנים בשבת, וכמו כן מותר
לסחוט החבורה כדי שתצא הליחה ממנה אבל לא להרחיב
הפה" (פירוש המשניות). וראה למעלה בפ"י הי"ז.
(39) שבטל מהם שם כלי. (40) שלא נגמרה עדיין.
(41) שאף-על-פי שכיון שלא ניקבה עדיין, אין שם מלאכתה
לאיסור עליה, ואינה ראויה לתפירה - יש לפעמים
שמשאירים אותה כך ומשתמשים בה להוציא את הקוצים
הנתחבים ביד (גמרא שבת קכג. ורש"י שם).

ט. כִּלְכִּלִּים שֶׁמְקַפֵּיד עֲלֵיו שְׂמָא יִפְחָתוּ דְמִיּו, כְּגוֹן
כִּלְכִּלִּים הַמְקַצִּים⁴³ לְסַחֲרָה וְכִלְכִּלִּים הַיִּקְרִים בְּיֹתֵר,
שֶׁמְקַפֵּיד עֲלֵיהֶן שְׂמָא יִפְסְדוּ - אֲסוּר לְטַלְטֵלָן
בְּשֶׁבֶת. וְזֶה הוּא הַנְּקָרָא מְקַצֵּה מַחְמַת הַסְרוּן פִּיס.
כְּגוֹן: הַמְסַר⁴⁴ הַגְּדוּל, וְיִתְד⁴⁵ שֶׁל מַחְרָשָׁה, וְסַפִּין
שֶׁל טְבָחִים⁴⁶, וְחֶרֶב⁴⁷ שֶׁל אֲשָׁפְכִים⁴⁸, וְחִצִּין
הַחֲרָשִׁים⁴⁹, וְקַרְנֵס שֶׁל בְּשָׂמִים⁵⁰, וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן.

(42) משנה, שבת קכג, ב. (43) המיוחדים. (44) כלי נגר
לנסר בו עצים. (45) המתכת החדה שבמחרישה לחפירה
באדמה. (46) סכין שהקצבים מקצבים בו את הבשר
באטליו (רש"י), ולדעת ה'תוספות' סכין של חשיטה.
(47) סכין. (48) סנדלרים. (49) קרדום הנגרים לחתוך את
הקורות (בגמרא: "חצינא דנגרי"). ובנוסח אחר: "וחצין של
חרשין" ('מעשה רוקח'). (50) בנוסח אחר: "קורנס של
נפחים" (וינציאה). ותמה על זה ה'בית יוסף' בסי' שח
שבקורנס של נפחים הכל מודים שאינו מוקצה מחמת חסרון
כיס (שבת, שם).

י. כִּלְכִּלִּים פְּלִי שֶׁהַקְּצֵה מְחַמַּת הָאֲסוּר - אֲסוּר
לְטַלְטֵלוֹ⁵². כְּגוֹן: שְׂהַדְלִיקוּ בּוֹ בְּשֶׁבֶת, וְהַמְנוֹרָה
שְׂהִיָּה⁵⁴ הַגֵּר עֲלֵיהָ, וְשֶׁלְחָן שְׂהִיּו עֲלֵיו מְעוֹת -
אֶף-עַל-פִּי שְׂבָבָה הַגֵּר אוֹ שֶׁנִּפְלוּ הַמְעוֹת - אֲסוּר
לְטַלְטֵלוֹ; שְׂכָל כִּלְכִּלִּים שְׂהִיָּה אֲסוּר לְטַלְטֵלוֹ בֵּין
הַשְּׂמֻשׁוֹת, נֶאֱסַר לְטַלְטֵלוֹ כֹּל הַשֶּׁבֶת כְּלָה, אֶף-עַל-
פִּי שְׂהַלֵּף הַדְּבָר שֶׁגָּרַם לוֹ הָאֲסוּר⁵⁵.

(51) שבת קנו, א. (52) אפילו לצורך גופו או לצורך מקומו
(כסף-משנה). (53) שבת מד, א. (54) שהניחו עליו
בכוונה (מגיד-משנה). (55) "מיגו דאיתקצאי לבין
השמשות, איתקצאי לכולי יומא" (=מתוך, מפני שנעשה
מוקצה לבין השמשות, הוקצה לכל היום).

יא. אֲבָל⁵⁶ כִּלְכִּלִּים הַמְקַצֵּה מַחְמַת מְאוּסוּ, כְּגוֹן גֵּרִישׁ וְשֵׁן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְהִיא צְרִיף לְדָבָר שֶׁמֵּתָר לְטַלְטְלוֹ, וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁדָּבָר הָאֶסוּר מְטַלְטֵל עִמּוֹ; וְאִם צְרִיף לְטַלְטֵל דָּבָר הָאֶסוּר - לֹא יִטַּלְטְלוּ בְּאוֹתוֹ דָּבָר הַמֵּתָר.

וְהִיא נּוֹפֶלֶת. הִיְתָה בֵּין הַחֲבִיטוֹת⁹⁵ וְהָאֶבֶן עָלֶיהָ - מִגְבִּיהָ⁹⁶ לְמָקוֹם אַחֵר, וּמִטָּה עַל צִדָּה שָׁם, וְהָאֶבֶן נּוֹפֶלֶת. וְכֵן הַשּׁוֹכֵחַ מַעוֹת עַל הַכֹּהֵן וְצְרִיף לְכַרְכֵּי - נוֹעֵר אֶת הַכֹּהֵן וְהֵן נּוֹפֶלוֹת. וְאִם צְרִיף לְמָקוֹם הַכֹּהֵן - נוֹטֵל אֶת הַכֹּהֵן וְהַמַּעוֹת עָלָיו. אֲבָל אִם הֵיחָד⁹⁸ הַמַּעוֹת מְעַרְבֵי שַׁבַּת עַל הַכֹּהֵן, אוֹ הֵיחָד הָאֶבֶן עַל פִּי הַחֲבִיט - הָרִי אֵלָיו אֶסוּרִין לְטַלְטֵלָן, וְאֶפְלוּ נִטְלוּ הַמַּעוֹת וְהָאֶבֶן; שֶׁהָרִי נִעְשָׂה בְּסִיס לְדָבָר הָאֶסוּר.

93 משנה, שבת קמב, ב. (94) והוא צריך לקחת מהיין שבתוכה. (95) שאינו יכול להטות אותה במקומה, שמה תיפול האבן על החבית ותשברנה. (96) לחבית. (97) לשכב עליו. (98) בכוונה.

יח. הָאֶבֶן⁹⁹ שֶׁבְּקִרְוֵיהָ¹⁰⁰: אִם מְמַלְאִין בָּהּ וְאִינָה נּוֹפֶלֶת¹⁰¹ - הָרִי הִיא פְּמִקְצַת הַקְּרוּיָה¹⁰², וּמֵתָר לְמֵלֵאת בָּהּ; וְאִם לֹא¹⁰³ - אֵין מְמַלְאִין בָּהּ. בְּגֵד¹⁰⁴ שֶׁעַל הַקְּנָה - שׁוּמְטוּ¹⁰⁵ מְעַל הַקְּנָה¹⁰⁶.

99 משנה, שבת קכה, א. (100) רבינו ב'פירוש המשניות' ביאר: "קרויה היא כלי חרס ששואבים בו מים, ותולים בו אבן, כדי שיכבד וירד לתחתית המעיין" (וכן פירש בהל' כלים פ"כ ה"א), אבל רש"י פירש: "קרויה היא דלעת יבשה חלולה וממלאים בה מים, ומתוך שהיא קלה אינה שואבת אלא צפה, ונותנים בה אבן כדי להכבידה". (101) שהיא קשורה יפה. (102) כחלק של הקרויה. (103) אם אינה קשורה יפה, הקרויה מתבטלת לגבי האבן ונעשית בסיס לדבר האסור. (104) שבת קמ, א. (105) מוריד את הבגד מהקנה. אבל אסור לקחת את הקנה מתוך הבגד, לפי שאינו כלי ועומד רק להסקה. (106) בגד לאחר כביסה, תולים אותו על קנה לייבשו.

יט. פְּרוֹת¹⁰⁷ שֶׁאֶסוּר לְאָכֵל, כְּגוֹן פְּרוֹת שְׂאִינִים מְעַשְׂרִין¹⁰⁸, אֶפְלוּ הֵן חֲיָבִין בְּמַעֲשֵׂר מִדְּבָרֵיהֶם¹⁰⁹, אוֹ מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְלָה תְּרוּמָתוֹ¹¹⁰, אוֹ תְּרוּמָה טְמֵאָה¹¹¹, אוֹ מַעֲשֵׂר שְׁנִי וְהַקֹּדֶשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ כְּהִלְכֵתָן¹¹² - אֶסוּר לְטַלְטֵלָן. אֲבָל הַדְּמָאִים¹¹³ - הַזְּאִיל וְרֵאזִי לְעִנְיִים¹¹⁴; וְכֵן מַעֲשֵׂר שְׁנִי וְהַקֹּדֶשׁ שֶׁפָּדָן, אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא נִתַּן הַחֶמֶשׁ¹¹⁵ - מֵתָר לְטַלְטֵלָן.

107 משנה, שבת קכו, ב. (108) שלא הפרישו מהם תרומות ומעשרות. (109) שרק מדברי חכמים אינם ראויים לאכילה, כפירות שצמחו בעציץ שאינו נקוב (פירוש המשניות). (110) תרומה גדולה, כגון שהקדים הלוי ולקח המעשר אחר שנתמרחת התבואה, קודם שהפרישו ממנה תרומה גדולה, והפריש ממנו תרומת מעשר ולא הפריש תרומה גדולה (רע"ב). (111) שאינה ראויה אפילו לאכילת בהמתו של כהן. (112) "שלא נפדו כהלכה, כגון שיפדה מעשר שני על חתיכה של כסף, וזה הפדיון אינו הגון ולא נעשה כהלכתו עד שיפדה על כסף מפותח. רוצה לומר: מעות מצויירים כמו שכתוב "וצרת הכסף בידך" (דברים יד,

הִיָּה צְרִיף לְדָבָר שֶׁמֵּתָר לְטַלְטְלוֹ, וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁדָּבָר הָאֶסוּר מְטַלְטֵל עִמּוֹ; וְאִם צְרִיף לְטַלְטֵל דָּבָר הָאֶסוּר - לֹא יִטַּלְטְלוּ בְּאוֹתוֹ דָּבָר הַמֵּתָר.

72) כלל זה הוא בדינו: טלטול מן הצד (=על ידי דבר אחר) לצורך דבר המוקצה - אסור, ואם לצורך דבר המותר - מותר (וראה 'תוספות' שבת מג: ד"ה דכ"ע).

טו. בַּיִצֵּד⁷³? פְּגָה⁷⁴ שֶׁהִיְתָה טְמוּנָה⁷⁵ בְּתֵבָה⁷⁶, וְחִרְרָה⁷⁷ שֶׁהִיְתָה עַל גְּבִי גַחְלִים⁷⁸ - תּוֹחֵבֵן בְּכוֹשׁ⁷⁹ אוֹ בְּכַרְכֵּר⁷⁹ וְנוֹטְלָן, וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁהִתְכַּן וְהִגְחִלִים וְנִנְעָרִים בְּשַׁבַּת בְּשַׁעֲת⁸⁰ נְטִילָה. וְכֵן לְפַת⁸¹ אוֹ צְנוּנוֹת שֶׁהִיוּ טְמוּנִים בְּעַפְרָה, וּמְקַצֵּת הָעֵלִים מְגָלִים⁸² - שׁוּמְטוּן⁸³ בְּשַׁבַּת בְּעֵלָה שְׁלֵהָן, וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁהַעַפְרָה נִנְעָר. אֲבָל אִם הִיָּה כְּפָר אוֹ תִינּוֹק עַל גְּבִי הָאֶבֶן אוֹ עַל גְּבִי הַקְּוֶרָה - לֹא יִטַּלְטֵל⁸⁴ הָאֶבֶן אוֹ הַקְּוֶרָה בְּכַפְפָּר אוֹ בְּתִינּוֹק שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

73) שבת קכג, א. (74) תאנה שלא בשלה כל צרכה. (75) היתה טמונה, ולא שהוא טמנה בכוונה, שאם לא כן היא נעשית בסיס לתבן (להלן הלכה יז, ועיין 'תוספות' שבת קכג. ד"ה פגה). (76) המוקצה ומיוחד לעשית טיט. (77) עוגה דקה אפויה על גבי גחלים. (78) ואינה טמונה בתוכם, שאם לא כן הרי הוא חותה גחלים בשבת, "מכבה את העליונות ומדליק את התחתונות" (כמבואר בהל' שגגות פ"ז הי"ב) - 'כסף משנה'. (79) מבואר בהלכה ד'. (80) בנוסח אחר: "וננערים בשעת" ('מעשה רוקח'). (81) כלאים פ"א מ"ט. (82) אבל אם העלים מכוסים, אם תוחב בהם כוש או כרכר, נראה כעושה גומא בשבת (מגיד-משנה). (83) מושך אותם. (84) שבת קמב, ב: "לא התירו כיכר ותינוק אלא למת בלבד" (להלן פכ"ו הכ"א).

טז. נוֹטֵל⁸⁵ אָדָם אֶת בְּנוֹ⁸⁶ שֶׁיֵּשׁ לוֹ גַּעְגּוּעִין עָלָיו⁸⁷ וְהָאֶבֶן⁸⁸ בִּידוֹ⁸⁹, אֲבָל לֹא דִינָר; שֶׁאִם יִפֹּל הַדִּינָר, יִטְלְנוּ הָאֵב הַבִּידוֹ. כְּלַפְלָה⁹⁰ שֶׁהִיְתָה נְקוּבָה, וְסַתֵּם נִקֵּב שְׁלָה בְּאֶבֶן - מֵתָר לְטַלְטֵלָה; שֶׁהָרִי הָאֶבֶן נִעְשִׂית פְּדֻפְוֹ⁹¹. הִיְתָה הַכְּלַפְלָה מְלֵאָה פְּרוֹת, וְהָאֶבֶן בְּתוֹךְ הַפְּרוֹת - אִם הִיוּ הַפְּרוֹת רְטֹבִים, כְּגוֹן עֲנָבִים וְתוֹתִים - נוֹטֵל אוֹתָהּ כְּמוֹת שֶׁהִיא⁹²; שֶׁאִם יִנְעָר הַפְּרוֹת - יִטְנְפוּ בְּעַפְרָה, וּבְמָקוֹם הַפֶּסֶד לֹא גָזְרוּ.

85) משנה, שבת קמא, ב. (86) בחצר שמותר לטלטל בה. (87) שהבן משתוקק לאביו, ויתעצב אם לא יקחנו. (88) שהיא מוקצה. (89) ויטלטל מוקצה. (90) סל. (91) אם היא מהודקת יפה "והיא כחלק מן הסל" (פירוש המשניות). (92) "שהכלכלה נעשתה בסיס לאיסור ולהיתר, וההיתר חשוב יותר, ובטל האיסור לגבו, כאילו אינו בסיס רק להיתר" ('מגן אברהם' סי' שט).

יז. חֲבִיט⁹³ שֶׁשָּׂכַח אֶבֶן עַל פִּיהָ⁹⁴ - מְטָה עַל צִדָּה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יחד לה קרן זוית מערב שבת - מטלטלו בשבת¹³², ועושה בו כל צרכיו.

126) משנה, שבת קמא, א. והוא עומד להסקה. 127) שאסור לטלטל מוקצה. 128) בכתפיו, כי טלטול כלאחר יד (=בדרך שינוי) מותר. 129) הכר והסדין מוכיחים שהקצה את הקש לשכיבה ולא להסקה. 130) שבת נ, א. 131) לכסות בו רוק. 132) אבל אם לא ייחד לו קרן זוית, בטל אגב עפר הבית, ואסור לטלטלו (או"ח סי' שח).

כג. אסור לבטל כלי מהפני¹³³, מפני שהוא כסות¹³⁴. כיצד? לא יתן כלי תחת הגר בשבת לקבל את השמן הנוטף; שהשמן שבגור אסור לטלטלו, וכשיפול לפני - יאסר לטלטל הפלי שהיה מתר. וכן פל פיוצא בזה. לפיכך אין נותנין כלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה¹³⁵, אבל כופה הוא הפלי עליה¹³⁶. וכן¹³⁷ כופה הפלי על כל דבר שאסור לטלטלו; שהרי לא בטלו, שאם יחפץ - יטלנו.

133) משנה, שבת מב, ב. ממה שהיה מוכן מבעוד יום. 134) שמתחילה היה מותר לטלטל הכלי, ועכשיו אסור בטלטול כמו שיבאר. וכן פירש רש"י בשבת קכת, ב. אבל בדרך מב, ב שם, פירש "שהוא כקובע לו מקום ומחברו בטיט ודומה למלאכה". 135) כי ביצה שנולדה בשבת אסורה באכילה ובטלטול (ראה ה"י ט"פ פ"א ה"ט-ה"כ). 136) הראב"ד הביא בשם הירושלמי: "ובלבד שלא יגע בביצה", ואף שמוקצה אינו אסור אלא בטלטול ולא בנגיעה, חוששים "שמא יגענה הביצה על ידי הכלי" (מגיד-משנה). 137) בניגוד לדעת רבי יצחק האומר שאסור לטלטל כלי לצורך דבר שאסור בטלטול (שבת מג).

כד. נותנין¹³⁸ כלי תחת הדלף¹³⁹. ואם נתמלא הפלי - שופך¹⁴⁰ ושונה¹⁴¹, ואינו נמנע¹⁴². והוא, שהיה הדלף ראוי לרחיצה¹⁴³; אבל אם אינו ראוי - אין נותנין. ואם נתן - מתר לטלטלו במים המאוסין שבו. שאין עושיין גרף של רעי לכתחלה¹⁴⁴.

138) משנה, ביצה לה, ב. 139) "מים הנוזלים מן הגגות בעת ירידת הגשם" (פירוש המשניות), ונותנים כלי לקבל את המים שלא יטנפו את הבית. 140) לחוץ. 141) מחזיר שוב את הכלי תחת הדלף. 142) מלשנות כל היום אם צריך לכך (רש"י). 143) שאם אינם ראויים לרחיצה הם מוקצה ואסור לכתחילה לתת כלי תחתם לקבלם, שהרי הוא עושה גרף של רעי לכתחילה. 144) ביצה לו, ב. אבל עבר ונתן - מותר להוציא.

כה. חבית¹⁴⁵ של טבל¹⁴⁶ שנושברה - מביא כלי ומניח תחתיה¹⁴⁷; הואיל ואם עבר ותקנו - מתקן¹⁴⁸, הרי הוא כמתקן. ונותנין¹⁴⁹ כלי¹⁵⁰ תחת הגר לקבל ניצוצות¹⁵¹; מפני שאין בהן ממש, ומתר לטלטל הפלי. קורה¹⁵² שנושברה - אין סומכין אותה בספסל

כה) - דבר שיש עליו צורה, או שיחלל ההקדש על הקרקע. ואין דין הקדש שיפדה אלא במטלטלין - שיהיה דבר הניתן מיד ליד" (פירוש המשניות). 113) פירות לקוחים מעמי הארץ שאינם זהירים בהפרשת מעשרות, כמבואר בפכ"ג ט"ז. 114) "מותר לאכיל את העניים דמאי" (רבינו בהל' מעשר פ"י ה"א). 115) בפדיון מעשר שני והקדש מוסיפים חומש מלבד הקרן (ויקרא כז, לא), אבל אינו מעכב - ומותרים באכילה.

כז. מטלטלו¹¹⁶ ישראל התרומה, אף-על-פי שאינה ראויה לו¹¹⁷; ומטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה או עם החלין, אם היו שניהם בכלי אחד. במה דברים אמורים¹¹⁸? בשהיתה הטהורה למטה¹¹⁹, והיו פרות המתטנפין בקרקע, שאם יגער אותן יפסדו; אבל אם היו אגוזים ושיקדים וכיוצא בהן - נוער הפלי, ונוטל הטהורה או החלין, ומניח הטמאה. ואם היה צריך למקום הפלי - בין שהטהורה למעלה, בין שהיתה למטה - מטלטל הפל פאחד.

116) משנה, שבת קמא, ב. 117) כיון שראויה לכהן. 118) כמו שנתבאר למעלה הלכה טז. 119) אבל אם טהורה למעלה שיכול לקחת את הטהורה, אסור לו לטלטל את הכלי. ובנוסח אחר: "כשהיתה הטמאה למטה" (ויניצאה) וב'כסף משנה' מבכר את הנוסח הנדפס.

כא. נדבך¹²⁰ של אבנים שחשב עליו מבעוד יום: אם למדום¹²¹ - מתר לישב עליהן למחר, ואם לאו - אסור. חריות¹²² של דגל שגדרן¹²³ לעצים¹²⁴, ונמלך עליהן מערב שבת לישיבה - מתר לטלטלן¹²⁵. וכן אם ישב עליהן מבעוד יום - מתר לטלטלן.

120) שבת קכה, ב: "אמר רבי חנינא: פעם אחת הלך רבי למקום אחד, ומצא נדבך של אבנים (שורת אבני בנין), ואמר לתלמידיו: צאו וחשבו כדי שנשב עליהם למחר". 121) סדרום כדי לישב עליהם, שעשו מעשה והכינום מערב שבת. 122) שבת נ, א. ענפים. 123) שלקטן; בנוסח אחר: "שגדרן" (שונצינו). 124) להסיקן באש. 125) וכאן אין צריך מעשה, כמו בנדבך אבנים, מכיון שחריות יש מהן העומדות לישיבה, ויש להסקה, ואף שחשב מתחילה להסקה, די במחשבה לבר לייחדן לישיבה, שמחשבה מוציאה מידי מחשבה, אבל בנדבך של אבנים העומד לבנין ולא לישיבה, צריך מעשה מיוחד להכינם לישיבה (מגיד-משנה).

כב. הקש¹²⁶ שעל המטה - לא יענענו פידו¹²⁷, אבל מנענעו בגופו¹²⁸. ואם הוא מאכל בהמה - מתר לטלטלו. וכן אם היה עליו פר או סדין¹²⁹ וכיוצא בהן - מנענעו פידו; שהרי נעשה כמי שישב עליו מבעוד יום. המכניס¹³⁰ קפה של עפר¹³¹ בביתו, אם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במקום צער בעלי חיים, שהרי שקדה התורה על מנוחת בעלי החיים בשבת, כמו שנאמר "למען ינוח שורך וחמורך" (שמות כג, יב). ובמכילתא שם: "הוסיף לו לכתוב נייח אחד להיות תולש מן הקרקע ואוכל, אתה אומר לכך בא או אינו אלא יחבשנו בתוך ביתו, אמרת אין זה נייח אלא צער" ('אור שמח'). (165) להגביהם משום מוקצה. (166) אחוז בצוארם ובצדדים ומולכים (מגיד-משנה). (167) לדעת הראב"ד זהו דבר שאינו מתכוון ומותר. וטעם האיסור משום שנשמטים ומטלטלים בשבת.

פָּרֶק שֵׁשָׁה וְעֶשְׂרִים:

(1) נשלמו בו דיני הטלטול.

א. פל פלי² האורג וּחְבִּלְיוֹ וְקָנִים שְׁלוֹ - מִתֵּר לְטַלְטֵלָן, פְּכָלִי שְׁמֵלֶאכְתּוֹ לְאֶסוּר³, חוץ מִכְבֵּד הַעֲלִיּוֹן וְכִבֵּד הַתַּחְתּוֹן⁴; לְפִי שְׂאִין נְטִלְיוֹ⁵, מִפְּנֵי שֶׁהֵן תְּקוּעִין⁶. וְכֵן הַעֲמוּדִים שֶׁל אֹרֵג - אֶסוּר לְטַלְטֵלָן, שְׂמָא יִתְקַן הַגְּמוּת שֶׁלֶהֶן⁷. וְשֶׂאֵר פְּכָלִי הַאֹרֵג - מִתְּרִין.

(2) שבת קיג, א. (3) לצורך גופו ומקומו, כמבואר בפכ"ח ה"ג. ובנוסח אחר: "שמלאכתו להיותר" ('מעשה רוקח') וכדעת רש"י שם. (4) יסוד מכונת האריגה הן שתי קורות חזקות משני הצדדים - הנקראים עמודים; בין שניהם מונחים שתי קורות, אחת מלמעלה הנקראת כובד עליון, ואחת מלמטה - הנקראת כובד תחתון; מסביב לכובד העליון שמים את חוטי השתי, ועל הכובד התחתון מניחים את הארג. (5) אף בחול, לפיכך אין עליהן תורת כלי (מגיד-משנה). (6) בתוך העמודים וקשה ליטלם מפני כבדם. (7) כשחולצם מן הקרקע שהם תקועים בה, יזיז את העפר ויעשה גומא במקום העמוד ויתחייב משום בונה (רש"י).

ב. מִכְבְּדוֹת שֶׁל תְּמָרָה⁸ וְכִיּוּצָא בָהֶן, שְׂמִכְבְּדִין בָּהֶן אֵת הַקְּרָקַע - הָרִי הֵן פְּכָלִי שְׁמֵלֶאכְתּוֹ לְהֵתֵר; שֶׁהָרִי מִתֵּר לְכַבֵּד בְּשַׁבָּת⁹. לְבָנִים שְׁנִשְׂאָרוֹ¹⁰ מִן הַבְּנִין - הָרִי הֵן פְּכָלִי שְׁמֵלֶאכְתּוֹ לְהֵתֵר; מִפְּנֵי שֶׁרְאוּיִין לְהִסָּב עֲלֵיהֶן, שֶׁהָרִי שִׁפִּין אוֹתָן¹¹ וְמִתְקַנֵּין אוֹתָן. וְאֵם צָבֵר אוֹתָן¹² - הָרִי הַקְּצֵם¹³, וְאֶסוּר לְטַלְטֵלָם¹⁴.

(8) שבת קכד, ב. הקנה שהתמרים תלויים בו "ושמה מכבודו, משום שהפרי שתלוי עליה כבד ונתלה למטה, וגם משום שהוא עשוי לכבד (לטאטא) את הבית" (רב האי גאון). (9) במקום שאין חשש שמא ישווה גומות, כגון ברצפת אבנים, כמבואר בפכ"א ה"ג. (10) אחר שהשלים בנינו, ואין בדעתו להתמש בהן לצורך בנין. (11) מבואר בפכ"ה ה"א. (12) סדרן זה על זה. (13) לבנין. (14) כמבואר בפכ"ה ה"ר.

ג. הָרֵס קֶטְנָה¹⁵ - מִתֵּר לְטַלְטֵלָה אֶפְלוֹ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, הוֹאִיל וְרְאוּיָהּ הִיא בְּחָצֵר לְכִסּוֹת בָּהּ פִּי פְּכָלִי קֶטָן¹⁶. מְגוּפֵת¹⁷ חֲבִית שְׁנִתְּפֵתָהּ¹⁸ - הִיא¹⁹ וְשִׁבְרֵיהָ²⁰ מִתֵּר לְטַלְטֵלָה²¹; וְאֵם זְרָקָה לְאִשְׁפָּה

אוּ בְּאַרְכּוֹת הַמִּטָּה¹⁵³, אֶלָּא אִם-כֵּן הָיוּ רְוּוּחִים¹⁵⁴. וְכָל זְמַן שֶׁיִּחְפֹּץ יִטְלֵם, כְּדִי שְׁלֹא יִבְטַל פְּכָלִי מִהֶפְנּוּ. פּוֹרְסִין מִחֻצְלָת עַל גְּבֵי אֲבָנִים¹⁵⁵ בְּשַׁבָּת אוּ עַל גְּבֵי פְּנֵי דְבוּרִים, בַּחֲמָה - מִפְּנֵי הַחֲמָה, וּבְגִשְׂמִים - מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים, וּבְלִבֵּד שְׁלֹא יִתְבּוֹן לְצוּד¹⁵⁶; שֶׁהָרִי נוֹטֵלָה בְּכָל עֵת שְׁיִרְצָה¹⁵⁷. וְכּוֹפֵיין¹⁵⁸ אֵת הַסֵּל בְּשַׁבָּת לְפְנֵי הָאֶפְרוּחִים¹⁵⁹ בְּשִׁבִיל שְׁיַעֲלוּ עֲלָיו וְיִרְדּוּ; שֶׁהָרִי מִתֵּר לְטַלְטֵלוֹ בְּשִׁירְדוֹ מֵעָלָיו. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּהּ.

(145) שבת מג, א. (146) שלא הופרשו ממנו תרומות ומעשרות. (147) אף שאינו ראוי לאכילה כל זמן שהוא טבל, ואי אפשר לתקנו היום, כי אין מגביהין תרומות ומעשרות בשבת, מפני שנראה כמתקן דבר שלא היה מתוקן (פכ"ג ה"ט). (148) כמבואר בפכ"ג ה"ו: "המגביה תרומות ומעשרות בשבת או ביום-טוב - - - תיקן את הפירות". (149) משנה, שבת מז, ב. (150) אפילו בשבת. (151) היוצאים מן הנר, שלא תאחו האש במפה שעל השולחן. (152) שבת מג, א. (153) הלוחות שבין שני כרעי המיטה לארכה. (154) כשסמוכים ברפיון, מותר לסמכם כדי שהקורה לא תוסיף לרדת, אבל לא כדי שתעלה שהוא כבונה ('אורח סי' שיג). (155) אבני בנין "שלא ימחו בגשמים מאחר ששרויות במים" (רש"י). והמחצלת שומרת עליהן מפני הגשמים. (156) את הדבורים, וגם לא יהדק את המחצלת שהדבורים לא יוכלו לצאת, ויעבור על איסור צידה משום "פסיק רישיה ולא ימות" (כמבואר בפ"א). (157) ואינו מבטל כלי מהיכנו. (158) משנה, שבת קכח, ב. (159) שבעלי חיים מוקצים הם, לפי שאינם ראויים היום (מגיד-משנה).

כו. בְּהֵמָה¹⁶⁰ שֶׁנִּפְלָה לְבוֹר אוּ לְאַמַּת הַמַּיִם¹⁶¹: אִם יָכוֹל לְתַן לָהּ פְּרָנְסָה¹⁶² בְּמִקְוָמָה - מִפְּרָנְסִין אוֹתָהּ עַד מוּצְאֵי שַׁבָּת; וְאִם לֹא¹⁶³ - מִבֵּיא פְּרִים וְכִסְתוֹת וּמִנִּיחַ תַּחְתֵּיהָ, וְאִם עֲלָתָה - עֲלָתָה. וְאִף-עַל-פִּי שְׂמִכְבֵּט פְּכָלִי מִהֶפְנּוּ, שֶׁהָרִי מְשַׁלְּכּוֹ לְבוֹר לְתוֹף הַמַּיִם - מִפְּנֵי צַעַר בְּעַלֵי חַיִּים¹⁶⁴ לֹא גָזְרוּ. וְאֶסוּר לְהַעֲלוֹתָהּ בִּידּוֹ. וְכֵן אֵין עוֹקְרִין¹⁶⁵ בְּהֵמָה וְחִיָּה וְעוֹף בְּחָצֵר, אֶבֶל דוֹחִין אוֹתָן עַד שֶׁיִּכְנָסוּ. וּמִדְּרִין¹⁶⁶ עֲגָלִים וְסִיָּחִים. תְּרַנְגְּלַת שְׁבִרְחָה - אֵין מְדַדִּין אוֹתָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא נִשְׁמָטָת מִן הָיֵד, וְנִמְצָאוּ אֲגַפְיָהּ נִתְּלָשִׁין¹⁶⁷; אֶבֶל דוֹחִין אוֹתָהּ עַד שֶׁתִּכְנָס.

(160) שבת קכח, ב. (161) ובעלי חיים מוקצים הם בשבת, כמו שנוכר למעלה. (162) להוריד לה אוכלין ומשקין. (163) שהמים עמוקים, ואי אפשר לפרנסה שם. (164) שהוא מן התורה, כמו שכתוב (שמות כג, ה): "כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו . . . עזוב תעזוב עמו", וביטול כלי מהיכנו הוא רק איסור דרבנן ונדחה מפני דבר תורה ('באר הגולה'). ויש אומרים שדעת רבינו שצער בעלי חיים אינו אלא מדרבנן (כמו שנראה מדבריו בפ"ג מהלכות רוצח ה"ט), ואף-על-פי-כן לא אסרו לבטל כלי מהיכנו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מבעוד יום²² - אסור לטלטלה²³. פלי שנתרועעו²⁴ - פירה⁴⁸ שנושמה אחת מירכותיה⁴⁹ - אסור לטלטלה, שמא יתקעו⁵⁰.

(41) שבת קכה, א. (42) שנרקבו ונפרדו ממחצלת ישנה. ובנוסח אחר, חסרה המילה "שבלו" (כת"י התימנים). (43) מבואר בפכ"ה ה"ג. (44) שהרי גם המחצלת השלמה עומדת לכסות את עפר הבית והלכלוך, שלא יעלה האבק. (45) כן יש לתקן "שלוש על שלו", כלומר שלוש אצבעות על שלוש אצבעות, שאילו "שלושה על שלושה" (כבדפוסים חדשים) כלומר שלושה טפחים, הוא שיעור לבגדי עשירים, ואילו בגדי עניים שיעורם בשלוש אצבעות על שלוש אצבעות (כמבואר בפכ"ב מהל' כלים, ומסכת שבת כו:), ופחות משלוש - אינן ראויין לא לעניים ולא לעשירים. (46) ודעת הראב"ד שדין זה נשנה בטלית של מצוה, שאדם נזהר מלהשתמש בה תשמיש מגונה אף אחר שנקרעה, לכן שיעורה שלוש אצבעות, אבל בשאר מטלניות מותר לטלטלן, אף שאין בהן שלוש על שלוש, כמו שמטלילים צרור וחרס. (47) תנורים שלהם היו מטלילים כקדירות שלנו. (48) שבת קלח, ב. כעין תנור לבישול, ואף שמלאכתה לאיסור, מותר לטלטלה לצורך גופה או מקומה כמבואר בפכ"ה ה"ג. (49) רגילה. (50) יחבר את הרגל בחזקה בכירה, ויתחייב משום בונה או מכה בפטיש.

ז. סלם⁵¹ של עליו⁵² - אסור לטלטלו⁵³; שאין עליו תורת פלי. ושל שוּבָה⁵⁴ - מתר להטותו⁵⁵, אבל לא יוליכו משוּבָה לשוּבָה; שלא יעשה פדרף שהוא עושה בחל, ויבוא לצור⁵⁶. קנה שמוסקין בו הזיתים⁵⁷ - אם יש עליו תורת פלי⁵⁸, הרי הוא פכלי שמולאכתו לאסור⁵⁹. קנה⁶⁰ שהתקינו בעל הפית להיות פותח ונועל בו - אם יש תורת פלי עליו, הרי הוא פכלי שמולאכתו להתר⁶¹.

(51) ביצה ט, ב. (52) שהוא גדול ועשוי להטיח בו גגו. (53) אפילו לצורך גופו ומקומו. (54) קן של יונים. (55) ממקום למקום. (56) כמבואר בפכ"ד הי"ג. אבל סולמות שבבית העשויים לשימוש בבית, מותר לטלטלם ממקום למקום (ט"ז אורח חיים סי' תקיח). (57) משנה, שבת כג, ב: "עושים מקל לחבוט בו את הזיתים, ומהפכים בו הזיתים כשהם בבית-הכר, ועושים בראשי אותם המקלות כעין רימון עגול או קשר, וכשמהפכים בו הזיתים מרימים את המקל, ומביטים ברימון אם יש בו שמנונית או לא" (פירוש המשניות). (58) שהוא ראוי לאיזה תשמיש (ראה בפכ"ה הי"ג). (59) ומותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו, ולא לצורך עצמו. (60) תוספתא שבת פט"ו. (61) ומותר לטלטל אף לצורך עצמו של כלי (פכ"ה ה"ג).

ח. דלת⁶² שהיה לה ציר⁶³, אף-על-פי שאין לה עתה ציר, שהכנינה לסתם בה מקום מקצה⁶⁴, והיא נגנרת, שנוטלין אותה וסותמין בה, וכן תדקים⁶⁵ שפותמין בהן הפרצה, וכן מחצלת הנגנרת: בזמן שקשורין⁶⁶ ותלוין בפתל - סותמין בהן ונועלים

(15) שבת קכד, ב. שבר כלי חרס. (16) כיון שהיתה מתחילה כלי, אבל דבר שאינו כלי, כגון צרורות או אבנים אף-על-פי שראויים לכסות בהם כלי, אסור לטלטלם - כמבואר בפכ"ה ה"ו. (17) סתימת פי החבית בטיט. (18) שנשברה החבית. (19) המגופה. (20) של החבית. (21) שראויים לכסות בהם פי כלי קטן. (22) אבל אם זרקה בשבת, כיון שבין השמשות היה תורת כלי עליה מותר (מגיד-משנה). (23) שבטלה מהיות עוד כלי. (24) שנשבר. (25) בגמרא מובא: "לא יספות". ופירש הרי"ף: לא יחתוך.

ד. מתר²⁶ להכניס לבית הפסא שלש אבנים²⁷ מקרולות²⁸ לקנח בהן. וכמה שעורן? כמלא היד. אבל אדמה שהיא קרובה להתפרף - אסור לטלטלה²⁹ לקנח בה. ומתר להעלות אבנים לגג לקנח בהן³⁰. ירדו עליהן גשמים ונשתקעו בטיט - אם רשומן נפר³¹, מתר לטלטל³². אכן שיש עליה טנוף, שוראי לקנח היא - מתר לטלטלה, ואפלו היא גדולה.

(26) שבת פא, א. (27) אף שהן אסורות בטלטול, כמבואר למעלה בפכ"ה ה"ו - משום שגדול כבוד הבריות שדוחה איסור דרבנן (רש"י ו'תוספות' בסוכה לו:). (28) חדות, הראויות לקניוח (מגיד-משנה). (29) מפני שאינה ראויה. (30) ואף-על-פי שיש כאן טירחא גדולה, התירו - מפני שגדול כבוד הבריות שדוחה איסור דרבנן (שבת פא:). (31) שלא נטבעו בקרקע לגמרי, ורישומן ניכר למעלה מן הקרקע. (32) ואין איסור משום סותר.

ה. היה³³ לפניו צרור³⁴ וחרש³⁵ - מקנח בצרור³⁶. ואם היה החרש מאגני³⁷ פלים - מקנח בחרש³⁸. היו לפניו צרור ונעשבים: אם היו נעשבים רפים - מקנח בהן³⁹, ואם לאו - מקנח בצרור⁴⁰.

(33) שבת פב, א. (34) אבן קטנה שהיא מוקצה. (35) שאינו מוקצה, כמבואר בהלכה ג. (36) אף-על-פי שהוא מוקצה, ואינו מקנח בחרש שהוא חד ויש בו סכנה. (37) השפה לפי הכלי הבולטת מהכלי חוצה ('ערוך'). ובפירוש המשניות כלים פ"א, מ"ג פירש: צואר הכלי. (38) שהוא חלק ואינו מקרע את הבשר. (39) שאינם "מוקצה". (40) לפי שעשבים יבשים האור שולטת בהם, והמקנח בהם שיני פי הטבעת נושרות (שבת, שם).

ו. שירי⁴¹ מחצלאות שפלו⁴² - הרי הן פכלי שמולאכתו להתר⁴³; מפני שראויין לכסות בהן הטנוף⁴⁴. אבל שירי בגדים שפלו, שאין בהן שלשה על שלושה⁴⁵ - אסור לטלטלן; שאינן ראויין לא לעניים ולא לעשירים. שברי התנור⁴⁷ - מתר לטלטלן, והרי הן פכלים שמולאכתן להתר.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והכ"ג. 81) שעשוי לנעול, ולכן נראה כבונה - כנועץ עכשיו נגר ויתד בכותל.

יא. מנורה⁸² של חליות⁸³ - בין גדולה, בין קטנה - אין מטלטלין אותה⁸⁴; שפמא יחזירנה בשבת⁸⁵. היו בה חדקים⁸⁶ והיא נראית ככעלת חליות: אם היתה גדולה, הנטלת בשתי ידים - אסור לטלטלה מפני כבדה⁸⁷; היתה קטנה מזו - מתר לטלטלה.

82) שבת מו, א. 83) מורכבת מפרקים פרקים. 84) אפילו לא הדליקו בה באותה שבת. שאם הדליק בה, אסורה בטלטול מפני שהיא מוקצה לאיסור, כמבואר בפכ"ה ה"ו. 85) שמא תיפול ותתפרק ויחזירנה, ונמצא עושה כלי בשבת. 86) חריצים מסביב הדומים לפרקים. 87) אין הכוונה שהאיסור הוא משום כבדה, שהרי כתב רבינו (פכ"ה ה"ו) שכל שיש עליו תורת כלי, אף-על-פי שהיא ניטלת בעשרה בני אדם מטלטלים אותה, אלא מכיון שהיא גדולה ויש בה חריצים, נראית כשל פרקים ואסורה משום שהרואה יחשוב שהיא של פרקים. אבל במנורה קטנה שאין הדרך לעשותה של פרקים, אין בה איסור אם יש בה חדקים, שהכל יודעים שאינה של פרקים (מעשה רוקח).

יב. מנעל⁸⁸ שעל גבי האמור⁸⁹ - שומטין אותו בשבת. מכבש⁹¹ של בעלי בתים⁹² - מתירין⁹³, אבל לא כובשין⁹⁴. ושל כובסין - לא יגע בו, מפני שהוא מקצה מתמת חסרון פיס⁹⁵. וכן גזי צמר⁹⁶ - אין מטלטלין אותן, מפני שהוא מקפיד עליהן⁹⁷. לפיכך, אם יחדן לתשמיש - מתירין. והשלחין⁹⁸ - מתר לטלטלן, בין שהיו של פעל הבית או של אמן⁹⁹, מפני שאינו מקפיד עליהם.

88) שבת קמא, א. 89) דפוס עץ לנעל. 90) מורידים אותו מהאימור, אף-על-פי שמלאכתו לאיסור, כיון ששם כלי עליו, מותר לטלטלו לצורך מקומו (או"ח שם). 91) משנה, שבת קמא, א. "עשוי שני לוחות - ושמים ביניהם את הבגדים המכובסים ומקופלים, ואחר כך קושרים את הלוחות ומהדקים אותם, כדי שיתיישרו הבגדים ויהיה הקיפול נאה" (פירוש המשניות). 92) שאינו תחוב בחזקה. 93) את המכבש ליטול ממנו בגדים לצורך השבת. 94) להכניס בו בגדים ולהדקם שהוא צורך חול (רש"י). 95) ראה למעלה פרק כה הלכה ט. ורש"י פירש משום שהוא תחוב בחזקה, והתרתו דומה לסתירה. 96) משנה, שבת מט, א. הצמר הגזוז מהצאן. 97) לשמרם לטויה. 98) עורות של חיה ובהמה בלתי מעובדים; תרגום "והפשיט" (ויקרא א, ו) וישלח (פירוש המשניות). 99) אף העומדים למכירה אינו מקפיד עליהם ומשתמש בהם.

יג. כל דבר¹⁰⁰ מטנף, כגון רעי וקיא וצואה וכיוצא בהן¹⁰¹: אם היו בחצר שישבין בה - מתר להוציאן לאשפה או לבית הפסא, וזה הוא הנקרא גרף של רעי¹⁰²; ואם היו בחצר אחרת¹⁰³ - פושין עליהן פלי,

בהם; ואם לאו - אין נועלין בהן⁶⁷. ואם היו גבוהים מעל הארץ - נועלין בהן⁶⁸.

62) משנה, עירובין קא, א. 63) יתד של ברזל שהדלת סובבת עליה. 64) חצר מאחורי הבתים, שמניחים בה סחורה ועצים, ואין משתמשים בה תדיר, ואין בעל הבית חושש לעשות לה דלת קבועה ותלויה בציר כראוי, אלא זוקפה כנגד הפתח, וכשהוא פותח מטילה לארץ, ויש שתלויות אבל נגררות לארץ (רש"י). 65) "קוצים, קושרים הקוצים בקנים, ועושים מהם לוח, ונועלים בהם פירצת הגינות, שלא יכנסו שם גנבים או חיות" (פירוש המשניות). 66) בחבל ותלויים בכותל, ניכר שהם כדלת וכשנועלים בהם אינו חייב משום בונה. 67) שנראה כבונה עכשיו דופן זה. 68) שאין דרך בנין בזה.

ט. דלת⁶⁹ שהיה לה לוח אחד⁷⁰, ששומטין אותה ונועלין בה: אם לא היה לה למטה פון⁷¹ כמו אסקפה⁷², שמוכיח עליה שהיא פלי מוכן לנעילה - אין נועלין בה⁷³; ואם יש למטה אסקפה - נועלים בה. וכן נגר⁷⁵ שיש בראשו קלוסטרא⁷⁶, שמוכחת עליו שהיא פלי מוכן לנעילה ואינו קורה כשאר פל הקורות - נועלין בו⁷⁷ בשבת.

69) עירובין קא, א. העשויה לכניסה ויציאה תדיר. 70) שיש בה רק קרש אחד ואין בה היכר דלת. 71) יסוד. 72) מפתן. 73) לפי שאין לה תיקוני הדלת כשאר דלתות, הרי היא כסתימה בלבד ונראה כבונה. 74) בנוסח אחר, חסר כל המשפט הזה "ואם יש למטה אסקופה נועלים בה" (שוניצ'נו). 75) עירובין קב, א. "הוא קורה שעושים אותה בשתי וערב, ונותנים אותה בדלתות ונועלים בה השערים, ועניינו כמו בריח מבריא מן הכותל אל הכותל" (פירוש המשניות). 76) "דמות רימון או טבעת וכיוצא בו, ממה שיוורה עליו שהוא כלי ואינו קורה האסורה בטלטול בשבת" (פירוש המשניות). 77) "מעשה בכנסת שבטבריא, שהיו נוהגים בו איסור, עד שבא רבן גמליאל והזקנים והתירו להם" (משנה שם קא:).

י. נגר⁷⁸ שאין בראשו קלוסטרא: אם היה קשור ותלוי בדלת - נועלין בו; וכן אם היה נטל ואגדו עמו⁷⁹; אבל אם היה אגדו קבוע בדלת, והיה הנגר נשקט כמו קורה, ומניחין אותו פניות, וחוזרין ונועלין בו פעת שרוצין - הרי זה אסור לנעל בו; שאין עליו תורת פלי⁸⁰, ואינו אגוד, ואין בו אגד להוכיח עליו⁸¹.

78) משנה, עירובין קב, א. "נגר הנגר (שאינו בראשו גלוסטרא), נועלים בו במקדש (שאינו איסור שבות במקדש), אבל לא במדינה (שנראה כבונה), והמונח שאינו קשור כלל אלא מונח בארץ) כאן וכאן אסור". 79) שהיה קשור בחבל חזק ויכול ליטלו ע"י האגד. 80) כיון שאין בראשו גלוסטרא ואינו ראוי לשום תשמיש, כמבואר בפכ"ה ה"ו,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

118) שאחרים לא ישתו מהמים ויאכלו מהאבטיח ויבואו לירי סכנה. (119) תוספתא שבת פ"ה. (120) כמבואר בפ"ט הי"ד. (121) לפי שיש עליו תורת כלי (צפנת פענח). (122) שבת מד, א.

טו. אוצר¹²³ של תבואה או של פדי יין - אף-על-פי שמתיר להסתפק ממנו¹²⁴, אסור להתחיל בו לפנותו¹²⁵ אלא לדבר מצוה, כגון שפנהו להכנסת אורחין¹²⁶ או לקבץ בו בית המדרש¹²⁷. וכיצד מפנין אותו? כל אחד ואחד ממלא ארבע או חמש קפות, עד שגמרין¹²⁸. ולא יכבדו קרקעיתו¹²⁹ של אוצר, כמו שבארנו¹³⁰; אלא נכנס¹³¹ ויוצא בו, ועושה שביל פרגליו בכניסתו וביציאתו.

(123) משנה, שבת קכו, א. (124) כמבואר בהלכה הקודמת. (125) משום טירחא (מגן אברהם' סי' שלג סק"מ). (126) "שגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכניה" (רבינו בהל' אבל פי"ד ה"ב). (127) לתלמידים הבאים לשמוע דרשה. (128) "אמרו (במשנה) אפילו ארבע וחמש קופות - על דרך הריבוי, כאלו אמר: אפילו מגין גדול, ובתנאי שלא יפנה אותו האוצר כולו, עד שלא יניח שום דבר" (פירוש המשניות). (129) שמא יבוא להשוות גומות, ויתחייב משום בונה. (130) בפרק כ"א ה"ב. (131) זה מוסב למה שלמעלה שאסור להתחיל באוצר לדבר הרשות, ועל זה כתב "אלא נכנס ויוצא בו ועושה שביל" וכו'.

טז. כל¹³² שהוא ראוי למאכל בהמה¹³³ וחייה ועוף המצויין¹³⁴ - מטלטלין אותו בשבת. כיצד? מטלטלין את התרמוס¹³⁵ היבש, מפני שהוא מאכל לעזים; אבל לא את הלח¹³⁶. את החצב¹³⁷, מפני שהוא מאכל לצבאים. את החרדל¹³⁸, מפני שהוא מאכל ליונים. את העצמות, מפני שהן מאכל לכלבים. וכן כל הקלפין והגרעינין הראויין למאכל בהמה - מטלטלין אותן; ושאינן ראויין - אוכל את האכל וזורקן לאחריה, ואסור לטלטלן. מטלטלין בשר תפוח¹³⁹, מפני שהוא מאכל לחיה. ומטלטלין בשר חי - בין תפל¹⁴⁰, בין מליח, מפני שראוי לאדם. וכן דג מליח; אבל התפל - אסור לטלטלו¹⁴¹.

(132) משנה, שבת קכו, ב. (133) אף שאינו ראוי למאכל אדם. (134) אבל אם אינו ראוי אלא לבעל-חי שאינו מצוי אצל רוב בני אדם, אסור לטלטל אלא-אם-כן יש לו מאתו מין בעל-חי (א"ח סי' שח). (135) צמח בתרמיל שגרעיניו דומים לפול. (136) שהוא מר ביותר. (137) ירק ממיין הבצלים ששרשיו בוקעים עמוק באדמה בקו ישר. (138) צמח חריף הטעם, שגריריו העגולים משמשים לרפואה. (139) סרוח. (140) שבת קכח, א. חסר מלח ותבלין. (141) שאינו ראוי לאכילה כלל.

יז. אין¹⁴² מטלטלין שברי זכוכית, אף-על-פי שהן

פדי שלא יצא הקטן ויתלכלך בהן. רק שעל הקרקע - דורסו לפי תמו¹⁰⁴ והולך. מטלטלין פנוא¹⁰⁵ מפני אפר¹⁰⁶, אף-על-פי שיש עליו שברי עצים, מפני שהוא כגוף של רעי. ואין¹⁰⁷ עושיין גוף של רעי לבתחילה בשבת; אבל אם נעשה מאליו, או שעבר ועשהו - מוציאין אותו.

(100) שבת קכא, ב. (101) כל דבר מאוס. (102) מבואר בפכ"ה הכ"ד. (103) שאינו דר שם שאסור להוציאם. (104) כמבואר בפ"א ה"ד. (105) שבת מז, א. כלי נחושת ששמים בו גחלים בוערות כדי להתחמם בהן. (106) "לכסות בו רוק או צואה" (רש"י ומגיד-משנה); ודעת הראב"ד שהיתר טלטול הכנוא הוא מכיון שיש בו דבר איסור - שברי עצים, ודבר היתר - האפר, הרי הוא בסיס לאיסור ולהיתר, ומותר לטלטלו, אם ההיתר חשוב יותר מן האיסור, שאז בטל האיסור לגבי ההיתר, וכאילו אינו שם כלל. (107) מבואר בפכ"ה הכ"ד.

יח. שמן¹⁰⁸ שיוצא מתחת הקורה של בית הבד בשבת, וכן תמרים ושקדים המוכנים לסחורה - מתיר לאכלם בשבת. ואפלו¹⁰⁹ אוצר של תבואה או תבואה צבורה - מתחיל להסתפק ממנה בשבת. שאין שום אכל¹¹⁰ שהוא מקצה בשבת כלל, אלא הפל מוכן הוא¹¹¹, חוץ מגורגרות¹¹² וצמוקין¹¹³ שבמקצה¹¹⁴ בזמן שמבישם אותם; הואיל ומסריחות בינתים ואינם ראויין לאכילה - הרי הן אסורין¹¹⁵ בשבת משום מקצה. חבית¹¹⁶ שנתגלתה ואבטיח שנשברה¹¹⁷ - אף-על-פי שאינן ראויין לאכילה, נוטלן ומניחן במקום המצנע¹¹⁸. פיוצא בו קמיע¹¹⁹ שאינו ממחה - אף-על-פי שאין יוצאין¹²⁰ בו, מטלטלין אותו¹²¹. מותר¹²² השמן שבגור ושבקצה, שהדליקו בהן באתה שבת - אסור להסתפק ממנו באתה שבת, מפני שהוא מקצה מחמת אסור.

(108) שבת יט, א. (109) שבת קכו, א. (110) אפילו המיוחד למכירה ולסחורה ואינו עומד לאכילה. (111) כאילו הכינו בידים לאכילה, כציווי התורה (שמות טז, ה): "והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו". וכרבי שמעון שאמר שמוקצה מתיר בטלטול בשבת חוץ מגורגרות וצימוקים (שבת מה:); שבסמוך, ונר שדלק בליל שבת (שבת מה:); שבסוף ההלכה. (112) תאנים יבשות. (113) ענבים יבשים. (114) חצר שמאחורי הבתים המיוחדת לסחורה ועצים. (115) שבת מה, א. (116) תוספתא שבת פט"ו. שיש בה משקין. (117) במקום שנחשים מצויים, חוששים שמא נחש שמה מהמים ואכל מהאבטיח, והטיל בהם ארס, ואסורים בהנאה, כמבואר בהל' רוצח ושמירת הנפש פי"א ה"ח. ובנוסח אחר: "אבטיח שניקרה" כלומר שניקר בו הנחש. ונוסחא זו עיקר (מגיד-משנה, ועיין מעשה רוקח).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משום בונה, כמבואר בפ"ה ה"א, ומטעם זה גזרו אף באבוס של כלי. (164) בנוסח אחר: "ומניחין" (כת"י התימנים). (165) שאין השור קץ במאכל החמור שאין בו ריר. (166) העץ שתולין עליו דגים, אין עליו תורת כלי, לפי שכל המשתמש בו זורק לבין העצים אחרי השימוש (מגיד-משנה). (167) רש"י (שם) ו'תוספות' (שבת קלט:).

כ. אף-על-פי שאסור לטלטל את המת בשבת¹⁶⁸, סכין¹⁶⁹ אותו ומדיחין¹⁷⁰ אותו¹⁷¹, ובלבד שלא יזיז בו איבר¹⁷². ושומטין¹⁷³ את הפר מתחתיו כדי שיהיה מטל על החול, בשביל שימתיין ולא יסריח¹⁷⁴. ומביאין כלי מקר¹⁷⁵ וכלי מתכות, ומניחין לו על כרסו כדי שלא יתפח¹⁷⁶. ופוקקין¹⁷⁷ את נקביו, שלא יבגס בהן הרוח. וקושרין את הלחי¹⁷⁸; לא שיעלה¹⁷⁹, אלא שלא יוסיף. ואין מעמצין¹⁸⁰ את עיניו בשבת¹⁸¹.

(168) משנה, שבת קנא, א. (169) מושחים בשמן. (170) במים. (171) שאין זה טלטול אלא נגיעה, ולא נאסר במוקצה אלא טלטול. (172) "לא יגביה לו ידו או רגלו או ריסי עיניו" (רש"י). (173) מושכים. (174) על-ידי החום של כרים וכסות; בנוסח אחר, חסר "ולא יטריח" (מעשה רוקח). (175) הגורם קרירות. (176) יתנפח. (177) וסותמים. (178) "של מת שהיה פיו הולך ונפתח קושרים את לחיו, כדי שלא יפתח פיו יותר" (רש"י). (179) להסגר מה שנפתח, שאם כן מזיז בו אבר, אלא שלא יוסיף להפתח (רש"י). (180) עצימת עינים בשבת. (181) לאחר שמת, ואסור משום טלטול מוקצה, אבל המעמץ לפני יציאת הנפש הרי זה שופך דמים, שמקרב את מיתתו (שבת קנא:).

כא. מת¹⁸² המטל בוקמה - מניח עליו כפר או תינוק¹⁸³, ומטלטלו¹⁸⁴. וכן אם נפלה דלקה בחרצר שיש בה מת - מניח עליו כפר או תינוק, ומטלטלו. ואם אין שם כפר ולא תינוק - מצילין אותו מן הדלקה מקל מקום¹⁸⁵; שפא יבוא לכפות, מפני שהוא בהול על מתו שלא ישרף. ולא התירו לטלטל בכפר או תינוק אלא למת בלבד, מפני שאדם בהול על מתו.

(182) שבת מג, ב. (183) שבת ל, ב: "דוד המלך מת בשבת, ושלח שלמה לחכמים: אבא מת ומוטל בחמה, מה אעשה? שלחו לו: הנח עליו כיכר או תינוק וטלטלו". (184) מטלטל את המת אגב הכיכר המותר בטלטול. (185) "אמר רבי יהושע בן לוי: שמעתי שמצילין את המת מפני הדליקה" (שבת מג:).

כב. היה¹⁸⁶ מטל¹⁸⁷ בוקמה¹⁸⁸ ואין להם מקום¹⁸⁹ לטלטלו¹⁹⁰, או שלא רצו להזיזו ממקומו - באין שני בני אדם ויושבים משני צדדיו¹⁹¹. הם להם מקומה¹⁹² - זה מביא מטתו¹⁹³ ויושב עליה, וזה

מאכל לנעמיות¹⁴³; ולא חבילי זמורות¹⁴⁴, אף-על-פי שהן מאכל לפילים; ולא את הלוח¹⁴⁵, אף-על-פי שהן מאכל לעורבים; מפני שאין אלו וכיוצא בהן מצויין אצל רב בני אדם.

(142) תוספתא שבת פט"ו. (143) יענה, עוף גבה הקומה רוב הכוח. (144) ענפי הגפן. (145) עשב בעל עלים הרבים מתפשטים.

יח. חבילי¹⁴⁶ קש¹⁴⁷ וחבילי זרדין¹⁴⁸: אם התקנין¹⁴⁹ למאכל בהמה - מטלטלין אותן¹⁵⁰, ואם לאו - אין מטלטלין אותן. חבילי¹⁵¹ סיאה פואה ואזוב וקורנית¹⁵²: הכניסן לעצים¹⁵³ - אין מסתפק מהם בשבת; למאכל בהמה - מסתפק מהן. וכן באמינתא¹⁵⁴, וכן בפניגם¹⁵⁵, וכן בשאר מיני תבלין¹⁵⁶.

(146) משנה, שבת קכו, ב. (147) בנוסח אחר: "חבילי קש חבילי עצים וחבילי זרדין" וכן הוא במשנה. (148) ענפי אילן רכים שכורתים בשעת הזמיר (פירוש המשניות). (149) שהזמינן לכך מערב שבת, וראה למעלה פרק כה הלכה כא באיזה דבר צריך מעשה. (150) שסתמם עומדים להסקה והם מוקצה. (151) שבת קכח, א. (152) מבואר בפכ"א ה"ט; כל אלה צמחים הראויים להסקה וגם למאכל בהמה, לפיכך הכל הולך אחר מחשבתו (מגיד-משנה); בנוסח אחר: "סיאה ואזוב וקורנית" (כת"י התימנים). (153) להסקה, אינם ראויים בשבת ומוקצים הם. (154) "אמיתא - ניניא" (שבת קכח), והיינו מינט"א (רש"י שם). (155) צמח בעל עלים קטנים ריחניים. ויש לו ריח טוב, ונקרא בערבית רודא (רש"י שם, וכן ביאר רבינו בפ"ט דשביעית משנה א'). (156) שאם הכניסם לתבל בהם התבשילים (שהדרך לתת אותם בכלי ראשון על האש) הרי הם כחבילי סיאה שהכניסם לעצים ואין מסתפק מהם בשבת.

יט. אין¹⁵⁷ גורפין מאכל¹⁵⁸ מלפני הפטם¹⁵⁹ - בין באבוס¹⁶⁰ של פלי, בין באבוס של קרקע - ואין מסלקין¹⁶¹ לצדדין מפני הרעי¹⁶²; גזרה שפא ישוה גמות¹⁶³. נוטלין מלפני החמור ונותנין¹⁶⁴ לפני השור¹⁶⁵, אכל אין נוטלין מלפני השור ונותנין לפני החמור; מפני שהמאכל שלפני השור מטנף ברירו, ואין ראוי למאכל בהמה אחרת. וכן עלים שריחם רע ומאוסין, ואין בהמה אוכלתן - אסור לטלטלן. לפיכך: תלא¹⁶⁶ של דגים - אסור לטלטלו, ושל בשר - מתור¹⁶⁷. וכן כל פיוצא בזה.

(157) משנה, שבת קמ, ב. (158) מוציאים מאכל בלתי נקי להכניס במקומו מאכל אחר (ועיין ר"ח שם). (159) שור שמפסמים אותו. (160) כלי עץ או כלי אבן שנותנים בו מאכל לבהמה. (161) את המאכל לצדדין, שלא ידרסנו ברעי. (162) הגללים (פירוש המשניות). (163) ויתחייב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חוץ לַשָּׁנִים עֶשֶׂר מִלֵּיל⁶, פִּנְגָד מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל⁷. וְכִף אָמַר לָהֶם מִשֶּׁה רַבְּנוּ: לֹא תֵצֵאוּ חוּץ לַמַּחְנֵה. וּמִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁸, שְׁלֹא יֵצֵא אָדָם חוּץ לְעִיר⁹ אֲלָא עַד אֲלָפִים אַמָּה, אֲבָל חוּץ לְאֲלָפִים אַמָּה - אָסוּר; שְׁאֲלָפִים אַמָּה הוּא מְגֵרֵשׁ הָעִיר¹⁰.

(2) (מסכת עירובין דף י"ז עמוד ב'). (3) העיר או היישוב שהוא גר בתוכו. (4) כדן כל העובר על לא תעשה שבתורה, כמבואר בהלכות סנהדרין פרקים י"ח-י"ט. (5) ואין הכוונה שלא יזוז ממקומו ממש כמו שאמרו המינים שהרי נאמר (ישעיה פרק ס"ו, פסוק כ"ג): "והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות לפני אמר ה' (הגהות מיימוניות). (6) שיעור המיל הוא אלפים אמה. והנה בספר המצות (מל"ת שכ"א) כתב רבינו שהתורה הזוהירה בפסוק זה "שלא להלוך מחוץ לאלפים אמה אפילו אמה אחת", וראיתו מהמכילתא (בשלח פרשה ה) "אל יצא איש ממקומו אלו אלפים אמה", וכן כתב רבינו בהקדמתו לפירוש המשניות (ספר המאור, הוצאת ראשונים, עמוד כ"ד), וכאן חזר רבינו מדיעה זו, מכיון שזוהי שיטת רבי עקיבא (מסכת סוטה דף כ"ז עמוד ב') במשנה: "בו ביום (שהעבירו את רבן גמליאל מנשיאות ומינו את רבי אלעזר בן עזריה כמובא בברכות דף כ"ח עמוד א'), דרש רבי עקיבא: אלפים אמה תחום שבת (מן התורה)", אבל חז"ל לא פסקו כדבריו, כמו שמצאנו בהרבה מקומות (מסכת שבת דף ס"ט עמוד א', דף קנ"ג עמוד ב') שאמרו: "תחומין דאורייתא, ואלביא דרבי עקיבא" הרי ששיטת התלמוד היא שאין חכמים מודים לרבי עקיבא בזה. (7) שהוא שלש פרסאות (=שנים עשר מיל) - (מסכת יומא דף ע"ה עמוד ב'). ובירושלמי (מסכת עירובין פרק ג' הלכה ד') "רבי יונתן בשם רבי שמעון בי רבי יוסי בן לקוניא: לוקין על תחומי שבת דבר תורה: רבי שמעון בר כרסנא בשם רבי אחא: אין לך מחזור (ברור) מכולם, אלא תחום שנים עשר מיל כמתנה ישראל". ברם, הרבה פוסקים ראשונים נקטו כדעת התלמוד הבבלי שלא הביא אף פעם איסור תחומין מן התורה, בשנים עשר מיל. (8) משנה (מסכת עירובין דף מ"ה עמוד א'). (9) להלן בפרק כ"ח מבואר מהיכן מתחילים למדוד אלפים אמה. (10) שנאמר "את פאת קדמה אלפים באמה כו' והעיר בתוך זה יהיה להם מגרשי הערים" (במדבר פרק ל"ה פסוק ה' ועיי"ש ברש"י).

ב. נִמְצְאָתָ לְמִדָּה¹¹, שְׁמֵתָ לְאָדָם בְּשֶׁפֶת לְהֵלֵךְ אֶת פֶּלַע הָעִיר כְּלָה, אֶפְלוּ הֵיחָה פְּנִינָה¹² - בֵּין שְׁהִיחָה מְקַפֵּת חוּמָה, בֵּין שְׁלֹא הֵיחָה מְקַפֵּת חוּמָה. וְכֵן מֵתָ לֹו לְהֵלֵךְ חוּץ לְעִיר אֲלָפִים אַמָּה¹³ לְכָל רוּחַ, מְרַבְּעוֹת פֶּטְבָלָא מְרַבְּעוֹת¹⁴, כְּדִי שְׁהִיחָה נִשְׁכַּר אֶת הַזְּיוֹת¹⁵. וְאִם יֵצֵא חוּץ לְאֲלָפִים אַמָּה - מִפִּינְ אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת¹⁶, עַד שָׁנִים עֶשֶׂר מִיֵּל; אֲבָל אִם יֵצֵא וְהִרְחִיק מִן הָעִיר יָתֵר עַל שָׁנִים עֶשֶׂר מִיֵּל, אֶפְלוּ אַמָּה אַחַת - לֹוּקָה מִן הַתּוֹרָה¹⁷.

מביא מטתו וישוב עליה. הם להם מלמעלה - זה מביא מחצלת¹⁴ ופורש על גביו, וזה מביא מחצלת ופורש על גביו. זה זוקף מטתו¹⁵ ונשמש והולך לו, וזה זוקף מטתו ונשמש והולך לו - ונמצא מחצה עשויה מאליה¹⁶; שהרי מחצלת זה ומחצלת זה גגיהן סמוכות זו לזו, ושני קצותיהם על הקרקע משני צדי המת.

(186) שבת מג, ב. (187) המת. (188) וקרוב להסריח ויגרם בזיון לחיים ולמת. (189) בצל. (190) לשם על-ידי כיכר ותינוק. (191) "על-גבי הקרקע, כדי שיצטערו מחום הקרקע, ויצטרכו להביא מיטות לשבת עליהן, והמיטות יהיו למחיצה (רש"י). (192) שהקרקע הוחם מהשמש. (193) שתפסיק בינו לבין הקרקע, שלא ישב בחום. (194) שטיח של קש או קנים, לפרוש לצל ולאוהל. (195) "שתהא המחצלת מונחת עליה, וכן השני - נמצאת מחיצה עשויה מאליה, ולכשירצו נשמיים והולכים להם". ולהביא לכתחילה מיטות לעשות אוהל - אסור, שאין עושים אוהל ארעי בתחילה בשבת (רש"י). (196) ואם אי אפשר לעשות תקנה זו, מותר לפרוש אוהל לכתחילה, שלא יסריח המת ('מגן אברהם' סי' שיא).

כג. מֵת¹⁹⁷ שְׁהִסְרִיחַ¹⁹⁸ בְּפִיתָ, וְנִמְצָא מִתְּפִיחָה בֵּין הַחַיִּים וְהֵם מִתְּפִיחִים מִמֶּנּוּ - מֵתָ לְהוֹצִיאָו לְכַרְמְלִית¹⁹⁹. גְּדוֹל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת, שְׁדוּחָה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה שְׁבִתוֹרָה²⁰⁰, שְׁהוּא: לֹא תִסּוּר מִן הַדְּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ יְמִין וְשְׂמָאל. וְאִם הֵיחָה לְהֵן מְקוֹם אַחַר לְצִאתָ בּוֹ - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ, אֲלָא מְנִיחִין אוֹתוֹ בְּמִקְוָמוֹ וְיוֹצִיאִין הֵם.

(197) שבת צד, ב. (198) או שקרוב להסריח (או"ח סי' שיא). (199) שהטלטול לשם אינו אסור אלא מדרבנן, כמבואר בפ"ד הי"ג. (200) אסמכתא דרבנן היא, כי לאו זה כולל מה שגזרו חכמים ותיקנו בכל הדורות, כמבואר בפ"א מה' ממרים ה"ב; אבל דבר האסור מן התורה, אינו נדחה מפני כבוד הבריות, ועל זה נאמר: "אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'" (משלי כא, ל) - "כל מקום יש חילול השם - אין חולקין כבוד לרב" (ברכות י"ט).

~ יום רביעי י"ח סיון ~

פֶּרֶק שְׁבָעָה וְעֶשְׂרִים

(1) נתבארו בו דיני ההליכה חוץ לתחומין המוגבלים, מהן דבר תורה ומהן של דבריהם. ונזכרו בו שיעורי התחומין, אבל לא איכות מדידתן.

א. הַיּוֹצֵא² חוּץ לְתַחוּם הַמְּדִינָה³ בְּשֶׁפֶת - לֹוּקָה⁴, שְׁנִאָמַר: אֵל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. 'מְקוֹם' זֶה הוּא תַחוּם הָעִיר⁵. וְלֹא נִתְּנָה תּוֹרָה שְׁעוֹר לְתַחוּם זֶה; אֲבָל חֲכָמִים הֶעֱתִיקוּ, שְׁתַּחוּם זֶה הוּא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יתכן שיהיה המעביר על פני המים אסור מדרבנן, והמהלך לוקה מן התורה, וכמו שאמרו שהמעביר ארבע אמות ברשות הרבים מקורה פטור (כמבואר בפרק י"ד הלכה א'), לפי שאינו דומה לרגלי מדבר, כן בלי ספק המהלך שנים עשר מיל על פני המים פטור, לפי שאינו דומה למחנה ישראל" (תשובות הרמב"ם פריימן סימן ס"ט ו"כסף משנה").

ד. מי²¹ ששבת בדיר²² שפמדבר, או בסהר²³ או במערה, וכיצא בהן מרשות היחיד - מהלך את כלו, וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח פרבוע²⁴. וכך²⁵ השו"ב בבקעה - אפלו היה ישן קשעה שנקנס השבת, שלא קנה²⁶ שביטה - יש לו להלך ממקומו אלפים אמה²⁷ לכל רוח פרבוע. היה²⁸ מהלך בבקעה, ואינו יודע תחום שבת - מהלך אלפים פסיעות בינוניות²⁹, וזה הוא תחום שבת.

21 משנה (מסכת עירובין דף מ"א עמוד ב'). 22 מקום בנוי לשמירת הצאן. 23 מגרש מוקף גדר לשמירת הצאן או הכנסת פירות (ר"ח עירובין דף כ"ב עמוד ב'). 24 כדין שובת בעיר. 25 משנה (מסכת עירובין דף מ"ה עמוד א'). 26 כלומר לא התכוון לקנות. 27 הואיל ואילו היה ניעור קנה, ישן נמי קונה (גמרא). 28 (מסכת עירובין דף מ"ב עמוד א'). 29 חצי אמה מקום מצב הרגל וחצי אמה בין רגל לרגל.

ה. מההלך³⁰ אלפים אמה שיש לו להלך, ושלמה מדתו בתוך דיר או סהר או מערה או בתוך המדינה - אינו מהלך אלא עד סוף מדתו, ואין אומרים: הואיל וכלתה מדתו בתוך רשות היחיד, מהלך את כלו. במה דברים אמורים? בשפלתה מדתו במקצת העיר או במקצת המערה; אבל אם היתה אותה רשות היחיד מבלעת בתוך אלפים אמה שלו - תחשב לו כל אותה הרשות כארבע אמות, ומשלימין לו את השאר³¹.

30 (מסכת עירובין דף ס' עמוד ב'). 31 שנשאר לו מאלפים אמה, בניגוד לדעת רבינו יהונתן מלניל כי שטח העיר אינו נחשב כלל ואינו מפחית אפילו ארבע אמות מאלפים האמה.

ו. כיצד? הרי שהיה אלף אמה ממקום שביטתו או מחוץ לעיר³² עד מדינה או מערה, שיש בארפה אלף אמה או פחות מאלף - מהלך את כל המדינה או המערה שפגע בה³³, ומהלך חוצה לה אלף אמה פחות ארבע אמות³⁴.

32 בנ"א חסרות המילים "אם מחוץ לעיר" והן כמיותרות (מער"ק). 33 מכיון שהמערה או המדינה נמצאות בתוך אלפים אמה. 34 המערה או המדינה נחשבות כל אחת כארבע אמות.

11 משנה (מסכת עירובין דף מ"ט עמוד ב'). 12 סמל לעיר גדולה, שנאמר בה: "וינוה העיר הגדולה אשר יש בה הרבה משתים עשרה רבוא אדם" (וינוה ד', י"א). 13 מדידת תחום שבת לפי המדה המטרית היא: שיעור אמה של תורה 528 ס"מ ואלפים אמה - ועוד שבעים אמה ושני שלישי אמה שמהן מתחילים למדוד אלפים אמה כמבואר בפרק כ"ח הלכה א' - ביחד 1093 מטר, ולפי חיי אדם" (כלל ע"ו) שבשעת הדחק יש לסמוך על השיטות, שמותר להלך אלפים ושמונה מאות אמה (וכמבואר להלן בהלכה זו) יכול להלך 1516 מטר, ואם מניח עירובי תחומין שאז מותר לו להלך עוד אלפים אמה, כמבואר בהלכות עירובין פרק ו', יכול להלך בסך הכל 2994 מטר בערך, ולפי הדין (שו"ע אורח חיים תנט) ששיעור מיל הוא הילוך 18 דקות, יכול להלך על ידי עירוב 36 דקות, ובשעת הדחק עוד 14 דקות ו-24 שניות, בסך הכל 50 דקות ו-24 שניות (ולדעת רבינו בפירוש המשניות שהבאנו למעלה בפרק ה' הלכה ד' ששיעור מיל הוא 24 דקות, יכול להלך על ידי עירוב 48 דקות). 14 כלומר שאין מודדים בעיגול סביב העיר, אלא למזרח אלפים אמה, וכן לצפון אלפים אמה, ובאלכסון יוצא אלפים ושמונה מאות אמה, שהרובע עודף על העיגול בשני חומשים - "כל אמה ברבועה אמה ושני חומשים באלכסונה" (מסכת עירובין דף נ"ז עמוד א'). 15 "ונחלקו המפרשים בבאור הדברים, יש מי שאומר שלעולם הוא רשאי לילך אלפים ושמונה מאות אמה, כמדת האלכסון, גם כשהולך לעבר פניו ולא אל הזווית, ויש מי שהורה שאין לו אלפים ושמונה מאות אמה, אלא כשהולך באלכסון בכל תחומי העיר, אבל אם הולך לעבר פניו אין לו אלא אלפים אמה בלבד, וכן נראה דעת רבינו" (מגיד משנה). 16 כדין העובר על איסור דרבנן, כמבואר בפרק א' הלכה ג'. 17 כבר בארנו בהלכה א' שכמה פוסקים ראשונים סוברים שכל איסור תחומין אינו אלא מדרבנן, ומה שאמרה תורה: אל יצא איש ממקומו ביום השביעי" - אין הכוונה לאיסור תחומין, אלא לאיסור הוצאה בשבת, שלא יצא עם הכלי בידו ללקוט המן, כמבואר בפרק ז' הלכה א'.

ג. מההלך¹⁸ חוץ לתחום למעלה מעשרה טפחים, כגון שקפץ על גפי עמודים שגבוהין עשרה ואין בכל אחד מהן ארבעה על ארבעה טפחים - הרי זה ספק¹⁹, אם יש תחומין למעלה מעשרה או אין תחומין למעלה מעשרה²⁰. אבל אם הלך על מקום שיש בו ארבעה על ארבעה - הרי זה כמהלך על הארץ, ויש אסור תחומין שם.

18 (מסכת עירובין דף מ"ג עמוד א'). 19 בדבר האסור מן התורה, הולכים בספקו להחמיר, ובדבר שאינו אסור אלא מדברי חכמים, ספקו לקולא (כמבואר בהלכות טומאת מת פרק ט' הלכה י"ב ובראב"ד). 20 אבל בימים ונהרות גם אם יש ספק אם מלמעלה מעשרה או לא, הוא ספק דרבנן, "שאינן בימים ובנהרות איסור תחומין דאורייתא, לפי שהם כרמלית, והטלטול בהם אינו אסור אלא מדרבנן, ולא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ז. אָבֵל אִם הָיָה בְּמִדְיָנָה אוּ בְּמַעְרָה, שֶׁפָּגַע בּוֹ בְּתוֹךְ מִדְתּוֹ, אָלֶף אִמָּה וְאַמָּה³⁵ - אֵינּוּ מְהַלֵּךְ בָּהּ אֶלָּא אָלֶף אִמָּה בְּלִבָּד, שֶׁהוּא תְּשׁוּלָם אֲלֵפִים אִמָּה³⁶ שִׁישׁ לוֹ.

35) ונמצא שתחום שבת נגמר בתוך המערב, ואינו מבליע אותו בתוך אלפים אמה. 36) של תחום שבת.

ח. מִי³⁷ שֶׁפָּלְתָה מִדְתּוֹ בְּחֻצֵי הָעִיר - אֶף-עַל-פִּי שְׂאִינוּ מְהַלֵּךְ אֶלָּא עַד סוֹף מִדְתּוֹ, מִתֵּר לְטַלְטֵל בְּכָל הָעִיר עַל יְדֵי זְרִיקָה³⁸. וְכֵן³⁹ מִי שֶׁשָּׁבַת בְּבִקְעָה, וְהִקְפִּיפוּהוּ נְכָרִים מִחֻצָּה⁴⁰ בְּשַׁבָּת⁴¹ - אֵינּוּ מְהַלֵּךְ בָּהּ אֶלָּא אֲלֵפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ⁴², אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹךְ הַמְּחֻצָּה; וּמִתֵּר לוֹ לְטַלְטֵל בְּכָל הַמְּחֻצָּה עַל יְדֵי זְרִיקָה, אִם הִקְפִּיפוּהוּ לְשֵׁם דִּירָה⁴³.

37) (מסכת עירובין דף מ"ב עמוד ב'). 38) ולא גזרו חכמים שמא ימשך אחר החפץ. 39) (מסכת עירובין דף מ"ב עמוד א'). 40) לשם דירה. 41) כי מחיצה העשויה בשבת שמה מחיצה (פרק ט"ז הלכה כ"ב). 42) לפי שלא שבת באויר מחיצה בכניסת השבת, - זמן קנין השביתה. 43) שאם הקיפוהו שלא לשם דירה, אין מטלטלים בתוכה אלא ארבע אמות.

37) (מסכת עירובין דף מ"ב עמוד ב'). 38) ולא גזרו חכמים שמא ימשך אחר החפץ. 39) (מסכת עירובין דף מ"ב עמוד א'). 40) לשם דירה. 41) כי מחיצה העשויה בשבת שמה מחיצה (פרק ט"ז הלכה כ"ב). 42) לפי שלא שבת באויר מחיצה בכניסת השבת, - זמן קנין השביתה. 43) שאם הקיפוהו שלא לשם דירה, אין מטלטלים בתוכה אלא ארבע אמות.

ט. מִי⁴⁴ שֶׁהָיָה בָּא בְּדֶרֶךְ לְכַנֵּס לְמִדְיָנָה - בֵּין שְׁהִיָּה בָּא בַּיָּם, בֵּין שְׁהִיָּה בָּא בְּחֶרֶב⁴⁵ - אִם נִכְנַס בְּתוֹךְ אֲלֵפִים אִמָּה קְרוֹב לְעִיר קֹדֶם שֶׁיִּכְנַס הַשַּׁבָּת, אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְמִדְיָנָה אֶלָּא בְּשַׁבָּת - הָרִי זֶה יִכְנַס, וְיִהְיֶה אֵת כְּלָהּ, וְחוּצָהּ לָהּ אֲלֵפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ.

44) משנה (מסכת עירובין דף מ"א עמוד ב'): פעם אחת לא נכנסו (רבן גמליאל ורבי אליעזר, ורבי יהושע ורבי עקיבא) לנמל (שעל שפת הים) עד שחשכה, אמרו לו לרבן גמליאל: מה אנו לירד (מהאניה לתוך העיר, כיון שבאנו מחוץ לתחום)? אמר להם: מותרים אתם, שכבר הייתי מסתכל (במשקפת) והיינו בתוך התחום עד שלא חשכה". 45) ביבשה.

י. הָיָה⁴⁶ בָּא לְמִדְיָנָה, וְנָשַׁן בְּדֶרֶךְ, וְלֹא גִעוּר אֶלָּא בְּשַׁבָּת, וְכִשְׁנִיעוּר מִצָּא עֲצָמוֹ בְּתוֹךְ הַתְּחוּם - הָרִי זֶה יִכְנַס לָהּ, וְיִהְיֶה אֵת כְּלָהּ, וְחוּצָהּ לָהּ אֲלֵפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ; מִפְּנֵי שֶׁדַּעְתּוֹ הִתְהַלֵּךְ לְמִדְיָנָה זוֹ, וְלִפְיָכֶּךָ קָנָה שְׁבִיתָה עִם פְּנֵי הַמִּדְיָנָה כְּמוֹתָן, שֶׁהָרִי נִכְנַס עִמָּהֶן בְּתַחֲוֹם.

46) משנה (מסכת עירובין דף מ"ה עמוד א').

יא. מִי⁴⁷ שֶׁיִּצָּא חוּץ לְתַחֲוֹם, אֶפְלוּ אִמָּה אַחַת⁴⁸ - לֹא יִכְנַס. שֶׁהָאַרְבַּע אֲמוֹת שִׁישׁ לוֹ לְאָדָם, תְּחַלְתֵּן מִמָּקוֹם שֶׁהוּא עוֹמֵד בּוֹ; לְפִיכֶּךָ, בֵּינָן שֶׁיִּצָּא חוּץ מִתְּחוּמוֹ אִמָּה אוּ יֵתֵר - יֵשֵׁב בְּמִקְוָמוֹ, וְאֵין לוֹ לְהֵלֵךְ

47) משנה (מסכת עירובין דף נ"ב עמוד ב'). 48) דעת הר"ב ד' שכל שלא יצא מן התחום ארבע אמות, מותר לו

~ נקודות משיחות קודש ~

"מי שיצא חוץ לתחום, אפילו אמה אחת - לא יכנס . . ."

מקורו במסכת עירובין "מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס, ר"א ואמר שתיים יכנס (משום הבלעת תחומין) שלוש לא יכנס", "מי שהחשיך חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס, ר"ש ואמר אפילו חמש עשרה אמות יכנס, שאין המשוחות (מודדי התחומין) . עושין סימן לתוך התחום) ממצין את המידות מפני הטועין" ופסק הרמב"ם כת"ק (לא כר"א ולא כר"ש).

ובענין זה צריך עיון: שיעור תחומין הוא הלמ"מ, ובמילא השיעור הוא בתכלית הדיוק לא פחות ולא יותר וא"כ מדוע היצא פחות מאמה לא חשיב יציאה הרי גם אם יצא מקצת חוץ לתחום - פחות מאמה, צריך להחשב שיצא חוץ לתחום.

ויש להוסיף שהרי שנינו "ניפול הנמצא בתוך חמישים אמה הרי הוא של מוצאו" ובגמרא שם: "במדדה . . כל המדדה אינו מדדה יותר מנ', בעי ר' ירמיה רגלו אחת בתוך נ' אמה, ורגלו אחת חוץ מחמשים אמה מהו, ועל דא אפקוה . . מבי מדרשא" (שהרי ח"ו לומר שחשדוהו על ליצנות כו') - כמבואר בתוס' הטעם "משום דמדדה אינו מדדה כלל יותר מחמשים אמה אפילו רגלו אחת, דכל מדות חכמים כן הוא". והגע בעצמך "מדות חכמים" הם בתכלית הדיוק עד כדי כך שכאשר נותנים שיעור נ' אמה למדדה, המציאות היא "שאינו מדדה כלל יותר מנ' אמה אפילו רגל אחת" ושיעור רגל של גזול הוא פחות מטפח, ולעומת זאת בשיעור תחומין היציאה מהתחום היא אמה (חמשה או ששה טפחים), ופחות מאמה, היינו ד' או ה' טפחים היא הרבה יותר מרגלו אחת של גזול, ומדוע אין נחשב זה ליציאה. ועד"ז צ"ע בנוגע לדין "רגלו אחת בתוך התחום ורגלו אחת חוץ לתחום הרי זה יכנס" ולכאורה מדוע לא יחשב כמי שנמצא חוץ לתחום.

(יין מלכות ספר זמנים סימן יד מתוך רמב"ם "פרס המלך")

47) משנה (מסכת עירובין דף נ"ב עמוד ב'). 48) דעת הר"ב ד' שכל שלא יצא מן התחום ארבע אמות, מותר לו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כרבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה. (64) הואיל ושבת באויר מחיצות מבעוד יום (גמרא); והטלטול בכל הספינה הוא מותר, מפני שהיא רשות היחיד גמורה בין בהליכתה בין בעמידתה" (שו"ת הרמב"ם, פריימן סימן ס"ז).

יד. מ⁵⁹ שִׁינְא חוץ לְתַחוּם שְׁלֵא לְדַעַת, וְהָקָף בְּמַחְצָה בְּשֶׁבֶת⁶⁰ - יֵשׁ לוֹ לְהֵלֵךְ כָּל אוֹתָהּ הַמַּחְצָה; וְהוּא, שְׁלֵא תְהִיָּה יָתֵר עַל אֲלָפִים אִמָּה. וְאִם הָיָה תַּחוּם שִׁינְא מְמַנֵּן מִבְּלַע מְקַצְתוֹ בְּתוֹךְ הַמַּחְצָה שְׁנַעֲשִׂית שְׁלֵא לְדַעַת - הוּאִיל וְיֵשׁ לוֹ לְהֵלֵךְ אֶת כָּל הַמַּחְצָה, הָרִי זֶה נִכְנָס לְתַחוּמוֹ⁶¹; וְכִיּוֹן שִׁינְא - הָרִי הוּא כְּאִלוֹ לֹא יִצָּא⁶².

(65) (מסכת עירובין דף מ"ג עמוד ב'). (66) "נחמיה בריה דרב חנילאי משכתייה שמעתא (השתקע בלימודו ושכח) ויצא חוץ לתחום, אמר לו רב חסדא לרב נחמן: נחמיה תלמידך שרוי בצער (שאסור לו ליכנס כיון שיצא חוץ לתחום). אמר לו: עשה לו מחיצה של בני אדם ויכנס" (מסכת עירובין שם). והוא הדין לכל מחיצה שנעשית בשבת לפי המבואר בדברי רבינו למעלה בפרק ט"ז הלכה כ"ב. (67) שתחום שבת מובלע בתוך המחיצה שנעשתה מסביבו בשבת. (68) ומהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה.

טו. כָּל מִי⁶³ שְׁאִין לוֹ לְזוּז מִמְקוֹמוֹ⁶⁴ אֵלָא בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, אִם נִצְרָךְ לְנִקְבֵי⁶⁵ - הָרִי זֶה יוֹצֵא וּמְרַחֵק⁶⁶ וְנִפְנָה וְחוֹזֵר לְמְקוֹמוֹ. וְאִם נִכְנָס לְמְקַצְתַּ תַּחוּם שִׁינְא מְמַנֵּן בַּעַת שְׁתִּירַחַק לְהַפְנוֹת - הוּאִיל וְנִכְנָס - וְכִאִלוֹ לֹא יִצָּא. וְהוּא, שְׁלֵא יִצָּא בְּתַחֲלָה לְדַעַת⁶⁷; אֲבָל אִם יִצָּא לְדַעַת - אֶף-עַל-פִּי שְׁנִכְנָס, אִין לוֹ אֵלָא אַרְבַּע אַמּוֹת.

(69) (מסכת עירובין דף מ"א עמוד ב'). (70) שיצא חוץ לתחום שלא לדעת. (71) וצריך להתרחק ממקום שבני אדם מצויים - משום צניעות, כמבואר בהלכות דיעות פרק ה' הלכה ו'. (72) "גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה" כמבואר בפרק כ"ו הלכה כ"ג ותשובות הרמב"ם סימן ס"ז. (73) ובגמרא אמרו "אי פקח הוא (אם פקח הוא), עייל לתחומא (יכנס לתוך התחום), וכיון דעל על" (וכיון שנכנס נכנס). (74) מותר לו להתרחק משום כבוד הבריות, אבל אינו נכנס לתוך העיר, אף אם נכנס בתחומו.

טז. כָּל מִי⁷⁵ שִׁינְא בְּרִשׁוֹת בֵּית-דִּין, כְּגוֹן הַעֲדִים שְׁבָאוּ לְהַעֲדֵי עַל רֵאִית הַלְּבָנָה⁷⁶, וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן מְמִי שְׁמַתָּה לוֹ לְצֵאת לְדָבָר מְצוּהָ⁷⁷ - יֵשׁ לוֹ אֲלָפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁהִגִּיעַ לוֹ⁷⁸. וְאִם הִגִּיעַ לְמַדְיָנָה - הָרִי הוּא כְּאִנְשֵׁי הָעִיר⁷⁹, וְיֵשׁ לוֹ אֲלָפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ חוּץ לְמַדְיָנָה.

(75) משנה (ראש השנה דף כ"ג עמוד ב'). (76) שהרי "עדים שראו את החודש, הרי אלו הולכין לבית דין להעיד,

לחזור וליכנס לתוך העיר, ומכיון שיש לו רשות לחזור לתוך עירו, נחשב כאילו לא יצא כלל, והרי הוא כבני העיר, וזה נקרא בלשון הפוסקים "הבלעת תחומין מילתא היא". (49) ב"מגיד משנה" הביא שיש פוסקים כרבי שמעון, ש"אפילו יצא חמש עשרה אמות מחוץ לתחום - יכנס, שאין המשוחות (מודדי התחומין) ממצים (מצמצמים) את המדות (אלא קובעים את התחום לפני סופו), מפני הטועין (היוצאים בטעות ואין נזכרים עד שעברו מהלאה לסימן התחום)". (50) כשנכנס השבת נמצא בדרך מחוץ לתחום. (51) מתחום העיר. (52) המבארים תמהו: איך אפשר שתכלה מדתו במקצת העיר, כיון שיצא מחוץ לתחום והוא רחוק מסוף תחום העיר אמה? ויש מבארים את דברי רבינו על עיר אחרת ובמקרה אחר כשמדתו נגמרה בתוך העיר ולא נאמרו הדברים כהמשך להלכה של "וכן מי שהחשיך" (מע"ר"ק). (53) הראב"ד פסק כדעת הסובר בגמרא שלא יכנס, אבל דעת רבינו שהלכה כדברי המקיל בעירובין ("מגיד משנה")

יב. מִי⁸⁴ שִׁינְא חוּץ לְתַחוּם שְׁלֵא לְדַעַתוֹ, כְּגוֹן שְׁהוֹצִיאָהוּ נְכָרִים אוֹ רוּחַ רְעָה⁸⁵, אוֹ שֶׁשָּׁגַג וְיִצָּא - אִין לוֹ אֵלָא אַרְבַּע אַמּוֹת. חֲזוֹר⁸⁶ לְדַעַת - אִין לוֹ אֵלָא אַרְבַּע אַמּוֹת. הַחֲזוֹר⁸⁷ - כְּאִלוֹ לֹא יִצָּא⁸⁸. וְאִם נִתְנוּהוּ בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד, כְּגוֹן שְׁנִתְנוּהוּ נְכָרִים בְּדִיר וְסִהַר וּמַעֲרָה אוֹ בְּעִיר אַחֶרֶת - יֵשׁ לוֹ לְהֵלֵךְ אֶת כָּלָה. וְכֵן אִם יִצָּא לְאַחַד מֵאֵלֵי בְּשִׁנְגָה, וְנִזְכַּר וְהוּא בְּתוֹכָן - מְהֵלֵךְ אֶת כָּלָה.

(54) משנה (מסכת עירובין דף מ"א עמוד ב'). (55) שנטרפה דעתו (רש"י). (56) בנ"א חסר המשפט: "חזר לדעת אין לו אלא ארבע אמות" (מע"ר"ק). (57) התחום. (58) והרי כל העיר לא כארבע אמות, וחוצה לה כאלפים אמה לכל רוח.

יג. יִצָּא⁸⁹ חוּץ לְתַחוּם לְדַעַת - אֶף-עַל-פִּי שֶׁחֲזַר שְׁלֵא לְדַעַת, כְּגוֹן שֶׁהִחֲזִירוּהוּ נְכָרִים אוֹ רוּחַ רְעָה - אִין לוֹ אֵלָא אַרְבַּע אַמּוֹת⁹⁰. וְכֵן אִם יִצָּא חוּץ לְתַחוּם לְדַעַת - אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹךְ רִשׁוֹת הַיְחִיד, כְּגוֹן דִּיר וְסִהַר - אִין לוֹ אֵלָא אַרְבַּע אַמּוֹת⁹¹. הַמְּפָרֵשׁ⁹² בֵּים הַגְּדוֹל⁹³, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא חוּץ לְתַחוּם שֶׁשְּׁבֶת בּוֹ - מְהֵלֵךְ אֶת כָּל הַסְּפִינָה כְּלָה⁹⁴, וּמְטַלְטֵל בְּכָלָה.

(59) (מסכת עירובין דף מ"א עמוד ב'). (60) כיון שיציאתו מן התחום היתה לדעת. (61) כי רק אם הוציאוהו על כרחו לתוך רשות היחיד מהלך את כולה כמבואר בהלכה הקודמת. (62) משנה (מסכת עירובין דף מ"ב עמוד ב') - המפליג באניה. (63) "מעשה שבאו (חכמים) מפרנדיסין (היא ברינדיי שעל חוף הים התיכון בדרך לרומא) והפליגה ספינתם בים (התרחקה משפת הים) רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה הלכו את כולה (אף שיצאה בשבת מחוץ לתחום, כיון שיש לספינה מחיצות) רבי יהושע ורבי עקיבא לא זזו מארבע אמות, שרצו להחמיר על עצמן" והלכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חמשים אמה על חמשים אמה, נמצא בית סאתים – חמשת אלפים אמה" (רבינו בפט"ז ה"ג). ושטח הריבוע של שבעים אמה ושני שלישי אמה על שבעים אמה ושני שלישי אמה – הוא חמשת אלפים אמה בקירוב, כמבואר בפט"ז למעלה. (8) ונקרא "עיבורה של עיר" ונחשב כעיר, שאמר רבי יוחנן (נדרים נו:): אמר קרא (יהושע ה, יג): "ויהי בהיות יהושע ביריחו", מאי ביריחו? – אי ביריחו ממשי, והרי כתוב (יהושע ו, א): "ויריחו סוגרת ומסוגרת מפני בני ישראל, אין יוצא ואין בא" אלא שמעמינה – בעיבורה. וכן דרשו (עירובין יז.) מהכתוב (במדבר לה, ד) "מקיר העיר וחוצה, אמרה תורה: תן חוצה ואחר-כך מדוד!" וכמה יתנו מחוץ לעיר, למדו (עירובין כג:): ממה שכתוב בחצר המשכן (שמות כז, יח): "אורך החצר מאה באמה ורוחב חמשים בחמשים", שהוא שיעור בית סאתים (הריב"ש. ועיין מגיד-משנה).

ב. היתה⁹ בית זה קרוב למדינה¹⁰ בשבעים אמה¹¹, ובית שני קרוב לבית ראשון בשבעים אמה, ובית שלישי קרוב לשני בשבעים אמה, וכן עד מהלך כמה ימים – הרי הפל מדינה אחת¹²; וכשמודדין, מודדין מחוץ לבית האחרון. והוא¹³, שיהיה בית דירה זה ארבע אמות על ארבע אמות¹⁴ או יתר.

9 עירובין כא, א. 10 לישוב ששבת בתוכו. 11 כוונתו "שבעים אמה וארבעה טפחים" – אלא שקיצר בלשון, ובדברי הפוסקים: "שבעים אמה ושירים". 12 שבתיה מפוזרים. 13 סוכה ג, ב. 14 שבפחות מזה, אין עליו שם דירה.

ג. וכן בית הכנסת¹⁵ שיש בו בית דירה לחזנין¹⁶, ובית עבודת פוככים ומזלות שיש בו בית דירה לכהנים¹⁷, והאוצרות¹⁸ שיש בהן בית דירה¹⁹, והגשר והקבר שיש בהן בית דירה, ושלוש מחצות שאין עליהן תקרה²⁰ ויש בהן ארבע על ארבע אמות, והבגנין²¹, והבית הפנוי פים²², ושתי מחצות שיש עליהן תקרה²³, ומערה שיש בגן על פיה ויש בה בית דירה – כל אלו מצטרפין עמה, אם היו בתוך שבעים אמה ושירים. ומאותו הבית היוצא ואין פאלו חוט מתוח על פני כל המדינה²⁴, ומודדין חוץ לאותו החוט אלפים אמה.

15 עירובין נה, ב. שסתמו אינו עשוי לדור בתוכו. 16 שלוחי ציבור העומדים לפני התיבה (ראה ב'סיפרי' פרשת נשא שהחזן צריך לומר להם, ובפ"ד מנשיאות כפים כתב רבינו ששליח-ציבור אומר להם). 17 לכמריהם. 18 של תבואה יין ושמן, שיש בהם בית דירה לשומר. 19 לגובה המכס ולשומר בית הקברות; בנוסח אחר: "שיש בו דירה" (כת"י התימנים). 20 שהיה שם בית דירה תחילה, ונהרס – ונשאר שלש מחצות בלא תקרה. 21 סוכות שומרים בגינה. 22 באיי הים, בתוך שבעים אמה ושירים לעיר, ועשוי לפנות בו כלים שבספינה. 23 שהיה בית דירה

אפילו היה שבת, שנאמר: אשר תקראו אותם במועד" (הלכות קדוש החודש פרק ג' הלכה ב.). (77) כמו "הבא להציל מן הדליקה ומן הנהר ומן המפולת" כדלהלן הלכה י"ז. (78) "בראשונה לא היו זזין משם כל היום (מפני שיצאו חוץ לתחום בשבת) התקין רבן גמליאל הזקן, שהיו מהלכין אלפים אמה לכל רוח" (משנה שם). (79) "שכיון שהלכו ברשות, הרי המקום שהגיעו אליו, כאלו קנו בו שבתה בין השמשות" ("מגיד משנה").

יז. היתה⁸⁰ יוצא ברשות, ואמרו לו והוא הולך בדרך⁸¹: פבר נעשית המצוה שיצאת לעשות – יש לו ממקומו אלפים אמה לכל רוח⁸². ואם היה מקצת תחום שיצא ממנו ברשות מבלע בתוך אלפים אמה שיש לו ממקומו – הרי זה חוזר למקומו, וכאלו לא יצא. וכל היוצאין⁸³ להציל נפשות ישראל מיד עובדי פוככים ומזלות, או מן הנהר, או מן המפולת⁸⁴ – יש להם אלפים אמה לכל רוח ממקום שהצילו בו. ואם היתה יד העובדי פוככים ומזלות תקיפה, והיו מפחדים לשבת במקום שהצילו בו – הרי אלו חוזרין בשבת למקומן ובכלי זינן⁸⁵.

80 משנה (מסכת עירובין דף מ"ד עמוד ב.). 81 כשכבר היה בדרך אמרו לו: כבר נעשה הדבר שיצאת לעשותו, ואינך צריך ללכת. 82 כיוון שיצא ברשות, הרי הוא כאילו קנה שם שבתה. 83 משנה (מסכת ראש השנה דף כ"ג עמוד ב.). 84 קיר שנפל על בני אדם. 85 (מסכת עירובין דף מ"ה עמוד א.): "בראשונה היו מניחין כלי זינן בבית הסמוך לחומה (כשחזרו מהמלחמה), פעם אחת הכירו בהם האויבים, ורדפו אחריהם ונכנסו ליטול כלי זינן, ונכנסו אויבים אחריהם, והרגו זה את זה. . . באותה שעה התקינו שהיו חוזרין למקומן בכלי זינן". ומבואר למעלה בפרק ב' הלכות כ"ג וכ"ה.

פרק שמונה ועשרים

1) נתבאר בו מה שאינו עולה בחשבון התחומין, ואיכות המדידה סביב העיירות ובהרים ובגיאיות, ונכלל בזה ביאור על אי זה מודד סומכין, ואם נחלקו המודדין על מי נסמך.

א. כל בית² דירה³ שהוא יוצא מן המדינה⁴, אם היה בינו ובין המדינה שבעים אמה ושני שלישי אמה⁵, שהוא צלע⁶ בית סאתים המרבעת⁷, או פחות מזה – הרי זה מצטרף למדינה⁸ ונחשב ממנה; וכשמודדין לה אלפים אמה לכל רוח, מודדין חוץ מבית דירה זה.

2) משנה (עירובין נז.). 3) אפילו אין דרים בתוכו (מעשה רוקח). 4) הישוב שהוא שובת בתוכו. 5) שבעים אמה וארבעה טפחים על שבעים אמה וארבעה טפחים (בפט"ז ה"א, וב'מגיד משנה' שם. . . "שבעים אמה וחמש שביעיות בקירוב"). 6) צד אחד של המרובע. 7) "בית סאה –

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

היא בתוך המרבע, ומודדין חוץ מצלעות אותו מרבע אלפים אמה לכל רוח; שנמצא משתפר הזויות.

43) עירובין נה, א. 44) שהיה ארכה אלפים אמה ואין ברחבה אלא אלף אמה, אין אומרים ירחיבנה עד שתהיה מרובעת יפה, אלא מניח אותה כמות שהיא. 45) ממלאים את הקרנות ומרחיבים אותה כאילו היתה מרובעת, ומודדים מהריבוע ולא מהעיגול כבציור שלפנינו (ציור א), ואם יוצא דרך קרנות העיר הוא מרוויח בהליכתו.

ז. וכן 46) אם היתה העיר משלשת 47, או שיש לה צלעות רבות 48 - מרבעין אותה 49, ואחר כך מודדין חוץ למרבע אלפים אמה לכל רוח. וכשהוא מרבעה - מרבעה ברבוע העולם 50, כדי שתהא כל רוח ממנה משוכה כנגד רוח מרוחות העולם ומכוננת כנגדה.

46) עושין אותה מרובעת. 47) כצורת משולש (ציור ב). 48) כבציור שלפנינו (ציור ג). 49) מושכים ומשווים את הצד הקצר כפי הארוך. 50) עירובין נו, א: "נותן צפונה לצפון העולם, ודרומה לדרום העולם"; בנוסח אחר: "כריבוע העולם" (שוניצ'נו).

ח. היתה 51) רחבה 52 מצד אחד וקצרה מצד אחד - רואין אותה כאלו היא פלה רחבה. היתה עשויה כמין ג"ם 53, או שהיתה עשויה כקשת 54: אם יש בין שני ראשיה פחות 55 מארבעת אלפים אמה - מודדין לה מן היתר 56, ורואין את כל הרחב שבין היתר והקשת 57 כאלו היא מלא פתים; ואם היה בין שני ראשיה ארבעת אלפים 58 - אין מודדין לה אלא מן הקשת.

51) עירובין נה, א. 52) כשבא למדוד את התחומין בצד הקצר, אין מודדים מן החומה, אלא מוסיפים תחילה על העיר עד שתהא שוה עם הצד הרחב, ומשם ולהלן מתחילים למדוד התחומין. 53) "גממא" היא אות שלישית יוונית, "צורתה כעין ך שלנו" (רש"י). 54) הבתים בנויים כחצי עיגול, ובין שני ראשיה המקום פנוי. 55) שתחום ראשה של זו (אלפים אמה), מובלע בתוך תחום ראשה האחר, נעשית כעיר אחת על ידי זה. 56) יתר - נקרא החבל האוחז בשני קצות הקשת ומותח אותה. 57) ובין שני ראשי הג"ם. 58) שאין התחומים מובלעים זה בזה.

ט. עיר 59) שישבת על שפת הנחל 60: אם יש לפניה דקה 61 רחב ארבע אמות על שפת הנחל, כדי שיעמדו עליה וישתמשו בנחל 62 - נמצא הנחל בכלל העיר, ומודדין לה אלפים אמה משפת הנחל השניה, ויעשה הנחל פלו בכלל המדינה מפני הדקה הבנויה מצדו; ואם לא היה שם דקה - אין מודדין לה אלא מפתח פתיחה 63, ונמצא הנחל נמדד מן האלפים שלהם 64.

בתחילה ונהרס, ונשארו ממנו שתי מחיצות ותקרה. 24) על פני כל הצד של העיר שבו נמצא הבנין.

ד. ואלו שאין מצטרפין עמה 25: שתי מחצות שאין עליהן תקרה, אף-על-פי שדרין ביניהן, והגשר 26 והקבר 27 ובית הפנסות ובית עבודת כוכבים ומזלות והאוצרות שאין בהן בית דירה, והבור והשיח 28 והמערה 29 והשוקף 30 ובית שבספינה 31 - כל אלו וכיוצא בהן אין מצטרפין עמה.

25) שאין עליהם שם בית דירה. 26) אף שגר שם השומר הגובה את המכס. 27) גם אם שם שומר הקברות. 28) חפירה ארוכה. 29) חלל בתוך הר או סלע, יסתתרו בו בני אדם. 30) קן יונים. 31) כיון שאינו קבוע, שפעמים הולכת הספינה מחוץ לשבעים אמה.

ה. היו 32) שתי עירות 33, זו סמוכה לזו - אם יש ביניהן מאה וארבעים ואחת ושלש, כדי שיהיה שבעים אמה ושירים 34 לזו ושבעים אמה ושירים לזו - חושבין שתיהן פעיר אחת, ונמצא כל עיר מהן מהלכת את כל העיר השניה וחוצה לה אלפים אמה. היו שלשה כפרים משלשין 35 - אם יש בין האמצעי ובין כל אחד ואחד מן החיצונים אלפים אמה 36 או פחות מכאן, ובין השנים החיצונים מאתיים שלש ושמונים פחות שליש 37, כדי שיהיה בין כל אחד מהן ובין האמצעי, כשתראה אותו כאלו הוא ביניהן, מאה וארבעים ואחת אלפים ושלש - הרי שלשתן כמדינה אחת, ומודדין אלפים אמה לכל רוח מחוץ לשלשתן. עיר 38 שהקפה 39 ולבסוף ישבה 40 - מודדין לה מישבתה 41; וישבה ולבסוף הקפה - מודדין לה מחומותיה 42.

32) עירובין נו, ב. 33) וכן הדין אם היו שלש או ארבע עירות, וכולן סמוכות זו לזו בשורה (מעשה רוקח). 34) שני שלשי אמה. 35) כבציור שלפנינו: 36) שאפשר לבוא מהאמצעי לשניהם בלי עירוב, רואים כאילו האמצעי נתון בין שני החיצונים בשורה אחת. 37) מלבד רוחב הכפר האמצעי. 38) עירובין כו, א. 39) בחומה מסביב, ולא היו בה עדיין תושבים. 40) נתישבה ואינה מיושבת כולה עד החומה. 41) כיון שלא הוקפה לדירה, אין החומה חשובה לעשות את כל העיר כולה כארבע אמות, ואין מודדים אלפים אמה מן החומה אלא מן הבתים המיושבים. 42) אפילו היא רחוקה הרבה מן הבתים, מכיון שהחומה הוקפה אחרי שהעיר היתה מיושבת.

ו. עיר 43) שהיתה ארכה 44 או מרבעת - הואיל ויש לה ארבע זויות שוות, מניחין אותה כמות שהיא, ומודדין לה אלפים אמה לכל רוח מארבע רוחותיה. היתה עגלה - עושין לה זויות 45, ורואין אותה כאלו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יִוֹרֵד פְּנִגְדוֹ⁸⁰, שְׂאֵי אֶפְשֵׁר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בוֹ; אֲבָל אִם
אֵין חוּט הַמְשַׁקְלָת יִוֹרֵד פְּנִגְדוֹ - אֵינוֹ מִבְּלִיעוֹ⁸¹,
אֶלָּא אִם-כֵּן הִיא עֲמָקוֹ אֲלֵפִים אוֹ פְּחוֹת מִכֵּן.

78) עירובין נח, א. שמבליע את הגיא העמוק בחבל המדה.
79) החוט שאבן האנך של הבנאים תלויה בו. 80) שהיה
עומק הגיא ישר, עד שאם משליכים חוט המשקולת משפתו
ולמטה, יורד בלי עיכוב, נמצא שאין הגיא ראוי להלוך
ולהשתמש בו (רש"י). 81) מכיון שנוה להשתמש בגיא,
נכנס בתוכו ומודדו.

י.ג. הִיא⁸² גֵּיא מַעְקָם⁸³ - מְקַדְרִי⁸⁴ וְעוֹלָה, מְקַדְרִי
וְיִוֹרֵד. הִיא גֵּיא רַחֵב מִחֻמְשִׁים, שְׂאֵינוֹ יָכוֹל
לְהִבְלִיעוֹ - הוֹלֵךְ לְמַקּוֹם⁸⁵ שֶׁהוּא יָכוֹל⁸⁶ לְהִבְלִיעוֹ,
וּמִבְּלִיעוֹ, וְצוֹפֶה כְּנֶגֶד מְדֵתוֹ⁸⁷, וְחוֹזֵר.

82) עירובין נח, א. 83) "שהיה מדרונו משופע, אבל נוה
להלוך" (רש"י ר'מעשה רוקח). 84) "מחתך המדה, מודד
באומד וקירוב" (פירוש המשניות). ולהלן בהלכה ט"ז
מפורש כיצד מקדרים בהרים ובגיאיות. 85) אחר שאפשר
לו משם למדוד. 86) מכיון שאין מודדים אלא בחבל של
חמשים אמה. 87) "מכוון ומביט כנגד המקום שמדתו
כלה כנגד העיר בתוך הגיא, ומציין סימני התחום" (רש"י).

י.ד. הַגֵּיעַ⁸⁸ לְכֶתֶל - אֵין אוֹמְרִים: יִקְבֹּעַ⁸⁹ אֶת הַכֶּתֶל⁹⁰;
אֶלָּא אוֹמְדוֹ⁹¹ רַחְבּוֹ וְהוֹלֵךְ לוֹ. וְאִם אֶפְשֵׁר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ
בוֹ - מוֹדְדוֹ מְדִידָה יָפָה⁹². וְאִם הִיא חוּט הַמְשַׁקְלָת
יִוֹרֵד כְּנֶגְדוֹ⁹³ - מוֹדֵד רַחְבּוֹ מְדִידָה יָפָה.

88) עירובין נח, א. 89) ימדוד על ידי קידור, כמבואר
בהלכה טו. 90) כשהכותל זקוף וישר, שאי אפשר
להשתמש בו. 91) מעריך, כשיש טורח לעלות עליו
(הרא"ש). 92) "כקרקע חלקה" (רש"י). 93) "כיון
שהוא זקוף כל כך, יכול למדוד רחבו בראש הכותל"
(מגיד-משנה).

טו. הַגֵּיעַ⁹⁴ לְהַר: אִם הִיא הַר מְתַלְקָט⁹⁵ מִמְּנֵה גְבוּהַ
עֲשָׂרָה טַפְחִים בְּאַרְבַּע חֲמִשׁ אַמּוֹת⁹⁶ - מִבְּלִיעוֹ⁹⁷
וְחוֹזֵר לְמְדָתוֹ; וְאִם הִיא גְבוּהַ הַרְבֵּה עַד שִׁיתְלַקֵּט
מִמְּנֵה עֲשָׂרָה טַפְחִים מִתּוֹךְ מִשְׁךְ אַרְבַּע אַמּוֹת -
אוֹמְדוֹ⁹⁸ וְהוֹלֵךְ לוֹ. וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהִבְלִיעוֹ, כְּגוֹן
שֶׁהִיא רַחְבּוֹ יֵתֵר מִחֻמְשִׁים - מְקַדְרֵי⁹⁹ מְעַט מְעַט.
וְזֶה הוּא שְׂאֵמְרוֹ: מְקַדְרֵין בְּהָרִים.

94) עירובין נח, א, במדידת אלפים אמה של תחום שבת.
95) מגביה. 96) שבהלכות חמש אמות ורחב, עולה ההר
עשרה טפחים בגובה. 97) מבליע את השיפוע, ואינו מודד
אלא לפי רחבו למטה בתחתית ההר. 98) כיון שהוא זקוף
מאד, מעריכו והולך לו. 99) מודדו בחיתוך המדה,
כמבואר בהלכה יז.

טז. כִּיצַד¹⁰⁰ מְקַדְרֵין¹⁰¹ בְּהָרִים אוֹ בְּגֵאֵי אוֹ שְׂאֵינוֹ
יָכוֹל לְהִבְלִיעוֹ? אוֹחֲזִין שְׁנַיִם חֶבֶל שֶׁל אַרְבַּע אַמּוֹת,

59) עירובין סא, א. 60) מקום מים שוטפים באפיק בימי
הגשמים, ומתייבש בימי הקיץ. 61) כעין במה קטנה או
"מצבה" (כלשון רבינו בהל' עירובין פ"ה הכ"ד). 62) בעת
שהנחל מלא מים (ריטב"א). 63) מקיר העיר. 64) זוהי
שיטת רבינו בהלכה זו, וכן דעת הגאונים, אבל דעת רש"י
שעיר היושבת על שפת הנחל, אין ישיבתה קבועה, מיוחדת
השטפונות של הנחל, לפיכך אם עשו דקה (מחיצה בגובה
ארבע אמות) להגן על הישוב מפני השטפון, נחשבת ישיבת
העיר קבועה, ומודדים לה מקיר העיר את התחומין, ואם לא
עשו דקה, אין ישיבתה קבועה, ואין מודדים לכל אחד אלא
מפתח ביתו, כדן הצריפין בהלכה י'. אבל בכל אופן נחשב
הנחל בתוך אלפים אמה (מגיד-משנה).

י. יוֹשְׁבֵי צְרִיפִין⁶⁵ - אֵין מוֹדְדִין לָהֶן אֶלָּא מִפְּתַח
בְּתֵיהֶן⁶⁶. וְאִם יֵשׁ שָׁם שְׁלֹשׁ חֲצוֹת שֶׁל שְׁנֵי שְׁנֵי פְתִים⁶⁷
- הַקָּבָעוּ פְלָם⁶⁸, וּמְרַבְעִין אוֹתָהּ, וְנוֹתְנִין לָהֶם אֲלֵפִים
אֲמָה לְכָל רוּחַ פְּשָׁרָה הַעֲיָרוֹת.

65) עירובין נח, ב: "אנשי מקנה הם וחוננים בצריפין
(מעונות ארעיים עשויים מקנים וענפי ערבה) וחוננים בהם
חודש או חדשים, עד שכלה המרעה לבהמות, ונוסעים משם
ונקבעים במקום אחר" (רש"י). 66) לפי שאין קבועים
במקום אחד, ואין להם דין עיר. 67) בתי עץ או אבן.
68) הבתים הקבועים עושים גם את הצריפין למקום קבע.

יא. אֵין⁶⁹ מוֹדְדִין אֶלָּא בְּחָבֶל שֶׁל חֲמִשִּׁים אַמָּה⁷⁰,
לֹא פְּחוֹת⁷¹ וְלֹא יֵתֵר⁷²; וּבְחָבֶל שֶׁל פְּשֵׁתָן⁷³, פְּדִי
שֶׁלֹּא יִמְשֹׁךְ יוֹתֵר מְדִי. הַגֵּיעַ לְגֵיא⁷⁴ - אִם הִיא רַחְבּוֹ
חֲמִשִּׁים אַמָּה, שִׁיכוֹל לְהִבְלִיעוֹ⁷⁵ בְּחָבֶל הַמְדָה -
מִבְּלִיעוֹ⁷⁶. וְהוּא, שֶׁהִיא בְּעַמְקוֹ פְּחוֹת מֵאַרְבַּעַת
אֲלֵפִים⁷⁷.

69) משנה (עירובין נז:). 70) כתוב (שמות כז, יח): "אורך
החצר מאה באמה ורוחב חמשים בחמשים", אמרה תורה:
בחבל של חמשים אמה מדוד" (עירובין נח).
71) מחמשים. "מפני שהוא מרבה" (עירובין, שם) "שהוא
נמתח ונשכר" ("ירושלמי" עירובין פ"ה ה"ג) כשהחבל קצר
יכול למתחו ומאריך המדה (רש"י). 72) "מפני שממעט"
(עירובין, שם). "שהוא נקמו ומפסיד" ("ירושלמי" שם)
מתקפל מפני כבדו, ומתקצר באמצעותו. 73) "אמר רבי
יהושע, אין לך מדה כו' אבל מה אעשה וכתוב בנביאים
חבלים (יחזקאל ג, א): "ופתיל פשתים בידו וקנה המדה"
("ירושלמי" שם). 74) בקעה. 75) להכניסו בחשבון
מלמעלה "ולא יצטרך למדידת עומק הגיא" (פירוש
המשניות). 76) "אם אינו רחב חמשים אמה משפתו
לשפתו מלמעלה, אף-על-פי שיש במדרונו יותר מאלפים,
אין אומרים יעלה מדת מדרונו למדת התחום, אלא יעמוד
אחד על שפת הגיא מכאן ואחד על שפתו מכאן ויבליע
מדרונו בחבל אחד" (רש"י). 77) כדן עיר העשויה כקשת
בהלכה ח' (רשב"א).

יב. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים⁷⁸? שֶׁהִיא חוּט הַמְשַׁקְלָת⁷⁹

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מאות ושבעים ושתיים אמה, שיעור שתי חמשיות מאלף וארבע מאות ועשרים ושתיים (שהם ביחד אלפיים). שלפי שמדד באלכסון, הפסיד שתי חמשיות מהמדה, שהרי אמה בריבוע היא אמה ושתי חמשיות באלכסון - 'מגיד משנה'.

יט. אַפְלו¹¹⁵ עָבַד, אַפְלוֹ שִׁפְחָה¹¹⁶, נֶאֱמַר לֹמְר¹¹⁷: עַד כָּאן תַּחֲוֵם הַשֶּׁבֶת. וְנֶאֱמַר הַגְּדוֹל¹¹⁸ לֹמְר: זְכוֹר אֲנִי, שְׁעַד כָּאן הָיִינוּ בָּאִים בְּשֶׁבֶת כְּשֶׁהֵיטֵי קָטָן; וְסוֹמְכִין עַל עֲדוּתוֹ¹¹⁹ בְּדָבָר זֶה. שְׁלֵא¹²⁰ אָמְרוּ חֲכָמִים בְּדָבָר לְהַחְמִיר, אֲלֵא לְהַקֵּל; מִפְּנֵי שֶׁשְּׁעוֹר אֲלֵפִים אִמָּה מְדַבְּרִיהֶם¹²¹.

(115) משנה (עירובין נח:). (116) עבד ושפחה כנענים, הפסולים לעדות בשאר דברים (כמבואר בהל' עדות פ"ט ה"ד). (117) אין הכוונה להאמין להם שהם מדדו את התחומין, שהרי אין סומכין אלא על המומחה, אלא נאמנים לומר שהיו מוחזקים ללכת בשבת עד כאן, ובוודאי בפעם ראשונה נעשה התחום על ידי מומחה ('משנה ברורה' סי' שצט). (118) משנה בכתובות כח. 'ואלו נאמנים להעיד בגדלם מה שראו בקטנם', ואין מקבלים עדות כזאת אלא לענין תחומין שהיא דרבנן והקילו בהם. (119) אבל על עדותו של קטן לא סמכו ('טור' ושו"ע או"ח סי' שצט). (120) משנה (עירובין נח:). (121) אבל שנים עשר מיל הוא מן השיעור, שנים עשר מיל הוא מן התורה (למעלה פרק כז ה"א).

פֶּרֶק הַשְּׁעָה וְעֵשְׂרִים¹

1) נתבאר בו מצות-עשה של זכור שהוא כולל זכירת הקידוש וההבדלה, ונתבארו בו ענייניהם, במה שהוא מן התורה ושל דבריהם, ובזה נסתיים הפרק.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לְקַדֵּשׁ אֶת יוֹם הַשֶּׁבֶת בְּדַבְּרִים², שֶׁנֶּאֱמַר: זְכוֹר אֶת יוֹם הַשֶּׁבֶת לְקַדְּשׁוֹ. כְּלוֹמֵר, זְכָרְהוּ זְכִירַת שְׁבַח וְקִדּוּשׁ. וְצָרִיף לְזַכָּרְהוּ בְּכִנְיֹתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ: בְּכִנְיֹתוֹ - בְּקִדּוּשׁ הַיּוֹם, וּבִיצִיאָתוֹ³ - בְּהַבְדָּלָה.

2) בדברים דווקא ולא די בהרהור הלב. וכן הוא בספרא: "זכור את יום השבת לקדשו. יכול בלבך, כשהוא אומר שמור, הרי שמירת הלב אמורה, הא מה אני מקיים זכור, שתהיה שונה בפין" (ריש פרשת בחוקתי הלכה ג). וכן הוא ב'ספר המצוות' מצוה קנה: "ולאמור דברים בכניסתו וביציאתו". וראה להלן הלכה ו' שקידוש על היין אינו מצות-עשה מן התורה אלא מצוה דרבנן. (3) כן כתב רבינו גם ב'ספר המצוות' (מצות-עשה קנה) "ואמרו גם כן קדשהו בכניסתו וקדשהו ביציאתו, כלומר הבדלה". ולא נמצאה מימרא זו בספרות התלמודית שלפנינו אלא בשאלות דרב אחאי גאון בפ' וזאת הברכה (וראה בפירוש המיוחס לרש"י נזיר ד' א', ובאוצר הגאונים שם חלק התשובות סי' י').

ב. וְהוּ נִסַּח קִדּוּשׁ הַיּוֹם: בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ⁴ בְּמִצְוֹתָיו וְרָצָה בְּנוֹ⁵,

הַעֲלִיזוֹן אוֹחֲזוֹ קִצְתוֹ¹⁰² מִכְּנָגֵד מִרְגְּלוֹתָיו, וְהִתְחַתְּוֹן אוֹחֲזוֹ בְּקִצָּה הַשְּׁנֵי כְּנָגֵד לְכוֹ¹⁰³; וְחֹזֵר הַעֲלִיזוֹן לְעַמֵּד בְּמָקוֹם הַתְּחַתְּוֹן, וְהִתְחַתְּוֹן יוֹרֵד וּמְרַחֵק מִמָּנּוּ מִדַּת הַחֶבֶל; וְכֵן מִתְגַּלְגְּלִים וְהוֹלְכִין עַד שְׁמוֹדְדִין אֶת פְּלִאָה¹⁰⁴. וְכִשְׁלַף הַמּוֹדֵד לְהַבְלִיעַ הֵהָר אוֹ הַגֵּיא - לֹא יֵצֵא חוּץ לְתַחוּם; שְׁלֵא יֵרְאוּ אוֹתוֹ הַעוֹבְרִים, וְיֵאמְרוּ: מִדַּת תְּחוּמֵינִי בָּאָה לְכָאן¹⁰⁵.

(100) משנה, בעירובין נח, א: "אם אינו יכול להבליעו, בוז אמר רבי דוסתאי בשם רבי ינאי משום רבי מאיר, שמעתי שמקדיין בהרים". (101) מחתכים את המדה שמוודד בחבל של ארבע אמות ולא בשל חמשים אמה (פירוש המשניות), ורש"י פירש: "נוקבים" משוה מדת ההר כאילו הוא נקוב במקום מעמד רגלי העליון, וכמו שיתבאר. (102) קצה החבל. (103) על-ידי-זה מתמעט מדרונו של כל ארבע אמות בחצי קומת איש (רש"י). (104) בתוספתא (עירובין פרק ד) מובא: "במה דברים אמורים, שלא היה שם מישור, אבל אם היה שם הר ומישור מודד את המישור, ומניח את ההר, ונמצא נשכר". (105) מגיעה עד כאן. ויטעו בני אדם לצאת בשבת מחוץ לתחום.

יז. אֵין¹⁰⁶ סוֹמְכִין אֲלֵא עַל מְדִידַת אָדָם מִמְּחָה¹⁰⁷, שֶׁהוּא יוֹדֵעַ מִדַּת הַקְּרוֹעַ. הָיִו לָנוּ תְּחוּמֵי שֶׁבֶת מְחֻזְקִין, וְבָא מִמְּחָה וּמְדֵד, רִבָּה בְּתַחוּם מִקֵּין¹⁰⁸ וּמַעֲט בְּתַחוּם - שׁוֹמְעִין לוֹ בְּתַחוּם שְׁרָבָה¹⁰⁹. וְכֵן אִם בָּאוּ שְׁנַיִם מִמְּחִין וּמְדֵדוֹ הַתְּחוּם, אֶחָד רִבָּה וְאֶחָד מַעֲט - שׁוֹמְעִין לְמִרְבָּה¹¹⁰. וְכַלְבֵּד שְׁלֵא יִרְבָּה יָתֵר מִמֵּדַת אֲלֶכְסוֹנָה¹¹¹ שֶׁל עִיר.

(106) משנה (עירובין נח:). (107) לשון המשנה "אין מודדין אלא מן המומחה": "מומחה", הוא האדם החכם המהיר במלאכתו באיזו מלאכה שתהיה, או בחכמה מן החכמות, ורוצה בכאן שיהיה חכם בתשבורת, מהיר במדידת קרקעות" (פירוש המשניות). (108) "כשאמרו שתחום שבת הוא יותר ממה שהיינו חושבים עד עכשיו" (פירוש המשניות). (109) "שלא אמרו חכמים את הדבר להחמיר אלא להקל" (משנה), וראה בהלכה יט. (110) שאנו אומרים - השני טעה במדידה. (111) מפורש בהלכה יח.

יח. פִּיצֵד? בַּעַת שְׁיִרְבָּה זֶה, נֹאמֵר: שְׁמָא הָרֵאשׁוֹן מִקְרָן אֲלֶכְסוֹן¹¹² שֶׁל עִיר מְדַד הָאֲלֵפִים, וּלְפִיכָף מַעֲט מְדַתוֹ, וְנִמְצָא צֵלַע הַתְּחוּם בֵּינוּ וּבֵין הַמְּדִינָה פְּחוֹת מֵאֲלֵפִים; וְזֶה הָאֲחֵרוֹן מְדַד אֲלֵפִים מְצֻלַע הַמְּדִינָה¹¹³. וְאֵין מְחֻזְקִין עַל הָרֵאשׁוֹן שֶׁשְּׁעָה בְּיוֹתֵר עַל זֶה. לְפִיכָף, אִם רִבָּה זֶה הָאֲחֵרוֹן יָתֵר עַל הָרֵאשׁוֹן אַפְלוֹ בְּחֻמֵּשׁ מֵאוֹת וּשְׁמוֹנִים אִמָּה בְּקִרְבָּה¹¹⁴ - שׁוֹמְעִין לוֹ; בְּיוֹתֵר עַל זֶה - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ.

(112) שמדד מהקרן של העיר באלכסון, כזה. (113) שמדד מאמצע העיר בקו ישר, כזה: (114) רוצה לומר חמש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בראשית, ואין צריך לקבעה ולקדשה בבית דין. אבל יום-טוב תלוי בבית דין, הקובע את החדשים. ובמסכת סופרים (פי"ג): "בשבת אינו מזכיר בחתימה ישראל, אלא מקדש השבת, שהשבת קדמה לישראל"

ג. וזה¹⁸ נסח ההבדלה: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, המבדיל בין קדש להלל¹⁹, ובין אור לחשך²⁰, בין ישאל לעמים²¹, ובין יום השביעי לששת ימי המעשה²². ברוך אתה ה', המבדיל בין קדש להלל.

(18) פסחים קג, ב. (19) שנאמר (ויקרא י. י.): "ולהבדיל בין הקודש ובין החול". (20) שנאמר (בראשית א, ד): "ויבדל אלהים בין האור ובין החושך", והאור נברא במוצאי שבת (פסחים נד.). (21) שנאמר (ויקרא כ, כו): "ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי", וכתוב בשבת (שמות לא, יג): "כי אתה היא בני ובניכם לדורותיכם, לדעת כי אני ה' מקדשכם", הרי שבשבת נבדלים ישראל מן האומות. (22) זה אינו ממנין הבדלות, אלא תקנוהו מפני שצריך לומר מעין הפתיחה סמוך לחתימה (פסחים קד.). וראה להלן הלכה כב ובהערה שם.

ד. עקר²³ הקדוש - בלילה²⁴. אם לא קדש בלילה - בין בשוגג, בין במזיד - מקדש והולך כל היום פלו. ואם לא הבדיל בלילה²⁵ - מבדיל למחר²⁶; ומבדיל והולך עד סוף יום שלישי²⁷. אבל אינו מברך על האור אלא בליל מוצאי שבת בלבד.

(23) פסחים קו, א. (24) שכתוב "זכור את יום השבת לקדשו", בשעת כניסת השבת כשמתקדש היום (הרשב"ם). (25) שעיקר ההבדלה היא בלילה, שכתוב "זכור את יום השבת לקדשו", זכרהו בכניסתו וביציאתו, ויציאת השבת - בערב. (26) כן הוא במסכת פסחים קז. "מי שלא הבדיל במוצאי שבת, מבדיל והולך כל היום כולו". (27) שלשה ימים ראשונים של שבוע, שייכים לשבת שעברה (פסחים קו.). כמו שאמרו לענין גיטין: "האומר לעדים: כתבו ותנו גט לאשתי לאחר שבת! כתובין עד סוף יום שלישי. אמר להם: כתבו ותנו גט לאשתי קודם השבת! כתובין מיום רביעי עד סוף יום ששי" (רבינו בהל' גירושין פ"ט הכ"ג). ובנוסח אחר: "עד סוף יום הרביעי" (ויניציאה ושנוצינו). וכתב הכסף משנה' שהנוסחא שלנו היא הנכונה [וימה שחילק רבינו וכתב "מבדיל למחר ומבדיל והולך עד סוף יום שלישי" ולא כללם ביחד, נראה שההבדלה ביום ראשון היא הבדלה בזמנה ולא משום תשלומין, כי יום ראשון הוא מוצאי שבת (וכ"כ הרמב"ן, הובא בחידושי מהר"ם חלאוה לפסחים קו:), ואילו ההבדלה עד סוף יום שלישי הוא מטעם תשלומין. וראה בהגהות הגרע"א לשו"ע או"ח סי' רצ"ט סעיף ו' שרוצה לפסוק שאם שכח הבדלה במוצאי יום-טוב, יכול להבדיל למחר, אף-על-פי שבינו"ט אין דין של שלשה ימים אחר יום-טוב].

ה. אסור²⁸ לאדם לאכול או לשנות יין²⁹ משקדש היום עד שיקדש. וכן משפיע היום - אסור לו

ושבת קדשו⁶ באהבה ורצון⁷ הנחילנו, זפרון למעשה בראשית⁸. תחלה⁹ למקראי קדש¹⁰, זכר ליציאת מצרים¹¹. פי בנו בחרת¹² ואותנו קדש¹³ מפל העמים, ושבת קדשך¹⁴ באהבה וברצון¹⁵ הנחילתנו¹⁶. ברוך אתה ה', מקדש השבת¹⁷.

(4) ואין אומרים בשבת "אשר בחר בנו" כמו ביום-טוב (להלן הלכה יט), משום ששבת קדמה לבחירת ישראל, שבת ניתנה במרה (סנהדרין נו:): שכתוב (דברים ה, יב): "שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוך ה' אלהיך", היכן צוך? - במרה, כמו שכתוב (שמות טו, כה) "שם שם לו חוק ומשפט". ובחירת ישראל מכל האומות התחילה במתן תורה, כשאמר ה' (שמות יט, ה): "והייתם לי סגולה מכל העמים" ('אבודרהם'). (5) שנאמר (תהילים קמט, ד): "כי רוצה ה' בעמו", וכתוב (יחזקאל מג, כז) "ורציתי אתכם". (6) שנאמר (נחמיה ט, יד): "ואת שבת קדשך הודעת להם". (7) כל המצוות, ובכללם המועדים - ניתנו בסיני בכפיית החר, כמו שכתוב (שמות יט, יז): "ויתיצבו בתחתית ההר", ודרשו חז"ל (שבת פח.): "שכפה עליהם הקב"ה את ההר כגיגית, ואמר להם: אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו - שם תהיה קבורתכם", אבל מצות שבת ניתנה במרה בלי אונס כ"אם ברצון. (8) שנאמר (שמות כ, ח"א): "זכור את יום השבת לקדשו... כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בס וינח ביום השביעי, על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו". (9) בדפוסי שונצינו ווניציאה, הנוסחא: "כי הוא יום תחילה", וכ"ה ברש"י (כתובות ז:). (10) שבת נאמרה תחילה בפרשת המועדים (ויקרא כג). (11) שנאמר (דברים ה, טו): "וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים, ויוציאך ה' אלקיך משם ביד חזקה וזרוע נטויה, על כן צוך ה' אלהיך לעשות את יום השבת", וכמו שהסביר הרמב"ן שם: "כי בעבור היות יציאת מצרים מורה על אלוה קדמון, מחדש, חפץ, ויכול... ואם יעלה בלבך ספק על השבת המורה על החידוש והחפץ והיכולת, תזכור מה שראו עיניך ביציאת מצרים, שהוא לך לראיה. ובפסחים קיז: אמרו: "צריך להזכיר יציאת מצרים בקידוש היום, כתיב הכא (דברים טז, ג): למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים, וכתוב התם (שמות כ, ח): זכור את יום השבת לקדשו", ועיין שם ב'תוספות ד"ה למען. (12) שנאמר "ויבחר בכם" (דברים ז, ז). (13) "ולהיותך עם קדוש" (דברים כו, יט). (14) סמוך לחתימה מעין הפתיחה (פסחים קד.). וראה להלן הכ"ב. (15) שבשבת אין קרבן חטאת המזכיר עוונות כמו שיש במועדים (במדבר כה. כט). אלא עולה שהיא לרצון (ויקרא א, ג). ובנוסח אחר: "בשמחה ובששון" (מעשה רוקח). וכ"ה ב'ספרי' פרשת בהעלותך "וביום שמחתכם ובמועדיכם, אלו השבתות" [ועיין שיטה על מו"ק ח"ב עמ' סב. ותוס' הרא"ש לברכות מט.]. (16) כמו שנאמר: "לדורותם ברית עולם" (שמות לא, טז). (17) פסחים קיז, ב. בשבת אומרים "מקדש השבת", וביום-טוב "מקדש ישראל והזמנים", כי שבת קבועה ועומדת מששת ימי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְהַתְחִיל לְאָכַל וְלִשְׁתּוֹת וְלַעֲשׂוֹת מְלָאכָה³⁰ או לְטַעַם כְּלוּם, עַד שֶׁיִּבְדִּיל. וְלִשְׁתּוֹת מִים - מִתָּר³¹. שִׁכַח³² או עָבַר וְאָכַל וְשָׁתָה קֹדֶם שֶׁיִּקְדַּשׁ או קֹדֶם שֶׁיִּבְדִּיל - הָרִי זֶה מְקַדֵּשׁ וּמְבַדֵּיל אַחַר שְׁאֵכַל.

28) פסחים קה, א. 29) בנוסח אחר: "אסור לאדם לאכול או לשתות" (ויניציאה), וכן כתב הרשב"א בשם הירושלמי שגם מים אסור לשתות, ובה מובן שלא כתב רבינו "אסור לטעום כלום" כמו שפסק בהבדלה, מכיון שבהבדלה התיר לשתות מים, כתב איסור טעימה. אבל בקידוש שאסור לאכול ולשתות אף מים, לא הוצרך לכתוב איסור טעימה (מהרי"א). 30) שבת קנ, ב. 31) "רבנן דבי רב אשי, לא קפדי אמיא" (התירו לשתות מים) (פסחים שם). 32) פסחים קו, ב: "רב ירמיה בר אבא נודמן לבית רב אסי, שכח וטעם דבר מאכל קודם הבדלה, נתנו לו כוס והבדיל".

39) ברכות נא, ב. 40) הוא רביעיית הלוג, שהוא שיעור אצבעים על אצבעים ברום אצבעים, וחצי אצבע וחומש אצבע (פסחים קט). שהן 10.8 אצבעות מעוקבות, עשר אצבעות וארבע חמישיות והוא שיעור ביצה ומחצה (כמבואר בפ"ח ה"ב), ולכתחילה לא תהא הכוס של קידוש פחותה מתשעים גרם. 41) כמבואר בפ"ז מהל' ברכות ה"ט". 42) או מקנחו במפה מבפנים ומבחוץ שתהיה נקיה (או"ח סי' קפג). 43) בידו החשובה. 44) ואם הוא מיסב על השולחן, מגביהו מן השולחן טפח, משום שכתוב (תהלים קטז, יב): "כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא". 45) שהוא כעשרה סנטימטרים. 46) שלא יראה עליו כמשא. 47) שבת קיט, ב: "דאמר רב המנונא, כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו - מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקדוש-ברוך-הוא במעשה בראשית". 48) היינו "כמלוא לוגמיו", כלומר כל שאילו מסלקו לצד אחד, יראה כמלוא לוגמיו והוא רוב רביעית. ואילו "מלוא לוגמיו" הוא יותר מרביעית. ועיין בדברי רבינו בפ"ז מהלכות מצה ה"ט, שנראה מדבריו ששיעור השתיה הוא רוב רביעית. ועיין 'תוספות' פסחים קז. ד"ה אם. 49) "מדברי הגאונים נראה, שאין כל בני החבורה צריכים מלוא לוגמם" (מגיד-משנה).

1. מְדַבְּרֵי סוּפְרִים³³ לְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן וְלְהַבְדִּיל עַל הַיַּיִן. וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁהַבְדִּיל בְּתַפְלָה, צָרִיךְ לְהַבְדִּיל עַל פּוֹס³⁴. וּמֵאַחַר³⁵ שֶׁיִּבְדִּיל וְיֹאמַר "בֵּין קֹדֶשׁ לְחַל" - מִתָּר לֹא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה, אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא הַבְדִּיל עַל הַפּוֹס. וּמְבַרְךָ³⁶ עַל הַיַּיִן תְּחִלָּה³⁷, וְאַחַר כֵּן מְקַדֵּשׁ. וְאִינוּ נוֹטֵל אֶת יָדָיו עַד שֶׁיִּקְדַּשׁ³⁸.

33) ומה שאמרו (פסחים קו). "זכור את יום השבת לקדשו, וזכרהו על היין" - אין מכאן ראייה שקידוש על היין הוא מצוה מן התורה, כי אין זו דרשה גמורה אלא אסמכתא בעלמא ('תוספות' שם ד"ה זכרהו). וראה בפירוש"י במסכת נזיר ד. שדעתו שקידוש על היין היא מצוה מן התורה. 34) ברכות לג, א: "אמר רבי יוחנן: בתחילה (כשעלו מן הגולה והיו דחוקים) קבעו הבדלה בתפילה, העשירו (לקנות יין) קבעו על הכוס (ואז נשתכחה תקנת עזרא להבדיל בתפילה), חזרו והענו - קבעו בתפילה, והם אמרו: המבדיל בתפילה צריך להבדיל על הכוס". 35) שבת קנ, ב. 36) משנה (ברכות נא:). 37) "שהיין גורם לקידוש שתאמר (שאם אין יין או פת - אין קידוש), ועוד: שתדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם" (יין הוא תדיר, שבכל עת ששיתה יין מברך עליו, אבל קידוש אינו אלא בליל שבת). 38) כי הקידוש הוא הפסק בין נטילה לברכת המוציא (פסחים קו:). אבל דעת הרשב"ם שזה דוקא לרב הסובר שיכול לקדש שלא במקום סעודה, אבל לפי מה שפוסקים שאין קידוש אלא במקום סעודה (כמבואר בהלכה ח), אם כן הקידוש שייך לסעודה ואין כאן הפסק, וכן נהג הרא"ש שנטל ידיו קודם קידוש ('טורי או"ח ורמ"א סי' רעא).

ח. אֵיךְ קִדּוּשׁ אֱלָא בְּמָקוֹם סְעֻדָּה⁵¹. בְּיַצֵּד? לֹא יִקְדַּשׁ בְּבֵית זֶה וְיֹאכַל בְּבֵית אַחֵר⁵²; אֲבָל אִם קִדַּשׁ בְּזוֹת זֶה - אוֹכֵל בְּזוֹת שְׁנֵיהֶם⁵³. וְלִמָּה מְקַדְּשִׁין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת⁵⁴? מִפְּנֵי הָאוֹרְחִין, שְׁאוּכְלִין וְשׁוֹתִין⁵⁵ שָׁם.

33) ומה שאמרו (פסחים קו). "זכור את יום השבת לקדשו, וזכרהו על היין" - אין מכאן ראייה שקידוש על היין הוא מצוה מן התורה, כי אין זו דרשה גמורה אלא אסמכתא בעלמא ('תוספות' שם ד"ה זכרהו). וראה בפירוש"י במסכת נזיר ד. שדעתו שקידוש על היין היא מצוה מן התורה. 34) ברכות לג, א: "אמר רבי יוחנן: בתחילה (כשעלו מן הגולה והיו דחוקים) קבעו הבדלה בתפילה, העשירו (לקנות יין) קבעו על הכוס (ואז נשתכחה תקנת עזרא להבדיל בתפילה), חזרו והענו - קבעו בתפילה, והם אמרו: המבדיל בתפילה צריך להבדיל על הכוס". 35) שבת קנ, ב. 36) משנה (ברכות נא:). 37) "שהיין גורם לקידוש שתאמר (שאם אין יין או פת - אין קידוש), ועוד: שתדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם" (יין הוא תדיר, שבכל עת ששיתה יין מברך עליו, אבל קידוש אינו אלא בליל שבת). 38) כי הקידוש הוא הפסק בין נטילה לברכת המוציא (פסחים קו:). אבל דעת הרשב"ם שזה דוקא לרב הסובר שיכול לקדש שלא במקום סעודה, אבל לפי מה שפוסקים שאין קידוש אלא במקום סעודה (כמבואר בהלכה ח), אם כן הקידוש שייך לסעודה ואין כאן הפסק, וכן נהג הרא"ש שנטל ידיו קודם קידוש ('טורי או"ח ורמ"א סי' רעא).

50) פסחים קא, א. 51) "שכתוב (ישעיה נח, יג): "וקראת לשבת עונג", במקום שאתה קורא לשבת, כלומר בקריאה של קידוש, שם יהא עונג, ומדרש חכמים הוא, וגם משום שנקבע קידוש על היין: "זכריהו על היין", בוודאי על היין שבשעת הסעודה נקבע שהוא חשוב" (הרשב"ם). 52) זוהי דעת רבינו בשיטת הלכה זו. ויש דיעות אחרות, כי כל הרואה את מקומו הראשון, אפילו יצא אחרי הקידוש מהבית לחצר, חשוב מקום אחד (או"ח סי' רעג). 53) וצריך לאכול מיד ולא להפסיק בין קידוש לסעודה. (רמ"א סי' רעא). 54) שהרי אין אוכלים שם, ואין קידוש אלא במקום סעודה. 55) אין הכוונה בבית הכנסת ממש, שהרי אסור לאכול בו (כמבואר בפ"א מהל' תפילה ה"ו), אלא שהיו אוכלים בבית הסמוך לבית הכנסת, ושומעים קידוש בבית הכנסת, (מגיד-משנה), ובט"ז (או"ח סי' קנא), הביא בשם רמב"ן שאם הוצרכו בני העיר להאכיל או להשכיב אורחים באופן זמני בבית הכנסת, מותר, שעל תנאי זה נבנה.

ז. בְּיַצֵּד³⁹ הוּא עוֹשֶׂה? לֹאֲקַח פּוֹס, שֶׁהוּא מְחַזְּקֵי רְבִיעִית⁴⁰ או יָתֵר, וּמְדִיחוֹ⁴¹ מִפְּפָנִים וְשׁוֹטְפוֹ מִבְּחוּץ⁴², וּמְמַלְאֵהוּ יַיִן, וְאוֹחֲזוֹ בַּיַּמִּינוֹ⁴³, וּמַגְבִּיֵּהוּ מִן הַקְּרָקָע⁴⁴ טַפַּח⁴⁵ או יָתֵר, וְלֹא יִסַּע בְּשִׂמְלֹתָ⁴⁶, וּמְבַרְךָ עַל הַגֶּפֶן, וְאַחַר כֵּן מְקַדֵּשׁ. וּמִנְהֵג פְּשוּט בְּכָל יִשְׂרָאֵל לְקִרוֹת בְּתַחֲלָה פְּרִשֶׁת "וַיְכַלּוּ"⁴⁷, וְאַחַר כֵּן מְבַרְךָ עַל הַיַּיִן, וְאַחַר כֵּן מְקַדֵּשׁ. וְשׁוֹתָה מְלֹא

ט. הֵיכָּה⁵⁶ מִתְאַוָּה לְפֶת יוֹתֵר מִן הַיַּיִן, או שֶׁלֹּא הֵיכָּה לֹא יַיִן - הָרִי זֶה נוֹטֵל יָדָיו תְּחִלָּה, וּמְבַרְךָ "הַמוֹצֵיא", וּמְקַדֵּשׁ, וְאַחַר כֵּן בּוֹצֵעַ וְאוֹכֵל. וְאִין מְבַדִּילִין עַל הַפֶּת⁵⁷, אֱלָא עַל הַפּוֹס⁵⁸.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

היום⁶⁷ והוא בתוך הסעדה - פורס מפה⁶⁸ על השלחן ומקדש, וגומר סעדו, ואחר כך מברך ברכת המזון. הנה⁶⁹ אוכל בשבת, ויצא השבת והוא בתוך סעדו - גומר סעדו⁷⁰, ונוטל ידיו⁷¹, ומברך ברכת המזון על הפוס, ואחר כך מבדיל עליו⁷². ואם הנה בתוך השתיה⁷³ - פוסק⁷⁴ ומבדיל, ואחר כך חוזר לשתייתו.

66 פסחים ק, א. 67 צריך להפסיק את אכילתו, שאסור לאכול בשבת קודם קידוש. 68 לכסות את הפת עד לאחר הקידוש, שיהיה היכר שהביא עכשיו סעודה לכבוד השבת ('מגן אברהם' סי' רעא); וכן בכל קידוש על היין צריך לכסות את הפת, שאם אין הפת מכוסה, צריך לברך עליה קודם היין, "כי כל הקודם בפסוק (דברים ח, ח): "ארץ חיטה ושעורה וגפן", קודם לברכה" (רבינו בהל' ברכות פ"ח הי"ג והגהות מיימוניות). 69 פסחים קה, א. 70 ואינו צריך להפסיק באמצע סעדו, שדרשו חכמים (מכילתא יתרו פרשה ז) "זכור" (שמות כ, ח) "שמור" (דברים ה, יב) זכור מלפניו ושמור מלאחריו, מכאן אמרו שמוסיפים מחול על הקודש, כאדם שאינו רוצה שילך אוהבו מאצלו כל זמן שיכול, ואם מפסיק באמצע - נראה כמגרש את המלך. 71 שצריך ליטול את הידים אחר הסעודה לפני ברכת המזון (כמבואר בהל' ברכות פ"ז הי"ב). 72 הראב"ד סובר שאם יש לו שני כוסות, אסור לברך ברכת המזון והבדלה על כוס אחד, מפני שאין עושין מצוות חבילות חבילות (כמבואר בהל' רוצה ושמירת נפש פ"ו ה"ה), שלא יהא נראה קיום המצוות עליו כמשא, אבל דעת רבינו - שרק אם רוצה לומר על כוס אחד קידוש וברכת המזון, שהם שני ענינים שונים ונפרדים זה מזה, כי הקידוש הוא על להבא (קדושת השבת), וברכת המזון על העבר (הסעודה שאכל) (ראה פסחים קב:), אבל הבדלה וברכת המזון ששניהם על העבר נתקנו, מותר לומר על כוס אחד (מגיד-משנה). 73 שתיית יין, שאילו מים מותר לשותות לפני הבדלה (למעלה ה"ה). 74 פסחים קה, א. ששתייה אינה חשובה, ולפיכך מפסיק בה.

יג. הנה⁷⁵ אוכל וגמר אכילתו עם הכנסת שבת - מברך⁷⁶ ברכת המזון תחלה, ואחר כך מקדש על פוס שני. ולא יברך ויקדש על פוס אחד, שאין עושין שתי מצוות בכוס אחד⁷⁷; ששמצות קדוש ומצוות ברכת המזון שתי מצוות של תורה⁷⁸ הן.

75 פסחים קב, ב. 76 וצריך להזכיר של שבת בברכת המזון, אף שלא קידש עדיין - כיון שעכשיו שבת (שו"ע או"ח סי' רעא). 77 לפי שאין עושים מצוות חבילות חבילות, כמבואר בהלכה הקודמת, שהם שני ענינים שונים ונפרדים זה מזה, אבל הבדלה וקידוש מותר לומר על כוס אחד, כשחל יום-טוב במוצאי שבת, כמבואר בהלכה כב, ובהלכה הקודמת. 78 להוציא ברכות נישואין שהן מדרבנן, ונאמרות על כוס אחד (מגדל ע"ד).

יד. אין⁷⁹ מקדשין אלא על היין הראוי לנסף על

56 פסחים קו, ב. 57 פסחים קז, א: "מר ינוקא ומר קשישא בניו של רב חסדא סיפרו לרב אשי: פעם אחת בא אמימר למקומנו ולא היה לנו יין להבדלה, הבאנו לו שכר להבדיל ולא הבדיל ולא טעם, למחר טרחנו להביא לו יין; לשנה אחרת שוב נזדמן אצלנו, ולא היה לנו יין להבדלה ונתנו לו שכר; אמר אמימר, אם כן השכר הוא אצלכם "חמר מדינה" (משקה במקום היין), והבדיל על השכר", הרי שאין מבדילים על הפת גם אם אין יין, כיון שלא הבדיל אמימר על הפת (תוספות' פסחים קו:). 58 "אמנם אם חל יום-טוב במוצאי שבת, כיון שמקדשים על הפת, והקידוש הוא העיקר, אגב הקידוש מבדילים גם על הפת" (הגהות מיימוניות).

י. מי⁵⁹ שנתפנו לקדש על היין פלילי שבת, ושכח ונטל ידיו קדם שיקדש - הרי זה מקדש על הפת, ואינו מקדש על היין אחר שנטל ידיו לסעדה. ומצוה לברך על היין ביום השבת קדם שישעוד סעדה שניה⁶⁰. וזה הוא הנקרא "קדושא רבה"⁶¹. מברך "בורא פרי הגפן" בלבד ושונה, ואחר כך יטל ידיו וישעוד. ואסור לו לאדם שישעם פלוס קדם שיקדש⁶². וגם קדוש זה לא יהיה אלא במקום סעדה.

59 פסחים קו, א: "אמר רב ברונא אמר רב, הנוטל ידיו - לא יקדש"; ופירש רשב"ם שהקידוש הוא הפסק בין נטילה ל"המוציא", וראה למעלה ה"ו. 60 כמו שאמרו רז"ל: "זכור את יום השבת לקדשו, וזכרהו על היין, אין לי אלא בלילה, ביום מניין? - תלמוד-לומר זכור את יום השבת" (פסחים קו). ואין חיוב קידוש מן התורה אלא בכניסת השבת בלילה, אבל קידוש היום הוא רק מדרבנן. 61 כמו שקוראים לעיור "סגי נהור", כך גם קידוש של יום שהיא קצרה שאינה אלא ברכת בורא פרי הגפן בלבד, כינו אותה בשם: "קידושא רבה" (מגיד-משנה). 62 שכל שתיקנו רבנן - כמו בדבר תורה תיקנו, וכיון שתיקנו קידוש ביום, נוהגים בו כמו בלילה, שלא לטעום קודם קידוש, ולקדש במקום סעודה. אבל הראב"ד חולק על רבינו, וסובר שלא אסרו לטעום ביום קודם קידוש אלא אם לא קידש בלילה, שאז חייב לקדש ביום מן התורה להשלים מה שהחסיר בלילה.

יא. יש לו לאדם⁶³ לקדש על הפוס ערב שבת מבעוד יום, אף-על-פי שלא נכנסה השבת; וכן מבדיל⁶⁴ על הפוס מבעוד יום, אף-על-פי שעדיין היא שבת; ששמצות זכייה - לאמרה בין בשעת כניסתו ויציאָתו בין קדם לשעה זו כמעט⁶⁵.

63 ברכות כז, ב: "אמר שמואל, מתפלל אדם של ערב שבת בשבת, ואומר קדושה על הכוס". 64 בברכות, שם: "מתפלל אדם של מוצאי שבת, ואומר הבדלה על הכוס". 65 בנוסח אחר: "במעט" (כת"י התימנים).

יב. מי⁶⁶ שהיה אוכל בערב שבת, וקדש עליו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יין קדש מגתו⁹⁷ - מקדשין עליו. וסוחט אדם אשכול של ענבים, ומקדש עליו בשעתו⁹⁸. מדינה⁹⁹ שרב יינה שזר - אף-על-פי שהוא פסול לקדוש¹⁰⁰, מתר להבדיל עליו, הואיל והוא חמר מדינה¹⁰¹.

(92) בבא-בבא זצ, א. (93) שהכל תלוי בטעם, ולא בריח, וראה למעלה הלכה טו. (94) במים, אולם לפחות יהיה היין יותר מאחד בששה במים (או"ח סי' רד). (95) ענבים מיובשים. (96) מיץ הענבים. (97) ארבעים ימים ראשונים לדריכתו. (98) אבל מצוה מן המובחר ביין ישן (או"ח סי' רעב). (99) פסחים קז, א. (100) כיון שיכול לקדש על הפת, כמבואר בהלכה טו. (101) שעיקר שתיית המדינה הוא שזר במקום יין.

יח. פשם שמקדשין בלילי שבת ומבדילין במוצאי שבת, קף מקדשין בלילי ימים טובים¹⁰² ומבדילין במוצאייהן ובמוצאי יום הכפורים; שפלים שבתות ה' הן¹⁰³. ומבדילין במוצאי ימים טובים לחלו של מועד, ובמוצאי שבת ליום טוב; אכל אין מבדילים במוצאי יום טוב לשבת¹⁰⁴.

(102) מכילתא (יתרו פרשה ז): "זכור את יום השבת לקדשו" בברכה, מכאן אמרו מקדשין על היין בכניסתו. - אין לי אלא שבת, ימים-טובים מנין? תלמוד-לומר (ויקרא כג, לז) "אלה מועדי ה'". הוקשו מועדים לשבת, אבל אין הקידוש ביום-טוב מן התורה (מגיד-משנה). (103) משנה (חולין כו:). (104) מבואר למעלה פ"א הכ"א.

יט. נסח קדוש יום טוב: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר בחר בנו¹⁰⁵ מכל עם, ורוממנו¹⁰⁶ מכל לשון¹⁰⁷. בחר בנו¹⁰⁸ ויגדלנו, רצה בנו ויפאנו¹⁰⁹. ותתן לנו ה' אלהינו באהבה מועדים לשמחה¹¹⁰, חגים וזמנים לששון, את יום טוב מקרא קדש הזה¹¹¹, את יום חג המצות הזה¹¹² או חג השבועות או חג הסוכות¹¹³, זמן חרותנו¹¹⁴ או זמן מתן תורתנו או זמן שמחתנו¹¹⁵, באהבה, זכר ליציאת מצרים¹¹⁶. פי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים¹¹⁷, ומועדי קדשך¹¹⁸ בשמחה ובששון הנחלתנו. ברוך אתה ה', מקדש¹¹⁹ ישראל¹²⁰ והזמנים¹²¹. ואם קל להיות בשבת - מזכיר שבת, וחזתם כדרך שחזתם בתפלה: מקדש השבת וישראל והזמנים¹²².

(105) שנאמר (דברים ז, ז): "כי עם קדוש אתה לה' אלקיך, כך בחר ה' אלקיך להיות לו לעם סגולה מכל העמים אשר על פני האדמה". (106) שנאמר (עמוס ג, ב): "רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה", רוממות על שם (תהילים עה, יא) "תרוממה קנות צדיק" (אבורהם). (107) שנאמר (זכריה ח, כג): "בימים ההמה אשר יחזיק עשרה אנשים מכל לשונות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי". (108) בנוסח אחר: "אשר קדשנו מכל עם" (כת"י התימנים), והנוסח נכון, שאין להזכיר "בחר בנו" שתי

גבי המזבח. לפיכך, אם נתערב בו דבש או שאור, אפלו בטפת החרדל בחבית גדולה - אין מקדשין עליו⁸⁰. קף אנו מודין בכל המערב⁸¹. ויש מי שמתיר לקדש עליו⁸², ואומר: לא נאמר 'היין הראוי לנסף על גבי המזבח' אלא להוציא יין שריחו רע, או מגלה⁸³, או מבשל, שאין מקדשין על אחד מהן⁸⁴.

(79) בבא-בבא זצ, א. (80) שאמרה התורה (ויקרא ב, יא): "כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה'", ואוסרים בכל שהוא, כמבואר בהל' איסורי מזבח פ"ה ה"א. (81) וכעין זה כתב רבינו בהל' מאכלות אסורות פ"א ה"י באיסור יין של גוי, וזה לשונו: "הורו גאוני המערב, שאם נתערב ביין ישראל מעט דבש, הואיל ואינו ראוי למזבח, אינו מתנסך ומותר לשתותו עם הגוי". (82) 'ירושלמי' פסחים פ"ה ה"א: "יוצאין ביין קונדיטון" והוא יין המעורב בדבש, ראה בתשב"ץ ח"א פ"ה. (83) "שמא שתה מהם נחש וכיוצא מזוחלי עפר, וימות" (רבינו בהל' רוצח ושמירת נפש פ"א ה"ו). (84) שכולן פסולין לנסכים (רמב"ם פ"ו מאיסורי מזבח ה"ט וה"י) ופסולם מחמת עצמם (מגיד-משנה).

טו. יין⁸⁵ שטעמו טעם חמץ, אף-על-פי שריחו ריח יין - אין מקדשין עליו⁸⁶. וכן שמרים שנתן עליהן מים, אף-על-פי שיש בהן טעם יין - אין מקדשין עליהן⁸⁷. במה דברים אמורים? בשנתן על השמרים שלשה מים, והוציא פחות מארבעה; אכל אם הוציא ארבעה⁸⁸ - הרי זה יין מזוג, ומקדשין עליו.

(85) בבא-בבא זצ, א. (86) שהכל הולך אחר הטעם, וכיון שטעמו חומץ - אין מקדשים עליו (ב"ב צו), וראה להלן הלכה יז. (87) כיון שאין מברכים עליהם "בורא פרי הגפן" - אלא "שהכל", כמבואר בהל' ברכות פ"ח ה"ט. (88) שאז מברכים עליהם "בורא פרי הגפן", כמבואר בהל' ברכות: "שמרים שנתן עליהם שלשה (מדות מים) והוציא מהם ארבעה (שנמוג יין השמרים עם המים), מברך עליהם בורא פרי הגפן, שזה יין מזוג הוא (שלשה חלקים מים ואחד יין), הוציא פחות מארבעה אף-על-פי שיש בהם טעם יין - מברך עליהן שהכל תחילה".

טז. פליטה⁸⁹ שהיה מלא יין, אפלו מחזיק פמה רביעיות, אם שתה ממנו מעט - הרי זה פגמו ונפסל, ואין מקדשין על השאר⁹⁰; מפני שהוא פשוטי פוסות⁹¹.

(89) פסחים קו, א. (90) ואם אין לו יין אחר, יכול לקדש עליו (הרשב"ם). (91) ואם שופכים לתוכו קצת יין שאינו פגום או קצת מים, חזר להכשרו הראשון (פוסקים).

יז. יין⁹² שריחו ריח החמץ וטעמו טעם יין⁹³ - מקדשין עליו. וכן יין מזוג. וכן יין צמוקים⁹⁵ - מקדשין עליו; והוא, שהיה צמוקים שיש בהן לחלוהית, שאם ידרף אותן יצא מהן דבש⁹⁶. וכן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וכן ביום טוב מקדש קדושא רפא, פדרך שמקדש בשבת.

(130) שהוקשו מועדים לשבת (מכילתא יתרו פרשה ז. וראה למעלה הי"ח).

כב. פיצד¹³¹ מברכין בלי יום טוב שקל להיות באחד בשבת¹³²? בתחלה מברך על הגפן¹³³, ואחר כך מקדש¹³⁴ קדוש יום טוב, ואחר כך מברך על הגר, ואחר כך מבדיל, וחזתם בהבדלה: המבדיל¹³⁵ בין קדש לקדוש¹³⁶, ואחר כך מברך "שהחיינו".

(131) פסחים קג, א. (132) שצריך לעשות הבדלה לשבת, וקידוש ליום-טוב. (133) ונתנו לזה סימן בתלמוד שם: "יקנה"ז" = "יין, קידוש, ניר, הבדלה זמן (=שהחיינו, להלן הכ"ג). (134) שמצוה למהר בכניסת יום-טוב. (135) שמצוה לאחר את יציאת השבת. (136) בין קדושת שבת החמורה לקדושת יום-טוב הקלה ממנה, ומצאנו לשון הבדלה מעין זה "והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש ובין קודש הקדשים" (שמות כו, לג). ולא הביא רבינו שצריך לומר לפני החתימה "בין קדושת שבת לקדושת יום-טוב הבדלה", לפי שסובר כפומבדיתאי (פסחים קד). שאין צריך לסמוך לחתימה אלא מעין הפתיחה. ראה מש"כ ב"ביורר הלכה" למסכת ביצה יז. ציון ד ולמעלה הלכה ב והערה יב, והלכה ג והערה יט].

כג. כל לילי¹³⁷ יום טוב¹³⁸ וכליל יום הפפורים¹³⁹ אומרים "שהחיינו"¹⁴⁰. ובשביעי של פסח אין מברכין "שהחיינו"; מפני שאינו רגל בפני עצמו, וכבר ברה¹⁴¹ על הזמן בתחלת הפסח.

(137) עירובין מ, ב. (138) בקידוש. (139) בתפילה. (140) ונקראה ברכה זו בלשון התלמוד: "זמן". (141) משמע, שאם לא אמרו ביום ראשון - יכול לאמרו במשך כל החג (סוכה מז:).

כד. סדר הבדלה¹⁴² במוצאי שבת: מברך על היין, ואחר כך על הבשמים, ואחר כך על הגר. וכיצד מברך על הגר? - בורא מאורי¹⁴³ האש. ואחר כך מבדיל¹⁴⁴.

(142) ברכות נא, ב. וסימנה "יבנה" - יין, בשמים, ניר הבדלה (או"ח סי' רצו). (143) לשון רבים, שהרבה גוונים יש באור (ברכות נב:). (144) אומר ברכת הבדלה, כמבואר בהלכה ג.

כה. אין¹⁴⁵ מברכין על הגר עד שיאיתו¹⁴⁶ לאורו פדי שיפיר בין מטבע מדינה זו למטבע מדינה אחרת. ואין¹⁴⁷ מברכין על הגר של עובדי כוכבים¹⁴⁸ ומזלות; שסתם מסבתן לעבודת כוכבים ומזלות. ואין מברכין לא על הגר של עבודת כוכבים ומזלות, ולא על הגר של מתים¹⁴⁹.

פעמים (מעשה רוקח'). (109) המלים: "ויגדלנו רצה בנו ויפארנו", אינן ממטבע הברכה אלא הוספה מאוחרת ('אבודרהם' בפירוש ההגדה). (110) שנאמר (דברים טז, יד): "ושמחת בחגך". (111) שנאמר (ויקרא כג, ד): "אלה מועדי ה' מקראי קודש". (112) כמו שנקרא בתורה (דברים טז, טז), ולא "חג הפסח", כי אכילת פסח היא רק עד חצות הלילה הראשון, אבל אכילת מצות - כל שבעה. (113) דברים טז, יג. (114) שבפסח יצאנו ממצרים. (115) שמחת החג מפורשת בחג הסיכות (דברים טז, יד): "ושמחת בחגך", ומשם למדים לשאר החגים. (116) בפסח יצאו ממצרים, חג השבועות אחרי שבעה שבועות מיום יציאת מצרים. וסוכות, שנאמר (ויקרא כג, מג): "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים"; בנוסח אחר: "באהבה מקרא קודש זכר" (כת"י התימנים). (117) מבואר בהלכה ב. (118) פסחים קד, ב. שצריך לומר סמוך לפתיחה מעין החתימה. (119) פסחים קיז, ב. (120) שנאמר (יחזקאל לז, כח): "כי אני ה' מקדש את ישראל". (121) שישרא מקדשים את המועדים, שנאמר (ויקרא כג, ד): "אלה מועדי ה'... אשר תקראו אותם במועדם". (122) "כל מועדי התורה תלויים בזמנים, פסח בזמן קציר שעורים, שבועות בזמן קציר חיטים, וסוכות בזמן האסיף" (רבינו בחיי פ' בא).

כז. בראש השנה אומר: ותתן לנו ה' אלהינו באהבה את יום טוב¹²³ מקרא קדש¹²⁴ הזה, זכרון¹²⁵ תרועה, מקרא קדש, באהבה, זכר ליציאת מצרים¹²⁶. כי בנו בחרת ואותנו קדשת מקל העמים, ודברך אמת¹²⁷ וקיים¹²⁸ לעד. ברוך אתה ה', מלך על כל הארץ, מקדש ישראל ויום הזכרון. ואם חל להיות בשבת - חזתם: מקדש השבת וישראל ויום הזכרון, פדרך שחזתם בתפלה¹²⁹.

(123) ואינו צריך להזכיר ראש-חודש, שהרי גם הוא בכלל יום הזכרון, שנאמר (במדבר י, י): "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם... והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם" (עירובין מ.). (124) בנוסח אחר: "את יום הזכרון הזה" (ויניציאה, שוניצינו). (125) כן כתב רבינו גם בסדר התפילות בסוף ספר 'אהבה'. אבל במסכת סופרים פי"ט: בחול יאמר "יום תרועה", ובשבת "זכרון תרועה", שאין תוקעים בשבת (כמבואר בהל' שופר פ"ב ה"ו). וכן הסכימו הפוסקים. (126) ראש השנה יא, ב: בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים, כתוב כאן (שמות ו): "והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים", וכתוב שם (תהלים פא): "הסירותי מסבל שכמו". (127) שנאמר (תהלים קיט, ט): "ראש דברך אמת". (128) שיאמת הבטחת הגאולה שבתורה ובדברי הנביאים ('אבודרהם'). (129) כמבואר בסוף ספר 'אהבה' בסדר תפילות לכל השנה.

כח. בלי יום טוב מקדש על היין בפשבת¹³⁰. ואם אין לו יין, או שהיה מתאנה לפת - מקדש על הפת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עליה בורא מאורי האש" (בראשית רבה פרשה יב). וכעין זה במס' פסחים נד. (166) שהיה דלוק מערב יום הכיפורים ושבת (פסחים, שם). (167) בנוסח אחר: "מעבודה" (כת"י התימנים).

כח. יום טוב¹⁶⁸ שחל להיות באמצע שבת¹⁶⁹, אומר בהבדלה: המבדיל בין קדש לחל, ובין אור לחשך, ובין ישראל לעמים, ובין יום השביעי לששת ימי המעשה - פדרך שאומר במוצאי שבת; שסדר ההבדלות הוא מונה. ואין צריך לברך לא על הבשמים¹⁷⁰ ולא על הניר. וכן אינו צריך לברך על הבשמים במוצאי יום הכיפורים.

(168) חולין כו, ב. (169) שאם מוצאי יום-טוב חל בשבת - מבדילים (למעלה הלכה יח). (170) אבל אין בזה איסור, ואם רוצה נהנה ומברך על הבשמים.

כט. ולמה מברכים על הבשמים במוצאי שבת? מפני שהנפש דואבת¹⁷¹ ליציאת שבת, משמחין אותה ומיטבין אותה בריח טוב.

(171) ביצה טז, א: "אמר רבי שמעון בן לקיש, נשמה יתירה נותן הקדוש-ברוך-הוא באדם ערב שבת, ולמוצאי שבת נוטלין אותה ממנו".

~ יום חמישי י"ט סיון ~

פרק שלשים

1) נתבאר בו חיובי כבוד השבת ועינוגו מה הם. והדברים המוזהרים מלעשותם מפני כבוד השבת ועינוגו. ונסתיימו ההלכות בהפלת מעלת מצוות השבת והיותו מצוה חמורה מאוד ושכרה כפול (ראה במדרש תהילים סמן צב.) ומכופל.

א. ארבעה דברים נאמרו בשבת, שנים מן התורה ושנים מדברי סופרים, והן מפרשין על ידי הנביאים. שבתורה - זכור ושמו²; ושנתפרשו על ידי הנביאים - פבור³ וענג⁴, שנאמר: וקראת לשבת ענג, ולקדוש ה' מכבד.

2) זכור בדברות הראשונות (שמות פרק כ' פסוק ח') והיא מצות קידוש (למעלה פרק כ"ט הלכה א') ושמו בדברות האחרונות (דברים פרק ה', פסוק י"ב) והיא מצות "לא תעשה כל מלאכה". (3) הם הענינים השייכים קודם השבת להכין לצורך כבוד השבת כמו שביאר רבינו בסמוך וכן כתב הגאון רבינו אליהו מוילנה באורח חיים תקכ"ט. (4) ענינים השייכים בשבת עצמו לצורך השבת, כמו שביאר רבינו בסמוך וכן כתב הגאון מוילנה שם. (5) הוא השבת כמו שנאמר (בראשית פרק ב' פסוק ג') "ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו".

ב. איזהו פבור? זה שאמרו חכמים, שמצוה על אדם לרחץ פניו ורגליו בחמין בערב שבת, מפני כבוד השבת. ומתעטף בציצית⁶, ויושב בכבד

(145) משנה, ברכות נא, ב. (146) יהנו. (147) משנה, ברכות נא, ב. (148) "עבודת-כוכבים ומשמשיה ותקרובת שלה וכל הנעשה בשבילה, אסורים בהנאה, שנאמר: ולא תביא תועבה אל ביתך" (רבינו בהל' עבודת כוכבים פ"ז ה"ב). (149) שלא נעשה להאיר אלא לכבוד המת.

כו. ושראל שהדליק מעובד פוככים ומזלות, או עובד פוככים ומזלות משראל - מברכין עליו¹⁵⁰; עובד פוככים ומזלות מעובד פוככים ומזלות - אין מברכין עליו¹⁵¹. היה מהלך חוץ לפרך וראה אור: אם רב¹⁵² אנשי הפרך עובדי פוככים ומזלות - אינו מברך, ואם רב ישראל¹⁵³ - מברך. אור של כבשן, של תנור ושל פירים - לכתלה¹⁵⁴ לא יברך עליו¹⁵⁵. הגחלים, אם פשיננים קיסם ביניהן דולק מאליו - מברכין עליו¹⁵⁶. אור של בית המדרש¹⁵⁷, אם יש שם אדם חשוב שמדליקים בשבילו - מברכין עליו; של בית הקנסת, אם יש שם חזן שהוא דר שם - מברכין עליו. ואבוקה¹⁵⁸ להבדלה - מצוה מן המבחר. ואין מחזרין על האור¹⁵⁹ פדרך שמחזרין על פל המצות, אלא אם יש לו - מברכין עליו.

(150) אם לא היה במסיבה של גויים, שהרי סתם מסיבתם לעבודה-זרה (מגיד-משנה). (151) שאין מברכים אלא על אור ששבת ממלאכת עבירה, ואור שהדליק הגוי בשבת - כיון שאם הדליקו ישראל עובר, לפיכך אין מברכים עליו. (152) או אפילו מחצה על מחצה (מגיד-משנה). (153) שאנו תולים שהאור של ישראל הוא. (154) בתחילת שריפת הלבנים. (155) שאינו עשוי להאיר, אלא לשרוף את הלבנים. (156) אם עשויים להאיר, אבל אם עשויים לחמם - אין מברכים עליהן. (157) מדליקים נרות לכבוד המקום ולא להאיר. (158) פסחים קג, ב. קסמי עץ או נרות רבים דולקים ביחד. (159) ברכות נג, ב.

כז. אור¹⁶⁰ שהדלק בשבת לחולה¹⁶¹ ולחיה¹⁶² - מברכין עליו במוצאי שבת. אור שהקדח¹⁶³ מן העצים ומן האבנים - מברכין עליו במוצאי שבת¹⁶⁴; שהיא היתה תחלת ברייתו בידי אדם¹⁶⁵. אבל אין מברכין עליו במוצאי יום הכיפורים; שאין מברכין במוצאי יום הכיפורים אלא על אור ששבת¹⁶⁶. אף-על-פי שהדלק לחולה או לחיה ביום הכיפורים - מברכין עליו, שהרי שבת מעברה¹⁶⁷.

(160) ברכות נג, א. (161) שיש בו סכנה (למעלה פרק ב הלכה ב). (162) יולדת (למעלה פרק ב הלכה יא). (163) שהוצא מעצים ואבנים. (164) כי בשבת צריכים נר ששבת ממלאכת עבירה, וזה שהוציאו במוצאי שבת - מותר. (165) במדרש מובא: "כיון ששקעה החמה במוצאי-שבת (לבריאת אדם הראשון), התחיל החושך ממשמש ובא, ונתיירא אדם הראשון... מה עשה הקב"ה? - זימן לו שני רעפים והקישן זה לזה ויצא מהן אור, ובירך

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְאֶת-עַל-פִּי שְׂאִינוּ צָרִיף אֶלָּא לְכִזְזוֹת¹⁷; כְּדֵי לְכַבְּדוֹ בְּכִנְיֹתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ. וְצָרִיף לְתַקֵּן בֵּיתוֹ מִקְעוּד יוֹם, מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת¹⁸. וְיִהְיֶה גַר דְּלוּק, וְשִׁלְחָן עָרוּף לְאָכֵל, וּמִטָּה מְצַעַת; שֶׁפֶל אֵלֹה לְכַבְּדוֹ שַׁבָּת הַזֶּה¹⁹.

16) מסכת שבת דף ק"ט עמוד ב'. (17) מסכת שבת שם. והיא הנקראת סעודת "מלוה מלכה", שמכבוד שבת הוא ללוותה ביציאתה דרך כבוד, כאדם המלווה את המלך בצאתו מן העיר (רש"י). (18) כדי שימצאנו ערוך ומסודר בבואו מבית הכנסת ("או"ח רסב). (19) "דבי יוסי בר' יהודה אומר, שני מלאכי השרת מלווין לו לאדם בערב שבת מבית הכנסת לביתו, אחד טוב ואחד רע, וכשבא לביתו, ומצא נר דלוק ושלחן ערוך ומטה מוצעת, מלאך טוב אומר: יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך, ומלאך רע עונה אמן על כרחו" (מסכת שבת שם). "ומטה מוצעת היינו המטה שיושבים עליה בשעת הסעודה, שכן היה מנהגם בימים הקדמונים. והב"ח (רסב) כתב שגם המטה ששוכב עליה תהיה מוצעת [וכן נראה מדברי רבינו שהרי כתב "ושלחן ערוך לאכול ומטה מוצעת" - משמע שרק השלחן הערוך הוא לאכול ולא המטה המוצעת. וראה בפרק י"ג מהלכות אישות הלכה ג' ומה שכתבנו שם בשם המאירי].

ו. אֶת-עַל-פִּי שְׂהִיָּה אָדָם חָשׁוּב בְּיֹתֵר, וְאֵין דְּרָכּוֹ לְקַח דְּבָרִים מִן הַשּׁוּק וְלֹא לְהִתְעַסֵּק בְּמַלְאכּוֹת שַׁבְּבִית - חֵיב לְעֲשׂוֹת דְּבָרִים שְׁהֵן לְצָרִיף הַשַּׁבָּת בְּגוּפוֹ, שְׂזִיָּה הוּא כְבוֹדוֹ. חֻקִּים הֵרָאשׁוּנִים - מֵהֵם מִי שְׂהִיָּה מְפַצֵּל הַעֲצִים לְבִשָּׁל בָּהֶן; וּמֵהֵן מִי שְׂהִיָּה מְבִשָּׁל, אוֹ מוֹלֵחַ בֶּשֶׂר, אוֹ גוֹדֵל פְּתִילוֹת, אוֹ מְדַלֵּיק גִּירוֹת; וּמֵהֵן מִי שְׂהִיָּה יוֹצֵא וּקוֹנֶה דְּבָרִים שְׁהֵן לְצָרִיף הַשַּׁבָּת מִמַּאֲכָל וּמִשְׁקָה, אֶת-עַל-פִּי שְׂאִין דְּרָכּוֹ בְּכָף. וְכָל הַמְרַבֵּה בְּדָבָר זֶה - הָרִי זֶה מְשַׁבַּח²⁰.

20) "אמר רב יוסף מצוה בו יותר מבשלוחו" (שם עוסק גופו במצוה מקבל שכר יותר. קידושין דף מ"א עמוד ב').

ז. אֵיזְהוֹ עֲנָג? זֶהוּ שְׂאִמְרוּ חֻקִּים²¹, שְׂצָרִיף לְתַקֵּן תְּבִשִׁיל שְׂמֹן²² בְּיֹתֵר וּמִשְׁקָה מְבִשָּׁם לְשַׁבָּת - הַפֶּל לְפִי מְמוֹנֵי שֶׁל אָדָם. וְכָל הַמְרַבֵּה בְּהוֹצָאת שַׁבָּת וּבִתְקוּן מַאֲכָלִים רַבִּים וְטוֹבִים - הָרִי זֶה מְשַׁבַּח²³. וְאִם אֵין יָדוֹ מְשַׁגֵּת - אֶפְלוֹ לֹא עֲשֵׂה אֶלָּא שֶׁלֵּק וְכִיּוֹצֵא בּוֹ מִשׁוּם כְּבוֹד שַׁבָּת, הָרִי זֶה עֲנָג שַׁבָּת²⁴. וְאֵינוֹ חֵיב לְהַצִּיר לְעַצְמוֹ וּלְשֵׂאל מֵאֲחֵרִים כְּדֵי לְהַרְבּוֹת בְּמַאֲכָל בְּשַׁבָּת²⁵. אָמְרוּ חֻקִּים הֵרָאשׁוּנִים²⁶: עֲשֵׂה שַׁבְּתָךְ הַזֶּה²⁷, וְאֵל תִּצְטָרֵף לְבְרִיּוֹת²⁸.

21) מסכת שבת דף ק"ח עמוד ב'. (22) [כן הוא בדברי רב נסים גאון בהקדמתו לספר המפתח למסכת ברכות: "ואכילת הטמון והאליה לא נעלם אפילו מהנשים". וכן כתב רז"ה

ראש, מִיִּחַל לְהַקְפִּיל פְּנֵי הַשַּׁבָּת, כְּמוֹ שְׂהוּא יוֹצֵא לְקִרְאת הַמְּלָךְ. וְחֻקִּים הֵרָאשׁוּנִים הֵיוּ מְקַבְּצִין תְּלַמִּידֵיהֶן בְּעָרֵב שַׁבָּת, וּמִתְעַשְּׂפִים וְאוֹמְרִים: בּוֹאוּ וְנִצֵּא לְקִרְאת שַׁבָּת הַמְּלָךְ⁷.

(6) "כך היה מנהגו של רבי יהודה בר' אלעאי, מביאים לו עריבה מליאה חמין (=מים חמים) ורוחץ פניו ידיו ורגליו, ומתעטף ויושב בסדינין המצוייצין ודומה למלאך ה' צבאות" (מסכת שבת דף כ"ה עמוד ב'). (7) מסכת שבת דף ק"ט עמוד א'. ושם כתוב: "בוואו ונצא לקראת שבת המלכה" אבל כנראה היתה גרסת רבינו "לקראת שבת מלכא" (וכן הוא במגיד משנה) והוא תרגום של "מלך".

ג. וּמְכַבְּדוֹ הַשַּׁבָּת - שְׂיִלְבֵּשׁ פְּסוּת נִקְיָה. וְלֹא יִהְיֶה מְלָבוֹשׁ הַחַל כְּמְלָבוֹשׁ הַשַּׁבָּת⁸. וְאִם אֵין לוֹ לְהַחֲלִיף - מְשַׁלְשֵׁל טְלִיתוֹ⁹, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְלָבוֹשׁוֹ כְּמְלָבוֹשׁ הַחַל. וְעֲזָרָא תְּקוּן¹⁰, שְׂהִיָּה הָעֵם מְכַבְּסִים בְּחִמְשֵׁי¹¹, מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת.

(8) במדרש נחומא (בראשית פרק ב') "וכבדתו במלבושים נאים ובכסות נקיה שלא יהא נראה כמו בחול". ובשבת דף ק"ג עמוד א'. אמרו: "וכבדתו שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול" וכן אמרו חכמים על רות שהיו לה בגדים מיוחדים לשבת (ירושלמי מסכת פאה פרק ח' הלכה ז'). (9) "שיראו ארוכים, והוא מדת העשירים היושבים בביתם ואינם צריכים לסלק בגדיהם מן הארץ בשביל מלאכה, וכבוד שבת הוא" (רש"י במסכת שבת שם). (10) מסכת בבא קמא דף פ"ב עמוד ב'. (11) ולא בערב שבת, כדי שיהיו פנויים להתעסק בצרכי שבת (מגן אברהם). [וראה בשיטת רבינו ידידיה על מועד קטן חלק ב' עמ' ג' הערה 10].

ד. אֲסוּר לְקַבֵּעַ סְעֵדָה וּמִשְׁתָּה¹² בְּעָרֵב שַׁבָּת, מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת¹³. וּמִתֵּר לְאָכֵל וּלְשִׁתוֹת עַד שְׂתַחֲשֵׁף; וְאֶת-עַל-פִּי-כֵן מְכַבְּדוֹ הַשַּׁבָּת שְׂיִמְנַע אָדָם מִן הַמְּנַחָה וּלְמַעַלָּה מְלַקְבֵּעַ סְעֵדָה¹⁴, כְּדֵי שְׂיִפְגֹּס לְשַׁבָּת כְּשֶׂהוּא מִתְאַוֶּה לְאָכֵל¹⁵.

(12) משתה כזה שאין רגיל לעשות בחול, כגון סעודת אירוסין ודומיהן (ירושלמי מסכת כתובות פרק א' הלכה א'). (13) שלא יתבטל מהכנת צרכי סעודת שבת. - "אמר רבי יוחנן, שתי משפחות היו בירושלים, אחת קבעה סעודתה בשבת (כשהחכם דורש דרשות לרבים בשבת והם יושבים בסעודה, והיה להם להקדים הסעודה או לאחר) ואחת קבעה סעודתה בערב שבת. ושתיהן נעקרו" (מסכת גיטין דף ל"ח עמוד ב'). (14) רגילה שנוהג בה בימות חול (וראה למעלה). (15) מסכת פסחים דף צ"ט עמוד ב' והכוונה למנחה קטנה, שהוא מתשע שעות ומחצה ולמעלה (ראה מה שכתב רבינו בהלכות תפילה פרק ג'. הרב המגיד).

ה. מְסַדֵּר אָדָם שִׁלְחָנוֹ בְּעָרֵב שַׁבָּת, וְאֶת-עַל-פִּי שְׂאִינוּ צָרִיף אֶלָּא לְכִזְזוֹת¹⁶; וְכֵן מְסַדֵּר שִׁלְחָנוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב' והיינו שישתה יין גם בסעודה שלישית. אבל חובת קידוש על היין אינה אלא ביום ובלילה (כ"מ). (38) "אמר רבי אבא חייב אדם לבצוע על שתי ככרות בשבת, דכתיב (שמות פרק ט"ז פסוק כ"ב) "לחם משנה", ואמר רב אשי: ראיתי לרב שאחז שתי ככרות בשעת הברכה ובצע אחד מהם, אמר: "לקטו" כתיב (מסכת שבת דף ק"ז עמוד ב'). ובש' שבלי הלקט כתב שבסעודה שלישית אין צריך לחם משנה, אבל כל הפוסקים לא הכריעו כן. וכתב בתשובת שבות יעקב, שאם יש לו רק ככר שלם אחד וחצי ככר די בזה, שמבואר (מסכת ברכות דף ג' עמוד ב') משמורה ופלאגא תרי משמורות חשיב להו, כמו כן ככר וחצי נחשבים לשתיים. (39) שגם ביום טוב לא ירד המן ובערב יום טוב היה לחם משנה (תוספות מסכת ביצה דף ב' עמוד ב' מדברי המכילתא בשלח).

י. אֶכִּילַת בֶּשֶׂר וְשֵׁתִית יַיִן בְּשַׁבָּת - עֲנֵג הוּא לִי⁴⁰. וְהוּא, שֶׁהֵיְתָה יָדוֹ מְשֻׁגָּת⁴¹. וְאָסוּר לְקַבֵּעַ סַעֲדָה עַל הַיַּיִן בְּשַׁבָּת וּבְיָמֵים טוֹבִים בְּשַׁעַת בֵּית הַמִּדְרָשׁ⁴². אֲלֵא כִּף הִיָּה מְנַהֵג הַצְּדִיקִים הָרְאוּשׁוֹנִים: מִתְּפִלָּל אָדָם בְּשַׁבָּת שְׁחֲרִית וּמוֹסָף בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וְיָבֹא לְבֵיתוֹ וְיִסְעֵד סַעֲדָה שְׁנֵינָה, וְיִלְךָ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְיִקְרָא וְיִשְׁנָה עַד הַמְּנַחָה, וְיִתְפַּלֵּל מְנַחָה, וְאַחֲרַיִךְ יִקְבַּע סַעֲדָה שְׁלִישִׁית עַל הַיַּיִן, וְיֵאָכֵל וְיִשְׁתָּה עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת.

(40) מסכת שבת דף ק"ט עמוד א'. שכיון שהוא עונג - מצוה לעשותו בשבת, שהרי נאמר (ישעיה פרק נ"ח פסוק י"ג): "וקראת לשבת עונג". וראה למעלה בהלכה א'. (41) ראה למעלה הלכה ז'. (42) מסכת גיטין דף ל"ח עמוד ב' והובאה למעלה בהלכה ד'.

יא. אָסוּר לּוֹ לְאָדָם שִׁיְהַלֵּךְ בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת יוֹתֵר מִשְׁלֹש פְּרָסָאוֹת⁴³ מִתְחַלֵּת הַיּוֹם, כְּדִי שִׁיַּגִּיעַ לְבֵיתוֹ וְעוֹד הַיּוֹם רַב, וְיִכְיַן סַעֲדָה לְשַׁבָּת⁴⁴; שֶׁהָרִי אֵין אֲנָשִׁי בֵּיתוֹ יוֹדְעִין שֶׁהַיּוֹם יָבֹא כְּדִי לְהִכְיִן לּוֹ. וְאֵין צָרִיךְ לֵאמֹר אִם הִיָּה מִתְאַרְחַח אֲצֵל אַחֲרֵים; שֶׁהוּא מְבִישֵׁן, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִכְיִנוּ לָהֶן דְּבַר הָרְאוּי לְאוֹרְחֵינָן.

(43) מסכת סוכה דף מ"ד עמוד ב' וכל פרסה - ארבעה מילין, שהן שמונת אלפים אמה. (44) וכשמהלך בעגלה או ברכבת אסור לנסוע דרך שיש בה משך זמן הילוך שלש פרסאות ברגל (ב"ח רמ"ט). (45) מסכת פסחים דף ס"ח עמוד ב' ומסכת ברכות דף ל"א עמוד ב'.

יב. אָסוּר לְהִתְעַנּוֹת⁴⁶ וְלִזְעַק וְלְהִתְחַנֵּן וּלְבַקֵּשׁ רַחֲמִים בְּשַׁבָּת. וְאֲפִלּוּ בְּצָרָה מִן הַצָּרוֹת, שֶׁהַצָּבוּר מִתְעַנֵּין וּמִתְרַעֲוִין עֲלֵיהֶן - אֵין מִתְעַנֵּין וְלֹא מִתְרַעֲוִין בְּשַׁבָּת⁴⁷, וְלֹא בְיָמֵים טוֹבִים; חוּץ⁴⁸ מֵעִיר שֶׁהִקְפּוּהָ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמְזֻלּוֹת אוֹ נֶהָר, אוֹ סְפִינָה הַמְשַׁרְפֶּת⁴⁹ בַּיָּם⁵⁰ - שֶׁמִּתְרַעֲוִין עֲלֵיהֶן בְּשַׁבָּת לְעֲזָרוֹן⁵¹, וּמִתְחַנְּנִין וּמְבַקְשִׁין עֲלֵיהֶן רַחֲמִים.

בפרק ג' דשבת: "ולהזמין, לבשל ולהטמין, ולענג את השבת ולהשמין". (23) "כל מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה, חוץ מהוצאת שבת ויום טוב, והוצאת בניו לתלמוד תורה, שאם פחת פוחתין לו, ואם הוסיף מוסיפין לו" (מסכת ביצה דף ט"ז עמוד א'). (24) מסכת שבת דף קי"ח עמוד ב'. (25) ומה שאמרו חכמים "כתוב (נחמה פרק ח' פסוק י') לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאיין נכון לו כי קדוש היום לאדוננו, ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם, אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, בני, לוו עלי וקדשו קדושת היום והאמינו בי ואני פורע", - היינו כשיש לו משכנות לפרוע חובו, רק שאין לו כסף תחת ידו (תוספות ביצה דף ט"ו עמוד ב'). ואף על פי כן חייב לצמצם אכילתו בשאר ימות החול כדי לכבד את השבת בתוספת תבשילין. (26) מסכת פסחים דף קי"ב עמוד א'. (27) שיאכל סעודותיו בצמצום ודיו בשתי סעודות כמו בימות החול. (28) ליטול מקופה של צדקה. אבל מי שנצרך לקופה גם כל ימות החול, אז מוטלת חובה על גבאי הצדקה לפרנסו בשבת יותר מבימות החול (טור או"ח רמ"ב), וראה להלן הלכה ט'.

ח. מִי שֶׁהָיָה עֲנֵג וְעָשִׂיר, וְהָרִי כָּל יָמָיו בְּשַׁבָּת - צָרִיךְ לְשַׁנּוֹת מֵאֲכֹל שַׁבָּת מִמֵּאֲכֹל הַחֹל. וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לְשַׁנּוֹת - מִזְּשֵׁנָה זְמַן הָאֲכִילָה²⁹: אִם הִיָּה רְגִיל לְהַקְדִּים - מֵאַחֲרָיו³⁰, וְאִם הִיָּה רְגִיל לְאַחֵר - מִקְדִּים.

(29) מסכת שבת קף קי"ט עמוד א'. כדי שיהא היכר בסעודתו שהוא לכבוד השבת. (30) אבל לא יותר מדאי שלא ירעב ויתבטל מעונג שבת (שו"ע או"ח סימן רפ"ח).

ט. חֵיֵב אָדָם לְאָכֵל שְׁלֹש סַעֲדוֹת בְּשַׁבָּת³¹: אַחַת עֲרַבִית, וְאַחַת שְׁחֲרִית, וְאַחַת בְּמְנַחָה³². וְצָרִיךְ לְהַזְהִיר בְּשְׁלֹש סַעֲדוֹת אֵלוֹ, שֶׁלֹּא יִפְחַת מִהֵן כָּלֵל. וְאֲפִלּוּ עֲנִי, הַמְּתַפְרֵנס מִן הַצְּדָקָה, סוֹעֵד שְׁלֹש סַעֲדוֹת³³. וְאִם הִיָּה חוֹלָה מְרִב הָאֲכִילָה, אוֹ שֶׁהִיָּה מִתְעַנֵּה³⁴ תְּמִיד³⁵ - פְּטוּר מִשְׁלֹש סַעֲדוֹת³⁶. וְצָרִיךְ לְקַבֵּעַ כָּל סַעֲדָה מִשְׁלֹשֶׁתָן עַל הַיַּיִן³⁷, וְלְבַצֵּעַ עַל שְׁתֵּי כְּפָרוֹת³⁸. וְכֵן בְּיָמֵים טוֹבִים³⁹.

(31) תנו רבנן, חייב אדם לאכול שלש סעודות בשבת, שנאמר (שמות פרק ט"ז פסוק כ"ה) "אכלוהו היום, כי שבת היום לה", היום לא תמצאוהו בשדה" - שלש פעמים היום, מכאן לשלש סעודות בשבת" (מסכת שבת דף קי"ז עמוד ב' לדעת רבנן החולקים על רבי חידקא שהצריך ארבע סעודות). (32) ויש אומרים שאין חיוב בזמנים הללו, והעיקר רק לאכול בשבת שלש סעודות (הרב המגיד). (33) מסכת פאה פרק ח' משנה ז' וראה למעלה הלכה ז'. (34) כגון תענית חלום (ראה בפרק א' מהלכות תענית) ולהלן בהלכה י"ב. (35) בכ"י חסרה תיבת "תמיד" וראה בכסף משנה. (36) מסכת ברכות דף מ"ב עמוד ב' והיינו שישתה יין גם בסעודה שלישית. אבל חובת קידוש על היין אינה אלא ביום ובלילה (כ"מ). (37) מסכת ברכות דף מ"ב עמוד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִשְׁתִּיהֶן שְׁקוּלָה פִּנְגָד שְׁאָר כָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה⁶². וְהַשֵּׁבֶת הִיא הָאוֹת שֶׁבֵּין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּבִינֵנוּ לְעוֹלָם. לְפִיכֶךָ, כָּל הָעוֹבֵר עַל שְׁאָר הַמִּצְוֹת - הֲרִי הוּא בְּכָלֵל רִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל; אֲבָל הַמְחַלֵּל שֶׁבֶת בְּפִרְהֶסְיָא - הֲרִי הוּא כְּעוֹבֵד עֲבוּדַת פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת, וּשְׁגִייהֶם כְּעוֹבְדֵי פוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת לְכָל דְּבָרֵיהֶם. לְפִיכֶךָ מְשַׁבַּח הַנְּבִיא אוֹמֵר: אֲשֶׁרִי אֲנוֹשׁ יַעֲשֶׂה זֹאת, וּבֶן-אָדָם יַחְזִיק בָּהּ, שֹׁמֵר שֶׁבֶת מְחַלְלוֹ וְגוֹמֵר. וְכָל הַשּׁוֹמֵר אֶת הַשֵּׁבֶת פְּהֻלְכְתָּהּ, וּמְכַבְּדָהּ וּמַעֲנִיגָה כְּפִי כָחוּ - כָּבֵר מִפְּרֵשׁ בְּקַבְּלָהּ שְׁכָרוֹ כְּעוֹלָם הַזֶּה יִתֵּר עַל הַשְּׂכָר הַצָּפוֹן לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנֹאֵמַר: אִז תִּתְעַנֶּג עַל ה', וְהַרְפַּכְתִּיךָ עַל בְּמַתִּי אֶרֶץ, וְהֵאֱכַלְתִּיךָ נִחְלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ, כִּי פִי ה' דָּבָר.

62) שנאמר (נחמיה פרק ט' פסוקים י"ג-י"ד) "ועל הר סיני ירדת ודבר עמהם משמים, ותתן להם משפטים ישרים ותורות אמת חוקים ומצוות טובים, ואת שבת קדשך הודעת להם ומצוות וחוקים ותורה צוית להם ביד משה עבדך" (ירושלמי מסכת נדרים פרק ג' הלכה ט'), הרי שהשבת שקולה כנגד כל המצוות. וכן הוא בחולין דף ה' עמוד א'. ועבודה זרה, שנאמר (במדבר פרק ט"ו פסוק כ"ב) "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה אשר דבר ה' ביד משה" ואמרו חכמים (מסכת הוריות דף ח' עמוד א') שבעובד עבודה זרה הכתוב מדבר.

הלכות עירובין

מִצְוֹת עֲשֶׂה אַחַת, וְהִיא מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים¹, וְאֵינָה מִן הַמִּנְיָן².

וּבְאֹר מִצְוָה זוּ בְּפָרְקִים אֵלּוּ:

1) חכמים הראשונים נקראים סופרים, ראה דברי הימים א' ב, נה. ועזרא ז, ו. ועיין ב'ירושלמי' שקלים (פ"ה ה"א) למה נקראו חכמים הראשונים סופרים. 2) של תרי"ג מצוות שנאמרו למשה בסיני (מכות כג:). בניגוד לבעל 'הלכות גדולות' שמנה בין תרי"ג המצוות גם כמה מצוות דרבנן. וראה ב'ספר המצוות' שרש ראשון, וברמב"ן ו'מגילת אסתר' שם.

פֶּרֶק רֵאשׁוֹן³

3) נתבאר בו בכלל, עניין העירוב מהו, וכיצד הוא, ומאי זה דבר הוא, ומקום הנחתו, וזמן עשייתו, ומי הוא העושהו. ונתבאר כל זה בעניין עירובי החצרות ושיתוף המבואות.

א. חָצֵר שֵׁישׁ בֵּה שְׁכָנִים⁴ הַרְבֵּה, כָּל אֶחָד מֵהֶם בְּבֵית לְעֶצְמוֹ - דִּין תּוֹרָה הוּא, שְׁיֵהִי כְּלָן מִתְּרִין לְטַלְטֵל בְּכָל הַחֲצָר, וּמִבְּתֵים לְחֲצָר, וּמִתְּרֵים לְבָתִּים; מִפְּנֵי שֶׁכָּל הַחֲצָר רְשׁוּת הַיְחִיד אַחַת, וּמִתְּרֵ לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ. וְכֵן הַדִּין בְּמִבְּוֵי⁵ שֵׁישׁ לוֹ לְחִי אוֹ קוֹרֶה⁶, שְׁיֵהִי כָּל בְּנֵי הַמְּבֻוֵי מִתְּרֵים לְטַלְטֵל בְּכָלוֹ, וּמִחֲצוֹת לְמְבֻוֵי, וּמִמְּבֻוֵי לְחֲצוֹת; שֶׁכָּל הַמְּבֻוֵי

46) ש"מצוות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שלא תבא על הצבור . . . ומצוה מדברי סופרים להתענות על כל צרה . . .". (רבינו בפרק א' מהלכות תענית). 47) וכל זה לענין תענית ותרועות, אבל לענין הצלה, כבר כתב רבינו (פרק ב') שאין לך דבר העומד בפני פקוח נפש, ומחללין שבת להציל אפילו יחיד מישראל. 48) משנה במסכת תענית דף י"ט עמוד א'. 49) שהסער טורפה ואילך וקרובה להשתבר. 50) ראה למעלה פרק ב' הלכה כ"ד. 51) [ראה בפרק א' מהלכות תענית הלכה ו' שכתב: "אין תוקעין אלא - לעזור אותם ולהצילן".] וכן יש לפרש כאן].

יג. אֵין צְרִיךְ עַל עִירוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי פוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת פְּחוֹת מְשַׁלְשָׁה יָמִים קִדְּם הַשֵּׁבֶת⁵²; כְּדִי שְׁתִּתְּיָשֵׁב דַּעַת אֲנָשֵׁי הַמְּלַחְמָה עֲלֵיהֶן, וְלֹא יִהְיוּ מְבַהֲלִים וְטְרוּדִים בְּשֵׁבֶת. אֵין מְפַלְיגִין⁵³ בְּסַפִּינָה פְּחוֹת מְשַׁלְשָׁה יָמִים קִדְּם הַשֵּׁבֶת; כְּדִי שְׁתִּתְּיָשֵׁב דַּעַתוֹ עֲלֵיו קִדְּם הַשֵּׁבֶת, וְלֹא יַצְטַעַר יוֹתֵר מִדִּי⁵⁴. וְלְדַבֵּר מִצְוָה - מְפַלְיג בֵּינֵם אֶפְלוֹ בְּעֶרֶב שֶׁבֶת. וּפּוֹסֵק⁵⁵ עִמּוֹ לְשֵׁבֶת, וְאֵינוֹ שׁוֹבֵת⁵⁶. וּמִצֵּר לְצִידוֹן⁵⁷ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - אֶפְלוֹ לְדַבֵּר הַרְשׁוֹת מִתֵּר לְהַפְּלִיג בְּעֶרֶב שֶׁבֶת. וּמִקּוֹם שְׁנֵהֲגוֹ שְׁלֵא יַפְּלִיג בְּעֶרֶב שֶׁבֶת כָּלֵל - אֵין מְפַלְיגִין⁵⁸.

52) מסכת שבת דף י"ט עמוד א'. "ועושין עמהן מלחמה בכל יום ויום ואפילו בשבת, שנאמר (דברים פרק כ' פסוק כ') עד דרתה, ואפילו בשבת, בין מלחמת מצוה בין מלחמת הרשות" (רבינו פרק ו' מהלכות מלכים). 53) מסכת שבת שם. ובכ"י הגירסא "ומפני זה אין מפליגין". 54) לפי שכל המפליגים בימים המלוחים יש להם בג' ימים הראשונים צער ובלבול ושנוי וסת וגופם משתבר מנענוע הספינה, ואין רוחם חוזרת עד שלשה ימים. 55) ומתנה עם הנכרי שישבות בשבת. 56) אם אחר כך לא ישבות הגוי. 57) שאין ביניהן אלא מהלך יום אחד. 58) מסכת פסחים דף ג' עמוד ב' שכיון שקבלו אבותם מנהג זה, אסור לבטלו, שנאמר (משלי פרק א' פסוק ח') "שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמן".

יד. תְּשַׁמִּישׁ הַמְּטָה - מַעֲנֵג שֶׁבֶת הוּא⁵⁹. לְפִיכֶךָ עֹנֵת תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים הַבְּרִיאִים, מְשַׁמְשִׁין מְלִילֵי שֶׁבֶת לְלִילֵי שֶׁבֶת⁶⁰. וּמִתֵּר לְבַעַל בְּתוּלָה לְכַתְּחִלָּה בְּשֵׁבֶת, וְאֵין בָּזֶה לֹא מְשׁוּם חוֹבֵל וְלֹא מְשׁוּם צָעַר לָהּ⁶¹.

59) מסכת כתובות דף ס"ב עמוד ב'. 60) חכמים דרשו על הכתוב (תהילים פרק א' פסוק ג') "אשר פרוי יתן בעתו" זה עונת תלמידי חכמים בליל שבת, שהוא ליל תענוג ושבייתה והנאת הגוף (רש"י). 61) מסכת כתובות דף ז' עמוד א'. מפני שדם הבתולים אינו מובלע בכותלי בית הרחם, אלא כנוס הוא שם כמופקד ומוצנע בתוך הכלי, וזה פתחו שיצא הדם מתוכו, ואינו עושה חבורה.

טו. הַשֵּׁבֶת וְעֲבוּדַת פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת - כָּל אַחַת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מלכים פ"ו ה"ג) ארבעה דברים פטרו במחנה, ואחד מהם שפטורים מלערב עירובי חצרות במחנה, אלא מטלטלין מאוהל לאוהל ומסוכה לסוכה. (14) לפי שכל אלו קבועים הם, ולפיכך כל אחד ואחד הוא רשות לעצמו. (15) שהולכת לזרקה ואין האהלים קבועים - כולם כרשות אחת, ועינין 'מגיד משנה'. ומקור דברי רבינו ב'ירושלמי' סוף פרק ראשון מעירובין: "אהלים שבמחנה - צריכין עירוב, אהלים שבשירה - אינן צריכין עירוב", אבל בתוספתא פרק ב, הגירסא להיפך. וכן הוא ב'ירושלמי' לפי נוסחת הריטב"א.

ד. ומפני מה תקן שלמה דבר זה? פדי שלא יטעו העם ויאמרו: כשם שמתיר להוציא מן החצרות לרחובות המדינה¹⁶ ושוקיה ולהכניס מהם לחצרות, כך מתיר להוציא מן המדינה לשדה¹⁷ ולהכניס מן השדה למדינה; ויחשבו, שהשוקים והרחובות - הואיל והן רשות לכל, הרי הן פשדות וכמדוברות¹⁸; ויאמרו, שהחצרות בלבד הן רשות היחיד; וידמו, שאין ההוצאה מלאכה ושמתיר להוציא ולהכניס מרשות היחיד לרשות הרבים¹⁹.

(16) כשהיא מוקפת חומה גבוהה עשרה טפחים (למעלה ה"א). (17) [דברים אלו צריכים עיין, שהרי שדה הוא כרמלית (פ"ד משבת ה"ד), והיה לו לכתוב "מן המדינה לרשות הרבים"]. (18) ראה פ"ד מהלכות שבת ה"א. (19) כל זה לענין שיתופי מבואות שיחשבו שהשוקים הם רשות הרבים, ושוב תיקן גם עירובי חצרות שיחשבו שגם החצר היא כמו רשות הרבים, וכמו שכתב בסמוך בהלכה ה'.

ה. לפיכך תקן, שכל רשות היחיד שתחלק בדיוורין, ויאחו כל אחד ואחד בה רשות לעצמו, וישאר ממנה מקום ברשות פלן²⁰ ויד פלן שיהו בו, פגון חצר לבתים - שנחשב אותו המקום שיד פלן שיהו בו קאלו הוא רשות לרבים, ויחשב כל מקום ומקום, שאחו כל אחד מן השכנים וחלקו לעצמו, שהוא בלבד רשות היחיד, ויהיה אסור להוציא מרשות שחלק לעצמו לרשות שיד פלם שיהו בו, כמו שאין מוציאין מרשות היחיד לרשות הרבים; אלא ישתמש כל אחד ברשות שחלק לעצמו בלבד, עד שיערבו פלן, אף על פי שהכל רשות היחיד.

(20) דעת רבינו שלא תיקנו עירוב רק בבתיים שיש להם חצר משותפת, וכן נראה מדברי המשנה והגמרא (במסכת עירובין) שלא הזכיר בכל מקום אלא "עירובי חצרות" או "שיתופי מבואות", ולא מצינו "עירובי בתים" (תפארת ישראל' עירובין פרק ז), אבל ה'תוספות יום טוב' (שם) הוכיח מן המשנה, שגם בדירות בלי חצר משותפת יש דין עירוב, אבל הפוסקים חולקים עליו.

ו. ומה²¹ הוא הערוב הזה? הוא שיתערבו במאכל

רשות היחיד⁷ הוא. וכן הדין במדינה שהיא מקפת חומה גבוהה עשרה טפחים, שיש לה דלתות וננעלות⁸ בלילה, שכלה רשות היחיד היא. זה הוא דין תורה.

(4) דיירים הגרים בתוך אותה חצר. (5) הבתים היו בנויים סביב לשלש רוחות של חצר, ופתוחים לאותו ריוח שבאמצע שנקרא 'חצר'. ומן החצר נכנסים לרחוב שנקרא 'מבוי', והרבה חצרות פתוחות למבוי. ונקרא מבוי, מפני שעל-ידו באים לחצרות, והוא מלשון "הראנו נא את מבוא העיר" (שופטים א, כד). (6) זה לשון רבינו (פ"ז מהלכות שבת ה"ב): "היאך מתירים מבוי הסתום [משלש רוחותיו], עושה לו ברוח רביעית לחי (קרח) אחד (שהוא כמחיצה ברוח רביעית) או עושה עליו קורה (שעל-ידיה יהיה היכר, שלא יבואו לטעות ולטלטל ברשות הרבים גמורה, וגם שלא יבואו לטלטל משם ולחזוף) ודיו, ותחשב אותה קורה או אותו לחי כאילו סתם רוח רביעית, ויעשה רשות היחיד ויהיה מותר לטלטל בכלו, שדין תורה - בשלש מחיצות בלבד מותר לטלטל, ומדברי סופרים היא הרוח הרביעית, ולפיכך די לה בלחי או קורה". (7) בכת"י הגירסא: "רשות אחת". (8) בכת"י הגירסא: "ננעלות", וכן הוא ב'מגיד משנה'. וזה מתאים למה שכתב רבינו בפ"ז מהל' שבת ה"י: "ואינו צריך לנעול הדלתות בלילה, אבל צריך שיהיו ראויות להנעול". ולפי נוסחתנו, נראה שצריך שיהיו נעולות (ועיין בסף-משנה פ"ז שם בשם הרשב"א).

ב. אבל מדברי סופרים אסור לשכנים לטלטל ברשות היחיד שיש בה חלקה בדיוורין, עד שיערבו⁹ כל השכנים פלן מערב שבת. אחד חצר, ואחד מבוי, ואחד המדינה. ודבר זה תקנת שלמה ובית דין¹⁰.

(9) עירובי חצרות. (10) בעירובין כא: "אמר רב יהודה אמר שמואל, בשעה שתיקן שלמה עירובין - יצתה בת-קול ואמרה (משלי כג, טו) בני אם חכם לבך, ישמח לבי גם אני וכו'". "ועד שלמה המלך לא נתקן ענין העירוב, כי היו שרויים עד אז במלחמות עם האויבים, ובמחנה מלחמה פטורין מלערב (ראה בסמוך) עד שבא שלמה, ובימיו נתן הקדוש-ברוך-הוא שלום בארץ" (רב האי גאון בתשובה המובאה בסמ"ג תחילת הלכות עירובין).

ג. וכן¹¹ יושבי אהלים¹² או סכות או מתנה¹³ שהקיפוהו מחצה - אין מטלטלין מאהל לאהל עד שיערבו פלן¹⁴. אבל שירא¹⁵ שהקיפה מחצה - אין צריכין לערב, אלא מוציאין מאהל לאהל בלא ערוב; לפי שהן פלן מערבין, ואין אותן אהלים קבועין להן.

(11) 'ירושלמי' (עירובין פ"א ה"י). (12) הקבועים (מגיד-משנה). (13) שחונים שם אנשים שלא להילחם, אבל במחנה מלחמה פטורין מלערב, כמו שכתב רבינו (הל'

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהוא "גידולי קרקע", וכמהין ופטירות גדלים מן האויר, אבל לענין שיתופי מבואות, שאין צריך להיות גידולי קרקע, רק דבר מאכל, אפשר להשתמש גם בכמהין ופטירות. (31) ציר של דגים מלוחים, וראוי לאכלו עם לחם.

ט. וכמה³² שעור האכל שמשתתפין בו? פגרוגרת³³ לכל אחד ואחד מבני המבוי או מבני המדינה. והוא³⁴, שיהיו שמונה עשרה³⁵ או פחות. אבל³⁶ אם היו מרבים על זה - שעורו שתי סעודות, שהן כשמונה עשרה גרוגרות, שהן כשש ביצים בינוניות. אפלו היו המשתתפין אלפים ורבעות³⁷ - שתי סעודות לכלן.

(32) משנה, עירובין פב, ב. (33) תאנה יבשה, ושיעורה לפי המדה הנהוגה היום שישיית דצייליטר. (34) משנה, עירובין פ, ב. (35) שאז מגיע לכל אחד שיעור כגרוגרת. (36) משנה, עירובין שם. (37) עירובין, שם.

י. כל אכל³⁸ שהוא נאכל כמות שהוא, כגון פת ומיני דגן³⁹ ובשר חי, אם נשתתפו בו - שעורו מזון שתי סעודות; וכל שהוא לפתן⁴⁰ ודרך העם לאכל בו פתן, כגון יין מבשיל, ובשר צלי, וחמץ, ומוריס, וזיתים, ואמהות של בצלים - שעורו כדי לאכל בו שתי סעודות⁴¹.

(38) עירובין, כט, א. (39) נוסחא אחרת: "דגים" (מעשה ורוקח). (40) מעשה קדירה, תבשיל שאוכלים עמו לחם. (41) ואין צריך מזה בעצמו שיעור שתי סעודות.

יא. נשתתפו⁴² ביין חי⁴³ - שעורו שתי רביעיות⁴⁴ לכלן. וכן בשכר⁴⁵ - שתי רביעיות. ביצים - שתיים; ומשתתפין בהן ואפלו הן חיות⁴⁶. ורמונים - שנים. אתרוג - אחד. חמשה⁴⁷ אגוזים. חמשה אפרסקים⁴⁸. ליטרא⁴⁹ של ירק, בין חי בין שלוק. ואם היה בשליל ולא בשליל - אין מערבין בו⁵⁰, לפי שאין ראוי לאכילה. עוקלא⁵¹ תבלין. קב⁵² תמרים. קב גרוגרות⁵³. מנה דבלה⁵⁴. קב תפוחין. כשות⁵⁵ - כמלא היד. פולין לחין - כמלא היד. חזיז⁵⁶ - ליטרא. והתרדין - הרי הן בכלל הירק ומערבין בהן. עלי בצלים - אין מערבין בהן. אלא אם הבצילו ונעשה ארף כל עלה מהן זרת; אבל פחות מכאן אינו אכל. וכל אלו הדברים האמורין - כלפתן הן, ולפיכך נתנו בהן שעורין אלו; וכל פיצא בהן. וכל האכלין מצטרפין לשעור השתוף⁵⁷.

(42) עירובין, שם. (43) אבל יין מבושל - שיעורו מזון שתי סעודות, כמבואר בהלכה י. (44) רביעית היא רביעית הלוג, שהיא שיעור ביצה ומחצה, ולפי המדה הנהוגה בזמננו היא שלושת רבעי דצייליטר. (45) והוא הדין בכל שאר המשקין חוץ מן המים (שו"ע או"ח סי' שפ). (46) כי לפעמים אוכלים אותה בלי בישול. (47) בכת"י:

אחד, שמניחין אותו מערב שבת. פלומר, שפלנו מערבין ואכל אחד לכלנו, ואין כל אחד ממנו חולק רשות מחברו, אלא קשם שיד פלנו שנה במקום זה שגשאר לכלנו, כך יד פלנו שנה בכל מקום שיאחו כל אחד לעצמו, והרי פלנו רשות אחד. ובמעשה הזה לא יבואו לטעות ולדמות, שמתר להוציא ולהכניס מרשות היחיד לרשות הרבים.

(21) עירובין מט, א.

ז. הערוב שעושים בני החצר זה עם זה - הוא הנקרא ערובי חצרות; ושעושין אנשי מבוי זה עם זה או כל בני המדינה - הוא הנקרא שתוף.

ח. אין²² מערבין בחצרות אלא בפת שלמה²³ בלבד. אפלו כפר מאפה סאה והיא פרוסה - אין מערבין בה; היתה שלמה והיא פאסר²⁴ - מערבין בה. וכשם שמערבין בפת תבואה, כך מערבין בפת ארז²⁵ ובפת עדשים; אבל לא בפת החר²⁶. ושתוף²⁷ - בין בפת בין בשאר אכלים. בכל אכל משתתפין²⁸, חוץ מן המים בפני עצמן או מלח בפני עצמו²⁹. וכן כמהין ופטירות - אין משתתפין בהן. שאינן חשובין כאכלים³⁰. ערב מים עם מלח - נעשה כמוריס³¹ ומשתתפין.

(22) משנה, בעירובין פ, ב. (23) "שגובין חלה אחת שלימה מכל בית ובית" (להלן הלכה טז) "משום איבה" שיבואו לידי מחלוקת, שיאמר: "אני נתן שלמה וחברי פרוסה?" (עירובין פא.). (24) הנקרא בלשון התלמוד "איסר האיטלקי" (קידושין ב.), והוא מטבע של כסף (רש"י שם), אחד מעשרים וארבעה דינר (בכא-מציעא נא.); ומשקלו 4 שעורות (רבינו בפירוש המשניות מקוואות פ"ט). (25) שדרך לאפות מהם לחם (רבינו יהונתן), והוא הדין עדשים. (26) שנקרא "הירזע", שאין דרך לעשות ממנו פת (ראה למעלה בפ"ג ברכות ה"י). (27) של אנשי מבוי, זה עם זה. (28) משנה בעירובין כו, ב. (29) שאינו חשוב מאכל (שם כז.). (30) הגאון רבינו אליהו מוילנה בבאוריו לשו"ע או"ח (סי' שפו סקט"ז) תמה על זה, הלא כמהין ופטירות מבושלים, הם אוכלים? ולכן החליט הגאון, כי טעות נפלה כאן בהבנת דברי הגמרא ע"י חסרון בדפוס, כי במשנה אמרו "בכל מערבין ומשתתפין - חוץ מן המים ומן המלח, והכל ניקח בכסף מעשר - חוץ מן המים והמלח", ועל זה שאלו שם בתלמוד "ותו ליכא? והוא איכא (הלא יש) כמהין ופטירות? אלא שמעמינה אין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בו חוץ", וכשאמר במשנה "חוץ מן המים ומן המלח", הכוונה גם כמהין ופטירות, וחשבו מפרשי התלמוד שזה סובב על הדין הראשון המוזכר במשנה "בכל מערבין ומשתתפין", אבל האמת היא שכאן חסרה התיבה "וכו", וכל הענין סובב על הדין השני של "הכל ניקח בכסף מעשר", כי בכסף מעשר ניקח רק דבר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פְּהֶלְכָה ⁶⁷ - אֵין מְעַרְבִין ⁶⁸ וּמְשַׁתְּפִין בְּהֵן. אָבֵל מְעַרְבִין וּמְשַׁתְּפִין בְּדַמְאֵי ⁶⁹, מְפַגֵּי שְׂרָאוֹי לְעַנְיִים; וּבְמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שְׁנִטְלָה תְרוּמָתוֹ ⁷⁰; וּבְמַעֲשֵׂר שְׁנֵי וְהֶקְדֵּשׁ שְׁנַפְּדוֹ ⁷¹, אָף עַל פִּי שְׁלֵא נָתַן אֶת הַחֲמֵשׁ, שְׂאִין הַחֲמֵשׁ מְעַפֵּב. וּמְעַרְבִין ⁷² בְּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי בִירוּשָׁלַיִם, מְפַגֵּי שְׁהוּא רֵאוֹי שֵׁם לְאַכִּילָה, אָבֵל לֹא בְּגִבּוּלִין ⁷³.

(63) משנה, עירובין לא, א. (64) תבואה שלא הפרישו ממנה תרומות ומעשרות, "טב - לא, לא טוב לאכול מתבואה זו" (רבינו בפירושו המשניות ברכות פ"ז). (65) שחיוב תרומה ומעשרות שלה הוא רק מדברי חכמים. (66) שהלוי לקח את המעשר שלו לפני שהפרישו מהתבואה תרומה גדולה. (67) כגון שפדה מעשר שני על מטבע שאין עליו צורה, והקדש שפדאו על קרקע. (68) עירובי חצרות ותחומין. (69) פירות עם-הארץ שיש לחשוש שלא הפריש ממנה מעשר. 'דמאי' דא-מאי, אין אנו יודעין מה זה. (70) תרומת מעשר אף-על-פי שלא ניטלה ממנו תרומה גדולה, שהלוי לקח את המעשר שלו כשהתבואה היתה עוד בשבלים, שאינה חייבת בתרומה גדולה, וראה למעלה בפרק א' מהל' ברכות ה"ט וה"כ. (71) רק הקרן. (72) תוספתא בעירובין פ"ב. והיינו עירובי חצירות שהם בתוך העיר, ולא עירובי תחומין שהם מחוץ לעיר. (73) חוץ לירושלים.

טז. פִּיצַד ⁷⁴ מְעַרְבִין בְּחִצְרוֹת? גּוֹבִין חֲלָה אַחַת שְׁלֵמָה מִכָּל בֵּית וּבֵית ⁷⁵, וּמְנִיחִין הַכֹּל בְּכָלִי אֶחָד בְּבֵית אֶחָד ⁷⁶ מִבְּתֵי הַחֶצֶר, אֶפְלוּ בְּבֵית הַתְּבָן אוֹ בְּבֵית הַבְּקָר אוֹ בְּבֵית הָאוֹצָר ⁷⁷. אָבֵל אִם נִתְּנוּ בְּבֵית שְׁעָר ⁷⁸, אֶפְלוּ בֵּית שְׁעָר שֶׁל יְחִיד, אוֹ בְּאַכְסֻדָּרָה אוֹ בְּמִרְפֶּסֶת אוֹ בְּבֵית שְׂאִין בוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת ⁷⁹ - אֵינוֹ עָרוֹב ⁸⁰. וּקְשָׁמְכֶפֶן הָעָרוֹב ⁸¹ מִבְּרֶךְ: בְּרוּף אֶתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ ⁸² עַל מִצְוֹת עָרוֹב. וְאוֹמַר: בְּעָרוֹב זֶה יִהְיֶה מִתֵּר לְכֹל בְּנֵי הַחֶצֶר לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מִבֵּית לְבֵית ⁸³ בְּשִׁבְתָּ. וַיֵּשׁ לְקַטֵּן לְגִבּוֹת עָרוֹבֵי חִצְרוֹת ⁸⁴. וּבֵית שְׂמִיחִין בוֹ עָרוֹב, אֵינוֹ צְרִיף לְתֵן אֶת הַפֶּתַח ⁸⁵. וְאִם הָיוּ רְגִילִין לְהַנִּיחַ בוֹ - אֵין מְשַׁנֵּין אוֹתוֹ, מְפַגֵּי דְרָכֵי שְׁלוֹם ⁸⁶.

(74) משנה, עירובין סה, ב. (75) ודעת הראב"ד שאין צורך לגבות חלה שלימה מכל בית ובית אלא גובים קמח מכל אחד ועושים חלה שלימה אחת לכולם (מגיד-משנה). (76) ועל-ידי-זה נחשב כאילו כולם דרים בבית זה (ראה בהלכה ו). (77) כיון שהם ראויים לדירה. (78) כיון ששם דריסת הרגל לכל בני החצר, לא חשוב דירה. (79) סוכה ג, ב. שאינו ראוי לדור בתוכו. (80) "והמנהג בזמן הזה להניח העירוב בבית הכנסת, וכן נהגו הקדמונים, אף-על-פי שביט הכנסת אינו ראוי לדירה מפני קדושתו, שאסור לאכול ולישון בתוכו, העירובין שלנו יש להם דין שיתופי מבואות, שאין צריך להניחו בבית דירה" (רמ"א או"ח סי' שסו, וראה

"עשרה", וכן הוא בגמרא. וראה ב'מגיד משנה'. (48) הם גדולים, וחמשה מהם הוא כמו עשרה אגוזים. (49) שם משקל, ראה בהלכה שלאחר זו. (50) בגמרא עירובין כט, א אמרו כן לענין תרדין, וסובר רבינו שהווא-הדין לשאר ירקות, והראב"ד חולק עליו. (51) שם משקל המבואר בהלכה שלאחר זו. (52) שם מדה שיבואר בהלכה יג. (53) תאנים יבשות. (54) תאנים לחות כותשים אותן במכתשת, ומעמלין אותן בידים ועושים מהן כעגולי פת (הערוך). (55) מין צמח. (56) בכת"י הגירסא: "חזרת". ובעירובין כח, ב "חזיז", והיא שחת של תבואה כשהוא ירק וגוזזין ואוכלין אותו (רש"י שם כח.). (57) עירובין כט, א: "כל האוכלין מצטרפין . . . במזון שתי סעודות לעירוב", והראב"ד חולק על דין זה, כי המשנה שם מדברת מדין עירובי תחומין, ששם שיעור זה לכל אחד. אבל בשיתופי מבואות שהם לאנשים הרבה - אין מצטרפין מינים הרבה.

יב. לִיטְרָא ⁵⁸ הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם - מְלֵא שְׁתֵּי רְבִיעֵי. וְעוֹבְלָא - חֲצִי רְבִיעֵית. וּמְנָה הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם - מְאָה דִינָר. וְהֵינָר - שֵׁשׁ מְעִין. וְהַמְעָה - מִשְׁקַל שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שְׁעוֹרוֹת. וְהַסְּלַע - אַרְבַּעַת דִּינָרִין. וְהָרְבִיעֵית מְחֻזְקַת מִן הַמַּיִם אוֹ מִן הַיַּיִן מִשְׁקַל שְׁבַעַת עֶשֶׂר דִּינָרִין וְחֲצִי דִינָר בְּקָרוֹב. נִמְצָא: הַלִּיטְרָא - מִשְׁקַל חֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים דִּינָר, וְהַעוֹבְלָא - מִשְׁקַל תְּשַׁעַת דִּינָרִין פְּחוֹת רְבִיעַ.

(58) כל השיעורים האמורים בהלכה זו, מקורם בדברי הגאונים שדקדקו בזה מדעתם ושקלו ומדדו, ואף רבינו היה מן המדקדקים, והזכיר זאת בהקדמת פירושו המשנה למנחות (מגיד-משנה).

יג. סָאָה הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם ⁵⁹ - שֵׁשֶׁת קָבִין. וְהַקֵּב - אַרְבַּעַת לָגִין. וְהַלֵּג - אַרְבַּע רְבִיעֵי. וְכָבֵר בְּאַרְנוּ מֵדַת הָרְבִיעֵית וּמִשְׁקָלָהּ. וְאֵלוּ הַשְּׁעוּרִין שְׂאָדָם צְרִיף לְזָכֵר אוֹתָן תָּמִיד.

(59) שהזכרה בתורה ובדברי חכמים.

יד. אָבֵל ⁶⁰ שְׁהוּא מִתֵּר בְּאַכִּילָה, אָף עַל פִּי שְׁהוּא אֶסוּר לִזְהַ הַמְעַרֵב - הָרִי זֶה מְעַרֵב בּוֹ ⁶¹ וּמְשַׁתְּפָהּ בוֹ. פִּיצַד? מְשַׁתְּפָה הַנְּזִיר בִּינֵן, וַיִּשְׂרָאֵל - בְּתִירוּמָה ⁶². וְכֵן הַנּוֹדֵר מֵאֶכֶל זֶה אוֹ שְׁנַשְׁבַּע שְׁלֵא יֵאכְלֵנוּ - מְעַרֵב בוֹ וּמְשַׁתְּפָהּ בוֹ; שְׂאָם אֵינוֹ רֵאוֹי לִזְהַ, הָרִי הוּא רֵאוֹי לְאַחַר.

(60) משנה, עירובין כו, ב. (61) עירובי תחומין, שהרי עירובי חצרות אינם אלא בפת. (62) כשהיא טהורה שהיא מותרת לכהן, ובזמן הזה שהכהנים טמאי מתים, ואין אפר פרה להזאה, אין מערבין בתרומת א"י ('קובץ').

טו. אָבֵל ⁶³ דְּבַר הָאֶסוּר לְכֹל, כְּגוֹן טְבִילָה ⁶⁴, אֶפְלוּ טְבִילָה שֶׁל דְּבָרֵי סוֹפְרִים ⁶⁵, וְכֵן מְעַשֵׂר רֵאשׁוֹן שְׁלֵא נִטְלָה תְרוּמָתוֹ בְּהַגֵּן ⁶⁶, וְכֵן מְעַשֵׂר שְׁנֵי וְהֶקְדֵּשׁ שְׁלֵא נִפְדּוּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יט. **הַמְשַׁתְּפֵינָּם** ⁹⁶ בְּמִבּוּי צְרִיכִים לְעָרֵב בְּחֻצוֹתָם ⁹⁷,
כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁכַּחוּ הַתִּינוּקוֹת תּוֹרַת עֲרוֹב; שֶׁהָרִי אֵין
הַתִּינוּקוֹת מְפִירִין מֵהַנְּעֻשָׂה בְּמִבּוּיָם ⁹⁸. לְפִיכֵךְ, אִם
נִשְׁתַּתְּפוּ בְּמִבּוּי בִּפְתַח ⁹⁹ - סוּמְכִין עָלָיו, וְאֵין צְרִיכִין
לְעָרֵב בְּחֻצוֹתָם; שֶׁהָרִי הַתִּינוּקוֹת מְפִירִין בִּפְתַח ¹⁰⁰.
בְּגִי ¹⁰¹ חֲבוּרָה ¹⁰² שֶׁהָיָה מְסֻבִּין ¹⁰³ וְקָדַשׁ עָלֵיהֶן הַיּוֹם ¹⁰⁴
- פֶּת שֶׁעַל הַשְּׁלֶחֶן ¹⁰⁵ סוּמְכִין עָלֵיהֶן מִשּׁוּם עֲרוֹבֵי
חֻצוֹתָם. וְאִם רָצוּ לְסַמְךָ עָלֵיהֶן מִשּׁוּם שְׂתוּף -
סוּמְכִין, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן מְסֻבִּין בְּחֻצָּר.

(96 עירובין עא, ב. 97 עם הבתים. 98 ויאמרו -
אבותינו לא עירבו. 99 שהניחו פת שלימה בבית שבחצר,
כדין עירובי חצירות. 100 מתוך שהפת חיי האדם, לפיכך
מכירים בו כשמשתתפים בו ('בית יוסף'). 101 עירובין
פה, ב. 102 מאותו מבוי. 103 בבית, ערב שבת בין
השמשות. 104 נכנסה השבת כאמצע סעודתם, והרי לא
עירבו בנייהם. 105 המשותף, ולדעת הרשב"א אף אם
הפת הוא של בעל הבית סומכים עליו משום עירוב ושיתוף,
כי בזה שהזמנים לאכול, הקנה להם חלק בפת ונעשה
שלהם.

כ. לְקַח ¹⁰⁶ אֶחָד מִבְּנֵי הַחֻצָּר פֶּת אַחַת וְאָמַר: הָרִי זֶה
לְכָל בְּנֵי הַחֻצָּר; אוּ שֶׁהוּא אֶכֶל כְּשֵׁתִי סְעֻדוֹת,
וְאָמַר: הָרִי זֶה לְכָל בְּנֵי הַמְּבּוּי - אֵינוֹ צָרִיךְ לְגַבּוֹת
מִפְּלֵ אֶחָד וְאֶחָד. אֶבֶל צָרִיךְ לְזַכּוֹת לָהֶן בּוֹ עַל יְדֵי
אֲחֵר ¹⁰⁷. וְיֵשׁ לוֹ לְזַכּוֹת עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבְתוֹ הַגְּדוֹלִים,
וְעַל יְדֵי עַבְדּוֹ הַעֲבָרִי, וְעַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ; אֶבֶל לֹא עַל
יְדֵי בְּנוֹ וּבְתוֹ הַקְּטָנִים, וְלֹא עַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ
הַכְּנַעֲנִים, מִפְּנֵי שֶׁיֵּדֵן פִּיֶּדוֹ ¹⁰⁸. וְכֵן יֵשׁ לוֹ לְזַכּוֹת לָהֶן
עַל יְדֵי שִׁפְחָתוֹ הַעֲבָרִית, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא קְטָנָה;
שֶׁהַקְּטָן זֹכֵה לְאַחֵרִים בְּדָבָר שֶׁהוּא מְדַבְּרִי
סוֹפְרִים ¹⁰⁹. וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לְבְּנֵי הַחֻצָּר אוּ לְבְּנֵי
הַמְּבּוּי שֶׁהָרִי זָכָה לָהֶן וְעָרֵב עָלֵיהֶן; שֶׁזְּכוּת הַיָּא
לָהֶן ¹¹⁰, וְזָכִין לוֹ לְאָדָם שֶׁלֹּא בִּפְנֵיו.

(106 משנה, עירובין עט, ב. 107 שיאמר לו קיבל פת זה
וזכה בו לכל בני החצר. ועל ידי עצמו אינו יכול לזכות,
שכל זמן שהוא בידו לא יצא מרשותו. 108 ולא יצא הפת
מרשותו. 109 כי כל ענין עירוב אינו מדברי תורה אלא
תקנת שלמה המלך (למעלה ה"ב). 110 שיהיה מותר
לטלטל בכל החצר.

כא. אֵין מְעַרְבִין וְלֹא מְשַׁתְּפִין בְּשַׁבָּת, אֶלֶּא מִבְּעוֹד
יוֹם ¹¹¹. וּמְעַרְבִין עֲרוֹבֵי חֻצוֹתָם ¹¹² וְשִׁתּוּפֵי מְבוֹאוֹת
בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא סִפֵּק מִן הַיּוֹם סִפֵּק
מִן הַלֵּילָה. וְלַעוֹלָם צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה הָעֲרוֹב אוּ הַשְּׂתוּף
מִצְוֵי וְאִפְשָׁר לְאָכְלוֹ כֵּן בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת. לְפִיכֵךְ ¹¹³,
אִם נָפַל עָלָיו גֵּל ¹¹⁴, אוּ אֶבֶד, אוּ נִשְׂרַף, אוּ שֶׁהָיָה
תְּרוּמָה וְנִטְמָאת: מִבְּעוֹד יוֹם - אֵינוֹ עָרוֹב,

בהלכה זו). (81 לפני שמניחו במקומו, כי על כל המצוות
צריכים לברך - עובר (לפני) לעשייתן (פסחים ז:).
82) אף שמצוות עירוב הוא מתקנת שלמה המלך ולא מן
התורה - בכל זאת מברך "ווצונו", כי ה' צונו בתורה (דברים
זו, יא) "על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו
לך תעשה, לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל",
ובכלל זה הם הגזירות התקנות והמנהגות שאמרו חכמים
לעשות (רבינו בהל' ממרים פ"א). 83) בדפוס ויניציא,
נוסף "ומבית לחצר ומחצר לבית". 84) עירובין לא, א.
85) עירובין מט, א. כי "עירוב משום דירה", שייחשב כאילו
כולם גרים באותו בית על-ידי ששמים שם מאכלם, ובעל
הבית גר ממילא שם. 86) משנה, גיטין נט, א: "מערבין
בבית ישן - מפני דרכי שלום". ובתלמוד שם (ס:): אמרו:
"מאי טעמא? - מפני חשדא", ופירש רש"י "הואיל והורגל
העירוב באותו בית, אם באת לשנות את מקומו, הנכנסין
לאותו בית ולא יראו שם את העירוב יחשדו את בני החצר
שמטלטלין בלא עירוב", ורבינורתם מפרש "שלא יאמרו
מפני שחושדים את בעל הבית שגונב את הפת של עירוב,
אין מניחין אותו שם", ורבינו מפרש בפירוש המשניות:
"לפי שיש להם בזה הנאה, שהבית שמניחים בו העירוב
אינו צריך ליתן את הפת", וכן נראה מדבריו כאן.

יז. וְכִיצַד ⁸⁷ מְשַׁתְּפִין בְּמִבּוּי? גּוֹבֵה אֶכֶל כְּגִרְגֵרָת
מִפְּלֵ אֶחָד וְאֶחָד, אוּ פְחוֹת מִכְּגִרְגֵרָת אִם הָיָה
מְרִבִּין, וּמְנִיחַ הַכֹּל בְּכֹלֵי אֶחָד בְּחֻצָּר מַחֲצוֹת הַמְּבּוּי
אוּ בְּבֵית מִן הַבָּתִּים. אֶפְלוּ בֵּית קָטָן ⁸⁸ אוּ אֶכְסֻדְרָה
אוּ מִרְפֶּסֶת - הָרִי זֶה שְׂתוּף. אֶבֶל אִם הֵנִיחוּ בְּאֹרֵי
מְבּוּי - אֵינוֹ שְׂתוּף. וְאִם ⁸⁹ הֵנִיחַ הַכֹּלֵי בְּחֻצָּר ⁹⁰, צָרִיךְ
לְהַגְבִּיחַ הַכֹּלֵי מִן הַקְּרָקַע טֶפַח, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה נִכְרִי ⁹¹.
וּמְבָרֵךְ: עַל מִצְוֹת עֲרוֹב ⁹². וְאָמַר: בְּזֶה הַשְּׂתוּף יִהְיֶה
מִתֵּר לְכָל בְּנֵי הַמְּבּוּי ⁹³ לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מַחֲצוֹת
לְמְבּוּי בְּשַׁבָּת.

(87 עירובין פה, ב. 88 שאין בו ארבע אמות על ארבע
אמות (סוכה ג.). 89 עירובין עט, ב. 90 הוא-הדין אם
הניחו בבית (כסף-משנה). 91 שהוא לעירוב. וכן פירשו
הגאונים (רשב"א). ולפי זה, אפילו אם אין צריך לזכות
בשבילם, כגון שגבו אוכל מכל בני המבוי. ויש מפרשים
שאין צריך להגביח אלא במזכה להם משלו (רש"י ועוד).
92) שגם על שיתוף שייך לשון עירוב, שמעורבין ומשותפין
כל החצירות שבמבוי יחד ('משנה ברורה' סי' שצו).
93) ואם רוצים לסמוך על שיתוף במקום עירוב, יאמרו
"ומהם לבתים ומבתים להם" (רמ"א סי' שצו).

יח. חֲלָקוּ אֶת הָעֲרוֹב אוּ אֶת הַשְּׂתוּף, אָף עַל פִּי
שֶׁהוּא בְּבֵית אֶחָד - אֵינוֹ עָרוֹב ⁹⁴. אֶבֶל אִם מְלֹאוּ אֶת
הַכֹּלֵי מִן הָעֲרוֹב וְנִשְׂאָר מִמֶּנּוּ מֵעַט וְהִנִּיחוּהוּ בְּכֹלֵי
אֲחֵר - מִתֵּר ⁹⁵.

(94 "עירוב שמו" (עירובין מט). שיהיה מעורב ולא מחולק.
95) כיון שלא חלקוהו בכוונה. ודוקא אם שני הכלים בבית
אחד (מגיד-משנה).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כדי להקל על תשמישי החצר - נאמר "שכח". (4) לפי שבכל חלק מן החצר, יש רשות לאחד שלא עירב. (5) שאומר "רשותי מבוטלת לכם", ומסתלק מרשותו (או"ח סי' שפ). וכך מצוי, לבטל רשות חצרו, כדי שלא לאסור על האחרים, ולא לבטל רשות ביתו, כמו שלמדנו חכמים: "מנע רבים מתוך ביתך" (תפארת ישראל). (6) בנוסח אחר: "כולם מותרין, הן מותרין מפני" (כת"י התימנים). (7) "המתארח בחצר. אפילו נתארח בבית בפני עצמו, אם לא נתארח דרך קבע אלא לשלושים יום או פחות, אינו אוסר על בני החצר, והוא והם מותרים בין בביתו בין בביתם, ואפילו אם האורחים רבים ובעל הבית אחד. אבל אם יש אורחים בלבד, שאין אף בעל הבית אחד ביניהם, אוסרים זה על זה" (תרומת הדשן סי' עו). (8) בנוסח אחר: "אינו נאסר" (מעשה ורקח).

ב. המבטל⁹ רשותו סתם¹⁰ - רשותו חצרו בטל, רשות ביתו לא בטל¹¹. והמבטל רשותו לבני חצרו, צריך לבטל לכל אחד ואחד בפירוש, ואומר: רשותי מבטלת לך ולך וליך¹². והיורש מבטל רשותו¹³ אף על פי שמת מורישו בשבת; שהיורש קם תחת מורישו לכל דבר. ובטול רשות בשבת - מתר לכתחלה¹⁴.

9 עירובין ט, ב. 10 שלא פירש מה הוא מבטל, אלא אמר: רשותי מבוטלת. 11 כמבואר בהלכה הקודמת. 12 עירובין ע, א. ולדעת רש"י, מספיק אם אומר "רשותי מבוטלת לכולכם", ודעת רבינו שלפעמים "רובו ככולו", לכן אם אומר "כולכם" אולי לא נתכוון אלא אל הרוב, וזה הטעם שאנו אומרים כפלת ראש-השנה "מלוך על כל העולם כולו בכבודך" כפל לשון, שלא נפרש על רובו (ט"ז או"ח סי' שפ). 13 עירובין ע, ב. 14 משנה, עירובין ט, ב: "מאימתי נותנין רשות? בית שמאי אומרים מבעוד יום (כי ביטול רשות הוא הקנאת רשות, ואסור לעשות קנין בשבת). ובית הלל אומרים משחשיכה (מותר אף בשבת, שזהו רק סילוק רשות ולא הקנאה). ואף שבכל מקום אם נאסר למקצת שבת אסור לכל השבת - כאן אם ביטל רשותו בשבת, מותר לטלטל בשבת (עירובין ע):

ג. בטלו¹⁵ אלו המערבין רשותן לזה שלא ערב - הוא מתר, שהרי נשאר לבדו; והם אסורין, שלא נשאר להן רשות. ואין אומרים: יהיו פאורחים אצלו¹⁶; שאין רבים אורחין אצל אחד¹⁷.

15 משנה, עירובין ט, ב. 16 באורחים ממש אין הבדל בין רבים ליחיד, ואף אם רבים מתארחים אצל יחיד - אין אוסרים עליו, אבל כאן הרי באמת החצר והבתים שייכים להם אלא כדי שיהא מותר לטלטל - נסתלקו מרשותם (חיי אדם). 17 והוא-הדין שאין היחיד אורח אצל היחיד (רשב"א).

ד. היו¹⁸ אלו שלא ערבו שנים או יתר, אם בטלו רשותם למערבין - המערבין מתרין, ואלו שלא

משחשכה¹¹⁵ - הרי זה ערוב. ואם ספק¹¹⁶ - הרי זה ערוב; וספק הערוב - פשוט.

111 משנה, שבת לה, א. 112 שאינם אלא עירוב רשויות. אבל עירובי תחומין שהם כקנין בית אסור (שבת שם, ועיי"ש בחידושים המיוחסים להר"ן). 113 משנה, עירובין לה, א. 114 של אבנים. 115 שכבר קדש השבת. 116 היינו שבוודאי הניחו שם לפני שבת, ויש ספק אם העירוב היה קיים בעת כניסת השבת, מעמידים את העירוב בחזקתו וכשר, אבל אם יש ספק אם הניחו שם בכלל את העירוב - אסור (שו"ע או"ח סי' שצד).

כב. נתן¹¹⁷ הערוב או השתוף במגדל¹¹⁸ ונעל עליו, ואבד המפתח קדם שחשכה, אם אי אפשר לו להוציא הערוב אלא אם פן עשה מלאכה¹¹⁹ בין השמשות - הרי זה קמי שאבד, ואינו ערוב; שהרי אי אפשר לאכלו. הפרישו¹²⁰ תרומת מעשר או תרומה גדולה והתנה עליה שלא תהיה תרומה עד שתחשף - אין מערבין בה; שעדין היא טבל כל בין השמשות, וצריך שתהיה סעדה הראויה מבעוד יום.

117 משנה, עירובין לה, ב. 118 של בנין, שאסור לסתרו בשבת. 119 גמורה, שאסורה מן התורה (ראה בהל' שבת, מפרק ז ואילך). אבל אם אפשר להוציא משם על ידי אסור דרבנן - עירובו ערוב, כדעת רבי שסובר "כל דבר שהוא משום שבות - לא גזרו עליו בין השמשות". 120 עירובין לו, א.

פרק שני

1 כלל בו רבינו דיני חיסרון עשיית העירוב בחצרות, רצוננו-לומר אם לא נעשה, מה הוא האיסור המגיע מהיעדרו, והתקנה שיש בדבר, כשלא נעשה, והוא ביטול הרשות לאחד מהם. ומי הם הצריכין עירוב, ושעירוב או תקנה הנזכרת מועילה להם. ומי הוא שצריכין לביטול האסור - דבר אחר, רצוננו-לומר, כגוי שצריך במקומו שכירות מקום. וזכה נסתיים הפרק.

א. אנשי החצר² שערכו פלן, היון מאחד מהן שלא ערב עמהן, בין מזיד³ בין שוכח - הרי זה אוסר עליהן⁴, ואסור לכלן להוציא מפתיהן לחצר או מחצר לבתיהן. בטל להן זה שלא ערב רשות חצרו בלבד⁵ - הרי אלו מתרין להוציא ולהכניס מפתיהן לחצר ומחצר לבתיהן; אבכל לביתו - אסור. בטל להן רשות ביתו ורשות חצרו - הרי פלם מתרין. הן, מפני⁶ שערכו, והרי בטל להן רשות ביתו וחצרו; וגם הוא מתר, מפני שלא נשאר לו רשות, והרי הוא פאורח⁷ אצלם, והאורח אינו אוסר⁸.

2 משנה, עירובין ט, ב. 3 שלא רצה לערב, ומה שנאמר במשנה: "אנשי חצר ששכח אחד מהם ולא עירב", הוא-הדין במזיד, ומשום שכל אחד רגיל לערב עם בני החצר,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בחיצוֹנָה, וְיִשְׂרָאֵל אַחֵר בְּפִנְיַמִּית - הָרִי זֶה אוֹסֵר עַל החיצוֹנָה עַד שְׁשֹׁכֵר מִמֶּנּוּ⁵⁹, שֶׁהָרִי רַגְלֵי שְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים וְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלּוֹת מְצוּיִים שָׁם; וְהַפְּנִימִי מִתֵּר בְּפִנְיַמִּית⁶⁰.

(56 עירובין סה, ב. 57) ודיירי החצר הפנימית צריכים לצאת דרך החצר החיצונה. (58 בנוסח אחר: "אחד" (כת"י התימנים). 59) כיון שכולם הולכים דרך החיצונה, נחשב כאילו דרים שם, והרי שני ישראלים וגוי דרים ביחד שאוסר עליהם (כדלעיל ה"י). (60) שהרי הגוי גר בחיצונה ואינו אוסר על הפנימית, בין אם היה בה ישראל לבדו או ישראל וגוי (כדלעיל ה"ט).

יב. שוֹכְרִין⁶¹ מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלּוֹת אֶפְלוּ בְּשֶׁבֶת⁶², שֶׁהַשְּׂכִירוֹת כְּבִטּוֹל רְשׁוֹת הֵיא; שְׂאִינָה שְׂכִירוֹת וְדָאִית, אֲלֵא הֵכֵר בְּלִבְד⁶³. לְפִיכֵךְ, שוֹכְרִין מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלּוֹת אֶפְלוּ בְּפִחּוֹת מְשׁוּה פְרוּטָה⁶⁴, וְאִשְׁתּוֹ שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלּוֹת מְשֻׁפֶּרֶת שֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ⁶⁵, וְכֵן שְׂכִירוֹ וְשִׁמְשׁוֹ מְשֻׁפְּרִין שֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ; וְאֶפְלוּ הֵיךְ שְׂכִירוֹ אוֹ שִׁמְשׁוֹ יִשְׂרָאֵלִי - הָרִי זֶה מְשֻׁפֶּרֶת שֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ. שְׂאֵל מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלּוֹת מְקוֹם לְהַנִּיחַ בוֹ חֲפְצָיו, וְהַשְּׂאִילוֹ - הָרִי נִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ בְּרִשְׁוֹתוֹ, וּמְשֻׁפְּרִי שֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ. הֵיךְ לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלּוֹת זֶה שְׂכִירִים אוֹ שִׁמְשִׁים אוֹ נְשִׁים רְבִים, אִם הַשְּׂפִיר אֶחָד מֵהֶן - דִּי⁶⁶.

(61 עירובין סה, ב. 62) ונותנים לו דבר מאכל עבור השכירות, ואין צריך לפרש לו שהוא כדי להתיר הטלטול בשבת, ואין צריך הגוי לעשות כתב על השכירות (או"ח סי' שפב). (63) להתיר טלטול בחצר, ואין זה דומה למקח וממכר שאסור בשבת. (64) שלגבי גוי, נחשב גם פחות משהו פרוטה ממון (רבינו בה"ל מלכים פ"ט הלכה ט). (65) עירובין ס, א. ואפילו אם מסרב הנכרי להשכיר, מועילה שכירות מאשתו (מגיד-משנה). (66) עירובין סו, א.

יג. שְׁנֵי⁶⁷ יִשְׂרָאֵלִים וְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלּוֹת הַדְּרִים בְּחֶצֶר אַחַת, וְשִׁכְרוּ מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלּוֹת בְּשֶׁבֶת - חוֹזֵר הָאֶחָד⁶⁸ וּמְבַטֵּל רְשׁוֹתוֹ לְשֵׁנִי⁶⁹, וּמִתֵּר⁷⁰. וְכֵן אִם מֵת הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלּוֹת בְּשֶׁבֶת - מְבַטֵּל הַיִּשְׂרָאֵלִי לְיִשְׂרָאֵל הָאֲחֵר⁷¹, וְיִהְיֶה מִתֵּר לְטַלְטֵל.

(67 עירובין סה, ב. 68) הישראלי. (69) שהעירוב שעשו, לא הועיל - כיון שהיה גוי ביניהם. (70) שמותר לבטל רשות בשבת, כמו שכתב למעלה הלכה ב. (71) כיון שמת הגוי, בטלה רשותו באותה חצר, אף שהיה חי בכניסת השבת.

יד. עוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלּוֹת⁷² שֶׁהַשְּׂפִיר לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלּוֹת: אִם אֵין הָרִאשׁוֹן יְכוֹל לְהוֹצִיא הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלּוֹת הַשְּׁנֵי עַד שִׁשְׁלִים זְמַן שְׂכִירוֹתוֹ -

גַּר תּוֹשֵׁב⁵¹ בְּחֶצֶר - אֵינוֹ אוֹסֵר עָלָיו; שְׂדֵיֶת הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלּוֹת אֵינָה דִירָה, אֲלֵא כְּבִהְמָה הוּא חָשׁוּב⁵². וְאִם הָיוּ שְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים אוֹ יֵתֵר וְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלּוֹת שָׁכֵן עִמָּהֶן - הָרִי זֶה אוֹסֵר עֲלֵיהֶם. וְדָבָר זֶה גְזָרָה, שֶׁלֹּא יִשְׁפִּינוּ עוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלּוֹת עִמָּהֶן, שֶׁלֹּא יִלְמְדוּ מִמַּעֲשָׂיו. וְלָמָּה לֹא גָזְרוּ בְּיִשְׂרָאֵל אֶחָד וְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלּוֹת אֶחָד? מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ דָּבָר מְצוּי, שֶׁהָרִי יִפְחַד שֶׁמָּא יִתְיַחַד עִמּוֹ וְיִהְרַגְנוּ; וְכִבֵּר אֶסְרוּ לְהִתְיַחַד עִם הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלּוֹת⁵³.

(50) משנה, עירובין סא, ב. (51) 'ירושלמי' עירובין פ"ו ה"ב. והוא נכרי שלא נתגייר אלא שקיבל עליו שלא לעבוד עבודה-זרה. (52) שנאמר: "ואתן צאני צאן מרעיתי, אדם אתם" (יחזקאל לה, לא) אתם קרוים אדם ואין עכ"ו"ם קרויים אדם (יבמות סא.). וגר תושב, דינו כגוי לענין זה (מגיד-משנה בשם 'ירושלמי'). (53) "אין מתייחדים עם הגוים, מפני שמקצתם חשודים על שפיכות דמים, ולכן אמר כשיהיה אחד גוי ואחד ישראל - אינו אוסר עליו, שהיהודי ימנע לגור איתו ולהשכיר לו, לפי שהוא חשוד על שפיכות דמים, אבל אם היו שני ישראלים, שמותרו להם להתייחד עמו, אז נאמר אסור, כדי שלא ידור עמו, גזירה שמא ילמד ממעשיו" (פירוש המשניות).

י. שְׁנֵי⁵⁴ יִשְׂרָאֵלִים וְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלּוֹת אֶחָד, הַשּׁוֹכְנִים בְּחֶצֶר אַחַת, וְעָרְבוּ הַיִּשְׂרָאֵלִים לְעֶצְמָן - לֹא הוֹעִילוּ פְלוֹם. וְכֵן אִם בְּטָלוּ לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלּוֹת אוֹ בְּטָל לָהֶן, אוֹ בְּטָלוּ הַיִּשְׂרָאֵלִים זֶה לָזֶה וְנִצְעִשׁוּ בְּיַחֲד עִם הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלּוֹת - לֹא הוֹעִילוּ פְלוֹם; שְׂאִין עָרׁוּב מוֹעִיל בְּמְקוֹם עוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלּוֹת, וְאֵין בְּטוֹל רְשׁוֹת מוֹעִיל בְּמְקוֹם עוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלּוֹת. וְאֵין לָהֶן תְּקֵנָה, אֲלֵא שְׁשִׁיכְרוּ מִמֶּנּוּ רְשׁוֹתוֹ, וְיִצְעֶשׂה הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלּוֹת כְּאִלוֹ הוּא אוֹרַח עִמָּהֶן⁵⁵. וְכֵן אִם הָיוּ עוֹבְדֵי פּוֹכְבִּים וּמְזֻלּוֹת רְבִים - מְשֻׁפְּרִין רְשׁוֹתָם לְיִשְׂרָאֵלִים, וְהַיִּשְׂרָאֵלִים מְעָרְבִין וּמִתְרִין. וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד שֶׁשִּׁכְר מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלּוֹת - מְעָרֵב עִם שְׂאֵר הַיִּשְׂרָאֵלִים וְיִתְרוּ פְלוֹם; וְאֵין כָּל אֶחָד צָרִיךְ לְשִׁכֵּר מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלּוֹת.

(54) עירובין סב, א. (55) עירובין סו, א. והטעם בזה מפני שרצו חכמים להרחיק דירת ישראל מן הגוים, לכן החמירו שאין לו תקנה עד שישכור ממנו רשות, ומאחר שהגוי אינו רוצה בקלות להשכיר, ימנע הישראל מלדור עמו כדי שלא יאסור עליו את הטלטול בשבת.

יא. שְׁתֵּי⁵⁶ חֲצֵרוֹת זו לְפָנִים מִזו⁵⁷, וְיִשְׂרָאֵל וְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלּוֹת דְרִים בְּפִנְיַמִּית, וְיִשְׂרָאֵל אַחֵר⁵⁸ בְּחִיצוֹנָה; אוֹ שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל וְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלּוֹת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ומזלות; אָבְל מְבַטֵּל הוּא רְשׁוּתוֹ לְיִשְׂרָאֵל הַכָּשֶׁר⁸², וְזוֹ הִיא תְּקִנְתּוֹ. וְכֵן אִם הִיָּה יִשְׂרָאֵל אֶחָד פֶּשֶׁר זֶה הַצְּדוּקִי בְּחֶזֶר - הָרִי זֶה אוֹסֵר עָלָיו עַד שְׂבִיבֵט לֹא רְשׁוּתוֹ.

(80) בעירובין סט, ב: "ישראל מומר, משמר שבתו בשוק (אף שמחלל בצנעא) - מבטל רשות. שאינו משמר שבתו בשוק (שמחלל שבת אף בפרהסיא) - אינו מבטל רשות, מפני שאמרו: ישראל נוטל רשות ונותן רשות, ובנכרי עד שישכיר." (81) "כתות הרעות שיצאו מן הכלל, שמוצאם מצדוק ובייתוס תלמידי אנטיגנוס איש סוכו, שטעו בפירוש דברי רבם, התחילו להשיב על הקבלה של רבותינו, ולפרש את הפסוקים כמו שיראה להם, מבלתי שישמעו להם כלל, היפך אמרו יתברך (דברים יז, יא): על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה, לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (רבינו בפירוש המשניות לאבות פרק א מ"ג). ולענין הקראים, השיב רבינו בתשובה, שאין ראוי להשלים בהם מנין, להיותם בלתי מודים בחיוב הזה. והביא ראיה מעירוב, שג"כ אמרו כי מי שאינו מודה במצות עירוב אין מערבים עמו (תשובות הרמב"ם פריימן סי' יד) ועי' הל' ממרים פ"ג ה"ג. (82) בנוסח אחר: "כישאל הכשר" (מעשה רוקח).

~ יום שישי כ' סיון ~

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) ביאר בו רבינו החצרות המעורבות, רצונר-לומר שיש ביניהן פתח או חלון, והן שריות זו אצל זו, מהו דין העירוב בהם, אם צריכין לערב שתיהן ביחד, או הכרח להם לערב כל אחת בעצמה, או הרשות בידם, כי כל אלו הצדידין הם נמצאים בהם ונמשך לזה ביאור ענייני החצרות אלו עם אלו בלא עירוב מה הן.

א. חֲלוֹן² שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת, אִם יֵשׁ בּוֹ אֶרְבָּעָה טְפָחִים עַל אֶרְבָּעָה טְפָחִים אוֹ יָתֵר עַל זֶה, וְהִנֵּה קָרוֹב מִן הָאֶרֶץ בְּתוֹף עֲשָׂרָה טְפָחִים³ - אֶפְלוּ פְּלוֹ לְמַעְלָה מְעַשְׂרָה וּמְקַצְתוֹ בְּתוֹף עֲשָׂרָה, אוֹ פְּלוֹ בְּתוֹף עֲשָׂרָה וּמְקַצְתוֹ לְמַעְלָה מְעַשְׂרָה אִם רָצוּ יוֹשְׁבֵי שְׁתֵּי הַחֲצֵרוֹת לְעֵרֵב בְּלֵן עֲרוֹב אֶחָד - הֲרִשׁוֹת בִּידָן, וְיַעֲשׂוּ כְּחֶזֶר אַחַת וְיִטְלְטְלוּ מִזוֹ לְזוֹ; וְאִם רָצוּ - מְעַרְבִין שְׁנֵי עֲרוֹבִין, אִלּוּ לְעֶצְמָן וְאִלּוּ לְעֶצְמָן. הִנֵּה הַחֲלוֹן פְּחוֹת מְאֹרְבָּעָה⁶, אוֹ שֶׁהִיָּה פְּלוֹ לְמַעְלָה מְעַשְׂרָה⁷ - מְעַרְבִין שְׁנֵי עֲרוֹבִין, אִלּוּ לְעֶצְמָן וְאִלּוּ לְעֶצְמָן.

(2) משנה במסכת עירובין דף ע"ו עמוד ב'. (3) שאין מחיצה פחותה מגובה עשרה טפחים (כמבואר בהלכות שבת פרק י"ד הלכה א'), וחשובות שתיהן כחצר אחת, שאין ביניהן מחיצה מפסקת. (4) בני"א: "או אפילו" (מע"ק). (5) כי החלון נחשב כפתח בין שתי החצרות.

שׁוֹכְרִין מְזֶה הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזוֹלֹת הַשְּׁנִי, שְׁהָרִי נִכְנַס תַּחַת הַבְּעָלִים; וְאִם יֵשׁ רְשׁוּת לְרֵאשׁוֹן לְהוֹצִיא הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזוֹלֹת הַשׁוֹכֵר מִמֶּנּוּ בְּכָל עַת שְׂרִיצָה⁷⁸, אִם לֹא הִיָּה הַשְּׁנִי עוֹמֵד⁷⁴, וְשָׁכְרוּ הַיִּשְׂרָאֵלִים מִן הָרֵאשׁוֹן - הָרִי אֵלּוּ מִתְרִין.

(72) עירובין סה, ב: "ריש לקיש ותלמידי דרבי חנינא, איקלעי (נודמנו) להווא פונדק (מלון), ולא הוה שוכר והוה משכיר, אמרו: מהו למיגר מיניה? (האם מועיל לשכור רשות מהמשכיר) - כל היכא דלא מצי מסלק ליה (כשאין המשכיר יכול להוציא עכשיו את השוכר מדירה) לא תיבעיא לך דלא אגרינא (ברור שאין לשכור ממנו רשות), כי תיבעיא היכא דמצי (כשיכול) מסלק ליה, מאי? - כיון דמצי מסלק ליה אגרינא (שוכרים), או דילמא השתא (עכשיו) מיהא לא סלקיה, אמר להן ריש לקיש: נשכור, ולכשנגיע אצל רבותינו שכדורם נשאל להן, אתו שיללו (באו ושאלו) ליה לרבי אפס, אמר להן: יפה עשיתם ששכרתם." (73) כגון שהתנה אתו כן בשעה שהשכירו. (74) כלשון הגמרא "ולא הוה שוכר". אבל אם השוכר לפנינו - אין לשכור אלא ממנו, וראה ב'בית יוסף' סי' שפב.

טו. חֲצֵר⁷⁵ שְׂרִיצָה לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזוֹלֹת שְׂרוּיִין בָּהָּ⁷⁶, וְהִיָּה חֲלוֹנוֹת פְּתוּחוֹת מִבֵּית יִשְׂרָאֵלִי זֶה לְבֵית יִשְׂרָאֵלִי זֶה, וְעֲשׂוּ עֲרוֹב דְּרֵף חֲלוֹנוֹת - אֵף עַל פִּי שְׁהֵן מִתְרִין לְהוֹצִיא מִבֵּית לְבֵית דְּרֵף חֲלוֹנוֹת⁷⁷, הָרִי הֵן אֲסוּרִין לְהוֹצִיא מִבֵּית לְבֵית דְּרֵף פְּתָחִים⁷⁸, מִפְּנֵי הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזוֹלֹת, עַד שְׂשֻׁכִיר; שְׁאִין רַבִּים נַעֲשִׂים בְּעֲרוֹב בְּיָחִיד בְּמָקוֹם הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזוֹלֹת⁷⁹.

(75) עירובין עד, ב. (76) ופתחיהם פתוחים לחצר. (77) שעל-ידי חלונות שביניהם חל העירוב שעשו, ששם אין רשות הנכרי מפקטת. (78) אם אויר החצר מפסיק בין הפתחים. (79) אף שהדעת נוטה שכיון שעירבו ביניהם נעשו כולם כאחד, ויחיד הדר עם הנכרי בחצר אין הנכרי אוסר עליו (לעיל הלכה ט) - אינו דומה ליחיד ממש שלא גזרו עליו מפני שלא שכח שידור אתו, שיפחד להתייחד אתו שמא יהרגנו, אבל בשנים או יותר אין טעם זה, ואין לחשבם כאחד אפילו אם עירבו ביניהם.

טז. יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא מְחַלֵּל שֶׁבֶת בְּפִרְהֶסְיָא, אוֹ שֶׁהוּא עוֹבֵד עֲבוֹדַת פּוֹכְכִים וּמְזוֹלֹת - הָרִי הוּא פְּעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזוֹלֹת לְכָל הַבְּרִי. וְאִין מְעַרְבִין עִמּוֹ, וְאִינוּ מְבַטֵּל רְשׁוּתוֹ, אֶלָּא שׁוֹכְרִין מִמֶּנּוּ, פְּעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזוֹלֹת⁸⁰. אָבְל אִם הִנֵּה מִן הָאֶפְיִקוֹרְסִין שְׁאִין עוֹבְדִין עֲבוֹדַת פּוֹכְכִים וּמְזוֹלֹת וְאִין מְחַלְלִין שֶׁבֶת, כְּגוֹן צְדוּקִין וּבִיתוֹסִין⁸¹ וְכָל הַכּוֹפְרִים בְּתוֹרָה שְׂבִעַל פָּה, כְּלָלוֹ שֶׁל דְּבָר: כָּל מִי שְׁאִינוּ מוֹדֵה בְּמִצְוֹת עֲרוֹב - אִין מְעַרְבִין עִמּוֹ, לְפִי שְׁאִינוּ מוֹדֵה בְּעֲרוֹב; וְאִין שׁוֹכְרִין מִמֶּנּוּ, לְפִי שְׁאִינוּ פְּעוֹבֵד פּוֹכְכִים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פְּתַחְתוּנָה אֲרָבְעָה - מִמַּעַט²⁴; אֵין פְּתַחְתוּנָה אֲרָבְעָה וְאֵין בִּינָה לְבֵין הָעֵלְיוֹנָה²⁵ שְׁלֹשָׁה²⁶ - מִמַּעַט, וְאֵם רָצוּ - מְעַרְבִין אֶחָד. וְכֵן בְּמִדְרָגוֹת שֶׁל עֵץ²⁷ שְׁסֻמְכָן לְפֶתֶל.

22) מסכת עירובין דף כ"ז עמוד ב' כלומר בנה מערב שבת וקבעה בקרקע, ואי אפשר ליטלה משם בשבת. ובלשון הגמרא "איצטבא", והוא כעין ספסל של אבן. 23) ומן המצבה עד לראש הכותל אין עשרה טפחים. 24) את שיעור עשרת הטפחים, וחשוב כאילו אין כאן מחיצה עשרה. 25) ואף היא אינה רחבה ארבעה, שאם רחבה ארבעה ממעט (וכן נראה בפירוש רבינו חננאל – ביאור הלכה למשנה ברורה סימן ש"ב סעיף י"א, ועיין מ"מ). 26) וכל תוך שלושה כלבוד (כמחבור) הוא. 27) מסכת עירובין שם בשם רב נחמן אמר רבה בר אבון "סולם ששליכותו פורחות וכו'".

ו. **כְּתָל²⁸ גְבוּהָ²⁹ שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת וְזִיזָא בְּאֲמָצְעֵיתָו, אֵם נִשְׂאָר מִן הַזִּיז עַד רֹאשׁ הַכְּתָל פְּחוֹת מַעֲשָׂרָה - מְנִיחַ סֵלֶם לְפָנֵי הַזִּיז³¹, וּמְעַרְבִין אֶחָד אֵם רָצוּ³²; אֲבָל אֵם הַנִּיחַ הַסֵּלֶם בְּצַד הַזִּיז - אֵינוֹ מִמַּעַט. הֵיךְ הַכְּתָל גְבוּהָ תִשְׁעָה עָשָׂר טַפְחִים - מוֹצִיא זִיז אֶחָד בְּאֲמָצֵעַ, וּמְעַרְבִין אֶחָד אֵם רָצוּ; שֶׁהֲרִי מִן הַזִּיז עַד הָאֲרֶץ פְּחוֹת מַעֲשָׂרָה, וּמִן הַזִּיז הָעֵלְיוֹן עַד רֹאשׁ הַכְּתָל פְּחוֹת מַעֲשָׂרָה. הֵיךְ הַכְּתָל גְבוּהָ עָשָׂרִים טַפְחִים - צָרִיף שְׁנֵי זִיזִין³³ זֶה שְׁלֹא כִּנְגַד זֶה, עַד שְׂוִיָּה בֵין הַזִּיז הַתַּחְתּוֹן וּבֵין הָאֲרֶץ פְּחוֹת מַעֲשָׂרָה, וּבֵין הַזִּיז הָעֵלְיוֹן וּבֵין רֹאשׁ הַכְּתָל פְּחוֹת מַעֲשָׂרָה, וּמְעַרְבִין אֶחָד אֵם רָצוּ.**

28) מסכת עירובין דף ע"ח עמוד א'. 29) יותר מעשרה טפחים. 30) בליטה יוצאת מן הכותל. 31) יסימוך ראשו העליון של הסולם בזיז, ועל ידי זה נחשב הסולם כמדורגה לזיז. 32) הראב"ד יש לו שיטה אחרת בגמרא לפי נוסחתו, שהמדובר הוא בזיז שיש בו ארבעה על ארבעה, הממעט משיעור עשרה שלא יחשב הכותל למחיצה, אולם אם הסמיך את הסולם לאותו הזיז, אינו יכול להשתמש בזיז ומיעט כוחו, שהסולם אינו ראוי למעט את הכותל לפי שאינו רחב כל צרכו, והזיז אינו ראוי לפי שהסולם סמוך עליו, ויש כאן מחיצה בין שתי החצרות, ולכן מערבים שתיים ואין מערבין אחד ("מגיד משנה"). 33) אחד קודם עשרה תחתונים, ואחד הימנו למעלה בתוך עשרה עליונים ויעמידם זה שלא כנגד זה, כדי שיוכל לקבוע סולם מאחד לשני (רש"י).

ז. **דֶּקֶל שִׁחְתְּכוּ וּסְמְכוּ עַל רֹאשׁ הַכְּתָל וְעַל הָאֲרֶץ - מְעַרְבִין אֶחָד³⁴ אֵם רָצוּ, וְאֵינוֹ צָרִיף לְקַבְעוֹ בְּכַנּוֹן. וְכֵן³⁵ הַסֵּלֶם - כְּבָדוֹ קוֹבְעוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיף לְחַבְרוֹ בְּכַנּוֹן. הֵיךְ קָשִׁין מְבַדְּלִין בֵין שְׁתֵּי הַחֲצֵרוֹת, וְסֵלֶם מְפָאן וְסֵלֶם מְפָאן³⁶ - אֵין מְעַרְבִין אֶחָד; שֶׁהֲרִי אֵין**

6) אינו נחשב כפתח אלא כחור בלבד. 7) שיש תחתיו מחיצה גמורה המחלקת את החצרות.

ב. **בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחֵלוֹן שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת; אֲבָל שְׁבִין שְׁנֵי בָתִּים⁸, אֲפֹלוּ הֵיךְ לְמַעְלָה מַעֲשָׂרָה, וְכֵן חֵלוֹן שְׁבִין בֵּית לְעֵלְיָה - אֵם רָצוּ, מְעַרְבִין עָרוּב אֶחָד, אֲפֹלוּ שְׂאֵין בִּינְיָהֶן סֵלֶם⁹. וְהוּא, שְׂוִיָּה בּוֹ¹⁰ אֲרָבְעָה עַל אֲרָבְעָה. הֵיךְ חֵלוֹן עָגֹל, אֵם יֵשׁ בּוֹ קָדִי לְרַבֵּעַ בּוֹ אֲרָבְעָה עַל אֲרָבְעָה¹¹ - הֲרִי הוּא כְּמַרְבֵּעַ.**

8) "ביתא כמאן דמליא דמי" (מסכת עירובין דף ע"ו עמוד ב') כיון שיש לו גג הרי הוא כמלא, וגם אם החלון למעלה מעשרה טפחים, נחשב כאילו הוא בתוך עשרה. 9) לעלות למעלה ואי אפשר להשתמש בעליה, מצטרפים כבית אחד. 10) בחלון. 11) שאפשר להכניס בחללו רבוע של ארבעה על ארבעה, ובגמרא מובא שאם היקף העיגול שבעה עשר טפחים פחות חומש, אפשר לרבע מתוכו מרובע של ד' על ד' (ראה "מגיד משנה" בשם הרשב"א).

ג. **כְּתָל¹² שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת אוּ מִתְבָּן שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת¹³ פְּחוֹת מַעֲשָׂרָה טַפְחִים¹⁴ - מְעַרְבִין עָרוּב אֶחָד וְאֵין מְעַרְבִין שְׁנַיִם; הֵיךְ גְבוּהָ עֲשָׂרָה¹⁵ אוּ יִתָּר עַל פֶּן - מְעַרְבִין שְׁנֵי עָרוּבִין, אֵלוֹ לְעֲצָמָן וְאֵלוֹ לְעֲצָמָן. וְאֵם הֵיךְ בִּינְיָהֶם סֵלֶם מְפָאן וְסֵלֶם מְפָאן - הֲרִי הֵן כְּפֶתַח¹⁶; וְאֵם רָצוּ, מְעַרְבִין אֶחָד. וְאֲפֹלוּ הֵיךְ הַסֵּלֶם זָקוּף וְסֻמוּף לְכַתָּל, שֶׁהֲרִי אֵין יְכוּלִין לְעֹלוֹת בּוֹ עַד שְׂוִיָּמָשׁ וְיִתְרַחַק מִתַּחְתּוֹ מִן הַכְּתָל - הֲרִי זֶה מִתִּיר. וְאֲפֹלוּ לֹא הֵיךְ מְגִיעַ רֹאשׁ הַסֵּלֶם לְרֹאשׁ הַכְּתָל, אֵם נִשְׂאָר בִּינְיָהֶן פְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה¹⁷ - הֲרִי זֶה מִתִּיר, וּמְעַרְבִין אֶחָד אֵם רָצוּ.**

12) משנה במסכת עירובין שם. 13) משנה במסכת עירובין דף ע"ט עמוד א' גדיש של תבן מפסיק ביניהן על פני כל רוחב החצר. 14) שמחיצה פחותה מעשרה אינה נקראת מחיצה, ושתי החצרות נחשבות לאחת. 15) אפילו אינו רחב ארבעה (ראה מגיד משנה). 16) מכיון שאפשר להשתמש ביניהן דרך הסולם. 17) "שכל פחות משלשה טפחים כלבוד דמי" (=כמחבור דומה. מסכת סוכה דף ד' עמוד א').

ד. **הֵיךְ¹⁸ הַכְּתָל רָחֵב אֲרָבְעָה¹⁹, וְעָשׂוּ סֵלֶם²⁰ מְפָאן וְסֵלֶם מְפָאן, אֵף עַל פִּי שֶׁהַסֵּלְמוֹת מְרַחְקִים זֶה מִזֶּה - אֵם רָצוּ, מְעַרְבִין אֶחָד. אֵין בְּרָחֵב הַכְּתָל אֲרָבְעָה: אֵם אֵין בֵּין הַסֵּלְמוֹת שְׁלֹשָׁה - מְעַרְבִין אֶחָד; הֵיךְ בִּינְיָהֶם שְׁלֹשָׁה - מְעַרְבִין שְׁנַיִם²¹.**

18) מסכת עירובין דף ע"ז עמוד ב'. 19) היינו ארבעה טפחים ובקלות אפשר ללכת על הכותל. 20) בגמרא שם אמרו שהסולם רחב ארבעה טפחים ולא הזכירו רבינו (מגיד משנה). 21) שהכותל מפסיק בין החצרות.

ה. **בְּנֵה מַצְבָּה²² עַל גְּבִי מַצְבָּה בְּצַד הַכְּתָל²³: אֵם יֵשׁ**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הפּרָצָה⁵⁰ **עַד עֶשֶׂר אַמוֹת**⁵¹ - **מְעַרְבִין שְׁנֵי עָרֻבִין**; **וְאִם רָצוּ** - **מְעַרְבִין אֶחָד**, **מִפְּנֵי שֶׁהֵיא פְּתַח**; **הֵיטָה יָתֵר מֵעֶשְׂרֵה**⁵² - **מְעַרְבִין עָרֻב אֶחָד וְאִין מְעַרְבִין שְׁנֵי עָרֻבִין**.

(49) משנה במסכת עירובין דף ע"ו עמוד ב'. (50) ברוחב. (51) ונשאר משהו מן הכותל משני הצדדים נחשב לפתח. (52) אפילו נשאר הרבה מאד ברוחב הכותל, אין זו מחיצה, כיון שיש פרצה יתרה על עשר אמות (כמבואר בהלכות שבת פרק ט"ז הלכה ט"ז).

י.א. הֵיטָה⁵³ **הַפְּרָצָה פְּחוּתָה מֵעֶשֶׂר**, **וּבֵא לְהַשְׁלִימָה לְיָתֵר מֵעֶשְׂרֵה**⁵⁴ - **חֹזֵק בְּפִתְל גְּבוּהָ עֶשְׂרֵה טְפָחִים**⁵⁵, **וּמְעַרְבִין עָרֻב אֶחָד**. **וְאִם בָּא לְפָרֵץ לְכַתְּחִלָּה**⁵⁶ **פְּרָצָה יָתֵר מֵעֶשֶׂר בְּכָל הַפְּתָל** - **צְרִיף לְהֵיוֹת גְּבוּהָ הַפְּרָצָה מְלֵא קוּמְתוֹ**⁵⁷.

(53) מסכת עירובין דף ע"ח עמוד ב' "חקק להשלים בכותל וכו'" ועיין רש"י שם וראב"ד כאן. (54) כדי לעשות משתי החצרות חצר אחת. (55) אותו הרוחב שהוא צריך להשלים לעשר אמות, יחזיק בגובה של עשרה טפחים מהקרקע, שעל ידי זה נחשבה הפרצה לפתח ומצרפתן, ואף שאינו יכול לעבור דרך אותו הפתח בקלות, ניכר הדבר על ידי מעשה החקיקה שלו שברצונו לחבר שתי החצרות יחד, כדי לערב אחד. (56) שהיה כותל סתום, ובא לעשות בו פתח. (57) "שיראו החצרות כאחת, בהיות אדם עובר מזו לזו בלא דוחק, שאם לא כן אין מעשיו מורים על כוונת סילוק המחיצה, אלא שברצונו להשתמש עם בני החצר השניה בלבד" ("מגיד משנה").

י.ב. תְּרִיץ⁵⁸ **שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת**: **עֲמַק עֶשְׂרֵה וְרִחֵב אַרְבָּעָה**⁵⁹ **אוּ יָתֵר** - **מְעַרְבִין שְׁנֵי עָרֻבִין**; **פְּחוּת מִכָּאן** - **מְעַרְבִין אֶחָד וְאִין מְעַרְבִין שְׁנַיִם**. **וְאִם מֵעַט עֲמַקוֹ בְּעֶפְר אוּ בְּצֻרוֹת** - **מְעַרְבִין אֶחָד וְאִין מְעַרְבִין שְׁנַיִם**; **שְׁשֶׁתֶּם עֶפֶר וְצֻרוֹת בְּחִרְיִן מְבַטְלִין הֵן**⁶⁰. **אֲבָל אִם מְלֵאָהוּ תֵּבֶן אוּ קֶשֶׁל**⁶¹ - **אִין מְמַעְטִין**⁶² **עַד שִׁבְטָל**⁶³.

(58) משנה במסכת עירובין דף ע"ח עמוד ב'. (59) כי שיעור המחיצות בעומק כמו בגובה (כמבואר בהלכות שבת פרק י"ד הלכה כ"ג). (60) ואין מחיצה בין שתי החצרות. (61) הראויים למאכל בהמה. (62) לפי שיכול לקחתם משם בשבת. (63) יסכים בלבד להשאירם שם.

י.ג. וְכֵן⁶⁴ **אִם מֵעַט רִחְבּוֹ**⁶⁵ **בְּלוּח אוּ בְּקִנְיָה**⁶⁶, **שֶׁהוּשִׁיטוּ בְּאַרְבֵּי פֶל הַחֲרִיץ** - **מְעַרְבִין אֶחָד וְאִין מְעַרְבִין שְׁנַיִם**. **וְכָל דְּבָר הַנִּשְׁטָל בְּשֶׁבֶת**, **כְּגוֹן הַסֵּל וְהַסֶּפֶל**, **אִין מְמַעְטִין בּוֹ**⁶⁷, **אֲלָא אִם בֶּן חִבְרוֹ בְּאַרְץ חִבּוּר שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְשַׁמְטוֹ עַד שִׁיחַפֵּר בְּדָקָר**⁶⁸.

(64) משנה במסכת עירובין דף ע"ט עמוד א'. (65) והפחיתו מארבעה טפחים. (66) שהניח שם דברים

בֶּן הַרְגֵל עוֹלָה פְּסָלָם, **לְפִי שְׂאִין לוֹ עַל מָה שִׁיִּסְמָךְ**³⁷. **הֵיָה סָלָם בְּאִמְצַע**, **וְקָשִׁין מִכָּאן וְקָשִׁין מִכָּאן**³⁸ - **אִם רָצוּ**, **מְעַרְבִין שְׁנַיִם**³⁹.

(34) במסכת עירובין דף ע"ח עמוד א'. "דקלים שבבבל אינן צריכין קבע, מאי טעמא? כבידן קובעתן" ואף על פי שיש עליהם תורת כלי - מפני כבדם אין אדם נוטלם, ונקבעו. (35) מסכת עירובין שם. (36) רוצה לאמר "שהמחיצה החוצצת [בין שתי החצרות] היא של קשין והסולמות סמוכים עליהם זה מכאן וזה מכאן (בית הבחירה להרב המאירי שם). (37) שהמחיצה תתמוטט. (38) "שהמחיצה על פני כל ארכה - של קש, אלא שיש באמצעה בנין חזק כעין עמוד למקום קביעות ראשי הסולמות" (בית הבחירה שם). (39) עיקר החידוש כאן הוא שאם רצו מערבין אחד, כיון שיכול להשתמש בסולם, הסולם מצרף שתי החצרות להיות אחת, ולכן הגיה בהגהות בן אריה: "[אם רצו מערבין אחד], אם רצו מערבין שניים".

ח. הֵיָה⁴⁰ **אֵילָן בְּצַד הַפְּתָל**, **וְעֶשְׂהוּ סָלָם לְפִתְל - אִם רָצוּ**, **מְעַרְבִין אֶחָד**; **הוֹאִיל וְאִסוּר שְׁבוּת**⁴¹ **הוּא שְׁגָרָם לוֹ שְׁלֵא יַעֲלֶה בְּאֵילָן**⁴². **עֶשְׂהוּ אֶשְׂרֵה**⁴³ **סָלָם לְפִתְל - אִין מְעַרְבִין אֶחָד**, **מִפְּנֵי שְׂאִסוּר לְעֻלוֹת עֲלֵיהָ מִן הַתּוֹרָה**, **שֶׁהִי הִיא אִסוּרָה בְּהֵנִיָּה**.

(40) מסכת עירובין דף ע"ח עמוד ב'. (41) חכמים אסרו לעלות באילן בשבת משום שבות (כמבואר בהלכות שבת פרק כ"א הלכה א'). (42) בנ"א: נוסף כאן: "לא גזרו עליו בין השמשות" (מעשה רוקח), "שכל דבר שהוא משום שבות - לא גזרו עליו בין השמשות" (פרק כ"ד מהלכות שבת הלכה י'). הרי שתי החצרות מצורפות לאחת על ידי האילן, בזמן שחל דין העירוב, דהיינו בין השמשות (למעלה פרק א' הלכה כ"א). (43) אילן שעבדוהו לעבודה זרה אסור בהנאה, שהתורה אמרה (דברים פרק י"ב פסוק ג') "ואשריהם תשרפון באש".

ט. פְּתָל⁴⁴ **שְׁגוּבָה עֶשְׂרֵה**, **וּבֵא לְמַעְטוֹ**⁴⁵ **כְּדֵי לְעַרְב עָרֻב אֶחָד**, **אִם יֵשׁ בְּאַרְבֵּי הַמַּעְט אַרְבָּעָה**⁴⁶ **טְפָחִים** - **מְעַרְבִין אֶחָד**. **סֵתֵר מְקַצֵּת הַפְּתָל**⁴⁷ **עַד שְׁנֹת־מַעְט מֵעֶשְׂרֵה** - **צִדוֹ הַקָּצֵר נוֹתֵן אוֹתוֹ לְחֻצֵר זוֹ**⁴⁸, **וְשֶׂאֵר הַפְּתָל הַגְּבוּהָ לְבֵין שְׁתֵּי הַחֲצֵרוֹת**.

(44) מסכת עירובין דף ע"ז עמוד א'. (45) שעשה תל עפר למטה בקרקע סמוך לכותל, כדי שיהיה פחות מעשרה, לצרף שתי החצרות לאחת. (46) בנוסח שהיה לפני הראב"ד היה כתוב "עשרה טפחים" (וכן מצא הרב המגיד בספריו), לכן השיג על רבנו, ודעתו שמספיק בשיעור ארבעה טפחים. אבל במקצת ספרים כלפינו "ארבעה טפחים" וכמפורש בגמרא שם וכן היא הנוסחא האמיתית (מגיד משנה). (47) כלומר מקצת עובי הכותל, עד שבצד אחת החצירות נתמעט הכותל מעשרה (לחם משנה). (48) כי בצד אותה החצר אין גובה הכותל עשרה.

י. נְפָרֵץ⁴⁹ **הַפְּתָל הַגְּבוּהָ שְׁבִינֵיהֶן**: **אִם הֵיטָה**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בשיפוע ההר. (81) בגג הכותל. (82) בהורדה על ידי חבל. (83) הקשה לשימוש משלשול. (84) אבל לחצרותיהן מותר לשתיהן להכניס מעובי הכותל וכן להוציא ("מגיד משנה"). וראה להלן הלכה י"ח"ט.

יז. שני⁸⁵ בתים שביניהן חרפה⁸⁶ שהיא רשות היחיד, אם יכולין שניהם להשתמש בחרפה על ידי זריקה⁸⁷ - אוסרין זה על זה; ואם היה תשמישה לזה בנחת, והאחר אינו יכול לזרק לה, מפני שהיא עמקה ממנה - הרי זה שהיא לו בנחת משתמש בה על ידי זריקה⁸⁸.

(85) מסכת עירובין דף פ"ה עמוד א'. (86) בית הרוס. (87) שאין להם פתח לצד החורבה, אלא שדרך החלון זורקים לתוכו. (88) והשני אסור להשתמש בה.

יח. כל גגות העיר⁸⁹, אף על פי שזה גבוה וזה נמוך, עם כל החצרות ועם כל הקרפיות⁹⁰ שהקפוי שלא לשם דירה, שאין בכל אחד מהן יתר על בית סאתים⁹¹, עם עבי הפתלים שבין החצרות, עם המבואות שיש להן לחי או קורה - כפון רשות אחת הן, ומטלטלין בכלן בלא ערוב פלים ששבתו בתוכן⁹²; אבל לא פלים ששבתו בתוך הבית, אלא אם כן ערבו⁹³.

(89) משנה במסכת עירובין דף פ"ט עמוד א'. (90) מקום נרחב המוקף גדר שלא לשם דירה, אלא לשים בתוכו סחורה. (91) כשיעור חצר המשכן (מסכת עירובין דף כ"ג עמוד ב') אורך מאה אמה על רוחב חמישים (שמות פרק כ"ז פסוקים ט"ו-ב), שהוא שטח של חמשת אלפים אמה מרובעות (פרק ט"ז מהלכות שבת הלכה ג'). (92) שהיו בתוכם בשבת (כמבואר בהלכה השניה בפרוטרוט). (93) ואם לא עירבו אסור להוציא כלים מתוך הבית ולטלטל בהם.

יט. כיצד⁹⁴ כלי ששבת בתוך החצר, בין ערבו אנשי החצר⁹⁵ בין לא ערבו - מתיר⁹⁶ להעלותו מן החצר לגג או לראש הפתל, ומן הגג לגג אחר הסמוך לו, אפילו היה גבוה ממנו כל שהוא או נמוך, ומן הגג האחר לחצר שניה, ומחצר שניה לגג שלישי של חצר שלישית, ומגג שלישי למבוי, ומן המבוי לגג רביעי, עד שיעבירנו כל המדינה כלה דרך גגות וחצרות, או דרך גגות וקרפיות, או דרך חצרות וקרפיות, או דרך שלשתן מזה לזה ומזה לזה; ובלבד שלא יכנס בכלי זה לבית מן הבתים, אלא אם כן ערבו אנשי כל המקומות האלו ערוב אחד.

(94) כלומר: כיצד מותר לטלטל כלי בכל הגגות והחצרות והקרפיות? (95) כ"א: "אנשי המקומות" (כ"י התימנים). (96) "אמר רבי: כשהיינו לומדים תורה אצל

האסורים לטלטל בשבת, ונחשב כאילו נקבעו שם ומיעטו משיעור המחיצה. (67) שאולי ינטלו משם בשבת, ותשאר המחיצה כמו שהיתה. (68) מעדר, וזה נחשב לקבוע, כיון שאסור להפור בשבת.

יד. נתן⁶⁹ לוח שרחב ארבעה טפחים על רחב החרצין⁷⁰ - מערבין אחד; ואם רצו - מערבין שני ערובין. וכן שתי גזוזטאות⁷¹ זו כנגד זו, אם הושיט לוח שרחב ארבעה טפחים מזו לזו - מערבין ערוב אחד; ואם רצו - מערבין שני ערובין, אלו לעצמן ואלו לעצמן. היו זו בצד זו ואינן בשנה, אלא אחת למעלה מחברתה: אם יש ביניהן פחות משלשה טפחים - הרי הן כפצצטרא⁷² אחת⁷³ ומערבין אחת; ואם יש ביניהם שלשה או יתר - מערבין שנים⁷⁴, אלו לעצמן ואלו לעצמן.

(69) משנה בעירובין דף ע"ח עמוד ב'. (70) כעין גשר לעבור עליו. (71) של שתי עליות של שני דיירים. (72) כגזוזטרא. (73) והיא עקומה (מסכת עירובין דף ע"ט עמוד א'). (74) וכאן לא מועיל לשים נסר לגשר, ולחשבו כפתח, כי "פתח בקרן זוית אין עושים", ועוד שמתיראים לעבור על הגשר שהוא במדרון.

טו. פתל⁷⁵ שבין שתי חצרות, שהוא רחב ארבעה⁷⁶, והיה גבוה עשרה טפחים מחצר זו, ושנה לקרקע חצר שניה⁷⁷ - נותנין רחבו לבני החצר שהוא שנה להן ויחשב מחצרן⁷⁸; הואיל ותשמישו בנחת לאלו ותשמישו בקשה לאלו, נותנין אותו לאלו שתשמישו להן בנחת. וכן חריץ שבין שתי חצרות, עמק עשרה טפחים מצד חצר זו, ושנה לקרקע חצר שניה - נותנין רחבו לחצר שהוא שנה לה; מפני שתשמישו נחת לזה וקשה לזה, נותנין אותו לאלו שתשמישו להן בנחת.

(75) מסכת עירובין דף ע"ז עמוד א'. (76) שאם אינו רחב ארבעה טפחים - הוא מקום פטור ומותר לטלטל בו, וממנו (פרק י"ד מהלכות שבת הלכה י"א-ב) - מגיד משנה. (77) שהקרקע בחצר אחת גבוהה משל שניה, ולא שהיתה שוה ממש לארץ, שאם-כן אינו נקרא כותל, אלא שאינו גבוה עשרה טפחים ("מעשה רוקח"). (78) והם מותרים לטלטל בהם בשבת.

טז. היה⁷⁹ הפתל שבין שתי החצרות נמוך מחצר העליונה וגבוה מחצר התחתונה⁸⁰, שנמצאו בני העליונה משתמשים בעביו⁸¹ על ידי שלשול⁸², ובני התחתונה משתמשים בעביו על ידי זריקה⁸³ - שניהן אסורין בו, עד שיערבו שתיהן ערוב אחד; אבל אם לא ערבו - אין מכניסין מעבי פתל זה לבתים⁸⁴, ואין מוציאין מהבתים לעביו.

(79) מסכת עירובין דף פ"ג עמוד ב'. (80) שהחצרות הן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

החלון מורידים את הדלי בחבל לשאוב מים. (108) מרוחקת. (109) ובפחות מארבעה בודאי מותר לשאוב משם מים. (110) בליטת-קרש קטנה לשם היכר. (111) כיון שתשמישם הוא דרך החלון, אין אויר חבירו אוסר עליו.

כד. חצירה ¹¹² קטנה שנופרצה במלואה ¹¹³ לחצר גדולה מבעוד יום ¹¹⁴ - אנשי גדולה ¹¹⁵ מערבין לעצמן ומתרים, שהרי נשאר להן פצימין ¹¹⁶ מכאן ומכאן; ואנשי קטנה אסורין להוציא מפתיהן לחצר שלהן, עד שיערבו עם בני הגדולה ערוב אחד; שדיורין של גדולה חשובין כקטנה ¹¹⁷, ואין דיורי קטנה חשובין כגדולה.

(112) מסכת עירובין דף צ"ג עמוד ב'. (113) כל רוחב הכותל, ולא נשאר ממנו כלום. (114) שאם נפרצה בשבת אומרים: "הואיל והותרה למקצת שבת הותרה לכולה (מסכת עירובין שם). (115) הדיירים שבתוך החצר הגדולה. (116) קרשים. שהרי נשארו בה מחיצות המתירות את הטלטול. ובנ"א: "פסים" (מער"ק). (117) שחצרו נחשבת "כפתחה של גדולה" - כאחת עם הגדולה.

כה. שתי ¹¹⁸ חצרות שערבו ערוב אחד דרך הפתח שביניהן או דרך החלון, ונסתם הפתח ¹¹⁹ או החלון בשבת - כל אחת ואחת מתרת לעצמה ¹²⁰; הואיל והתרה מקצת שבת ¹²¹ - התרה כלה. וכן שתי חצרות שערבה זו לעצמה וזו לעצמה, ונפל הכתל שביניהן ¹²² בשבת - אלו מתרים לעצמן, ומוציאין מפתיהן ומטלטלין עד עקר המחצה, ואלו מטלטלין בן עד עקר המחצה; הואיל והתרה מקצת שבת - התרה כלה. ואף על פי שנתוספו הדיורין, שהדיורין הבאין בשבת אינן אסורין. נפתח החלון ונעשה הפתח בשגגה, או שעשו נכרים לדעתן ¹²³ - חזרו להתירן ¹²⁴. וכן ¹²⁵ שתי ספינות שהיו קשורות זו בזו, וערבו ¹²⁶, ונפסקו - אסור לטלטל מזו לזו, ואפלו היו מקפות מחצה ¹²⁷. חזרו ונקשרו בשוגג - חזרו להתירן ¹²⁸.

(118) מסכת עירובין דף צ"ג עמוד ב'. (119) שנפלה מפולת נגדו (רש"י). (120) ואף על פי שהעירוב מונח בחצר האחרת ואי אפשר להוציא משם (מ"מ). אבל לטלטל מחצר לחצר לא התירו, כמו בשתי ספינות להלן, ועיין ראב"ד. (121) בין השמשות. (122) כשהפרצה יתרה מעשר אמות, אינה נחשבת לפתח. (123) מדעת עצמם. (124) לטלטל מחצר לחצר. (125) מסכת שבת דף ק' עמוד ב'. (126) נחשבות כחצר אחת ומותר לטלטל מאחת לשניה. (127) שהקף מחיצה מיריעות ביניהן (פירוש המשניות). (128) "שכל מחיצה שנעשתה בשבת נקראת מחיצה", אלא שאם עשאה במזיד קנסוהו חכמים שלא יועילו מעשיו.

רבי שמעון בתקוע, היינו מעלים שמן ואלונטית (מגבת) מגג לגג ומגג לחצר, ומחצר לחצר ומחצר לקרפף ומקרפף לקרפף אחר, עד שהיינו מגיעים אצל המעיין שהיינו רוחצים בו; אמר רבי יהודה: מעשה בשעת הסכנה והיינו מעלים ספר תורה מחצר לגג ומגג לחצר ומחצר לקרפף לקרות בו" (מסכת עירובין דף צ"א עמוד א').

כז. וכן אם שבת הפלי בבית והוציא לחצר - לא יעבירו לחצר אחרת ⁹⁷ או לגג אחר או לראש הכתל או לקרפף, אלא אם בן ערבו אנשי כל המקומות שמעבירין בהן פלי זה ערוב אחד.

(97) כיון ששבת בבית.

כא. בור ⁹⁸ שבין שתי חצרות ⁹⁹ - אין ממלאין ממנו בשבת ¹⁰⁰, אלא אם בן עשו לו מחצה גבוהה עשרה טפחים ¹⁰¹, כדי שיהיה כל אחד דולה מרשותו. והיכן מעמידין את המחצה? אם היתה למעלה מן המים - צריך שיהיה טפח מן המחצה יורד בתוף המים; ואם היתה המחצה בלה בתוף המים - צריך שיהיה טפח ממנה יוצא למעלה מן המים, כדי שתהיה נפרת רשות זה מרשות זה ¹⁰².

(98) משנה במסכת עירובין דף פ"ו עמוד א'. (99) ולא עירבו ביניהם. (100) שנמצא כל אחד ממלא מרשות חבירו. (101) שתפסיק בין הרשויות. (102) שלא ישאב בדלי מרשות חבירו.

כב. וכן ¹⁰³ אם עשו על פי הבור קורה רחבה ¹⁰⁴ ארבעה טפחים - זה ממלא מצד הקורה, וזה ממלא מצדה האחר, וכאלו הבדילה חלק זה מחלק זה. אף על פי שהמים מערבין למזמטה, קל הוא שהקלו חכמים במים ¹⁰⁵.

(103) מסכת עירובין דף פ"ו עמוד ב'. (104) כן בדפוס רומי. (105) ואף שכל מחיצה צריכה להגיע עד הקרקע ומחיצה תלויה אינה מועילה - הקילו חכמים במים להתיר מחיצה תלויה, שאיסור טלטול במים מדבריהם (כי המים הם כרמלית), והקילו במחיצה שאינה אלא כדי לעשות היכר" (כמבואר בהלכות שבת פרק ט"ו הלכה י"ג). ורואים אנו כאילו קרש זה נמשך ויורד עד המים וחולק כל רשות לעצמו, וכאן אין לחשוש שידלה מרשות חבירו, לפי שאין דלי מהלך יותר מארבעה טפחים.

כג. באר ¹⁰⁶ שבאמצע השביל ¹⁰⁷ בין שני פתלי חצרות, אף על פי שהיא מפלגת ¹⁰⁸ מפתל זה ארבעה טפחים ומפתל זה ארבעה טפחים ¹⁰⁹ - שניהם ממלאין ממנה, ואין צריכין להוציא זיזין ¹¹⁰ על גבה; שאין אדם אוסר על חברו דרך ארירי ¹¹¹.

(106) מסכת עירובין דף פ"ה עמוד א'. (107) שיש מבוי קטן בין שתי החצרות השייך לשתייהן, ובאר באמצע, ומן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה. האב¹³ ובנו¹⁴ והרב ותלמידו שהן שרויין פחצרו¹⁵ - אינן צריכין לערב, מפני שהן פבית אחד. ואף על פי שפעמים אוכלין על שלחן אחד ופעמים אינן אוכלין, הרי הן פבית אחד.

(13 עירובין, שם. 14) האוכל על שולחן אביו. (15) "רבי חייא (שהיה) בי רבי (בישיבה), אמר: אין אנו צריכין לערב, שהרי אנו סומכין (אוכלים) על שולחנו של רבי". והמדובר כשאין דיירים אחרים בחצר (גמרא, שם).

ו. האחים¹⁶ שפל אחד מהם לו בית בפני עצמו, ואינן סומכין¹⁷ על שלחן אביהן; וכן הנשים או העבדים¹⁸ שאינן סומכין על שלחן בעליהן או רבן תמיד¹⁹, אבל אוכלין הם על שלחנו בשכר מלאכה שעושין לו או בטובה ימים ידועין, כמי שפועד אצל חברו שבוע או חדש: אם אין עמהם דיורין אחרים פחצר - אינן צריכין לערב²⁰, ואם ערכו עם חצר אחרת - ערוב אחד לכלן, ואם בא הערוב אצלן - אין נותנין פת; ואם היו דיורין עמהן פחצר - צריכין פת לכל אחד ואחד כשאין אנשי החצר²¹, מפני שאינן סומכין על שלחן אחד תמיד.

(16 עירובין, שם. 17) בנוסח אחר: "אוכלין" (מעשה רוקח). (18) יש בזה מחלוקת בין רבי יהודה בן בתירא, המתיר בנשים ואוסר בעבדים, לבין רבי יהודה בן בבא, המתיר בעבדים ואוסר בנשים, והלכה כדברי שניהם להקל, כי "הלכה כדברי המיקל בעירוב" (עירובין מו.). (19) זהו פירוש רבינו למה שאמרו בתלמוד: "מקבלי פרס", שאין אוכלים תמיד אצל אביהם, אלא לפעמים סועדים אצלו זמן ממושך שבוע או חודש, אבל הראב"ד ורש"י מפרשים אחרת: "מקבלי פרס" - שהאב נותן להם פרנסתם (בלחם או בכסף), והם אוכלים בבתיהם, וכיון שניזונים ממקור אחד ואוכלים בבתיהם, הם חלוקים במקצת ומאוחדים במקצת לענין עירוב. (20) שנחשבים כבית אחד. (21) שהדיורים האחרים אוסרים עליהם, ונחשבים כחלוקים בדירותיהם.

ז. חמש²² חבורות ששבתו²³ בטרקלין²⁴ אחד: אם היתה מפסיק בין כל חבורה וחבורה מחיצה המגעת לתקרה²⁵ - הרי כל חבורה מהן פאלו היא פחדר בפני עצמו או בעליה בפני עצמה, לפיכך צריכין פת מקל חבורה; ואם אין המחיצות מגיעות לתקרה - פכר אחד לכלן²⁶, שפלן פאנשי בית אחד חשויבין.

(22) משנה, עירובין עב, א. (23) גרו בשבת. (24) אולם גדול, וסביבו חדרים הרבה. (25) או סמוך לתקרה שלשה טפחים, לפי שאז נחשב כ'לבד' וסתום עד למעלה. (26) ואם אין דיירים אחרים בחצר - אינם צריכים עירוב כלל (שו"ע או"ח סי' שע, ס"ג).

ח. מי²⁷ יש לו פחצר חברו בית שער²⁸ שרבים

פרק רביעי

(1) ביאר בו רבינו בדירת החצרות, מי הם הנקראים חלוקי הדירה, ובאי זה מקום ידור שם, ויאסור, ובאי זה זמן. וביאר זה החצר אחת בעצמה ובדין שתי החצירות. ונמשך אחר זה ביאר החצר החלוקה לבתים תחתיים ולעליות. מה הם אלו עם אלו, וכן החצר שיש לפני הימנה חצר אחרת העוברת דרך עלייה מה משפטן. ונמשך לזה ביאר הגזוזטאות והדיטות כשהן יוצאות מן החצרות, מה דינן אלו עם אלו.

א. אנשי² חצר שהיו פלם אוכלין על שלחן אחד³, אף על פי שפל אחד ואחד יש לו בית בפני עצמו - אין צריכין ערב, מפני שהן פאנשי בית אחד⁴. וכשם שאין אשתו של אדם ופני ביתו⁵ ועבדיו אוסרין עליו, ואינו צריך לערב עמהן; כך אלו פאנשי בית אחד הן, מפני שהן פלן סומכין על שלחן אחד.

(2) עירובין עג, א. שמקום הפת שהוא אוכל - שם היא דירתו. (3) הוא-הדין אפילו אם אוכלים על שני שולחנות, מכיון שהם אוכלים בבית אחד (כסף-משנה). ואף-על-פי שכל אחד אוכל משל עצמו, ואינם מעורבים במאכלם (שם). ובכתי" תימן: "על שולחן אחד תמיד", וכ"ה ב'מגיד משנה'. (4) "מקום פיתא גורם" - עיקר דירתו של אדם במקום שהוא אוכל, כנוצר למעלה. (5) בנוסח אחר: "ובני ובני ביתו" (שונצינו).

ב. וכן אם הצרכו לעשות ערוב עם אנשי חצר אחרת - ערוב אחד לכלן, ופת אחת פלבד מוליכין לאותו מקום שמערבין עמו. ואם היה הערוב בא אצלן⁶ - אינן צריכין לערב, כמו הפית שמניחין בו הערוב שאינו צריך לתן את הפת; שפל אלו הפתים פבית אחד הן חשויבין.

(6) שאנשי החצר האחרת מניחים את העירוב בחצר זו. (7) כמבואר בפ"א הט"ו.

ג. וכן⁸ אנשי חצר שערכו - נעשו פלן פבית אחד. ואם הצרכו לערב עם חצר שניה - פכר אחד⁹ פלבד הוא שמוליכין על ידי פלן למקום שמערבין בו. ואם היה הערוב בא אצלן - אינן צריכין לתן פת.

(8) עירובין, שם. (9) כמבואר בפ"א הט"ז: "כיצד מערבין בחצירות? - גובין חלה אחת שלימה מכל בית ובית". ועל-ידי העירוב שעשו ביניהם, נחשבים כבית אחד.

ד. חמשה¹⁰ שגבו את הערוב¹¹ להוליכו למקום שמניחין בו הערוב¹² - פשהם מוליכין, אינן צריכין להוליך על ידי חמשתן אלא פכר אחת; שפנין שגבו פלן, נעשו פאנשי בית אחד.

(10) עירובין, שם. (11) של בני אותה החצר. (12) שרוצים לערב גם עם בני חצר אחרת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לעצמה. (47) והרי צריך להניח העירוב במקום דירה, כמבואר בפ"א הט"ז.

יב. אַחַד⁴⁸ מִבְּנֵי הַחֲצָר שֶׁהִיא גּוֹסֵס⁴⁹, אָף עַל פִּי שְׂאִינוּ יָכוֹל לְחַיֹּת בּוֹ בַּיּוֹם - הֲרִי זֶה אוֹסֵר עַל בְּנֵי הַחֲצָר, עַד שֶׁיִּזְכְּרוּ לוֹ בְּפֶת וַיַּעֲרְבוּ עָלָיו. וְכֵן קָטָן, אָף עַל פִּי שְׂאִינוּ יָכוֹל לְאַכֵּל בְּזֵית - הֲרִי זֶה אוֹסֵר עַד שֶׁיַּעֲרְבוּ עָלָיו. אֲבָל הָאוֹרֵחַ אֵינוֹ אוֹסֵר לְעוֹלָם⁵⁰, כִּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵¹.

(48) 'תוספתא' עירובין פרק ה. (49) נוטה למות, ודינו כחי לכל דבריו. (50) ב'תוספתא' שם: "קסדור (מושל) שבא לעיר, עד ל' יום (שדעתו לשהות שם ל' יום), הרי זה אוסר מיד, אימת - בזמן שייחדו לו בית דירה. לא ייחדו לו בית דירה - אין אוסר; אכסנאי (אורח) - לעולם אינו אוסר". (51) למעלה פ"ב ה"א.

יג. אַחַד⁵² מִבְּנֵי חֲצָר שֶׁהֵנִיחַ בֵּיתוֹ⁵³ וְהֵלֵךְ וְשָׁבַת בְּחֲצָר אַחֲרָת, אֶפְלוּ הֵיטָה סְמוּכָה לְחֲצָרוֹ, אִם הִסִיעַ⁵⁴ מִלְּבוֹ וְאֵין דַּעְתּוֹ לְחֹזֵר לְבֵיתוֹ בְּשַׁבָּת - הֲרִי זֶה אֵינוֹ אוֹסֵר עָלֵיהֶן⁵⁵. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּיִשְׂרָאֵל⁵⁶; אֲבָל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אֶפְלוּ הֵלֵךְ לְשַׁבַּת בְּעִיר אַחֲרָת - אוֹסֵר עָלֵיהֶן עַד שֶׁיִּשְׁכְּרוּ מִמֶּנּוּ מְקוֹמוֹ, שֶׁהֲרִי אֶפְשָׁר שִׁיבֹא בְּשַׁבָּת⁵⁷.

(52) משנה, עירובין פו, א. (53) לפני השבת. (54) הרחיק. (55) כי דירה בלי בעלים, לא שמה דירה. (56) שאין דרך ישראל לבוא בשבת, ואף אם יבוא במקרה, כיון שהותרה למקצת שבת - הותרה לכולה (מגיד-משנה). (57) ודוקא אם הוא במקום קרוב, דהיינו מהלך יום אחד, שיכול לבוא באותו יום. אבל אם הלך לדרך רחוקה - אינו אוסר (מגיד-משנה).

יד. בַּעַל הַחֲצָר שֶׁהִשְׁפִּיר מִפְתֵּי חֲצָרוֹ לְאַחֲרִים, וְהֵנִיחַ לוֹ בָּלִים אוֹ מִיָּי סְחוּרָה כְּכֹל בֵּית וּבֵית מִהֶן - אֵינֶן אוֹסְרִין עָלָיו; הוֹאִיל וַיֵּשׁ לוֹ תְּפִיסַת יָד כְּכֹל בֵּית מִהֶן, נַעֲשׂוּ הַכֹּל כְּאוֹרְחִין אֶצְלוֹ⁵⁸. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֶׁהֵנִיחַ שָׁם דָּבָר שֶׁאֲסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבָּת, כְּגוֹן טָבֵל וְעִשְׂשִׁיאוֹת⁵⁹; אֲבָל אִם נִשְׂאָר לוֹ כְּכֹל בֵּית מִהֶן בָּלִים שֶׁמִּתַּר לְטַלְטְלוֹן - הוֹאִיל וְאֶפְשָׁר שִׁיּוֹצִיאֵם הַיּוֹם וְלֹא יִשְׂאָר לוֹ שָׁם תְּפִיסַת יָד, הֲרִי אֵלוֹ אוֹסְרִין עָלָיו עַד שֶׁיַּעֲרְבוּ.

(58) כרבי יהודה בעירובין פה, ב. (59) חתיכות עבות של מתכת, שאינן כלים ואסורות בטלטול בשבת (עירובין פו).

טו. אֲנָשֵׁי הַחֲצָר⁶⁰ שֶׁשִּׁכְּחוּ וְלֹא עָרְבוּ - אֵין מוֹצִיאֵם מִבְּתֵימֵי לְחֲצָר וְלֹא מִחֲצָר לְבֵתֵימֵם. אֲבָל מְטַלְטְלוֹתֵי הֵן בָּלִים שֶׁשִּׁכְּחוּ בְּחֲצָרוֹ⁶¹ כְּכֹל הַחֲצָר וּבְכֹל הַנְּחָשֵׁב עִם הַחֲצָר. וְאִם⁶² הֵיטָה שָׁם מִרְפֶּסֶת אוֹ עֲלֵיהָ, וַעֲרְבוּ אֲנָשֵׁי הַחֲצָר לְעֶצְמָן וְאֲנָשֵׁי הַמִּרְפֶּסֶת

דוֹרְסִין בּוֹ אוֹ אֶכְסְדָרָה²⁹ אוֹ מִרְפֶּסֶת³⁰ אוֹ בֵּית הַבְּקָר³¹ אוֹ בֵּית הַתְּכֵן אוֹ בֵּית הָעֵצִים³² אוֹ אוֹצָר³³ - הֲרִי זֶה אֵינוֹ אוֹסֵר עָלָיו³⁴, עַד שֶׁיִּהְיֶה לוֹ עֵמוֹ בְּחֲצָר מְקוֹם דִּירָה שֶׁהוּא סוֹמֵךְ עָלָיו לְאַכֵּל בּוֹ פֶּתִי³⁵, וְאַחַר כֵּן יִהְיֶה אוֹסֵר עָלָיו עַד שֶׁיַּעֲרֹב עִמוֹ. אֲבָל מְקוֹם לֵינָה אֵינוֹ אוֹסֵר. לְפִיכָף³⁶, אִם קָבַע לוֹ מְקוֹם לְאַכֵּל בּוֹ בְּבֵית שַׁעַר אוֹ בְּאֶכְסְדָרָה וּמִרְפֶּסֶת - אֵינוֹ אוֹסֵר עָלָיו, לְפִי שְׂאִינוּ מְקוֹם דִּירָה.

(27) עירובין עב, ב. (28) חדר שעל יד השער, ובו יושב שומר הבית. (29) חדר מקורה שתקרתו נשענת על עמודים בלי קירות. (30) מקום גבוה בחצר הבית, ובו מדרגות עולין בהם לעליות (פירוש המשניות לעירובין פג:). (31) רפת. (32) מחסן העצים לחימום הבית. (33) צבור של כל מיני סחורות. (34) שאינם חשובים דירה. (35) אף שאינו ישן שם. (36) משנה, עירובין פה:

ט. עֲשָׂרָה³⁷ בְּתֵימֵי זֶה לְפָנִים מִזֶּה³⁸ - הַבֵּית הַפְּנִימִי וְהַשְּׂנִי לוֹ הֵם שְׁנוֹתֵינִין אֶת הָעֵרוֹב, וְהַשְּׂמוּנָה בְּתֵימֵי הַחֲצִיזִנִּים אֵינֶן נוֹתְנִין אֶת הָעֵרוֹב; הוֹאִיל וְרַבִּים דוֹרְסִין³⁹ בָּהֶן - הֲרִי הֵן בְּבֵית שַׁעַר, וְהַדָּר בְּבֵית שַׁעַר אֵינוֹ אוֹסֵר. אֲבָל הַתְּשִׁיעִי - אֵין דוֹרְסִין בּוֹ רַבִּים אֶלָּא יְחִיד⁴⁰, לְפִיכָף אוֹסֵר עַד שֶׁיִּתֵּן עֵרוֹבוֹ⁴¹.

(37) עירובין עח, ב. (38) ודיירי החדרים הפנימיים יוצאים לחצר דרך החדרים החיצוניים. (39) עוברים דרכם לחצר. (40) בנוסח אחר, חסרות המלים: "אלא יחיד" (מעשה רוקח). (41) וכן הדין בשני חדרים, כשדייר אחד יוצא דרך החדר השני לחצר (משנה ברורה' סי' שע, ז).

י. שְׁתֵּי⁴² חֲצֵרוֹת וּבִינֵיהֶן שְׁלֹשָׁה בְּתֵימֵי פְתוּחִים זֶה לָזֶה וּפְתוּחֵיהֶם לְחֲצֵרוֹת, וְהִבִּיאוּ בְּנֵי חֲצָר זֶה עֵרוֹבֵן דֶּרֶךְ הַבֵּית הַפְּתוּחִת לָהֶן וְהִנִּיחוּהוּ בְּבֵית הָאֲמִצְעִי, וְכֵן הִבִּיאוּ בְּנֵי הַחֲצָר הָאַחֲרָת עֵרוֹבֵן דֶּרֶךְ [הַבֵּית] הַפְּתוּחִת לָהֶן וְהִנִּיחוּהוּ בְּבֵית הָאֲמִצְעִי - אוֹתָן הַשְּׁלֹשָׁה בְּתֵימֵי אֵינֶן צְרִיכִין לִתֵּן אֶת הַפֶּתַח⁴³. הָאֲמִצְעִי - מִפְּנֵי שֶׁהֵנִיחוּ בּוֹ הָעֵרוֹב, וְהַשְּׂנִים שֶׁמִּצְדָּדָיו - מִפְּנֵי שֶׁכָּל אַחַד מֵהֶן בֵּית שַׁעַר⁴⁴ לְאֲנָשֵׁי חֲצָר.

(42) עירובין, שם. (43) כמו שכתב רבינו למעלה (פ"א הט"ז): "בית שמניחין בו העירוב, אינו צריך ליתן את הפתח". (44) כיון שעוברים משום לחצר.

יא. שְׁתֵּי⁴⁵ חֲצֵרוֹת וּשְׁנֵי בְּתֵימֵי פְתוּחִין זֶה לָזֶה בִּינֵיהֶן⁴⁶, וְהִבִּיאוּ אֵלוֹ עֵרוֹבֵן דֶּרֶךְ הַבֵּית הַפְּתוּחִת לָהֶן, וְהִנִּיחוּהוּ בְּבֵית הַשְּׂמוּךְ לְחֲצָר הָאַחֲרָת, וְהִבִּיאוּ אֵלוֹ עֵרוֹבֵן דֶּרֶךְ הַפְּתַח הַשְּׂמוּךְ לָהֶן, וְהִנִּיחוּהוּ בְּבֵית הָאַחַר - שְׁתֵּיהֶן לֹא קָנוּ עֵרוֹב; שֶׁכָּל אַחַד מֵהֶן הֵנִיחַ עֵרוֹבוֹ בְּבֵית שַׁעַר⁴⁷ שֶׁל חֲצָר אַחֲרָת.

(45) עירובין עו, א. (46) ולא עירבו יחד, אלא כל אחת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המִרְפֶּסֶת; אֲבָל אִם הָיָה מְלֵא מַיִם - אֵין בְּנֵי חָצֵר וְלֹא בְנֵי מִרְפֶּסֶת מְכַנְּסִין מִמֶּנּוּ לְפָתִים עַד שִׁיעָרְבוּ⁷⁶.

(עירובין פ, א. 74) פירות שלא הפרישו מהם תרומות ומעשרות ואסורים באכילה. (75) צבור העפר אשר מסביב לשפת הבור. (76) שגזרו חכמים על בור מלא מים, שלפעמים המים חסרים ממנו, ויבואו להכניס משם לבתים (עירובין שם).

יט. שְׁתִּי⁷⁷ חֲצֵרוֹת⁷⁸ זֵו לְפָנִים מְזוּ, וְאֲנָשֵׁי הַפְּנִימִית יוֹצְאִין וְנִכְנְסִין וְעוֹבְרִין עַל הַחֲצִיזוֹנָה: עֲרֻבָה הַפְּנִימִית וְלֹא עֲרֻבָה הַחֲצִיזוֹנָה - הַפְּנִימִית מִתְּרַת⁷⁹, וְהַחֲצִיזוֹנָה אֲסוּרָה⁸⁰; עֲרֻבָה הַחֲצִיזוֹנָה וְלֹא עֲרֻבָה הַפְּנִימִית - שְׁתִּיָּהּ אֲסוּרוֹת⁸¹: הַפְּנִימִית - מִפְּנֵי שְׁלֵא עֲרֻבָה, וְהַחֲצִיזוֹנָה - מִפְּנֵי אֵלוּ שְׁלֵא עֲרָבוּ שְׁעוֹבְרִין עֲלֶיהָ; עֲרָבוּ זֵו לְעֲצָמָה וְזֵו לְעֲצָמָה - זֵו מִתְּרַת מִפְּנֵי עֲצָמָה וְזֵו מִתְּרַת מִפְּנֵי עֲצָמָה, אֲבָל אֵין מִטְּלָטְלִין מְזוּ לְזוּ.

(77) משנה, עירובין עה, א. (78) שבכל אחת יש דיירים קבועים. (79) לטלטל בחצרה. (80) לפי שיש לפנימית דריסת הרגל דרך החיצונה ואוסרת עליה. (81) שהפנימית שלא עירבה, אוסרת בדריסת רגלה על החיצונה. "זה הכלל, רגל האסורה במקומה, אוסרת שלא במקומה. ורגל המותרת במקומה - אינה אוסרת שלא במקומה מפני שעוברת עליהן" (רבינו להלן בהלכה כג).

כ. שְׁכַח⁸² אֶחָד מִן הַחֲצִיזוֹנָה וְלֹא עֲרָב - הַפְּנִימִית בְּהִתְרַת עוֹמְדָת⁸³. שְׁכַח אֶחָד מִן בְּנֵי הַפְּנִימִית וְלֹא עֲרָב עִמָּהֶן - אִף הַחֲצִיזוֹנָה אֲסוּרָה, מִפְּנֵי אֵלוּ בְּנֵי הַפְּנִימִית, שְׁלֵא עֲלָה לָהֶן עֲרֻב, שְׁהֵן עוֹבְרִין עֲלֶיהֶן.

(82) משנה, עירובין עה, א. ובספר שלפני המגיד משנה לא היתה בכא זו "שכח אחד מן החיצונה וכו' עומדת", עיי"ש. (83) כי אין לחיצונה דריסת הרגל של הפנימית שתאסור עליה.

כא. עֲשֵׂה⁸⁴ שְׁתִּיָּהּ עֲרֻב אֶחָד: אִם הִנְחִיחוּהוּ בַּחֲצִיזוֹנָה, וְשָׁכַח אֶחָד מֵהֶן וְלֹא עֲרָב, בֵּין שֶׁהִיָּה מִבְּנֵי הַחֲצִיזוֹנָה בֵּין מִבְּנֵי הַפְּנִימִית - שְׁתִּיָּהּ אֲסוּרוֹת⁸⁵ עַד שִׁיבְטֵל לָהֶן⁸⁶, שְׁהֵרִי בְּאֲרָנוּ⁸⁷ שְׁמִבְטָלִין מִחֲצֵר לְחֲצֵר; וְאִם הִנְחִיחוּ עֲרֻבֵן בְּפְנִימִית, וְשָׁכַח אֶחָד מִבְּנֵי הַחֲצִיזוֹנָה וְלֹא עֲרָב - הַחֲצִיזוֹנָה אֲסוּרָה⁸⁸, וּפְנִימִית מִתְּרַת⁸⁹ בְּמִקוּמָה⁹⁰; שְׁכַח אֶחָד מִבְּנֵי הַפְּנִימִית וְלֹא עֲרָב - שְׁתִּיָּהּ אֲסוּרוֹת עַד שִׁיבְטֵל לָהֶן.

(84) משנה, עירובין עה, א. (85) שהרי הם כאילו דרים כולם בחצר אחת, ואחד שלא עירב אוסר עליהם. (86) רשותו. (87) פ"ב ה"ה. (88) שהרי אחד מהם לא עירב. (89) שהיא חולקת רשותה לעצמה, ואף שהשתתפו

לְעֲצָמָן - אֲנָשֵׁי הַמִּרְפֶּסֶת אוֹ אֲנָשֵׁי הָעֲלִיָּה מִטְּלָטְלִין כְּלִים שִׁשְׁבָתוֹ בְּבִתְיָהּ בְּכָל הַמִּרְפֶּסֶת וּבְכָל הַנְּחֻשָׁב עִמָּה אוֹ בְּכָל רֹחַב הָעֲלִיָּה וּבְכָל הַנְּחֻשָׁב עִמָּה, וְאֲנָשֵׁי הַחֲצֵר מִטְּלָטְלִין בְּכָל הַחֲצֵר וּבְכָל הַנְּחֻשָׁב עִמָּה. וְכֵן אִם הָיָה יָחִיד דֶּר בְּחֲצֵר וְיָחִיד דֶּר בְּעֲלִיָּה, וְשָׁכַחוּ וְלֹא עֲרָבוּ - זֵה מִטְּלָטֵל בְּכָל הָעֲלִיָּה וְהַנְּחֻשָׁב עִמָּה, וְזֵה מִטְּלָטֵל בְּכָל הַחֲצֵר וְהַנְּחֻשָׁב עִמָּה.

(60) עירובין פט, א. וצא, א. (61) בתחילת כניסת השבת. (62) משנה, עירובין פג, ב.

טז. פִּיצֵד⁶³? הַסְּלַע אוֹ תֵל וְכִיּוֹצֵא בּוֹ שְׁבִתוֹף הַחֲצֵר⁶⁴: אִם אֵינָן גְּבוּהֵין עֲשָׂרָה טְפָחִים - הָרִי אֵלוּ נִחְשְׁבִין בֵּין הַחֲצֵר וּבֵין הַמִּרְפֶּסֶת⁶⁵, וּשְׁנֵיָהּ אֲסוּרִין לְהוֹצִיא שָׁם כְּלִים שְׁבִתִּים; וְאִם גְּבוּהֵין עֲשָׂרָה, וְהִיָּה בְּנֵיָהּ וּבֵין הַמִּרְפֶּסֶת פְּחוֹת מְאֻרְבָּעָה טְפָחִים - הָרִי אֵלוּ נִחְשְׁבִין עִם הַמִּרְפֶּסֶת, שְׁהֵרִי הֵן שׁוֹיִן לָהּ, וּבְנֵי מִרְפֶּסֶת מִתְּרִין בֵּיהֶם⁶⁶; וְאִם הֵיוּ רְחוּקִין מִן הַמִּרְפֶּסֶת אֲרָבָעָה טְפָחִים אוֹ יָתֵר עַל כֵּן, אִף עַל פִּי שְׁגוּבֵיהֶן עֲשָׂרָה - הָרִי אֵלוּ בְּכָלֵל הַחֲצֵר וְהַמִּרְפֶּסֶת, לְפִי שְׁשֻׁנְיָהּ אֲפָשֵׁר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן עַל יְדֵי זְרִיקָה, לְפִיכָף שְׁנֵיָהּ אֲסוּרִין לְהוֹצִיא לְשָׁם כְּלֵי הַבָּתִּים⁶⁷ עַד שִׁיעָרְבוּ. הִיתָה⁶⁸ מְצֻבָה⁶⁹ רְחֵבָה אֲרָבָעָה טְפָחִים לְפָנֵי הַמִּרְפֶּסֶת - אֵין הַמִּרְפֶּסֶת אוֹסֶרֶת עַל בְּנֵי הַחֲצֵר, שְׁהֵרִי נִחְלָקָה מֵהֶן⁷⁰.

(63) משנה, שם. (64) ומשותף לחצר ולמרפסת. (65) בנוסח אחר: "נחשבין עם החצר ועם המרפסת". (66) שלהם נוח יותר להשתמש בסלע מאשר לבני החצר. (67) שהיו בבתים בשעת כניסת השבת. (68) עירובין ס, א. (69) עמוד כעין מחיצה. (70) על ידי שעשו מחיצה והפסק לפניהם, גילו דעתם שרוצים להסתלק מן החצר.

יז. זִיזִין⁷¹ הַיּוֹצְאִין מִן הַבָּתִּים: כָּל שֶׁהוּא לְמִטָּה מְעֲשָׂרָה טְפָחִים - הָרִי זֵה נִחְשָׁב מִן הַחֲצֵר⁷², וּבְנֵי הַחֲצֵר מְשַׁתְּמְשִׁין בּוֹ; וְכָל שֶׁהוּא פְּחוֹף עֲשָׂרָה טְפָחִים הָעֲלִיוֹנִים הַסְּמוּכִין לְעֲלִיָּה - אֲנָשֵׁי עֲלִיָּה מְשַׁתְּמְשִׁין בּוֹ; וְהַנְּשֹׂאָר בֵּין עֲשָׂרָה הַתְּחִתּוֹנִים עַד תְּחִלַּת עֲשָׂרָה הָעֲלִיוֹנִים מִן הַיּוֹזִין הַיּוֹצְאִין שָׁם - שְׁנֵיָהּ אֲסוּרִין בּוֹ, וְאֵין מְשַׁתְּמְשִׁין בָּהֶן בְּכָלִים שְׁבִתִּים אֲלֵא אִם כֵּן עֲרָבוּ.

(71) עירובין פד, א. והן בליטות היוצאות מן הקירות. (72) כשעירבו בני החצר לעצמם ובני העליה לעצמם, ולא עירבו שניהם יחד (או"ח סי' שעח).

יח. בּוֹר⁷³ שְׁבֻחָצֵר: אִם הָיָה מְלֵא פְּרוֹת טְבָלִים⁷⁴ שְׁאֲסוּר לְטָלְטֵלָן בְּשִׁבְתָּהּ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - הָרִי הוּא וְחִלּוֹת⁷⁵ כְּסָלַע אוֹ תֵל שְׁבֻחָצֵר: אִם הָיָה גְּבוּהָ עֲשָׂרָה סָמוּף לְמִרְפֶּסֶת - הָרִי הוּא נִחְשָׁב עִם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טְפָחִים¹⁰⁶, וְעֶרְבָה זוּ לְעֶצְמָה וְזוּ לְעֶצְמָה - שְׁתִּיחָן מִתְרוֹת לְמִלְאָת¹⁰⁷.

(102) משנה, עירובין פז, ב. ובנוסח אחר: "גזוזטראות" ('מעשה רוקח'). (103) המדובר במקום מקורה היוצא מכותל רשות היחיד על רשות הרבים או על מעין ונהר, כמו זי - ונוקבים בו נקב וממלאים דרך אותו הנקב מן המעין או הנהר (פירוש המשניות). (104) ואנו אומרים שהמחיצה כאילו הגיעה למטה עד המים. (105) ואוסרים זה על זה. (106) שחולקות רשויות לעצמן. (107) באופן שכתב רבינו (בהל' שבת פט"ו הט"ו): "לעשות מחיצה גבוהה עשרה טפחים על גבי המים כנגד החלון שבגזוזטרא, או תהיה המחיצה יורדת מן הגזוזטרא כנגד המים, ורואין אותה כאילו ירדה ונגעה עד המים".

כה. לא¹⁰⁸ עֲשֵׂתָהּ הָעֲלִיּוֹנָה מְחֻצָּה, וְעֲשֵׂתָהּ הַתְּחִתּוֹנָה - אֵף הַתְּחִתּוֹנָה אֲסוּרָה לְמִלְאָת, מִפְּנֵי דְלִי שֶׁל בְּנֵי הָעֲלִיּוֹנָה, שֶׁחֵן אֲסוּרִין, שְׁעוֹבֵר עָלֶיהָ. עֲשֵׂתָהּ הָעֲלִיּוֹנָה מְחֻצָּה, וְלֹא עֲשֵׂתָהּ הַתְּחִתּוֹנָה - הָעֲלִיּוֹנָה מִתְּרַת לְמִלְאָת, וְהַתְּחִתּוֹנָה אֲסוּרָה. וְאִם נִשְׁתַּתְּפוּ בְּנֵי הַתְּחִתּוֹנָה עִם בְּנֵי הָעֲלִיּוֹנָה בְּמְחֻצָּה שְׁעֵשׂוּ - שְׁתִּיחָן אֲסוּרוֹת לְמִלְאָת עַד שְׁיַעֲרְבוּ עִרֹב אֶחָד.

(108) משנה, עירובין פז, ב.

כו. שֶׁלֹּשׁ¹⁰⁹ דִּיאֲטוֹת¹¹⁰ זוּ לְמַעְלָה מְזוּ, עֲלִיּוֹנָה וְתְחִתּוֹנָה שֶׁל אֶחָד, וְאֲמַצְעִית שֶׁל אֶחָד - לֹא יִשְׁלַשׁ¹¹¹ מִן הָעֲלִיּוֹנָה לְתְחִתּוֹנָה דֶּרֶךְ אֲמַצְעִית; שְׂאִין מִשְׁלֹשִׁין מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת דֶּרֶךְ רְשׁוֹת אַחֲרָי¹¹². אֲבָל מִשְׁלֹשִׁל הוּא מִן הָעֲלִיּוֹנָה לְתְחִתּוֹנָה שְׁלֹא דֶּרֶךְ אֲמַצְעִית.

(109) 'תוספתא' עירובין פרק ה. (110) עליות. (111) יוריד. (112) בנוסח אחר, חסרה המילה "אחר", וכן בתוספתא.

כז. שְׁתִּיחָן¹¹³ דִּיאֲטוֹת זוּ פְּנֵגֵד זוּ, וְחֻצֵר אַחַת¹¹⁴ תְּחִתּוֹנָה¹¹⁵ שְׁשׁוּפְכִין לְתוֹכָהּ הַמַּיִם - לֹא יִשְׁפְּכוּ לְתוֹכָהּ עַד שְׁיַעֲרְבוּ שְׁתִּיחָן עִרֹב אֶחָד. עֲשׂוּ מְקַצְתָּן עוֹקָה¹¹⁶ בְּחֻצֵר לְשִׁפְףָהּ הַמַּיִם, וּמְקַצְתָּן לֹא עֲשׂוּ - אֱלוּ שְׁעֵשׂוּ שׁוּפְכִים לְעוֹקָה שְׁלֵחָן, וְאֱלוּ שְׁלֹא עֲשׂוּ לֹא יִשְׁפְּכוּ לְחֻצֵר עַד שְׁיַעֲרְבוּ. וְאִם עֲשׂוּ אֱלוּ עוֹקָה וְאֱלוּ עוֹקָה - פֶּל אַחַת מִשְׁתִּיחָן שׁוּפְכַת לְעוֹקָה שְׁלֵחָן, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא עִרְבוּ.

(113) משנה, עירובין פח, ב. (114) שיש בה ארבע אמות על ארבע אמות או יותר, אבל בפחות מכן אין עירוב מועיל בלי עוקה (גומא), כי "חצר פחותה מד' אמות אין שופכים בחוכה מים בשבת, מפני שהם יוצאים לרשות הרבים" (הל' שבת פט"ו הט"ז). (115) בנוסח אחר: "ביניהן" (כת"י

מקודם לערב ביחד - הרי עכשיו כשאחד מן החיצוניים לא עירב, יכולה הפנימית להגיד: "לתקוני שדרתיך ולא לעוותי" (לתקן שלחתיך ולא לקלקל), ועכשיו שקלקלת - איני רוצה בשייתוף (גמרא). (90) בנוסח אחר, חסרה המלה "במקומה" (ויניציאה).

כב. הִיָּה⁹¹ אֶחָד דֶּרֶךְ בְּחֻצֵר זוּ וְאֶחָד דֶּרֶךְ בְּחֻצֵר זוּ - אֵינָן צְרִיכִין לְעֶרְב, אֶלָּא כֹּל אֶחָד מֵהֵן מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל חֻצְרוֹ⁹². וְאִם הִיָּה עוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת בְּפְנִימִית⁹³, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא אֶחָד - הֲרִי הוּא פְּרָבִים, וְאוֹסֵר עַל הַחֻצְיוֹנָה עַד שְׁיַשְׁכְּרוּ מְקוּמוֹ⁹⁴.

(91) משנה, עירובין שם. (92) שאין היחיד שבפנימית אוסר על החיצונה, ואף-על-פי שיש בה רבים (מגיד-משנה). והחיצונה אינה אוסרת על הפנימית, כמבואר למעלה בהלכה יט. (93) ובחיצונה דרים שני ישראלים, כפי שמוכח מהמילה: "עד שישכרו" לשון רבים ('מעשה רוקח'). (94) כמבואר בפ"ה ה"ב.

כג. שֶׁלֹּשׁ⁹⁵ חֻצְרוֹת הַפְּתוּחוֹת זוּ לְזוּ⁹⁶, וְרַבִּים בְּכָל חֻצֵר מֵהֵן, עִרְבוּ שְׁתֵּים הַחֻצְיוֹנוֹת עִם הָאֲמַצְעִית - הִיא⁹⁷ מִתְּרַת עִמָּהֶן, וְהֵן מִתְרוֹת עִמָּה, וְשְׁתֵּים הַחֻצְיוֹנוֹת אֲסוּרוֹת זוּ עִם זוּ⁹⁸ עַד שְׁיַעֲשׂוּ שְׁלֹשְׁתָּן עִרֹב אֶחָד. הִיָּה⁹⁹ בְּכָל חֻצֵר מֵהֵן אֶחָד, אֵף עַל פִּי שְׁרַבִּים דּוֹרְסִין בְּחֻצְיוֹנָה¹⁰⁰ - אֵינָן צְרִיכִין לְעֶרְב; שֶׁכֹּל אֶחָד מֵהֵן מִתֵּר בְּמְקוּמוֹ. הֵיוּ שְׁנַיִם בְּפְנִימִית - הוֹאִיל וְהֵן אֲסוּרִין בְּמְקוּמָן עַד שְׁיַעֲרְבוּ, הֲרִי הֵן אוֹסְרִין עַל הַיְחִידִים שְׁבִאֲמַצְעִית וְשִׁבְחֻצְיוֹנָה עַד שְׁיַעֲרְבוּ שְׁנַיִם שְׁבִפְנִימִית. זֶה הַפְּלָל: רִגְלֵ הָאֲסוּרָה בְּמְקוּמָה¹⁰¹ - אוֹסְרַת שְׁלֹא בְּמְקוּמָה; וְרִגְלֵ הַמִּתְרַת בְּמְקוּמָה - אֵינָה אוֹסְרַת שְׁלֹא בְּמְקוּמָה, מִפְּנֵי שְׁעוֹבְרַת עָלֶיהֶן.

(95) משנה, עירובין מה, ב. (96) ופתוחות כל אחת לרשום הרבים, שכל אחת רשות לעצמה ואין להם דריסת רגל זו בתוך זו (רש"י). (97) האמצעית ששתיהן עירבו עמה. (98) שהרי שתי החיצונות לא עירבו ביניהן. (99) עירובין עה, ב. (100) בהלכה זו מדובר בשלש חצרות זו לפנים מזו, והחיצונה בלבד פתוחה לרשות הרבים, ורגלי הפנימית דרך החיצונה (מגיד-משנה). (101) כמו השנים בפנימית האסורים במקומם, מכיון שלא עירבו.

כד. שְׁתֵּי פְּצֻצְטְרִיּוֹת¹⁰² זוּ לְמַעְלָה מְזוּ, שֶׁחֵן לְמַעְלָה מִן הַמַּיִם¹⁰³ - אֵף עַל פִּי שְׁעֲשֵׂתָהּ כֹּל אַחַת מֵהֵן מְחֻצָּה גְבוּהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים יוֹרֶדֶת¹⁰⁴ מִפְּלֵ אַחַת וְאַחַת, אִם הֵיוּ שְׁתֵּי הַפְּצֻצְטְרִיּוֹת בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה טְפָחִים - הֲרִי אֱלוּ אֲסוּרִין לְמִלְאָת עַד שְׁיַעֲרְבוּ שְׁתִּיחָן עִרֹב אֶחָד¹⁰⁵, מִפְּנֵי שֶׁחֵן פְּכֻצְצְטְרָא אַחַת. וְאִם הִיָּה בֵּין הָעֲלִיּוֹנָה וְהַתְּחִתּוֹנָה יוֹתֵר עַל עֲשָׂרָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ג. אָחַד¹⁴ מִבְּנֵי הַמְּבֹרֵי שֶׁהָיָה לוֹ אוֹצֵר שֶׁל יַיִן אוֹ שֶׁמֶן וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - הָרִי זֶה מְזַכֵּה מִמֶּנּוּ מֵעַט לְכָל בְּנֵי הַמְּבֹרֵי¹⁵ לְהִשְׁתַּתֵּף בּוֹ, וּמַעֲרֵב בּוֹ עֲלֵיהֶם. וְאִף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִפְרִישׁוּ וְלֹא יִתְדוּ¹⁶, אֲלֹא הָרִי הוּא מַעֲרֵב בְּאוֹצֵר - הָרִי זֶה שְׂתוּף.

14) עירובין סח, א. 15) שיהיה לכל אחד חלק בו. 16) שלא ייחד את החלק שישימש לשיתוף.

ד. חֲצֵרָה¹⁷ שֵׁשׁ לָהּ שְׁנֵי פִתְחִים לְשְׁנֵי מְבֹאוֹת, אִם נִשְׁתַּתֵּף עִם אֶחָד מֵהֶן בְּלֶבֶד - נֶאֱסָרָה בְּמִבְּוֵי הַשְּׁנֵי, וְאִינָה מוֹצִיָּאָה וּמְכַנְסָה בּוֹ¹⁸. לְפִיכָךְ, אִם זָכָה אֶחָד בְּשְׂתוּף לְכָל בְּנֵי הַמְּבֹרֵי וְשִׁתַּף עֲלֵיהֶן, צָרִיף לְהוֹדִיעַ לְאֲנָשֵׁי הַחֲצֵר זֹו, שְׂאִינָן מִשְׁתַּתְּפִין אֲלָא מִדְּעַתָּן; שְׂאִינָה זְכוּת לָהֶן, שְׂמָא בְּמִבְּוֵי הַשְּׁנֵי רוֹצִים לְהִשְׁתַּתֵּף וְלֹא בְּזָה¹⁹.

17) עירובין פ, ב. 18) כיון שאין לה שיתוף אתו. 19) ואף-על-פי שהיא יכולה להשתתף עם שני המבואות ולטלטל בשניהם (ראה למעלה פ"ד הכ"ג), ואם כן אין זו חובה אלא זכות, כמו בכל שיתוף שכתב רבינו למעלה (פ"א ה"כ) שאינו צריך להודיע (ראב"ד) - יתכן שאינו רוצה שאנשים רבים ישתמשו באותה חצר וישימו שם כליהם, בשעה שאינה זקוקה לאותו מבוי, שהרי יש לה יציאה דרך המבוי האחר (מגיד-משנה).

ה. אֲשֶׁתוֹ שֶׁל אָדָם מַעֲרַבֵת לוֹ שֶׁלֹּא מִדְּעַתָּה²⁰. וְהוּא, שֶׁלֹּא יֵאָסֵר עַל שְׂכָנָיו; אֲבָל אִם אוֹסֵר - אִינָה מַעֲרַבֵת עֲלָיו וְלֹא מִשְׁתַּתְּפֵת עֲלָיו אֲלֹא מִדְּעַתָּה. מִצַּד אוֹסֵר? כְּגוֹן שְׂאָמַר: אִינִי מַעֲרֵב עִמָּכֶם, אוֹ: אִינִי מִשְׁתַּתְּף עִמָּכֶם²¹.

20) בעירובין פ, א אמרו: "ההוא טרזינא (שומר הנשק לשמירת העיר, נכרי היה) דהוה בשבכותיה (בשכנותו) דרבי זירא, אמרו ליה: אוגיר לן (השכיר לנו) רשותך! לא אוגר להו (לא השכיר להם), אתו (באו) לקמיה דרבי זירא, אמרו ליה: מהו למיגר מדביתוהו (האם מספיק לשכור את רשותו מאשתו)? אמר להו: הכי (כך) אמר ריש לקיש משמיה דגברא רבה (בשם אדם גדול) ומנו (ומיהו) רבי חנינא: אשתו של אדם, מערבת שלא מדעתו". 21) בעירובין, שם: "נשים שעירבו ונשתתפו שלא מדעת בעליהן - אין עירובין עירוב ואין שיתופן שיתוף", ומחלקים שם בגמרא: "הא דאסר, והא דלא אסר". ודעת רש"י והראב"ד בפירוש הסוגיא להיפך: "הא דאסר" - אם הימנעותו מן העירוב תאסרו על בני המבוי מלהשתמש אצלם, יכולה אשתו לערב שלא מדעתו, "הא דלא אסר", אם הוא אינו אוסר עליהם על ידי הימנעותו מלהשתתף, אין רשות לאשתו להשתתף בלי הסכמת בעלה.

ו. נִשְׁתַּתְּפוּ²² אֲנָשֵׁי חֲצֵר זֹו עִם אֶחָד מִשְׁנֵי הַמְּבֹאוֹת: אִם בְּמִין אֶחָד נִשְׁתַּתְּפוּ, אֲפָלוּ כְּלָהּ אוֹתוֹ הַמִּין - הָרִי זֶה עוֹשֶׂה שְׂתוּף אַחֵר וּמְזַכֵּה לָהֶן, וְאִינִי

התימנים). 116) בור-שופכין. וראה פרטי הלכה זו בהל' שבת פרק טו ה"ז ו"ז.

פְּרָק חַמִּישִׁי

1) כלל בו רבינו ענין שיתוף המבוי, ונתבאר בו כל הפרטים שנוכרו בחצרות, בג' פרקים הקודמים, רצוננו-לומר פרק ב', פרק ג' ופרק ד'.

א. אֲנָשִׁי² מְבֹרֵי³ שֶׁהָיָה בְּנִינְהֶן שְׂתוּף בְּמֶאֱכָל אֶחָד לְעִנְיָן סְחוּרָה, כְּגוֹן שֶׁקָּנּוּ יַיִן בְּשְׂתַּפּוֹת אוֹ שֶׁמֶן אוֹ דְּבִשׁ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - אִינָן צָרִיכִין שְׂתוּף אַחֵר לְעִנְיָן שְׂבֵת, אֲלֹא סוּמְכִין עַל שְׂתוּף שֶׁל סְחוּרָה. וְהוּא, שֶׁהָיָה הַמִּין שֶׁהֵן שְׂתַּפִּין בּוֹ מִין אֶחָד וּבְכָלִי אֶחָד; אֲבָל אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן שְׂתַּף לְזֶה בְּזֵינֵן וְלֹא אַחֵר בְּשֶׁמֶן, אוֹ שֶׁהָיָה הַפֶּל יַיִן וְהָיָה בְּשְׁנֵי פָלִים - הָרִי אֵלּוֹ צָרִיכִין שְׂתוּף אַחֵר לְעִנְיָן שְׂבֵת.

2) משנה, עירובין עא, א. 3) שפתוחות לתוכו הרבה חצירות, ואסור לטלטל במבוי עד שיעשו דיירי החצרות בניניהם "שיתופי-מבואות". ועושים אותם בין בפת ובין בשאר אוכלים, מה-שאי-כן בעירובי חצרות שאין עושים אותם אלא בפת (למעלה פ"א ה"ז, ועיין מגיד-משנה). 4) דעת ה'טור' (או"ח סי' שפו) שאם היו שותפין לזה ביין ולזה בשמן והם בכלי אחד, נקרא גם כן שיתוף (וכ"ה בשו"ע או"ח סי' שסו ס"ג בהג"ה).

ב. אֶחָד⁵ מִבְּנֵי הַמְּבֹרֵי שֶׁבָּקַשׁ מִחֲבֵרוֹ יַיִן אוֹ שְׂמֶן⁶ קִדְּם הַשְּׂבֵת, וְלֹא נָתַן לוֹ - בְּטַל הַשְּׂתוּף⁷; שֶׁהָיָה גִלְהָ דַעְתּוֹ, שְׂאִינָן בְּלֹן כְּשִׁתְּפִין שְׂאִין מִקְפִּידִין זֶה עַל זֶה. אֶחָד⁸ מִבְּנֵי הַמְּבֹרֵי שֶׁרָגִיל לְהִשְׁתַּתֵּף עִם בְּנֵי הַמְּבֹרֵי, וְלֹא נִשְׁתַּתְּף⁹ - בְּנֵי מְבֹרֵי נְכַנְסִין לְבֵיתוֹ וְנוֹטְלִין מִמֶּנּוּ שְׂתוּף בְּעַל כְּרָחוּ¹⁰. וְאֶחָד¹¹ מִבְּנֵי הַמְּבֹרֵי שְׂאִינֵי רוֹצֵה לְהִשְׁתַּתֵּף כְּלָל¹² עִם בְּנֵי הַמְּבֹרֵי - כּוֹפִין אוֹתוֹ¹³ לְהִשְׁתַּתֵּף עִמָּהֶן.

5) עירובין סח, א. 6) המיוחדים לשיתוף. 7) כיון שעיקר טעמו של העירוב והשיתוף הוא לומר: "שכולנו מעורבין ואוכל אחד לכולנו, ואין כל אחד מאתנו חולק רשות מחבירו" (פ"א ה"ו) - אם מקפידים זה על זה, בטלים העירוב והשיתוף. ולדעת הראב"ד לא נאמר דין זה אלא כשמזכים לו את העירוב על ידי אחר, אבל אם הוא נותן חלקו בתוך השיתוף, וחלקו מונח שם, אין הקפדתו מבטלת את השיתוף. 8) עירובין פ, א. 9) ואוסר את הטלטול לכל בני המבוי. 10) כיון שהדבר גם לטובתו, אלא שהוא רוצה לגרום צער לאחרים, בבחינת "תמות נפש עם פלשתים" (רבינו יהונתן). 11) "ירושלמי" בבא-בתרא פ"א ה"ה. 12) שאף פעם לא השתתף עם בני המבוי. 13) בית דין, (אבל ליחידים אין רשות ליטול ממנו בעל כרחו). שע"כוב בדבר ש"ה נהנה וזה לא חסר" הוא 'מדת סדום', ובית-דין כופין על 'מדת סדום' (הל' שכנים פ"ב ה"א).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שעל-ידי-זה יהיו מותרים, "זה נהנה וזה לא חסר - כופין על מדת סדום" (או"ח סי' שפו).

י. חצרו⁴⁰ שיש לה פתח למבוי ופתח אחר לבקעה⁴¹ או למרפף⁴² יתר מבית סאתים⁴³ - הואיל ואסור לטלטל מחצר לאותו הרפף, אינו סומך אלא על פתח של מבוי, לפיכך אסור על בני המבוי עד שישפתתף עמהן. אבל אם היה הרפף בית סאתים או פחות⁴⁴ - אינו אסור על בני המבוי; שעל הפתח המיוחד לו⁴⁵ סומך, הואיל ומתן לטלטל בכל הרפף.

(40 עירובין סז, ב. 41) שאין לה מחיצות. (42) מקום נרחב שיש לו מחיצות ואין בתוכו בית דירה, אין המחיצות מועילות לטלטל בתוכו (רבינו בהל' שבת פט"ז ה"א). (43) שיעור סאתים הוא כשיעור חצר המשכן, שארכו מאה אמה ורחבו חמישים, שהוא שטח של חמשת אלפים אמה מרובעות (הל' שבת פט"ז ה"ג). (44) והוא-הדין אם היה יתור מבית סאתים, ומוקף לשם דירה (רש"י). (45) ואין לאחרים דריסת הרגל בו.

יא. אחד⁴⁶ מבני מבוי שהלך לשפת⁴⁷ במבוי אחר - אינו אסור עליהן⁴⁸. וכן⁴⁹ אחד מבני מבוי שפנה מצבה⁵⁰ רחבה ארבעה טפחים על פתחו - אינו אסור עליהן; שהרי הפריש עצמו מהן, וחלק רשותו.

(46) משנה, עירובין פו, א. (47) ואין דעתו לחזור באותה שבת, כמבואר בפרק ד' הי"ג, לענין אחד מבני החצר. (48) על בני אותו מבוי שהלך מהם, מפני שדירה בלא בעלים אינה דירה ואינה יכולה לאסור. (49) עירובין נט, ב. (50) עמוד.

יב. אנשי מבוי⁵¹ שנסתתפו מקצתן, ושכחו מקצתן ולא נשתתפו - מבטלין רשותן לאלו שנסתתפו. ודינם לענין בטול רשות - כדין אנשי חצר ששכח אחד מהן או שנים ולא ערבו⁵². וכבר אמרנו⁵³, שכל אדם עם אנשי ביתו הסמוכים על שלחנו - פאיש אחד הן חשובין, בין לערובי חצרות בין לשתופי מבואות.

(51) עירובין עג, ב. (52) המבואר בפ"ב ה"א. (53) בפ"ד ה"א.

יג. מבוי⁵⁴ שערכו כל חצרות שבו, כל חצר וחצר בפני עצמה, ואחר כך נשתתפו כלן במבוי, שכח אחד מבני החצר ולא ערב עם בני חצרו - לא הפסיד כלום; שהרי כלם נשתתפו, ועל השתוף סומכין, ולא הצריכו לערב בחצרות עם השתוף אלא שלא לשפת לתינוקות תורת ערוב⁵⁵, והרי ערבו בחצרות⁵⁶. אבל אם שכח אחד מבני המבוי ולא

צריך להודיעם²³ פעם שניה; ואם בשני מינין נשתתפו²⁴, ונתמעט האכל²⁵ - מוסיף ומצה, ואינו צריך להודיען²⁶; ואם פלו - מצפה להם, וצריך להודיעם²⁷. נתוספו שכניהם²⁸ בחצר זה - מצפה להם, וצריך להודיעם.

(22) משנה, עירובין פ, ב. (23) לשאלם אם מסכימים להשתתף פעם שניה, כי מעמידים אותם על חזקתם שבוודאי יסכימו כמו בפעם הקודמת (לבוש'). (24) כדעתו למעלה פ"א הי"א שכל האוכלין מצטרפין לשיעור שיתוף, והראב"ד חולק עליו שם וכאן. (25) מן השיעור המבואר בפ"א ה"ט. (26) שבוודאי יסכימו להשלים את העירוב. (27) שאין אנו יודעים עם איזה מבוי הוא רוצה להשתתף, אבל חצר הפתוח למבוי אחד אין צריך לשאלו, שהרי זכות היא לו - שעל ידי השיתוף יוכל להשתמש שם, וזכים לאדם שלא בפניו, כמבואר בפרק א הלכה כ. (28) שלא היו בשעת הנחת השיתוף (משנה, שם).

ז. נשתתפה²⁹ חצר³⁰ עם בני המבוי זה מפתח זה, ועם בני המבוי השני מן הפתח האחר - מתרת עם שניהן³¹, והן מתרין עמה, ושני המבואות³² אסורין זה עם זה. לא ערבה עם אחד מהם³³ - אסרת על שניהן.

(29) עירובין מט, א. (30) שיש לה שני פתחים לשני מבואות. (31) כדעת רב, שם - ולא כשמואל (מגיד-משנה). (32) שלא השתתפו ביניהם. (33) עם אף אחד מהם, כלומר לא עם זה ולא עם זה.

ח. היתה³⁴ חצר זו רגילה בפתח אחד³⁵, והפתח השני אינה רגילה - זה שרגילה להכנס ולצאת בו אסור³⁶, ושאינה רגילה בו אינו אסור. ערבה עם מבוי שאינה רגילה בו - התר המבוי האחר לעצמו³⁷, ואינו צריך לערב עמה.

(34) עירובין, שם. (35) בחול לצאת ולבוא דרך שם. (36) אם לא עירבה עמו. (37) שהרי הסתלקה בזה מן המבוי שהיא רגילה בו, וכאילו אינה רגילה בו.

ט. ערבו³⁸ בני המבוי שהיא רגילה בו לעצמן, והיא לא ערבה עמו ולא עם בני המבוי האחר שאינה רגילה בו, וגם לא ערבו בני המבוי שאינה רגילה בו - דוחין אותה אצל זה המבוי שאינה רגילה³⁹, מפני שלא ערב. הואיל והיא לא ערבה והוא לא ערב, דוחין אותה אצלו, כדי שלא תאסר על מבוי זה שערב לעצמו.

(38) עירובין, שם. (39) ותסתלק מאותו שרגילה, כדי שיהא המבוי מותר, כיון שהיא אינה מפסדת בדבר, שהרי לא שיתפה עם בני המבוי, ויש רווח לאחרים בהסתלקותה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(66) משנה, עירובין סא, ב. (67) כמבואר בפ"ב הט"ז.
 (68) "מפני שאינו דבר מצוי, שהרי אסור להתייחד אתו, שמה ירגנו" (כמבואר בפ"ב ה"ט). (69) כמבואר בפ"ד ה"א. וראה מה שכתב 'הרב המגיד' בפרק ב הלכה ט.

יז. עובד פוככים⁷⁰ שְהִיָּה דָר בְּמָבוֹי - אִם יֵשׁ לוֹ בְּחִצְרוֹ פֶּתַח⁷¹ אֶחָד לְבִקְעָה⁷², אֵינּוּ אוֹסֵר עַל בְּנֵי הַמָּבוֹי; וְאִפְלוּ הִיָּה פֶּתַח קָטָן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, אָף עַל פִּי שְׂמוּצִיא גְּמָלִים וְקָרוֹנוֹת דֶּרֶךְ הַפֶּתַח שֶׁבְּמָבוֹי - אֵינּוּ אוֹסֵר עֲלֵיהֶן; שְׂאִין דַּעְתּוֹ אֲלֵא עַל פֶּתַח הַמֵּיחָד לוֹ, שֶׁהוּא לְבִקְעָה. וְכֵן אִם הִיָּה פֶּתַח לְקַרְפֵּף שֶׁהוּא יָתֵר עַל בֵּית סֵאתִים⁷³ - הָרִי זֶה כְּפֶתַח לְבִקְעָה, וְאֵינּוּ אוֹסֵר עֲלֵיהֶן. הִיָּה בֵּית סֵאתִים אוֹ פְּחוֹת⁷⁴ - אֵינּוּ סוֹמֵךְ עֲלֵיהֶן, וְאוֹסֵר עֲלֵיהֶן עַד שִׁישְׁפְּרוּ מִמֶּנּוּ.

(70) עירובין סז, א. (71) או חלון (או"ח סי' שפט).
 (72) שיש שם אויר טוב. ונוח לו להשתמש בפתח הצר המוביל לעבר הבקעה. (73) מבואר למעלה בהלכה י.
 (74) המקום קטן ואינו נוח לו, ומשתמש גם בפתח הפתוח למבוי.

יח. מְבוֹי⁷⁵ שֶׁצִּדּוֹ אֶחָד עוֹבֵד פּוֹכְכִים וְצִדּוֹ אֶחָד יִשְׂרָאֵלִים⁷⁶, וְהָיוּ חִלּוֹנוֹת⁷⁷ פְּתוּחוֹת מִחִצְרוֹ לְחִצְרוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְעָרְבוּ בְּלֶן דֶּרֶךְ חִלּוֹנוֹת - אָף עַל פִּי שֶׁנַּעֲשׂוּ כְּאֲנָשֵׁי בֵּית אֶחָד וּמִתְרִין לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס דֶּרֶךְ חִלּוֹנוֹת, הָרִי אֵלּוּ אֲסוּרִין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמָבוֹי דֶּרֶךְ פְּתָחִים⁷⁸ עַד שִׁישְׁפְּרוּ מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים; שְׂאִין נַעֲשִׂים פְּחִיד בְּמָקוֹם עוֹבֵד פּוֹכְכִים⁷⁹.

(75) עירובין עד, ב. (76) וחצרותיהם פתוחות למבוי.
 (77) או פתחים פתוחים מחצר לחצר. (78) הפתוחים למבוי. (79) כמבואר לגבי חצר, למעלה בפ"ב הט"ו.

יט. בְּיַצֵּד⁸⁰ מִשְׁתַּתְּפִין בְּמִדְיָהּ⁸¹? בַּל חִצְרָה וְחִצְרוֹ מְעַרְבֵת לְעַצְמָהּ⁸², שֶׁלֹּא לְשַׁפַּח הַתִּינוּקוֹת⁸³, וְאַחַר כֵּן מִשְׁתַּתְּפִין בַּל אֲנָשֵׁי הַמִּדְיָהּ כְּדֶרֶךְ שֶׁמִּשְׁתַּתְּפִין בְּמָבוֹי⁸⁴. וְאִם הִיָּה הַמִּדְיָהּ קָנֵן יָחִיד, אֲפֹלוּ נַעֲשִׂית שֶׁל רִבִּים - מִשְׁתַּתְּפִין בְּלֶן שְׂתוּף אֶחָד⁸⁵, וְיִטְלְטְלוּ בְּכָל הַמִּדְיָהּ. וְכֵן אִם הִיָּה שֶׁל רִבִּים, וְיֵשׁ לָהּ פֶּתַח אֶחָד⁸⁶ - מִשְׁתַּתְּפִין בְּלֶן שְׂתוּף אֶחָד.

(80) משנה, עירובין נט, א. (81) עיר המוקפת חומה גבוהה עשרה טפחים, ויש לה דלתות כרשות היחיד (כמבואר בפ"א ה"א) "ואין מערבים אותה לחצאין, שכל העיר רשות היחיד גמורה, והרי הוא כמבוי אחד ואין מערבים חצי מבוי" (מגיד-משנה). (82) עירובי חצרות. (83) שידעו שהיתר הטלטול הוא מסיבת העירוב. (84) ואותן החצרות שהשתתפו עם המבואות - מותרות לטלטל זו עם זו, ואלו שלא השתתפו - אסורות. (85) כיון שהיה תחילה קנין יחיד, כחצר אחת דומה, וצריכים כל בני החצר לערב יחד.

נְשַׁתְּתֵף - אֲסוּרִים בְּמָבוֹי, וּמִתְרִין בַּל בְּנֵי חִצְרוֹ לְטִלְטֵל בְּחִצְרוֹ; שֶׁמְבוֹי לְחִצְרוֹת כְּחִצְרוֹ לְבָתִּים⁵⁷.

(54) משנה, עירובין עג, ב. (55) שהרי אין התינוקות יודעים מה שנעשה במבוי, ויאמרו: אבותינו לא עירבו. (56) ודעת הרמ"א (או"ח סי' שפז) שההלכה לערב מלבד השיתוף היתה רק בזמן התלמוד, שבני החצר לא נתנו לשיתוף, אלא עירבו יחד ואחד מבני החצר נתן לשיתוף, אבל יותר נכון שכל אחד מבני החצר ישתתף בו, וזה יהיה לעירוב ושיתוף יחד ('משנה ברורה' שם). (57) כשם שאסור להוציא מן הבתים לחצר בלי עירוב, כך אסור להוציא מן החצר למבוי בלא שיתוף (רש"י).

יד. נְשַׁתְּתֵפוּ⁵⁸ בְּמָבוֹי, וְשָׁכְחוּ בְּלֶן לְעָרֵב בְּחִצְרוֹת, אִם אֵין מִקְפִּידִין עַל פְּרוֹסְתָן⁵⁹ - סוֹמְכִין עַל הַשְּׂתוּף בְּשִׁבְתָּ הָרֵאוּשׁוֹנָה בְּלֶבֶד. וְאֵין מִתְרִין לְהֶן דְּבָר זֶה אֲלֵא מִדְּחַק⁶⁰.

(58) 'ירושלמי' עירובין פ"ו ה"ח. (59) על הלחם שאוכלים. ו'ירושלמי' שלפנינו, הנוסח: "רבי יוסה בי רבי בון בשם רב יהודה, כדון (כגון) אנשי בר דליה שאינן מקפידין על פרוטתן", שהם שותפים ואין מקפידים זה על זה. (60) בשעת הדחק, אבל לכתחילה צריכים לעשות גם עירובי חצירות, כדי שלא תשתכח תורת עירוב מן התינוקות, כמבואר בהלכה הקודמת.

טו. מְבוֹי⁶¹ שֶׁלֹּא נְשַׁתְּתֵפוּ בו, אִם עָרְבוּ חִצְרוֹת עִם הַבָּתִּים - אֵין מְטִלְטִלִין בוֹ אֲלֵא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת כְּכַרְמְלִית. מֵאֲחַר שֶׁעָרְבוּ חִצְרוֹת עִם הַבָּתִּים, נַעֲשֶׂה הַמָּבוֹי כְּאֵלּוּ אֵינּוּ פְּתוּחִין לוֹ אֲלֵא בָתִּים בְּלֶבֶד בְּלֵא חִצְרוֹת⁶², וְלִפְיָךְ אֵין מְטִלְטִלִין בְּכָלוֹ⁶³. וְאִם לֹא עָרְבוּ אֲנָשֵׁי הַחִצְרוֹת - מְטִלְטִלִין בְּכָלוֹ⁶³ בְּלִים שֶׁשְׁבָתוֹ⁶⁴ בְּתוֹכוֹ, כְּחִצְרוֹ שֶׁלֹּא עָרְבוּ בָּהּ⁶⁵.

(61) שבת קל, ב. (62) ראה למעלה ה' שבת פ"ז ה"ח, שאין המבוי נותר בלחי וקורה עד שיהיו בתים וחצרות פתוחים לתוכו. והראב"ד וכל הפוסקים חולקים על דברי רבינו אלו, ודעתם שחצר ומבוי רשות אחת הם לכלים ששבתו בתוכם. (63) צ"ל "בכולו". (64) שהיו בתוכו בכניסת השבת. (65) "רבי שמעון אומר, אחד גגות ואחד חצירות ואחד קרפיות, כולן רשות אחד הן לכלים ששבתו בתוכן ולא לכלים ששבתו בתוך הבית". וראה למעלה פ"ד הט"ו.

טז. עוֹבֵד פּוֹכְכִים⁶⁶ או צְדוּקֵי הַשְּׂרוּי בְּחִצְרוֹ שֶׁבְּמָבוֹי - דֵּינוּ עִם בְּנֵי הַמָּבוֹי כְּדֵינוּ עִם בְּנֵי הַחִצְרוֹ⁶⁷, שֶׁשׁוֹכְרִים מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים או מֵאֶחָד מִבְּנֵי בֵּיתוֹ וְשׂוֹתוֹ שֶׁבְּמָבוֹי, או מְבַטֵּל לְהֶן הַצְּדוּקֵי. וְאִם הִיָּה בְּמָבוֹי עוֹבֵד פּוֹכְכִים וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד - אֵינּוּ צְרִיךְ שְׂתוּף⁶⁸. וְדִין יִשְׂרָאֵל אֶחָד וְדִין רִבִּים שֶׁהֵן סוֹמְכִין עַל שְׁלֶחֶן אֶחָד - דִּין אֶחָד הוּא⁶⁹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

העיר לצד הנהר), אמר: הני ליהוי שיוור למתא (אלה יהיו שיוור לעיר) ושם מדובר בעיר של רבים ונעשית של יחיד הצריכה שיוור. (97) ואפילו הוא רק בית אחד, אפילו בית הבקר או בית התבן, שאינם צריכים לעירוב אם אין גרים ואוכלים בהם, עושים אותם שיוור (או"ח סי' שצב).

כג. המזנה בשתוף לבני המדינה, אם ערכו פלון ערוב אחד⁹⁹ - אינו צריך להודיע; שזכות הוא להן¹⁰⁰. ודין מי ששכח ולא נשתתף עם בני המדינה, או מי שהלך לשבת בעיר אחרת, או עובד פוככים שהיה עמהן במדינה - דין הכל פדינם בחדר ומבוי¹⁰¹.

(98) לדעת המגיד משנה, צ"ל: "אם עירב לכולן". (99) אבל אם לא עירב לכולן, עירוב אחד אינו זכות. (100) וזכין לאדם שלא בפניו. (101) דין שכה בחצר, מבואר בפ"ב ה"א. ודין הלך לשבות בעיר אחרת - בפ"ד ה"ג. ודין גוי - בפ"ב ה"ט ובפ"ד ה"ג.

כד. מדינה¹⁰² שנשתתפו כל יושביה חוץ ממבוי אחד - הרי זה אוסר על פלון. ואם בנו מצבה¹⁰³ על פתח המבוי - אינו אוסר¹⁰⁴. לפיכך אין מערבין מדינה לחצאין, אלא או פלה או מבוי מבוי¹⁰⁵. ובונה כל מבוי ומבוי מצבה על פתחו, אם רצה לחלק רשותו מהן, פדי שלא יאסר על שאר המבואות.

(102) עירובין נט: עיר שהיתה של יחיד, שמעריבים את כולה ואינה צריכה שיוור. (103) עמוד שהוא רחב ארבעה טפחים, וראה למעלה פ"ד הט"ז. (104) שהמצבה מפרידה את המבוי משאר המדינה. (105) כדי שלא יאסרו זה על זה.

~ שבת קודש כ"א סיון ~

פרק שש

(1) נתבאר בו בכלל עניין עירוב תחומין בפת, מהו, וכיצד הוא, ומאי זה דבר הוא, ומקום הנחתו, וזמן עשייתו, ומי הוא העושהו, כמו שנתבאר בפרק ראשון בעניין עירוב החצרות.

א. מי² שיצא מן המדינה³ בערב שבת, והניח מזון שתי סעודות⁴ רחוק מן המדינה בתוך התחום⁵, וקבע שביבתו שם⁶, אף על פי שחזר למדינה⁷ ולן בביתו - נחשב אותו כאלו שבת במקום שהניח בו שתי הסעודות. וזה הוא הנקרא עירובי תחומין⁸.

(2) משנה במסכת עירובין דף ס' עמוד א'. (3) עיר שגר בתוכה. (4) שהן "כשמונה עשרה גרוגרות, שהן כשש ביצים בינוניות" (כמבואר למעלה בפרק א' הלכה ט'). (5) של העיר, אף שהוא יותר מתחום מביתו (משנה ברורה אורח חיים סימן ת"ח). (6) בזה שהניח שם את המזון

(86) שהיא סתומה מכל הצדדים, ורק דרך אותו פתח יוצאים, דינה כחצר, ומעריבים את כולה.

כ. אכל⁸⁷ אם היתה של רבים, ויש לה שני פתחים, שהעם נכנסין בזה ויוצאין בזה - אפלו נעשית של יחיד⁸⁸, אין מערבין את פלה⁸⁹; אלא מניחין ממנה מקום אחד, אפלו בית אחד בחדר אחת, ומשתתפין השאר⁹⁰. ויהיו אלו המשתתפין פלון מתרין בכל המדינה, חוץ מאותו מקום ששירו. ויהיו אותן הנשארים מתרין במקומן בשתוף שעושין לעצמן, אם היו הנשארים רבים, ואסורין לטלטל בשאר פל המדינה.

(87) עירובין נט, א. (88) שמכורה לו. (89) גזירה שמה תחזור ותעשה רשות הרבים, ויקלו גם כן לטלטל בשבת; ואין נוהגים להזהר בזה, אפילו בעיר של רבים, ואפשר שסומכים על דעת רש"י ו'תוספות' (כמבואר בהל' שבת פי"ד ה"א), שאין רשות הרבים אלא אם יש שם ששים רבוא, ודבר זה אינו שכיח ('מגן אברהם' ו'משנה ברורה' או"ח סי' שצב). (90) "העיקר אצלנו: כי עיר של רבים כשיש לה שני שערים, יכנסו בני אדם ברשות הרבים אחרת, והם אינם יודעים כי העירוב הוא שהתיר להם התשמיש בתוכה, ולפיכך חובה להניח ממנה שיוור בלי עירוב כדי שלא ישתמש אותו שיוור עם המדינה להודיע כי העירוב הוא שהתיר לנו התשמיש בתוכה, וגם כשהיתה העיר מקודם לכן של רבים אפילו היא היום של יחיד, שהיא צריכה לשיוור על-כל-פנים" (פירוש המשניות).

כא. ודבר זה משום הפך הוא, פדי שידעו שהעירוב התיר להן לטלטל במדינה⁹¹ שרבים בו קעין בה; שהרי המקום שנשארו ולא נשתתף עמהן - אין מטלטלין בו, אלא אלו לעצמן ואלו לעצמן.

(91) ואם לא יעשו שיוור, ישתכח העירוב ותשתכח תורת רשות הרבים, על ידי טלטול בעיר הדומה לרשות הרבים ('משנה ברורה' או"ח סי' שצב).

כב. מדינה⁹² של רבים שיש לה פתח אחד וסלם במקום אחר⁹³ - מערבין את פלה⁹⁴, ואינה צריכה שיוור; שאין הסלם שבחומה חשוב פפתה⁹⁵. הבתים⁹⁶ שמניחין אותו שיוור, אף על פי שאינן פתוחין לעיר, אלא אחוריהן לעיר ופניהם לחוץ - עושין אותו שיוור⁹⁷, ומערבין את השאר.

(92) עירובין נט, ב. (93) בצד השני, ודרך הסולם יורדים מעבר לחומה. (94) כדין עיר שיש לה פתח אחד. (95) שההילוך דרך הסולם, אינו נוח. (96) בעירובין ס, א: "הנהו דאתי (שבאו) לקמיה דרב יוסף, אמרו ליה: הב לן גברא דליערב לן מאתיך (תן לנו אדם שיתקן עירוב לעירנו), אמר ליה לאביי: זיל ערב להו, וחזי דלא מצווחא עלה כבי מדרשא (ראה שלא יתנגדו על זה בבית המדרש), אזל, חזא להנהו בתי דפתחי לנהרא (ראה בתים שפתחיהם אחורי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20) שאין בה דיירים אבל המחיצות נשאר. (21) במסכת עירובין דף ס"א עמוד ב' "אפילו היא (גדולה) כמערת צדקיהו מלך יהודה" (רש"י).

ה. המניח²² ערובו בתוך המדינה ששבת בה - לא עשה פלוס²³, ואין מודדין לו ממקום ערובו, אלא הרי הוא כבני המדינה פלן, שיש להן אלפים אמה לכל רוח חוץ למדינה. וכן אם נתן ערובו במקומות המצטרפין לעיר²⁴, שמודין התחום חוץ מהם - הרי זה כנותנו בתוך העיר. נתן ערובו חוץ לתחום - אינו ערוב²⁵.

22) משנה במסכת עירובין דף ס' עמוד א'. (23) שהרי בלא ערוב גם כן יש לו מן העיר אלפים אמה לכל רוח, וכל העיר כארבע אמות בשבילו (רש"י). (24) היינו "עיבורה של עיר", שהוא שבעים אמה ושני שלישי אמה (כמבואר בהלכות שבת פרק כ"ח הלכה א' וב'). (25) מכיון שאי אפשר לו להגיע לשם בכניסת השבת, זמן קניית העירוב, מפני שהוא חוץ לתחום (רש"י).

ו. אין מערבין ערובי תחומין אלא לדבר מצוה²⁶, כגון שהיה רוצה לילך לבית האכל או למשתה של נשואין, או להקביל פני רבו²⁷ או חברו²⁸ שפא מן הדרך, וכיוצא באלו. או מפני היראה, כגון שהיה רוצה לכרם מן העובדי פוכבים או מן הלסטים וכיוצא בזה. ואם ערב שלא לאחד מפל אלו, אלא לדברי הרשות - הרי זה ערוב²⁹.

26) מסכת עירובין דף פ"ב עמוד א' ש"לא התיירו חכמים לצאת חוץ לתחום על ידי עירוב" (רש"י). (27) משנה במסכת עירובין דף ל"ו עמוד ב'. (28) חכם שהוא לומד ממנו (ב"י סימן תט"ו). ומקור הדבר במסכת עירובין שם: "ורבנן זימנין דניחא ליה בחבריה טפיי" (הגר"א). (29) משנה במסכת פסחים דף מ"ט עמוד א' "ולשבות שביבת הרשות" - "שהיה הולך להחשיך על התחום לקנות שבתה שם, כדי שיהא לו משם ולהלן אלפים אמה לילך לדבר הרשות" - רש"י (הגר"א). [ובספרי הרמב"ם המדויקים כתוב "הרי זה אינו עירוב". מאירי במסכת עירובין דף פ"ב עמוד א' עמ' 120 ובמסכת פסחים דף מ"ט עמוד א' עמ' 70].

ז. כל שמשתתפין בו - מערבין בו ערובי תחומין³⁰, וכל שאין משתתפין בו - אין מערבין בו תחומין. וכמה שעור ערובי תחומין? מזון שתי סעודות לכל אחד ואחד³¹; ואם היה לפתן³² - כדי לאכל בו שתי סעודות. כמו השתוף³³.

30) משנה במסכת עירובין דף כ"ו עמוד ב' "בכל מערבין ומשתתפין" ועיין בתוספות שם. (31) משנה במסכת עירובין דף פ"ב עמוד ב' כמבואר בהלכה א'. (32) מסכת עירובין דף כ"ט עמוד ב' דבר שרגילים לאכול עם הפת. (33) למעלה פרק א' הלכה ב'.

בכוננה לקנות שם שבתה. (7) לפני כניסת השבת, שאם נשאר שם עד השבת, אינו צריך להניח עירוב, שהרי קנה שבתה בעצמו (ראה להלן פרק ז' הלכה א'). (8) נקרא "עירוב" - לפי שהוא מערב תחום שלא היה יכול ללכת בו תחילה עם התחום שהוא יכול ללכת בו.

ב. ויש לו להלך ממקום ערובו למחר אלפים אמה⁹ לכל רוח. לפיכך, פשהוא מהלך ממקום ערובו למחר אלפים אמה פנגד המדינה¹⁰, אינו מהלך במדינה אלא עד סוף מדתו¹¹. ואם היתה המדינה מבולעת בתוך מדתו¹² - תחשב המדינה פלה כארבע אמות, וישלים מדתו חוצה לה.

9) כדין תחומין בשבת וכמו שכתב רבינו בפרק כ"ז מהלכות שבת הלכה א': "מדברי סופרים שלא יצא אדם חוץ לעיר אלא עד אלפים אמה, אבל חוץ לאלפים אמה אסור, שאלפים אמה הוא מגרש העיר" ושיעור אלפים אמה - 1516 מטרים בערך. (10) לצד העיר שהוא גר בה. (11) ואם מדתו כלתה באמצע העיר, אסור לו להלך יותר. (12) יבואר בהלכה ב'.

ג. פיצד¹³ הרי שהניח את ערובו ברחוק אלה אמה מביתו שבמדינה לרוח מזרח - נמצא מהלך למחר ממקום ערובו אלפים אמה למזרח, ומהלך ממקום ערובו אלפים אמה למערב: אלה שמן העירוב עד ביתו, ואלה אמה מביתו בתוך המדינה, ואינו מהלך במדינה אלא עד סוף האלה. היה מביתו עד סוף המדינה פחות מאלה, אפלו אמה אחת, שגמצאת מדתו פלתה חוץ למדינה¹⁴ - תחשב המדינה פלה כארבע אמות, ויהלך חוצה לה תשע מאות שש ותשעים אמה, תשלום האלפים.

13) משנה במסכת עירובין שם. (14) או שכלתה מדתו של אלפים אמה בשווה עם מדת העיר, גם כן נחשבת כל העיר כארבע אמות, ומתחיל למנות אלפים אמה מחוץ לעיר (פירוש המשניות).

ד. לפיכך¹⁵, אם הניח ערובו ברחוק אלפים אמה מביתו שבמדינה - הפסיד את כל המדינה פלה¹⁶; ונמצא מהלך מביתו עד ערובו אלפים אמה, ומערובו אלפים, ואינו מהלך מביתו במדינה לרוח מערב אפלו אמה אחת. המניח¹⁷ ערובו פרשות הניחיד¹⁸ - אפלו היתה מדינה גדולה פנינה¹⁹, ואפלו עיר חרבה²⁰ או מערה הראויה לדיוויין²¹ - מהלך את פלה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח.

15) משנה במסכת עירובין שם. (16) אסורה לו ההליכה בעיר כולה ורק בכיוון לעירוב מותר לו ללכת. (17) משנה במסכת עירובין דף ס"א עמוד א'. (18) מקום המוקף מחיצות. ושביחתו עכשיו במקום אחר. (19) שכן נקראת בדברי הנביא (יונה פרק ג' פסוק ג'): "עיר גדולה לאלהים".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על רבינו. (44) משנה במסכת עירובין שם. (45) לפני בין השמשות. (46) ויש סוברים שיש לו ארבע אמות מכל צד וצד, שביחד הם שמונה אמות וכן פסק בשולחן ערוך אורה חיים סימן ת"ט סעיף ה'.

יב. נתגלגל⁴⁷ הערוב ויצא שתי אמות חוץ לתחום, או אבד או נשרף, או שהיה תרומה ונטמאת⁴⁸: מבעוד יום - אינו ערוב; משחשכה - הרי זה ערוב; שקנית הערוב בין השמשות. ואם ספק⁴⁹ - הרי זה ערוב; וספק הערוב - פשר⁵⁰. לפיכך, אם נאכל⁵¹ הערוב בין השמשות⁵² - הרי זה ערוב.

(47) משנה במסכת עירובין שם. (48) שאינה ראויה לא לכהן ולא לישראל. (49) אם אבד או נשרף או נטמא מבעוד יום, או - משחשכה. (50) שאנו מעמידים את העירוב על חזקתו ותולים כי נתקלקל לאחר שחשכה. (51) או נשרף או נטמא. (52) ספק יום ספק לילה.

יג. אמרו ל⁵³ שנים: צא וערב עליו⁵⁴, אהד⁵⁵ ערב עליו מבעוד יום, ואהד⁵⁶ ערב עליו בין השמשות, וזה שערב עליו מבעוד יום נאכל ערובו בין השמשות, וזה שערב עליו בין השמשות נאכל ערובו משחשכה - שניהם קנו ערוב; שפין השמשות ספק הוא, וספק הערוב - פשר⁵⁷. אף על פי כן, ספק חשכה ספק לא חשכה - אין מערבין עירובי תחומין לכתחלה⁵⁸; ואם ערב - הרי זה ערוב.

(53) מסכת שבת דף ל"ד עמוד א'. (54) שעשאוהו שליה לערב בשבילם. (55) בשביל אחד. (56) ובשביל אחד. (57) ואף השליח הזה נעשה לשניהם, והעירובין סותרים זה את זה, שאם נחשוב בין השמשות ליום, אינו מועיל העירוב של זה שנאכל עירובו בין השמשות, ואם נחשוב אותו ללילה, אינו מועיל העירוב של זה שנאכל עירובו בין השמשות - כיון שעירוב הוא מדרבנן, ספקו להקל, ולאותר שנאכל עירובו בין השמשות, נחשוב אותו ללילה, ולאותר שהניח עירובו בין השמשות, נחשבהו ליום. (58) משנה וגמרא במסכת שבת שם. ואף על פי שעירובי חצרות מותר לעשות בין השמשות (למעלה פרק א' הלכה כ"א) - דין עירובי תחומין יותר חמור (פירוש המשניות במסכת שבת שם).

יד. נפל⁵⁹ על הערוב גל⁶⁰ מבעוד יום, אם יכול להוציאו בלא עשיית מלאכה⁶¹ - הרי זה פשר; שמתר להוציאו בין השמשות⁶², שהיא שעת קנית הערוב. ואם נפל עליו גל משחשכה - הרי זה ערוב, ואף על פי שאי אפשר להוציאו אלא בעשיית מלאכה⁶³. ספק מבעוד יום נפל או משחשכה - הרי זה פשר; וספק הערוב - פשר.

(59) משנה במסכת עירובין דף ל"ה עמוד א'. (60) של אבנים, שאסור לטלטל בשבת מדרבנן משום איסור מוקצה.

ה. וצריך³⁴ שהיה הוא וערובו במקום אחד, פדי שהיה אפשר לו לאכלו בין השמשות³⁵. לפיכך, אם נתפון לשבת ברשות הרבים, והניח ערובו ברשות היחיד, או ברשות היחיד, והניח ערובו ברשות הרבים - אינו ערוב; שאי אפשר לו להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים בין השמשות אלא בעברה.

(34) משנה במסכת עירובין דף ל"ב עמוד ב'. (35) הוא זמן כניסת השבת (כמבואר בהלכות שבת פרק ה' הלכה ד'). ואז - זמן קניית שבתה על ידי העירוב.

ט. אבל³⁶ אם נתפון לשבת ברשות היחיד או ברשות הרבים, והניח ערובו בכרמלית³⁷, או שנתפון לשבת בכרמלית, והניח ערובו ברשות היחיד או ברשות הרבים - הרי זה ערוב; שבשעת קניית הערוב, שהוא בין השמשות, מתר להוציא ולהכניס מפל אחת משתי הרשויות לכרמלית לזכר מצוה; שכל דבר שהוא מזכרי סופרים, לא גזרו עליו בין השמשות במקום מצוה או בשעת הדחק³⁸.

(36) משנה במסכת עירובין דף ל"ב עמוד ב'. (37) שהאיסור להכניס אליה ולהוציא ממנה, אינו אלא מדרבנן (כמבואר בהלכות שבת פרק י"ד). (38) וכן מפורש בפרק כ"ד מהלכות שבת הלכה י'.

י. נתנו³⁹ במגדל ונעל, ואבד המפתח, אם יכול להוציאו בלא עשיית מלאכה⁴⁰ - הרי זה ערוב; שאין אסור לעשות בין השמשות במקום מצוה אלא מלאכה. נתנו בראש הקנה או הקנה⁴¹ הצומחין מן הארץ - אינו ערוב; גזרה שמה יתלש⁴². ואם היו תלושין ונעוצין - הרי זה ערוב.

(39) משנה במסכת עירובין דף ל"ד עמוד ב'. (40) האסורה מן התורה. (41) שבת דק שעושין ממנו הרמחים. (42) כיון שרגילים להשתמש בו בתלוש, יתחלף לו מחובר בתלוש, וקורב לודאי שיתלוש, לכן גזרו על זה גם בין השמשות ("מגיד משנה").

יא. פל המניח ערובו, יש לו במקום ערובו ארבע אמות⁴³. לפיכך⁴⁴, המניח ערובי תחומין שלו בסוף התחום, ונתגלגל⁴⁵ הערוב ויצא חוץ לתחום בתוך שתי אמות⁴⁶ - הרי זה ערוב, וכאלו לא יצא ממקומו. ואם יצא חוץ לשתי אמות - אינו ערוב; שהרי נעשה חוץ לתחום, והמניח ערובו חוץ לתחום - אינו ערוב, מפני שאינו יכול להגיע אל ערובו.

(43) מסכת עירובין דף ל"ה עמוד א'. כלומר: מקום עירובו קונה לו ארבע אמות סביבותיו (חוץ מאלפים אמה שנותנים לו לכל רוח), רוצה לומר, שתי אמות מצד זה ושתי אמות מצד זה שביחד הם ארבע אמות. וראה להלן שיש חולקים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לא מהני" (תמורה דף ד' עמוד ב') ראה ב"י כ"ז ובוועז' מסכת עירובין פרק ג' משנה א' אות ג' ובהגהות הגרע"א לשו"ע או"ח סימן ת"ט סעיף א'. (72) "מקום שנחרש בו קבר, שהרי נתדקדקו עצמות המת בתוך העפר, ונתפזרו בכל השדה, וגזרו חכמים טומאה על כל השדה" (רבינו בהלכות טומאת מת פרק י' הלכה א'). (73) שלא גזרו בו חכמים אלא איסור טומאה אבל איסור הנאה לא גזרו. (74) באויר, ואינו נוגע בטומאה. (75) את העפר ובודק אם נמצאת בתוכו עצם כשעורה המטמאו. והתירו לו חכמים לעשות כן, אף על פי שהוא נטמא, כיון שהוא לדבר מצוה. ולענין קרבן פסח לא גזרו עליו טומאה כלל ומותר לו לעשות קרבן פסח, שלא העמידו חכמים גזרותיהם במקום שיש בו חיוב כרת (שאם לא יעשה פסח יתחייב כרת) כמו שכתב רבינו בפרק ו' מהלכות קרבן פסח הלכה ח' (ועיין תוס' בכורות דף כ"ט עמוד א' ד"ה היכי).

יח. רביס' 76 שרצו להשתתף בערובי תחומין - מקבצין פלן עירובין, שתי סעדות לכל אחד ואחד, ומניחין אותו בכלי אחד במקום שירצו. ואם עשה אחד ערוב על ידי פלן - צריך לזכות להן על ידי אחר. 78. וצריך להודיעם; שאין מערבין לו לאדם ערובי תחומין אלא לדעתו, 79. שפא אינו רוצה לערב באותה הרוח שרצה זה. ואם הודיעו מבעוד יום, אף על פי שלא רצה אלא משתחשף - הרי זה ערוב. ואם לא הודיעו עד שחשכה - אינו יוצא בו; שאין מערבין משתחשף.

(76) משנה במסכת עירובין דף פ"ב עמוד א'. (77) "הצריכו מזון שתי סעודות לכל אחד, לפי שענין עירובי תחומין הוא, שיתן שביתתו באותו מקום ויניח שם מזונו הצריך אליו לשבת" (פירוש המשניות). (78) שיאמר לאחר: קבל פת זה וזכה בה לכל אלה הרוצים לזכות בו. ועל ידי עצמו אינו יכול לזכות להם, שכל זמן שהעירוב בידו לא יצא מרשותו, ואין האחרים יכולים לזכות בו. (79) כי המניח עירוב לצד אחד, מפסיד אלפים אמה לצד השני, ולכן צריך לשאול אם מסכים הוא להפסיד בצד זה כדי לזכות בצד זה.

יט. פל הזוכה 80 בערובי תחומין - מוזכין על ידו בערובי תחומין, וכל מי שאין מוזכין על ידו ערובי תחומין - אין מוזכין על ידו ערובי תחומין.

(80) מסכת עירובין דף פ' עמוד ב'. (81) כמבואר בפרק א' הלכה כ'.

כ. נותן 82 אדם מצה לבצל הבית, 83 כדי שינקח לו פת ויערב לו בה ערובי תחומין. אבל אם נתן להגנוני או לנחתום, 84 ואמר לו: זכה לי במצוה זו - אינו ערוב. ואם אמר לו: ערב עלי במצוה זו - הרי זה לוקח בה פת או אכל מן האכלין ומערב עליו. 85. ואם נתן לו פלי ואמר לו: תן לי בזה אכל וזכה לי בו - הרי זה לוקח אכל ומערב עליו בו. 86.

(61) האסורה מן התורה. (62) שכל דבר האסור משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות (למעלה הלכה ט'). (63) שהרי בשעת קניית העירוב, היה אפשר להשתמש בו.

טו. אבל 64 אם ערב בתרומה שהיא ספק טמאה - אינו ערוב; שאינה סעדה הראויה. 65. וכן אם היו לפניו שתי פירות של תרומה, אחת טהורה ואחת טמאה, ואינו יודע אי זו היא משתייהן, ואמר: ערובי בטהורה בכל מקום שהוא - אינו ערוב; שאין פאן סעדה הראויה לאכילה.

(64) מסכת עירובין דף ל"ו עמוד א'. (65) שהרי אסורה באכילה מחמת ספק טומאה. ואי אפשר לומר כאן, ספק עירוב כשר, כמו למעלה בהלכה י"ב, כי שם היתה לעירוב חזקת היתר בשעה שהניחו שם, אלא שאחר כך קרה דבר שאנו מסופקים בו אם נתקלקל העירוב, ואנו מעמידים את העירוב בחזקת כשר, אבל כאן, לא היתה חזקת כשרות לעירוב זה מעולם (רש"י).

טז. אמר: 66. פפר זו היום חל ולמחר קדש, וערב בה - הרי זה ערוב; שבין השמשות עדין לא נתקדשה ודאי, וראויה היתה מבעוד יום. אבל אם אמר: היום קדש ולמחר חל - אין מערבין בה; שאינה ראויה עד שתחשף. 67. וכן אם הפריש תרומה, והתנה עליה שלא תהיה תרומה עד שתחשף - אין מערבין בה; שהרי היא טבל כל בין השמשות, וצריך שתהיה הסעדה ראויה מבעוד יום.

(66) מסכת עירובין דף ל"ו עמוד א'. (67) במסכת עירובין שם: "אמר לו רבא לרב נחמן: מאי שנא (מה ההבדל ביניהם)? אמר לו: היום חל ולמחר קדש, לא נחתא (ירדה) ליה קדושה מספיקא (מספק), ולכן חל העירוב בין השמשות). היום קדש ולמחר חל, מספיקא לא פקעא קדושתיה מיניה (מספק) - אין הקדושה עוברת אותו, ולכן לא חל העירוב בין השמשות".

יז. הנותן 68 ערובו בבית הקברות - אינו ערוב; לפי שבית הקברות אסור בהנחה, 69. וכיון שרוצה בקיום הערוב שם אחר קנינה 70 - הרי נהנה בו. 71. נתנו בבית הפרס 72 - הרי זה ערוב, 73. ואפלו הנה כהן; מפני שיכול לפנס שם במגדל הפורח 74 או שינפח והולך. 75.

(68) משנה במסכת עירובין דף כ"ו עמוד ב' ושם דף ל"א עמוד ב' בגמרא. (69) "בתי קברות אסורים בהנאה, כיצד? - אין אוכלין בהם ואין שותין בהם ואין עושין בהם מלאכה" (הלכות אבל פרק י"ד הלכה י"ג). (70) ועצם הנחת העירוב אינה הנאה לפי שאין מערבין אלא לדבר מצוה (למעלה הלכה ו') ומצוות לאו ליהנות ניתנו (גמרא שם). ואסור לתת שם את העירוב, כדי שלא יהנה מן האיסור (ר"ע איגר). (71) וכיון שהניח עירובו באיסור אינו עירוב מפני ש"כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אי עביד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

94) כגון כותי או גוי, שמא לא הניחו לשם עירוב. (95) אם האדם הכשר הבטיח לסדר לו את העירוב, כי "חזקה שליה עושה שליחותו". (96) מסכת עירובין שם. (97) מסכת עירובין דף פ"ב עמוד ב'.

כג. אָחַד⁹⁸ או רַבִּים שְׁאָמְרוּ לְאַחַד: צָא וְעָרַב עֲלֵינוּ⁹⁹, וְעָרַב עֲלֵיהֶן בְּאֵי זֶה רוּחַ שְׂרָצָה¹⁰⁰ - הָרִי זֶה עָרֹב וְיִוצְאֵן בְּאֵי¹⁰¹, שְׁהָרִי לֹא יִחַדּוּ לוֹ רוּחַ. הָאוֹמְרוֹ¹⁰² לְחַבְרוֹ: עָרַב עָלַי בְּתַמְרִים, וְעָרַב עָלַי בְּגִרְוֹת¹⁰³; בְּגִרְוֹת, וְעָרַב עָלַי בְּתַמְרִים; אָמַר לוֹ: הִנֵּחַ עָרֹבִי בְּמַגְדֵּל, וְהִנֵּיחוּ בְּשׂוֹבֵף; בְּשׂוֹבֵף, וְהִנֵּיחוּ בְּמַגְדֵּל; בְּבֵית, וְהִנֵּיחוּ בְּעֵלְיָה; בְּעֵלְיָה, וְהִנֵּיחוּ בְּבֵית - אֵינִי עָרֹב¹⁰⁴. אָכַל אִם אָמַר לוֹ "עָרַב עָלַי" סֵתָם, וְעָרַב עָלַי - בֵּין בְּגִרְוֹת בֵּין בְּתַמְרִים, בֵּין בְּבֵית בֵּין בְּעֵלְיָה - הָרִי זֶה עָרֹב¹⁰⁵.

98) מסכת עירובין דף ג' עמוד ב'. (99) ולא פירשו לו לאיזה צד יערב. (100) לאיזה צד שרצה, והמשלחים אינם יכולים עכשיו ללכת אלא באותו צד שעירב עליהם. (101) ואנו אומרים "יש ברירה" - הוברר הדבר למפרע שלצד זה נתכוונו לעשותו שליה לערב עליהם, ועיין ראב"ד. (102) מסכת גיטין דף ס"ה עמוד ב'. (103) תאנים יבשות. (104) כיון ששינה מדעת המשלח, עקר את שליחותו, ואינו נחשב עוד לשליח. (105) שאנו אומרים מן הסתם מסכים המשלח שיערב לו במה שהשליח רוצה, כיון שלא פירש לו מתחילה במה יערב.

כד. כְּשֶׁם שֶׁמְבָרְכִין עַל עָרֹבֵי חֲצֹרֹת¹⁰⁶ וְשִׁתּוּפֵי מְבוֹאוֹת, כֶּף מְבָרְכִין עַל עָרֹבֵי תַחֲוּמֵי¹⁰⁷. וְאוֹמַר: בְּזֶה הָעָרֹב יִהְיֶה מִתָּר לִי לְהִלָּף¹⁰⁸ לְמִקּוֹם¹⁰⁹ זֶה אֶלְפִים אָמָה לְכָל רוּחַ. וְאִם הָיָה אָחַד מְעָרַב עַל יְדֵי רַבִּים, אוֹמַר: בְּזֶה הָעָרֹב יִהְיֶה מִתָּר לְפִלוֹנִי, אוֹ לְבִנֵי מִקּוֹם פְּלוֹנִי, אוֹ לְבִנֵי עִיר זוֹ, לְהִלָּף מִמִּקּוֹם זֶה אֶלְפִים אָמָה לְכָל רוּחַ.

106) כמבואר למעלה בפרק א' הלכה ט"ז. (107) ואף על פי שמצות עירוב אינה אלא מדרבנן (למעלה שם הלכה ד'). - מברך: "אשר קדשנו במצותיו וצונו" - שהרי אמרו (מסכת שבת דף כ"ג עמוד א'): והיכן צונו? רב אויא אמר "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (דברים פרק ז' פסוק י"א) רב נחמיה אמר "שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך (שם פרק ל"ב פסוק ז'). ו"צונו" היינו שצוה עלינו שלא לצאת בשבת חוץ לתחום בלי עירוב (מגיד משנה ומגן אברהם). (108) "למחר", ואם מערב לכל שבתות השנה יאמר "לכל שבתות השנה". (109) צריך לומר: "ממקום" וכן הוא בשולחן ערוך אורח חיים סימן תט"ו סעיף ד'.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

1) נתבאר בו עניין העירוב כרגל מה דינו, ובאמירה גם כן, רצונו לומר שיקבע שביתתו במקום שאינו עומד בו, וזמן

82) משנה במסכת עירובין דף פ"א עמוד ב'. (83) אף שמתטללין אינם נקנים במעות אלא במשיכה, כיון שנתן לבעל הבית שאין דרכו למכור, אנו תולים שלא נתכוון לקנות ממנו פת, אלא לעשותו שליה לערב עליו. (84) כיון שדרכו למכור, אנו תולים שהנתכוון לקנות מהם, ומעות אינן קונות - עד ימשוך. (85) שעשאו שליה לעשות עירוב עבורו וקונה פת מאחר ומערב עליו, שאנו אומרים: חזקה שליה עושה שליחותו ומערב לדעתו. (86) כי הדין הוא "אם נותן הקונה למקנה כלי כל שהוא ואומר לו: קנה כלי זה חלף מתטללין... כיון שהגביה המוכר את הכלי וקנהו, קנה הלוקח את המתטללין אע"פ שעדיין לא נתן הדמים ואחד מהם אינו יכול לחזור" והוא הנקרא קנין חליפין (רבינו בהל' מכירה פרק ה' הלכה ה').

כא. מְעָרַב⁸⁷ אָדָם עָרֹבֵי תַחֲוּמֵי עַל יְדֵי בְנוֹ וּבְתוֹ הַקְּטַנִּים⁸⁸, וְעַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעְנִים, בֵּין מִדְּעַתָּן בֵּין שְׁלֹא מִדְּעַתָּן⁸⁹. לְפִיכָף, אִם עָרַב עֲלֵיהֶן וְעָרַב לְעַצְמוֹ - יוֹצְאִין בְּשַׁל רֶבֶן. אָכַל אֵינִי מְעָרַב לֹא עַל יְדֵי בְנוֹ וּבְתוֹ הַגְּדוֹלִים וְלֹא עַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הָעֵבְרִים וְלֹא עַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ, אֲלֵא מִדְּעַתָּן, וְאִף עַל פִּי שְׁהֵן אוֹכְלִין אֲצִלוֹ עַל שְׁלַחְנוֹ. וְאִם עָרַב עֲלֵיהֶן וְשָׁמְעוּ וְשִׁתְּקוּ וְלֹא מָחוּ - יוֹצְאִין בְּעָרֹבוֹ. עָרַב עַל אָחַד מֵהֶן וְעָרַב הֵן לְעַצְמוֹ - אֵין לָךְ מִחָא גְדוּלָה מְזוּ, וְיִוצְאִין בְּעָרֹב עַצְמוֹ⁹⁰. קָטָן בֶּן שֵׁשׁ שָׁנִים אוֹ פְּחוּת - יוֹצֵא בְּעָרֹב אִמּוֹ⁹¹, וְאֵין צָרִיף לְהִנֵּיחַ עָלָיו מְזוּן שְׁתֵּי סַעֲדוֹת לְעַצְמוֹ.

87) מסכת עירובין דף פ"ב עמוד ב'. (88) מגיל שש עד שלש עשרה (משנה ברורה אורח חיים סימן ת"ד). (89) כיון שאין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצוה, מערב עליהם בלי ידיעתם כדי לחנכם במצוות (הרא"ש). (90) והולכים לאותו צד שעירבו. (91) שעד גיל שש הוא כרוך אחרי אמו.

כב. הַרוּצָה לְשַׁלַּח עָרֹבוֹ בֵּינָה אַחַר לְהִנֵּיחוֹ לוֹ בְּמִקּוֹם שֶׁהוּא רוּצָה לְקַבֵּעַ שְׁבִיתתוֹ שָׁם - הַרְשׂוֹת בְּיָדוֹ⁹². וּכְשֶׁהוּא מְשַׁלְּחוֹ - אֵינִי מְשַׁלְּחוֹ בֵּינָה חֲרַשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן⁹³, וְלֹא בֵּינָה מִי שְׁאֵינוֹ מוֹדֵה בְּמִצְוֹת עָרֹב⁹⁴. וְאִם שָׁלַח - אֵינוֹ עָרֹב. וְאִם שָׁלְחוֹ בֵּינָה אָחַד מֵאֵלוֹ הַפְּסוּלִין לְהוֹלִיכוֹ לְאָדָם בְּשָׂר, כְּדִי שְׂיֹלִיכוֹ הַבְּשָׂר וְיִנֵּיחוֹ בְּמִקּוֹם הָעָרֹב - הָרִי זֶה בְּשָׂר⁹⁵. וְאֶפְלוֹ שְׁלַחוֹ עַל הַקּוֹף אוֹ עַל הַפִּיל⁹⁶. וְהוּא, שְׂיִהְיֶה עוֹמֵד מִרְחוֹק, עַד שְׂיִרְאֶה זֶה הַפְּסוּל אוֹ הַבְּהֵמָה שֶׁהִגִּיעוּ אֲצֵל הַבְּשָׂר שְׁאָמַר לוֹ לְהוֹלִיף אֶת הָעָרֹב. וְכֵן⁹⁷ רַבִּים שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ בְּעָרֹבֵי תַחֲוּמֵי וְרָצוּ לְשַׁלַּח עָרֹבָן בֵּינָה אַחַר - הָרִי אֵלוֹ מְשַׁלְּחִין.

92) משנה במסכת עירובין דף ל"א עמוד ב' ויכול לסמוך עליו וללכת בשבת, כי "חזקה שליה עושה שליחותו". (93) שאינם בני דעת ואינם יכולים לקנות שביחה עבורו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לעירוב, ולהטריחו ללכת ולערב ברגליו לא רצו חכמים, לכן מספיק אם אומר בביתו: שבייתתי במקום פלוני (משנה ברורה' או"ח סי' תי). (14) בנוסח אחר: "שיגיע לאותו מקום" (מעשה רוקח'). (15) לדעת הראב"ד: "אם יש בין המקום שהוא עומד משחשיכה למקום שנתכוון לשבות בו יותר מאלפיים אמה, הרי הוא כמו שיצא חוץ לתחום ואין לו אלא ארבע אמות במקומו".

ד. מי¹⁶ שעמד מבעוד יום בראשית היחיד¹⁷ וקנה שם שבייתה, או שהיה בא בדרך ונתפנון לשבת בראשית היחיד הידוע אצלו וקנה שם שבייתתו - הרי זה מהלך את פלה¹⁸, וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח. ואם היתה ראשית היחיד זו מקום שלא הקף לדירה או תל או בקעה¹⁹: אם היה בה בית סאתים או פחות - מהלך את פלה, וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח; ואם היתה יותר על בית סאתים²⁰ - אין לו בה אלא ארבע אמות, וחוצה מהן אלפים אמה לכל רוח. וכן אם הניח ערובו במקום שלא הקף לדירה.

(16) עירובין נ, ב. (17) עיר או מקום שהוקף לשם דירה. (18) אפילו אם השטח גדול מאד. (19) בנוסח אחר: "או נקע" (כת"י התימנים). והוא חפירה בתוך השדה כעין גומה ('הערוך'). (20) ראה למעלה בפס"ז מהל' שבת ה"א.

ה. הקונה²¹ שבייתה ברחוק מקום, ולא סיים²² מקום שבייתתו - לא קנה שבייתה שם. פיצד? היה בא בדרך, ואמר: שבייתתי במקום פלוני, או: בשהדה פלונית, או: בבקעה פלונית, או: ברחוק אלף אמה או אלפים ממקומי זה - הרי זה לא קנה שבייתה ברחוק, ואין לו אלא אלפים אמה לכל רוח ממקום שהוא עומד בו כשהשקה²³.

(21) עירובין מט, ב. (22) ציין בדיוק. (23) כשמואל שם, ולא כרב שאמר שאסור לו לזוז ממקומו.

ו. אומר²⁴: שבייתתי תחת אילן פלוני, או: תחת סלע פלוני, אם יש תחת אותו אילן או אותו סלע שמונה אמות²⁵ או יתר - לא קנה שבייתה, שהרי לא פנון מקום שבייתתו; שאם בא לשבת בתוך ארבע אמות אלו, שפא בארבע אמות האחרות הוא שקנה שבייתה.

(24) עירובין נ, ב. (25) כי ארבע אמות הן מקומו של אדם, שכן כתוב (שמות טז, כט): "שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו ביום השביעי". ואמרו (עירובין מח): "כמה תחתיו? ארבע אמות, שלש לגופו ואמה כדי לפשוט ידיו ורגליו", לכן אם יש תחת האילן שמונה אמות - נחשב לשני מקומות, ואם אמר שבייתתי תחתיו - לא ציין את מקום השבייתה בדיוק, לכן לא קנה שבייתה כלל.

ז. לפיכך²⁶ צריך להתפנון לשבת בעקר, או בארבע

עשיית זה, ואם אחד יכול לעשות כן בעד חבריו, וקביעות המקום, כיצד צריך לסיימו.

א. מי²⁷ שיצא מערב שבת חוץ למדינה³, ועמד במקום ידוע⁴ בתוך התחום או בסופו⁵, ואמר: שבייתתי במקום זה, וחרזר לעירו⁶ ולן שם - יש לו להלך למחר מאותו מקום אלפים אמה לכל רוח⁷. וזה הוא עקר ערובי תחומין, לערב ברגליו. ולא אמרו לערב בהנחת מזון שתי סעודות בלבד במקום, אף על פי שלא יצא ולא עמד שם, אלא להקל על העשיר, שלא יצא, אלא ישלח ערובו ביד אחר⁸ ויניחו לו.

(2) משנה, עירובין מט, ב. (3) לעיר. (4) מקום מסויים. ראה להלן ה"ה וה"ח. (5) בסוף אלפים אמה, ולא מחוץ להן. (6) וחרזר אחרי כניסת השבת, וראה למעלה פ"ו ה"א. (7) שהרי בכניסת השבת קנה שבייתה באותו מקום. (8) ונחשב כאילו הוא בעצמו נמצא בסוף התחום בכניסת השבת וקנה שבייתה.

ב. וכן⁹ אם נתפנון לקבע שבייתתו במקום ידוע אצלו, כגון אילן או בית או גדר שהוא מכיר מקומו, ויש בינו ובינו כשהשקה אלפים אמה או פחות, והחזיק בדרך והלך כדי שיגיע לאותו מקום¹⁰ וקנה בו שבייתה, אף על פי שלא הגיע ולא עמד שם, אלא החזירו חברו ללון אצלו, או שחרזר מעצמו ללון, או נתעפב - למחר יש לו להלך עד מקום שנתפנון לו, ומאותו המקום אלפים אמה לכל רוח; שפיון שגמר בלבו לקבע שם שבייתתו והחזיק בדרך, נעשה כמי שעמד שם¹¹ או שהניח ערובו שם.

(9) משנה, עירובין נב, א. (10) לפני כניסת השבת. (11) ועירב ברגליו.

ג. במה דברים אמורים¹² בעני, שאין מטריחין אותו להניח ערוב¹³, או ברחוק, כגון מי שהיה בא בדרך והיה גרא שפא תחשף; והוא, שישאר מן היום כדי להגיע לאותו מקום שקנה בו שבייתה קדם שתחשף אם רץ בכל כחו, והיה בינו ובין אותו מקום כשהתחשף אלפים אמה או פחות. אבל אם לא היה רחוק ולא עני, או שלא נשאר מן היום כדי שיגיע¹⁴ אפלו רץ בכל כחו, או שהיה בין המקום שנתפנון לשבת בו ובין המקום שהוא עומד בו כשהשקה יתר מאלפים אמה, או שלא פנון המקום שקנה בו שבייתה - הרי זה לא קנה שבייתה ברחוק מקום, ואין לו אלא אלפים אמה¹⁵ לכל רוח ממקום שהוא עומד בו כשהשקה.

(12) עירובין נא, ב. (13) שאין לו מזון שתי סעודות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כדי שיוכל לחזור לביתו בשבת, שבקיה עד דנחית דרגא (הניח לו ללכת עד שירד ממדרגה אחת), אמר ליה (החזירו ואמר לו): בית הכא (לין כאן), למחר קדים ואזיל (למחר תשכים ותלך). כיון שהתחיל ללכת, נקרא החזיק בדרך, ומספיקה לו מחשבתו לקנות שביטה (עירובין, שם).

י. התלמידים³⁴ שהולכין ואוכלין בלילי שבת בשדות וקרמים אצל פעלי הבתים, שפתן מצויה לעוברי דרכים הפאים שם, ובאים ולנים בבית המדרש - מהלכין אלפים אמה לכל רוח בבית המדרש, לא ממקום האכילה; שאלו מצאו סעדתן בבית המדרש, לא היו יוצאין לשדה, ואין דעתן סומכת לדירה אלא על בית מדרשם³⁵.

34 עירובין עג, ב. 35 "בעא מניה רב חיאי בר אבין מרב שות: בני בי רב (תלמידים הלומדים אצל רבם) דאכלי נהמא (האוכלים לחם סעודתם) בבאגא (בית אכסניא בבקעה) ובייתי (ולנים) כבי רב (בבית המדרש שהיה בתוך אלפים אמה), כי משחינן (כשמודדים) תחומא - מבי רב משחינן להו או מבאגא משחינן להו? אמר ליה: משחינן להו מבי רב (מבית המדרש מודדים להם תחום שבת), דאי מייתו להו ריפתא לכבי רב, ניהא להו טפי (יותר היה רצוי להם שיביאו להם מאכלים לבית המדרש שהוא מקומם הקבוע) - עירובין, שם.

פָּרָק שְׁמִינִי

1) נתבאר בו משפט שני עירובין, רצוננו לומר המערב שני עירובין במקומות חלוקים, לשעות חלוקות, ביום אחד, או לימים חלוקים, אם שהימים סמוכין זה לזה, או מחולקין. ונמשך לזה ביאור ימים טובים הסמוכין לשבת ולא עירב בערבית. מה דין עירובין [חצרות] [1] תחומין בהן ונשלמו ההלכות.

א. אין² מניחין שני עירובין, אֶחָד בְּמִזְרְחָ וְאֶחָד בְּמַעְרָב, כְּדִי שְׂיִהְיֶה בְּמִקְצַת הַיּוֹם עַל אֶחָד מִשְׁנֵי הָעִירֻבִין, וּבִשְׂאָר הַיּוֹם עַל הָעִירֻב הַשְּׁנַיִ; שְׂאִין מְעַרְבִין שְׁנֵי עִירֻבִין לְיוֹם אֶחָד. טְעָה³ וְעָרַב לְשֵׁתֵי רוּחוֹת, כְּמִדְמָה הוּא שְׂמַעְרָבִין לְשֵׁתֵי רוּחוֹת, אוּ שְׂאָמַר לְשָׁנִים: צָאוּ וְעָרְבוּ עֲלַי, אֶחָד עָרַב עָלָיו לְצִפּוֹן וְאֶחָד עָרַב עָלָיו לְדָרוֹם - מְהֵלֵךְ פְּרָגְלֵי שְׁנֵיהֶם⁴.

2) משנה, עירובין לח, א. 3) עירובין נ, ב. שסבור היה שאפשר לערב על מנת ללכת שחרית לרוח אחת, וערבית לאחרת. 4) נותנים עליו חומרות שניהם, ואינו יכול ללכת אלא למקום ששניהם יכולים ללכת, אבל למקום שרק אחד יכול ללכת - אסור.

ב. כיצד⁵ מהלך פרגלי שניהם? שאינו יכול להלך אלא במקום שיש לשניהם להלך בו. נתן האחד עירוב ברחוק אלה לרוח מזרח⁶, והניח השני מהן עירובו ברחוק חמש מאות אמה לרוח מערב⁷ -

אמות שפדרומו או שבצפונו. ואם היה תחתיו פחות משמונה אמות, ונתפון לשבת תחתיו - קנה; שהרי אין שם שעור שני מקומות, והרי מקצת מקומו מסכים²⁷. היו שנים באים בדרך, אחד מהן מכיר אילן או גדר או מקום שהוא קובע בו שביטה, והשני אינו מכיר - זה שאינו מכיר מוסר שביטתו למכיר, והמכיר מתפון לשבת הוא וחרבו במקום שהוא מכיר²⁸.

26 עירובין נ, ב. 27 שאם היו שבע אמות, הרי אמה אחת משותפת לשני מקומות, ואנו אומרים שבאמה הזאת קנה שביטה. 28 בעירובין נא, א: "רבה ורב יוסף הוו קא אזלי באורחא (היו מהלכים בדרך), אמר ליה רבה לרב יוסף: תהא שביטתנו תותי דקלא (תחת הדקל) - אמר ליה: לא ידענא ליה (אינני מכיר את מקום האילן). אמר ליה: סמוך עלי" - שאומר לו שביטתי עמך, והמכיר אומר: שביטתנו במקום פלוני" (רש"י).

ח. אנשי העיר²⁹ ששלחו אחד מהן להוליך להן ערובן למקום ידוע³⁰, והחזיק בדרך³¹, והחזירו חברו ולא הוליך ערובן - הן לא קנו שביטה באותו מקום, שהרי לא הניח שם ערובן, ואין להן להלך ממדינתן אלא אלפים אמה לכל רוח; והוא קנה שם ערוב, שהרי הוא בא בדרך ונתפון לשבת שם והחזיק בדרך, לפיכך יש לו להלך לאותו מקום למחר, ולהלך ממנו אלפים אמה לכל רוח.

29 משנה, עירובין נב, א. 30 ראה למעלה ה"א וה"ה. 31 ובמי שבא בדרך, התירו חכמים לערב בדיבור בעלמא (ראה למעלה ה"ג). ודעת כמה מגדולי הראשונים (בעירובין נב). כי לא נקרא בא בדרך אלא ביוצא לדרך ממש, אבל אם יצא במיוחד להניח את העירוב לא קנה שביטה אלא-אס-כן הניח שם את העירוב, או שעירב ברגליו, אבל בדיבור לחוד - לא.

ט. זה³² שאמרנו שצריך הקונה שביטה ברחוק מקום שחזיק בדרך - לא שיצא וילך בשדה, אלא אפלו ירד מן העליה³³ לילך לאותו מקום, וקדם שיצא מפתח החצר החזירו חברו - הרי זה החזיק, וקנה שביטה. וכל הקונה שביטה ברחוק מקום, אינו צריך לומר: שביטתי במקום פלוני; אלא פיון שגמר בלבו והחזיק בדרך כל שהוא - קנה שם שביטה. ואין צריך לומר, מי שיצא פרגליו ועמד במקום שקונה בו שביטה, שאינו צריך לומר פלום; אלא פיון שגמר בלבו - קנה.

32 עירובין נב, א. 33 "רב יהודה בר אישתתא, אייתו ליה (הביאו לו) כלכלה דפירי (סל עם פירות) לרב נתן בר אושעיא (ממקום רחוק יותר מאלפים), כי הוה אזיל (כשרצה לחזור לפני שבת לקנות שביטה לסוף אלפים אמה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14) שנאמר (שמות טז, כט): "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי", ואמרו (עירובין נא.): "ממקומו - אלו אלפים אמה". 15) עירובין לח, א במשנה. וכן אמרו במגילה ז, ב במשנה: "אין בין יום-טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד". 16) "אין בין שבת ליום הכיפורים אלא שזה (שבת) זדונו (אם חילל שבת במזיד) בידי אדם (מיתת בית-דין), וזה (יום הכיפורים) זדונו בכרת" (מגילה שם). ואף-על-פי-כן אין יום-טוב ויום הכיפורים שוים בדין זה לשבת, שבשבת יש איסור תחומין מן התורה כגון חוץ לשנים עשר מיל (פכ"ז מהל' שבת הי"א) ואילו ביום-טוב ויום-כיפור גם בזה אין איסור אלא מדרבנן ונראה בפ"ב מהלכות יום-טוב הלכה י, ובפ"ה שם הלכה יד. 17) כמבואר בהל' שבת פ"ב ה"ח. 18) שהרי נדחו דברי רפרם שאמר כי אין איסור הוצאה ביום הכיפורים (כריתות יד). 19) מתוך שהותרה הוצאה לצורך אוכל נפש, שהרי כתוב (שמות יב, טז): "אך אשר יאכל לכל נפש, הוא לבדו יעשה לכם" - הותרה גם שלא לצורך (ביצה יב.).

ה. יום טוב²⁰ שחל להיות סמוך לשבת, בין מלפניה²¹ בין מלאחריה²², או שני ימים טובים של גליות²³ - יש לו²⁴ לערב שני עירובין לשתי רוחות, וסומך על אי זה מהן שירצה ליום הראשון, ועל הערב שברוח השנייה ליום השני²⁵. או מערב ערוב אחד לרוח אחת, וסומך עליו לאחד משני ימים, וביום השני יהיה כבני העיר, וכאלו לא עשה ערוב, ויש לו אלפים אמה לכל רוח. במה דברים אמורים? בשני ימים טובים של גליות; אבל בשני ימים טובים של ראש השנה²⁶ - הרי הן כיום אחד, ואינו מערב לשני ימים אלא לרוח אחת.

20) משנה, עירובין לח, א. 21) ביום ששי. 22) ביום ראשון. בחוץ לארץ, עושים את כל המועדים (מלכד יום הכיפורים) שני ימים, מפני הספק, שלא היו יודעים בגולה את היום שקבעו בו בני ארץ ישראל את החודש, ואפילו בזמן הזה שאין מקדשים בארץ ישראל על פי עדים אלא לפי החשבון המקובל, "תקנת חכמים היא שיהירו במנהג אבותיהם שבידיהם" (רבינו הל' קידוש החודש פ"ה ה"ד וה"ה). 23) יכול הוא. 24) לפי שיום-טוב ושבת הם שני ימים נפרדים, שתי קדושות נפרדות להם (עירובין לח:). וכמו כן שני ימים-טובים של גליות, מפני ספק נקבעו - ואחד מהם חול. 25) "אפילו בזמן שהיו מקדשים על פי הראיה, ואפילו בארץ ישראל היו עושים ראש-השנה שני ימים" (הל' קידוש החודש פ"ה ה"ז). 26) שני ימי ראש-השנה נקראים "יומא אריכתא" (יום ארוך) ו"קדושה אחת", ואי אפשר לערב ביום אחד מקצתו לצד זה ומקצתו לצד אחר. וראה בפ"א מהלכות יום-טוב הלכה ד.

ו. וכך²⁷ מתנה אדם על ערובו ואומר: עירובי לשבת זו, אבל לא לשבת אחרת; או: לשבת אחרת, אבל לא לשבת זו; לשבתות, ולא לימים טובים; לימים טובים, ולא לשבתות.

אין זה שעברו עליו מהלך במערב אלא אלה אלה, כרגלי מי שעבר עליו במזרח; ולא יהלך במזרח אלא אלה וחמש מאות אמה, כרגלי מי שעבר עליו במערב. לפיכך, אם ערב או ערבו עליו שני עירובין אלו אחד ברחוק אלפים אמה למזרח ואחד ברחוק אלפים אמה למערב - הרי זה לא יזוז ממקומו⁸.

5) עירובין, שם. 6) אם כן הפסיד בזה אלה לצד מערב שאינו יכול ללכת לשם. 7) והפסיד בזה חמש מאות אמה לצד מזרח. 8) שהרי לא נתכוון לשבות במקומו, אלא במקום עירובו, ואין אנו יודעים איזה מהם קנה עירוב, ועירובו של מזרח מפסידו אלפים לצד מערב, ועירובו של מערב מפסידו אלפים לצד מזרח, לכן לא יזוז ממקומו.

ג. מערב⁹ אדם שני עירובין בשתי רוחות, ומתנה¹⁰ ואומר: אם ארע לי דבר מצוה¹¹, או נלחצתי¹² למחר ונצרכתי לרוח זו - זה הערב הוא שאני סומך עליו, והערוב שברוח השנית אינו כלום; ואם נצרכתי לרוח זו השנית - זה הערב הוא שאני סומך עליו, ושברוח הראשונה אינו כלום; ואם נצרכתי לשתי הרוחות - יש לי לסמך על איזה ערוב שארצה, ולא יזה שארצה אלה; ואם לא ארע לי דבר ולא נצרכתי לרוח מהן¹³ - אין שני העירובין האלו ערוב, ואיני סומך על אחד מהן, אלא הריני כבני עירי שיש לי אלפים אמה לכל רוח מחוץ לחומה.

9) משנה, עירובין לו, ב: "מתנה אדם על עירובו ואומר - אם באו גויים (גובי המכס) מן המזרח (ואני צריך לברוח מפניהם לסוף ארבעת אלפים אמה) עירובי למערב. ואם יבואו מן המערב - עירובי למזרח. אם באו מכאן ומכאן - למקום שארצה אלך. לא מכאן ולא מכאן, הריני כבני עירי. אם בא חכם (שאני רוצה לשמוע דרשתו) מן המזרח - עירובי למזרח, מן המערב - עירובי למערב, בא מכאן ומכאן - למקום שארצה אלך, לא מכאן ולא מכאן - הריני כבני עירי". 10) וביום השבת אנו אומרים: הובר הדבר למפרע כי לצד זה התכוון שיחול עירובו, וקנה שבייתה באותו צד, כי בדרבנן (=עירובין אינם אלא מדרבנן) אנו אומרים "יש ברירה" (עירובין לז: ולהלן הלכה ז). 11) קבלת פני חכם וכיוצא בזה. 12) לברוח מפני גויים הבאים להתנפל, וכיוצא בזה. 13) בנוסח אחר: "לרוח משתיהן" (כת"י התימנים).

ד. כשם שאסור לצאת חוץ לתחום בשבת¹⁴, כך אסור לצאת ביום טוב¹⁵ וביום הפפורים¹⁶. וכשם שהמוציא מרשות לרשות בשבת - חיב¹⁷, כך המוציא מרשות לרשות ביום הפפורים - חיב¹⁸. אבל ביום טוב מתיר להוציא מרשות לרשות¹⁹. לפיכך מערבין עירובי הצרות ומשתתפין במבואות ליום הפפורים בשבת, ומעירבין עירובי תחומין ליום הפפורים ולימים טובים פדרף שמעירבין לשבת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טובים של גלויות, או ביום-טוב הסמוך לשבת לפניה או לאחריה. (44) אבל אמירה אסורה משום הכנה מיום-טוב לחבירו (מגיד-משנה). (45) שאם יקח פת אחרת, צריך לקרוא עליה שם עירוב מבעוד יום, והרי הוא מכין מיום-טוב לחבירו.

י. יום הכיפורים שחל להיות ערב שבת או לאחר שבת, בזמן שמקדשין על פי הראיה⁴⁶ - יראה לי שהן כיום אחד, וקדשה אחת הם⁴⁷.

(46) ובאותו זמן יכול לחול יום הכיפורים סמוך לשבת, כמבואר בפסחים מז. ועיין ברש"י 'ותוספות' שם. אבל מעת שאנו קובעין את החדשים לפי החשבון, כמבואר בהלכות קידוש החודש פ"ה, לא יחול יום הכיפורים סמוך לשבת, כדי שיספיקו ביום חול שביניהם לקבור את המתים, ולהכין ירקות טריים לכבוד שבת או לערב יום הכיפורים (ראש השנה כ.). (47) לפי שכל שאסור בשבת, אסור ביום הכיפורים ('מגיד משנה').

יא. זה⁴⁸ שאמרנו, שיש לו לערב שני עירובין בשתי רוחות לשני הימים, והוא, שיהיה אפשר לו להגיע לכל אחד משני העירובין ביום הראשון⁴⁹; אבל אם אי אפשר לו להגיע לערב של יום השני ביום הראשון - אין ערב השני ערב. שהעירוב מצותו שיהיה בסעודה הראויה מבעוד יום⁵⁰, וזה, הואיל ואינו יכול להגיע לזה הערב ביום הראשון, הרי זו אינה ראויה מבעוד יום.

(48) עירובין לח, ב. (49) ששני המקומות אינם רחוקים זה מזה יותר מאלפים אמה, ויכול ללכת באותו יום. (50) אף שקנין שבינת העירוב הוא משתחשך, מכל-מקום צריך שתהיה באפשרותו להגיע לעירוב בסוף יום ראשון.

יב. ביצד? הרי שהניח עירובו ברחוק אלפים אמה מביתו לרוח מזרח, וסמך עליו ליום ראשון, והניח עירוב שני ברחוק אמה אחת או מאה או אלף ברוח מערב, וסמך עליו ליום שני - אין זה השני ערב; שהרי ביום הראשון אין זה הערב השני ראוי לו מבעוד יום, לפי שאינו יכול להגיע אליו, שהרי לא נשאר לו ברוח מערב כלום⁵¹.

(51) שהרי יש לו ארבעת אלפים אמה לצד מזרח, והפסיד על-ידי-זה בצד מערב.

יג. אבל אם הניח עירובו ברחוק אלף וחמש מאות אמה מביתו⁵² ברוח מזרח⁵³, וסמך עליו ליום ראשון, והניח עירוב שני רחוק מביתו לרוח מערב בתוך חמש מאות אמה, וסמך עליו ליום שני - הרי זה ערב; שהרי אפשר לו שגיע לו ביום הראשון.

(52) כשביתו בשדה. אבל אם ביתו בעיר, כל העיר חשובה לו כארבע אמות, ומודדים אלפים אמה מחוץ לחומת העיר

(27) 'תוספתא' עירובין פ"ג.

ז. אמר²⁸ לחמשה: הריני מערב²⁹ על איזה מקום שארצה, רציתי - ילך, לא רציתי - לא ילך³⁰, אף על פי שרצה משתשכה³¹ - ילך. דבר שהיה מדברי סופרים יש בו ברה"ק³². וכן המערב לשבתות של כל השנה, ואמר: רציתי³³ - אלך, לא רציתי - לא אלך, אלא אהיה כבני עירי - כל שבת שירצה ילך, אף על פי שרצה משתחשך.

(28) עירובין לו, ב. (29) מניח עירוב. (30) בדפוס רומי: "רציתי - ילך, לא רציתי - לא ילך" וכן הוא בדפוס ויניציאה, שונצינו ומעשה רוקח'. (31) שהוא זמן שאחרי קניית העירוב. (32) הוברר הדבר למפרע, שכשם שרוצה עכשיו - רצה גם בעת קניית העירוב. (33) בשבת שאני רוצה בעירובי.

ח. המערב³⁴ לשני ימים טובים של גלויות או לשבת יום טוב³⁵, אף על פי שהוא ערב אחד לרוח אחת לשני הימים³⁶, צריך שיהיה העירוב במקומו מצוי בליל הראשון ובליל שני כל בין השמשות³⁷. ביצד הוא עושה? מוליכו בערב יום טוב או בערב שבת ומחשיף עליו, ונוטלו בידו³⁸ ובא לו - אם היה ליל יום טוב³⁹, ולמחר מוליכו לאותו מקום ומניחו שם עד שתחשך, ואוכלו - אם היה ליל שבת⁴⁰, או מביאו - אם היה ליל יום טוב. מפני שהן שתי קדשות, ואינן כיום אחד, כדי שנאמר: מליל ראשון קנה העירוב לשני ימים⁴¹.

(34) משנה, עירובין לח, א. (35) שאמר בפירוש שהעירוב יחול על שני הימים, או על יום-טוב ושבת. (36) שהוא רוצה ללכת בשני הימים באותו כיוון. (37) שעת קניית העירוב. (38) אם מתיירא שמה יגב או יאבד, ולא יהיה שם בלילה השני. (39) שאין בו איסור הוצאה. (40) שאסור להוליכו משם. (41) אבל בשני ימים-טובים של ראש-השנה, שהם כ"יומא אריכתא" וקדושה אחת (למעלה ה"ה) - אם הניח עירוב בליל ראשון, יכול לסמוך עליו גם ליום שני, כי בין השמשות של היום הראשון - קונה לשני הימים. ודעת הראב"ד שלא אמרו "כיומא אריכתא" אלא לחומרא ולא לקולא, ולכן מצריך שהעירוב יהיה קיים גם בליל שני של ראש-השנה.

ט. נאכל⁴² העירוב בראשון⁴³ - קנה העירוב בראשון, ואין לו ערב לשני. ערב ברגליו בראשון - צריך לערב ברגליו בשני; והוא, שילך ויעמד באותו מקום, ויחשב בלבו⁴⁴ שיקנה שם שביטה. ערב בפת בראשון: אם רצה לערב ברגליו בשני - הרי זה ערב; ואם רצה לערב בפת - צריך לערב באותה הפת עצמה⁴⁵ שערב בה בראשון.

(42) עירובין לח, א. (43) הלכה זו נאמרה בשני ימים-

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קננין בית, ואסור לקנות ביום-טוב אפילו בתנאי.
 טו. פיצד מתנה? אומר בחמישי: אם היום יום טוב⁵⁷ - אין בדברי פלום⁵⁸, ואם לאו⁵⁹ - הרי זה ערוב⁶⁰; ולמחר חוזר ומערב, ואומר: אם היום יום טוב - כבר ערבתי מאמש ואין בדברי היום פלום, ואם אמש היה יום טוב - הרי זה ערוב. במה דברים אמורים? בשני ימים טובים של גליות; אבל בשני ימים טובים של ראש השנה - הרי הן יום אחד⁶¹, ואינו מערב להן אלא מערב יום טוב.

57) שהרי שני ימים טובים של גלויות הם מספק, ובכל יום אנו מסופקים אם הוא חול או יום-טוב. 58) שאסור לערב ביום-טוב. 59) והיום יום חול. 60) יחול העירוב בין השמשות. 61) ביצה ו, א. לענין עירובי תבשילין (מגיד-משנה).

(משנה ברורה' או"ח סי' תטז). 53) ולפי זה, יש לו עוד חמש מאות אמה למערב, שביכלתו להגיע שמה ביום ראשון.

יד. יום טוב⁵⁴ שקל להיות בערב שבת - אינו עושה ערוב פיום טוב, לא ערובי חצרות ולא ערובי תחומין⁵⁵; אלא מערב הוא פיום חמישי, שהוא ערב יום טוב. ואם חלו שני ימים טובים של גליות בחמישי וערב שבת - מערב מיום רביעי ערובי תחומין וערובי חצרות. ואם שכח ולא ערב - הרי זה מערב ערובי חצרות בחמישי ובערב שבת ומתנה, אבל לא ערובי תחומין⁵⁶.

54) ביצה טז, ב. 55) שנראה כמתקן דבר לצורך מחר, ואסור להכין מיום-טוב לשבת. 56) שקננין שביתה הוא

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

במקום שלא כבשנוהו, כי מצוה עלינו לאבד עבודה-זרה מארצנו; ובחזון-לארץ אין אנו מצווים לאבדה אלא במקום שכבשנוהו.

ב. עבודת פוכבים ומשמשיה, ותקרבת שלה, וכל הנעשה⁶ בשבילה, אסור בהנאה, שנאמר: "ולא תביא תועבה אל ביתך". וכל הנהנה באחד מפל אלו, לוקה שפתים: אחת משום "ולא תביא", ואחת משום "ולא ידבק בדבר מאומה מן החרם".

5) כגון, היין שמנסכים, או הבשר שמקריבים לפניו. 6) כל נויי עבודה-זרה, כגון: נרות שמדליקים לפניו, וכן בגדים ששוטחים לכבודה. 7) (ספרי, ראה; מכות כב.) אף על פי שמקרא זה נאמר בעיר הנידחת ולא בעבודה-זרה, דרשוהו חז"ל לענין עבודה-זרה, מפני שעבודה-זרה, נקראת חרם, ככתוב: "ותעב תתעבנו כי חרם הוא" (דברים ז, כו); ובפסוק "ולא ידבק בידך... מן החרם" גילתה לנו התורה, שכל מה שהוא חרם אסור בהנאה ומוזהרים על הנאתו. ורבים חולקים על רבינו, ובראשם הרמב"ם בספר המצוות" (לא-תעשה, קצב), הסובר שאין מלקות שתיים בנהנה ממשמשי עבודה-זרה; ומה שאמרו (מכות כב.) שלוקה שתיים, אינו אלא בנהנה מעבודה-זרה עצמה, ולא ממשמשיה ותקרובתה. אבל כדברי רבינו מפורש בירושלמי (עבודה-זרה פרק ה, הלכה י"ב), שנאמר שם: "יין נסך ועורות לבובים אסורים בהנאה, משום שנאמר: "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם" - הרי שפסוק זה נדרש גם לענין תקרובת עבודה-זרה. והשווה דברי רבינו ("ספר המצוות", לא-תעשה כה).

~ יום ראשון ט"ו סיון ~ הלכות עבודת פוכבים וחקות עובדיה

פרק שביעי

1) איסור הנאה מעבודה-זרה וממשמשיה; מה בין אליל של גוי לאליל של ישראל.

א. מצות עשה היא לאבד עבודת פוכבים ומשמשיה; וכל הנעשה בשבילה, שנאמר: "אבד תאבדון את כל המקומות"³, ונאמר: "כי אם פה תעשו להם מזבחתיהם תתצו". ובארץ-ישראל מצוה לרדף אחריה, עד שנאבד אותה מפל ארצנו. אבל בחוץ לארץ אין אנו מצוין לרדף אחריה, אלא כל מקום שנכבש אותו, נאבד כל עבודת פוכבים שבו, שנאמר: "ואפדתם את שמם מן המקום ההוא" - בארץ-ישראל אמה מצוה לרדף אחריה, ואי אמה מצוה לרדף אחריה בחוץ לארץ.

2) כגון הכוסות שמנסכים בהן יין לעבודה-זרה. 3) אם אינו עניין למקומות עצמם, שהרי אלוהיהם שעל ההרים נאסרים, ולא ההרים אלוהיהם - תנהו עניין לכלים שהשתמשו בהם לעבודה-זרה (עבודה-זרה נא:). 4) (ספרי, ראה). החילוק שבין ארץ-ישראל לחוץ-לארץ הוא: בארץ - מחוייבים אנו לרדוף אחריה ולאבדה אפילו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מתחילה ועד סוף", כלומר: אומן המקבל עליו לעשות כלי הוא קונה את שכרו עם כל חלק וחלק של התקדמות מלאכתו. ולכן האומן המקבל שכר בעד עשיית הצלם, כל שכרו עד להכאה האחרונה בהיתר הוא; וההכאה האחרונה בפטיש שהיתה באיסור, מפני שאז נגמר הצלם, הרי אין בה כדי שוה פרוטה - ולכן שכרו מותר, שאין כאן שכר עבודה-זרה, שהרי כל שכרו כבר קנה מלפני גמר עשייתה (עבודה-זרה יט:). (18) שברי כלי מתכות. (19) והרי אסור ליהנות מעבודה-זרה. (20) כי כל עוד שלא משך את החפץ מידי הנכרי לא נקנה לו לישראל, ואפילו כשכבר נתן לו את הכסף - כי בנכרי משיכה קונה ולא מעות. (21) והרי זה של ישראל, בכל זאת אינו מחוייב לבערה אלא מחזירה לנכרי ודיו. (22) כי אילו ידע שעבודה-זרה ביניהם לא היה מושכם, נמצא שכל קניינו בטעות היה. (23) שמימיו עמוקים ולא ימצאו לעולם (פירוש רבינו, עבודה זרה פרק ג, משנה ט). אף על פי שמצד הדין לא קנה עוד, כי משיכתו בטעות הייתה ויכול הוא לדרוש את כספו חזרה מהנכרי, בכל זאת כיוון שנתן כסף ומשך הרי זה כאילו עבודה-זרה שלו היא, וכשידרוש כספו מאת הנכרי יהא נראה כאילו הוא מוכר עבודה-זרה לנכרי ואסור - לפיכך הוא בעצמו חייב לבער אותה, כדין עבודה-זרה ביד ישראל, וכספו אבוד (עבודה-זרה עא:). (24) ואף על פי שחליפי עבודה-זרה אסורים, אבל הלכה היא: שאין גר יורש את אביו מן התורה, אלא החכמים זיכוהו כדי שלא יחזור לסורו - והרי זה כזוכה מן ההפקר ולא מצד חליפי עבודה-זרה. (25) הואיל ובאו לידו שלו הם ואסור ליהנות מעבודה-זרה, אפילו בחליפיה (דמאי פרק ו, משנה ט).

ו. צורות שפעשאוים עובדי כוכבים לנוי, מתרין בהנאה, וצורות שפעשאוים לעבודת כוכבים, אסורין. כיצד? כל הצורות הנמצאים בפפרים, אסורים בהנאה, מפני שחזקתן שלעבודת כוכבים הן עשויות; והנמצאות במדינת 27 - אם היו עומדין על פתח המדינה, והיה ביד הצורה צורת מקל או צפור או כדור או סיף 28 או עטרה וטבעת, חזקתו שהוא לעבודת כוכבים, ואסור בהנאה; ואם לאו - הרי הוא בחזקת לנוי ומתיר.

(26) שאין דרך בני הכפרים לעשות צורות לנוי. (27) בעיר. (28) (עבודה זרה מא:). כל אלה צורות חשובות הן אצלם, וסימני מלכות ואדנות הם. המקל - מסמל את הרידיו, כאילו הוא רודה בכל העולם; הציפור - כאילו תופש את כל העולם תחתיו, כציפור שתעוף במרומים ועיניה צופות בכל; הכדור - כאילו תופש הוא בידו את העולם כולו העגול ככדור. וכן שאר הסמלים. ולדעת רבינו ירוחם בדברי רבינו אין האיסור בצורות הללו אלא בצורות אנדרטה של מלכים (מצבת המלך המת שהקימו בשער העיר לזיכרון), אחרת - אין בהם איסור, ואפילו כשיש בידם מקל וכדומה. וחידוש זה מיוסד על דברי הגמרא (שם).

ז. צלמי עבודת כוכבים הנמצאים משלכים בשוקים

ג. בהמה שהקריבוה כלה לעבודת כוכבים, אסורה בהנאה; אפלו פרשה⁹ ועצמותיה וקרניה וטלפיה ועורה, הכל אסור בהנאה. לפיכך אם היה בעור סימן, שיודע בו שזה העור תקרבת עבודת כוכבים הוא, כגון שהיו עושים, שקורעים קרע עגל¹⁰ פנגד הלב ומוציאין הלב - הרי כל אותן העורות שהן כן אסורין בהנאה, וכן כל פיוצא בזה.

(8) בנוסח קושטא, מנטובא, "בהמה שהקריבוה לעבודת-כוכבים". (9) (עבודה-זרה לה:) משום שנאמר: "ולא ידבק בידך מאומה". (10) פרט לקרע משוך - שמותר, שאין עושים כן לעבודה-זרה, ואלו העורות נקראים במשנה (עבודה זרה פרק ב, משנה ג): "עורות לכובים", על שם קריעתם כנגד הלב.

ד. מה בין עבודת כוכבים של עובד כוכבים לעבודת כוכבים של ישראל? עבודת כוכבים של עובד כוכבים אסורה בהנאה מיד¹¹, שנאמר: "פסילי אלהיהם תשרפון באש" - משפסלו, נעשה לו אלוה. ושל ישראל אינה אסורה בהנאה עד שתעבד¹², שנאמר: "ושם בפתר" - עד שיעשה לה דברים שפסות¹³, שהן עבודתה. ומשמשי עבודת כוכבים, בין של עובד כוכבים בין של ישראל, אינן אסורין עד שישתמשו בהן לעבודת כוכבים¹⁴.

(11) תיכף כגמר עשייתה, אפילו כשלא עבדה עדיין. (12) (עבודה-זרה נב:). (13) כי ישראל עובד עבודה-זרה, עובד אותה בסתר שלא יראהו, שמה ישמעו בית-דין ויסקוהו. (14) כי במשמשיה נאמר: אבד תאבדון... אשר עבדו (דברים יב, ב) - אינם אסורים עד שיעבדו בהם (עבודה זרה נא:).

ה. העושה עבודת כוכבים לאחרים - אף-על-פי שהוא לוקה¹⁵, שכו מותר; ואפלו עשאה לעובד כוכבים, שהיא אסורה מיד, מפני שאינה נאסרת עד שתגמר, ומפוש¹⁶ אחרון שגומרה אין בו שוה פרוטה¹⁷. הלוקה גרוטאות¹⁸ מן העובד כוכבים ומצא בהן עבודת כוכבים¹⁹ - אם נתן מעות ולא משך, יחזירם לעובד כוכבים²⁰. וכן אם משך ולא נתן מעות - אף-על-פי שמשכה בעובד כוכבים קונה²¹, כמקח טעות הוא²². נתן מעות ומשך - יולכם לים המלח²³. וכן עובד כוכבים וגר, שפרשו את אביהן עובד כוכבים - יכול הגר לומר לעובד כוכבים: טל אתה עבודת כוכבים, ואני מעות! טל אתה יין-נסף, ואני פרות! ואם משבאו לרשות הגר - אסור²⁵.

(15) משום: ואלוהי מסכה לא תעשו לכם, כמבואר למעלה (פרק ג, הלכה ט). (16) ההכאה האחרונה בפטיש, שהוא גמר מלאכה. (17) כי הלכה היא: "ישנה לשכירות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ט. עבודת פוכבים ומשמייה וכל התקרבת שלה, אוסרים בכל-שהן⁴¹. כיצד? עבודת פוכבים שנתערכה בצורות של נוי, אפילו אחת בכמה אלפים - יוליך הכל לים המלח. וכן אם נתערב פוס⁴² של עבודת פוכבים בכמה כוסות, או חתיכה מן הפשוט⁴³ שנתערכה בכמה חתיכות - יוליך הכל לים המלח. וכן עור לבוב⁴⁴ שנתערב בכמה עורות - הכל אסור בהנאה⁴⁵. עבר ומכר עבודת פוכבים או אחד ממשמייה או תקרבת שלה - הרי הדמים אסורין בהנאה, ואסורין בכל-שהן, כעבודת פוכבים, שנאמר: "והיית חרם כמוהו" - כל מה שאתה מביא מעבודת פוכבים ומכל משמייה ותקרבתה, הרי היא כמוהו⁴⁶.

(41) (עבודה-זרה עד.). (42) היא אסורה משום: "משמי עבודה-זרה" ואוסרת בכל שהיא, כמבואר בברייתא (זבחים עד.). כוס - שם משותף: משמש זכר ונקבה. (43) שהקריבה לעבודה-זרה. (44) עור שקרוע כנגד הלב כעין ארובה עגולה, שדרך שם היו מוציאים את לב השור מחיים, כמבואר לעיל (הלכה ג.). (45) (עבודה-זרה עד.). (46) (שם, נד): "כל מה שאתה מביא (מהוה) ממנו - הריהו כמוהו".

י. עבודת פוכבים או אשרה שנשרפה, אפרה אסור בהנאה⁴⁷. ונחלת של עבודת פוכבים אסורה, והשלהבת⁴⁸ מתרת, מפני שאין בה ממש. ספק עבודת פוכבים אסור; ספק ספקה מתר. כיצד? כוס של עבודת פוכבים שנפל באוצר מלא כוסות, פלן אסורים, מפני שעבודת פוכבים וכל משמייה אוסרין בכל-שהן. פרוש כוס אחד מן התערכת ונפל לכוסות שנים⁴⁹ - הרי אלו מתרין⁵⁰. טבעת של עבודת פוכבים⁵¹ שנתערכה במאה טבעות, ונפלו שמים מהן לים הגדול - התרו כלן, שאני אומר: אותה הטבעת היתה בכלל השמים⁵². נתערכה במאה, ונתחלקו ארבעים למקום אחד וששים למקום אחר, ונפלו הארבעים פלן לטבעות אחרות - פלן מתרות, שאני אומר: אותה הטבעת האסורה ברב היא⁵³. נפלו הששים לטבעות אחרות - פלן אסורות⁵⁴.

(47) להכין ממנו בורית לכביסה וכדומה (תמורה לד.). (48) כגון להדליק נר בלהב השלהבת (ביצה לט.). (49) והוא השלישי, הרי בטל ברוב הכשרים. (50) (זבחים עד.) מחמת ספק-ספיקא: ספק אם הכוס שפרשה מהתערובת הראשונה של עבודה-זרה הייתה, או לא; ואפילו של עבודה-זרה הייתה, שמה כוס זו שהוא משתמש בה מהתערובת השנייה איננה אותה שנפלה. וכן בכל כוס מהתערובת השנייה, כשהוא בא להשתמש בה, אנו תולים להקל: שמה אינה הכוס שנפלה מהתערובת הראשונה.

או בתוך הגרוטאות, הרי אלו מתרין²⁹; ואין צריך לומר שבברי צלמיהן³⁰. אבל המוצא יד³¹ מצורת פוכב או מזל או רגלה או אבר מאיברייה משלך - הרי זה אסור בהנאה, הואיל ונדע בודאי שזה האבר מן צורת עבודת פוכבים הנעבדת, הרי היא באסורה, עד שינדע לו שהעובדי פוכבים עובדיה בטלוה³².

(29) מכוח "ספיק-ספיקא", (ספק כפול; דבר הרחוק מאוד מוודאות): ספק נעבדים הם, ספק לא נעבדים; כי ייתכן שאינם אלא לנוי, ואפילו נעבדים הם, שמה כבר ביטולם עובדיהם, הואיל והם מושלכים בחוץ - והלכה היא: שעבודה-זרה שביטלה עובדיה מותרת בהנאה, כמבואר לקמן (פרק ח, הלכה ח). (30) כי שבירתם מוכיחה עליהם שביטולם ומותרים מכוח "ספק-ספיקא". (31) "יד" זו אינה שבר מן הצורה השלימה, שאם כן "שברי צלמים" הם ומותרים, אלא מתחילתה נעשתה בתבנית זו: בדמות יד או רגל וכדומה, כפירושו של רבינו בפירוש המשנה (עבודה-זרה פרק ג, משנה ב.). (32) (שם). "והגהות מיימוניות" כתבו: "שצריך להיזהר לא ליקח במשכון, ולא ליהנות מתשמישי עבודה-זרה ונויה, כגון: גביעים ומחתות ומעילים שלובשים בשעת עבודתה. והמכניס את כל אלה לביתו, בין במשכון, בין בקנייה, בין בשאלה, או בכל דרך שהיא - עובר משום: "לא תביא תועבה אל ביתך", ומשום: "ולא ידבק בידך מאומה" וגו'.

ח. המוצא כלים ועליהן צורת חמה³³ ולבנה ודרקון³⁴ - אם היו פלי כסף וזהב או בגדי שנים³⁵, או שהיו חקוקים על הנזמים³⁶ ועל הטבעות, הרי אלו אסורין³⁷; ועל שאר הפלים³⁸, מתרין, מפני שהזקתן לנוי³⁹. וכן שאר הצורות הנמצאות על פל הפלים⁴⁰, הזקתן לנוי ומתרין.

(33) רבינו בפירושו למשנה (עבודה-זרה פרק ג, משנה ב) יאמר: "צורה זו של חמה ולבנה, אין עניינה שמצא צורה עגולה כשמש, או קשת עגולה, ויאמר עליה: זו לבנה, אלא בעלי הצלמים הנקראים בערבית טלאס"ם מייחסים לכוכבים צורות ויאמרו: צורת "שבת" היא: זקן שחור; צורת "נוגה" - צורת נערה יפה, וצורת השמש היא צורת המלך מעוטר יושב על עגלה, וכן ייחסו לכל הכוכבים צורות שונות". ולפיכך מה שאמרו במשנה (שם): "צורת חמה", אין הכוונה לצורת השמש עצמה שאינה נאסרת - הואיל ואינה נעבדת - אלא לצורה המייחסים לשמש, או ללבנה ידובר כאן (ש"ך, יורה-דעה קמא, סעיף קטן ח). (34) הוא מין נחש שיש לו סנפירים וקשקשים בחוליות צווארו (עבודה-זרה מג.), והיו מייחסים צורה זו לחלק מגלגל הלבנה. (35) בגדי משי יקרים הצבועים צבע אדום. (36) תכשיט האף והאוזניים. (37) כי צורות אלו נעבדות הן. (38) שאינם יקרים וחשובים. (39) ולא לעבודה-זרה (שם, מב:): רבן שמעון בן גמליאל אומר: "שעל המכובדים - אסורים: שעל המבוזים - מותרים". (40) אפילו מכובדים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

59) הענפים. אבל תחת הענפים עצמם וודאי שאסור לשבת. וכאן לא ידובר אלא בצל הנוטה חוצה להם, כלשון המשנה (שם, מח:): "לא ישב בצילה", וסובר רבינו שאין האיסור אלא בצל האילן עצמו, לא בצל ענפיו. וה"כסף-משנה" הביא קשיית הרמ"ך על רבינו: מדוע מתיר בצל ענפיו, הלא בגמרא (שם) אמרו שגם "צל צילה אסור"? אבל כדברי רבינו מפורש בירושלמי (עבודה-זרה פרק ג, הלכה י"א): "צילה - אסור; צל צילה - מותר. איזהו צילה? כל שאילו תיפול והיא נוגעת בו (האשרה עצמה) - זהו צילה, וכל שאילו תיפול ואינה נוגעת (האשרה עצמה, אלא השריגים והעלים) - זהו צל צילה". הרי שהיתירו של רבינו מקורו מירושלמי. ורש"י פירש את החילוק בין "צל" לבין "צל הצל": "שחרית וערבית, כשהחמה במזרח או במערב, יש לכל דבר צל ארוך מאוד. וכל זמן שלא עברה מידת אורך הצל את מידת גובה קומת האילן, הצל עב וחשוך, והוא הצל; מכאן ואילך הצל דק וקלוש. והוא - צל צילו" (עבודה-זרה מח:). (60) קצרה כמותה. (61) (שם, מח:): ואף על פי שלא אמרו שם אלא באדם חשוב, אבל כל אדם רגיל אינו מחוייב לרוץ, הואיל ואין לו דרך אחרת - בכל זאת הואיל ואין בדבר טורח גדול, השווה רבינו כל אדם כאדם חשוב (כסף-משנה).

יב. אַפְרוּחִים שֶׁקָּנְנוּ בָּהֶן וְאֵין צְרִיכִין לְאַמֵּן - מִתְרִין; וְהָאֶפְרוּחִים וְהַבִּיצִים שֶׁצְרִיכִין לְאַמֵּן⁶⁴, אֶסוּרִין, שֶׁהָרִי הָאֲשֶׁרָה פָּמוּ כָּסִיס לְהֵן⁶⁵. וְהֵקֵן עֲצֵמָה⁶⁶ שֶׁבְּרָאשֵׁי מִתָּר, מִפְּנֵי שֶׁהֶעוֹף מְבִיא עֲצֵיו מִמְּקוֹם אַחֵר⁶⁷.

(62) באשרה. (63) שגדולים הם. (64) שקטנים הם ואינם יכולים לעוף. (65) וגזרו חכמים בהם, כדי שלא יבואו ליהנות מהאשרה עצמה; וכן יש לחוש שמא יעלה על האילן, כי יחוס עליהם פן יפלו (עבודה-זרה מב: ובתוספות, שם). (66) העצים והעשבים שמהם בנה העוף את קינו. (67) ואין לחוש שמא בנהו מעצי האשרה (שם). וכתוב ב"הגהות מיימוניות": "שלא יעלה על האילן לקחת העצים, או האפרוחים, כי אסור להשתמש באשרה במקום סולם, אלא יתיז במקל והם נופלים".

יג. נָטַל מִמֶּנָּה⁶⁸ עֲצִים - אֶסוּרִים בְּהִנָּאָה. הַסִּיק בְּהֵן אֶת הַתְּנֹר, יִצֵּן⁶⁹, וְאַחֲרֵכָּה יִסִּיק בְּעֲצִים אַחֲרִים שֶׁל הַתְּנֹר וְיֵאָפֶה בוֹ. אָפֶה בוֹ אֶת הַפֶּת וְלֹא צָנְנוּ - הַפֶּת אֶסוּרָה בְּהִנָּאָה. נִתְעַרְבָה בְּאַחֲרוֹת, יוֹלִיף דְּמֵי אוֹתָהּ הַפֶּת לָיִם הַמְּלַח⁷⁰, פְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּהּ, וְשֶׁאֵר הַכִּפְרוֹת מִתְרִין⁷¹.

(68) מהאשרה. (69) צריכים להמתין עד שיפוג חומו של ההיסק בעצי האיסור (שם, מט:). ובמשנה שם אמרו: "הסיק בהם את התנור אם חדש - יותץ", כי ההיסק הראשון מחזק התנור ומחסמו - ולפיכך אין לו תקנה אלא נתיצה. ורבינו לא הביא דין זה, כי אין הלכה כמשנה זו, כי הואיל ופוסק בסמוך (הלכה די): "זה וזה גורם - מותר", גם תנור זה מותר לאפות בו את הפת, כי התנור שנגמר

וראוי להעיר, ששם בגמרא אמרו: "פרש אחד מהם לרבוא, ומרבוא לרבוא - מותרים". הרי משמע, שגם התערובת השנייה אסורה ולא הותרה אלא התערובת השלישית? ואפשר שגירסא אחרת הייתה לפני רבינו (כסף-משנה). ובתוספות (שם, דיבור המתחיל: "פרש אחד") חידשו: שגם התערובת השנייה מותרת מטעם ספק-ספיקא, אלא שבכל זאת יש חילוק בין התערובת השנייה לשלישית: שהשנייה אסור ליהנות ממנה מכל הכוסות בבת אחת, כי אז לא יישאר אלא ספק אחד: אם אותה הכוס שפרשה מהתערובת הראשונה של עבודה-זרה הייתה, או לא - וספק אחד בעבודה-זרה אסור: אבל התערובת השלישית מותר ליהנות ממנה אפילו כשהוא בא להשתמש בכל הכוסות בבת אחת. כי אפילו אם נניח שהכוס שנפלה מהתערובת הראשונה של עבודה-זרה הייתה, עדיין נשאר "ספק-ספיקא": שמא אותה שנפלה מהשנייה לשלישית של היתר הייתה, ולפיכך מותר ליהנות מכולן בבת אחת. (51) שנתקשה בה עבודה-זרה. (52) (שם) גם היתר זה מבוסס על יסוד "ספק-ספיקא": שמא הטבעת שנפלה לים של עבודה-זרה הייתה; ואפילו אם נניח: של היתר נפלה, שמא טבעת זו ששתמש בה אינה של עבודה-זרה. ומה שמצריך רבינו "נפילת שתיים" - אינו אלא כדי שתהא נפילתה ניכרת, כי נפילת טבעת אחת אין חסרונה ניכר כל כך מרוב קטנותה, ושמא יבואו להתיר אף בלא נפילה כלל. ואמנם אנו רואים בחבית של תרומה שנתערבה במאה חביות של חולין, ונפלה אחת מהן לים - כולן מותרות, כי נפילת החבית ניכרת (ובחסים עד:; משנה-תורה, הלכות תרומות פרק ט"ו, הלכה ב). עיין (כסף-משנה). (53) בין השישים האחרות; אבל אם לא נפלו אלה הארבעים לטבעות אחרות - אינן מותרות, אף על פי שיש לתלות שהטבעת האסורה ברוב היא, כי אין אנו רואים האיסור כנתבטל אלא כשאבד לגמרי, כגון שנפל לים, כבהלכה הקודמת; אבל כל שהאיסור ישנו בעולם אלא שנשאר ברוב השישים, אין לראותו כדבר וודאי - כי אין ביטול ברוב לעבודה-זרה, ולפיכך כל הטבעות נחשבות לספק אחד ואסורות. וכשנתערבו באחרות - כולן מותרות מחמת "ספק-ספיקא", כאמור (כסף-משנה בשם רש"י, שם). (54) אבל אם לא נפלו כולן, וודאי שמותרות, כי התערובת האחרונה אין בה אלא "ספק-ספיקא" ומותרת.

יא. הָאֲשֶׁרָה⁵⁵ - בֵּין שְׁהִיתָה נִעְבְּדָת⁵⁶, בֵּין שְׁהִיתָה עֲבוּדָת פּוֹכְבִים מִנְּחַת תַּחְתִּיתָה⁵⁷ - אֶסוּר לִישֵׁב בְּצֵל קוֹמַתָה⁵⁸, וּמִתָּר לִישֵׁב בְּצֵל הַשְּׂרִיגִים⁵⁹ וְהַעֲלִים שְׁלָהּ. וְאִם יֵשׁ לוֹ דֶּרֶךְ אַחֲרָת⁶⁰, אֶסוּר לוֹ לְעֵבֵר תַּחְתִּיתָה. וְאִם אֵין שָׁם דֶּרֶךְ אַחֲרָת - עוֹבֵר תַּחְתִּיתָה כְּשֶׁהוּא רָץ⁶¹.

(55) אילן הנטוע לשם עבודה-זרה, כמבואר לקמן (פרק ה, הלכה ג), ומיוחד לעובדי הירח, כדברי ה"זוהר" (בראשית, מט): "כל עובדי השמש, נקראו: "עובדי הבעל", והעובדים לירח נקראו: "עובדי אשרה". (56) שעבדו לאילן עצמו. (57) שנטעוה מתחילה להעמיד עבודה-זרה תחתיה (עבודה-זרה מח:). (58) שאסורה היא בהנאה כשאר עבודה-זרה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זרה, או שעבדום (לשון רש"י שם, מט.). (78) (שם) כי הלכה היא: "זה וזה גורם - מותר", והפרה הלא נתפטמה גם בכרשיני היתר - לפיכך מותרת.

טו. בְּשׂוֹר או יֵין או פְּרוֹת, שֶׁהֵכִינוּם לְהַקְרִיבָם לְעֹבֹדֵת פּוֹכְבִים, לֹא נֶאֱסָרוּ בְּהִנָּאָה⁷⁹, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵכִינוּם לְבֵית עֹבֹדֵת פּוֹכְבִים, עַד שֶׁיִּקְרִיבוּם לְפָנֶיהָ. הַקְרִיבוּם לְפָנֶיהָ - נִעְשׂוּ תַקְרֹכֶת; וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁחָזְרוּ וְהוֹצִיאוּם⁸⁰, הָרִי אֵלָיו אֲסוּרִין לְעוֹלָם⁸¹. וְכֵן הִנְמַצָּא בְּבֵית עֹבֹדֵת פּוֹכְבִים⁸², אֶפְלוּ מֵיָם⁸³ וּמְלַח, אֲסוּר בְּהִנָּאָה מִן הַתּוֹרָה; וְהָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כָּל-שָׂהוּא⁸⁴, לֹא־קָה⁸⁵.

(79) (עבודה-זרה כט:) כי אין הכנתם גרידא אוסרתם, הואיל ו"אין הקדש לעבודה-זרה" (שם, מד:). (80) אחרי שהקריבו לעבודה-זרה חזרו בהם והוציאו. (81) (שם, כט:). (82) במקום המיוחד לעבודתה. (83) שאינם לנוי ואף אינם מיוחדים להקרבה, כי אין דרך המלח להקריבו לבדו, וגם המים אינם באים לניסוך לבדם - ואפילו ניסוך המים בחג שבכיתת-המקדש לא היה בא לבדו אלא עם ניסוך היין - בכל זאת אסורים, כי הואיל ונמצאו במקום עבודתה שהוא לפניו מן הוילון הפרוס לפני עבודה-זרה - וודאי לתקרובת או לצורך תשיש אחר של עבודה-זרה הובאו לשם (שם, נא:). (84) אפילו פחות מכשיעור, כמשמעות לשון הכתוב: "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם". (85) וכבר כתב רבינו לעיל (הלכה ב) שלוקה שתיים, אלא שסמך כאן על מה שביאר כבר למעלה. ראה (לחס-משנה; הלכות מאכלות אסורות פרק יא, הלכה א).

טז. הַמּוֹצֵא כֶּסֶת וְכֵלִים וּמְעוֹת בְּרֹאשׁ עֹבֹדֵת פּוֹכְבִים - אִם מְצָאָן דְּרָף בְּזִיזִין, הָרִי אֵלָיו מִתְרִין; וְאִם מְצָאָן דְּרָף כְּבוֹד, הָרִי אֵלָיו אֲסוּרִין⁸⁶. כִּיצַד? מְצָא כִּסֵּי תְלוּי בְצוּרֵי⁸⁷, כֶּסֶת מְקַפְלֶת⁸⁸ וּמִנְחַת עַל רֹאשׁוֹ, כְּלֵי כְפוּי עַל רֹאשׁוֹ - הָרִי זֶה מִתְרִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דְרָף בְּזִיזִין, וְכֵן כָּל פְּיוּצָא כְּזֶה. מְצָא בְּרֹאשׁוֹ דְּבַר שֶׁפְּיוּצָא בּוֹ קָרַב לְגַבִּי הַמְזוּבָּח⁸⁹ - הָרִי זֶה אֲסוּר⁹⁰. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁹¹? בְּזִמְן שֶׁמְצָאָן חוּץ לְמָקוֹם עֹבֹדֵתוֹ; אֲבָל אִם מְצָאוּ בְּפָנִים⁹² - בֵּין דְּרָף כְּבוֹד בֵּין דְּרָף בְּזִיזִין, בֵּין דְּבַר הָרְאוּי לְמִזְבֵּחַ בֵּין דְּבַר שֶׁאִינוּ רְאוּי - כָּל הִנְמַצָּא בְּפָנִים אֲסוּר, אֶפְלוּ מֵיָם⁹³ וּמְלַח. וּפְעוּר וּמְרַקוּלִים⁹⁴, כָּל הִנְמַצָּא עִמָּהֶן, בֵּין בְּפָנִים בֵּין בְּחוּץ, אֲסוּר⁹⁵ בְּהִנָּאָה. וְכֵן אֲבָנֵי מְרַקוּלִים - אֶבֶן הַנְּרָאִית שֶׁהִיא עֲמוּ, אֲסוּר בְּהִנָּאָה⁹⁶.

(86) (עבודה-זרה נא:) משום נויי עבודה-זרה, ככתוב: ותראו את שיקוציהם... כסף וזהב אשר עימהם (דברים כט, טז) - כל שעיהם ולכבודם, הרי הם שיקוצים. (87) פרט למעות עצמן בלי כיס המונחות עלי ראשה - שדרך כבוד הן. (88) פרט לבלתי מקופלת ותלוייה לה מעל ראשה - שדרך כבוד היא. (89) שבמקדש, כגון: סלתות, יינות ושמינים

באיסור והעצים של היתר גורמים לפת שתיאפה ומותרת. ולפיכך סתם רבינו וכתב: "הסיק בהם את התנור - יוצן", בין ישן בין חדש מועיל לו הצינור (כסף-משנה). (70) כבר גילה הרד"ל בהגהותיו לרמב"ם, שבערבית קוראים לים הגדול וכל הימים הגדולים בשם: "אל מלח". כי מימיהם מלוחים, בניגוד למי נהר שהם מתוקים, ועד היום נקרא הים התיכון: ים-המלח. וראייה לזה, ממה שכתב רבינו בסוף פירושו למשנה: "ומהם עניינים כתבתים ואני עליתי בספינות בים המלח", שוודאי, כוונתו לים הגדול שבו עלה הרמב"ם מספרד למצרים כידוע. אולם בנוגע להלכתנו כאן בעניין איבוד עבודה-זרה בים המלח, כשנעיין בלשון המשנה נראה שפירושו: "ים המלח" דווקא, שהרי בכמה מקומות שידובר בהם על ה"ים" לא נזכר בהם "ים המלח", אלא "ים" סתם. ראה (ברכות פרק ט, משנה ב) לעניין ברכת הרואה, וכן (פסחים פרק ב, משנה א) לעניין ביעור חמץ ועוד. וכן מבואר הדבר (פסחים כח.), ש"ים המלח" המוזכר לעניין עבודה-זרה, פירושו: "ים המלח" דווקא, ורש"י מפרש (שם): ים המלח, "הנקרא מי"ר בטיא"ה (ים המוות) אין ספינה עוברת בו". מבואר אפוא שעבודה-זרה טעונה איבוד ל"ים המלח" דווקא, כדי שלא ייכשלו בה בני-אדם ויטלוהו. וכבר הקשו התוספות (שם, דיבור המתחיל: "עבודת אלילים"): מה יעשו בעבודה-זרה, האם תמיד נוליכה לים המלח? ותירצו, שאפשר לפוררה ולזרותה לרוח במקום שאינו מגדל צמחים, כדי שלא ייהנו ממנה; ולא נאמר "ים המלח" אלא אם רוצה להשליכה שלימה כמו שהיא, בלתי שחוקה, כי אז אין לה תקנה אלא "בים המלח", מקום שאין ספינות עוברות שם, ואין חשש תקלה. (71) כדעת רבי אליעזר במשנה (עבודה-זרה מט:), וחכמים חולקים עליו ואומרים: "אין פדיון לעבודה-זרה" וכל הכיכרות אסורות, אלא שבגמרא (שם) קבעו ההלכה כרבי אליעזר.

יד. נָטַל מִמֶּנּוּ בְּכַפְר⁷² וְאָרַג בּוֹ אֶת הַבְּגָד - אֲסוּר בְּהִנָּאָה. נִתְעַרַב בְּבִגְדִים אֲחֵרִים, יוֹלִיף דְּמֵי אֹתוֹ הַבְּגָד לִים הַמְּלַח, וּשְׂאָר כָּל הַבְּגָדִים⁷³ מִתְרִין. וּמִתְרִין לְטַעַם תַּחְתִּיָּה יִרְקוֹת - בֵּין בִּימוֹת הַחַמָּה, שֶׁהֵן צְרִיכִין לְצַל, בֵּין בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים⁷⁴, מִפְּנֵי שֶׁצַל הָאֲשֶׁרָה, שֶׁהוּא אֲסוּר, עִם הַקְּרָקַע, שֶׁאִינָה נֶאֱסָרֶת, גּוֹרְמִין לִירְקוֹת אֵלּוּ לְצַמַח; וְכֵן שֶׁדְּבַר אֲסוּר וְדְבַר מִתְרִין גּוֹרְמִין לוֹ, הָרִי זֶה מִתְרִין כָּל מָקוֹם⁷⁵. לְפִיכָּה שְׂדֵה שְׂזֻבְלָה בְּזָבֵל עֹבֹדֵת פּוֹכְבִים, מִתְרִין לְזַרְע אֹתָהּ, וּפְרָה שֶׁפְּטָמָה בְּכַרְשִׁינֵי⁷⁶ עֹבֹדֵת פּוֹכְבִים⁷⁷ תֵּאָכֵל⁷⁸, וְכֵן כָּל פְּיוּצָא כְּזֶה.

(72) הוא מחט האורגים עשויה עץ, שקושרים בה את חוט הערב לזרקו בין חוטי השתי. (73) (שם); אבל אינו מוכר כל הבגדים כאחד, אלא כל אחד בפני עצמו. (74) שהאילן קשה להם, שמעכב מהם את זהרי החמה. (75) (שם, מח:). (76) מין ירק ממשפחת הקטניות המיוחד למאכל בהמה, ונזכר במשנה (שבת פרק א, משנה ה). (77) של תקרובת עבודה-

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זרה, או להיפך? אולם בתוספות רי"ד וכן בספר ה"אשכול" פירשו: "היא באה בגבולי" - לא שהמרחץ קדם לעבודה-זרה, אלא שעבודה-זרה נעשית נוי למרחץ, וזוה היא באה בגבולי ומותר, לא כן אילו היה המרחץ נוי לעבודה-זרה, אז הייתי אני בא בגבולה ואסור. ולפי זה הטעם הראשון והשני שבמשנתנו אינם אלא שניים שהם אחד, המשלימים זה את זה; ואין במשנתנו אלא שני טעמים, ושניהם הביאם רבינו בהלכה זו (עבודת המלך). (105) (שם).

יט. ספיין של עבודת פוכבים¹⁰⁶ ששחט בה, הרי זה מתיר¹⁰⁷, מפני שהוא מקלגל¹⁰⁸. ואם היתה בהמה מספנת¹⁰⁹, הרי זו אסורה, מפני שהוא מתקן¹¹⁰; והרי זה התקון מהנאת משמשי¹¹¹ עבודת פוכבים. וכן אסור לחתך בה פשר, מפני שהוא מתקן¹¹². ואם חתך דרך הפסד¹¹³ והשחטה - מתיר.

(106) שמשמשים בה לעבודה-זרה לשחוט בהמות, וכן לחתך מנות בשר להגיש לפניו כתקובת. (107) הבשר הנשחט מותר באכילה, אבל לשחוט בה לכתחילה אסור. (108) שבשחיטתה הוא מקלל את הבהמה, שבחייה עמדה לשלושה דברים: לגדל וללדות, להרישה ולשחיטה, ולפיכך דמיה מרובים; נשחטה - אינה אלא לאכילה ונפתחו דמיה. (109) חולה. (110) שאלמלא שחטה הייתה מתה ונעשית נבילה, והייתה אסורה באכילה. (111) וכבר נתבאר לעיל (הלכה ב) שמשמשי עבודה-זרה אסורים בהנאה. (112) ואם חתכו בה - הבשר נאסר בהנאה. אבל אם מוליך דמי הנאת הסכין לים המלח - הבשר מותר" (כסף-משנה; ש"ך, יורה-דעה סימן קמב, סעיף קטן ו). (113) כגון, שחתך חתיכות יפות העומדות להשתלח מתנות לאנשים חשובים לחתיכות קטנות, ועל ידי זה אבדה חשיבותן (חולין ת.י). ושם הוסיפו: שבסכין מלובנת באש ידובר, שאם לא כן הרי נאסר הבשר מחמת בליעת איסור נבילה הנבלע בסכין, ואפילו אינה של עבודה-זרה הייתה אוסרת גם כן.

~ יום שני ט"ז סיון ~

פרק שמיני

1) אלו דברים אינם נאסרים משום עבודה-זרה; ביטול עבודה-זרה וכל דיניו.

א. כל שאין בו תפיסת יד אדם² ולא עשהו³ אדם, אף-על-פי שגעבד, הרי זה מתיר⁴ בהנאה. לפיכך עובדי פוכבים העובדים את ההרים ואת הגבעות ואת האילנות הנטועים⁵ מתחלתן לפרות⁶, ואת המעונות הנובעין לרבים⁷ ואת הבהמה⁸ - הרי אלו מתירין בהנאה, ומתיר לאכל אותן הפרות שגעבדו במקום גדילתן⁹ ואותה הבהמה. ואין צריך לומר הבהמה שהקצת¹⁰ לעבודת פוכבים, שהיא מתרת באכילה בין שהקציה לעבדה, בין שהקציה להקריבה¹¹, הרי זו מתרת¹². במה דברים אמורים שאין הבהמה נאסרת? בשלא עשה בה מעשה לשם

נתונים בכליהם. (90) כי וודאי עשו מהם תקרובת לעבודה-זרה ואלה שנמצאו שיריים הם (ר"ן, שם). (91) שיש לחלק בין דרך כבוד לדרך בזיון ועוד. (92) לפנים מן המחיצה הפרוסה לפני עבודה-זרה, שהוא מקום עבודתו. (93) שאין דרכם לעשות מהם תקרובת, כמבואר בהלכה הקודמת, הואיל ונמצאו בפנים, וודאי לאיזה תשמיש עבודה-זרה הובאו שם. (94) שעבודתם דרך בזיון היא, כמבואר לעיל (פרק ג, הלכה ב). (95) כי באלה המבויים - חוץ למקום עבודתם כמקום עבודתם של אחרים המכובדים, והכל נחשב אצלם לתקרובת עבודה-זרה (שם). (96) (שם, מט:): כחכמים האומרים: כל שהאבן סמוכה לו בתוך אמה - אסורה, כי חוששים שמהמקולים נפלה, וכל שהיא רחוקה ממנו יותר מאמה - מותרת, שאין לחוש שממנו נפלה.

יז. עבודת פוכבים שהיה לה מרחץ⁹⁷ או גנה - נהנים בהם שלא בטובה⁹⁸, ואין נהנים בהם בטובה. היה לה ולאחרים⁹⁹ - נהנין בהן אפילו בטובת פניה, ובכלבד שלא יתן שכר¹⁰⁰.

(97) בחצר עבודה-זרה. (98) בנוסח ונציה, קושטא ומנטובה; "שלא בטובת כוהניה". (99) שהמרחץ משותף לעבודה-זרה ולסתם נכרים. (100) שאסור לגרום הנאה לעבודה-זרה, אבל הרחיצה שם מותרת. ואין זה דומה לנהנה מעבודה-זרה, מפני שהמרחץ הזה אינו מ"משמשי עבודה-זרה", ועל זה אמרו (שם מד:): "אין הקדש לעבודה-זרה", כלומר: באמירה בעלמא לא די, עד שיקריבנה בתקרובת.

יח. מרחץ שיש בה עבודת פוכבים¹⁰¹, מתיר לרחץ בה, מפני שהיא נעשית שם לנוי ולא לעבדה¹⁰², שגאמר: "אלהיהם" - בזמן שנהגים בה מנהג אלהות, ולא בזמן שמבזין אותן; כגון זו שהיא עומדת על הדיב¹⁰³ והכל משתינין בפניה¹⁰⁴. ואם היתה דרך עבודתה כפך¹⁰⁵, אסור לקנס בו.

(101) שאליל עומד בתוכו. (102) נמצא, שהאליל משמש נוי למרחץ והמרחץ עיקר. (103) חריץ עשוי בקרקע להוציא השופכים לחוץ. (104) וזוהי ראייה שאין האליל עומד לעבדו, אלא הוא משמש נוי למרחץ (עבודה-זרה פרק ג, משנה ד:). וראוי להעיר, שבמשנה הוסיפו עוד טעם להתיר, וכך שינוי שם: "שאל פרוקלוס בן-פלסופוס את רבן גמליאל בעכו, שהיה רוחץ במרחץ של אפרודיטי. אמר לו: כתוב בתורתכם: ולא ידבק בידך מאומה מן החרם (דברים יג, יח), מפני מה אתה רוחץ במרחץ של אפרודיטי? ... אמר לו: אני לא באתי בגבולה, היא באה בגבולי (שהמרחץ קדם לה ונעשה לכל הבא לרוחץ). אין אומרים: "נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי", אלא אומרים: "נעשה אפרודיטי נוי למרחץ". דבר אחר: אם נותנים לך ממון הרבה אי אתה נכנס לעבודה-זרה שלך ערום.... ומשתין בפניה: וזו עומדת על פי הדיב וכל העם משתינים בפניה. לא נאמר אלא "אלוהיהם" - את שנוהג בו משום אלוה אסור" וכו'. וכבר תמה ה"לחם-משנה": מדוע לא מביא רבנו את הטעם הראשון שבמשנתנו, שיש לחלק בין מרחץ שקדם לעבודה-

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בישראל סתם, שהואיל וכשר הוא אין הוא מתכוון לאסרה אלא לצער את חברו בעלמא; אבל ישראל מומר, או גוי ששחט בהמת ישראל לעבודה-זרה - אסרה, כמבואר (שם, מא.). ורבינו ביארו בהלכות שחיטה (פ"ב, ה"כב) וקיצר כאן, מפני שסמך על מה שכתב שם (כסף-משנה). ומניין שאדם אוסר דבר שאינו שלו על ידי מעשה? - מכלים של אחז, שנאמר בהם (דברי הימים-ב כט, יט): "ואת כל הכלים אשר הזניח המלך אחז במלכותו במעלו, הִכְנוּ והקדשנו". ואמרו חז"ל: הכנו - שגזננו, כי נאסרו אף להדיוט; והקדשנו - שהקדשנו אחרים תחתיהם, והלא כלי המקדש האלה לא של אחז היו, ולמה נאסרו במעלו? אלא מתוך שעשה בהם מעשה והשתמש בהם לעבודה-זרה - נאסרו (ע"ז נד:). (19) קרקע טבעית, שלא הביאו עפר תלוש ממקום אחר; כי אילו היתה מכונסת מעפר תלוש, הרי יש בה "תפיסת יד אדם" ונאסרת ככל דבר תלוש (הרב "המאירי" לסנה' מז:). (20) (ע"ז נד:): הואיל ועשה בה מעשה.

ב. מים שצקן הגל והשתחוה להן, לא אסרן.²¹
נטלן בידו והשתחוה להן - אסרן.²² **אכני הר שנדלדלו**²³ **ועבדן במקומם**²⁴ **- מתרות, שהרי אין בהן תפיסת יד אדם.**²⁵

(21) כי לא נתלשו על ידי אדם, ועדיין יש להם דין מחובר (ע"ז נט.). (22) הראב"ד משיג: אם מים אלה של רבים הם מדוע נאסרים? הלא אמרו (שם): מים של רבים אינם נאסרים? אבל רבינו סובר שאם נטלם לתוך ידו זכה בהם מן ההפקר ונעשו שלו ולפיכך נאסרו, כדין כל מים של יחיד, כפירוש התוספות ר"ד (שם). (23) שנעקרו ממקומן על ידי סערה. (24) שעוד לא הגביהן אדם. (25) (שם, מו.). וגם כאן משיג הראב"ד ושואל: הלא בגמרא (שם) נחלקו בזה בני רבי חייא ורבי יוחנן: חד אוסר וחד מתיר, ולא נתברר שם מיהו המתיר - והרי זה "ספק איסור תורה" שהולכים בו תמיד לחומרא? אבל דברי רבינו נובעים מהירושלמי (ע"ז פ"ג, ה"ה) שאמרו שם: חזקיה (בן רבי חייא) מתיר ור' יוחנן אוסר - הרי שבני ר' חייא המתירים ופסק כמותם (ש"ך, יו"ד קמה, ס"ק ג).

ג. ישראל שצקף לבנה להשתחות לה ולא השתחוה לה, וכא עובד פוכבים והשתחוה לה, אסרה.²⁶
בהנאה, שצקיפתה - מעשה.²⁷ **וכן אם צקף ביצה,**²⁸ **וכא עובד פוכבים והשתחוה לה - אסרה.**²⁹ **חתף דלעת וכיוצא בה והשתחוה לה - אסרה.**³⁰ **השתחוה לחצי דלעת, וחצי האחר מערה.**³¹ **בו - הרי זה אסור.**³² **מספק, שמא זה החצי פמו יד.**³³ **לחצי הנעבד, אילן שנטעו מתחלה שיהיה נעבד, אסור בהנאה;**³⁴ **וזו היא אשירה האמורה בתורה. הנה אילן נטוע, וגדעו.**³⁵ **ופסלו.**³⁶ **לשם עבודת פוכבים,**³⁷ **אפלו בקריה.**³⁸ **והרפיב.**³⁹ **בגופו של אילן והוציא שריגים.**⁴⁰ **- פורת את השריגים, והם אסורים בהנאה, ושאר האילן מתיר.**⁴¹ **וכן המשתחוה לאילן,**

עבודת פוכבים, אכל עשה בה מעשה פל-שהוא, אסרה. כיצד? כגון ששחט בה סימן.¹³ **לעבודת פוכבים. עשאה חליפין.**¹⁴ **לעבודת פוכבים, אסרה; וכן חליפי חליפין,**¹⁵ **מפני שנעשים דמי עבודת פוכבים.**¹⁶ **במה דברים אמורים?**¹⁷ **בהמת עצמו; אבל אם שחט בהמת חברו לעבודת פוכבים או החליפה, לא נאסרה, שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו.**¹⁸ **המשתחוה לקרקע עולם,**¹⁹ **לא אסרה. חפר בה בורות, שיהיו ומערות, לשם עבודת פוכבים - אסרה.**²⁰

(2) כגון הרים וגבעות שהם מחוברים, ואינם נתפסים בידי אדם. (3) כגון בהמה ושאר בעלי חיים, אף על פי שתלושים הם ונתפסים בידי אדם, אבל אין עשייתם בידי אדם. (4) (ע"ז מה.) שנאמר (דברים יב, ב): אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגויים... את אלהיהם על ההרים - אלהיהם על ההרים אסורים, ולא ההרים אלהיהם, כי אין ה"מחובר" נאסר. וכן "בעלי חיים" אינם נאסרים, מתוך שהיה צורך בפסוק מיוחד למעט בעל חי נעבד לקרבן, כמו שדרשו (תמורה כח:): "מן הבקר" (ויקרא א, ב) - להוציא את הנעבד, מכלל שמתור להדיוט באכילה; כי אילו היה נאסר להדיוט באכילה, הרי ממילא פסול הוא לקרבן על פי הכלל: ממשקה ישראל (יחזקאל מה, טו) - מן המתור לישראל תקריב, ולא מן האסור (תמורה כט.). (5) אף על פי שנטעם אדם, אין הם בכלל: "עשה אדם", כי הקרקע והמים הם הם המגדלים אותן (כסף-משנה). (6) פרט לנטעם מתחילה לשם עבודה-זרה שנאסרים, שהרי זוהי ה"אשרה" שאסרתה תורה, בצוותה: "ואשריהם תשרפון באש" (דברים יב, יג). (7) שהרי מחוברים הם ואינם נתפסים בידי אדם; אבל מעיינות של יחיד אסורים, כי יש לחוש שמא חפר את הבור לשם עבודה-זרה ואז נאסרו מימיו, כי גם ה"מחובר" נאסר כשעושה בו מעשה לשם עבודה-זרה, כמו שיתבאר בסמוך; אבל במעיינות הרבים אין לחוש שרבים חפרום לשם עבודה-זרה, ולפיכך אינם נאסרים כדין כל "מחובר" (פרישה, טור יו"ד קמה; ראה ט"ז, יו"ד שם, ס"ק ג). (8) (תמורה כח:): "דבר שיש בו רוח חיים - מתיר". (9) כשהם מחוברים באילן, ואף על פי שסופם להיתלש מהאילן אינם נחשבים כ"תלוש". (10) שייחודה לעבודה-זרה ועדיין לא נעבדה. (11) תקרובת לעבודה-זרה. (12) כי אין מוקצה לעבודה-זרה אסור אפילו לגבוה, עד שיעשו בו מעשה, כגון: שיגזזו אותו לשם עבודה-זרה, או יעבדו בו איזו עבודה לשם עבודה-זרה (תמורה כט.). (13) משני סימני השחיטה: הושט או הגרירת ואסר אותה משום תקרובת עבודה-זרה (חולין מ.). (14) שהיה לו אליל והחליפו בבהמה (ע"ז נד:). (15) כשהחליף את הבהמה המוחלפת בחפץ אחר, הרי אותו החפץ נקרא: "חלופי חליפין". (16) ואסורים, משום שנאמר (דברים ז, כו): "והיית חרם כמוהו" - כך שאתה מהיה ממנו הרי הוא כמוהו (שם). (17) שהבהמה נאסרת על ידי מעשה. (18) (חולין מ:): ואין הדברים אמורים אלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שלו" ואין הגוי יכול לאסור הלבנה של ישראל אלא אם גילה הישראל דעתו "דניחא לי" בע"ז".

וצריך להבין: מקורו של הרמב"ם הוא בגמרא ע"ז, ולמסקנת הגמרא שם הזקיפה היא רק גילוי דעת דניחא לי וכמפורש בלשון רש"י שם "ולא משום מעשה" ומנין לרמב"ם לפסוק להלכה שגילוי דעת לע"ז בלא מעשה אינו מספיק והוסיף "שזקיפתה הוי מעשה" והלא הוא היפך מסקנת הגמרא שם דסגי בגילוי דעת (אף ללא מעשה).

ויש לומר שמקורו מהסוגיה בהמשך הגמרא שם ששאלה על הפסוק "ואשריהם תשרפון באש" והלא ארץ ישראל וכל המחובר לה ירושה היא לישראל מאבותיהם ואין יכולים הגויים שבא"י לאסור דבר שאינו שלהם. ומתוצאת הגמרא "מדפלחו ישראל לעגל גלו אדעתיהו דניחא להו בעבודה-זרה" ולכן יכולים היו הגויים שבארץ ישראל לאסור דבר שאינו שלהם. ומשמע מהגמרא שגילוי דעת סתם אינו מספיק אלא רק כאשר ישראל עשו מעשה – "מדפלחו ישראל לעגל" – גילו דעתם שנוח להם בע"ז "וכי אתו עכו"ם שליחותא דידהו עביד וכר".

בהסבר זה תובן גם השאלה הידועה היאך עשה אהרן את העגל והלא היה במעלה עליונה. אלא שאהרן דייק לומר לישראל "פרקו נזמי הזהב והביאו אלי" ולא אמר "ותנו לי" כי התכוון שישאר הזהב בבעלותם של ישראל, ומכיון ש"אין אדם אוסר דבר שאינו שלו" לא אסר אהרן את העגל ולא עשהו עבודה-זרה. כי אף שאמרו לו ישראל "עשה לנו אלקים" וגילו דעתם "דניחא להו בע"ז" מכל-מקום גילוי דעת ללא מעשה אינו גילוי דעת.

אבל מרגע שעשו מעשה ועבדו לעגל, הרי זה גילוי דעת ממש כי יש בו מעשה ומדויק בלשון הגמרא: "מדפלחו ישראל לעגל גלו אדעתיהו דניחא להו בע"ז".

לקוטי שיחות חלק י"א עמוד 147
מתוך רמב"ם "פרס המלך"

ד. אֵילָן שְׁמַעְמֵיִדִין תַּחֲתֵיָו⁴⁶ עֲבֹדַת פּוֹכְבִים - כָּל-זֵמַן שֶׁהִיא תַּחֲתֵיָו, אָסוּר בִּהֲנָאָה. נִטְלָה מִתַּחֲתֵיָו, הָרִי זֶה מִתָּר⁴⁷, מִפְּנֵי שֶׁאֵין הָאֵילָן עֲצָמוֹ הוּא הַנֶּעֱבָד. בֵּית שֶׁבְנָאָה הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים מִתַּחֲלָה שֶׁיְהֵא הַבֵּית עֲצָמוֹ נֶעֱבָד, וְכֵן הַמִּשְׁתַּחֲוֶה לְבֵית בְּנוֹי - הָרִי זֶה אָסוּר בִּהֲנָאָה⁴⁸. הֵינָה בְּנוֹי, וְסִידוֹ⁴⁹ וְכִירוֹ⁵⁰ לְשֵׁם עֲבֹדַת פּוֹכְבִים עַד שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ - נוֹטֵל מֶה שֶׁחֲדַשׁ, וְהַחֲדוּשׁ אָסוּר בִּהֲנָאָה, מִפְּנֵי שֶׁעֲשָׂאָהוּ לְעֵבֹדוֹ, וְשֶׁאֵר הַבֵּית מִתָּר⁵¹. הַכְּנִיס עֲבֹדַת פּוֹכְבִים לְתוֹךְ הַבֵּית⁵² - כָּל-זֵמַן שֶׁהִיא שֵׁם, הַבֵּית אָסוּר בִּהֲנָאָה; הוֹצִיאָהּ - הַתֵּר הַבֵּית⁵³. וְכֵן אֲבָן שֶׁחֲצָבָה⁵⁴ מִתַּחֲלָה

אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹא נֶאֱסַר גּוֹפְרִים⁴² - כָּל הַשְּׂרִיגִים וְהַעֲלִים וְהַלּוּלָבִין⁴³ וְהַפְּרוֹת שֶׁיּוֹצִיא כָּל-זֵמַן שֶׁהוּא נֶעֱבָד, הָרִי אֵלוֹ אָסוּרִין בִּהֲנָאָה⁴⁴. אֵילָן שֶׁהִיו הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים מִשְׁמֵרִין אֶת פְּרוֹתֵיָו, וְאוֹמְרִים שֶׁהֵם מוֹכְבִים לְעִשׂוֹת שֶׁכָּר לְבֵית עֲבֹדַת פּוֹכְבִים פְּלוּנִי, וְעוֹשִׂין מִהֵן שֶׁכָּר וְשׂוֹתִים אוֹתוֹ בְּיוֹם תְּגָם - הָרִי זֶה הָאֵילָן אָסוּר בִּהֲנָאָה, מִפְּנֵי שֶׁסְּתָמוֹ שֶׁהוּא אֲשָׁרָה, וְלִפְיָךְ עוֹשִׂין בְּפְרוֹתֵיָו פָּךְ, שְׂזוֹ הִיא חֻקָּה שֶׁל אֲשָׁרָה⁴⁵.

26) אף על פי שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אלא אם כן עשה בו מעשה, והשתחוויה אינה נחשבת "מעשה".
27) ובה גילה דעתו שנוח לו לעבוד עבודה זרה, וכשהנכרי משתחוה לה הרי הוא כשליחו של ישראל ואוסרה, ואף על פי שאינה שלו (ע"ז מו.). 28) אף על פי שאין זקיפתה ניכרת כל כך כזקיפת הלבנה. 29) (שם). 30) אף על פי שאינה שלימה. וכך אמרו (חולין קכח.): "המשתחוה לחצי דלעת - אסרה". 31) מחובר אל החצי השני הנעבד. 32) החצי השני הבלתי נעבד. 33) בית יד לאוכל, כמו בית יד לכלי; וה"יד" נדונית כאוכל עצמו, ולפיכך נאסר גם החצי השני בתורת "יד". והואיל שבגמרא (שם) נסתפקו בזה ולא פשטוה, לפיכך אומר רבינו: "אסור מספק" כדין כל "תיקון" שהולכים בו לחומרא באיסור דאורייתא. 34) שהרי היתה בו תפיסת ידי אדם לשם עבודה-זרה כשנטעו. ואין זה דומה לאילן שנטעו ולסוף עברו שאינו נאסר, כמבואר לעיל (ה"א), כי בשעה שעובדו אין בו "תפיסה". שהרי מושרש הוא בארץ ומחובר לה; אבל כשנטעו מתחילה לשם עבודה-זרה, הרי בשעת נטיעת הגרעינים, יש בהם "תפיסת יד אדם" לשם עבודה-זרה (ע"ז מח.). 35) קיצץ ענפיו. 36) שהסיר פסולתו. ויש מפרשים: שחתך כל ענפיו כדי שהאילן יתעבה, מלשון: "פסל לך" (שמות לד, א). הערוך, ערך "זבל". 37) כדי לעבוד גידוליו שיגדלו בו מעתה. 38) דרך הכורמים לכוּפף זמורה המחוברת לאילן ולטמון אותה בעפר ואת ראשה הם מוציאים מצד אחר, כדי שתשריש ותצמח משם כגפן חדשה, וזוהי: "הַתְּבָרָה", מלשון: "ויברך הגמלים" (בראשית כד, יא). 39) הביא ענף של אילן אחר והרכיבו בזה, והיא: הַתְּבָרָה, ושתייה נזכרות במשנה (שביעית פ"ב, מ"ו). 40) הצמיח ענפים. 41) אף על פי שעשה מעשה בגוף האילן, אין זה כאילן שנטעו מתחילה לשם עבודה-זרה שנאסר כולו, אלא שריגיו החדשים אסורים ושאר האילן מותר (שם). 42) שלא עשה בו שום מעשה. 43) הפרחים הצומחים באילן בעת לבלובו. וכן הענפים הרכים היוצאים מן האילן בשעת לבלובו, נקראים: "לולבים" ונזכרים במשנה (עקצין פ"ג, מ"ד). 44) (ע"ז מח.). 45) (שם).

~ נקודות משיחות קודש ~

"ישראל שזקף לבנה להשתחוות לה, ולא השתחוה, ובא גוי והשתחוה לה - אסרה בהנאה, שזקיפתה מעשה".

וטעם הדבר הוא משום ש"אין אדם אוסר דבר שאינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ו. פִּיצַד מֵאֲדָרָה⁷⁰ עֲבֹדַת פּוֹכְכִים וּשְׂאֵר דְּבָרִים הָאֲסוּרִים בְּגִלְלָה, כְּגוֹן מְשַׁמְשֵׁיהַּ וְתַקְרַבַּת שְׂלָה? שׁוֹחֵק זְוָרָה לְרוּחַ⁷¹, אוֹ שׁוֹרֵף וּמְטִיל לִים הַמֶּלַח⁷².

(70) שמצוה עליו לאבדה, כמבואר לעיל (פ"ז, ה"א). (71) ואף על פי שתיעשה זבל ותועיל לקרקע – אין חוששים לה, כי הזבל האסור והקרקע המותר מגדלים את הצמחים, וכבר נתבאר לעיל (פ"ז, ה"א): "כשזזה וזה גורם – מותר". (72) שאין ספינות עוברות שם (מלשון רש"י, פסחים כח.), וראה בבאורנו לעיל (פ"ז, ה"ג). אבל לזרקו לים כשהוא שלם – אסור (ע"ז מג:). ויש מפרשים דברי רבינו לצדדים: "או שורף", הכוונה לאליל של עץ שאפשר לשרפו ואין צורך בזרייתו לרוח, או בהטלתו לים המלח; ואליל של מתכת שאי אפשר לשרפו – אפשר להטילו לים המלח בלי שחיקה; ואם אינו רוצה לטרוח ללכת לים המלח, ישחקנו ויזרנו לרוח, באופן ששלשה דרכים באיבוד עבודה-זרה: שחיקה וזרייה לרוח, שריפת אליל של עץ, או הטלה לים המלח אפילו כשהוא שלם (מרכבת המשנה). השווה דברי רבינו (הלכות חמץ ומצה, פ"ג).

ז. דָּבַר שֶׁאֵין בוֹ תְּפִיסַת יָד אֲדָם שֶׁנֶּעֱבַד, כְּגוֹן הָרִים וּבְהֵמָה וְאֵילָן - אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵנְעֵבַד עֲצָמוֹ מִתָּר בְּהֵנָּה, צְפוּי⁷³ אָסוּר בְּהֵנָּה. וְהֵנָּה בְּכָל-שֶׁהוּא מִהֵן, לֹקְהָ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִחַמְדוּ פֶסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם"⁷⁴. וְכָל צְפוּי עֲבֹדַת פּוֹכְכִים⁷⁵ הָרִי הֵן בְּכָלֵל מְשַׁמְשֵׁיהַּ⁷⁶.

(73) אם ציפה את ההר כסף או זהב. וכסף וזהב לא דווקא, אלא כל מיני ציפוי לנוי. (74) גזירת הכתוב היא: שכל ש"עליהם", אפילו שעל "נעבד מחובר" – נאסר (ע"ז מה.). ואף על פי שאר משמשי עבודה-זרה לוקה עליהם שתיים, כמבואר לעיל (פ"ז, ה"ב), אין הציפוי של נעבד מחובר נאסר אלא משום: "לא תחמוד כסף וזהב"; אבל ציפוי של "נעבד תלוש", כשאר משמשי עבודה-זרה הוא שחייבים עליהם שתיים ("נר מצוה", בפירושו ליספר המצוות לרבינו ל"ת, כב.) (75) של אלילים תלושים. (76) ולוקים עליהם שתיים, משום משמשי עבודה-זרה. וכן לענין ביטול: שאם ביטל הנכרי את האליל בטלו משמשיה מאליהם, כמבואר בסמוך (ה"ט).

ח. עֲבֹדַת פּוֹכְכִים שֶׁל נְכָרִים שֶׁבְטָלוּהָ נְכָרִים קִדְּם⁷⁷ שֶׁתְּבֵא לְיַד יִשְׂרָאֵל, הָרִי זֶה מִתְּרַת בְּהֵנָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בְּאֵשׁ" - כְּשֶׁבָאוּ לְיַדֵּינוּ וְהֵן נוֹהֲגִין בָּהֶם אֱלֹהוֹת; אֲבָל אִם בְּטָלוּם, הָרִי אֵלֹו מִתְּרִין⁷⁸.

(77) כי אם כבר באה לידי ישראל – לא מועיל לה ביטול, כמבואר בסמוך. (78) (תוספתא דע"ז, פ"ג; ע"ז נב.) דרשו: "מנין לנכרי שפוסל אלהיו? שנאמר: פסילי אלהיהם תשרפון באש". ועוד אמרו (שם): "לא תחמוד כסף וזהב עליהם", וכתוב: "ולקחת לך" – הא כיצד? פסלו אלהו – לא תחמוד; פסלו מאלוה (ביטלו) – ולקחת לך.

לְעֵבְדָהּ, אָסוּרָה בְּהֵנָּה⁵⁵. הֵיטָה חֲצוּבָה, וְצִירָה וְכִירָה⁵⁶ שֶׁתְּעַבֵּד - אֶפְלוּ צִיר וְכִיר כְּגוֹן⁵⁷ הָאֲבָן, וְאֵין צִירָה לֹמַר אִם פִּיר עָלֶיהָ⁵⁸ - נוֹטֵל⁵⁹ מֶה שֶׁחִדַּשׁ, וְהוּא אָסוּר בְּהֵנָּה, הוּאֵל וְנִעְשָׂה שִׁיעֵבֵד, וּשְׂאֵר הָאֲבָן מִתְּרִין⁶⁰.

(46) שהיה נטוע מתחילה לשם כך, כי אם לא כן אינו נאסר – שהרי אינו גרוע מאילן שנטעו ולבסוף עבדו, שאינו נאסר כמבואר לעיל (ה"א; ר"ן, שם). והתוספות (שם, מ: בדבור המתחיל: "העמיד תחתיו") פירשו: שאף על פי שלא נטעו מתחילה לשם כך, נאסר האילן מדרבנן – משום שבשעה שעבודה-זרה נראית תחתיה נראה הדבר כאילו האילן נטוע מתחילה לשם כך. (47) (שם). (48) אף על פי שהבית מחובר הוא, הרי עציו ואבניו תלושים היו טרם שבנוהו, וכל "תלוש ולבסוף חיבורו" – כתלוש דומה (שם, מ:). ואין זה דומה לאילן שאינו נאסר הואיל ושרשיו מעורים בארץ, שהרי הוא "מחובר" יותר מבית (ש"ך, יו"ד קמה, ס"ק ג). (49) טח אותו בסיד. (50) עשה בו צורות בולטות או שוקעות. (51) (ע"ז, מ:): שהרי לא עבד לבית עצמו; אבל אם אחרי שחידשהו עבד את הבית עצמו, נאסר בהנאה כדין המשתחוה לבית. (52) שלא הקצהו לעבודה-זרה, אלא לפי שעה. (53) (שם). (54) מההר. (55) אף על פי שעדיין לא עבדה, כי עבודה-זרה של נכרי נאסרת בהנאה מיד. (56) שפסל בה ציורים וציצים. (57) שחקק בה באבן גופה. (58) ולא באבן גופה. (59) כשכבא ישראל להשתמש בה. (60) שהאבן עצמה לא נעבדה (שם).

ה. אֶבֶן שֶׁהֶעֱמִיד עָלֶיהָ⁶¹ עֲבֹדַת פּוֹכְכִים, הָרִי זֶה אָסוּרָה כְּלִי-זֶמַן שֶׁהִיא עָלֶיהָ. סִלְקָה - הָאֲבָן מִתְּרַת⁶². מִי שֶׁהִיא בֵיתוֹ סְמוּךְ לְעֲבֹדַת פּוֹכְכִים⁶³ וְנִפְל - אָסוּר לְבָנוֹתָהּ⁶⁴. פִּיצַד יַעֲשֶׂה? כּוֹנֵס לְתוֹךְ שְׁלוֹ⁶⁵ וּבּוֹנָה, וְאוֹתוֹ הָרוּחַ מְמַלְאָהוּ קוֹצִים אוֹ צוּאָה, פְּדֵי שְׂלָא יִרְחִיב לְבֵית עֲבֹדַת פּוֹכְכִים⁶⁶. הֵיא הַפְתָּל שְׁלוֹ וְשָׁל עֲבֹדַת פּוֹכְכִים⁶⁷ - יִדוֹן מִחֲצָה לְמִחֲצָה: מִחֲצָה שְׁלוֹ⁶⁸ מִתָּר בְּהֵנָּה, וְשָׁל עֲבֹדַת פּוֹכְכִים, הַפֶּל אָסוּר בְּהֵנָּה. אֲבָנָיו, עֲצָיו וְעֶפְרוֹ, הַפֶּל אָסוּר בְּהֵנָּה⁶⁹.

(61) באופן זמני. (62) (שם) אבל אם מתחילה הקצה את האבן שתשמש בסיס לאליל בקביעות – הרי היא אסורה כעבודה-זרה עד שיבטלנה הנכרי, כמבואר בסמוך (ה"ט). (63) שהיה אחד מכתליו משמש קיר לבית עבודה-זרה. (64) שהרי בונה בית לעבודה-זרה. ובירושלמי מפרש: שהיה בנין ביתו קודם לבית עבודה-זרה, שאם לא כן, הרי אסור לישראל לסמוך ביתו בקיר בית עבודה-זרה. (65) כנוסח המשנה (ע"ז פ"ג, מ"ו): כונס בתוך שלו ארבע אמות ובונה"; וכן הרמב"ם כתב-יד אברבנאל. (66) (ע"ז מז:). (67) שעובי הכותל, חציו של עבודה זרה וחציו של ישראל. (68) האבנים שלו מותרות, וכגון שמכיר איזו אבנים הן שלו; אבל אם אינו מכירן – אסורות, אלא שיכול למכור לנכרי חלקו בכל מקום שהוא (ר"ן, בשם הירושלמי, שם). (69) כנוסח אוקספורד.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השתיין בפנייה, גְרָה⁹¹, זָרַק בָּה אֶת הַצּוֹאָה - הָרִי זוּ אֵינָהּ בְּטֹלָה⁹².

(88) היכה בפטיש על פניה ומיעך צורתה. (89) כי יודע הוא מראש שהצורף ישרבנה ויתכנה לעשות ממנה כלים שונים (שם, נג.); אבל מכרה לצורף נכרי עדיין לא ביטלה, כי סובר המוכר שהצורף הנכרי יעבדה ולא ישרבנה. (90) ואפילו צורף. (91) בטיט, סחוב והשלך (רש"י). (92) כי בכל אלה אין עוד הוכחה גמורה שמתכוון לבטלה, כי ייתכן שכעס עליה לשעה ואחרי עבור כעסו ישוב ויעבדה, וחכמינו ז"ל סמכו על המקרא: "והיה כי ירעב והתקצף, וקלל מלכו ובאלהיו ופנה למעלה, ואל ארץ יביט והנה צרה וגו' (ישעיה ח, כא-כב) - אף על פי שקילל מלכו ואלהיו, חזר ל"הביט אל ארץ", לעבוד עבודה-זרה שלו (שם).

יא. עֲבֹדֶת כּוֹכְבִים שֶׁהִנְיָחָה עוֹבְדֶיהָ - בְּשַׁעַת שְׁלוֹם⁹³, מִתְּרַת בְּהִנָּאָה, שֶׁהָרִי בְטֹלָה⁹⁴; בְּשַׁעַת מִלְחָמָה, אֲסוּרָה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִנְיָחָה אֶלָּא מִפְּנֵי הַמִּלְחָמָה. עֲבֹדֶת כּוֹכְבִים שֶׁנִּשְׁפְּרָה מֵאֵלֶיהָ - שְׂבָרֶיהָ אֲסוּרִים⁹⁵ בְּהִנָּאָה, עַד שֶׁיִּבְטְלוּהָ. לְפִיכָף, הַמוֹצֵא שְׂבָרֵי עֲבֹדֶת כּוֹכְבִים, הָרִי אֵלָיו אֲסוּרִין בְּהִנָּאָה, שֶׁמָּא לֹא בְטֹלָה הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים⁹⁶. וְאִם הִיָּתָה שֶׁל פְּרָקִים⁹⁷, וְהִדְיוּט⁹⁸ כּוֹל לְהַחֲזִיר - צָרִיף לְבִטּוֹל כָּל פְּרָק וּפְרָק מִפְּרָקֶיהָ⁹⁹. וְאִם אֵינֻּן יְכוּלִּים לְהַחֲזִיר - בִּינֵן שְׂבִטָל אֶבֶר אֶחָד מִמֶּנָּה, בְּטֹלוֹ כָּל הַשְּׂבָרִים¹⁰⁰.

(93) ואין דעתם לחזור. (94) ולפיכך לא לקחנה עמהם (שם, נג.); (95) (שם, מא): כי עובדים הם אפילו לשברים. (96) אף על פי שיש לומר: הנכרי ביטלה ולפיכך שברה, אין אנו מקילים בה כל כך. הואיל והיא ודאי עבודה-זרה, וספק ביטולה או לא - ואין ספק מוציא מידי ודאי (ע"ז מא:). (97) של חוליות קטנות ונתפרקו חוליותיה. (98) מי שאינו אומן לכך. (99) ואין האחד נותר בביטול חברו. (100) כי הואיל ואין ההדיוט יכול להחזירם הרי זה נידון ככלי שבור, ובביטול כל שהוא נתבטל ומותר (שם מט:).

יב. מִזְבֵּחַ עֲבֹדֶת כּוֹכְבִים שֶׁנִּפְּגַם¹⁰¹ - עֲדִין הוּא אֲסוּר בְּהִנָּאָה, עַד שֶׁיִּנָּתֵן רִבּוּי¹⁰² בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכְבִים. וּבִימוֹס¹⁰³ שֶׁנִּפְּגַם - מִתְּרָה¹⁰⁴. אֵי-יָדָהוּ בִימוֹס וְאֵי-יָדָה הוּא מִזְבֵּחַ? בִּימוֹס - אֶבֶן אֶחָת, מִזְבֵּחַ - אֶבְנִים הִרְבֵּה¹⁰⁵. וְכִיצַד מְבַטְלִין אֶבְנֵי מִרְקוּלִים? בִּינֵן שְׂבָנָה מֵהֶם בְּנִיזָן אוֹ חִפָּה בְּהֵן¹⁰⁶ אֶת הַדְּרָכִים וְכִיצַד בָּאֵלוֹ - הָרִי הֵן מִתְּרִין בְּהִנָּאָה¹⁰⁷. פִּיצַד מְבַטְלִים אֶת הָאֲשֵׁרָה? קְרָסִים¹⁰⁸ מִמֶּנָּה עָלָה אוֹ זָרַק מִמֶּנָּה יוֹנֵק¹⁰⁹; נָטַל מִמֶּנָּה מִקָּל אוֹ שְׂרָבִיט, אוֹ שֶׁשְׂפָאָה¹¹⁰ שֶׁלֹּא לְצָרְפָה¹¹¹ - הָרִי זוּ בְטֹלָה¹¹². שֶׁפָּאָה לְצָרְפָה¹¹³ - הִיא אֲסוּרָה, וּשְׂפָאָה¹¹⁴ מִתְּרִים. וְאִם הִיָּתָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל - בֵּין לְצָרְפָה בֵּין שֶׁלֹּא לְצָרְפָה, בֵּין הִיא וּבֵין

ט. עֲבֹדֶת כּוֹכְבִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֵינָהּ בְטֹלָה לְעוֹלָם⁷⁹. אֶפְלוּ הִיָּה לְנִכְרֵי בָּה שְׂתַפּוֹת⁸⁰, אֵינִן בְטֹלוּ מוֹעִיל בָּלוּם, אֶלָּא אֲסוּרָה בְּהִנָּאָה לְעוֹלָם וּטְעוּנָה גְּנִיזָה⁸¹. וְכֵן עֲבֹדֶת כּוֹכְבִים שֶׁל נִכְרֵי שְׂבָאָת לִיד יִשְׂרָאֵל, וְאַחֲרֵיכֵן בְטֹלָה הַנִּכְרֵי - אֵינִן בְטֹלוּ מוֹעִיל בָּלוּם, אֶלָּא אֲסוּרָה בְּהִנָּאָה לְעוֹלָם⁸². וְאֵינִן יִשְׂרָאֵל מְבַטְלֵי עֲבֹדֶת כּוֹכְבִים, וְאַפְלוּ בְרִשׁוֹת עוֹבֵד כּוֹכְבִים⁸³. עוֹבֵד כּוֹכְבִים קָטָן אוֹ שׁוֹטָה אֵינֻּן מְבַטְלֵי עֲבֹדֶת כּוֹכְבִים⁸⁴. וְעוֹבֵד כּוֹכְבִים שֶׁבִטְלָה עֲבֹדֶת כּוֹכְבִים, בֵּין שְׁלוֹ, בֵּין שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים אֲחֵרִים, בְּעַל פְּרָחוֹ, אֶף-עַל-פִּי שֶׁאֵנְסוּ יִשְׂרָאֵל עַל כָּף - הָרִי זוּ בְטֹלָה; וּבְלֵבֵד שֶׁיְהִי הַנִּכְרֵי הַמְבַטְלֵי עוֹבֵד עֲבֹדֶת כּוֹכְבִים; אֲבָל מִי שֶׁאֵינֻּן עוֹבֵד עֲבֹדֶת כּוֹכְבִים, אֵינִן בְטֹלוּ בְטֹלוּ⁸⁵. הַמְבַטְלֵי עֲבֹדֶת כּוֹכְבִים - בְטֹל מְשַׁמְשֵׁיהָ⁸⁶. בְטֹל מְשַׁמְשֵׁיהָ - מְשַׁמְשֵׁיהָ מִתְּרִים, וְהִיא אֲסוּרָה בְּהִנָּאָה כְּמוֹ שֶׁהִיָּתָה, עַד שֶׁיִּבְטְלָנָה. וְתִקְרַת עֲבֹדֶת כּוֹכְבִים אֵינָהּ בְטֹלָה לְעוֹלָם⁸⁷.

(79) סמכו חז"ל על הפסוק: "ארוו האיש אשר יעשה פסל... ושם בסתר" (דברים כז, טו) - אין לה תקנה אלא גניזה (ע"ז, שם). (80) וזה ביטל את חלקו, אין אנו אומרים: ישראל על דעת הנכרי הוא עובדה, ומתוך שהנכרי ביטל את חלקו יהיה חלקו של ישראל מבטל מאליו - אלא ישראל על דעת עצמו עובדה ואינו תלוי בביטול הנכרי שותפו (שם, נג.). (81) קבורה בקרקע; לא כעבודה-זרה של נכרי הטעונה שחיקה וזרייה לרוח, או שריפה. וכדעת התוספות (יבמות קד.). (82) (ע"ז סד:). (83) שהנכרי נתן לו רשות לבטל אליל שלו, אין ביטול של ישראל מועיל כלום - כי לא נאמרה תורת ביטול אלא לנכרי בלבד (שם, נב:). (84) כי אינו יודע בטיב עבודה-זרה ומשמשיה ואין ביטולו מועיל, כפי שיתבאר בסמוך. (85) "אמר רבי יהושע בן-לוי: פעם אחת הייתי מהלך אחר רבי אלעזר הקפר בריבי בדרך ומצא שם טבעת ועליה צורת דרקון. ומצא נכרי קטן ולא אמר לו כלום; מצא נכרי גדול ואמר לו: בטלה! ולא ביטלה. סטרו וביטלה. באותה שעה למדתי ממנו שלשה דברים: שנכרי מבטל עבודה-זרה של חברו, וכל מי שאינו יודע בטיב עבודה-זרה אינו מבטל, ושנכרי מבטל אפילו בעל כרחו (ע"ז מג.). (86) (שם, נב:). (87) שנאמר: ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים (תהלים קו, יח) - מה מת אין לו ביטול לעולם (שאסור בהנאה לעולם) אף תקרובת עבודה-זרה אינה בטלה עולמית (שם, נ).".

י. פִּיצַד מְבַטְלָה? קָטַע רֹאשׁ הַטְּמָה, רֹאשׁ אֲזֵנָה, רֹאשׁ אֲצָבָעָה; פְּחִסָּה⁸⁸ בְּפִנֵּיהָ, אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא חִפְּרָה; אוֹ שֶׁמְכָרָה לְצוּרָף יִשְׂרָאֵל - הָרִי זוּ בְטֹלָה. אֲבָל אִם מְשַׁנָּה אוֹ מְכָרָה לְעוֹבֵד כּוֹכְבִים⁹⁰ אוֹ לְיִשְׂרָאֵל שֶׁאֵינֻּן צוּרָף, אוֹ שֶׁנִּפְּלָה עָלֶיהָ מִפְּלֵת וְלֹא פָּנָה; גְּנִבּוּהָ לְסֻטִּים וְלֹא תְבַעוּהָ; רָקַק בְּפִנֵּיהָ,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על פי שהוא מצטער בשעת הפרעון, אבל שמח הוא לאחר זמן, וישמח למחר ביום אירו (שם, ב.). (7) הואיל והכסף בטוח ואין פה הצלת ממון - אסור לו להיפרע מהם (שם, א:1). (8) (ירושלמי, ע"ז פ"א, ה"א). (9) (ע"ז א:1). (10) הואיל וביום חגם לא יהיה כבוד, או שיהיה כבוד מקולקל ונשחת ושוב לא ישמח בו ולא יודה (שם). (11) שכל אלה אסורים. (12) שאין אנו זקוקים להם ואין אנו מתפרנסים מהם. (13) שבתוכם אנו יושבים ופרנסתו מהם (שם, יא:). (14) (שם, א:1). וכבר נפסקה ההלכה (שו"ע יו"ד קמח, סעיף יב): שאין הדברים הללו אמורים אלא בזמנם: אבל בזמן הזה שאינם בקיאים בטיב האלילים - מותר לשאת ולתת עמם ביום חגם, ללוות ולהלוות וכדומה (על פי הרשב"א והתוספות, ע"ז ב.). והרמ"א מוסיף שם: ואפילו לתת מעות לכהניהם אין איסור, כי אין עושים מהם תקרובת או נוי לעבודה-זרה אלא אוכלים ושותים בהם.

ב. וְאִסּוּר לְשַׁלַּח דִּירוּן¹⁵ לְנִכְרֵי בָּיִם אִידוּ¹⁶, אֲלֵא-אִם-כֵּן נִזְדַּע לּוֹ שְׂאִינוּ מוֹדָה בְּעִבּוּדַת פּוֹכְבִּים וְאִינוּ עוֹבְדֵיהָ¹⁷. וְכֵן נִכְרֵי שְׁשַׁלַּח דִּירוּן לְיִשְׂרָאֵל בָּיִם חֲגוֹ, לֹא יִקְבְּלוּ מִמֶּנּוּ. וְאִם חָשַׁשׁ לְאִיבָהָ¹⁸ - נוֹטְלוּ בְּפָנָיו, וְאִינוּ נִהְיָה בּוֹ עַד שִׁינְדַע לּוֹ שֶׁזֶה הַנִּכְרֵי אִינוּ עוֹבְדֵי עִבּוּדַת פּוֹכְבִּים וְאִינוּ מוֹדָה בָּהָ¹⁹.

(15) מתנה. (16) כינוי ליום חגו של עובד-כוכבים, מלשון הכתוב: כי קרוב יום אידם (דברים לב, לה). (17) (ע"ז סה.). (18) שיגרום סירובו לקבל ממנו את הדורון. (19) (שם, א:1).

ג. הִיָּה אִידָן שֶׁל אוֹתָן עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת יָמִים הַרְבֵּה, שְׁלֹשָׁה אוֹ אַרְבָּעָה אוֹ עֶשְׂרֵה - כָּל אוֹתָן הַיָּמִים בָּיִם אֶחָד הֵן, וְכֵלָן אִסּוּרִין עִם שְׁלֹשָׁה יָמִים לְפָנֵיהֶן²⁰.

(20) (ע"ז ח.). ובמשנה מנו חכמים את חגיגה, וביניהם חגים הנמשכים שמונה ימים, כגון: "קלנדא" הנמשך שמונה ימים אחר תקופת טבת, היא התחלת שנתם: ו"סטרוורא" הנמשך שמונה ימים הוא גם הוא לפני תקופת טבת בסוף השנה למנינם. ואף על פי שארוכים הם אסרו חכמינו גם שלשה ימים לפניהם.

ד. פְּנֻעִים עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת הֵם, וְיוֹם רֵאשׁוֹן הוּא יוֹם אִידָם. לְפִיכֵן אִסּוּר לָתֵת וְלִשְׂאֵת עִמָּהֶם בְּאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל יוֹם חֲמִישִׁי וְיוֹם שֵׁשִׁי שְׂבֻכָל שַׁבַּת וְשַׁבַּת, וְאִין צְרִיף לּוֹמַר יוֹם רֵאשׁוֹן עֲצָמוֹ, שֶׁהוּא אִסּוּר בְּכָל מְקוֹם. וְכֵן נוֹהֲגִין עִמָּהֶם בְּכָל אִדֵּיהֶם²¹.

(21) עיין לעיל בפרקנו (ה"א, הערה יג).

ה. יוֹם שְׂמֵת־פְּנִסִין בּוֹ עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים לְהַעֲמִיד לָהֶם מְלֶךְ, וּמְקַרְבִּינִין וּמְקַלְסִים לְאִלֵּיהֶם - יוֹם חֲגָם הוּא, וְהָרִי הוּא פְּשָׁר חֲגִיָּהֶם²². אֲבָל עוֹבְדֵי פּוֹכְבִּים שְׁעוֹשֵׂה הוּא חָג לְעַצְמוֹ, וּמוֹדָה לְפּוֹכֵב שְׁלוֹ וּמְקַלְסוֹ

שְׁפָאָה - אִסּוּרָה לְעוֹלָם¹¹⁵, שְׁעִבּוּדַת פּוֹכְבִּים שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֵין לָהּ בְּטוּל לְעוֹלָם.

(101) שניתן מקצתו. (102) (שם, נג:): כי כל זמן שלא ניתן רובו עדיין דעתם עליו לתקנו. וסמכו חכמינו על הפסוק: בשומו כל אבני מזבח כאבני גיר מנופצות לא יקומו אשרים וחמנים (ישעיה כז, ט), אם נופץ כאבני גיר - לא יקומו אשרים וחמנים, ואם לא - יקומו, עוד יקריבו עליו (שם, נד.). (103) אבן שמעמידים עליה עבודה-זרה, והיא משמשת ביסס לה. (104) כי הואיל ונפגמה משליכים אותה ונותנים אחרת במקומה. (105) (שם, נג:). (106) כיסה, ריצף. (107) (שם, נ). בלי כל חשש. ואפילו רבי מנחם בר' סימאי שהיה נקרא בנם של קדושים, מפני שלא היה מסתכל בצורה של מטבע משום חשש של עבודה-זרה, היה מהלך עליהן. (108) קטף. (109) חתך ענף רך. (110) שהחליקה במקצועה. (111) לא כדי ליפותה, אלא מפני שהוא צריך לשפאים להסיק בהם, או לצורך תשמיש אחר. (112) (שם, מט:). מפני שבמעשים אלה גילה דעתו שבזויה היא בעיניו וכבר ביטלה, כי על כן משתמש הוא בה לצרכיו: היא משמשת אותו ולא להיפך. (113) ליפותה. (114) השבבים הדקים הנופלים מתחת המקצועה. (115) (שם).

~ יום שלישי י"ז סיון ~

פְּרָק הַשְּׁעִי

(1) איסור משא ומתן עם עובדי עבודה-זרה בחגיגהם ולפני חגיגהם.

א. שְׁלֹשָׁה יָמִים לְפָנֵי חֲגָם שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים, אִסּוּר לְקַח מֵהֶם וּלְמַכּוֹר לָהֶם דָּבָר הַמְתַּקֵּים³; לָלוֹת מֵהֶן⁴ וּלְהַלּוֹתָם⁵, לְפָרַע⁶ מֵהֶן וּלְפָרַע לָהֶם מְלֹה בְּשִׁטְרָ⁷ אוֹ עַל הַמְּשֻׁכּוֹן⁸. אֲבָל מְלֹה עַל-פֶּה נִפְרָעִין מֵהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַצִּיל⁹ מִיָּדָם. וּמִתָּר לְמַכּוֹר לָהֶן דָּבָר שְׂאִינוּ מְתַקֵּים, כְּגוֹן יְרֻקוֹת וְתַבְּשִׁיל, עַד¹⁰ יוֹם חֲגָם. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים¹¹? בְּאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל¹², אֲבָל בְּשָׂר אַרְצוֹת¹³, אִינוּ אִסּוּר אֲלֵא יוֹם חֲגָם בְּלֶבֶד. עֵבֶר וְנֹשֵׂא וְנָתַן עִמָּהֶן בְּאוֹתָן הַשְּׁלֹשָׁה יָמִים - הָרִי זֶה מִתָּר בְּהִנָּאָה. וְהַנּוֹשֵׂא וְנָתַן בָּיִם חֲגָם עִמָּהֶן, הָרִי זֶה אִסּוּר בְּהִנָּאָה¹⁴.

(2) (ע"ז ב.). כי על ידי זה שהנכרי ירויח במכירת סחורתו, או ישיג בקנייתו את המצרכים הנחוצים לו לשמחת החג, ישמח ויודה לאלהיו והישראל יהיה הגורם בדבר. (3) המשתמר ואינו מתקלקל מהר, שאז יראהו הנכרי ביום חגו וישמח בו. ולקחת ממנו: בין דבר המתקיים ובין דבר שאינו מתקיים - אסור. כי דמי החפץ הנמכר המונחם ברשותו משמחים לכו והוא מודה לעבודה-זרה (ע"ז א:1). (4) שיש לחשוש שמא יודה לאלהיו על שהישראל נצרך לו. (5) אף על פי שנצטרך לישראל, אבל לא ידע מחסור ביום חגו ויודה לעבודה-זרה. (6) לקבל ממנו תשלום חוב. ואף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

38) המיוחדת לעבודה-זרה. (39) שאינה מיוחדת. (40) (שם). "מותר למכור לו תרנגול בין התרנגולים", כלומר: אף על פי שתרגול לבן מיוחד לעבודה-זרה ואסור למכרו בפני עצמו, אבל אם מוכר לו הרבה תרנגולים מצבע אחר וביניהם נמצא תרנגול לבן - מותר למכרו עם השאר, כי מכיון שקונה גם תרנגולים אחרים, מוכח הדבר שלא לשם עבודה-זרה הוא קונה. וכן בכל הדברים המעורבים. וראוי להעיר שבגמרא (שם, י"ד.) אמרו: "ומכולם הוא מוכר להם חבילה. וכמה חבילה? - משקל שלשה מנים", כלומר: שמותר למכור להם כמות גדולה של "מינים המיוחדים לעבודה-זרה", ואין אנו חוששים שיקריבו לעבודה-זרה, כי ודאי לסחורה הם מתכוונים. ושוא תאמר: עדיין יש חשש של מכירת "דברים המיוחדים לעבודה-זרה" לשם עבודה-זרה, שיש לחשוש שהסוחרים ימכרום לצרכנים שהם יקריבו? כבר השיבו בגמרא (שם) על "לפני עור" חוששים, על "לפני דלפני" אין אנו חוששים - כי כל שאין הצרכן קונה מידינו אנו, אין אנו אחראים לו.

ח. כָּשֶׁם שְׂאִין מוֹכְרִין לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים דְּבָרִים שְׂמִיחִין⁴¹ בְּהֵן יִדְיֵהוּ לְעִבּוֹדַת פּוֹכְבִים, כֶּף אֵין מוֹכְרִין לָהֶם דְּבָר שְׂלִישׁ בּוֹ נִזְק לְרַבִּים⁴², כְּגוֹן דְּבִים וְאַרְיוֹת וְכִלְיֵין וְכַבְלִים וְשִׁלְשָׁאוֹת⁴³; וְאֵין מְשַׁחֲזִין⁴⁴ לָהֶם אֶת הַיִּזְיָן⁴⁵. וְכָל שְׂאִסוֹר לְמַכְרוֹ לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים, אִסוֹר לְמַכְרוֹ לְיִשְׂרָאֵל הַחֹשֵׁד לְמַכְרוֹ לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים. וְכֵן אִסוֹר לְמַכְרוֹ כֶּלִי נִזְק לְיִשְׂרָאֵל לְסֻטִים⁴⁶.

(41) שמסייעים להם. (42) כדי שלא יזיקו בהם את ישראל (ע"ז, טו:). (43) שקושרים בהם ידי בני אדם ורגליהם ומענים אותם. (44) מחדדים. (45) כגון: החרב והרומח. (46) (שם) אף על פי שאינו רוצח ואינו חשוד על שפיכות דמים, אבל מתוך שהוא גזלן השומט ממון מידי בעליו ונמלט, וכשרודפים אחריו הוא נלחם בנשק ומציל עצמו, ובינתים יאבד זה ממונו (מלשון רש"י, שם).

ט. הֵיוּ יִשְׂרָאֵל שׁוֹכְנִים בֵּין הָעוֹבְדֵי כוֹכְבִים וְכָרְתוּ לָהֶם בְּרִית - מִתֵּר לְמַכְרוֹ כִּלְיֵין לְעַבְדֵי הַמֶּלֶךְ וְגִסְתִּיּוֹת⁴⁷, מִפְּנֵי שְׁעוֹשִׂים בָּהֶם מְלַחְמָה עִם צָרֵי הַמְּדִינָה לְהַצִּילָהּ, וְנִמְצְאוּ מְגֻנִים עָלֵינוּ, שֶׁהָרִי אָנוּ שְׂרוּיִין בְּתוֹכָם⁴⁸. עִיר⁴⁹ שְׂלִישׁ בָּהּ עִבּוֹדַת פּוֹכְבִים, מִתֵּר לְהִלְךְ הוֹצֵאָה⁵⁰ לָהּ, וְאִסוֹר לְהַפְנֵס בְּתוֹכָהּ⁵¹. הֵינָה הוֹצֵאָה לָהּ עִבּוֹדַת פּוֹכְבִים - מִתֵּר לְהִלְךְ בְּתוֹכָהּ.

(47) חיילות שלו. (48) (שם, טז:). (49) בדפוסים האחרונים נמשכת הלכה זו להלכה ט' שלפניה, אבל מתוך מרוצת הדברים נראה שכאן התחלת הלכה חדשה: וכן נראה מתוך הדפוסים הישנים. (50) שאין הם נמשכים אחרי עבודה-זרה שבעיר הסמוכה להם. (51) (ע"ז יא:). וכה יאמר שם רבינו בפירושו למשנה: "לפי שאסור להיכנס בעיר שיש בה עבודה-זרה, כל שכן לדור בתוכה, וכל שכן לסחור בה" וכו'. אבל רוב המפרשים והראב"ד בראשם,

בַּיּוֹם שְׁנוֹלָד בּוֹ, וַיּוֹם תְּגַלַּחַת זָקְנוֹ אוֹ בְּלוּרִיתוֹ²³, וַיּוֹם שְׁעָלָה בּוֹ מִן הַיָּם וְשִׁנְעָא מִבֵּית הָאִסוּרִים, וַיּוֹם שְׁעָשָׂה בּוֹ מִשְׁתָּה²⁴ לְבָנוֹ, וְכִינְעָא בְּאֵלוֹ - אֵינוֹ אִסוֹר אֲלָא אוֹתוֹ הַיּוֹם, וְאוֹתוֹ²⁵ הָאִישׁ בְּלָבָד. וְכֵן יוֹם שְׂמִימֵת לָהֶן בּוֹ מֵת וְכַעֲשׂוֹהוּ חַג²⁶ - אוֹתָם הַעוֹשִׂים אִסוּרִין אוֹתוֹ הַיּוֹם. וְכָל מִיתָה שְׁשׁוּרְפִין בָּהּ פְּלִים²⁷ וְמִקְטָרִים קְטָרֵת²⁸, בְּיָדוּעַ שְׂלִישׁ בָּהּ עִבּוֹדַת פּוֹכְבִים²⁹. אֵין יוֹם הַחַג אִסוֹר, אֲלָא לְעוֹבְדֵיהּ בְּלָבָד, אֲבָל אוֹתָם שְׂשִׁמְחִים בּוֹ וְאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין, וּמְשַׁמְרִין אוֹתוֹ מִפְּנֵי מִנְהָג³⁰ אוֹ מִפְּנֵי כְבוֹד הַמֶּלֶךְ, אֲבָל הֵם אֵין מוֹדִין בּוֹ - הָרִי אֵלוֹ מִתְרִין לְשִׂאת וְלָתֵת עִמָּהוֹן³¹.

(22) ששלשה ימים לפניהם - אסורים. (23) מניחים השער באמצע הראש, ומגלחים כל מה שסביבותיו. השער האמצעי שנשאר נקרא: בלורית, ופעם בשנה יגלחו אותה (על פי פירוש המשנה לרבינו, ע"ז פ"א, מ"ג). (24) סעודת נישואין. (25) פרט למשועבדיו, כלומר: משרתיו והסרים למשמעתו אינם בכלל אסור זה ומותר לישא וליתן עמהם, ואין חוששים שילכו ויודו לעבודה-זרה ביום חג אדוניהם (ע"ז ח:). (26) משנה לשנה. (27) כגון: מיטתו וכלי תשמישי המת, כדרך ששורפים על המלכים ביום מותם, ככתוב (ירמיה לז, ה): בשלום תמות ובמשרפות אבותיך המלכים הראשונים אשר היו לפניך כן ישרפו לך. ושריפה זו - חשיבות היא להם, כלומר: אין אדם אחר ראוי להשתמש במה שנשתמש בו זה (ע"ז י"א, ובר"ן שם). (28) (ירושלמי, ע"ז פ"א, ה"ב). (29) מרוב חשיבות המת קבעו יום מותו לחג (ע"ז ט:). (30) משום שלום המדינה שהם חוסים בצלה. (31) (שם, ח:).

ו. דְּבָרִים שֶׁהֵן מִיְחִדִּין לְמִין מְמִינֵי עִבּוֹדַת פּוֹכְבִים³² שְׂבָאוֹתוֹ מְקוֹם, אִסוֹר לְמַכְרוֹ לְעוֹבְדֵי אוֹתָהּ עִבּוֹדַת פּוֹכְבִים³³ שְׂבָאוֹתוֹ הַמְּקוֹם לְעוֹלָם³⁴; וְדְבָרִים שְׂאִינָן מִיְחִדִּין לָהּ, מוֹכְרִין אוֹתָם סֵתָם³⁵. וְאִם פָּרַשׁ הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים שֶׁהוּא קוֹנֵה אוֹתָם לְעִבּוֹדַת פּוֹכְבִים - אִסוֹר לְמַכְרוֹ לּוֹ³⁶, אֲלָא-אִם-כֵּן פִּסְלוּ מִלְּהַקְרִיבוֹ³⁷ לְעִבּוֹדַת פּוֹכְבִים, לְפִי שְׂאִין מְקַרְיבִין חֶסֶר לְעִבּוֹדַת פּוֹכְבִים.

(32) כגון תאנות לבנות ולבונה זכה, כמבואר (שם, יג:). (33) (שם) לפי שיקריבו לעבודה-זרה, ועובר ישראל משום: "ולפני עור לא תתן מכשול", כי גם בני נח הוזהרו על עבודה-זרה. (34) אפילו שלא בימי חגם. (35) כל שאינו מפרש בשעת הקנייה שלצורך עבודה-זרה הוא קונה. (36) אפילו דברים שאינם מיוחדים לעבודה-זרה. (37) כגון שקטע בטרם שמכר אצבע מתרנגול לבן שנהגם להקריבו לעבודה-זרה, שמאחר שמחוסר אבר הוא שוב לא יקריבוהו (שם).

ז. הֵיוּ מְעַרְבִין דְּבָרִים מִיְחִדִּין עִם דְּבָרִים שְׂאִין מִיְחִדִּין, כְּגוֹן לְבוֹנָה זַפָּה³⁸ כְּלָל לְבוֹנָה שְׁהָרָה³⁹ - מוֹכֵר הַכֵּל סֵתָם, וְאֵין הוֹשִׁשִׁין שְׂמָא יִלְקֹט הַזַּפָּה לְבָדָה לְעִבּוֹדַת פּוֹכְבִים, וְכֵן כָּל פִּינְעָא בְּזָהּ⁴⁰.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לעבודה-זרה. (66) מבואר לעיל (פ"ז, ה"ט). וכבר שאלו ה"תוספות" (ע"ז מג: דיבור-המתחיל: "שוחק"): "וכי בכל שעה ילך לים המלח? ותיצו: שאפשר לשחוק ולזרות במקום שאינו מגדל צמחים, ולא נאמר: "ים המלח" אלא להצריך מקום שאינו מגדל צמחים. (67) שהרי אנוס הוא ואין לקנסו. (68) שטר מכירה. (69) בבתי דינים לחתום עליו. ואף על פי שהוא מחשיבם בזה שמחתימים על שטרו - מותר, מפני שהוא כמציל מידם (שם).

יד. וְחִלְיִין⁷⁰ שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים, אֲסוּר לְסַפֵּד בְּהֵן⁷¹. הוֹלְכִין לְיָדֵיד⁷² שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים, וְלוֹקְחִין מֵהֵן בְּהֵמָה, עֹבְדִים וְשִׁפְחוֹת, בְּגִיּוֹתָן⁷³, וּבְתִים וְשִׁדוֹת וְכַרְמִים, וְכוֹתֵב וּמַעֲלָה בְּעַרְבָאוֹת שְׁלֵהֵן⁷⁴, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַצִּיל מִיָּדָם⁷⁵. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּלוֹקַח מִפְּעַל-הַפִּיּוֹת שְׁאִינוֹ נוֹתֵן מָכֶס, אֲבָל הַלוֹקַח שֶׁם מִן הַתִּגְרָר⁷⁶, אֲסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹתֵן מָכֶס, וְהַמָּכֶס לְעַבֹדֵת כּוֹכְבִים, וְנִמְצָא זֶה מְהֵנָּה עֲבוֹדַת כּוֹכְבִים. עֵבֶר וְלָקַח מִן הַתִּגְרָר - אִם בְּהֵמָה לְקַח, מְנַשֵּׁר⁷⁷ פְּרוֹטוּתֶיהָ מִן הָאֲרֻכְבָּה וּלְמִטָּה; וְאִם פְּסוּת וְכִלִּים לְקַח - יִרְקָבוּ. לְקַח מְעוֹת וְכִלֵּי מִתְכוֹת⁷⁸, יוֹלִיכֶם לַיָּם הַמֶּלַח. לְקַח עֵבֶד - לֹא מְעָלִים⁷⁹ וְלֹא מוֹרְדִין⁸⁰.

(70) כלי-נשיפה שמספידים בהם את המת, כנזכר במשנה (ב"מ פ"ו, מ"א). (71) (תוספתא דע"ז, פ"ז). (72) שוק גדול שבאים אליו לסחורה מכל הסביבה, ושלא בימי חגם ידובר. (73) שהם עדיין נכרים: וכל שכן "עבדים כנענים" שכבר נמכרו פעם לישראל ונימולו ונמכרו אחר כך לנכרים - שהם חייבין או במצוות שאין הזמן גרמא (ע"ז יג.). (74) אף על פי שתפארת וכבוד הוא להם, ויש לחשוש שידורו לאיליים על זה. (75) "שמתוך כך יהיו לו עדים ומסייעים להצילו מן העוררים" (לשון רש"י, שם). (76) סוחר. (77) מפיל. עוקר וחותר פרסותיה למטה מן הארכובה, מקום שאינו עושה טריפה: כי למעלה מן הארכובה נטרפת, ואסור לנו לטרוף בהמה בידים. וטעם ה"גישור" - כדי שלא ייהנה בה, כי אחרי שנעקרו פרסותיה אינה ראויה לעבודה וגם לשחטה ולאכלה - אסור (כדעת רש"י, שם). ושם בגמרא מצאו סמך ל"עיקור" זה, ממה שנאמר (יהושע יא, ו): "את סוסייהם תעקר". (78) שאינם נרקבים. (79) אותו מן הבור כשנפל לתוכו. (80) לבור ולהמיתו בידים, כדין כל הנכרים עובדי עבודה-זרה שלא מעלים ולא מורידים (שם, יג.). ודוקא "עבד בגיותו", אבל "עבד כנעני" הנימול - הרי הוא כישראל ומצוה להעלותו (שם).

טו. עוֹבֵד כּוֹכְבִים שֶׁעָשָׂה לְבָנוֹ אוֹ לְבֵתוֹ מִשְׁתָּה⁸¹, אֲסוּר לְהִנּוֹת מִסְּעוּדָתוֹ. וְאֶפְלוּ לְאָכַל וּלְשִׁתוֹת הַיִּשְׂרָאֵל מִשְׁלוֹ שֶׁם, אֲסוּר⁸², הוֹאִיל וּבְמִסְבַּת עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים אֲכָלוּ. וּמֵאִמְתֵּי אֲסוּר לְאָכַל אֲצֵלוֹ? מִשְׁתַּחֲחִיל לְעֶסֶק וְלִהְיִין צָרְכֵי סְעוּדָה, וְכָל יְמֵי הַמִּשְׁתָּה, וְלֵאחֲרַי יְמֵי הַמִּשְׁתָּה שְׁלֹשִׁים יוֹם. וְאִם

מפרשים את המשנה (ע"ז, שם): שבעיר שיש בה יריד ידובר, וכל האיסור אינו אלא לשאת ולתת עמהם: אבל הכניסה לתוכה בלא משא ומתן - אין בה איסור, אם לא ביום חגם שיש לחוש שמא ישא ויתן עמהם.

י. הַהוֹלֵךְ מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, אֲסוּר לוֹ לְעַבְרָתוֹ⁵² בְּעִיר שְׂשִׁישׁ בְּהַ עֲבוֹדַת כּוֹכְבִים. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמְן שֶׁהִדְרָף מִיַּחְדָּת⁵³ לְאוֹתוֹ מְקוֹם; אֲבָל אִם יֵשׁ שָׁם דְּרָף אַחֲרָת, וְנִקְרָה⁵⁴ וְהָלַךְ בְּזוֹ - מִתָּר⁵⁵.

(52) אפילו שלא לשהות בתוכה, אלא לעבור דרכה לעיר אחרת - מפני שאסור ליהנות מאותה הדרך. (53) שאין דרך אחרת להגיע לאותו מקום אלא דרך עיר זו, אז הוא נקרא: "נהנה". (54) וקרה מקרה. (55) כי אין הנאתו ניכרת, הואיל ואפשר לו ללכת דרך עיר אחרת (שם).

יא. אֲסוּר לְבָנוֹת עִם הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים כִּפְּהֵם⁵⁶ שְׁמַעְמִידִים בְּהַ עֲבוֹדַת כּוֹכְבִים. וְאִם עֵבֶר וּבְנָה, שִׁכְרוּ מִתָּר⁵⁷. אֲבָל בּוֹנָה הוּא לְכַתְחִילָה הַטְּרַקְלִין אוֹ הַחֲצָר שְׂשִׁישׁ בְּהַ אוֹתָהּ הַכִּפְּהֵם⁵⁸.

(56) בנין עשוי כמין קשת עם תקרה מקומרת ובה מעמידים את האליל, והרי זה כמשמשי עבודה-זרה. (57) (ע"ז יט): כי משמשי עבודה-זרה אינם אסורים עד שיעבדו, אבל אסור לבנותה לכתחילה. (58) (שם טז). "הגיע לכיפה מותר לבנות אפילו לכתחילה (הגהות הגר"א, יורה דעה קמג, ס"ק ו). והעיר הט"ז (שם, ס"ק ד), שאינו מותר אלא לסייע להם, כלשון המשנה (שם): "בונים עמהם", אבל השישראל לברו יהיה הבונה בלי עזרת הנכרים - ודאי אסור.

יב. עִיר שְׂשִׁישׁ בְּהַ עֲבוֹדַת כּוֹכְבִים, וְהָיוּ בְּהַ חֲנִיּוֹת מְעַטְרוֹת⁵⁹ וְשְׂאִינָן מְעַטְרוֹת - הַמְּעַטְרוֹת אֲסוּר לְהִנּוֹת בְּהוֹ, בְּכָל מָה שֶׁבְּתוֹכָן⁶⁰, מִפְּנֵי שֶׁחֲזָקָתָן שֶׁבְּגִלְלַת עֲבוֹדַת כּוֹכְבִים נִתְעַטְרוּ⁶¹; וְשְׂאִינָן מְעַטְרוֹת, מִתְרוֹת בְּהַנָּה⁶². חֲנִיּוֹת שֶׁל עֲבוֹדַת כּוֹכְבִים⁶³, אֲסוּר לְשַׁכְּרָן, מִפְּנֵי שֶׁמְהֵנָּה עֲבוֹדַת כּוֹכְבִים⁶⁴.

(59) מקושטות בוורדים והדסים או בפירות. (60) אפילו שלא מן הקישוט עצמו. (61) ולכן כל מה שבתוכן כ"דברים המיוחדים לעבודה-זרה" הם (שם, יב.). ורבים מפרשים טעם האיסור: מפני שחנניות אלה מעלות מכס לכהני עבודה-זרה ונתקשטו להיות מסומנות וניכרות - ולכן אסור לקנות בהן, כי מהנה הוא עבודה-זרה וכהניה (רש"י, י"ד, ור"ן). (62) (שם). (63) שהם קנין לעבודה-זרה. (64) (ירושלמי, ע"ז פ"ד, ה"ג).

יג. הַמוֹכֵר בֵּית לְעַבֹדֵת כּוֹכְבִים, דָּמְיוֹ אֲסוּרִים בְּהַנָּה⁶⁵, וְיוֹלִיכֶם לַיָּם הַמֶּלַח⁶⁶. אֲבָל עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים שְׂאִנְסוּ יִשְׂרָאֵל וְגָזְלוּ בֵּיתוֹ וְהִעֲמִידוּ בוֹ עֲבוֹדַת כּוֹכְבִים, דָּמְיוֹ מִתְרִין⁶⁷, וְכוֹתֵב⁶⁸ וּמַעֲלָה בְּעַרְבָאוֹת שְׁלֵהֶם⁶⁹.

(65) (תוספתא דע"ז, פ"ז: גיטין מד.) משום קנס, שמכר ביתו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְחֹזֵר. יִשְׂרָאֵל הַהוֹלֵךְ לְתַרְפוֹת עֲפוּ"ם - בְּהַלִּיכָה מִתֵּר לְשֵׁאת וְלָתֵת עִמּוֹ, שְׁמָא יַחֲזֹר בּוֹ⁹⁵, וּבְחִזְרָה אֲסוּר⁹⁶. יִשְׂרָאֵל מוֹמֵר - בֵּין בְּהַלִּיכָה בֵּין בְּחִזְרָה, אֲסוּר⁹⁷.

91) כינוי של גנאי ודרך בזיון לבתי עבודה-זרה שהולכים אליהם מאמיניהם למרחוק. ולפי "הערוך" (ערך "תרף") מקורו בלשון רומית. "לעג וקלס" (תהלים מד, יד) מתורגם ממקנותא ותורפיאת. ובירושלמי (ע"ז פ"ב, ה"ג) פירושו: מלשון "תרפים" הנזכרים בתורה (בראשית לא, ט). 92) (ע"ז כט:): שילך ויודה לעבודה-זרה. וכן יש לחוש, שמא יקנו אצלנו דברים ויקריבום לעבודה-זרה. 93) כי אחרי שחזרו משם, אין לחוש עוד (שם, לב:). 94) שלא ילכו חבורות חבורות אלא בד בבד, ואז מסתמא ילך כל אחד לביתו ולא יחזור להודות (שם, לג:). 95) ולא ילך שמה כלל. 96) שיש לחוש שדבק בעבודה-זרה ויחזור להודות לה. 97) שיודה לע"ז בהליכתו ככל נכרי, וגם בחזירתו ישוב ויודה לה הואיל והוא אדוק בה ביותר (ע"ז לג:).

יח. יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵלֵךְ לְיָרִיד⁹⁸ שֶׁל עֲפוּ"ם - בְּחִזְרָה אֲסוּר לְשֵׁאת וְלָתֵת עִמּוֹ, שְׁמָא עֲפוּ"ם מְכַר⁹⁹ לְהֵן שָׁם; וְדָמֵי עֲפוּ"ם פִּיד יִשְׂרָאֵל אֲסוּרִין בְּהִנָּה, וּבִיד עֲפוּ"ם מְתָרִין בְּהִנָּה¹⁰⁰. וּמִפְנֵי זֶה¹⁰¹ נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין עִם עֲפוּ"ם הַבָּא¹⁰² מִן הַתַּרְפוֹת שֶׁל עֲפוּ"ם¹⁰³, וְאֵין נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין עִם יִשְׂרָאֵל הַבָּא מִן הַתַּרְפוֹת¹⁰⁴ הַהוּא; וְלֹא עִם יִשְׂרָאֵל מוֹמֵר, לֹא בְּהַלִּיכָתוֹ¹⁰⁵ וְלֹא בְּחִזְרָתוֹ¹⁰⁶.

98) שוק גדול שמתקבצים שם מכל הסביבה לסחורה ויש שם עבודה-זרה שעובדים אותה כל ימי היריד. 99) כי אילו היה בידו חפץ אחר למכור לא היה הולך שמה, אלא היה מוכרו כאן לנו (שם, 100) (שם, סד:). והטעם: כי מה שעבודה-זרה תופסת דמיה אנו למדים מ"והיית חרם כמוהו" (דברים ז, כו), "כל שאתה מהווה ממנו הרי הוא כמוהו" (ע"ז נד:). ופסוק זה בישראל נאמר ולא בכך נח, ולפיכך דמי עבודה-זרה ביד נכרי מותרים (תוספות שם, דיבור המתחיל: "מסתברא"). 101) שדמי עבודה-זרה ביד נכרים – מותרים. 102) אבל בהליכתו שם – אסור, כי יש לחוש שיודה לעבודה-זרה שביריד, כגירסת הרי"ף (ע"ז, פ"ב): "נכרי ההולך ליריד: בהליכתו – אסור, בחזירתו – מותר". והטעם: הואיל ויש עבודה-זרה ביריד שעובדים אותה, הרי זה כשלשה ימים לפני חגם שאסור לישא וליתן עמהם: אבל בחזירתו אין לחוש, שהרי לא ישוב להודות לעבודה-זרה. ולדמי עבודה-זרה אין לחוש – כי דמי עבודה-זרה ביד נכרי מותרים. 103) כנוסחת ונציה, דפוס קדום. ונוסח אחר: תרפות. 104) כי יש לחוש לדמי עבודה-זרה שבידו: אבל אין לחוש שמא ישוב להודות, כי ה"יריד" יש לו זמן קבוע ואחרי עבור זמנו אין שם ע"ז. לא כן ב"תרפות" (לעיל, ה"יז) הואיל וקבועה היא, יש לחוש

עֲשֵׂה סְעוּדָה אַחֲרֵת מִחֲמַת הַנְּשׂוּאִין⁸³ - אֶפְלוּ לְאֲחֹר שְׁלֵשִׁים יוֹם אֲסוּר, עַד שְׁנַיִם-עָשָׂר הַדָּשׁ. וְכָל הַהֲרַקָּה הַזֹּאת, מִפְּנֵי עֲבוּדָה שֶׁל פּוֹכְבִים⁸⁴ הוּא, שְׁנֵאמַר: "וּקְרָא לָךְ וְאֶכְלֵת מִזְבַּחְךָ⁸⁵, וְלִקְחֵת מִבְּנֵי לְבָבֶיךָ וְזָנִי" וְגו'.

81) לשמחת נישואין. 82) (ע"ז ח:). 83) שאמר לו בפירושו: שמזמינו למסיבתו מחמת הנישואין. 84) שלא יימשך אחריה לעבדה על ידי התקרבותו היתירה, ולא כדעת רש"י (שם) המנמק את האיסור, מפני שהנכרי יודה לעבודה-זרה ויקריב לה תקרובת. 85) ואמרו (שם): רבי ישמעאל אומר: ישראל שבחוצה לארץ עובדי עבודה-זרה בטרהה הם (בלא כוונה, ואינם שמים על לב, רש"י). כיצד נכרי שעשה משתה לבנו וזימן כל היהודים שבעירו, אף על פי שאוכלים משלהם ושותים משלהם, ושמש שלהם עומד לפנייהם – מעלה עליהם הכתוב כאילו אכלו מזבחי מתים (כינוי לתקרובת עבודה-זרה), שנאמר: "וקרא לך ואכלת מזבחו" – משעה שאתה קורא לו, מעלה אני על אכילתך כאילו היא מזבחו.

טז. בַּת יִשְׂרָאֵל לֹא תִיַּנֵּק אֶת בְּנֵה שֶׁל עוֹבְדֵת פּוֹכְבִים⁸⁶, מִפְּנֵי שְׁמִגְדֵּלֵת בֵּן לְעוֹבְדֵת פּוֹכְבִים; וְלֹא תִילַד אֶת הַנְּכָרִית עֲפוּ"ם. אֲבָל מִיִּלְדֵת הִיא בְּשֹׁכֵר, מִשּׁוֹם אֵיבָה⁸⁷. וְהַנְּכָרִית עֲפוּ"ם מִיִּלְדֵת אֶת בַּת יִשְׂרָאֵל וּמִנִּיקָה אֶת בְּנֵה⁸⁸ בְּרִשׁוּתָהּ⁸⁹, פְּדֵי שֶׁלֹּא תַהַרְגֶנּוּ⁹⁰.

86) ואפילו בשכר, כי אין לחוש לאיבה שתעורר על ידי זה, כי יכולה היא לומר: איני רוצה להתגנות בעיני בעלי (ע"ז כו). וכתבו ה"הגהות מיימוניות": שאם יש לה חלב הרבה והיא מצטערת – מותר לה להיניק משום רפואתה. 87) (שם). אבל בלא שכר אין חשש איבה, כי יכולה היא לומר: צריכה אני ללכת לעבודתי להרויח מזונותי. ובגמרא (שם) אמרו: שבשבת אסור לה לילד אפילו בשכר, כי יכולה היא לומר: בנינו שישמרו את השבת – מותר לנו לחללה עליהם: שלכם, שאינם שומרי שבת – לא נחללה עליהם. וה"כסף-משנה" תמה: למה לא הזכיר רבינו הלכה זו? אבל באמת מביאה רבינו (הלכות שבת פ"ב, ה"ב), כי שם מקומה. 88) ובירושלמי (ע"ז פ"ב, ה"א) למדוה ממקרא מפורש (ישעיה מט, כג): "והיו מלכים אומנין ושרותיהם מיניקותיך" – הרי שמותר לינוק מאשה נכרית. 89) בביתה של הישראלית ובנוכחותה. 90) (ע"ז כו). וכתבו ה'תוספות' (שם) שאסור להשהות תינוק ותניקת יחידים בבית הנכרי לרפואתם, מפני שחשודים על שפיכות דמים. ואפילו הם גדולים קצת – אסור, שמא ימשכום למינות.

יז. הַהוֹלֵכִין לְתַרְפוֹת⁹¹ עֲפוּ"ם, אֲסוּר לְשֵׁאת וְלָתֵת עִמָּהֶן⁹², וְהַפָּאִים מְתָרִין⁹³. וְהוּא, שֶׁלֹּא יִהְיוּ קְשׁוּרִין⁹⁴ זֶה בְּזֶה, שְׁאֵם הֵיוּ קְשׁוּרִין - שְׁמָא דַעְתָּן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"אין פורתין ברית לעובדי עבודה זרה, פדי שנעשה עמהן שלום ונניח אותם לעבדם - שנאמר: לא תכרת להם ברית".

על הפסוק "ושלחתי לפניך מלאך וגרשתי את הכנעני האמורי והחתי והפריזי החוי והיבוסני" כתב רש"י: "ששה אומות הן והגרגשי עמד ופנה מפניהם מאליו". ולפ"ז יש לומר בדעת רש"י שיתכן והגרגשי שלא הי' מ"יושבי הארץ" בשעת הכניסה לא"י אינו נכלל באזהרות ובצינזוי "לא תכרות להם ברית". אבל מהחינוך ומדברי הרמב"ם כאן משמע שהחיוב: לא תכרות להם ברית, החרם תחרימם, לא תחי' כל נשמה - הוא בנוגע לכל הז' אומות, ולא רק בעת מלחמה כ"א בכל זמן ו"בכל מקום שנמצאים".

לקוטי שיחות חלק כ"א עמוד 227 והע' 30 מתוך רמב"ם "פרס המלך"

שמא ישוב להודות. (105) כי ילך לשם ויודה לעבודה-זרה. (106) משום דמי ע"ז בידו (עבודת המלך).

~ יום רביעי י"ח סיון ~

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

1) מכירת בתים ושדות והשכרתם לעכו"ם בארץ ישראל ובחו"ל; שמפרנסים עניי גויים עם עניי ישראל.

א. אין פורתין ברית לשבעה עממין? פדי שנעשה עמהן שלום ונניח אותם לעבד עכו"ם, שנאמר: "לא תכרת להם ברית". אלא יחזרו מעבודתם או יהרגו. ואסור לרחם עליהם, שנאמר: "ולא תחנם". לפיכך אם ראה מהם אוכל או טובע בנהר, לא יעלנו; ראהו נטוי למוט, לא יצילנו. אבל לאבדו בידו או לדחפו לבור וכיוצא בזה, אסור, מפני שאינו עושה עמנו מלחמה. במה דברים אמורים? בשבעה עממין; אבל המוסריים והאפיקורסין⁸ מישראל, היה דין לאבדן ביד ולהורידן עד באר שחת⁹, מפני שהיו מצריים¹⁰ לישראל ומסירין את העם מאחרי ה', כצדוק ובייתוס¹¹ ותלמידיהם - "שם רשעים, ירקב"¹² (משלי י, ז).

2) והם הכנעני והחתי והאמורי וכו', יושבי ארץ-ישראל בתקופת מלחמת הכיבוש בימי יהושע והשופטים. ונוסח דפוס קושטא, רס"ט ונוסח אוקספורד: עובדי עבודה-זרה, כי כן שיטת הרמב"ם, שבכל עובדי עבודה-זרה הכתוב מדבר, כמבואר בסמוך (הלכה ו). 3) אפילו שלא בשעת מלחמה. וכל זאת - כדי להתרחק מהם שלא יסירו את לבכם מאחרי ה'. 4) כתרגום אונקלוס: ולא תרחם עליהן; מגזירת: וחנותי את אשר אחון (שמות לג, ט). 5) ונוסח אוקספורד: לקוח למוט. 6) שכן אמרו חז"ל: "העכו"ם - לא מעלין ולא מורידין" (עבודה-זרה כו). 7) המלשינים מבני ישראל, המוסרים נפשות אחיהם וממונם בידי שונאיהם. 8) כופרים בעיקר ורודפי תענוגים, והם נקראים על שם הפילוסוף היווני אפיקור (411-340 לפחב"ש) שהיה כופר בהישארות נהפש והורה כי תענוגי העולם הזה הם תכלית החיים ומטרת האדם. ורבינו בפירושו למשנה (סנהדרין פרק י) פירש את השם מלשון הפקר: מי שנוהג הפקרות ומבזה את התורה ולומדיה. והמדקדק אליהו הבחור, בספרו "תשב"י" בשורש: "פקור" אומר: מין ואפיקורוס היו שני אנשים שלא היו בעלי דת, והנמשכים אחריהם נקראים: מינים ואפיקורסים. על המינים והאפיקורסים למיניהם, עיין לקמן (הלכות תשובה, פרק ג). 9) כמאמרם: המינים והמסורות והמומרים - מורידין ולא מעלין (עבודה-זרה כו:). 10) מציקים וצוררים. 11) תלמידי אנטיגנוס איש סוכו שעיקמו תורת רבם ויצאו לתרבות רעה (אבות דרבי נתן פרק ה). 12) כנוסח אוקספורד ועוד. ובנוסחאות אחרות חסרה הפיסקה.

ב. מכאן¹³ אתה למד, שאסור לרפאת¹⁴ עכו"ם אפילו בשכר. ואם היה מתגרא¹⁵ מהן או שהיה חושש משום איבה¹⁶ - מרפא בשכר, אבל בהנם אסור¹⁷. וגר תושב¹⁸, הואיל ואתה מצוה להחיותו¹⁹, מרפאים אותו בהנם.

13) הואיל ואין מעלין את הטובע. 14) (שם) דרפואה היינו מעלין (כסף-משנה). 15) שאם לא ירפאם - חיינו בסכנה. 16) לו או לכלל ישראל. 17) מפני שיכול הוא להתנצל ולומר, כי אין הוא לדרכו לעשות מלאכתו אשר ממנה ימצא מחייתו. 18) נקרא כן, מפני שמותר לנו להושיבו בתוכנו, בארץ ישראל (הלכות איסורי ביאה פרק י"ד, הלכה ז); וזהו גר שקיבל עליו לקיים את שבע המצוות שבני נח נצטוו עליהן, ואלו הן: א) דינים ומשפטים, ב) ברכת השם. ג) עבודה-זרה. ד) שפיכת דמים. ה) גילוי עריות. ו) גזל, ז) אבר מן החי (סנהדרין נו.). 19) ליתן לו מזונותיו בתורת צדקה (עבודה-זרה סה.). וכמו שאמרה תורה: גר ותושב וחי עמך (ויקרא כה, לה).

ג. אין מוכרין להם פתים ושדות²⁰ בארץ-ישראל; ובסוריא²¹, מוכרין להם פתים, אבל לא שדות²². ומשפירין להם פתים בארץ-ישראל, ובלבד שלא יעשו שכונה²³. ואין שכינה פחות משלשה. ואין משפירין להם שדות²⁴. ובסוריא, משפירין להם שדות²⁵. ומפני מה החמירו בשדה? מפני שיש בה פתים: מפני שהם מן המעשרות, ונותן להם חנינה בקרקע²⁷. ומתיר למכור להם פתים ושדות בחוצה לארץ, מפני שאינה ארצנו.

20) (עבודה-זרה כא.), והטעם מבואר לקמן (הלכה ד): כשלא תהיה להם קרקע תהא ישיבתם ארעית ולא ישתקעו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בעולמו - מותר (הגהות מיימוניות). (35) זה פועל שנגזר משם העצם: "חן". (36) שנאמר: "ולא תחנם" (שם). (37) שקיבל עליו שבע מצוות בני-נח, ואוכל נבילות וטריפות (שם).

ה. מְפַרְנְסִים³⁸ עֲנִי עוֹבְדֵי כוֹכָבִים עִם עֲנִי יִשְׂרָאֵל, מְפַנֵּי דְרָכֵי שְׁלֹם³⁹. וְאִין מְמַחֲזִין⁴⁰ בְּיַד עֲנִי עוֹבְדֵי כוֹכָבִים בְּלִקְטָה, שְׂכָחָה וּפְאָה, מְפַנֵּי דְרָכֵי שְׁלֹם. וְשׂוֹאֲלִים בְּשְׁלוֹמָם, וְאֶפְלוּ בְּיוֹם תְּחָם⁴¹, מְפַנֵּי דְרָכֵי שְׁלֹם. וְאִין פּוֹפְלִין⁴² לְהֵן שְׁלֹם לְעוֹלָם⁴³. וְלֹא יִכְנָס לְבֵיתוֹ שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְבִים בְּיוֹם חַגוֹ⁴⁴ לְתַת לוֹ שְׁלֹם. מְצָאוּ בְּשׂוֹק, נוֹתֵן לוֹ שְׁלֹם בְּשִׁפְהָ רָפָה וּבְכַכְדָּר רֵאשׁ⁴⁵.

(38) מקופת הצדקה (גיטין סב.). (39) שלא לעורר איבה ומשטמה בינם ובינינו, כי גדול השלום כנגד הכול. (40) אין מעכבים בידם מללקוט יחד עם עניי ישראל. (41) ואין חוששים שמא יודה על זה לאלילו ביום אידו. (42) לומר: שלום, שלום! (43) ואפילו שלא ביום חגו, כי "מפני דרכי שלום" די בפעם אחת (גיטין, שם). (44) כי יחשוב לו זאת לכבוד ויודה על זה לאלילו ואסור להיות הגורם לזה, שנאמר: לא ישמע על פיך (שמות כג, יג). (45) (שם).

ו. אִין פֶּל הַדְּבָרִים הָאֵלֹו⁴⁶ אֲמֹרִים, אֶלָּא בְּזִמְן שְׁגָלוּ יִשְׂרָאֵל לְבִין הָעוֹבְדֵי כוֹכָבִים, או שְׂיַד עֲפוּ"ם תְּקִיפָה עַל יִשְׂרָאֵל; אֲבָל בְּזִמְן שְׂיַד יִשְׂרָאֵל תְּקִיפָה עֲלֵיהֶם, אֲסוּר לָנוּ לְהַנִּיחַ עוֹבְדֵי כוֹכָבִים בְּיַמֵּינוּ. וְאֶפְלוּ יוֹשֵׁב יוֹשֵׁב עֲרָאֵי או עוֹבֵד מְקוֹם לְמְקוֹם בְּסַחֲרָה⁴⁷, לֹא יַעֲבֹר בְּאַרְצֵנוּ, אֶלָּא עַד שְׂיִקְבֵּל עָלָיו שְׁבַע מְצוֹת שְׁנַעֲטוּוּ בְּנֵי נַח, שְׁנַאֲמַר: "לֹא יֵשְׁבוּ בְּאַרְצֶךָ" - אֶפְלוּ לְפִי שְׁעָה⁴⁸. וְאִם קָבַל עָלָיו שְׁבַע מְצוֹת, הָרִי זֶה גֵר תּוֹשֵׁב. וְאִין מְקַבְּלִין גֵּר תּוֹשֵׁב, אֶלָּא בְּזִמְן שְׁהֵיבֵל נוֹהֵג⁴⁹, אֲבָל שְׁלֹא בְּזִמְן הַיּוֹבֵל, אִין מְקַבְּלִין אֶלָּא גֵר⁵⁰ צְדָק בְּלָבָד.

(46) של השכרת בתים בארץ-ישראל. ופרנסת עניי עכו"ם וכו'. (47) דווקא לסחורה שיש לחשוש שמא יתעכב בארץ לרגלי מסחרו וישתורש בה, אבל העברה כשהיא לעצמה - אין בה איסור (מעשה רוקח). (48) והראב"ד מעיר על זה ואומר: זאת לא מצאנו ולא שמענו מעולם! והכתוב: "לא ישבו בארצכם" שהוא מביא - בשבעת העמים מדבר; ואפילו לדבריו, "ישיבה" כתיב בהם ולא "העברה"! אבל דברי רבינו מקורם טהור במכילתא דרבי שמעון בן-יוחאי הנמצאת במדרש הגדול (פרשת משפטים) על פסוק: "לא ישבו בארצך" - זו אזהרה שלא יושיבו גוי עובד עבודה-זרה ביניהם; ואפילו לעבור בארץ-ישראל. יכול על חנינם? תלמוד לומר: "פן יחטיאו אותך לי". (49) (ערכין כט.). ובימי בית שני לא היה כבר היובל נוהג, שכתוב ביובל: וקראתם דרוור בארץ לכל יושיביה (ויקרא כה, ו) - בזמן שכל יושיביה עליה, ובימי בית שני לא היו כבר עשרת

בה. (21) הארצות שכבש דוד, כגון: ארם צובא, ארם נהריים שאין קדושתן כקדושת ארץ-ישראל, השווה דברי רבינו (הלכות תרומות פרק א, הלכה ג): "שיצאה מכלל חוץ לארץ ולכלל ארץ ישראל לא הגיעה". ומפני מה ירדה ממעלת ארץ-ישראל? - "מפני שדוד כבש אותה קודם שכבש כל ארץ-ישראל (הארץ היעודה), אלא עוד נשאר בה משבעת עממים. ואילו תפס כל ארץ-ישראל לגבולותיה ואחרי כן כבש ארצות אחרות, היה כיבושו כולו כארץ-ישראל לכל דבר". (22) חומר בשדה מבבית: מפני שבשדה שני נימוקים לאיסור, כמו שהוא הולך ומבאר בסמוך. (23) רחוב מיוחד שייקרא על שמם. (24) גזירה משום מכירה: שאם נתיר להשכיר יבואו גם למכור. (25) דאין גזורים גזירה לגזירה: המכירה גופא בסוריא אינה אלא גזירה: שמא יבוא למכור שדות גם בארץ-ישראל. נמצא, שאם תיאסר השכירות בסוריא משום מכירה - אינה אלא גזירה לגזירה. (26) מסלקה. מוציא אותה מידי חיוב המעשרות; כי כל עוד שהשדה ברשות הנכרי לא יפריש ממנה את מעשרותיה, למרות זאת שאין קניין לעכו"ם בארץ-ישראל להפקיע מיד מעשר (תוספות עבודה-זרה, כא.). (27) (עבודה-זרה, שם).

ד. אָף בְּמְקוֹם שְׁהַתִּירוּ²⁸ לְהַשְׁפִּיר, לֹא לְבֵית דִּירָה הַתִּירוּ, מְפַנֵּי שְׁהוּא מְכַנֵּס לְתוֹכָה עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וְנֹאֲמַר: "לֹא תְבִיא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתְךָ". אֲבָל מְשִׁפִּיר לְהֵן בְּתִים לְעִשׂוֹתָן אוֹצֵר²⁹. וְאִין מוֹכְרִין לְהֵן פְּרוֹת וְתַבּוּאָה וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן בְּמַחְבֵּר לְקַרְקָע³⁰, אֲבָל מוֹכֵר הוּא מְשִׁינֵן³¹, או מוֹכֵר לוֹ עַל-מִנְתַּת³² לְקִין, וְקוֹצֵץ. וּמְפַנֵּי מַה אִין מוֹכְרִין לְהֵן? שְׁנַאֲמַר: "וְלֹא תִחְנַם"³³ - לֹא תִתֵּן לְהֵם חֲנִיָּה בְּקָרְעָה, שְׁאִם לֹא יִהְיֶה לְהֵם קָרְעָה, יִשְׁיַבְתֵּן יוֹשֵׁבֵת עֲרָאֵי הוּא. וְכֵן אֲסוּר לְסַפֵּר בְּשִׁבְחָן, וְאֶפְלוּ לֹמַר: כְּמָה נִאָּה עוֹבֵד כּוֹכָבִים זֶה בְּצוּרְתוֹ³⁴! קַל-וְחָמֵר שְׁיִסְפֵּר בְּשִׁבַח מְעִשָׂיו, או שְׁיִחַבֵּב דְּבַר מַדְבְּרֵיהֶם, שְׁנַאֲמַר: "וְלֹא תִחְנַם"³⁵ - לֹא יִהְיֶה לְהֵם חֵן בְּעֵינֵיךָ, מְפַנֵּי שְׁגוֹרֵם לְהַדְּבִק עִמּוֹ וְלִלְמַד מִמְּעִשָׂיו הָרָעִים. וְאֲסוּר לְתֵן לְהֵם מִתַּנַּת חֲנַם³⁶, אֲבָל נוֹתֵן הוּא לְגֵר תּוֹשֵׁב³⁷, שְׁנַאֲמַר: "לְגֵר אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ תִתְּנָה וְאֶכְלָה או מְכֹר לְנִכְרֵי" - בְּמַכְרֵיהָ וְלֹא בְּנִתְיָהָ.

(28) כגון בתים בארץ-ישראל כשאין עושים שכונה. (29) מחסן לסחורה. ומעיר הראב"ד: כי ליין אסור להשכיר גם בתור אוצר, שהרי יין נסך אסור בהנאה. עיין דברי רבינו (הלכות מאכלות אסורות פרק י"א, הלכה ג). (30) כל עוד שהפירות מחוברים באילן והתבואה בקרקע, מפני שבינתיים - עד שתגיע עת הקציר והקטף - ישב בארץ ויתערה בה. (31) כשכבר נקצרה תבואת השדה ונקטף פרי האילן. (32) שמתנה עימו בפירושו, שתיכף עם גמר בישול היבול - יקצור ויקטוף וילך לו. (33) משורש תָּנָה, שלא יהיו חונים בארץ בקביעות. (34) (עבודה-זרה כ.). אבל אם כוונתו לתת שבח והודייה לה' שברא בריות נאות ושככה לו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השער שממעל למצח, מלשון: ויקחני בציצית ראשי (יחזקאל ח, ג). (11) כמבואר (ע"ז כט). (12) קרוצת שער ארוכה היורדת ונופלת מאחורי הראש. (13) והוא הנקרא בפי חז"ל: מספר קומי (ב"ק פג). ופירש שם רש"י: "שמספרין מלפניהם ומשיירין בלורית מאחריהם". ובתוספתא פ"ז דשבת שנינו: "אלה דברים מדרכי האמורי: המספר קומי, והעושה בלורית". (14) כדמותם וכתבניתם. וכתבו (הגהות מיימוניות): "שאין להוסיף מסברא על מה שמנו חכמים - שהיתה קבלה בידם - שהוא מחוקות הגויים". (15) וכן אמרו (דברים רבה, ס"ב): "המספר קומי והעושה בלורית... מהו חייב? - סופג את הארבעים".

ב. עכו"ם שְהִיָּה מְסֻפָּר מִיִּשְׂרָאֵל - פִּינּוֹן שְהִגְיעַ לְבִלְוִרִית¹⁶ קְרוֹב שְלֹש אֲצָבְעוֹת לְכָל רוּחַ, שׁוֹמֵט¹⁷ אֶת יָדוֹ.

(16) שהוא משאיר באמצע ראשו כמבואר לעיל (ה"א). (17) מסלק את ידו, שלא יהא מתקן ועוזר בגידול הבלורית שהיא לשם עבודה זרה (ע"ז כט).

ג. יִשְׂרָאֵל שְהִיָּה קְרוֹב לְמַלְכוּת וְצָרִיף לִישָׁב לְפָנֵי מַלְכֵיהֶם, וְהִיָּה לוֹ גְנָאִי, לְפִי שְלֹא יִדְמָה לָהֶן - הָרִי זֶה מֵתָר לְלִבָּשׁ בְּמַלְבוּשֵׁיהֶן וְלִגְלַח כְּגִדּוֹ פְנֵיו, פְּדָרְף שְהֵן עוֹשִׂין¹⁸.

(18) שכן אמרו חז"ל (סוטה מט): שאבטולוס בן-ראובן התיירו לו לספר קומי, מפני שהיה קרוב למלכות. וכן אמרו (מעילה יז). על ר' ראובן בן-איסטרובלי שהיה מספר קומי והלך וישב לפני השרים.

ד. אֵינן מְנַחֲשִׁין¹⁹ כְּעִפּוֹם, שְנֹאֲמָר: "לֹא תִנְחָשׁוּ". פִּיצַד הוּא הַנְחָשׁ? כְּגוֹן אֵלּוּ שְאֹמְרִים: הוּאִיל וְנִפְלָה פְתִי²⁰ מְפִי אוֹ נֶפֶל מִקְלֵי מְדִי, אֵינִי הוֹלֵךְ לְמִקּוֹם פְּלוֹנֵי הַיּוֹם, שְאָם אֵלֶּךָ, אֵינִי חֲפָצִי נַעֲשִׂים! הוּאִיל וְעָבַר שׁוֹעַל מִימֵינִי, אֵינִי יוֹצֵא מִפֶּתַח בֵּיתִי הַיּוֹם, שְאָם אֵצֶא, יִפְגַּעֲנִי אָדָם רְמָאִי! וְכֵן אֵלּוּ שְשׁוֹמְעִים צְפָצוֹף הָעוֹף²¹ וְאוֹמְרִים: יִהְיֶה כֶּף וְלֹא יִהְיֶה כֶּף! טוֹב לַעֲשׂוֹת דְּבַר פְּלוֹנֵי, וְרַע לַעֲשׂוֹת דְּבַר פְּלוֹנֵי! וְכֵן אֵלּוּ שְאֹמְרִים: שְחַט תְּרַנְגֹּל זֶה, שְקָרָא עֲרִבִית²²! שְחַט תְּרַנְגֹּלֵת זֶה, שְקָרָא פְמוֹ תְרַנְגֹּל! וְכֵן הַמְשִׁים סִימְנִים לַעֲצָמוֹ: אִם יֵאָרַע לִי כֶּף וְכֶף, אֲעַשֶׂה דְבַר פְּלוֹנֵי, וְאִם לֹא יֵאָרַע לִי, לֹא אֲעַשֶׂה! כְּאֵלֶּיֶנּוּ עָבַד אֲבָרְהָם²³; וְכֵן כָּל פִּיּוֹצֵא בְדָבָרִים הָאֵלּוּ, הַפֶּל אֲסוּר. וְכָל הָעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה מִפְּנֵי דְבַר מְדָבְרִים אֵלּוּ, לוֹקָה.

(19) מלשון: נִחַשְתִּי וִיבְרַכְנִי ה' בגללך (בראשית ל, כז). לחשוב איזה דבר לאות וסימן; לקסום ולהגיד עתידות על פי אותות שונים. (20) (סנהדרין סה:). (21) (שם, סו:). (22) כמו עורב (רש"י, שבת סז:). (23) שסמך על נִחֹשׁוּ וְאָמַר: וְהִיָּה הַנְעֵרָה אֲשֶׁר אֲוֹמֵר אֲלֵיהָ הִטִּי נָא כַדָּךְ וְאִשְׁתָּה,

השבטים (ערכין לב:). (50) זה המקבל עליו כל תרי"ג מצוות. וכן אמרו (בכורות ל:): נכרי שבא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד - אין מקבלין אותו. רבי יוסי בן רבי יהודה אומר: אפילו דקדוק אחד מרדוקי סופרים. השווה דברי רבינו (משנה תורה, הלכות איסורי ביאה פרק יד, הלכה ח).

~ יום חמישי י"ט סיון ~

פְּרָק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) על מה נאמר: "ובחוקותיהם לא תלכו"; איזהו מנחש, ואיזהו קוסם; דיני עונן ומכשף.

א. אֵינן הוֹלְכִין בְּחֻקוֹת הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְלֹא מְדַמִּין לָהֶן, לֹא בְמַלְבוּשׁ וְלֹא בְשַׁעַר²⁴ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, שְנֹאֲמָר: "וְלֹא תִלְכוּ בְּחֻקֵּי הַגּוֹיִם", וְנֹאֲמָר: "וּבְחֻקֵּיהֶם לֹא תִלְכוּ"²⁵, וְנֹאֲמָר: "הַשְּׁמֶר לָךְ פֶּן תִּנְקַשׁ אַחֲרֵיהֶם" - הַפֶּל בְּעִנְיָן אֶחָד הוּא מְזַהֵר, שְלֹא יִדְמָה לָהֶן; אֵלּא יִהְיֶה הַיִּשְׂרָאֵל מְבָדֵל מִהֶן וְיִדְוַע בְּמַלְבוּשׁוֹ וּבְשַׁעַר מַעֲשָׂיו, כְּמוֹ שְהוּא מְבָדֵל מִהֶן בְּמַדְעוֹ²⁶ וּבְדַעוּתוֹ²⁷. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וְאֲבָדְלִי אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים". לֹא יִלְפֹשׁ²⁸ בְּמַלְבוּשׁ הַמִּיּוֹחַד²⁹ לָהֶן, וְלֹא יִגְדֵל צִיצִית³⁰ רֹאשׁוֹ כְּמוֹ צִיצִית רֹאשׁוֹ, וְלֹא יִגְלַח מִן הַצְּדָדִין וְיִנְיֵחַ הַשַּׁעַר בְּאֲמָצַע כְּמוֹ שְהֵן עוֹשִׂין, וְזֶה הַנְּקָרָא בְּלוֹרִית³¹. וְלֹא יִגְלַח הַשַּׁעַר מִכְּנָגַד פְּנֵיו מֵאֵין לֵאמֹר וְיִנְיֵחַ הַפְּרַע³² מִלְאֲחֵרָיו, פְּדָרְף שְעוֹשִׂין הֵן³³. וְלֹא יִכְנֶה מִקּוֹמוֹת כְּבִנְיָן הַיִּכְלוֹת שֶׁל עִפּוֹם³⁴ כְּדִי שְיִכְנְסוּ בָהֶן רְבִים, כְּמוֹ שְהֵן עוֹשִׂין. וְכָל הָעוֹשֶׂה אֶתֵּת מֵאֵלּוּ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - לוֹקָה³⁵.

(2) בתספורת השער ובגידולו, כמבואר בסמוך. (3) אמרו (ספרא, אחרי): "וכי מה הניח הכתוב שלא אמרו? והלא כבר נאמר (דברים יח, י): 'לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש' וכיו"ב, ומה תלמוד לומר: 'ובחוקותיהם לא תלכו?' - שלא תלכו בנימוסות שלהם, בדברים החקוקים להם, כגון: תיאטראות וקרקסאות" וכו'. (4) כמו שאמרו (ספרי, ראה): "פן תנקש אחריהם" וגו' - שלא תאמר: הואיל והם יוצאים באבטיגא (מין מלבוש) - אף אני יוצא באבטיגא; הואיל והם יוצאים בארגמן - אף אני יוצא בארגמן וכו'. ורבינו (ב"ספרי-המצוות", ל"ת ל) מוסיף ואומר: "וכבר ידעת לשון הנביא על כל הלוכשים מלבוש נכרי", כוונתו לדברי הנביא (צפניה א, ח). (5) בתורתו ובהשקפת עולמו. (6) במידותיו. (7) "אם מובדלים אתם מן העמים - הרי אתם שלי, ואם לאו - הרי אתם של נבוכדנצר וחבריו" (ספרא, קדושים). (8) רבינו הולך ומפרט בזה מה שאמר עד כאן בדרך כלל. (9) לא נתכוון רבינו לאסור אלא מלבוש המיוחד להם ופרשו הישראלים ממנו משום צניעות וכדומה; ואם הישראלים ילבשוהו כעת אחרי שפרשו ממנו, יהא נראה כאילו הם מודים בהם ונמשכים אחריהם. אבל מלבוש שאינו מיוחד להם - אין הישראל חייב להשתנות מהם כלל ועיקר (כס"מ, בשם מהר"י קולון). (10) קרוצות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סימנים אלה גם כלפי המעשים לעתיד לבוא. והסמ"ג (הובא ב"כסף-משנה") כתב: מצינו כמה גדולים שאמרו לתינוק: פסוק לי פסוקיך (חולין, שם) ועשו מעשיהם על פי זה, בחשבם זאת כעין נבואה.

ו. אֵיזָהוּ קוֹסֵם? זֶה הָעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה מַשְׁאָר הַמַּעֲשִׂוֹת, כְּדֵי שְׂיִשָּׁם²⁸ וְתִפְנֶה מִחֻשְׁבָּתוֹ מִפְּלִי הַדְּבָרִים²⁹, עַד שְׂיֵאמֶר דְּבָרִים שְׁעֵתִידִים לְהֵיוֹת, וְיֵאמֶר: דְּבַר פְּלוֹנִי עֵתִיד לְהֵיוֹת אוֹ אֵינוֹ הָיָה, אוֹ שְׂיֵאמֶר שְׂרָאוִי לַעֲשׂוֹת כֵּן, וְהִזְהִירוֹ מִכָּף! יֵשׁ מִן הַקּוֹסְמִין שְׂמַשְׁמָשִׁים בְּחוּל אוֹ בְּאֶבְנִים; וְיֵשׁ מִי שְׂגוֹהֵר³⁰ לְאַרְצֵן וְיִנְוֶעַ וְצוֹעֵק; וְיֵשׁ מִי שְׂמַסְתַּפֵּל בְּמִרְאֵה שֶׁל פְּרָזֵל אוֹ בְּעִשְׂשִׁית וּמְדַמִּין³¹ וְאוֹמְרִים³². וְיֵשׁ מִי שְׂנֹשֵׂא מִקַּל פִּדְרוֹ וְנִשְׁעֵן עָלָיו וּמַכֵּה בוֹ, עַד שֶׁתִּפְנֶה מִחֻשְׁבָּתוֹ וּמְדַבֵּר. הוּא שֶׁהִנְבִּיא אוֹמֵר: "עֲמִי בַעֲצוֹ יִשְׁאֵל וּמְקַלֵּי³³ יִגִּיד לוֹ".

(28) שיהא כאיש משמים ונדהם, נבהל ומשתומם. (29) שמסביב לו, שיהיה מרוחק מהמציאות והיישות עד שלא ירגיש בהן. השווה דברי רבינו ("ספר המצוות", ל"ת לא): "שיועק זקוקת משונות ויעזוב מחשבותיו ויביט לארץ, כמו ענין חולי הנופל ויגיד מה שעתיד להיות על פי כת הדמיון... בעלי הכוחות הדמיוניים לא יתפעלו מבלי שיעשו איזה מעשה או פעולה אשר יגיעו כת דמיונו" וכו'. (30) מלשון הכתוב: ויגהר ארצה (מלכים-א יח, מב) ופירושו: כופף את עצמו לארץ: משתטח על הארץ. (31) הווים בכה דמיונם מחשבות כוזבות. (32) ומגידיים לשואליהם עתידות. (33) "איזהו קוסם? - זה שאוחז במקלו ואומר: אלך, אם לא אלך?" (ספרי, שופטים).

ז. אֶסוּר לְקוֹסֵם³⁴, וְלִשְׂאֵל לְקוֹסֵם. אֵלֶּא שֶׁהַשְׂוֹאֵל לְקוֹסֵם, מִפִּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת³⁵. אֲבָל הַקּוֹסֵם עֲצָמוֹ, אִם עָשָׂה מַעֲשֵׂה מִפְּלִי אֱלוֹהִים³⁶ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - לוֹקֵה, שְׂנֵאָמֵר: "לֹא יִמְצָא כָף מַעֲבִיר בְּנוֹ וְגו', קוֹסֵם קָסָמִים".

(34) לעשות מעשה קסמים בעצמו. (35) מלקות דרבנן, מדברי רבינו ("ספר המצוות", ל"ת לא) משמע, שהשואל לקוסם אינו בכלל הלאו של: "לא ימצא בך... קוסם קסמים", שעיקרו לקוסם עצמו ולא לשואל בו. וכן כתב שם מפורש: "אבל השאלה לקוסם מגונה מאד". (36) המנויים בהלכה הקודמת.

ח. אֵיזָהוּ מַעוֹנָן? אֵלּוֹ נוֹתְנֵי עֵתִים³⁷, שְׂאוֹמְרִים בְּאֲצִטְגְּנִינֹת³⁸: יוֹם פְּלוֹנִי טוֹב! יוֹם פְּלוֹנִי רָע! יוֹם פְּלוֹנִי רָאוִי לַעֲשׂוֹת בוֹ מְלָאכָה פְּלוֹנִית! שְׁנֵה פְּלוֹנִית אוֹ הִדֵּשׁ פְּלוֹנִי רַע לְדָבָר פְּלוֹנִי!

(37) המחשבים את העתים והשעות. מעונן - מלשון: ועונתה לא יגרע (שמות כא, י), שפירושו: עת זומן. (38) חכמת הוברי שמים (אסטרוולוגיה בלע"ז) המתפארים להגיד עתידות על פי מעמד הכוכבים ומהלכם. וחושב רבינו

ואמרה: שתה וגם גמליך אשקה, אותה הוכחת לעבדך ליצחק (בראשית כד, יד). וכל כך היה לבו בטוח בניחושו, שתיכף אחרי השקוטה את גמליו נתן צמידים על ידיה, עוד בטרם ששאל אותה: בת מי היא ובטרם ידע כי ממשפחת אברהם היא, והראב"ד בהשגותיו מתקיף קשה את רבינו ואומר: "זה שיבוש גדול, שהרי דבר זה מותר ומותר! ואיך חשב על צדיקים כמותם, כמו אליעזר עבד אברהם ויונתן בן-שאוּל - שגם הוא ניחש במלחמתו עם הפלשתים, באמרו לנער נושא כליו: ואם כה יאמרו: עלו, ועלינו... וזה לנו האות (שמואל יד, י) - שהם ניחשו ועברו על "לא תנחשו?"! ומה שאמרו חז"ל (חולין צה:): "כל נחש שאינו כאליעזר עבד אברהם וכיונתן בן-שאוּל אינו נחש" - לא לענין איסור נאמר, אלא לומר: שאין ראוי לסמוך על נחש אחר שלא הותנה מראש כנחש אליעזר ויונתן, שהדגישו ואמרו: אם יארע כך - נעשה זה; ואם לא יארע כך - לא נעשה". והראב"ד מסיים: "אלמלי היו הם בחיים היו מצליפים לו פולסי דנורא". אבל לאמיתו של דבר דעת רבינו מתאימה לדעת רבותינו ז"ל, ונחש כזה של אליעזר ויונתן אסור. שהרי המאמר הנ"ל שבמסכת חולין, לענין איסור נאמר ולא כדעת הראב"ד. אולם כדי ליישב גם את תמיהתו של הראב"ד איך עברו אליעזר ויונתן על "לא תנחשו", מגדיר יפה הר"ן (חולין, שם), שה"נחש" שאסרה תורה היא רק בתולה את מעשיו בסימן שאין השכל מחייב אותו לתועלתו של הדבר או להפסדו, כגון: "נפל פתו מפיו" וכדומה. אבל התולה מעשהו בסימן שהשכל מחייב אותו - וודאי אין זה נחש, וזהו הניחוש של אליעזר ויונתן: אם הנערה תיענה לו ולא תתרשל ותשאב ותשקה גם את הגמלים - אות ומופת הוא, כי חרוצה היא וטובת לב וראויה היא להיות לאשה לבן-אדוניו. וכן אם הפלשתים לא יאמרו: "דומו! עד הגיענו אליכם", ויאמרו: "עלו אלינו!" אות הוא, כי נפל פחד העברים עליהם. ולסימנים כאלה לא נאמר: "נחש", כי כך הם כל מעשי בני אדם ותחבולותיהם בנויים על סימנים ואותות הגיוניים.

ה. מִי שְׂאָמֵר: דִּיָּרָה זוֹ שְׂפִנִיתִי, סִימָן טוֹב הִיָּתָה עָלַי²⁴? אִשָּׁה זוֹ שְׂנַשְׂאֵתִי וְבַהֲמָה זוֹ שְׂקִנִיתִי מִבְּרַכַּת הִיָּתָה; מֵעַת שְׂקִנִיתִיהָ, עֲשִׂרְתִּי! וְכֵן הַשְׂוֹאֵל לְתִינוּק: אֵי-יָזָה פְּסוּק אֶתָּה לֹמֵד? אִם אָמַר לוֹ פְּסוּק מִן הַבְּרָכוֹת, יִשְׁמַח וְיֵאמֶר: זֶה סִימָן טוֹב! - פֶּל אֱלוֹ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן מֵתָר, הוֹאִיל וְלֹא כֵּן מַעֲשָׂיו וְלֹא נִמְנַע מִלַּעֲשׂוֹת²⁶, אֵלֶּא עָשָׂה זֶה סִימָן לַעֲצָמוֹ לְדָבָר שְׂכָבָר הִיָּה - הָרִי זֶה מֵתָר²⁷.

(24) כי מאז שבניתיה הצלחתי בעסקי; אבל אינו מכונן מעשיו לעתיד לפי סימן זה. (25) אבל אין בדעתו לכוון על פיו את פעולותיו אשר יעשה, או שלא יעשה. (26) על פי הסימן. (27) כמבואר (חולין צה:): "בית, תינוק ואשה - אף על פי שאין נחש, יש סימן", כלומר: לנחש עליהם בנוגע למעשים בעתיד - אסור, אבל לקבוע אותם בתור סימן טוב למעשיו שהצליחו בעבר - מותר. ורבים חולקים על רבינו ובראשם הראב"ד ודעתם היא: שמותר לסמוך על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אותם, יש ויש מעשה שבאמצעותו הוא מוציא להטיו אל הפועל - ועל מעשה להטים זה הוא לוקה (כס"מ, לקמן ה"טו).

י. איזהו חובר? ⁴⁷ זה שמדבר בדברים שאינן לשון עם ⁴⁸ ואין להם ענין ⁴⁹, ומעלה על דעתו בסכלותו, שאותן הדברים מועילין; עד שהן אומרים, שהאומר כן וכך על הנחש או על העקרב, אינו מזיק, והאומר כן וכך על האיש, אינו נזוק. ומתן - אחז בידו בעת שמדבר מפתח או סלע וכיוצא בדברים האלו, הפל אסור. והחבר עצמו שאחז בידו כלום או שעשה מעשה עם דבורו, אפלו הראה באצבעו - הרי זה לוקה, שנאמר: "לא ימצא כף וגו', וחבר חבר". אבל אם אמר דברים בלבד, ולא הניד לא אצבע ולא ראש, ולא היה בידו כלום; וכן אדם שאמר עליו החבר אותן הקולות, והוא יושב לפניו ומדמה שיש לו בזה הנאה - מפין אותו מפת מדרות ⁵⁰, מפני שגשתת בסכלות החבר. וכל אותן הקולות והשמות המשנים, המכערים, לא ירעו, וגם היטב אין אותם ⁵¹.

47) שאמרה תורה: לא ימצא כף... וחבר חבר (דברים יח, י"א). (48) אלא הברות בעלמא, כמו שאמרו (סוטה כב.): רטין מגושא ולא ידע מאי אמר (המכשף מלמל ולא ידע בעצמו מה שמלמל). "וחבר חבר" - תרגומו: ורטין רטין. רבים מרבותינו מפרשים: חבר חבר - זה המחבר הרבה נחשים ועקרים ואוספם למקום אחד. וכן פירש גם רש"י על התורה על סמך דברי חז"ל (סנהדרין סה:). ודברי רבינו מוצאים סמוכים בתוספתא (מכות, פ"ד) שמצינו שם: "חבר את האדם ואת הבהמה", שלפי דעתו פירוש הדברים: שהוא לוחש על אדם ועל הבהמה שלא יזיק וכדומה. (49) תוכן ומוכח. (50) אבל לא מלקות מדאורייתא: ארבעים חסר אחת, כי אין לוקין על לאו שאין בו מעשה (מכות טז.). (51) כלשון הכתוב (ירמיה י, ה).

יא. מי ששנשכו עקרב או נחש, מתר ללחש על מקום הנשיכה, ואפלו בשבת ⁵², כדי לישב דעתו ולחזק לבו; אף-על-פי שאין הדבר מועיל כלום, הואיל ומספן הוא, התירו לו, כדי שלא תטרף דעתו עליו ⁵³.

52) שאסור להרבות בו בשיחה בטלה. (53) מרוב פחד וצער; ומשום פיקוח נפש - מותר (סנהדרין קא.).

יב. הלוחש על המכה ⁵⁴ וקורא פסוק מן התורה, וכן הקורא על התינוק שלא יבעת, והמניח ספר-תורה או תפלין על הקטן בשביל שישן ⁵⁵ - לא די להם שהם בכלל מנחשים וחוקרים, אלא שהן בכלל הפופרים בתורה, שהן עושין דברי תורה רפואת גוף, ואינן אלא רפואת נפשות, שנאמר: "ויהיו

שמה שאמר רבי עקיבא (סנהדרין סה:): איזהו מעונן? - זה המחשב עתים ושעות ואומר: היום יפה לצאת וכו' - על פי איצטגנינות הוא אומר.

ט. אסור לעונן, אף-על-פי שלא עשה מעשה, אלא הודיע אותן הפזרים שהפסילים מדמין ³⁹ שהן דברי אמת ודברי חכמים. וכל העושה מפני האצטגנינות ⁴⁰, וכן מלאכתו או הליכתו פאות העת שקבעו הוברי ⁴¹ שמים - הרי זה לוקה ⁴², שנאמר: "לא תענינו". וכן האוחז ⁴³ את העינים, ומדמה ⁴⁴ בפני הרואים שעושה מעשה תמהון, והוא לא עשה - הרי זה בכלל מעונן ⁴⁵, ולוקה ⁴⁶.

39) טועים לחשוב בדמיונם הכוזב. רבינו נאמן בזה לשיטתו בפירוש המשנה (ע"ז פ"ד, מ"ז), שחכמת הוברי שמים (אסטרוולוגיה) חכמת הבל היא ואין בה ממש, ואלה דבריו: "לפי שאני יודע שרוב בני-אדם נפתים בזה פיתוי גדול עד כי הטובים, החסידים מבני דתנו, חושבים שהם דברים אמיתיים, אלא שהם אסורים מצד התורה; ואינם יודעים שהם דברים בטלים וכוזבים, ונצטוינו בתורה שלא לעשותם, כמו שהזהירה אותנו על הכוזב". וראוי להעיר, כי ה"בית יוסף" (על הטור י"ד, קעט) מאריך בנידון זה ומביא מקורות שונים ובתוכם גם את ה"נימוקי יוסף" לסוף פ"ז דסנהדרין, שדעתם היא: שאין "חוזים בכוכבים" בכלל מנחשים ומעוננים, ועל זאת יתפלל כל חסיד לה': שיגן עליו מגזירת הכוכבים והמזלות. אבל רז"ל הזהירו שלא ישם אדם מחשבתו באלו הדברים, ואמרו (פסחים ק"ג:): מניין שאין שואלים בכלדיים (חוזים בכוכבים)? - שנאמר: תמים תהיה עם ד' אלהיך (דברים יח, יג). ודעת הטור כדעת הרמב"ם. (40) על פי עצת האיצטגנינים. (41) (ישעיה מז, יג). הבר - מקורו בערבית, והוראתו: גזר, חלק. ו"הוברי שמים" הם האסטרוולוגים הגוזרים ומחלקים את השמים למחלקות ומתימרים להגיד עתידות על פי מעמד הכוכבים. וגם הר"ק, כנראה, פירשו מלשון: גזור. (עייני שם). (42) שהרי עשה מעשה, אבל המעונן עצמו שאינו אלא בודה דברים ומכזב ואינו עושה מעשה ממש - אינו אלא באזהרה ואינו לוקה. (43) העושה מעשה להטים ומראה דברים שאינם בטבע המציאות. (44) מטעה במעשי להטיו את דמיון הרואים לחשוב שיש ממש במעשיו; והרואים - כמדומה להם שכן הוא. ואולי ייתכן לנקד: מדמה - התפעל בחסרון תההתפעל לפני אות ד' כדין. וכן: "כאדם מדמה כועס ואינו כועס" (הלכות דעות פ"ב, ה"ו). (45) נגוד משם העצם: עינים, וכמאמרם: איזהו מעונן? - זה האוחז את העינים (סנהדרין סה:). וסובר רבינו, שהחכמים אינם חולקים על רבי עקיבא האומר: "לא תענונו" - זה המחשב עתים ושעות, אלא מוסיפים הם על דבריו, ולפיכך הוא מבאר את האיסור של "מעונן" בשתי דרכים: מחשב עתים ואוחז עינים (כספ-משנה). (46) ואף על פי שלאו שאין בו מעשה הוא, שהרי אינו אלא אוחז את העינים ומראה כאילו הוא עושה ואינו עושה כלום, אבל בעצם הדבר של "אחיות העינים" שהוא מכה את עיני הרואים בסנוורים ומטעה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

העינים - פטור" (שם, טז). (66) רבינו הולך ומפרש את הטעם מדוע הוא פטור ממלקות. (67) לא ימצא בך... קוסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף (דברים יח, י). (68) שדין המכשף בסקילה (שם), שנאמר: "מכשפה לא תחיה", ועל לאו כזה אין לוקין אפילו בשעה שאינו חייב מיתה, כמו כאן שהוא מכשף רק באחיזת עינים. אבל משום "לאו שאין בו מעשה" אין לפטרו שהרי כבר אמרנו לעיל (ה"י) שאחיזת עינים יש בה מעשה. (69) (מכות ג:). ובעל כרחנו עלינו לומר שכוונת רבינו כאן היא, כשהתרו בו משום "מכשף" ואז הוא פטור ממלקות, מפני שזה לא שניתן לאזהרת מיתת בית-דין הוא; אבל כשהתרו בו משום "מעונן" אז הוא חייב מלקות מן התורה כשהיה אותו את העינים, היות שהוא לאו שיש בו מעשה, כמבואר למעלה (הלכה ט). עיין (כסף-משנה).

טז. ודברים⁷⁰ האלו כלן דברי שקר וכזב הן, והם שהטעו בהן עובדי כוכבים הקדמונים לגויי הארצות כדי שינהגו⁷¹ אחריהן. ואין ראוי לישראל, שהם חכמים מחכמים, להמשיך בהבלים אלו, ולא להעלות על לב שיש תועלת בהן, שנאמר: "כי לא נחש בייעקב ולא קסם בישראל", ונאמר: "פי לא האלה אשר אתה יורש אותם אל מעננים ואל קסמים ישמעו, ואתה לא כן" וגו'. כל המאמין בדברים האלו וכי יצא בהן, ומחשב בלבו שהן אמת ודבר חכמה, אבל התורה אסרתן - אינן אלא מן הסקלים ומחסרי הדעת, ובכלל הנשים והקטנים שאין דעתן שלמה⁷². אבל בעלי החכמה ותמימי הדעת ידעו בראיות ברורות, שכל אלו הדברים שאסרה תורה אינם דברי חכמה, אלא תהו והבל, שנמשכו בהן חסרי הדעת ונטשו כל דרכי האמת בגלגלן. ומפני זה אמרה תורה פשהזיהיה על כל אלו ההבלים: "קמים⁷³ תהיה עם ה' אלהיך".

(70) אוב וידעוני, וכל דברי נחש וכשפים למיניהם. (71) שיתגעגעו וימשכו אחריהם. מלשון: וינהו כל בית ישראל אחרי ה' (שמואל-א ז, ב). ניקדוהו בנפעל כניקוד המקרא, ואף על פי שרבינו (באיגרתו לר' יהונתן כהן) השתמש בו בקל: "הנוהים אחריו". (72) השווה פירוש המשנה לרבינו (ע"ז פ"ד, מ"ז). (73) וכן אמרו חז"ל (פסחים ק"ג:): מניין שאין שואלים בכלדיים (חוזים בכוכבים)? שנאמר: תמים תהיה וגו', כלומר: היה בוטח בו בכל הקורות והנולדות הבאות לך (רשב"ם).

~ יום שישי כ' סיון ~

פְּרָק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

1) דיני הקפת הראש וגילוח הזקן; מצוות-עשה שהנשים פטורות מהן; דיני כתובת קעקע וכז'.

א. אין מגלחין פאתי² הראש כְּמוֹ שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים³, שְׁנֵאֲמַר: "לא תקיפו פאת

חיים לנפשך". אַבְל הַבְּרִיא שֶׁקָּרָא פְּסוּקִין וּמְזֻמָּרוֹ מִתְּהִלִּים, כְּדֵי שְׂתַגֵּן עָלָיו זְכוֹת קְרִיאָתוֹ וְיַצִּיל מִצָּרוֹת וּמְנַזְקִים - הֲרֵי זֶה מִתְּרַם⁵⁶.

54) דברי לחשים כסגולה לרפואת המכה. ויש שהיו משתמשים לפעמים לתכלית זו גם בפסוקים מן התורה (סנהדרין ז.). (55) (ירושלמי, שבת פ"ו, ה"ב). (56) כמו שמצינו בריב"ל (שבועות טו:), שהיה קורא פסוקים ממזמורי תהלים לפני שנתו, אף על פי שהוא עצמו אמר: "אסור להתרפאות בדברי תורה"; אבל להשתמש בדברי תורה בתור אמצעי הגנה שלא להינזק - מותר. וכן צריכים לפרש דברי רבינו: "אסור להניח ספר-תורה על תינוק בשביל שיישן", אינו אלא אחרי שחלה כבר; אבל כשהוא בריא מותר להשתמש בכגון אלה, בתור אמצעי הגנה שלא יחלה (כסף-משנה).

יג. אִיזְהוּ דוֹרֵשׁ אֶל הַמֵּתִים⁵⁷? זֶה הַמַּרְעִיב אֶת עַצְמוֹ, וְהוֹלֵךְ וְלֹן בְּבֵית הַקְּבֻרוֹת⁵⁸ כְּדֵי שְׂיָבֹא מֵת בְּחֵלוֹם וְיִוְדִיעוּ מֵהַ שְׂשֹׂאֵל עָלָיו. וְיֵשׁ אַחֲרֵים, שֶׁהֵם לּוֹבְשִׁים מְלִבוּשִׁים יְדוּעִים, וְאוֹמְרִים דְּבָרִים, וּמְקַטְרִין קְטֹרֶת יְדוּעָה, וְיִשְׁנִים לְבָדָן, כְּדֵי שְׂיָבֹא מֵת פְּלוּנִי וְיִסְפֹּר עִמּוֹ בְּחֵלוֹם. כָּלְלוֹ שֶׁל דָּבָר: כָּל הַעוֹשֶׂה כְּדֵי שְׂיָבֹא הַמֵּת וְיִוְדִיעוּ, לּוֹקֵה, שְׁנֵאֲמַר: "לא ימצא בך מעביר וגו', ודרש אל המתים".

57) שאמרה תורה: לא ימצא בך... ודורש אל המתים (דברים יח, י"א). (58) (סנהדרין סה:).

יד. אָסוּר לְשֹׂאֵל בְּעַל אֹזֵב אוֹ בְּעַל יְדוּעוֹנִי, שְׁנֵאֲמַר: "לא ימצא בך מעביר וגו', ושאל אוב וידעוני". נִמְצְאָתָ לְמַד, שְׂבַעַל אֹזֵב וְיְדוּעוֹנִי עִצְמוֹן בְּסִקְלָה⁵⁹, וְהַנְּשֹׂאֵל בְּהֵן - בְּאַזְהָרָה, וּמִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֵדוֹת⁶⁰. וְאִם כִּוֵּן מַעֲשִׂיו וְעָשָׂה כְּפִי מֵאֲמָרָן - לּוֹקֵה⁶¹.

59) ואזהרתם: אל תפנו אל האובות ואל הידעונים (ספרא, קדושים פ"ט). השווה "ספר המצוות", ל"ת לו. (60) ולא מלקות, מפני שלא עשה מעשה בזה ששאל, שהשאלה היא רק דברים בעלמא. (61) כדין כל לאו שיש בו מעשה.

טו. הַמְכַשֵּׁף - חַיִּב סִקְלָה⁶². וְהוּא, שֶׁעָשָׂה מַעֲשֶׂה כְּשָׂפִים⁶³. אַבְל הָאוֹחֵז אֶת הָעֵינַיִם⁶⁴, וְהוּא, שֶׁיִּרְאֶה שֶׁעָשָׂה וְהוּא לֹא עָשָׂה - לּוֹקֵה מִכַּת מְרֵדוֹת⁶⁵; מִפְּנֵי שֶׁלֹּא זֶה⁶⁶ שְׁנֵאֲמַר בְּמִכְשָׁף כָּלְלוֹ "לא ימצא בך"⁶⁷ הוּא, וְלֹא שֶׁנִּתְּן לְאַזְהָרַת מִיתַת בֵּית-דִּין הוּא⁶⁸, וְאִין לּוֹקִין עָלָיו⁶⁹, שְׁנֵאֲמַר: "מְכַשֵּׁף לֹא תַחֲיֶה".

62) (סנהדרין גג:). (63) כגון: שהיתה שדה מלאה קישואים והוא ליקטה כולה בכשפים. (64) שהראה כאילו הוא מלקט את הקישואים, בעוד שהקישואים לא זזו ממקומם. (65) ולא מלקות ממש, כדברי רבי עקיבא משום רבי יהושע: "שנים לוקטים קישואים: אחד ליקט - חייב; ואחד ליקט - פטור. העושה מעשה - חייב; האוחז את

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְפִי שְׂאִין לָהּ זֶקֶן, אֵינָה בְּבֵל תִּקְיָה¹⁶. לְפִיכָּךְ הַעֲבָדִים¹⁷, הוֹאִיל וַיֵּשׁ לָהֶם זֶקֶן, אֲסוּרִים¹⁸ בְּהַקְפָּה.

(14) ממלקות. ויש הפרש בין "גילחה" ל"נתגלחה": כשגילחה – היא פטורה אבל אסורה, שהרי הניקף מזהה על הקפה ואסור להקיפו: וכשנתגלחה – היא פטורה ומותרת אף לכתחילה. ומפני שרבינו עירבם יחד, כתב סתם: פטורה (כסף-משנה). (15) כגון: איש שיש לו זקן. (16) (קידושין לה:). ושם הוסיפו ללמוד זה גם מ"גזירה שוה": פאת – פאת מבני אהרן. נאמר כאן בסתם ישראל: "ולא תשחית את פאת זקנך", ונאמר בבני אהרן: "ופאת זקנם לא יגלחו" – מה להלן נשים פטורות, שהרי "בני אהרן" אמורים בפרשה ולא "בנות אהרן", אף כאן נשים פטורות. ורבינו קיצר ולא הזכיר את "גזירה שוה" (כסף-משנה). (17) כנענים, אף על פי שאינם חייבים אלא במצוות שנשים חייבות בהן, כמבואר במסכת (חגיגה ד.). (18) כי אין יסוד לפטרם כמו שנפטרו הנשים על-ידי "פאת זקנך", ועדיפים הם בזה מהן, הואיל ויש להם זקן (כסף-משנה).

ג. כָּל מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה שֶׁבְּתוֹרָה, אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים חִיבִים¹⁹, חוּץ מִבֵּל תִּשְׁחִית וְיֵבֵל תִּקְיָה וְיֵבֵל יִטְמָא כִּהְיֶה²⁰ לְמֵתִים. וְכָל מִצְוֹת עֲשֶׂה שֶׁהֵיא מְזַמֵּן לְזַמֵּן²¹ וְאֵינָה תְּדִירָה²², נָשִׁים פְּטוּרוֹת²³, חוּץ מִקְדוּשׁ הַיּוֹם²⁴, וְאֲכִילַת מִצֵּה²⁵ בְּלֵילֵי הַפֶּסַח²⁶, וְאֲכִילַת הַפֶּסַח וְשִׁחִטָּתוֹ²⁷, וְהִקְהָל²⁸, וְשִׁמְחָה²⁹, שֶׁהֵנָּשִׁים חִיבוֹת.

(19) (קידושין לה:). שנאמר: איש או אשה כי יעשו מכל חטאות האדם (במדבר ה, 1) – השהו הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה. (20) כי באזהרה של היטמאות למתים (ויקרא כא, א) "בני אהרן" כתיב ולא "בנות אהרן" – וקל-וחומר נשיהם (קידושין לה:). (21) בשעות קבועות במשך היממה (יום ולילה), או ימים וזמנים קבועים במשך השנה. מצוה כזאת נקראת: מצות-עשה שהזמן גרמא. (22) תמיד, בכל עת ובכל שעה. (23) כי כל התורה הוקשה למצוות תפילין, ככתוב: והיה לאות על ידך... למען תהיה תורה ה' בפיך (שמות יג, ט). וכשם שמצוות תפילין "מצות-עשה שהזמן גרמא היא, שאינה נוהגת אלא ביום ולא בלילה, בחול ולא בשבת ומועד, ונשים פטורות הימנה – כך כל מצות-עשה שהזמן גרמא נשים פטורות. ותפילין מנין שנשים פטורות? – מתלמוד תורה. כתוב: ולימדתם אותם את בניכם (דברים יא, יט) – "בניכם", ולא בנותיכם. וסמוך למעלה מזה כתוב: וקשרתם אותם לאות על ידכם (שם, יח) – להגיד: כשם שנשים פטורות מתלמוד תורה, כך הן פטורות מתפילין (קידושין לד:). (24) של שבת שהוא מצות-עשה שהזמן גרמא. וכן אמרו חז"ל: "נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה" (ברכות כ:), שנאמר: זכור את יום השבת לקדשו (שמות כ, ח) ובדיברות השניות כתוב: שמור את יום השבת לקדשו (דברים ה, יב). וכלל הוא: כל מקום שנאמר: השמר, פן ואל – אינו אלא

רִאשְׁכֶם". וְחִיב עַל כָּל פֶּאֶה וּפֶאֶה⁴. לְפִיכָּךְ הַמְּגַלַּח שְׂנֵי צַדָּעָיו⁵, אֶפְלוּ בְּכַת אַחַת וְהִתְרַאָּה אַחַת - לֹקְהָ שְׂתָיִם. אֶחָד הַמְּגַלַּח הַפְּאוֹת בְּלִבָּד וּמְנִיחַ שְׁעָרָא כָּל הָרֹאשׁ, וְאֶחָד הַמְּגַלַּח כָּל הָרֹאשׁ כְּפֶאֶרְדָּה⁶, לֹקְהָ⁷, הוֹאִיל וְגַלַּח הַפְּאוֹת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁸? בְּאִישׁ הַמְּגַלַּח, אֲבָל אִישׁ הַמְּתַגַּלַּח⁹ אֵינּוּ לֹקְהָ¹⁰, אֲלֵא-אִם-כֵּן סִיעֵי¹¹ לְמַגְלַח. וְהַמְּגַלַּח אֶת הַקֶּטָן¹² לֹקְהָ¹³.

(2) השער הצומח על שתי הרקות, שבין העינים והאוזנים. (3) רבינו מנמק את איסור גילוח הפאות כאן, ולקמן (הלכה ז) את איסור גילוח הזקן: "מפני שדרך העכו"ם וכהניהם לעשות כן" – ועל זה יצאו עליו עוררים. הטור יו"ד סי' קפא כותב: "וזה אינו מפורש!" (כלומר: לא נזכר לא בתורה ולא בתלמוד) ואין אנו צריכים לבקש טעם למצוות, כי מצוות המלך עלינו אף אם לא נדע טעמה". ומרן ה"בית-יוסף" מגן שם על רבינו ועל דעתו שגילה בסוף הלכות מעילה: "שכל מצוה שנוכל למצוא בה טעם – עלינו לאמרו: ומה שלא נמצא בה טעם – ניחס הדבר לקוצר השגתנו" וכו'. ומה שנוגע לגילוח הפאות והזקן. שרבינו נותן בהם טעם משום "עבודת כוכבים" – אומר ה"בית-יוסף" – שזה למד מתוך סמיכות הכתובים שלפניהם ושלאחריהם המדברים בחוקת העכו"ם, כמו: "לא תנחשו ולא תעוננו", וכתובת קעקע לא תתנו", שבדואי גם איסור הגילוח מטעם "ובחוקותיהם לא תלכו" הוא. והב"ח כותב (שם): שמדברי רבינו ("ספר המצוות", ל"ת מג) רואים, שמפי ספרים נתברר לו, שכן היו העכו"ם וכמריהם עושים לשם עבודה-זרה. וכן הוא מעיד בספרו (מור"נ ח"ג, לו): שכן היה מנהגם כפי שקרא הרבה בספריהם. ורבינו כתב כל זה בטעם המצוה כאן, כדי להגדיל האזהרה: שמלבד הלאו המפורש בהקפת הראש והזקן, הוא עובר גם משום: "ובחוקותיהם לא תלכו". (4) הימנית והשמאלית. (5) רקותיו. חלק הפנים שבין העינים והאוזנים. וחלפה רקתו (שופטים ה, כו) תרגומו: אעברת סכתא בצדיעה. (6) ויחד עמו גם הפאות. (7) שהקפת כל הראש שמה: הקפה (נזיר נו:). (8) שלוקה. (9) על ידי אחרים. (10) שהרי לא עשה מעשה. הראב"ד משיג ואומר: אף-על-פי שאינו לוקה, כיון שמדעתו עשה – עובר הוא על לאו. אולם מרן בעל ה"כסף-משנה" דוחה זאת ואומר: יותר נראה לי דלא שייך לומר שהוא עובר בלאו, כיון שלא עשה מעשה כלל. ואפילו אם אמר לו למגלח להקיף לו פאת ראשו – הלא אין שליח דובר עבירה. (11) שהזמין שערותיו והמציאן למגלח, ואז שניהם: גם המקיף וגם הניקף חייבים (מכות כ:). (12) שאינו בר-עונשין. (13) כי כשהזירה תורה: "לא תקיפו", אף על פאות הקטן הזהירה (נזיר נו:).

ב. הָאִשָּׁה שֶׁגִּלְחָה פְּאוֹת רֹאשׁ הָאִישׁ או שֶׁנִּתְגַּלְחָה - פְּטוּרָה¹⁴, שְׁנֵאמַר: "לֹא תִקְיָפוּ פְּאוֹת רִאשְׁכֶם וְלֹא תִשְׁחִית פְּאוֹת זֶקְנְךָ" - כָּל שֵׁינָשׁוּ בְּבֵל תִּשְׁחִית¹⁵ יֵשְׁנוּ בְּבֵל תִּקְיָה; וְאִשָּׁה, שְׂאֵינָה בְּבֵל תִּשְׁחִית,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נלמדת מהשחתת הזקן ששתיהן סמוכות זו לזו: לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך (ויקרא יט, כז) - מה זו בהשחתה, אף זו בהשחתה (עבודת המלך).

ז. דָּרָךְ פְּהַי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים הִיָּה לְהִשְׁחִית זְקָנָם⁴². לְפִיכֶן אָסְרָה תּוֹרָה לְהִשְׁחִית הַזְּקָן. וְחָמֵשׁ פְּאוֹת יֵשׁ בּוֹ: לְחֵי הַעֲלִיּוֹנִים⁴³, וְלְחֵי הַתַּחְתּוֹנִים⁴⁴ מִמִּיּוֹן, וְכֵן מִשְׁמָאל, וְשִׁבְלַת הַזְּקָן⁴⁵. וְלוֹקָה עַל כָּל פְּאֵה וּפְאֵה⁴⁶. וְאִם נִטְלָן כְּלָן כְּפֶאֱחָת - לוֹקָה חֲמֵשׁ. וְאִינוּ חֵיב עַד שְׁיִגְלַחוּ בְּתַעַר, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא תִשְׁחִית אֶת פְּאֵת זְקָנְךָ" - גְּלוּחַ שְׁנֵשׁ בּוֹ הִשְׁחַתָּה. לְפִיכֶן אִם גְּלַח זְקָנוֹ בְּמִסְפָּרִים⁴⁷, פְּטוּר⁴⁸. וְאִין הַמְתַּגְּלַח לוֹקָה עַד שְׁיִסְיֵעַ⁴⁹. וְאִשָּׁה מְתַרֵּת לְהִשְׁחִית זְקָנָה, אִם יֵשׁ לָהּ שְׁעָר בְּזָקָן. וְאִם הִשְׁחִיתָה זְקָן הָאִישׁ - פְּטוּרָה⁵⁰.

(42) השוה "ספר המצוות", ל"ת מד: "וזה היה קישוט, כמו שהוא מפורסם היום בקישוט גלחי עכו"ם שהם יגלחו זקנם". (43) המחובר לצדעים. ובמקרא: לחי חמור טריה (שופטים טו, טו), נקבה. (44) זה מקום חיבור הסנטר לעצם משני צדדיו (הרע"ב, מכות פ"ג, מ"ה). (45) השער שעל הסנטר. (46) (מכות כ.), כי לא נאמר בתורה: לא תשחית זקנך, אלא "פאת זקנך" - לחייב על כל פאה ופאה, כדברי רבינו ("ספר המצוות", ל"ת מד). (47) שאינם משחיתים כתער החותך את השער בצד עיקר (רש"י). (48) ומותר אף לכתחילה (כס"מ). (49) וימציא את השער למגלח. (50) אבל אסורה.

ח. הַשְּׁפָה, מְתַר לְגַלְחוֹ פְּתַעַר⁵¹; וְהוּא הַשְּׁעָר שְׁעַל גַּב הַשְּׁפָה הַעֲלִיּוֹנָה, וְכֵן הַשְּׁעָר הַמְדַלְדֵּל מִן הַשְּׁפָה הַתַּחְתּוֹנָה. וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא מְתַר⁵², לֹא נִהְגוּ יִשְׂרָאֵל לְהִשְׁחִיתוֹ, אֶלָּא יִגְלַח⁵³ קְצָתוֹ, עַד שֶׁלֹּא יַעֲכֹב אֲכִילָה וְשִׁחְיָה⁵⁴.

(51) ואין בו משום גילוח הזקן (מ"ק יח.). (52) חוזר אל השפם. (53) לא בתער אלא במספרים, כמו בגילוח הזקן (ב"ח, י"ד קפא). (54) (מ"ק, שם).

ט. הַעֲבָרַת הַשְּׁעָר מִשְׂאֵר הַגּוֹף, כְּגוֹן בֵּית הַשְּׁחִיָּה וּבֵית הָעֵרְוָה, אִינוּ אָסוּר מִן הַתּוֹרָה, אֶלָּא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁵⁶. וְהַמְעַבְרִי, מִפִּינֵן אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֵדוֹת. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מְעַבְרִין אוֹתוֹ אֶלָּא נְשִׁים, כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְקַן עֲצָמוֹ תְּקוּן נְשִׁים; אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁמְעַבְרִין הַשְּׁעָר הַנְּשִׁים וְאֲנָשִׁים, אִם הַעֲבִיר, אֵין מִפִּינֵן אוֹתוֹ⁵⁷. וּמְתַר לְהַעֲבִיר שְׁעָר שְׂאֵר אֵיבָרִים בְּמִסְפָּרִים בְּכָל מָקוֹם⁵⁸.

(55) השקע שמתחת לאצילי הידים מול השכם. (56) נזיר (נט.) מפני שזה מקישוטי נשים ואסור לאיש להתקטש ולתקן עצמו בתקיני נשים: ואפילו במספרים אסור לו להעבירו. (57) היא דעת רב שרירא גאון שהובאת ברין (ע"ז, פ"ב). ומדברי רבינו: "אין מכים אותו" - משמע שעל-כל-פנים

בלא-תעשה (ע"ז נא.). ולפי זה, הציווי: "שמור את יום השבת" הוא לא מצות-עשה אלא מצות לא-תעשה, כמו "לא תעשה מלאכה ביום השבת" - ומצוות ל"ת, אחד אנשים ואחד נשים, חייבים. ולפיכך אמרו חכמינו (ברכות, שם): "כל שישנו בשמירה, ישנו בזכירה". ומפני שנשים ישנן בשמירה של "לא תעשה כל מלאכה", ישנן גם בזכירה של "זכור את יום השבת לקדשו", שהוא קידוש היום שזוכרים אותו על היין. (25) כמבואר (פסחים מג.): כתוב בתורה: לא תאכל עליו חמץ, שבעת ימים תאכל עליו מצות (דברים טז, ג) - כל שישנו ב"בל תאכל חמץ", ישנו באכילת מצה. והנשים, הואיל והוזהרו על אכילת חמץ שהיא ל"ת - חייבות על אכילת מצה. (26) כי בכל שאר ימי הפסח אין חובת אכילת מצה: יש רק איסור של אכילת חמץ. (27) שנאמר בקרבן פסח: במכסת נפשות תכוסו על השם (שמות יב, יד), "נפשות" - גם אשה במשמע (פסחים צא.). (28) מצות הקהל היתה מתקיימת בזמן שביטל המקדש היה קיים כחג הסוכות מקץ שנת השמיטה, כמפורש בתורה: הקהל את העם, האנשים והנשים וגו' (דברים לא, יב). (29) שמחת החג, כמפורש בתורה: ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך וגו' (שם טז, יד).

ד. טַמְטוּם³⁰ וְאֶנְדְּרוֹגִינוּס³¹, הָרִי הֵן סַפְקָא³² - נוֹתֵינִן עֲלֵיהֶן חֲמֵרֵי הָאִישׁ³³ וְחֲמֵרֵי הָאִשָּׁה³⁴ בְּכָל מָקוֹם, וְחֵיבִים בְּכָל³⁵. וְאִם עָבְרוּ - אֵינָם לוֹקִין³⁶.

(30) משורש אטס, טמטס. שאין להבחין בו את הבדל המין. (31) שיש לו זכרות ונקבות. ביוונית קוראים לזכר: אנדרו, ולנקבה: גינוס ("הערוך", ערך "אנתרופי"). שניהם נזכרים במשנה (ביכורים פ"א, מ"ה: חגיגה פ"ב, מ"א). (32) אם איש או אשה. (33) להתחייב ביבל תקיף" וביבל תשחית": ואם כהנים הם - ב"בל יטמא" למת, וכן בכל המצוות שהזמן גרמא, כמבואר (ביכורים פ"ד, מ"ב). (34) שאינו מתייחד עם אנשים, שאינו חולק בנחלה עם הבנים ואינו אוכל בקדשי המקדש וכיו"ב, כמבואר (שם, מ"ג. 92). (35) כאנשים ונשים. (36) שאין לוקים על הספק (שם).

ה. אֶף-עַל-פִּי שֶׁהָאִשָּׁה מְתַרֵּת לְגַלְחַת פְּאֵת רֵאשָׁהּ, וְהִיא אָסוּרָה³⁷ לְגַלְחַת פְּאֵת רֵאשׁ הָאִישׁ; וְאֶפְלוּ קָטָן³⁸, אָסוּר לָהּ לְגַלְחַת לוֹ פְּאֵה.

(37) אבל אינה לוקה, הואיל והיא גופה אינה בכל תקיף והאיסור הוא רק מדרבנן (כס"מ). (38) שאינו בר עונשים.

ו. וּפְאֵה זֹו שֶׁמְנִיחִים בְּצַדַּעִים, לֹא נִתְּנוּ בּוֹ חֲכָמִים שְׁעוּר. וְשִׁמְעוּנוּ מְזַקְּנֵינוּ, שֶׁאֵינוּ מְנִיחַ פְּחוֹת מְאָרְבָּעִים שְׁעוּרוֹת³⁹. וּמְתַר לְלַקֵּט⁴⁰ הַפְּאוֹת בְּמִסְפָּרִים; לֹא נֶאֱסַר אֶלָּא הִשְׁחַתָּה בְּתַעַר⁴¹.

(39) שרוחב הפאה לא יהיה פחות מארבעים שערות (בית יוסף, טור י"ד, קפא). (40) לגזוז. (41) המקור לדברי רבינו הוא (תוספתא, מכות מ"ג), שמפורש שם: "אינו חייב עד שיקפנו בתער". וכפירוש "היראים", שהקפת הראש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קַעֲקַע⁷⁶. בַּמָּה דְּכָרִים אָמֹרִים⁷⁷? בְּכוֹתֵב⁷⁸, אָבֵל זֶה שִׁפְתָבוּ בְּפִשְׁרוֹ וְקַעֲקַעוּ בוֹ, אֵינּוּ חֵיב, אֶלֶּא-אִם-כֶּן סֵיעַ, כְּדֵי שְׂעִישָׁה מִעֲשָׂה⁷⁹; אָבֵל אִם לֹא עָשָׂה כְּלוּם, אֵינּוּ לוֹקֵה.

(70) וכתובת קעקע לא תתנו בכם (ויקרא יט, כח).
(71) צבע שנשים כוחלות בו את עיניהן. (72) (מכות כא).
(73) שרישומם ניכר. (74) שמסמנים את עצמם להיות חותם ברית תמיד בבשרם: שיכירו הכל כי לעכו"ם הם מוקרשים.
(75) שרט. (76) משמע שצריכים שתיהן: כתובת וקעקע.
(77) שלוקה. (78) כשהוא כותב ורושם בעצמו.
(79) כנראה שדין זה נלמד מדין הקפת הראש (כסף-משנה).

יב. הַשׁוֹרֵט שֶׁרִיטָה אַחַת עַל הַמֵּת⁸⁰, לוֹקֵה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשָׂרֵט לְנַפֵּשׁ לֹא תִתְּנוּ בְּשָׂרְכֶם" - אֶחָד כֹּהֵן וְאֶחָד יִשְׂרָאֵל⁸¹. שָׂרֵט שֶׁרִיטָה אַחַת עַל חֲמֵשׁ מֵתִים אוֹ חֲמֵשׁ שְׂרִיטוֹת עַל מֵת אֶחָד - לוֹקֵה חֲמֵשׁ⁸²; וְהוּא, שֶׁהִתְרוּ בוֹ עַל כָּל אַחַת וְאֶחָת⁸³.

(80) מתוך אבל וצער. (81) שהרי לאו זה מפורש גם אצל כהנים: ובבשרם לא ישרטו שרשם (ויקרא כא, ה), וגם בישראל (שם יט, כח). (82) שנאמר: "ושרט לנפש" - לחייבו על כל נפש ונפש (מכות כ:). וכן דרשו (שם): "ושרט לנפש" - לחייב על כל שריטה ושריטה.
(83) כשרט חמש שריטות זו אחר זו ידובר כאן: אבל כשרט אותן בחמש אצבעותיו בבת אחת - לוקה חמש, אפילו כשלא התרו בו אלא פעם אחת, כמבואר בסמוך אצל קרחה (ה"טו).

יג. גְּדִידָה וְשֶׁרִיטָה, אַחַת⁸⁴ הִיא. וְכֶשֶׁם שֶׁהָיוּ הַעֲפֹרִים שׁוֹרְטִים בְּשָׂרָם עַל מֵתֵיהֶם מִפְּנֵי הַצֶּעַר, כִּף הָיוּ חוֹבְלִין⁸⁵ בְּעֶצְמָן לְעֹבְדֵת פּוֹכְבִים⁸⁶, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּתְּגַדְּדוּ כְּמִשְׁפָּטָם" - גַּם זֶה אֶסְרָה⁸⁷ תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִתְּגַדְּדוּ". אֶלֶּא שֶׁעַל מֵת, בֵּין שָׂרֵט בְּיָדוֹ בֵּין שָׂרֵט בְּכָלִי, לוֹקֵה; לְעֹבְדֵת פּוֹכְבִים: בְּכָלִי - חֵיב מְלָקוֹת, בְּיָדוֹ - פְּטוּר⁸⁸.

(84) אף על פי ש"גדידה" הוא בכלי, ככתוב: ויתגודדו כמשפטם בחרבות (מל"א יח, כח), ושריטה היא ביד. ולפיכך אם גדד בכלי והתרו בו משום "ושרט לנפש" - חייב (כסף-משנה). (85) בכלי משחית. (86) לא שהיו עובדים אותה בכך - שאלמלי כן היו חייבים סקילה על הגדידה משום עובד עבודה-זרה - אלא כדי לעורר רחמים אצל פסיליהם לקבל תפילתם. כפי דעתם המשובשת (כסף-משנה). (87) כלומר: אף על פי ש"לא תתגודדו" בעכו"ם כתוב, בכל זאת אם גדד בכלי על מת - גם כן חייב. (88) (מכות כא).

יד. וּבְכָלֵל אֶזְרָה⁸⁹ זֶה, שֶׁלֹּא יִהְיֶה שְׁנֵינִי⁹⁰ בְּתֵי-דִינֵין בְּעִיר אַחַת, זֶה נוֹהֵג כְּמִנְהַג זֶה וְזֶה נוֹהֵג כְּמִנְהַג אַחֵר, שֶׁדָּבָר זֶה גוֹרֵם לְמַחְלֻקוֹת גְּדוֹלוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִתְּגַדְּדוּ" - לֹא תַעֲשׂוּ אֲגָדוֹת אֲגָדוֹת⁹¹.

ישנו איסור. (58) אפילו במקום שאין מנהג האנשים להעביר שער אבריהם (עבודת המלך). ובשם הגאונים מובא ב"הגהות מיימוניות" "שמי שמגלח כל שערו: מראשו ועד רגליו - מותר לו לגלח גם שער בית-השחי ובית-הערוה - שאין זה יפוי, אלא ניוול הוא לו".

י. לֹא תַעֲדָה⁵⁹ אִשָּׁה עֲדִישׁ⁶⁰ הָאִישׁ, כְּגוֹן שֶׁתְּשִׂים בְּרֵאשָׁה מְצַנֶּפֶת אוֹ כּוֹבֵעַ, אוֹ תִלְבַּשׁ שְׂרִיזִין⁶¹ וְכִיּוֹצֵא בוֹ, אוֹ שֶׁתְּגַלַּח רֵאשָׁה כְּאִישׁ⁶². וְלֹא יַעֲדָה אִישׁ עֲדִישָׁה, כְּגוֹן שֶׁיִּלְבֹּשׁ בְּגָדֵי צְבָעוֹנִין וְחֲלִי זֶהב⁶³ בְּמָקוֹם שָׂאִין לּוֹכְשִׁין אוֹתָן הַכֹּלִים וְאֵין מְשִׂימִים אוֹתוֹ הַחֲלִי אֶלֶּא נָשִׁים - הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה. אִישׁ שֶׁעֲדָה עֲדִישָׁה, וְאִשָּׁה שֶׁעֲדָתָה עֲדִישׁ - לּוֹקֵין⁶⁴. הַמְּלַקֵּט שְׁעֵרוֹת לְבָנוֹת מִתּוֹךְ הַשְּׁחָרוֹת, מֵרֵאשׁוֹ אוֹ מִזְּנֻנּוֹ⁶⁵ - מְשִׁילֵקֵט שְׁעָרָה אַחַת, לוֹקֵה⁶⁶, מִפְּנֵי שֶׁעֲדָה עֲדִישָׁה. וְכֵן אִם צָבַע שְׁעָרוֹ שְׁחֹר - מְשִׁיבֵצֵב שְׁעָר לְבָנָה אַחַת, לוֹקֵה⁶⁷. טְמֵטוּם וְאֲנִדְרוּגִינוּס אֵינּוּ עוֹטֵף⁶⁸ כְּאִשָּׁה, וְלֹא מְגַלַּח רֵאשׁוֹ כְּאִישׁ⁶⁹; וְאִם עָשָׂה כֵן, אֵינּוּ לוֹקֵה.

(59) לא תתקשט. (60) קישוטי האיש, מלשון: הורד עדיך מעליך (שמות לג, ה). (61) כר' אליעזר בן-יעקב (נזיר נז:). מניין לאשה שלא תצא בכלי זין למלחמה? שנאמר: לא יהיה כלי גבר על אשה (דברים כב, ה). וכן מתרגם אונקלוס: לא יהא תיקון זין דגבר על אתתא.
(62) (ביכורים פ"ד, מ"ב) שנאמר שם על אנדרוגינוס: "ומסתפר כאנשים" - משמע שאשה אסורה בתספורת אנשים. את המקור הזה לדברי רבינו מציין הגר"א (יו"ד קפב, ס"ק ח). ובכתב-יד תימן הנוסח: או שתגלה ראשה. (63) שם תכשיט: חלי, או חליה, כמו: ותעד נזמה וחליה (הושע ב, טו). (64) שעברו על ל"ת שבתורה: לא ילבש גבר שמלת אשה, ולא יהיה כלי גבר על אשה (דברים כב, ה). (65) מתנאה בנויי אשה (רש"י, מכות כ:). (66) (שם). (67) זה נלמד ממלקט שערות לבנות מתוך שחורות (כסף-משנה). (68) אינו מתלבש. (69) כי האשה אסור לה לגלח ראשה כאיש, כמבואר למעלה. אבל במסכת (ביכורים, פ"ב), ששם המקור להלכה זו, הנוסח הוא: "ומסתפר כאנשים" וזה ההיפך מדברי רבינו. אולם בכתב-יד תימן הנוסח: "ולא מגלה ראשו כאיש" - אלא מכסה אותו משום צניעות כאשה.

יא. כְּתַבְתָּ קַעֲקַע הָאֲמֹרָה בְּתוֹרָה⁷⁰ הוּא, שֶׁיִּשְׂרֵט עַל בְּשָׂרוֹ, וְיִמְלֵא מְקוֹם הַשְּׂרִיטָה כְּחֹלֵל⁷¹ אוֹ דִיו אוֹ שָׂרָא צְבָעוֹנִים⁷² הַרוֹשְׁמִים⁷³. וְזֶה הִנֵּה מְנַהֵג הַעֲפֹרִים שְׂרוֹשְׁמִין⁷⁴ עֶצְמָן לְעֹבְדֵת פּוֹכְבִים, כְּלוֹמֵר, שֶׁהוּא עֹבֵד מְכוֹר לָהּ וּמְרַשֵּׁם לְעֹבְדָתָה. וּמַעַת שֶׁיִּרְשֵׁם בְּאֶחָד מִדְּבָרִים הַרוֹשְׁמִין אַחֵר שֶׁיִּשְׂרֵט בְּאֵי-זֶה מְקוֹם מִן הַגּוֹף, בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה - לוֹקֵה. כְּתַב⁷⁵ וְלֹא רָשָׁם בְּצָבַע, אוֹ שָׂרֵשָׁם בְּצָבַע וְלֹא כְּתַב בְּשֶׁרִיטָה - פְּטוּר, עַד שֶׁיִּכְתֹּב וְיַקְעֲקַע, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכַתַּבְתָּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ שבת קודש כ"א סיון ~

הַלְבוֹת הַתְּשׁוּבָה

מִצְוַת עֲשֵׂה אַחַת, וְהוּא שֵׁשֶׁיּוֹם הַחֹטֵא מִחֻטְאֵי לְפָנֵי ה' וְיִתְנֶדָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

1. "והוא ששֵׁי־יָוֵם הַחֹטֵא מִחֻטְאֵי לְפָנֵי ה' כו".

תשובה כידוע, כלולה משני ענינים: חרטה על העבר וקבלה לעתיד, אבל תכלית התשובה היא חזרה למעמדו הקודם "שיהי' לרצון לפני ה' ומרוצה וחביב לפניו ית' כמו קודם החטא". ענין זה מתבטא בשני דברים, האחד שהתשובה "חודרת" באדם באופן שאינו משאיר שום רושם מהתנהגותו הקודמת, לא במעשה, וגם לא בדיבור ובמחשבה.

והשני - והוא עיקר החידוש בתשובה - שהיא גם מסירה הפגמים והכתמים מהעבר. ואף שזמן העבר כבר יצא משליטתו, הכניס הקב"ה (שהוא למעלה מהזמן ונמצא בכל עת בעבר בהווה ובעתיד כאחד) כח מיוחד בתשובה שעל ידה יכול האדם לשלוט גם על עברו ולא רק לתקנו אלא גם להפכו לטובה כמאמר חז"ל "זדונות נעשו לו כזכויות".

לקוטי שיחות חלק ט' עמוד 428
מתוך רמב"ם "פרס המלך"

ובאור מצוה זו ועקרבים הנגזרים עמה בגללה - בפירקים אלו:

פֶּרֶק רֵאשׁוֹן

1) מעלת התשובה, וידידי דברים; עבירות שמתכפרות בשעתן (מיד כשחוזרים בתשובה) ועבירות שמתכפרות לאחר זמן.

א. כָּל מִצְוַת שְׁבוּתָהּ - בֵּין עֲשֵׂה, בֵּין לֹא-תַעֲשֶׂה - אִם עֵבֶר אָדָם עַל אַחַת מֵהֶן, בֵּין בְּזִדּוֹן, בֵּין בְּשִׁגְגָה - כְּשֵׁי־עֲשֵׂה תְּשׁוּבָה² וְיָשׁוּב מִחֻטְאֵי³, חַיִּב לְהִתְדַוֵּת⁴ לְפָנֵי הָאֱלֹהִים בְּרוּךְ הוּא, שְׁנֹאמֵר: "אִישׁ אוֹ אִשָּׁה פִּי יַעֲשׂוּ וְגו'". וְהִתְדַוֵּת אֵת חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ - זֶה וְדוּי דְּבָרִים⁵. וְדוּי זֶה מִצְוַת עֲשֵׂה. פִּיצַד מִתְדַוֵּתִין? אוֹמֵר: אֲנִי הַשֵּׁם, חַטָּאתִי⁶, עֲוִיתִי⁷, פִּשְׁעֵתִי⁸ לְפָנֶיךָ וְעֲשִׂיתִי כָךְ וְכָךְ, וְהָרִי גַחְמִי וּבִשְׁתִּי⁹ בְּמַעֲשֵׂי, וְלֹעֲלָם אֵינִי חוֹזֵר¹⁰ לְדַבֵּר זֶה; וְזֶהוּ עֲקָרוֹ שֶׁל וְדוּי. וְכָל הַמְרָבָה לְהִתְדַוֵּת וּמְאִרֶיךָ בְּעִנְיָן זֶה - הָרִי זֶה מִשְׁבַּח. וְכֵן בְּעַלֵּי חַטָּאוֹת וְאֲשָׁמוֹת¹¹, בַּעַת שְׁמִבְיָאִין קְרַבְנוֹתֵיהֶן עַל שִׁגְגָתָן אוֹ עַל זְדוּנָן¹² - אֵין מִתְכַּפֵּר לָהֶן בְּקִרְבָּנָם עַד שֵׁי־עֲשׂוּ תְּשׁוּבָה¹³ וְיִתְדוּ וְדוּי דְּבָרִים, שְׁנֹאמֵר: "וְהִתְדַוֵּת אֲשֶׁר חָטָא עָלַיָהּ". וְכֵן

89) של לא תתגודדו. 90) כדברי אביי האומר: "לא תתגודדו" - כגון: שני בתי-דינין בעיר אחת, הללו מורים כבית-שמאי והללו כבית-הלל (יבמות יד.). ולפי שבכל מקום אין הלכה כאביי לגבי רבא, נדחק רבי דוד הכהן לפרש דברי רבינו, שכוונתם לבית-דין אחד שחבריו חלוקים בדעותיהם. וייתכן שחסר פה כ' הרמיון וצריך להיות: "שלא יהיו כשני בתי-דינין", וכרבא האומר (שם): כגון: בית-דין בעיר אחת, פלג (חציו) מורים כבית-שמאי ופלג כבית-הלל: אבל שני בתי-דינים בעיר אחת - מותר (כסף-משנה). 91) מפני שלא כתוב: לא תגודדו, או לא תגודו - אלא "לא תתגודדו", למדו מזה גם שלא ליעשות אגודות אגודות, כתות שונות (שם).

טו. הַקּוֹרֵחַ קְרָחָה עַל הַמֵּת, לֹקֵה, שְׁנֹאמֵר: "וְלֹא תִשְׂמוּ קְרָחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמֵת". אַחַד יִשְׂרָאֵל וְאַחַד פֶּהֶן שֶׁשָּׁרֵט עַל הַמֵּת, אֵינֹו לֹקֵה אֲלֵא אַחַת⁹². הַקּוֹרֵחַ אֲרַבַּע אוֹ חֲמֵשׁ קְרָחוֹת עַל מֵת אַחַד, לֹקֵה כְּמִנְיַן הַקְּרָחוֹת; וְהוּא, שֶׁהִתְרוּ בוֹ עַל כָּל קְרָחָה וְקְרָחָה. אַחַד הַקּוֹרֵחַ בִּידֹו אוֹ בְּסֵם⁹³, אוֹ הַטְּבִיל אֲצַבְעוֹתָיו בְּסֵם וְהֵנִיחָם בְּחֻמְשָׁה מְקוֹמוֹת בְּרֵאשׁוֹ בְּבַת אַחַת - הוֹאִיל וְקָרַח חֲמֵשׁ קְרָחוֹת, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִיא הַתְּרָאָה אַחַת, לֹקֵה חֲמֵשׁ, שְׁהָרִי כְּלֹן בְּאֵין בְּאַחַת⁹⁴. וְחַיִּב עַל כָּל הַרֵאשׁוֹ⁹⁵ פְּבִין הָעֵינִים, שְׁנֹאמֵר: "לֹא יִקְרָחוּ קְרָחָה בְּרֵאשֵׁם". וְכִמְהָ שְׁעוֹר הַקְּרָחָה? כְּדִי שִׁיִּרְאָה מְרֵאשׁוֹ בְּגָרִים⁹⁶ פְּנּוּי בְּלִי שְׁעָר.

92) שלא תטעה לומר: הואיל ונאמר בכהנים: לא יקרוח קרחה בראשם (ויקרא כא, ה), ונאמר בתורה סתם: ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת (דברים יד, א), לפי זה יתחייבו הכהנים שתיים - לפיכך הוא אומר: "אינו לוקה אלא אחת". 93) משחה חריפה המשירה את השער. 94) (מכות כ:). 95) אף על פי שכתוב: ולא תשימו קרחה בין עיניכם (דברים, שם), לומדים אנו בגזירה שוה' קרחה - קרחה מכהנים שכתוב בהם: לא יקרוחו קרחה בראשם (ויקרא כא, ה) - לחייב על שערות כל הראש (מכות כ:). 96) כחצי הפול, ושיעורו: כשלשים ושש שערות, כמבואר במסכת נגעים פ"ו, מ"א.

טז. הַקּוֹרֵחַ רֵאשׁוֹ אוֹ הַשּׁוֹרֵט בְּבִשְׂרוֹ עַל בֵּיתוֹ שְׁנֹפֵל וְעַל סְפִינָתוֹ שְׁנֹטְבָעָה בֵּים - פְּטוֹר, וְאֵינֹו לֹקֵה אֲלֵא עַל הַמֵּת⁹⁷ בְּלִבָּד, אוֹ הַשּׁוֹרֵט לְעַבְדוֹת כּוֹכְבִים⁹⁸. הַקּוֹרֵחַ קְרָחָה בְּרֵאשׁוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְהַשּׁוֹרֵט שְׂרִיטָה בְּבִשְׂרֵי חֲבֵרוֹ, וְהַכּוֹתֵב כְּתָבַת קַעֲקַע בְּבִשְׂרוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְהִנֵּה חֲבֵרוֹ מְסִיעֵ - בְּזִמְן שִׁשְׁנֵיהֶן מְזִידִין, שְׁנִינֵיהֶן לֹקִיזִין⁹⁹; אַחַד שׁוֹגֵג וְאַחַד מְזִיד - הַמְזִיד מְשִׁנֵּיהֶם לֹקֵה וְהַשּׁוֹגֵג פְּטוֹר.

97) (מכות כ:). 98) ודווקא בכלי, כמבואר לעיל (ה"ג), שחייב רק על הגדידה שהיא בכלי: וכן פירש גם (מעשה ורוקח). 99) (תוספתא, מכות פ"ג).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בית ישראל (יוםא טו). (18) בין שנודע לו לפני יום הכיפורים שבא לידי ספק עבירה ובין שלא נודע לו. ומהו? כגון שהיו מונחות לפניו שתי תיבות: אחת של שומן ואחת של חלב, ואכל אחת מהן ואינו יודע אם של שומן או של חלב אכל, שדינו להביא "אשם תלוי", מפני שכפרתו תלוייה ועומדת עד שידע אל נכון אם שומן אכל, או חלב – ואז הוא מביא קרבן חטאת ונסלח לו. (19) אשם תלוי זה אם לא הביאו לפני יום-הכיפורים, אינו צריך להביאו אחר יום-הכיפורים, מפני שכבר נתכפר על ידי השעיר המשתלח. אבל אשם וודאי וחטאות אין השעיר המשתלח מכפר – אלא צריך להביא קרבנו אחר יום-הכיפורים ויתכפר לו, כמבואר (כריתות כה); משנה תורה, הלכות שגגות פרק ג, הלכה ט. (20) כחכמים ולא כרבי (שבועות יב:). (21) כמבואר לקמן (פרק ח, הלכה א). (22) כגון, שנשבע לשנות את הידוע: שנשבע על עמוד של אבן שהוא זהב, או להיפך. וכן כשנשבע על עמוד של אבן שהוא אבן (שבועות כט.). (23) מי שממון חבירו היה בידו וכפר בו והשביעוהו הידינים והוא נשבע – הרי זו שבועת שקר. וכן כשנשבע שאכל – ולא אכל, או להיפך – על אלה וכיוצא בהן אמרה תורה: ולא תשבעו בשמי לשקר (ויקרא יט, יב). (24) (שבועות לט.). מפני שנאמר בהן: כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא (שמות כ, ז).

ג. בַּזְמַן הַזֶּה, שְׂאִין בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ קָיָם וְאִין לָנוּ מִזְבַּח-כֹּפֶרֶת²⁵ - אִין שָׁם²⁶ אֵלָא תְּשׁוּבָה²⁷. הַתְּשׁוּבָה מִכְּפָרֶת עַל כָּל הַעֲבֹרוֹת²⁸. אִפְלוּ רָשָׁע קָל יִמְיוּ וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה בְּאַחֲרוֹנָה - אִין מִזְכִּירִין לוֹ שׁוֹם דְּבָר מִרְשָׁעוֹ²⁹, שְׂנֹאֲמַר: "רָשָׁעֵת הָרָשָׁע לֹא יִכְשַׁל-בָּהּ בְּיוֹם שׁוֹבוּ מִרְשָׁעוֹ". וְעִצְמוֹ³⁰ שֶׁל יוֹם-הַכִּיפּוּרִים מִכְּפָר לְשׁוֹבִים³¹, שְׂנֹאֲמַר: "כִּי בְּיוֹם הַזֶּה יִכְפָּר עֲלֵיכֶם".

(25) שהקרבנות יכפרו עלינו; וכן השעיר המשתלח המכפר על עבירות קלות אפילו בלא תשובה, ובתשובה גם על עבירות חמורות בלי יסורים ומיתה. (26) על דרך לשון ערב. ראה לעיל (הלכות יסודי התורה פרק א, הלכה א). (27) כלומר: אין עצה ואין תחבולה אחרת להיטהר מטומאת החטא – אלא תשובה. (28) בדרך כלל, וראה לקמן (הלכה ד). (29) (קידושין מ:). (30) עצם היום הקדוש, יום הכיפורים. מכפר על עבירות לא-תעשה שתשובה לבדה אינה מועילה (יוםא פו.), כמבואר לקמן בסמוך (הלכה ד). (31) אבל לא לשאינם שבים.

ד. אֶף-עַל-פִּי שֶׁהַתְּשׁוּבָה מִכְּפָרֶת³² עַל הַכֹּל וְעִצְמוֹ שֶׁל יוֹם-הַכִּיפּוּרִים מִכְּפָר - יֵשׁ עֲבֹרוֹת שֶׁהֵן מִתְּכַפְּרִים³³ לְשַׁעֲתָן³⁴, וְיֵשׁ עֲבֹרוֹת שֶׁאִין מִתְּכַפְּרִים אֵלָא לְאַחַר זְמַן. מִיֵּצֵד? עֵבֶר אָדָם עַל מַצּוֹת עֲשָׂה שְׂאִין בָּהּ כְּרַת³⁵ וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה - אִינוּ זֶז מִשֵּׁם עַד שְׂמוֹחֲלִין³⁶ לוֹ. וּבְאֵלוֹ נֹאֲמַר: "שׁוֹבוּ בָנִים שׁוֹכְבִים, אֲרַפֶּה³⁷ מְשׁוֹבְתֵיכֶם וְגו'". עֵבֶר עַל מַצּוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה שְׂאִין בָּהּ כְּרַת³⁸ וְלֹא מִיתַת בֵּית-דִּין וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה -

כָּל מִחְיָבֵי מִיתוֹת בֵּית-דִּין וּמִחְיָבֵי מִלְּקוֹת - אִין מִתְּכַפֵּר לָהֶן בְּמִיתָתָן אוֹ בְּמִלְּקוֹתָן, עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה וְיִתְוַדּוּ¹⁴. וְכֵן הַחֹבֵל בְּחִבְרוֹ וְהַמְזִיק מִמּוֹנוֹ - אֶף-עַל-פִּי שֶׁשָּׁלַם לוֹ מֵה שֶׁהוּא חֵיב לוֹ, אִינוּ מִתְּכַפֵּר עַד שֶׁיִּתְוַדֶּה וְיָשׁוּב מִלְּעֲשׂוֹת כְּזֶה לְעוֹלָם, שְׂנֹאֲמַר: "מִכָּל-חַטָּאת הָאֵדָם"¹⁵.

(2) כשיגמור בליבו לשוב מדרכו הרעה אל ה' ואל תורתו. (3) שלא יוסיף לעשותו. (4) להודות בפיו כי חטא ולהביע את חרטתו על זה. (5) שהמתוודה צריך לפרוט ולפרש את חטאו בשפתיו. (6) בשגגה, ככתוב: נפש כי תחטא בשגגה (ויקרא ד, ב). (7) בזדון, שנאמר: היכרת תיכרת הנפש ההיא עוונה בה (במדבר טו, לא). (8) להכעיס, במרד ובמעל, כמו שנאמר: מלך מואב פשע בי (מלכים ב ג, ז). וסדר הוידוי הוא מן הקל אל הכבד (יוםא לו:), שכן מצינו לשון הכתוב: בדניאל שאמר בוידויו: חטאנו ועוינו, הרשענו ומרדנו (דניאל ט, ה). (9) מעין הכתוב: בושתי ונכלמתי להרים, אלוקי, פני אליך (עזרא ט, ו). (10) "וכשם שעשיתי – איני עושה" (ירושלמי, יומא פרק ח, הלכה ז). (11) שנתחייבו להביא קרבן חטאת או אשם. (12) כגון: אשם גולות, חטאת שבועת העדות שבאה על הזדון כשוגג; בעוד שרוב הקרבנות אינם באים אלא על השוגג. ראה "מניין המצוות" (הלכות שגגות עמוד סז). (13) (שבועות יג.). (14) (סנהדרין מג:). אמרו שם: כל המומתים מתוודים, שכל המתוודה יש לו חלק לעולם הבא; שכן מצינו בעכשן שאמר לו יהושע: בני, שים נא כבוד לה' אלוקי ישראל ותן לו תודה (וידוי). ויען עכשן: אמנה אנוכי חטאתי וגו' (יהושע ז, יט-כ). כמו כן מי שחלה ונוטה למות, אומרים לו: התוודה! (שבת לב.). (15) ממה שבינו לבין חבירו: על הגניבות ועל הגזילות ועל לשון הרע (ספרי זוטא, הובא בילקוט שמעוני, נשא). וביספר המצוות מראה רבינו את המקור לכל ההלכה במכילתא שהייתה לפניו.

ב. שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח¹⁶ - לְפִי שֶׁהוּא כֹּפֶר עַל כָּל יִשְׂרָאֵל, כִּהֵן גְּדוֹל מִתּוֹדָה עָלָיו עַל לְשׁוֹן כָּל יִשְׂרָאֵל¹⁷, שְׂנֹאֲמַר: "וְהַתּוֹדָה עָלָיו אֶת-כָּל-עֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח מִכְּפָר עַל כָּל עֲבֹרוֹת שִׁבְתוֹרָה, הַקְּלוֹת וְהַחֲמוּרוֹת - בֵּין שְׁעֵבֶר בְּזִדוֹן, בֵּין שְׁעֵבֶר בְּשִׁגְגָה; בֵּין שֶׁהוֹדַע¹⁸ לוֹ, בֵּין שֶׁלֹּא הוֹדַע לוֹ - הַכֹּל מִתְּכַפֵּר¹⁹ בְּשְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח; וְהוּא, שְׁעָשָׂה²⁰ תְּשׁוּבָה. אֲבָל אִם לֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה, אִין הַשְּׁעִיר מִכְּפָר לוֹ אֵלָא עַל הַקְּלוֹת. וּמָה הֵן הַקְּלוֹת וּמָה הֵן הַחֲמוּרוֹת? הַחֲמוּרוֹת הֵן, שֶׁתִּכְבִּין עֲלֵיהֶם מִיתַת בֵּית-דִּין אוֹ כְּרַת²¹. וְשִׁבְעַת שְׁנָא²² וְשִׁקְרָ²³, אֶף-עַל-פִּי שְׂאִין בָּהֶן כְּרַת, הֲרִי הֵן מִן הַחֲמוּרוֹת²⁴. וְשִׁאָר מַצּוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה וּמַצּוֹת עֲשָׂה שְׂאִין בָּהֶן כְּרַת - הֵם הַקְּלוֹת.

(16) לעזאזל ביום-הכיפורים, כמפורש בתורה (ויקרא טז, י). (17) שהיה אומר בוידויו עלי: חטאו, עוו, פשעו לפניך עמך

מתוך מהדורת חזק

לגורמים נוספים. (34) תיכף בשעת עשיית התשובה. (35) כשעוברים עליה במזיד, כגון: אכילת מצה בלילי פסחים וכיוצא בזה. (36) מיד, מחילה גמורה. (37) ומיד כשתשובו – ארפא לכם. (38) כגון: "לא תלבש שעטנז". (39) עדיין לא נתכפר כפרה גמורה והיא תלוויה ועומדת. (40) אבל לא קודם לכן. הא למדת: שיש עבירה שצריכה לעצמו של יום כיפור. (41) וממרים עוונותיו. (42) אפילו כשעברו עליו הרבה פעמים יום-הכיפורים. (43) למדת: שיש עבירה שצריכים יסורים. ומסתבר: שעונש קל על עוון קל, וחמור על עוון חמור. (44) שיסורים ממרים עוונותיו של אדם ומתכפר לו (יומא פו.). (45) שלא היה חוטא ומחטיא אחרים (רש"י, שם). ולדעת רבינו: כל העובר מדעתו בלא אונס על אחת מכל מצוות האמורות בתורה בשאט נפש להכעיס – הרי זה מחלל את השם (הלכות יסודי-התורה פרק ה, הלכה י.). (46) של חילול השם: שה' קרא לכם על ידי נביאיו לשוב אליו בתשובה שלימה לפני בוא הפורענות, ואתם צחקתם לו ואכלתם ושיתם – וזהו חילול השם (רד"ק, שם). (47) הא למדת: שיש עבירה, והיא: חילול השם שאין לה כפרה אלא במיתה (יומא פו.).

תשובה תולה³⁹ ויום-הכיפורים מכפר. ובאלו נאמר: "כי ביום הזה⁴⁰ יכפר עליכם". עבר על פרות ומיתות בית-דין ועשה תשובה - תשובה ויום-הכיפורים תולין, ויסוריין הבאין עליו⁴¹ גומריין לו הכפרה. ולעולם⁴² אין מתכפר לו בפרה גמורה עד שיבואו עליו יסוריין. ובאלו נאמר: "ופקדתי בשבט פשעם ובנגזעים⁴³ עונם". במה דברים אמורים⁴⁴? בשלא חלל את השם⁴⁵ בפעה שעבר; אבל המחלל את השם, אף-על-פי שעשה תשובה, והגיע יום-הכיפורים והוא עומד בתשובתו, ובאו עליו יסוריין - אינו מתכפר לו בפרה גמורה עד שיימות. אלא תשובה, יום-הכיפורים ויסוריין, שלשתן תולין, ומיתה מכפרת. שנאמר: "ונגלה באזני ה' צבאות, אם יכפר העון הזה⁴⁶ לכם עד תמתיון"⁴⁷.

(32) עד כאן דיבר רבינו על התשובה המכפרת ואופני כפרתה בדרך כלל, מכאן ואילך הוא מבאר את דרכיה בפרוטרוט. (33) כפרה גמורה וסופית שאינה תלוויה ואינה זקוקה

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

ערוכין (יז): אָמרו: "לֹאֲקִין עַל אִסּוּר תְּחוּמֵי דְבַר תּוֹרָה".
ובאותה המסכתא נתבארו דיני מצוה זו.

~ יום שלישי י"ז סיון ~

מצות עשה קנה.

המצוה הקנ"ה — הצווי שנוצטוינו לקדש את השבת ולומר דברים ביום השבת בכניסתו וביציאתו שבהם נפיר גדלת יום זה וכבודו, והיותו נבדל משאר הימים שקדמו לו ושיבואו אחריו, והוא אמרו יתעלה: "זכור את יום השבת לקדשו" (שם כ, ח). פְּלוֹמֵר: זְכָרָהּ זְכִירַת קְדוּשָׁה וְהַבְדָּלָה [ויגדלה] — וזו היא מצות קדושה. וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת יתרו): "זְכָרֹךְ אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ — לְקַדְּשׁוֹ בְּבְרָכָה". וּבְפֵרוּשׁ אָמְרוּ (פסחים קו.): "זְכָרָהּ עַל הַיֵּינָן. וְאָמְרוּ עוֹד: "קִדְּשָׁהּ בְּכִנְיֻסָּתָהּ וְקִדְּשָׁהּ בְּיִצְיָאָתָהּ", פְּלוֹמֵר: "הַהַבְדָּלָה שֶׁהִיא חֵלֶק מִזְכִּירַת שַׁבָּת שְׁנֻצְטוּיֵנוּ בָּהּ". וּבְכָר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּסוּף פְּסָחִים וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּבְרָכוֹת (נא): וְשַׁבָּת (קנ.).

~ יום רביעי י"ח סיון ~

מצות עשה קנה.

המצוה הקנ"ה — הצווי שנוצטוינו לקדש את השבת

~ יום ראשון ט"ו סיון ~

מצות לא תעשה שכא.

המצוה השכ"א — האזהרה שהזהרנו שלא להלך חוץ לתחום המדינה בשבת, והוא אמרו: "אל-יצא איש ממקומו ביום השביעי" (שם טו, כט). וְכָא בְּקַבְלָה (סוטה כו): שְׁתָּחוּם (גבול) הַמִּסַּע הוּא מֵה-שְׁנוּסָף עַל אֲלָפִים אָמָה מִחוּץ לְעִיר אֲפֹלוּ אָמָה אַחַת. וְהַלּוּף אֲלָפִים אָמָה לְכָל-רוּחַ — מֵתָר. וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת בשלח שם): "אל-יצא איש ממקומו" — אֵלוּ אֲלָפִים אָמָה. וּבְגִמְרָא עֲרוּכִין (יז): אָמְרוּ: "לֹאֲקִין עַל אִסּוּר תְּחוּמֵי דְבַר תּוֹרָה".
ובאותה המסכתא נתבארו דיני מצוה זו.

~ יום שני ט"ז סיון ~

מצות לא תעשה שכא.

המצוה השכ"א — האזהרה שהזהרנו שלא להלך חוץ לתחום המדינה בשבת, והוא אמרו: "אל-יצא איש ממקומו ביום השביעי" (שם טו, כט). וְכָא בְּקַבְלָה (סוטה כו): שְׁתָּחוּם (גבול) הַמִּסַּע הוּא מֵה-שְׁנוּסָף עַל אֲלָפִים אָמָה מִחוּץ לְעִיר אֲפֹלוּ אָמָה אַחַת. וְהַלּוּף אֲלָפִים אָמָה לְכָל-רוּחַ — מֵתָר. וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת בשלח שם): "אל-יצא איש ממקומו" — אֵלוּ אֲלָפִים אָמָה. וּבְגִמְרָא

מתוך מהדורת חזק

בָּהּ". וכָּבֵר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּסוּף פְּסָחִים וּבְכַמְּהָ
מְקוֹמוֹת בְּבִרְכוֹת (נא): וְשַׁבָּת (קנ).

~ יום שישי כ' סיון ~

מצות לא תעשה שב.

הַמִּצְוָה הַמְשַׁלְמָה שְׁלֹשׁ מְאוֹת וְעֶשְׂרִים —
הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּנוּ מִלַּעֲשׂוֹת מְלֵאכָה בַּשַּׁבָּת, וְהוּא אָמְרוּ:
"לֹא-תַעֲשֶׂה כָל-מְלֵאכָה" (שמות כ, י). וְהַעוֹבֵר עַל לֹא זוּ,
פָּרַשׁ בּוֹ הַפְּתוּב (שם לא, יד) שֶׁהוּא בְּכַרְתָּ, אִם לֹא יָדַע בּוֹ
הַדָּבָר, וְאִם נִתְקַיְמָה עָלָיו הַעֲדוֹת — חַיֵּב סְקִילָה. כָּל-זֶה
אִם הוּא מְזִיד; וְאִם הִיָּה שׁוֹגֵג — מִקְרִיב חֲטָאת קֹבֵעָה.
וּכְבֵר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּמִסְכַּת שַׁבָּת.

~ שבת קודש כ"א סיון ~

מצות לא תעשה שבא.

הַמִּצְוָה הַשְּׂכֵ"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּנוּ שְׁלֹא לְהִלָּךְ
חוּץ לְתַחֲנוּם הַמְדִינָה בַּשַּׁבָּת, וְהוּא אָמְרוּ: "אֶל-יֵצֵא אִישׁ
מִמְקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי" (שם טז, כט). וְכֹא בְּקַבְלָה (סוטה
כו:): שֶׁתַּחֲנוּם (גבול) הַמְּסַע הוּא מֵה-שְׁנוֹסֵף עַל אֲלָפִים
אֲמָה מִחוּץ לְעִיר אֲפֵלוּ אֲמָה אַחַת. וְהַלּוּךְ אֲלָפִים אֲמָה
לְכָל-רוּחַ — מְתָר. וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת בשלח שם):
"אֶל-יֵצֵא אִישׁ מִמְקוֹמוֹ" — אֵלָיו אֲלָפִים אֲמָה". וּבְגִמְרָא
עֲרוּבִין (יז): אָמְרוּ: "לֹאֲקִיֵּן עַל אֲסוּר תַּחֲנוּמִין דְּבַר תּוֹרָה".
וּבְאוֹתָהּ הַמְּסַכְתָּא נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ.

וְלֹמַר דְּבָרִים בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת בְּכַנִּיסְתּוֹ וּבִיצִיאָתוֹ שֶׁבִּהֵם
נִזְכָּר גְּדֻלַּת יוֹם זֶה וּכְבוֹדוֹ, וְהֵיחִיָּתוֹ נִבְדֵּל מִשְׁאָר הַיָּמִים
שֶׁקָדְמוֹ לוֹ וְשִׁבְאוֹ אַחֲרָיו, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "זְכוֹר
אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְשׁוֹ" (שם כ, ח). כְּלוּמַר: זְכָרְהוּ זְכִירַת
קְדוּשָׁה וְהַבְדְּלָה [וּגְדֻלָּה] — וְזוֹ הִיא מִצְוַת קְדוּשָׁה. וְלִשׁוֹן
הַמְּכַלְתָּא (פרשת יתרו): "זְכוֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְשׁוֹ —
לְקַדְשׁוֹ בְּבִרְכָּה". וּבְפָרוּשׁ אָמְרוּ (פסחים קו:): "זְכָרְהוּ עַל
הַיּוֹם". וְאָמְרוּ עוֹד: "קְדַשְׁהוּ בְּכַנִּיסְתּוֹ וּקְדַשְׁהוּ בִיצִיאָתוֹ",
כְּלוּמַר: "הַהַבְדְּלָה שֶׁהִיא חֵלֶק מִזְכִּירַת שַׁבָּת שְׁנוּצְטוּיָנוּ
בָּהּ". וּכְבֵר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּסוּף פְּסָחִים וּבְכַמְּהָ
מְקוֹמוֹת בְּבִרְכוֹת (נא): וְשַׁבָּת (קנ).

~ יום חמישי י"ט סיון ~

מצות עשה קנה.

הַמִּצְוָה הַקְנִ"ה — הַצְּוִי שְׁנוּצְטוּיָנוּ לְקַדֵּשׁ אֶת הַשַּׁבָּת
וְלֹמַר דְּבָרִים בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת בְּכַנִּיסְתּוֹ וּבִיצִיאָתוֹ שֶׁבִּהֵם
נִזְכָּר גְּדֻלַּת יוֹם זֶה וּכְבוֹדוֹ, וְהֵיחִיָּתוֹ נִבְדֵּל מִשְׁאָר הַיָּמִים
שֶׁקָדְמוֹ לוֹ וְשִׁבְאוֹ אַחֲרָיו, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "זְכוֹר
אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְשׁוֹ" (שם כ, ח). כְּלוּמַר: זְכָרְהוּ זְכִירַת
קְדוּשָׁה וְהַבְדְּלָה [וּגְדֻלָּה] — וְזוֹ הִיא מִצְוַת קְדוּשָׁה. וְלִשׁוֹן
הַמְּכַלְתָּא (פרשת יתרו): "זְכוֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְשׁוֹ —
לְקַדְשׁוֹ בְּבִרְכָּה". וּבְפָרוּשׁ אָמְרוּ (פסחים קו:): "זְכָרְהוּ עַל
הַיּוֹם". וְאָמְרוּ עוֹד: "קְדַשְׁהוּ בְּכַנִּיסְתּוֹ וּקְדַשְׁהוּ בִיצִיאָתוֹ",
כְּלוּמַר: "הַהַבְדְּלָה שֶׁהִיא חֵלֶק מִזְכִּירַת שַׁבָּת שְׁנוּצְטוּיָנוּ

המשך מעמוד 43

ילקוט לוי יצחק על התורה

נשים דוקא, שלש¹⁵ נשים עוסקות בבצק, אשה¹⁶ לא תלוש
אלא במים שלנו, מה¹⁷ דרכו של עני הוא מסיק ואשתו
אופה, וכדומה. הרי שמצה שייך לבחי' אשה דוקא.

ולכן גם בדין הנגלה, אם שהמצה היא מצות עשה
שהזמן גרמא, גם¹⁸ נשים מחוייבות כידוע.

והיינו מפני שמצה שייך לבחי' אשה.
לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש סוף עמוד רכט

בדרו"ל, היינו שזוכים למתן תורה שבשבועות וידעת את
ה'.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד קצז

* * *

מצה רומז על נוקבא – אשה, וראי' לזה ממה שארו"ל
כל האוכל מצה בערב פסח כאלו בא על ארוסתו בבית
חמיו, הרי שמצה היא בחי' אשה.

וזהו שמצינו במשנה וגמרא שהתעסקות במצה הם

כראוי. דעת, עדיף מחכמה. (ראה בהנסמן בילקוט לוי יצחק שם סימן
א הערה 3).

(15) פסחים מח, ב.

(16) שם מב, א.

(17) שם קטו, ב.

(18) ראה שם מג, ב. שולחן ערוך אדמו"ר סי' תעב הל' כה.

נביאים

יחזקאל פרק לו יט-כ

יט ואפיין אתם בגוים ויזרו בארצות כדרכם וכעלילותם שפמתיים: כ ויבוא אל-הגוים אשר-באו שם ויחללו את-שם קדשי באמור להם עם-יהוה אלה ומארצו יצאו: כא ואחמל על-שם קדשי אשר חללוהו בית ישראל בגוים אשר-באו שמה: (פ) כב לכן אמר לבית-ישראל כה אמר אדני יהוה לא למענכם אני עשה בית ישראל כי אם-לשם-קדשי אשר חללתם בגוים אשר-באתם שם: כג וקדשתי את-שמי הגדול המחלל בגוים אשר חללתם פתוכם וידעו הגוים פיראני יהוה נאם אדני יהוה כהקדשי ככם לעיניהם: כד ולקחתי אתכם מן-הגוים וקבצתי אתכם מפל-הארצות והבאתי אתכם אל-אדמתכם: כה וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם ומפל-גלוליתכם אמהר אתכם: כו ונתתי לכם לב חדש ורוח חדש אתן בקרבכם והסרתי את-לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר: כז ואת-רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר-בחקי תלכו ומשפטי תשמרו ועשיתם: כח וישבתם בארץ אשר נתתי לאבותיכם והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים: כט והושעתי אתכם מכל טמאותיכם וקראתי אל-הדגן והרביתי אתו ולא-אתן עליכם רעב: ל והרביתי את-פרי העץ ותנובת השדה למען אשר לא תקחו עוד חרפת רעב בגוים:

רש"י

(כ) ויבוא. לפי שאמר בית ישראל בראש הפרשה קרא כל הפרשה בלשון יחיד, ומדרש אגדה הקב"ה בא עמהם בגולה והטה אוזן מה היו אומרים השבאין הרי אלו עם ה' ולא היה לו יכולת להצילן, במדרש איכה רבתי: ויחללו את שם קדשי. השפילו את כבודי ומהו החילול באמור אויביהם עליהם עם ה' אלה ומארצו (כ) ויבוא. לפי שאמר בית ישראל בראש הפרשה קרא כל הפרשה בלשון יחיד, ומדרש אגדה הקב"ה בא עמהם בגולה והטה אוזן מה היו אומרים השבאין הרי אלו עם ה' ולא היה לו יכולת להצילן, במדרש איכה רבתי: ויחללו את שם קדשי. השפילו את כבודי ומהו החילול באמור אויביהם עליהם עם ה' אלה ומארצו

מצודת ציון

(יט) ואפיין. ויזרו. שניהם ענין פיזור כמו כי נפץ העם (ש"א י"ג) וכמו זוריתי פרש (מלאכי ב): (כא) ואחמול. מל' חמלה וחס: (כה) וזרקתי. ענין הזיה כמו וזרקו בני אהרן (ויקרא א'): מים טהורים. כן יקראו מי אפר פרה כי מטהר טומאת המת: (כו) ורוח. ענין רצון כמו הנני נותן בו רוח (ישעיה לז): והסירתי. מלשון הסרה: (ל) ותנובת. ענין צמח ופרי וכן ויאכל תנובת שדי (דברים לב):

מצודת דוד

(יט) כדרכם. כגמול דרכם ומעשיהם כן שפמתיים: (כ) ויבוא אל הגוים. וכאשר בא אל הבבליים שגלו ביניהם נתחלל על ידיהם שם קדשי כי העובדי כוכבים ההם אמרו עליהם הנה עם ה' אלה ועכו"ז יצאו מארצו ומבלתי יכולת לא השאירם בארצו: (כא) אשר חללוהו. ר"ל אשר נתחלל על ידיהם: (כב) אני עושה. את האמור בענין להוציאם מארץ העמים ולהביאם אל ארצם: אשר חללתם. אשר נתחלל על ידכם: (כג) וקדשתי. מעתה אקדש את שמי הגדול וכו': בהקדשי.

בעת אהיה מקודש על ידיכם לעיני הגוים אז ידעו הגוים שאני ה' המושל בכל: (כד) ולקחתי וגו'. ובזה אקדש שמי כי אקח אתכם מן הגוים וכו': (כה) וזרקתי וגו'. ר"ל אכפר עוונם ואעביר טומאת חטאתם בהזיית מי אפר פרה המעביר טומאת המת: (כו) לב חדש וגו'. ר"ל לב ישר ומוכנע ורצון טוב: לב האבן. לב החזק והקשה כאבן: לב בשר. לב נכנע ורך כבשר: (כז) ואת רוחי וגו'. ר"ל אחזיר לכם רוח הנבואה מה שהיה נחסר כל ימי הגולה: ועשיתי. ר"ל אעיר לבכם שתלכו בחוקי ולשמור משפטי בלב ולעשותם: (כח) לעם. להאמין בי ולשמור מצותי: לאלהים. לעזור לכם ולהושיע אתכם: (כט) והושעתי וגו'. ר"ל ארחיק אתכם מכל טומאת העון שהייתם רגילים בו כי יעיר לבכם להיות נזהרים מהם: וקראתי אל הדגן והרביתי אותו. ר"ל אצוה שיפרה וירבה: (ל) למען וגו'. ר"ל באופן שלא תקבלו עוד בגוים חרפת רעב כי מאז לא יקראו לכם חסירי לחם:

כתובים

דברי הימים א פרק כו בהלכ

כה ואחיו אליעזר רחביהו בנו וישעיהו בנו וירם בנו וזכרי בנו (ושלמות) ושלמית בנו: כו הוא שלמות ואחיו על פלאצרות הקדשים אשר הקדיש דויד המלך וראשי האבות לשרי האלפים והמאות ושרי הצבא: כו מן המלחמות ומן השלל הקדישו לחזק לבית יהוה: כה וכל הקדוש שמואל הראה ושאול בן קיש ואבנר בן נר ויואב בן צרויה כל המקדיש על יד שלמית ואחיו: (כז) כט ליעזרי פניו ובניו למלאכה החיצונה על ישראל לשטרים ולשפטים: ל לחברוני חשביהו ואחיו בני חיל אלף ושבע מאות על פקדת ישראל מעבר לירדן מערבה לכל מלאכת יהוה ולעבודת המלך: לא לחברוני יריה הראש לחברוני לתלדותיו לאבות בשנת הארבעים למלכות דויד נדרשו וימצא בהם גבורי חיל ביעזר גלעד: לב ואחיו בני חיל אלפים ושבע מאות ראשי האבות ויפקידם דויד המלך על הראובני והגדי וחצי שבט המנשי לכל דבר האלהים ודבר המלך: (כח)

רש"י

אף הם ממונים על יושבי נחלת המלך ואצרות המלך וכן לפנינו לכל דבר האלהים ודבר המלך: (לא) בשנת הארבעים וגו'. וגם כל חשבונות הללו בשנת הארבעים היו:

(כט) ליעזרי כנייהו ובניו למלאכה החיצונה. מלאכה שעושין חוץ לעיר ביערים ובהרים ולכרות ארזים ולחצוב אבנים ולחרוש שדה של הקדש: (ל) לחברוני חשביהו. עד לכל מלאכת ה'. הם שוטרים על אותם שהיו עושים מלאכת ה' בעבר הירדן: ולעבודת המלך.

מצודת ציון

(לב) ויפקידם. ענין מינוי וגזירות: לכל דבר. לכל ענין וכן על דבר פעור (במדבר כה):

בית האוצר וכמ"ש במקראות שלאחריו: וראשי האבות לשרי וכו'. ראשי האבות אשר הועמדו להיות שרי האלפים והמאות: (כז) מן המלחמות וכו'. אשר הקדישו ממה שלקחו במלחמה וממה ששללו מן המקומות אשר כבשו: לחזק וכו'. להיות גנוז באוצר על תקן הבית: (כח) ההקדיש. אשר הקדיש כי ה"א היא במקום אשר: על יד. היה מוסרו לידו להביאו אל בית האוצר: (כט) למלאכה החיצונה. על המלאכה הנעשה חוצה לעיר לצורך הבית להכין עצים ואבנים וכדומה המוטל על ישראל היו המה לשוטרים ולשופטים על הדבר ההוא: (ל) על פקודת. המה היו על הגזירות של ישראל היושבים בעבר הירדן בחלק המערבי ממנו הפונה מול ארץ ישראל: לכל מלאכת ה' וכו'. על כל המלאכה המוטל עליהם לבית ה' ולבית המלך: (לא) לתלדותיו לאבות. למשפחתו לכל בתי האבות היה הראש: נדרשו. בני חברון נדרשו לדעת אם יש בהם אנשי חיל: ביעזר גלעד. ביעזר שעמדה בארץ הגלעד: (לב) ואחיו. חבריו של יריה שהיו בני חיל אלפים וכו': על הראובני וכו'. ר"ל היושבים בחלק המזרחי כי בחלק המערבי היו חשביהו ואחיו לממונים: לכל דבר. על כל דבר המוטל עליהם מעבודת בית אלהים ומעבודת המלך:

מצודת דוד

(כה) ואחיו. של שבואל מזרע של אליעזר: רחביהו בנו. הוא היה בן אליעזר וכן כולם היו אחד בן אחד: (כו) על כל וכו'. ר"ל כל המקדיש דבר גדול היה מוסרו לידו והוא הביאו אל

. . . כתב שרוצה להיות חסיד ליובאוויטש . . . התנאים הם ללמוד תורת החסידות . . .

ולהתנהג בהדרכותיה ומנהגיה

ממכתב כ"ט אייר, תשי"ד

משניות מסכת יומא

ז בשחר הִיָּה לֹבֵשׁ פְּלוּסִין שֶׁל שְׁנַיִם עֶשֶׂר מְנָה, וּבֵין הָעֶרְפִּים הַגְּדוּלִין שֶׁל שְׁמֹנֶה מֵאוֹת זוּז; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְהַכְּמִים אוֹמְרִים: בְּשַׁחַר הִיָּה לֹבֵשׁ שֶׁל שְׁמוֹנֶה עֶשֶׂר מְנָה, וּבֵין הָעֶרְפִּים שֶׁל שְׁנַיִם עֶשֶׂר מְנָה, הַכֹּל שְׁלֹשִׁים מְנָה. אֵלּוּ מִשָּׁל צִבּוּר; וְאִם רָצָה לְהוֹסִיף, מוֹסִיף מִשָּׁלוֹ.

ח בָּא לוֹ אֶצֶל פְּרוּ, וּפְרוּ הִיָּה עוֹמֵד בֵּין הָאוֹלָם וְלִמְזַבְּחָה, רֵאשׁוֹ לְדָרוֹם, וּפְנֵיו לְמַעְרָב; וְהִכְהִין עוֹמֵד בְּמִזְרַח וּפְנֵיו לְמַעְרָב, וְסוּמְךָ שְׁתֵּי יָדָיו עָלָיו וּמְתוּדָהּ. וְכָךְ הִיָּה אוֹמֵר: אָנָּה הֵשֵׁם, עֲוִיתִי פִּשְׁעֵתִי חֲטָאתִי לְפָנֶיךָ, אָנִי וּבֵיתִי.

פירוש ברטנורא

ז פלוסין. בון דק ויפה הבא מארץ רעמסס, תרגום ירושלמי רעמסס, פלוסא: הַנְּדוּאִיָּן. מארץ הודו: ובין הערבים. בנדים שלוש להוצאת כף ומחתה: הכל שלוש מנה. להכי הדר כלליהו תנא, לאשמעינן דשלושים מנה סך הכל לומר לך שאם פוחת לאותן של שחרית וריבה לאותן של ערבית לית לן בת: אם רצה להוסיף מוסיף משלו. ובלבד שיתן אותו תוספת מתנה להקדש:

ח בין האולם ולמזבחה. כל צפון העזרה היה כשר מן הדין להעמדת הפר, דכולה לפני ה' היא, ולא היו מעמידים הפר בין האולם ולמזבחה קרוב להיכל אלא משום חולשא דהון גדול, שלא יכבד עליו טורח משא מורק הרם למרחוק: ראשו לדרום ופניו למערב. ברין היה שיהיה ראשו להיכל שהוא במערב ואחוריו למזבחה, אלא שמא ישל גללים וגנאי הוא להראות בית הרעי שלו לצד מזבחה לפיכך היה ראשו לדרום ונבנו לצפון דהכי שפיר טפי. ואמצע גופו בין האולם ולמזבחה ועוקם ראשו עד שיהיו פניו למערב: והכחן עומד. ואחוריו למזבחה:

משניות מבוארות – קהתי

בגדים יותר יקרים, מוסיף משלו – מכספו, ובלבד שיתן את התוספת מתנה להקדש (גמרא).

כפי שבראנו מדובר במשנתנו בכל ארבעת בגדי הלבן, וכן מבארים רוב מפרשי המשנה. אבל הרמב"ם כותב (הל' כלי המקדש ח, ג): "בגדי לבן הם ארבעה כלים (בגדים) שמשמש בהם כהן גדול ביום הכיפורים... ומן הפשתן לבדו הם. ושתי כתנות אחרות היו לו לכהן גדול, אחת לובשה בשחר, ואחת – בין הערביים. ושתיהן בשלושים מנה משל הקדש" (עין שם "משנה למלך").

כן כותב הרמב"ם (שם שם, ה): "בגדי לבן שעובד בהם (הכהן הגדול) ביום הצום, אינו עובד בהם פעם שנייה לעולם, אלא נגזים במקום שיפשוט אותם שם... והם אסורים בהנאה" – הלכה זו מובאת בבבליהא בגמרא (יומא כד, א). ולמדים אותה ממה שנאמר (ויקרא טז, כג): "ופשט את בגדי הלב אשר לבש בבואו אל הקודש והניחם שם". ודרשו: "והניחם שם" – מלמד שטעונים גניזה. ויש חולקים וסוברים, שראויים הם לכהן הדיין, ומה תלמוד לומר "והניחם שם"? שלא ישתמש בהם הכהן הגדול יום כיפורים אחר.

באור משנה ח

בָּא לוֹ אֶצֶל פְּרוּ – בפרשת עבודת יום הכיפורים נאמר (ויקרא טז, ג): "בואת יבוא אהרן אל הקודש, בפר בן בקר לחטאת".... וצריך היה להביא את הפר משלו, לכפר בעדו ובעד ביתו (שם שם, ו); וזהו ששינוי כאן, שלאחר שלבש הכהן הגדול בגדי לבן הוא מתחיל בעבודת היום, ובא לו אצל פרו, ופרו הִיָּה עוֹמֵד – בצפון העזרה, בֵּין הָאוֹלָם וְלִמְזַבְּחָה – סמוך להיכל (עין "תוספות יום טוב" במשנה הבאה). הטעם שהעמידו אותו במקום זה מבואר בגמרא משום חולשת הכהן הגדול, שהיה צריך להביא בידו מורק מלא דם אל קודש הקדשים, להזאות פנים, והיו מקצרים לו את הדרך במה שאפשר, ובלבד שיהא הפר במקום הכשר לשחיטה, היינו בצד צפון של העזרה. ראשו – של הפר – לְדָרוֹם, וּפְנֵיו לְמַעְרָב – שעיקמו את פניו למערב, לצד ההיכל. בגמרא מבואר, שלא העמידו אותו ראשו למערב לגמרי ואחוריו למזרח (לצד המזבח), לפי שהיו חוששים "שמא ירביץ גללים" וגנאי הוא שייראה בית הרעי שלו לצד המזבח, הלכך היו מעמידים אותו ראשו לדרום ואחוריו לצפון והיו מעקמים את ראשו שיהיו פניו למערב, לצד ההיכל; וְהִכְהִין – הגדול, עוֹמֵד בְּמִזְרַח – אחוריו למזרח, לצד המזבח, וּפְנֵיו לְמַעְרָב – לצד ההיכל, וְסוּמְךָ שְׁתֵּי יָדָיו עָלָיו – על הפר, בין שתי קרניו, וּמְתוּדָהּ – שנאמר

~ יום ראשון ~

באור משנה ז

משנתנו דנה בטיבם ובשוויים של בגדי הלבן, שעבר בהם הכהן הגדול את העבודה המיוחדת ליום הכיפורים. ובאה המשנה ללמדנו, שלעבודת היום בבין הערביים לבש בגדי לבן פחותים מבגדי הלבן שלבש לעבודת היום בשחרית.

בְּשַׁחַר – לעבודת היום בבוקר, הִיָּה לֹבֵשׁ – הכהן הגדול, פְּלוּסִין – בגדי לבן עשויים מבוץ דק ומעולה הבא מן העיר פלוסין שבמצרים, שֶׁל שְׁנַיִם עֶשֶׂר מְנָה – ששוויים שנים עשר מנה (המנה הוא 100 דינר). יש מפרשים שפלוסין היינו רעמסס, שכן בתרגום ירושלמי: רעמסס תרגמו פלוסין. וּבֵין הָעֶרְפִּים – ולעבודת היום שבין הערביים, הַגְּדוּלִין – בגדי בוץ לבנים הבאים מארץ הודו (עין "תוספות יום טוב"), שֶׁל שְׁמֹנֶה מֵאוֹת זוּז – שהם שמונה מנים; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר – הסובר שבסך הכל מוציאים משל הקדש על בגדי הלבן עשרים מנה. וְהַכְּמִים אוֹמְרִים: בְּשַׁחַר הִיָּה לֹבֵשׁ שֶׁל שְׁמוֹנֶה עֶשֶׂר מְנָה, וּבֵין הָעֶרְפִּים שֶׁל שְׁנַיִם עֶשֶׂר מְנָה, הַכֹּל שְׁלֹשִׁים מְנָה – בגמרא מבואר, שחכמים נקטו את הסיכום ("הכל שלוש מנה"), כדי להשמיענו, שבתחום אותו תקציב מותר גם לפחות מבגדים של שחרית ולהוסיף על הבגדים של בין הערבים; ומכל מקום לדברי הכל צריך דווקא שיהיו של שחרית מעולים ויקרים משל בין הערביים, ומבואר בגמרא שלמדים זה ממה שכתוב (ויקרא טז, ז): "כתנות בד קודש ללבש, ומכנסי בד יהיו על בשרו, ובאבנט בד יחגור ובמצנפת בד יצנוף", ארבע פעמים נאמר כאן "בד" ללמד, שיהיו הבגדים מן הבד המובחר ביותר; וכיון שזה כתוב בעבודת שחרית למדים שבשחרית הוא לובש בגדים מעולים מן הבגדים שלוש בין הערביים. בעלי התוספות מבארים, ש"בד" ראשון בא לגופו של ענין, הבגדים יהיו מבד; ו"בד" שני הוא לשון לבד, שאינו לובש עמהם בגדי זהב כדרך שהוא עושה כל ימות השנה, אלא ארבעה בגדים אלו לבד; ו"בד" שלישי בא לרמז שיהיה מובחר מן הבד של שאר הימים; ו"בד" רביעי – שהבד של שחרית יהא מעולה משל ערבית. אֶלּוּ מִשָּׁל צִבּוּר – שלוש מנה לדעת חכמים, או עשרים מנה לדעת רבי מאיר, היה נוטל משל ציבור, היינו משל הקדש, כדי לקנות את הבגדים, וְאִם רָצָה לְהוֹסִיף – אם רצה הכהן הגדול להוסיף ולקנות

אָנָא הַשֵּׁם, פֶּפֶר נָא לְעֹנֹת וּלְפִשְׁעִים וּלְחַטָּאִים, שְׁעוּיָי וּשְׁפִשְׁעֵי וּשְׁחַטָּאֵי לְפָנֶיךָ, אָנִי וּבֵיתִי, בְּפִתּוֹב בְּתוֹרַת מִשָּׁה עֲבָדְךָ (ויקרא טז, ל): "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפַּר עֲלֵיכֶם" וגו'. וְהֵן עֹנֵינִי אַחֲרָיו: "פְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד".

מָא בָּא לֹא לְמוֹרַח הָעֲזוּרָה, לְצַפּוֹן הַמּוֹצֵחַ, הַסֵּגַן מִימִינוֹ וְרֵאשׁ בֵּית אָב מִשְׁמָאלוֹ. וְשֵׁם שְׁנֵי שְׁעוּרִים, וְקָלְפִי הִיְתָה שֵׁם וְכָה שְׁנֵי גִרְלוֹת. שֶׁל אֲשַׁפְּרוּעַ הָיוּ, וְעִשָּׂאן בֶּן גַּמְלָא שֶׁל זְהַב, וְהָיוּ מְזַכְּרִין אוֹתוֹ לְשִׁבְחָה.

י בֶּן קָטִיזִין עָשָׂה שְׁנַיִם עֶשֶׂר דָּד לְכִפּוּר, שְׁלֵא הָיוּ לוֹ אֶלָּא שְׁנַיִם; וְאָף הוּא עָשָׂה מוֹכְנֵי לְכִפּוּר, שְׁלֵא יְהוּ מִימִיו נִפְסְלִין בְּלִינָה. מִנְּבוּ הַמְלֹךְ הָיָה עוֹשֶׂה כָּל יְדוֹת הַפְּלִים שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים שֶׁל זְהַב. הִילְנֵי אָמוֹ עָשְׂתָה נִבְרָשֶׁת שֶׁל זְהַב עַל פִּתְחוֹ שֶׁל הַיִּכָּל; וְאָף הִיא עָשְׂתָה מִבְּלָא שֶׁל זְהַב, שְׁפָרְשֶׁת סוּטָה בְּתוֹכָה עָלֶיהָ. נִיקְנוֹר,

פירוש ברטנורא

ט כּוֹא לֹא לְמוֹרַח הָעֲזוּרָה. שְׁלֵא הוּא מְכַנְּסִים הַשְׁעוּרִים בֵּין הָאוֹלָם וּלְמוֹצֵחַ כְּשֶׁרוּצָה לַחַת עֲלֵיהֶם גִּרְלוֹת, אֲלֵא כְּעוֹרָה הוּא עַד שְׁעַת שְׁחִיטָה: וְקָלְפִי כָּלִי עֵץ הַלּוֹל: שֶׁל אֲשַׁכְּרֵנּוּ. בּוֹס"א בלע"ז. מִין עֵץ וְחֶשֶׁב הוּא: בֶּן גַּמְלָא. יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹמָלָא כְּשֶׁנִּתְמַנֶּה לַהֲיוֹת כַּהֵן גִּדּוּל עִשָּׂאן שֶׁל זְהַב: י בֶּן קָטִיזִין. כַּהֵן גִּדּוּל הָיָה: עָשָׂה י"ב דָּדִין לְכִפּוּר. כְּדִי שִׁהוּ י"ב כַּהֲנֵים הַזּוֹכִים בְּפִים שֶׁל תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר מְקַדְּשִׁים בֵּבַת אַחַת. וְאֵע"פ שִׁ"ג כַּהֲנֵים הוּא כְּדַמְרוֹן בְּפִירְקָא בְּרַאשׁוֹנָה, לֹא עָשָׂה דָד לְשׁוֹמֵט הַשְּׁחִיטָה כְּשֶׁרָה בּוֹר: מוֹכְנֵי. גִּלְגַּל לְשַׁקְעוֹ בְּבוֹר, שִׁהוּ מִימֵיו מַחוּבְּרִים בְּבוֹר וְלֹא יִפְסְלוּ בְּלִינָה: נִבְרָשֶׁת. מְנוּרָה: שְׁפָרְשֶׁת סוּטָה בְּתוֹכָה עֲלֶיהָ. וְלֹא יִצְמַךְ לַחֲבִיב תוֹרָה לְכַתּוֹב מִמֶּנָּה פִּרְשֶׁת סוּטָה: נִקְנוֹר. שֵׁם אֶדָם: נַעֲשׂוּ נִפְסִים לְדִלְתוֹתָיו. שַׁחֲךָ לְאַלְכֶסְנֵרֵי

משניות מבוארות – קהתי

~ יום שני ~

באור משנה ט

בָּא לֹא – הַכֵּהֵן הַגְּדוֹל, לְאַחַר הַהֲתוּדָה עַל פְּרוּ, לְמִזְרַח הָעֲזוּרָה – כְּלוּמַר שִׁיצָא מִבֵּין הָאוֹלָם וּלְמוֹצֵחַ הַהֲתוּדָה שֵׁם, וְהַלֵּךְ לְמוֹרַח הָעֲזוּרָה, כְּגַד פִּתַח הָעוֹזָה, לְצַפּוֹן הַמְּזַבֵּחַ – לְצַד צְפוֹנֵי שֶׁל הַמּוֹצֵחַ, הַסֵּגַן מִימִינוֹ – הֵייוֹנוּ הַכֵּהֵן שֶׁמִּתְקַיֵּן לוֹ, שִׁיחָא מִמְּלֵא מְקוּמוֹ אִם יֵאָרֵב בּו פְּסוּל, וְרֵאשׁ בֵּית אָב מִשְׁמָאלוֹ – כְּבֵר הַזּוֹכְרֵנוּ, שֶׁהַכַּהֲנִים הֵיוּ מַחוּלְקִים לְעִשְׂרִים וָאַרְבַּעַה מִשְׁמֵרוֹת, וּבְכָל שָׁבוּעַ הָיָה עוֹבֵד בְּמִקְדָּשׁ שֶׁמִּמֶּר אַחַר; כִּל מִשְׁמֵר נַחֲלֵק לְשֵׁשׁה בְּתֵי אֲבוֹת לְפִי שֵׁשֶׁת יְמוֹת הַשָּׁבוּעַ, וּבְכָל יוֹם הָיָה עוֹבֵד בֵּית אֲב אַחַר, וְאֵילֵוּ בִשְׁבַת הָיָה עוֹבֵד כֹּל הַמִּשְׁמֵר יַחֲדָה; זֶהוּ שְׁנַיִנוּ בְּמִשְׁתַּנּוּ, שְׂרַאשׁ בֵּית אֲב שֶׁל אוֹתוֹ יוֹם הַלֵּךְ לְשִׁמְאָלוֹ. וְשֵׁם – בְּמוֹרַח הָעוֹזָה לְצַפּוֹן הַמּוֹצֵחַ, שְׁנֵי שְׁעוּרִים – שְׁנֵי שְׁעוּרֵי עוֹזִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּסֵדֵר עֲבוֹדַת הַיּוֹם (ויקרא טז, ה וְאֵילֵךְ): "וּמֵאֵת עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקַּח שְׁנֵי שְׁעוּרֵי עוֹזִים לְחִטָּאת... וְלִקַּח אֶת שְׁנֵי הַשְּׁעוּרִים. וְהִעֲמִיד אוֹתָם לְפָנֵי ה' פִּתַח אוֹהֶל מוֹעֵד. וְנָתַן אַהֲרֹן עַל שְׁנֵי הַשְּׁעוּרִים גִּרְלוֹת. גִּרְלָה אַחַד לַה' גִּרְלָה אַחַד לְעֹזָאוֹ: וְקָלְפִי הִיְתָה שֵׁם – אֲרָגוּ עֵץ קָטָן, וְכָה שְׁנֵי גִרְלוֹת – כְּפִי הַכְּתוּב שֶׁהַבָּנוּ לְעֵיל, שֶׁל אֲשַׁפְּרוּעַ הָיוּ – מִיֵּן עֵץ (הַנִּקְרָא "בּוֹק") וְהוּא תִּרְגֻמוֹ שֶׁל "תַּאשׁוּר" (יִשְׁעִיָּה מֵא, יט; ט, ג), וְעִשָּׂאן בֶּן גַּמְלָא – יְהוֹשֻׁעַ בֶּן גַּמְלָא כְּשֶׁנִּתְמַנֶּה לַהֲיוֹת כַּהֵן גִּדּוּל עָשָׂה אֶת הַגִּרְלוֹת, שֶׁל זְהַב – לְכַבּוֹד הַיּוֹם, וְהָיוּ מְזַכְּרִין אוֹתוֹ לְשִׁבְחָה – עַל מַעֲשָׂהוּ זֶה.

באור משנה י

אֲבָּב הַסִּיּוֹם שֶׁל הַמִּשְׁנָה הַקּוּדְמָת מוֹסִיפָה מִשְׁתַּנּוּ וְהַמִּשְׁנָה הַבָּאָה לְסַפֵּר עַל אֲנִישֵׁי שְׁחִידוֹ שֶׁאִיזָה דְּבַר בְּמִקְדָּשׁ, וְשֶׁהוֹכִירוּ אוֹתָם לְשַׁבַּח אוֹ לְגַאֵי עַל מַעֲשֵׂיהֶם. בֶּן קָטִיזִין – שֶׁהָיָה כַּהֵן גִּדּוֹל, עָשָׂה שְׁנַיִם עֶשֶׂר דָּד – בּוֹר, לְכִפּוּר – שֶׁבְּמִקְדָּשׁ, שֶׁהָיוּ הַכַּהֲנִים רוֹחֲצִים מִמֶּנּוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם (שְׁמוֹת ל, יח-כא), שְׁלֵא הָיוּ לוֹ אֶלָּא שְׁנַיִם – שְׁנֵי בְרוּיִם בְּלִבְד. בְּבִרְיָתָא – בְּגִמְרָא מְבוֹאֵר הַטַּעַם שֶׁעָשָׂה שְׁנַיִם עֶשֶׂר בּוֹר, כְּדִי שִׁיּוּכְלוּ שְׁנַיִם עֶשֶׂר הַכַּהֲנִים הַעֲסוּקִים בְּקִרְבָּן הַתְּמִיד, הֵייוֹנוּ אֵלּוּ שׁוֹכְנֵי בְּפִים שְׁנֵי (כְּמִפְּרָשׁ לְעֵיל ב, ג), לְקַדֵּשׁ אֶת יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם כְּאַחַת. וְאִמְנַם שְׁלוֹשָׁה עֶשֶׂר כַּהֲנִים נִימְנוּ בְּמִשְׁנָה (שֵׁם), אֲבָל אַחַד מֵהֶם הוּא הַשּׁוֹחֵט, וְזֶה אֵינוֹ טַעֲוִן קִידוּשׁ יְדֵים וְרַגְלִים, לְפִי הַשְּׁחִיטָה כְּשֶׁרָה גַם בּוֹר (כְּמִי שְׁאֵינוֹ כַּהֵן). וְאָף הוּא – בֶּן קָטִיזִין, עָשָׂה מוֹכְנֵי לְכִפּוּר – גִּלְגַּל שֶׁל עֵץ

(ויקרא טז, ו): "וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת פֶּר הַחֲטָאֵת אֲשֶׁר לוֹ, וְכִפֹּר בְּעֹדוֹ וּבְעֹד בֵּיתוֹ." וּלְמַדּוֹ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה, שְׁכוּנוֹת הַכְּתוּב לְכַפֵּר דְּבָרִים, הֵייוֹנוּ לוֹוִיָדוֹ, שֶׁהוּאֵיל וְעַדִּיין לֹא נִשְׁחַט הִפֵּר אִי אֲפִשֵׁר לוֹמַר שֶׁבְּכַפֵּרַת דְּמַיִם הַכְּתוּב מְדַבֵּר (גִּמְרָא). וְכִּפֹּר הִיָּה אֹמֵר – בּוֹיִדְרוּ: אָנָּא הַשֵּׁם – הַכֵּהֵן הַגְּדוֹל הָיָה אֹמֵר אֶת הַשֵּׁם הַמְּפֹרֵשׁ כְּכַתְּבוֹ, וְלִכְּן נִקֵּט הַתַּנָּא "הַשֵּׁם". עוּרִיתִי פִּשְׁעֵי חַטָּאֵי לְפָנֶיךָ, אָנִי וּבֵיתִי. אָנָּא הַשֵּׁם, פֶּפֶר נָא לְעֹנֹת וּלְפִשְׁעִים וּלְחַטָּאִים, שְׁעוּיָי וּשְׁפִשְׁעֵי וּשְׁחַטָּאֵי לְפָנֶיךָ, אָנִי וּבֵיתִי, בְּפִתּוֹב בְּתוֹרַת מִשָּׁה עֲבָדְךָ "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפַּר עֲלֵיכֶם" וגו'. הֵייוֹנוּ שֶׁהַכֵּהֵן הַגְּדוֹל הָיָה אֹמֵר אֶת כֹּל הַפְּסוּקִים זֶה: "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפַּר עֲלֵיכֶם לְטַהַר אֶתְכֶם, מִכֹּל חַטָּאוֹתֵיכֶם לְפָנֵי ה' טַהַרְוּ", וְאָף כֵּאֵן הָיָה אֹמֵר אֶת הַשֵּׁם הַמְּפֹרֵשׁ כְּכַתְּבוֹ; נִמְצָא שֶׁהָיָה הַכֵּהֵן הַגְּדוֹל מְזַכֵּר בּוֹיִדְרוֹ שֶׁלֵּשׁ פַּעַמִּים אֶת הַשֵּׁם הַמְּפֹרֵשׁ, וְהָיָה – הַכַּהֲנִים וְהַעַם הַעוֹמְדִים בְּעוֹזָה, כְּשֶׁהָיוּ שׁוֹמְעִים אֶת הַשֵּׁם הַמְּפֹרֵשׁ (כְּמְבוֹאֵר הַלֵּלן ו, ב), עוֹנֵינִי אַחֲרָיו: "פְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" – שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים לב, ג): "כִּי שֵׁם ה' אֲקָרָא, הַבּוֹ גוֹדֵל לֹא-לְהִינֵנוּ", אִמַּר לָהֶם מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל: בְּשַׁעֲהַ שְׁאֵנִי מְזַכֵּר שְׁמוֹ שֶׁל הַקֵּב"ה, אִתָּם הַבּוֹ גוֹדֵל לֹא-לְהִינֵנוּ (גִּמְרָא).

בְּעֵינֵן הַלְשׁוֹן "שְׁוִיתִי וּפְשַׁעֵי חַטָּאֵי" מוֹבָאֵת בְּרִייתָא בְּגִמְרָא (יוֹמָא לו, ב): "כִּיצַד מִתּוֹרָה? עוּרִיתִי פִּשְׁעֵי וְחַטָּאֵי" וְכֵן בְּשַׁעֲרֵי הַמִּשְׁתַּלַּח הוּא אֹמֵר (ויקרא טז, כא): "וְהַתּוֹרָה עֲלֵיו אֶת כֹּל עוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת כֹּל פְּשִׁיעוֹתָם לֹכַח חַטָּאֵי" (עוֹנוֹת תְּחִילָה וְאַחַר כֵּךְ פְּשַׁעֵים וְאַחַר כֵּךְ חַטָּאִים). וְכֵן בְּמִשָּׁה הוּא אֹמֵר (שְׁמוֹת לו, ז): "נִוְשָׂא עוֹן וּפְשַׁע וְחַטָּאֵה" דְּבַרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחַכְמִים אֹמְרִים: עוֹנוֹת אֵלּוּ הַזְּדוֹנוֹת, וְכֵן הוּא אֹמֵר (בְּמִדְבָר טו, לא): "הַכֵּרַת תְּכַרַּת הַנֶּפֶשׁ הֵיאָה עוֹנוֹת בַּה"; פְּשַׁעֵים אֵלּוּ הַמְרִידִים (הַעוֹשֶׂה הַלְכַעִים – רש"י), וְכֵן הוּא אֹמֵר (מְלָכִים ב, ג, ז): "מֶלֶךְ מוֹאֵב פִּשַׁע בִּי" (= מְרַד בִּי), וְאֹמֵר (שֵׁם ח, כב): "אֵז תִּפְשַׁע לְבַנָּה בְּעַת הַיָּא" (= מְרַדוֹ יוֹשִׁיב לְבַנָּה בְּמֶלֶךְ יְהוּדָה); לֹכַח חַטָּאֵים אֵלּוּ הַשְּׁגוּת, וְכֵן הוּא אֹמֵר (ויקרא ד, ב): "נִפְשָׁה כִי חַטָּאֵת הַשְּׁגוּתָה" – וּמִבְּחַר הַהֲתוּדָה עַל הַזְּדוֹנוֹת וְעַל הַמְרִידִים, חוֹזֵר וּמִתּוֹרָה עַל הַשְּׁגוּתָה" אֲלֵא כֵּךְ הִיא מִתּוֹרָה: "חַטָּאֵי וְעוּרִיתִי וּפְשַׁעֵי לְפָנֶיךָ אֵנִי וּבֵיתִי" וְכִי בְּרֹד הוּא אֹמֵר (תְּהִלִּים קו, ו): "חַטָּאֵנוּ עִם אֲבוֹתֵינוּ הַעוֹיֵנוּ הַרְשַׁעְנוּ" אֲלֵא מִהוּ שֶׁאִמַּר מֹשֶׁה "נִוְשָׂא עוֹן וּפְשַׁע וְחַטָּאֵה" אִמַּר מֹשֶׁה לְפָנֵי הַקֵּב"ה: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם בְּשַׁעֲהַ יִשְׂרָאֵל חַטָּאֵין לְפָנֶיךָ וְעוֹשִׂין תְּשׁוּבָה, עָשָׂה לָהֶם זְדוֹנוֹת כְּשֶׁגּוֹת. אִמַּר רַבָּה בְּר שְׁמוּאֵל אִמַּר רַב: הַלְכָה כְּדוּרֵי חֲנוּמִים. וְכֵן כּוֹתֵב הַרְמְב"ם (בְּפִירוּשׁוֹ הַלֵּלן ד, ב): "וְהַעֲזִיק אֲצִלְנוּ מִתּוֹרָה עַל הַקְּלוֹת וְאַחַר כֵּךְ עַל הַחֲמוּרוֹת, וְלִפְנֵיךָ יְהִי סֵדֵר הַחֲמוּרִים לִיחִיד מְנוּ לְצִיבּוֹר: "חַטָּאֵנוּ עוֹיֵנוּ וּפְשַׁעֵנוּ". וּמִכֵּאֵן שֶׁמִּשְׁתַּנּוּ (וְכֵן הַלֵּלן ד, ב; ו, ב) הִיא כְּדַעַת רַבִּי מֵאִיר, אֲבָל אֵין הַלְכָה מְכוּוֹת אֲלֵא כְּחַכְמִים שֶׁבְּבִרְיָתָא, כְּמוֹ שֶׁהַבָּנוּ לְעֵיל.

נַעֲשׂוּ נְסִים לְדִלְתוֹתָיו, וְהָיוּ מְזַכְּרִין אוֹתוֹ לְשִׁבְחָה.
יֵאָדָּו וְאֵלֹוֹ לְגִנְנָאֵי: שֶׁל בַּיִת גְּרָמוֹ, לֹא רָצוּ לְלַמֵּד עַל מַעֲשֵׂה הַקְּמָרָת; הַגֵּרֶם בֵּן לִוִּי הָיָה יוֹדֵעַ פֶּרֶק בְּשִׁיר וְלֹא רָצָה לְלַמֵּד; בֵּן קִמְצָר לֹא רָצָה לְלַמֵּד עַל מַעֲשֵׂה הַקֶּתֶב. עַל הָרֵאשׁוֹנִים נֶאֱמָר (משלי י, ז): "זָכַר צְדִיק לְבִרְכָה", וְעַל אֵלֹוֹ נֶאֱמָר (שם): "וְיִשֶׁם רְשָׁעִים יִרְקַב".

פירוש ברטנורא

של מצרים להביא דלתות, ובחירתו עמד סער גדול בים למבצע נטלו אחד מן והטילוה בים להקל מעליהם, בקשו להטיל האחרת אמר להם הטילונו עמה, מיד נח הים מועפו. כיון שהגיעו לנמל של עכו היתה מבצצת ויוצאה מתחת דופני הספינה:
יֵאָדָּו לֹא רָצוּ לְלַמֵּד עַל מַעֲשֵׂה לַחַם הַפְּנִים. שלא היו יודעים שאר אומנין לרדותם מן התנור שלא יחא נשבר, מפני שהיה עשוי כמין חיבה פרוצה: **לֹא רָצוּ לְלַמֵּד עַל מַעֲשֵׂה הַקְּמָרָת.** מכירין היו בעשב אחד ששמו מעלה עשן וכשהיו מערבים אותו עם סממני הקמורת היה עשן הקמורת מתמר ועולה כמין מקל ולא היה פונה אילך ואילך: **פֶּרֶק בְּשִׁיר.** הכרעת קול נעימה: **עַל מַעֲשֵׂה הַקֶּתֶב.** קושר ד' קולמוסים בד' אצבעותיו, וכותב שם בן ד' אותיות כאחת: **עַל הָרֵאשׁוֹנִים.** בן גמלא ובן קטין, מונבו והילני אמו, וניקנור: **וְעַל הָאֲחֵרֹונִים.** בית גרמו ובית אבטינס, הגרום בן לוי ובן קמצר. ואע"ג דבית גרמו ובית אבטינס נתנו טעם לדבריהם שלא רצו ללמד, שמא ילמד אדם שאינו הגון וילך ויעבוד לע"ז בכך. לא קבלו חכמים את דבריהם:

משניות מבוארות – קהתי

~ יום שלישי ~
ב א ו ר מ ש נ ה י א

וְאֵלֹוֹ – האנשים, היו מזכירים אותם **לְגִנְנָאֵי** – על מעשיהם: **שֶׁל בַּיִת גְּרָמוֹ** – אנשי בית גרמו, **לֹא רָצוּ לְלַמֵּד עַל מַעֲשֵׂה לַחַם הַפְּנִים** – שכן לחם הפנים היה עשוי כמין חיבה פרוצה, ואנשי בית גרמו היו היחידים שידעו כיצד לאפותו ולרדותו מן התנור שלא יישבר ולא יתעפש, ולא רצו ללמד את האומנות הזאת לאחרים. **שֶׁל בַּיִת אֲבַטְיִנְס,** **לֹא רָצוּ לְלַמֵּד עַל מַעֲשֵׂה הַקְּטָרֶת** – אנשי בית אבטינס היו יודעים מין עשב הנקרא "מעלה עשן", שהיו מערבים אותו עם סממני הקטורת, ועל ידי כך היה עשן הקטורת מתמר ועולה כמקל ואינו פונה לצדדים, ולא רצו לגלות דבר זה לאחרים. **הַגֵּרֶם בֵּן לִוִּי** – שהיה ממונה על השיר במקדש (עיין שקלים ה, א), **הָיָה יוֹדֵעַ פֶּרֶק בְּשִׁיר** – להנעים קולו בזמור; בברייתא בגמרא מסופר, שכשהיה נותן קולו בנעימה, היה מכניס גדלו (אגודלו) לתוך פיו ומניח אצבעו בין הנימין והיה מוציא כל מיני זמור. עד שהיו אחיו הכהנים נזרקים בבת ראש לאחריהם (נרתעים ונופלים בבת אחת). **וְלֹא רָצָה לְלַמֵּד** – את אמנות השיר לאחרים. **בֵּן קִמְצָר לֹא רָצָה לְלַמֵּד עַל מַעֲשֵׂה הַקֶּתֶב** – אמרו עליו, שהיה נוטל ארבעה קולמוסים בין חמש אצבעותיו, וכותב חיבה של ארבע אותיות בבת אחת (ברייתא בגמרא **יומא לח, ב**). **עַל הָרֵאשׁוֹנִים** – בן גמלא, בן קטין, מונבו והילני אמו, וניקנור, **נֶאֱמָר:** "זָכַר צְדִיק לְבִרְכָה" – שעל ידי מעשיהם נזכרים הם לשבח ולברכה, **וְעַל אֵלֹוֹ** – הנזכרים במשנתנו: בית גרמו, בית אבטינס, והגורס בן לוי ובן קמצר, **נֶאֱמָר:** "וְיִשֶׁם רְשָׁעִים יִרְקַב" – כלומר שלא יחא להם כל זכר. ואמנם בגמרא מובא, שבית גרמו ובית אבטינס נתנו טעם לחכמים על זה שלא רצו ללמד לאחרים, לפי שחוששים היו "שמא ילמד אדם שאינו הגון וילך ויעבוד עבודה זרה בכך", אבל ממשנתנו משמע שחכמים לא קבלו את דבריהם (**דמב"ס; ברטנורא**). ברם, בברייתא בגמרא מובא: "כולם מצאו תשובה לדבריהם (על מה שלא רצו ללמד), בן קמצר לא מצא תשובה לדבריו. על הראשונים נאמר: "זכר צדיק לברכה", ועל בן קמצר וחבריו נאמר: "ושם רשעים ירקב". מכאן יש מפרשים כך גם במשנתנו: על הראשונים – היינו על בית גרמו ועל בית אבטינס ועל הגורס בן לוי, הואיל ומצאו תשובה לדבריהם, נאמר: "זכר צדיק לברכה", ועל אלו – היינו על בן קמצר ושכמותו, נאמר: "ושם רשעים ירקב".

לשקע על ידו את הכיור בבור של מים (רש"י; ברטנורא), **שֶׁלֹא יְהִיּוּ מִימֵי נִסְפָּלִין בְּלִינָה** – שהכיור הוא כלי שרת, וכל דבר המתקדש בכלי שרת נפסל בלינה, מתוך כך היו צריכים לשפוך בכל בוקר את המים מן הכיור ולמלאו במים אחרים, שאף המים שבכיור היו נפסלים בלינה, ואילו על ידי המוכני נחברו המים שבכיור למים שבבור ולא נפסלו. ויש מפרשים, שמוכני הוא כלי שממנו היו באים המים לכיור כפי הצורך, ולא היו נפסלים באותו כלי בלינה, שאינו כלי שרת (**דמב"ס; המאירי**); **ועיין השגת הרמב"ד על הרמב"ם הל' בית הבחירה ג, יח.** **מְנַבֵּז הַמֶּלֶךְ** – של חדייב (מדינה בצפון ארם נהריים), שהתגייר עם אמו הילני כמה עשרות שנים לפני חורבן הבית השני (עיין בראשית דבה מו, ח; בבא בתרא יא, א), **הָיָה עוֹשֶׂה כָּל יְדוֹת הַפְּלִים שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים שֶׁל זָהָב** – בגמרא מבואר, שמדובר בכלים שאי אפשר לעשות אותם עצמם של זהב, כגון סכינים וקרדומים, ולכן מסופר כאן שעשה ידותיהם של זהב; **הֵילִנִי אָמוֹ עֲשֵׂתָה נִכְרְשֵׁת שֶׁל זָהָב עַל פְּתוֹחַ שֶׁל הַיֶּכֶל** – בגמרא מובאת ברייתא: "בשעה שהחמה זורחת ניצוצות יוצאין ממנה והכל יודעין שהגיע זמן קריאת שמע", כלומר שהנברשת היתה ניצוצת ומבריקה מקרני החמה העולה, ועל ידי כך היו אנשי ירושלים יודעים שהגיע זמן קריאת שמע, שמצוותה עם הנץ החמה (**רש"י**). **וְאָף הִיא עֲשֵׂתָה טָבֵלָא שֶׁל זָהָב, שִׁפְרֶשֶׁת סוּטָה פְּתוּכָה עֲלֶיהָ** – כדי שיעתיק הכהן ממנה את מגילת הסוטה בשעת הצורך, כמו שכתוב (**במדבר ה, כג**): "וכתב את האלות האלה הכהן בספר ומחה אל מי המרים", ולא יהיו צריכים לטלטל לשם זה ספר תורה. **נִיקְנֹור, נַעֲשׂוּ נְסִים לְדִלְתוֹתָיו** – בברייתא בגמרא מסופר, שניקנור הלך לאלכסנדריה של מצרים להביא דלתות לשערי המקדש, ועשה שם שתי דלתות ברושים מצופות נחושת, וכשחזר משם עם הדלתות בספינה עמד על הנוסעים סער גדול בים לטבעם; נטלו אחת מן הדלתות והטילוה לים, כדי להקל ממשא הספינה, וכשלא נח הים מועפו רצו להטיל את השנייה; עמד ניקנור וחיבק את הדלת בזרועותיו, ואמר להם: אם אתם מטילים אותה, הטילונו עמה לים; מיד נח הים מועפו. והיה ניקנור מצטער הרבה על חברתה. כיון שהגיעה הספינה לנמל של עכו, היתה הדלת הראשונה מבצצת ויוצאת מתחת דופני הספינה. דלתות אלו העמידו בשער המזרח של העזרה כנגד פתח ההיכל. ומובא בברייתא: "כל השערים שהיו במקדש נשתנו להיות של זהב, חוץ משערי ניקנור, מפני שנעשו בהם נסים"... (**יומא לח, א**); **וְהָיוּ מְזַכְּרִין אוֹתוֹ** – ויש גורסים: **אוֹתָם.** היינו כל אלה שהוזכרו במשנתנו, **לְשִׁבְחָה** – שהיו משבחים אותם על הדברים שעשו.

פ ר ק ר ב י ע י

א טרף בקלפי והעלה שני גזרלות. אחד פתוב עליו: לשם, ואחד פתוב עליו: לעזאזל. הסגן מימינו, וראש בית אב משמאלו. אם של שם עלה בימינו, הסגן אומר לו: אישי בהן גדול, הגבה ימינך! ואם של שם עלה בשמאלו, ראש בית אב אומר לו: אישי בהן גדול, הגבה שמאלך! נתנן על שני השעירים ואומר: לה' חטאת. רבי ישמעאל אומר: לא היה צריך לומר: חטאת, אלא לה'. והן עונין אחריו: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

ב קשר לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח, והעמידו כנגד בית שלוחו, ולגשחט כנגד בית שחיטתו. בא לו אצל פרו שניה, וסומך שתי ידיו עליו ומתודה. וכך היה אומר: אגא השם, עויתי פשעתי חטאתי לפניך, אני וביתי ובני אהרן עם קדושיך. אגא השם, כפר נא לעונות ולפשעים ולחטאים, שעויתי ופשעתי ושחטאתי

פירוש ברטנורא

ד א טרף בקלפי. טרף חטף ולקח פתאום בחטיפה בקלפי, ששנינו למעלה וקלפי היתה שם. ולמה בחטיפה, כדי שלא יתכוין להכיר במשמושו אויה של שם ויטלנו בימין, לפי שסימן יפה היה כשהיה עולה בימין; והעלה שני גזרלות. אחד בימין ואחד בשמאל. והשעירים עומדים אחד לימין ואחד לשמאל, ונתן גזרל שעלה בימין על שעיר של ימין וגזרל שעלה בשמאל על שעיר של שמאל: לה' חטאת. שם המפורש היה מוכר, והוא שם של יוד ה"א כמו שהוא נכתב: ר' ישמעאל אומר לא היה צריך כו'. ואין הלכה כר"י: והן עונים אחריו. כשמוכר את השם:

ב לשון של זהורית. צמר צבוע אדום: כנגד בית שלוחו. כנגד שער שיוציאו בו: ולגשחט. היה קושר לשון של זהורית כנגד בית שחיטתו כלומר בצוארו. והשחט לא אתי לאתחלופי בשעיר המשתלח, שזה בראשו וזה בצוארו. ותרוייהו בשאר שעירים לא מתחלפי, שאלו לשון של זהורית קשורה בהם ושעירים אחרים אין לשון של זהורית קשורה בהם: עויתי פשעתי חטאתי. מתנינן ר"מ היא דילין מקרא דכתיב (ויקרא י"ז) והתודה עליו את כל עונות בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם. אבל חכמים פליגי עליה ואמרו עונות אלו ודונות, פשעים אלו מרדים, חטאות אלו שגגות, לאחר שהתודה על הדונות ועל המרדים חזר ומתודה על השגגות בתורה, אלא אומר חטאתי עויתי פשעתי. וכן כבוד הוא אומר (תהלים ק"ז) חטאתנו עם אבותינו העוינו

משניות מבוארות – קהתי

~ יום רביעי ~

באור משנה ב

קָשֶׁר – הכהן הגדול, לאחר שנתן את הגזרלות על שני השעירים, **לְשׁוֹן שֶׁל זְהוּרִית** – רצועה של צמר צבוע אדום, בראש שעיר המשתלח – לעזאזל, היינו בין קרניו, והעמידו כנגד בית שלוחו – כנגד השער שיוציאו בו לשלחו לעזאזל, והוא שער המזרח, **וְלִגְשַׁחֵט** – ולשעיר שעלה עליו הגזרל "לשם" ועומד להישחט, קשר לשון של זהורית, כנגד בית שחיטתו – במקום שחיטתו, כלומר בצוארו. בגמרא מבואר שקשרו בהם לשונות אלו, כדי שלא יתערבו בשעירים אחרים, וקשרו לזה בראשו (בין קרניו) לזה בצוארו, כדי שלא יחלפו זה בזה. ולקחו של זהורית על שם הכתוב (ישעיה א, יח): "אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג יליכינו אם יאדימו כחולע כצמר יהיו" (כמבואר להלן סוף פרק ב). **בָּא לֹא אֶצֶל פָּרוֹ** – לאחר שקשר לשעירים לשונות של זהורית, בא הכהן הגדול אצל פרו, שניה – בפעם שנייה; שהרי כבר התודה עליו פעם אחת על עונותיו ועונות ביתו, כמו ששנינו לעיל (ג, ח), ועכשיו חזר להתודות עליו פעם שנייה על עונות כל אחיו הכהנים, וסומך שתי ידיו עליו – בין קרניו, ומתודה – על עונותיו ועונות ביתו ועונות כל הכהנים. **וְכַךְ הָיָה אוֹמֵר: אֲנָא הַשֵּׁם** – כלומר שהוכיר את השם המפורש ככתבו, כמו שבארנו (לעיל ג, ח), **עוֹיְתִי פִשְׁעוֹתִי חַטָּאתִי לְפָנֶיךָ, אֲנִי וּבֵיתִי וּבְנֵי אֹהֲרָן עִם קְדוֹשֵׁיךָ. אֲנָא הַשֵּׁם, כִּפְרוֹ נָא לְעוֹנוֹת וּלְפִשְׁעִים וּלְחַטָּאִים, שְׁעוֹיְתִי וּשְׁפִשְׁעוֹתִי וּשְׁחַטָּאתִי לְפָנֶיךָ, אֲנִי וּבֵיתִי וּבְנֵי אֹהֲרָן עִם קְדוֹשֵׁיךָ, כִּפְתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עִבְדְּךָ: "כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם, מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תְּטַהֲרוּ"** – וכבר בארנו (לעיל ג, ח), שסדר לשון הוידוי האמור במשנתנו ("עוֹיְתִי פִשְׁעוֹתִי חַטָּאתִי") הוא לדעת רבי מאיר, אבל חכמים סוברים, שהוא אומר: "חטאתי עויתי ופשעתי". והלכה כחכמים. **וְהָן** – הכהנים והעם העומדים בעזרה, **עוֹנִין אַחֲרָיו** – כשהם שומעים את השם המפורש: **בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד** – כמו שבארנו לעיל (ג, ח).

מבתיים; וכשהיו נושאים אשה ממקום אחר, היו מתנים עמה שלא תתבשם, שלא יאמר, ממעשה הקטורת הן מתבשמות; לקיים מה שנאמר: "והייתם נקיים מה' ומישראל". ועל דבר זה מזכירים את בית גרמו ואת בית אבטינס לשבח.

באור משנה א

משנתנו חזרת לתיאור העבודה של הכהן הגדול. בפרק הקודם לדנו, שלאחר שהתודה על פרו בא לו למזרח העזרה, לצד הצפוני של המזבח, ושם עמדו שני שעירי עזים, וקלפי היתה שם ובה שני גזרלות. פרקנו ממשין, איפוא, בתאור עבודתו של הכהן הגדול. **טֶרֶף בְּקַלְפֵי** – הכהן הגדול נענע וערבב את הגזרלות שבקלפי, כדי שלא יכיר אויה "לשם" ויטלנו בימינו, לפי שסימן טוב היה להם שעלה גזרל של שם בימינו (המאירי); ויש מפרשים: טרף – חטף, כלומר: הוציא דרך חטיפה מהירה את הגזרלות מתוך הקלפי, כדי שלא תהא לו שהות להבחין מה שהוא נוטל בימינו (רש"י) **וְהָעֵלָה שְׁנֵי גוֹרְלוֹת** – אחד בימינו ואחד בשמאלו, **אֶחָד פְּתוּב עָלָיו: לְשֵׁם, וְאֶחָד פְּתוּב עָלָיו: לְעִזְאֲזֵל** – ולאחר שהעלה את הגזרלות היה רואה מה העלה בימינו ומה בשמאלו, **הַסָּגָן מִיְמִינֹו, וְרֹאשׁ בֵּית אָב מִשְּׂמָאלוֹ** – כמו שבארנו לעיל (ג, ט), **אִם שֶׁל שֵׁם עָלָה בִּימִינוֹ, הַסָּגָן אוֹמֵר לוֹ: אִישִׁי בְּהֵן גְּדוֹל, הַגְּבֵה יְמִינְךָ!** – שידעו הכל שהגזרל שבימין הוא "לשם" (המאירי), **וְאִם שֶׁל שֵׁם עָלָה בְּשְׂמָאלוֹ, רֹאשׁ בֵּית אָב אוֹמֵר לוֹ: אִישִׁי בְּהֵן גְּדוֹל, הַגְּבֵה שְׂמָאלְךָ!** – להודיע שהגזרל שבשמאל הוא "לשם". **נִתְּנָן עַל שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים** – הגזרל שהעלה בימין נתן על השעיר שעמד לימינו, והגזרל שהעלה בשמאל על השעיר שעמד לשמאלו, **וְאוֹמֵר: לַה' חַטָּאת** – בשעה שנותן על השעיר את הגזרל של שם, והיה מזכיר את השם המפורש ככתבו. **רְבִי יִשְׁמַעְאֵל אוֹמֵר: לֹא הָיָה צָרִיךְ לוֹמֵר: חַטָּאת, אֶלָּא לַה' – בלבד, וְהָן** – הכהנים והעם העומדים בעזרה, **עוֹנִין אַחֲרָיו** – כשהם שומעים את השם המפורש: **בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד** – כמו שבארנו לעיל (ג, ח).

לְפָנֶיךָ, אָנִי וּבֵיתִי וּבְנֵי אֶהְרָן עִם קְדוּשֶׁיךָ, בְּפָתוּב בַּתּוֹרַת מֹשֶׁה עִבְדְּךָ (ויקרא טו, ל): "בֵּי-יָמֵם הָיָה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם לְמַחֵר אֲתֶכֶם, מִכָּל חַמְאָתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהַרְוּ". וְהֵן עֲזִינָן אַחֲרָיו: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. ג שְׁחַטוּ וּקְבַל בַּמִּזְרֵק אֶת דָּמוֹ, וְנִתְּנוּ לְמִי שֶׁהוּא מְמַרְס בּוֹ עַל הַרוֹבֵד הַרְבִּיעִי שֶׁבְּהִיכַל, בְּדִי שְׁלֵא יִקְרַשׁ. נְטַל מַחְתָּה וְעָלָה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, וּפְנָה גְחָלִים אֵילָךְ וְאֵילָךְ, וְחֻתְמָה מִן הַמַּעֲבָלוֹת הַפְּנִימִיּוֹת, וְיָרַד וְהִנִּיחָה עַל הַרוֹבֵד הַרְבִּיעִי שֶׁבְּעֹזָה.

ד בְּכָל יוֹם הָיָה חוֹתְמָה בְּשֵׁל כֶּסֶף וּמַעֲרָה בַתּוֹךְ שֶׁל זָהָב, וְהַיּוֹם חוֹתְמָה בְּשֵׁל זָהָב וּבָהּ הָיָה מְכַנְּיָם. בְּכָל יוֹם חוֹתְמָה בְּשֵׁל אַרְבַּעַת קַבִּין וּמַעֲרָה בַתּוֹךְ שֶׁל שְׁלֹשֶׁת קַבִּין, וְהַיּוֹם חוֹתְמָה בְּשֵׁל שְׁלֹשֶׁת קַבִּין וּבָהּ הָיָה מְכַנְּיָם. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: בְּכָל יוֹם חוֹתְמָה בְּשֵׁל סָאָה וּמַעֲרָה בַתּוֹךְ שֶׁל שְׁלֹשֶׁת קַבִּין, וְהַיּוֹם חוֹתְמָה בְּשֵׁל שְׁלֹשֶׁת קַבִּין, וּבָהּ הָיָה מְכַנְּיָם. בְּכָל יוֹם הָיָה מְכַנְּיָם, וְהַיּוֹם קָלָה. בְּכָל יוֹם הָיָה מְכַנְּיָם, וְהַיּוֹם קָצְרָה, וְהַיּוֹם אַרְבָּה. בְּכָל יוֹם הָיָה זְהָבָה יָרֵק, וְהַיּוֹם אָדָם; דְּבָרֵי רַבִּי מְנַחֵם. בְּכָל יוֹם מְקַרְבֵי פָרִם בְּשִׁחְרִית וּפָרִם בֵּין הָעֶרְפִּיּוֹם, וְהַיּוֹם מוֹסִיף מֵלֵא הַפְּנִיּוֹ.

פירוש ברטנורא

והרשענו. והלכה כחכמים. ומהו זה שאמר משה (שמות ל"ד) נושא עון ופשע וחטאה כך אמר משה לפני המקום בשעה שישראל חוטאים ועושים תשובה עשה להם ודונות כשננות:

ג מומרם. מניס ומנער ומערב בו, שלא יקפה כשישהה עד שיעשה עבודת הקטורת: על הרובד הרביעי. כל שורה ושורה של אבני הרצפה קרויה רובד. וא"א לפרש רובד הרביעי שבהיכל, שורה רביעית שבתוך ההיכל מפתח ההיכל ולפנים, דהא כתיב (ויקרא י"ז) וכל אדם לא יהיה באוהל מועד וכו', אלא הני רובד רביעי של היכל, כלומר רובד ה' שבעזרה, כשיוצא מן ההיכל לעזרה מונה את הרובדין ומניחו על הרובד הרביעי ושם עומד הממרס בו. דאילו בתוך ההיכל אי אפשר כדאמרן: וחותה. את הגחלים ומניח את המחיתה עד שיחפון בחפניו הקטורת ויתן לתוך הכף. ואח"כ יכניס כף ומחתה לפנים:

ד בכל יום. כשהותה גחלים ממערכה שניה של קטורת להכניס על מוצב הפנימי לקטורת שחרית וערבית: חותה בשל כסף ומערה בשל זהב. ואינו חותה בשל זהב, שחתית הגחלים שוחקת הכלי ומחסרתו והתורה חסה על ממונו של ישראל: והיום חותה בשל זהב. שלא להכריח על כהן גדול לערות מכלי אל כלי: כבדה. שהיה דופנה עבה: והיום קלה. שהיה דופנה דק: והיום ארוכה. כדי שתהא זרוע של כהן גדול מסיעתו: והיום אדום. מזהב הקרוי זהב

משניות מבוארות – קהתי

~ יום חמישי ~

באור משנה ד

משנתנו באה ללמד, ששונה הייתה חתיית הגחלים ביום הכיפורים מכלל יום. וכן היה הברדל גם בקטורת עצמה. כפי שיבואר במשנה.

בְּכָל יוֹם – אותו כהן שזכה בעבודת הקטורת, הָיָה חוֹתְמָה – נוטל גחלים בשביל הקטורת שהיה מקטיר על המזבח הפנימי שבהיכל, **בְּשֵׁל כֶּסֶף** – במחתה של כסף, וּמַעֲרָה בַתּוֹךְ שֶׁל זָהָב – ואחר כך היה מערה את הגחלים לתוך מחתה של זהב; בגמרא מבואר הטעם שלא היה חותה בשל זהב, לפי שהתורה חסה על ממונם של ישראל, שכן חתיית הגחלים שורפת את הזהב ומכלה אותו; וְהַיּוֹם – ביום הכיפורים, חוֹתְמָה בְּשֵׁל זָהָב – במחתה של זהב, וּבָהּ הָיָה מְכַנְּיָם – את הקטורת לפנים, כדי להקל על הכהן הגדול משהו חולשתו, שלא יצטרך לערות מכלי אל כלי. **בְּכָל יוֹם חוֹתְמָה בְּשֵׁל אַרְבַּעַת קַבִּין** – במחתה של כסף שהחזיקה ארבעה קבים (הקב = 2 ליטר בערך), וּמַעֲרָה בַתּוֹךְ שֶׁל שְׁלֹשֶׁת קַבִּין – בתוך מחתה של זהב שהחזיקה שלושה קבים; וּנְמַצָּא קַב שֶׁל גַּחְלִים מִתְפוּזָר, והיו מכבדים אותן לאמת המים שבעזרה, וְהַיּוֹם חוֹתְמָה בְּשֵׁל שְׁלֹשֶׁת קַבִּין וּבָהּ הָיָה מְכַנְּיָם – מהטעם שבארנו לעיל, כדי להקל על הכהן הגדול. **רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: בְּכָל יוֹם חוֹתְמָה בְּשֵׁל סָאָה** – שהיא ששה קבים, וּמַעֲרָה בַתּוֹךְ שֶׁל שְׁלֹשֶׁת קַבִּין – וּנְמַצָּאוּ, לדעתו, שלושה קבים מתפורים, וְהַיּוֹם חוֹתְמָה בְּשֵׁל שְׁלֹשֶׁת קַבִּין, וּבָהּ הָיָה מְכַנְּיָם – ואין להכה כרבי יוסי. **בְּכָל יוֹם הָיָה מְכַנְּיָם** – המחיתה היתה כבדה, שהיה דופנה עבה, וְהַיּוֹם קָלָה – המחיתה היתה קלה, שדופנה היה דק. **בְּכָל יוֹם הָיָה מְכַנְּיָם** – הידית של המחיתה היתה קצרה, וְהַיּוֹם אַרְבָּה – הידית היתה ארוכה, כדי שיוכל לינתה תחת זרועו ותהא מסיעתו. **בְּכָל יוֹם הָיָה זְהָבָה יָרֵק** – המחיתה של זהב שמערה לתוכה, זהבה היה ירוק, כלומר צהוב, וְהַיּוֹם אָדָם – המחיתה היתה של זהב אדום שחשיבותו מרובה משל ירוק, מפני כבוד היום. **דְּבָרֵי רַבִּי מְנַחֵם** – בכרייתא בגמרא מובא,

מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד – בגמרא מובאת ברייתא, שלפיכך התוודה בפעם ראשונה על עצמו ועל ביתו בלבד, ואחר כך בא להתוודות פעם שנייה אף על כל הכהנים, כי "מוטב שיבוא זכאי ויכפר על החייב, ואל יבוא חייב ויכפר על החייב".

באור משנה ג

שְׁחַטוּ – שחט הכהן הגדול את הפר, לאחר שהתוודה עליו פעם שנייה, וּקְבַל בַּמִּזְרֵק אֶת דָּמוֹ, וְנִתְּנוּ לְמִי שֶׁהוּא מְמַרְס בּוֹ – ונתן את המזרק לכהן, שהיה מנער ומערב בו, **עַל הַרוֹבֵד הַרְבִּיעִי שֶׁבְּהִיכַל** – רצפת העזרה היתה עשויה שורות שורות של אבני שיש, וכל שורה נקראת רובד, ומבואר בגמרא, שמה שאומרת משנתנו "על הרובד הרביעי שבהיכל" אין כוונתה בהיכל ממש, שהרי נאמר (ויקרא טז, יז): "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד כבואו לכפר בקודש עד צאתו", אלא הכוונה היא: על הרובד הרביעי שבעזרה מפתח ההיכל ולחוץ, היינו כשיוצא מן ההיכל לעזרה מונה את הרובדים ומניחו על הרובד הרביעי (רש"י), ושם ממרס הכהן את הדם במזרק, **בְּדִי שְׁלֵא יִקְרַשׁ** – הדם, שלאחר קבלת הדם מן הפר, היה הכהן הגדול הולך להקטיר את הקטורת ולכן היה צורך למרס במזרק, עד שיחזור מעבודת הקטורת ויטול את הדם לזריקה. **נְטַל** – הכהן הגדול, מַחְתָּה – בשביל הקטורת, וְעָלָה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ – שבעזרה, וּפְנָה גְחָלִים אֵילָךְ וְאֵילָךְ – לכאן ולכאן, וְחֻתְמָה – נוטל גחלים של אש במחתה, מִן הַמַּעֲבָלוֹת הַפְּנִימִיּוֹת – מן הגחלים שבפנים האש שעובלו (שנתאכלו) היטב, שלא יהיו כאודים המעלים עשן, וְיָרַד – מן המזבח, וְהִנִּיחָהּ – את המחיתה עם הגחלים הבעורות, **עַל הַרוֹבֵד הַרְבִּיעִי שֶׁבְּעֹזָה** – היינו על אותו רובד שנמצא עליו הממרס את הדם (ראו על פי שברישא נאמר "שבהיכל" וכאן – "שבעזרה". מבואר בירושלמי שהיינו ה'ד). עד שיחפון את הקטרת בחפניו ויתן לתוך הכף, ואחר כך יכניס את הכף והמחתה לפנים, לעשות מעשה הקטורת (כמפורט להלן ה, א).

בְּכֹל יוֹם הַיְהוּדָה דְּקָה, וְהַיּוֹם דְּקָה מִן הַדְּקָה.

הַ בְּכֹל יוֹם פְּהִינִים עוֹלָיִם בְּמִזְרְחָהּ שֶׁל כְּבֹשׁ יוֹרְדִין בְּמַעְרְבּוֹ, וְהַיּוֹם כִּהְנֵה גְדוֹל עוֹלָה בְּאִמְצַע יוֹרְד בְּאִמְצַע. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לְעוֹלָם כִּהְנֵה גְדוֹל עוֹלָה בְּאִמְצַע יוֹרְד בְּאִמְצַע. בְּכֹל יוֹם כִּהְנֵה גְדוֹל מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו מִן הַפִּיּוֹר, וְהַיּוֹם מִן הַתְּקִיתוֹן שֶׁל זֶהָב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לְעוֹלָם כִּהְנֵה גְדוֹל מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו מִן הַתְּקִיתוֹן שֶׁל זֶהָב. וּבְכֹל יוֹם הָיוּ שָׁם אַרְבַּע מַעְרְכוֹת, וְהַיּוֹם חֲמִשָּׁה; דְּבָרֵי רַבִּי מְאִיר. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: בְּכֹל יוֹם שְׁלֹשׁ, וְהַיּוֹם אַרְבַּע. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּכֹל יוֹם שְׁתַּיִם, וְהַיּוֹם שְׁלֹשׁ.

פירוש ברטנורא

פרוים, על שם שדומה לדם פרים: פרס. חצי מנה: דקה מן הדקה. דכתיב (ויקרא י"ז) ומלא חפניו קטורת פמים דקה. ומה תלמוד לומר והלא כבר נאמר (שמות ל') ושחקת מנחה הריק אלא לומר לך שקטורת של יום הכפורים תהא דקה מן הדקה:

ה ככל יום עולין במזרחו של כבש. דאמר מר כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין, שהוא למזרח, שהרי הכבש בדרום, לכך עולין במזרחו של כבש שסמוך לפנות לימין: ודיווח כהן גדול. משום כבודו להראות חשיבותו שהוא כבן בית והולך במקום שהוא חפץ מה שאין שאר כהנים רשאים לעשות כן:

ו בכל יום היו שם. במזבח החיצון: ארבע מערכות. של עצים שנמכרים עליהם האש, אחת מערכה גדולה שמקריבין עליה התמיד ואחת מערכה שניה שממנה נוטלים אש למזבח הקטורת ואחת מערכה של קיום האש שלא תסור משם אש לעולם ואחת מערכה של אברים ופדרים של תמיד של בין הערבים שלא נתעכלו מבערב ולא נשרפו כל הלילה שורפין אותם במערכה זו. ומוסיפין ביה"כ עוד מערכה אחת ליטול ממנה נחלים לקטורת לפני ולפנים: **רבי יוסי אומר בכל יום ג'. דג'** קראי כתיב (ויקרא ו') על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר זו מערכה גדולה. (שם) ואש המזבח תוקד בו זו מערכה שניה של קטורת. (שם) והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה זו מערכה ג' של קיום האש. ומערכה רביעית לאברים ופדרים שלא נתעכלו לית ליה לרבי יוסי, דסבירא ליה שאברים ופדרים שלא נתעכלו, בצדי מערכה גדולה הם נשרפים: **רבי יהודה אומר בכל יום שתיים.** דלית ליה מערכה שלישית של קיום האש. ומקרא שליש' של והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה דריש ליה רבי יהודה שהמכעיר קסמים דקים כדי להצית האש על המערכה הגדולה לא יצית על הצפה ועולם כשהם דולקים למזבח אלא ידליקם בראש המזבח. והלכה כר' יוסי:

משניות מבוארות – קהתי

להדרו (תמ"ט). **רבי יהודה אומר: לעולם כהן גדול עולה באמצע יוֹרְד בְּאִמְצַע** – גם בכל ימות השנה, כשהכהן הגדול היה עולה למזבח לעבודה (עיין לעיל א, ב), היה עולה באמצע הכבש. ואין הלכה כרבי יהודה. **בכל יום כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מן הפיור** – רווחן ידיו ורגליו מן הכיור שבעזרה (עיין לעיל ג, ב), **והיום** – בכל עשרת הקידושים (כדלעיל ג, ג), מקדש הכהן הגדול את ידיו ורגליו, **מן הקיתון של זהב** – דרך כבוד וחשיבות. הקיתון הוא מין כד. **רבי יהודה אומר: לעולם כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מן הקיתון של זהב** – אף בכל ימות השנה. ואין הלכה כרבי יהודה.

שזהב אדום היינו "זהב פרוויים" הנקרא כך על שם שהוא דומה לדם פרים. **בכל יום מקריב פרס בשחרית ופרס בין הערבים** – היינו חצי מנה, משקל חמישים דינר, **והיום מוסיף מלא חפניו** – קטורת, ששלש הקטורת היה הכהן הגדול עושה ביום הכיפורים, שתיים כמו בשאר ימות השנה, פרס בשחרית ופרס בין הערביים, על המזבח שבהיכל, ועוד אחת נוספת של עבודת היום, שמכניסה לקודש הקדשים, וזו היתה מלוא חפניו. **בכל יום היתה דקה** – הקטורת היתה דקה, כמו שכתוב במעשה הקטורת (שמות ל, לו): "ושחקת מנחה הדק", **והיום** – הקטורת של היום, שהיה מכניס לקודש הקדשים, היתה **דקה מן הדקה** – בגמרא מבואר הטעם, שנאמר בסדר עבודת היום (ויקרא טו, יב): "ולקח מלא המחתה גחלי אש... ומלא חפניו קטרת סמים דקה" – ומה תלמוד לומר "דקה", והרי כבר נאמר: "ושחקת מנחה הדק", אלא בא הכתוב ללמד שקטורת של יום הכיפורים תהא דקה מן הדקה, והיינו שמפריש שלושה מנים של קטורת מערב יום הכיפורים כדי ליטול מהם מלוא חפניו להקטרה ביום הכיפורים, ומחזירים למכתשת בערב יום הכיפורים, ושוחקים יפה יפה כדי שתהא דקה מן הדקה.

ב א ו ר מ ש נ ה

אגב המשנה הקודמת מוסיפה משנתנו לפרט עוד דברים בעבודת המקדש, שהיו שונים ביום הכיפורים מבשאר הימים.

בכל יום פהינים עוליים במזרחו של כבש – המזבח, **יוֹרְדִין בְּמַעְרְבּוֹ** – שהכבש היה בדרומו של המזבח, והעולה בו ימינו לצד מזרח, הלכן הכהן המעלה את אברי הקרבן למזבח היה עולה בצד המזרחי של הכבש, שכן אמרו חכמים: "כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין", והיה מקיף את המזבח לצורך עבודתו, היינו שהיה הולך כל צד המזרח, וממנו לצד הצפוני וממנו לצד המערבי, ומשם היה יורד בצד המערבי של הכבש, שהוא שוב לימינו; ולא היה הולך באמצע המזבח, משום יראת שמים. **והיום** – ביום הכיפורים, **כהן גדול עולה באמצע יוֹרְד בְּאִמְצַע** – להראות כבודו וחיבתם של ישראל שהוא שליחם, שעושה עצמו כבן בית לפני הקב"ה, ויש גורסים – והיום עולים באמצע יוֹרְדִים באמצע. כלומר שהכהנים המלווים את הכהן הגדול עולים ויורדים באמצע הכבש כדי

~ יום ששי ~

ב א ו ר מ ש נ ה

משנתנו ממשכה בשניונים שהיו במקדש ביום הכיפורים.

בכל יום היו שם – על המזבח שבעזרה, **ארבע מערכות** – של עצים הבעורים, ומפורש בבביתא בגמרא (יומא מה, א): ראשונה מערכה גדולה, שעליה מקריבים את התמיד ואמורי שאר הקרבנות; שנייה, שממנה נוטלים גחלי אש למזבח שבהיכל, להקטיר עליו קטורת; שלישית, לקיום האש, כמו שכתוב (ויקרא ו, ה): "והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה"; רביעית, לאברי התמיד של בין הערביים, שלא הספיקו להישרף כל הלילה; **והיום חמש** – ביום הכיפורים היו חמש מערכות עצים על המזבח, שהוסיפו מערכה מיוחדת ליטול ממנה גחלים לקטורת שהכהן הגדול מכניס לקודש הקדשים; **דְּבָרֵי רַבִּי מְאִיר** – הסובר, שהיו ארבע מערכות בכל יום. **רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: בְּכֹל יוֹם שְׁלֹשׁ** – מערכות היו על המזבח: מערכה גדולה, מערכה שנייה של קטורת ומערכה לקיום האש; **וְהַיּוֹם אַרְבַּע** – וביום הכיפורים מערכה רביעית לקטורת המיוחדת ליום, כמו שבאנו לעיל. רבי יוסי סובר, שלא היתה מערכה מיוחדת לאברים שלא נשרפו כל הלילה, אלא היו שורפים אותם בצדי המערכה הגדולה. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּכֹל יוֹם שְׁתַּיִם** – מערכה גדולה ומערכה שניה של קטורת, **וְהַיּוֹם שְׁלֹשׁ** – מערכה נוספת לקטורת המיוחדת של יום הכיפורים, שלדעת רבי יהודה אף מערכה לקיום האש לא היתה.

פ ר ק ח מ י ש י

א הוציאו לו את הפך ואת המחקה, והפן מלא חפניו ונתן לתוך הפך: הגדול לפי גדלו, והקטן לפי קטנו; וכך היתה מדה. נטל את המחקה בימינו ואת הפך בשמאלו. היה מהלך בהיכל, עד שמגיע לבין שתי הפרכות המבדילות בין הקדש ובין קדש הקדשים, וביניהן אמה. רבי יוסי אומר: לא היתה שם אלא פרכת אחת בלבד, שנאמר (שמות כו, ג): "והבדילה הפרכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים". החיצונה היתה פרופה מן הדרום, והפנימית מן הצפון. מהלך ביניהן, עד שמגיע לצפון. הגיע לצפון, הופך פניו לדרום, מהלך לשמאלו עם הפרכת, עד שהוא מגיע לארון. הגיע לארון, נתן את המחקה בין שני הבדים. צבר את הקמורת

פירוש ברטנורא

ד א הוציאו לו. מלשכת הכלים: וכך היתה מדה. כמדתה בחוץ כך מדתה בפנים מה בחוץ היה חופן בחפניו ממש ולא בכלי, כך בפנים כשמערה הקמורת מן הכף לתוך חפניו לא היה מערה בכלי עשוי כמדת חפניו אלא לתוך חפניו ממש: נטל את המחקה בימינו. לפי שהיא כבדה וחמה וכך הקטורת קלה הימנה לכך מחתה בימינו וכך בשמאלו: היה מהלך בהיכל. נכנס ומהלך בתוכה למערב: לבין שתי הפרוכות. לפי שנסתפקו בבית שני אם המחיצה המבדלת בין הקדש ובין קדש הקדשים שהיתה בבית ראשון והיה עביה אמה או אותה אמה כלפנים או כלחוץ, לפיכך עשו ב' פרוכות אחת חיצונה ואחת פנימית: וביניהן. אור אמה לקלוט ביניהן אור מקום המחיצה: החיצונה פרופה מן הדרום. רבנן קאמי ליה, דפליגי עליה דרבי יוסי ואמרי והבדילה הפרוכת לכם במשכן בלבד נאמר: פרופה. ראשה כפולה לצד החיצון ונאחות בקרם של זהב לזוית [פתוחה] מן הדרום ועומדת: מהלך ביניהן. נכנס כפריפת הדרום ומהלך ביניהם עד שמגיע לפרפת הצפון: הגיע לצפון. משכנס לתוך חלל בית קודש הקדשים הפך פניו לדרום לילך עד בין הבדים שהוא באמצע החלל. שהבדים היו ארוכים עד הפרוכת ראשו אחד למערב והשני לו למזרח, אחד בראש הארון לצפון ואחד בראשו לדרום: מהלך לשמאלו עם

משניות מבוארות – קהתי

הקטורת היא עיקר המצוה, אלא מפני שהמחתה כבדה וחמה וכך הקטורת קלה הימנה, לפיכך הקלו על הכהן הגדול שיהא נוטל את המחחה בימינו ואת הכף בשמאלו (גמרא; עיין רמב"ם הל' עבודת יום הכיפורים ד, א; ועיין "תוספות יום טוב"). וכך נכנס להיכל. והוא הנה מהלך בהיכל – למול מערב, עד שמגיע לבין שתי הפרוכות המבדילות בין הקדש – ההיכל – ובין קדש הקדשים, וביניהן אמה – בין פרוכת לפרוכת היה ריווח אמה; שכן בבית ראשון היה מבדיל בין ההיכל ובין קודש הקדשים כותל בעובי של אמה אחת, והוא נקרא "אמה טרקסין", ואילו בבית שני, שהיה גבוה הרבה יותר מבית ראשון, אי אפשר היה להעמיד שם כותל בעובי של אמה אחת בלבד, והיו צריכים לעשות פרוכת בין ההיכל לקודש הקדשים כמו במשכן, אבל ספק היה להם אם אותה האמה של עובי הכותל קדושה כלפנים או קדושה כלחוץ, לפיכך עשו שם שתי פרוכות, זו לפנים מזו, וביניהן חלל של אמה כעובי של הכותל שבבית ראשון. רבי יוסי אומר: לא היתה שם אלא פרכת אחת בלבד – כמו במשכן, שנאמר – ב: "והבדילה הפרכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים" – ולדעת רבי יוסי לא היה להם ספק כלל בענין האמה, אלא ברור היה להם אם כלפנים אם כלחוץ, ותלו את הפרוכת במקום שקדושת קודש הקדשים נגמרת שם (תמאיר; ועיין תוספות יומא נא, ב). מכל מקום משנתנו ממשכה לפי דעת תנא קמא. שהיו שם שתי פרוכות: החיצונה – הפרוכת החיצונה, שלצד ההיכל, היתה פרופה – ראשה כפול לצד חוץ ונאחו בקרם של זהב, כדי שישאר שם מקום כניסה, מן הדרום – מקצה שבצד דרום, והפנימית מן הצפון – והפרוכת הפנימית שלצד קודש הקדשים היתה פרופה מקצה שבצד צפון. והכהן הגדול נכנס עם המחחה בימינו והכף בשמאלו במקום הפריפה שברום של הפרוכת החיצונית, והיה מהלך ביניהן – בין שתי הפרוכות, עד שמגיע לצפון – למקום הפריפה שבצפון של הפרוכת הפנימית, הגיע לצפון – ונכנס דרך הפריפה לקודש הקדשים, הופך פניו לדרום – לילך עד בין בדי הארון, שהם באמצע החלל של קודש הקדשים, והוא מהלך לשמאלו עם הפרכת – כלומר כשיד שמאלו לצד הפרוכת, שהמהלך מצפון לדרום שמאלו למזרח, והרי הפרוכת היתה במזרחו של קודש הקדשים, עד שהוא מגיע לארון – בגמרא מבואר: למקום הארון, שהרי מדובר במשנתנו בבית שני, ובבית שני לא היה שם ארון (כלהלן משנה ב). הגיע לארון, נתן את המחקה –

בגמרא מבואר: מערכה גדולה למדים – לדברי הכל – מן הכתוב (ויקרא ו, ב): "היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה"; מערכה שנייה של קטורת למדים ממה שנאמר (שם): "ואש המזבח תוקד בו"; מערכה לקיט האש למדים רבי יוסי ורבי מאיר ממה שנאמר (שם ו, ה): "והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה". אבל רבי יהודה סובר שלא היתה מערכה לקיום האש, והוא דורש מפסוק זה, שהמבעיר קסמים דקים כדי להצית עצי המערכה הגדולה, לא ידליקים למטה ויעלם כשהם דולקים למזבח, אלא ידליקים בראש המזבח דווקא. ברם, החולקים עליו למדים דבר זה מן הכתוב (ויקרא א, ז): "ויתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח" (עיי' בגמרא). מערכה רביעית נדרשת – לדברי רבי מאיר – מהווא"ו של "ואש המזבח..." אבל שאר התנאים אינם דורשים את הווא"ו. והלכה כרבי יוסי.

ב א ו ר מ ש נ ה א

משנתנו היא המשך למשנה ג' בפרק הקודם; שם למדנו, שאחר וידויו השני שחט הכהן הגדול את פרו וקיבל את דמו במזרק ונתנו לכהן שיהא ממרס בו עד שיחזור מעבודת הקטורת להזוהו, כדי שלא יקדש הדם בינתיים. אחר כך נטל מחתה של זהב ועלה לראש המזבח, ונטל בה (מן המערכה המיוחדת לכך) גחלי אש, ויחד הניחה על הרובד הרביעי שבעורה (אצל הממסר בדם). משנתנו ממשיכה, איפוא, בתיווה העבודה של הכהן הגדול.

הוציאו לו – לאחר שהניח הכהן הגדול את המחחה של הגחלים על הרובד הרביעי שבעורה, הוציאו לו את הפך – של זהב, ריקה, מלשכת הכלים, ואת המחקה – מלאה קטורת דקה מן הדקה, מלשכת בית אבטינס (עיי' לעיל א, ה), והפך – מתוך אותה מחתה, מלא חפניו – קטורת, כמו שנאמר (ויקרא טז, יב): "ולקח מלא המחחה גחלי אש מעל המזבח מלפני ה' ומלא חפניו קטורת סמים דקה..." ונתן לתוך הפך – את הקטורת שבחופניו: הגדול לפי גדלו, והקטן לפי קטנו – כלומר שלא היתה מידה קבועה לקטורת, אלא לפי חופניו של הכהן הגדול, אם גדולים אם קטנים; וכך היתה מדה – של הקטורת, לא פחות ולא יותר ממלוא חופניו של הכהן הגדול. בגמרא מבואר: כמידתה בחוץ כך מידתה בפנים, מה בחוץ היה חופן בחופניו ממש ולא בכלי, כך בפנים (בקודש הקדשים) הוא מערה את הקטורת מן הכף לתוך חופניו ממש ולא לתוך כלי העשוי כמידת חופניו. נטל את המחקה – של הגחלים, מן הרובד הרביעי שבעורה, בימינו – ביד ימינו, ואת הפך – של הקטורת, בשמאלו – ואמנם מה הראוי היה שיטול הכף בימינו והמחתה בשמאלו, שהרי

על גבי גְּחִלִים, וְנִתְמַלֵּא פֶל הַבַּיִת פְּלוּ עֵשֶׂן. יֵצֵא וְבֵא לֹא בְּדֶרֶךְ בַּיִת פְּנִיָּסוֹ, וּמִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה קְצֵרָה בְּבֵית הַחֵיצוֹן, וְלֹא הָיָה מְאָרִיךְ בְּתִפְלָתוֹ, שֶׁלֹּא לְהִבְעִית אֶת יִשְׂרָאֵל.

ב מְשַׁנְטֵל הָאָרוֹן, אֲכָן הָיְתָה שֵׁם מִימֹת נְבִיאִים רְאִשׁוֹנִים, וְשִׁתְיָה הָיְתָה נְקֵרָתָה, גְּבוּהָה מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשׁ אַצְבָּעוֹת, וְעֵלְיָה הָיָה נוֹתֵן.

ג נִטַּל אֶת הַדָּם מִמִּי שֶׁהָיָה מְמָרֵם בּוֹ, נִכְנָס לְמָקוֹם שְׂנֹכְנָם, וְעָמַד בְּמָקוֹם שְׁעָמֵד, וְהָיָה מִמֶּנּוּ אַחַת לְמַעְלָה וְשִׁבְעַת לְמַטָּה, וְלֹא הָיָה מִתְּפִנֵן לְהִזוֹת לֹא לְמַעְלָה וְלֹא לְמַטָּה אֲלָא כְּמַצְלִיף. וְכֵן הָיָה מוֹנֵה: אַחַת, אַחַת וְאַחַת,

פירוש ברטנורא

הפריכות. שהמהלך מצפון לדרום שמאלו למזרח והפריכות היתה במזרח נמצא שמאלו עם הפריכות: **עד** שהוא מגיע לארון. למקום ארון, ולא לארון ממש דבכית שני לא היה שם ארון; דרך פניסתו. שלא היה מסב את פניו לצאת אלא יוצא דרך אחורו ופניו לארון; ומתפלל תפלה קצרה. זו היא, יהו רצון מלפניך ה' אלהי שאם שנה זו שחונה (פירוש חמה) שתהא גשומה, ולא יעדי עבר שולטן מדבית יהודה, ולא יהיו עמך ישראל צריכים פורנס זה מזה ולא מעם אחר, ולא תכנס לפניך תפלת עובדי דרכים, פירוש מפני שהם מתפללים שלא ידרו גשמים: בבית החיצון. **בחיכל:** שלא להבעית את ישראל. שיאמרו מת הוא:

ב ושתייה היתה נקראת. על שם שממנה נשתה העולם שבה יסד הקב"ה את עולמו. שתייה יסוד:

ג למקום שנכנס. בבית קודש הקדשים: במקום שעמד. בין הברים: ולא היה מתכוין להזות לא למעלה. שתהא אחת למעלה בחודה של כפורת העליון והשבע למטה (בעוביה), שהרי לא על הכפורת נוגעים אלא לארץ נופלים: **אלא כמצליף.** כמלקה הוה שמתחיל בין הכתפים ויורד למטה, כך היה מתכוין שיהיו ח' הזאות הללו בארץ כשורה, זו תחת זו: **אחת ואחת.** שאם לא ימנה הואה ראשונה שלמעלה לעצמה עם כל שבע שלמטה פעמים שימעה וימנה הואה ראשונה עם שבע שלמטה, ובחאה הראשונה שלמטה ימנה שתיים. ואין לומר ימנה הואה שלמעלה עם שבע שלמטה וימנה עד שמנה, ד"ל מצוה

משניות מבוארות – קהתי

בבלה עם כלי חמדת בית ה', ודרשו: איזהו "כלי חמדת בית ה'"? זה הארון; ויש סוברים שנגנו על ידי אישיהו המלך (עיינן גמרא יומא נג, ב; נד, א); מכל מקום בבית שני לא היה ארון אלא אֲכָן הָיְתָה שֵׁם – בקודש הקדשים (עיינן "תוספות יום טוב"), מִימֹת נְבִיאִים רְאִשׁוֹנִים – שמואל ודוד (גמרא סוטה מח, ב), וְשִׁתְיָה הָיְתָה נְקֵרָתָה – בכרייתא בגמרא מבואר: על שם שממנה הושעת העולם. וכן אמרו חכמים: מציון נברא העולם (מתחילה נברא אה ציון וסביבה נדבקו רגבים מכל צד עד סוף העולם). שנאמר (תהלים ג, א-ב): "אֵל אֱלֹהִים ה' דָּבַר וַיִּקְרָא אֶרֶץ מְמֹרָח מִשֵּׁם עַד מְבֹאוֹ. מִצִּיּוֹן מִכְּלֵל יוֹפֵי אֱלֹהִים הוֹפִיעַ" – ממנו מוכלל יופיו של עולם. יש מפרשים: שממנה הושעת העולם – "ששם נתיסד תכלית העולם והמכוון בו" (המאירי). והרמב"ם כותב: "פירוש "שתייה" – יסוד, כי מקום העבודה יסוד העולם, כמו שהזכרנו בתחילת אבות"; ואבן השתייה היתה גְּבוּהָה מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשׁ אַצְבָּעוֹת, וְעֵלְיָה הָיָה נוֹתֵן – הכהן הגדול את המחתה ביום הכיפורים ומקטיר את הקטורת.

באור משנה ג

נִטַּל אֶת הַדָּם – לאחר עבודת הקטורת, כשסיים הכהן הגדול את תפלתו הקצרה (כמבואר לעיל משנה א), יצא ונטל את מזרק הדם, מִמִּי שֶׁהָיָה מְמָרֵם בּוֹ – מידו של אותו כהן שהיה בוחשו כל הזמן שלא יקרה (כמבואר לעיל ד, ג), נִכְנָס לְמָקוֹם שְׂנֹכְנָם – תחילה, היינו לקודש הקדשים, וְעָמַד בְּמָקוֹם שְׁעָמֵד – בשעת ההקטרה, היינו בין הברים (כמבואר לעיל משנה א) וְהָיָה מִמֶּנּוּ – מן הדם, באצבעו, אַחַת לְמַעְלָה – הזאה אחת למעלה, וְשִׁבְעַת הַזֹּאוֹת לְמַטָּה – שנאמר (ויקרא טז, יד): "וּלְקַח מִדַּם הַפָּר וְהוּא בְּאֶצְבָּעוֹ עַל פְּנֵי הַכְּפֹרֶת קִדְמָה, וּלְפָנֵי הַכְּפֹרֶת יוֹה שִׁבְעַת פְּעֻמִּים מִן הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ." ולמדו מפי השמועה, שמה שכתוב "והוה באצבעו על פני הכפורת" היינו הזאה אחת, מלבד שבע ההזאות הנזכרות אחריה (עיינן גמרא יומא נה, א), וְלֹא הָיָה מִתְּפִנֵן לְהִזוֹת לֹא לְמַעְלָה וְלֹא לְמַטָּה – כלומר לא היה מתכוון להזות הזאה ראשונה על חודה העליון של הכפורת, ושבע ההזאות שאחריה למטה על עוביה של הכפורת, שלא על הכפורת נפל הדם אלא על הארץ, אֲלָא כְּמַצְלִיף – כמי שמרים ידו להצליף, ומפורש בגמרא: כשהוא מזה למעלה מצדד גב ידו למטה ומזה כלפי מעלה (באופן שהדם עולה למעלה באויר שכנגד חודה העליון של

של הגחלים, בֵּין שְׁנֵי הַבְּדִים – של הארון, ומבואר בגמרא: כבין שני הבדים (כאילו היו שם, ונותנה ביניהם – רש"י). צָבַר אֶת הַקְּטֹרֶת עַל גְּבֵי גְּחִלִים – כבר הזכרנו שהכהן הגדול צריך היה בקודש הקדשים להחזיר את הקטורת לתוך חופניו, וליתן אותה מתוך החופניים על הגחלים. כן צריך היה להיזהר שלא יפול מן הקטורת לארץ אפילו כחרדל שאם לא כן נמצא מלוא חופניו חסר; ופירשו בגמרא, שלאחר שהניח הכהן הגדול את מחתת הגחלים היה אוחז בראשי אצבעותיו של שתי ידיו את ידית הכף, ומושכה מעט מעט בשתי אגודליו עד שמגיע ראש הידית של הכף לבין אצילי ידיו, והכף עצמה בפס ידיו, ומטה את הכף לצידה מעט עד שתתערה הקטורת כולה לתוך חופניו, וזו היא עבודה קשה שבמקדש; זהו ששינוי במשנתנו: צבר את הקטורת – מתוך חופניו, על גבי גחלים – שבמחתה, כלומר שהיה צוברה במחתה לצד מערב, רחוק ממנו, כדי שלא ייכווה, וְנִתְמַלֵּא פֶל הַבַּיִת פְּלוּ עֵשֶׂן – והרמב"ם כותב: "ומתמין שם עד שיתמלא הבית עשן". יֵצֵא וְבֵא לֹא – מקודש הקדשים להיכל, בְּדֶרֶךְ בַּיִת פְּנִיָּסוֹ – כדרך שנכנס, שלא היה מוחר פניו לצאת אלא הולך אחורנית ופניו לקודש הקדשים, משום יראת הכבוד, וּמִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה קְצֵרָה בְּבֵית הַחֵיצוֹן – בחיכל, לאחר שיצא לשם, וְלֹא הָיָה מְאָרִיךְ בְּתִפְלָתוֹ, שֶׁלֹּא לְהִבְעִית אֶת יִשְׂרָאֵל – שאילו היה מתמהמה, היו חוששים שמה מת פנים, לפי שקבלה היתה בידם, שכהן גדול המשנה דבר בעבודת הקטורת, או אם אינו הגון, הרי הוא מת שם. בגמרא מובא, שכך היתה תפילתו של כהן גדול: "יהו רצון מלפניך ה' אלהינו שאם תהיה שנה זו שחונה (חמה) תהא גשומה, ולא יסוד שבט מבית יהודה, ולא יהיו עמך בית ישראל צריכים זה לזה לפרנסה, ואל תיכנס לפניך תפילת עובדי דרכים" (לענין הגשם).

~ שבת קודש ~

באור משנה ב

משנתנו באה לציון, באיזה מקום בקודש הקדשים היה נוֹתֵן הַכֵּהן הַגְּדוֹל את המחתה בבית שני, מאחר שלא היה שם ארון. מְשַׁנְטֵל הָאָרוֹן – בחורבן בית ראשון; וכבר הזכרנו (שקלים ו, א), שנחלקו בזה תנאים: יש סוברים שגלה לבבל, שנאמר (דברי הימים ב לו, י): "ולתשובת השנה שלח המלך נבוכדנאצר וביאהו (את יהויכין)

אֶחָת וְשְׁתַּיִם, אֶחָת וְשְׁלֹשׁ, אֶחָת וְאַרְבַּע, אֶחָת וְחֲמִשׁ, אֶחָת וְשֵׁשׁ, אֶחָת וְשִׁבְעָה. יֵצֵא וְהִנִּיחוּ עַל פֶּן הַזֵּהָב שְׂפֵהִיכָל.

פירוש ברטנורא

להפסיק מתנות שלמטה מתוך שבעה ולא מתוך שמונה:

משניות מבוארות – קהתי

מונה גם את ההזאה הראשונה שלמעלה, אֶחָת וְשְׁתַּיִם, אֶחָת וְשְׁלֹשׁ, אֶחָת וְאַרְבַּע, אֶחָת וְחֲמִשׁ, אֶחָת וְשֵׁשׁ, אֶחָת וְשִׁבְעָה – הטעם שהיה מונה עם כל אחת גם את ההזאה שלמעלה מבואר בגמרא: שלא יטעה בהזאות (שלא ישכח וימנה הזאה ראשונה מכלל השבע – רמב"ם). יֵצֵא – הכהן הגדול מקודש הקדשים, וְהִנִּיחוּ – את המזרק עם דם הפר, עַל פֶּן הַזֵּהָב שְׂפֵהִיכָל – והוא מקום המוכן לכך, להניח עליו את המזרק (המאירי).

הכפורת, ומשם נופל לארץ – המאירי), וכשהוא מזה למטה (שבע ההזאות). מצדד גב ידו למעלה (ומזה למול פניו, אחת גבוהה ואחת בנמוך הימנה, וכולן נופלות על הארץ – רש"י), כלומר שהיה מזה הזאה אחת בהרמת היד מלמטה למעלה, ושבע הזאות בהורדת היד מלמעלה למטה. ובברטנורא מבואר: כמצליף – כמלקה הזה שמתחיל בין הכתפיים ויורד למטה, כך היה מתכוון שיהיו שמונה הזאות הללו בארץ כשורה, זו תחת זו". וְכִפֵּי הָיָה מוֹנֶה – את ההזאות: אֶחָת – היינו ההזאה למעלה, אֶחָת וְאַחַת – עם כל הזאה שלמטה היה

אגרות קודש

ב"ה, כ"א סיון, תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ג הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ כו' מוה"ר יהושע שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מי"ז סיון, הנה נבהלתי לקרות התחלתו אשר קשה לו מאד כו' וכו' ובהדי כבשי דרחמנא למה לך. ובמה שמעתיק דברי הרמב"ם אשר אין הקב"ה עושה נס יוצא מדרך הטבע לאיש פרטי, הנה במוחש ראינו נסים יוצאים מדרך הטבע גם לאנשים פרטים ובפרט בשנים האחרונות. ובפרט בהעניינים התלויים בחלל הגוף שכמה וכמה פעמים טעו בזה לאחרי כל הבדיקות. וכ"ז נוסף על זה שמיום ליום מתחדשים תרופות חדשות. אלא שמוכרח הדבר וא"א בלא"ה לחזק ההתקשרות עם השי"ת הרופא כל בשר ומפליא לעשות ואין "המקרא" יוצא מידי פשוטו שהוא מפליא לעשות בפוי"מ לאדם פרטי והראי' ע"ז כיון שכל אחד בפרט מברך ברכה זו. והאריכות בזה אך למותר. והלואי שלא היו מקיימים הענין דיוסיף דעת גו' בכיו"ב וטוב יותר לקיים מרז"ל שאין בעל הנס מכיר בניסו. מובן שכל הנ"ל אינו שולל כלל הסברא שצריך לדעת חו"ד עכ"פ של שני רופאים במקצוע זה וחוו"ד בנוגע לפעולות, וכידוע מאמר הצ"צ שהתורה אומרת שיש רשות לרופא לרפאות, אבל לא ח"ו לגרום מרה שחורה כו'.

במ"ש בענין חג השבועות ובמנהגים שמצא בספרי החסידים, הנה נדבר בעת התועדות בחה"ש שעבר, אשר היפך דעת העולם הרי בשעת מתן תורה הנה נגלה דתורה היתה רק בהעלם ובנסתר כי ביום מ"ית שמעו ישראל רק עשה"ד וגם בזה הרי על כל דו"ד פרח נשמתם, שבמילא אין שייך אז ענין של הבנה והשגה, ושאר כל התורה ניתנה רק בהעלם. וכידוע בכ"מ ובאזהרות דר' סעדי' גאון איך שכל התרי"ג מצות וז' מצות דרבנן נכללים ונרמזים (בתרי"ד אותיות) דעשרת הדברות. משא"כ נסתר דתורה שהרזי דרזין בזה הוא מעשה מרכבה הרי ראו כל ישראל ואפילו הטפלים לישראל (ואפילו אלו שהי' בהם חשש לקצץ בנטיעות ח"ו מפני היותם מערב רב, אבל בני ישראל הרי פסקה זוהמתן במ"ת, וגם לאחר חטא העגל הרי אף שבמקצת חזרה אבל בכ"ז נשתנו מן הקצה אל הקצה ואפי' בגשמיות וכמוכח בשבת קמ"ז ע"א).

בברכה שהשי"ת יזכהו לבשר תמיד טובות בעניניו הפרטים ובעניינים הכלליים.

עין יעקב - מסכת ברכות

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

רש"י

עובר בחמשה קולות. מזולזל בחמשה קולות שבירך בהן הקב"ה את ישראל: אותן קולות דקודם מתן תורה הוון. הנך קולות בתראי היינו הנך דאיירי בהו לעיל וקאמר דנראין היו ואע"פ שהקול אינו נראה זה נראה: מביאים תורה בית ה'. כי אשיב את שבות וגו'. סיפיה דקרא דחמשה קולות דלעיל הוא:

עניני וידעו העם הנה כי אתה ה' האלהים וגו'. ואכן נענה בתפילתו זאת, שכן נאמר בפסוק שלאחריו 'תפל אש ה' ותאכל את העלה ואת העצים' וגו'.

עתה מבארת הגמרא מדוע הוצרך אליהו לכפול את בקשתו: 'ענני ה' ענני', תחילה ענני שתתן אש מן השמים על קרבני, ולאחר מכן ענני שלא יאמרו שמעשה בשמים הם, אלא יבואו מתוך כך לאמונת הבורא.

לאחר שהובאו דברי רב הונא שצריך להזהר בזמן תפילת המנחה, מביאה הגמרא עוד מימרות בענין זה: רבי יוחנן אמר, אף בתפלת ערבית יש להזהר להתפללה בתחילת זמנה, שכן נאמר בה (תהלים קמא ב) 'תפון תפלתך קמרת לפניך, משאת פפי מנחת ערב'.

רב נחמן בר יצחק אמר, אף תפלת שחרית יש להזהר להתפלל בתחילת זמנה, שנאמר (תהלים ה ד) 'ח' בקר תשמע קולי, בקר אענה לך ואצפה'.

הגמרא מביאה מימרא נוספת של רבי חלבו בשם רב הונא, בענין גודל החיוב לשמח חתן: ואמר רבי חלבו אמר רב הונא, כל אדם הנקנה מפעודת חתן ואינו משמחו, עובר - הרי הוא מזולזל בחמשה קולות שבירך בהם הקדוש ברוך הוא את ישראל, שכן מצינו שנזכרה תיבת 'קול' בענין שמחת חתן וכלה חמש פעמים, שנאמר (ירמיה לג יא) 'קול ששון וקול שמחה, קול חתן וקול בלה, קול אומרים הודו את ה' צבאות'.

ואם משמחו לחתן, מה שברו על כך. אמר רבי יהושע בן לוי, הרי הוא זוכה לתורה, שנתנה בחמשה קולות, כלומר, שנזכרו בנתינתה חמשה קולות, שנאמר (שמות יט טז) 'ויהי ביום השלישי בהיות הפקר, ויהי קולת וברקים וענן כבד על ההר, וקול שופר וגו', ובמקרא זה נזכרו שלשה קולות, שכן נאמר בו 'ויהי קולות', ומיעוט 'קולות' הוא שנים, וכן נזכר בו 'קול שופר'. ונאמר עוד (שם יט יט) 'ויהי קול השפר וגו', הולך ונזק מאד, משה ידבר והאלהים יעננו בקול'. ובמקרא זה נזכרו שני קולות נוספים, נמצא, שבסך הכל נזכרו במתן תורה חמשה קולות.

מקשה הגמרא: איני - וכי כך הוא הדבר, שלא נזכרו במתן תורה אלא חמשה קולות בלבד, והא בתיב (שם כ טו) 'וכל העם רואים את הקולת', ונמצא שנזכרו במקרא זה שני קולות נוספים.

מתרצת הגמרא: קולות אלו שנזכרו כאן אינם קולות נוספים על הראשונים, אלא הכתוב עוסק באותן קולות דקודם מתן התורה הון - באלו הקולות שהיו קודם מתן תורה, שכבר נזכרו במקראות הקודמים, וכוננת הכתוב ללמדנו שאף על פי שאין אדם יכול לראות קולות, מכל מקום היו קולות אלו נראים בדרך נס.

הגמרא מביאה מימרות נוספות בשבח המשמח את החתן: רבי אבהו אמר, כל המשמח חתן הרי הוא פאילו הקריב קרבן תורה, לפי שנאמר בהמשך הפסוק של 'קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה', מביאים תורה בית ה'.

כתב קיים, אימתי חייב משום כותב ומשום מוחק, ואימתי יקרא
מקלקל ופטור והאם דין כתיבה בגט דומה לדין כתיבה בשבת:
איתמר, המעביד דיו על גבי סיקרא בשבת – מי שכתב בשבת שתי
אותיות בדיו (–שצבעו שחור) על גבי שתי אותיות הכתובים
בסיקרא ו–שצבעו אדום, רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו,
חייב שתים – משום שתי מלאכות, אחת משום פותב, ואחת משום
מוחק, שהרי בכתיבתו הוא מוחק את האותיות שהיו כתובות
בתחילה בסיקרא ובו בזמן הוא כותב אותיות אחרות בדיו. ואם
כתב בשבת שתי אותיות בדיו על גבי שתי אותיות הכתובות בדיו,
או שכתב שתי אותיות בסיקרא על גבי שתי אותיות הכתובות
בסיקרא, הרי הוא פטור שהרי הכתב נותר כבתחילה, ולא מחק
ולא כתב דבר. אמנם אם כתב שתי אותיות בסיקרא על גבי שתי
אותיות הכתובות בדיו, שהכתב בסיקרא פחות טוב מהכתב בדיו,
נחלקו חכמים בדינו, אמרי לה – יש שאמרו חייב משום מוחק,
ואמרי לה פטור. מבאר הגמרא את צדדי המחלוקת, אמרי לה
חייב, שהרי מוחק הוא את האותיות שהיו כתובות קודם בדיו. אמרי
לה פטור, שכן מקלקל הוא את הכתב שהיה כאן בתחילה, והרי זה
כמוחק שלא על מנת לכתוב שפטור.

בפא מינה – שאל ריש לקיש מרבי יוחנן, עדים שאין יודעים לחתום
את שמם מהו – האם יועיל שיכתבו להם את שמותיהם בסיקרא,
ויחזרו העדים וחתמו בדיו על גבי הסיקרא. ושאלתו היא, האם
כתב עליון שהעדים כותבים נחשב כתב, או אינו נחשב כתב, מכיון
ששמותיהם כבר היו כתובים בסיקרא. אמרי לה רבי יוחנן לריש
לקיש, כתב העליון אינו כתב, ועצה זו אינה מועילה. אמרי לה ריש
לקיש לרבי יוחנן, והלא לימדתנו רבינו, כתב עליון שאדם כותב
בדיו על גבי סיקרא הרי הוא כתב לענין איסור כתיבה בשבת, ולפי
זה גם את חתימת העדים שחתמו בדיו על גבי סיקרא יש להכשיר.
אמרי לה רבי יוחנן לריש לקיש, וכי מפני שאינו מדמיון – משערים
מסברא להחמיר ולאסור כתיבה כזו בשבת, נעשה מעשה להקל
ולהכשיר את חתימת העדים הללו, והרי אף לענין מלאכת שבת,
לא הייתי סומך על סברא זו כדי לחייב את הכותב באופן זה
להביא קרבן חטאת, שהרי יתכן שאין זו כתיבה, ונמצא שאינו
חייב חטאת ומביא חולין לעזרה.

הגמרא מבררת באלו אופנים ניתן להחתיים בגט, עדים שאינם
יודעים לכתוב: איתמר, עדים שאין יודעים לחתום, רב אמר מקדעין
להם נידר חלק – שורטים בנייר את צורת האותיות של שמותיהם
וממלאים העדים את הקדעים – את מקום השריטות בדיו. ושמואל
אמר, אחרים יכתבו את שמות העדים באבן – עופרת שאין
כתיבתה מתקיימת, והעדים יחזרו ויכתבו את שמותיהם בדיו על
גבי רישום העופרת.

הגמרא מקשה על דברי שמואל, באבן סלקא דעתך – האם עלה
על דעתך להכשיר כתיבה בדיו על גבי עופרת, והתני רבי חיאי,
כתבו לגט באבן, בשחור – בפחם, ובשיחור – צבע של עושי
מנעלים, הגט פטור. ומכיון שהכתיבה התחוננה באבן, כתב גמור
היא, נמצא שהגט חתום בידי הכותב באבן, ואין זו חתימתם של
העדים שחתמו בדיו על גבי האבן. מתרצת הגמרא, לא קשיא הא
– כוונת שמואל היתה שאחרים יכתבו באבן – בעופרת עצמה
ואין זו כתיבה, ויכולים העדים לחתום את שמם על גביה. הא –
ודברי רבי חיאי נאמרו, פטור דאבן – מים שהשרו בהם שחיקת
עופרת, שהכתיבה בהם נחשבת לכתב, ואין העדים יכולים עוד
לחתום על גביה.

רבי אבהו אמר, עדים שאינם יודעים לכתוב, אחרים רושמים להם
את שמותיהם פני מילין – במים ששרו בהם עפצים, והעדים יחזרו
ויכתבו בדיו על גבי הרישימה. מקשה הגמרא, והתני רבי חנינא,
כתבו לגט, פני מריא – במי גשמים ואפצא – או במי שריית עפצים,
הגט פטור, ואם כן אסור לרשום לעדים במי עפצים, שהרי כתיבה

בדיו הוא רבי שמעון לפי שהכשיר גט זה אף שכתבתו
וחתימתו לא היו ביום אחד, בפשעת הדתק – אם הבעל הלך כבר
לדרכו, או במקרה שהאשה כבר נישאה לאיש אחר. שואלת
הגמרא, והאמר ריש לקיש, לא הכשיר רבי שמעון אלא אם חתמו
העדים לאותו – עד עשרה ימים מיום כתיבת הגט, אלא אם חתמו
העדים מפיאן ועד עשרה ימים – לאחר מכן, לא הכשיר רבי שמעון
גט זה. משיבה הגמרא, רבי יהושע בן לוי ביהיא – במחלוקתם של
רבי יוחנן וריש לקיש בדעת רבי שמעון, רבי יוחנן סבירא ליה
שאף אם חתמו לאחר זמן רב הגט כשר. שואלת הגמרא, והאמר
רבי יוחנן כשאומר אדם לעשרה לכתוב גט, שנים חותמים על הגט
משום עדים, וכולן – וכל השמונה הנותרים חותמים משום תנאי
בלבד, ואם כן גט זה כשר גם לדברי חכמים, שפטלו גט מוקדם,
שהרי שני עדים חתמו על הגט ביום כתיבתו. משיבה הגמרא,
בהיא – במחלוקת זו של רבי יוחנן וריש לקיש לגבי שאמר
'כולכם כתבו גט לאשתי', רבי יהושע בן לוי פריש לקיש סבירא ליה
שכוונת הבעל היתה שכל העשרה יחתמו על הגט כעדים:

משנה

נאמר בפרשת גירושין (דברים כד א) וכתב לה ספר פרידתו, ספר זה
מכונה בלשון חכמים 'גט'. משנתנו עוסקת בדיני הכתב, כלומר
במיני הסממנים הראויים לכתיבת הגט. וכן בדיני הספר, כלומר
על אלו דברים אפשר לכתוב את הגט.

בכל פותבין – בכל מיני הסממנים המשמשים לכתיבה, מותר
לכתוב את הגט, כגון: פדיו, פסם, בסיקרא, ובקומים, ובקנתותם,
ובקל דבר – וכן בכל מין אחר שכותבים בו ובלבד שהוא של קיימא
– שרישומו מתקיים. אולם אין פותבין את הגט לא במשקין, ולא
במי פירות, ולא בכל דבר אחר שרישומו אינו מתקיים אלא נמחק
במהרה.

המשנה מבררת את דיני הספר: על הכל פותבין את הגט, על
העלה של זית בשעה שהוא תלוש, ועל הקרן של פרה המחוברת
לראשה, ונותן לה הבעל את הפרה יחד עם הקרן, וכן כותב הבעל
את הגט על דף של עבד ונותן לה את העבד. רבי יוסי הגלילי חולק
ואומר, אין פותבין את הגט לא על דבר שיש בו רוח חיים כגון על
גבי פרה או עבד, ולא על גבי האוכלים – מיני מאכל:

גמרא

הגמרא מפרשת את שמות הסממנים שהוזכרו במשנה: דיו פרושו
דיותא. פס הוא שורש עשב, המכונה ספא. סיקרא, אמרי רבה פר
בר חנה סקרתא שמה, ומין צבע אדום הוא. קומים הוא קומא –
שרף המצוי באילנות. קנתותם, אמרי רבה פר בר חנה אמרי –
שמואל, הוא המכונה בלשוננו חרתא דאושכפי – צבע שחור
המשמש לצביעת מנעלים:

שנינו במשנתנו, שמותר לכתוב את הגט בחמשת המינים האלו,
ובקל דבר שהוא מתקיים וכו': שואלת הגמרא, לאתני מאי – אלו
מיני סממנים נוספים, המשנה באה לרבות. משיבה הגמרא, לאתני
– כוונת משנתנו להוסיף את הא דתני רבי חנינא, כתבו לגט פני
מריא – מי גשמים ואפצא – במי שריית עפצים, הגט פטור. תני רבי
חיאי, כתבו לגט באבן – מים שהושרו מחמת ששף לתוכם
עופרת, או אם כתב את הגט בשחור – פחמים, וכן אם כתבו
בשיחור – בצבע שחור שצובעים בו את המנעלים, בכל אלו הגט
פטור.

הכותב בשבת שתי אותיות בכתב המתקיים, חייב משום כותב,
והמוחק שתי אותיות כדי לכתוב במקומן שתי אותיות, חייב משום
מוחק. אמנם המוחק כדי לקלקל את הכתב, אין איסורו אלא
מדברי סופרים. הגמרא מבררת את דינו של הכותב בשבת על גבי

1 ד"ו דיותא - ואומר רבינו תם: דדיו שלנו הוא קרוי דיו, ולא אותו שעושין מעפצים, דהווא
 2 לא מיקרי דיו. ומדתי רבי חנינא: כתבו במי טריא ואפצא כשר - משמע דלאו היינו דיו,
 3 דלא תני אלא הנך דלא תני במתני'. ובסמוך דפריך ארבי אבהו דאמר במי מילין מרבי חנינא,
 4 אמאי לא פריך מדיו דמתניתין? ועוד: דספר תורה בעי דיו, דאמרין ב"הבונה" (שבת קכג):
 5 כתבה שלא בדיו - יגו. ואספר תורה קאי,
 6 כדמשמע ב"הקומץ רבה" (מנחות לא.ב), ודכי
 7 כתבין דדיו של עפצים על קף של ספר תורה
 8 שהוא מעופץ? והא אין מי מילין על גבי מי מילין?
 9 ועוד מדקדק רבינו תם מהא דאמרין בפרק שני
 10 דנדה (כא): רבי אמי פלי קורטא דדיותא וברק -
 11 דהיינו דיו שלנו, שהוא יבש, ושייך לומר בו "פלי
 12 קורטא". וכל דאמר בפרק "במה מדליקין" (שבת
 13 כג.א): כל השרפים יפים לדיו, ושרף קטף יפה
 14 מכול - הווא שרף לאו היינו גומי, דאין דרך
 15 לתת גומי אלא בדיו של עפצים. אלא אומר רבינו
 16 תם: דשרף הווא לחלוותי קליפת העץ שעושין
 17 ממנו דיו שלנו, כמו "זו סירפה מצו" דפרק קמא
 18 דנדה (יב). דהיינו לחלוותי דמים שבאשה. ובפרק
 19 "כל שעה" (פסחים לט.א): ירק מר של שרף,
 20 וירק אין לו גומי, אלא לחלוותי. ומתוך כך אוסר
 21 רבינו תם לכתוב ספר תורה בדיו של עפצים. ומזה
 22 שמשמע בפרק "כל כתבי" (שבת קט"ב) דכל
 23 ספרים אל בעו דיו חוץ ממגילה, פירשתי בפרק
 24 "כל כתבי".

25 **קנקנתום** חרתא דאושכפי - פירש בקונטרס:
 26 אדרמנ"ט, וב"שחור" דקנני
 27 בברייתא פירש נמי בקונטרס דהווא אדרמנ"ט. ואין
 28 נראה, דלא תני בברייתא אלא הנך דלא תני
 29 במתניתין. ואומר רבינו יצחק: דשיחור הווא
 30 אדרמנ"ט, וקנקנתום הווא כמו שפירש רבינו
 31 שמואל דעירובין (ג.א), דהיא קרקע ירוקה
 32 שרקין וירדילי בלעז, ובערוך ולעזו וטריאליו.
 33 ורבינו תם נמי פירש בתיוקן ספר תורה עשה:
 34 אדרמנ"ט מותר לתת לתוך הדיי כבולי עלמא,
 35 דלאו היינו קנקנתום דאיכא למאן דאסר בפרק
 36 קמא דעירובין (ג.א), ואם תאמר: בדמסכת נדה
 37 (כא): תנן: שחור כחרתא, ומפרש דהיינו חרתא
 38 באושכפי, ואילו וירדיליו ירוקה היא כוכובית,
 39 ועל שם כך נקרא וירדיליו? ויש לומר:
 40 כשמתקין אותה לתת לתוך הדיו - או היא
 41 משחרת. ד"ו על גבי דיו פטור - תימה: דהכא
 42 משמע דדיו על גבי דיו לא כלום הווא לענין שבת,
 43 הווא הדין לענין גט, דמדמי בסמוך לשבת,
 44 ומשמע דליכא מאן דפליג. ולקמן (כא), אמרין:
 45 כתבו שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה -
 46 באנו למחלוקת רבי יהודה ורבנן, דלרבי יהודה
 47 הוי כתבו ועוד: דרב אחא מסיק לקמן דאפילו רבנן
 48 מודו גבי גט דהוי כשרו ואומר רבינו יצחק: דלקמן,
 49 דאי שכבה דראשון היה שלא לשמה, וכתב
 50 השני עשהו לשמה - חשיב כתב לרבי יהודה,
 51 ולרב אחא - אפילו לרבנן חשיב כתב גבי גט. אבל
 52 הכא, שכבה שני אינו מתקן כלום - אפילו רבי
 53 יהודה מודה דלא חשיב כתב. ובפרק "הבונה"
 54 (שבת ק"ב), דתנן: כתב על גבי כתב - פטור. ואמר רב חסדא: מתניתין דלא כרבי יהודה - לא בעי לאוקמי כשאין כתב השני מתקן כלום, דאפילו רבי יהודה מודה דאינו כתב. משום דמתניתין
 55 משמע ליה דבכל ענין פטור, אפילו כתב גט או ספר תורה שלא לשמה, דהעביר עליו בשבת קולמוס לשמה - להכי מוקי רבנן. אבל לרב אחא בר עקיב על כרחך לא מיתוקמא מתניתין בכל
 56 ענין, דהא בגט אפילו רבנן מודו דהוי כתב, ולדידה אריא מתניתין נמי כרבי יהודה, וכגון שאינו מתקן בכתב השני כלום. **מוחק** - הוא - חשיב ליה מוחק על מנת לכתוב, דמסתמא עומד
 57 לחזור ולכתוב עליו בדיו, ומקלקל לא הוי, דעל הכתיבה זאת תהא כתיבה העליונה רשומה ניכר טפי משאם היתה תחתונה לבדה.

1 **כדאי הוא רבי שמעון** - דמתניתין, דאמר: נכתב ביום ונחתם בלילה - כשר. לסמוך עליו
 2 **בשעת הדיקא** - שהלך זה לדרכו, או ניסת כבר בגט זה. **סבירא ליה** - לרבי יהושע בן
 3 לוי, וכולן משום **תנא** - ואין כאן הקדמה, דתנאי ניהו, ואפילו לרבנן כשר. **משנה על**
 4 **העלה של יות** - תלושה. ונתון לה **את הפרה** - בגמרא מפרש טעמא. **גמרא סמא** =
 5 אורפימנ"ט. סקרתא = צבע אדום שקורין
 6 מניא"ו. קומא - שרף האילן, חרתא דאושכפי
 7 - אדרמנ"ט. **כמי טריא** - מי גשמים. לשון
 8 מורה: מי טריא - מים ששורים בו פרי שהוא
 9 כעין עפצים גליש בלעז. **נאבר** - ששף
 10 העופרת במים ומשחירים. **בשחור** - פחמן,
 11 ובשיחור - חרתא דאושכפי. על גבי סיקרא -
 12 שתי אותיות של סיקרא, והעביר עליהם דיו
 13 בשבת. **מוחק** - על מנת לכתוב שתי אותיות
 14 בשבת - חייב. וזה מוחק התחתונת סיקרא,
 15 וכתב העליונת דיו. **פטור** - שהרי הוא
 16 בתחילה, לא כתב ולא מחק. **מוחק הוא** - ולא
 17 כותב, שמתחילה היה כתוב הונן מעתה. **מקלקל**
 18 הוא - והוה ליה כמוחק על מנת שלא לכתוב,
 19 ולמאן דמחייב - לא הוה מקלקל כל כך, שהרי
 20 כתבו ניכר. **כתב עליון כתב לענין שבת** - דהא
 21 אמרת לעיל: חייב שתיים. וכי מפני שאנו מדמין
 22 - שאנו אומדים וסבורים, ואומדן מאומד לבנו
 23 להחמיר. נעשה מעשה - להקל? אפילו לענין
 24 שבת. אם בא מעשה לדינו בומן בית המקדש
 25 - לא הייתי סומך על הדברי להביא חולץ
 26 לעזרה. **דרמין** - שושפציר כמו: כמדומים.
 27 **מקריען** - מסרטין. והתני רבי יחיא כתבו **נאבר**
 28 **כשר** - וכיון דכתב גמור הוא - הוה ליה כדיו
 29 על גבי סיקרא, דקאסינן לעיל. **נאבר** -
 30 לשפשף בחתיכה של אבר על הקלף ומשחירו -
 31 אינו כתב. **כמיא דאברא** - מים ששרה בן
 32 שחזקת אבר. **כמי מילין** - מים ששרה בן
 33 עפצים שחזקתם. **הא דאפיצא** - הקלפים
 34 מעובדים בעפצים - רושמן עליהן את העדים
 35 במי מילין. דלא הוי כתב, שהרי מראה הקלפים
 36 כמראה הכתב ואינו ניכר, הלכך אין מי מילין
 37 על גבי מילין. ומתניתין - בדלא אפיצו. ברק
 38 - רושמן להם ברק. ויגאא = ספסר של
 39 שורים. **בנישין** - משום עיוונא, כדלקמן, דלא
 40 משכחין סהדי בקיאי, ובתוך כך ירש לים,
 41 או ימות, ותיוקק ליבם. **אבל בשאר שפרות** -
 42 חזיר אחר העדים בקאים לחתום.
 כותיה

1 **כדאי הוא רבי שמעון לסמוך עליו בשעת הדיקא.**
 2 - והאמר ריש לקיש: לא הכשר רבי שמעון אלא
 3 לאלתר, אבל מפאן ועד עשרה ימים לא! - בההיא
 4 פרבי יחנן סבירא ליה. - והאמר רבי יוחנן: שנים
 5 משום עדים, וכולן משום תנאי! - בההיא פריש
 6 לקיש סבירא ליה. **משנה בכל פותכים; בדיו, בסם,**
 7 **בסיקרא, ובקומים, ובקנקנתום, ובכל דבר שהוא של**
 8 **קימא. אין פותכין לא במשקין, ולא במי פירות,**
 9 **ולא בכל דבר שאינו מתקיים. על הכל פותכין, על**
 10 **העלה של יות, ועל הקרן של פרה ונתון לה את**
 11 **הפרה, על יד של עבד ונתון לה את העבד; רבי יופי**
 12 **הגלילי אומר: אין פותכין לא על דבר שיש בו רוח**
 13 **חיים, ולא על האוקלים. גמרא דיו - דיותא; סם**
 14 **- סמא. סיקרא - אמר רבה בר בר תנח: סקרתא**
 15 **שקיה. קומום - קומא. קנקנתום - אמר רבה בר**
 16 **בר תנח אמר שמואל: חרתא דאושכפי. "ובכל דבר**
 17 **שהוא מתקיים" וכו'. לאתניו מאי? - לאתניו הא**
 18 **דתני רבי חנינא: כתבו במי טריא ואפצא - פשר.**
 19 **תני רבי תיאי: כתבו באבר, בשחור, ובשיחור - פשר.**
 20 **איתמר: הפעביר דיו על גבי סיקרא בשבת, רבי**
 21 **יוחנן וריש לקיש דאמרו תרוויהו: חייב שתים, אחת**
 22 **משום פותב, ואחת משום מוחק. דיו על גבי דיו,**
 23 **סיקרא על גבי סיקרא - פטור. סיקרא על גבי דיו,**
 24 **אמרי לה: חייב, ואמרי לה: פטור. אמרי לה חייב,**
 25 **מוחק הוא; אמרי לה פטור - מקלקל הוא. געא**
 26 **מיניה ריש לקיש מרבי יוחנן: עדים שאין יודעים**
 27 **לחתום, מהו שייכתבו להם בסיקרא ויחתמו? כתב**
 28 **עליון כתב, או אינו כתב? - אמר ליה: אינו כתב.**
 29 **אמר ליה: והלא ליפדתגו רבינו, כתב עליון כתב**
 30 **לענין שבת! אמר ליה: וכי מפני שאנו מדמין נעשה**
 31 **מעשה? איתמר: עדים שאין יודעים לחתום, רב**

32 **אמר: מקריעין להם גייר חלק וממלאים את הקרעים דיו; ושמואל אמר: באבר. - באבר**
 33 **סלקא דעתך? והתני רבי חייא: כתבו באבר, בשחור, ובשיחור - פשר! - לא קשיא:**
 34 **הא באברא, הא כמיא דאברא. רבי אבהו אמר: במי מילין. - והתני רבי חנינא: כתבו**
 35 **במי טריא ואפצא - פשר! - לא קשיא: הא דאפיצו, הא דלא אפיצו, שאין מי מילין על**
 36 **גבי מי מילין. רב פפא אמר: ברק, וכן אורי ליה רב פפא לפפא תורא: ברק, והני**
 37 **מילי בנישין, אבל בשפרות לא, דהווא דעבד עובדא בשאר שפרות, ונגידה רב פהיא.**
 תניא

1 **טעמא** דאיכא כתב הא ליכא כתב לא - ואם תאמר: דא דבעינן דאיכא כתב - משום
2 דחור ואמר: שטר פסיו הוא, וכי האי גונא הכא גבי ניר חלק, אם חור ואמר: ניר
3 חלק הוא - היה נאמן, אבל לעולם כל זמן שאמר: גט הוא - מגורשת, ולא קשה מידי
4 לא שמואל! ויש לומר: ודיקון סלקא דעתך השתא ד"מגורשת ודאי" קאמר שטר, אם כן
5 לא חשי ריעותא במאי שהווא ניר חלק, ואם כן
6 כשחור ואמר ניר גימני חלק הוא - אית לן למימר
7 דלאו כל הימנו לאוסרה, כמו היכא דאיכא כתב.
8 ואם תאמר: והיכי סלקא דעתך ד"מגורשת ודאי"
9 קאמר, כיון דנראה שהווא ניר חלק? ויש לומר:
10 כיון דאמר "הרי זה גיטך" - בדבר מועט מזהמינן
11 לבעל, כי היכי דאמרין: בעל שאמר "גירשתי
12 אשתי" - נאמן, הואיל ובידו לגרשה. אי נמי:
13 דאיירי דקראו בי תרי מעיקרא, ועיליה לבי דיה
14 ואפקי, ולא חיישנן דלמא חלפיה. ריני חלק?
15 דקאמר שמואל: לא בשעת נתינה ראו שהוא
16 ניר חלק, דאם כן אפילו היה ודאי כתוב בני
17 מילין - אינו גט, כיון דבשעת נתינה כבר נבלע
18 האותיות, כדאמר בסמוך: כי פליט מאי הוי
19 השתא הוא דפליט. אלא, שעה אחת אחרי נתינה,
20 כשער. שהאותיות יבולות להבלע, ראו שהיה
21 ניר חלק, ועוד יש לומר: דבשעת נתינה ראו
22 מרחוק, ודומה להם ניר חלק, ושמא אם היו
23 מעינין - היו האותיות ניכרים. **מ"א** דנרא -
24 פירש רבינו חננאל: מי קליפת רימון, וכן בערך.
25 **ושמואל** לא חיישנן קאמר - השתא לא,
26 צריכי לאוקמי דברקניה. דלא כל
27 בדקניה נמי איכא למחשו. ומיהו, ודאי אי
28 בדקניה ולא פליט - לאו כלום הוא.
29 **צריכי** למיקרייה - קודם נתינה איירי, מדמשני
30 בסמוך. לא צריכא דלבתר דקריה
31 עיליה בר, ואי לא קרייה - נראה דלא חוי גט,
32 מדלא משני: הכא במאי עסקין דלא קרייה,
33 משמע דאי לא קרייה - אינה מגורשת. ואם
34 תאמר: דתנן לקמן ב"הורוק" (פ"א.) כתב גט לאיש
35 ושובר לאשה וטעה ותן בו ולאחר זמן שי יוצא
36 מתחת ידו האיש ושובר מיד האשה - תצא מה
37 זמנה. ודייק עלה ב"האשה רבה" (בבבא ז"א, ב.)
38 מאי היה לה למעבד? ומשני: איבעי לה לאקרוי
39 גיטא. והשתא, אי לא קרייה, אפילו לא החליפה
40 להם - אינה מגורשת! ויש לומר: דנתי - נאסרה -
41 לא כל הימנו לאוסרה. אף על גב דעל כרחיך לא
42 תצא. אי נמי, דתם - בעייליה לבי ידיה, וקסינן
43 לה, דאיבעי למיהדר מיד לאקרוי או לאחר
44 נתינה, מאחר שבאה ליד קלקול, ומיהו, אינה
45 אסורה לינשא אי לא קראה שנית, כדאמר הכא:
46 לאו כל הימנו לאוסרה. אף על גב דעל כרחיך לא
47 קראה בתר הכי, והיה רגיל רבינו יצחק לקרות
48 קודם הנתינה ולאחר הנתינה. ומיהו, פשיטא דאי
49 לא קראה קודם הנתינה, וקראה לאחר הנתינה -
50 דבר פשוט הוא דמגורשת.

1 כוונתה דרב - דאמר: מקרעין לחן ניר. כרבנן - דמכשירי לכולהו. **תרנמא** - להא דרב
2 גמרא. אקריאה - שאם יודעין לחתום, אף על פי שאין יודעין לקרות - שפיר דמי וקרו
3 קמיהו אחרני, כרבנן. ודרב כהנא - בשאין יודעין לחתום, וגבי חתימה אמרו לדרב
4 כהנא לעיל. רב יהודה - זקן היה ועינווה שטור, וכשהיה צריך לחתום בעד או בדין
5 מצטרף בקריאת שטור, וקוררו וחתמו. **מ"א**
6 **דארעא דישראל** - בקי מכל חבירי. ובמסכת
7 נדה מפרש אמאי קרי ליה "מרא דארעא
8 דישראל", בפרק שני (ב.ב.) רב נחמן - דין היה,
9 ממונה מפי ריש גלותא, וחתמא דבי נשיאה,
10 כדאמרין ב"העור והדוטב" (חולין קכ"ב.)
11 וסופרי הידינים יריאים ממנו, ולא משקרי. **דעביד**
12 **בעריכאות** - וחותמיהם גרים, דאכשרנא להו
13 לעיל (י"ב.) **מפשעדי** - והא דאמרין בפרק
14 קמא: מבני חורי ולא ממשעבדי - בנעשה
15 בחיוב, דלית ליה קלא. דחתימו פליח שחי
16 ישראל - וישראל עשאוהו, אלא שכתבוהו
17 לשון פריסי. שכתבו - כתב שלו. בנישין -
18 משום חקת עונותו. **שמא** מפי מילין כתבוהו -
19 ונבלעו. ואמרו לעיל: כתבו בני טריא ואפצא
20 בשר. ניר - סתם ניר של עשבים הוא, ולא
21 קלף מעובר עצמים. דאי עפיין - הא אמרו, אין
22 מי מילין על גבי מי מילין. **שטר פסיו** - שטר
23 פסיוס, שאומר לחבירו אתרבו ומאמינו שכתוב
24 לו על עצמו שטר חוב, כדי שיראה עשיר. **שמר**
25 **אמנה** - שכתב ללות ולא לזה, והאמינו לה
26 למלוה שלא יתבענו אדם כן לזנו, ומסר לו
27 את השטר. לאוסרה - משום אשתו. הא ליכא
28 כתב לא - דאי בניר חלק נמי אמרין מגורשת,
29 מכדי תנא אתא לאשמועינן דאף על גב דלא
30 אקרינא אי גיטא הוי אי לא, כיון דאמר לה
31 "גיטא הוא" - לא חור ביה תל, ומחוקין דגיטא
32 הוא. ואי בניר חלק נמי סבירא ליה הכי -
33 לאשמועינן רבותא ויתרתא דניר חלק כן **אמר**
34 **שמואל** - נמי שמגורשת - לא בסתמא, אלא
35 בדקיא ליה לנייר. **במאי דנרא** - צבע שקרין
36 פחילי, ומעבידים מי הצבע עליו, ופולט אותיות
37 שבלעו, ונראות. השתא הוא דפליט - וכשהיו
38 בלעות לא היה כתב חיישינן - שמא לא
39 נבלעו פיה. ואם מת - אסורה לבחן, וחולצת
40 ולא מתיבמת, דספק גרשה היא. הני בי תרי -
41 גיטא מסייה. לבי ידיה - תחת כנפיו. לא שחי
42 - וזו היא שזרקו, ואין לחוש שמא זרק לה
43 ואבר. אבל תרתי תלת - ואנו ראינו שזה לא
44 זרק אלא כתב אחד. מדיחא הואי - על כרחך
45 חדא היא התם מעיקרא, ומדדא הואי -
46 חברתה נמי אמרין הואי התם, והוה זרק,
47 ואימא עכברים שקלוה. משום פי מילין - שמא
48 כתב לה גט מבחוקי, ואינו ניכר. אין פי מילין בו
49 - וכל גילים של ספרי תורה שלהם עבדים
50 בעצפיהם.

כריתות

1 או לכל דבר האבד, ויחור ואמר "שטר פסיו הוא" - מגורשת, ולא כל הימנו לאוסרה; טעמא דאיכא כתב,
2 הא ליכא כתב - לא! - פי קאמר שמואל - דבדקין ליה במאי דנרא, אי פליט - פליט, ואי לא פליט - לאו כלום הוא. וכי
3 פליט מאי הוי? השתא הוא דפליט - שמואל נמי "חיישין" קאמר. אמר רבנא: אמר לי אמיקור, הכי אמר מרימר משמיה דרב
4 דימו: הני פי תרי דהיב גיטא קפניהו, צריכי למיקרייה. מיתיבי: "הרי זה גיטך", ונטלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר האבד,
5 ויחור ואמר "שטר פסיו הוא", "שטר אמנה הוא" - מגורשת, ולא כל הימנו לאוסרה; ואי אמרת צריכי למיקרייה, בתר דקרייה
6 מי מצי אמר לה הכי? - לא צריכא, דבתר דקרייה עזיליה לבי ידיה ואפקיה; מהו דתימא: חלופי חלפיה, קא משמע לן. ההוא
7 גברא דזרק לה גיטא לדיבתהו לבינו דני, אשתפח מזותחא; אמר רב נחמן: מזותחא בינו דני לא שכיתא. והני מילי דאשתפח חדא,
8 אבל שנים שלשה, מדיחא הואי - הא נמי הואי וגיטא - אימור עכברים שקלוה. ההוא גברא דעל לבי פנישתא, שקל ספר תורה
9 יהיב לה לדיבתהו, ואמר לה "הא גיטך", אמר רב יוסף: למאי ליחוש לה? אי משום פי מילין - אין פי מילין על גבי פי מילין,
10 אי

57 הגמרא, בְּדִיעָי – מדובר שהעדים יודעים פרסית. שואלת הגמרא,
 58 וְהָאֵלֶּיךָ עֵינָי – והרי צריך קָבֵה שְׂאֵינוּ יוֹבֵל לְהוֹדִיף – שיכתב השטר
 59 על גבי קלף שעובד בעפצים, וכל מחיקה שתיעשה בו תהא ניכרת,
 60 וְלִיבָא – וקלפי הפרסים אינם כאלו. משיבה הגמרא, אמימר
 61 הכשיר רק בְּדִאֲפִיזָן – בשטר שנכתב על קלף מעובד בעפצים.
 62 שואלת הגמרא, וְהָאֵלֶּיךָ עֵינָי – והרי אחד מדני השטר, שְׂצִרְדָּ לְחוּדוֹ
 63 ולכתוב מִעֵינָיו שֵׁל שְׂפָר – דברים שכבר נכתבו בשטר, בְּשִׁיטָה –
 64 בשורה האֲחֵרוֹנָה של השטר בסמוך לחתימת העדים, וְלִיבָא –
 65 ואילו בשטר זה לא עשו כך. משיבה הגמרא, אמימר הכשיר רק
 66 בְּדִמְהָדָד – כשחזרו וכתבו כן. שואלת הגמרא, וְאֵלֶּיךָ מֵאֵי קָא
 67 מְשַׁמְעֵ לָן אמימר, בהכרח שבא ללמדנו דָּבָל לְשׁוֹן בְּשֵׁר לכתוב בו
 68 שטר, והלא תִּנְיָא (להלן 58) גַּם שְׂכַתְבוּ בְּעִבְרִית וְעִרְוּ חַתְמוֹ בּו
 69 בְּיִנְיָא, או שנכתב יְנִיָּת וְעִרְוּ עִבְרִית, הרי הוא בְּשֵׁר. משיבה
 70 הגמרא, אִי מְהֵיָא – מדברי המשנה, לא היינו יכולים ללמוד
 71 לשורה האֲחֵרוֹנָה של השטר, משום שהיה אֲמִינָא הֵי מִילֵי – דין זה שגת כשר
 72 בלשון יונית, לא נאמר אלא בְּיִנְיָא, שהקלו בהם מפני תקנת בנות
 73 ישראל שלא תעגנה, אֲבָל בְּשֵׁר שְׂפִירוֹת, לֹא. לכן קָא מְשַׁמְעֵ לָן
 74 אמימר שאף שאר שטרות כשרים בכל לשון.
 75 אֲמַר שְׂמִיאל תָּנוּ לָהּ בַּעֲלָה נִיר חֶלֶק שְׁלֵא כְּתוּב בּוּ דְּבַר, וְאֲמַר לָהּ
 76 'הֲרֵי זֶה יִשְׂרָאֵל, מְנוֹרְשָׁת, חִישְׁיָנוּ שְׂמָא בְּמֵי מִילִין קְבֹהוּ לֹגַט, וּנְבַלַע
 77 הַכְּתָב בְּיַד רַבִּי וְאִינוּ נִיכֵר. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, מִיִּתְיָבִי, תָּנוּ גַט בְּפִנֵי עֵדִים
 78 וְאִמַר לָהּ 'הֲרֵי זֶה יִשְׂרָאֵל, וְנִשְׁלַתוּ הָאִשָּׁה לֹגַט וְזָרְקַתוּ לָבֵם, אוֹ לְאוֹר
 79 – לֵאשׁ, אוֹ לְבָל דְּבַר הָאֲבָד – הַמַּאבֵּד אֶת הַגַּט, וְחוּד הַבַּעַל וְאֲמַר
 80 לְאַחַר מִכּוּ, 'לֹא הִיָּה זֶה גַט אֲלֵא שְׂפָר פְּסִים הוּא' – שטר פיסים
 81 הוּא, אוֹ 'שְׂפָר אֲמֵנָה הוּא' – שטר שכותב וּנְתוּן הַלוּוֶה לְמַלוּהָ עַל
 82 הַלוּוֶה שְׁעֵדִין לֹא קִיבְלָהּ, וּמֵאֲמִין לְמַלוּהָ שְׁלֵא יִתְבַּע חוּב זֶה
 83 קוּדֵם שִׁילוּחַ לָהּ, הָאִשָּׁה מְנוֹרְשָׁת, וְלֹא כָּל הֵימְנוּ – ואין בידי הבעל
 84 לְאוֹסְרָהּ לְהַנְשֵׂא אַחֲרָי. וְיֵשׁ לְדִיעָי, מְשַׁמְעָא שְׁהָאִשָּׁה מְגוּרְשָׁת מִשׁוּם
 85 דְּאִיבָא קְבֹה – שאנו יודעים שהיה כתוב דבר מה, אלא שאין ידוע
 86 מהו, הֵא לִיבָא קְבֹה – אבל אם אין ידוע שהיה דבר כתוב בשטר,
 87 הָאִשָּׁה לֹא מְגוּרְשָׁת, וְקִשָׁה לְשִׁמּוּאֵל שֶׁאִמַר שֶׁגַם אֵין תָּנוּ לָהּ נִיר
 88 חֶלֶק מְגוּרְשָׁת. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, כִּי קָאֲמַר שְׂמִיאל שֶׁמְגוּרְשָׁת, זֶה
 89 דוּקָא בְּדִקְוִין לִיה – כאשר בודקים את הגט בְּמִיָּא דְרַבָּא – במים
 90 שְׁבַהֲעִבְרַתָּם עַל הַיַּיִר, נִפְלַט הַיַּיִר בְּלוּעַ וְנִרְאוּת הָאוֹתוּת, וְאֵין אִי
 91 פְּלוּט וְנִרְאָה הַכְּתָב עַל הַיַּיִר, הֲרֵי פְּלוּט – יצא. וְיִנְיָר שֶׁמִּסַּר לָהּ
 92 גַט, וּמְגוּרְשָׁת. וְאִי לֹא פְּלוּט, מוּכַח שְׁלֵאוּ כְּלוּם הוּא. הַגְּמָרָא מִקְשָׁה,
 93 וְכִי פְּלוּט מֵאֵי הוּי – מה בכך, הֲרֵי הַשְּׂתָא הוּא דְפְּלוּט – רק עתה על
 94 ידי הַמַּם הַכְּתָב נִפְלַט, אֲבָל בְּשַׁעַת הַנְּתִיבָה לֹא הִיָּה כְּתוּב, וְלֹא נָתַן
 95 גַט. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, שְׂמִיאל נָפִי לֹא אִמַר שְׁהִיא מְגוּרְשָׁת
 96 וּמוֹתֵרַת לְהַנְשֵׂא, אֲלֵא חִישְׁיָנוּ קָאֲמַר – שחוששים שמה בשעת
 97 נְתִיבָתָהּ גַט לֹא נִבְלַעוּ הָאוֹתוּת הַיֵּטֵב, וְהִיָּה רִישׁוּמָם נִיכֵר, אֲלֵא
 98 שְׁהַעֵדִים לֹא הִבְחִינוּ בּוֹ, וְאִסּוּרָהּ הִיא לְהַנְשֵׂא לְאַחַר בְּלֹא גַט.
 99 אֲמַר רַבִּינָא, אֲמַר לִי אֲמִימַר, הֲכִי אֲמַר מְרִימַר מְשַׁמְעִיהָ דְרַב דִּימֵי, הֵי
 100 כִּי תֵרִי – אותם שני עדים דְּהֵיבִי גִיטָא קְמִייהו – שהגט נמסר
 101 בְּפִנְיָהֶם, צְרִיכֵי לְמִיקְרִיָּה – צריכים לקראו קודם נְתִיבָתוֹ. מִקְשָׁה
 102 הַגְּמָרָא, מִיִּתְיָבִי, מִסַּר הַבַּעַל שֶׁר לֹאשְׁתוּ וְאִמַר לָהּ 'הֲרֵי זֶה יִשְׂרָאֵל,
 103 וְנִשְׁלַתוּ וְזָרְקַתוּ לָבֵם, אוֹ לְאוֹר, אוֹ לְבָל דְּבַר הָאֲבָד, וְלֹאֲחַר מִכּוּ תוּד
 104 הַבַּעַל וְאֲמַר לָהּ הִיָּה זֶה גַט אֲלֵא שְׂפָר פְּסִים הוּא, אוֹ שֶׁאִמַר שְׂפָר
 105 אֲמֵנָה הוּא, הַדִּין הוּא שְׁהָאִשָּׁה מְנוֹרְשָׁת אִף שְׁלֵא רִאִינוּ מַה שְׁהִיָּה
 106 כְּתוּב בְּגַט, וְלֹא כָּל הֵימְנוּ – ואין בידי לְאוֹסְרָהּ לְהַנְשֵׂא. וְאִי אֲמַרְתָּ
 107 צְרִיכֵי לְמִיקְרִיָּה – ואם אתה אומר שהעדים צריכים לקראו את
 108 הַגַּט קוּדֵם מִסְרָתוֹ, אִם כֵּן בְּתַר דְּקְרִיָּיה – לאחר שהעדים קראוהו,
 109 מִי מְצִי אֲמַר לָהּ הֲכִי – האם הבעל יכול לטעון כן, והלא העדים
 110 ראו שהיה זה גט. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, לֹא צְרִיבָא – ולא הוצרכה
 111 הַבְּרִייתָא לְהַשְׁמִיעֵנָה אֲלֵא בְּאוֹפֵן דְּבַתְרָא דְקְרִיָּיה – שלאחר
 112 שְׁהַעֵדִים קִרְאוּהָ, עֵיילִיה – הכניס הבעל את הגט לְבִי דִיָּה – תחת

1 הַנְּיָא בְּנִוְתִיהָ דְרַב, עֵדִים שְׂאִין יוֹדְעִין לְחַתוּם, מְקַרְעִין לָהּ נִיר חֶלֶק,
 2 וּמְמַלְאִים הַעֵדִים אֶת הַקְּרָעִים דִּין, אֲמַר רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל בְּמַה
 3 דְּבָרִים אֲמִוּרִים, דוּקָא בְּנִיטֵי נְשִׁים, אֲבָל בְּשִׁטְרוֹת שְׂחִירֵי עֲבָדִים
 4 וְשָׂאֵר כָּל הַשְּׂפִירוֹת, אִם יוֹדְעִין הַעֵדִים לְקִרְוֹת וְלְחַתוּם, חוֹתְמִין. וְאִם
 5 לֹא שְׂאִינֵם יוֹדְעִים לְקִרְוֹת וְלְחַתוּם, אִין חוֹתְמִין. שואלת הגמרא,
 6 לְרִיָּה מֵאֵן דְּבַר שְׂמָה – מדוע רבן שמעון בן גמליאל אמר שצריכים
 7 הַעֵדִים לְדַעַת לְקִרְוֹת, הֲלֹא תָנָא קָמָא הַתֵּיר רַב כְּשִׂאִינֵם יוֹדְעִים
 8 לְחַתוּם, מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא, הַסְּרִי מִיִּתְפָּרָא וְהִי קְתֵי עֵדִים שְׂאִין
 9 יוֹדְעִין לְקִרְוֹת, קוֹרִין לְפִנְיָהֶם אֶת הַכְּתוּב בְּשִׁטְר, וְחוֹתְמִים, וְשְׂאִין
 10 יוֹדְעִין לְחַתוּם כּוּ, אֲמַר רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, בְּמַה דְּבָרִים אֲמִוּרִים
 11 שֶׁאִפְשָׁר לְהַחֲתִים עֵדִים שְׂאִינֵם יוֹדְעִים לְקִרְוֹת וְלְחַתוּם, דוּקָא
 12 בְּנִיטֵי נְשִׁים, אֲבָל בְּשִׁחְרֵירֵי עֲבָדִים וְשָׂאֵר כָּל הַשְּׂפִירוֹת, אִם יוֹדְעִין
 13 לְקִרְוֹת וְלְחַתוּם, הֵם חוֹתְמִין, וְאִם לֹא, אִין חוֹתְמִין. אֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר,
 14 מֵאֵי מְשַׁמְעָא דְרַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שֶׁהִקְלֵךְ רַב גְּבִיטִין, שְׁלֵא יְהוּ בְּנוֹת
 15 יִשְׂרָאֵל עֲגוּנוֹת, שְׂמָא אִם נִמְתָּין שִׁימְצָאוּ עֵדִים שְׂוֹדְעִים לְקִרְוֹת
 16 וְלְחַתוּם, יִלֵּךְ הַבַּעַל לְמַדִּינַת הַיָּם וְחִישָׁאֵר אִשְׁתּוֹ עֲגוּנָה.
 17 אֲמַר רַבָּא, הֲלֵכָה בְּרַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שֶׁרַק בְּגִיטִין הִקְלוּ וְלֹא
 18 בְּשָׂאֵר שִׁטְרוֹת. וְרַב גַּמְדָּא מְשַׁמְעִיהָ דְרַבָּא אֲמַר, אִין הֲלֵכָה כִּרְבִן
 19 שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, וְאֵלֶּיךָ מֵאֵי בְּרַבִּין – ואלא כמי
 20 נִפְסָקָה הַחֲלֻכָה, בַּהֲכַרְח כַּחֲכָמִים, וְהָא הוּוּא דְעֵבֵד עוֹבְדָא, וְהַחֲתִים
 21 בְּשָׂאֵר שְׂפִירוֹת עֵדִים שְׂאִינֵם יוֹדְעִים לְקִרְוֹת וְלְחַתוּם, וְנִגְדִיָּה –
 22 וְהַלְקוּהוּ רַב כְּהֵנָּה, וְלְדַבְרֵי רַב גַּמְדָּא לֹא הִיָּה לְרַב כְּהֵנָּה לְהַלְקוֹת,
 23 שְׁהִיָּה עֲשֵׂה כְּחֻלְכָּה. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, תְּרַבְּנָא – תִּפְרַשׁ, שְׁדַבְרֵי רַב
 24 גַּמְדָּא, נִאֲמַרו אֲמַרְיָאָה – באופן שהעדים אינם יודעים לקרוא אך
 25 יודעים לחתום, וְבוּזָה הַלְכָה כַּחֲכָמִים. וּבְמִקְרָה שֶׁל רַב כְּהֵנָּה,
 26 הַעֵדִים לֹא יַדְעוּ לְחַתוּם, וְבוּזָה הַלְכָה כִּרְבִן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שְׂאִין
 27 לְחַתְמִים.
 28 רַב יְהוּדָה – הִיָּה זָקֵן וְעִינָיו כְּהוּ, וּבְכָל זֹאת כְּשִׁהִיָּה צְרִיךְ לְחַתוּם
 29 כַּעַד אִו כִּיָּין, הִיָּה מִצְמַעֵר מִתְאַמֵּץ וְרָבִי – וקורא את השטר
 30 בְּעַצְמוֹ, וְחַתִּים. אֲמַר לִיה עוֹלָא לְרַב יְהוּדָה לֹא צְרִיבָת – אינך צריך
 31 לְכַךְ, דְּהָא רַבִּי אֶלְעָזָר שְׁהוּוּא מְרָא וְ-אִדוּן (אִדוּן) דְּאֶרְצֵי יִשְׂרָאֵל, וְכֹאשֵׁר
 32 הִיָּה צְרִיךְ לְחַתוּם עַל שִׁטְר, קְרוּ קְמִיָּה – הִיָּה קוֹרְאִים לְפִנְיָי אֶת
 33 הַשִּׁטְר, וְהוּוּא הִיָּה חַתִּים. וְרַב נַחְמָן שְׁהִיָּה דִיין מְמוּנָה מִטַּעַם רֹאשׁ
 34 הַגּוּלָּה וְחַתְנוֹ שֶׁל הַנְּשִׂא, כֹּאשֵׁר הִיָּה צְרִיךְ לְחַתוּם עַל שִׁטְר, קְרוּ
 35 קְמִיָּה סְפָרֵי דִינֵי – סופרי בית הדין קראו לפניו את השטר, וְחַתִּים
 36 וְהוּוּא חַתֵּם. הַגְּמָרָא מְגַבִּילָהּ קוּלָא זֶה, וְדוּקָא כֹּאשֵׁר בֵּא הַשִּׁטְר
 37 לִידֵי רַב נַחְמָן, סְפָרֵי דִינֵי קִרְוֹת לְפִנְיָי, הִקְלוּ שִׁיחַתוּם רַב נַחְמָן מְבַלִּי
 38 לְקִרְוֹת, מִשׁוּם דְּאִתְּ לָהּ – שִׁישׁ לַחֵם, לְסוּפְרֵי בֵּית הַדִּין, אֲמַרְתָּא –
 39 יִרְאָה מִפְּנֵיו, כִּיֵּן שְׁהִיָּה חַתָּן הַרִישׁ גּוּלוֹתָא וְהִיָּה דִיין מְמוּנָה. וְלֹא
 40 יִקְרָאוּ אַחֲרָת מִהַכְּתוּב בְּשִׁטְר. אֲבָל אִם הִיָּה בֵּא שִׁטְר לִידֵי רַב נַחְמָן,
 41 וְסְפָרֵי אַחֲרֵינֵי שְׂאִינֵם מְבִית דִּינוֹ קִרְוֹת לְפִנְיָי, אוֹ שִׁטְר שְׁקִרְאוּהוּ
 42 סְפָרֵי דִינֵי, וְאִינִישׁ אַחֲרֵינָא – ואיש אחרי יחֲתוּם עֵלֵיו וְלֹא רַב נַחְמָן,
 43 לֹא – אִין לְסַמּוֹךְ עַל קִרְיַת הַסּוּפְרִים, אֲלֵא עַל חַתוּם לְקִרְוֹת
 44 בְּעַצְמוֹ.
 45 רַב פְּסָא כִּי הוּוּא אִתִּי לְקְמִיָּה – כאשר היה בא לפניו שְׂמִיָּא פְּרַסְקָה
 46 – שטר כתוב בלשון פרס דְּעֵבֵד בְּעִרְבָאֵי שְׁל בּוֹתִים – שנעשה על
 47 יַדֵי בֵּית דִּין שֶׁל גּוֹיִים, מְקַרְבִּי לָהּ לְשִׁנֵי בּוֹתִים – הִיָּה קוֹרֵא לְשִׁנֵי
 48 גּוֹיִים שִׁיקְרָאוּ לְפִנְיָי אֶת הַשִּׁטְר זֶה שְׁלֵא בְּפִנֵי זֶה בְּמִסְתִּיחַ לְפִי תוּמּוֹ
 49 – מבלי שיבינו שרב פפא סומך על דְּבִרְיָהֶם לְגַבּוּת עַל יַדֵי כֵךְ אֶת
 50 הַחוּב, וּמְנַבִּי בִיָּה – והיה גובה את החוב על ידי השטר, אִף
 51 מִשְׁשַׁעְבְּדֵי – מנכסים משועבדים, וּבְדִין כָּל מְלוּהָ בְּשִׁטְר.
 52 אֲמַר רַב אִשִּׁי, אֲמַר לִי רַב הוּנָא בְּרַן נָתַן, הֲכִי אֲמַר אֲמִימַר, הֵאֵי שְׂמִיָּא
 53 פְּרַסְקָה – שטר שכתוב בפרסית, דְּחַתְמֵי עֲלִיהָ סְהִי – וְחַתוּמִים
 54 עֲלֵיו עֵדִים יִשְׂרָאֵל, מְנַבִּינֵן בִּיָּה – גובים על ידי שטר זה מִשְׁשַׁעְבְּדֵי.
 55 שואלת הגמרא, וְהָא לֹא יִדְעֵי לְמִיקְרֵי – והרי העדים החתומים בו
 56 אינם יודעים פרסית, וְאִיךְ חַתְמוּ עַל הַשִּׁטְר מְבַלִּי לְקִרְוֹת. מְשִׁיבָה

57 מְשֻׁמֵם פִּרְשֵׁת יוֹכֵתב לֹח סִפְר בְּרִיתוֹת דְּאִיתָּהּ בָּהּ – הַכְּתוּבָה בִּסְפֵר
58 תוֹרָה, הָאָּ בְּעֵינָא – הֵרִי צִרִיךְ שִׁיתְקִיִּים הַצִּיּוּנִי יוֹכֵתב לָהּ, שְׁמַלְמַדְנָו
59 שֶׁהֵגֵט צִרִיךְ לְהַכְתֵּב לְשִׁמָּה – לְשֵׁם הָאִשָּׁה שֶׁהוּא חוֹפֵץ לְגַרְשׁ,
60 וְלֵיכָא – וְאֵילוּ פִּרְשֵׁת גִּירוּשֵׁין בִּסְפֵר הַתּוֹרָה, לֹא נִכְתְּבָה לְשֵׁם
61 גִּירוּשֵׁי אִשָּׁה זֹו. וְכִי תִימָא לְיָחוּשׁ – נַחֲשׁוּשׁ דְּלִמָּא אֶקְרִים – שְׁמָא
62 הַקְדִּים הַבְּעַל לְיָוֵב לִיה וְזוּא לְסַפְרָא מְעִיקְרָא – וּמַתְחִילָה נִתַּן מִטְּבַע
63 לְסוֹפֵר, כִּדִּי שִׁיכְתוּב אֵת פִּרְשֵׁת בְּרִיתוֹת שְׁבַסְפֵר הַתּוֹרָה הַזֹּה, לְשֵׁם
64 גִּירוּשֵׁי אִשְׁתּוּ, הָאָּ בְּעֵינָא שִׁינָה שְׁמֹו – הֵרִי בְּסַפֵּר צִרִיךְ שִׁיזִיחָה כְּתוּב
65 שֵׁם הַבְּעַל, וְשִׁמָּה שֶׁל הָאִשָּׁה, וְכֵן שֵׁם צִירוֹ שֶׁל הַבְּעַל, וְשֵׁם עֵרְכָּה
66 שֶׁל הָאִשָּׁה, וְאִם לֹא נִכְתְּבוּ, הֵגֵט פְּסוּל, וְלֵיכָא – וּבִסְפֵר הַתּוֹרָה הֵרִי
67 לֹא כְּתוּבִים שְׁמוֹתֵיהֶם. שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא, וְרַב יוֹסֵף מֵאִי קָא מְשַׁמְעַ
68 לָךְ – מָה בָּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ, הֲלֹא פְּשׁוּט הֵדְבַר שֶׁאִשָּׁה אֵינֶה יוֹכֵלָה
69 לְהַתְגַּרֵּשׁ בִּסְפֵר תּוֹרָה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא, רַב יוֹסֵף בָּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ
70 שְׂאֵין מִי מִיְלִין עַל גְּבִי מִי מִיְלִין וְכִפִּי שֶׁאִמְרַת בְּתַחֲלִילַת דְּבִרְיֵוּ.
71 הַגְּמָרָא מְבַרֵּרֵת אִם נִיתַן לְתַקֵּן גֵּט שְׁנִכְתַּב שְׁלֹא לְשִׁמָּה: אָמַר רַב
72 הַקְדָּא, גֵּט שְׁכַתְּבוּ שְׁלֹא לְשִׁמָּה, וְהַעֲבִיר עָלָיו שׁוּב קוּלְמוֹס עִם דִּי,
73 מִתּוֹךְ כּוּוֹנָה לְשִׁמָּה, כְּאֵנּוּ בּוּזָה לְמַחְלֻקְתָּ רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹנָתָן, דְּתִנְיָא,
74 הֵרִי שְׁתִּיחָה הַסּוֹפֵר צִרִיךְ לְכַתּוֹב אֵת הַשֵּׁם, וְנִתְפָּרֵן – הִיָּה סְבוּר שֶׁהוּא
75 צִרִיךְ לְכַתּוֹב יְהוּדָה, וְעַמָּה בְּכַתִּיבַת 'יְהוּדָה' וְלֹא מִיְשָׁל בּוּ – וְלֹא
76 כְּתַב בּוּ אֵת הָאוֹת לְהֵת, וְנִמְצָא עִם שְׁכַתְּבַת אֵת הַשֵּׁם, אֲלֵא שְׁלֹא כְּתוּב
77 לְשִׁמּוֹ, מְעִבִיר עָלָיו – עַל הַשֵּׁם, קוּלְמוֹס עִם דִּי פַעַם נּוֹסֶפֶת לְשֵׁם
78 קְדוּשַׁת הַשֵּׁם, וְקִבְּרִישׁוּ כָךְ, וְכִשְׂר הוּא, דְּבִרִי רַבִּי יְהוּדָה. וְהַתְּקִמִּים
79 אֶמְרִים, אֵין לְעִשׂוֹת כָּן, מְשׁוּם שְׁבִאֲפוֹן זֶה אֵין תִּיבַת הַשֵּׁם מִן
80 הַמּוֹבְחָר. וְכִשֵּׁם שֶׁנִּחְלְקוּ בְּכַתִּיבַת הַשֵּׁם, כָּךְ נִחְלְקוּ בְּגֵט שְׁנִכְתַּב
81 שְׁלֹא לְשִׁמָּה. אָמַר רַב אֲחָא בְּרִי יַעֲקֹב, דִּילְמָא לֹא הִיא – שְׁמָא
82 מְבַרִייתָא זֹו אֵין רְאִיָּה לְגֵט, שְׁכֵן עַד פְּאֵן לֹא קְאָמְרִי רַבִּינָן שְׁלֹא
83 מְעִילָה הַעֲבֵרַת קוּלְמוֹס לְשִׁמָּה, אֲלֵא הָתָּם לְגַבִּי כְּתִיבַת הַשֵּׁם
84 מְשׁוּם דְּבְּעֵינָא – שְׁאֵנוּ צִרִיכִים לְהַדֵּר בְּכַתִּיבַתּוֹ, כִּפִּי שְׁנַלְמַד
85 מִהַכְּתוּב (שְׁמוֹת טו ב) 'וְהָ אֵלֵי וְאֶנְהוּ', וְלֵיכָא – וְכַתִּיבָה בְּהַעֲבַרְת
86 קוּלְמוֹס אֵינֶה מְהוֹדֵרֵת, אָמַר רַב אֲבָהוּ, אָמַר רַב לְגַבִּי גֵט, לֹא נִצְטוּיְנוּ לְהַדֵּר
87 בְּכַתִּיבַתּוֹ וּבְשִׁירוֹהוּ חֲכָמִים.
88 אָמַר רַב הַקְדָּא, וְכִינָא לְמִפְסָלֵיהוּ – יוֹכֵל אֲנִי לְפַסּוֹל לְבוֹלֵי גִיטֵי
89 דְּעִלְמָא – אֵת כֹּל הַגִּיטִין שֶׁבַעֲלוּם. אָמַר לִיה רַבָּא לְרַב חֲסָדָא, מֵאִי
90 מְעִינָא – מִפְּנֵי מָה אֵתָּה סְבוּר כָךְ. אֵילְמָא – אִם תֵּאֲמַר מְשׁוּם דְּכַתִּיב
91 'וְכַתֵּב לָהּ', וּמִשְׁמַע שֶׁהַבְּעַל יִכְתּוּב, וְהָבָא – הַגִּיטִין שְׁאֵנוּ עוֹשִׂים,
92 אֵיחֵי קָא פְּתַבָּה לִיה – הָאִשָּׁה כּוֹתֵבַת אֹתָם, שְׁהִיא מְשַׁלְמַת לְסוֹפֵר,
93 יֵשׁ לְדַחוּת דְּלִמָּא אֶקְנוּי אֶקְנוּי לִיה רַבִּינָן – שְׁמָא הַפְּקִירוּ כְּכִמִּים
94 הַפְּקִירוּ אֵת הַמְעוֹט שֶׁנִּתְּנָה הָאִשָּׁה לְסוֹפֵר וְהִקְנוּ אוֹתָם לְבַעַל,
95 וְנִמְצָא שְׁנִכְתַּב הֵגֵט מְשֻׁלּוֹ. וְאֵלְמָא שְׁמָא דַּעֲתָךְ לְפַסּוֹל אֵת כֹּל הַגִּיטִין
96 מְשׁוּם דְּכַתִּיב לְגַבִּי גֵט 'וְנָתַן בְּיָדָהּ', וְלִמְדוּ שֶׁצִּרְכִּיָּה לְהִיְוֵת נִתְיָנָה
97 חֲשׁוּבָה שֶׁל שׁוֹה פְּרוּטָה, וְהָבָא – וְאֵילוּ הַגִּיטִין שְׁאֵנוּ נּוֹתְנִים, לֹא
98 יְהִיב לָהּ מִיָּד – הַבְּעַל לֹא נוֹתֵן לָהּ דְּבַר בַּעַל עֵרֶךְ, שֶׁהֵרִי הֵגֵט אֵינוֹ
99 שׁוֹה פְּרוּטָה. יֵשׁ לְדַחוּת דְּלִמָּא נִתְיָנָה גֵּט הִיא – שְׁמָא 'וְנָתַן', מִלְּמַדְנָו
100 שֶׁצִּרִיךְ הַבְּעַל לְמַסּוֹר אֵת הֵגֵט לְאִשָּׁה, וְלֹא בָּא לְלַמַּד שֶׁצִּרִיךְ נִתְיָנָה
101 חֲשׁוּבָה. תֵּרַע – וְרֵאִיָּה לְכַךְ, דְּשִׁלְחוּ מִתָּם – מֵאֲרַךְ יִשְׂרָאֵל,
102 שֶׁהַחֲלִכָה הִיא שֶׁאֵם כְּתָבוּ לְגֵט עַל אִיסוּרֵי הַנְּאִיָּה, הֵגֵט כְּשֵׁר, שְׂאֵין
103 לָהֶם שׁוּיּוֹת. וּמוֹכַח שׁוֹנְתֵין הִיא הַמְסִירוּהָ:
104 גּוּפָא, שְׁלַחוּ מִתָּם, כְּתָבוּ עַל אִיסוּרֵי הַנְּאִיָּה, כְּשֵׁר'. אָמַר רַב אֲשִׁי, אָף
105 אֲנִן נִמְי תִּנְיָא – גַּם אֲנּוּ שִׁנְיָנוּ (לַעֲלֵ לט). שְׁכּוֹתְבִין גֵּט אָף עַל הַעֲלָה
106 שְׁל זֵית, שְׂאֵינוּ שׁוֹהֵה כְּלוּם. וּמוֹכַח שְׂאֵין צוֹרֵךְ בְּנִתְיָנָה חֲשׁוּבָה וּוּ
107 רְאִיָּה לְהַכְּשֵׁר גֵּט שְׁנִכְתַּב עַל אִיסוּרֵי הַנְּאִיָּה. דוּחָה הַגְּמָרָא, דִּילְמָא
108 שְׂאֵין – שְׁמָא שׁוֹנָה דִּין עֲלָה שְׁל זֵית, מְשׁוּם דְּהָיוּ לְאִיצְרוּפֵי –
109 שְׂרָאִי לְצַרְפּוּ עִם עוֹלִים אַחֲרֵים שֶׁלְּכַב אוּ לְמַאכֵל בַּהֲמָה, וְנִמְצָא
110 שֶׁהוּא שׁוֹה מִמֶּנּוּ בְּצִירוּף דְּבַר אַחַר, מָה שְׂאֵין כָּן בְּאִיסוּרֵי הַבָּאָה.
111 תִּנְיָא, רַבִּי אֲמַר, כְּתָבוּ לְגֵט עַל גַּבִּי אִיסוּרֵי הַנְּאִיָּה, כְּשֵׁר לְגַרְשׁ בּוּ.
112 נֶפֶס – יֵצֵא לִי מְרַבִּי אַחַר שֶׁשָּׁמַע מִמֶּנּוּ הַלְכָה זֹו, וְדָרְשָׁה בְּרַבִּים,

מְשֻׁמֵם דְּרַבִּי – בְּשִׁמּוֹ שֶׁל רַבִּי, וְלֹא קְלָפוּהָ – וְלֹא שִׁיבְחוּ הַשּׁוֹמְעִים
כְּלוּמַר שְׁלֹא קִיבְלוּ אֵת דְּבִרְיֵוּ, מְשׁוּם שֶׁאִמְרַת זֹאת בְּשֵׁם רַבִּי שֶׁהוּא
יְחִיד. וְכִדִּי שִׁיבְלוּ אֵת דְּבִרְיֵוּ, דְּרַשׁ הַלְכָה זֹו פַּעַם אַחֲרַת מְשֻׁמֵּי
דְּרַבִּים, וְקָלְפוּהָ – וְשִׁבְחוּ אֵת דְּבִרְיֵוּ וְקִיבְלוּם. וּמוֹכַח שְׁלֹו טְרַח כֹּל
כָךְ שִׁיבְלוּ הַשּׁוֹמְעִים אֵת דְּבִרְיֵוּ, אֵלְמָא לְהַכְתֵּב בְּנִתְיָנָה – לְמַדְנָו
שֶׁהַלְכָה כְּמוֹתָ, שְׁמוֹתָ לְכַתּוּב אֵת הֵגֵט עַל גַּבִּי אִיסוּרֵי הַנְּאִיָּה.
בְּגֵט שְׁתִּיבּוּתֵי חֻקוֹת בּוּ: תִּנְיָנוּ דְּרַבִּי, כְּתוּב (דְּרִים כד א) 'וְכַתֵּב לָהּ
סִפְר בְּרִיתֵי' וְגו', לְמַדְנָו שֶׁהֵגֵט כְּשֵׁר, רַק בְּכַתִּיבָה, וְלֹא אִם חֻקָּא אֵת
הַמִּילִים בְּסִכִּין עַל גַּבִּי דָף שֶׁל עֵץ וְכוּדוּמָה. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, לְמִימָרָא
– וְכִי כּוּוֹנָה הַבְּרִיתָא לּוֹמַר דְּחֻקֵּיהָ – שְׁחֻקָּתָא אוֹתִיתָ לְאֹו כְּתִיבָה
הִיא. וְרַמְיָהוּ, שִׁנְיָנוּ בְּבַרִייתָא אַחֲרַת, שְׁעָבַד שִׁנְיָא לְחַפְשֵׁי בְּכַתֵּב
שְׁחִירוֹ שְׁחֻקוֹ עַל גַּבִּי מְכָלָא – דָּף שֶׁל עֵץ, וְפִינְקָם – אֹו שְׁחִרַת בַּעַט
עַל גַּבִּי לּוֹחַ מְחוּפָה בְּשַׁעוּהָ, שְׁטַר כְּשֵׁר הוּא וְיָצָא לְחִירוּת. אָמַר לֹא
יָצָא לְחִירוּת אִם נִכְתַּב הַשְּׁטַר בְּכַתֵּב – רִימָה בְּמַחַט שְׁעַל גַּבִּי כִּיפָא
– כַּעֲיֵן כּוּבַע צִמְרָא, וְשַׁעַל גַּבִּי אֲנִדּוּבְרִיתֵי – תְּכַשִּׁיט שְׁרֻקוֹמוֹת בּוּ
צוּרוֹת, לְפִי שְׂרַק שְׁנֵי רֵאשֵׁי הַחוּט תְּחוּבִים בְּבַד, וְשֵׁאֵר הַחוּט
מוֹטַל עַל הַבְּגַד, וְאֵינֶה כְּתִיבָה. וְנִמְצָא שִׁישׁ סְתִירָה בֵּין הַבְּרִיתוֹת
אִם חֻקֵּיהָ בְּטַבְּלָא וּבְפִנְקָס כְּשֵׁרָה לְעֵינֵין גֵּט. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא, אָמַר
עוֹלָא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לֹא קְשִׁיָּא הָא – הַבְּרִיתָא הָאִשְׁוֹנָה מְדַבֵּרַת
בְּאוֹפֵן דְּחֻק תּוֹכּוֹת – שְׁחֻקָּא בְּעֵץ אֵת תּוֹךְ הָאוֹתִיוֹת, דְּהֵינּוּ הַחֻלְק
הַפְּנִימִי שֶׁל הָאוֹתִיוֹת, וְכֵן סְבִיב הָאוֹתִיוֹת מְבוּחָן, וְנוֹתְרָה צוּרְתָם
בּוֹלְטִים, וְחֻקֵּיהָ כּוּוּ פְּסוּלָה בְּגֵט מְשׁוּם שֶׁהָאוֹתִיוֹת לֹא נִכְתְּבוּ אֲלֵא
נַעֲשׂוּ מֵאֲלִיָּהֶם. הָא – הַבְּרִיתָא שֶׁהַכְּשִׁיָּה מְדַבֵּרַת בְּאוֹפֵן דְּחֻק
וְרִיבּוֹת – שְׁחֻקָּא בְּעֵץ אֵת רַגְלֵי הָאוֹתִיוֹת, דְּהֵינּוּ שַׁעֲשֵׂה מַעֲשֵׂה
בְּאוֹת עֲצָמָה עַד שְׁנֵרֵאִית שְׁקוּעָה בְּתוֹךְ הָעֵץ, וְזֶה נִחְשָׁב כְּתִיבָה,
לְכַן הֵגֵט כְּשֵׁר.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, וְכִי חֻקֵּיתָ תּוֹכּוֹת לֹא נִחְשַׁבַת כְּתִיבָה, וְרַמְיָהוּ
מְבַרִייתָא הַעוֹסְקוֹת בְּעֵינֵין 'צִיץ' שֶׁל כְּהֵן גְּדוֹל, שְׁנֵאֲמַר (שְׁמוֹת טז ל)
יְכַתְּבוּ עָלָיו מִכְּתָב פְּתוּחֵי חוֹתָם קְדָשׁ לָהּ', וְשִׁנְיָנוּ שְׁלֹא הֵיָּה כְּתָבוּ
'קְדָשׁ לָהּ' שׁוֹמְעַן עַל יַד חֲרִיטָה בְּעוֹמֵק זֶה הַצִּיץ, אֵלְמָא הוּא הֵיָּה
כְּתַב בּוֹלְטַ מַעַל גַּבִּי הַזּוֹהֵב כְּרִנְיָי וְהָב שֶׁהַצּוּרוֹת שַׁעַל גַּבִּינָם
בּוֹלְטוֹת. וְהָא – וְהֵרִי הַצּוּרוֹת שַׁעַל גַּבִּי דִּינְרֵי וְהָב, עַל יַד חֻקֵּיתָ
תּוֹכּוֹת וְסִבִּיבוֹת הַצּוּרוֹת הֵן נַעֲשׂוֹת, וּמְבוּאָר שֶׁאָף זֶה נִחְשַׁב כְּתִיבָה,
וְכִלְשׁוֹן הַפְּסוּק (שם) 'יְכַתְּבוּ עָלָיו מִכְּתָב' וְגו'. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא,
הַכְּתַב שֶׁבְּצִיץ הֵיָּה כְּרִנְיָי וְהָב לְעֵינֵין אַחַר, וְלֹא כְּרִנְיָי וְהָב לְעֵינֵין
אַחַר. וּמְבַאֲרַת הַגְּמָרָא, מָה שִׁנְיָנוּ שֶׁהַצִּיץ הֵיָּה כְּרִנְיָי וְהָב, הֵינּוּ
לְעֵינֵין בּוֹלְטַ – שֶׁהָאוֹתִיוֹת שְׁלוּ בּוֹלְטוֹת, כְּשֵׁם שֶׁהַצּוּר שַׁעַל גַּבִּי
הַמְּטַבַּע בּוֹלֵט. וְלֹא כְּרִנְיָי וְהָב לְעֵינֵין אוֹפֵן חֻקֵּיקָה, דְּאֵילוּ הָתָּם –
הַצּוּרָה שַׁעַל הַמְּטַבַּע נַעֲשִׂית עַל יַד חֻקֵּיקָתָ תּוֹכּוֹת וְסִבִּיבוֹת
הַצּוּרָה, עַד שְׁבוֹלְטַת מֵאֲלִיָּה עַל גַּבִּי הַזּוֹהֵב, וְאֵילוּ הָבָא בְּצִיץ,
נַעֲשִׂית כְּתִיבַת הָאוֹתִיוֹת עַל יַד חֻקֵּיקָתָ וְרִיבּוֹת – רַגְלֵי וּגּוֹף
הָאוֹתִיוֹת עֲצָמָה, שֶׁהַצִּיץ הֵיָּה עֲשׂוּי טַס דֶּק, וּמְצִידוֹ הַפְּנִימִי הֵיָּה,
וְדוּחֻקִּים וּמְבַלִּיטִים אֵת הָאוֹתִיוֹת כְּלַפִּי חוּץ, וְנַעֲשֵׂה הַכְּתַב בּוֹלֵט
כְּצוּרָה שַׁעַל גַּבִּי מְטַבַּע, נִמְצָא שֶׁהַחֻקֵּיקָה הִיָּתָה בְּגוֹף הָאוֹתִיוֹת,
וְחֲשׁוּבָה כְּתִיבָה גְּמוּרָה.
הַגְּמָרָא מְבַרֵּרֵת אֵת אוֹפֵן עֲשִׂית הַצּוּרָה שַׁעַל גַּבִּי הַמְּטַבַּעוֹת: אָמַר
לִיה רַבִּינָא לְרַב אֲשִׁי, כִּאֲשֶׁר יוֹצֵרִים צוּרָה בְּדִינָר זֶהֵב עַל יַד רוֹשְׁפִינָא
– חוֹתָם הַמְּטַבַּע, שְׁבוּ עוֹשִׂים אֵת הַצּוּרָה עַל גַּבִּי הַמְּטַבַּע, שֶׁהַצּוּרָה
חֲלוּלָה וְשְׁקוּעָה בּוּ, וּמִנִּיחִים אוֹתוֹ עַל הַדִּינָר וּמְכִים בְּפִטְשֵׁי כִדִּי
לְהַטְבִּיעַ עֲלָיו אֵת הַצּוּרָה, הָאֵם הוּא מִיְחָרֵץ תְּרִין – דוּחַק אֵת הַזּוֹהֵב
שֶׁמְסַבִּיב לְצוּרָה וְשִׁבְתוּכָה, כְּלַפִּי מְטָה, וְהַצּוּרָה בּוֹלְטַת מֵאֲלִיָּה.
וְגַט שִׁיכְתַּב בְּאוֹפֵן זֶה פְּסוּל, כִּיּוֹן שִׁנְיָנוּ עוֹשֵׂה מַעֲשֵׂה בְּגוֹף
הָאוֹתִיוֹת. אֹו שְׁמָא פְּעוּלַת הַחוֹתָם הִיא עַל יַד שִׁישׁ מְכִשְׁמִכִים עַל גַּבִּי,
אִזְ סִבִּיבוֹת הַצּוּרָה בְּחוֹתָם כְּפִנְיָי מְכִשְׁמִכִים – מְכִשְׁמִכִים וְדוּחֻקִּים אֵת
זֶהֵב הַדִּינָר אֵל תּוֹךְ הַחֲלָל שְׁבַחוֹתָם עַד שֶׁנַּעֲשִׂית הַצּוּרָה בְּדִינָר,
וְגַט שִׁיכְתַּב עַל יַד חוֹתָם מַעֲיֵן זֶה הִיָּה כְּשֵׁר, כִּיּוֹן שֶׁהָאוֹתִיוֹת נַעֲשׂוּ

ת'כ'ס'פ'ת

1 א' משום כ'ר'י'ו'ת ד'א'י'ת ב'ה ה'א ב'ע'י'נ'ן ו'כ'ת'ב ל'ה ל'ש'מ'ה ו'ל'י'כ'א - ת'י'מ'ה: ד'ל'ע'נ'ן מ'ג'י'ל'ת ס'ו'ט'ה
2 מ'ש'מ'ע ב'פ'ר'ק ק'מ'א ד'ע'י'ר'ו'ב'י'ן (א.א.) ד'מ'ו'ח'ק' ל'ן מ'ן ה'ת'ו'ר'ה, א'פ'י'לו ל'מ'א'ן ד'ב'ע'י' כ'ת'י'ב'ה
3 ל'ש'מ'ה, ד'ק'א'מ'ר ר'ב פ'פ'א ד'ל'מ'א'ן ד'א'מ'ר א'י'ן מ'ג'י'ל'ת'ה כ'ש'ר'ה ל'ח'ש'ק'ו'ת ב'ה ס'ו'ט'ה א'ח'ר'ת - ת'ו'ר'ה
4 ד'ס'ת'מ'א כ'ת'י'ב'ה - ה'ז'י'ב נ'מ'י ד'מ'ח'ק'י'ן! י'ר'ש ל'מ'ו'ר: ד'ר'ב י'ו'ס'ף ד'ש'מ'ע'ת'י'ן א'ל ס'כ'ר ל'ה כ'ו'ו'ת'י'ה, א'ף ע'ל
5 נ'מ'י, ס'כ'ר כ'א'י'ך ל'נ'א, ד'ס'כ'ר: א'י'ן מ'ו'ח'ק'י'ן מ'ן
6 ה'ת'ו'ר'ה, ו'כ'מ'ת'י'ן ד'ב'פ'ר'ק "כ'ל ה'ג'ט" (ג'י'ט'ן ב'ו'א),
7 ד'ה'נ'ן: ה'כ'ו'כ'ת ט'ו'פ'ס'י ג'י'ט'ן - צ'ר'י'ך ש'י'נ'ה מ'ק'ו'ם
8 ה'א'י'ש כ'ו', ד'י'י'ק מ'ה'ת'ם ב'ר'י'ש מ'ס'כ'ת ו'ב'ח'ס' (ב.ב.),
9 ד'ס'ת'מ'א פ'ס'ו'ל, ו'כ'ל ש'כ'ן ס'פ'ר ת'ו'ר'ה ד'ל'א א'י'כ'ת'ו
10 ל'ש'ם ג'י'ו'ר'ו'ת כ'ל'ל, ו'ע'ו'ר נ'מ'י ד'א'י'ר'י' מ'ג'י'ל'ת ס'ו'ט'ה
11 ד'מ'כ'ש'ר ב'מ'ג'י'ל'ת ס'ו'ט'ה ל'מ'ו'ח'ק מ'ן ה'ת'ו'ר'ה, א'ף ע'ל
12 ג'ב ד'ב'ע'י' ל'ש'מ'ה - מ'ו'ד'ה ל'ע'נ'ן ג'ט ד'פ'ס'ו'ל,
13 ד'ב'ע'י'ר'ו'ב'י'ן ב'פ'ר'ק ק'מ'א (י.ג.) ד'מ'ש'מ'י' ד'כ'ו'ל'ו'ת ת'נ'א'י'
14 מ'ו'ד'ו ב'ה'ת'ך ד'פ'ר'ק "כ'ל ה'ג'ט" ד'ח'ש'ב'י' ש'ל'א ל'ש'מ'ה,
15 מ'ד'פ'ר'י'ך ד'ה'ת'ם: ו'ל'ת ל'י'ה ל'ר'ב א'ח'א ר'ב ב'ר' א'י'ש'ה כ'ר'ב
16 ל'ג'ר'ש א'ת א'ש'ת'ו ו'נ'מ'ל'ך כ'ו'י? ו'ב'מ'ג'י'ל'ת ס'ו'ט'ה ת'ס'מ'א
17 כ'ש'ר, מ'ש'ו'ם ד'ס'ת'מ'א ש'א'י'ן א'ח'ו'ן ש'ע'ל'י'ן ל'כ'ת'ו'ב
18 מ'ק'פ'י'ד, ו'מ'ס'ת'מ'א נ'י'ח'א ל'י'ה, א'ב'ל ג'ב'י ג'ט - ב'ע'ל
19 ס'ת'מ'א ל'א נ'י'ח'א ל'י'ה, א'ף ע'ל ג'ב ד'פ'ר'י'ך מ'מ'ת'י'ן
20 ד'ג'ט ל'א א'ב'י'ב א'ח'א ר'ב ר' א'י'ש'ה ד'א'י'ר'י' מ'ג'י'ל'ת ס'ו'ט'ה
21 - ל'ע'נ'י'ן ש'ל'א ל'ש'מ'ה ל'א מ'ש'מ'ע ל'י'ה ל'ח'ל'ק.
22 א'א' ב'ע'י'נ'ן ש'מו' ו'ש'מ'ה - א'ף ע'ל ג'ב ד'מ'ת'י'ן
23 ד'פ'ר'ק "ח'ו'ר'ק" (ג'י'ט'ן פ.א.) ד'ר'י'ש'ה ש'מו' ו'ש'מ'ה,
24 מ'ו'ק'מ'י'ן ל'ה ד'ה'א'י' "ח'ו'ל'ד מ'מ'ו'ר" כ'ר'ב'י א'מ'ו'ר,
25 מ'ש'מ'ע ד'ר'ב'נ'ן ל'א ה'ו'י ב'ש'י'ה ש'מו א'ל'א ס'פ'ו'ל'
26 ד'ר'ב'נ'ן, ו'מ'ד'נ'ק'ט "ש'י'נ'ה" ו'ל'א נ'ק'ט ל'א כ'ת'ו'ב כ'ל'ל'
27 - מ'ש'מ'ע ו'ד'ב'ל'א כ'ת'ו'ב כ'ל'ל כ'ש'ר א'פ'י'לו מ'ד'ו'ב'נ' -
28 ה'א ל'י'ת'א, ד'ע'ל כ'ו'ר'ך ל'א כ'ת'ו'ב כ'ל'ל ל'ר'ב'י מ'א'י'ד
29 פ'ס'ו'ל מ'ן ה'ת'ו'ר'ה, ד'ה'א ב'ע'י'נ'ן ש'י'ד'א מ'ו'כ'י'ס מ'ת'ו'ב
30 ש'ו'ד'א מ'ג'ר'ש ל'א א'ש'ת'ו, ו'ל'ב'ל כ'ת'ו'ב כ'ל'ל - א'ל'א
31 מ'ו'כ'י'ס, א'ל'א א'ו'מ'ר ר'ב'י'נו י'צ'ח'ק ד'ל'א מ'י'ד'י' ב'ש'י'נ'ה
32 ש'מו' מ'ש'ו' - ד'א'ם כ'ן ה'ו'ה ל'י'ה ל'מ'י'נ'ק'ט ל'א כ'ת'ו'ב
33 כ'א'ל'ל'י'ן, ד'פ'ס'ו'ל ל'ר'ב'י מ'א'י'ד, ד'מ'ת'י'ן ר'ב'י מ'א'י'ד
34 כ'ד'א'מ'ר'י'ן, ה'ת'ם, ד'ה'ו'י ר'ב'ו'ת ט'פ'י, א'ל'א ש'י'נ'ה מ'ת'ו'ב
35 - ה'י'י'נו ש'כ'ת'ו'ב ש'ו' ד'ג'ל'י'ל ב'י'ח'ו'ד'ה, ו'ה'ש'ת'א ק'א'מ'ר
36 ה'כ'א' ש'פ'ר'י'ה ה'א ב'ע'י'נ'ן ש'מו' ו'ש'מ'ה ו'ל'י'כ'א, ו'כ'ל'
37 ש'כ'ו'ן ד'ב'ל'א כ'ת'ו'ב כ'ל'ל ה'ו'ה ד'פ'ס'ו'ל.
38 ד'י'ל'מ'א ת'נ'י'ת נ'י'ן ה'ו'א - ו'כ'ן "ש'ל'ף א'י'ש נ'ע'לו
39 ו'נ'תן ל'ר'ע'ו'ד'ה" (ר'ו'ת ז') ל'א ב'ע'י'נ'ן ש'ו'ה
40 פ'ר'ו'ש'ה, א'ף ע'ל ג'ב ד'כ'ת'י'ב "נ'ת'ן", ו'כ'ן ג'ב'י ח'ר'ו'מ'ה
41 ח'ט'ה א'ח'ת פ'ו'ט'ר'ת א'ת ח'כ'ר'י', א'ף ע'ל ג'ב ד'כ'ת'י'ב
42 (ד'ר'ב'י'ם ה'י') "ת'ח'ן ל'ר'י' ו'ב'מ'ג'ו'כ'ת ד'ם ט'ט'א'ת ו'ב'מ'ת'ו'ת
43 ב'ה'ו'נ'ת א'י'ן ב'ו ש'י'ע'ו'ר, ה'א ד'א'מ'ר א'ב'א ש'א'ו'ל
44 ב'פ'ר'ק "כ'ל ש'ע'ה" (פ'ס'ח'ו'ם ל.ב.ב.) ה'ו'ר ש'א'כ'ל ח'ר'ו'מ'ה
45 ל'א מ'י'ח'י'ב פ'כ'ו'ת מ'ש'ו'ה פ'ר'ו'ש'ה מ'ש'ו'ם ד'כ'ת'י'ב
46 (ו'י'ק'ר'א כ'ב) "נ'ת'ן ל'כ'ח'ך ו'ג'ו' ו'א'י'ן נ'ת'י'נ'ה פ'כ'ו'ת
47 מ'ש'ו'ה פ'ר'ו'ש'ה - ה'י'י'נו מ'ש'ו'ם ת'ד'ש'ל'ו'מ'י ח'ר'ו'מ'ה
48 ל'פ'י'נ'ן מ'ת'ש'ל'ו'מ'י מ'ע'ל'י'ה, ד'ת'ר'י'ו'ד'ו'ת ת'ש'ל'ו'מ'י ק'ד'ש
49 מ'י'ק'ר'ו, ו'ג'ו'מ'ר ב'י'ח'ו'ת "ח'ט' מ'ח'ד'י'ד", ו'ל'מ'א'ן ד'ב'ע'י'
50 כ'ב'ר'י'ת'ו'ת (ו.ב.) "ו'א'ש'ר י'ת'ן מ'נ'נ'ו ע'ל ז'ר" ש'ת'ו'ה
51 נ'ת'י'נ'ה כ'ב'ו'י'ת - ה'י'י'נו מ'ש'ו'ם ד'ס'י'כ'ה ה'א, ו'א'פ'ק'ה
52 כ'ל'ש'ו'ן נ'ת'י'נ'ה ל'א'פ'ו'ק'י' מ'מ'ש'מ'ע'ו'ת ד'ס'י'כ'ה ק'א'ת'י',
53 ד'מ'ש'מ'ע ל'ה ש'ו'ד'א, ו'ג'ר'י'ך נ'ת'י'נ'ה ח'ש'ו'ב'ה כ'מ'ו' ו'נ'ת'ן
54 ל'כ'ו'ן א'ת א'ק'ד'ש" (ו'י'ק'ר'א כ'ב) ד'ה'ו'י כ'ב'ו'י'ת ל'ר'ב'נ'ן ד'א'ב'א ש'א'ו'ל, כ'ו'ן "ל'א י'ת'ן ע'ל'י'ה ל'כ'ו'נ'ה"
55 ד'ב'פ'ר'ק "כ'ל ה'מ'נ'ח'ו'ת" (א.א.) מ'צ'ר'י'ך כ'ו'י'ת - ה'י'י'נו מ'ש'ו'ם ד'ש'נ'י מ'ל'ש'ו'ן ש'י'מ'ה ד'א'ח'ת'ו'ל ב'ה "ל'א
56 י'ש'י'ם ע'ל'י'ה ש'מ'ן", א'ו מ'ש'ו'ם ד'ו'מ'א'י' ד'ק'ט'ר'ת ל'כ'ו'נ'ה כ'ח'ו'י', ד'ה'ו'א'י' נ'מ'י ד'ק'ט'ר'ת א'י'ס'ו'ר, ד'ה'ו'י
57 כ'ב'ו'י'ת.
58 מ'ש'מ'י'ה ד'ר'ב'י'ם ו'ק'ל'ס'ו'ה א'ל'מ'א ל'י'ח'ת'א כ'ו'ו'ת'י' - מ'ד'ט'ר'ח ע'ל'ה ד'ל'ק'ל'ס'ו'ת.
59 ו'ב'פ'ר'ק "מ'י' ש'א'ח'ו'ר" (ג'י'ט'ן ע.א.) ל'א י'ת'כ'ו'ן ל'פ'ר'ש כ'ן, ד'ק'א'מ'ר: נ'פ'ך ר'ב'י ח'י'א'י ד'ר'ש'ה
60 מ'ש'מ'י'ה ד'ר'ב'י' - ו'ק'ל'ס'ו'ה, מ'ש'מ'י'ה ד'ר'ב'י'ם - ו'ל'א ק'ל'ס'ו'ה, א'ל'מ'א ל'י'ת ל'י'ח'ת'א כ'ו'ו'ת'י'ה, ו'א'ו'מ'ר
61 ר'ב'י'נו ת'ם: ד'ה'כ'א ד'י'י'ק מ'ד'ק'ל'ס'ו'ה כ'י א'מ'ר מ'ש'מ'י'ה ד'י'ח'י'ד מ'ע'י'ק'ר'א, ו'ל'ק'מ'ן א'י'כ'א'פ.
62 ד'ח'ק'י'ק'ה ל'א'ו כ'ת'י'ב'ה ה'א' - ה'ו'ה מ'צ'י' ל'א'ק'ש'ו'י' מ'ל'ו'ח'ו'ת, ד'כ'ת'י'ב כ'ו'ה כ'ת'י'ב'ה ב'כ'מ'ה כ'ר'א'י', ו'ה'י'ה כ'ת'ב'ם ח'ק'י'ק, כ'ר'כ'י'ב' (ש'מ'ו'ת ל'ב) "ח'ו'ר'ת ע'ל ה'ל'ח'ו'ת", א'ל'א ד'נ'י'ח'א ל'י'ה ל'מ'י'פ'ר'ך
63 מ'ג'ט א'נ'ט.

1 כ'ר'י'ו'ת ד'א'י'ת ב'ה - ש'כ'ת'ו'ב'ה ב'ה פ'ר'ש'ת "ו'כ'ת'ב ל'ה ס'פ'ר כ'ר'י'ו'ת". ל'ה - ל'ש'מ'ה, י'ה'ב ו'ו'ו'א
2 ל'ב'פ'ר'א - ל'כ'ת'ו'ב א'ו'ת'ה פ'ר'ש'ה ל'ש'ם ג'י'ו'ר'ו'ש'י'ה, ה'א ב'ע'י'נ'ן ש'י'נ'ה ש'מו' ו'ש'מ'ה - ד'ת'נ'ן ל'ק'מ'ן
3 (פ.א.) ד'פ'ס'ו'ל, א'ל'מ'א צ'ר'י'ך ל'כ'ת'ו'ב ש'מו' ו'ש'מ'ה, ו'א'י'ת ד'ל'א ג'ר'י'ס "ש'י'נ'ה", ו'מ'א'ן ד'ג'ר'י'ס ל'י'ה
4 - מ'ש'ו'ם מ'ת'נ'י'ן ד'ל'ק'מ'ן, ו'א'ג'ב ג'ר'א'ד ג'ר'י'ס ל'י'ה, מ'א'י' א'ק' מ'ש'מ'ע ל'ן - כ'ל ה'נ'י'י' מ'ו'ח'ק'י'ן
5 ל'ן ד'פ'ר'ש'ה ש'כ'ת'ו'ר'ה א'י'נ'ה ג'ט! ע'ל'י'ו ק'ל'ס'ו'ה -
6 ע'ל כ'ל א'ו'ת ו'א'ו'ת, ו'נ'ת'כ'ו'י'ן ל'כ'ת'ו'ב י'ח'ו'ד'ה - 1
7 ש'ו'ה'ה ט'ו'ע'ה, ו'ס'כ'ר ש'ו'ה'ה צ'ר'י'ך ל'כ'ת'ו'ב י'ח'ו'ד'ה, 2
8 ו'ט'ע'ה ו'ל'א ה'פ'י'ל כ'ו' ד'ל'ת - ה'ו'י ה'ש'ם כ'ת'ו'ב, 3
9 א'ל'א ש'ו'ה'ה ש'ל'א ל'ש'מ'ו, ו'א'ג'ו'ו'ה - ה'ת'נ'ה'ה ל'פ'נ'ו 4
10 ב'מ'צ'ו'ת, א'י'ד'ו' כ'ת'ב'ה ל'י'ה - ו'נ'ת'נ'ת ש'כ'ר ה'ס'פ'ר, 5
11 כ'ד'א'מ'ר'י'ן ב'ג'מ'ו'ר'א ד'י'ג'ט פ'ש'ו'ת" (כ'ב'א ב'ת'ר'א 6
12 ס'ק'ט'א), מ'ש'ו'ם ת'ק'נ'ת ע'ג'ו'נ'ו'ת, א'ק'ג'ו'י' א'ק'ג'ו'י' ל'י'ה 7
13 ר'ב'נ'ן - ה'ה'ו'ה ו'ז'א' מ'י'ד'י'ה, ו'ה'ו'י כ'מ'א'ן ד'י'ח'י'ב ל'י'ה 8
14 א'י'ח'ו, ד'ה'פ'ק'ר ב'י'ת ד'י'ן ה'י'ה ה'פ'ק'ר, ו'נ'ת'ן - ר'ב 9
15 נ'ת'י'נ'ה, ש'י'ד'א ש'ו'ה פ'ר'ו'ש'ה, ו'ש'ע'ל'ת ש'ל י'ו'ת - 10
16 ש'א'י'נו ש'ו'ה כ'ל'ו'ם, ד'ה'ו'י ל'א'י'צ'ט'ר'ו'פ'י' - ע'ם ע'ל'י'ך 11
17 ד'ר'כ'י'ה, ל'ש'כ'ו'ב ע'ל'י'ן א'ו ל'מ'א'ב'ל ב'ח'מ'ה, ו'א'ף ע'ל 12
18 ו'ג'ב ד'ל'א ש'ו'ה פ'ר'ו'ש'ה, א'ב'ל א'י'ס'ו'ר'י' ה'נ'א'ה - ל'א, 13
19 ו'ל'א ק'ל'פ'ו'ה - מ'ש'ו'ם ד'א'מ'ר ל'ה מ'ש'מ'א 14
20 ד'י'ח'ו'ד'י'ה, ד'ר'ש'ה - ו'ז'מ'נ'א א'ח'ר'י'ת'ו' מ'ש'מ'י'ה 15
21 ד'ר'ב'י'ם, כ'י ה'י'כ'י ד'ל'י'ק'ב'ל'ו'ה מ'י'נ'י'ה, א'ל'מ'א - 16
22 מ'ד'ט'ר'ח כ'ו'ל'ה ה'א'י ד'ל'י'ק'ב'ל'ו'ה - א'ל'מ'א ל'י'ח'ת'א 17
23 כ'ו'ו'ת'י'ה, ח'ק'ק - ב'ט'ב'ל'א ב'ס'כ'י'ן, ע'כ'ר ש'י'צ'א - 18
24 ל'ח'ו'ר'ו'ת, כ'ב'ת'ב ש'ח'ק'ק ע'ל ג'ב'י ב'ט'ב'ל'א - ח'ק, 19
25 ו'פ'י'נ'י'ם - כ'ע'י'ן א'ו'ת'ן ש'ל ס'ח'ר'ו'י'ם, ש'ו'ח'ק'י'ם 20
26 ע'ל'י'ן ע'ב'ט, ו'ל'א כ'ב'ת'ב ש'ע'ל ג'ב'י כ'י'פ'ה - כ'ע'י'ן 21
27 כ'ו'כ'ע ש'ל צ'מ'ר, ו'ת'ו'נ'ת'ו'ת ה'נ'ש'י'ם ח'ת'ת צ'ע'י'ף 22
28 ש'ו'ר'י'ו'ק'י', כ'ד'א'מ'ר'י'ן ב'י'כ'מ'ה א'ש'ה י'צ'א'ו'ת" (ש'ב'ת 23
29 ג.ב.) א'נ'ו'כ'ו'ב'י'ר'י' - ח'כ'ש'ט'י', ו'רו'ק'מ'ן ע'ל'י'ו צ'ו'ר'ת 24
30 ב'מ'ח'ו'ת כ'ע'י'ן ב'ר'ו'ש'ד'ר'ר ב'ע'ל'ז', ו'א'ם ר'ק'מ'ו ע'ל'י'ן 25
31 א'ו'ת'ו'ת ה'ג'ט - א'י'נו כ'ת'ב, ל'פ'י ש'א'י'נו כ'ת'ו'ב 26
32 ו'ק'ב'ו'ה, א'ל'א מ'ו'ט'ל ע'ל ה'ב'ג'ד ו'ש'נ'י ר'א'ש'י' 27
33 ת'ח'ו'ב'י'ם, א'ל'א ד'ח'ק ת'ו'כ'ו'ת - ש'ל א'ו'ת'ו'ת, 28
34 ו'צ'ו'ד'י'ק'ה, ו'ה'א'ו'ת'ו'ת ב'ו'ל'ו'ת - א'י'נו כ'ת'ב, ל'פ'י 29
35 ש'ל'א צ'ר'י'ך א'ת א'ה'א'ו'ת'ו'ת א'ל'א ח'ק'ק ס'כ'י'ו'ת'י'ד'ם, 30
36 ה'ז'ע'י'ך נ'ש'א'ר כ'מ'ו ש'ה'י'ה ב'ד'פ'ו'ס א'ה'ו'ת'ו'ת 31
37 מ'א'ו'ל'י'ה, ה'א ד'ח'ק י'ר'כ'ו'ת'ו'י'ן - ש'ל א'ו'ת'ו'ת, 32
38 ד'ה'י'י'נו ח'ן מ'מ'ש, ש'י'ש'ק'ע ח'כ'ת'ב - זו ה'א' 33
39 כ'ת'י'ב'ה, ל'א ה'ו'ה כ'ת'ב'ו - ש'ל צ'י'ך ש'ו'ק'ע, א'ל'א 34
40 ב'ו'ל'ט, כ'צ'ו'ר'ו'ת ש'ל ד'י'נ'י'י ז'ה'ב, ו'ה'א ד'י'נ'י'י ז'ה'ב 35
41 ת'ו'כ'ו'ת ה'ו'א - ד'ק'א ס'ל'ק'א ד'ע'ת'י'ה כ'ש'ו'ה'ה מ'כ'ה 36
42 ב'ק'ו'ר'ט ת'ו'ת'ם ה'מ'ט'ב'ע ע'ל ה'ד'י'נ'ר ת'ו'כ'ו'ת, 37
43 ו'ס'כ'י'ב'ו'ת צ'ו'ר'ת ח'ח'ו'ת'ם ש'ה'י'ה ש'ו'ק'ע'ת, ו'ה'ם 38
44 מ'ל'א'י'ה, ו'ד'ו'ק'י'ת א'ת ת'ו'כ'ו'ת, ו'ס'כ'י'ב'ו'ת צ'ו'ר'ת 39
45 ה'ד'י'נ'ר ו'כ'נ'ג'ד ש'ק'י'ע'ת ר'ו'ש'ם ח'ח'ו'ת'ם א'י'ן ה'ד'י'נ'ר 40
46 ש'ל ז'ה'ב נ'ד'ח'ק, ו'מ'א'י'ל'י'ה ח'צ'ו'ר'ה ע'מ'ו'ד'ת 41
47 ב'מ'ו'ק'מ'ה, ו'ג'ב'י צ'י'ן כ'ת'י'ב (ש'מ'ו'ת ל'ט) "מ'כ'ת'ב 42
48 ת'ת'ו'ד'ו' ח'ו'ת'ם" - א'ל'מ'א כ'ת'י'ב'ה ה'א'י, ו'א'י'לו ה'כ'א 43
49 י'ר'י'ב'ו'ת - ש'ה'י'ה ח'צ'י'ן ד'ק כ'ע'י'ן ט'ס, ו'ז'ר 44
50 ה'א'ו'ת'ו'ת מ'ע'ב'ר ה'א'ח'ו'ר, ו'ד'ו'ח'ק י'ר'כ'ו'ת'ו'י'ן ח'ן 45
51 ב'ו'ל'ט'ו'ת מ'ע'ב'ר ה'ש'נ'י, כ'מ'ו ש'מ'צ'י'ר'י'ם כ'ס'ף ו'ח'ב' 46
52 ד'ה'ש'ו'י' ל'י'ק'ב'ע כ'ב'ל'י ע'י'ן ש'ו'ת'ו'י'ם ב'ח'ם י'ן, 47
53 ד'ר'ש'מ'א - ח'ח'ו'ת'ם ה'מ'ט'ב'ע, ש'ק'ו'ר'י'ן ק'ו'י'נ'י'י'י' ש'ו'ר'י'ן 48
54 ח'ר'י'ן - ה'ת'ו'כ'ו'ת ו'ה'ס'כ'י'ב'ו'ת ש'ל צ'ו'ר'ת'ו'ת ש'ה'י'ה ש'ו'ק'ע'ת ח'ר'ו'צ'ן ו'ד'ו'ח'ק'ן ת'ו'כ'ו'ת ו'ס'כ'י'ב'ו'ת ש'ל 49
55 צ'ו'ר'ת ה'ד'י'נ'ר, ע'ד ש'ע'ו'מ'ד'ת צ'ו'ר'ת ה'ד'י'נ'ר ב'ו'ל'ט'ת כ'מ'ו ש'ה'י'ת'ה, ו'נ'פ'א'ק מ'י'נ'ה ש'א'ם ח'ק'ק א'ת 50
56 ה'ג'ט כ'ו'ת'ו'ם ו'כ'ת'ו'ב ע'ל ג'ב'י ט'ס - ל'א ה'ו'י כ'ת'ב, ו'ת'ו'כ'ו'ת ה'ו'א, א'ו כ'נ'פ'י' מ'י'כ'נ'ג - צ'ו'ר'ת 51
57 ח'ח'ו'ת'ם ש'ה'י'ה ש'ו'ק'ע'ת, כ'ש'ת'ו'כ'ו'ת'י'ה ד'ח'ק'י'ת א'ת ת'ו'כ'ו'ת ש'ל ד'י'נ'ר, ו'כ'נ'ג'ס ה'ז'ו'ב ק'צ'ת ב'רו'ח'ק 52
58 ב'ת'ו'ך ש'ק'י'ע'ת ח'צ'ו'ר'ה, ו'נ'מ'ת'ח מ'ת'ו'ך ד'ח'ו'ק' ו'כ'נ'ג'ס ל'ת'ו'ך ח'צ'ו'ר'ה, ו'ל'א מ'מ'י'ל'א ח'ן, א'ל'א ע'ל 53
59 י'ד'י מ'כ'ת ה'ק'ו'ר'ט'ס ח'צ'ו'ר'ה ע'צ'מ'ה נ'מ'ת'ח'ת ל'ת'ו'ך ח'ר'ו'ש'ם, ו'ה'ר'י כ'ת'ב'ה ב'י'ד'י'ם, 54

ל'מ'י'מ'ר'א

ד'ח'ק'י'ק'ה ל'א'ו כ'ת'י'ב'ה ה'א' - ה'ו'ה מ'צ'י' ל'א'ק'ש'ו'י' מ'ל'ו'ח'ו'ת, ד'כ'ת'י'ב כ'ו'ה כ'ת'י'ב'ה ב'כ'מ'ה כ'ר'א'י', ו'ה'י'ה כ'ת'ב'ם ח'ק'י'ק, כ'ר'כ'י'ב' (ש'מ'ו'ת ל'ב) "ח'ו'ר'ת ע'ל ה'ל'ח'ו'ת", א'ל'א ד'נ'י'ח'א ל'י'ה ל'מ'י'פ'ר'ך

התקבלי

ג'טיזן והתקבלי כתובתיך מהו - אף על גב דכתבו על איסורי הנאה כשר - היינו משום דידבי לה מיהא כל הגט, אבל הכא לא ידבי לה אלא בתורת פרעון. מנת שתחזירי לי הנייר מגורשת - בפרק "מי שאחור" ג'טיזן ע"ה, קבעי מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא? ומפרש לשון אחד: משום דסיפא חזי הנאי ומעשה דבכר אחר, והוי תנאי בעל ומעשה קיים. דקסבר הואי ואישא דאמר "על מנת" לא באומר "מעבשירי" דמי, ואין גט יכול לחול על שתחזיריה, ואז א"א להתגרש, שאין הגט בידה, הילכך, אף על פי שלא החזירתי - מגורשת. ורבא דקאמר בפרק קמא דקידושין (ב"ב): "הילך אתרוג זה במתנה זה מנת שתחזירי לי", החזירו יצא כו' - לא סבר כדחזיא לישנא. אלא רבא לטעמיה, דמרפש בפרק "מי שאחור" - משום דהוי מעשה קודם לתנאי. ואף על גב דבהתיא דאתרוג נמי מעשה קודם לתנאי - לא דק רבא במילתיה למינקט התנאי כמו שצריך להתנות. ולהווא לישנא דמרפש בימי שאחור" (ג'טיזן ע"ה, א) משום דכל האומר "על מנת" באומר "מעבשירי" דמי - לא הוי גט אלא אם כן החזירתי לבסוף, שתקיים התנאי, ואז הוי גט מעשה שבא ליה. **ספר** אחד אמר ר'חמנא ולא שנים ושלושה ספרים - אף על גב דלקמן (ב"ב, א) דרשי רבנן "ספר" - לספירת דברים, מכל מקום דרשינן נמי דך דרשה דהבא, ואם תאמר: היכי מבשרינן בפרק בתרא (ג'טיזן פ"ג) שייך מקצת הגט וכתבו בך השני? הוה לן למיפסל בשני דפין משום "ספר" אחד אמר ר'חמנא ולא שנים ושלושה ספרים", כדאמרין בפרק שני דטוטה (נ"ח, א): כתבה בשני דפין - פסולה, ספר אחד אמר ר'חמנא כו' ואור"י: דשני דפין דטוטה איירי בשתי חתיכות, ולקמן איירי בקלף אחד בשני עמודים.

על

לא צריכא דמעורה - מכאן מוקדק רבי יצחק בר מרדכי דאין צריך בגט שתהא כל אות ואת מוקפת גיול ומארבע רוחותיה, כדאמר הכא דמעורה, ורבינו יצחק אומר: דאין מכאן אריה דהא דקאמר דמעורה - היינו רגל ג' של שיטה עליונה בט' של שיטה שתחתיה, או ראש ל' בד' או חב' שלמעלה הימנה. ומכל מקום נראה לרבינו יצחק דאין צריך אריה להכשיר, דרוקא בספר תורה תיבא ממוחזק בעינן שיהו האותיות מוקפות גיול, כדאמר בפרק "הקומץ" (מנחות לד, א) משום דכתיב בהו "וכתבתם" - כתיבה תמה, אבל בגט - ליכא קפידיא, דאפילו ספר היי לא בעינן בגט, ד"ספר" דכתב בגט - לספירת דברים הוא דאחא (ג'טיזן כ"ב, א). **בכתובת** קעקע - מדאורייתא ליכא איסורא עד שיכתוב בדיו ובכחול, כדתנן בפרק שלישי דמכות (כ"א, א), ולרבי שמעון אינו חייב אפילו כתב וקעקע עד שיכתוב את השם - פירוש: שם דעבדוהו ורה, כדמרפש התם בגמרא. ומיהו, איסורא דרבנן איכא הכא, דאפילו אפר מקלה אסור ליתן על גבי מכתו מפני שנראה ככתובת קעקע, ואפילו היא הכא איסורא דאורייתא - מכל מקום הוי גט, כדאמרין לעיל: כתבו על איסורי הנאה - כשר, אף על גב דאסור לכתוב, דהא מיתנית באיסורי הנאה. **הא** שמע דאמר ריש לקיש העדרות אין להם חוקה. פירוש: לאלתר, אלא עד שלש שנים יש להם חוקה, כדאמרין ב"חוקת הבית" (בבא בתרא לו, א), ואם תאמר: מתיניתין הוה ליה לאתוי, דתנן התם (כ"ה, א) העבדים חוקתן שלש שנים מימם ליום, אבל לאלתר, לא! ועוד: מאי קא משמע לן ריש לקיש מתיניתין היא דרוקא לומר כמו שפירש הרב רבי יהודה מקורביל, דריש לקיש אתא לאשמעוניתן אפילו בכהא גוונא דאירי הכא. שגט כתוב על דיו או על קרן של פר, דאיכא חוכחה קצת דידיבה ליהא - אפילו הכי אין לה חוקה, ולהכי מייית מרש לקיש. דאם כן הוה ליה לפרושי בהריא, כיון דלא איצטרך לאשמעוניתן אלא כבי האי גוונא. אלא יש לומר: דמתיניתין לא שמעוניתן גדרות, דהוה אמנא דוקא בעדים דבני דעת, ועיילי מנפשיהו, אבל גדרות - אין דרכם לילך לבית איש נכרי, ולהכי הוה אמנא: הכא שגט כתוב על דיו, ומוכח קצת שהוא שלה - יש לה חוקה, להכי מייית מגדרות דאין להם חוקה, אף על פי שיש הזכחה דלא עיילי מנפשיהו כמו בעדים. **אשה** לא ידעה לאקנוי - פירוש: דבכר שהוא מחזיר לה, ולא גמרה ומיקניא ליה, אלא בתורת שאילה משאילתו לו. אף על גב דאמרין לעיל דדמי כתיבת סופר אקנו לה רבנן מדידה, מכל מקום טבלא דידה לא מקנו ליה, ואם תאמר: וכי לא ידע מתי? וכתובתך דפשיט מינה בסמךך דהאשה כותבת את גיטה? ויש לומר: דמציי לדחויי, וכתבת על קלף דבעל, אלא שנתנת שכר הכתיבה, ורב איש דפשיט מינה - משמע ליה דאירי בקלף שלה.

וכותב

כתבת ידו ואחרים חותמים - ואם תאמר: מה ענין שטרי הלואה לנט? דאינם אלא לראיה, ואפילו במלוה על פה היה גובה ממשעבדי אי לא משום דאין לה קול, כדאמרין ב"חוקת הבית" (בבא בתרא מ"ב, א) דמאן דייף - בצנעה יזיף, ומכר שיש לו קול אמרין (שם מ"ב, א) המוכר שדהו בעדים גובה מנכסיו משועבדיו ונראה לפרש: דנראה לגמרא, דמסתמא, כיון שהיה מלוה לכל בני העיר - גם הם היו עושים לו טובה ונותנים לו במתנה, או מוכרים לו שדות, דפעמים שלא היו קטיון לו אלא בשטר, כגון "שדי נתונה לך" או "מכורה לך", וגם השטרות האלו היה כותב אותם ואחרים חותמים.

אבל ציץ - דרוקא מאבראי, והיא בולטת מגואי. **הא ליכא שאר לא** - דמקום גט בעי למיתב לה מתנה מגורה משום גירושין, ולא לשם פרעון, דכתיב "ונתן". **אי אמר לה** - לכתובתיך". **אוירא** - גליון. והניד - כל הניד אני מעבב לעצמי. **אינה מגורשת** - דכיון דהניד שלו - לא נתן לה כלום, דמצינא דאותיות פרוחת באויר. **היי זו מגורשת** - ותחזיר, דמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה. **נייר שבין שיטה לשיטה** - שלי, מהו: דמעורה - מעורה במקצת, שהיו בו אותיות ארוכות המגיעין משיטה לשיטה בראשי כל תיבה ותיבה. והיי הוא - העבר. **יצא מתחת ידה** - שהביאתו לפנינו, ואמרה: בעלי נתן לי העבר הזה, וגירשני בו, כדתנן במתניתין. ונתון לה העבר. **מהו** - מי מהזמנה בלא עדי מסירה, הואיל ועכשיו הוא ברשותה, או דילמא הוא מנפשיה אולי להחזירי הוא - דילמא תנא הוה בגיטא ומחתיקה, והדר כתביה. **בעיי מפיסה** - שקראוהו. **ורבי אלעזר היא** - דאמר: אי אפשר לגט בלא עדי מסירה. **אלא לרבי בר הפא קשיא** - דבעיא דידיה ברליכא עדי מסירה היא. **כתובת קעקע** - אינה נמחקת עולמית. הגדרות - דבתמות, על שם "גדרות צאן" (בבב"ב לב, א) אין להן חוקה - אדם שתפסו אינו יכול לטעון לבעליהם "מכתבם לי", דאיכא למימר מעצמן הלכו אצלו. והיי הוא יוצא מתחת ידו - שהוא בא לגרשה. **לא ידעה לאקנוי** - לא גמרה ומקנייה דבר שאין בלבה לתת מתנה מגורה, ולא גירשה אלא בשלה, ואנן בעינן "ונתן". אף הוא העיד - רבי יהודה כן בבא, במסכת עדות. הכי גרסינן: והא בעינא ספר פקנה וליכא - שהמקנה צריך לכתוב את השטר "שדי מכורה לך", דמהווא קרא נפקא לן בפרק קמא דקידושין (כ"א, א) **אלא לאו** - שמע מינה: כי מקנה ליה - שפיר דמי, ואף על גב דאין בדעתו של נתון שיעבבו המקבל אצלו.

הא בעינא "מכתב" וליפאי! - פ'דינרי וְהָב וְלֹא פ'דינרי וְהָב. **פ'דינרי וְהָב**, ד'בולט, וְלֹא פ'דינרי וְהָב - ד'אילו הָתָם מְגוּאֵי, וְהָכָא מְאֵבְרָאֵי. **בְּעָא מִיְגִיָּה רַבָּא מְרַב נַחֲמֵן: פְּתַב לָהּ גִטָּא עַל טַם שֶׁל וְהָב, וְאָמַר לָהּ: "הַתְּקַבְּלִי גִיטָּךְ וְהַתְּקַבְּלִי כְּתוּבָתְךָ", מַהוּ? אָמַר לָהּ: נִתְקַבְּלָה גִיטָּךְ וְנִתְקַבְּלָה כְּתוּבָתְךָ. אֵינִיבִיָּה: "הַתְּקַבְּלִי גִיטָּךְ וְהַשְׂאֵר לְכַתּוּבָתְךָ" - נִתְקַבְּלָה גִיטָּה וְהַשְׂאֵר לְכַתּוּבָתְךָ; טַעְמָא דְאִיכָּא שְׂאָר, הָא לִיכָּא שְׂאֵר - לֹא! - הוּא הָדִין אִף עַל גַּב דְּלִיכָּא שְׂאָר, וְהָא קָא מְשַׁמְע לָךְ, דְּאִף עַל גַּב דְּאִיכָּא שְׂאָר, אִי אָמַר לָהּ - אִין, אִי לֹא - לֹא. מַאי טַעְמָא? אָוִירָא דְּמִגְוִילָתָא הוּא. הֲנֵנו רַבְּנֵן: "הָרִי זֶה גִיטָּךְ וְהִנִּיר שְׁלִי" - אֵינִי מְגוֹרְשָׁת, "עַל מִנְתָּ שְׁתַּחֲזִירִי לִי אֶת הַנִּיר" - הָרִי זֶה מְגוֹרְשָׁת. פְּעִי רַב פִּפְּא: בִּין שִׁיטָּה לְשִׁיטָּה וּבִין תֵּיבָה לְתֵיבָה, מַאי? תִּיקוּן. וְתִיפּוֹק לִיהּ, דְּ"סִפְר" אָחַד אָמַר רַחֲמָנָא - וְלֹא שְׁנַיִם וְשְׁלֹשָׁה סִפְרִים! - לֹא צְרִיכָא, דְּמַעוּרָה. בְּעִי רַמִּי בַר חֲמָא: הָוִי מוּחַזְקִים בְּעֵבֶד שְׁהוּא שְׁלוֹ וְגַם כְּתוּב עַל יְדוֹ, וְהָרִי הוּא יוֹצֵא מִתַּחַת יְדוֹ, מַהוּ? מִי אֲמַרִּין אֲקַנְיֵי אֲקַנְי לָהּ, אוּ דְלָמָא הוּא מְנַפְשִׁיה עֵיילָא? אָמַר רַבָּא: וְתִיפּוֹק לִיהּ, דְּכַתֵּב שֶׁיְכוּל לְהוֹדִיף הוּא! - וְלָרְבָּא, קַשְׁיָא מִתְּנִיתִין: עַל הַיָּד שֶׁל עֶבֶד! בְּשֶׁלָּמָא מִתְּנִיתִין לָרְבָּא לֹא קַשְׁיָא - בְּעַדֵי מְסִירָה, וְרַבִּי אֶלְעָזָר לֹא קַשְׁיָא - אֵלָא לָרַמִּי בַר חֲמָא קַשְׁיָא! - לָרַמִּי בַר חֲמָא נְמִי לֹא קַשְׁיָא - בְּכַתּוּבַת קַעְקַע. הַשְׂמָא דְּאֵתִית לְהָבִי, מִתְּנִיתִין לָרְבָּא נְמִי לֹא תִיקְשִׁי - בְּכַתּוּבַת קַעְקַע. מַאי הוּי עֵלְהּ? תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רִישׁ לְקִישׁ: הַגְּדֵרֹת אֵין לָהֶן חֻזְקָה. פְּעִי רַמִּי בַר חֲמָא: הָוִי מוּחַזְקִין בְּכַתּוּבָא שְׁהוּא שְׁלָה וְגַם כְּתוּב עֵלְהּ, וְהָרִי הוּא יוֹצֵא מִתַּחַת יְדוֹ, מַהוּ? מִי אֲמַרִּין אֲקַנְיָא לִיהּ, אוּ דְלָמָא אִשְׁהָ לֹא יְדַעָה לְאֲקַנְיָי? אָמַר אֲבִי, תָּא שְׁמַע, אִף הוּא הוּא הָעֵיד עַל כְּפַר קָטָן שְׁתִּיהָ בְּצַד יְרוּשָׁלַיִם, וְתִיהָ בּוּ זָקֵן אָחַד וְתִיהָ מְלוּלָה לְכָל בְּנֵי הַכְּפָר, וְכּוֹתֵב בְּכַתֵּב יְדוֹ וְאַחֵרִים חוֹתְמִים, וּבָא מַעֲשֶׂה לְפָנֵי חֲכָמִים וְהַכְשִׁירוּהוּ; וְאִמְרֵי? הָא פְּעִינָא "סִפְר מְקַנְה" וְלִיפָא! אֵלָא לֹא מוֹשֵׁם דְּאֲמַרִּין אֲקַנְיָי מְקַנְה לְהוּ. אָמַר רַבָּא: וּמַאי קוּשְׁיָא? דִּילְמָא זָקֵן**

איסורא עד שיכתוב וקעקע בדיו ובכחול, ואם תאמר: מתיניתין הוה ליה לאתוי, דתנן התם (כ"ה, א) העבדים חוקתן שלש שנים מימם ליום, אבל לאלתר, לא! ועוד: מאי קא משמע לן ריש לקיש מתיניתין היא דרוקא לומר כמו שפירש הרב רבי יהודה מקורביל, דריש לקיש אתא לאשמעוניתן אפילו בכהא גוונא דאירי הכא. שגט כתוב על דיו או על קרן של פר, דאיכא חוכחה קצת דידיבה ליהא - אפילו הכי אין לה חוקה, ולהכי מייית מרש לקיש. דאם כן הוה ליה לפרושי בהריא, כיון דלא איצטרך לאשמעוניתן אלא כבי האי גוונא. אלא יש לומר: דמתיניתין לא שמעוניתן גדרות, דהוה אמנא דוקא בעדים דבני דעת, ועיילי מנפשיהו, אבל גדרות - אין דרכם לילך לבית איש נכרי, ולהכי הוה אמנא: הכא שגט כתוב על דיו, ומוכח קצת שהוא שלה - יש לה חוקה, להכי מייית מגדרות דאין להם חוקה, אף על פי שיש הזכחה דלא עיילי מנפשיהו כמו בעדים. **אשה** לא ידעה לאקנוי - פירוש: דבכר שהוא מחזיר לה, ולא גמרה ומיקניא ליה, אלא בתורת שאילה משאילתו לו. אף על גב דאמרין לעיל דדמי כתיבת סופר אקנו לה רבנן מדידה, מכל מקום טבלא דידה לא מקנו ליה, ואם תאמר: וכי לא ידע מתי? וכתובתך דפשיט מינה בסמךך דהאשה כותבת את גיטה? ויש לומר: דמציי לדחויי, וכתבת על קלף דבעל, אלא שנתנת שכר הכתיבה, ורב איש דפשיט מינה - משמע ליה דאירי בקלף שלה.

וכותב כתבת ידו ואחרים חותמים - ואם תאמר: מה ענין שטרי הלואה לנט? דאינם אלא לראיה, ואפילו במלוה על פה היה גובה ממשעבדי אי לא משום דאין לה קול, כדאמרין ב"חוקת הבית" (בבא בתרא מ"ב, א) דמאן דייף - בצנעה יזיף, ומכר שיש לו קול אמרין (שם מ"ב, א) המוכר שדהו בעדים גובה מנכסיו משועבדיו ונראה לפרש: דנראה לגמרא, דמסתמא, כיון שהיה מלוה לכל בני העיר - גם הם היו עושים לו טובה ונותנים לו במתנה, או מוכרים לו שדות, דפעמים שלא היו קטיון לו אלא בשטר, כגון "שדי נתונה לך" או "מכורה לך", וגם השטרות האלו היה כותב אותם ואחרים חותמים.

השטרות האלו היה כותב אותם ואחרים חותמים.

57 מתרצת הגמרא, לא צריך – לא הסתפק רב פפא אלא באופן
 58 דמיעוה – שאותיות ארוכות של שורה אחת נכנסות בתוך השורה
 59 הסמוכה, כגון שהאות 'ל' נכנסת בשורה שמעליה וכן האות 'ק'
 60 נכנסת בשורה שמתחתיה, שאין אפשרות לחתוך את הגט בין
 61 השורות מבלי לפגוע באותיות.
 62 הגמרא חוזרת לדון בדברי המשנה לעיל (ט). שהכותב גט על ידו
 63 של עבד ונתן לה את העבד, מגורשת: כְּעֵי בְרַחְמֵי בְרַחְמֵי הָיוּ
 64 מוֹחֲזָקִים בְּעֵבֶד שְׁהוּא שְׁלוֹ – היה ידוע שעבד פלוני שייך לבעל,
 65 וְהִיא גַם אִשָּׁה כְּתוּבָה עַל יְדֵי, וְהָרִי הוּא – העבד יוצא מתחת רגל –
 66 האשה מביאה לפנינו את העבד, וטוענת שבעלה נתנו לה לשם
 67 גירושין אך אינה מביאה את עדי המסירה שבפניהם קיבלה את
 68 העבד. מהו – האם היא נאמנת בכך. וצדדי הספק הם, מי אמרינן
 69 שמכיון שאנו רואים את העבד אצל האשה בודאי אֲמַנְנוּ אֲמַנְנֵי לָהּ
 70 – נתן לה בעלה את העבד, או דְלִמָּא אין ראייה מכך שעבד נמצא
 71 אצלה, שיש לומר שהוא מִנְפִישֵׁיה עֵיל – העבד מעצמו הלך אל
 72 האשה, אֲמַר רַבָּא, איך נסתפק בזה רמי בר חמי, וְתִפְסֹק לִיה – הרי
 73 יש לפסול גט זה, אפילו אם ברור לנו שהבעל נתן את העבד
 74 לאשה, כיון דְכֶתְבָה שְׁכִיבֹל לְהַדְרִיף הוּא – שהרי הגט שכתוב על ידו
 75 של העבד עשוי להדמחק ואפשר לזייפו, ויתכן שהיה כתוב בגט
 76 תנאי כל שהוא, והיא לא קיימה את התנאי ומחקה אותו.
 77 מקשה הגמרא, וְלִרְבָּא שפסל גט שנכתב על ידו של עבד, לפי
 78 שאפשר לזייפו, קָשְׁיָא מְתִינִינן שִׁמְבוּרָא בה שאפשר לכתוב גט על
 79 ידו של עבד, מתרצת הגמרא, בְּשִׁלְמָא מְתִינִינן לְרַבָּא לֹא קָשְׁיָא
 80 לפי שיש להעמיד את המשנה בְּעֵדֵי מְסִירָה שִׁמְעִידִים מִה הִיא
 81 כתוב על ידו של העבד.
 82 וְרַבִּי אֶלְעָזָר הִיא הַסּוּבֵר שְׁעֵדֵי מְסִירָה כְּרִתִי, ובודאי היו עדי מסירה
 83 שראו מה נכתב בגט. אֵלָא לְרַבִּי בְרַחְמֵי בְרַחְמֵי קָשְׁיָא – אבל על רמי בר
 84 חמא קשה, שהרי הוא הסתפק באופן שלא באו עדי המסירה
 85 לפנינו. מתרצת הגמרא, לְרַבִּי בְרַחְמֵי לֹא קָשְׁיָא – גם על רמי
 86 בר חמא אין להתקבץ, כיון שהוא הסתפק באופן שכתב הגט על
 87 יד העבד בְּכֶתְבָתָּה קַעֲקַע שִׁינָה נִמְחַקָת. ומוסיפה הגמרא, הִשְׁתָּא
 88 דְאֵתִית לְהָבִי – שרמי בר חמא הסתפק באופן זה, מְתִינִינן (לְרַבָּא)
 89 נְמִי לֹא תִקְשִׁי – גם מהמשנה אין להקשות על רמי בר חמי, כיון
 90 שאפשר לומר שגם המשנה מדברת באופן שהגט היה כתוב
 91 בְּכֶתְבָתָּה קַעֲקַע, ואין צורך לתרץ כרבא.
 92 מֵאֵי הָיוּ עָלָה – כיצד נפשוט את הספק, לגבי גט שהיה כתוב על
 93 יד עבד. הָא שְׁמַע, ממה דְאָמַר רִישׁ לְקִישׁ, הַגּוֹדֵרֵת – בהמות, אֵין
 94 לָהּ תְּזָקָה – אין החוקים בידי אדם הוכחה שהם שלו, כיון שדרכם
 95 ללכת ממקום למקום, ויתכן שבאו מעצמם לידי המחזיק, ולפיכך
 96 גם האשה שמחזיקה בעבד, אינה נאמנת לטעון שבעלה נתנו לה
 97 בתורת גט, ועליה להוכיח זאת על ידי עדי מסירה, כיון שיתכן
 98 שהעבד מעצמו בא אליה.
 99 כְּעֵי רַבִּי בְרַחְמֵי הָיוּ מוֹחֲזָקִין בְּכֶתְבָלָא שְׁהִיא שְׁלָה – היה ידוע על
 100 לוח שהוא שלה, וְגַם כְּתוּבָה עָלֶיהָ – על הלוח וְהָרִי הִיא יוֹצֵאתָ
 101 מִתַּחַת יָדוֹ – והלוח נמצא כעת בידו, מהו – האם הוא יכול לגרש
 102 את אשתו בלוח הזה. וצדדי הספק הם, מֵי אֲמַרְיָן – האם אנו
 103 אומרים שבודאי אֲמַנְנוּ אֲמַנְנֵי לָהּ – האשה הקתה את הלוח
 104 לבעלה כדי לכתוב עליו גט, ועתה הוא מגרשה בלוח שלו
 105 ומתקיים מה שנאמר (דברים כד א) 'וְנָתַן בְּיָדָהּ'. או דְלִמָּא – או שמא
 106 (אִשָּׁה) לֹא יִדְעָה לְאֲמַנְנוּ – אין היא יודעת שהגט צריך להיות של
 107 הבעל, וממילא אינה גומרת בדעתה להקנות את הלוח רק
 108 להשאלו לצורך לכתוב הגט, ואינה מגורשת. אֲמַר אֲבִי, הָא
 109 שְׁמַע, ממה ששינונו (ערוכות פ"ב ג'א), אָף הוּא – רבי יהודה כן בא,
 110 הַעֲדִי, עַל כִּפּוּר קָשְׁיָא בְּצִד רִישׁוֹלָיִם, וְהָיוּ בּוֹ זְקָן אֲחֵהּ, וְהָתֵר
 111 אוֹתוֹ זְקָן מְלִיחָה מְעוֹת לְכָל בְּנֵי הַכִּפּוּר, וְהִיא בּוֹתֵב אֶת שְׁטָרֵי הַחֹב
 112 בְּכֶתֶב יָדוֹ וְעַל נֵייר שְׁלוֹ, וְעֵדִים אֲחֵרִים הִיוּ חוֹתְמִים עַל הַשְּׁטוֹת,

1 הָא קָשְׁיָא – הרי הצריכה התורה לגבי הציץ שתהיה עשייתו
 2 'מִכְתָּב פְּתוּחֵי חוֹתָם' (שמות לט, ו) וְלִרְבָּא – ולדברך שעשיית הצורה
 3 על ידי הכאה בחותם על גבי הציץ אינה פועלת בגוף הצורה אלא
 4 רק בזהב שסביבותיה, אם כן מדוע היה כשר לעשות כן בציץ.
 5 תירץ לו רב אשי, הכתב שביציץ היה לענין אחד כְּדִינְרֵי זָהָב, וְלֹא
 6 היה כְּדִינְרֵי זָהָב לענין אחר. מה ששינונו שהציץ היה כְּדִינְרֵי זָהָב,
 7 היינו לענין דְבּוֹלֵט – שהכתב שעל גבי הציץ היה בולט, כשם
 8 שהציור שעל גבי המטבע בולט, וְלֹא הִיא הַצִּיץ כְּדִינְרֵי זָהָב, לענין
 9 זה דְאֵילוּ הָתָם – בעשיית הצורה שעל גבי המטבע, הדיצר מכה
 10 בחותם מְנֻאָ – מבפנים הדינר, על סביבות הצורה בהצד שהיא
 11 בולטת בו, וְאֵילוּ הָתָם באותיות שביציץ, הכותב מכה בחותם
 12 מִאֲחֵרָא – מחוץ לציץ, בצידו האחורי המונח על מצח הכהן,
 13 ומבליט את האותיות כלפי הצד הנראה.
 14 כְּעֵא מְעִיָה הָתָם מְרַב נַחְמֵי, כְּתִבָּה לָהּ – לאשתו גַם עַל טַס שֶׁל זָהָב,
 15 וְאָמַר לָהּ הַתְּקַלָּה אֶת יוֹשֵׁף מִהַתְגַּרְשׁ בָּהּ, וְהַתְּקַלָּה יָחַד עִמּוֹ אֶת
 16 פְּרַעוֹן כְּתוּבָתָה מִתּוֹר שׁוּי וְזֶה הַגֵּט, מהו הדין בזה. אֲמַר לִיה רַב
 17 נחמן לרבא, אם עשה הבעל כן, נְתַקְלָה גִישָׁה וְנִתְקַלָּה כְּתוּבָתָה –
 18 הרי היא מגורשת ונפרעה כתובתה. אֲמַרְיָא רַבָּא, ששינונו
 19 בכרייתא שאם כתב הבעל את הגט על גבי טס של זהב, והוא רחב
 20 מכדי הנצרך למילות הגט, ואמר לאשתו הַתְּקַלָּה גִישָׁה, וְהִשְׁאֵר
 21 מַטַּס הַזֶּהָב שְׁלֹא נִכְתַּב עֲלָיו הִגֵּט הִיא לְפַרְעוֹן כְּתוּבָתָה, הדין הוא
 22 שְׁנִתְקַלָּה גִישָׁה וְהִיא מגורשת, וְהִשְׁאֵר לְכְתוּבָתָהּ. ויש לדייק
 23 מְעֻמָּא – שחטעם שיכול הבעל לפרוע את כתובתה מהגט עצמו,
 24 הוא רק מפני דְאֵיכָא שְׁאֵר – שנותר בטס מקום פנוי, הָא לִיכָא שְׁאֵר
 25 – אך אם לא נותר בו מקום פנוי, לֹא – אינו יכול לפרוע על ידו את
 26 כתובתה, כי התורה אמרה לגבי גט 'וְנָתַן', ללמד שצריך לתת לה
 27 את הגט במתנה גמורה לשם גירושין ולא לפרעון חוב. השיב רב
 28 נחמן לרבא, הוּא הָרִין שיכול לפרוע את חובו מן הגט עצמו אֵף עַל
 29 זַב דְלִיכָא שְׁאֵר, וְהָא קָא מְשַׁמַּע לֵן – אלא שהברייתא באה
 30 להשמיענו יחידוש, דְאָף עַל זַב דְאֵיכָא שְׁאֵר – שיש מקום בטס שאין
 31 עליו ממילות הגט, מכל מקום אֵי אֲמַר לָהּ – אם אמר הבעל לאשה
 32 שהעודף ניתן לה לפרעון כתובתה, אֵין – דווקא אז יהיה המותר
 33 לפרעון, אך אֵי לֹא אמר לה דבר בשעת מסירת הגט לידה, לֹא פרע
 34 בזה את חובו, ועדיין הוא מחייב לפרוע לה את כתובתה. שואלת
 35 הגמרא, מֵאֵי מְעֻמָּא – מדוע כשלא אמר לה לא נפרע חובו. משיבה
 36 הגמרא, הַטַּעַם הוּא מִשּׁוּם שֶׁגַם הַעוֹדֵף עַל מְקוֹם מִילוֹת הַגֵּט, אֲוִיכָא
 37 דְמִנְלִיכָא הוּא – גליון הגט הוא, ובטל לגבי הגט, ולפיכך אב לא
 38 פירש שנותרו לשם פרעון, תניננה היא כחלק ממתנת הגט בלבד.
 39 הָנוּ רַבְּנֵי, האומר לאשה הָרִי זֶה יוֹשֵׁף וְהִנְיִיר שְׁעֵלִיו הוּא כְּתוּב
 40 ישאר שְׁלִי, אֵינָה מְגוֹרְשָׁת. שהרי נתן לה 'אותיות פורחות באויר',
 41 כלומר אותיות בלי נייר שאין בהם ממש, ואין זה נחשב לנתינת גט.
 42 אבל אם אמר לה הרי זה גיטך עַל מְנַת שְׁתַּחֲוִירֵי לִי אֶת הַנְיִיר אַחֲרֵי
 43 הגירושין, הָרִי זֶה מְגוֹרְשָׁת, ובתנאי שאכן תחזיר לו את הנייר.
 44 והטעם, שכאשר היא תקיים את התנאי ותחזיר לו את הנייר,
 45 יתברר למפרע שהיתה מגורשת מוזמן הנתנה ואז הנייר עדיין היה
 46 שלה.
 47 כְּעֵי רַב פָּאָא, אמר לאשה הרי זה גיטך והנייר שבין שְׁיָה לְשִׁיָּה
 48 – בין שורה לשורה וּבֵין תִּיבָה לְתִיבָה – ובין מילה למילה, ישאר
 49 שלי, מֵאֵי – מה הדין, האם מכיון שהשאר לה גם חלק מהנייר, אין
 50 האותיות פורחות באויר, ומגורשת, או שמאחר והשאר לעצמו
 51 חלק מהנייר אינה מגורשת. תיקו, כלומר הגמרא נשארת בספק
 52 ולא פושטת אותו. מקשה הגמרא, וְתִפְסֹק לִיה – הרי יש לפסול גט
 53 זה אפילו לולא חסרון זה, כיון דְסָפֵר אֲחֵד אֲמַר רְחִמְנָא – התורה
 54 מכנה את הגט 'ספר כריתות', ויש ללמוד מכך שצריך ליתן לה
 55 ספר אחד וְלֹא שְׁנַיִם וְשְׁלֹשָׁה סְפָרִים, ואם הנייר שבין השורות ובין
 56 המילים אינו שלה, נמצא שנתן לה ספרים כמספר המילים.

דין נוסף דומה לדין הקודם: וְאָמַר רַבָּא, בעל שכתב לה לאשתו גַּמ, 57
 וְנָתַנּוּ להגט בְּחֻצְרָא, וְכָתַב לה שְׁטַר מִתְּנָה עֲלוּי – על החצר, האשה 58
 קָנְאָתָהּ את החצר ואת הגט שבתוכה, וּמְתַרְשֵׁת בּוּ – בגט זה, 59
 וכמו שנבאר לעיל שגיטה וחצרה באים מרשות הבעל לידה 60
 בבת אחת, ומתגרשת בכך. 61
 וְצִרְיָא – רבא הוצרך להשמיע דין זה שגיטה וחצירה באים 62
 כאחת? הן באופן שנתן הגט ביד עבדו והן באופן שנתן הגט בחצרו, 63
 משום דְּאִי אֲשְׁמַעִינָּהּ – אם היה משמיענו דין זה רק בְּעֵבֶד, הֵיחָד 64
 אֲמִינָא – היינו אומרים שדְּנִקְאָא באופן זה שנתן הגט ביד הַעֲבֵד שלו 65
 והקנהו לאשה הגט כשר, אֲבָל אם הניח את הגט בְּחֻצְרָא שלו והקנה 66
 אותה לאשה, לִיגְרוּ – יש לגזור שלא תתגרש באופן זה מִשּׁוּם 67
 הַחֲצִירָה הַבָּאָה לְאִתָּהּ מִכָּאֵן – כדי שלא יטעו לומר שהיא מגורשת 68
 אף באופן שנתן הבעל את הגט בחצר של אדם אחר, ולאחר מכן 69
 אותו אדם מכר או נתן את החצר לאשה, ובאמת לדין הוא שאינה 70
 מגורשת בכך ומכין שהאשה לא קיבלה את הגט לידה מהבעל. 71
 והוצרך רבא להשמיע שלא גזרו כן ומגורשת היא כשחצרה וגיטה 72
 באין לה כאחד מידי בעלה. 73
 וְאִי אֲשְׁמַעִינָּהּ – ואם היה רבא משמיע דין זה רק באופן שנתן הגט 74
 בְּחֻצְרָא, הֵיחָד אֲמִינָא – היינו אומרים שדְּנִקְאָא כשנתן הגט בְּחֻצְרָא שלו 75
 והקנה אותה לאשה הגט כשר, אֲבָל אם נתן הגט ביד עֲבֵד כפות 76
 שלו והקנה אותו לאשה, לִיגְרוּ – נגזור ונפסול גט הניתן ביד עבד 77
 כְּפֹתוֹ, אֲמַנּוּ – מחשש שיבואו לטעות ולהכשיר גם גט הניתן ביד 78
 עבד שְׂאִינּוּ כְּפֹתוֹ, לִכְךָ קָא מְשַׁמְעֵי לָן – הוצרך רבא להשמיענו 79
 שאין גוזרים כן, ובאופן שנתן גט בידי עבד כפות, הגט כשר. 80
 אביי חולק על הדין שגיטה וחצירה באים כאחת: אֲמַר אַבְיִי, מִכְּדִי 81
 – מאחר שהדין שאפשר לגרש על ידי נתינת גט בְּחֻצְרָא האשה, 82
 מִהֵיכָא אִתְרַבִּי – מהדין נלמד, מִיָּדָה – ממה שנאמר בתורה (דברים 83
 כ"א) וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָתָא וְנָתַן בְּיָדָהּ, אם כן יש לומר מִיָּדָה – 84
 כמו שיגרושין על ידי נתינת גט בידה, דְּאִיתָא – נעשים בִּין 85
 מְדַעְתָּה וּבִין גְּעֵל בּוֹרְחָה, שהרי האשה מתגרשת אף בלא 86
 הסכמתה, אִף גִּירוּשִׁין על ידי נתינת הגט בְּחֻצְרָא, דְּאִיתָא – נעשים 87
 באופן שהם יכולים להתקיים בִּין מְדַעְתָּה וּבִין גְּעֵל בּוֹרְחָה, וְהָא 88
 מִתְּנָה – והרי כשמגרשה על ידי שנותן לה את חצרו שבתוכה הגט 89
 או את עבדו שבידו הגט, גירושין אלו מְדַעְתָּה אִיתָא גְּעֵל בּוֹרְחָה 90
 לִיתָא – אם תסכים להם היא תתגרש ואם לא, לא תתגרש, שכן 91
 אם תסרב לקבל מבעלה את המחנה, דהיינו החצר או העבד, לא 92
 תזכה בהם ואינה מגורשת, ולכן גירושין באופן זה אינם דומים 93
 לִיָּדָה, ולכן אף באופן שמסכימה לזכות בחצר או בעבד אינה 94
 מגורשת. 95
 מְתַקְּפָה לָהּ רַב שִׁימִי בְּרַ אֲשִׁי על דברי אביי, וְהָא שְׁלִיחוֹת לְקַבְּלָהּ – 96
 והרי שליח האשה לקבל עבורה את הגט מהבעל, מְדַעְתָּה אִיתָא, 97
 גְּעֵל בּוֹרְחָה לִיתָא – שליחותו היא רק כאשר האשה רוצה בכך, 98
 ואין השליח יכול לזכות עבורה בגט בעל כרחיה, וְכַל מִקּוּם 99
 כאשר מינתה שליח לקבלה מרצונה קָא הוּי שְׁלִיחָ לְקַבְּלָהּ – 100
 מועילה השליחות והיא מתגרשת על ידי שהשליח מקבל הגט 101
 מהבעל. ואם כן גם כאשר האשה מקבלת מרצונה את החצר או 102
 את העבד, יחולו הגירושין. 103
 אומרת הגמרא, וְאֲבִי יִתְרִץ את הקושיא משליחות לקבלה, אֲמַנּוּ 104
 שְׁלִיחוֹת מְדָה אִתְרַבִּי – וכי דין זה שיכולה האשה למנות שליח 105
 לקבלה נלמד מיונתן בידה, גירושין על ידי שליחות לקבלה 106
 מְשַׁלְּחָ וְשְׁלִיחָ אִתְרַבִּי, כמבואר לקמן (כ"ב) שמכך שנאמר בתורה 107
 (דברים כ"ד) וְשְׁלַחָה מִבֵּיתוֹ, אף שהיה די לומר וְשַׁלַּח מִבֵּיתוֹ, הרי 108
 זה כאילו כתוב וְשְׁלַחָה (לא מפיס ה"א), ומלמד שגם האשה 109
 עושה שליח. וכיון ששליח לקבלה אינו נלמד מִיָּדָה, לִכֵּן אֲפִילוּ 110
 שאין השליח דומה לִיָּדָה, ואינו יכול לגרשה בעל כרחיה, מכל 111
 מקום יכול לקבל עבורה את הגט מרצונה. 112

יָגַן שְׂאִינִי – שונה משאר אנשים, בכך דְּנִקְעֵי לְאִקְנִינִי – לפי שחכם 1
 הוא ויודע שאם לא יקנה את שטרותיו ללוים בקנין גמור לא יחול 2
 המקף. ואין להביא ראיה ממנו לספיקו של רמי בר חמא לגבי 3
 אשה שאינה בקיאה בדינים כל כך, ויתכן שלא ידעה שצריכה 4
 להקנות לבעלה את הטבלא בקנין גמור. 5
 אֲלָא אֲמַר רַבָּא, ספק זה יש לפשוט מִהֵכָא – מדין זה. שנינו במשנה 6
 (ב"ב קט"ה), עֲרַב על שטר הלוואה, הַיּוֹצֵא לְאִתָּהּ חֵיתוּם שְׁמֹרֵת – 7
 שלאחר שחתמו העדים על השטר, הוסיף וכתב בכתב ידו 'ואני 8
 ערב', הדין הוא שגִּוְהָה המלוה מהערב מְנַכְסִים בְּנֵי חוֹרְזִין הנמצאים 9
 בידו, ואינם מכורים או משועבדים לאחרים. ומסתימת המשנה 10
 משמע שמדובר אף באופן שהוסיף הערב וכתב 'ואני ערב' לאחר 11
 שהלוה כבר מסר השטר לידי המלוה, ואנו תולים שהמלוה הקנה 12
 את השטר לערב, כדי שיהיה השטר שייך לו ויוכל להקנות 13
 ולשעבד את נכסיו למלוה, בכך שיוסיף ויכתוב 'ואני ערב'. ומוכח 14
 שכל אדם יודע להקנות את שטרו לאלים המתחייב על ידי השטר, 15
 ויש לפשוט מכאן שכמו כן יודעת האשה להקנות את הטבלא 16
 לבעל בכדי שיחולו הגירושין בדין. דוחה הגמרא, אֲמַר רַב אֲשִׁי, 17
 מִאי קוֹשְׁיָא – גם אם נאמר שאין האשה מתגרשת בגט שנכתב על 18
 טבלא שלה, לא יקשה מערב המתחייב בשטר של המלוה, לפי 19
 שדְּלִמָּא – יתכן שגִּבְרָא שְׂאִינִי דְּנִקְעֵי לְאִקְנִינִי – דין איש שונה מדין 20
 אשה לפי שאיש בקי יותר בדינים ויודע שבכדי שהקנין יחול צריך 21
 הוא להקנות את השטר למקנה, אבל אשה אינה בקיאה בדינים. 22
 אֲלָא אֲמַר רַב אֲשִׁי, ספק זה יש לפשוט מִהֵכָא – מדין זה. שנינו 23
 במשנה (לקמן כ"ב) אֲשֶׁה העומדת להתגרש, בּוֹרְחָתָא אֵת גִּיטָה – 24
 יכולה לכתוב את גיטה על נייר שלה ולהקנותו לבעלה, ובעלה 25
 חוזר ונותנו לה לשם גירושין. וכמו כן הָאִישׁ שפורע לאשתו את 26
 כתובתה, בּוֹרְחָתָא אֵת שׁוֹבְרוֹ – יכול לכתוב את שטר הראיה שפרע 27
 את הכתובה ולהקנותו לאשה, והאשה מחתימה עליו עדים 28
 וחוזרת ומוסרתו לבעל כדי שיהיה בידו לראיה. והטעם שיכולים 29
 לעשות כן, לפי שְׂאִינִי קִיּוּם הֵנּוּ אֲלָא בְּחוֹתְמִינִי – הכשרו של הגט 30
 והשטר הוא על ידי העדים החתומים בו, ואין חילוק מִי כותב. 31
 ומוכח שגם אשה יודעת להקנות את הגט לבעלה לאחר שכתבה 32
 אותו, ואם כן אפשר לגרש אשה גם בגט שנכתב על גבי טבלא 33
 שלה. 34
 הגמרא מביאה דין נוסף בענין למגרש את אשתו על ידי עבד: אֲמַר 35
 רַבָּא, בעל שכתב לה לאשתו גַּמ, וְנָתַנּוּ בְּיַד עֲבֵדוֹ, וְכָתַב לה שְׁטַר 36
 מִתְּנָה עֲלוּי – על העבד, קָנְאָתָהּ את העבד ואת הגט שבידו, 37
 וּמְתַרְשֵׁת בּוּ – בגט שבידו, כיון שהעבד כחצרה הוא, ושנינו לקמן 38
 (נ"ג) שאם זרק הבעל גט לתוך חצרה הרי זו מגורשת. ואף שבשעה 39
 שנתן הבעל את הגט לידי העבד לא היה העבד שלה ולא נתקיים 40
 'ונתן בידה', מכל מקום כשהבעל מקנה לה את העבד, הרי גיטה 41
 וחצרה באים מרשות הבעל לידה בבת אחת, ומתגרשת בכך. 42
 מקשה הגמרא, וְאֲמַנּוּ – מדוע היא מגורשת בכך, והרי העבד אינו 43
 קבוע במקום אחד אלא הָצֵר מְחֻלְקָתָהּ הִיא, וְהָצֵר מְחֻלְקָתָהּ ממקום 44
 למקום, שאינה קבועה במקומה, לֹא קָנָה בעליה את הנכנס 45
 לתוכה. וְכִי תִּסְפָּא – ואם תרצה לתרץ שדברי רבא שכשהגט ביד 46
 העבד היא מגורשת, אינם אמורים כשועבד מהלך אלא רק באופן 47
 שהעבד עוֹמֵד, ולכן הוא קונה לאשה כחצר, וְהָאֲמַר רַבָּא – והרי 48
 רבא עצמו אמר שְׁלַ דְּבַר שְׂאִילוּ הוא היה מְחֻלְקָה לֹא קָנָה בעליו 49
 בקנין חצר את הנכנס לתוכו, אזי גם כאשר הדבר ההוא עוֹמֵד 50
 וְיוֹשֵׁב ולא מהלך, לֹא קָנָה בעליו את הנכנס לתוכו בקנין חצר. 51
 שכיון שיש לו אפשרות ללכת, אינו דומה לחצר שאינה ראויה 52
 ללכת. מתגרש הגמרא, וְהֵלְקָא – הדין הנזכר שהאשה מגורשת 53
 כאשר הגט ביד העבד, אֲמַר רַב רַבְּהִי – הדין הנזכר שהעבד כפות 54
 ואינו יכול להלך, שבאופן זה ההלכה היא שדינו כחצר שאינה 55
 מהלכת שקונה עבור בעליה את הנכנס לתוכה. 56

1 **אלא** מהבא ערב היוצא בו - קשה לרבינו יצחק: דבריש "הנושא" (כתובות קבא, פליג
 2 רבי יוחנן וירש לקיש בחיבוי אני לך מנה בשטר", וקאמר התם: כתנאי, מהך דערב,
 3 ופירש בקונטרס דפליגי אי חשיבא הודאה. אם כן משמע דערב מחייב ליה משום הודאה,
 4 שמודה דנעשה ערב בשעת מתן מעות, מדמייתיה לה עלה. והבא משמע בהדיא שטרף הוא
 5 משעבר נפשיה להחתיב מעתה. ולפירוש רישו
 6 תם דהתם, דלא מפרש משום הודאה - נתיא. וכן
 7 לומר: דבתרתי פליגי בן נס רובי שימטאל, בין
 8 שכתב בשטר "ואני מודה שאני ערב" בין שכתב בו
 9 "ואני נעשה ערב מעכשיו". דרישא דקתני: ערב
 10 היוצא אחר חיתום שטרות - משמע דפליגי
 11 בהודאה, מדלא נקט בהאי לישנא: ערב שלא
 12 בשעת מתן מעות חייב. ומדמהדר ליה כסיפא: הרי
 13 שהיה חונק חבירו, משמע דפליגי נמי בחנוק,
 14 ומייתי הבא מתנוק, דמשתעבד אף על פי שלא
 15 היה השטר שלו. ולפירוש הקונטרס דפליגי
 16 בהודאה, אף על גב דתנן: הוציא עליו כתב ידו
 17 וגובה בו - התם בכחב חותם חתונו, ופולגותיהו -
 18 שלא חתם, וערב נמי איירי כשלא חתם, אלא
 19 שכתב "אני ערב" (ומסור לו השטר בשני עדים).
 20 והילכתא בכפות - ופירש בקונטרס: בהדיא
 21 כדמשמע לקמן ב"הוורוק" (עא,א).
 22 דאמר: כתב לה גט ונתנו ביד עבדה, ישן ומשמרתו
 23 - הרי זה גט, ניעור - אינו גט, והוא הצד
 24 המשתמרת שלא לדעתה. ופריך: בישן אמאי הוי
 25 גט? חצר מהלכת היא! וכת' ישן שאני - והאמר
 26 רבא: כל שאילו מהלך לא קנה - עומד ויושב לא
 27 קנה והילכתא בכפות. ופירש בקונטרס: בהדיא
 28 קאמר רבא דניעור אינו גט. וכן פסקו הלכות
 29 גדולות דכפות וישן בעינן, וליכא למימר דהכי
 30 פירשו: והילכתא בכפות - לא חשיב חצר
 31 מהלכת, דלא דמי לעומד ויושב, וכיון דכפות
 32 מועיל - ישן לחדד נמי מועיל, ולעולם רבא לא
 33 איירי בכפות. דאם כן - אמאי קאמר רבא: ניעור
 34 אינו גט, דהוי חצר המשתמרת שלא מדעתה?
 35 אפילו הוי משתמר לדעתה, כגון שידיו כפותות
 36 בחבל ואוחזותו בידה - לא הוי גט, דחצר מהלכת
 37 היא. דומיא דקלתה, דאי לאו דקאמר התם בפרק
 38 קמא דבבא מציעא (ט,ב) דמינה נייה ואיהי דקא
 39 מסניא תותא - לא הוי גט, אף על גב דמשתמרת
 40 לדעתה. אלא ודאי רבא בכפות איירי, וכי לא ידע

1 זקן שאני ידע לאקניי - שהוא חכם, וידע שאינו שטר אלא אם כן מקנהו לו לגמרי,
 2 וגמר דעתיה ומקני. אבל אשה לא ידעה כולי האי, ולא גמרה לאקניי בדעתה, אלא
 3 בשאלה בעלמא. לאחר חיתום שטרות - לאחר שנחתם השטר כתב הערב כתב ידו "ואני
 4 ערב", נובה - המלוה ממנו. מנכסים בני חורין - אבל לא ממשעבדי. כיון דליכא שטר
 5 בעדים - לית ליה קלא, והוה ליה כמלוה על
 6 פה. אלמא: כל אדם נמי מקנה, דהא הוי שטר
 7 כשחתם בו הערב לאחר זמן כבר היה מסור
 8 למלוה, והיאך נכסי הערב הוה משתעבדים בו?
 9 והא בעינן "ספר מקנה", אי לאו דאקניי ניהליה
 10 מלוה לערב חותמו, והדר מסריה ניהליה. כותבת
 11 את גיטא - ומקניא ליה לבעל, ויהיב לה ניהלה.
 12 והאיש כותב את שוכרו - פירעון הכתובה
 13 שפירע, ומקנהו לאשה, והוא מחמת עדים
 14 ומסורתו לו לראיה בידו. עליו - על העבד.
 15 קנאתהו - לעבד בשטר מתנה זה, והגט שבידו.
 16 דהוה ליה האי עבד כחצרה, וגיטתה וחצירה באו
 17 לה כאחד. וחצר מהלכת לא קנה - וכי אמור
 18 רבנן: חצרו של אדם קונה לו - לאו בחצר
 19 מהלכת אמור, דשאני מוקרעי דניידי ממוקרעי
 20 דלא ניידו. ורבא גופיה אמר דלא קני, כג, ב"ש"ם
 21 אוחוזין (בבא מציעא ט,ב). בכפות - דאינו ראו
 22 להלך. חצרה הבאה לאחר טכאן - כגון נתן לה
 23 גט בחצר חבירו, והלך בעל חצר ומכר לה את
 24 החצר, או נתן לה במתנה. והא ודאי אינה
 25 מורשת, דמאן מגרש לה? דכשתן הבעל הגט
 26 בחצר - לא שאל היתה, דתקני ליה חצרה
 27 כאילו נתנה בידה. וכי אתא האי חצר לידה -
 28 לאו מכח הבעל אתיא לה דניהוי נתון לה החצר
 29 והגט ביחד. מה ידה דאימא - בגירושין על
 30 כרחא. אף חצרה - בעינן נמי דלהוי בין מדעתה
 31 בין בעל כרחא, כגון חצר שהיתה שלה קודם
 32 שורק הגט לתוכה. בעל כרחא ליתא - דאי
 33 אמרה "אי אפשי לקבל מתנה ממנו" - לא קניא
 34 לה להא חצר, ולא מיגרשה ביה, דהא אמרה
 35 "לא ניחא לי למקני". (והא שליחות) - אשה
 36 עושה שליח לקבלה מדעתה, אבל בעל כרחא
 37 - אינו נעשה שליח שתתגרש בקבלתו. אבל
 38 הבעל עושה שליח להולכה, ונתון לה על
 39 כרחא, וקפשו שליח לקבלה - בפרקין דלקמן
 40 (סב,ב). דנפקא לן מ"ושלח" "ושלח" - קרי
 41 ביה ושלחך בלא מפיק ה"א. קטנה - אביה מקבל גיטה, כדנפקא לן בכתובות בפרק
 42 "נערה" (מזא, מ) מ"וציא... והיתה".

41 אכתי דאיירי בכפות - הוה מצי למיפריך: מאי איירי דניעור אינו גט משום דמשתמרת שלא
 42 לדעתה? אפילו משתמרת לדעתה נמי, דחצר מהלכת היא. אלא דיעדיף מינה פריך.
 43 אבל בחצר לגזור משום חצרה הבאה לאחר טכאן - ואם תאמר: והא שמעינן שפיר
 44 מעבד דלא גורנין משום חצרה הבאה לאחר טכאן? ויש לומר: דבעבד ודאי לא גורנין, דאיירי

41 **אמו** שליחות מידה איתרביא בו - ואם תאמר: דבפרק קמא דבבא מציעא (יב,א) אמרינן דחצר משום ידה איתרביא ולא גרע משליחות,
 42 ובמציאה דכותב הוא - קני אף על פי שאינו עומד בעד חצירו ולא הוי דומיא דיה, דקני מכח שליחות דוכין לאדם שלא בפניו. אם כן הבא, דכתב לה שטר מתנה עליו, אף על גב דלא הויא
 43 דומיא דידה, דמתנה ליתא בעל כרחא - תתגרש מכח שליחות! ויש לומר: דדוקא לענין שלא בפניו אמרינן דלא גרע משליחות, לקנות במידי דכותב הוא, אבל בשאר דברים - בעינן דומיא
 44 דידה. דאם לא כן - חצר מהלכת אמאי לא קנה? תקנה מטעם שליחות, כמו שליח מהלך, אף על גב דמטעם יד לא קני! ואם תאמר: רב שימי מאי קשיא ליה? אטו לא ידע דשליחות מ"ושלח"
 45 "ושלחה" איתרביא? הא ברייתא היא בפרק שני דקדושין (מא,א). ומילתא דפשיטא היא לכולי' עלמא: ויש לומר: דרב שימי סבר: כיון דאשכחן בשליחות המתגרשת כלא הנתת גט ליה, אף
 46 על גב דליתא בעל כרחא - לענין חצר נמי, דאיתרביא משום יד - לא מיסתבר ליה למימר דקפיד קרא אחיב, דליהוי דומיא דיד. ואבי מהדר ליה דאין להביא ראייה משליחות לחצר, כיון
 47 דשליחות איתרביא מ"ושלח" חצר איתרביא משום יד.

45 **ואיבעית** אימא שליחות לקבלה נמי אשכחן בעל כרחא - משמע שרוצה לומר דאפילו איתרביא שליחות מידה - נתיא. כיון דאשכחן שליחות בעל כרחא על ידי אב, אף על גב דשאר
 46 שליח לא הוי אלא מדעתיה - חשיב שפיר דומיא דידה, ותימה: דחצר מתנה נמי, אף על גב דליתא בעל כרחא - ניהוי דומיא דידה, כיון דאשכחן חצר בעל כרחא, כגון חצר
 47 שהיה לה קודם לכן, דתנן ב"הוורוק" (גיטין עו,א). דמגורשת! ואומר רבינו יצחק: דחצרה דמוקדם לכן לא הוי בעל כרחא כמו שליחות דאב, דיכולה להפקירו ולא תתגרש עוד על ידו, אבל
 48 שליחות דאב אי אפשר לה לעכב בשום ענין שלא יקבל גט בעל כרחא. ודוק, **שבן** אב מקבל גט לבתו קטנה בעל כרחא - ואפילו בעל כרחא של אב מתגרשה, כשנתן לו בעל כרחא,
 49 כדמוכח בפרק שני דקדושין (מד,א) דאמר: קדושין דמועת - אביה ולא היא, גירושין דבעל כרחו - בין דאב בין אביה. פירוש: כיון דבעל כרחו של אב מתגרשת - יכולה היא לקבל ממוה.
 50 וכן פירש שם בקונטרס. ועוד אמרינן התם: נערה מהו שתעשה שליח לקבל גיטה מיד בעלה, כיד אביה דמיא או כחצר אביה דמיא? משמע דעל ידי חצר אביה מתגרשת שלא מדעתה כמו
 51 שהיא מקבלת שלא מדעתה, אפילו אם כחצר אביה דמיא.

45 **אבל** בחצר לגזור משום חצרה הבאה לאחר טכאן - ואם תאמר: והא שמעינן שפיר
 46 מעבד דלא גורנין משום חצרה הבאה לאחר טכאן? ויש לומר: דבעבד ודאי לא גורנין, דאיירי
 47 דידה. דאם לא כן - חצר מהלכת אמאי לא קנה? תקנה מטעם שליחות, כמו שליח מהלך, אף על גב דמטעם יד לא קני! ואם תאמר: רב שימי מאי קשיא ליה? אטו לא ידע דשליחות מ"ושלח"
 48 "ושלחה" איתרביא? הא ברייתא היא בפרק שני דקדושין (מא,א). ומילתא דפשיטא היא לכולי' עלמא: ויש לומר: דרב שימי סבר: כיון דאשכחן בשליחות המתגרשת כלא הנתת גט ליה, אף
 49 על גב דליתא בעל כרחא - לענין חצר נמי, דאיתרביא משום יד - לא מיסתבר ליה למימר דקפיד קרא אחיב, דליהוי דומיא דיד. ואבי מהדר ליה דאין להביא ראייה משליחות לחצר, כיון
 50 דשליחות איתרביא מ"ושלח" חצר איתרביא משום יד.

על עלה של זית - דוקא עלה של זית וכיזא בו. דמתקיים. כדנתיא בתוספתא: על עלה של זית תחרוב ודלעת, וכל דבר שהוא של קיימא - כשר, אבל עלה של כרישין ובעלים, ועלה ורדים, ועלה ירקות, וכל דבר שאינו של קיימא - פסול. **צ"א** זה שמחוסר כתיבה קציצה בו - פירש רבינו שמואל: דוקא בבעלי חיים או במחובר לקרקע, שעוקר דבר מגידולו - חשיב מחוסר קציצה. ותרע, דבסמך אנפלינו

אבי רובא בשכתבו על עלה של עצין נקוב, דרבא גור שמא יקטום, אבל כשאינו נקוב - משמע אנפלו יקטום כשר. וכן פירש הרב רבי שמעיה בפרשורו. ואם כתב גט בקלף גדול, ואחר כך כתבו - לפי זה כשר. ומעשה היה בימי הרב רבינו יצחק ברבי מנחם פוסל, ונתלקו עליו גדולי הדור. ובהלכות גדולות פוסל, וכן רבינו תם היה מחמיר. מדקמרא בסמך. כתבו על חרס של עצין נקוב - כשר, דשקול ליה ויהיב לה ניהליה. והא דלא פליג עלה רבא - משום דליבא למיגור שמא ישרב העצין, דאין דרך לשוברו, כמו בקרן של פרה דלא גורין שמא יקצץ, דאין דרך ליקצץ. דוקא בעלה גורין שמא יקטום. ולאו דוקא נטק עלה של עצין נקוב, דהוא הדין כשאינו נקוב, אלא משום רבותא דאביי נטקיה, דאפילו בנקוב מכשיר. ועוד אמור רבינו יצחק: דמתסבר דאין האשה קונה את הגט שכתבו על עלה של עצין נקוב במשיבת העצין או בהגבחהו לא זמן שלא פסקה ניקת העלה, כדאמרינן בסמך: מנכר בעל זרעים לבעל עצין - לא קנה עיר שחוקק בורעם, אבל במשיבת העצין לא קנה, דאבתי חשיבי מחובר בשעת נטיבה. והא דמכשיר אביי משום דשקול ליה ויהיב לה - היינו דהניחין במקום שפוסקת ניקת העצין, והשאתא הוי רבותא טפי דמכשיר אביי בעצין נקוב, דלא גורין ויהיב לה בפסיקת היניקה אטו בלא פסיקת היניקה. וקא משמע לן גמי אף על פי שערין ליתן לה פסיקת היניקה - לא חשיב בחכי מחוסר קציצה. ורבינו יצחק מיייתי ראיא לפירש רבינו תם: דחשיב בפרק 'כסוסי הדין' (תולין פט.א) עפר עיר הנהיב מחוסר תלישה קציצה ושריפה, ויותר נחשב מחובר גט בקלף גדול מחיבור עפר עיר וזדחת. והא דלא חשיב לקודרה הנתעבת בארץ מחוסר תלישה בפרק 'נגמר הדין' (סנהדרין מו.ב) - משום דלא חשיב חיבור לקרקע כולו האי. ולרבינו תם דוקא נחתך מקלף גדול חשיב מחוסר קציצה, אבל חותך מן הגט דבר מוטע, כמו שערשין לייפותר - לא חשיב בחכי מחוסר קציצה, כדאמרינן לעיל: נטיה לזמן ויהיב ניהלה בו, בין שיטה לשיטה בין תיבה לתיבה מזה, גבי 'והיניר שלי' - משמע דדבר מוטע לא חשיב מחוסר קציצה. **תלמוד** למר וכתב לה מכל מקום - ואם תאמר: ואימא "וכתב" ככל, "ספר" - פרט, ואין בכלל אלא מה שפירש ויש לומר: "נתן" - חור וכלל. אף על גב דלא מיייתי אלא כללא קמא - הכי נמי אשכחן בפרק קמא דקידושין (בא.ב): "מרצע", אין לי אלא מרצע, מנין לרבות הסול וכו' - תלמוד לומר

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63

לא אפשר למקציצה, אלא קרן של פרה - ליקציצה וליתיביה לה! - אמר קרא: "וכתב... ונתן לה", מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתיבה, יצא זה שמחוסר כתיבה, קציצה, ונתיבה. ורבי יוסי הגלילי אומר: וכו'. מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתיבה, יצא זה שמחוסר כתיבה, קציצה, ונתיבה. ורבי יוסי הגלילי אומר: וכו'. מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתיבה, יצא זה שמחוסר כתיבה, קציצה, ונתיבה. ורבי יוסי הגלילי אומר: וכו'. מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתיבה, יצא זה שמחוסר כתיבה, קציצה, ונתיבה. ורבי יוסי הגלילי אומר: וכו'.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36

לא אפשר למקציצה - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)"

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63

לנאי זה, ונמצא שלעולם היא קשורה לבעל ואינה מובדלת ממנו. אבל האומר 'הרי זה גיטך על מנת שלא תשתי יין עד שלשים יום', הרי זה בכלל 'ספר פְּרִיטוֹת' ומגורשת, מכיון שלאחר שלושים יום שתקיים את התנאי אינה קשורה עוד לבעל. שואלת הגמרא, וְאִיֶּדֶךָ – רבי יוסי הגלילי, מנין הוא דורש שצריך גט הכורת לעולם, ומשיבה שהוא דרש זאת מ'פְּרִיטָה' – 'פְּרִיטוֹת' – מכך שהתורה האריכה וכתבה 'ספר כריתות' ולא 'ספר כורת', יש לרבות שצריך שתהיה כריתות והבדלה מוחלטת. שואלת הגמרא, וְאִיֶּדֶךָ – חכמים, מזה הם דורשים מאריכות לשון זו. ומשיבה, פְּרִיטָה – פְּרִיטוֹת' לֹא דְרָשִׁי – חכמים אינם דורשים את אריכות לשון זו.

משנה

אין פוֹתְבִין גט פְּדוּבֵי הַמְּחֻבָּר לְקַרְקַע, שצריך שבשעת הכתיבה יהיה הגט ראוי לנתינה, בלא שיצטרכו לתולשו מן המחובר. אבל אם פְּתָבוּ מְחֻבָּר לְקַרְקַע, ואחר כך תִּלְשׁוּ מן הקרקע וְהִתְמָו – והחתיים את העדים חתמו על הגט התלוש, וְנִתְּנוּ לָהּ, כְּשֶׁר, משום שהעיקר הוא שהחתימת יהיו כשהוא תלוש. רבי יהודה חולק ופוסק עד שְׁתֵּהָא גם פְּתִיבָתוּ וגם הִתִּימָתוּ פְּתוּשׁ. דנה המשנה עתה בכתיבת גט על דבר שהכתוב בו ניתן למחיקה: רבי יהודה פן פְּתִיבָתוּ אֹמְרֵי אֵין פוֹתְבִין גט, לֹא עַל הַיָּיִר הַמְּחֻבָּר – שהיה כתוב בו ונמחק, וְלֹא עַל הַיָּיִר הַפְּתוּרָא – קלף שאינו מעובד היטב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יָכוֹל לְהִיחָף – שאפשר לזייף גט כזה, וחוששים שמא כתב בו הבעל תנאי לטובתו, והיא תמחק את הגט עד מקום חתימת העדים, ותכתוב חדש ללא תנאי, ולא תהיה ניכרת המחיקה. וְחֻכְמֵיהֶם מְכַסְּיָוּן משום שעדי המסירה יודעים אם היה בו תנאי, ויבחינו בזיוף:

גמרא

שנינו במשנה, פְּתָבוּ עַל דבר הַמְּחֻבָּר לְקַרְקַע, תלשו וחתמו ונתנו לה, כשר. מקשה הגמרא, וְהִתְמָתָה רִישָׁא – הרי שנינו ברישא, שאין פוֹתְבִין גט על דבר המחובר לקרקע. מתרצת הגמרא, אִמְרֵי רַב יְהוּדָה אִמְרֵי שְׁמוּאֵל, והוא – דין הסיפא שאם כתב במחובר כשר, מדובר ששִׁיבֵי מְקוֹם הַתּוֹרָה – מקום כתיבת עיקר הגט, וכתבו לאחר תלשו מן המחובר, והגט וכשר הוא, לפי שהאמר בתורה (דברים כד א) 'וְכָתַב וְנָתַן אִינוּ אֵלָא עַל כְּתִיבַת הַתּוֹרָה, וְכֵן אִמְרֵי רַבִּי אֱלֵעָזָר אִמְרֵי רַב אִישְׁעִיָּא והוא ששִׁיבֵי מְקוֹם הַתּוֹרָה, וְכֵן אִמְרֵי רַבִּי פִּרְיָה הִנֵּה אִמְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן והוא ששִׁיבֵי מְקוֹם הַתּוֹרָה. מוסיפה הגמרא, וְרַבִּי אֱלֵעָזָר הָיָא – לפי תירוץ זה צריך להעמיד את משנתנו כשיתר רבי אלעזר, דְּאִמְרֵי עַדִּי מְסִירָה פְּרִיטָה – העדים שמעידים על מסירת הגט מהבעל לאשה, הם המכשירים את הגט, ומה שנאמר בתורה 'וְכָתַב' אין הכוונה לחתימת העדים אלא לכתיבת הגט, ולכן צריך שהכתיבה תהיה בתלוש. וְהָיָא קְאָמְרֵי – כך כוונת התנא, לכתחילה מדרבנן אין פוֹתְבִין אֵינוּ אֵילָא אֵת הַמְּשֻׁפָּס שֶׁל הַגֵּט, עַל דבר המחובר לקרקע, גזירה שְׁמָא יִמְשַׁךְ וְיִכְתוּב גַּם אֵת הַתּוֹרָה עַל דבר המחובר לקרקע, אבל אם כבר פְּתָבוּ לְמִשְׁפָּחָא במחובר, וְתִלְשׁוּ, וְפְתָבוּ לְתוֹרָה בתלוש, וְנִתְּנוּ לָהּ, הַגֵּט כְּשֶׁר, לְקִישׁ אִמְרֵי – תירץ את המשנה באופן אחר, שהרי תְּתִיבֵי שְׁנֵינּוּ – הלא שנינו במשנה כתוב 'כתבו במחובר, תלשו וחתמו ונתנו לה, כשר', ומשמע חתימה ממש, אבל כתיבת כל הגט ואף התורה נעשתה במחובר. אלא הטעם הוא הודיל וְנִתְּנוּ לָהּ כְּרִיבֵי מְאִיר הָיָא דְּאִמְרֵי עַדִּי הִתִּיבָה פְּרִיטָה, ומה שנאמר בתורה 'וְכָתַב' הכוונה לחתימת העדים שהם עיקר הגט, וכיון שהם חתמו בתלוש, הגט כשר. וְהָיָא קְאָמְרֵי – ומה שאמר התנא ברישא שאין כותבין במחובר לקרקע, כוונתו שלכתחילה אין פוֹתְבִין אֵת הַתּוֹרָה הַגֵּט, עַל

כיון שלא אִמְרֵי לְמִקְצִיָּה – אי אפשר לקצוץ את ידו ולתת לאשה, מכיון שאסור לאדון לחבול בעבדו, ולכן צריך הבעל לתת לה את כל העבד, אֵלָא יש להקשות, מדוע הכותב גט על קרן שֶׁל פְּרָה צריך ליתן לאשה את כל הפרה, לְקִיצִיָּה וְלִתְבִיבָה לָהּ – הרי יכול לקצוץ את הקרן ולתת לה. מתרצת הגמרא, אִמְרֵי קְרָא (דברים כד א) 'וְכָתַב לָהּ סֵפֶר פְּרִיטָתוֹ וְנָתַן' לָהּ, ולמדנו מפסוק זה שספר הכשר לגט הוא מִי שְׁאִינוּ מְחֻבָּרֵי אֵלָא פְּתִיבָה וְנָתַיְנָה – שבכדי לגרש עמו אין צריך דבר נוסף מלבד כתיבת הגט ונתינתו לידי האשה, וְצָא – נתמעט גט זה שנכתב על קרן של פרה, שְׁמֻחָפֶר פְּתִיבָה קִיצִיָּה וְנָתַיְנָה – שבכדי לגרש בו צריכים מלבד הכתיבה והנתינה גם לקצוץ את הקרן, ולכן שנינו שנותן לה את כל הפרה, ושוב אין הגט זקוק לקציצה.

שנינו במשנה רבי יוסי הגלילי אֹמְרֵי וְכוּ' אין כותבין לא על דבר שיש בו רוח חיים ולא על האוכלים: הגמרא מבררת, מֵאֵי מִשְׁמָא דְרַבִּי יוֹסֵפִי הַגְּלִילִי שפוסל על שכתב על דבר שיש בו רוח חיים או על דברי הטבל. ומביאה הגמרא ברייתא שבה מבוארת שיטתו, דְּתַנְיָא, ממה שנאמר בתורה (דברים כד א) 'וְכָתַב לָהּ סֵפֶר פְּרִיטָתוֹ וְנָתַן בְּיָדָהּ' היה משמע שאין לִי להכשיר גט אֵלָא כשנכתב על גבי 'סֵפֶר' (וְקָלְהוּ). מִנֵּי לְרִבּוֹת גַּם שֶׁנִּכְתַּב עַל כָּל דְּבָר אַחֵר, תִּלְמוּד לְאֹמְרֵי 'וְכָתַב לָהּ' ומכך שלא נאמר בקיצור 'ונתן ספר כריתות בידה', למדנו שהגט כשר מִכָּל מְקוֹם – בכל אופן, אפילו אם נכתב שלא על קלף. וְאִם כֵּן שֶׁאֵין צָרִיךְ לְכַתּוֹב גַּם דּוּקָא עַל קַלְף, מַה תִּלְמוּד לְאֹמְרֵי 'סֵפֶר', אֵלָא יֵשׁ לְדְרוּשׁ, מַה 'סֵפֶר' – כמו שספר' הוא דְּבָר שְׁאִינוּ בּוֹ רוּחַ חַיִּים וְאִינוּ אוֹכְלִי (וְדָבָר מֵאֲכָל), אֵף כֵּן דְּבָר שְׂבָאִים לְכַתּוֹב עֲלָיו גַּם, צָרִיךְ לְהִיּוֹת דָּבָר שְׁאִינוּ בּוֹ רוּחַ חַיִּים, וְאִינוּ אוֹכְלִי. ומכאן למד רבי יוסי הגלילי את דינו.

וְרַבִּינָן יִשְׁבּוּ לְדַבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי, אֵי פְתִיבֵי – אם היה נאמר 'וְכָתַב לָהּ פְּסָפְרִי' היינו דורשים פְּדִקְאָמְרָתָה – כפי שאמרת שהגט צריך להכתב על גבי דבר הדומה לספר, אבל הַשְּׂתָא דְפְתִיבֵי – כעת שכתבה התורה 'וְכָתַב לָהּ סֵפֶר פְּרִיטָתוֹ', לְסִפְרֵי דְבָרִים הוּא אֵתָא – משמעות 'ספר כריתות' הוא סיפור דברי הכריתות, ובא ללמד שהבעל צריך לכתוב לאשה את סיפור הדברים שמגרשה, ולא ללמדנו שצריך כתיבה על קלף. שואלת הגמרא, וְרַבִּינָן, הָאֵי – מה שנאמר 'וְכָתַב', מֵאֵי עָבְדִי לִיָּהּ – מה הם דורשים מכך. הרי לא הגבילה התורה את כתיבת הגט דווקא על קלף, שנצטרך לרבות שאר דברים. משיבה הגמרא, מִיַּעֲבָדֵי לָהּ 'וְכָתַב', כְּדִי לְלַמּוֹד שֶׁרַק בְּפְתִיבָה מְתַרְשָׁת, וְאִינָה מְתַרְשָׁת בְּכִסְפָּה – אם נתן לה בעלה פרטה ואמר לה התגרשי בה. וצריך לימוד מיוחד לזה, כִּי סִלְקָא דְעִתָּה אִמְרֵי שְׁכִינָא שְׁכִינָא שְׁנֵינּוּ שְׁנֵינּוּ שְׁנֵינּוּ (דברים כד א) 'וְצִיָּאָה מִבֵּיתוֹ וְהִלְכָה וְהִיָּתָה לְאִישׁ אַחֵר', והסמיכה התורה את הגירושין (וְצִיָּאָה מִבֵּיתוֹ) לְקִדּוּשֵׁי (וְהִיָּתָה לְאִישׁ אַחֵר), אִקְשִׁי וְצִיָּאָה לְתוּנְיָה – יש להקישם ולדרוש מֵה הַיָּיִר – קִדּוּשֵׁי בְּכִסְפָּה, אֵף וְצִיָּאָה – גִּירוּשֵׁינִי נְפִי בְּכִסְפָּה, ותתגרש גם על ידי כסף, לְכֵן קָא מְשַׁמְעֵי לָן הַפְּסוּק 'וְכָתַב', ללמד שאינה מתגרשת אלא בכתיבה.

שואלת הגמרא, וְאִיֶּדֶךָ – ורבי יוסי הגלילי, מנין הוא לומד שאין אשה מתגרשת בכסף, ומשיבה, נִפְקָא לִיָּהּ – לומד זאת ממה שנאמר 'סֵפֶר פְּרִיטוֹת' – הסמיכה התורה תיבת 'ספר' לתיבת 'כריתות', ויש ללמוד מכך ש'סֵפֶר' בלבד 'פּוֹרְקָה' – מגרשה מבעלה, וְאֵין דְּבָר אַחֵר – שאינו ספר פּוֹרְקָה. שואלת הגמרא, וְאִיֶּדֶךָ – וחכמים, מה הם דורשים מסמיכות תיבת 'ספר' לתיבת 'כריתות'. ומשיבה, מִיַּעֲבָדֵי לִיָּהּ ללמד שהגט מוכרח להיות דְּבָר הַפּוֹרְקָה – מבידל לעולם פִּינוּ לְבִינָה – בין האיש לאשה. ופְּתִיבָתָא, אומר לאשתו 'הרי זה גיטך על מנת שלא תשתי יין לעולם', או שאמר לה 'הרי זה גיטך על מנת שלא תלבי לביית אביך לעולם', אין זה 'ספר פְּרִיטוֹת' ואינה מגורשת, לפי שלעולם היא מחוייבת

57 הגמרא מקשה קושיא נוספת. וְאִתֵּי – ועדיין האם שייך לומר
58 שְׂבָרָא שְׂרֹשׁ לֹא פְּלִיגִי – שאם השרישו הזרעים בקרקע ארץ
59 ישראל כולם מודים שהולכים אחרי מקום ההשרשה בקרקע, וְהָא
60 תִּנְיָא, אֵילָן שְׂגֵדל בגבול ארץ ישראל מְקַצְתוּ גדל על קרקע בְּאֶרְצֵי
61 יִשְׂרָאֵל, וּמְקַצְתוּ בְּחֻצוֹתָא לְאֶרְצָא, בכל פרי ופרי הגדל בו אנו אומרים
62 שְׂמִיכָל – פרי שאינו מעושר וְחֻלְיִין – הפטור ממעשר מְעֻרְבֵינָן זֶה
63 בְּזֶה, כיון שיניקת כל פרי היא גם מקרקע ארץ ישראל שגדל שם
64 הוא טבל, וגם מקרקע חוץ לארץ שהגדל שם פטור, דְּבָרֵי רַבִּי.
65 אבל רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, הַגְּדֵל בְּחִיבּוּ, חֵיב – פירות
66 שנמצאים על האילן בתוך אזור ארץ ישראל, חייבים במעשרות,
67 וְהַגְּדֵל בְּפִטוּר, פִּטוּר – ופירות שנמצאים על האילן באזור חוץ
68 לארץ, פטורים. מבאר הגמרא את הקושיא, מָאי לֹא – האם לא
69 מדובר בברייתא שכל שרשי האילן נמצאים או בארץ ישראל או
70 בחוץ לארץ, אלא שְׂמִיכָל מְנוּפּוּ נמצא בְּאֶרְצָא, וּמְקַצְתוּ נִפּוּ בְּחֻצוֹתָא
71 לְאֶרְצָא, ונמצא שאף באופן זה בין לרבי ובין לרבן שמעון בן גמליאל
72 הולכים אחרי מקום הנוף, וקשה על אביי הסובר שבהשרישו
73 הולכים אחר מקום הנקב. מתרצת הגמרא, לֹא מדובר בברייתא
74 שהורשים כולם נמצאים במקום אחד, אלא מְקַצְתוּ שְׂרִישֵׁי גְדֵלִים
75 בְּאֶרְצֵי יִשְׂרָאֵל, וּמְקַצְתוּ שְׂרִישֵׁי בְּחֻצוֹתָא לְאֶרְצָא, והפירות יונקים גם
76 משני המקומות, ובה נחלקו רבי ורבן שמעון בן גמליאל, אבל
77 בשרשים הנמצאים במקום אחד, אפשר שכולם מודים שהולכים
78 אחרי השורשים ולא אחר הנוף.
79 שואלת הגמרא, וּמָאי צִינְמָא דְּרַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הַסּוֹבֵר
80 שהפירות שנמצאים בחוץ לארץ פטורים ממעשרות, הרי הפירות
81 יונקים גם מהשרשים הנמצאים בארץ. משיבה הגמרא, שמדובר
82 דְּמַפְסִיק צִינְמָא – יש סלע מתחת האדמה שמפסיק בין השורשים
83 שנמצאים בארץ ובין השורשים שנמצאים בחוץ לארץ, ולכן אין
84 החלק של האילן שגדל בחוץ לארץ יונק מהשורשים שבארץ
85 ישראל. שואלת הגמרא, אם מדובר שיש סלע המפסיק, מָאי צִינְמָא
86 דְּרַבִּי הַסּוֹבֵר שבכל פרי ופרי יש חלק שחייב במעשרות וחלק
87 שפטור. משיבה הגמרא, דְּהִדְרֵי עֲרָבֵי – הסלע מפסיק בין השורשים
88 רק עד מקום הגזע, אבל משם ולמעלה הוא אחד, נמצא שיניקת
89 השורשים מעורבת בגוף האילן, ובכל פרי ופרי טבל וחולין
90 מעורבים זה בזה.
91 בְּמָאי קָמִי פְּלִיגִי – באיזה סברא נחלקו רבי ורבן שמעון בן גמליאל,
92 מִר – רבי קָבֵר, אֲוִירָא מְבַלְבֵּל – שאף על פי שהשורשים שבקרקע
93 הם מובדלים, מכל מקום כיון שמן הגזע ולמעלה והחלק שראוי
94 את פני האויר) אינו מובדל, הוא מערב את הניקות שבאילן. וְזֶה
95 – ורבן שמעון בן גמליאל קָבֵר, הָאֵי לְחֻצוֹתָא קָמִי וְהָאֵי לְחֻצוֹתָא קָמִי
96 – זה עומד לעצמו וזה עומד לעצמו, כלומר, כיון שהשורשים
97 שבתוך הקרקע מובדלים, אין האויר מבלבל ומערב את הניקות,
98 אלא כל פרי יונק רק ממקום השורשים:
99 שנינו במשנה, רַבִּי הִנְדָּה בֶּן בְּתֵירָא אָמַר כו' אין כותבין לא על
100 הנייר המחוק ולא על הדיפתרא, מפני שהוא יכול להודיף:
101 הגמרא מבאר מהו דיפתרא. אָמַר רַבִּי חֵימָא בְּרַ אֲפִי מְשִׁמִּיָּה
102 דְּעוֹלָא, שְׁלִישָׁה עוֹדוֹת הֵן – שלשה דרגות יש בעיבוד העור,
103 וחלוקים הם בשמם ובשיעורם. ואלו שמותן: מְצָה, חִפְיָה,
104 וְדִיפְתָרָא. העור ששמו מְצָה, כְּמִשְׁמַעוֹ – הרי הוא דומה למצה בכך
105 דְּלֹא מְלִיחַ – שלא עובד במלח, וְדִלָּא קְמִיחַ – ולא עובד בקמה.
106 וְדִלָּא אֲפִינִי – ולא עובד בעפצים, שהם שלשת החלקים בעיבוד
107 העור, ודומה למצה שלא נעשה בו שום תיקון שעושים בלחם
108 רגיל. מבררת הגמרא לְמָאי הִלְבְּתָא – לאיזה הלכה שנינו שיש
109 לערות שיעורים שונים. מבאר הגמרא, לְהוֹצִיאַת שְׂבֵת – לענין
110 הוצאה מרשות לרשות בשבת, שלכל עור יש שיעור מסוים
111 שדווקא בשיעור זה חייב על הוצאתו. וְכַפְּתֵי שְׂעוּרֵי שֶׁל הָעוֹר
112 ששמו מְצָה. מבאר הגמרא, בְּרַבְרָתֵי רַב שְׁמוּאֵל בְּרַי הִדְרָה,

1 משום דְּשִׁקְלָא לֵיהּ וְהוּב לֵיהּ נִיחָלָה – נוטל הוא את כל העציץ ונותן
2 לה בלא לעשות פעולה נוספת בין הכתיבה לנתינה. רַבָּא אָמַר הגט
3 פְּסוּל, אף אם יתן לה את כל העציץ, וְנִדְרָה שְׂמָא יְקָמוּם – שמה לא
4 יתן לה את כולו, אלא יחלוש את העלה שעליו כתוב הגט ויתנו
5 לה, והגט פסול מהתורה, כיון שקצץ בין הכתיבה לנתינה:
6 הגמרא דנה דיני הקניינים של עציץ נקוב: היה עציץ נקוב שֶׁל
7 אדם אָמַר, וְהוֹרְעִים הגדלים בו שֶׁל אדם אָמַר, וּמְכַר פֶּעַל עֲצִיץ את
8 העציץ לְבַעַל הוֹרְעִים, כיון שְׂמָשֵׁךְ בעל הורעים את העציץ כדי
9 לקנותו, קָנָה, שהעציץ דינו כחלוש, ומטלטלין נקנים במשיכה.
10 אבל אם מְכַר פֶּעַל הוֹרְעִים את הורעים לְבַעַל הַעֲצִיץ, ולא נתן בעל
11 העציץ מנות עבורם, לֹא קָנָה בעל העציץ את הורעים, עַד שִׁחְזִיק
12 בְּרוּעִים – עד שיעשה קנין חזקה בורעים, כיון שהורעים כמחוברים
13 לקרקע, שאינם נקנים במשיכה אלא בכסף בשטר ובחזקה.
14 היו העציץ והוֹרְעִים שֶׁל אדם אָמַר, וּמְכַרְן לְאִדָּם אָמַר, הוֹזִיק
15 בְּרוּעִים, אף שלא עשה קנין מיוחד על העציץ, קָנָה אף את העציץ,
16 שאגב שקנה את הקרקע קנה גם את המטלטלין, וְזוּ הוּא שְׂשִׁנְיֵנו
17 בקידושין (פ"ב) נְכָסִים שְׂאִין לְהֵם אַחֲרֵיכֶם – מטלטלין, נְקִינֵי יָחִיד עִם
18 נְכָסִים שִׁישׁ לְמֵן אַחֲרֵיכֶם – קרקעות, בְּכֶפֶף וּבְשִׁמְרָא וּבְחֻזְקָה – באחד
19 מן הקניינים שנעשו בקרקע, קנין כסף, שטר, או חזקה, ואין צריך
20 לעשות קנין נוסף כדי לקנות את המטלטלין. אבל אם הקונה
21 הַחֻזִיק בְּעֲצִיץ, אָף את העציץ לֹא קָנָה, עַד שִׁחְזִיק בְּרוּעִים עצמם,
22 כיון שהעציץ דינו כמטלטלין שאינם נקנים בחזקה.
23 הגמרא דנה בהלכות תרומות ומעשרות בעציץ נקוב: עציץ נקוב
24 שעומד על הגבול, חלקו עומד על שטח ארץ ישראל וחלקו עומד
25 בחוץ לארץ, אם נְקִבּוּ בְּאֶרְצָא – הנקב שמשם הוא יונק מהאדמה,
26 נמצא בתוך גבולות ארץ ישראל, וְנוּפּוּ בְּחֻצוֹתָא לְאֶרְצָא – והענפים
27 והעלים של העציץ נוטים מחוץ לעציץ, מעל קרקע חוץ לארץ,
28 נחלקו אמוראים האם הורעים חייבים במעשרות, אָבִי אָמַר, בְּתֵר
29 נְקִבּוּ אֲוִלֵינָן – הולכים אחרי מקום הנקב שמשם הוא יונק
30 מהאדמה, וכיון שהנקב בארץ, הגדל בעציץ חייב במעשרות, רַבָּא
31 אָמַר, בְּתֵר נִפּוּ אֲוִלֵינָן – הולכים אחרי מקום הנוף, וכיון שנופו
32 בחוץ לארץ, הגדל בו פטור ממעשרות. הגמרא מבאר את
33 מחלוקתם. בְּרִיאָשׁוּשׁ – אם יצאו שורשים דרך הנקב בתוך קרקע
34 ארץ ישראל, בְּוִלִי עֲלֵמָא לֹא פְּלִיגִי שאין הולכים אחר הנוף, כיון
35 שהוא מחובר ממש לאדמת ארץ ישראל, כִּי פְּלִיגִי, בְּדִלָּא אֲשִׁרֹשׁ
36 – כשלא יצאו שורשים, לאביי הולכים אחרי מקום הנקב, ולרבה
37 אחרי מקום הנוף.
38 מקשה הגמרא, וּבְרִיאָשׁוּשׁ לֹא פְּלִיגִי – וכי כשהשרישו הורעים
39 בקרקע כולם מודים שהולכים אחר מקום היניקה, וְהִתְנֵן בבבא
40 מציעא (קכ"ח) שְׁתֵּי גִזְזוֹת זו עַל גַּב זו – שתי גינות של שני אנשים זו
41 לצד זו, אלא שאחת גבוהה מחבירתה, וגדל יִרְק בִּינְתֵימִים, על דופן
42 גינתו של התחתון שהיא קרקעית גינתו של העליון, שיניקתו
43 מהקרקע של הגינה העליונה, ואילו נופו נוטה מעל התחתונה, רַבִּי
44 מָאִיר אָמַר, שֶׁל עֲלִיּוֹן – הירק שייך לבעל הגינה העליונה, רַבִּי
45 יְהוּדָה אָמַר, שֶׁל תַּחְתּוֹן, ומבואר שרבי יהודה סובר שאפילו
46 שיניקתו מקרקע העליונה, הולכים אחרי מקום הנוף, והוא שייך
47 לבעל הגינה התחתונה. מתרצת הגמרא, הֵם בְּרַבְרָתֵי מְצָמָא –
48 טעמו של רבי יהודה אינו משום שהולכים אחר הנוף, אלא כפי
49 ששינו שם, אָמַר רַבִּי מָאִיר – לרבי יהודה, מָה אִם יוֹצֵה בעל
50 הגינה העליון לְיִשׁוּל אֶת עֲפָרוֹ ולהשוות גובה גינתו לגינה
51 התחתונה, נמצא שְׂאִין בְּאֵן רַבָּן, לכן הירק שייך לבעל הגינה
52 העליונה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה – השיב על טענת רבי מאיר, מָה אִם
53 יוֹצֵה בעל התחתון לְמִלְאוֹת אֶת גִּתּוֹ עַד עַד לְגוּבַה העליונה,
54 נמצא שְׂאִין בְּאֵן רַבָּן, לכן הירק שייך לבעל הגינה התחתונה,
55 שבכך שלא ממלא את גינתו עפר, הוא גורם לכל גידלת ירק זה,
56 ואין ראייה ממחלוקתם דיני תרומות ומעשרות.

ג'טין. פרק שני - המביא גט - דף כב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" רלה

תוספות

1 עציץ של אחד חורעים של אחר - הוא הדין דהוה מצי לאשמועינן הכל בעציץ חורעים של
2 אחר, אלא לרבותא נקט הכי, דאף על גב דבעל עציץ קונה - זרעים לא קנה, אף על
3 פי שהם בתוך העציץ שלו.

4 החזיק בורעים קנה עציץ - צריך עיון אם צריך לומר "אגב קני" כמו בעלמא, כדאמרין
5 בפרק קמא דקידושין (ב"א), או שמא האב לא
6 צריך, דכיון דצריך עציץ לרעים - בטל אגב
7 זרעים. וכן גבי שטר, כיון שהחזיק בקרקע נקנה
8 השטר בכל מקום שהוא. ושמא התם לא בעינן
9 "אגב", משום דשטר אספרא דארעא הוא.

10 בטר נקבו אולינן - למאן דאמר ב"העור
11 והרש"ב (חולין קב"ח), בדלעת הגטוע
12 בעציץ שאינו נקוב ויצאה חרץ לעציץ, הטמא
13 בטומאתו והטהור בטהרתו - הוא הדין אם עציץ
14 בחוצה לארץ ונפחו נטה לארץ, דמתני' יניקת דהוף
15 לענין נוף גופיה, וחיובי במעשה. מכל מקום, לא
16 חשיבא יניקת דהוף כניקת שורש - דהא לא
17 במטרה יניקת דהוף מה שבתוך העציץ, והא
18 מחייב נוף מחמת יניקת העיקר.

19 ובדאשרוש לא פליגי דהתנן שתי גנות כו' -
20 קא סלקא דעתך דהא דקתני
21 סיפא: אמר רבי מאיר ומה אם ירצה העליון כו' -
22 שאין זה עיקר הטעם. מדקתני נמי התם: אמר רבי
23 מאיר מאחר ששניין יכולין למחות זו על זו
24 רואין מהיכן יצא זה הי - משמע דבסברא פליגי,
25 אי זה מן עיקר. ואמרין נמי התם בגמרא בפרק
26 "הבית העליון" (בבא מציעא ק"ה), ואודו
27 לשעמייהו, אילן הוציא מן הגזע כו'. ותנן נמי גבי
28 ערלה כי האי גונא, ותימא דלא מייחי האב
29 מערלה.

30 לא על נידר מחוק - שהכתב על הנייר שאינו
31 מחוק ועדין על המחוק. אגט שניהם על
32 דמחק - כשר, כדאמרין בריש "אגט פשוט" (בבא
33 בתרא א, קס"א), דאינו דומה נמוק פעם אחת
34 לממוק שתי פעמים. שלש עורות זו פירש
35 בקונטרס: דקלף גמור לא חשיב בהדיהו, דלא
36 שמייה עור. ועוד אמר רבינו יצחק: דלא מני
37 בהדיהו קלף - משום דבהדיא תנן ששיעורו כדו
38 לכתוב פרשה קטנה שבתפליין. ואף על גב
39 דשיעורו חזפה דהוי כדו לעשות קמיע שני
40 במנשה - מכל מקום לא הוכרי חזפה בהדיא
41 במתניתין.

42 בדי לכתוב עליו את הגט - היינו כרבנן דמכשרי
43 אדיפתרא, ולהכי מייחי לה האב. ואלו
44 השיעורין אינן לפי חשיבות העור, דיש שהוא
45 חשוב ושיעורו גדול מן הגרוע ממנו. אלא כל אחד
46 שיעורו במה שרגילין לעשות ממנו.

47 מאן חכמים רבי אלעזר - פירש בקונטרס: דאמר
48 עדי מסירה עיקר, והבא להנשא צריכה
49 להביא עדי מסירה. ודוקא האב, על דבר שיכול
50 להודיין אומר רש"י דצריכה עדי מסירה כשעה
51 שבא בת להנשא. אבל בניסין הכתובים דבר
52 שאינו יכול להודיין - יכולה להנשא על ידי עדי
53 תרומה, ואפילו לרבי אלעזר, כדתנן בפרק בתרא
54 (גיטין פ"א), ומייחי ליה בריש מבילתין: שאין
55 העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם.
56 אבל מה שפירש בקונטרס דלרבי מאיר אשה
57 הבאה לנשא בגט הכתוב על דבר שיכול להודיין - אינה צריכה עדי מסירה, ועדים
58 החתומים בו אינה מביאה לפנינו אם יש מכירין חתמתן, ואי הוה ביה תנאה חייפתייה - ליכא
59 ידיע. משמע דאין הוי סודי קמן - הה שר. ואי אפשר לומר כן, דלרבי מאיר בעינן שיהא מוכח מתוכו, כדמשמע בריש "כל הגט" (גיטין כ"ד), ובדבר שיכול להודיין - אין מוכיח מתוכו
60 כלום.

1 דשקיל ליה - לעציץ, ויהיב ניהלה. שפא יקום - העלה, והוויא קציצה מן מחובר. עד
2 שחיחא בורעים - עציץ הוי תלוש, ומיקני במשיכה. זרעים הוי מחוברין, ודינן בקרקע,
3 ונקנים בכסף בשטר ובחוקה, ו"עד שחיחא" - כגון דניכש או עידר, דהוויא חוקה. ובלא
4 יהיב מעות קמירי, דאי יהיב וזוי - מיקנו בכסף. החזיק בעציץ - ולא משכו לקנות, אלא
5 עשה בו שום מלאכה במקומו. אף עציץ לא קנה
6 - דמטלטלין לא מיקנו בחוקה. נקבו בארץ
7 ונפחו בחוצה לארץ - שהיה מונח על הגבול,
8 ונוף חורעים נוטה חרץ לעציץ חרץ לגבול. בטר
9 נקבו אולינן - משום דהא יונק, וחיובי במעשה.
10 בטר נפחו אולינן - ופטור מן המעשר מן התורה
11 זקוף, והירק ביתנים בגידור הגבוהה, דבעשי
12 קרקע ארץ ישראל. כולי עלמא לא פליגי -
13 דלא אולינן תו בטר נוף, הואיל ומחובר ממש
14 בארץ. ובדאשרוש לא פליגי - ליכא למאן
15 דאדיל בטר נוף. שתי גנות זו על גב זו - חו אצל
16 זו, וקרקעת האחת גבוה מחברתה, וגידור שלה
17 זקוף, והירק ביתנים בגידור הגבוהה, דבעשי
18 הוא נשרש בקרקעו של עליון, ונפחו באוירו של
19 התחתון. של התחתון - אולינן בטר נוף. כדתני
20 מעמא - שאם ירצה התחתון למלאת גתו כו',
21 והואיל ובידו למחות וגורם לירק הזה - זוכה
22 בה, ולא משום הטיית נוף. מכל וחולין מקורבין
23 זה בזה - אין לך פריי באילן הזה שאין מקצתו
24 מן הארץ שהוא טבל, ומקצתו מחוצה לארץ
25 שהוא חולין, לפי שהיניקה מתערבת. והנפא
26 מינה - שאין מעשירו מטבל דאי עליו, דהוי מן
27 החיוב על הפטור, ולא ממנו על טבל דאי. הגדל
28 בחיוב - מה שבתוך ארץ ישראל. מקצת נופו
29 כו' - ואף על פי שכל שרשיו בארץ או בחוץ
30 לארץ. אלמא: אולינן בטר נוף. מאי מעמא דרבן
31 שמעון - מדו הגדל בחיוב חיוב? והלא הניקת
32 שרשין מעלה שרף בכל הפרי, ושורשי עבר
33 זה מעלה שרף לפרי שבעבר זה? דמפסיק צונמא
34 - שן סלע מבריל באמצע השרשים, ומפסיקין
35 עד הגזע. הלכך לרבן שמעון לא יניק מהדידי.

36 הדררי ערבי - שהעץ מן הגזע ולמעלה שלם.
37 מר סבר אוריא מבלבל - אף על פי שכל מה
38 שיש מן השרשין בקרקע הוי מובדל, הואיל
39 וכשיצא לארץ הוא מעורב ומבלבל, וניק
40 מהדידי. ומר סבר - אוריא לא מבלבל, הואיל
41 ובתוך הקרקע מובדל בסלע שאינו מצמיח
42 ומיהו, היכא דכל שרשיו בארץ ישראל - ליכא
43 מנא דאדיל בטר נוף. שלש עורות הן - חלוקין
44 בשמותיהן ובשיעוריהן. כמשמעו - כמצה זו
45 שלא נלקתה בחימוץ כרת הלהם. קמ"ח -
46 מעובד בקמח. למאי הלכתא - שיעוריהן
47 חלוקין. משקילת - של עופרת. עשויה להיות
48 פוחתת, ומחפין אותה בעור שלא תהא נשפת
49 ופוחתת. רבעא הרבעא - משקל קטן שלהן
50 היה. חיפה - מתוקן קצת, ודאי לחפוט בו
51 קמיעין. לכתוב עליו את הגט - כרבנן דמכשרי
52 ומיהו, קלף גמור דמליח וקמיה ואפיץ - לא
53 שמייה עור, משום הכי לא מני בהדיהו,
54 ושיעוריה תנן ב"המציא יין" (שבת ע"ט), קלף
55 כדו לכתוב בו פרשה קטנה שבתפליין. אבל
56 דיפתרא - אינו כשר לתפליין. חילכך שיעור
57 בגט. מאן חכמים - כלומר, מאן ניהו, ומאי טעמייהו דמכשרי?

רבי
דיע. משמע דאין הוי סודי קמן - הה שר. ואי אפשר לומר כן, דלרבי מאיר בעינן שיהא מוכח מתוכו, כדמשמע בריש "כל הגט" (גיטין כ"ד), ובדבר שיכול להודיין - אין מוכיח מתוכו כלום.

אבל בשטרות לא - פירש בקונטרס: דקימי לגובינא, ודילמא לא מפיק ליה עד זמן ארוך, וישכחו עדי מסירה את הדבר, וסמכנין אעדי חתימה, והוא מויף כתב העליון וחותם העדים עומד במקומו. ופירושו דחוק, דלמה יש לנו לשטות ולסמוך על עדי חתימה בדבר שיכול לויף? ונראה לרבינו יצחק: דטעמא משום דגזירת הכתוב הוא, דלא מכשרי בשטרות אפילו לאלתר, דבעינן ראוי לעמוד ימים רבים.

ורבי יוחנן אמר אפילו בשטרות - דרבי יוחנן 1
לטעמיה, דאפילו עד עשרה ימים מידבר דכירי. 2
הוא דפרקי: הוא כתוב "למען יעמדו ימים רבים" - 3
היינו משום דסלקא דעתך דקרא למעוטי שטרות 4
קאמי, דאי לאו הכי - למאי אתא? ומשני: לעצה 5
טובה אתא. ועוד יש לומר: דדוקא בניטין קאמר 6
רבי יוחנן דעד עשרה ימים דכירי, אבל בשטרות 7
שיש רוב תנאים - לא דכירי, ודוקא לאלתר 8
מכשרי. והשטא פרך שפיר: הוא בעינן ראוי 9
לעמוד ימים רבים! ואפילו לאלתר אין להכשיר. 10
ואם תאמר: לרבי אלעזר, דאמר: אבל בשטרות 11
לא, מאי שנא מאין עליו עדים, דתנן בפרק בביבא 12
(גיטין פ"א) דלרבי אלעזר גובה מנכסין 13
משועבדים, והיינו בשטרות כדפירש בקונטרס! 14
ושי לומר: דשאני אין עליו עדים, כיון דכתוב על 15
דבר שאינו יכול לויף, והעדים מכירין לעולם 16
שטר הכתוב, ואם הוה מוייפין שום דבר - 17
היה ניכר חיונו, אבל עוד קשה: דבדחיא תנא 18
בפרק קמא דקדושין (כ"א): כתב לו על הנזיר או 19
על החרס "שדי מכורה לך" - שדי נתנה לך" - 20
אלעזר אף בשטרות דבר שיכול להודיין ויש לומר: דהא דקאמר הכא "אבל בשטרות לא" 21
- הני מילי בשטרות העומדים לראיה, אבל שטר מכר ומתנה שעשוי לקנות בו לפי שעה - 22
הוה כמו גיטא. ויש מפרשים: דאין חילוק בין דבר שיכול להודיין לאין יכול, בעדי מסירה 23
לרבי אלעזר. והכא הכי פירושו: לא הכשיר רבי אלעזר כו', כלומר רבי אלעזר איירי דהאי 24

רבי אלעזר הוא, דאמר: עדי מסירה פרתו. ואמר 1
רבי אלעזר: לא הכשיר רבי אלעזר אלא לאלתר, 2
אבל מפאן עד עשרה ימים - לא, היישינן דילמא 3
הוה ביה תנאה ווייפתייה; ורבי יוחנן אמר: אפילו 4
מפאן עד עשרה ימים, דאם איתא דהוה ביה תנאי 5
- מוייפרי דכירי. ואמר רבי אלעזר: לא הכשיר רבי 6
אלעזר אלא בגיטין, אבל בשאר שטרות - לא, 7
דכתיב: "ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים"; 8
ורבי יוחנן אמר: אפילו בשטרות. - והכתיב: "למען 9
יעמדו ימים רבים!" - התם עצה טובה קא משמע 10
לך. משנה הכל פשרין לכתוב את הגט, אפילו 11
חרש, שוטה וקטן. האשה פוקת את גיטה, והאיש 12
כותב את שוברו, שאין קיום הגט אלא פחותקמיו. 13
נמרא והא לאו בני דיעה ניהו! - אמר רב הונא: 14
והוא

רבי אלעזר הוא - דאמר: חתימת הגט אינה מן התורה, ולא סגי למיתביה בלא עדי 1
מסירה, דאינהו הוא דעבדי כריתות. דעל כרחיק בעינן עדים, דילפינן (גיטין ז"א) ערוה 2
"דבר" דבר" ממנו, והלכך לא חיישינן לדלמא מוייפא. דהא אמרן צריכי למקרייה, ואי 3
הוה ביה תנאה - אינהו ידעי, ומאן דאמר: עדי מסירה עיקר - הבאה ליגשא צריכה 4
להביא עדים שנמסר לפנייה. אבל לרבי מאיר, 5
דאמר: לא בעינן עדי מסירה - איכא למישח 6
לזיפא. דמאן דסמיך אעדי חתימה - אשה 7
הבאה ליגשא בנט אינה מביאה לפנינו עדים 8
החתומים בו אם יש מכירים בחתימתן, ואם יש 9
תנאה ווייפתייה - ליכא דידע, אלא לאלתר - 10
שחיבאנו לבית דין כיום שנמסר לה, להודיע 11
שהיא גרושה ויתירוה ליגשא. דכיון דהאינא 12
הוה, ובעידי מסירה - לא חיישינן לזיפא. 13
ווייפתייה - וכבר שכחהו העדים. אלא בניטין - 14
דאינן עשוין אלא להתירה, ויכולה להביאו 15
לבית דין לאלתר ויתירוה, ושוב אינה צריכה 16
לגט. דכיון שהותרה בבית דין - יש זכרון וקול 17
לדבר. אבל בשטרות - דקימי לגובינא - 18
ודילמא לא מפיק ליה עד זמן ארוך, וישכחו עדי 19
מסירה את הדבר, וסמכנין אעדי חתימה, הוא 20
מוייף כתב העליון, וחותם העדים עומד במקומו. 21
ישים רבים - אלמא בעינן דבר דראוי לעמוד 22
ולהתקיים, והאי קרא בירמיה, בשטרי מכת. 23
משנה ואפילו חרש שוטה וקטן - בגמרא 24
מפרש לה. כותבת את גישה - ומקנתו לבעל, וזוהו ומסור לה לגירושין. שוברו - שובר 25
פרעון כתובה. שהאשה היה לה לכתוב ולמסור לו, להיות לו לראיה. נמרא והא לאו 26
בני דיעה ניהו - ולא ידעו לכתוב לשמה. 27

והוא

היה זו מכורה ונתנה, אלמא מכשרי רבי 1
אלעזר אף בשטרות דבר שיכול להודיין ויש לומר: דהא דקאמר הכא "אבל בשטרות לא" 2
- הני מילי בשטרות העומדים לראיה, אבל שטר מכר ומתנה שעשוי לקנות בו לפי שעה - 3
הוה כמו גיטא. ויש מפרשים: דאין חילוק בין דבר שיכול להודיין לאין יכול, בעדי מסירה 4
לרבי אלעזר. והכא הכי פירושו: לא הכשיר רבי אלעזר כו', כלומר רבי אלעזר איירי דהאי 5

בכל שטרות, ולא הכשיר - היינו ולא סכירא לן כותיה אלא בניטין ולא בשטרות. כדאמר רב בפרק בתרא (גיטין פ"ב): הלכה כרבי אלעזר בניטין, ומפרש התם: דרבי אלעזר איירי אף 30
בשטרות, ורב סבר לה כותיה בתרא. ופליגי עליה בתרא. ואין נראה, דאם כן הוה ליה למינקט הכא כלישנא דנקט רבי אלעזר גופיה בפרק בתרא (שם): הלכה כרבי אלעזר בניטין, כיון דרך 31
שמעתין דפרק בתרא ענין אחד. ועוד: דהוה ליה לאיתויי התם פלוגתייהו דרבי יוחנן ורבי אלעזר דהכא. ועוד: אמאי פריך ארבי יוחנן טפי? והכתיב "למען יעמדו ימים רבים"? לכולי עלמא 32
הוה ליה למיפריך, דכולהו מודו דרבי אלעזר לאו פליגי בני גיטין בשטרות! 33

והוא לאו בני דיעה ניהו - לרבי אלעזר פריך. דרבי מאיר לא חייה בבתיבה לשמה. ומשני: כשגדול עומד על גביו, הוא דתנן בפרק קמא דחולין: וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן כו', 34
ואמרין בגמרא (שם י"ב): מאן תנא דלא בעי כוונה לשחיטה כו' - התם מיירי כשאינו מלמדו לכוין לשחיט, אלא ראייה בעלמא. אבל הכא מיירי שגדול עומד על גביו ומלמדו ומוהדרו 35
לעשות לשמה. ולרבי נמי בפרק "מצות הליצה" (יבמות ק"ב) מנעט מחליצה חרש וחרשת לפי שאינן בני קריאה. וקטן משום ד"איש" כתוב בפרשה. אבל מטעם דלאו בני כוונה ניהו לא 36
פסיל להו, אף על גב דאמר התם דחליצתו פסולה עד שיחבטו שניהם - משום דבית דין מוהדיין אותן לעשות לשמה, והוי בגדול עומד על גביו. ומיהו הכא, בגדול עומד על גביו כשר אפילו 37
בשוטה, משום דמלמדין מילתא דקא עביד לשמה, שכותב שמו ושמה ושם עירו ושם עיריה. אבל לענין חליצה אמרו בתוספתא אידיבות (פרק אחד עשר) דשוטה לאו בר חליצה הוא, אף על 38
פי שבת דין דמלמדין אותו - ודלא מניכרא מילתא דעביד לשמה כמו בני גט. ואם תאמר: ונאכתי הא לאו בני שלוחות ניהו, ופאי מיהו דגדול עומד על גביו? ויש לומר: דלא בעינן שלוחות 39
בבתיבה, ד"וכתב" לאו אבעל קאי, אלא אסופר. והא דאמרין לקמן (ע"א): צריך שיאמר לסופר "כתוב" ולעדים "חתומ" - לאו משום שלוחות, אלא משום דכשלא צוה הבעל - לא חשיב 40
לשמה, אלא חשיב סתמא, ופסול, דאשה לא לגירושין קיימא, כדאמרין בריש ובזחים (ב"ב). והא דאמר בריש "כל הגט" (גיטין כ"ד): ואי כתב רחמנא "וכתב" הוה אמינא למעוטי האי, פירושו: 41
כתב לגרש את אשתו ונמלך, דלאו איהו קא כתיב לה - לא משום דהבעל צריך לכתוב, אלא לפי שלא נכתב לגירושין וידהו אלא לאתר. והא דאמר לעיל (ב"א): יכילנא למיפסל לכולהו 42
גיטא. מאי טעמא? אילמא משום דכתיב "וכתב" וכתב אידי קא כתבה ליה - התם א"תנתן" סמיך, דבעינן שיכתוב בעצויו וחתן, והכא אפילו נכתב בעצויו - לא חיוב לה מידי, דשלה הוא. 43
ואם תאמר: הוא לאו בני כריתות ניהו? ויש לומר: דחשיבי בני כריתות, והואל ואם הגדיל חסון ונשתפה השוטה - הוה בני כריתות. אבל קשה: דמשמע דלאו פסיל גוי אלא משום דלדעתא 44
דנפשיה קא עביד, ותיפוק לה דלאו בני כריתות ניהו? ומה צריך נמי לאיתויי ברייתא דגו פסול? ונראה דלא שייך למיפסל משום דלאו בני כריתות ניהו? במידי דלא בעי שלוחות ולא לשם 45
ערות. דבמידי דשליחות הוא דאמרין לקמן הכי דאין העבד נעשה שליח כו', או חתימה לרבי מאיר שהיא לשם ערות פריך לעיל בפרק קמא (י"ב) גבי גיטין שחותמיהן גוים: הוא לאו בני 46
כריתות ניהו. אבל כתיבה לרבי אלעזר, דלא לשום ערות ולא לשם שלוחות הוא - אין לפסול משום דלאו בני כריתות ניהו, דהא לאו פסלי בפרק שני דעבודה זרה (כ"א), מילה בגוי משום 47
דלאו בני מילה ניהו. ועוד אמר רבינו יצחק: דמצעין למימר דסוגיא זו אליבא דרבי מאיר, וסלקא דעתך דלרבי מאיר נמי בעינן כתיבה לשמה מדרבנן. דגורין כתיבה אטו חתימה. ומוקי לה 48
דא הונא בגדול עומד על גביו, ומיהו אפילו בשוטה, טפי מבחליצה, כיון דלא הוא אלא מדרבנן. אבל לרבי אלעזר דבעי כתיבה מדאורייתא לשמה - לא מיהו בשוטה גדול עומד על גביו, 49
כמו בחליצה. ופריך רב נחמן דאמר רב תנחום: דקתינו גוי. ופסול, ומשמע ליה דאתא כרבי מאיר, מדלא נקט לפסול אלא גוי. ומשני: דהוה דעתיה דנפשיה הוא דקא עביד, ופסול אפילו גדול עומד 50
על גביו אפילו לרבי מאיר. ורב אמר רב נחמן כו', וברייאת דקתינו גוי פסול - רבי אלעזר הוא, ונקט גוי לרבנות: דאף על פי שהוא גוי פשוט, הוה הדין דחרש שוטה קטן דפסול אי 51
בעינן שלוחות. ואי לא בעינן שלוחות - נקט גוי דפסול בכל ענין, דאילו חרש שוטה וקטן כשרים בגדול עומד על גביו. ומיהו, שוטה והאי פסול, כמו בחליצה, וכן משמע דאפילו לרבי מאיר 52
סלקא דתך דבעי כתיבה לשמה מדרבנן, דהא לכתרא דאוקי נמי מנתינתן כרבי מאיר, פריך: והא דהאי גוי לרעתא דנפשיה קא עביד, ועוד נראה: דהשטא סלקא דתך דאפילו רבי מאיר בני 53
כתיבה לשמה מדאורייתא. ובחתימה הוא דפליגי, רבי מאיר סבר: ד"וכתב" דקרא קאי אחתימה נמי, ורבי אלעזר סבר דאכתיבה לחודא קאי. מדפריך רבא לרב נחמן: "וכתב לה" לשמה, מאי 54
לאו כתיבת הגט כו' - משמע דרבא היה בו להעמיד דברי רב הונא דאפילו כתיבה בעי רבי מאיר מ"כתב", ולפי זה פסול נמי כתיבה במחויב. והא דתנן לעיל: תלשו חתמו ותננו לה כשר 55
- כמידי חרשי מקום התורף. והשטא פריך: הוא לאו בני דעה ניהו? ונראה דלכולי עלמא: ומסיק: דאם תנא דברייתא דקתינו גוי פסול - כרבי אלעזר, ומתניתין - רבי מאיר, דלא בעי כתיבה לשמה, 56
ונקט חרשי שוטה וקטן - והוא הדין גוי. אי נמי: לא נקט גוי - משום דרישא אתיא נמי כרבי אלעזר, ולדידיה דוקא חרש שוטה וקטן כשרין בגדול עומד על גביו. אבל סיפא דרייקינן מדפסיל 57
גוי לענין הבאה, מכלל דלענין כתיבה כשר - אתיא כרבי מאיר. ואתי שפיר, דלא תיקשי: אדייקי מדפסיל לגוי לענין כו', אדרבה, לידוק מדלא תני ליה ברישא דפסול! אלא משום דרישא 58
אתיא נמי לרבי אלעזר כמו לרבי מאיר. ופריך: והא דהאי גוי אדעתא דנפשיה קא עביד, והוה ליה ליפסל לרבי מאיר, לכל הפחות מדרבנן, בגדול עומד על גביו. 59

אלא

41 (לעיל ב.) 'כתב לה' שיהיה הגט נכתב לשמה של האשה. אלא
 42 שנחלקו התנאים (לעיל א.) במה הדברים אמורים, רבי מאיר אומר
 43 שאין הכתוב מדבר לענין כתיבת הגט אלא לענין חתימתו, שעדי
 44 החתימה הם אלו שמחמתם חל הגט העושה כריתות. ולדברי רבי
 45 מאיר הצריכה התורה שתהא חתימתם לשמה, אבל כתיבת הגט
 46 אין בה שום תנאי ואפילו מצאו באשפה כשר (להלן בג.). ורבי
 47 אלעזר אומר שעדי המסירה הם אלו שמחמתם נעשה הגט לספר
 48 כריתות, ומדין תורה אין צריך כלל חתימת עדים בגט, ולכן
 49 בהכרח שדיברה התורה מענין כתיבת הגט שצריכה להיות לשמה
 50 (לעיל ג.). שיטת רבי יהודה שצריך שיהיו גם הכתיבה וגם החתימה
 51 לשמה (לעיל ג. ד.).
 52 במשנה שלפנינו הכשירו כתיבת הגט על ידי חרש שוטה וקטן.
 53 והגמרא תברר כיצד להבין דין זה לרבי מאיר ולרבי אלעזר, ולפי
 54 מי מהתנאים נעמיד את משנתנו:

משנה

55 **הכל כשרין** – כל אדם כשר לכתוב את הגט, ואפילו חרש שוטה
 56 וקטן אף שאין להם דעת, והגט כשר אף שצריך להיות נכתב מכספו של
 57 פותקת את גיטה, והגט כשר אף שצריך להיות נכתב מכספו של
 58 הבעל, אלא שצריכה האשה להקנות את הגט לבעלה, והוא נותנו
 59 לה לשם גירושין, ומגורשת בגט זה. וכן האישה פותקת את שוקרו –
 60 את שטר פרעון הכתובה, אף שהדרך היא שהאשה כותבת שובר
 61 לבעלה לראיה שפרע כתובתה. והטעם הוא, מפני שאין קיום –
 62 כשרות הגט – תלוי אלא בכותמי – בעדים החתומים בו. שעדי
 63 החתימה הם אלו שמחמתם חל הגט, וכיון שעדים כשרים חתמו
 64 על הגט לשם האשה המתגרשת, לכן אפילו חרש שוטה וקטן
 65 יכולים לכתוב, וכן האשה יכולה לכתוב את הגט. וכן שובר
 66 שחתומים עליו עדים כשרים כשר לראיה שהבעל פרע את
 67 הכתובה, אף שכתבו הבעל:
 68

גמרא

69 מקשה הגמרא, מדוע הגט כשר אם כתבוהו חרש שוטה וקטן, והא
 70 לאו כגון יצאה ניהו ואינם יודעים לכתוב את הגט לשמה, שלדעת
 71 המקשן משנה זו היא כשיטת רבי אלעזר הסובר שגט צריך
 72 להיכתב לשמה של האישה והאשה, ואין חרש שוטה וקטן יודעים
 73 לכתוב לשמה.
 74 מתרצת הגמרא, אמר רב הונא, אכן המשנה היא כשיטת רבי
 75 אלעזר וצריך שיכתבו את הגט לשמה,
 76

41 חכמים מכשירים משום ששיטתם כשיטת רבי אלעזר היא, דאמר
 42 עדי מסירה כרתי – העדים שמעידים על מסירת הגט הם
 43 המכשירים את הגט, וכיון שעדי המסירה צריכים לקרוא מה
 44 שכתוב בגט לפני מסירתו, אין לחשוש שמא היא תזיף את הגט,
 45 כיון שבשעה שתבא להנישא תצטרך להביא את עדי המסירה
 46 לפנינו, והם יעידו אם היה בו תנאי או לא.

47 הגמרא מביאה מחלוקת עד מתי מכשירים גט שנכתב על דבר
 48 שיכול להזדייף: ואמר רבי אלעזר (האמורא), לא הכשיר רבי אלעזר
 49 (התנא) גט שנכתב על דבר שיכול להזדייף, אלא לאלתר – רק אם
 50 באותו יום שהיא קיבלה את הגט באה לבית דין שיתירו לה
 51 להנישא, שבאותו יום עדיין זוכרים העדים אם היה תנאי בגט, ואם
 52 זייפה את הגט יכחישה, אבל מקאן עד עשרה ימים, לא – אבל אם
 53 המתניה עם הגט עשרה ימים, וכל שכן אם המתניה יותר, הגט
 54 סול, חיישני דלמא הנה ביה הנאה וזייפתי – כי חוששים שמא
 55 היה בו תנאי לרעתה, והיא מחקה אותו, ואין העדים זוכרים מה
 56 היה כתוב בו כיון שעברו כמה ימים. ורבי יוחנן אמר, אפילו מקאן
 57 עד עשרה ימים הגט כשר, כיון דאם איתא הנהו ביה הנאה, מידבר
 58 דכרי – אם היה בגט תנאי, העדים שמסרו את הגט זוכרים אותו
 59 אפילו לאחר זמן רב.

60 ואמר רבי אלעזר (האמורא), לא הכשיר רבי אלעזר (התנא) שטר
 61 שנכתב על דבר שיכול להזדייף, אלא כגוסי – גיטי נשים, שיכולה
 62 להביא את הגט מיד לבית דין, ויתירוה להנישא, ושוב אינה
 63 צריכה את הגט כיון שנתפרסם היתרה, אבל בשאר שטרות, כגון
 64 שטרי חוב, לא התיר רבי אלעזר לכותבו על דבר שיכול להזדייף,
 65 כי שמא לא יוציא המלוה את השטר רק לאחר זמן, וישכחו עדי
 66 המסירה מה היה כתוב בו, ואז נסמוך רק על עדי החתימה, ויתכן
 67 שהוא מחק מה שהיה כתוב שם, וכתב דברים אחרים, והחתימת
 68 העדים עומדת במקומה. וראיה לדבר, דקתיב גבי שטר מבר (ירמיה
 69 לז יד) ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים, משמע שצריך
 70 לכתוב את השטר על דבר שיכול להתקיים זמן רב, והיינו דבר
 71 שאין יכול להזדייף שיובלו לסמוך עליו גם לאחר זמן רב.
 72 ורבי יוחנן אמר, אפילו בשטרות התיר רבי אלעזר לכתבם על דבר
 73 שיכול להזדייף, משום שסובר שהעדים שמסרו לפניהם זוכרים גם
 74 לאחר עשרה ימים, וממילא יכול לעמוד ימים רבים. שואלת
 75 הגמרא, והקתיב למען יעמדו ימים רבים, ומשמע שצריך ששטר
 76 יהיה כתוב על דבר שיכול לעמוד זמן רב. משיבה הגמרא, הקם
 77 צעה מוצה קא משמע לן – אין כוונת הפסוק שיש לכתוב שטר
 78 באופן שיובל להתקיים זמן רב, אלא לתת עצה טובה לאדם כדי
 79 שישמרו זכויותיו, שינח שטרותיו בכלי חרש ובכך יתקיימו זמן רב:
 80 נאמר בתורה (דברים כד א) 'וכתב לה ספר כריתות', ודרשו חכמים

המשך ביאור למ' גיטין ליום רביעי עמ' א

11 דיפתרא הוא עור, דמליה וקמיה ולא אפיין – שמעובד במלח
 12 ובקמח, ולא בעפצים. למאי הילכתא – לאיזה הלכה שנינו שיעורו
 13 של עור זה. מבאר הגמרא, להוצאת שבת. וכמה שיעורו. מבאר
 14 הגמרא, אם יש בו מקום כדי לכתוב עליו את הגט, כמו ששינונו
 15 במשנתנו שרבנן מכשירים לכתוב גט על דיפתרא:
 16 שנינו במשנה, והקמים מכשירין גט שנכתב על הניר המחוק או על
 17 הדיפתרא:
 18 מבררת הגמרא, מאן הקמים – מי הם החכמים שמכשירים גט זה,
 19 ומה טעמם. אמר רבי אלעזר,

11 שיהיה בו לכל הפחות שיעור כדי לצור משקל קמנה – לכסות בה
 12 משקולת קטנה של עופרת. וכמה – ומה גדולה של משקולת זו,
 13 אמר רבנן, כי רביעא דרביעא דפומבדיתא – כמו רבע רביעית שזה
 14 המשקל הקטן שבפומבדיתא.

15 העור ששמו תיפה, הוא עור דמליה ולא אפיין – מעובד
 16 במלח, ולא מעובד בקמח ובעפצים. מבררת הגמרא, למאי
 17 הילכתא – לאיזה הלכה שנינו שיעור זה. מבאר הגמרא, להוצאת
 18 שבת. וכמה שיעורו של העור ששמו 'חיפה', פדתנן בשבת (עח) עור
 19 כדי לעשות בו קמיע – שכיון שמתוקן קצת ראוי לכסות ולעטוף בו
 20 קמיעין.

1 והוא - מה שהכשירה המשנה כתיבת הגט על ידם זה דווקא
 2 כשקנה אדם גדול עומד על גביו של החרש שוטה וקטן, ואומר לו
 3 לכתוב לשם איש פלוני, והכותב גומר בליבו לכוון כפי שהגדול
 4 מצווהו.
 5 מקשה הגמרא, אמר ליה רב נחמן לרב הונא, אלמא מעתה - לדבריך
 6 שכשגדול עומד על גביו הגט כשר, אם כך בעובד פובקים הכותב
 7 גט וישאל עומד על גביו, הכי נמי - האם גם בזה נאמר דכשר. וכי
 8 תיקא הכי נמי - ואם תאמר נמי כך, ונתתניא - והרי שנינו עובד
 9 פובקים פסול לכתוב את הגט. ומהברייתא משמע שבכל האופנים
 10 הוא פסול. ענה לו רב הונא, עובד פובקים דרעתיה דנפשיה עבד -
 11 לרעת עצמו עושה, כיון שהוא בר דעת אינו גומר בלבו לכתוב
 12 כפי שהישראל מצווהו, וחוששים שכתב לשם איש אחר.
 13 הדר ו-שוב אמר רב נחמן, לאו מילתא היא דאמר - לא נכון מה
 14 שאמרתי שגוי פסול אפילו כשישראל עומד על גביו, אלא בכל
 15 אופן כתיבתו כשרה. וראיה לדבר, דמקא פסיל ליה - מכך שפסל
 16 התנא במשנה הבאה לעובד פובקים דענין הקאה - להיות שליח
 17 להביא גט, מפלל דענין פתיקה שלא הזכיר שגוי פסול, הרי הוא
 18 כשר, ומשנתנו כרבי מאיר שאין צריך כתיבה לשמה. ולרב נחמן
 19 גם חרש שוטה וקטן כשרים לכתוב אף שאין גדול עומד על
 20 גביהם. מקשה הגמרא, ונתתניא, עובד פובקים פסול לכתוב את
 21 הגט. מתרצת הגמרא, התיא - הברייתא, כרבי אלעזר היא, דאמר
 22 לעיל (ט) עדי מסירה פרת, ובענין פתיקה לשמה, שמכיון שמן
 23 התורה אין צריך עדי חתימה, על כרחך שהפסוק וכתב לה
 24 שדרשהו לזה - לשמה, מדבר על כתיבת הגט, והא ודא, שעובד
 25 פובקים ארעתיה דנפשיה קעביד - עושה על דעת עצמו גם
 26 כשישראל עומד על גביו, ולכן פסלה הברייתא כתיבת גט על ידי
 27 גוי.
 28 הגמרא מבררת את שיטת רבי מאיר.

29 אמר רב נחמן, אומר היה רבי מאיר, אפילו מצאו הבעל לגט אשה
 30 באשפה, ולא נכתב לשם גירושיה, וחתמו בעדים לשמה, ונתנו לה,
 31 כשרה. מקשה הגמרא, איתביה רבא לרב נחמן, נאמר בתורה (דברים
 32 כד א) וכתב לה, ודרשו (לעיל ב) לזה - לשמה, מאי לאו שפתיבת
 33 הגט צריכה להיות לשמה, וקשה לרב נחמן שהכשיר בדעת רבי
 34 מאיר גט שלא נכתב לשמה. מתרצת הגמרא, לא כך נדרוש
 35 מהפסוק, אלא תתייבט עדים היא שצריכה שתהא לשמה. איתביה
 36 רבא לרב נחמן קושיא נוספת, שנינו במשנה (לקמן כד) כל גט שכתב
 37 שלא לשום גירושיה האשה, פסול, הרי שכתבת הגט צריכה להיות
 38 לשמה. מתרצת הגמרא, אמא במשנה, כל גט שחתם שלא לשום
 39 אשה פסול, עומימה בכלל כתיבה, ורק היא צריכה להיות לשמה.
 40 איתביה רבא לרב נחמן, שנינו בברייתא, כשהוא פותבו למקצת
 41 הגט לשמה, נחשב פאילו פותבו כולו לשמה. מאי לאו שכתב
 42 פותבו לתורף - עיקר הגט (שם האיש האשה והזמן) לשמה, נחשב
 43 פאילו פותבו אף לפוסם - לשאר נוסח הגט לשמה, הרי שצריך
 44 לכתוב את הגט לשמה, ואיך הכשיר רבי מאיר כשמצאו באשפה.
 45 מתרצת הגמרא, לא כך נפרש את הברייתא, אלא כשהוא חתמו
 46 לשמה נחשב הדבר פאילו פותבו כולו לשמה.

47 הגמרא מבארת את משנתנו באופן נוסף: ואיבעית אימא, הני
 48 מתנייתא מני רבי אלעזר היא, דאמר עדי מסירה פרת, וצריך הגט
 49 להיכתב לשמה, וכרב יהודה אמר שמואל שביאר דברי המשנה
 50 כך, והוא - מה שהכשרנו כתיבת הגט על ידי חרש שוטה וקטן,
 51 מדובר כששירי החרש שוטה וקטן בכתיבתו את מקום התורה,
 52 ויכתבו בר דעת לשמה.

53 וכן אמר רב תנא משמיה דעולא, והוא ששירי מקום התורה, ורבי
 54 אלעזר היא, המצריך כתיבת הגט לשמה. ורבי זיקא אמר בשם רבי
 55 יוחנן, אינה תורה - אינה שמועה נכונה ואין להעמיד את המשנה
 56 כרבי אלעזר. שואלת הגמרא, מאי אינה תורה. משיבה הגמרא,

57 אמר רבי אבא, כאן - במשנה זו, שהתירה את כתיבת הגט אף על
 58 ידי חרש שוטה וקטן, הודיעה, שאין פה לשמה - שאין צריך לכתוב
 59 גט לשמה, ומשנתנו כרבי מאיר היא, דאמר לעיל (ט) עדי תתייבט
 60 פרת, ואין צריך שתהא הכתיבה לשמה. מקשה הגמרא, איך
 61 העמיד רבי זיקא בשם רבי יוחנן את המשנה כרבי מאיר, והאמר
 62 רבא בר בר חנה אמר רבי יוחנן, שהמשנה בשיטת רבי אלעזר היא.
 63 מתרצת הגמרא, אמוראי ניהו ואליא דרבי יוחנן - מחלוקת
 64 אמוראים היא בשיטת רבי יוחנן, האם המשנה כרבי אלעזר או
 65 כרבי מאיר:

משנה

66 הכל כשרין להיות שלוחי הבעל להביא את הגט לאשה, חוץ מחרש
 67 שומא וקטן, וסומא - שאינו רואה, ועובד פובקים, ובגמרא יבואר
 68 מדוע הם פסולים. קיבל הקטן את הגט מיד הבעל, והגדיל קודם
 69 שנתנו לאשה, וכן אם קיבל גט כשהוא חרש, ונתפסקה - התפכו
 70 אוחיו שמוע קודם שנתנו לאשה, וכן אם קיבל גט כשהוא סומא,
 71 ונתפסקה - נפתחו עיניו לראות קודם שנתנו, וכן שומא שקיבל את
 72 הגט, ונתפסקה - נעשו שפוי קודם שנתנו, וכן אם קיבל עובד
 73 פובקים את הגט, ונתנייד קודם שמסרו, הגט פסול, מפני שבזמן
 74 מינוי השליחות הם לא היו כשרים. אבל אם קיבל את הגט מיד
 75 הבעל כשהוא פקח, ונתחרש אחרי כן, וחרש שוב ונתפסקה, ונתן הגט
 76 לאשה כשהוא פקח, או אם קיבל את הגט מיד הבעל כשהוא
 77 פתוח - עיניו פתוחות לראות, ונתפסקה אחרי כן, וחרש שוב
 78 ונתפסקה, וכן אם היה שפוי כשקיבל את הגט ונתפסקה אחרי כן,
 79 וחרש שוב ונתפסקה, כשר. מפני שבין בזמן מינוי השליחות ובין
 80 בעשייתה היה שליח כשר. זה הכלל, כל שליח שמינהו להוליך
 81 גט שתחילתו - שבתחילת מינויו היה בר דעת, וסופו - ובסוף
 82 שליחותו, בזמן נתינת הגט לאשה, היה פדעת, אף אם באמצע לא
 83 היה בדעת, הגט כשר:

גמרא

84 שואלת הגמרא, בשלמא חרש שומא וקטן פסולים מלהיות
 85 שלוחים, דלאו פני דיעה ניהו, וצריך שיהיה השליח גדול ובר
 86 דעת, וכן עובד פובקים נמי מוכן שאינו יכול להיות שליח, דלאו בר
 87 היתרא הוא - שאין להם קידושין וגטין, ובדבר שאינו ראוי
 88 לעצמו, אינו יכול לעשות שליחות לאחרים, אלמא סומא, אמאי לא
 89 כשר להיות שליח. מתרצת הגמרא, אמר רב ששת, לפי שאינו יודע
 90 ממי נוסלו לגט ולמי נתנו, כיון שאינו רואה את הבעל ואת
 91 האשה, ושלא יחליף בין האנשים. מקשה הגמרא, מתקף לה רב
 92 יוסף, אם אנו חוששים שמחתם עיוורונו יחליף, היאך סומא מותר
 93 באשתו, ואין חוששים שמא יחליפנה באחרת, וכן היאך פני אדם
 94 שאינם עיוורים בשותיהם, אלמא בודאי סומכים אנו שבני אדם
 95 חוששים נשותיהם כמביעות עינא דקלא - על פי הקול, הקא נמי -
 96 אף כאן, נתיר שליחות גט על ידי סומא, כיון שמכירם כמביעות
 97 עינא דקלא - בקולותיהם.
 98 אלמא אמר רב יוסף, הקא במשנתנו שפסלה סומא מלהיות שליח
 99 הגט, בחוזה לארץ עסקינן - מדובר שמביא גט מחוץ לארץ, דכתיב
 100 למימר בפני נכתב ובפני נתנם, ולא מיצי למימר - וסומא אינו יכול
 101 לומר זאת, כיון שאינו רואה את הכתיבה והחתימה. אמר ליה אביי
 102 לרב יוסף, אלמא מעתה שזו היא סיבת פסול סומא, אם בזמן כתיבת
 103 הגט היה השליח פתוח, ונתפסקה קודם שנתן את הגט לאשה, דמיצי
 104 אמר - שיכול הוא לומר שראה את הכתיבה, הכי נמי דכשר -
 105 האם אכן כשר הוא. והא קתני בסופא של משנתנו, שאם היה
 106 פתוח בשעת מינוי השליחות, ונתפסקה, וחרש ונתפסקה ואחר כך נתן

1 **אלא** מעתה גוי וישראל עומד בו - פירושו: בשלמא בלא עומד על גבוי - ניהא, דקסבר
2 רב נחמן דאיכא היכרא דכותבין לשמה על פי הבעל, אבל גבוי - ליכא היכרא
3 דלשמה בחכי. אבל למאי דאוקמא בגדול עומד על גבוי - אפילו גוי נמי אלא ודאי בלא
4 גדול עומד על גבוי מיירי, ואם כן הדרא קושיא לדוכתין, דהא לא בני דעה ניהו.

5 **גוי** דלדעתה דנפשיה קעבדי - תימה דלרבינו
6 יצחק: דבפרק "אין מעמידין" (עבודה זרה
7 כ"א), בעי רבי יהודה מילה לשמה, ואפילו הכי
8 קתני: ימול ארמאי, ולא אמר דלדעתה דנפשיה
9 קא עביד! ואומר רבינו יצחק: דהא דאמר
10 דלדעתה דנפשיה עבדי - היינו עושהו סתם,
11 ובני גט - סתם ולא לשמה קא, כדאמר בריש
12 זבחים (כ"ב) משום דסתם אשה לא לגירושין
13 עומדת, אבל מילה - סתמא לשמה קיימא,
14 כדאמר בבבוי: סתמן לשמן קיימי.

15 **אימא** שנחתם שלא לשם אשה - אף על גב
16 דסיפא קתני: יתר על כן, ומוקי לה
17 בגמרא כרבי אלעזר - מכל מקום מה שיכול
18 לדחוק ולהעמיד כרבי מאיר מעמיד, משום
19 דקיימא לן דסתם מתניתין רבי מאיר היא, ואם
20 האמר: והיכי קאמר שנחתם? וזה קתני: כיצד?
21 שמע קול סופרים מקרין, ובגמרא מפרש: בסופרים
22 העשויין לחתלמו! ויש לומר: דרך סופרים
23 לבחוב ולחתום כדו לחתלמו.
24 **והוא** ששיר מקום התורף - אמאי דאקשי
25 לעיל "וזה לא בני דעה ניהו" אתא
26 לשנייה.

27 **גוי** נמי דלאו בר היתרא הוא - הוה מצי למימר:
28 משום דבעינן שלוחכם בני בריה, אלא ניהא
29 ליה למימר האי טעמא דשייך אף בעבד, **ממי**
30 נטול ולמי נתנו - מכאן משמע דצריך שיכיר
31 השליח שזוהו הבעל וזו היא אשתו, ושמן יש
32 לחלק, דדוקא סומא, שיכול להטעותו ויש לחוש
33 יותר שמא יטעהו.
34 **הוא** הדין אף על גב דלא חזר ונתפתח בו - והא
35 דאמר ב"ש נחלין" (בבא בתרא כ"ח, א):
36 היה יודע לו עדות עד שלא נסתמא, ונתמא -
37 פסול לעדות, שאני חבא, דבני גט אפילו אשה
38 נאנמא, תרע, דאפילו סומא מעיקרא קאמר הכא:
39 אלא סומא אמאי לא?

אין

- **שפוי ונשתפה וזר ונשתפה** -
פסקו ונתחרשו וזר ונתפתח, פתוח ונסתמא וזר ונתפתח, שפוי ונשתפה וזר ונשתפה -
כ"ש, זה הכלל: כל שתחילתו וסופו ב"דעת - כ"ש, **גמרא** בשלמא חרש, שומה וקטן -
דלאו בני דעה ניהו, גוי נמי - דלאו בר היתרא הוא, אלא סומא אמאי לא? אמר רב ששת:
לפי שאינו יודע ממי נטול ולמי נתנו, מתקורף לה רב יוסף: היאך סומא מותר באשתו?
היאך בני אדם מותרים בגשותיהם בלילה? אלא פטביעות עינא דקלא, היא גמי פטביעות
עינא דקלא! אלא אמר רב יוסף: היא בחוצה לארץ עסקינו, דכעי למיור"ב **כפני נכתב וכפני**
נתתם, ולא מצי למימר. - אמר ליה אביו: אלא מעתה, פתוח ונסתמא, דמצי אמר - הכי
נמי דכ"ש? והא קתני: פתוח ונסתמא וזר ונתפתח - כ"ש; חזר ונתפתח - אין; לא חזר
ונתפתח - לא! - הוא הדין דאף על גב דלא חזר ונתפתח, ואיירי דקתני שפוי ונשתפה וזר
ונשתפה, מעמא דחזר ונשתפה, הא לא חזר ונשתפה - לא, תנא גמי פתוח ונסתמא וזר
ונשתפה, אמר רב אשי: דיקא נמי, דקתני, זה הכלל: כל שתחילתו וסופו ב"דעת - כ"ש, ולא
קתני: כל שתחילתו וסופו בכשרות - כ"ש, שמע מינה, פטו מיניה מרבי אמי: עבד, מהו
שעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה? אמר להו: מדיקא פסיל ליה לגוי,
מכלל

הוא - בעינן תחלה וסוף, אבל סומא - לא הוי טעמא משום דעה, ולא בעינן תחילה וסוף, אלא תחילה לחודיה, דלא מצי למימר "בפני נכתב". דאי סומא נמי דוקא - ניתני: כל
שתחילתו וסופו בכשרות, מהו שעשה שליח לאשה בעלמא? לקבל נג מיד בעלה - ותהא מגורשה בקבלתו, והוא הדין נמי לחולכה,
דכולהו חזר טעמא היא, אלא כן היתה השאלה בבית המדרש, שדקפסיל לוי - במתניתין בחבאה, ולא תנא: עבד.

1 והוא שהיה גדול עומד על גבוי - ואומר לו: כתוב לצורך פלוני, דקסבר רב הונא: מתניתין
2 רבי אלעזר היא דבעי כתיבה לשמה, וסיפא דקאמר: שאין קיום הגט אלא בחותמיו -
3 היינו עדי מסירה, דרוב גיטין נמסרין בפני החותמים, ואמצינא קאי, ולא ארישא,
4 לאכשורי כתיבת חרש בלא גדול על גבוי. לדעתיה דנפשיה עבד - דהא גדול הוא, וש
5 בו דעת, ואף על פי שזה אומר לו כן - שמא
6 הוא נמר בלבו לשם אחר, אבל קטן - אין בו
7 דעת, אלא למה שזה מצווהו. לאו מילתא היא
8 דאמר - אלא מעתה גוי וישראל עומד בו,
9 דהוה סבירא לי פסול - ודאי כשר הוא,
10 ואפילו אין ישראל עומד על גבוי, ובני חרש
11 שוטה וקטן נמי ליתא לדרב הונא, דאף על גב
12 דאין גדול עומד על גבוי - נמי כשר, ומתניתין
13 רבי מאיר היא, דלא בעי כתיבה לשמה, דדריש
14 "וכתב" דקרא אחתיכות עדים, ומדיקפסיל ליה
15 לוי - בסיפא דמתניתין, לעינן הבאה - לפי
16 שאינו בתורת גיטין וקדושיין, ואין אדם נעשה
17 שליח לדבר שאינו שייך בו, ובני כתיבי שיידיה
18 - שמע מינה דוקא קתני בחבאה, ובכתיבה
19 כשר, כדקתני טעמא: שאין קיום הגט אלא
20 בחותמיו, ולא איכפת לן אם נכתב שלא לשמה,
21 דאי תנא ותייר - הוי ליה נמי לשיורי בסיפא.
22 **היא** - דתיירא פסול, רבי אלעזר היא דאמר
23 ע"י מסירה בריה - ותחיתום עדים אינה מן
24 התורה, הילכך "וכתב לה" - אכתב הגט, ובעינן
25 כתיבה לשמה, והא ודאי - כי כתיבה גוי - לאו
26 לשמה הוא, דגוי ארעא דנפשיה קעבדי,
27 ומשום הכי תניא: פסול. אמר רב נחמן אומר
28 חיה כו' - אתחלתא דמילתא היא, וכן מסתבר,
29 דהא כבר מוקמינה רב נחמן כרבי מאיר, ואית
30 דגרסי: והא ודאי גוי כו! בלשון קושיא, ופרכינן
31 אזא דאמר רב נחמן גוי כשר, אמר רב נחמן כו'
32 - תירוצא הוא, כשהוא כותבו כאילו כותבו
33 לשמה - הכי משמע: כשהוא כותב קצתו
34 לשמה - כאילו כותבו כולו לשמה, אלמא
35 לשמה בעינן, מאי לאו כשהוא כותב לתורף
36 לשמה כאילו כותבו לטופס לשמה - דתורף
37 הוא עיקר, והוא ששיר - חרש שוטה וקטן,
38 מקום התורף - וכתב כן דעת את התורף, ולא
39 בעי לאוקמא במגדלו עומד על גבוי, ולא
40 לאוקמא כרבי מאיר, אינה תורה - אין שומעין
41 לך, כאן הודיעך - במשנתנו שזולו בכתיבה
42 גיטין, הודיעך שאין שום כח לשמה בכתיבה
43 אלא בחתימה, והאמר רבה בר בר תנא - לעיל
44 (כ"א), גבי "אין כותבין במחוכרי: רבי אלעזר
45 דאמר: אמויא, רבה בר בר חנה ורבי זריקא,
46 **משנה** חזין מחרש שוטה וקטן כו' - בגמרא
47 מפרש לכולהו, קיבל הקטן - מיד הבעל
48 להוליכו, ותגדיל - קודם שמסרו לה,
49 **גמרא** דלאו בני דעה ניהו - ובני שלוחות
50 "איש" בעינן ולא קטן, דשלוחות נפקא לן
51 (בקדושין ט"ב) מ"והוה להם איש שה לבית
52 אבות" - אחד לזקן לכולן, לאו בר היתרא
53 הוא - דאין לזקן קידושין, ואין גיטין נהגין בהם,
54 ובמדי דנפשיה לא חזי - לא מצי למיעבד
55 שלוחות אחריו, הא לא חזר ונשתפה לא -
56 דטעמא משום דעה הוא, וצריך להיות כן דעת
57 לעשות שלוחותו, דיקא נמי - דלגבי "פתוח
58 ונסתמא" לא תנא דוקא "חזר ונתפתח" מדיקתני
59 **סיפא** כו' - אלמא, היכא דטעמא משום דעה
60 הוא - בעינן תחלה וסוף, אבל סומא - לא הוי טעמא משום דעה, ולא בעינן תחילה וסוף, אלא תחילה לחודיה, דלא מצי למימר "בפני נכתב". דאי סומא נמי דוקא - ניתני: כל
61 שתחילתו וסופו בכשרות, מהו שעשה שליח לאשה בעלמא? לקבל נג מיד בעלה - ותהא מגורשה בקבלתו, והוא הדין נמי לחולכה,
62 דכולהו חזר טעמא היא, אלא כן היתה השאלה בבית המדרש, שדקפסיל לוי - במתניתין בחבאה, ולא תנא: עבד.

1 א"ן העבד נעשה שליח בר - ואם תאמר: ומתניחין ליחני עבד, וכל שכן גוי' ולישנא דאמר
 2 רבי יוחנן לעיל "זו אן תורה" - נידא, דנקט גוי למידיק דלענין כתיבה אפילו גוי כשר.
 3 אבל לך לישנא דמוקי רבי יוחנן ברבי אלעזר - קשה מודך דרבי יוחנן דהכא ואומר רבינו
 4 חם: דנקט גוי לאשמעינן: גוי ונתגייר - פסול, אף על פי שבאותה שעה היתה דעתו להתגייר.

5 דהוי בגוי רבוהא טפי מבעבד, שאן בידו
 6 להשתתרי.

7 לפי שאינו בתורת גיטין וקדושין - הוא
 8 דמתגרשת בעבד שלה - היינו מטעם
 9 חצר.

10 הגוי' הכולתי שחרמו בר - פירש בקונטרס:
 11 דקסבר אין קנין לגוי. ונראה לרבינו יצחק,
 12 דאפילו למאן דאמר: יש קנין - משכחת לה,
 13 כשגדלה שליש ביד ישראל וקנה ממנו גוי, ולא
 14 מיפטר מטעם לוקח, ד"רובאת זועק" קרינא ביה,
 15 כיון שגדלה הרבה ביד גוי. אי נמי, בשוועה הגוי
 16 ומכרה לישראל, וגדלה שליש, וחור וקאה ממנו.

17 ועוד: ופירש רבינו תם בסוף פרק קמא דבבבית
 18 (יאב), דלא מיפטר לוקח היבא דלחק קודם
 19 שנתמרה, אי נמי בחבר שדה מישראל חייב הגדל
 20 בו בתרומה, ואפילו יש קנין לגוי.

21 תרומותיו תרומה - והא דאמרין בזבחים בפרק
 22 "בית שמואי" (מהא) ופרק קמא
 23 דתרומה (בב), דקדישי גוים אין בהן משום מעילה,
 24 ומפרש טעמא משום דליפנין "חט" מותרמה,
 25 ובתרומה כתיב "בני ישראל" - אחיא בר' שמעון,

26 דפליג הבא ספיא, ובריש פרק שני דקידושין
 27 (מאב) מייחי לה. ותנן גוי שתרם את של
 28 ישראל בר, הזה מצי לשנויי דאתאי ברבי שמעון,
 29 דסבר דליתא בתרומה דנפשיה, בפרק שני
 30 דקדושין (מאב). אלא דעריפא מניה משני.

31 מה אתם בני ברית - ואם תאמר: דבפרק שני
 32 דקידושין (שם) משמע דרבי שמעון לא איצטרך
 33 ליה למידעי "מה אתם בני ברית", ומוקי לה
 34 לדרישא אחריתי, ואם כן לדידיה מנא לן אז

35 דקימאי לן בכל דוכתי דגוי לאו בר שלוחת הוא
 36 לענין זביה ורביה, בפרק "איחודו נשך" (בבא
 37 מציעא עאב), ויש לומר: דמכל מקום, כיון
 38 דדרשין שלוחת תרומה מ"גם אתם", ומניה
 39 לפינן בעלמא - מסתמא דלא מביטין בעלמא
 40 אלא ודריפא דאתם. מאי טעמא דרבי גרסין

41 - ולא גרסינן: דרבי יוחנן, דבי' הערלי' (יבמות
 42 עתא), סבר רבי יוחנן דעירב לאו ירך אמו הוא, וכן
 43 מוכח סוגיא התם.

44 ונעשה כמי שהקנה לה אחד מאבריה - תימה
 45 לרבינו יצחק: הייתה עוברה היך וכתה
 46 לה אף על גב דירך אמו הוא, כיון וידה היא ביד
 47 רבה, שלא שיתרר אלא העובר. ואפילו שיתרר
 48 כולה חוץ מיהה - לא הוה לה לזכות לה,
 49 דכשמתרר כולה - יש לה כח לזכות משום
 50 דיטה וידה באין כאחד, כדאמרין בפרק קמא

51 דקדושין (גאב).
 52 אדרבה איפכא מיסתברא - ורב יוסף סבר
 53 דמכל מקום יכולה לצריך להיות:
 54 יכולים לקלקלה בחוצה לארץ, על ידי עדים
 55 וראיה שלא לה לה גונט.

מפלה העבד כשר - וכי היכי דכשר להבאה, להיות שליח להתגרש - כך כשר לקבלה,
 להיות שליח להתגרש, שאין חילוק טעם ביניהם. הא במילתא דאיתיה - כגון תרומה,
 שאסור לעבד לאכול טבל, ואם יש לו טבל שנתנו לו על מנת שאין לרבו רשות בו -
 מפרש תרומה הימנו, ותרומתו תרומה, ועבד כאשה בכל מצות. ותימא נמי דכשר
 להיות שליח לתרום. שתרומה את שלהן תרומתן
 תרומה - ואסורה לזרים, דסבר: לא קנין לגוי
 בארץ ישראל להפקיע מקדושת מעשר. והקדש
 הגוי הקדש, כדליפנין (חולין גב), מ"יאש איש"
 - לרבות את הגוים שנדרים נדרים ונדבות
 כישאל. אפילו ברשותו - של ישראל שעשאו
 שליח - אין תרומתו תרומה. מאי טעמא -
 אינה תרומה. לאו משום - דשלוחת תרומה,
 דכתיב "כן תרימו גם אתם" ודרשין: מדמצי
 למכתב "אתם" וכתיב "גם אתם" - לרבות
 שלוחכם, ואיתקש שליח לשולחו בהאי קרא,
 למימר: דמה אתם בני ישראל - אף שלוחכם
 ישאל. ומתאי מיעוט איכא למעוטי נמי לעבד
 שתרם את של ישראל ברשות. לא מה אתם בני
 ברית - מהוללים, ובאו בברית מצות. אף
 שלוחכם בני ברית - לאפוקי גוי. אבל עבד -
 כן ברית הוא, דכתיב (דברים כט) "מחוטב עציך"
 וגו'. ואף על פי ששנינו - בברייתא, במסכת
 תמורה: האומר לשפוחו "הרי את שפוח חלדך
 כן חורין", אם היתה עוברה - זכתה לו לעובר
 בקבלת גט זה, להיות משודרר. מאי אם היתה
 עוברה - מה ענין שחרור אצל גט אשה,
 דקאמר "אף על פי ששנינו: הא דאי בתורת
 שחרור איתיה: רבי יוחנן תרתי אמר - חדא -
 הא דגט אשה, ועוד אחריתי. ואמילתא אחריתי
 קאמר "אף על פי", והיינו מילתא אחריתי: נראין
 דברים שהעבד מקבל גט שחרור לחבירו. מיד
 רבו של חבירו - שאן רבו שלו. דכיון דעבד
 איתיה בתורת שחרור - שליח נמי מצי מיהוי.
 אבל לא מיד רבו שלו - אם שנינו: של איש
 אחד, דיד עבד כיד רבו דמי, וכשמסרו גט בידו
 - לא יצא גט מרשותו. ואף על גב דעבד מקבל
 גט לעצמו - התם הוא דגינו וידו באים כאחד,
 דשיתרורא ידידה הוא, אבל לאחרינא - לא.
 ואם לחשך אדם - באונן, להקשות. ולומר: הרי
 שניה היא משוף אף מיד רבו שלו מקבלו לחבירו,
 ששנינו: אם היתה עוברה - זכתה לו. אלמא,
 שפחה זו מקבלתו לצורך עוברה מיד רבה
 המשתרר חצי עבדו קנה - העבד, אותו חצי.
 וחד אמר - מוסיק ומסיים פירוש הדבר. מאי
 טעמא דרבי נחמ - הא לא חצי עבדו הוא,
 דתרי גופי ניהו. קסבר עובד ירך אמו הוא -
 הוהו ליה כחצי גופה. משנה חמותה וכת
 חמותה ב' - ככולהו מפרש ביבמות דסניין לה
 ומכוונת לקלקלה, ואין נאמנות להעידה שמת
 בעלה. יבמות - אשת אחי בעלה, שונאה
 אותו ויראה ממנה, שמא ימות אחד משני
 בעליהן בלא בניים יהיו צרות זו לזו. ומה בין גט
 למיתה - דאמיתיה לא מדימנין ואגט מדימנין.
 גמרא כאיין - שאינה צריכה לומר "בפני
 נכתב", דאי אתי בעל מערעך - ואמר: לא
 כתבתיו משנחנין ביה - שהרי לא נתקיים בבית
 דך, ואיכא למימר שזו מתכוונת לכך
 שתתקלקל. בחוצה לארץ - שהצריכה לומר
 "בפני נכתב" וזהו קיומו, ותו לא חשישין
 לערעור, ואי מערעא לך מדימין.
 וממקום

מפלה העבד כשר. אמר רב אסי אמר רבי יוחנן: אין
 העבד נעשה שליח לקבל גט לאשה מיד בעלה, לפי
 שאינו בתורת גיטין וקדושין. מתקף לה רבי אלעזר:
 מעמא במילתא דליתיה, הא במילתא דאיתיה -
 כשרי? והא גוי' והא פותי דאיתנהו בתורת תרומה
 דנפשיהו, דתנן: הגוי' והכותי שתרמו משלהם -
 תרומתם תרומה, ותנן: גוי' שתרם של ישראל אפילו
 ברשות - אין תרומתו תרומה, מאי טעמא? לאו
 משום דכתיב: "אתם", "גם אתם", מה אתם ישראל
 - אף שלוחכם ישראל? אמרי דבי רבי ינאי: לא,
 מה אתם בני ברית - אף שלוחכם בני ברית. אמר
 רבי תיאי בר אבא אמר רבי יוחנן: אין העבד נעשה
 שליח לקבל גט אשה מיד בעלה, לפי שאינו בתורת
 גיטין וקדושין, ואף על פי ששנינו: "הרי את שפחה
 וירדך כן חורין", אם היתה עוברה - זכתה לו. -
 מאי "אם היתה עוברה זכתה לו"? כי אתא רב

שמואל בר יהודה אמר, רבי יוחנן תרתי אמר: גרמים
 דגרמים שהעבד מקבל גט לחבירו מיד רבו של חבירו,
 אבל לא מיד רבו שלו. ואם להשך אדם לומר: זו
 הלכה שנויה: אם היתה עוברה - זכתה לו! אמור
 לו: שני גדולי הדור פירשו את הדבר, רבי יודא
 ורבי שמואל בר רב יצחק; חד אמר: הא מני? רבי
 היא, דאמר: המשתרר חצי עבדו - קנה; וחד אמר:
 מאי טעמא דרבי בהא? קסבר: עובד ירך אמו הוא,
 ונעשה כמי שהקנה לה אחד מאבריה. משנה אף

הגרשים שאינן נאמנות לומר "מת בעלה", נאמנות
 להביא את גיטתה: חמותה, וכת חמותה, וצרתה,
 ויבמתה, וכת בעלה. מה בין גט למיתתה? שהכתב
 מוכיח. האשה עצמה מביאה את גיטתה, ובלבד שהיא
 צריכה לומר "בפני נכתב ובפני נחתם". גמרא

והתניא: כשם שאין נאמנות לומר "מת בעלה",
 כך אין נאמנות להביא גיטתה? אמר רב יוסף, לא
 קשיא: כאן לארץ, כאן בחוצה לארץ; כארץ, דלאו
 אדיבורה דידה קא סמכינן - מהימנא. בחוצה לארץ,
 דאדיבורה דידה קא סמכינן - לא מהימנא. אמר
 ליה אביו: אדרבה, איפכא מסתברא! כארץ דאי אתי
 בעל מערער משנחנין ביה, דאיכא למימר לקלקולא
 קא מיפוננה - לא מהימנא. בחוצה לארץ, דאי אתי
 בעל מערער לא משנחנין ביה - מהימנא! תניא

בזוהר דאביו: רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי
 עקיבא: אשה נאמנת להביא גיטתה, מקל וחומר: ומה
 גשים שאמרו חכמים אין נאמנות לומר "מת בעלה"

לומר "מת בעלה" - אינו דין שנאמנת להביא גיטתה?
 וממקום

וממקום

וממקום

וממקום

וממקום

וממקום

וממקום

וממקום

וממקום

וממקום

וממקום

וממקום

מפלה העבד כשר - וכי היכי דכשר להבאה, להיות שליח להתגרש - כך כשר לקבלה,
 להיות שליח להתגרש, שאין חילוק טעם ביניהם. הא במילתא דאיתיה - כגון תרומה,
 שאסור לעבד לאכול טבל, ואם יש לו טבל שנתנו לו על מנת שאין לרבו רשות בו -
 מפרש תרומה הימנו, ותרומתו תרומה, ועבד כאשה בכל מצות. ותימא נמי דכשר
 להיות שליח לתרום. שתרומה את שלהן תרומתן
 תרומה - ואסורה לזרים, דסבר: לא קנין לגוי
 בארץ ישראל להפקיע מקדושת מעשר. והקדש
 הגוי הקדש, כדליפנין (חולין גב), מ"יאש איש"
 - לרבות את הגוים שנדרים נדרים ונדבות
 כישאל. אפילו ברשותו - של ישראל שעשאו
 שליח - אין תרומתו תרומה. מאי טעמא -
 אינה תרומה. לאו משום - דשלוחת תרומה,
 דכתיב "כן תרימו גם אתם" ודרשין: מדמצי
 למכתב "אתם" וכתיב "גם אתם" - לרבות
 שלוחכם, ואיתקש שליח לשולחו בהאי קרא,
 למימר: דמה אתם בני ישראל - אף שלוחכם
 ישאל. ומתאי מיעוט איכא למעוטי נמי לעבד
 שתרם את של ישראל ברשות. לא מה אתם בני
 ברית - מהוללים, ובאו בברית מצות. אף
 שלוחכם בני ברית - לאפוקי גוי. אבל עבד -
 כן ברית הוא, דכתיב (דברים כט) "מחוטב עציך"
 וגו'. ואף על פי ששנינו - בברייתא, במסכת
 תמורה: האומר לשפוחו "הרי את שפוח חלדך
 כן חורין", אם היתה עוברה - זכתה לו לעובר
 בקבלת גט זה, להיות משודרר. מאי אם היתה
 עוברה - מה ענין שחרור אצל גט אשה,
 דקאמר "אף על פי ששנינו: הא דאי בתורת
 שחרור איתיה: רבי יוחנן תרתי אמר - חדא -
 הא דגט אשה, ועוד אחריתי. ואמילתא אחריתי
 קאמר "אף על פי", והיינו מילתא אחריתי: נראין
 דברים שהעבד מקבל גט שחרור לחבירו. מיד
 רבו של חבירו - שאן רבו שלו. דכיון דעבד
 איתיה בתורת שחרור - שליח נמי מצי מיהוי.
 אבל לא מיד רבו שלו - אם שנינו: של איש
 אחד, דיד עבד כיד רבו דמי, וכשמסרו גט בידו
 - לא יצא גט מרשותו. ואף על גב דעבד מקבל
 גט לעצמו - התם הוא דגינו וידו באים כאחד,
 דשיתרורא ידידה הוא, אבל לאחרינא - לא.
 ואם לחשך אדם - באונן, להקשות. ולומר: הרי
 שניה היא משוף אף מיד רבו שלו מקבלו לחבירו,
 ששנינו: אם היתה עוברה - זכתה לו. אלמא,
 שפחה זו מקבלתו לצורך עוברה מיד רבה
 המשתרר חצי עבדו קנה - העבד, אותו חצי.
 וחד אמר - מוסיק ומסיים פירוש הדבר. מאי
 טעמא דרבי נחמ - הא לא חצי עבדו הוא,
 דתרי גופי ניהו. קסבר עובד ירך אמו הוא -
 הוהו ליה כחצי גופה. משנה חמותה וכת
 חמותה ב' - ככולהו מפרש ביבמות דסניין לה
 ומכוונת לקלקלה, ואין נאמנות להעידה שמת
 בעלה. יבמות - אשת אחי בעלה, שונאה
 אותו ויראה ממנה, שמא ימות אחד משני
 בעליהן בלא בניים יהיו צרות זו לזו. ומה בין גט
 למיתה - דאמיתיה לא מדימנין ואגט מדימנין.
 גמרא כאיין - שאינה צריכה לומר "בפני
 נכתב", דאי אתי בעל מערעך - ואמר: לא
 כתבתיו משנחנין ביה - שהרי לא נתקיים בבית
 דך, ואיכא למימר שזו מתכוונת לכך
 שתתקלקל. בחוצה לארץ - שהצריכה לומר
 "בפני נכתב" וזהו קיומו, ותו לא חשישין
 לערעור, ואי מערעא לך מדימין.
 וממקום

מפלה העבד כשר. אמר רב אסי אמר רבי יוחנן: אין
 העבד נעשה שליח לקבל גט לאשה מיד בעלה, לפי
 שאינו בתורת גיטין וקדושין. מתקף לה רבי אלעזר:
 מעמא במילתא דליתיה, הא במילתא דאיתיה -
 כשרי? והא גוי' והא פותי דאיתנהו בתורת תרומה
 דנפשיהו, דתנן: הגוי' והכותי שתרמו משלהם -
 תרומתם תרומה, ותנן: גוי' שתרם של ישראל אפילו
 ברשות - אין תרומתו תרומה, מאי טעמא? לאו
 משום דכתיב: "אתם", "גם אתם", מה אתם ישראל
 - אף שלוחכם ישראל? אמרי דבי רבי ינאי: לא,
 מה אתם בני ברית - אף שלוחכם בני ברית. אמר
 רבי תיאי בר אבא אמר רבי יוחנן: אין העבד נעשה
 שליח לקבל גט אשה מיד בעלה, לפי שאינו בתורת
 גיטין וקדושין, ואף על פי ששנינו: "הרי את שפחה
 וירדך כן חורין", אם היתה עוברה - זכתה לו. -
 מאי "אם היתה עוברה זכתה לו"? כי אתא רב

שמואל בר יהודה אמר, רבי יוחנן תרתי אמר: גרמים
 דגרמים שהעבד מקבל גט לחבירו מיד רבו של חבירו,
 אבל לא מיד רבו שלו. ואם להשך אדם לומר: זו
 הלכה שנויה: אם היתה עוברה - זכתה לו! אמור
 לו: שני גדולי הדור פירשו את הדבר, רבי יודא
 ורבי שמואל בר רב יצחק; חד אמר: הא מני? רבי
 היא, דאמר: המשתרר חצי עבדו - קנה; וחד אמר:
 מאי טעמא דרבי בהא? קסבר: עובד ירך אמו הוא,
 ונעשה כמי שהקנה לה אחד מאבריה. משנה אף

הגרשים שאינן נאמנות לומר "מת בעלה", נאמנות
 להביא את גיטתה: חמותה, וכת חמותה, וצרתה,
 ויבמתה, וכת בעלה. מה בין גט למיתתה? שהכתב
 מוכיח. האשה עצמה מביאה את גיטתה, ובלבד שהיא
 צריכה לומר "בפני נכתב ובפני נחתם". גמרא

והתניא: כשם שאין נאמנות לומר "מת בעלה",
 כך אין נאמנות להביא גיטתה? אמר רב יוסף, לא
 קשיא: כאן לארץ, כאן בחוצה לארץ; כארץ, דלאו
 אדיבורה דידה קא סמכינן - מהימנא. בחוצה לארץ,
 דאדיבורה דידה קא סמכינן - לא מהימנא. אמר
 ליה אביו: אדרבה, איפכא מסתברא! כארץ דאי אתי
 בעל מערער משנחנין ביה, דאיכא למימר לקלקולא
 קא מיפוננה - לא מהימנא. בחוצה לארץ, דאי אתי
 בעל מערער לא משנחנין ביה - מהימנא! תניא

בזוהר דאביו: רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי
 עקיבא: אשה נאמנת להביא גיטתה, מקל וחומר: ומה
 גשים שאמרו חכמים אין נאמנות לומר "מת בעלה"

לומר "מת בעלה" - אינו דין שנאמנת להביא גיטתה?
 וממקום

וממקום

וממקום

וממקום

וממקום

וממקום

וממקום

וממקום

וממקום

וממקום

וממקום

וממקום

57 **הָצִי עִבְדֵיךָ, קָנָה הָעֶבֶד אֶת חֲצִיו, עַל אֵף שֶׁלֹּא שִׁחַרְר אֶת כּוֹלוֹ, וְחָדַד**
 58 **מֵהֶם אֶמְרָ – הוֹסִיף לְבֹאֵר, מֵאִי מַעֲמָא דְרַבִּי בְּהָא – מֵה טַעֲמוֹ שֶׁל רַבִּי**
 59 **בְּשִׁפְחָה מֵעוֹבֵרָת, הָרִי הִשְׁפַּחָה וְעוֹבֵרָה שְׁנֵי גּוֹפִים הֵם, קִסְפָּר – רַבִּי**
 60 **סוֹבֵר, עוֹבֵר יָרָד אָמוּ הוּא, וְכֹאדוּד מֵאֲבֵרִיהָ הוּא, וְנַעֲשֶׂה שִׁחְרוּר**
 61 **הָעוֹבֵר כְּמִי שֶׁהִקְנֶה לָּהּ – הָאֲדוּן לֹאמוּ אֵת אֶתְרֵי מֵאֲבֵרֵיהָ, וְלֹכֵן זֶה**
 62 **דּוֹמֵה לְמִשְׁחַרְר חֲצִי עֶבְדוֹ שֶׁקָּנָה הָעֶבֶד חֲצִיו לְעַצְמוֹ:**
 63 **עַל אֵף שֶׁבְּעֵדוּת לְהִתִּיר אֶשֶׁת אִישׁ לְהִינְשֵׂא, מֵדֹאורִיתָא צִרִיךְ שְׁנֵי**
 64 **עֵדִים, שְׂאִין דְּבַר שֶׁבְּעֵרָה פְּחוּת מְשֻׁנִּים, הִקִּילוּ חַכְמִים לְהִתִּיר**
 65 **אִשָּׁה לְהִינְשֵׂא כְּשִׁיבּוֹא עַד אֶחָד וְיַעֲדֵי שְׂמַת בַּעֲלָהּ. וְאֵף שֶׁהִקְלוּ**
 66 **וְהַכְשִׁירוּ אֶפִּילוֹ עַד אֶחָד וְאֶפִּילוֹ אִשָּׁה אוֹ עֶבֶד, מִכָּל מְקוֹם חֲמֵשׁ**
 67 **קְרוֹבוֹתֶיהָ הַשְּׂנוֹאוֹת אוֹתָהּ מִסִּבּוֹת שְׁנוֹת כְּמוֹ שִׁתְּבֹאֵר לְהֵלֵךְ,**
 68 **אֵינִן נֹאמְנוֹת לּוֹמֵר מֵת בַּעֲלָךְ, וּמִשְׁנַתִּינוּ מִחֲדָשֵׁת שְׂאֵף נָשִׁים אֵלוֹ**
 69 **נֹאמְנוֹת לְהַבִּיא גִיטָה:**

משנה

70 **אֵף הַנְּשִׂים שֶׁלְּמַדְנוּ בְּמִשְׁנָה (בבבא קט"ז) שְׂאִינִן נֹאמְנוֹת לּוֹמֵר מֵת בַּעֲלָהּ,**
 71 **מִפְּנֵי שְׁנוֹאוֹת אוֹתָהּ וּמְכוּוֹנוֹת לְקַלְקֵלָהּ, שַׁעַל יְדֵי עֲדוּתָן נִשְׁנֵא**
 72 **לְאַחַר, וְכִשִּׁיבּוֹא בַּעֲלָה תִּצְטָרַךְ לְצַאֵת גַּם מִמֶּנּוּ וְגַם מִחֲבַעַל הַשֵּׁנִי,**
 73 **מִכָּל מְקוֹם נֹאמְנוֹת לְהַבִּיא אֶת יָגִיפָה, וְאֵינן חוֹשְׁשִׁים שִׁיכוּנוֹ לְקַלְקֵלָהּ,**
 74 **וּבַגְּמָרָא יוֹבֹאֵר בְּאִיזָה אֹפֶן נֹאמְנוֹת. וְאֵלוֹ הֵן: הַמְּוֹתָה – אִם בַּעֲלָהּ.**
 75 **וְכַת הַמְּוֹתָה – אַחֲזוֹת בַּעֲלָהּ, וְצִרְתָּהּ – הָאִשָּׁה הַנוֹסֶפֶת שֶׁל בַּעֲלָהּ.**
 76 **וְיִבְמָתָהּ – אִשֶׁת אֲחִי בַּעֲלָהּ, וְכַת בַּעֲלָהּ מֵאִשָּׁה אַחֲרָת.**
 77 **מִבֵּאֵרֵת הַמִּשְׁנָה, מִן כּוּן נִשְׁ – שְׁחֻמֵשׁ הַנְּשִׂים הַלְלוּ נֹאמְנוֹת לְהַבִּיא**
 78 **גִּיטָה, וְלֹא חוֹשְׁשִׁים אֵלֶּם מְכוּוֹנוֹת לְקַלְקֵלָהּ, לְמִיָּתָה – לוֹמֵר מֵת**
 79 **בַּעֲלָה, שְׂאִינִן נֹאמְנוֹת. שֶׁלֹּא בְּהִיבְתָּב – הַגֵּט הַכְּתוּב שִׁיִּצֵּא מִתַּחַת**
 80 **יָדוֹ, מוֹבִיחַ שֶׁלֹּא בָדוּ אֶת הַדְּבָרִים, אֵלֶּא דוֹבֵרוֹת אַמְת.**
 81 **הָאִשָּׁה עֲצָמָה מְבִיאָה אֶת יָגִיפָה מִחוּץ לְאֶרֶץ, וְכִלְכֵּד שְׂהִיא צִרְיָה**
 82 **לּוֹמֵר כְּפִנֵי נִתְּבָה וְכְּפִנֵי נִתְּבָה, כְּמוֹ כָּל שְׂלִיחַ:**

גמרא

83 **שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה, שְׂאֵף חֲמֵשׁ הַנְּשִׂים הַשְּׂנוֹאוֹת אוֹתָהּ נֹאמְנוֹת לְהַבִּיא**
 84 **אֵת גִּיטָה, שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא סְתִירָה, וְהִתְנַיֵּא – וְהָרִי שְׁנֵינוּ בְּרִייתָא,**
 85 **כְּשֶׁם שְׂאִין חֲמֵשׁ הַנְּשִׂים הַשְּׂנוֹאוֹת אוֹתָהּ נֹאמְנוֹת לּוֹמֵר מֵת בַּעֲלָהּ,**
 86 **כִּד אֵין נֹאמְנוֹת לְהַבִּיא יָגִיפָה, וּמְדוּעַ נֹאמֵר בְּמִשְׁנָה שְׁנֹאמְנוֹת.**
 87 **מֵתִרְצַת הַגְּמָרָא, אֶמְרֵי דְרַבִּי יַנְּאִי, לֹא כִן נִרְשָׁה לְקַדְוִישׁוֹ, וְכָל שְׂאִינוֹ**
 88 **שֶׁחֵן נֹאמְנוֹת, מְדוֹבֵר כְּשִׁקִּיבֵלָה אֶת הַגֵּט בְּאֶרֶץ, וְכָאֵן – בְּרִייתָא**
 89 **שְׁפוֹסֵלֵת אוֹתָן, מְדוֹבֵר שִׁקִּיבֵלָה אֶת הַגֵּט בְּחוּץ לְאֶרֶץ, וְנַעֲשִׂית**
 90 **שְׂלִיחַ לְהַבִּיאֵוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּמִבֵּאֵרֵת הַגְּמָרָא, שֶׁאִם קִיבֵלָה אֵת**
 91 **הַגֵּט בְּאֶרֶץ, דְּלֵאֵו אֲרִיבּוּרָה דִּידָהּ – שֶׁלֹּא עַל אַמִּירִיתָה שְׁאוֹמֵרֵת**
 92 **בְּפִנֵי נִכְתָּב וּבְפִנֵי נִחְתָּם קָא סְמִיכִין וְ-אֵינוֹ סוֹמְכִים, מְהִימְנָא –**
 93 **נֹאמְנוֹת. אֲבָל אִם קִיבֵלָה אֵת הַגֵּט בְּחוּץ לְאֶרֶץ, וְנַעֲשִׂית שְׂלִיחַ**
 94 **לְהַבִּיאֵוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, דְּאֲרִיבּוּרָה דִּידָהּ – שַׁעַל דִּיבֵרָה שְׁאוֹמֵרֵת**
 95 **בְּפִנֵי נִכְתָּב וּבְפִנֵי נִחְתָּם קָא סְמִיכִין, לֹא מְהִימְנָא – אֵינָה נֹאמְנוֹת.**
 96 **מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עַל רַב יוֹסֵף, אֶמְרֵי לִיה אֲמִי לֵרַב יוֹסֵף, אֲדִרְבָּה**
 97 **אִיפְכָא מִסְתְּבָרָא – הַדְּעַת נוֹתְנַת לּוֹמֵר לְהִיפֵךְ, שֶׁהַמְּקַבֵּל גֵּט בְּאֶרֶץ**
 98 **יִשְׂרָאֵל, שְׂאֵינָה אֹמֵרֵת בְּפִנֵי נִכְתָּב וּבְפִנֵי נִחְתָּם, דְּאִי אֲתִי וְ-וְאֵם**
 99 **יּוֹבֹא הַכֶּעָל וּמְעַרְעֵר עַל כְּשֻׁרֵת הַגֵּט, מְשֻׁנְהִין בֵּיה – חוֹשְׁשִׁים**
 100 **לְדַבְּרוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהֵגֵט אֵינוֹ מְקוּיִים, דְּאִיפְכָא לְמִימֵר לְקַלְקֵלָה קָא**
 101 **מִיבְרוּנָה – יֵשׁ לוֹמֵר שְׂהִיא מְתַכוּוֹנֵת לְקַלְקֵל אוֹתָהּ בְּחַבְתָּה הַגֵּט,**
 102 **שַׁעַל יְדֵי כִן תִּינְשֵׂא לְאַחַר, וְכִשִּׁיבּוֹא הַכֶּעָל וְיַעֲרַעַר עַל הַגֵּט יֵשׁ**
 103 **נֹאמְן, וְתַצֵּא הָאִשָּׁה מִזֶּה וּמוֹדָה, לִכֵּן לֹא מְהִימְנָא – אֵינָה נֹאמְנוֹת,**
 104 **וּבֹאפוֹן זֶה דִּיבְרָה הַבְּרִיתָא. אֲבָל אִם קִיבֵלָה אַחַת מִחֲמֵשׁ הַנְּשִׂים**
 105 **גֵּט בְּחוּצָה לְאֶרֶץ כְּדִי לְהַבִּיאֵוּ לְאֶרֶץ, וְאוֹמֵרֵת בְּפִנֵי נִכְתָּב וּבְפִנֵי**
 106 **נִחְתָּם, דְּאִי אֲתִי וְ-וְאֵם יּוֹבֹא פְּעַל וּמְעַרְעֵר לֹא מְשֻׁנְהִין בֵּיה – לֹא**
 107 **נְחוּשׁ לְעַרְעוּרוֹ, מִכֵּיוֵן שֶׁתִּיקְנוּ חַכְמִים שְׁתוּעִיל אַמִּירֵת הַשְּׂלִיחַ כְּמוֹ**

1 **מִקְבֵּל דְּעֵבֶד כְּשֶׁר לְהִיּוֹת שְׂלִיחַ לְהוֹלְכָה.**
 2 **דַּעַה הַחוֹלְקָת: אֶמְרֵי רַבִּי אֶמְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן, אֵין הָעֶבֶד כְּנַעֲנִי נַעֲשֶׂה**
 3 **שְׂלִיחַ לְקַבֵּל גֵּט לְאִשָּׁה מִיַּד בַּעֲלָהּ, לְפִי שְׂאִינוֹ בְּתוֹרַת גִּיטִין וְקִדּוּשִׁין,**
 4 **שְׂאִינוֹ מְקַדֵּשׁ וּמְגַרֵּשׁ אִשָּׁה, וּבְדַבְרֵי שְׂאִינוֹ רֹאוּי לְעִשׂוֹת לְעַצְמוֹ,**
 5 **אֵינְנוּ יִכוֹל לְעִשׂוֹת שְׂלִיחַ לְאַחֲרִים. מִתְּקִיף לָּהּ רַבִּי אֶלְעָזָר עַל דִּינוֹ**
 6 **שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן, מַעֲמָא שַׁעַבַּד פְּסוּל לַעֲנִין שְׂלִיחוֹת הַגֵּט, הוּא רַק**
 7 **כְּמִילְתָּא דְּלִיתֶיהָ – בְּדַבְרֵי שַׁעַבַּד אֵינוֹ שִׁיךְ בּוֹ, הָא מְמִילְתָּא**
 8 **דְּאִיתֶיהָ – בְּדַבְרֵי שַׁעַבַּד שִׁיךְ בּוֹ, כְּגוֹן בְּהַפְרֵשֵׁת תְּרוּמָה, שַׁעַבַּד**
 9 **חַיִּיב בְּמַצּוֹת כֹּאשָׁה וּמְפִרִישׁ תְּרוּמָה מִפִּירוֹתֶיהָ, יִהְיֶה הָעֶבֶד כְּשֶׁר**
 10 **לְהִיעִשׂוֹת שְׂלִיחַ, וְהָא וְ-הָרִין עוֹבֵד כּוֹכְבִים וְהָא כּוֹתֵי, דְּאִיתְנָהוּ**
 11 **וְ-שִׁישְׁנָן בְּתוֹרַת תְּרוּמָה דְּנִפְשִׁיהוּ וְ-שֶׁל עַצְמָם, דְּתַנְּן, הָעוֹבֵד**
 12 **כּוֹכְבִים וְהַכּוֹתֵי שְׂתִרְמוּ מְשֻׁלְּהֵם – מִגִּידוּלֵי קִרְקַע שֶׁלֹּהֵם, תְּרוּמָתָם**
 13 **תְּרוּמָה. וְתַנְּן עוֹבֵד כּוֹכְבִים שְׂתִרְסֵם מִגִּדוּלֵי קִרְקַע שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֶפִּילוֹ**
 14 **אִם תִּרְסֵם כְּרִשּׁוֹת הַכֶּעָלִים וּבְשִׁלְחוֹתוֹ, אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה.**
 15 **וּמִבְרַת הַגְּמָרָא מֵאִי מַעֲמָא, לֹא וְ-הָאם לֹא מְשֻׁם דְּכַתִּיב (כַּמְדָּר**
 16 **יח כח) (אֶתְם) 'כֵּן תְּרִימוּ גַם אֶתְם תְּרוּמַת ה' וגו', וְדַרְשׁוּ (ב"מ כב.)**
 17 **מֵתִיבַת גַּם, שְׂבֵא לְרִבּוֹת שֶׁגַם שְׂלִיחַ תּוֹרֵם כְּמוֹ הַכֶּעָלִים, וְהִקִּישׁ**
 18 **הַכְּתוּב אֶת הַשְּׂלִיחַ לְמִשְׁלַח, לּוֹמֵר לֵךְ מִן מִן אֶתְם יִשְׂרָאֵל, אֵף**
 19 **שְׁלוּחְכֶם הַתּוֹרֵם בְּעַבְרוֹכֶם יִהְיֶה רַק יִשְׂרָאֵל, וּמִיַּעַט הַפְּסוּק גּוֹי**
 20 **שְׂאִינוֹ יִכוֹל לְהִיּוֹת שְׂלִיחַ לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה עֹבֵר יִשְׂרָאֵל, וּמִטַּעַם הַזֶּה**
 21 **יֵשׁ לְמַעַט גַּם עֶבֶד. וְקִשָּׁה עַל רַבִּי יוֹחָנָן, שְׂאֵף אִם הָעֶבֶד יִהְיֶה בְּתוֹרַת**
 22 **גִּיטִין, אֵין הוּא רֹאוּי לְהִיּוֹת שְׂלִיחַ, כְּשֶׁם שֶׁלְּמַדְנוּ לַעֲנִין תְּרוּמָה.**
 23 **מֵתִרְצַת הַגְּמָרָא, אֶמְרֵי דְרַבִּי יַנְּאִי, לֹא כִן נִרְשָׁה לְקַדְוִישׁ שְׂלִיחַ**
 24 **לְבַעֲלִים, אֵלֶּא מִן אֶתְם – הַכֶּעָלִים כְּפִנֵי בְּרִית – נִימוּלִים וּבִאתֵם**
 25 **בְּבֵרִית הַמַּצּוֹת, אֵף שְׁלוּחְכֶם הַתּוֹרֵמִים בְּשִׁלְחוֹתְכֶם יִהְיוּ כְּפִנֵי בְּרִית,**
 26 **וּמִיַּעַט הַכְּתוּב רַק גּוֹי, אֲבָל עֶבֶד כְּנַעֲנִי הָרִי הוּא בֵּן בְּרִית, וְכִיוֵן**
 27 **שִׁישְׁנָנוּ בְּתוֹרַת תְּרוּמָה לְעַצְמוֹ, יִכוֹל לְהִיּוֹת שְׂלִיחַ לְתוֹרֵם עֹבֵר**
 28 **יִשְׂרָאֵל. וְלִכֵּן גִּבְרֵי גֵט צִרִיךְ לְטַעַם שְׂכִיוֹן שְׂאִינוֹ בְּתוֹרַת גִּיטִין אֵינוֹ**
 29 **נַעֲשֶׂה שְׂלִיחַ הַגֵּט.**

30 **הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִימֵרָא זֶה שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן שְׁנֹאמְרָה בֹּאפוֹן אַחַר: אֶמְרֵי**
 31 **רַבִּי חֵיטָא בְּרֵי אֶבְרָם אֶמְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן, אֵין הָעֶבֶד כְּנַעֲנִי נַעֲשֶׂה שְׂלִיחַ לְקַבֵּל**
 32 **גֵּט אִשָּׁה מִיַּד בַּעֲלָהּ, לְפִי שְׂאִינוֹ בְּתוֹרַת גִּיטִין וְקִדּוּשִׁין, וְכָל שְׂאִינוֹ**
 33 **רֹאוּי לְעִשׂוֹת לְעַצְמוֹ, אֵינוֹ רֹאוּי לְהִיּוֹת שְׂלִיחַ לְאַחֲרִים, וְאֵף עַל פִּי**
 34 **שְׂשִׁנְיוֹ בְּרִייתָא, שֶׁהִרְצִיחַ לְשַׁחֲרֵר אֶת הָעוֹבֵר שְׁבַמְעֵי שְׁפַחְתּוֹ,**
 35 **וְאוֹמֵר לָּהּ תְּרִי אֵת נְשִׂאתָ שְׂפָתָה, וְוִלְדָּךְ יִהְיֶה בֵּן חוֹרִין, אִם הִיתָה**
 36 **הַשְּׁפַחָה עוֹבְרָה וְ-מֵעוֹבֵרָתוֹ יִקְתָּה לוֹ לְעוֹבֵר, וְלִכְשִׁיּוּלְד יִהְיֶה בֵּן**
 37 **חוֹרִין. שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא, מֵאִי – מִה כּוּוֹנֵת רַבִּי יוֹחָנָן בְּמֵה שְׂאֵמֵר וְאֵף**
 38 **עַל פִּי שְׁשִׁנְיָ אִם הִיתָה עוֹבְרָה וְכַתָּה לוֹ, מִה הַשִּׁיבּוֹת שֶׁל זִכִּיהָ**
 39 **בְּשִׁחְרוּר לְשִׁלְחוֹת בְּגֵט, הָרִי תוֹרַת שִׁיחְרוּר נִדְּחַת בְּה, מְשֻׁם כִּךְ**
 40 **יִכוֹלָה לְזַכּוֹת עֹבֵר עוֹבֵרָה, מִה שְׂאִין כֵּן שְׂלִיחוֹת גֵּט שֶׁהָעֶבֶד אֵינוֹ**
 41 **בְּתוֹרַת גִּיטִין. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא, כִּי אֶתְאֵ – כִּשְׁהַגִּיעַ רַב שְׁמוּאֵל בְּרֵי**
 42 **יְהוּדָה, אֶמְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן תְּרִיתֵי אֶמְרֵי – שְׁתֵּי הַלְכוֹת שְׁנוֹנוֹת אֶמְרֵי, הָאֶחָת**
 43 **שַׁעַבַּד פְּסוּל לְהִיּוֹת שְׂלִיחַ בְּגֵט, וְעוֹד הַלְכוֹת, שְׁנִיבְרִים הַדְּבָרִים**
 44 **שֶׁהָעֶבֶד נַעֲשֶׂה שְׂלִיחַ וּמְקַבֵּל גֵּט שִׁחְרוּר לְחִבְרוֹ שֶׁהוּא עֶבֶד שֶׁל אֲדוּן**
 45 **אַחַר, מִיַּד רַבּוֹ שֶׁל חִבְרוֹ, אֲבָל לֹא נַעֲשֶׂה שְׂלִיחַ לְקַבֵּל גֵּט שִׁחְרוּר**
 46 **לְחִבְרוֹ מִיַּד רַבּוֹ שְׁלֹו, כְּשִׁשְׁנֵיהֶם עֹבְדִים שֶׁל אֲדוּן אַחַד. וְהַטַּעַם,**
 47 **שֶׁכִּדִּי שִׁיבּוֹחַ חִבְרוֹ צִרִיךְ הַגֵּט לְצַאֵת מִרְשׁוֹת הָאֲדוּן, אֲבָל עֶבֶד זֶה**
 48 **יְדוּ כִיד אֲדוּנוֹ, וְעִדְדִין הַגֵּט נִמְצֵא בְּרִשׁוֹת הָאֲדוּן. וְאִם לְחֶשֶׁד אֶדָם**
 49 **לּוֹמֵר – יֹאמֵר לֵךְ אֲדָם בְּאוֹנָן, מְדוּעַ אֹמֵרֵת שְׂאִין הָעֶבֶד נַעֲשֶׂה שְׂלִיחַ**
 50 **לְקַבֵּל גֵּט לְחִבְרוֹ מִיַּד רַבּוֹ, הָרִי זֶה הִלְכָה שְׁנִיבָה, שְׁכַשְׂאוֹמֵר אֲדָם**
 51 **לְשַׁפְּחוֹת הָרִי אֶת שְׁפַחָה וּוְלָדָךְ בֵּן חוֹרִין, אִם הִיתָה הַשְּׁפַחָה עוֹבְרָה,**
 52 **יִקְתָּה לוֹ לְעוֹבֵר אֶת שִׁחְרוּרוֹ, עַל אֵף שֶׁהַשְּׁפַחָה וְעוֹבֵרָה שִׁיבִים**
 53 **אֲדוּן אַחַד. אֶמְרוּ לוֹ – לְמַקְשָׁה קוֹשִׁיאָה זֶה, שְׁנֵי נִדְּלוּ הָדוֹר מִיָּדוֹ שֶׁל אֵת**
 54 **הַדְּבָר, מִכֵּיוֵן שֶׁנִּשְׂמַרְשֵׁת מִבְּרִיתָא זֶה שֶׁהַשְּׁפַחָה זֹכֵב לְעוֹבֵרָה**
 55 **אֶת חִירוֹתוֹ, וְהֵם רַבִּי יוֹרָא וְרַב שְׁמוּאֵל בְּרֵי רַבִּי יִצְחָק, חָד מֵהֶם אֶמְרֵי,**
 56 **הָא בְּרִיתָא זֶה מִנִּי – שִׁיטַּת מִי הִיא, שִׁיטַּת רַבִּי הִיא, דְּאֶמְרֵי, מְשֻׁחְרָר**

57 מדברת דאמר לה הבעל הוי - תהי שליח להולכה עד דמטית התם
 58 - עד שתבואי לארץ ישראל, וכי מטית התם - וכאשר תגיעי
 59 לשם, הוי - תהי את עצמך שליח לקבלה של עצמך, וקבלי את
 60 גיטתך, ובאופן זה תתגרש רק בהגיעה לארץ ישראל כאשר תיהפך
 61 היא עצמה משליח הולכה לשליח קבלה, ואז היא צריכה לומר
 62 בפני נכתב כדין כל שליח הולכה.
 63 מקשה הגמרא, והא באופן זה אינה מגורשת, שהרי לא הורה
 64 שליחות אצל הפעל, שתנאי הוא בהכשר השליחות, שבשעת קיום
 65 השליחות יהיה השליח נקרא שליח וראוי לחזור למשלח מתורת
 66 שליחות ולומר לו עשיתי שליחותך לחברך, ואשה זו אינה יכולה
 67 לחזור לבעל ולומר לו עשיתי שליחותך, שהרי בשעת קיום
 68 השליחות העשית היא בעלת המעשה, ובטלה שליחותה. מתרצת
 69 הגמרא, במשנה מדובר דאמר לה הבעל לאשה הוי שליח להולכה
 70 עד דמטית התם, וכי מטית התם לארץ ישראל שוי - תמני אדם
 71 אחר שיהיה שליח לקבלה, ובשעה שתמסור לשליח הקבלה את
 72 הגט צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם. וכיון שאין האשה
 73 מפסיקה להיות שליח הולכה כשנותנת הגט לאדם אחר שהוא
 74 שליח לקבלה, ראויה לחזור לבעל ולומר לו עשיתי שליחותך.
 75 שואלת הגמרא, הניחא להעמיד כך את המשנה רק למאן דאמר -
 76 היא דעת רבי חנינא (למקמ גז) שאשה אינה חייבת לקבל את הגט
 77 בעצמה מיד שליח ההולכה, אלא היא עושה שליח לקבל גיטה מיד
 78 שליח פעולה ומגורשת בקבלה זו. אלא למאן דאמר - וזו דעת רב
 79 (וש) שאין האשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח פעולה
 80 מהטעמים שיבוארו להלן, מאי איכא למימר - כיצד נעמיד את
 81 דברי המשנה. מיישבת הגמרא, טעמא מאי - מפני מה סובר רב
 82 שאין האשה עושה שליח לקבל גט מיד שליח הבעל, משום דאיכא
 83 ביה דפעל, סבור שמכוננת לבוזה במה שאינה רוצה לקבל
 84 בעצמה את הגט מיד שלוחו, ולא מינה את שלוחו על דעת כך,
 85 והכא באופן המדובר במשנתנו, הפעל לא קפיד במה שעושה
 86 שליח לקבלה, שהרי הוא הורה לה לעשות כך.
 87 שואלת הגמרא, הניחא להעמיד כך את המשנה למאן דאמר
 88 שטעמו של רב משום ביה דפעל, אלא למאן דאמר שטעמו הוא
 89 משום שבאו להתיר הצדקה הפאה לאחר מיכן, משום שדין זה דומה
 90 למניח גט בחצר חברו ולאחר מכן קונה האשה את החצר, ואינה
 91 מגורשת מפני שחצר אינה זוכה לה אלא משום יד, ובאותה שעה
 92 שנתן הבעל את הגט בחצר לא היתה החצר יד שלה. ולדעה זו
 93 מאי איכא למימר - איך נבאר את המשנה, הרי טעם זה שייך גם
 94 כשהבעל ממנה את השליח לקבלה. כשישבה הגמרא, שהמשנה
 95 עוסקת בכגון דאמר לה הבעל לאשה הוי שליח להולכה עד דמטית
 96 התם לארץ ישראל, וכי מטית התם, שוי שליח להולכה - תמני
 97 שליח הולכה נוסף שיקבל הגט ממך, ובזמן מסירת הגט לידו
 98 צריכה היא לומר בפני נכתב, וקבלי את גיטך מינה - משליח
 99 ההולכה. ובאופן זה אין לחוש משום חצרה הבאה לאחר מכן
 100 שהרי היא עצמה מקבלת מיד שליח ההולכה. ואיבעית אימא
 101 תירוש נוסף, דאמר לה הוי שליח להולכה עד דמטית התם, וכי מטית
 102 התם אימר קמי בי דינא - תאמר בפני בית הדין בפני נכתב ובפני
 103 נחתם, ומשוי בי דינא שליח - יעשו הבית דין שליח הולכה
 104 (וליתבוה) (וליתביה) ניהליה - וימסור לך השליח את הגט
 105 ותתגרשי בו;

הדרן עלך המביא גט

פרק שלישי - כל הגט

107 חלקו הראשון של הפרק שלפנינו עוסק בדיני כתיבת הגט לשמה.
 108 וחלקו השני עוסק בדיני שליחות בגט:

1 ומקום שפאת - ומדין חמש נשים שלמדת שנאמנת האשה
 2 להביא גיטה, משם נלמד דבר נוסף, מה להלן - באותן חמש נשים,
 3 צריכות הן שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם, אף היא - האשה
 4 עצמה המביאה גיטה מחוץ לארץ צריכה שתאמר בפני נכתב ובפני
 5 נחתם. מכאן ראייה לאביי המעמיד את המשנה שחמש הנשים
 6 שרות להביא גט דווקא מחוץ לארץ, שהרי נאמר בברייתא
 7 שחמש הנשים צריכות לומר בפני נכתב וכו'. אמר רב אשי,
 8 מתניתין נמי דיקא - גם משנתנו מדויק כמביא גט מחוץ לארץ
 9 עצמה מביאה גיטה ובלבד שתהא צריכה לומר וכו', שמע מינה
 10 שהמשנה דיברה במביאה גיטה מחוץ לארץ ישראל,
 11 ובאופן כזה הכשירה המשנה ברישא את שליחותן של חמש
 12 הנשים, וכאביי.

13 מקשה הגמרא, ורב יוסף כיצד יבאר את המשנה, איך יתכן שרישא
 14 וסיפא כהוצאה לארץ, ומציעתא בארץ - רישא זו המשנה הקודמת
 15 (בג). הכל כשרים להביא את הגט חוץ מחרש שוטה קטן וסומא,
 16 ובאינה הגמרא שסומא פסול מפני שמביא גט מחוץ לארץ ואינו
 17 יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם. ואף בסיפא מדובר במביאה
 18 גיטה מחוץ לארץ, ואיך העמיד רב יוסף את אמצע המשנה בדין
 19 חמש נשים, שמדובר בגט בארץ ישראל. מתרצת הגמרא, אין -
 20 אכן כך הוא יעמיד את המשנה, רישא וסיפא בחוץ לארץ, ומציעתא
 21 בארץ, ואף שהוא דוחק, הדבר מוכח מדברי המשנה. ממיא -
 22 מהיכן מוכח כן, מדרקתני מיהו גט למיתה - שחמש הנשים אינן
 23 נאמנות לומר מת בעלה, ונאמנות להביא גיטה, מפני שהפכת
 24 מזכית - שאין אנו סומכים עליהן כי אם על כתב הגט שבידה, ולא
 25 קתני שהפכת ופה מזכית, ולמד רב יוסף שהגט לבדו מוכיח ואין
 26 אנו נוקקים לעדותו, ואם היה מדובר במביאות גט מחוץ לארץ,
 27 היה צריך לומר שהכתב עם דיבור השליח הוא המוכיח, אלא על
 28 כרחק משמע שמדובר בארץ ישראל ואין צריך אמירת בפני נכתב
 29 ובפני נחתם:

30 שנינו במשנה, האשה עצמה מביאה וכו' גיטה ובלבד שתהא
 31 צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם: שואלת הגמרא, מפני מה
 32 האשה צריכה לומר כך, והרי אשה מבי גיטה לידה - מזמן
 33 שמגיע הגט לידה מיד בעלה אינרשה לה, והגט שמביאה לפנינו
 34 אינו לגירושין אלא לראיה בעלמא. ומאחר ואינה שליחה של
 35 הבעל מפני מה הצריכה לומר בפני נכתב. מיישבת הגמרא, אמר
 36 רב הונא, המשנה מדברת פאזמר הבעל לאשה הוליכי גט זה ולא
 37 התגרשי בו אלא בפני בית דין פלוני שבארץ ישראל. ומכיון שהיא
 38 שליחה ולא נתגרשה בקבלת הגט מיד הבעל, לכן כשתגיע לבית
 39 הדין כפי שהתנה עמה, חייבת לומר בפני נכתב ובפני נחתם.

40 מקשה הגמרא, הרי סוף סוף בי מינא התם - כשהגיעה לבית דין
 41 הרי אינרשה לה - הוברר שמגורשת היא מזמן קבלת הגט מיד
 42 בעלה שהרי קיימה תנאו, ובמה שאמר לה אל תתגרשי אלא בבית
 43 דין פלוני אין הוא ממנה אותה לשליח הולכה, ומדוע צריכה לומר
 44 בפני נכתב. מתרצת הגמרא, אלא אמר רב הונא בר מנחם משמיה
 45 דרב אחא בריה דרב איקא, המשנה מדברת דאמר לה הבעל לאשה
 46 כשמסר לה את הגט, בי מטית התם - כאשר תגיעי לארץ ישראל,
 47 אתנחיה ארעא ושקליה - הניחזי הגט על הקרקע ולאחר מכן טלי
 48 אותו והתגרשי בו, שמינה אותה להוליך הגט ומסיימת שליחותה
 49 בהנחתו על הקרקע, ומעשה הגירושין נעשים כשתיטול את הגט
 50 מהקרקע. והרי היא ככל שליח הולכה, וכשמניחה את הגט מידה
 51 צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם.

52 מקשה הגמרא, אי הכי שמתגרשת בנטילת הגט מהקרקע, הוה ליה
 53 - דומה הדבר לאומר לאשתו טלי גיטך מעל גבי קרקע, ואמר רבא,
 54 שהאומר טלי גיטך מעל גבי קרקע לא אמר כלום, שהתורה אמרה
 55 (דברים כד א) ונתן גיטך אבל כשנטולת האשה את הגט מן הקרקע
 56 אין כאן נתינה מידו לידה. מתרצת הגמרא, אלא ודאי המשנה

1 ומקום שבתא - כלומר הואיל ומינייהו גמרינן - נגמור נמי להא דמה דק צריכות לומר
2 כו'. ומדקתני בברייתא: מה להלן צריכות שיאמרו כו', שמע מינה בחוצה לארץ עסקינן,
3 כאביי. ורב יוסף - מאי דעתיה. רישא וסיפא בחוצה לארץ - והכל כשרין להביא את
4 הגט' אוקימנא בחוצה לארץ, מדקתני: סומא. וסיפא "האשה עצמה" כו' - בחוצה לארץ,
5 דקתני: ובלבד שתהא צריכה לומר. ומציעתא -

6 ומקום שבתא, מה להלן צריכות שיאמרו "בפנינו
7 נכתב ובפנינו נחתם", אף היא צריכה שתאמר
8 "בפני נכתב ובפני נחתם". אמר רב אשי: מתניתין
9 נמי דיקא, דקתני: האשה עצמה מביאה גיטה,
10 ובלבד שתהא צריכה לומר כו', שמע מינה. ורב
11 יוסף, רישא וסיפא בחוצה לארץ, מציעתא בארץ?
12 - אין, רישא וסיפא בחוצה לארץ, מציעתא בארץ.
13 מפיא? מדקתני: מה בין גמ למיתה - שתכתב
14 מוכיה, ולא קתני: שתכתב ופה מוכיה. "האשה
15 עצמה מביאה" וכו'. אשה מפי מטי גיטה לידה
16 איגרישה לה! - אמר רב הונא: באומר "לא תתגרשי
17 בו אלא בפני בית דין פלוני". - סוף סוף פי
18 מטיא התם איגרישה בה! אלא אמר רב הונא בר
19 מנחם משמיה דרב אחא בריה דרב איקא: דאמר
20 לה: פי מטיא התם אתגהיה אארעא ושקליה. -
21 אי הכי, הוה ליה "טלי גיטך מעל גבי קרקע",
22 ואמר רבא: "טלי גיטך מעל גבי קרקע" - לא אמר
23 כלום! אלא, דאמר לה: הוה שליח להולכה עד
24 דמטיא התם, וכי מטיא התם הוה שליח לקבלה
25 וקבלי את גיטך. - והא לא חזרה שליחות אצל
26 הבעל! - דאמר לה: הוה שליח להולכה עד דמטיא
27 התם, וכי מטיא התם שוה שליח לקבלה. - הניחא
28 למאן דאמר: אשה עושה שליח לקבל גיטה מיד
29 שליח בעלה, אלא למאן דאמר: אין האשה עושה
30 שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה, מאי איפא
31 למימר? - טעמא מאי - משום דאיפא ביוון דבעל,
32 והכא בעל לא קפיד. - הניחא למאן דאמר: משום
33 ביוון דבעל, אלא למאן דאמר: משום הצרה הנפאה
34 לאחור מיפן, מאי איפא למימר? - דאמר לה:
35 הוה שליח להולכה עד דמטיא התם, וכי מטיא
36 התם שוה שליח להולכה וקבלי את גיטך מיניה.
37 ואיבעית אימא, דאמר לה: הוה שליח להולכה עד
38 דמטיא התם, וכי מטיא התם אימר קמי בי דינא
39 "בפני נכתב ובפני נחתם", ומשוו בי דינא שליח
40 וליתבוה ניהליך.

הדרן עלך הכביא גט

41 כל גמ שנכתב שלא לשום אשה - פסול. ביצד?
42 היה עובר בשוק, ושמע קול סופרים מקרין: "איש פלוני מגרש את פלונית במקום
43 פלוני", ואמר: זה שמני וזה שם אשתי - פסול לגרש בו. יתר מיפן, כתב לגרש את אשתו
44 ונמלך, מצאו בן עירו ואמר לו: "שמי בשמך ושם אשתי בשם אשתך" - פסול לגרש בו.
45 יתר

1 והא לא חזרה שליחות כו' - שליח לא מיקרי אלא המשתלח מזה לזה, שראוי לחזור
2 לשולחו, לומר "עשיתי שליחותך" קודם שיעשה שליח לאחרים. ובקונטרס לא פירש
3 כן. הצרה הבאה לאחר מכאן - פירש בקונטרס: שנתן הגט בחצר חבירו. ואין נראה,
4 דחצר חבירו לא דמי לשליח להולכה. אלא אומר רבינו יצחק: שנתנו הבעל בחצר של עצמו
5 ומכרו לאחרים, האשה קנתו מאותו אחר. ואם
6 תאמר: למה לי למינקט: משום חצרה הבאה
7 לאחר מכאן? הוה ליה למירוס: משום שליחות:
8 עצמה, שהבעל עשה שליח להולכה, והאשה
9 תעשה אותו שליח עצמו שליח לקבלה. וכי האי
10 גונא לא מנהי, משום דלא חזרה שליחות אצל
11 הבעל! ואומר רבינו יצחק: משום דאותו טעם שלא
12 חזרה שליחות אצל הבעל - אינו ברור כל כך,
13 דאיכא דמספקא ליה לקמן בפרק "התקבל" (גיטין כטב.)
14 (ג.ס.). וצריך עיון: דאמאי לא משני הכא: כגון
15 דשויהא איהו שליח מעיקרא והדר שוי איהו
16 שליח? דליכא למיגור משום חצרה הבאה לאחר
17 מיכן, כדאמר בפרק "התקבל" (שם).

18 ובי מטיא דתם שוה שליח להולכה - ואם תאמר:
19 שליח שלא ניתן לגירושין הוא, ולא מצו
20 משו שליח. כדאמר בפרק "כל הגט" (גיטין כטב.)
21 גבי ההוא דשרד גיטא לדבתיהו, ואמר ליה: הדיבא
22 לאבא בר מניומי. אתא ולא אשכחיה. יתיב רבי
23 יצחק ורבי חיננא ורבי אבהו, אמרו ליה: מסור
24 מילך קמן. אמר להו רב ספרא: הוא שליח שלא
25 ניתן לגירושין הוא! ויש לומר: דהתם פריך שפיר,
26 דכיון שלא ניתן לגירושין - אין לו לעשות אלא
27 כמו שאמר לו הבעל, ליתנו לאבא בר מניומי.
28 אבל הכא - הרי הבעל צוה לה לעשות שליח
29 להולכה.

30 אימר קמי בי דינא בפני נכתב - קצת תימה: מה
31 לי היא ומה לי בית דין? ואמאי קאמר
32 "איבעית אימא? וטמא לשון זה חלוק מלשון
33 ראשון, דבלישנא קמא אינה אמרת "בפני נכתב"
34 אלא בשעה שתקבלנו. אף על גב דבפרק "כל
35 הגט" (גיטין כטא.) ובכל דוכתא משמע שצריך
36 לומר בשעה שהגט יוצא מיד השליח - שמא
37 הכא, שיכולה לומר בשעת גירושין - עדיף טפי.

הדרן עלך הכביא שני

38 כל הגט. ושמע קול סופרים מקרין כו'. בסופרים
39 העשויים להתלמד עסקינן, כדאמרין
40 בגמרא. ואפילו למאן דאמר בפרק קמא דעירובין
41 (י.ג.) דמגילת סוטה מוחלקה לך מן התורה, אף על
42 גב דבעינן לשמה, תורה להתלמד עבידא,
43 כדאמר התם - לענין גט מודה, כדפרשין בפרק
44 שני (גיטין כא.) וספר תורה נמי פסלינן בפרק שני.
45 יתר מיכן כתב לגרש את אשתו כו' - בגמרא
46 מפרשי: לא זה שנכתב שלא לשם גירושין, אלא
47 אף זה שנכתב לשם גירושין. להכי תנא "יתר
48 מיכן", ואם תאמר: והדיכי שייך למיתני הכא "יתר
49 מיכן", כיון דנהאי נמי לא הוה שמעין
50 בקמיתא

הדרן עלך הכביא שני

54 משנה כל הגט. קול סופרים - כותבי גיטין.
55 יתר מיכן - בגמרא מפרש מאי יתא
56 דכולהו. ונמלך - חזר בו מלגרש.
גדולה

1 בקמייתא דפסול, דהוה אמניא: דהאי הוא דכי איכתיב לשם רחל לא הדר איכתיב לשם לאה,
 2 אבל סופרים להחלמו עשויים - הכי נמי דכשר. דהכי אמרינן בפרק קמא דעירובין (גא.) דאף
 3 על גב דאין מגילתא כהנה לחשוקת בה סוטה אחרת. תורה אף על גב דלהחלמו עבדא - הכי
 4 נמי דמוחקין ויש לומר: ד'להחלמו' דהבא לא חשיב לשמה כמו 'להחלמו' דספר תורה.
 5 סופרים דעמיש להחלמו אין כותבין כלל לשם

6 הכשר דגט, אבל ספר תורה כותב בהם לכל מה
 7 שצריך לעשות בו. ומידה, אפילו הכי כריתות של
 8 ספר תורה אין כשר לגרש בו, כדפירשונו לעיל
 9 (כא.) אי נמי יש לומר: דמכל מקום שייך למתני
 10 "ותר מיכן", כיון שיש סברא אחת בסופרים עבדא -
 11 לפסול טפי ממגמלך. ואם תאמר: דבכתוב טופסי
 12 גיטין היל נמי למתני "ותר על כך", דהא מכל הני
 13 לא מצי למידק בריש ובהים (בב.) דסתמא פסול,
 14 דלאו לשמה קאי, אלא מזהיא דהכותב טופסי
 15 גיטין דהורא: ויש לומר: דהדיא בבא דטופסי אטק
 16 לא תנא כלל לאשמעיה דסתמא פסול, אלא
 17 אשמועינן דשרו רבנן לסופר לכתוב הטופס מפני
 18 התקנה.

19 **לאיוו** שארצה אגרש בו פסול. בגמרא מפרש -
 20 משום דאין ברידה. ואומר רבינו יצחק:
 21 דאפילו מאן דסבר בעלמא ש ברידה - הבא מודה,
 22 משום ד'וכתב לה' לשמה - משמע שיהא מבורר
 23 בשעת כתיבה. וכן משמע בגמרא, דקאמר: אי
 24 איתמר בהא - בהא קאמר רבי יוחנן דאין ברידה,
 25 משום דבעינן "לה" - לשמה. משמע: אף על גב
 26 דבעלמא ש ברידה - הבא פסול, משום דכתב
 27 "וכתב לה". בעדי מסירה ורבי אלעזר היא -
 28 אבל לרבי מאיר בעינן שיהא מוכח מתוך החתימה
 29 שנכתב לשם זה האיש ורשה זו, ולא מהני עדי
 30 מסירה. והדיא ד'המגרש' (גיטין פגב.) שנים
 31 ששלחו שני גיטין ושמותיהן שוין - נתון שנדה לזו,
 32 ושנדה לזו, וקאמר רבי ירמיה בגמרא: הא דלא
 33 כרבי אלעזר, משמע דכרבי מאיר - נחא, התם
 34 מיירי כדפרישית לעיל בכשתבו דורות, או סימן, או
 35 כהן, שניכר מתוך החתימה. ועדי מסירה אין מכירין
 36 באבותיהן ואין סומן הכתוב. וכן תאמר: למאן
 37 דחייש לקמן בפרקין (כוא.) לשני שוריי ולשני יוסף
 38 בן שמעון אף על גב דלא החזיקו, אם כן לרבי מאיר
 39 יפסלו כל הגיטין, דלא משכחת תו שום גט שיהא
 40 מוכח מותבו: ואומר רבינו יצחק: דדוקא בשני
 41 הגיטין הוא דחיישי, שגמא מאריך נפל. אבל חשיב
 42 שפיר מוכח מותבו, כיון דלא החזיקו אלא שוריי
 43 אחד, ויוסף בן שמעון אחד. ואם תאמר: דתנן בפרק
 44 "גט פשוט" (בבא בתרא קסב.) כותבין גט לאיש אף
 45 על פי שאין אשתו עמו. ופרקי' בגמרא: וליחוש לשני
 46 יוסף בן שמעון דהריים בעיר אחת, למאן דמטי לה
 47 גיטא לאיתתיה דהאיךו ומשני, הכי אמר רב: שני
 48 יוסף בן שמעון הריים בעיר אחת - אין מגרשין
 49 אלא זה בפני זה, והשתא דהכי מיירי: אי בלא
 50 החזוק - הא מסקינן לקמן דלא חיישינן, ואי
 51 בחזוק - אם כן לרבי מאיר אפילו זה בפני זה אין
 52 מגרשין, עד שיתבאר כהן או דורות או שום סימן,
 53 ואז ליכא למחש למידי. ואי לרבי אלעזר - הא עדי

54 מסירה ידע שפיר אם זו היא אשתו או לאו, דכאמר כהא: ואומר רבינו יצחק: דאין עדי מסירה
 55 מדקדיקם לראות אם זו אשתו, כיון שמכירים שמו ושמה, וכתוב בגט שמו ושמה. ולא חיישינן
 56 שגמא יתנו לאשת חבירו ששמו ושמה ושמה בשמה. ונגמ לא מסקי אדעתיהו להבחין אם יש
 57 יוסף בן שמעון אחר בעיר. וכשבאה לבית דין להחריה להגמא מעידים עדי מסירה בפני בית דין
 58 שראו שבעלה נתן לה גט, אף על פי שלא דקדקו אם היא היתה אשתו. ולהכי פריך: נחוש
 59 דלמא מנטי לה גיטא לאיתתיה דהאי: דאפילו אין יודעין הכותבין אם החזוק - אין להם
 60 לכתוב, דיומנין החזוקו ולא ידעו. ומשני: שני יוסף כרבי אין מגרשין אלא זה בפני זה, וכשבאה
 61 לבית דין להחריה - שילי בית דין לעדי מסירה אם היא שמו ושמה שני יוסף בן שמעון, ולא רצה לתרץ
 62 דאין מגרשין אלא אם כן מכירין עדים שני אשתו - דאין זו תקנה טובה, דאם כן בטורח
 63 מצאו עדי מסירה.

1 **ותר מיכן, היו לו שתי נשים ושמותיהן שוות, כתב**
 2 **לגרש את הגדולה - לא יגרש בו את הקטנה. יתר**
 3 **מיכן, אמר ללבלך "כתוב לאיוו שארצה אגרש" -**
 4 **פסול לגרש בו. גמרא "כתב לגרש את אשתו**
 5 **ונמלק" וכו'; ואלא רישא במאי? אמר רב פפא:**
 6 **בסופרין העשויין להחלמו עסקינן. אמר רב אשי:**
 7 **דיקא גמא, דקתני "סופרין מקרינן", ולא קתני "סופרין**
 8 **קוראינן". שמע מינה מאי "ותר מיכן"? תנא דבי**
 9 **רבי ישמעאל: לא זה שנכתב שלא לשום גירושין,**
 10 **אלא אף זה שנכתב לשום גירושין - פסול, ולא**
 11 **זה שנכתב שלא לשום גירושין ידידה, אלא אף זה**
 12 **שנכתב לשום גירושין ידידה - פסול, ולא זה שלא**
 13 **בכתב לשום גירושין הא, אלא אף זה שנכתב לשום**
 14 **גירושין הא - פסול. מאי מעמא? אי כתב "ונתן ספר**
 15 **בריתות בידה", הוה אמניא למעוטי האידן קמא דלא**
 16 **עביד לשום בריתות, אבל כתב לגרש את אשתו**
 17 **ונמלק, דעביד לשום בריתות, ואימא פשר - כתב**
 18 **רחמנא "וכתב"; אי כתב רחמנא "וכתב" הוה אמניא**
 19 **למעוטי האי דלא איהו קא פתיב לה, אבל יש לו**
 20 **שתי נשים, דאיהו קא פתיב לה אימא פשר - כתב**
 21 **רחמנא "לה" - לשמה. וסיפא למה לי? הא קא**
 22 **משמע לו, דאין ברידה. "כתב לגרש את הגדולה**
 23 **- לא יגרש בו את הקטנה". קטנה הוא דלא מצי**
 24 **מגרש ביה, הא גדולה מצי מגרש ביה. אמר רבא:**
 25 **ואת אומרת, שני יוסף בן שמעון הדרין בעיר אחת**
 26 **- מוציאין שטר חוב על אחרים. אמר ליה אביו:**
 27 **אלא מעתה, רישא דקתני: שמי בשמך - פסול לגרש**
 28 **בו; שני הוא דלא מצי מגרש ביה, הא ראשון מצי**
 29 **מגרש ביה? והא אמרינן: ולא אחר יכול להוציא**
 30 **עליהן שטר חוב? אלא מאי אית לך למימר - בעדי**
 31 **מסירה, ורבי אלעזר היא, הכא נמי בעדי מסירה, ורבי**
 32 **אלעזר היא. אמר רב: פולין פוסלין בכהונה חוץ מן**
 33 **הראשון. ושמואל אמר: אף ראשון נמי פוסל. ואודא**
 34 **שמואל למעמיה, דאמר שמואל: כל מקום ששגנו**
 35 **חקמים "גט פסול" - פסול ופוסל, "חליצה פסולה" -**
 36 **פסולה ופוסלתה מן האחיין. במערכא אמרי משמיה**
 37 **דרבי אלעזר: שמואל ולילה - פסולות ופוסלות,**
 38 **קטן**

1 גודלה וקטנה - לאו דוקא. לאיוו שארצה אגרש פסול לגרש בו - דאין ברידה, דלא
 2 אמרינן: הוברר הדבר דבשעת כתיבה היה דעתו לזו, והרי נכתב לשמה. נמי אלא רישא
 3 - דתני: איש פלוני גירש פלוני כו', כמא - אי לאו הכי דאנתו פלוני כתב לגרש את
 4 אשתו, ונמלק. להחלמו. לכתוב גיטין. מקרינן - הגדולים מקריים לתלמידיהם קו, וכו',
 5 כשיבא על לכתוב בתבואה, והחזירו שני אנשים
 6 בעלמא. אלמא בתלמידים עסקינן. לא זה שלא
 7 נכתב לשם שום גירושין - אלא להחלמו. אלא
 8 אף זה שנכתב לשם גירושין - גמורין, ונמלק -
 9 פסול. ולא זה בלבד שנכתב שלא לשם גירושין
 10 כשיבא על זה - פסול, אלא אף זה דהוה לו שתי
 11 נשים, שנכתב לשם גירושין דהאי וגבא - פסול,
 12 והאיל ונכתב שלא לשם גירושין של זו, וסיפא -
 13 מאי קא משמע לך? הא אשמועינן כבר דגירושין
 14 דידה וידה בעינן דאין ברידה - דלא תמא:
 15 הוברר דבשעת כתיבה נמי דעתיה דהאי, ואביא
 16 גירושין דידה וידה. הא גודלה מצי מגרש -
 17 וכי מפקא ליה - לא חיישינן לאיסור אשת איש,
 18 לממרו: שמא לא לזו ניתן אלא לחברתה, ונפל
 19 מידה ומצאתו זו. והואיל ונקיטא ליה לגיטא
 20 בידה - כדריה מחוקקין לה. מוציאין שטר חוב
 21 - אחד כיון שחוציא שטר חוב על אחרים - אין
 22 הלה יכול לומר: לא ממך לייתי אלא מפלוני
 23 ששמו בשמך, וממנו נפל, ולא בעל דברים יודי
 24 את. אלא, כיון דהאי תפיס לטרא - גבי ביה,
 25 רישא דקתני כתב לגרש בו - שאף שמות
 26 הבעלים שוין - תירוק נמי: דראשון שנכתב
 27 לשמו - מגרש ביה, וכי מפקא ליה - לא
 28 אמרינן, משום חומרא דאשת איש: שגמא לא
 29 בעלה של זו כתבו, אלא האחר. הא אמרינן -
 30 במתניתין ד"גט פשוט" בכבא בתרא (קטבא.) שני
 31 יוסף בן שמעון שדחי בעיר אחת - אין יכולין
 32 להוציא שטר חוב על זה, ולא אחר יכול
 33 להוציא עליהן שטר חוב. דאמר ליה: לא אני
 34 לויית ממך, אלא חברי לזו ממך, ומסר לך שטר
 35 זה. דאף על גב דפליגי תנאי התם במוציאין שטר
 36 חוב על אחרים, ולא חיישינן לפגיעה - מורו דאין
 37 אחרים מוציאין עליהן, כדפרישית. הבא נמי
 38 לימא: לא בעלה כתבו, אלא יוסף בן שמעון אחר
 39 כתבו לאשתו, ונמלק ולא גירשה, והשליכו
 40 לאיבוד מדעת, ולקחתו זו שהיא רוצה להתגרש.
 41 בעדי מסירה - שמכירים את שנדה, ומעדין
 42 שראו שזה מסר לזו. אבל בעדי חתימה - לא,
 43 כדאמרינן. שגמא נמלק זה שכתבו החתמה, ולא
 44 גרש את אשתו, ומסרו לזו אשת חבירו. הבא נמי
 45 בעדי מסירה - וליכא למחש שגמא לחברתה
 46 נמסר. אבל בעדי חתימה - לעולם אימא לך
 47 דחיישינן שגמא את חברתה גירש, וחיישינן
 48 לפגיעה. וגבי שטרי חוב נמי - אין יכולין להוציא
 49 שטר חוב על אחרים, דחיישינן לפגיעה. כולן -
 50 כל הגיטין השנתיין במשנתנו. אף על פי שפסולין
 51 לגרש, להחריץ לנישא. פוסלין - הן אותה מן
 52 הכהונה, אם בעלה כהן - נפסלה עלי משום
 53 גרושה. חוץ מן הראשון - שלא נכתב לשם
 54 גירושין כלל. אבל דרך בתרא - פסלי, דררז הגט פוסל בכהונה. דתניא בפרק בתרא (גיטין
 55 פבב.) האומר לאשתו "הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם" - פסלה מן
 56 הכהונה. שנאמר "ואשה גרושה מאישה" אפילו לא נתגרשה אלא מאישה, ולאחרים לא
 57 חזרה - פסלה לכהונה. אפילו ראשון - דריח זה זהה. חליצה פסולה ופוסלתה
 58 - כל מקום ששנינו ביבמות "חליצה פסולה" - פסולה להחריה לשוק, אבל פוסלת היא
 59 אותה מן האחיין שלא תתייבם עדי, דקמו עלה בדיקין שלא נבט - שוב לא יבנה. דלא
 60 כתיב "אשר לא בנה את בית אחיו", אלא "אשר לא יבנה" (דברים כה) כיון שחלץ - שוב
 61 לא יבנה. שפאל - חליצה בשמואל, אמרינן ביבמות (קא.) פסולה, וכן חליצה בליה -
 62 פסולה. ופוסלת - דשם חליצה עלה, אלא שלא נעשת בהכשרה. ודליף "רגל" רגל
 63 ממזורה, דכתיב "מינית", ולילה נמי נפקא לן התם.

במשנה, הרי כבר השמענו התנא שצריך לכתוב הגט לשם האיש
 והאשה. משיבה הגמרא, **הא קא משמע לן** – בא ללמדנו דאין
 ברידה – אין אומרים שלאחר שהחליט את מי הוא רוצה לגרש,
 מתברר למפרע שלשמה נכתב הגט, אלא בשעת הכתיבה היתה
 כוונתו אף לשניה, ולא נכתב לשם המתגרשת.
 שנינו במשנה, **כתב לגרש את אשתו הנדולה לא יגרש בו את**
הקמנה; מדרייקת הגמרא, דווקא אתו הקמנה הוא דלא מצי מגרש
 ביה – אינו יכול לגרש בגט זה, **הא נדולה שלשמה נכתב הגט מצי**
מגרש ביה. אמר רבא, **זאת אומרת** – יש ללמוד מכאן ששני יוסף
 בן שמעון הדרין בעיר אחת – שני אנשים שגרים בעיר אחת ושמן
 ושם אבותם שוה, מוציאין שטר חוב על אחריים – יכולים לתבוע
 חוב מאחרים בשטר, ואין הלה יכול לטעון ליוסף בן שמעון
 שמחוק את השטר, לא ממך ליתי אלא מהשני. שהרי במשנתנו
 מבואר שאף שיש עוד אשה ששמה כשמה, יכולה היא להתגרש,
 ונאמרת היא שקיבלה אותו מהבעל ויכולה להינשא. אמר ליה
 אביי לרבא, **אלא מעתה** – אם כדברך, אף ברשא – בדין השני
 במשנה דקתני 'כתב לגרש את אשתו ונמלך ומצאו בן עירו ואמר
 לו שמי בשמך ושם אשתי כשם אשתך, פסול לגרש בו, שמה נדייק
 שני הוא דלא מצי מגרש ביה – דווקא השני אינו יכול לגרש בגט
 זה **הא ראשון מצי מגרש ביה** – הראשון שכתב גט זה לעצמו ונמלך
 יכול לחזור בו ולגרש בגט זה, והא אמרינן – הרי שנינו (ביב קעב),
 לגבי שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת, שיכולים הם להוציא
 שטר חוב על אחריים, **ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב**, מפני
 שכל אחד יכול לומר שלא הוא לזה אלא יוסף בן שמעון השני,
 ואם כן גם לגבי גט יש לחשוש שלא הוא כתבו לאשתו אלא יוסף
 בן שמעון אחר כתב לגרש את אשתו ונמלך והשליכו ומצאתו זו
 שרוצה להתגרש. **אלא מאי אית לה למימר** – מה יש לך לתרץ,
 שמדובר בשמוסר לה את הגט בעדי מסירה – בפני עדים שמכירים
 אותו ואותה, וכדעת רבי אלעזר **היא שעדי מסירה הם העיקר בגט**
 ואין צורך שכשרות הגט תהא מוכחת בחתימת העדים, ואם כן
 הקא נמי – גם כאן בהקשר השלישי נאמר שמדובר בשמטר לה
 את הגט בעדי מסירה **ורבי אלעזר היא**, אבל אם לא מסר לה את
 הגט בפני עדים, אכן יש לחשוש שמה הגט היה אצל אשתו השניה
 ונפל ממנה וזו מצאתה, וממילא אין להוכיח מכאן לענין שני יוסף
 בן שמעון.
 הגמרא דנה בדיני המשנה אם נפסלת האשה לכהונה כדין גרושה:
אמר רב, בולן – כל אלו השנויים במשנה אף שאין הגט מתירן
 להינשא לאחרים, מכל מקום פוסלין אותן בקהונה – אם הבעל
 כהן נפסלות עליו בגרושה, משום ריח הגט, הויז מן הגט הראשון
 שמנתה המשנה, שנכתב כדי להתלמד ואפילו ריח הגט אין בו כיון
 שלא נכתב לשם גירושין כלל. **ושמואל אמר אף ראשון נמי** – גם
 הגט הראשון שנכתב להתלמד, פוסל את האשה על בעלה אם
 כהן הוא, שאף הוא נחשב ריח הגט. **ואודא שמואל למעמיה** –
 שמואל הולך בזה לשיטתו, **דאמר שמואל, כל מקום ששני חכמים**
שהגט פסול, כוונתם שהוא פסול לענין שאינה יכולה להינשא
 לאחר, אולם ופוסל את האשה לכהונה. וכן כל מקום שאמרו
 חכמים חליצה פסולה, החליצה אכן פסולה ואינה מתירתה
 להינשא לשוק, אולם ופוסלתה מן האהין – נאסר על האחים
 לייבם אותה, כיון שנעשה בה מעשה חליצה.
במערבא אמרי משמיה רבי אלעזר – בארץ ישראל אמרו בשם
 רבי אלעזר, **שמאל וליה** – חליצה שנעשתה ברגל שמאל או
 בליה, פסולות ופוסלות – אינן מתירות אותה לשוק, אולם
 פוסלות אותה על שאר האחים מלייבם אותה.

ולא רק גט שנכתב שלא לשם גירושין של אדם זה, פסול, אלא יתר
 מיכן, אף אם נכתב לשם הבעל אך לא לשם אשה זו, פסול, ולכן
 אם היו לו לבעל שתי נשים ושמותיהן שוות – שמן ושם אביון
 שוה, אם כתב את הגט כדי לגרש בו את הנדולה לא יגרש בו את
 הקמנה, מפני שהגט לא נכתב בשבילה.
 חידוש נוסף, יתר מיכן, אמר הבעל ללבלך [לסופר] כתוב בשבילי
 גט ולאיזו משתי נשותי שארצה אגרש בו, פסול הגט מלגרש בו,
 משום שבשעת הכתיבה לא היה ידוע למי כוונתו, ולא אומרים
 הוברר הדבר למפרע שהיתה דעתו עליה ולשמה נכתב הגט.

גמרא

הדין השני שהוסיפה המשנה הוא, **כתב לגרש את אשתו ונמלך**
ובו, פסול הגט לגירושין של אחרים ששמותיהן שוים, ומקשה
הגמרא, ואלא רישא כמאי – באיזה אופן מדובר בדין הראשון של
 המשנה, שהיה עובר בשוק ושמע קול סופרים מקריאים נוסח גט,
 ודאי מדובר שהסופר כתב את הגט בשביל הבעל, והוא החותרט,
 ואם כן הרי זה כמו דין הסיפא, ומדוע כופלת המשנה דין זה.
 מתרצת הגמרא, **אמר רב פפא**, בדין הראשון של המשנה בסופרין
העשויין להתלמד עסקינן – מדובר שהסופרים כתבו את הגט
 לצורך לימוד, ולא לשם גירושין כלל. **ואמר רב אשי, דיקא נמי** –
 כן מדקדק גם מלשון המשנה, דקתני סופרין מקריין, דהיינו ששמע
 סופרים מקריאים, ולא קתני סופרין קוראין, ומשמע שמדובר
 בתלמידים שהסופר מקריא להם את נוסח הגט כדי ללמדם.
 מסיימת הגמרא שמעמיה – אכן מוכח שכן הוא הפשט במשנה.
 הגמרא מבארת את החידוש בכל דיני המשנה: שואלת הגמרא,
מאי יתר מיכן – איזה חידוש נוסף בכל אחד מהדינים של המשנה
 יותר מהדין שלפניו. ומביאה הגמרא ברייתא המבארת את
 מהמשנה. **הנא רבי ישמעאל** – שנה חכם מבית מדרשו של רבי
 ישמעאל, לא רק גט זה והראשון שנתכתב שלא לשום גירושין אלא
 להתלמד, פסול, **אלא אף זה** – האופן השני במשנה שנתכתב הגט
 לשום גירושין אלא שנתחרט הבעל, גם פסול לגירושין אחר ששמו
 כשמו, מפני שנכתב לשם איש אחר. **ולא זה שנתכתב שלא לשום**
גירושין וידיה, כלומר לא רק גט שלא נכתב לשם הבעל פסול, **אלא**
אף זה שנכתב לשם הגדולה, אף שנתכתב לשום גירושין וידיה פסול
 מלגרש בו את הקטנה, הואיל ולא נכתב לשמה. **ולא רק גט זה**
שלא נכתב לשום גירושין הא – הקטנה, אלא לשם הגדולה, **אלא**
אף גט זה שנתכתב לשום גירושין הא – לשם איזו מנשוי שירצה
 לגרש, פסול, משום שאין הדבר ברור בשעת כתיבה לשם איזו
 אשה הוא כותב.
 שואלת הגמרא, **מאי מעמא** – מה הטעם והמקור שגיטין אלו
 פסולים. משיבה הגמרא, יש ללמוד זאת מדקדוק לשון הפסוק
 (דברים כד א) **וְכָתַב לָהּ סֵפֶר בְּרִיתוֹת בְּיָדָהּ, דאי כתב** – אילו היה
 כתוב רק **וְנָתַן סֵפֶר בְּרִיתוֹת בְּיָדָהּ, הוה אמינא שבא למעושי האיד**
קמא דלא עביד לשום בְּרִיתוֹת – למעט את האופן הראשון שהגט
 לא נכתב לשם גירושין כלל, **אבל כתב לגרש את אשתו ונמלך,**
דעביד – שהגט נכתב לשום בְּרִיתוֹת, **אימא** – הייתי אומר שהגט
כשר, לכן כתב רחמנא וכתב – ללמדנו שדווקא הבעל יכתוב את
 הגט. **ואי כתב רחמנא וכתב ספר בְּרִיתוֹת וְנָתַן בְּיָדָהּ, הוה אמינא**
שבא למעושי האי – את האופן השני דלא איזו קא בתיב לה –
 שלא הבעל כתבו אלא אחר, **אבל באופן השלישי שיש לו שתי**
נשים וכתב את הגט לשם אחת משתיהן, דאיזו קא בתיב לה –
 שהוא כתב את הגט, **אימא כשר, לכן כתב רחמנא לה,** דורשים
 שצריך שיהיה כתוב לשמה – לשם האשה המתגרשת.
 שואלת הגמרא, **ויסיפא למה לי** – מה החידוש בדין האחרון

עֲלָהּ – הרי בביאור המשנה בפסחים אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שבאמת האב
המנה את כולם על הקרבן, ומה שאמר להם 'על מי שיעלה מכם
ראשון' היה רק כְּדִי לְרוֹן פְּמֻצוֹת. דִּקְא נְמִי – דברי רב יהודה
מדייקים מדין המשנה, דְּקִתְנִי 'בִּיּוֹן שְׁנַכְנַם רֵאשִׁין רֵאשִׁין וְרוּבוֹ
לירושלים זָכָה בְּחֶלְקוֹ וּמִזְכָּה אֶת אֲחֵיו עִמּוֹ' ויכולים גם הם לאכול
מקרבן, אִי אֲמַרְתָּ בְּשֶׁלְמָא דְאֲמַנְיָהוּ מְעִיקְרָא – אם מדובר
שמשנה את כולם על הקרבן בשעת שחיטה, שְׁפִיר – מובן מדוע
הם אוכלים מהקרבן, אֵלָא אִי אֲמַרְתָּ דְלֵא אֲמַנְיָהוּ – אם לא המנה
אותם בשעת שחיטה, לְאֲחַר שְׁחִיטָה מִי קְמִיתְמְנוּ – וכי אחרי
שחיטת הפסח יכולים להמנות עליו, וְהִתְנָה – הרי שנינו (ס, נְמִינִין
וּמִשְׁכִּין דִּיהִן מְמַנּוּ עַד שִׁשְׁשָׁתָּה – הרוצה להמנות על הקרבן, או
שכבר נמנה ורוצה למשוך ידו ולהמנות על קרבן אחר, יכול
לעשות זאת רק קודם שחיטת הקרבן. ואיך יאכלו שאר האחים
שלא היו מנויים בשעת שחיטה, הרי הפסח נאכל רק למנויו.
תְּנִיא נְמִי קָבִי – וכן מבואר גם בבביתא, שאמר כן כדי לזרז, ו
ששנינו, מְעַצְמָה הִיא הַקְדָּמוֹת גְּנוֹת לְבָנִים לְהִיגֵיו רֵאשִׁוֹת
לירושלים, וְנִמְצְאוּ גְנוֹת וְדִיוֹת וְבָנִים שְׁפִילִים – עצלים. ולא כתוב
שהבנות זכו בקרבן והבנים לא, ומוכח שהאב המנה את כולם, ורק
רצה לזרז.
אבִּי מִקְשָׁה עַל הַמְשָׁא וּמִתָּן בִּין רַב הוֹשִׁעִיא לְרַב יְהוּדָה: אָמַר
אֲבִי, קָא פְּעִי מִיָּה – רב הושעיא שאל אם יש ברירה לגבי גט
שהבעל היה תולֵה את תנאו בְּדַעַת אֲחֵרִים, כלומר בדעת נשוי,
אזו מִתָּן שְׁתַּצָּא תְּחִילָה, וְקָא פְּשִׁיט לֵיהּ – ורב יהודה פשט לו
שאין ברירה מדין המשנה שהבעל תולֵה את תנאו בְּדַעַת עַצְמוֹ,
כלומר לאזו שארצה אגרש, וְהָדָר מוֹתִיב לֵיהּ – וחזר רב
הושעיא ומקשה על תשובתו ממקרה שאדם תולֵה את תנאו בְּדַעַת
אֲחֵרִים, כלומר בבניו, שאמר 'על מי שיעלה מכם ראשון
לירושלים', והרי אפשר לחלק ולומר שבתולה בדעת עצמו אין
ברירה, אבל בתולה בדעת אחרים יש ברירה.
רבא מתרץ את קושיית אבִי: אָמַר רַבָּא מַאי קוֹשְׁיָא – מה הקושיא,
דְּלִמָּא דְמָאן דְאִית לֵיהּ בְּרִיחָה – אולי להסוברים שיש ברירה, לֵא
שְׁנָא תוֹלָה בְּדַעַת עַצְמוֹ וְלֵא שְׁנָא תוֹלָה בְּדַעַת אֲחֵרִים אִית לֵיהּ בְּרִיחָה
– אין חילוק בין אם תולה תנאו בדעת עצמו, או תולה תנאו בדעת
אחרים, תמיד יש ברירה, וּמָאן דְלִית לֵיהּ בְּרִיחָה – ולהסוברים אין
ברירה, לֵא שְׁנָא תוֹלָה בְּדַעַת עַצְמוֹ וְלֵא שְׁנָא תוֹלָה בְּדַעַת אֲחֵרִים
לִית לֵיהּ בְּרִיחָה.
אָמַר לֵיהּ רַב מִשְׁרָשִׁיא לְרַבָּא – שאל רב מרשרשיא את רבא, איך
אפשר לומר שאין חילוק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת
אחרים, וְהָא רַבִּי יְהוּדָה דְתוֹלָה בְּדַעַת עַצְמוֹ לִית לֵיהּ בְּרִיחָה וְתוֹלָה
בְּדַעַת אֲחֵרִים אִית לֵיהּ בְּרִיחָה – הרי מצאנו שרבי יהודה סובר
שבתולה בדעת עצמו אין ברירה, ובתולה בדעת אחרים יש
ברירה. ומבאר רב מרשרשיא את דבריו, בְּתוֹלָה בְּדַעַת עַצְמוֹ לִית
לֵיהּ בְּרִיחָה – דעת רב יהודה שאין ברירה, דְתְּנִיא בְּבֵרִיתָא, הַלּוֹקֵת
וְיָן מְכִין הַבּוֹתִים חֲשׂוּדִים עַל הַפְּרִשְׁת תְּרוּמוֹת וּמַעֲשֵׂרוֹת, ורוצה
לשתות מהזין אל שאין לו כלים טורים להניח בהם את
התרומות והמעשרות, אָמַר שְׁנִי לֹוּגִין וּמִתוֹךְ הַמָּאָה שְׁבַחְבִּית
שְׁאֵנִי עֲתִיד לְהַפְרִישׁ כְּשִׁיחֵיו לִי כְלִים, הִרִי הֵן תְּרוּמָה גְדוּלָה עַל כָּל
הַחֲבִית, עֲשֶׂרָה – עשירית ממה שנשאר בחבית יהיו מְעַשֵּׂר רֵאשִׁוֹן
לְלוֹי, תְּשַׁעָה וּכְלוּמֵר, עֲשִׂירִית מִמָּה שֶׁנִּשְׁאָר, הִדְיִינו עֲשִׂירִית
מִשְׁמוֹנִים וּשְׁמוֹנֵה לֹוּגִין, הִדְיִנו מְעַשֵּׂר שְׁנִי, וצריך להעלותן
לירושלים, או לפדותן ולהעלות את דמיהן לירושלים,

1 אבל אם חלץ לה קָטָן וכן אם נעשתה החליצה באֲנָפְלִיא –
2 במנעלים רכים העשויים מַבַּד, חֲלִיצוֹת אֵלּוּ פְּסוּלוֹת, ואינן
3 חשובות כחליצה כלל, וְלֹכַן אָף אִין פּוֹסְלוֹת אוֹתָהּ מִלְּהַתִּיבִים עַל
4 יְדֵי שָׂאָר הָאֲחִים.
5 הגמרא מביאה שיטות נוספות לענין פסול לכהונה: יְעִירִי אָמַר,
6 בּוֹלֵן – כל המקרים שבמשנה, אִין פּוֹסְלִין אוֹתָהּ לְכַהוֹנָה, חוּץ מִן
7 הָאֲחֵרִין שֶׁאֵמַר 'כְּתוּב לְאִזּוֹ שֶׁאֲרָצָה אֲגַרְשׁ', שֶׁגַּט זֶה פּוֹסֵלָה
8 לְכַהוֹנָה, וְכֵן אָמַר רַב אֲסִי בּוֹלֵן אִין פּוֹסְלִין חוּץ מִן הָאֲחֵרִין. וְרַבִּי
9 יוֹחָנָן אָמַר אָף אֲחֵרִין נְמִי אִינוּ פּוֹסְלִים לְכַהוֹנָה, מִשּׁוּם שֶׁאִין בְּרִירָה,
10 וְהִגַּט אִינוּ גַּט כֻּלָּל. וְאֲוֹדָא רַבִּי יוֹחָנָן לְמַעֲמֵיהּ – והולך רבי יוחנן
11 לשיתת, דְּאָמַר רַבִּי אֲסִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הָאֲחִין שְׁחֵלְקוּ – שחילקו
12 ביניהם את ירושת אביהם, אִין אוֹמְרִים שֶׁנִּתְבַּר לְמַפְרַע אִיזָה חֶלֶק
13 יִרֶשׁ כָּל אֶחָד, אֵלָא לְקוֹחוֹת הֵן נִחְשָׁבִים, שְׁכָל אֶחָד קָנָה אֶת חֶלְקוֹ
14 בִּירוּשָׁה מֵאֲחֵיו, וּמְחִירֵין זֶה לְזֶה בְּיֹוֹבֵל – ולכן צריכים להחזיר אחד
15 לשני את חלקו ביוֹבֵל, כְּדִין לְקוֹחוֹת שֶׁקֵּנוּ שְׁדוֹת בֶּאֱרֶץ יִשְׂרָאֵל
16 שֶׁהִקְרַע חוֹרֵת לְבַעֲלֵיהּ בְּיֹוֹבֵל.
17 הגמרא מבארת מדוע הוצרך רבי יוחנן להשמיע שאין ברירה
18 בשני מקומות: וְצִרְכָּא – צריך היה רבי יוחנן לומר את שתי
19 הַמִּמְרוֹת, מִשּׁוּם דְאִי אִיתְמַר בְּהָא – אם היה אומר שאין ברירה
20 לגבי גט, הִיָּינו אוֹמְרִים דּוֹקָא בְּהָא קְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן דְאִין בְּרִירָה,
21 מִשּׁוּם דְּשִׁעִין לְה' לְשִׁמָּה – שלומדים מתיבת לה' שצריך שיהיה
22 כְּתוּב לְמִקְוָה, וכשכּוּתָב לאזו שארצה אינו נחשב לאדם אֵלָא
23 בְּשָׂאָר שְׁמוֹתָהּ, וכבר ברירה, וְלֹכַן הָתָם – באחין שחלקו היא דִּינָם
24 שאין מחזירים זה לזה ביוֹבֵל, שֶׁרַק בְּמִכָּר הוּא דְאָמַר רַבְּמָנָא לְהָדָר
25 בְּיֹוֹבֵל – שתחזור השדה לבעליה ביוֹבֵל, אֵבֵל יְרוּשָׁה וּמְתַנָּה לֵא. וְאִי
26 אֲשִׁמְעִין שְׁדָה – אם היה רבי יוחנן אומר את דינו רק לגבי אחין
27 שחלקו, לא היה מובן מדבריו שהדין הוא שאין ברירה, אֵלָא
28 אפשר שהיה מסתפק בזה ורק שם מִשּׁוּם דְלְחֻמְרָא – משום מצות
29 יוֹבֵל, הַחֲמִיר הַחֲשִׁבִים כְּלִקְוֹחוֹת וְלִחְזִיר בְּיֹוֹבֵל, אִי נְמִי בְּתַחֲלִילָה
30 – או שיינו אוֹמְרִים שֶׁטַעֲמוּ לְגַבִּי יִרְשִׁים הוּא מִשּׁוּם שֶׁדִּין הוּא
31 שְׁבִיבֹל חוֹרִים הַשְּׁדוֹת לְהִיּוֹת בְּלִי שׁוּם חִלּוּקָה כְּמוּ שֶׁהָיוּ בְּתַחֲלִילָה
32 לְלֵא חִלּוּקָה, אֵבֵל הָבָא אִימָא לֵא – כאן לגבי גט לא היא הדין
33 שאינו פוסלה מן הכהונה כי יש ברירה. לֹכַן צִרְכָּא – היה צריך
34 רבי יוחנן לומר את דינו גם בגט וגם באחין שחלקו, כְּדִי שֶׁנִּדַּע
35 שְׁכָל הָאוֹפְנִים אִין בְּרִירָה.
36 הגמרא דנה בענין ברירה: פְּעֵא מִיָּה רַב הוֹשִׁעִיא מְרַב יְהוּדָה, אָמַר
37 הַבַּעַל לְלִבְלָר – לסופר, כְּתוּב לִי גַט לְאִזּוֹ מִשְׁתִּי נָשִׁי שְׁתַּצָּא בְּפִתַּח
38 הַתְּחִילָה, מָהוּ – מה הדין, האם יש ברירה, כְּשִׁיצָאָה הָרֵאשׁוֹנָה
39 הַתְּבַר שֶׁלְשִׁמָּה נִכְתָּב הַגֵּט, או אין ברירה והגט פסול. אָמַר לֵיהּ –
40 הַשִּׁיב לּוֹ רַב יְהוּדָה, תְּנִיתוּהּ – שנינו דין זה בהמשנתינו, לְתַר מִיָּן,
41 אָמַר לְלִבְלָר כְּתוּב לְאִזּוֹ שֶׁאֲרָצָה אֲגַרְשׁ, פְּסוּל לְגַרְשׁ בּוֹ, אֵלְמָא אִין
42 בְּרִיחָה – מוכח שאין ברירה, כִּי אִם יֵשׁ בְּרִירָה הַגֵּט כְּשֶׁר, שֶׁהָרִי
43 הַתְּבַר שֶׁדַּעְתּוֹ הִיתָה לְגַרְשׁ אוֹתָהּ.
44 אִיתִיבִיהּ – הקשה רב הושעיא לרב יהודה ממשנה בפסחים (ס,)
45 אֲדָם הָאוֹמֵר לְבָנָיו קוֹדֵם עֲלֵיהֶן לירושלים, הִרְיִנִי שׁוֹחֵט אֶת קַרְבֵּן
46 הַפֶּסַח עַל דַּעַת שִׁיחָא נִמְנָה עֲלָיו מִי שִׁעֲלָה מִכֶּם רֵאשִׁוֹן לִירוּשָׁלַיִם,
47 ואני מקנה לו את חלקו בשעת שחיטה, בִּיּוֹן שְׁנַכְנַם רֵאשִׁוֹן מֵהֶם
48 רֵאשִׁוֹן וְרוּבוֹ לירושלים לאחר שחיטת הקרבן, זָכָה בְּחֶלְקוֹ – בקרבן,
49 כִּיּוֹן שִׁישׁ בְּרִירָה וְהַתְּבַר שֶׁנִּשְׁחַט לְשִׁמּוֹ, וּמִזְכָּה אֶת שָׂאָר אֲחֵיו
50 לְאִכּוֹל עִמּוֹ – מחלקו. ואם כן יש ללמוד מכאן שיש ברירה.
51 אָמַר לֵיהּ – השיב לו רב יהודה, הוֹשִׁעִיא בְּרִי וְ-בִנְיָו, מָה עֲנִין פְּסָחִים
52 אֵבֵל גִּטְיִין – מה הדמיון בין המשנה בפסחים למשנתינו, הָא אִיתְמַר

1 קמן ואנפיליא = קולצ'ון של בגד. לא חליצה כלל, ד"איש רנעל" כתובים בפרשה, ואם
2 לא יחפוץ האיש וגו'. חוץ מן האחרון — דלחומרא אמרינן יש ברירה, ופסולה לכהונה.
3 אבל אינך כולוה — אפילו ריח הגט אין בהם. ולא דמו למגורשת מאישה ולא התירה
4 לכל אדם, הדיחה — להחזיר מילתא מיזא לשמו ולשמה נכתב. אפילו אחרון אינו פוסל
5 — דאין ברירה. לקוחות זה דאין ברירה,
6 דאיכא למיחש חלק שנטל זה היה ראוי לאחיו,
7 והחליפי. והיינו לקיחה. וחזר ביובל לתחלתו.
8 משום מצות יובל, והדר שקליה כדמעיקרא.
9 דלחומרא — מחזירין חומרא היא, ואי נמי היה
10 מספקא ליה — אויל לחומרא. אבל אינו פוסל
11 — קולא הוא. ואי לאו דפשיטא דאין ברירה —
12 לא אויל לקולא. אי נמי בתחילה — כשם
13 שמתחילה היתה בלא חלוקה, לאיש אחד — כך
14 יחזור ביובל לאיש אחד. וטעמא לאו משום דאין
15 ברירה הוא. לאיזו שתצא בפתח תחילה — היא
16 הגט לשמה. ושמותיהם היו שוקן. מהו — יש
17 ברירה או אין ברירה? על מי שיעלה כסף — היא
18 נמנה עליו, ואני מקנה לו חלקו בשעת שחיטה.
19 כיון שנכנס ראשון — לאחר שחיטה ראשון
20 ורובו, וזכב בחלקו — דאמרינן: יש ברירה,
21 דמשעת שחיטה היה זה ראי לך, ונשטח פסח
22 זה עליו. ומזכה את אחיו עמו לימנות בחלקו.
23 ולקמיה מוקף לה שפיר. אמר רבי יוחנן כתי לוחין
24 במצות — אביהן המנה את כולן עליו משעת
25 שחיטה, והא דקאמר "על מי שיעלה ראשון" —
26 לחזינוהו אתא, כלומר: נראה איזה הוא ראשון.
27 ולא הודיעם מה בלבו. שפיר — משום הכי מוכח
28 את אחיו עמו. נמנין — הרוצה לימנות. ומושכן
29 את ידיו — מי שהיה נמנה, ורוצה לימשך
30 ולהמנות על אדור — מושך ידיו הימנו. עד
31 שישחם — אבל לאחר שחיטה — לא נמנין ולא
32 נמשכין, דכתיב "זאם ימעט הבית" אם באו
33 להמעט ולהמשך ממנו = מהות משחם = בחיזוהו
34 של שה יתמעטו. תניא נמי הכי — דלא נתכון
35 אלא לזרון, ומיהו, כולוהו אמנינהו. ובניי שפלים
36 — ולא קתני: ונמצאו בנות וזכות בפסח ובניי לא
37 זכו. אמר אביי קבעי מינה — אתמודי מתמה
38 אביי ברב יהודה ורב אושעיא: קבעי מינה
39 "לאיזו שתצא בפתח תחילה" — תהלה (זה)
40 המתנה בדתא אפיה — וקפשיט ליה
41 שארצה — דהיינו תולה בדתא עצמו? דילמא
42 תולה בדתא עצמו לית לן ברירה, דמדאנתני
43 ברישא גילה בדתא שהיה פוסח על שתי
44 סעיפים, וליכא ליימר הוברר דמעיקרא דתיה
45 להאי. אבל זה שתלה באחרים — גמר בדתיה
46 מעיקרא לאיזו שתצאו מבין הכותים — קודם
47 גזירה, ואין כלי להפריש תרומות ומעשרות
48 בהן, והוא צריך לשתות. וכותים גירי אמת
49 חשיב להו, ואין ארץ ישראל נפקעת מקדושתה
50 על ידיהם, והן חשודין על המעשרות ועל
51 התרומה. ולא כעמי הארץ שרובן מעשרין וכולן
52 מפרשינן תרומה, אבל כותים חשודין על הכל,
53 והלוקח מוזן צריך לעשר ודאי. שני לוגין —
54 מתוך מאה. הרי הן תרומה — בתוכו.
55 ומיהל

1 קמן ואנפיליא פסולות ואין פסולות — ואם תאמר: שמואל ובני מערבא במאי פליגי — בקטן?
2 הא פלוגתא דרבי מאיר ורבנן בסוף "האשה רבה" (ביבמות צ"א). דתניא: עשו ביאת בן
3 תשע במאמר בגדול, ורבי מאיר אומר: עשו חליצה בן תשע כגט בגדול. אבל לרבנן ביאה —
4 אין, חליצה — לא. ובפרק "מצות חליצה" (שם קה"ב) אמנתיהן דהחלוצת מן הקטן חליצתה
5 פסולה, אמר שמואל: זו דרבי רבי מאיר, אבל
6 כותים אומרים: אין חליצה קטן כלום! ואומר
7 רבינו יצחק: דהכא פליגי בלשון המשנה,
8 דשמואל משמע ליה הלשון "חליצה פסולה
9 ופסולת", והיא מתניתין כרבי מאיר, ולא משום
10 דסבירא ליה כרבי מאיר. ובני מערבא משמע להו
11 שפיר "פסולה ואינה פסולת", והיא כרבנן.
12 ואי אשמעינן שדה משום דלחומרא — ואם
13 תאמר: לקולא נמי שמעינן ליה דאין ברירה, בפרק
14 בתיא דבכורות (נ"ב) גבי מעשר בדמה, דקאמר:
15 אפילו חלקו היורשין תשעה כנגד תשעה, עשרה
16 כנגד עשרה — אין אומרים: זהו חלקו המגיעו יש
17 לומר: ומכל מקום לא שמעינן גט מינה, כדאמר
18 התם: דאי אתמר בהא — בהא קאמר רבי יוחנן
19 דומיא ד"רבנן", מה בן ברור לך — אף צאנך ברור
20 לך.
21 אי אמרת בשלמא דאמנינהו מעיקרא שפיר —
22 תימה: דבגדלים משמע דאיירי בלא אמנינהו,
23 ד"שה לבית אבות" לאו דאורייתא, ואין צריך שום
24 מינוי. דקאמר בפרק "אין בין המודר" (נדרים
25 ל"א), ואי אמרת "שה לבית אבות" דאורייתא —
26 אבישרא קאי ומזכה לזון? ולא לאמה אמר לזון
27 אבדחו — כדי לזרון במצות, ויש לומר: דסוגיא
28 דהכא איירי אי אמרינן "שה לבית אבות"
29 דאורייתא. והדר מויתב ליה תולה בדת
30 אחרים — על זה אינה תמיהה, דשפיר מויתב למאי
31 דפשיט ליה.
32 הלוקח יין מבין הכותים — ברייתא היא.
33 דבמשנה דפרק ביבועי דדמאי (מסנה
34 ד) לא תני אלא מילתא דרבי מאיר לחודה. ואף
35 על גב דרבי מאיר גזר על יין בפרק קמא דחולין
36 (א, א) — זאת נגזרת קודם גזירה. ורבי יוסי ורבי
37 שמעון, אף על גב דסבירא להו במנחות בפרק
38 "דבי ישמעאל" (ס"ב) דכותים גרי אריות הן,
39 דאמר: תורמין משל גוים על כותים — מכל
40 מקום, כיון שפורשים מעבודה זרה יותר משאר
41 גוים, ומחזיקין בתורה שבכתב, וגם אלהיהם אינם
42 עובדים כמו שהיו עושים בבית ראשון — להכי
43 כשגזרו על יין של גוים לא גזרו על של כותים.
44 אף על פי שגזרו על פיתם — על ינם לא גזרו. אי
45 נמי — הכא במטארי ייבס.
46 עשרה מעשר ראשון כו' — לאו דקא עשרה
47 ותשעה, דכשחסי שני לוגין לתרומה
48 גדולה — פשו לה מאה נבי תרתי. ויש מפרשים
49 דאין המעשר מתמעט משום תרומה גדולה, כיון
50 דחטה אחת פוטרת את חברי. שני לוגין שאני
51 עתיד להפריש — כותים אפילו תרומה גדולה לא
52 מפרשי. דאף על גב דבפרק "שלשה שאכלו"
53 (בכרות מ"ג) אמרו: הני כותאי עשירי מעשרי
54 כראוי, דבמאי דכתיב באורייתא מיוחד וחזרי —
55 הני מילי כשעתין לאכול לעצמן, ואפילו מעשר
56 ראשון מפרשינן, אבל למכור — אין מפרשינן כלל,
57 דלא קפדי א"לפני עור", אף על גב דאין חשודין על גול — לא חשיב להו גול, דהיי ממון שאין לו תובעים. דהא עמי הארץ נמי לא נחשדו על הגול, ונחשדו על המעשר. ועוד: דכל זמן שלא
58 הופרש — אינו דומה להו גול, שעדיין לא נתחייב ליתן לכהן וללוי. ועוד: סומכין כותים אהא דדרשינן בבבא מציעא (פ"ב): "ואכלת" — ולא מוכר.

ומיחל פירש בקונטרס: מחלל בדבורא בעלמא על המעות, ושותה בלא הפרשה. ואין נראה, דרוקא גבי דמאי קתני בדרך משנה בסיפא: ומחלל על המעות, לפי שקבע לו מקום, דקתני התם. מעשר שני בצפונא או בדדומו, דהוי כמו הפרשה. דבערב שבת בין השמשות איירי, כדאמרין בתוספתא (דמאי פרק ח) דקתני: וקדש עליו היום), ולכן בדמאי יכול לקבוע לו מקום - דספק חשבה מעשרים את

הדמאי. אבל בכונים - לא הוי דאי, ולכן לא קתני גבי כותים מעשר שני בצפונא או בדדומו, ולא קתני נמי ומחלל על המעות כדקתני גבי דמאי. אלא "מיחל", פירושו: מתחיל, או כמו שפירש רבינו בתם: דמיחל כמו מידל ה"א, פירושו: מערב במים מנוח, כמו "סבאן מודול במים" (ישעיה א). ואחר שבת פירשה מעשר ראשון ושני, כדקתני בתוספתא: פירשה בכונים אחרים. חלש הדבאים אחרים: דכיון שאינו יכול לקבוע לו מקום, אם היה שותה בלא הפרשה - הוה שותה טבל למפרע. **דברי** רבי מאיר - משמע דאית ליה לרבי מאיר בריה. ולרבי יהודה נמי קאמר רבא במסקנא דאית ליה בריה, והבא אסר משום דחייש דבקיעת הנוה. ואילו בפרק "יש בברא" (בכורות מהא), גבי נתנו עד שלא חלקו מוקי רבא דרבי מאיר ורבי יהודה כרב אסי, דאמר: האחז

שחלקו - מחצה וירושן ומחצה לקוחות. אלמא: מספק להו! ויש לחלק בין הכא שמברר דבריו, ומתנה בפירוש, ואומר: שאני עתיד להפריש, להדיא ד"אחז שחלקו", שאינו מברר כלום. וב"מירובה" (בבא קמא ט"ט), דפרך דרבי יוחנן אדרבי יוחנן, דבהדיא ד"כל המתלקט" אית ליה בריה גובי "אחז שחלקו" שמעינן דלית ליה בריה, וחרור בו התלמוד מתוך קושיא זו - הוה מצי לחלק בדפרישנו, אלא דניחא ליה למימר: לעולם "כל הנלקט", כדקתני במנותי, וניחא ליה למימר: לעולם לא תיפרך. ועוד: דאי הוה משני הכי - אבתי הוה קשיא ליה איך דרבי יוחנן, דאמר לעיל: אף אחרון אינו פוסל. ולעיל ודאי כי מצריך תרי מילי דרבי יוחנן -

הוה מצי למימר דצריכי, דמהדיא דלקוחות הן לא הוה שמעינן דאף אחרון אינו פוסל, מטעם דפרישית. ובהא טעמא מיתרצה נמי שמואל ארשמואל, דבפרק "מי שאחור" (גיטין ע"ה). אהאן שמואל גביטא דרשיב מרע "אם מתי - היא גט, אם לא מתי - לא היא גט" ולכי מייית - הו גיטא, אלמא סבר דיש בריה, ובסוף ביצה (ל"ב), גבי "שנים שלקחו חבית ובהמה בשתפות", אמר שמואל דחבית נמי אסורה. **רבי** יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אסורין - משמע דרבי יוסי לית ליה בריה. וכן בפרק "בבב מערבין" (עירובין ל"ב), גבי "מעשר שני שיש לו בביתו היא מחולל על סלע שתעלה בידו מן הכיס", דאמר רבי יוסי: לא חילל. וקשה: דתנן ב"מי שאחור" (גיטין ע"ג), גבי מה היא באותן הימים - רבי יוסי אומר: מגורשת ואינה מגורשת, ולכי מייית - הו גיטא. אלמא: יש בריה, כדדייק בסמוך! ולמאן דמחלק בין תולה בריה ומחלק בין תולה בדעת אחרים - ניהא, אבל למאן דלא מחלק - קשיא ויש לומר: דתתם בגיטין עומד הדרב להחברר בודאי בהכי, או יחיה או ימות. אבל הכא - יכול לדחות שלא יבא ליד הפרשה לעולם, או לא יעלה סלע מן הכיס. והשתא נמי אתי שפיר דשמואל ארשמואל. תימה: למאי דסלקא דעתך דרבי יהודה לית ליה בריה - אם כן סבר כרבי יוחנן, דאמר: האחז שחלקו לקוחות הן, ומחזירין זה לזה ביובל - אם כן לא משכחת דמייית ביכורים אלא חר בר חר עד ירושע בן נוך, דאין להן אלא קנין פירות. ורבי יהודה אית ליה ב"חובל" (בבא קמא ז"א), לא בקנין הגוף דמי, גבי דין "יום או יומים" ולרבי יוסי נמי קשיא, דהבא סבר דאין בריה, וב"חובל" מספק ליה אי קנין פירות כקנין הגוף דמי או לא, גבי דין יום או יומים. וכהאי גוונא דייק התלמוד בסוף "השולח" (גיטין מהא)! תירץ רבינו יצחק: דמדין יום או יומים אין לתלמוד בעלמא, דשאני התם דכתיבי גבי "כספ" ו"רחותיו", ולהכי לא מייית לה ב"השולח" כי מייית היא ד"שדה אחוה". ועוד אומר רבינו יצחק: דרוקא רבי יוחנן אית ליה מחזירין זה לזה ביובל, ולא שאר אמוראי סברי: אף על גב דלקוחות הן - אין מחזירין, דגזירת הכתוב היא דאין מחזירין, דלענין זה אינם לקוחות. ורבי יוחנן דסבר מחזירין - ירש טעמו ורבי יהודה משום בקיעת הנוה, כדמסקי ב"מירובה" (בבא קמא ט"ט), ולרבי יוחנן אית ליה בריה. ומתוך הדיא גופא דאחז שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל - חזרו בו בסבבא ארשמואל. **מה** היא באותן הימים - פירש בקונטרס: דקאי ארישא, דתנן ב"מי שאחור" (גיטין ע"ב), "הרי זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה" - הרי זה גט אם מת, וקאמר: מה היא כל ימי החולי. וקשה: דתתם (ע"ג), פריך עלה בגמרא: ולכי מייית הו גיטא? והא אין גט לאחר מיתה! ומאי קשיא? אי קאי א"מהיום" - אם כן הו גט מחיים! ושם פירש בקונטרס דלא קאי א"מהיום", אלא מילתא באפה נפשה היא. ויש לומר: דלעולם קאי א"מהיום", והכי פריך: כיון דאמר שהיא כאשת איש - אם כן חל עלה הגט מחיים אלא לאחר מיתה, אם כן, לכי מייית הו גט? הא אין גט לאחר מיתה! ומשני: באומר "מעת שאני בעולם", פירושו: מה שאמר "מהיום" - היינו שיחול הגט שעה אחת קודם מיתתו, ולא דוקא מהיום ממש קאמר, אלא כלומר: מהיום שאני בעולם. דכיון שתולה הדרב במיתתו - אינו חושש רק שיחול הגט מחיים, וכן משמע בתוספתא, דקתני: "זה גיטך מהיום" - הימים שבינתיים וכאי במציאתה ובמעשה ידיו כו', משמע אף על גב דאמר "מהיום" - לא מהיום ממש קאמר. **ולכי** מייית הו גיטא אלמא יש בריה - פירש בקונטרס: אף על גב דתנא הוה - צריך בריה, כיון דאין בידו, ובשעת התנאי ספק הוא, והתנאי מתקיים במאלי, ואי לא משום בריה - לא הו גט. ולא דמי לשאר תנאים שבידו לקיימם ודעתו לקיימם. ומיהו, הכא על כרחך אי אפשר אלא מטעם בריה, כיון דמוקי לה ב"מי שאחור" (גיטין ע"ג), באומר "מעת שאני בעולם", פירושו: שעה אחת קודם מיתתו. ואתה שעה שהגט חל אינה מבוררת וידוע, וצריך בריה. ומכל מקום כדברי רש"י כן הוא - אפילו בתנאי צריך בריה, ד"הריני בעולץ על מנת שירצה אבאי" חשיב לקמן בריה. והא דאמר בפרק "בבב מערבין" (עירובין ל"ב), "חרו זו תרומה על זו אם ירדו גשמים היום" כו' - הכי נמי דלא הו תרומה: היינו למאן דאית ליה בריה קאמר. תימה: דבפרק "בבב מערבין" (שם ל"ב), אמר רב: ליתא למתני מקמי איז. ופריך: אדרבה, ליתא לאיז מקמי מתניתין! ומשני: לא סלקא דעתך, דשמעינן ליה לרבי יהודה דלית ליה בריה, דתנן: הלוקח כו'. והשתא אבתי ליתא לדאוי ולהדיא ד"הלוקח" מקמי מתניתין דעירובין ומתניתין ד"מי שאחור" דמיייתו הכא, ומקמי ברייתא ד"מירובה" (בבא קמא ט"ט), דקאמר רבי יהודה: שחירי אומר בעל חבית "כל מה שלקטו" כו' - דבכל הני אית ליה לרבי יהודה בריה! ויש לומר: דרב מחלק בין תולה בדעתו ובין תולה בדעת אחרים. והדיא דהבא וד"מירובה" - הו תולה בדעת אחרים, והתם אית ליה בריה, אבל תולה בדעת עצמו - לית ליה בריה. והכי פירושו התם: ליתא למתני דקתני דאית ליה לרבי יהודה בריה תולה בדעת עצמו, מקמי איז והדיא ד"הלוקח". והא דפריך אהדיא דאיו: מאי שנא "לכאן ולכאן" דאין בריה כו' - לא לרב פריך, דלדידיה דמחלק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים - אתי שפיר. אלא למי שאינו מחלק פריך. ורבי יוחנן נמי, דמשני: וכבר הבא - אינו מחלק, דלדידיה ודאי ליתא לדאוי מקמי כל הנוה. ומיהו, קשה: דבסוף ביצה (ל"ב), גבי שנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות, מדרוק דרבי יוחנן לית ליה בריה, מדמפרש מילתא דאין. והא על כרחך ליתא לדאי, כדפרישנו ושן לומר: הוה מצי לשנויי הכי, אלא דניחא ליה למימר "לעולם לא תיפרך". אי נמי, נתי דלרבי יוחנן ליתא לדאוי דאמר לרבי יהודה אין בריה - מכל מקום מוכח שפיר דרבי יוחנן לית ליה בריה, מדמשני לה. אבל קשה: דאפילו בתולה בדעת אחרים שמעינן לרבי יהודה דלית ליה בריה, דתנן בשקלים (ט"ב), ומייית לה בפרק "הוציא לו" (יומא נה"א), דקאמר רבי יהודה: לא הו שופרות לקניי חובה מפני התעורבות. ומפרש התם טעמא - משום חטאת שמתו בעליה, ומשום דלית ליה בריה, כדמובא בהדיא דאין. והשתא, הא לרב בתולה בדעת אחרים - אית ליה בריה לרבי יהודה, ולרבי יוחנן ליתא לדאוי, ואפילו בתולה בדעת עצמו - ש לו בריה!

ומיחל - מעשר שני מחלל, בדיבורא בעלמא, על מעות שיש לו בבית. דמה שאפשר לו לתקן לגמרי - יתקן, ושותה מיד - דמאחר שקרא שם - יצא לו מדי טבל, וכשהוא מוציא יין לשתיתו - הוא הנברר לחולין, ולכשיהיו לו כלים ויוציא מן הנוה לתרומה - הוא הנברר לתרומה, ויש בריה. ורבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אסורין - דלית להו בריה בתולה בדעת עצמו, שהוא עצמו מוציא את הדין. מה היא באותן הימים - לקמן ב"מי שאחור" (ע"ג). "זה גיטך מעכשיו אם מתי מחולי זה" - הרי זה גט אם מת מאותו חולי, מה היא כל ימי החולי? כאשת איש - אם כן הוה - אוכלת בתרומה, ואם זינתה - בחנק, ולכי מייית הו גיטא - דקתני רישא הרי זה גט, ואיירי רבי יהודה במה היא באותן הימים - אלמא לא פליגי ברשאי, ולא אמרינן לו לאחד מיהו הוא, כיון דאמר "מעכשיו", ואף על גב דכשנתן הגט הוא מספקא ליה אם יחיה אם ימות, ותלה התנאי בדעת מי שמתו ודחיי תלוים בידו, וכשמת - אמרינן: חובר הדבר דמשעת נתינה היה ראוי למות מחולי זה, והוה ליה גט מהדיא שעתא, שעל מנת כן מסרו. ואין זה כשאר תנאים שאדם מתנה בגט, שכידו לקיימם ודעתו לקיימם כשמתנה עליהם, ולכשנתקיים

ומיחל ושותה מיד, דכרי רבי מאיר, רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אסורין; תולה בדעת אחרים אית ליה בריה, דתנן: מה היא באותן הימים? רבי יהודה אומר: הרי היא כאשת איש לכל דכריה, ולכי מייית הו גיטא. אמר ליה רב משירשיא לרבא: הא רבי שמעון, דתולה בדעת עצמו לית ליה בריה, ותולה בדעת אחרים אית ליה בריה! תולה בדעת עצמו לית ליה בריה - הא דאמרין: תולה בדעת אחרים אית ליה בריה, דתנא: "הריני בעולץ על מנת שירצה אבאי", אף על פי שלא רצה האב - מקודשת; רבי שמעון כן יהודה אומר משום רבי שמעון: רצה האב - מקודשת, לא

התנאי - הו גט למפרע, דהתם לאו טעמא משום בריה הוא. אבל הכא, דאין בידו, ובשעת התנאי הוא ספק, והתנאי מתקיים במאלי, אי לאו משום בריה - לא הו גט מחיים. הא דאמרין - בחלוקת יין. הריני בעולץ - לשם קידושין, דאשה נקנית בבאה. אף על פי שלא רצה האב מקודשת - דאין אדם עושה בעילתו בעילת נזות, וגמר בלבו לקדושין וגמורים, ואפילו לא ירצה אביו.

לא

הוה מצי למימר דצריכי, דמהדיא דלקוחות הן לא הוה שמעינן דאף אחרון אינו פוסל, מטעם דפרישית. ובהא טעמא מיתרצה נמי שמואל ארשמואל, דבפרק "מי שאחור" (גיטין ע"ה). אהאן שמואל גביטא דרשיב מרע "אם מתי - היא גט, אם לא מתי - לא היא גט" ולכי מייית - הו גיטא, אלמא סבר דיש בריה, ובסוף ביצה (ל"ב), גבי "שנים שלקחו חבית ובהמה בשתפות", אמר שמואל דחבית נמי אסורה. **רבי** יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אסורין - משמע דרבי יוסי לית ליה בריה. וכן בפרק "בבב מערבין" (עירובין ל"ב), גבי "מעשר שני שיש לו בביתו היא מחולל על סלע שתעלה בידו מן הכיס", דאמר רבי יוסי: לא חילל. וקשה: דתנן ב"מי שאחור" (גיטין ע"ג), גבי מה היא באותן הימים - רבי יוסי אומר: מגורשת ואינה מגורשת, ולכי מייית - הו גיטא. אלמא: יש בריה, כדדייק בסמוך! ולמאן דמחלק בין תולה בריה ומחלק בין תולה בדעת אחרים - ניהא, אבל למאן דלא מחלק - קשיא ויש לומר: דתתם בגיטין עומד הדרב להחברר בודאי בהכי, או יחיה או ימות. אבל הכא - יכול לדחות שלא יבא ליד הפרשה לעולם, או לא יעלה סלע מן הכיס. והשתא נמי אתי שפיר דשמואל ארשמואל. תימה: למאי דסלקא דעתך דרבי יהודה לית ליה בריה - אם כן סבר כרבי יוחנן, דאמר: האחז שחלקו לקוחות הן, ומחזירין זה לזה ביובל - אם כן לא משכחת דמייית ביכורים אלא חר בר חר עד ירושע בן נוך, דאין להן אלא קנין פירות. ורבי יהודה אית ליה ב"חובל" (בבא קמא ז"א), לא בקנין הגוף דמי, גבי דין "יום או יומים" ולרבי יוסי נמי קשיא, דהבא סבר דאין בריה, וב"חובל" מספק ליה אי קנין פירות כקנין הגוף דמי או לא, גבי דין יום או יומים. וכהאי גוונא דייק התלמוד בסוף "השולח" (גיטין מהא)! תירץ רבינו יצחק: דמדין יום או יומים אין לתלמוד בעלמא, דשאני התם דכתיבי גבי "כספ" ו"רחותיו", ולהכי לא מייית לה ב"השולח" כי מייית היא ד"שדה אחוה". ועוד אומר רבינו יצחק: דרוקא רבי יוחנן אית ליה מחזירין זה לזה ביובל, ולא שאר אמוראי סברי: אף על גב דלקוחות הן - אין מחזירין, דגזירת הכתוב היא דאין מחזירין, דלענין זה אינם לקוחות. ורבי יוחנן דסבר מחזירין - ירש טעמו ורבי יהודה משום בקיעת הנוה, כדמסקי ב"מירובה" (בבא קמא ט"ט), ולרבי יוחנן אית ליה בריה. ומתוך הדיא גופא דאחז שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל - חזרו בו בסבבא ארשמואל. **מה** היא באותן הימים - פירש בקונטרס: דקאי ארישא, דתנן ב"מי שאחור" (גיטין ע"ב), "הרי זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה" - הרי זה גט אם מת, וקאמר: מה היא כל ימי החולי. וקשה: דתתם (ע"ג), פריך עלה בגמרא: ולכי מייית הו גיטא? והא אין גט לאחר מיתה! ומאי קשיא? אי קאי א"מהיום" - אם כן הו גט מחיים! ושם פירש בקונטרס דלא קאי א"מהיום", אלא מילתא באפה נפשה היא. ויש לומר: דלעולם קאי א"מהיום", והכי פריך: כיון דאמר שהיא כאשת איש - אם כן חל עלה הגט מחיים אלא לאחר מיתה, אם כן, לכי מייית הו גט? הא אין גט לאחר מיתה! ומשני: באומר "מעת שאני בעולם", פירושו: מה שאמר "מהיום" - היינו שיחול הגט שעה אחת קודם מיתתו, ולא דוקא מהיום ממש קאמר, אלא כלומר: מהיום שאני בעולם. דכיון שתולה הדרב במיתתו - אינו חושש רק שיחול הגט מחיים, וכן משמע בתוספתא, דקתני: "זה גיטך מהיום" - הימים שבינתיים וכאי במציאתה ובמעשה ידיו כו', משמע אף על גב דאמר "מהיום" - לא מהיום ממש קאמר. **ולכי** מייית הו גיטא אלמא יש בריה - פירש בקונטרס: אף על גב דתנא הוה - צריך בריה, כיון דאין בידו, ובשעת התנאי ספק הוא, והתנאי מתקיים במאלי, ואי לא משום בריה - לא הו גט. ולא דמי לשאר תנאים שבידו לקיימם ודעתו לקיימם. ומיהו, הכא על כרחך אי אפשר אלא מטעם בריה, כיון דמוקי לה ב"מי שאחור" (גיטין ע"ג), באומר "מעת שאני בעולם", פירושו: שעה אחת קודם מיתתו. ואתה שעה שהגט חל אינה מבוררת וידוע, וצריך בריה. ומכל מקום כדברי רש"י כן הוא - אפילו בתנאי צריך בריה, ד"הריני בעולץ על מנת שירצה אבאי" חשיב לקמן בריה. והא דאמר בפרק "בבב מערבין" (עירובין ל"ב), "חרו זו תרומה על זו אם ירדו גשמים היום" כו' - הכי נמי דלא הו תרומה: היינו למאן דאית ליה בריה קאמר. תימה: דבפרק "בבב מערבין" (שם ל"ב), אמר רב: ליתא למתני מקמי איז. ופריך: אדרבה, ליתא לאיז מקמי מתניתין! ומשני: לא סלקא דעתך, דשמעינן ליה לרבי יהודה דלית ליה בריה, דתנן: הלוקח כו'. והשתא אבתי ליתא לדאוי ולהדיא ד"הלוקח" מקמי מתניתין דעירובין ומתניתין ד"מי שאחור" דמיייתו הכא, ומקמי ברייתא ד"מירובה" (בבא קמא ט"ט), דקאמר רבי יהודה: שחירי אומר בעל חבית "כל מה שלקטו" כו' - דבכל הני אית ליה לרבי יהודה בריה! ויש לומר: דרב מחלק בין תולה בדעתו ובין תולה בדעת אחרים. והדיא דהבא וד"מירובה" - הו תולה בדעת אחרים, והתם אית ליה בריה, אבל תולה בדעת עצמו - לית ליה בריה. והכי פירושו התם: ליתא למתני דקתני דאית ליה לרבי יהודה בריה תולה בדעת עצמו, מקמי איז והדיא ד"הלוקח". והא דפריך אהדיא דאיו: מאי שנא "לכאן ולכאן" דאין בריה כו' - לא לרב פריך, דלדידיה דמחלק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים - אתי שפיר. אלא למי שאינו מחלק פריך. ורבי יוחנן נמי, דמשני: וכבר הבא - אינו מחלק, דלדידיה ודאי ליתא לדאוי מקמי כל הנוה. ומיהו, קשה: דבסוף ביצה (ל"ב), גבי שנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות, מדרוק דרבי יוחנן לית ליה בריה, מדמפרש מילתא דאין. והא על כרחך ליתא לדאי, כדפרישנו ושן לומר: הוה מצי לשנויי הכי, אלא דניחא ליה למימר "לעולם לא תיפרך". אי נמי, נתי דלרבי יוחנן ליתא לדאוי דאמר לרבי יהודה אין בריה - מכל מקום מוכח שפיר דרבי יוחנן לית ליה בריה, מדמשני לה. אבל קשה: דאפילו בתולה בדעת אחרים שמעינן לרבי יהודה דלית ליה בריה, דתנן בשקלים (ט"ב), ומייית לה בפרק "הוציא לו" (יומא נה"א), דקאמר רבי יהודה: לא הו שופרות לקניי חובה מפני התעורבות. ומפרש התם טעמא - משום חטאת שמתו בעליה, ומשום דלית ליה בריה, כדמובא בהדיא דאין. והשתא, הא לרב בתולה בדעת אחרים - אית ליה בריה לרבי יהודה, ולרבי יוחנן ליתא לדאוי, ואפילו בתולה בדעת עצמו - ש לו בריה!

25 ברירה/ ואף שהוכחנו למעלה להיפך, צריכים לומר שמודה רבי
 26 יהודה בתולה בדעת אחרים שיש ברירה/ ונתנאי של מיתה אינו
 27 תלוי בידי הבעל אלא בידי שמים הוא. וכסברת אב"י שמחלק בין
 28 תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים.
 29 הגמרא מביאה הוכחה נוספת לקושיית אב"י שיש לחלק בין תולה
 30 בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים: אמר ליה רב משמיאי לרבא,
 31 הא רבי שמעון – הרי גם רבי שמעון סובר דתולה בְּדַעַת עַצְמוֹ לִית
 32 ליה בְּרִירָה וְתוֹלָה בְּדַעַת אֲחֵרִים אֵית ליה בְּרִירָה. לגבי תולה בְּדַעַת
 33 עַצְמוֹ לִית ליה – שאין רבי שמעון סובר בְּרִירָה, ויש ללמוד זאת
 34 מְהָא דְאָמְרֵן – מהברייתא ששינונו לעיל 'הלוקח יין מבין הכותים'
 35 וכו', שהמפריש תולה בדעת עצמו שהוא יברר את התרומה מהיין
 36 שבחבית, ורבי שמעון סובר שאי אפשר לשתות מהיין משום ש'אין
 37 ברירה'. ואילו בתולה בְּדַעַת אֲחֵרִים אֵית ליה בְּרִירָה, דְּתַנָּא
 38 בברייתא, הבא לקדש אשה ואומר לה 'הריני פועליך לשם
 39 קידושין, על מנת שירצה אבא' – שהתנה את הקידושין בכך שאביו
 40 יסכים לקידושין הללו, אף על פי שלא רצה האב – בקידושין אלו
 41 ונמצא שלא נתקיים תנאו, הרי היא מקודשת. וטעם הדבר משום
 42 שנסתבר לומר שבשעת הביאה היתה כוונתו לשם קידושין אף
 43 שלא יתקיים התנאי, שהרי אם לא נתקדשה האשה נתברר
 44 למפרע שבעל בעילת זנות, וחזקה שאין אדם עושה רוצה שתהיה
 45 בעילתו בעילת זנות. רבי שמעון בן יהודה אומר משום [בשם] רבי
 46 שמעון, דווקא אם רצה האב מקודשת, שרבי שמעון סובר שאף
 47 בשעת בעילה נתכוין לקדשה רק בתנאי שהאב יסכים לקידושין,
 48 ולפיכך רק אם נתקיים תנאו הרי היא מקודשת.

1 וְיִחָל – ומחלל את המעשר שני בדיבור, שאומר 'הרי מעשר שני
 2 זה שיש כאן מחולל על מעות שיש לי בביתי/ וְשׂוֹתָה מִיָּד – ורשאי
 3 לשתות מיד מן היין שבחבית, שמיד כשקרא שם לתרומה
 4 ולמעשר יצא היין מידי איסור טבל, ואף שהיין שבחבית מעורב
 5 בתרומות ובמעשרות שקרא עליהם שם, מכל מקום לאחר מכן
 6 כשיהיו בידיו כלים ויפרישם, יתברר הדבר למפרע שהיין שהפריש
 7 הוא התרומה שקרא עליה שם, ומה ששתה קודם לכן היו חולין
 8 מתוקנים, שהרי 'יש ברירה/ דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. אולם רבי יהודה ורבי
 9 יוסי ורבי שמעון אוקרין לעשות כן, משום שלדעתם 'אין ברירה'.
 10 ומוכח מכאן שרבי יהודה סובר 'אין ברירה' ב'תולה בדעת עצמו'.
 11 ומוסיף רב מרשיא להוכיח שבתולה בְּדַעַת אֲחֵרִים אֵית ליה לרבי
 12 יהודה בְּרִירָה, דְּתַנָּן במשנה (להלן עג), לגבי חולה מסוכן שנתן
 13 לאשתו גט, ואמר לה 'הרי זה גיטך מעכשיו אם אמות מחולי זה/
 14 ואם אכן מת הבעל מאותו החולי הרי זה גט, ודנה המשנה מה היא
 15 בְּאִוְתָן הַיָּמִים – מה דינה של אשה זו בימי חולין של הבעל, דהיינו
 16 מנתינת הגט לידה עד מותה, רבי יהודה אומר הרי היא כְּאִשְׁתֵּי אִישׁ
 17 לְכָל בְּרִירָה, ואם היה בעלה כהן מותרת היא לאכול בתרומה, וכן
 18 אם זינתה מיתתה בחנק. ומדייקת הגמרא שדברי רבי יהודה
 19 נאמרו רק על אותם הימים שבין נתינת הגט למיתת הבעל, אבל
 20 אינו פוסל את הגט שניתן בתנאי זה מטעם שהוא גט לאחר מיתה,
 21 אלא הוא מודה למה שנאמר שם ברישא של המשנה שכשהבעל
 22 אמר בשעת נתינת הגט 'מעכשיו/ הרי זה גט, ולפיכך לְכִי מֵיִתְּ הָיוּ
 23 גִּיטָא – לאחר מיתתו של הבעל הגט חל למפרע, כי נתברר שאכן
 24 היה הבעל ראוי למות מאותו החולי. ומוכח שרבי יהודה סובר 'יש

אגרות קודש

ב"ה, י"ד סיון, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מ"א סיון, בו כותב ע"ד התנאים של אחיו מר... שי, ואשר מצטער הוא

וכו'.

הנה ידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע טובה פעולה אחת מאלף
 אנחות, וכיון שאינו מגדיר אופן האנחה, הרי בטח הכוונה אף אם האנחה היא מפנימיות הלב.
 ועליו הי' לדבר עם הכלה ובפרט שכותב שהיא נערה תמימה, ולהודיע אפשר ישנם בין הקרובים
 של הכלה משפחות חרדיות, ובלבד שישפיעו עלי' שתחליט בלי ישונה להתנהג כמנהג בנות ישראל
 הכשרות. ואף אם אינו רואה איך שיפעול זה אצלה, הרי בהדי כבשי דרחמנא למה לו, וכו'. וכן
 הי' עליו להסביר גם לאחיו שי' אשר בהנהגתם הני"ל תלוי האושר בגשמיות וברוחניות לא רק של
 החתן והכלה אלא גם של הנולדים אח"כ, ואשר אחריות הוא לסכן חיי ילדים שאין בהם בחירה
 בזה החיים שלהם הן בגשמיות והן ברוחניות. רק מפני שאין משיגים עדיין - ההורים - נחיצות
 הדבר, אף שכמה וכמה מומחים למקצוע זה אומרים שנחוץ ואי אפשר בלא"ה וכו' וכו', ובטח
 בהתענינות המתאימה וועט עם ניט פעלען קיין אותיות להסבירם בזה. והשי"ת יצליחו ואת אחיו
 שיחיו אשר הוא יצליח בהני"ל, ואחיו שי' יבנה בית בישראל על יסודי התורה והמצוה כדבעי...

בברכה.

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

מ אין ההתר נעשה בסיס לאפור אלא אם פן הניחו עליו בכונה לאיזה צד סג, בין לצד האפור עצמו, בשביל שיתישב עליו בטוב, פגון מעות שעל הפר, בין לצד דבר אחר המותר טו, פגון אבן שעל פי החבית טח. אבל אם הניחו עליו בדרך אקראי, שלא בכונה לאיזה צד שצריך לו שיהיה מנח עליו, אלא

ביאורי הלכה

אם רוצה שהחפץ האסור יהיה מוגבה כך שיהיה נוח ליטלו ומחפש להניחו בדווקא על חפץ אחר שיגיבהו - נעשה בסיס לו⁵⁴.
סד] דבר אחר המותר - אפילו אינו צורך החפץ שנעשה בסיס אלא צורך האדם⁵⁵.
סה] שעל פי החבית - שמניחה לצורך כיוסוי⁵⁶ ולא

בגן לאיזה צורך - אם אין צורך שהאיסור יעמוד על ההיתר לא נעשה בסיס לו אף אם הניחו עליו בכונה ולא באקראי בעלמא⁵², וכגון במקום שצריך תמיד לחפצי האיסור והניחם למעלה כך שיהיו תמיד זמינים לו, ואילו את חפצי ההיתר שאינו זקוק להם בתדירות הניח תחת האיסור - לא נעשו בסיס לאיסור⁵³, אבל

צינונים והוספות

שהמפה יחזיק ויהיה בסיס להנרות לא מקרי בסיס, והוא דלא כדברי ה'בן איש חי', ולמעשה הקילו פוסקי זמנינו בזה. ע"כ.
54 גם אם נטל חפץ היתר באקראי וכמעט כל חפץ אחר יכול היה להתאים לכך, הרי עשהו בסיס ומושב לאיסור כי רוצה שהאיסור יהיה עליו, ובכגון זה אין לדחות דברי הבא"ח דלעיל הערה נג, ואין לחלק בין צורך האיסור לצורך האדם (וכלשון הבא"ח שם: הנה בזה חשיב הניחם בכונה לצורך, ואף על פי שהוא צורך מנוחת גופו), ו"ל שנרמז בלשון שוע"ר: 'בין לצורך דבר אחר המותר' ומזה למד דין מפה שהיא לצורך שבת (כדלהלן הערה ס), ולא נקט בלשון 'בין לצורך דבר המותר' שאז היה מקום לומר שהצורך צריך להיות של אחד מב' החפצים (העליון או התחתון), ושלכל הפחות אחד מהם יהיה בדווקא ולא באקראי (המעות או החבית). אלא שעדיין יש נפק"מ שאם הוא צורך ההיתר או האיסור אין צריך לכוונה מפורשת כדי לעשותו ל'בסיס' ונעשה כאילו כיון לכך בפירוש משא"כ בסיס שנבחר באקראי, וע"ד המניח 'סתם' במקום שרגיל להניחו בכל שבת (לעיל הערה מד).
55 כדלעיל הערה נד, וכלשון אם הוא לצורך הבסיס עצמו. אך יש שפירשו על יסוד ביאור התהל"ד הנ"ל (הערה מו) שנעשה בסיס דווקא כשהוא לצורך דבר אחר (כגון אבן שעל החבית שבאה לכיוסוי היין אבל לא לכיוסוי החבית), אבל אם האיסור הונח לצורך הבסיס - לא נעשה בסיס לו כדלעיל סי' רנט ס"ג.
56 כדלעיל רס"ו, ולעיל הערה מו נתבאר החילוק בין

ולכך מת המונח על המיטה, אף שהוא בכונה, לא נעשית בסיס לו (לקמן סי' שיא סוף ס"א: והמטה לא נעשית בסיס למת הואיל ואין צריך אליה, ועד"ו לעיל סי' רנט ק"א סק"ג: ואינה משמשת כלום להמת, שאם היתה משמשת לו היתה בסיס לו).
53 אף שהאיסור הונח בכונה על ההיתר, אין כאן צורך שיהיה מונח עליו אלא שיהיה זמין, ולולא נוכחותו ממילא של חפץ ההיתר לא היה מביאו לכאן כדי שישמש כמושב ובסיס עבור האיסור (ואפילו אם היה מביאו לצורך אחר (כגון מפה לכיוסוי השלחן לכבוד שבת)). ובס' מכון לשבתך (הילכתא גבירתא ע' קעז) הביא דברי ה'בן איש חי' (שנה שני' סוף פ' ויגש), וז"ל [אחר שהביא לדינא בשם השו"ע הרב דהמניח באקראי לא נעשה בסיס] 'אם היתה כוונתו שהניח חפצי האיסור למעלה מפני שהוא צריך להם תמיד, שיהיה נוח לו להוציאם ולהכניסם בנקל תיכף ומיד כל שעה שיצטרך להם, וחפצי ההיתר אינו צריך להם לכך הניחם למטה, הנה בזה חשיב הניחם בכונה לצורך, ואף על פי שהוא לצורך מנוחת גופו, ובזה נעשו חפצי ההיתר בסיס לדבר האסור, ואסור לנער חפצי ההיתר כדי לקחתם בשבת, וצריך כל אדם להשגיח בדברים אלו בביתו כי דברים אלו מצויים הם'. אבל בספרי זמנינו דנו בדבריו, דמדברי המג"א משמע דכל שלא הניח הדבר היתר תחת האיסור כדי שישב עליו בטוב לא נעשה בסיס. וכן משמע גם מהא שביאר בשו"ע הרב דעפ"י שיטת המג"א אין המפה שעלי הנרות נעשה בסיס הרי דגם אם מניח הנרות על המפה משום איזה חשבון שיש לו ולא סתם באקראי מ"מ כיון דאין דעתו

כְּמוֹ שְׂרַגְלֵי־לֵוִי לְהַשִּׁים בְּתִבָּה חֲפָצִים אֵלּוּ עַל אֵלּוּ מִפְּנֵי שְׂאִין לוֹ רוּחַ לְפָנֹת מְקוֹם לְכָל חֲפִץ בְּשׂוּלֵי הַתִּבָּה¹⁰⁰ - לֹא נַעֲשֶׂה זֶה בְּסִיס לְזֶה, וְדִינוֹ בְּשׂוֹכָה. וְלִכֵּן מִתֵּר לְמַלְטָל הַמִּפָּה שְׁעַל הַשְּׁלַחַן אִף עַל פִּי שְׁהַמְנוֹרָה עוֹמֶדֶת עָלֶיהָ¹⁰¹, לְפִי שְׂאִינוֹ צָרִיךְ לוֹ שְׁתֵּהָא הַמְנוֹרָה עַל הַמִּפָּה אֲלֵא עַל הַשְּׁלַחַן, וְאִינוֹ מַעֲמִידָה עַל הַמִּפָּה אֲלֵא מִפְּנֵי שְׂאִי אֲפֹשֶׁר לוֹ לְפָנֹת מְקוֹם לְהַמְנוֹרָה בְּגוֹף הַשְּׁלַחַן עֲצוּמוֹ, אוֹ מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ¹⁰² לְפָנֹת לָהּ מְקוֹם, וְלִפְיָךְ לֹא נַעֲשִׂית הַמִּפָּה בְּסִיס לְהַמְנוֹרָה¹⁰³, וְלֹא נֶאֱסָרָה בְּמַלְטוּל:

חֲלַק בִּי סִימֹן שֵׁט טַלְטוּל עַל יְדֵי דְבַר אַחַר אִם מִתֵּר בְּשִׁבְתָּ, סְעִיף ט

ביאורי הלכה

או במקרר על גבי מאכלים הראויים לאכילה.
 סו] עומדת עליה - לאחר שהמנורה הוסרה ממנה⁵⁹.
 סח] שאינו חושש - אינו רואה צורך בכך.
 סט] בסיס להמנורה - אבל השולחן נעשה בסיס לנרות למרות המפה המפרידה ביניהם - ואסור בטלטול⁶⁰.

לצורך האבן⁵⁷, ולכך המניח אבן על כסא מטונף כדי שיוכלו לשבת, נעשה הכסא בסיס לאבן ואסור בטלטול⁵⁸.
 סו] בשולי התיבה - על-דרך-זה ילקוט מזוודה ותיק שהניחו בו דברי מוקצה על גבי דברי היתר, מאכלים בלתי מבושלים שאינם ראויים לאכילה בהונחו בארון

ציונים והוספות

ואפילו הקצוות הרחוקות מן המנורה (ודלא כפמ"ג ריש סי' שט במש"ז, אלא כלבושי שרד בדעת הט"ז ס"ק א), ובא להשמיענו שמותר לטלטל המפה אע"פ שהמנורה עומדת עליה, היינו את קצוותיה שאינם תחת המנורה.
 60) בנתיב החיים (הגהות וליקוטי דינים משו"ע אדמו"ר הזקן מאת בעל 'שער הכולל' על דרך החיים (להר"י מליסא) פרק ס"ד הגהה ט) כתב שהשלחן בסיס לאיסור והיתר מחמת המפה שעליו, וצ"ע, דאם כן חבית מליאה קמח ישיש לה מכסה המותר בטלטול תהיה כבסיס לאיסור ולהיתר, ובקצות השלחן (סי' קיב ס"ק יא) ביאר שכשם שהמפה לא נעשית בסיס למנורה כי אינה משמשת לה, כך השלחן לא נעשה בסיס למפה כי אינו משמש לה אלא המפה משמשת אליו לכיסוי השלחן, וצ"ע דהמפה אינה משמשת לשלחן אלא לכבוד שבת (וזה נכלל במ"ש לעיל: "לצורך דבר אחר המותר", ובפרט ע"פ המבואר לעיל סי' רעא סי"ז שישנם בשבת ב' מפות על השלחן), וגם אם משמשת ככיסוי השלחן אינו מוכרח שלא נעשה לה כבסיס (כדלעיל הערה מו), ויש לומר שלא נעשה השלחן בסיס גם לדבר המותר כי צריך דבר המותר שחשוב יותר מהדבר האסור (סי' שי ט"ז), וכן חבית של קמח לא ניתרת במכסה המותר בטלטול כי אין לו חשיבות כלפי הקמח, (אמנם אבן שעל פי החבית אוסרת החבית בטלטול גם אם יש בה יין החשוב יותר מן האבן כי האבן מונעת את השימוש ביין ומבטל אותה אליו (כדלעיל הערה מז, ואם יש בה ברז, החבית עצמה תהיה מותרת בטלטול וכדלעיל הערה מב)).

הנחה לכיסוי ההנחה לחימום שאינה עושה בסיס, ונתבאר שם דברי התה"ל ד[נ]למעט הנידון של אבן שעל חבית של יין] גם הנחה לכיסוי לא עושה בסיס, אלא שצ"ע, דאם הנתינה לכיסוי היא סיבה לאסור נוחא שלעיל סעיף ו פירש להתיר גם כשהנחה לכיסוי ואילו בסעיף דידן סתם לאסור הטלטול כל עוד יש צורך בהנחה זו ואפילו לא צורך החבית (כיסוי), אך אם הנתינה לכיסוי היא סיבה להתיר הטלטול היה לו לסתום בסעיף ו שהטלטול מותר במקום שכחה גם כשאינו לכיסוי, ולפרט בסעיף דידן שהטלטול אסור כל עוד יש צורך בזה אפילו שהוא צורך כיסוי היין.
 57) צ"ע במניח אבן על גבי ספר פתוח כדי שתחזיק אותו פתוח אם נעשה הספר בסיס לאבן ונאסר בטלטול, האם נחשב כ'כיסוי' שאז הספר משמש לו ונעשה בסיס ומושב לו, או שזו נתינה ארעית במהותה כמו גיזין להטמנת הקדירה, וגם אם יוכרע לאיסור עדיין צ"ע במניח שטר כסף בתוך הספר שישמש בתור סימניה (שאינו נמצא על גביו אלא בתוכו, וכן אינו מבטל לגמרי את שימוש הספר).
 58) אף שאין כאן צורך האבן ולא צורך הכסא אלא צורך האדם וכדלעיל הערות נדנה, והוא בדוגמת המפה דלהלן (ראה להלן הערה ס).
 59) נראה שקיצר בלשונו, וכונתו שהמפה מותרת בטלטול לאחר שהמנורה הוסרה, אך עדיין צ"ע הלשון 'שהמנורה עומדת עליה', ואולי כוונתו שמותר לטלטל מן הצד (או לנער כדלעיל סי' רעז ס"ו), או שדעת שוע"ר שלו הייתה נעשית המפה כבסיס לנו, הייתה אסורה כולה בטלטול

~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות פסח -

~ יום שני ~

חלק ג סימן תסט שלא ליחד בשר לפסח :

א אסור לאדם שיאמר (על בהמתו) בשר זה לפסח הוא ואין צריך לומר שלא יאמר כן על גדי וטלה מפני מראית העין שהשומע סבור שהוא מקדיש אותם לפסח ואחר כך כשיאכלם יהא נראה כאוכל קדשים בחוץ אלא אפילו על שום מין בהמה היה ועוף בין חיים בין שהוטים לא יאמר בשר זה לפסח אלא יאמר בשר זה ליום טוב שאם יאמר לפסח יהא השומע סבור שמקדיש הבשר לדמי פסח דהיינו שימכור הבשר ויקח פסח בדמיו ואחר כך כשיאכל הוא עצמו את הבשר יהא נראה כמועל בקדשים.

וכן לא יאמר אדם לשלוחו הילך מעות הללו וקח לי בהם בשר לפסח אלא יאמר קח לי בשר ליום טוב:

ב אבל על דגים ועל כל שאר דברים שאינן מין בשר כלל מותר לומר זה יהא לפסח שבדואי לא יהא נדמה להשומע שהוא מקדיש דבר זה לדמי פסח כיון שדבר זה אין לו שייכות כלל עם פסח שהרי אינן מין בשר כלל.

ויש מחמירין שלא לומר על שום דבר זה לפסח חוץ מן החטים וכיצא בהם מדברים הצריכים שימור מחימוץ שהשומע שהוא אומר חטים אלו לפסח יהא סבור שאומר חטים אלו אצניעם ואשמרם מחימוץ לצורך הפסח וטוב לחוש לדבריהם לכתחלה.

אבל בדיעבד אפילו אם אמר על גדי וטלה חיים בשר זה לפסח מותרים באכילה אפילו אמר כן בערב פסח אחר הצות דמשום מראית העין אין לאסור בדיעבד.

(ויש מחמירין בגדי וטלה לאוסרם באכילה לעולם בין בפסח בין קודם הפסח או אחריו אפילו אמר כן על בשר גדי וטלה שחוששים לפי שהשומע שהוא אומר בשר זה לפסח הוא סבור שכבר הקדישו מחיים לשם פסח ויהא נראה כאוכל קדשים בחוץ אבל מותרים בהנאה דמשום מראית העין בלבד אין אוסרין בהנאה כמו שנתבאר ביורה דעה סי' ה' וטוב לחוש לדבריהם אם אין שם הפסד מרובה ולא שעת הדחק וכל זה כשהגדי וטלה הן שלו או שיש לו שותפות בהן אבל אם אין לו חלק בהן אין להחמיר כלל שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו):

~ יום שלישי ~

ג לא אסרו אלא לומר בשר זה לפסח אבל לומר בשר זה על פסח כמו שהוא המנהג לומר כן בלשון אשכנז מותר

~ יום ראשון ~

חלק ב סימן תסה, שלא לעשות מלאכה בערב פסח אחר הצות:

א מושיבין שובכין ליונים כל היום וכן לתקן מקום שיעמדו שם התרנגולים והתרנגולות מותר כל היום אפילו לאחר הצות אבל אסור להושיב התרנגולת על הביצים בתחלה בי"ד אחר הצות כדי לגדל אפרוחים או קודם הצות במקום שנהגו שלא לעשות אבל אם ישבה כבר על הביצים שלשה ימים או יותר ומתה מותר להושיב אחרת תחתיה בי"ד אפילו אחר הצות לפי שהוא דבר האבד שאם לא יושיב תרנגולת על הביצים שוב אינן ראויים לכלום שכבר נפסלו מאכילת אדם כשנתחממו תחת התרנגולת שלשה ימים, עיין סימן תקל"ו:

ב גורפין זבל מתחת רגלי הבהמה בי"ד כל היום ומשליכין אותו חוץ לרפת אפילו הרפת גדולה והזבל מעט ויכול לסלק לצדידין בתוך הרפת אף על פי כן רשאי להוציאה חוץ לרפת מפני שהרפת ניולה קשה אפילו אין שם אלא מעט זבל אבל הזבל שבחצר לא יוציאנה לחוץ אם אין שם אלא מעט זבל שיכול לסלק לצדידים שהחצר אין ניולה קשה כל כך כשאין בה אלא מעט זבל מסולק לצדידה אבל אם נתרבה הזבל בחצר (כל כך עד שנעשית החצר כרפת) מותר לו להוציא הזבל לאשפה לחוץ לרשות הרבים:

בא מותר להוליד כלים לבית האומן בי"ד כל היום אע"פ שלא יתקנם עד לאחר המועד וכן מותר להביא כלים מבית האומן אע"פ שאין בהם צורך המועד כלל, עיין סי' תקל"ד:

בב נהגו כל ישראל שלא להקזי דם בשום ערב יו"ט ואין לשנות לפי שביום שבועות קודם מתן תורה יצא רוח ששמו טבוח שאם לא יקבלו ישראל את התורה היה טבוח לדמם ובשרם לפיכך יש סכנה לדורות להקזי דם באותו יום דהיינו בערב שבועות וגזרו חכמים על כל ערב יו"ט משום ערב שבועות ומכל מקום בערב יום טוב האחרון של פסח מותר להקזי שהכל רגל אחד הוא ואינו ערב יו"ט אלא אמצע ימים טובים אבל בערב יו"ט האחרון של חג דהיינו בהושענא רבה אסור להקזי שהוא ערב יום טוב ממש ששמיני עצרת רגל כפני עצמו לענין כמה דברים ובליל ערב יום טוב מותר להקזי חוץ מליל הושענא רבה שהוא ליל דין:

בג הקזה שקורין קע"פ ועצ"ן כיון שאינו דומה להקות דם ממש יש להתיר בערב פסח ובערב סוכות שאין איסורן אלא משום גזרה בעלמא אבל בערב שבועות שאיסורו משום סכנה יש לזוהר וכן בהושענא רבה שהוא יום דין:

ויש אומרים שאין האם צריכה להתענות שתענית האב עולה גם בעד בנו כיוון שתענית זה אינו אלא לזכר לנס וזכרון אחד עולה לכאן ולכאן ויש לסמוך על דבריהם במקום צער וכל־שכן אם היא מעוברת או מניקה.

ואף אם אין לה בעל שיתענה בעד בנו אינה צריכה להתענות אם היא מעוברת או מניקה ויש לה צער מן התענית וכן יולדת כל שלשים יום אף שאין לה צער, ומכל־מקום אם התענית כבר פעם אחת בעד בנה והיה אז בדעתה לנהוג כן לעולם עד שיגדל בנה הרי תענית זה עליה כנדר וצריך להתירה על ידי שאלה וחרטה:

ו ה בכורות אומרים עננו בשומע תפלה בתפלת המנחה ואם עשרה בכורות מתפללין ביחד ואחד מהם ש"ץ מחזיר התפלה יאמר עננו בשומע תפלה כדן תענית יחידים, ומכל־מקום לכתחלה טוב שלא יהיה הבכור ש"ץ כשעשרה בכורות מתפללין יחד כי יש אומרים שאין נכון להזכיר התענית בצבור בחזרת התפלה כיון שהוא חודש ניסן, עיין ס' תכ"ט:

ז אם חל ערב פסח בערב שבת מתענין הבכורות בו ביום אבל אם חל בשבת נדחה ליום ה' שלפניו ואם קשה להם התענית ביום ה' כיון שבלילה בודקין את החמץ ואין רשאים לסעוד קודם הבדיקה ויש להם הרבה חדרים לבדוק יכולים לטעום מעט קודם הבדיקה שלא אסרו אלא סעודה (ושיעור מעימה עיין ס' רל"ב) או יצונו לאחר לבדוק והם יאכלו:

~ יום חמישי ~

ח במקום שאין שם מנהג ידוע יכולין הבכורות לאכול על סעודת מצוה ומכל־מקום המחמיר תבוא עליו ברכה.

אבל במדינות אלו כבר נהגו להחמיר לפיכך מי שרוצה לאכול על סעודת מצוה צריך להתיר לו על ידי שאלה וחרטה דכיון שהתענה פעם אחת בערב פסח והיה אז בדעתו לנהוג כן לעולם אף שאז לא היתה סעודת מצוה בעיר, מכל־מקום מן הסתם התענה על דעת המנהג וכיון שהמנהג הוא שלא לאכול על סעודת מצוה אם כן נעשה זה המנהג עליו כנדר כיון שהיה אז בדעתו לנהוג כן לעולם והמחמיר שלא לאכול אף על ידי שאלה וחרטה תבוא עליו ברכה.

אבל בעלי הברית דהיינו המוהל והסנדק ואבי הבן כיון שיום טוב שלהם הוא יכולין לאכול (אף בלא שאלה וחרטה) על ידי שילוו התענית ויפרעו תענית אחר לאחר הפסח (או יתירו הנדר) על ידי שאלה וחרטה ומי שמתענה בעד בנו אף שאינו מבעלי הברית יכול לאכול על המילה על ידי שאלה וחרטה:

ט מי שהוא איסטנים כל כך שאם יאכל ביום לא יוכל לאכול בלילה מצוה לתיאבון יש לו להתענות בערב פסח כדי שיאכל מצוה לתיאבון בלילה לקיים מצות בערב תאכלו מצות לתיאבון:

אפילו על גדי ומלה חיים שאין כאן חשש מראית העין שאם היה מקדיש אותם לפסח היה לו לומר בשר זה לפסח:

ך אסור לעשות גדי או מלה מקולם דהיינו לצלותו (בערב פסח אחר חצות או בליל פסח) כשהוא שלם (ראשו על כרעיו ועל קרבו) כעין צליית הפסח ואפילו בדיעבד אסור לאכול בליל פסח אף־על־פי שלא פירש בשר זה לפסח (ואפילו צלאו כמה ימים קודם הפסח) כמו שיתבאר בס' תע"ו עיין שם כל פרטי דין זה:

ה לא יאמר אדם כמה טורח פסח זה כי רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם מה טורח זה לכם ועכשיו אין העולם נזהרין בזה ויש שלומד עליהם זכות שאינו נקרא רשע אלא כשאומר מה טורח זה על טורח הקרבת הפסח שהיא מצוה מן התורה ונראה מדבריו שמצות התורה הן עליו לטורח מה־שאינן־כן בזמן הזה כשאומר על גודל הזהירות והומרות יתירות כמה טורח אין איסור בדבר:

חלק ג סימן תע שהבכורות מתענין בערב פסח :

א נהגין הבכורות להתענות ולהשלים בכל ערב פסח וזכר לנס שנצולו ממכת בכורות ומתענין אפילו הבכור מאב בלבד או מאם בלבד שבכולם היתה המכה שכולן נקראין בכורות הבכור מאב נקרא בכור לנחלה וירושה והבכור מאם נקרא בכור לענין פדיון הבן ואף בכור מאם שהוא כהן או לוי שאינו נקרא בכור לענין פדיון הבן שהרי הוא פטור מפדיון אף על פי כן צריך להתענות שמכל־מקום בכור הוא אלא שהתורה פטרתו מפדיון:

ב אשה שהפילה נפל ואח"כ ילדה בן קיימא אף על פי שאותו הבן אינו נקרא בכור לענין פדיון שהרי אינו פטור רחם שכבר נפטר רחמה, מכל־מקום הרי הוא בכור לענין נחלה וצריך להתענות לפיכך אם נולד לאב זה בן קיימא כבר מאשה אחרת ואם כן בן זה אינו בכור לא לנחלה ולא לפדיון אין צריך להתענות:

~ יום רביעי ~

ג יש מי שאומר שגם הנקיבות בכורות מתענות שגם בהם היתה המכה ואין נהגין כן במדינות אלו וכן בבתים שאין בהם בכור אין גדולי הבית מתענין אע"פ שגם בהם היתה המכה דכיון שעיקר תענית הבכורות אינו אלא מנהג לא נהגו להחמיר כל כך מפני שעיקר ההתראה והמכה הכתובה בתורה בפירוש לא היתה אלא על הבכורים הזכרים:

ד נהגין שהאב מתענה תחת בנו הבכור כשעדיין הוא בכור קטן עד שיגדל ואז יתענה הוא בעצמו ומי שיש לו שני בנים קטנים ושניהם בכורות הראשון הוא בכור לאביו והשני בכור לאמו הרי תענית האב עולה בעד שניהם:

ה וכל זה כשאין האב בכור אבל אם הוא בכור וצריך להתענות בעד עצמו אין תעניתו עולה בעד בנו אלא האם מתענה תחת בנה הקטן עד שיגדל.

חלק ג סימן תעא בערב פסח אחר שעה עשירית
אסור לאכול פת:

א כל אדם אף שאינו איסטנים אסור לו לאכול פת דהיינו מצה עשירה (כמו שיתבאר) מתחלת שעה עשירית בערב פסח עד הלילה כדי שיאכל מצה בלילה לתיאבון ובין שהיום ארוך ובין שהיום קצר לעולם אסור לו לאכול מתחלת רביע יום האחרון עד הלילה ואפילו להתחיל קודם שעה עשירית אסור אם יודע שתמשוך סעודתו עד תוך שעה עשירית:

ב אבל מותר לאכול מעט פירות או מעט ירקות בין חזין בין מבושלין או מעט תבשיל העשוי מהמשת המינים שנתבשלו במי פירות להנהיגין היתר במי פירות או מעט בשר ודגים וגבינה וביצים וכן שאר כל המינים שלא אסרו אלא פת בלבד שסועדת את הלב שנאמר ולחם לבב אנוש יסעד ומכל-מקום לא התירו משאר המינים אלא מעט אבל לא ימלא כריסו מהן.

וכן יכול לשתות כל המשקין חוץ מין שלא ישתה ממנו מעט מפני שהוא סועד את הלב כמו פת אבל הרבה יין יכול לשתות מפני שכשהוא שותה הרבה ממנו הוא גורר תאות המאכל ומכל-מקום לא ישתה הרבה כל כך עד שיהא שבע כי בודאי הוא מקלקל תאות המאכל:

~ יום שישי ~

ג מי שהוא איסטנים שאף כשהוא אוכל מעט ביום משעה עשירית ואילך לא יוכל לאכול בלילה לתיאבון אסור לו לאכול אפילו מעט משאר כל המינים:

ד קודם שעה עשירית מותר לאכול פת על-דרך שנתבאר בס' רמ"ט ומה היא הפת שיאכל שהרי חזין אינו יכול לאכול משעה חמישית ואילך ומצה אינו יכול לאכול כל היום מעמוד השחר ואילך שאמרו חכמים כל האוכל מצה בערב פסח כאלו בועל ארוסתו בבית חמוי קודם שיכניסנה לחופה לברך עליה שבע ברכות ומכין אותו מכת מרדות הא אינו יכול לאכול אלא מצה עשירה דהיינו שעירב בה מי פירות שלא אסרו חכמים לאכול בערב פסח אלא מצה שאדם יכול לצאת בה ידי חובתו בלילה אבל מצה עשירה אין יוצאין בה כמו שנתבאר בס' תס"ב עיין שם כל פרטי דין זה:

ה אינה נקראת מצה עשירה אלא אם כן טעם המי פירות נרגש במצה אבל אם עירב בה מעט מי פירות ואין טעמן נרגש בה אינה נקראת מצה עשירה ואסור לאכלה בערב פסח:

ו וכל זה במקומות שנהגין לעשות מצה עשירה אבל כבר נתבאר בסימן תס"ב שבמדינות אלו אין נהגין כלל לעשות מצה עשירה, עיין שם הטעם:

ז מצה כפולה או נפוחה שנתבאר בס' תס"א שאוסרין

אותה באכילה בפסח מספק שמא נתחמצה אף על פי כן אסור לאוכלה בערב פסח אפילו קודם שעה חמישית שיש לחוש שמא לא נתחמצה ומצה גמורה היא ואסור לאכול מצה בערב פסח:

ח מצה שנאפית כתקונה ואח"כ נתפררה בין במים בין בשאר משקים ומי פירות ונתבשלה אע"פ שהפרוסות קיימות בענין שמברכין עליהם המוציא וברכת המזון אף על פי כן מותר לאכלה בערב פסח קודם שעה עשירית שהרי אין אדם יכול לצאת בה ידי חובתו בלילה כמו שנתבאר בס' תס"א.

ואם אין הפרוסות קיימות דהיינו שאין מהם כוית בענין שמברכין עליהם בורא מיני מזונות ומעין שלש מותר לאוכלן אף משעה עשירית ולמעלה כיון שאין עליהם תורת פת כלל לענין ברכה.

מצה שנאפית כתקונה ואח"כ נתפררה אפילו לפירורין דקין מאוד אסור לאכול הפירורין בערב פסח ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח שעדיין תורת לחם עליהם לכל דבר כמו שנתבאר בס' קס"ח:

~ שבת קודש ~

ט ואם חזר ולש את הפירורין הללו ביין ושמן ושאר משקין ומי פירות ולא בשלן ולא טנגן אח"כ יש להסתפק אם היא נקראת מצה עשירה כי יש לומר כיון שכבר נאפית בעוני אף שאחר כך נתעשרה אף על פי כן אני קורא לה לחם עוני שבשעה שנעשית לחם דהיינו בשעת אפייה היתה בעוני או יש לומר כיון שנתפררה ואח"כ חזר ולש אותה במי פירות הרי גשתנית ממה שהיתה ונפקע ממנה שמה הראשון ונעשית מצה עשירה לפיכך יש להחמיר שלא לצאת בה ידי חובתו בפסח כי שמא היא מצה עשירה וגם שלא לאוכלה בערב פסח כי שמא אינה מצה עשירה:

י קטן או קטנה שאינן יודעין מה שמספרים להן ביציאת מצרים מותר להאכילם מצה בערב פסח כל היום ואפילו בלילה קודם קידוש מטעם שנתבאר בסימן שמ"ג ואע"פ שאסור להאכיל הקטן בידים דברים האסורין אפילו אינן אסורין אלא מדברי סופרים, מכל-מקום דברים שאינן אסורים מחמת עצמן אלא שהוא זמן איסור כגון מצה בערב פסח או לאכול קודם קידוש מותר להאכילם בידים אם הם צריכין לכך כמו שמותר להאכילם בידים ביום הכיפורים ואין מענין אותם אפילו יכולין לסבול התענית.

אבל קטן וקטנה שיש בהם דעת להבין מה שמספרים להם ביציאת מצרים בלילה כמו שיתבאר בס' תע"ב] אסור להאכילם בערב פסח שהרי נאמר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה וכו' בעבור זה היינו מצה ומרור המונחים לפניך ואם התינוק מלא כריסו ממצה האך שייך לומר לו בעבור זה:

לתיאבון ואין לחוש למנהג שהוא כי החרוסת אין מצוה לאכול אלא כדי לבטל הארס שבמרור שלא זייקנו ואדרבה אסור לאכול הרבה ממנו עם המרור וצריך לנפצו מעל המרור שלא יבטל מעם המרור ואם כן למה לא יאכל פירות בו ביום:

יש נוהגין שלא לאכול מרור בערב פסח כדי שיאכלנו בלילה לתיאבון וכן שלא לאכול ביום ראשון של פסח כדי לאכול בליל שני לתיאבון וכן נוהגין קצת בני אדם למעט באכילת מצה ביום ראשון כדי לאכול בליל שני לתיאבון:
ב אבל יש נוהגין להחמיר עוד שלא לאכול פירות בערב פסח או ביום ראשון של פסח כדי לאכול חרוסת בלילה

~ 'לקוטי תורה' פרשת בהעלותך - הפרשה החסידית ~

בהעלותך את הגדת [ב]!

מעלה ומגביה את המאכל, והיינו מפני שהאדם גבוה יותר, שהוא "מַדְבֵּר", והוא הראש לכל בחינת הדיצ"ח⁵; ובמקום אחר משמע להפך, דאמרו רז"ל ריש פרק ו' דברכות (מ, סוף עמוד א): "אילן שאכל [...] אדם הראשון [...] - וַחַטָּה הִיְתָה. שאין התינוק יודע לקרות אביו ואמו עד שיטעום מעם דגן" - הרי שאדם מקבל הדעת מהחטא. וכן אמר רב נחמן: "עד דלא אכילנא בישרא דתורא כו"⁶.

אך הענין הוא ששניהם אמת: שהם למטה מנפש האדם ולמעלה הימנו. והיינו, כי כל הטעמים של כל מיני צמחים ופירות, וכן תבשר של חיות ובהמות - שרשם הוא מ"עולם התהו", שהוא בחינת "עולם הנקודים" - שלמעלה מאצילות, שהוא "ברודים".

והיינו, כי שורש כל החי הוא מחיות המרפכה⁷: "פני אריה" הוא מקור נפשות החיות, "ופני שור" הוא מקור נפשות הבהמות, "ופני נשר" הוא מקור נפשות העופות. והנה "החיות נושאות את הכפא"⁸, "ועל הכפא כו כמראה אדם"⁹ - הוא בחינת עשר ספירות דאצילות,

"בהעלתך את הגדת וגו'" (פרשתנו ח, ב):
ופירש רש"י²¹:

כשראה אהרן חנופת הנשיאים הלשה דעתו שלא היה עמהם בחנופה. אמר לו הקדוש ברוך הוא: חייך, שלף גדול משלכם! שאתה מדליק ומטיב את הגרות. ועיני במדרש³. ולהבין זה.

גם מה שפתיב להלן (פרשתנו יא, כב): "הצאן ובקר ישחט להם?! כו"⁴ - מהו התמיהה? הלא יש פעולם ע' אומות, והם ריבוא רבבות, יותר מת"ר אלף - ואוכלים בשר ונמצא להם!

וגם מה שפתיב (שם): "אם את כל דגני הים וגו'" - הלא הם שאלו בשר ולא שאלו דגים כלל!

והענין יוכן בהקדים ענין מעשה התקרבות של הנשיאים, שכל נשיא העלה שכמו על ידי קרבנו.

והענין, דצריך להבין, דאמרו רז"ל (פסחים מט, ב): "עם הארץ אסור לאכול בשר", דהיינו מפני שאינו יכול להעלות את הבשר כו, ואם כן מוכן מזה, שהאדם

4. "ומצא להם? אם את כל דגני הים יאפה להם ומצא להם?". פרשתנו יא, כב).
5. וכמו שנתפאר לעיל, בפרשת נשא על פסוק "פה תברכו כו".
6. (כפא קמא עב, איב (ובפירוש רש"י): "והאי דלא אמרית לך באורחא (לא דקדקתי טעמו של דבר) - דלא אכלי בישרא דתורא". וזה שלא אמרתי לך בערב, משום שלא אכלתי בשר שור).
7. (יחזקאל א, י): "ופני אריה אל תמיין לארבעתם, ופני שור מהשמאל לארבעתן, ופני נשר לארבעתן".
8. (חיי תרוכה כה, י בשם פרקי דרבי אלעזר. וראה פרקי דרבי אלעזר סוף פרק ד. שמות רבה כג, טו).
9. (יחזקאל א, כו. וישם "דמות אדם").

1. (נאמר שבת פרשת בהעלותך, כ"א סיון תקס"ג. הנחות כבוד קדישת אדמו"ר האמצעי ורבי משה בן אדמו"ר הנון נדפסו בספר המאמרים תקס"ג. פרק ב עמוד תקננ ואילך. הנחה מנוף כתב יד קדש אדמו"ר התצמת צדק - באור התורה במדבר פרק ו עמוד א'תשרמי. שם פרק ה עמוד א'תקפה. וראה אור התורה בהעלותך עמוד שנג. במדבר פרק ב' הוספות עמוד 15.
מאמר כבוד קדישת אדמו"ר האמצעי המיוסד על מאמר זה - במאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר פרק ג עמוד תתצד, ובתרחב הביאור שם עמוד תתקוד. כמה ענינים מהמאמר נתפארו בדבור המתחיל "לרים שמעוד" במאמרי אדמו"ר הנון כתובים חלק ב עמוד יא).
2. (ראה גם ספר המאמרים תקס"ו עמוד רמב. תרל"ה פרק ב עמוד שכט ואילך. תרנ"ד עמוד שיח ואילך).
3. (ריש הפרשה - טו, ג).

"סוּמְקָא"¹⁴. ולקד גם אחר הביור וְהַתְּעֵלָּאָהּ הוּא גְכָלָּל בְּגִבּוּרֵי דְקָדוּשָׁה, וְהֵינּוּ שְׁעַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁד הַתְּלַהּבוֹת וְרִשְׁפֵי אָשׁ.

וְהֵינּוּ לְפִי שִׁשְׂרֵשׁ כָּל הַבְּהֻמוֹת וְחַיּוֹת הוּא מְאֲרִיה וְשׁוֹר שְׁבִמְרַכְבָּהּ, וְהֵם הֵם בְּחֵינֵת גְּבוּרוֹת. וְכִמּוֹ שְׁפִתּוֹב בְּמִרְכַּבַּת יְחֻקָּאֵל (חֻקָּאֵל א, א): "בּוֹעֲרוֹת כְּמִרְאֵה הַלְּפִידִים". וְכֵן ה'שְׂרָפִים" – לְשׁוֹן רִשְׁפֵי אָשׁ".

וְלִקְדָּ גַם הַבְּהֻמוֹת וְהַחַיּוֹת שֶׁנִּשְׁתַּלְּשְׁלוּ מֵהֵם הֵם גַּם בְּן בְּחֵינֵת גְּבוּרוֹת. וְלִקְדָּ בִּשְׂרָא הוּא סוּמְקָא כו"¹⁵.

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַ"ל: "עַם הָאָרֶץ אֲסוּר לֶאֱכֹל בֶּשָׂר" – שְׂאִינּוּ יָכוֹל לְהַעֲלוֹת אֶת הַבֶּשָׂר, כִּי מִהַגְּבוּרוֹת יֵשׁ יוֹתֵר וְיִקַּח הַחַיּוֹנוֹת¹⁶,

וְכִמּוֹ שְׁפִתּוֹב בְּזֶהֱר פְּרִשֵׁת נַח, (דָּף ס"ה, עֲמוּד א): "כָּל רְעוּתִיָּה לֹאֵו אִיהוּ אֵלֶּא בְּבִשְׂרָא תְּדִיר"¹⁷,

וְכִינּוּ שְׂאִינּוּ יָכוֹל לְהַעֲלוֹתוֹ – הַבֶּשָׂר מוֹרִידוֹ וּמִשְׁפִּיל¹⁸. אֲבָל הַתְּלַמִּידֵי־חֶכֶם – שְׁמֻקְבֵּל מִבְּחֵינֵת חֶכְמָה, ו"בְּחֶכְמָה אֶתְבְּרִירוּ", עַל בְּן מְבַרֵר אֶת הַבֶּשָׂר, וְאִי הַבֶּשָׂר מוֹסִיף בּוֹ הַתְּלַהּבוֹת.

אִדָּ מִשְׁה רַבְּנוּ עֲלוֹי־הַשְּׁלוֹם אָמַר (פְּרִשְׁתֵּנוּ יא, א): "מֵאִין לִי בְּשָׂר", פִּירוּשׁ: שֶׁהִיָּה נַעֲלָה מְאֹד מִבְּחֵינֵת גְּבוּרוֹת שֶׁל הַבֶּשָׂר אִף כִּמּוֹ שֶׁהֵם לְאַחַר הַבִּיּוּר. שֶׁהַתְּלַהּבוֹת וְרִשְׁפֵי אֵשׁ הָאֶהֱבָה הוּא עֲדִינּוּ בְּחֵינֵת "יֵשׁ מִי שְׂאוּהֵב", וְכִמּוֹשָׁה פְּתִיב (קֵרָה טו, ו): "וְנַחְנוּ מִה", שֶׁהוּא בְּחֵינֵת אֵין – תְּכַלִּית הַבִּיּוּר.

וְאִף שְׁבוּ יֵשׁ גַּם בְּן בְּחֵינֵת הַתְּלַהּבוֹת בְּבְחֵינֵת גְּבוּרוֹת, אִדָּ הַתְּלַהּבוֹת כְּלוּלָהּ בְּבְחֵינֵת בִּיטוּל וְאֵין, וְהוּא נִקְרָא בְּחֵינֵת גְּבוּרוֹת־דְּאֶבָּא. מֵה שְׂאֵין בְּן הַגְּבוּרוֹת הַנוֹלָדִים מִבִּיּוּר הַבֶּשָׂר – הוּא בְּחֵינֵת גְּבוּרוֹת־דְּאֵימָא אוֹ גְּבוּרוֹת־דִּין"א, שֶׁהוּא בְּחֵינֵת יֵשׁ וְדָבָר, שֶׁנִּרְגַּשׁ הַתְּלַהּבוֹת כּו". וְהוּא "מִילְתָּא וּזְמִרְתָּא"¹⁹, וְלִמְטָה

דְּעוֹלָם הַתִּיקוּן, שֶׁנִּתְקַנּוּ בְּבְחֵינֵת 'פְּרִצוּף אָדָם'. וְהֵינּוּ עַל דְּרָף מִשְׁל סָדֵר וְהַדְרַגַּת הַשְּׁתַלְשְׁלוֹת אֲבָרֵי הָאָדָם, שֶׁהוּא רַמ"ח אֲבָרִים וְשֵׁם"ה גִּידִים.

וְכִצִּיּוּר הַגּוֹף – כִּמּוֹ כֵּן מִתְלַבֶּשֶׁת הַנֶּפֶשׁ. שֶׁהִרִי הַתְּלַבְּשׁוֹת הָאֵרֶת הַנֶּפֶשׁ בְּגוֹף הוּא מִתְחַלֵּק לְפִי צִיּוּר הַגּוֹף: שְׁבִמּוֹחַ שׁוֹרָה הַמְחַשְׁבָּה, וּבִפָּה – הַדְּבִיּוּר, וּבִידִים – כַּח הַמַּעֲשֵׂה. וְזֶהוּ שֶׁנִּקְרָא אָדָם: הָאֶלֶף הוּא בְּחֵינֵת מְחַשְׁבָּה, וְד' – דִּבְיּוּר, מ' – מַעֲשֵׂה.

וְכִמּוֹ כֵּן הוּא לְמַעֲלָה: בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֶצִּילוֹת מִשְׁתַּלְשְׁלִים בְּזֶה הַסְּדֵר דְּבְחֵינֵת אָדָם, וְהַשְּׂרָאֵת הָאוּר בְּתוֹכָם הוּא מְמַשׁ כְּפִי הַשְּׂרָאֵת הַנֶּפֶשׁ בְּגוֹף הָאָדָם²⁰; וְיֵשׁ בְּחֵינֵת מוֹחִין־דְּקַמְנוֹת וּמוֹחִין־דְּגַדְלוֹת.

מֵה שְׂאֵין בְּן שְׂאֵרֵי הַבְּרוּאִים, כִּמּוֹ בְּהֻמוֹת וְחַיּוֹת, אֵין צִיּוּר הַגּוֹף שֶׁלָּהֶם שׁוּה לְאָדָם כָּלָּל, וְרִאשֵׁם כְּפוּף וְשׁוּה עִם הַגּוֹף. וְכִמּוֹ כֵּן סָדֵר הַמְּשַׁכְּתֵם מִמְּקוֹרֵם וְשְׂרָשָׁם, שֵׁם הוּא גַם בְּן הַהַשְּׁתַלְשְׁלוֹת וְהַמְּזוּגָה בְּאוֹפֵן אַחַר מְמַשׁ²¹.

וְהֵנָּה הַחַיּוֹת שְׁבִמְרַכְבָּה הֵם "נְשׂוּאוֹת אֶת הַכֶּסֶף". דְּהֵינּוּ, כִּמּוֹ שֶׁהַבְּהֻמוֹת מְגִבִּיהִים אֶת הָאָדָם הַרוֹכֵב עֲלֵיהֶן, כִּד הֵם מַעֲלִים וְנוֹשְׂאִים אֶת בְּחֵינֵת "אָדָם שְׁעַל הַכֶּסֶף" – לְמַעֲלָה מִמֶּנּוּ, וְהֵינּוּ לְשְׂרָשָׁם שֶׁהוּא מַעוֹלָם הַתַּחַי שְׁלִמְעֵלָה מְאֶצִּילוֹת. אֲכֵן הֵם גַּם בְּן נְשׂוּאוֹת עִם הַכֶּסֶף, דְּהֵינּוּ שֶׁהֵם נְגַבְּהִים וּמִתְעַלִּים עִם ה'אָדָם שְׁעַל הַכֶּסֶף". שֶׁהוּא הַמְּגִבִּיָּה וּמַעֲלָה אוֹתָן.

כִּמּוֹ אָדָם בְּעוֹלָם־הַזֶּה מַעֲלָה אֶת בֶּשֶׂר הַבְּהֻמָּה, שֶׁהַבֶּשֶׂר מִתְעַלָּה בְּאֶכִּילַת אָדָם, שֶׁנִּתְפַּד לְדָם הַנֶּפֶשׁ וְנִכְלָל בְּבְחֵינֵת וּמְדִרַגַּת "מְדַבֵּר"²²; אִדָּ מֵה שְׁעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֵׂה הַתְּקַשְׁרוֹת נֶפֶשׁ הָאָדָם בְּגוֹפוֹ, וְתוֹסַפַּת הַשֶּׁבֶל – זֶהוּ בְּחֵינֵת "נוֹשְׂאוֹת כו"²³ :

ב. וְהֵנָּה הַבֶּשָׂר הוּא מִבְּחֵינֵת "גְּבוּרוֹת", שֶׁלִּקְדָּ הוּא

16. וְכִמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְקַמְנוּ עַל פְּסוּק "זֹאת חֶקֶת הַתּוֹרָה [.] וְיִקְחוּ אִלֶּיךָ פָּרָה כּו".

17. (כָּל רְצוֹנוֹ אֵינוֹ אֵלֶּא בְּבֶשֶׂר תִּמְדוּ).

18. וְעֵינּוּ שֵׁם בְּ"מִקְדָּשׁ מִלְּךָ" בְּשֵׁם רַחֲמֵי.

18. וְכִמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִקּוֹם אַחֵר, עַל פְּסוּק "וְגִלְתָּה אֶת רִאשֶׁה" (לְקַמְנוּ מִצָּא לו, ג).

19. (רֵאָה בְּרֻכּוֹת לו, ב): "וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מֵה ה' אֶלְקֶיךָ שֶׁאֵל מַעֲפֶד כִּי אִם לִירָאָה (עַקֵּב י, יב) – אֲבִירֵי יִרְאָה שְׁמִיָּם מִילְתָּא וּזְמִרְתָּא הִיא? . . . אֵין, לְנַבִּי מִשְׁה – מִילְתָּא וּזְמִרְתָּא".

10. (וְעֵינּוּ מֵה שֶׁנִּתְבָּאֵר מֵה בְּפִרְשֵׁת אֲמוּר, כְּדַבְּרוּר הַמִּתְחִיל "וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל").

11. (וְעֵינּוּ בְּזֶהֱר בְּרִאשִׁית: דָּף י"ב, עֲמוּד א'. וְדָף כ', עֲמוּד ב').

12. (וְעֵינּוּ מֵה שֶׁנִּתְבָּאֵר כְּדַבְּרוּר הַמִּתְחִיל "אֵנִי יִשְׁנֵה וְלִבִּי עֵר", גְּבִי פִירוּשׁ "דְּעִינִי").

13. (וְעֵינּוּ מֵה שֶׁנִּתְבָּאֵר מַעֲנֵן זֶה כְּדַבְּרוּר הַמִּתְחִיל "שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּאכַל מִצוֹת כּו").

14. (נִישׁוּן סו, ב וְשֵׁם נִקְמֵן, סוּמְקָא – אָרוּם. וּבְרִשׁוֹ: כַּחוּשׁ).

15. (וְעֵינּוּ בְּתַנּוּי פְּרִשֵׁת בְּשִׁלַּת, עַל פְּסוּק (טו, ח) "וַיֹּאמֶר מִשְׁה, בְּתַת ה' לָכֶם עֲבַדְתֶּם בֶּשֶׂר לֶאֱכֹל וְלָחֶם בְּבִקְרָ" – "כִּינְנָה מְדַת הַדִּין וּמְדַת הַרַחֲמִים כּו").

ג. "ויאמר ה' אל משה, ה' תקצר?" (שם, כג): פירושו: עם היות שהאמת שאתה נעלה מאד מבחינת ה'יש' דבשר, פי אתה בחינת מ"ה' וביטול, אף על פי כן "ה' תקצר?"! בתמיה. והיינו שיוכל להמשיך ולישפל אף מה'אין דחכמה', שהוא נעלה מאד, להתלבש ולהתגלות למטה מטה ב'גבורות' ו'ה'יש' של הבשר, שגם בבחינת ה'יש' של הבשר יתגלה הביטול דחכמה. פי "יד ה'" ויכל לישפל מאד למטה מטה.²⁴

וזה היה ענין השליו, שהיו עופות שמינים מאד, כדאי'תא בגמרא דיומא דף ע"ה, ב': "ומסקינין לה אתליסר ריפתי"²⁵, ואחרונה אינה נאכלת אלא על ידי תערובות" - "מרוכב השימן הנבלע בה, וכל שפן העליונות" (רש"י).

והענין:

פי שפן הוא בחינת חכמה²⁶, שהוא "חפים ולא בחכמה ידיעא כו"²⁷, ובעולם הזה הנשמי גם כן, השפן הוא בחינת חכמה שגשת'לשל מבחינת חכמה שלמעלה, והתורה שהיא בחינת חכמה עילאה נקראת שפן כו.

וזהו ענין ה"שליו": ששמן, שהוא בחינת חכמה נמשך ונתפשט בבשר. שבשר השליו הוא בחינת גבורות, והשמן שבה הוא בחינת חכמה, בחינת מ"ה' ו'אין'. והיינו שגמשך הביטול גם בבחינת ה'יש' דבשר.

וזהו "ה' תקצר": שיוכל להמשיך מבחינת אין דחכמה עילאה גם לתוך הבשר, עם היותו מצד עצם בחינת 'יש' ו'גבורות'²⁸. היינו השפעת כח הביטול.

מבחינת משה רבנו עליוה'שלום, שהוא בחינת "מ"ה", תכלית הביטול, בחינת "אין" כפ"ל²⁹.

וזהו "ויאמר משה שש מאות אלף רגלי, העם אשר אנכי בקרבו"²¹, פירושו: "שש מאות אלף רגלי" - דור המדבר - היו תלמידיו, שהיו גם כן מבחינת יסוד-אבא, שהוא בחינת ביטול. וזהו "אשר אנכי בקרבו": שמושה הוא בחינת מ'ה' ו'אין' כפ"ל,

"ואתה אמרת, בשך אתן להם?" - פירושו: משה מדבר עם בחינת 'אור אין-סוף המלוכש בחכמה', שהוא בחינת משה, וזהו "ואתה" - פי חכמה נקרא "אתה כו"²², דמשמע ש"אתה" - הוא 'אור אין-סוף המלוכש בחכמה' - תמן בשך;

וזה אי אפשר שיושפל כל פד ממדרגה גבוה ונעלה, שהוא בחינת חכמה ואין, שהוא בחינת משה, ואם כן איך המוזן הנמשך על ידו יהיה הבשר? שהבשר מדרגה תחתונה מאד לגבי משה, שהוא בחינת 'יש' ובחינת 'גבורות' כו.

וזהו "הצאן ובקר יטחטו להם" (שם, כב), פירושו: מאחר שהם מבחינת גבורות, ולכן צריכין שחיטה²³, ואם כן איך אפשר להיות למאכל להם, שהם מיסוד-אבא, תכלית הביטול כפ"ל?

"אם את כל דגי הים כו" (שם), פירושו: דגים הם בחינה נעלה מ"צאן ובקר" - שהם אינם צריכים שחיטה, ואף על פי כן הם נמוכים לנגד מדרגתם, ואי אפשר ש"יצא להם כו". ועיין מזה לקמן:

20. (ועיין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "ותיה מדי חדש בחדשו", גבי "ובוא כל בשר להשתחוו" (לקמן ברכה צו, ד).)

21. (פרשתנו יא, כא-כב): "ויאמר משה: שש מאות אלף רגלי, העם אשר אנכי בקרב, ואתה אמרת בשך אתן להם ואכלו חדש ימים? : הצאן ובקר יטחטו להם, וקצא להם? אם את כל דגי הים ואסף להם, וקצא להם?".

22. (ועיין בזהר: פרשת בלק, דף קצ"ג, עמוד ב')

23. (עיין ב'לקוטי תורה' [להארז"ל]: פרשת ראה. ופרשת שמיני (במעמי המצות)).

24. (וכמו שנתבאר במקום אחר בענין "המגביהי לשבת" (תהלים קיג, ה), שלכך "המשפילי לראות בשמים ובארץ" (שם, ו) - בהשוואה אחת. ובענין "הידי הגדולה אשר עשה ה' במצרים כו" (בשלח יד, לא).

25. (תהלים קיג, ג).

26. (תהלים קיג, ג).

27. (תהלים קיג, ג).

28. (תהלים קיג, ג).

21. (פרשתנו יא, כא-כב): "ויאמר משה: שש מאות אלף רגלי, העם אשר אנכי בקרב, ואתה אמרת בשך אתן להם ואכלו חדש ימים? : הצאן ובקר יטחטו להם, וקצא להם? אם את כל דגי הים ואסף להם, וקצא להם?".

22. (ועיין בזהר: פרשת בלק, דף קצ"ג, עמוד ב')

23. (עיין ב'לקוטי תורה' [להארז"ל]: פרשת ראה. ופרשת שמיני (במעמי המצות)).

24. (וכמו שנתבאר במקום אחר בענין "המגביהי לשבת" (תהלים קיג, ה), שלכך "המשפילי לראות בשמים ובארץ" (שם, ו) - בהשוואה אחת. ובענין "הידי הגדולה אשר עשה ה' במצרים כו" (בשלח יד, לא).

25. (תהלים קיג, ג).

26. (תהלים קיג, ג).

27. (תהלים קיג, ג).

28. (תהלים קיג, ג).

29. (תהלים קיג, ג).

30. (תהלים קיג, ג).

שְׂבָטִים הֵם 'מִרְכָּבָה' דְּבַחֲנִית 'מַלְכוּת', שֶׁהֵם הַנְּקָרָאִים "י"ב בְּקָר – שְׁלֹשָׁה פּוֹנִים צְפוּנָה כּו' וְהֵיטָב עֲלֵיהֶם מִלְמַעְלָה" (מְלָכִים א' ג, כח): "הֵיטָב" הֵינּוּ הַמַּלְכוּת־דְּאֲצִילוֹת, שֶׁהוּא "עֲלֵיהֶם מִלְמַעְלָה". (וְלִכְּנֵס הַנְּשִׂאִים הַקְּרִיבֵי "י"ב בְּקָר לְעוֹלָה", דִּהְיִינוּ כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב "שִׁשָּׁם עָלוּ שְׂבָטִים כּו'").

וְעֲלֵיָהּ זֶה הוּא עַל דְּרָךְ "וְהַחַיִּית נּוֹשְׂאוֹת אֶת הַכֶּסֶף".
וְאֶהְרֵן שֶׁהֶעֱלָה גֵרוֹת הַמְּנוּרָה, הֵינּוּ גַם בֵּן לְכַלְלוֹת "י"ב שְׂבָטִים הַנְּכַלְלִים בְּבַחֲנִית מַלְכוּת, שֶׁהַשְּׂפִיעַ בָּהֶם גַּם בֵּן הַתְּעֵלָּה, שִׁיְהִי לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בַּחֲנִית הַעֲלָאָה זֶה. וְהַעֲלָאָה זֶה הוּא גַם בֵּן בַּחֲנִית גְּבוּרוֹת וְרִשְׁפֵי אִשׁ. וְאֶהְרֵן בְּעֲצָמוֹ הוּא חֶסֶד, אֵד לְכַנְסֵת־יִשְׂרָאֵל הַשְּׂפִיעַ בַּחֲנִית גְּבוּרוֹת. וְהֵינּוּ לְפִי שֶׁהוּא "שׁוֹשְׁבֵינָא דְּמִטְרוֹנִיתָא", שֶׁמְגַבִּיהָ וּמַעֲלָה בְּנִסְתִּי־יִשְׂרָאֵל לְגַבֵּי "מְלָכָא קְדִישָׁא", וְהוּא עַל יְדֵי הַגְּבוּרוֹת, שֶׁהֵם בַּחֲנִית הַעֲלָאָה, וְהוּוּ עֲנִין הַעֲלָאָה הַגְּרוֹת.

אֵד גְּבוּרוֹת אֵלוֹ אֵינָן בְּבַחֲנִית יֵשׁ כְּמוֹ הַתְּעֵלָּה שֶׁמְבִירֵר הַבְּשָׂר, שֶׁהוּא בַּחֲנִית יֵשׁ, אֵלָּא הֵם בְּבַחֲנִית אֵין וּבִיטוּל, שֶׁהֵרִי מְעוֹרְבִים בְּשִׁמּוֹן וּפְתִילָה וְאוֹר. אֲשֶׁר עִם הַיּוֹת בִּירוֹר וְהַעֲלָאָה הַפְּתִילָה הִיא בַּחֲנִית 'גְּבוּרוֹת דִּישׁ', אֲכֵן עַל יְדֵי הַשְּׂמֹן הַנְּבָלַע בָּהּ שֶׁהוּא בַּחֲנִית חֲכָמָה עֵילָאָה, בִּיטוּל וְאֵין, עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה הַתְּעֵלָּה וְהַגְּבוּרוֹת בְּבַחֲנִית אֵין וּבִיטוּל כּו'.

וְלִכְּנֵס הוּא גְּדוּל מְקַרְבָּנוֹת הַנְּשִׂאִים שֶׁנְּקָרָא "אֲכִילַת מִזְבַּח" – שֶׁהַתְּעֵלָּה נִמְשָׁךְ מִבִּירוֹר הַבְּשָׂר, שֶׁהַגְּבוּרוֹת הוּא עֲדִינָן בַּחֲנִית "יֵשׁ מִי שְׁאוּהֵב". וְהֵינּוּ, כִּי ה"י"ב בְּקָר" הֵם בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה, וְ"אֵימָא מְקַנָּא בְּכוֹרְסִיָּא"³², וְהַגְּבוּרוֹת הַנְּמַשְׁכִּים מְבַחֲנִית בִּינָה בְּשׁ"מְקַנָּא בְּבִרְיָאָה" – הוּא בַּחֲנִית יֵשׁ כּו'.

אֲבָל אֶהְרֵן בְּהַדְלָקַת הַמְּנוּרָה הַמְּשִׁיךְ בְּמַלְכוּת, שֶׁהִיא הַמְּנוּרָה – גַּם מְבַחֲנִית 'אֲבָא', לְהִיּוֹת "אֲבָא יֶסֶד בְּרֵתָא"³³, שֶׁהַחֲכָמָה הִיא בַּחֲנִית אֵין וּבִיטוּל, וְלִכְּנֵס עִם הַיּוֹת שֶׁהַשְּׂפִיעַ בָּהּ בַּחֲנִית גְּבוּרוֹת־דְּאֵימָא גַם בֵּן לְהִיּוֹת עַל יְדֵי זֶה הַתְּעֵלָּה, וְהוּוּ עֲנִין "שׁוֹשְׁבֵינָא דְּמִטְרוֹנִיתָא", אֵד אֵין הַגְּבוּרוֹת בְּבַחֲנִית יֵשׁ כְּמוֹ הַתְּעֵלָּה שֶׁעַל יְדֵי הַבִּינָה לְכָד ד"מְקַנָּא בְּכוֹרְסִיָּא" שֶׁבְּקַרְבָּנוֹת הַנְּשִׂאִים, כִּי אִם הֵם בְּבַחֲנִית אֵין וּבִיטוּל עַל יְדֵי גִילוֹי הַחֲכָמָה

וְהֵינּוּ, כִּי הַשְּׁלִיּוֹ הוּא נִמְשָׁךְ גַּם בֵּן מְבַחֲנִית "פְּנֵי נִשְׂר" שֶׁמְרַפְּכָה, שֶׁהוּא שְׂרֵשׁ נִשְׂמַת כָּל הַעוֹפוֹת. אֵד שֶׁמְבַחֲנִית נִשְׂר מִתְהוּיִם כָּל הַעוֹפוֹת שְׂאִינָן מְעוֹרְבִים בְּשִׁמּוֹן כָּל כָּד, שֶׁהֵם רַק בַּחֲנִית 'בְּשָׂר' וְגְבוּרוֹת' וְיֵשׁ בְּלָבָד;

אֲמָנָם זֶה הַשְּׁלִיּוֹ הוּא מְעוֹרָב בְּשִׁמּוֹן כָּל כָּד, וְהֵינּוּ שֶׁנִּמְשָׁךְ לְתוֹכוֹ מְבַחֲנִית שִׁמּוֹן, חֲכָמָה־עֵילָאָה, בַּחֲנִית 'אֵין', שֶׁהוּא בַּחֲנִית הַרְפָּכָה וְהַתְּפַלְלוֹת חֶסֶד וְגְבוּרָה בִּיחָד. שְׁלֵתוּךְ 'גְּבוּרוֹת' דִּישׁ' דְּבִשְׂר הַשְּׁלִיּוֹ נִמְשָׁךְ בַּחֲנִית חֶסֶד־דְּחֲכָמָה לְהַמְתִּיק הַגְּבוּרוֹת, וְהוּא הַשְּׂמֹן כּו'.

וְכְמוֹ הַעֲלָאָה גֵרוֹת הַמְּנוּרָה: שֶׁהַשְּׂמֹן נִבְלַע וְנִמְשָׁךְ בְּפְתִילָה וְעַל יְדֵי זֶה דוֹלְקַת הַפְּתִילָה בְּאוֹר, שֶׁהוּא גַם בֵּן הַתְּפַלְלוֹת חֶסֶד־וְגְבוּרָה: חֶסֶד־דְּחֲכָמָה הוּא הַשְּׂמֹן, וְאוֹר דְּפְתִילָה הוּא בַּחֲנִית הַגְּבוּרוֹת וְהַתְּלַהֲבוֹת; שֶׁהַפְּתִילָה הִיא בַּחֲנִית 'יֵשׁ' וְנִכְלָלַת בְּאוֹר, וְהוּא עֲנִין הַעֲלָאָה נִפְשׁ הָאָדָם בְּבַחֲנִית רְצוּא וְהַתְּלַהֲבוֹת.

אֵד הִנֵּה הַתְּעֵלָּה זֶה הוּא עַל יְדֵי הַשְּׂמֹן, שֶׁהוּא בַּחֲנִית חֲכָמָה־עֵילָאָה, דִּהְיִינוּ שֶׁנִּמְשָׁךְ גַּם בֵּן בַּחֲנִית בִּיטוּל דְּחֲכָמָה־עֵילָאָה בְּהַתְּלַהֲבוֹת כּו'²⁹. וְהוּוּ כְּעֲנִין הַשְּׁלִיּוֹ – שֶׁהַשְּׂמֹן נִפְשָׁט בְּהַגְּבוּרוֹת דְּבִשְׂר כּו'ל :

ד. וְהוּוּ עֲנִין "שְׁלֵד גְּדוּל מִשְׁלָחֵם" – דִּהְיִינוּ מְקַרְבָּנוֹת הַנְּשִׂאִים:

כִּי הִנֵּה הַקְּרָבָן נְקָרָא "אֲכִילַת מִזְבַּח"³⁰ – שֶׁכְּמוֹ עַל יְדֵי אֲכִילָה נִתְבָּרַר הַבְּשָׂר וְנוֹלַד מִזֶּה הַתְּלַהֲבוֹת וְרִשְׁפֵי אִשׁ, כָּד עַל דְּרָךְ זֶה הוּא גַם בֵּן "אֲכִילַת מִזְבַּח", רַק שֶׁהוּא בְּבַחֲנִית גְּבוּהַ הַרְבֵּה יוֹתֵר. וְכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּרַר בְּמִקוֹם אַחֲרִי³¹. וְלִכְּנֵס אֲמָרוּ רַז"ל (בְּרֵכוֹת נה, א): "מִשְׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁדִּלְחָנוּ שֶׁל אָדָם מְכַפֵּר עָלָיו".

וְזֶה הָיָה עֲנִין הַקְּרָבָנוֹת שֶׁל הַנְּשִׂאִים, שֶׁכָּל נִשְׂאֵי הַעֲלָה שְׂבָטוֹ עַל יְדֵי קְרָבָנוֹ, דִּהְיִינוּ שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ בְּשִׁבְטוֹ בַּחֲנִית הַרְצוּא וְהַתְּלַהֲבוֹת עַל יְדֵי הַקְּרָבָן שֶׁהַקְּרִיב, שֶׁנְּקָרָא "אֲכִילַת מִזְבַּח" כּו'.

אֲכֵן בַּחֲנִית אֶהְרֵן, שֶׁמְדַלִּיק וּמְטִיב אֶת גֵּרוֹת הַמְּנוּרָה – הוּא גְּדוּל מְקַרְבָּנוֹת הַנְּשִׂאִים:

כִּי הִנֵּה הַמְּנוּרָה הִיא בַּחֲנִית מַלְכוּת־דְּאֲצִילוֹת, וְהִי"ב

32. (תְּקוּנַי וְהַר תְּקוּן י, כג, א. עֵין חַיִּים שֶׁעַר סֵדֶר אֲבִי"ע פָּרָק ג. שֶׁעַר דְּרוּשׁ אֲבִי"ע פָּרָק יג. תְּנִיָּא פָּרָק לט).

33. (וְהַר חֶלֶק ג רמח, א. רנח, ב).

29. (עֲנִין מִה שֶׁנִּתְבָּרַר מְעַנֵּן הַשְּׂמֹן וְהַפְּתִילָה: עַל פְּסוּק "כִּי אֶתָּה [תֵּאִיר] גְּדֵי הַיּוֹה" וְדַבְּרוּ הַמִּתְחִיל "הִנֵּנוּ רַבָּנָן מִצִּוַת גַּר הַנּוֹפֵחַ").

30. (וּבְחִים יג, ב וְשֶׁם נִסְמָן).

31. (רֵאָה לְעֵיל צו ג, ד וְאִילָּה. נִשָּׂא כח, ב).

(ועיין מה שנתבאר כהיא גוונא (לקמן פנחס ע"ב) על פסוק (פנחס כ"ב) "להקריב לי במועדו": שתפלת כל ימות החול נמשך משבת על ידי אמצעות המועדים, שהם בחינת ממוצע כו', בחינת מוחין דאימא המתקרים וממשיכים הארת מוחין דאבא בהמדות³⁷.

והנה ענין זה קרוב גם כן למה שנתבאר לעיל (ה' א-ב), כדיבור הראשון שעל פסוק "בהעלותך כו'", שענין ההפרש בין אהבה רבה שמשפיע אהרן לבחינת אהבת עולם: שבחינת אהבה רבה היא הנמשך מבחינת ראיה, והיינו כי ראיה היא בחינת חכמה, ומזה נמשך האהבה רבה, שהגבורות ורשפי אש אינן בשביל לריות נפשו הצמאה לכד, שזהו בחינת "יש מי שאוהב", רק האהבה הוא להיות נגלה כבוד ה', שיהיה הגילוי למטה כמו למעלה.

והנה, מיתוק גבורות אלו, ושיהיה הגילוי למטה כמו למעלה, זהו בחינת משה – "שושבינא דמלכא"³⁸ .

ה. והנה להבין בתוספת ביאור מעט בענין השליו: הנה לקמן מכוון שהעופות הן נמשכים מבחינת "ברובים"³⁹. ונם שליו – מלשון שליו, כמו שכתוב בגמרא דיומא (דף ע"ה, ב'): "צדיקים אוכלין אותו בשליו"⁴⁰.

והיינו, לפי שהשמן והביטול נמשך ממקום עליון, מבחינת חכמה עילאה דכולא דשקט ואשתכח כו'⁴¹. וזהו מה שכתוב (בשלה טו, יג): "ויהי בערב ותעל השליו כו', ובבקר היתה שכבת הטל כו'", הרי שיש יחוס ושייכות קצת זה לזה. וכן בתהלים סימן ק"ח, מ: "שאל ויבא שליו, ולחם שמים ישביעם"⁴².

עילאה, "אבא דמקנן באצילות כו"³⁴. והיינו שמשפיע בה מבחינת אבא דאימא יחד. וזהו ענין ה"שמן" וה"אור"³⁵.

ונמצא שאהרן הוא ממוצע בין הנשיאים ומשה רבנו עליו השלום:

שמושה הוא בחינת 'מה' ו'אין', תכלית הביטול, ונקרא "שושבינא דמלכא"³⁶ – פירושו: שנעלה מבחינת ו'א הנקרא "מלכא", מאחר שהוא "שושבינא דיליה", והוא הממשיך מלמעלה למטה;

והנשיאים הן בחינת העלאה ממטה למעלה, מועולם הבריאה, בגבורות ורשפי אש שמבחינת בינה ד'מקננא בכריאה", שהוא בחינת יש;

ואהרן נקרא "שושבינא דמטרוניתא" – שהוא המעלה כללות נשמות ישראל. ומאחר שהוא המעלה אותם, מוכרח שהוא למעלה מהם כו'. והיינו שמשפיע בהם מבחינת אבא דאימא, שעל ידי זה התעלה הוא בבחינת אין וביטול כו'.

וזהו שהוא בחינת ממוצע בין הנשיאים ומשה רבנו עליו השלום:

כי בצד אחד הוא כמו בחינת הנשיאים, שהוא המעלה פנסת ישראל ממטה למעלה; מה שאין כן בחינת משה, שהוא להמשיך גילוי אור אין סוף מלמעלה למטה. אך עם כל זה, בצד אחד הוא כמו בחינת משה, בהיות העלאה זו היא על ידי המשכת החכמה, שהוא בחינת ביטול ואין כו', ועל ידי המשכה זו דייקא הוא התעלה. וזהו ענין "שלך גדול משלהם".

40. ופירוש "שליו" יש לומר, על דרך מה שנתבאר ב"אגרת הקדוש" (סימן יב) בענין "נעבודת הצדקה השקט ונכוח". עיין שם היטב. [ישם: "השקט הוא מלשון 'שקט על שמרי'. דהיינו שהשקטים נפרדים לגמרי מן הני, ונאפלין למטה לגמרי, ותנין למעלה וך וצלול בתכלית. ועל דרך זה הוא בעבודת הצדקה: השקטים הן בחינת תערוכת רע שבנפשו, נכר ונפרד מעט מעט עד שגפיל למטה למקורו ושרשו".]

והיינו בחינת "אהל כל יצען כל ישע ויחידותיו לנצח" (ישעיה ל"ב, כ). כמו שנתבאר מזה סוף דבור המתחיל "שובה ישראל עד".

41. ועיין בזהר פ'רשת נשא, דף קכ"ח, עמוד ב'.

42. ועיין בזהר פ'רשת לך לך (דף פ"ח, עמוד א') על פסוק (תהלים קל"ג, ב) "כשמן הטוב כו' כטל הרמון" – "איהו שמן ואיהו טל כו'". וב"מאורי אור" אות ש', סעיף ג' פירש: שהבשר שרשו משם "אלקים", והשליו שרשו משני השמות – "הו"ה" – "אלקים". עיין שם. ויש לכאור – על פי מה שנתבאר.

34. (ראה ניצוץ אורות לזהר חלק ג ק"א, א)

35. (עיין ב'לקוטי תורה" [להאריז"ל] פ'רשת בהעלותך, סוף דבור המתחיל "מצות תדלקת נרות". ועיין עוד ב'לקוטי תורה" [להאריז"ל] פ'רשת ויבא, בענין "פי ארנון גבול מואב כו'" – ע"ד: "ב'חכמה יסר ארין").

36. (זהר חלק ג, א. וסוף פ'רשת שופטים. ועוד).

37. ועיין ב'ביאורי הזהר" (לארמו"ר האמצעי) ריש פ'רשת ויצא (טו, ג), על פסוק "ויצא יעקב מפאר שבע כו'".

38. וכמו שנתבאר במקום אחר על פסוק "משה ידבר כו'" (תורה אור סח, ב ואילך). עיין שם.

39. ועיין מה שנתבאר (לקמן שיר השירים ב, ד ואילך) על פסוק (שיר השירים א, ג) "שמן תירק שמך על כן עלמות אהבתך" – גם כן בענין מה שנתבאר בדרוש זה. והוא: שלפי שבחינת התורה שהיא בחינת שמן הוא גבוה מאד, על כן יכול לימשך מטה מטה עד גם בבחינת "עלמות", שהוא בחינת "מי שלבו אטום". והיינו שעל ידי זה "לבי ובשרי ירננו כו'" (תהלים פד, ג) כנ"ל.

יבזה ויבן המעשה דרבה בר בר חנא בכבא-בתרא (דף ע"ג, ב) בענין:

נהו אוויו דשמטי גדפיהו משמנייהו, וקא נגדי נחלי דמשקא מתותייהו, אמנא, אית לן בגוויכו חולקא לעלמא דאתי? כו⁴³.

והיינו שלעתיד יומשך ויתגלה חכמה-עילאה גם למטה מטה בבחינת היש, שהוא ענין "יבא כל בשר להשתחוות", בנוכח לעיל.

ובתרגום שני דמגלת אסתר, בפסוק (אסתר ג, ח) "ישנו עם אצד", במלשינות המן שבערב יום הפורים: "נכסין חיוון, ואוויזין ואכלין ושתין כו"⁴⁴. ומה שאמר ארזי דייקא, לפי שבה יש הרמז להתפשטות וגילוי חכמה-עילאה גם למטה.

וכמאמר רז"ל בכרכות, דף נ"ו, א': הוואה ארזו בחלום יצפה לזכמה, שנאמר (משלי א, ט): "זכמות בחיץ תרונה". והיינו "זכמות" דייקא - תרי, היינו שעל ידי התגלות חכמה-עילאה בחכמה-תתאה, נמשך גם כן "בצויג"⁴⁵.

וזהו גם כן מה שכתוב בפרק שירה:

אנו הבר המשוטטת במדבר, כשרואה את ישראל עוסקים בתורה אומרת שיר (שעשה מ, א): 'קול קורא במדבר, פנו דרך הנה'.

פירוש:

"קול", היינו המשכה - "תקל קול יעקב" (תולדות כו, כב), שנמשך בבחינת מדבר ושממה - הוא העולם הזה. "פנו דרך הנה" - להיות בו המשכת "דרך הנה"⁴⁶.

וזהו עצמו ענין "חכמות בצויג", דהיינו שיהיה נמשך אפילו בבחינת מדבר ושממה. והיינו על ידי שהמשכה באה ונמשכה מלמעלה מסדר ההשתלשלות - והוא

43. אוויוס אלו ששריו נוצותיהם מחמת רוב השומן שבהם, ונמשכו תחתם נחלי שומן, אמרתו: האם יש לנו כבס חלק לעולם הבא?

44. (שחטים בהמות חיות ואוויזין, ואוכלים ושותים).

45. וענין מה שנתבאר בענין "חכמות בחיץ", בפרשת יתרו על פסוק "יבור את יום השבת לקדשו" (תורה אור ע, א).

46. וכמו שנתבאר מנה דברור המתחיל "וידעת חיים", ובדבור המתחיל "ולא אבה".

47. וענין מנה עוד: שם (דף ק"מ, עמוד א'). ובפרשת ואתחנן (דף רס"ב, א'). ובפרשת תולדות (דף קמ"א, ב'). ובפרשת אחרי (דף ע"ה, א').

מבחינת "שמן משחת קדש".

ועל זה בא הרמז בסיפור דרבה בר בר חנא, שהאווזות הם שומנים במאד, שהיה בהם תערובות והתפללות השמן. אך עיקר הגילוי פנימיות החכמה-עילאה, זהו על ידי תערובות והתפללות השמן בהם ביותר, וכנ"ל.

והיינו כמו שכתוב בזהר פרשת צו (דף ל"ד, א'), ד'שמן שריא בגו חכמה-עילאה דכולא". ולכן נמשך ומתפשט גם למטה יותר, שגם היש הנשמי יתבטל, שלפי ערך רבוי הגילוי מחכמה-עילאה, כך נמשך יותר הביטול כו'. וכמו שכתוב בזהר באדרא דנשא (דף קל"א, עמוד ב'), בפירוש הפסוק "חכמות בחיץ תרונה" - "כד נגדי ממוחא-סתמיאה דאריד-אנפין כו"⁴⁷.

וגם "אוויז" יש להם דמיון קצת לשליו: שבשליו כתיב (פרשנו יא, לא): "ויגו שליו מן היס", ובאווזות גם כן אמרו רז"ל (פרק אלו מריפות, דף נ"ז): "הני אוויזי דידן כעוף של מים דמין כו". והוא רמז גם כן למה שכתוב (שעשה יא, ט): "ומלאה הארץ דעה את ה', כמים לים מכסים".

וגם שהאווזות הם לבנים, אשר מורה על שרש החכמה.

ולכן קרא רבא לרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע "קאקי חיוני" (בכתובות דף פ"ה, א'. גימין דף ע"ג, סוף עמוד א').

אך מה שאמר זה עליהם לגרעיותא - שלא ביוונו אל האמת, היינו לפי שאף שהאווזות רמז ל"חכמות בצויג", עם כל זה האווזות הנשמייות הרי הן עדיין לא נתקנו, שהרי הם ממה שנפל בשבירת הפלים כשאר כל העופות והבהמה כו'.

והנה בפירוש וענין "ער דשמיטי גדפיהו" פירש רש"י: "נופלות נוצה שלהם מרוב שומן"⁴⁸. ויש לפרש:

וענין מה שנתבאר במקום אחר (דבור המתחיל "ששים המה חכמות") בענין "ומען מביה ה' יצא והשקה את נחל השמים". וענין מה שנתבאר על פי ה"דעא מתיבנא" פרשת [ת]שא "אבנא למשקל בה - דא יוד כו".

48. וענין בפירוש רש"י (בחולין, פרק אלו מריפות, דף נ"ז, עמוד ב') בענין הנוצה. [חש (וברש"י): "ואלו כשרות בעוף . . רבי אומר . . נמרטו כנפיה" (היינו נוצה גדולה שעל כל גופה). רבי יהודה אומר אם נמלה הנוצה פסולה" (נוצה היא תדקה הסמוכה לבשר שאין לה קנים)].

וב"הרבימת תדשו" סימן קס"א. [חשם: "הלעיטו וינים עד ששעשו שמנים מאד, ומחמת רוב שומנם השליכו נוצותיהם כולם עד ששעשו ערומים בכל גופם לנמרי - יש לחוש למריפות משהם הכי או לאו?]

– אזי "תִּרְפִּינָה כִּנְפֵיהֶן", וְנִכְלְלוּ אֶת־הַבְּהֵימָה וְיִרְאֶה בְּבִיטוֹל זֶה כו'.

ועיין מה שנתבאר מענין זה בפרשת יתרו, בדבור המתחיל "וְכָל הָעָם רוֹאִים אֶת הַקּוֹלוֹת" (יתרו כ, יד). ועל דרך זה יבין פאן, בהיות שענין האנוחות הנ"ל רומז לבחינת "חכמות בחינת תרונה כו', תתן קולה", אשר "קול" והמשכה זו, הוא מבחינת מוחאסתיתמאה – "מעל לרקיע". וכמו שפתיב בזהר תולדות שם.

ועל ידי זה גם "כל בשר" יבוא לבחינת השתתוותא⁵⁰ וביטול. ומזה נמשך גם פן ד"שטמי גרפייהו" – בחינת אהבה-ויראה הנקרא 'גרפין', והיינו מ"שמונייהו", שהשמן הוא המשכת 'חכמה-עילאה דכולא', גילוי הביטול העליון כו'.

ועיין מענין אגדה זו, בספר "עבודת הקדש" חלק ב', פרק מ"ג: והוא ו"ל פירש, דהנד תרי אונזי, היינו "חדא דליא לי אממא⁵¹, וחדא כו' – הן חכמה-עילאה, וחכמה-תתאה הנקרא "חכמת שלמה". וזהו ענין "חכמות בחינת" – "חכמות" תרי משמע, וכנ"ל⁵²:

50. ("בוא כל בשר להשתחות". ישעיה סו, כג).

51. (אחת הנביקה לי ירך, ואחת כו').

52. ועיין בפרש"א, הובא ב"עין עקב" שם, שהעיר גם פן לענין אונזי הנ"ל, מענין השליו.

פי עכשו התמשכה מחכמה-עילאה באה על ידי צמצומים בבחינת 'שערות', אבל לעתיד-לבא יהיה גילוי עצמיות חכמה-עילאה בלי צמצומים, וזהו "דשטמי גרפייהו"⁴⁹.

ועוד יש לומר, על פי מה שנתבאר במקום אחר (אור התורה בפרק א' חכ), על פסוק (תקאל א, כה) "וַיְהִי קוֹל מֵעַל לְרָקִיעַ כִּי בַעֲמֹדֵם תִּרְפִּינָה כִּנְפֵיהֶן", פירושו:

לפי שהקול, שהוא החכמה נמשך ממקום גבוה מאד, היינו למעלה מבחינת פרסא שהוא נקרא "רקיע", כמו שפתיב (בראשית א, 1): "יהי רקיע כו' ויהי מבדיל כו'". ועל ידי המשכה זו ממעלה מהרקיע, נמשך בהם בחינת הביטול.

וזהו "בעמדם" – בחינת "הפלה בלש"ו", ואזי "תרפינה כנפיהן" – דהיינו יראה-ואהבה, שהם בחינת גרפין כו'. שהאהבה-ויראה ורצוא-ושוב הם עדיין בחינת "יש מי שאוהב כו'", אבל הביטול הוא למעלה מזה. וכנ"ל בענין "ונהנו מה" דמושה, שלמעלה מבחינת 'רשפי אש'. וכשנמשך בהם הביטול על ידי "קול" והמשכה הנ"ל

יראה דאין פאן בית מוחש . . . כיון דהך נמילת הנוצה מחמת רוב שומנו ארע אית לן למיקר דכמדי דמשתבחה פה לא מיטרפא".

49. ועיין בספר "אור תורה", מהרב המגיד נשמתו עדי, על פסוק "ומחן פאתי מואב כו'" (סוף פרשת בלק. בהוצאת קה"ת מנ, ד. ו'שם: "לעתיד לבא כשיתקבו העולמות ויכלו לקבל רוב שפע, ואז לא יהיה צריך להדרגה . . . וימשך בלתי תדרגה").

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

לחיי נפשו שיטעון בזכות עצמו ירים קולו בדבורו בלי בחירה כלל וכן כשמדבר התנצלות ע"ע לפני השר שימצא חן בעיניו וכה"ג ולא עוד אלא שע"י הקול פשוט שבדבור בקול שיר וזמרה יעורר גם הכוונה הפנימי' שברצון ותענוג בנקודה האמיתית שבעצמות הנפש כו' וכמו שיעורר בקול שיר לב זולתו שיטה רצונו אליו באה"ר בתענוגים כו' וד"ל וא"כ בהכרח לומר שיש שורש ומקור להבל קול החיצון שבדיבור בעצמו שנק' חומר הדיבור כמעלה ומדינה עליונה יותר משרש ומקור השכל והרצון ותענוג הנמשך בחכ' ע"כ יכול

(כו) וזהו הטעם שאנו רואים יתרון מעלה בקול החיצון שבדבור יותר מכל פנימית שבו והוא מה שהקול מעורר הכוונה שזהו קול פשוט שבהבל הדבור החיצוני שע"י מתעורר הכוונה הפנימי' שהוא מקור השכל כו' כמו שאנו רואים בחוש שכאשר ידבר האדם בקול רם יוכל לעורר כוונה פנימית שבהשגת השכל יותר מעומק כח שכלו בעצם (וראי' לזה מאשר אנו רואים במתווכחים בדבר חכ' שכאשר יעמוד על תמצית הרצון וכ"ש בבחי' נקודת אין דחכ' כו' שלא יכול לפרש בדבור יצא הדיבור מלבן בקול רם וכן בדבר שנוגע

וחיות שמשבחים ומפארים ואומרים קדוש וברוך כו' ע"י ההשגה הנגלית דאימא מקננא כו' ועי"ז קול זה מעורר הכוונה הפנימית בק"ש ביה"ע דפנימית בינה בפנימית חכ' בא' שמע כו' וע"י קול החיצון שבברכת אה"ע שמדבר בנשמות בשרשם בפנימו' דאו"א שיומשך על ידם יח"ע דתו"מ וכמ"ש ותן בלבנו בינה כו' לשמור ולעשות דוקא והו' שנעשה עי"ז יח"ע דתו"מ בק"ש במצות ת"ת ודברת במ' וקשרתם כו' אח"כ ואהבת שהוא ענין צווי ע"י המשכת או"ר דמלאכים וענין ממילא כפי שרש נש"י בפנימית דאו"א וכמו שמוסיים הבורח בעמו ישראל באהבה כו' (וענין הדבור דד"ת נק' דיבור פנימי ששרשו בפנימית דהו"ב דתורה ודבור חיצוני בקול רם שזוהו מצות עיון דתו"מ וקריאה כי על כל מוצא פי ה' יהיה האדם כו') עד אמת ויציב שהוא היכל הרצון דכתר למעשה דמצות בפ"מ דנתב"ס דוקא כנ"ל וד"ל:

לעורר הכוונה שבמוח ולב מן העצמות כו') וזהו ענין פסד"ז דהגם שכל פסד"ז אינו רק בשבח ותהלה שבא בהשגת שכל איך שבורא הכל וכל הברואים אומרים שירה כו' אבל בקול שיר זמורה שבהבל קול החיצון הזה הוא שבכחו לעורר הכוונה הפנימית שבמוח ולב כנ"ל וע"כ עי"ז דוקא יכול לכוין הכוונה הפנימית ביה"ח שהוא למעלה יותר מכוונה פנימית דק"ש שלוה א' יסדר שבחו ש"מ ואח"כ יתפלל כנ"ל דהנה בק"ש העיקר הוא בבחי' יח"ע דאו"א שנק' יחוד פנימי כמו שהן בעצמות ממש שלמעלה מהתפשטות דכינה במדות והוא מה שא' שמע ישראל שמע שמועה בכינה להבין ולהשיג בתמצית המושג ביה"ע דהו"ה אחד כו' ובבחי' נקודה דאין דחכ' כמו שהוא באמתתו מצד עצמו במקור כח החכ' כו' כנ"ל. וזהו שנעשה ע"י ב' ברכות דשתים לפניו א' ברכת יוצר שמדבר בביטול המלאכי' דבריאה ויצירה כשרפים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - ענין ההלל

לכחי' הארת אא"ס כי אין התלכשות אא"ס אלא בחכמה מצד שבחי' הביטול הוא בחכמה כו' והכל ענין וטעם א' הוא שמחמת זה א"א לחיצוני' לקבל יניקה מן המדות כי לא יגורך רע כתב' וזהו פי' הללויה שהקדים תחלה להמשיך מוחי' דאו"א שמלוכשי' במדות דאצי' וד"ל:

ואחר שהקדים הילול והמשכת מוחי' דאו"א הנק' י"ה שבהם ועל ידם מוגיע השפע לקדושה לכד ולא לחיצוני' אמר אח"כ הללו עבדי ה' כלומר כל סמ' דקדושה המה יהללו את כללות שם הוי' בשלימות כי כבר חזק בריחי' שעריהם שלא יהי' לזרים חלק ונחלה אתם ע"י המשכת שם י"ה תחלה כנ"ל:

והנה בזה מוכן ענין ההלל במה שצריכי' לשבח לפניו כדי לעורר את המדות הנ"ל כי צ"ל התחדשות החיות תמיד. ולהיות כי התחדשות החיות הוא עי"י רי"ש הסתלקות והתפשטות לכן האתערל"ת צ"ל ג"כ בזה האופן בחי' רי"ש והרצוא הוא התלהבות רשפי אש התשוקה לצאת מחשכת גופו להכלל ולהבטל במקור החיים. והשוב הוא העבודה בעשי' המצות ובקריאת התורה והברכות וכעד"ז ענין הלל ושבח להודות לשם הוי' שבוה ממשיכי' גילוי הא"ס ב"ה במדותיו כנ"ל:

הללויה מה שהקדים תחלה שם י"ה. הוא משום כי עיקר תכלית השבחי' הוא להוציא המדות דאצי' בגילוי אור בהשפעה ממש כנ"ל והרי ידוע שיש יניקה גם לחיצוני' במדות דאצי' כשמתפשטי' בבי"ע כענין המאמר ריש' דעשו בעיטפי' דיצחק כי מותרי' הנבו' דעשו ויצאי' מנבו' דקדושה וכן מותרי' החסדי' דישמעאל מאברהם איש החסד וכמ"ש במ"א ולהיות שצריך שלא יקבלו גם החיצוני' יניקת אור מן הקדושה האלקי הנה לזאת עיקר הכוונה בחילול ושבח הנ"ל הוא דווקא בבחי' חו"ב שבמדות הנק' י"ה כי השבירה כו' מלכי' ה' רק בבחי' המדות אבל לא כנ"ר כידוע וכמ"ש ימותו ולא בחכמה וגם מטעם שבחי' חו"ב הם קרובי' יותר

יהי' שם ה' מבורך מעתה ועד עולם. הנה המל' נק' עתה עת ה' כי שרש הזמן מתחיל בה כמ"ש בלק"א ח"ב בענין מלך מלך וימלוך ולכן נקראת ג"כ חיי שעה, והנה ה' מקבל מוי"ז כמ"ש בוהר להיות כי אע"פ שהוויית הזמן הוא ממדת מל' שרשו ומקורו הוא מויו מדות דז"א שהם המקורות לשי"ב כידוע שביום ראשון האיר מדת החסד במל' ועל ידו נבראו אור ומים ובוים ב' מדת גבו' וע"י נברא הרקיע כו' אלא שבויו' מדות הנ"ל אינו זמן גמור רק נק' סדר הזמן והוא מ"ש במדרש מלמד שהי' סדר זמנים קודם לכן וכמ"ש

בשרשם באצ"ה הוא רק בחי' ומדרגה א' ולכן כל שבת הוא שבת בראשית ממש רק שהוא מפרטי פרטיות אבל באלף הו' יאירו מוחי' חדשי' לגמרי בחו"ב דאצ"ה מה שלא הי' מקודם לגמרי והוא בחי' עצמות אא"ס שבחו"ב ולא כאשר כבר הוא מצומצם בהם בראשי' האצ"ה וזהו שיאמרו לע"ל כי אתה אבינו כו'. ולכן נק' המל' המקבלת משישה מדות הנ"ל בשם עתה שהוא ל' הוה ופירושו רגע קטנה שיפול עליו ל' עתה משא"כ כשימושך זמן מה לא יהי' שייך ל' עתה כי יהי' בו ג"כ עבר ועתיד והוה, אבל עתה אינו אלא רגע קטן שבה יתכן ל' עתה כלומר זו הרגע, ולגבי א"ס ב"ה הנה כל ימי עולם ושית אלפי שני שהם ו' מדות הנ"ל הנמשכי' מהמל' הוא רק כמו רגע קטן מאחר דשית אלפי שני שהם ו' מדות הנ"ל הנמשכי' במל' הם רק בחי' ומדרגה א' ממדרגות הרבות שיוכלו להסתעף מאא"ס שבחו"ב כנ"ל: והנה כתיב ועתה יגדל נא ביוד רבתי ביגדל כו' ונת' במ"א שכוונת מרע"ה להגדיל בחי' המל' הנק' עתה ע"י שימשיך לה מיו"ד רבתי בחי' ח"ס שהוא למעלה מהכמה הגלויה שממנה נמשכי' המדות הנ"ל ובחי' המשכת יוד רבתי הוא הנק' כח אדני כלומר עיקר כח ומקור דש' אדני וזה"ע איש"ר בכל כחו דהיינו המשכ' בחי' שמו הגדול מל' דא"ס במל' דאצ"ה ועי"ז נמתקי' כל הדיני' וקורעי' לו גז"ד של ע' שנה שהוא יניקת ע' שרים ע"ש בארוכה, ועפ"ז יתפרש ג"כ הפסוק הוה יהי שם ה' מבורך מעו"ע כי נת"ל שענין קריאת ההלל הוא להמשיך האור מהעלם אל הגילוי והיינו מו"ס הגנוזות הנ"ל הנק' שמות וההמשכה הזו הוא עד בחי' מל' סופא דכל דרגין דאצ"ה כידוע דנתחב"ס ואח"כ אומר עוד יהי שם הנ"ל מבורך ומתגלה מן המל' הנק' עתה ועד עולם ר"ל שיומשך בכי"ע ג"כ לנשמות ומלאכים ולנשמות שבעוה"ז בנופות כי עיקר כוונת האדם צ"ל להמשיך גילוי אלהות בנפשו בפרט ובכל עולם בכלל כידוע:

במ"א שענינים רק מאחר שנאצלו ששה מדות אלו ע"כ יש קדימה ואיחור שמתחלה נאצלה מדת החסד וכשהי' צ"ל אצ"ה הגבו' שהיא הפכ' להחסד ע"כ הי' צ"ל הפסק מהתפשטות אצ"ה החסד שאל"כ הי' הכל חסד ולא מציאות אחר כלל וכן עד"ז מנבו' לת"ת כו' והפסק זה הוא נק' סדר הזמן שהוא קדימ' ואיחור כדוגמת הזמן עם שאין שם זמן גשמי עדיין אלא שע"י הארתם במל' מתהווה הזמן שיהי' שייך לומר מלך מלך וימלוך כנ"ל והנה ששה מדות הנ"ל הם שרשי' לשית אלפי שני דהאי עלמא שממדת החסד מתפשט חיות אלף שנה וכן ממדת הגבו' וכמ"ש כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול ר"ל יום מו' ימים דאצ"ה שהם ו' מדות הנ"ל הם חיות אלף שנה. והנה שרש ומקור ו' מדות הנ"ל הוא מן החכמה ולכן נק' שי"ב ע"ש התמשכותם מהחכמה הנק' ראשית וידוע מ"ש מחדש בכי"ז מע"ב שששה ימים שהם ששה מדות שבכל שבוע מתחדשי' ונמשכי' בכל שבוע מהחכמה כי כל שבת הוא שביתה ועלייה בלמעלה מהזמן ואח"כ בו' ימי החול חוזרים ונמשכי' ששה מדות הנ"ל מהחכמה ולכן אין יום דומה לחבירו כי בחי' חסד זה שביום א' דהיום לא הי' מעולם וכן בשאר כל הימים. אמנם עכ"ז התחדשות זו היא רק בחי' פרטי' שיום זה הוא ד"מ חסד שבחסד שבחסד כו' אבל בכלל הם רק ששה מדרגות הנ"ל דשי"ב וכן השבת היא שבת בראשית רק שמתחדשי' להמשך באופני' שוני' מידי שבוע, וטעם הדבר יובן עד"מ מבשרי אחזה מן השכל יומשך לזכות במדות שבלב פעמי' באופן זה ופעמי' באופן אחר והכל א' בשרשו וכן לחוב במדת הגבורה. ואמנם שכל וסברא חדשה לגמרי יוליד חדשות במדות חו"ג באופן חדש שלא הי' מקודם לגמרי, וכמ"כ יובן למעלה שחו"ב ת"ר מוליד' ששה מדות הנ"ל שהם ששת ימי המעשה מאא"ס המצומצם בחו"ב וגם שנתחלקו לכמה פרטי פרטי' דכל ימי השבוע דשית אלפי שני דהוי עלמא כללותם

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

- תורת שמואל תרל"ג -

באתי לגני

כשאין השם שלם היינו שאינו מאיר בחי' י"ה, כ"א בחי' ו"ה. ובאמת כוה"ג גם בחי' פנימיות המדות אינם מאירים, שהרי כתי' כרחל לפני גוזזי' נאלמה, שרק בחי' חיצונית מבחי' וא"ו שהוא ששה מדות וה"א הוא בחי' הדבור מאירי' להנהיגת

וזהו ההפרש בין בהמק"ד ובין [זה"ג] כו', שבבהמק"ד הי' היכל קדש הקדשי', פי' קדשים הוא חו"ב וקה"ק הוא בחי' כתר, שכללותם הוא י"ה דש' הוי' שהי"ד יש בו קש"י, ובחי' זו די"ה שהם עלמא דאתכסיא האיר בבהמק"ד. אבל

פי' שאינו בחושבן ע"ס כלל ואינו שייך לעולמות, כי כלליות התהוות העולמות ואפי' עולמות עליונים הוא רק מבחי' שמו לבד, ועו"נ בשכמלו"ו שמבחי' שם מכבוד מל' נתהוו כלליות העולמות, וגם על בחי' שם זה נאמר כי נשגב שמו לבדו שגם שמו הוא רק בבחי' נשגב בו, אבל וירם קרן לעמו בו' לבני" עם קרובו שקרבן להיות עם קרובו, וכמארז"ל במד"ר פ' ואתחנן ע"פ אשר לו אלקי' קרובי' אליו, והיינו לבחי' ש' הוי' שהוא שם העצם בו'. ולזאת כאשר יעמיק דעתו בהתבוננות זו יבוא לבחי' רצוא ותשוקה ליכלל וליבטל בבחי' אוא"ס עצמותו ומהותו מכלי יחפזן בשום דבר וזולתו וכמ"ש ועמך לא הפצתי, וזהו ענין קטורת מלשון והי' הקשורים ליעקב, וכמו שא' רשב"י בחד קטירא אתקטירא בו' אחידא בו' להימא בו' שהוא בחי' התקשרות הנפש לאלקות בו', וז"ע למס"נ באחד. ואמנם הנה התבוננות זה פועל רק לנה"א שהוא חלק אלקה ממעל כמ"ש כי חלק הוי' עמו, ולכן ע"י התבוננות זו הנ"ל ה"ה מתפעלת לבא להיות בבחי' התקשרות לאלקות, ע"ד והי' הקשורים, בחד קטירא בו', אבל הנה"ב להיותה גשמי' אינה מתפעלת מזה, מה גם שאינה מבינה התבוננות זו כל כך כי הגשמי א"א לו להבין רוחניות דבר מה בקירוב אך ומה בו'. ואי לזאת תקנו בשתים לפני' שלפני ק"ש בברכה ראשונה שהוא פי' וביאור על תי' ה' אחד כמ"ש במ"א אך שהאופנים וחיות הקדש הם בבחי' רעש גדול בבחי' הביטול לאלקות, ועי"ז מתפעל גם נפשו הבהמית לחיות כי שרשה משמרי האופנים וכשמתבונן אך ששרשו ומקורו הוא בטל בתכלית הנה עי"ז נעשה גם אצלו הווה ממקומו שיסכים לבחי' הביטול.

העולמות, אבל בחי' פני הוי' עז"ג אסתיר פני בחי' הפנימיות בבחי' יום ההוא הוא בחי' עלמא דאתכסיא בו' שהרי מסתלק קוב"ה לעילא ולעילא.

ועל זה נאמר אני ישינה בנלותא המצרי' ובכל שאינו מאיר בחי' הפנימיות בו', ומ"מ ולבי ער שפי' במד"ר לבתי כנסיות ובתי מדרשות, שע"י תורה ותפלה גם עכשיו לבי ער, כי אורייתא מחכ' נפקת, וגם ארז"ל אלפים שנה קדמה תורה לעולם שנא' ואחי' אצלו שעשועי' יום יום היינו בחי' אאלפך חכ' אאלפך בינה, שזהו בחי' י"ה, וגם יש בה מבחי' השעשועים העצמיים שהוא בחי' תענוג. וזהו שארז"ל ע"פ יקרה היא מפנינים יקרה היא מכח"ג שנכנס לפני ולפנים, והיינו כי הכח"ג הוא רק נכנס לפני ולפנים, אבל התורה היא בחי' פני ופנים עצמה כנ"ל שיש בה בחי' ג"ר בחי' י"ה עם הקש"י בחי' שעשועים בו'.

והנה נת' לעיל שכדי להיות גילוי השכינה בבהמק"ד זהו ע"י ג' דברי', אריתי מורי, אכלתי יערי, שתיתי ייני, כמ"כ יובן זה בעבודת ה' גם עכשיו. והנה אריתי מורי הוא בחי' קטורת, ואכלתי יערי הוא בחי' קרבנות, וההפרש שבין קטורת לקרבנות, שהקטורת הם בחי' ריה לבד שהוא דבר שהנשמה נהנית ממנה, משא"כ האכילה הוא מה שנכנס בפנימיות להוסיף חיות הדם שבו הנפש להחיות הגוף. וביאור הענין בעבודה צ"ל ב' בחי' מס"נ שבק"ש, הא' הוא למס"נ באחד, והב' הוא מ"ש אח"כ ובכל נפשך שארז"ל במשנה ספ"ט דברכות אפי' נוטל את נפשך, שלכאו' מה"ע ב' מס"נ אלו. ובכדי להבין ענין למס"נ באחד צ"ל תחלה פי' וענין אחד. והנה אחד הוא בחי' אנת הוא חד ולא בחושבן

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורננא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

וידבר ה' אל משה לאמר, ש"פ פנחס, תער"ג

בו שלא הי' ניכר כלל, וע"כ הי' הצמצום שנתעלם אור הא"ס ונתגלה כח הגבול בו, ועמשיית"ל בד"ה ויהי הענין והחשך ויאר. והגם שאין לך דבר שחוזן לעצמותו שהרי אוא"ס מאיר לאחה"צ כמו קוה"צ וכמ"ש את השמים ואת הארץ אני מלא דאני קאי על עצמות, וכמו האדם שאומר אני הכוונה על עצמותו בו', והיינו דעצמו' אוא"ס הוא לאחה"צ כמו קוה"צ בו' (והתפרש הוא רק בין העלם וגילוי בו', וכדיעת העצמו' הוא בבחי' גילוי בו'), וממילא אין העולמות בבחי' מציאות בו', דכ"ה באותי' הרשימו גופא

קנר) והנה זה גופא שכח הגבול הוא בחי' העלם הוא לפי שהכוונה בזה הוא להיות התהוות מציאו' יש ודבר נפרד שזהו העלם בעצם (והכוונה היא להיות אתהפכא חשוכא לנהורא בו' וכמשיית"ל), ולכוונה זו נמצא מן העצמות כח הגבול שהוא בחי' העלם בו', וע"כ בכדי שיהי' התהוות היש הי' צ"ל התעלמות בחי' כח הבל"ג שהוא בחי' התגלות העצמו' ושיתגלה כח הגבול בו', דכח הבל"ג להיותו בחי' גילוי העצמות הי' קודם הצמצום בבחי' התגברות על הכח הגבול, והיינו שכח הבל"ג הי' בהתגלות וכח הגבול הי' כלול

עד למטה מטה גם אחר שנתהו יש בהם חיות לקיים מציאותם כו', וזהו מבחי' כח הגבול כו', דהתהוות הנברא' הוא מכח הגבול כו', וכמו"כ לאחר שנתהו נמצא בהם מכח הגבול לקיים מציאותם כו', רק שזהו מה שנמצא בהם לא שהוא בהם בבחי' התלכשו' והתגלו' כו' (שזה שייך בבחי' או"פ כו'), והחיות הזה זה מה שנמצא בהם כח מבחי' כח הגבול שבא"ס לקיים מציאותם כו'. וזהו איהו וגרמוהי חד דאיהו הוא בחי' כח הגבול שבא"ס ומתייחד עם גרמוהי לפעול פעולת ההתהוות, וכן לאחר שנתהו לקיים מציאותם כו'. אמנם ענין איהו וחיותי חד הנה חיותי הן האורות דשרש האורות הן מאוא"ס הבל"ג כו', דהגם שהאורות באין ג"כ בבחי' מדה וגבול וגם בשרשן הן בבחי' ע"ס כו', הרי נת"ל פרק ט"ו ופרק כ"ז שא"ז בחי' כח הגבול שבא"ס כ"א זהו מה שהא"ס הבל"ג שיער בעצמו להאיר במדה וגבול כו', וא"כ הרי שרשם הוא מכח הבל"ג שבא"ס רק זהו מה ששיער כו', וזהו בחי' איהו שמתייחד עם חיותי היינו בחי' כח הבל"ג שבא"ס שהוא בחי' התגלו' העצמו' כנ"ל שמתייחד עם האורות כו', והוא בחי' כח הגילוי שבא"ס כו', וזהו דבחי' איהו שמתייחד עם גרמוהי הוא כח הא"ס להיות בחי' ההתהוות כו' (והיינו להיות בחי' העולם כו'), ואיהו שמתייחד עם חיותי זהו כח הא"ס להיות בחי' הגילוי כו', וזהו דב' בחי' איהו הגם ששניהם הם כח הא"ס כו', מ"מ בחי' איהו שמתייחד עם חיותי שזהו בחי' כח הגילוי שבבחי' א"ס ובבחי' בל"ג ה"ז מדר"ג גבוה ונעלה יותר מבחי' איהו שמתייחד עם גרמוהי כו'.

ק"צור. וזה שנמצא בחי' כח נעלם הוא בכדי שיהי' מציאות יש, וע"ז ה' הצמצום שיתגלה בחי' כח הגבול והגם שאין דבר חוץ לעצמותו, וכמו שהיו אותיות הרשימו קודם הצמצום כן הם אח"כ, וכן הנבראים אינם במציאות, מ"מ הרגש מציאותם בעצמן הוא מכח הגבול, וזהו המקיים מציאותם לאחר שנבראו כמו קיום הגוף עצמו, וזהו בחי' איהו שמתייחד עם גרמוהי, וחיותי הוא בחי' האור דשרשו מכח הבל"ג, וזהו בחי' איהו שמתייחד עם חיותי להיות בחי' גילוי.

דקוה"צ לא היו בבחי' מציאו' כו', שהרי אותיות הרשימו היו גם קוה"צ וכמא' גלף גליפו במה"ע שזהו אותי' הרשימו כו' וכמ"ש במ"א, רק כשהי' האוא"ס מאיר בגילוי בהאותי' לא היו בבחי' מציאו' וע"י הצמצום נעשו בבחי' מציאות כו', דהגם שהצמצום לא נגע בהאותי' עצמן רק בבחי' האור שנתעלם כו', הרי ע"ז נעשו האותי' בבחי' מציאות כו' וכמ"ש במ"א. ובאמת הרי האוא"ס ממלא מקום החלל לאחה"צ כמו קוה"צ, וממילא גם לאחה"צ אין האותי' בבחי' מציאו' כלל כו', וכ"ה בהעולמו' ונברא' שבאמת מאיר בהם גילוי או"ס כ"ה וגם לאחר שנתהו אינם בבחינת מציאות כלל כו', מ"מ הרי הנבראים מרגישים א"ע למציאו' יש כו'. הנה זה גופא מה שהנברא' המה בבחי' מציאו' יש בהרגשתן זהו מבחי' כח הגבול שבא"ס כו', וכמו"כ לאחר שנתהו הנבראים הרי יש בהם אור וחיות לקיים מציאותם כו', זהו ג"כ מבחי' כח הגבול כו'. דהנה אנ"ר עד"מ באדם למטה שיש בו נפש המח' אותו דמחות הנפש אין אנו יודעים מה הוא אבל זאת אנו יודעים שיש בו נפש המח' אותו שהרי בצאת הנפש מהגוף נשאר הגוף כאבן דומם כו', הנה לבד הנפש בהכרח שהגוף עצמו יש בו חיות לקיים מציאותו, שהרי גם בצאת הנפש נשאר הגוף עכ"פ כדומם כו', הרי בהכרח שיש בו חיות כו', וזה לבד הקיסמא דחיותא שזהו מה שנשאר מהנפש גם לאחר הסילוק כו', דזהו"ע מ"ש ונפשו עליו תאבל כו', ומשו"ז קשה רמה כו'. הנה לבד זאת יש בו חיות לקיים עצם מציאות כו', וכמו אדה"ר קודם שנפח באפיו נ"ח שהי' מוטל גולם וכמ"ש גלמי ראו עיניך כו' שהי' במציאו' עכ"פ כו', וכמו עד"מ עץ כשכורתין אותו שנפסק צורת חיותו הרי צורת עצם מהותו נשאר קיים כו', ובהכרח הרי יש בו חיות המקיימו כו'. והדוגמא למע' הוא כראי' במא' דפתה אליהו וכד אנת תסתלק מינייהו אשתארו כולהו שמהן כגופא כו', הרי אשתארו כגופא עכ"פ כו', וידוע שזהו מצד החיות שיש בעצם הכלים לקיים מציאותם לבד האור המתלבש בתוכם כו', והן השמות דאל אלקים שהן מבחי' הרשימו שרש ומקור הכלים כו', וכמו"כ כל הנברא'.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

ביום השמיני עצרת תהיה לכם, שמע"צ תרפ"ט

עד שבא להשגת אמיתתה, וכמו שאנו רואים בחוש בכל דבר שכלי בכדי שיבא אל עומק החכמה לאמיתתה כמו על

(מו) וביאור הענין הוא דהנה עיקר ענין העיון וההגיון בתורה הוא רק העיכוב והעמדה על הדבר

והיגיעה דוקא וכמו"כ בכחו או להרחיב הענין ביותר בריבוי פרטים וריבוי הסתעפות וכל ענין פרטי להסבירו בפנים מסבירות ביותר, וכמו"ש במ"א ההפרש בין למוד משניות ללימוד התלמוד, דמלימוד וגירסת המשניות לא נעשה הולדה חדשה רק מה שמבואר בהמשניות, אבל בלימוד התלמוד שהו"ע העיון והפולפול בהלכות שבמשניות ה"ז נק' עשב מזריע זרע עץ פרי שמוצאים בפולפול דין חדש, וכמו נפיק מלתא מבנייהו שע"י העיון מולידים דין חדש, מה שהי' בהעלם דבר קודם העיון, וכמו מי שחופר בעומק הארץ עי"ז הוא מוציא מי מעין שהוא נביעה חדשה מן המקור דמי שאינו חופר בעומק כ"כ ה"ה ג"כ מוציא מים רק שהם מים מכונסים או מי נהרות שאינם מים חיים, אבל ע"י הפירה בעומק דוקא ה"ה מוצא נביעה חדשה מן המקור הנק' מים חיים, וכל מה שחופר בעומק יותר תהי' הנביעה ביותר, אשר ע"י הפירה בעומק יותר הנה לכד זאת מה שגוף ועצם הנביעה היא ביותר הנה עוד זאת דאז דוקא תהי' התפשטות המים ביותר, וכמו כל התפשטות הנהר הוא מהמעין דוקא ונהרא מכיפ' מבריד ממקורו ושרשו מהמעין וכמו"כ הוא בעסק התורה כשמייעג ביותר לעיין בכל ענין עי"ז דוקא ה"ה בא אל עומק הענין וימציא שכלים חדשים עמוקים מאד, וממילא יתפשטו ויתרחב כל ענין ביותר.

קיצור. עיון ענינו עיכוב על הדבר ורק עי"ז יבא לעומק החכמה לאמיתתה, ימציא שכליים חדשים, ירחיב ויסביר הענין, וכמו שע"י הפירה בעומק תהי' הנביעה וגם התפשטות המים ביותר.

אמותת הדין באיזה דבר מדיני התורה שבא מעמקי הפולפול הוא דוקא ע"י היגיעה רבה במוחו שמייעג כלי מוחו בעיון גדול בכל פרט כמו שהוא נמשך מהכלל ובהעמקה גדולה במתינות דוקא, ואז יגיע לאמית' הדבר וענין היגיעה הוא מה שאינו מסתפק בהשגת הדבר בהשקפה ראשונה, דהידיעה הבאה מהשקפה ראשונה היא ידיעה שטחיות בלבד, ודבר מוסכם ומוחלט הוא שבידיעה שטחיות הרי אינו יודע פנימי' הדברים כלל כ"א כאשר לומד פעם ושתים עד כמה פעמים, ואז הנה ג"כ עוד לא יבין עדיין את הענין כלל היינו שאינו יודע עדיין פנימי' ענינו של ההשכלה ההיא כלל אלא אדרבא בכל פעם ופעם שהוא לומד יוקשה לו הרבה בזה עד אשר הוא נותן כל כח שכלו והשגתו בזה בעיון גדול ומעמיק דעתו לידע אמית' הדבר איך הוא, וכל מה שהוא מעמיק א"ע יותר ויותר בהענין הרי הענין יפלא ממנו יותר וכאלו מתרחק ממנו עד אשר סוף כל סוף הנה לאחר יגיעה גדולה ועצומה הוא בא אל עומק פנימי' הכוונה ואמית' הענין שמושג אצלו הענין שהוא באופן כך וכך וזהו מעלה יתירה בעיון שע"י דוקא בא לעומק אמית' הדברים יותר מכמו שהי' מבינו בהשקפה ראשונה מי ששכלו חריף ביותר הנק' בל' העולם א בליציקע פלינגע קאפ מיט א שארפין שכל, שהוא ביכולתו להבין כל דבר עמוק בהשקפה ראשונה הנה מ"מ לא יבוא לעומק אמית' ההשכלה כמו זה מי שמייעג כלי שכלו וכלי מוחו בריבוי יגיעה ועיון שע"י דוקא באים לעומק השכל ואמית' כוונתו ואז הרי הוא ממציא כמה שכלים חדשים בהענין שלולי העיון לא הי' בא על ענינים אלו כ"א ע"י העיון

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

שמיני עצרת ושמחת תורה תרצ"ד – בסעודה

עצמם אחריות כבדה, ועליהם לדעת זאת. האמת היא שגם אם נמצאים בעיירה קטנה או ביישוב קטן שאין בהם בני תורה, הרי מי שיש לו רצון יכול לפעול באותו מקום שילמדו ברבים.

הנסיון הראה שאם רק ישנו מי ששקוע בזה לעורר ללימוד ברבים – נפעל ונעשה הדבר ב"ה. כל אחד, גם היהודי הפשוט, מרוצה וחפץ לשמוע דבר תורה, כל אחד רוצה לשמוע בשמחה מאמר רז"ל, אגדה, מדרש, דין. וישנם כאלה שרוצים לשמוע דבר חסידות. אין הדבר תלוי אלא במעורר שיהיה שקוע בזה, וחוב זה מוטל על כל אחד מאנ"ש ומתלמידי התמימים שי'.

על כל אחד לזכור את המאמרים: "כל המקיים נפש

ז. כשבא אחד מאנ"ש שי' או תלמיד מהתמימים שי' מאיזו עיירה ואני שואל אותו אם לומדים חסידות, אם יש זמן קבוע ללימוד חסידות ונגלה בבתי הכנסת, יש כאלה שעונים שאין עם מי ללמוד. שואל אני אותם: האם אכן אין עם אף אחד ללמוד? עונים לי: יש אחד או שנים, ולפעמים גם שלשה. זו התשובה בקשר ללימוד חסידות ברבים. נו, אבל שיעור גמרא, סימן שולחן ערוך כו' וכו'? שוב אותה תשובה – אין עם מי. אילו היו משתדלים היו מתאספים שבעה-שמונה אנשים שהיו לומדים ואולי גם מנין.

הריני מתחייב להודיע ולומר שכל אלה היוצאים ידי חובה לעצמם בתירוץ שאין עם מי ללמוד – נושאים על

אך החסידות של הרבי היא התורה שבכתב של חסידות. וגדול הוי' ומהולל מאד שהעניק לנו את המתנה הטובה ונתן לנו את הרביים המסבירים לנו את התורה שבכתב של הרבי.

הרביים שלנו פתחו ופותרים לנו מצינונות תהום רבה של השכלה והשגה בידיעת אלקות ועבודת השי"ת, הם פותרים לנו דלתות בכל העולמות עד רום המעלות, שתהיה השגה שכלית כמו במוחש ממש באלקות. הם מכניסים נר אלקי בעולם הבשרי החומרי ומראים לנו את ההתחברות של העולם התחתון עם העולמות העליונים. ט. ידוע לכל שהגדר הרוחני שונה לגמרי מהגדר הגשמי, וכפי שדובר במאמרי ר"ה ויו"ט, שאין לנו, נבראים בעלי חומר, שום השגה בדבר רוחני. מכל-מקום יש לנו השערה ב"רוחני". השערה זו נותנת לנו ציור בדבר. אלא שאין זו השגה, אין זו אלא הבהירות של אי-הידיעה. שהרי כשם שלידיעה יש הגבלה וציור, כלומר, ציור מוגדר – מה יודעים – כך יש גם באי-הידיעה ציור מוגדר – מה אין יודעים.

לדוגמא: ההבדל בין איש פשוט שאינו מבין סוגיא בגמרא לבין למדן שיש לו קושיא בסוגיא ואין הוא מבינה, הרי למרות ששניהם אינם יודעים, אך בכל זאת ההבדל הוא גדול, האיש הפשוט איננו יודע שום דבר, כלומר, אין הוא יודע מה שהוא לא יודע, ואילו הלמדן כשאינו יודע הרי הוא יודע מה שאין הוא יודע. כלומר, "אי ידיעה" ברורה. "אי הידיעה" הברורה היא ידיעה מסויימת, המביאה לפחות להשערה.

אנו, נבראים בעלי חומר, יודעים ורוחניות. כלומר, יש לנו השערה בענין רוחני על ידי הרגשת כוחות הנפש. למרות שגם את כוחות הנפש אין אנו יודעים, הרי בכל זאת ידוע לנו עצם קיום הכוחות.

קיים הבדל בין "ידיעה", שמשמעה השגה, לבין "ידוע". השגה משמעה שאנו יודעים את הדבר, ואילו "ידוע" הוא שרק ידוע לנו על הדבר. למרות שזה לכאורה אותו דבר, ובכך מהו ההבדל אם אנו יודעים את הדבר או שהדבר ידוע לנו.

אך לאמיתו של דבר קיים הבדל גדול. בהשגה יודעים אנו את הדבר מצד הדבר המושג בעצמו, ואילו ב"ידוע" – יודעים אנו את הדבר באמצעות דבר נוסף.

למשל, יודעים אנו ורוחניות על ידי כוחות הנפש. את הרוחניות עצמה אין אנו יודעים, אבל כוחות הנפש הם הרי רוחניים ואת כוחות הנפש אנו יודעים על ידי פעולותיהם, הרי ממילא ידועה לנו רוחניות.

אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא¹, "כל המלמד את בן חברו תורה"², לא נאמר כל המקיים נפשות או כל המלמד בני חברו, אלא כל המלמד את בן חברו תורה – הרי זה עולם מלא.

קביעות העתים לתורה ברבים, הן ה"עץ חיים" שעל כל אחד להחזיק בו כל השנה, ואז תשמח התורה אתנו ותהיה שמחת תורה, שהתורה שמחה עם בני ישראל. ברור הדבר, שמי שימסור עצמו לעורר על קביעות עתים לתורה ברבים, יצליח לו השי"ת בעניניו הגשמיים, התורה הקדושה לא תישאר בעלת חוב לו.

תורה נקראת תורת חסד, שכן היא מעוררת תמיד רחמים על כל בני ישראל, לכן נקראת התורה כוס של ברכה, היא פועלת אצל הקב"ה שפע ברכה לבני ישראל. מי שמניח עצמו לעורר לקביעות עתים לתורה ברבים – תביא לו התורה רוב טוב בגשמיות וברוחניות.

ח. שבח והודיה להשי"ת על גילוי אור החסידות בכלל ועל גילוי מאור הרביים כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים בפרט.

כל שבח והודיה יש לבטא במלים ברורות, שכל מלה תישמע ותאיר, ובכך: ברוך אלקינו אשר שם חלקנו בחיים. נמצאים אנו בעולם זה בדורות שבהם אור החסידות הוא בקו של גילוי, ומאור הרביים הוא באופן של התגלות.

חסידות ורביים היו מיום שברא הקב"ה אדם על הארץ. אדם הראשון שנברא בעולם היה חסיד, כפי שהגמרא³ אומרת: "אדם הראשון חסיד גדול היה".

בכל דור ודור היו רביים וחסידים, אלא שכל זה היה בסדר של נסתר, צדיקים נסתרים, עד שהשי"ת גילה קו של גילוי שיהיו רביים וחסידים גלויים, וגילה לנו את הבעש"ט הקדוש.

מאותו יום בהיר שבו נתגלה הבעש"ט הקדוש, מתחיל להאיר אור החסידות בגילוי ומתחיל קו של התגלות המאור וקירוב המאור אל הניצוץ.

עד הבעש"ט הקדוש, וכן זמן מסויים בחייו, היו רביים וחסידים, אלא שהיו אלה נסתרים. עם התגלות הבעש"ט הקדוש – נתגלה האילנא דחי – עץ החיים – עם הענפים של רביים מאורי אור בקרב ישראל.

ידוע לכל פירוש המלות הפנימי במה שכותב הרה"ק רי"ל כהן זצוק"ל זי"ע בהסכתו – על ספר ה"תניא" – "וכעת ישמח ישראל בהגלות דברי קדשו". הרבי הזקן בגילוי תורת חסידות חב"ד פתח לפני חסידים עולם חדש.

(3) עירובין יח, ב.

(1) סנהדרין לו, א.

(2) שם.

הנשמה עם עצמה לקלוט את האורות והגילויים שנתגלו לה להיות בבחינת פנימיות. כי נשמה היא פנימיות בעצם מהותה, וכל ענינו של "פנימי" הוא להכניס כל גילוי בפנימיותו דוקא. זהו ענין הסתימות של נשמה, היינו העבודה הפנימית.

בביאור ענין מעלת העליה, הוא מסביר שם מענין עליית נשמות הצדיקים בעולם הזה בשעת השינה, שהיא עליה נפלאה, ששואבת לה חיים, אשר מכך יובן במכלל-שכן במעלת עליית הנשמות בגן-עדן.

אם כן, יוקשו לכאורה שני ענינים: א) במלכות, ענין הסתימות הוא שהפנימיות מתעלה למדריגה גבוהה יותר והחיצוניות יורדת לבריאה-יצירה-עשיה. ובנשמות ענין הסתימות הוא שהפנימיות של נשמה עוסקת בעצמה עם עצמה, ומה אז עם חיצוניות הנשמה? ב) מאחר שתרעין דגן-עדן אסתימו בלילה, מהו ענין עליית נשמות הצדיקים בעת השינה?

וביאר, כי הזדמנות הנשמות שבגן-עדן הוא בהיכלות ועל זה היה הביאור מענין הגדר הרוחני שנפלא מהגדר הגשמי.

"ידוע" אין משמעה שידועים, אדרבה זה גורם צער. כשם שהשגה גורמת עונג ונחת רוח, כך זה שאינו יודע בהשגה גמורה גורם לו הדבר צער ועגמת נפש. כמו שאנו רואים במוחש שמי שמבין ומשיג איזו השכלה טובה הוא בשמחה גדולה, שהוא נהיה שבע מכך, ולהיפך, כשאינו משיג הוא מצטער צער רב.

אך, אחרי הכל, הרי מ"ידוע" אפשר כבר להיות קרוב יותר ל"ידיעה", זה נותן תקוה שאולי יזכו להבין.

אבי אמר לי פעם נקודת הסבר בהשגה שהיא פתח לגדר הרוחני, וזה לשונו הקדוש: שכל משכיל גם כאשר אינך שומע.

גדר הגשמי הוא בתנועה ומנוחה, ויש לו הפסק, ואילו גדר הרוחני הוא חי שאין לו הפסק. בהקדמה זו הסביר מאמר הזהר⁴ "תרעין דגן-עדן אסתימו בלילה" שהוזכר במאמר של ראש השנה.

שם הוסבר, שמה שתרעין דגן-עדן אסתימו בלילה, זה סילוק ועליית פנימיות המלכות למעלה, ואז חיצוניות המלכות "רגליה יורדות" לברר בירורים דבריה-יצירה-עשיה.

ונתבאר שם, שענין זה בנשמות שבגן עדן הוא עבודת

(4) ראה ח"א צב, א. קעב, א. רמב, ב. ועיין בכ"ז תו"א פ' לך ד"ה והבדילה הפרוכת. סהמ"צ מצות מילה פ"ד.

~ אגרת קודש מהרבי הרי"צ לבתו הרבנית חיה מושקא נ"ע ~ תרגום מאידיש

חלק ט"ז

בעלת הבית (= זוגתו) סיפרה לו שבני הבית לא רצו להבדיל ולשבור את הצום, עד שהוא (= ר' שלום) יגיע, אך אני הכרחתי אותם שישברו את הצום, כי הבנתי שמן הסתם הנך ליד ה'מגיד', ועד שה'מגיד' לא ישכב לישון לא תזוז ממנו, והעמידה את גביע-הכסף שמקדשים ומבדילים בו, אחד הילדים הניח את היין והאחרים את נר ההבדלה והבשמים.

לא, אומר ר' שלום. אני הגעתי לכאן רק כדי להביא את צרכי ההבדלה עבור ה'מגיד' ועבור ר' חיים 'פרוש', ה'מגיד' סיים לא מזמן את תפילת הנעילה, אח! בפעם הזאת ראיתי מה זו תפילה! והחל לספר בהתפעלות איך התפלל ה'מגיד' תפילת נעילה, ר' חיים 'פרוש' ועוד כמה אנשים – וכאן מנה כמה שמות מהאנשים שנשארו בבית המדרש – שומעים איך מתפלל ה'מגיד'. כאשר הוא – ר' שלום – סיפר איך קידש ה'מגיד' את הלבנה, והריקוד שהיה אחר קידוש הלבנה, נשאר כולם יושבים ועומדים נדהמים, ולאחר מכן – ממשיך ר' שלום לספר – כאשר אמר ה'מגיד' שזה זמן ידוע הוא (= ה'מגיד') מבדיל על "פאלין", לכן הגעתי לכאן לקחת "פאלין".

אמור אתה בעצמך – אומרת לו בעלת הבית (= זוגתו) – תהיה בריא, וששנה טובה תהיה לכולנו, האם אתה היית צריך להטריח את עצמך, לא יכולת לשלוח מאן-דהוא? – שוכח הנך על הכבוד שיש לך ברוך-השם, בלי עין הרע ובשעה טובה, בית שנותן הרבה צדקה, שלא לדבר הרי זה בית מלא תורה וגדולה – והנך רץ בעצמך להביא הבדלה ל'מגיד'?! נכון, אמנם שהנני רק "אשה", אך ברוך-השם ראיתי אנשים גדולים וחשובים, אבי עליה-השלום, דודי הגאונים הידועים, לך איני צריכה לספר, אתה זוכר היטב את מה שסיפרה אמי עליה-השלום בסודי סודות, איך התנהג אבי עד שאתה בעצמך אמרת שבגמרא הקדושה כתוב שאחד האנשים החשובים התגנב בחשאי לראות איך עוד צדיק גדול מתנהג, אני ראיתי עולם מלא של אנשים גדולים, – ובפנותה לבניה ולחתניה, אמרה – "אך עניו כזה כמו אביכם לא ראיתי"!

את הרי – אומר ר' שלום – האשה החשובה ואשת חיל האמיתית, תני כבר כל מיני תרגימא וצרכי הבדלה עבור כל אלה שנמצאים עדיין בבית המדרש, ותני לי קצת "פאלין", אני ממחר, כבר די מאוחר.

החתנים – בשמעם שחותנם הולך חזרה לבית המדרש, הצטרפו אליו. שני החתנים המבוגרים רגזו מאד, אמנם הם לא דיברו מאומה, אך בליבם פנימה היו להם טענות כבדות על ה'מגיד'.

כאשר הגיעו – ר' שלום, חתני ושני בניו – הבחורים – שנשאו את צרכי ההבדלה ושאר הדברים לשבירת הצום – לבית המדרש, פגשו הם כמה מנינים של אנשים נכבדים יושבים ועומדים סביב השולחן הדרומי, ומדברים בהתלהבות וחוזרים על הסיפורים ששמעו לפני-כן מר' חיים 'פרוש' (= אשר נמצא כעת בחדרו של ה'מגיד' ר' מרדכי). הוא – ר' חיים – סיפר מה ששמע אודות הצדיק הגדול מוואהלין פאדאליא – הבעל-שם-טוב – כפי שהוא מכונה באיזורים ההם.

כאשר צייר לעצמו ר' מרדכי היטב את פניו הקדושות של רבו הקדוש – הבעל-שם-טוב – ונזכר באופן מדוייק וברור במראהו ובטון הדיבור בזמן שהרבי – הבעל-שם-טוב – מסר לו (= לר' מרדכי) את דברי השליחות, התאדמו פניו ונכנס להתלהבות גדולה, נעמד ואמר: אלו המילים הקדושות שרבי הקדוש הבעל-שם-טוב אמר לי, והנני מוסרם אות באות כפי שקבלתי מרבי:

"ולר' חיים תאמר, שכאשר יגיע אלי, אתן לו סדר בלימוד הזוהר ומדרש, ותהיה לו פתיחת הלב".

ר' מרדכי – בהיותו בעל חוש בנגינה – השתדל לחזור על מילים אלו באותו טון ומנגינה כפי ששמע מרבו, ושליחות זו חזר עליה שלש פעמים, אחת אחרי השניה.

כאשר שמע ר' חיים את דבר השליחות ששלח אליו הבעל-שם-טוב הקדוש, ראה בזה – ר' חיים – 'רוח הקודש' ממש, שהצדיק הגדול (= הבעל-שם-טוב) יודע מחשבות, התפעל מאד מכך, אור של שמחה אפף אותו, וכולו קרן מאושר.

בראות ר' מרדכי את השמחה הרבה שיש לר' חיים, עשה זה עליו (= על ר' מרדכי) רושם אדיר – הוא ראה ששליחותו צלחה – עד שתפס בידו של ר' חיים ויצא אתו במחול, בהרהרו שוודאי יודע הרבי – הבעל-שם-טוב – שהוא (= ר' מרדכי) מסר לר' חיים את השליחות, והרבי (= הבעל-שם-טוב) רואה את השמחה שיש לר' חיים מקבלת שליחות זו.

בהתבוננו עמוקות בזה איך שהרבי – הבעל-שם-טוב – רואה הכל, ובוודאי מקבל נחת מהקירוב שר' חיים מתקרב, פתח ר' מרדכי בניגון שמחה שְׁלוֹנָה ברגשי געגועים ובריקוד נלהב, בשכחו שעדיין לא הבדילו.

בבתים רבים – שם המתינו למתפללים והאברכים שעדיין לא שבו לביתם מבית המדרש – החלו לתמוה ולהיות "לא רגועים", מדוע נשארו עדיין הבעלים בבית המדרש, כך שבבית המדרש התאסף קהל רב יותר, ובבתי העיירה שעדיין לא ישנו, שמעו שנעשה "משהו" בבית המדרש, מה ואיך לא ידע אף אחד. יש אומרים שה'מגיד' נושא דרשה, אחרים אומרים שר' חיים 'פרוש' ולומדים אחרים הגיעו ל'מגיד' עם שאלה חמורה. כך שבעיירה נהייתה "המולה", ובכמה בתים שכבר הלכו האנשים לישון, התעוררו כמה אחדים.

כאשר נשמע בבית המדרש ניגונו של ה'מגיד', נהרו כולם לעבר ה"חדר שני", היכן שהיה גדרו חדרו של ה'מגיד'. וכמה אברכים רצו מבית המדרש לרחוב האחורי, לשם פנו החלונות מחדרו של ה'מגיד', ומשם ראו את הנעשה בחדרו של ה'מגיד'.

ה"חדר שני" היה די גדול, צר וארוך, אך הנוכחים דחפו ונדחפו עד כדי כך שמחיצת העץ הדקה של חדר ה'מגיד' החלה לנטות הצידה, והדלת נפלה ממקומה.

ר' מרדכי ור' חיים רקדו בהתלהבות ודבקות (= כל כך גדולה) עד שלא הרגישו מה מתרחש סביבם, ושחלק מהנוכחים פלשו לחדרו של ה'מגיד'.

מרגע לרגע גדלה הצפיפות יותר ויותר, כל אלו שראו את הריקוד הנלהב והמתון הבלתי רגיל, את מהלך הניגון השמח עם הפנים המהרהרות בעומק ובפנימיות, הרי בעמדם במקומם נמשכו והתחברו ברעיונותיהם ובהרגשתם עם הרוקדים. ולולי זעקת ילדו של השמש, אשר ישן על הספסל שעמד ליד הקיר של חדרו של ה'מגיד' בפינת ה"חדר שני" – לא היו פוסקים עדיין מלרקוד.

תוך כדי כך, הכריז ר' שלום איונסדער שהוא הביא את צרכי ההבדלה, ור' מרדכי ור' חיים הלכו לבית המדרש לעשות הבדלה, וכל אלה שלא עשו הבדלה הצטרפו להבדלה ולטעימת המזונות שהביא הירשל שלומ'ס.

רושם אדיר עשה על הנוכחים, השינוי בהנהגתו של ר' חיים 'פרוש':

כולם הכירו את הנהגתו של ר' חיים (= עד אז) אשר היה תמיד רק עם עצמו, אף פעם לא שוחח עם אנשים, אלא רק כאשר דיברו או שאלו בעניני לימוד. אף פעם לא ראו כל צל של חיוך על פניו. אפילו בשמחת-תורה היה מכסה את פניו במעיל של ספר-תורה, והיו גוללים אותו (= את ר' חיים) יחד עם ספר-תורה – שהיו נותנים לו להקפות – במפה.

בליל שמיני-עצרת היה עומד ר' חיים לבוש במעיל ספר-תורה על ראשו ועל פניו – כדי שלא יביט חלילה על אנשים שמחוץ לד' אמותיו – והיה כרוך עם הספר-תורה ביחד על ידי מפה – לציין את מה שאומרת הגמרא "קיים זה מה שכתוב בזה" – "זה" – הכוונה לר' חיים – עושה כל מה שכתוב בתורה הקדושה. הוא – ר' חיים – היה עושה שלשה ארבעה סיבובים, בעמדו במקום אחד. וזה היה נקרא שהוא רקד לכבוד התורה ולכבוד הרגל של שמחת תורה,

והגבאים היו מתירים את החיבור שלו למפה, ומכניסים את הס"ת להיכל, ואת ר' חיים היו מובילים לחדר שני, ורק אז היה מסיר מסיר מראשו ומפניו את מעיל (=הספר-תורה) והיה שוב מתיישב במקומו בחשכה והיה שותק, ולאחר מכן היו מובילים אותו בידו לביתו.

ואילו עכשיו – אותו ר' חיים – נעשה דברן מסתכל על אנשים, ולא רק זאת, אלא גם נהיה "רקדן".

ר' מרדכי, עקב היותו במצב רוח מרומם, קרא לכמה מהאברכים וגם לכמה בחורים שידע שיש להם קול ערב, והחל לנגן אתם ניגון, באמרו, שתיכף לאחר היום הקדוש צריכים להתעסק עם הסוכה, והרי סוכות הוא זמן שמחתנו, ולכן צריכים לפאר את החג בנגינה נעימה.

ניגנו משך זמן עד שר' מרדכי נכנס להתלהבות מסויימת, והחל לומר שיחה לבבית אודות הענין של "מצוה בלא כוונה, כגוף בלא נשמה", בקצרה ובמהירות נתן ר' מרדכי להבין את כל הענין איך צריכה להיות "עבודה", ואשר בלי "עבודה" הרי כל המצוות שעושים והתורה שלומדים הם כגופות מתים.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

דבר נסיעת הרב הנ"ל שמה אל הפועל, ויכתוב מכתבים למכיריו שבלונדון לזרזם על זה, וכן לעזור לו בהשגת רשיון הכניסה, או אם יודרש לו איזה סכום גמ"ח, כי טובה כפולה היא בעזרתו ית'.

ידידו הדו"ש ומברכו

יוסף יצחק שניאורסאהן

בבקשה להמציא המכתב הלוטה פה ליד הרב רמ"ז ש"י גוטניק, כי מפני סיבה נאבדה אדרעסתו, ולבקשו שיכתוב לנו מחדש אדרעסתו, ותראו שיב[ו]א לידו ממש.

אם תוכלו לשלוח את הסי' בונה ירושלים שהדפיס ביחאווסקי.

ב"ה. כ"ז אדר, תרפ"ז
לענינגראד

כבוד ידידי ווי"ח אי"א הרב מוהרש"ז
ש"י

שלום וברכה.

במענה על מכתבו מיי"ד אדר, הנה עניתי להתלמיד ש"י אשר יתמיד בלימודו. ובדי"כ צריכה היתה הנהגת תו"א להנהיג, להעמיד, בכל זמן או פעם א' בשנה, תלמידים מוכשרים לקבל משרת רב, שו"ב, משפיע וכדומה.

כתבתי ללונדון ע"ד תלמידנו הרב רמ"ז ש"י גוטניק, ועי"כ אבקש את כבודו בזה להשתדל בכל האפשרי להוציא

תשואות-חן תשואות-חן על מה שהזכירני על מקומות הקדושים

ממכתב ב' סיוון, תשי"ד

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט אייר, תשי"ג
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו המהיר מיום כ' אייר, בו מתפלא על מה שכתבתי לו, שענין הפשרות מרחיק את הבע"ב ולא להיפך, וכותב שאם כן הרי צריך הי' שהרבנים הכי אדוקים שיהי' להם הבתי כנסיות היותר מפוארים וכו'.

הנה דבריי הם מיוסדים על: א) מרז"ל (סוטה מא, ב כגירסת הע"י) כל המחניף כו' לסוף נופל בידו. והרי ענין הפשרה זהו מעין חניפה לאותם הבע"ב חפשים מתורה ומצות, ובמילא על-זה קאי מרז"ל הנ"ל, כי לולא הענין דנופל בידם, הנה -

ב) פשוט שפרנסתו של אדם היא תלויה בהקב"ה ובעניניו של אותו הזקוק לפרנסה, והרי זהו מעיקרי האמונה של איש ואשה הישראלים אשר הקב"ה הוא הזן ומפרנס, והאומר אשר ביד אדם חבירו לקלקל את פרנסתו אף שהקב"ה פסק אחרת, הרי לא לבד שזה היפך האמונה דישראל אלא היפך האמונה דהשגחה בכלל אפילו של אינם יהודים, ויוצא מן הכלל הוא זה שעליו קאי מרז"ל הנ"ל, שאז אין על הקב"ה תלונה במה שנופל הוא במדה ידועה בידי הרשע, היינו שהרשע חפשי להשפיע על פרנסתו.

ג) הקושיא שלו ע"פ שיטה הנ"ל מפני מה אין להרבנים הכי אדוקים הבתכ"נ היותר מפוארים, הרי זו קושיא נושנה, ובלשון הכתוב, מדוע דרך רשעים צלחה, ועיין ג"כ ברכות ז' ע"א, שגם משה רבינו נתקשה ע"ז, ובקש הודיעני נא את דרכיך, וכשיעייני בש"ס הנ"ל ובכמה מקומות בספרים הקדושים, ימצא תירוץ על זה, ואם גם לא ימצא תירוץ, הרי אין זה נוגע לפועל. וכמ"ש כ"ק מו"ח אדמו"ר באחד ממכתביו, שאין כדאי לבלות הזמן על הטפול בהשאלה מדוע דרך רשעים צלחה, וטוב להחזיק בעניני עצמו, וה"ה בנדון דידי, ובכל אופן פשוט בעיני כל איש ומובן שאף שצריך להחזיק בדרכי הטבע ובמילא לדבר ולהשתדל אצל אלו שבהם תלוי קבלת משרה המתאמת, אבל אין זה שבאישים האלה תלוי פרנסתו, אלא אך ורק מפני שפסקה תוה"ק שאין סומכין על הנס, ובמילא צריך לעשות ענינים בדרכי הטבע לקבל הפרנסה מידם, ובמילא מובן אשר אי אפשר שקיום מצוה והידור מצוה תקלקל ח"ו את ההשפעה מהקב"ה שהוא הוא המצוה את המצוה.

ד) ובנוגע לפועל. הנה לא כתבתי במכתבי שגזירה היא שישאר ב... אלא אך ורק שאין לשלול הצעה זו, ועליו לשקול את כל ההצעות שישנן לפניו ולבחור בהטוב יותר לפניו ולפני ב"ב ש"י בגשמיות וברוחניות גם יחד, וכפי הידיעות שכתב אודותם עד עתה, הרי לכאורה בהשקפה שטחית עכ"פ הצעת המשך משרת... יותר טובה בערך השאר, והשי"ת ינחהו בטוב לפניו ולפני כל ב"ב שיחיו בגשמיות וברוחניות.

בברכה.

להדליק נשמות

פרשת השבוע פותחת בצווי השם לאהרן הכהן להדליק את המנורה במשכן ("בהעלתך את הנרת..."). וההפטרָה מדברת על עם ישראל שנמשל למנורה והנרות הם נשמות ישראל.

מהדלקת הנרות במשכן, אנו יכולים ללמוד כמה כללים כיצד מדליקים את הנשמה שבכל יהודי ומקרבים אותו לאור התורה.

1. לאהב כל יהודי: אהרן הכהן הדליק לא רק את נרות המנורה במשכן, אלא גם את נשמות ישראל. הוא היה "אוהב את הבריות ומקרֵבן לתורה", וכך דאג להדליק את הנר של כל יהודי ויהודי. ממנו אנחנו לומדים לאהב כל יהודי, אפלו אחד שהתאר שלו הוא 'בריות' - שהמעלה היחידה שלו היא שהוא רק בריה של השם...

2. לקרב את האנשים לתורה: אסור להוריד ולנסות חלילה לקרב את התורה אל אותם אנשים, על ידי שעושים בה פשרות (לותר על איזו מצוה כדי למצא חן בעיני אנשים), אלא צריך לקרב ולהגביה ולהעלות את האנשים האלה אל התורה. רק כששומרים על התורה בשלמותה נתן לקרב אליה את עם ישראל.

3. להדליק פראוי: את נרות המנורה היה אהרן צריך להדליק "עד שתהא שלהבת עולה מאליה" - שהנר ידלק מעצמו ללא סיוע. כך גם כאשר מקרבים יהודי, צריך להעלות אותו למצב שאור הנשמה שבו ידלק מעצמו פראוי ליהודי. לא רק להגיד לו מה לעשות, אלא ללמד אותו לעשות את הדברים בעצמו ולהיות מסגל ללמד תורה בעצמו.

4. המשימה של פלנו: על מי מטלת החובה להדליק את הנרות? את זה אנו לומדים מכך שהדלקת נרות המנורה היתה כשרה בזר, גם אדם שאינו כהן היה רשאי להדליק את הנרות. על כך אומרת לנו המשנה: "הוי מתלמידיו של אהרן" - כל אחד מאתנו צריך לקרב עוד יהודי לתורה ומצוותיה מתוך אהבת ישראל.

5. ללכת בדרך שהורו לנו: אבל מי היה 'מטיב' את הנרות - מכין אותם להדלקה? את זה אהרן הכהן היה עושה בעצמו. זה אומר לנו שלא כל אחד יכול להמציא דרך משלו איך לקרב יהודים, אלא זו העבודה של הכהן. כשם שהכהן הוא עובד את השם ואין לו עסק עם חמירות העולם, כך גם צדיקי הדורות הם בבחינת ה'כהן' והם המראים לנו כיצד לקרב יהודים. אנחנו צועדים בנתיב שהם הראו לנו ומפיצים את המעינות חוצה.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק ב', עמ' 314. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

פרשת בהעלותך

להיות "שלהבת עולה מאליה": שיהא הער' ידולק' בכחות עצמו, כך שאינו זקוק עוד ל'מדליק'.
(לקוטי שיעור ב עמ' 316)

שני ^ט ואחר־כֵּן יבאו הַלְוִיִּם לַעֲבֹד אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וּמִהֲרַתְּ אֹתָם וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה: ^{טז} כִּי נִתְּנִים נִתְּנִים הַמָּה לִּי מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת פְּטֻרַת כָּל־רָחֵם בְּכוֹר כֹּל מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְקַחְתִּי אֹתָם לִי: ^{יז} כִּי לִי כָל־בְּכוֹר בְּבִנְיַי יִשְׂרָאֵל בְּאָדָם וּבְבַהֲמָה בַּיּוֹם הַפְּתִי כָל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הַקְּדַשְׁתִּי אֹתָם לִי: ^{יח} וְאָקַח אֶת־הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בְּבִנְיַי יִשְׂרָאֵל: ^{יט} וְאִתְּנָה אֶת־הַלְוִיִּם נִתְּנִים | לְאֹהֶרֶן וּלְבָנָיו מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאֹהֶל מוֹעֵד וּלְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִהְיֶה בְּבִנְיַי יִשְׂרָאֵל נֶגֶף בְּגִשְׁתַּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקֹּדֶשׁ: ^כ וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאֹהֶרֶן וְכָל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְלוּיִם כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה לְלוּיִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^{כא} וַיִּתְחַטְּאוּ הַלְוִיִּם וַיִּכַּסּוּ בַגְּדֵיהֶם וַיִּגַּף אֹהֶרֶן אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וַיִּכַּפֵּר עֲלֵיהֶם אֹהֶרֶן לְמַהֲרָם: ^{כב} וְאַחֲרֵי־כֵן באו הַלְוִיִּם לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַתְּם בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי אֹהֶרֶן וּלְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה עַל־הַלְוִיִּם כֵּן עָשׂוּ לָהֶם: ^{כג} וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^{כד} זֹאת אֲשֶׁר לְלוּיִם מִפֶּן חָמָשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה יָבֹאוּ לְצַבָּא צָבָא בְּעֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד: ^{כה} וּמִפֶּן חָמָשִׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצַּבָּא הָעֲבֹדָה וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד: ^{כו} וְשִׁרְתָּ אֶת־אֲחָיו בְּאֹהֶל מוֹעֵד לְשִׁמּוֹר מִשְׁמֶרֶת וְעֲבָדָה לֹא יַעֲבֹד כִּכָּה תַעֲשֶׂה לְלוּיִם בְּמִשְׁמֶרֶתָם: ^{כז}

ח « וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^{כז} דַּבֵּר אֶל־אֹהֶרֶן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת־הַנְּרוֹת אֶל־מוֹל' פְּנֵי הַמְּנוּרָה יֵאָרוּ שְׁבַעַת הַנְּרוֹת: ^{כח} וַיַּעַשׂ כֵּן אֹהֶרֶן אֶל־מוֹל' פְּנֵי הַמְּנוּרָה הַעֲלָה נִרְתִּיהָ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^{כט} וַזֶּה מַעֲשֵׂה הַמְּנוּרָה מִקְשָׁה זָהָב עֲדִיּוּכָה עֲדִי פְרוּחָה מִקְשָׁה הוּא כַּמְרָאָה אֲשֶׁר הָרָאָה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשָׂה אֶת־הַמְּנוּרָה: ^ל וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^{לא} וְקַח אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִהֲרַתְּ אֹתָם: ^{לב} וְכֹה־תַעֲשֶׂה לָהֶם לְמַהֲרָם הַזֶּה עֲלֵיהֶם מִי חָטְאוּ וְהִעֲבִירוּ תַעַר עַל־כָּל־בְּשָׂרָם וּכְבָסוּ בַגְּדֵיהֶם וְהִטְהָרוּ: ^{לג} וְלָקַחוּ פֶר בֶּן־בֶּקָר וּמִנְחָתוֹ סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וּפְרִישֵׁנִי בֶן־בֶּקָר תִּקַּח לְחַטָּאת: ^{לד} וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְהַלְתָּ אֶת־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^{לה} וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי יְהוָה וּסְמַכּוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הַלְוִיִּם: ^{לו} וְהִנִּיף אֹהֶרֶן אֶת־הַלְוִיִּם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת יְהוָה: ^{לז} וְהַלְוִיִּם יִסְמְכוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפָּרִים וְעָשָׂה אֶת־הָאֶחָד חַטָּאת וְאֶת־הָאֶחָד עֹלָה לַיהוָה לְכַפֵּר עַל־הַלְוִיִּם: ^{לח} וְהַעֲמַדְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי אֹהֶרֶן וּלְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לַיהוָה: ^{לח} וְהִבְדַּלְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם:

~ נקודות משיחות קודש ~

בְּהַעֲלוֹתְךָ אֶת הַנְּרוֹת (ח, כ)
הַעֲבֹדָה עַל הַדְּלֵקַת הַנְּרוֹת אֲמַנָּם נֹאמַר לְאֹהֶרֶן הַכֹּהֵן, אֲכַל "הַדְּלֵקָה כְּשֶׁרָה בְּנֵר". לומר לך, שְׁכַל אֶחָד חַיֵּב לַעֲסֹק בְּהַדְּלֵקַת נְשִׁמוֹת יִשְׂרָאֵל וְקַרְיָבֵן לְאַבְיָהֶם שְׁבַשְׁמִים. וְצִרִיד

לֹא־הָיָה וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ
הַהוּא מֵעַמִּיּוֹתָּהּ כִּי אֶקְרַבְנָה יְהוָה לֹא הַקְּרִיב
בְּמַעֲדוֹ חֲמָאוּ יִשְׂאָה הָאִישׁ הַהוּא: וְכִי־יִגֹּדֵר
אֶתְכֶם גֵּר וְעָשָׂה פֶסַח לַיהוָה בַּחֲקַת הַפֶּסַח
וְכַמִּשְׁפָּטוֹ כֵּן יַעֲשֶׂה חֻקָּה אַחַת יְהִיֶה לְכֶם וְלַגֵּר
וְלֹא־זָרָה הָאֲרֶץ: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

או בדרך רהקה . . . וְעָשָׂה פֶסַח לֵה' (ט, ט)

ר"ל אמרו, "האומר אַחַטָּא וְאַשׁוּב, אין מספיקין בידו
לעשות תשובה". אָמְנָם, מי שלא הקריב את הפסח במועדו
משום שסמך על פסח שני - לא מצינו בשום מקום שאינו
יכול לעשות פסח שני; הרי שיש פֶּאן תקון אפילו למי
שאומר "אַחַטָּא וְאַשׁוּב". ולא זו בלבד שאין פֶּאן מלכתחלה
כל הענין של "אין מספיקין בידו", אלא אדרבה: האדם
נצטוו להקריב פסח שני.

(לקוטי שיחות ח עמ' 74)

רביעי ט וביום הקים את־המשפֶּן פֶּסַח הַעֲנָן
את־המשפֶּן לְאַהֲלֵי הָעֵדֻת וּבְעֶרְבֵי יְהוָה עַל־
הַמִּשְׁכָּן כַּמִּרְאֵה־אֵשׁ עַד־בֹּקֶר: ט בן יהיה תמיד
הַעֲנָן יִכְסֶּנּוּ וּמִרְאֵה־אֵשׁ לַיְלָה: ו' וּלְפִי הַעֲלֹת
הַעֲנָן מֵעַל הָאֹהֶל וְאַחֲרָיו כֵּן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וּבְמִקּוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכֹּן־שָׁם הַעֲנָן שָׁם יִחַנוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: ח עַל־פִּי יְהוָה יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל־פִּי
יְהוָה יִחַנוּ כָּל־יְמֵי אֲשֶׁר יִשְׁכֵּן הַעֲנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן
יִחַנוּ: ט וּבַהֲאָרֶץ הַעֲנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן יָמִים רַבִּים
וְשִׁמְרוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא
יִסְעוּ: כ וְאִשׁ אֲשֶׁר יְהִיֶה הַעֲנָן יָמִים מִסְפָּר
עַל־הַמִּשְׁכָּן עַל־פִּי יְהוָה יִחַנוּ וְעַל־פִּי יְהוָה
יִסְעוּ: טא וְאִשׁ אֲשֶׁר יְהִיֶה הַעֲנָן מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר
וְנִעְלָה הַעֲנָן בַּבֹּקֶר וְנִסְעוּ או יוֹמָם וְלַיְלָה וְנִעְלָה
הַעֲנָן וְנִסְעוּ: כב או־יָמִים או־חֲדָשׁ או־יָמִים
בַּהֲאָרֶץ הַעֲנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן לְשָׁכֵן עִלְיוֹ יִחַנוּ
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִסְעוּ וּבַהֲעֲלֹתוֹ יִסְעוּ: כג עַל־פִּי
יְהוָה יִחַנוּ וְעַל־פִּי יְהוָה יִסְעוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת

~ נקודות משיחות קודש ~

כי לי כל פסח בקני ישראל (ח, טז)

אָמְרוּ רַבִּי ל' "תני דומה לו", מה הוא רחום, אף אַתָּה
רחום. וְאֵף פֶּאן: מה הקב"ה פָּדָה אֶת בְּכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל בַּעַת
מַפְּת בְּכוֹרוֹת, אף עלינו להשתדל (מי שחֲדָבֵר בְּיָדוֹ) להציל
אֶת יְלָדָיו וְיָלְדוֹת יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא יִטְמְעוּ בֵּין הַגּוֹיִם. וְאֵף
ש"אלקיכם כֵּהֵן הוּא", וּבִכְהֵן אֵין פְּדִיּוֹן סִבּוֹן - הָרִי אֲדַרְבָּה:
בְּכֵהֵן לֹא מִסְפִּיקִים חֲמִשָּׁה סְלָעִים קָדִי לְפָדוֹתוֹ, כִּי־אִם גּוֹפּוֹ
נִתְקַדַּשׁ עַל־יְדֵי־יְהוָה.

(אגרות קדש ב עמ' קסא)

שלישי ט א וְיִדְבַר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַר־סִינִי
בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֲדָשׁ
הָרִאשׁוֹן לֵאמֹר: ג וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַפֶּסַח
בְּמוֹעֲדוֹ: ד בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרִי־יוֹם בַּחֲדָשׁ הַזֶּה בֵּין
הָעַרְבִים תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ בְּמַעֲדוֹ כְּכֹל־חֻקְתָּיו וְכַכ־
מִשְׁפָּטָיו תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ: ה וְיִדְבַר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח: ו וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַפֶּסַח
בְּרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרִי יוֹם לַחֲדָשׁ בֵּין הָעַרְבִים
בְּמִדְבַר סִינִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן
עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ו וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ
טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם וְלֹא־יָכְלוּ לַעֲשׂוֹת־הַפֶּסַח
בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּקְרְבוּ לְפָנֵי מֹשֶׁה וּלְפָנֵי אֶהֱרֹן בַּיּוֹם
הַהוּא: ז וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים הַהֵמָּה אֵלָיו אֲנַחְנוּ
טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם לָמָּה נִגְדַע לְבַלְתִּי הַקְּרִיב
אֶת־קָרְבָּן יְהוָה בְּמַעֲדוֹ בַּתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
ח וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֹשֶׁה עֲמְדוּ וְאַשְׁמְעָה מִה־יִצְוָה
יְהוָה לְכֶם: ט וְיִדְבַר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
י דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יְהִיֶה
טָמֵא וְלָנֶפֶשׁ אוּ בְדֶרֶךְ רַחֲקָה לְכֶם או
לְדַרְתֵּיכֶם וְעָשָׂה פֶסַח לַיהוָה: יא בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי
בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרִי יוֹם בֵּין הָעַרְבִים יַעֲשׂוּ אֹתוֹ
עַל־מִצּוֹת וּמִרְרִים יֵאכְלֵהוּ: יב לֹא־יִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ
עַד־בֹּקֶר וְעֵצֶם לֹא יִשְׁבְּרוּ־בּוֹ כְּכֹל־חֻקַּת הַפֶּסַח
יַעֲשׂוּ אֹתוֹ: יג וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־הוּא טָהוֹר וּבְדֶרֶךְ

יְהוָה שָׁמְרוּ עֲלֵי פִי יְהוָה בְּיַד מוֹשֶׁה: פ
 י * וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ב עֲשֵׂה לְךָ
 שְׁתֵּי חֲצוּצֹת פָּסָף מִקִּשָּׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם וְהָיוּ
 לְךָ לְמִקְרָא הַעֲדָה וּלְמַסַּע אֶת־הַמַּחֲנֹת:
 ג וְתִקְעוּ בָהֶן וְנוֹעְדוּ אִלַּיךָ פְּלִי־הַעֲדָה אֶל־פֶּתַח
 אֹהֶל מוֹעֵד: ד וְאִם־בָּאֲחַת יִתְקַעוּ וְנוֹעְדוּ אִלַּיךָ
 הַנְּשִׂאִים רֵאשִׁי אֶלְפִי יִשְׂרָאֵל: ה וְתִקְעֶתֶם
 תְּרוּעָה וְנִסְעוּ הַמַּחֲנֹת הַחַיִּים קֹדְמָה:
 ו וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה שֵׁנִית וְנִסְעוּ הַמַּחֲנֹת הַחַיִּים
 תִּימָנָה תְּרוּעָה יִתְקַעוּ לְמַסְעֵיהֶם: ז וּבַהֲקָהִיל
 אֶת־הַקָּהָל תִּתְקַעוּ וְלֹא תִרְעוּ: ח וּבְנִי אֹהֶרֶן
 הַכֹּהֲנִים יִתְקַעוּ בַּחֲצוּצֹת וְהָיוּ לָכֶם לְחֻקַּת
 עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם: ט וְכִי־תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאֶרְצְכֶם
 עַל־הַצֹּר הַצָּרָר אֹתְכֶם וְהִרְעַתֶם בַּחֲצוּצֹת
 וְנִזְכַּרְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְגִשְׁעֶתֶם
 מֵאִיְבֹיכֶם: י וּבְלוֹם שָׁמַחְתֶּם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם
 וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשְׁכֶם וְתִקְעֶתֶם בַּחֲצוּצֹת עַל
 עֲלֹתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִכָּרוֹן
 לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

על עלתיכם ועל זבחי שלמיכם (י, ט)
 עולה, שהיא כלי ל' לה', רומז לבטול מחלט לה'. שלמים,
 שיש בו הנאה לבעלים, רומז לעבודת ה' מתוך הבנה
 והשגה. לכן קדם עולה לשלמים, כי תחלת העבודה צריכה
 להיות מתוך בטול והכנעה.

(לקושי שיחות יג עמ' 28)

חמישי יא ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים
 בחדש געלה הענן מעל משכן העדת: יב ויסעו
 בני־ישראל למסעיהם ממדבר סיני וישכן הענן
 במדבר פארן: יג ויסעו בראשנה על־פי יהוה
 ביד־מושה: יד ויסע דגל מחנה בני־יהודה
 בראשנה לצבאתם ועל־צבאו נחשון בן
 עמינדב: טו ועל־צבא מטה בני יששכר נתנאל
 בן־צווער: טז ועל־צבא מטה בני זבולן אליאב

בן־חלן: ז והורד המשכן ונסעו בני־גושון ובני
 מררי נשאי המשכן: ח ונסע דגל מחנה ראובן
 לצבאתם ועל־צבאו אליצור בן־שדיאור:
 ט ועל־צבא מטה בני שמעון שלמיואל בן־
 צורישדי: י ועל־צבא מטה בני־גד אליסף בן־
 דעואל: יא ונסעו הקהלים נשאי המקדש
 והקימו את־המשכן עד־באם: יב ונסע דגל
 מחנה בני־אפרים לצבאתם ועל־צבאו
 אלישמע בן־עמיהוד: יג ועל־צבא מטה בני
 מנשה גמליאל בן־פרהצור: יד ועל־צבא מטה
 בני בנימין אבידן בן־גדעוני: טה ונסע דגל מחנה
 בני־דן מאסף לכל־המחנות לצבאתם ועל־
 צבאו אחיעזר בן־עמישדי: כ ועל־צבא מטה בני
 אשר פנעיואל בן־עכרון: כא ועל־צבא מטה בני
 נפתלי אחירע בן־עינו: כב אלה מסעי בני־
 ישראל לצבאתם ויסעו: כג ויאמר משה
 לחכב בן־דעואל המדיני חתן משה נסעים |
 אנחנו אל־המקום אשר אמר יהוה אתו אתן
 לכם לכה אתנו והטבנו לך כִּי־יהוה דבר־טוב
 על־ישראל: כד ויאמר אליו לא אלקי פי אם־אל־
 ארצי ואל־מולדתי אלקי: כה ויאמר אל־נא תעוב
 אתנו כִּי | על־כן ידעת חנתנו במדבר והיית לנו
 לעינים: כו והיה כִּי־יתלך עמנו והיה | הטוב
 ההוא אשר ייטיב יהוה עמנו והטבנו לך:
 כז ויסעו מהר יהוה דרך שלשת ימים וארון
 ברית־יהוה נסע לפניהם דרך שלשת ימים
 לתור להם מנוחה: כח וענן יהוה עליהם יומם
 בנסעם מן־המחנה: ט

~ נקודות משיחות קודש ~

וארון ברית ה' נסע לפניהם (י, כג)
 ובו שכרי לוחות מנחים (רש"י)
 שכרי לוחות - רומזים לשפלות ובטול, הדרושים כדי
 לקחת תורה, כמאמר "ונפשי כעפר לכל תהיה (ועל־ידי־יהוה
 דוקא) פתח לבי בתורתך". וטעם הדבר, כי הקב"ה הוא

לשאת את־פְּלִהֵעִם הַזֶּה כִּי כָבֵד מִמֶּנִּי:
 10 וְאִם־כִּכָּה | אֶת־עֲשֵׂה לִי הֲרֹגִנִי נָא הַרְגֵנִי
 אִם־מִצְאָתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְאֶל־אַרְאֶה בְּרַעְתִּי: פ
 11 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֲסַפְּה־לִּי שְׁבָעִים אִישׁ
 מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִדְעַת פִּי־הֵם וְקִנֵּי הָעָם
 וְשִׁטְרֵי וְלִקְחַת אֹתָם אֶל־אַהֲל מוֹעֵד וְהִתְיַצְבוּ
 שָׁם עִמָּךְ: 12 וַיִּרְדְּתִי וּדְבַרְתִּי עִמָּךְ שָׁם וְאַצְלֹתִי
 מִן־הָרִיחַ אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְשִׁמְתִי עֲלֵיהֶם וְנִשְׂאוּ
 אִתְּךָ בְּמִשְׂא הָעָם וְלֹא־תִשָּׂא אִתָּה לְבַדְּךָ:
 13 וְאֶל־הָעָם תֹּאמַר הִתְקַדְּשׁוּ לְמַחֲרֹ וְאֲכַלְתֶּם
 בָּשָׂר כִּי בָכִיתֶם בְּאוֹנֵי יְהוָה לֵאמֹר מִי יֵאכְלֵנוּ
 בָּשָׂר בִּי־טוֹב לָנוּ בְּמִצְרַיִם וְנָתַן יְהוָה לָכֶם בָּשָׂר
 וְאֲכַלְתֶּם: 14 לֹא יוֹם אֶחָד תֹּאכְלוּן וְלֹא יוֹמִים
 וְלֹא | חֲמִשָּׁה יָמִים וְלֹא עֶשְׂרֵה יָמִים וְלֹא
 עֶשְׂרִים יוֹם: 15 עַד | חֲדָשׁ יָמִים עַד אֲשֶׁר־יֵצֵא
 מֵאַפְּכֶם וְהָיָה לָכֶם לְזֹרָא יַעַן כִּי־מֵאַסְתֶּם אֶת־
 יְהוָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם וְתִכְפוּ לְפָנָיו לֵאמֹר לָמָּה
 זֶה יֵצְאוּ מִמִּצְרַיִם: 16 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה שְׁש־מֵאוֹת
 אֶלֶף רִגְלֵי הָעָם אֲשֶׁר אֲנִכִּי בְּקִרְבּוֹ וְאַתָּה אָמַרְתָּ
 בָּשָׂר אֲתֵן לָהֶם וְאָכְלוּ חֲדָשׁ יָמִים: 17 הֲצֵאֵן
 וּבִקֵּר יִשְׁחַט לָהֶם וּמִצָּא לָהֶם אִם אֶת־כָּל־דְּגַיִ
 הַיָּם יֵאָסֶף לָהֶם וּמִצָּא לָהֶם: פ 18 וַיֹּאמֶר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה הִנֵּה יְהוָה תִּקְצֹר עִתָּה תִרְאֶה הִיקָרְדַּךְ
 דְּבָרִי אִם־לֹא: 19 וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶל־הָעָם
 אֵת דְּבָרֵי יְהוָה וַיֵּאָסֶף שְׁבָעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי הָעָם
 וַיַּעֲמֵד אֹתָם סְבִיבַת הָאֹהֶל: 20 וַיִּרְדַּךְ יְהוָה |
 בְּעָנָן וַיְדַבֵּר אֵלָיו וַיֹּאצֵּל מִן־הָרִיחַ אֲשֶׁר עָלָיו
 וַיִּתֵּן עַל־שְׁבָעִים אִישׁ הַזִּקְנִים וַיְהִי בְּנֹחַ עֲלֵיהֶם
 הָרוּחַ וַיִּתְנַבְּאוּ וְלֹא יָסְפוּ: 21 וַיִּשְׂאָרוּ שְׁנֵי־
 אֲנָשִׁים | בְּמַחְנֵה שֵׁם הָאֶחָד | אֶלְדָּד וְשֵׁם הַשֵּׁנִי
 מִידָד וַתִּנַּח עֲלֵיהֶם הָרוּחַ וְהִמָּה בְּכַתְּבִים וְלֹא
 יָצְאוּ הָאֹהֶלָה וַיִּתְנַבְּאוּ בְּמַחְנֵה: 22 וַיִּרְץ הַזֶּעַר
 וַיִּגַּד לְמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֶלְדָּד וּמִידָד מֵתְנַבְּאִים

אִין־סוֹף, וְאִין שָׁכַל נִבְרָא תוֹפֵס בוֹ, וְהוּא הִדִּין לְגַבֵּי תוֹרְתוֹ.
 לְכֹן צָרִיךְ הַנִּבְרָא לְהִגִּיעַ לְבַטוּל מַחְלָט, כִּי רַק אֹז יוֹכֵל
 לְהַשִּׁיג בְּאֵמַת חִכְמָה אֱלֹקִית וְ"לִקְחַת" אֵת הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא
 בְּעֵצָם מַעַל לְנִבְרָא.

(לקוטי שיחות כו עמ' 252)

שְׁש־ 2 וַיְהִי בְּנִסְעֵ הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוֹמְהָ |
 יְהוָה וַיִּפְצְלוּ אִיבֹד וַיִּנְסוּ מִשְׁנֵאִיךָ מִפְּנֵיךָ:
 3 וּבִנְחָה יֹאמַר שׁוּבָה יְהוָה רַבְבוֹת אֶלְפֵי
 יִשְׂרָאֵל: 4 פ יֹא « וַיְהִי הָעָם כְּמַתְאַנְיִם רַע
 בְּאוֹנֵי יְהוָה וַיִּשְׁמַע יְהוָה וַיַּחַר אַפּוֹ וַתִּבְעַר־בָּם
 אֵשׁ יְהוָה וַתֹּאכַל בְּקִצְהָ הַמַּחְנֵה: 5 וַיִּצְעַק הָעָם
 אֶל־מֹשֶׁה וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַתִּשְׁקַע
 הָאֵשׁ: 6 וַיִּקְרָא שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא תִבְעֵרָה
 כִּי־בִעַרָה בָּם אֵשׁ יְהוָה: 7 וְהֵאֲסַפְּסָף אֲשֶׁר
 בְּקִרְבּוֹ הַתְּאוּוֹ תִּאוּהָ וַיִּשְׁבוּ וַיִּכְפוּ גַם בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי יֵאכְלֵנוּ בָּשָׂר: 8 זָכְרֵנוּ אֶת־
 הַדָּגָה אֲשֶׁר־נֹאכַל בְּמִצְרַיִם חֲגֹם אֶת הַקִּשְׁאִים
 וְאֶת הָאֲבִטָּחִים וְאֶת־הַחֲצִיר וְאֶת־הַבְּצָלִים
 וְאֶת־הַשּׁוּמִים: 9 וְעַתָּה נִפְשָׁנוּ יִבְשָׁה אִין כָּל
 בְּלֹתִי אֶל־הַמֶּן עֵינֵינוּ: 10 וְהַמֶּן כּוֹרַע־גַּד הוּא
 וְעֵינֵנו כְּעֵין הַבְּדֹלַח: 11 שְׁטוֹי הָעָם וְלִקְטוּ וּמַחְנוּ
 בְּרַחִים אֹז דְּכּוֹ בְּמִדְכָה וּבִשְׁלוֹ בְּפִרוֹר וְעָשׂוּ
 אֹתוֹ עֲגוֹת וְהָיָה מַעֲמוֹ כְּמַעַם לְשַׂד הַשָּׁמֶן:
 12 וּבְכִרְדַת הַפֶּלַע עַל־הַמַּחְנֵה לֵילָה יִרְדַּךְ הַמֶּן עָלָיו:
 13 וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אֶת־הָעָם בִּכְהָ לְמִשְׁפַּחְתּוֹ אִישׁ
 לְפָתַח אֹהֶלוֹ וַיַּחֲרֹאֵף יְהוָה מְאֹד וּבְעֵינֵי מֹשֶׁה
 רַע: 14 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לָמָּה הִרַעְתָּ
 לְעַבְדְּךָ וְלָמָּה לֹא־מִצְתִי חֶסֶד א' חֵן בְּעֵינֶיךָ לְשׁוּם
 אֶת־מִשְׂא פְּלִהֵעִם הַזֶּה עָלָי: 15 הָאֲנִכִּי הִרִיתִי
 אֵת פְּלִהֵעִם הַזֶּה אִם־אֲנִכִּי יִלְדֹתֶיהוּ כִּי־תֹאמַר
 אֵלָי שְׂאֵהוּ בְּחִיקוֹךָ כְּאֲשֶׁר יִשָּׂא הָאֱמֹן אֶת־הַיִּנּוֹק
 עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּיו: 16 מֵאִין לוֹ
 בָּשָׂר לָתֵת לְכָל־הָעָם הַזֶּה כִּי־יִכְפוּ עָלָי לֵאמֹר
 תִּנְהַלְנוּ בָּשָׂר וְנֹאכְלָה: 17 לֹא־אוּכַל אֲנִכִּי לְבָדִי

במחנה: ^ה ויען יהושע בן־נון משרת משה מבחריו ויאמר אדני משה בלאם: ^ו ויאמר לו משה המקנא אתה לי ומי יתן כל־עם יהוה נביאים פיריתן יהוה את־רוחו עליהם:

~ נקודות משיחות קודש ~

שטוי העם ולקטו (יא, ח)

רשעים, שטוי ולקטו (יומא עה, א)

'לחם' סתם, רומז לחלק הנגלה שבתורה. המן, לחם מן השמים, רומז לפנימיות התורה. העבדה שהמן נתן גם לרשע מלמדנו, כי יש להביא את מעינות פנימיות התורה גם לרשע: אין לה יהודי שאינו ראוי ללמד חלק זה בתורה. וכבר אמרו רז"ל: "המאור שבה (סודות החכמה) מחזירו למוטב".

(לקוטי שיחות ד עמ' 1039)

שביעי ^ז ויאסף משה אל־המחנה הוא וזקני ישראל: ^ח ורוח נסע ו מאת יהוה ויגזו שלווים מן־הים וישש על־המחנה בדרך יום זה וכדרך יום זה סביבות המחנה וכאמתיים על־פני הארץ: ^ט ויקם העם כל־היום תהוה וכל־הלילה וכל יום המחרת ויאספו את־כתיב השלו קרי השליו הממעיט אסף עשרה חמרים וישטחו להם שמוח סביבות המחנה: ^י הבשר עודנו בין שניהם טרם יפרת ואף יהוה חרה בעם ויגד יהוה בעם מפה רפה מאד: ^{יא} ויקרא את־שם־המקום ההוא קברות התאוה פישם קברו את־העם המתאווים: ^{יב} מקברות התאוה נסעו העם חצרות ויהיו פחצרות: פ ^{יג} ותדבר מרים ואהרן במשה על־אדות האשה הפשית אשר לקח פיי־אשה כשית לקח: ^{יד} ויאמרו הרק אדך־במשה דבר יהוה הלא גם־בנו דבר וישמע יהוה: ^{טו} והאיש משה כתיב ענו קרי עניו מאד מכל האדם אשר על־פני האדמה: ^{טז} ויאמר יהוה פתאם אל־משה ואל־אהרן ואל־מרים צאו שלשתכם אל־אהל

מועד ויצאו שלשתם: ^ה וירד יהוה בעמוד ענן ויעמד פתח האהל ויקרא אהרן ומרים ויצאו שניהם: ^ו ויאמר שמעו־נא דברי אִם־יתהו נביאתכם יהוה במראה אלו אתודע בחלום אדבר־בו: ^ז לא־כן עבדי משה בכל־ביתי נאמן הוא: ^ח פה אל־פה אדבר־בו ומראה ולא בחידות ותמנת יהוה יביט ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה: ^ט ויחר־אף יהוה גם וילך: ^י והענן סר מעל האהל והנה מרים מצרעת בשלג ויפן אהרן אל־מרים והנה מצרעת: ^{יא} ויאמר אהרן אל־משה בי אדני אל־נא תשת עלינו חטאת אשר נואלנו ואשר חטאנו: ^{יב} אל־נא תהי פמת אשר בצאתו מרחם אמו ואכל חצי בשרו: ^{יג} ויצעק משה אל־יהוה לאמר אל נא רפא נא לה: ^{יד} ויאמר יהוה אל־משה ואבִיה ירק ירק בפניה הלא תפלם שבעת ימים תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה ואחר תאסף: ^{טו} ותסגר מרים מחוץ למחנה שבעת ימים והעם לא נסע עד־האסף מרים: ^{טז} ואחר נסעו העם מחצרות ויחנו במדבר פארן: פפפ

◆ ◆ ◆

חצי קדיש

ותגדל ויתקדש שמה רפא. אמן בעלמא די כרא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בתיכון וכיומיכון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן והא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבת, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבתתא ונתמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

מפֿטיר ד' וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַבְיָה יָרֵק יָרֵק
בְּפָנֶיהָ הֲלֹא תִכְלֵם שִׁבְעַת יָמִים תִּסְגָּר שִׁבְעַת
יָמִים מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְאַחַר תֵּאֲסֹף: 10 וְתִסְגָּר
מֵרִים מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים וְהָעֵם לֹא
נָסַע עַד־הָאֲסֹף מֵרִים: 11 וְאַחַר נָסְעוּ הָעָם
מִחֲצֹרֹת וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר פֶּאֶרְזִי: 12 פַּפֵּה

קל"ו פסוקים, מהלל"א ל סימן.

~ נקודות משיחות קודש ~

בְּכֹל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא
לְכַאוֹרָה, מֵה שִׁיף נֶאֱמָנוּת קִשְׁאֵי אֶפְשֶׁר לְקַחַת שׁוּם דְּבָר
מִהַבֵּית. אֲלֵא, הַנֶּאֱמָנוּת הִיא בְּכָךְ שְׁלֵא כֹל מֵה שְׁרוּאִים
מְגִלִים. וּמִסְפָּר עַל הָרֵב הַמְּגִיד, שְׁנִכְנַס אֵלָיו תִּלְמִיד אֶחָד
קִדְם שְׁחֹזַר לְבֵיתוֹ. הַמְּגִיד נִפְרַד מִמֶּנּוּ, אִךְ אָמַר לְהַכְרִיא
שְׁיָנְסוּ לְעַבֵּב אוֹתוֹ מִנְּסִיעָתוֹ. הַהַכְרִיא לֹא הִצְלִיחוּ, וְהַתִּלְמִיד
יָצָא לְדַרְכּוֹ. בְּכוֹאוֹ לְבֵיתוֹ, מֵת. וּמֵדוּעַ לֹא אָמַר לוֹ הַמְּגִיד
בְּמִפְרָשׁ שְׁלֵא יִסַּע – כִּי לֹא כָּל דְּבָר מֵתָר לְגִלּוֹת.

(תורת מנחם א עמ' 149)

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עַיִן־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיחַ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אִךְ יָמִים בִּימִינָהּ,
בְּשִׂמְאֹלָה עֵשֶׂר וְכַבּוּד. יי חֲפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וְגִדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מִלְּךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנֹּאמְרִים בְּאַמַּת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל
עַמּוֹ וּבְנְבִיאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

טו) וְנִלְווּ, וַיִּתְחַבְּרוּ. וְהָיוּ לִי
לְעָם, בְּלוֹמֵר לְהֵאמֹן בַּח.
וְשִׁכְנֹתִי בְּתוֹכְךָ, אֲבָל שְׁכִנְתִּי
תִּהְיֶה בְּתוֹכְךָ, וְלֹא בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם

הפטרה לפרשת בהעלותך לקריאה בציבור

ולשמו"ת בזכריה פרק ב"ד

ב יד רַנִּי וְשִׁמְחִי בְּתַצִּיּוֹן כִּי הִנְנִי־בֹא

וְשִׁכְנֹתִי בְּתוֹכְךָ נְאֻם־יְהוָה: טו וְנִלְווּ גוֹיִם רַבִּים אֶל־יְהוָה בַּיּוֹם

עטרת מרים

יד רַנִּי וְשִׁמְחִי בְּתַצִּיּוֹן כִּי
הִנְנִי־בֹא אֶל יְרוּשָׁלַם וְשִׁכְנֹתִי
בְּתוֹכְךָ נְאֻם־יְהוָה: טו אִן וְנִלְווּ
וְתִחַבְּרוּ גוֹיִם רַבִּים אֶל־יְהוָה
בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ לִי לְעָם
שִׁיחְבָּרוּ וַיִּקְבְּלוּ דַת הָאֱמֶת, וּבְכֹל זֹאת

וְשִׁכַנְתִּי בְתוֹכְךָ וְלֹא בְתוֹךְ הַגּוֹיִם וַיִּדְעַתְּ כִּי־יְהוָה צְבָאוֹת שְׁלַחְנִי אֲלֶיךָ כִּי הִשְׁלַחְתָּ מִקֹּדֶמֶת הַיָּמָה לְתוֹרֵר אֶת הַגּוֹיִם, וְשִׁלַּחְתָּ זֶה הוּא אֲלֵיכֶם, לְבָשֶׁר אַחֲכֶם כִּי יֵשׁ מִתּוֹךְ: מִזֶּה וְנִחַל יְהוָה מִמָּקוֹם יִחַל אֶת־יְהוָה לְהוֹיֹת חֲלָקוֹ לְעוֹלָם עַל־אֲדַמַּת הַקִּדְשׁ וְלֹא יִגְלוּ עוֹד מִמֶּנּוּ וּבָחַר עוֹד בִּירוּשָׁלַיִם לְחַשְׁבֵּן שֵׁם שְׁכִנְתִּי

כַּמּוֹ: ז' תָּם כָּל־בָּשָׂר מִפְּנֵי יְהוָה כִּי גֵעוּר מִמְּעוֹן קִדְשׁוֹ: א וַיִּרְאֵנִי בַּמְּרֹאֶה הַנְּבוֹאָה אֶת־יְהוָה שֶׁלַּחְנִי הַבְּהֵן הַגְּדוֹל (הוּא הָיָה בְּהֵן גְּדוֹל בְּתַחֲלִיל זְמַן בֵּית שֵׁנִי, עֵין עֲנָא ג) עֲמֵד לִפְנֵי מַלְאָךְ יְהוָה שָׁחַ אוֹתוֹ עַל מַעֲשָׂיו וְהִשְׁמֵן עֲמֵד עַל־יְמִינוֹ עַל יְמִין יְהוֹשֻׁעַ לְשִׁמְנוֹ לְקַמְרַת עָלָיו שְׁלֹא מִיִּתָּה בְּנֵינוּ שֶׁשָּׂאנוּ נְשִׁים נְקִיּוֹת: ב וַיֹּאמֶר מַלְאָךְ יְהוָה אֶל־הַשְּׂמָן יִגְעַר יְהוָה בְּךָ הַשְּׂמָן וַיִּגְעַר יְהוָה בְּעַל הַרְבִּים בְּךָ הַבַּחַר בִּירוּשָׁלַיִם הַלּוֹא זֶה הָיָה יְהוֹשֻׁעַ הַבְּהֵן הַגְּדוֹל הוּא כְּאֹד עֵין שְׂאֵחָה בּוֹ הָאֵשׁ קָצַת מִצָּל מִאֲשׁ כִּי הוֹשִׁיעַ בָּאֵשׁ עַל־יְדֵי נְבוֹכַדְנֶצַּר עִם אַחָב בֶּן קִלְיָה וְנִכְרְיוֹ וְנִדְקָהוּ נְבִיאֵי הַשֶּׁקֶר, וְיְהוֹשֻׁעַ נִצַּל מִן הַשְּׂרִיפָה (יִרְמִיָּה כט, וּסְנַהֲרִין צג) אֵךְ נִשְׂרַפּוּ בְּנֵינוּ, וְאֵם בֶּן יְכוּתוֹ רַב וְאֵךְ תַּקְמַרְתָּ עָלָיו: ג וְיְהוֹשֻׁעַ הָיָה לְבָשׁ בְּגָדִים צְאוּיִם מְלֻבְּכִים מְעוֹן, כִּי עוֹד יִשְׁבוּ הַנְּשִׁים הַנְּקִיּוֹת תַּחַת בְּנֵינוּ וְלֹא נִשְׂרַפוּ אוֹתָן, וְהוּא לֹא מִיִּתָּה בָּהֶם וְעֵמֵד לִפְנֵי הַמַּלְאָךְ: ד וַיַּעֲזֹב הַמַּלְאָךְ שְׂעִמְדוֹ יְהוֹשֻׁעַ לִפְנֵינוּ וַיֹּאמֶר אֶל הַעֲמִידִים לִפְנֵינוּ לֵאמֹר הַסִּירוּ הַבְּגָדִים הַצְּאוּיִם מֵעָלָיו וְנִשְׂמָנוּ הַפְּהוֹר עַל־רֵאשׁוֹ וַיִּלְבְּשֵׁהוּ בְּגָדִים וּמַלְאָךְ יְהוָה עֲמֵד: ו וַיַּעֲזֹב מַלְאָךְ יְהוָה בִּיהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: ז כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אִם־בְּדַרְכֵי

הַרְבִּים חֲלָקוֹ, לְנַחֲלָתוֹ וְחֲלָקוֹ. יז) תָּם כָּל בָּשָׂר מִפְּנֵי ה', שְׁתַּקּוּ כָּל הָאֲמוֹת מִפְּנֵי ה': כִּי גֵעוּר, לְשׁוֹן הַעֲרָה וְיִקְרָה. מִמְּעוֹן קִדְשׁוֹ, מִן הַשְּׂמָן. לְדַרְתַּת לְעִשׂוֹת נְקִמָה בְּגוֹיִם. א) וַיִּרְאֵנִי, בַּמְּרֹאֶה הַנְּבוֹאָה. עַל יְמִינוֹ, שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ הַבְּהֵן הַגְּדוֹל. לְשִׁמְנוֹ, לְקַמְרַת עָלָיו. עַל שְׁלֹא מִיִּתָּה

הַהוּא וְהָיוּ לִי לְעַם וְשִׁכַנְתִּי בְתוֹכְךָ וַיִּדְעַתְּ כִּי־יְהוָה צְבָאוֹת שְׁלַחְנִי אֲלֶיךָ: מִזֶּה וְנִחַל יְהוָה אֶת־יְהוָה חֲלָקוֹ עַל־אֲדַמַּת הַקִּדְשׁ וּבָחַר עוֹד בִּירוּשָׁלַיִם: ז' תָּם כָּל־בָּשָׂר מִפְּנֵי יְהוָה כִּי גֵעוּר מִמְּעוֹן קִדְשׁוֹ: ג א וַיִּרְאֵנִי אֶת־יְהוָה שֶׁלַּחְנִי הַבְּהֵן הַגְּדוֹל עֲמֵד לִפְנֵי מַלְאָךְ יְהוָה וְהִשְׂמֵן עֲמֵד עַל־יְמִינוֹ לְשִׁמְנוֹ: ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־הַשְּׂמָן יִגְעַר יְהוָה בְּךָ הַשְּׂמָן וַיִּגְעַר יְהוָה בְּךָ הַבַּחַר בִּירוּשָׁלַיִם הַלּוֹא זֶה אֹד מִצָּל מִאֲשׁ: ג וְיְהוֹשֻׁעַ הָיָה לְבָשׁ בְּגָדִים צְאוּיִם וַיֹּאמֶר לֵאמֹר הַסִּירוּ הַבְּגָדִים הַצְּאוּיִם מֵעָלָיו וְנִשְׂמָנוּ הַפְּהוֹר עַל־רֵאשׁוֹ וַיִּלְבְּשֵׁהוּ בְּגָדִים וּמַלְאָךְ יְהוָה עֲמֵד: ו וַיַּעֲזֹב מַלְאָךְ יְהוָה בִּיהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: ז כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אִם־בְּדַרְכֵי

בְּנֵינוּ שֶׁשָּׂאנוּ נְשִׁים נְקִיּוֹת. ב) הַבַּחַר בִּירוּשָׁלַיִם, הַקְּבִ"ה שְׁהוּא בּוֹחַר בִּירוּשָׁלַיִם לְבִנְיָתָהּ. הַלּוֹא זֶה אֹד מִצָּל מִאֲשׁ, כְּלוּמַר, אֵךְ תַּקְמַרְתָּ עָלָיו, הָיָה הוּא כְּמוֹ אֹד (עֵין שְׂמַנְדָּרִים בּוֹ אֶת הָאֵשׁ) שֶׁנִּצַּל מִאֲשׁ. כִּי יְהוֹשֻׁעַ הָיָה מְשַׁלֵּךְ בָּאֵשׁ עַל יְדֵי נְבוֹכַדְנֶצַּר עִם אַחָב בֶּן קִלְיָה וְנִכְרְיוֹ בֶּן מַעֲשֵׂה נְבִיאֵי הַשֶּׁקֶר, וְיְהוֹשֻׁעַ נִצַּל מִן הַשְּׂרִיפָה (כְּמוֹ שְׂאֵמְרוֹ בְּמִסְכַּת סְנַהֲרִין דף צג, א). וְאֵם בֶּן יְכוּתוֹ רַבָּה, וְאֵךְ תַּקְמַרְתָּ עָלָיו. ג) הָיָה לְבָשׁ בְּגָדִים צְאוּיִם, כְּלוּמַר עֲדוֹן הָיָה עָלָיו הַעוֹן שְׁלֹא מִיִּתָּה בְּנֵינוּ. ד) הַסִּירוּ הַבְּגָדִים הַצְּאוּיִם מֵעָלָיו, כְּלוּמַר הַפְּרִישׁוּ אֶת בְּנֵינוּ מִנְּשׂוֹתֵיהֶם הַנְּקִיּוֹת, וַיִּסַּר הַעוֹן מִיְהוֹשֻׁעַ. וַיֹּאמֶר אֲלֵיוֹ, הַמַּלְאָךְ אָמַר לְיְהוֹשֻׁעַ, הַעֲבַרְתִּי מֵעָלֶיךָ עוֹנֶךָ, בְּמָה שְׂצִוִיתָ לְהַפְּרִישׁ בְּנֵינוּ מִהַנְּקִיּוֹת, הַעֲבַרְתִּי מֵעָלֶיךָ הַעוֹן שֶׁהָיָה בְּךָ. מַחְלְצוֹת, חֲלִיפוֹת בְּגָדִים נְאִים, כְּלוּמַר וְכִיּוֹת. ה) וַיֹּאמֶר, זֶה מִאֲמַר וְכִרְיָה נְבִיאֵי שְׂאֵמְרוֹ, הַתְּפַלְתִּי עָלָיו. צְנִיף טְהוֹר עַל רֵאשׁוֹ, כְּלוּמַר שֶׁהָיָה לוֹ כְּתוֹר כְּהֵנָּה גְּדוֹלָה לוֹ וְלִרְעוֹ אֲחֵרִים, כִּינֵן שֶׁפָּרְשׁוּ מִן הַנְּשִׁים הַנְּקִיּוֹת. וּמַלְאָךְ ה' עֲמֵד, כִּדְ רָאָה וְכִרְיָה בַּמְּרֹאֶה הַנְּבוֹאָה, שְׂעֵד שֶׁשִּׁימְנוֹ הַצְּנִיף הַטְּהוֹר עַל רֵאשׁוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ, הָיָה מַלְאָךְ ה' עוֹמֵד. ו) וַיַּעֲזֹב, הַתְּרָה בּוֹ. ז) תְּרִין אֶת בֵּיתִי, תִּשְׁפַּט וְתַחֲהֵה כְּקוֹדֵם עַל בֵּית מִקְדָּשִׁי. חֲצֵרִי, הַעוֹרָה וְסִבִּיבוֹת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְנִתַּתִּי לְךָ

אֵי וְכִרְיָה אֲמַרְתִּי אֶל הַמַּלְאָךְ וַיִּשְׂמוּ צְנִיף טְהוֹר עַל־רֵאשׁוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ לְחַנְכוֹ לְחִיּוֹתוֹ שׁוּב בְּהֵן גְּדוֹל עִם מִצְנַפֶּת עַל רֵאשׁוֹ, וְנִתְקַבְּלוּ דַבְּרֵי וַיִּשְׂמָנוּ הַצְּנִיף הַטְּהוֹר עַל־רֵאשׁוֹ וַיִּלְבְּשֵׁהוּ בְּגָדִים שֶׁל בְּהֵן גְּדוֹל וּמַלְאָךְ יְהוָה עֲמֵד בְּכָל מִשְׁחָה הַזֶּה שֶׁנִּשְׁעָה כָּל זֶה: ו אָז בָּעֵת הַלְּבִישׁ אוֹתוֹ בְּנֵינוּ בְּהֵן גְּדוֹל וַיַּעֲזֹב מַלְאָךְ יְהוָה בִּיהוֹשֻׁעַ הַעֵד וְהַתְּרָה בּוֹ בְּשֵׁם ה' לֵאמֹר: ז כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אִם־בְּדַרְכֵי תִלְךָ שְׂתַתְּנֶנָּה בְּמִדּוֹת ה' וְאֵם אֶת־מִשְׁמַרְתִּי מִשְׁמַרְתִּי תוֹרַת ה' וּמִצְוֹתָיו תִּשְׁמָר וְגַם־אֶתְּהֵה תְּרִין אֶת־בֵּיתִי שִׁשְׁנִים עַל עֲבֹדַת הַבַּיִת וְרֵבִי תִקְרָבֶנָּה וְגַם תִּשְׁמָר אֶת־חֲצֵרִי אֶת הַמִּצְוֹת הַמִּקְדָּשׁ

מהלכים, בזמן תחת הפתחים אהיה אותך ותהיה מחלה. בין העומדים האלה, בין המלאכים שהם עומדים וקמים לעולם. ח) ורעיך, הם הנגה מישאל וגוריה. פי אנשי מופת הפה, שגם הם נצלו מכבשן האש כמוך, וראויים הם להעשות נסים על ידם. כי הנני מביא, כלומר,

והדבור הוא שהנני מביא. את עבדי צמח, את המלך המשיח. כמו שכתוב "והקמיתו לדור צמח צדיק" (ירמיה כג, ה). ט) כי הנה האבן, יסוד הבית אשר יסדתי בימי בורש, ואחר כך נתפסלה המלאכה. על אבן אחת שבעה עינים, סופו להרחיב על אחד פי שבעה, פי נתן הקב"ה עניו להרבות את כבוד הבית בכנינו. הנני מפתח פתחה, מתיר את לשונך, כלומר, מפר עצת היום אשר כתבו שמתו לבטל את המלאכה. ומשתי, והסירותי את עון, את העונות וענשם. ביום אחד, ביום שיסוד ההיכל, או תשכנו לבטח. י) אל תחת גפן וגו', כלומר תשבו לבטח, איש תחת גפנו ותאנחו. ב) וגלה על ראשה, ממעל על ראשה היה מען כמראה ספל גדול עגול. ובה היה השמן. ושבעה גרותיה עליה, על קני המנורה היו שבעה גרותיה, הם הכלים שבהם הפתילות והשמן להאיר. שבעה ושבעה מוצקות, לכל נר היו באים שבעה צנורות קטנים שהשמן יב מן הגלה דרך אותן מוצקות לכל נר וגו'. ג) ושנים זיתים עליה, אצל המנורה היו שני אילנות שהזיתים גדלים בהם. ד) מה אלה אדני, מה זה שהזיתים נמסקים מאליהם, והשמן בא אל הנרות

להשגיח על משמרת הבית בכל פרטיו, או אני מבטיח לך ונתתי לך יצא מןך חסד לעתיד לבא שישמשו בבית השלישי שהם יתקדשו כמלאכים, והם יהיו מהלכים בין המלאכים הנצחיים העומדים לפני ה' האלה ויתחלבו עמם בתיהם: ח שמענא יהושע | הכתן הגדול אתה ורעיך

הנגה מישאל וגוריה הישבים לפניך פראנשי מופת הפה פי נצלו מכבשן האש כמוך, ומהראוי לחדר הדבור גם להם, והדבור הוא פיהנני מביא באחרית הימים את עבדי צמח את מלך המשיח: ט פי | הנה האבן שהשם ביסוד בנין בית העתיד אשר נתתי בך ורכבל, מוכן הוא לפני יהושע על-אבן אחת שבעה עינים לשמירות רבות מאת המקום ברוך הוא על הכנף הוא הנני מפתח פתחה ה' בעצמו יתקן צרות על האבנים לפתחן, כלומר הוא יתן פה ועור על המלאכה. נאם יהנה צבאות ומשתי והסירותי את-עון הארץ יהיה ביום אחד פי או לא יקמו עוד ועונות הקודמים אסלה, ואז י ביום ההוא שיוסד החיכל נאם יהנה צבאות או תשכנו לבטח תקראו איש לרעהו אל-תחת גפן ואל-תחת תאנה לשבת בצלה ולאכול מפריה מרוב הטובה שיהיה אז: א תביא לא הבין את המראה הקודם, ולא ידע הכונה על מה שאמר שפתח פתחה שבעה עינים, ועל כן נפל בשניה ותרדמה ולשב המלאך הדבר פי הגעני ויעירני פאיש אשר-יעור משנתו: ב ויאמר אלי מה אתה ראה ואמר ראיתי והנה ושבעה גרותיה עליה שבעה ושבעה מוצקות לגרות אשר על-ראשה: ג ושנים זיתים עליה אחד מימין הגלה

ואחד על-שמאלה: ד ואען ואמר אל-המלאך הדבר פי לאמר מה-אלה אדני: ה ויען המלאך הדבר פי ויאמר אלי הלוא

שבעה ושבעה מוצקות לכל נר וגו' באין שבעה צנורות קטנים שהשמן יב מן הגלה דרך אותן מוצקות לגרות אשר על-ראשה: ג ועוד ראיתי ושנים אילני זיתים עמדו עליה אצל המנורה, אחד מימין הגלה ואחד על-שמאלה: ד ואען תרמותי קול ואמר אל-המלאך הדבר פי לאמר מה-אלה אדני על מה באו אלה לרמוז: ה ויען המלאך הדבר פי ויאמר אלי הלוא ידעת לדעת מה-הפיה אלה ואמר לא אדני

לא השכלתי לדעת: ו וַיֵּעַן וַיֹּאמֶר אֵלַי לֵאמֹר זֶה כְּמוֹ כְּמוֹנְתָה שֶׁהַכֵּל
 נַעֲשֶׂה מַעֲצָמוֹ, וְהוּא רָמוֹ לְדַבְרֵי־יְהוָה אֶל־זֶרְבָבֶל עַל הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ הַבֶּא
 מְנַרְע זֶרְבָבֶל לֵאמֹר אִי תִהְיֶה הַנְּהַנֵּת ה' לֹא בְחַיִּל וְלֹא בְכֹחַ כִּי
 אִם־בְּרוּחֵי שְׁרוּת ה' לִבְדּוֹ יִהְיֶה
 וַיִּמְשֹׁל אָמֵר יְהוָה צְבָאוֹת: ז עַל
 מֶלֶךְ גּוֹג יֹאמֶר מִי־אַתָּה שֶׁתִּחְשׁוֹב
 שְׂאֵתָה הִרְהַגְדֹּל לַעֲמֹד לִפְנֵי
 זֶרְבָבֶל כְּפָנַי הַמְּשִׁיחַ לְכָל יוֹכֵל לַעֲבוֹר,
 לֹא כֵן, כִּי לְמֹלְדוֹ תִּהְיֶה לְמוֹיֶשֶׁר וְכַקֵּל
 יַעֲבוֹר וְהוֹצִיא וּמֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ יוֹצִיא
 אֶת־הָאֶבֶן הַרְאֵשֶׁה הַרְאִישׁוֹן
 לְהַצִּיחָה בִּיסוּד בְּנֵן בֵּית הַעֲמִידָה, וְאִי
 יִשְׁמִיעוּ תְּשׁוּאוֹת וְהַמְּיָה לֵאמֹר חֵן חֵן
 לָהּ לֵאבֹן הוֹאֵת יֵשׁ לָהּ חֵן רַב כְּעֵינִי
 כָּלֵם:

מאלי. (1) זֶה דְבַר ה' אֶל זֶרְבָבֶל לֵאמֹר, זֶה סִימֹן לְךָ לְהַכְמִיחַ עַל
 מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ שֶׁבֶא מְנַרְע זֶרְבָבֶל. לֹא בְחַיִּל וְלֹא בְכֹחַ, כְּלוּמַר, כְּמִשְׁלַחַתוֹ
 עַל הָאֲמוֹת לֹא תִהְיֶה עַל יְדֵי צְבָאוֹת תַּיִלִים רַבִּים וְלֹא בְכֹחַ וְרוּעוֹ וּבְכֶשֶׁם
 בְּמִלְחָמָה. כִּי אִם בְּרוּחֵי, הוּא
 יִמְשֹׁל בְּאֲמוֹת מְכַלֵּי מַרְחַ מִלְחָמָה, וְרַק
 בְּרוּחֵי, כְּלוּמַר בְּרַצוֹנִי אֲשֶׁר אֲמֵן בְּלִב
 הָאֲמוֹת לְהִיּוֹת נִכְנָעִים לוֹ וְסָרִים
 לְמִשְׁמַעְתּוֹ. (2) מִי אַתָּה הִרְהַ
 הַגְדֹּל, אַתָּה מֶלֶךְ גּוֹג שֶׁהֵנָּךְ חוֹשֵׁב
 עַצְמְךָ כְּהַר גְּדוֹל לַעֲמֹד בְּדַרְכּוֹ שֶׁל
 הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, מַה כֵּחַ יֵשׁ בְּךָ. לִפְנֵי
 זֶרְבָבֶל לְמוֹיֶשֶׁר, לְמוֹל הַמֶּלֶךְ
 הַמְּשִׁיחַ תִּהְיֶה כְּאַרְצֵן מִיִּשׁוּר לַעֲבוֹר
 בְּקַלּוֹת, וְלֹא תוּכַל לַעֲשׂוֹת שׁוּם עֲבוֹב.
 וְהוֹצִיא אֶת הָאֶבֶן הַרְאֵשֶׁה,
 הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ יוֹצִיא אֶת הָאֶבֶן הַפּוֹכֵה
 וְהַחֲשׁוּבָה לְהַצִּיחָה בִּיסוּד בְּנֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. תְּשׁוּאוֹת חֵן חֵן לָהּ, אִי יִשְׁמַע קוֹל תְּשׁוּאוֹת, שֶׁכָּלֵם יַעֲנֵנִי וַיֹּאמְרוּ "הִנֵּה לֵאבֹן הוֹאֵת יֵשׁ לָהּ חֵן רַב", כִּי הִיא
 מוֹכֵה וְחֲשׁוּבָה עַד מְאֹד.

יְדַעַת מְהֵרָה אֱלֹהִים וַאֲמַר לֹא אֲדַנִּי:
 ו וַיֵּעַן וַיֹּאמֶר אֵלַי לֵאמֹר זֶה דְבַר־יְהוָה
 אֶל־זֶרְבָבֶל לֵאמֹר לֹא בְחַיִּל וְלֹא בְכֹחַ
 כִּי אִם־בְּרוּחֵי אָמֵר יְהוָה צְבָאוֹת:
 ז מִי־אַתָּה הִרְהַגְדֹּל לִפְנֵי זֶרְבָבֶל
 לְמוֹיֶשֶׁר וְהוֹצִיא אֶת־הָאֶבֶן הַרְאֵשֶׁה
 תְּשׁוּאוֹת חֵן חֵן לָהּ:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוֹר כָּל הָעוֹלָמִים, צְדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
 הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק:
 נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא
 יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל
 דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמִהְרָה
 בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:
 שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדֶיךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
 בְּמִהְרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵינוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
 אַחֲרֵיהֶם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
 בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְגַן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנִּתְּתָ לָנוּ יי
 אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וְלִתְפָאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ

מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

ד לְמַטֵּה נִפְתְּלֵי נַחְבֵּי בְּנוֹפְסֵי: ט לְמַטֵּה גֹד גְּאוּאֵל בְּנוֹמְכֵי: טו אֱלֹה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־ שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־הָאָרֶץ וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשִׁיעַ בְּנוֹנוֹן יְהוֹשֻׁעַ: (ישׂאל) ז וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־אָרֶץ כְּנָעַן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם עָלוּ זח בְּנֹגֵב וְעַלִּיתֶם אֶת־הָהָר: יח וּרְאִיתֶם אֶת־ הָאָרֶץ מֵהֵיחָא וְאֶת־הָעֵם הַיֹּשֵׁב עָלֶיהָ הַחֹזֵק הוּא הַרְפָּה הַמְעֻט הוּא אִם־רַב: טו וּמָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר־הוּא יֹשֵׁב בָּהּ הַטּוֹבָה הוּא אִם־רָעָה וּמָה הָעָרִים אֲשֶׁר־הוּא יֹשֵׁב בָּהֶנָּה הַבְּמִחְנִים אִם בְּמִבְצָרִים: כ וּמָה הָאָרֶץ הַשְּׂמֹנֶה הוּא אִם־רְזוּה הַיֹּשֵׁבָה עַץ אִם־אֵין וְהַתְּחֹזְקֹתֶם וְלִקְחֹתֶם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וְהַיְמִים יְמֵי כְּבוֹרֵי עֵנְבִים:

יג א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ב שְׁלַח־לְךָ אֲנָשִׁים וַיְתַרּוּ אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר־אָנֹכִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמַטֵּה אֲבֹתָיו תִּשְׁלָחוּ כָל נְשִׂיא בָהֶם: ג וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּאָרָן עַל־פִּי יְהוָה כָּלֶם אֲנָשִׁים רֵאשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל הַמָּה: (לוי) ד וְאֵלֶּה שְׁמוֹתֵם לְמַטֵּה רְאוּבֵן שְׁמוּעַ בְּנוֹזְכּוֹר: ה לְמַטֵּה שְׁמֵעוֹן שִׁפְטַת בְּנוֹחֹרִי: ו לְמַטֵּה יְהוּדָה כָּלָב בְּנוֹ־פִנְחָה: ז לְמַטֵּה יִשְׂשָׁכָר וַיָּגָל בְּנוֹ־יוֹסֵף: ח לְמַטֵּה אֶפְרַיִם הוֹשִׁיעַ בְּנוֹנוֹן: ט לְמַטֵּה בְנִימֵן פִּלְטִי בְנוֹ־רְפוּא: י לְמַטֵּה זְבוּלֹן גְּדִיאֵל בְּנוֹ־סוּדִי: יא לְמַטֵּה יוֹסֵף לְמַטֵּה מְנַשֶּׁה גְּדִי בְנוֹ־סוּסִי: יב לְמַטֵּה דָן עַמִּיאֵל בְּנוֹ־גַמְלִי: יג לְמַטֵּה אֲשֶׁר סְתוּר בְּנוֹ־מִיכָאֵל:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה סיון, תשי"ג
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה על הודעתו יום הולדת שלו ביום א' תמוז הבע"ל, הנה בטח ינהג בסדר יום הולדת, בעלי לתורה, התבודדות לשעה עפ"י הכתוב בלוח היום יום י"א ניסן תשי"ג, לימוד מאמר דא"ח ביום זה ואם אפשר בע"פ וחזרתו אח"כ בחבורה ביום זה עצמו או בש"ק הבא אחריו, וכן בנתינת צדקה קודם תפלת שחרית ומנחה. והשי"ת יצליחו שיהי יר"ש חסיד ולמדן ויסתדר בקרוב באופן המתאים לפניו בגשמיות וברוחניות גם יחד.

לפלא שאין מזכיר דבר ע"ד לימודיו בנגלה ובחסידות וכן ע"ד פעולותיו בזה על אחרים והרי סו"ס הרי זהו כל האדם. איז אף ווען לייגסט עס אפ?

בברכה.

ביאורים לפרקי אבות

פרק ג משנה יז

רבי אלעזר בן עזריה אומר, אם אין תורה, אין דרך ארץ. אם אין דרך ארץ, אין תורה. אם אין חכמה, אין יראה. אם אין יראה, אין חכמה. אם אין דעת, אין בינה. אם אין בינה, אין דעת. אם אין קמה, אין תורה. אם אין תורה, אין קמה. הוא היה אומר, כל שחכמתו מרבה ממעשיו, למה הוא דומה, לאילן שענפיו מרבין ושרשיו מעטין, והרוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו, שנאמר: והיה בערער בערבה ולא יראה כי יבוא טוב ושכן חררים במדבר ארץ מלחה ולא תשב. אבל כל שמעשיו מרבין מחכמתו, למה הוא דומה, לאילן שענפיו מעטין ושרשיו מרבין, שאפלו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזין אותו ממקומו, שנאמר: והיה בעץ שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו ולא יראה כי יבא הם, והיה עלהו רענן, ובשנת בצרת לא ידאג, ולא ימיש מעשות פרי:

~ נקודות משיחות קודש ~

אין שום דבר, ולכן "אם אין תורה, אין דרך-ארץ" אלא כדי שלא נאמר שיש להסתפק בתורה לבד, לכן מבהירה המשנה ש"אם אין דרך ארץ, אין תורה" ולכן צריך גם דרך-ארץ. אבל הוא צריך להיות מושתת ומיוסד על התורה.

(שיחות קודש תשל"א – פרשת אהו"ק)

התנא משווה חכמה לענפים, ומעשים לשורשים. לכאורה, ההשוואה היתה צריכה להיות הפוכה בדיוק – שהרי החכמה היא המקור והשורש לכל המעשים שבאים רק לאחר מכן; לפי זה ראוי היה להשוות חכמה לשורשים ומעשים לענפים!?

להבנת הענין יש להביא את דברי הגמרא³, "שורש זו הנשמה וענף זה הגוף". ויש לעיין, כיצד משווים ענף ושורשים לגוף ונשמה; שכן, בעוד הענפים צומחים מן השורשים, הגוף אינו נברא מן הנשמה (אלא הם נבראים שונים שחוברו יחדיו)?

ההסבר הוא: באומרה "ענף זה הגוף", אין כוונת הגמרא לגוף הגשמי, אלא לחלק מן הנשמה (עצמה) היורד ו"מתלבש" בתוך הגוף⁴. את החלק הזה בנשמה משווה הגמרא ל"ענף", כי אמנם השורש של חלק זה הוא באותו חלק עיקרי של הנשמה, שכידוע⁵ אינו יורד למטה להתלבש בגוף.

ההבדל בין שני חלקי הנשמה מתבטא בהשפעתם על גוף האדם: החלק בנשמה ש"מתלבש" בגוף הגשמי, הוא מוגבל (בהתאם למגבלות הגוף) ועל-כן גם השפעתו על

בלשון המשנה קיים לכאורה סתירה, כקושיית המפרשים: כי באמרו אם אין תורה אין דרך-ארץ, נראה שאי אפשר לקנות הדרך-ארץ אם לא שקדמה אליה קניית התורה מקודם, ואחר כך אומר אם אין דרך ארץ אין תורה, שאי אפשר לקנות התורה אם לא שקדם אליה מתחילה דרך-ארץ¹?

יש שתירצו, שאמנם אין מדובר בקדימה ואיחור, אלא שצריכים את שניהם יחד, ואי אפשר לזה בלא זה². ומה שבחרה המשנה להתחיל בתורה דוקא, הוא משום שרוב בני ישראל שייכים לדרך-ארץ יותר מאשר לתורה, ומכיון שהתורה על הרוח תדבר, לכן תחילה מדברת המשנה לאלו ה"בעלי דרך ארץ" שידעו, שאם אין תורה אין דרך-ארץ! ואח"כ מדברת המשנה ל"בעלי תורה" שהם המיעוט, שידעו שאם אין דרך-ארץ אין תורה.

אלא שלפי זה לא מובן סוף המשנה "אם אין קמה אין תורה אם אין תורה אין קמה", שגם כאן צריך לומר שאין זה קדימה ואיחור, כי אם שניהם יחד, ואי אפשר לזה בלא זה. אבל היאך אפשר להסביר טעם להקדמת קמה לתורה, שהרי על פי פירושו הנ"ל צריך לפרש כך: מכיון שהתורה על הרוח תדבר, לכן ראשית מדברים לרוב בני ישראל ה"בעלי תורה" שאם אין קמה – אין תורה, ואח"כ למיעוט ה"בעלי קמה" שאם אין תורה אין קמה. והרי לדאבונו אי אפשר לומר שהרוב הם "בעלי תורה" שצריך להזהיר אותם שאם אין קמה אין תורה.

ועל כן נראה לפרש להיפך, שהעיקר וההתחלה היא בתורה, כהסדר במשנה, וכוונת המשנה לומר שבלי תורה

(1) מדרש שמואל. (2) עיין תוספות יו"ט. (3) סנהדרין קי, ב. (4) "עד שמתפעלת ומקבלת שינויים משינויי הגוף" (שער היחוד והאמונה פ"ז). (5) לקוטי-תורה שלח מ, ב.

"קבלת עול". עבודה כזאת מסמלת ביטול והתמסרות לקב"ה באופן שלמעלה מטעם ודעת ולמעלה מכל מדידה והגבלה שזה מסמל את ענין המעשה.

לפי זה מובנים דברי המשנה, המשווה חכמה לענפים, ומעשה – לשורשים:

עבודת ה' המבוססת על שכל האדם – "חכמתו" – מקורה באותו חלק הנשמה (ה"מתלבש" בגוף הגשמי) ומשול ל"ענף" הנמשך מעיקר הנשמה. לעומת זאת, עבודת המעשה = קבלת עול – מקורה בעיקר הנשמה (שאינו "מתלבש" בגוף הגשמי) המשול ל"שורשים".

(לקוטי שיחות, כרך ד, עמ' 1210)

הגוף מוגבלת. לעומת זאת, אותו חלק בנשמה שאיננו "מתלבש" בגוף, הוא למעלה ממגבלות הגוף וממילא גם השפעתו עליו – בדרך של "מקיף" – היא בלתי מוגבלת.

על-דרך זה הוא בעבודת האדם: ההשפעה שיש לאותו חלק בנשמה המתלבש בגוף, על האדם, היא השפעה מוגבלת ש"על-פי טעם ודעת". לעומת זאת עיקר הנפש, שאינו מתלבש בגוף מביא את האדם לביטול ולהתמסרות לקב"ה באופן מוחלט, ללא כל מגבלות, למעלה מטעם ודעת.

דרגת ביטול זו, שמקורה בעיקר הנשמה (שכאמור, אינה מוגבלת) מתבטאת במיוחד בעבודת ה' בדרך של

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו סיון, תשי"ג
ברוקלין.

שלום וברכה!

(ב...) מ"ש בענין הרדיו שאחד מאברכי התמימים ידבר מזמן לזמן והשאר ישמעו, הנה ידועה השתדלות נשיאינו הק' ואשר דרשו גם מאתנו שיפוצו המעיינות וסעיפיהם במרחב היותר גדול. ולכן אם יש לחשוב ע"ד הנ"ל, צריך לחפש אופן שיוכל להגיע לחוגים רחבים, ולא רק למספר מצומצם של אנשים. וכיון שאיני בקי בהחוקים עד"ז במדינה זו, איני כותב בפרטיות יותר, אבל בודאי ע"י חקירה ודרישה יוכל להוודע גם עד"ז.

(ג) מ"ש אודות השאלה שיבשלו עתה מבלי הכשר תחלה, בהתנורים החדשים שנעשו ע"י עלקטרי, ויכולים לקבוע את מדת החום והלחץ כו', אשר במילא יש לומר שעל זה לא חל הענין דאין אנו בקיאים בחליטה (דן חליטה - יעוין פ"ת ס"י"ח בסי' סט) כו'. הנה כלך מדרך זו, כי באופן כזה הרי ניתנה הבחירה לכל אחד ולכל אחת מהנשים שבידה לפסוק שאלות וכן החום והלחץ וסו"ס יפסקו בזה גם המשרתים האינם יהודים, שלפעמים מוסרים להם את הבישול וכו', וכבר ראינו כמה פרצות שהתחילו מהיתרים כמו אלו (אף שהתחלת ההיתר הי' לפעמים אויסגעהאלטען עפ"י השו"ע), ולא צריכים להראות קונצין כיון שאנו איננו אקראבאטען בצירק כו', כ"א שלוחים של הקב"ה להאיר את העולם באור תורה ומצוה, ובמילא צריך למלוח הבשר ולהדיח קודם ולאחר המליחה. ולא לשכוח שהכוונה והרמז בהוצאת הדם מהבשר ע"י המלח הרי המוסר השכל בזה הוא שצריך להוציא החיות והתוקף מהנה"ב, ורק אז תוכשר להיות בשר כבשר האדם, מלשון אדמה לעליון לאדם העליון היושב על הכסא. והאריכות בזה אך למותר.

זמני יום ראשון ויום שבת
(ה) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		ניצאת שבת	כניסת שבת		
			מג"א		אדמו"ר											
			ש	א	ש	א									ש	א
באר שבע (ק)	5:37	5:36	8:26	8:25	9:06	9:06	10:18	10:18	13:14	13:16	19:42	19:44	20:11	20:14	19:24	20:26
חיפה (ק)	5:32	5:31	8:22	8:21	9:03	9:03	10:16	10:17	13:14	13:15	19:48	19:51	20:15	20:18	19:17	20:30
ירושלים (ק)	5:34	5:33	8:23	8:23	9:04	9:04	10:16	10:17	13:13	13:14	19:47	19:49	20:11	20:14	19:09	20:26
תל אביב (ק)	5:35	5:34	8:24	8:24	9:05	9:05	10:18	10:18	13:15	13:16	19:44	19:47	20:14	20:17	19:24	20:29
אוסטריה, וינה (ק)	4:57	4:54	7:42	7:39	8:53	8:52	10:14	10:14	13:33	13:34	20:49	20:54	21:33	21:38	20:35	21:57
אוסטריה, מלנבורן (ח)	7:28	7:31	9:12	9:14	9:51	9:53	10:42	10:43	12:48	12:49	17:10	17:09	17:40	17:39	16:50	17:51
אוקראינה, אודסה (ק)	5:07	5:04	7:55	7:53	8:59	8:59	10:19	10:19	13:34	13:36	20:45	20:49	21:26	21:30	20:30	21:48
אוקראינה, דוניצק (ק)	4:32	4:29	7:18	7:15	8:27	8:28	9:49	9:49	13:07	13:08	20:23	20:27	21:06	21:11	20:09	21:30
אוקראינה, דניפרופטרובסק (ק)	4:41	4:38	7:26	7:22	8:37	8:38	9:59	9:59	13:18	13:19	20:36	20:40	21:19	21:25	20:22	21:44
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	4:58	4:55	7:35	7:29	8:59	8:58	10:22	10:22	13:44	13:46	21:10	21:14	21:56	22:02	20:56	22:24
אוקראינה, קייב (ק)	4:50	4:47	7:26	7:18	8:51	8:50	10:14	10:14	13:37	13:38	21:03	21:08	21:50	21:56	20:49	22:18
אחד אמריקות, אבו דאבי (ח)	5:33	5:33	8:19	8:19	9:56	9:56	10:05	10:06	12:55	12:56	19:08	19:11	19:35	19:38	18:50	19:49
איטליה, מילאנו (ק)	5:37	5:35	8:26	8:24	9:27	9:27	10:47	10:47	14:00	14:02	21:09	21:14	21:46	21:51	20:52	22:08
אקוודור, קיטו (ח)	6:09	6:10	8:38	8:39	9:09	9:10	10:11	10:12	12:43	12:44	18:16	18:17	18:40	18:41	17:59	18:50
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:54	7:57	9:43	9:45	10:21	10:23	11:12	11:14	13:22	13:23	17:51	17:51	18:20	18:19	17:32	18:31
ארגנטינה, ברילינה (ח)	9:03	9:07	10:39	10:42	11:21	11:24	12:10	12:12	14:14	14:15	18:24	18:23	18:57	18:56	18:05	19:08
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:41	5:39	8:32	8:31	9:21	9:21	10:37	10:37	13:42	13:43	20:29	20:33	21:03	21:07	20:14	21:21
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:26	5:24	8:17	8:16	9:08	9:08	10:25	10:25	13:31	13:33	20:23	20:26	20:58	21:02	20:08	21:16
ארה"ב, ג'סי סיטי (ק)	5:26	5:25	8:18	8:17	9:09	9:08	10:25	10:25	13:32	13:33	20:23	20:27	20:58	21:02	20:08	21:17
ארה"ב, דטרויט (ק)	5:57	5:55	8:48	8:47	9:42	9:41	10:59	11:00	14:08	14:10	21:05	21:08	21:41	21:45	20:50	22:01
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:21	6:20	9:09	9:09	9:48	9:48	11:00	11:01	13:55	13:56	20:20	20:23	20:48	20:51	20:03	21:03
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:41	5:41	8:31	8:31	9:14	9:14	10:27	10:28	13:26	13:27	20:00	20:03	20:30	20:33	19:44	20:46
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:29	6:29	9:15	9:15	9:52	9:53	11:03	11:03	13:53	13:55	20:10	20:12	20:37	20:40	19:54	20:51
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:20	5:18	8:11	8:10	9:03	9:03	10:20	10:20	13:28	13:29	20:21	20:24	20:56	21:00	20:06	21:15
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	5:51	5:49	8:42	8:41	9:32	9:33	10:49	10:49	13:56	13:57	20:46	20:50	21:21	21:25	20:31	21:40
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:17	5:15	8:08	8:07	9:01	9:01	10:18	10:18	13:27	13:28	20:21	20:25	20:57	21:02	20:07	21:17
בוליביה, לה-פס (ח)	6:55	6:57	9:09	9:10	9:41	9:43	10:39	10:40	13:01	13:02	18:07	18:07	18:31	18:32	17:49	18:42
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:30	5:27	7:58	-	9:34	9:33	10:57	10:57	14:21	14:23	21:51	21:57	22:40	22:46	21:38	23:09
בלגיה, בריסל (ק)	5:32	5:29	8:05	7:53	9:35	9:34	10:58	10:58	14:22	14:23	21:50	21:55	22:38	22:44	21:36	23:06
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:42	6:45	8:48	8:50	9:22	9:23	10:17	10:19	12:35	12:36	17:32	17:32	17:53	17:54	17:09	18:04
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:29	6:31	8:36	8:37	9:09	9:11	10:05	10:07	12:23	12:24	17:17	17:17	17:43	17:43	16:59	17:53
בריטניה, לונדון (ק)	4:47	4:44	7:08	-	8:51	8:50	10:15	10:15	13:40	13:41	21:13	21:18	22:00	22:07	21:00	22:30
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	4:44	4:41	-	-	8:54	8:53	10:20	10:19	13:49	13:51	21:31	21:36	22:25	22:32	21:20	22:59
גרמניה, ברלין (ק)	4:48	4:44	-	-	8:54	8:53	10:19	10:19	13:46	13:48	21:24	21:30	22:14	22:21	21:09	22:46
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:19	5:16	7:57	7:51	9:19	9:19	10:42	10:42	14:04	14:06	21:29	21:34	22:16	22:21	21:15	22:43
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:48	6:51	8:51	8:52	9:25	9:27	10:20	10:21	12:36	12:37	17:30	17:29	17:49	17:49	17:04	18:00
הודו, מומבאי (ח)	6:00	6:00	8:42	8:43	9:16	9:17	10:25	10:25	13:10	13:11	19:14	19:16	19:39	19:42	18:57	19:52
הודו, פונה (ח)	5:57	5:57	8:39	8:39	9:13	9:14	10:21	10:22	13:06	13:07	19:09	19:11	19:34	19:36	18:52	19:47
הונגריה, בודפשט (ק)	4:49	4:47	7:36	7:33	8:44	8:43	10:04	10:04	13:21	13:23	20:35	20:40	21:18	21:23	20:21	21:41

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		ניצאת שבת	מדינה ועיר
			מג"א		אדמו"ר								ש	א		
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א								
טורקיה, איסטנבול (ח)	4:28	4:29	7:20	7:21	8:12	8:12	9:29	9:29	12:37	12:36	19:32	19:28	20:08	20:04	19:13	20:22
יוון, אתונה (ק)	6:02	6:03	8:54	8:55	9:41	9:41	10:57	10:57	14:01	14:00	20:47	20:44	21:20	21:17	20:28	21:34
מולדובה, קושיניב (ק)	5:10	5:12	7:57	8:00	9:05	9:06	10:26	10:26	13:44	13:42	20:59	20:54	21:41	21:36	20:40	21:59
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	5:57	5:57	8:39	8:39	9:14	9:13	10:22	10:22	13:08	13:07	19:14	19:12	19:40	19:38	18:55	19:50
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	8:05	8:01	9:29	9:27	10:15	10:12	11:01	10:59	12:58	12:58	16:52	16:54	17:28	17:30	16:34	17:42
נפאל, קטמנדו (ח)	5:07	5:08	7:55	7:55	8:33	8:33	9:45	9:44	12:38	12:36	18:59	18:56	19:27	19:24	18:40	19:39
סין, בייג'ינג (ח)	4:45	4:47	7:37	7:38	8:28	8:28	9:44	9:44	12:51	12:50	19:42	19:38	20:17	20:13	19:21	20:31
סינגפור, סינגפור (ח)	6:58	6:57	9:28	9:27	9:58	9:58	11:02	11:01	13:33	13:33	19:09	19:09	19:34	19:32	18:52	19:43
פולין, ורשא (ק)	4:15	4:19	-	-	8:23	8:25	9:49	9:49	13:16	13:16	20:51	20:51	21:42	21:42	20:37	22:12
פרו, לימה (ח)	6:25	6:23	8:43	8:41	9:14	9:13	10:13	10:12	12:37	12:37	17:50	17:50	18:14	18:14	17:33	18:25
צרפת, ליון (ק)	5:51	5:53	8:40	8:42	9:44	9:44	11:04	11:04	14:18	14:18	21:25	21:25	22:05	22:05	21:11	22:28
צרפת, פריז (ק)	5:47	5:50	8:30	8:34	9:47	9:48	11:09	11:09	14:29	14:29	21:50	21:50	22:33	22:33	21:34	22:58
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:44	5:43	8:17	8:16	8:48	8:47	9:52	9:51	12:26	12:26	18:06	18:06	18:30	18:30	17:49	18:41
קנדה, טורונטו (ק)	5:36	5:38	8:27	8:28	9:24	9:25	10:43	10:43	13:54	13:54	20:58	20:58	21:32	21:32	20:40	21:53
קנדה, מונטריאול (ק)	5:05	5:07	7:55	7:57	8:58	8:58	10:18	10:18	13:31	13:31	20:39	20:39	21:18	21:18	20:24	21:40
קפריסין, לינקה (ק)	5:31	5:32	8:22	8:22	9:06	9:06	10:20	10:20	13:20	13:20	19:56	19:56	20:27	20:27	19:40	20:43
רוסיה, ליובאנוויטש (ח)	4:19	4:23	-	-	8:36	8:37	9:35	9:36	13:37	13:37	21:26	21:26	22:25	22:25	21:13	23:03
רוסיה, מוסקבה (ח)	3:46	3:51	-	-	8:06	8:07	9:35	9:36	13:11	13:11	21:10	21:10	22:08	22:08	20:53	22:51
רוסיה, רוסובט על-הידן (ח)	4:25	4:28	7:12	7:15	8:21	8:22	9:42	9:42	12:59	12:59	20:12	20:12	20:54	20:54	19:57	21:17
שווייץ, ציריך (ק)	5:29	5:32	8:16	8:19	9:25	9:26	10:47	10:47	14:03	14:03	21:22	21:22	21:59	21:59	21:03	22:23
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:50	5:50	8:29	8:28	9:02	9:01	10:08	10:08	12:49	12:49	18:43	18:43	19:08	19:08	18:27	19:20

* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מולה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם רעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואורב ולסמים וחיזות רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שיי הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי הלציהם

צבי ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמודות נדרים פלוס

P.P.
שולם
1949
תל אביב